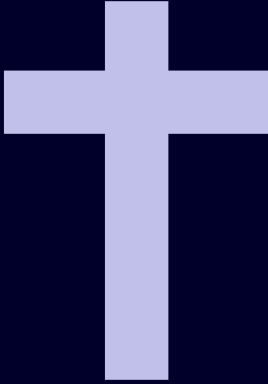

Godin Akar Aghuim;
Akar Dikirizir
Gavgavir Igiam

The New Testament in the Aruamu language of Madang Province,
Papua New Guinea, 2004 Edition

Godin Akar Aghuim; Akar Dikirizir Gavgavir Igiam

The New Testament in the Aruamu language of Madang Province, Papua New Guinea, 2004 Edition Nupela Testamen long tokples Aruamu long Madang Provins long Niugini long 2004

copyright © 2004 Pioneer Bible Translators and the Bible Society of Papua New Guinea

© Faith Comes by Hearing

Language: Aruamu

Translation by: Pioneer Bible Translators

Godin Akar Aghuim in the Aruamu Language

This translation was produced by Pioneer Bible Translators, and was published in 2004 by the Bible Society of Papua New Guinea.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the Pioneer Bible Translators at www.pioneerbible.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-03-04

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

8f6beb37-6783-55d5-91ed-8321cc3f5eea

Contents

MATYU	1
MAK	93
LUK	148
JON	235
APOSEL	306
ROM	392
1 KORIN	438
2 KORIN	479
GALESIA	508
EFESUS	525
FILIPAI	540
KOLOSI	551
1 TESALONIKA	562
2 TESALONIKA	571
1 TIMOTI	576
2 TIMOTI	589
TAITUS	598
FILEMON	604
HIBRU	607
JEMS	644
1 PITA	656
2 PITA	669
1 JON	677
2 JON	688
3 JON	690
JUT	692
MOGOMER AKAR AGHURIAGHIRIZIM695	

Matyu Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Matyu Osirizir Akar Aghuim, a 4 plan akinafaribar faragha zui. Egha akinafarir 4 plan kaba, da Iesusin akar aghuim miġia, egha dughiar Iesus nguazimin ikiava amir bizir otivizibagh eghari.

Matyun akinafarim, a Maria Iesus batezir dughiamin otivizir bizibagh egharava, egha ghua dughiar me Iesus misoghezi an aremezimin tu. Egha a ua mozimin dikavigha, uan adarazi ategha Godin Nguibamin ghuavanabo.

Ezi bizir ekiar mam Matyu anakakaghasa, a kamakin, Iesus bizir God fomira dikirizir akamin dagh amigha gifa. Me Akar Dikirizir Gavgavir Ghurimin da osirizi, da iti. God akam akirigha ghaze, a Israelba ua me inisi gumazitam amadaghti a izam. Ezi akinafarir kam kamaghin en aka, Iesus a gumazir kamra. Egha Matyun akinafarir otevir aviravirir mabar, akaba kamaghin en miġia ghaze, bizir Iesus amiziba, da bar miġirigiar Godin akam niġha izir gumaziba fomira mikemezir akabar miraram otogha gifa. Ni gansi Matyu 1:22-23, 2:4-6, 2:14-15, 2:23, 4:13-16, 8:16-17, 12:15-21, 13:34-35, 21:2-5, 21:16, 26:24, 26:31, 26:54, 27:6-10.

Ezi bizir ekiar igharazir mam, Matyun akinafarim a miġei, a God Bizibar Ativamin Dughiam miġei. God kamaghin ifonge, Iesusin ingangarimin a bar gumazamizibar atirivimin ikiasa, eghti gumazamiziba bar an ifongiamin ġin mangam.

Ezi Matyun akinafarimin aven, Iesus mikemezir akar ruarir 5 pla, da iti. Faragha zuim, a sapta 5 ko 6 ko 7in iti, ezi akar Iesus miġhsiar mam ġisin ikia, mikemeziba an iti. Ezi akar kam a guizbangira God gumazamizibar arazibar en aka. Namba 2in akar ruarim, a sapta 10in iti. Kar akar Iesus uan suren gumazibagh aningizim. Dughiar kam, me mangiva Iesusin akam gumazamizir igharazibav kimasa, ezi Iesus me mangi damuamin bizibav ġei.

Ezi namba 3in akar ruarim, a sapta 13in iti, Iesus God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar isin zuimin gumazamizibav ġei. Ezi namba 4in akar ruarim, a sapta 18in iti, Iesus gumazamizir guizbangira an suren gumazibar itir arazibar gun miġei. Egha namba 5in akar ruarim, a sapta 24 ko 25in iti, Iesus dughiar abuanamin bizibar gun miġei.

Akinafarir kam uabi, gumazir akinafarim osirizimin gun mikemezir puvati. Akinafarir kam kamaghin ziar kam ini, Matyu Osirizir Akar Aghuim. Guizbangira, me gumazir dagaiba isir

Matyu, a ginighnisi. (Mt. 9:9-13in gan.)

Iesus nguazir kamin oto

(Sapta 1:1-4:16)

*Iesusin inaziba ko ovav-
ibara ziaba*

(Luk 3:23-38)

¹ Kar Kraisi Iesusin inaziba ko ovavibar eghaghanim. Iesus a Devitin ovavim. Ezi Devit Abrahamin ovavim. ² Abraham Aisakin afeziam. Ezi Aisak, Jekopin afeziam. Ezi Jekop Juda ko an aveghbuabar afeziam.* ³ Ezi Juda, Peres ko Seran afeziam. Aningin amebam Tamar. Ezi Peres Hesronin afeziam, Ezi Hezron, Ramin afeziam. ⁴ Ezi Ram Aminadapin afeziam, Ezi Aminadap Nasonin afeziam; Ezi Nason Salmonin afeziam. ⁵ Ezi Salmon Boasin afeziam. An amebam Rahap. Ezi Boas Obetin afeziam, an amebam Rut. Ezi Obet Jesin afeziam, Ezi Jesi Atrivim Devitin afeziam.

⁶ Ezi Devit Solomonin afeziam, an amebam Urian amuim.† ⁷ Ezi Solomon Rehoboamin afeziam. Ezi Rehoboam Abiyan afeziam, Ezi Abiya Asan afeziam. ⁸ Ezi Asa Jehosafatin afeziam. Ezi Jehosafat Jehoramin afeziam. Ezi Jehoram Usian afeziam. ⁹ Ezi Usia Jotamin afeziam. Ezi Jotam Ahasin

afeziam. Ezi Ahas Hese kian afeziam. ¹⁰ Ezi Hese kia Manasen afeziam. Ezi Manase Emonin afeziam. Ezi Emon Josaian afeziam. ¹¹ Ezi Josaia Jehoiakin ko an aveghbuar mabar afeziam. Dughiar kamin Israelba ghua Babilonin kalabusin ghue.

¹² Ezi me Babilonin kalabusin ghuezi, gin Jehoiakin Sealtielin afeziam. Ezi Sealtiel Serubabelin afeziam. ¹³ Ezi Serubabel Abiutin afeziam. Ezi Abiut Eliakimin afeziam. Ezi Eliakim Asorin afeziam. ¹⁴ Ezi Asor Sadokin afeziam. Ezi Sadok Akimin afeziam. Ezi Akim Eliutin afeziam. ¹⁵ Ezi Eliut Eleasarin afeziam. Ezi Eleasar Matarin afeziam. Ezi Matan Jekopin afeziam. ¹⁶ Ezi Jekop Josepin afeziam, a Marian pam.

Ezi Maria Iesus bate, ezi me ziar kam Kraisi a gati. A Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim. ¹⁷ Kamaghin Abrahamin dughiamin ikegha ghua Atrivim Devitin dughiamin tu, 14 plan ovaviba otifi. Ezi Devitin dughiamin ikegha ghua dughiar Israelba Babilonin nguibamin Kalabusin ikezim, 14 plan ovaviba otifi. Ezi dughiar me kalabusin ikezimin ikegha ghua God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Kraisin dughiamin tuzim, uaghan 14 plan ovaviba otifi.

1:1: Stt 22:18, 1 Sto 17:11 * **1:2:** (1:2) Juda uan aveghbuaba ko, me Israelin ikizir 12 plan inaziba. **1:3:** Stt 38:29-30, Rut 4:18-22 **1:6:** 2 Sml 12:24 † **1:6:** (1:6) Amizir ziar kagh otiviziba, Israelian amiziba puvati. Me Israelin gumazibar iti. Tamar ko Rahap aning Kenanin amizimning. Rut, a Moabin amizim. Betseba Solomonin amebam uabira Israelin amizim. A faragha Urian ike, Uria Hititin gumazim. **1:7:** 1 Sto 3:10-16 **1:11:** 2 Kin 24:14-15, 1 Sto 3:15, 2 Sto 36:10, Jer 27:20 **1:12:** Esr 3:2

Maria Krai Iesus bate, a God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim
(Luk 2:1-7)

¹⁸ Krai Iesus otozir eghaghanimra kara, a God Uam e Iniasa Misevezir Gumazim. An amebam Maria, me Josepin ikiasa a ginaba. Egha aning tighar uaning inigh ikiasava amima, Maria navim asangi. Godin Duamra borim a gati. ¹⁹ Ezima Josep Godin damazim derazir gumazim an averara Maria ataghraghasa nighnisi. An azenimin Maria aghumsizim a daningan aghua. ²⁰ Egha a kamaghin nighnigha itima Ekiamin enselin mam irebamin kamaghin a migei, "Josep, ni Devitin ovavim, ni atiatingan marki. Ni Maria inigh an iki. A navim asangizir borim, a Godin Duam da ize. ²¹ An otarim bateghtima, eghti a uan gumazamizibar arazir kuraba gin amadagh men akurvagh. Kamaghin ni ziam Iesus a datigh."‡

²² Arazir kabanagh kamaghin otiva, egha Godin akam inigha izir gumazir mamın migirigiamın miraram otifi. ²³ A kamagh mikeme, "Amizir gumazitam ko akuizir puvatizim navim asegh, otaritam bategham. Eghti me ziar kam Emanuel a darigham,

ziar kamin mingarim kara, 'God e ko iti.'" ²⁴ Ezi Josep daguraguimin dikavigha, Ekiamin ensel irebamin aven a mikemezi moghin, ghua Maria inigha an iti. ²⁵ A poroghamiba uari isava akuir arazitam Maria gamizir puvatigha, ghua an otarim bate. Ezi a ziam Iesus a isa a gati.

2

Saghon itir fofozir gumaziba Iesus bagha ize

¹ Maria Distrigh Judian aven itir nguibam Betlehemin Iesus bate. Dughiar kamin Herot, Atrivimin iti. Amebam Iesus batezima fofozir gumazir maba aruem anadi naghin ikegha Jerusalemın ize.* ² Egha me kamaghin azai, "Borir Judabar Atrivimin ikiamim, amebam a batezi a managh iti? E an gun migeir mikovezim aruem anadi naghin an ganigha an ziam fasa izi." ³ Ezi Herot akar kam baregha an dighorim a bira. Ezi Jerusalemın itir darazi uaghan kamaghin ami. ⁴ Egha Herot ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumazibar diagha me akuvagha kamaghin men azai, "God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, an amebam managh a batam?" ⁵ Ezi me ghaze,

1:18: Lu 1:27, 1:35 **1:19:** Lo 24:1 **1:21:** Lu 1:31, 2:21, Ap 4:12, 13:23, 13:38

‡ **1:21:** (1:21) Ziam Iesus Hibrun akamin bar roghira migirigiar kam, "Ekiam, a gumazamiziba ua me iniamin gumazim." Ziam Iesus Grighin akam. Me Hibrun akam Iesus, Josua a garisi. **1:23:** Ais 7:14 **1:25:** Lu 2:7, 2:21 * **2:1:** (2:1)

Atrivim Herot Judia ko Judian boroghin itir distrigh bar gari. Herot Atrivimin ikia, uaghan Romın Atrivir Ekiam Sisarin apemin iti. **2:2:** Num 24:17

“Judian Distrighin aven itir nguibam Betlehemin, an amebam a batam. E bizir kam kamaghin a gifo, Godin akam inigha izir gumazimin osizirim kamaghin iti,

6 ‘Ni Betlehem, ni Judan nguazimin aven iti.
Ni Judabar nguibar ekiabar tongin uaghan ziam iti,
nin aven atrivir ekiatam azenim giram,
egh a nan gumazamiziba Israelbagh ativagham.’”

7 Ezi Herot averara aruem anadi naghin izezir gumazibar diagha mikovezim otozir dughiam bagha men azai. A me faraghavira mikovezimin apizir dughiam gifogha, 8 egha me isa Betlehemin me amadagha kamaghin me migei, “Ia mangi borim bativsi deraghvira rui. Ia a batoghiva ua na bagh migirigiam amadagh. Eghti ki uaghan mangi, an ziam fam.”

9 Me Herot baregha zuima mikovezir me faragha aruem anadi naghin ganizim, men faragha ghua borim itir danganim batogha a gisirara iti.†
10 Me mikovezimin ganigha bar akonge. 11 Egha me dipenimin aven ghua borim bato, a uan amebam Maria ko. Me tevibar pirigha avigha ghuaghira borimin ziam fe. Egha me uan mitariba kuigha bizir aghuir a bagha inigha

izezibar an ekarim gami. Me gol ko mughuriar aghuim itir boreme ko avir migharir muguriar aghuim gamim da isava a ganingi.

12 Ezi God irebamin me batogha Herot bagh ua mangan me anogoroke. Ezi me tuavir igharazimin uamategha uan nguibamin ghue.

Josep ko Maria borim inigha Isipin zui

13 Fofozir gumaziba ghuezima Ekiamin enselin mam irebamin Josep batogha a migia ghaze, “Ni dikavigh borim iniva an amebam sara inighiva ia ari Isipin mangi. Herot borim bagh ruiva amisueghti an aremeghasa. Kamaghin amizi ia mangi maghira iki mangiti, dughiar ki ua ni mikimamim.” 14 Ezima Josep dikavigha borim isa an amebam inigha me dimagarir kamra Isipin ghue. 15 Egha Josep Isipin ikia ghua, dughiar Herot ovengezim. Arazir kabanagh otiva Ekiamin akam inigha izir gumazir mamın akatorimin mikemezir migirigiabar min otifi. A kamaghin mikeme, “Nan Otarim Isipin itima ki an diazima a ize.”

Atrivim Herot mikemezima, me borir aviribav soghezima da ariaghire

16 Ezi Herot garima, fofozir gumazir aruem anadi naghin izeziba a gifara. Ezi Herot bar

2:6: Mai 5:2, Jo 7:42 † 2:9: (2:9) Betlehem a Jerusalemın saghon itir puvati. Aning tizim 8 kilomitan iti. 2:11: Sng 72:10, Ais 60:6, Mt 12:46 2:15: Hos 11:1

puv atara uan midorozir gumaziba amadagha, migirigiar gavgavim me ganiga, me amadima me ghua, Betlehem koma an boroghin itir nguibaba bar dar ghua borir otariz azenir pumuning ko an apengan itiba, me misozima me ariaghire. Kar ana aruem anadi naghin izezir fofozir gumazibar migirigiamin gin ghua kamaghin ami. ¹⁷ Arazir kabanagh otiva Godin akam inigha izir gumazim Jere maia mikemezi moghin, otifi. A ghaze, ¹⁸ "Me Raman nguibamin tiarir mam barasi, azir akam ko tuatem. Reselin boriba ua itir puvati. Kamaghira a uan ovengezir boriba bagha azi. An navir amirizim inian aghua."

Josep amuim ko Iesus inigha uamategha uan nguibamin ize

¹⁹ Herot ovengezima, Josep Isipin itima, Ekiamin ensel irebamin Josep bato. ²⁰ Egha kamaghin a migei, "Borim misoghasa amir darazi me ovenge. Kamaghin amizi, ni dikavigh borim koma an amebam inigh ua Israelin mangi." ²¹ Ezi a dikavigha borim isa an amebam inigha me ua Israelin ghue.

²² Egha an orazima, Arkelaus uan afeziam Herotin danganim inigha Judian Atrivimin iti. Ezi Josep Judian Distrighin mangan atiatingi. Egha God da irebamin migirigiam inigha egha Galilin Distrighin ghu. ²³ A ghua Galilin Distrighin nguibar mam, Nasaretin apera. Bizir kaba otiva Godin akam inigha izir gumazim mikemezi moghin otifi, a ghaze, "Me Nasaretian gumazim, a darigham."

3

Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, akam akuri
(Mak 1:2-8 ko Luk 3:1-18 ko Jon 1:19-28)

¹ Dughiar kamnaghin Gumaziba Ruer Gumazim Jon izava, Judian gumaziba itir puvatizir danganimin ikia akam akuri. ² Egha ghaze, "God Bizibagh Ativamin Dughiam, a roghira ize. Kamaghin amizi, ia navibagh iragh."* ³ Godin akam inigha izir gumazim Aisaia fomira Jonin gun migia ghaze, "Gumazir tiarir mam gumaziba puvatizir danganimin dia ghaze, 'Ia Ekiam baghiva tuaviba azeniva, dar kir.'"

⁴ Jon kemelin ariziba ingarizir korotiaba aghuigha

2:18: Stt 35:19, Jer 31:15 **2:20:** Kis 4:19 † **2:22:** (2:22) Herot ovengezima Romin gavman a garir kantri abigha an otaribagh aningi. Ezi Arkelaus atrivimin ikia Distrigh Galili ko Distrigh Judian gari. A 10 plan azenibar atrivimin ike.

2:23: Ais 11:1, 53:2, Mk 1:24, Lu 2:39, Jo 1:45 **3:1:** Mk 1:4, 1:15, Lu 3:2-3, Jo 1:28 **3:2:** Mt 4:17, Mk 1:15 *

3:2: (3:2) Ziar kamning, "Kingdom Bilong God" o "Kingdom Bilong Heven," aning God Bizibagh Ativamin Dughiam migei. Ezi kagh Matyu osirizi Akar Aghuimin aven e ghaze, "God Bizibagh Ativamin Dughiam."

3:3: Ais 40:3, Mk 1:3, Lu 1:76, Jo 1:23 **3:4:** 1 Sml 14:25-26, Sek 13:4, Mk 1:6

asizir inim uan ivariam ike. An odeziba ko ruarimin haniba api.† ⁵ Ezi gumazamiziba, me Jerusalem inguubar ekiam ko Judian Distrigh ko Jordanin danganimin ikegha, bar a bagha zui. ⁶ Me iza uan arazir kurabar gun migeima, Jon Jordan dipamin me rue.

⁷ Egha a gari, Farisiba ko Sadyusibar men avirim a gumaziba ruer danganimin izi. Ezi a kamaghin me migei, "Ia kuruzir divir anababa, tina ia mikemezi, ia Godin aningagharir gin izamimin ari mangasa?" ⁸ Ia navim girazir arazibar amu. ⁹ Egh ia pura uarigh nighnigh suam 'E Abrahamin ovaviba.' Ki ia migei, God dagiar kabara amighti da Abrahamin ovavibar min otivighamin gavgavim iti. ¹⁰ Sobiam datirighin temer povibar iti, eghti temer dagher ovizir aghuiba itir puvatiziba, God bar da okeghiva da isiva avim mikinam.

¹¹ "Ezi ki ia navibagh irazir arazim akakaghasa ki dipamin ia rue. Ezi nan gin izir gumazim, an gavgavim nan gavgavim gafira. Ezi ki an dagarir asuabar ateramin gavgaviba puvati. Gumazir kam Godin Duam ko avimin ia ruam. ¹² A witba misevir savol an agharimin iti, eghti a

uan witba misiva dar daghebar arighiva, witba misevir dipenimin witin miseviba aviva, egh dar miseviba avir munger puvatizimin da akuntima, da isiam."

Jon Iesus rue

(Mak 1:9-11 ko Luk 3:21-22)

¹³ Ezi dughiar kam Iesus Galilin Distrigh ategha Jon a ruasa, Jordanin dipamin zui. ¹⁴ Ezi Jon an anogorogha ghaze, "Ni manmagh sua, uabi ruasa na bagha izi? Ni na ruti, kamaghin deragham!" ¹⁵ Ezi Iesus an migirigiam ikaragha a migia ghaze, "Marki. Ni datirighin ki ni migei moghin ni damu. Ga arazir kam, God ifongezir araziba dar gin tighiti, da otivam." Ezi Jon an migirigiamin min ghu.

¹⁶ Ezi Iesus ruegha givagha zuamira dipam ategha azenimin ize. Ezi overiam kuiaghrizi a garima, Godin Duam bunbamin min mighegha izaghira a gisin apera. ¹⁷ Ezi tiarir mam Godin Nguibamin ikia dia ghaze, "Kar nan Otarim, ki bar a gifonge. Ki a bagha bar akonge."

4

† **3:4:** (3:4) Jon apir dagheba ko an azuir korotiaba an akakagha ghaze, a Godin akam inigha izezir gumazim Elaijan min iti. Akar 2 King 1:8in itimin gan. **3:7:** Mt 12:34, 23:33, Lu 3:7, Ro 5:9, 1 Te 1:10 **3:9:** Jo 8:33, Ap 13:26, Ro 2:28-29, 4:1, 4:11-12, 4:16 **3:10:** Mt 7:19, Lu 13:6-9, Jo 15:6 **3:11:** Ais 4:4, Mal 3:2, Jo 1:26-27, 1:33, Ap 1:5, 2:3-4, 1 Ko 12:13 **3:12:** Mal 3:3, 4:1, Mt 13:30 **3:16:** Ais 11:2, Mk 1:10, Lu 3:22, Jo 1:32-33 **3:17:** Stt 22:2, Sng 2:7, Ais 42:1, Mt 12:18, 17:5, Mk 1:11, Lu 9:35, Jo 12:28, 2 Pi 1:17 **4:1:** Mk 1:12-13, Lu 4:1-13, Hi 2:18, 4:15

*Satan Iesus gifarasa a gaka-
ghori*

(Mak 1:12-13 ko Luk 4:1-13)

¹ Dughiar kamın Godın Duam Iesus inigha ghua Satan a gifarasa danganir gumaziba itir puvatızımın ghu. ² Ezi Iesus 40 plan arueba ko dimagaribar daghetam inizir puvati. Ezi mitiriam an azi. ³ Ezi gumazir ifavaribagh amim Satan iza a batogha kamaghın a migei, “Ni guizbangira Godın Otarım, ni dagıar kaba akar gavgavım dav kemeghti da bretiñ rubuzibar mın otogh.”

⁴ Ezi Iesus Satan ikaragha ghaze, “Godın Akinafarım kamaghın migei, ‘Gumazamiziba daghebara damıva dar gavgavımın ikian kogham. Puvati. Me God migeir mıgırıgıaba bar dar gın mangıva me ikirimirir aghuım iniam.’”

⁵ Ezi Satan Iesus inigha Jerusalemın ghua a isa Godın Dipenimın pın mar anefa. ⁶ Egha Satan a migei, “Ni oragh, Godın Akinafarım kamagh migei, ‘A ni bagh uan enselba akar gavgavım me mikımtıma me deraghvıra nın ganam. Egh me uan dafaribar ni fueghti, ni uan dagarım dagıatamın aneseghan kogham.’ Kamaghın ni guizbangıra Godın Otarım, ni kagh uabi ekunigh.”

⁷ Ezi Iesus an akam ikaragha ghaze, “Godın Akinafarım ua kamaghın mıgıa ghaze, ‘Ni uan Ekiam God a gifarıva, a gakağhonti, a nın nıghnızımın gın mangan marki.’”

⁸ Ezi Satan ua Iesus inigha ghua mıghsıar bar pın itir mamın ghua nguazir kamın kantriba bar, ko dar bizir aghuıba an akakagha ghaze, ⁹ “Ni tevemning apırıgh nan ziam feghtıma, bizir kaba ki bar da ni danıngam.”

¹⁰ Ezi Iesus a mıgıa ghaze, “Satan ni na gitagh! Godın Akinafarım kamagh migei, ‘Ni uan Ekiam God, ni an apengara iki an ziamra fam.’”

¹¹ Ezi Satan Iesus ataghizi enselba iza an akura.

*Iesus Galilin Distrıghın in-
gari*

(Mak 1:14-15 ko Luk 4:14-15)

¹² Ezi Iesus orazi, me Jon Gumaziba Ruer Gumazım a isa kalabus gati, ezi a uamategha Galilin Distrıghın ghu. ¹³ Egha a Nasaretın nguıbam ategha ghua Kaperneamın nguıbamın iti. Nguıbar kam dipar ekiam Galilin dadarımın Sebulun ko Naptalın nguazir asızımın iti.* ¹⁴ Arazir kabanagh otıva fomıra Godın akam inigha izir gumazım Aısaıa mikemezi moghın otıfi. A

4:2: Kis 34:28, 1 Kin 19:8 **4:3:** Jo 6:30-31 **4:4:** Lo 8:3 **4:6:** Sng 91:11-12, Jo 7:3-4 **4:7:** Lo 6:16 **4:9:** Jo 6:14-15 **4:10:** Lo 6:13, 10:20, Jos 24:14 **4:11:** Hi 1:6, 1:14 **4:12:** Mt 14:3, Mk 1:14, 6:17, Lu 3:19-20, Jo 4:43 **4:13:** Jo 2:12

* **4:13:** (4:13) Israelın inazir pumuning Sebulun Ko Naptalı fomıra Galilin dipar dadarımın ike. Egha Iesusın dughiamın aning Galilin Distrıghın aven iti.

ghaze, ¹⁵ “Ia gumazamizir Sebulunin nguazim ko Naptalin nguazimin itiba, nguazir kam a tuavir ongarimin zuim boroghira itir danganim ko Jordanin dipar dadarir vongin itir danganim, a Galilin Distrighin nguazim. Danganir kam Kantrin Igharazibar Gumazir aviriba uaghan an aven iti. ¹⁶ Kar, gumazamizir arazir kurabar mitatemin aven itiba, me angazangarir ekiamin gani. Egha gumazamizir ovengamin mitatemin aven ikeziba, angazangarim me gisira.”

Jesus akar aghuim akuri

(Sapta 4:17-9:34)

Jesus suren gumazir 4 plan diazi, me an gin zui

(Mak 1:16-20 ko Luk 5:1-11)

¹⁷ Dughiar kamin Iesus ingarim foregha akam akura gumaziba me migia ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam a roghira ize. Kamaghin amizi, ia navibagh iragh!”

¹⁸ Ezi Iesus Galilin dipar dadarimin ghua gari aveghbuar mamning iti. Saimon, me “Pita” a garisi. A uan dozim Endru ko, aning iver ekiaba dipamin da kuri. Aning osiriba isa da amadir gumazimning. ¹⁹ Ezi Iesus aning migia ghaze, “Gua nan gin

izitima ki guan akakaghtima, gua osiriba isi moghin gumaziba iniam.” ²⁰ Ezi aning an akam baraghavira, uan iveba ategha an gin zui.

²¹ Ezi Iesus mong sivagha ghua aveghbuar mamningin api. Jems, a Sebedin otarim, a uan dozim Jon ko iti. Aning uan afeziam Sebedi ko me botin mamnin iti. Men iveba dighoraghrezi, me dar toribar kiri. Ezima Iesus aning diazima, ²² aning maghira uan afeziam ko bot ategha Iesusin gin zui.

Jesus akam akura arimariabar kiri (Luk 6:17-19)

²³ Ezi Iesus Galilin Distrigh bar a garua me God ko migeir dipenibar aven men sure gami. Egha a God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar aghuim akura, men arimariaba akirava men mikarzirar itir bizir osimtiziba a uaghan da gefi. ²⁴ Ezi an biarim Sirian Provins bar an ghu. Ezima gumazamizir arimariaba itiba, me bar me isa a bagha izi. Gumazir aria mizazir kuraba baraziba, ko duar kuraba apazaziba, ko gumazir arimariar inirizibagh amiba, ko gumazir agharapaniba ariaghreziba, me bar me inigha a bagha izi. Ezi Iesus men arimariaba bar da gifa.† ²⁵ Ezi gumazamizir bizir dafam, me a koma arui.

4:16: Ais 42:7, Lu 2:32 **4:17:** Mt 3:2, 10:7, Mk 1:14-15 **4:19:** Mt 13:47, Lu 5:1-11

4:20: Mt 19:27, Mk 10:28, Lu 18:28 **4:23:** Mt 9:35, Mk 1:39, Lu 4:15, 4:44, Ap

10:38 **4:24:** Mk 6:55 † **4:24:** (4:24) Judan Nguibam Romin gavmanin apengan

itir dughiamin, kantri Israel a Romin Provinsin ekiam Sirian aven iti. **4:25:** Mk

3:7-8

Galilin itir darasi ko Distrigh Dekapolisin itir darazi ko Jerusalem ko Judian Distrigh, ko Jordanin vongin itir danganimin itiba me an gin arui.

5

Jesus mighsiamin akam akuri

¹ Iesus gari avirir ekiam an gin izima a mighsiar mamın anabogha, egha apera. Ezi an suren gumaziba a bagha izi.*

Jesus gumazamizibar sure gami

(Luk 6:20-23)

² Ezi Iesus kamaghin uan suren gumazibar sure gamua ghaze,† ³ “Ia Godin damazimin ia fo ia an bizibagh asa, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangam. Kamaghin ian naviba deragh. ⁴ Ia datirighin azia itir gumaziba, ia bar akuegham. Kamaghin ian naviba deragh. ⁵ Ia gumazir uan gavgaviba ko ziaba fer puvatiziba, God nguazim bar ia daningam. Kamaghin ian naviba deragh. ⁶ Ia gumazir arazir aghuiba baghavira

ikia egha mati gumazim mitiriam an azi, egha mati gumazim kuarim an piri, God ian mitiriam a givagham. Kamaghin ian naviba deragh. ⁷ Ia gumazir apangkuvim igharazibar itiba, God ian apangkuvam. Kamaghin ian naviba deragh. ⁸ Ia gumazamizir navir averiar zueziba, ia Godin ganam. Kamaghin ian naviba deragh. ⁹ Ia gumazamizir adariba ko midoroziba ageviba, me ‘Godin Boriba’ ia darigham. Kamaghin ian naviba deragh. ¹⁰ Ia gumazamizir arazir aghuibagh amiba, ezi me arazir kam bagha osimtiziba ko mizaziba ia ganidi, God Bizibagh Ativamin Dughiam, a iananam. Kamaghin ian naviba deragh. ¹¹ Me ian gari ia na ko iti, ezi bizir kam bangin me paza arazir osimtiziba ko mizaziba ia ganidi, egha migirigiar ifavarir aviriba ia gasi, kamaghin ian naviba deragh. ¹² Ivezir bar ekiam ia mizua Godin Nguibamin iti. Godin akam inigha izir gumazir ian faragha ghuez-

* **5:1:** (5:1) Judabar arazim, men tisaba apiava akam akuri. (Matyu 13:2 ko 24:3 koma Luk 4:20in gan.) † **5:2:** (5:2) Matyu 4:23-25 koma 9:35 ghaze, Iesus ingangarir pumuning gami. A faragha gumazamizibar sure gamigha gin men arimariaba batosi. Kamaghin e Matyu sapta 5in ikegha ghua sapta 7in tu Iesus, God Bizibagh Ativamin akabar men sure gami. Egha gin Matyu sapta 8 ko 9 e gari, Iesus men arimariaba batosi. Matyun Osirizir Akar Aghuimin aven Iesus migirigiar bar ruarir 5 pla akuni, sapta 5-7in itir migirigiar ruarim a 5 plan kabar faragha otifi, ezi 4 pla ikiavira iti. Akar sapta 5-7in itiba a mighsiar mamın ikia da akuni. **5:3:** Sng 51:17, Ais 57:15, Lu 6:20 **5:4:** Ais 61:2, Lu 6:121, MAA 7:17 **5:5:** Sng 37:11, Ais 29:19 **5:6:** Ais 55:1-2, 65:13 **5:7:** Mt 6:14, Mk 11:25, Hi 6:10, Je 2:13 **5:8:** Sng 15:2, 24:3-4, 51:10, 73:1, 1 Ko 13:12, Hi 12:14, 1 Jo 3:2-3 **5:9:** Mt 5:45, Lu 6:35, Ro 14:19 **5:10:** 2 Ko 4:17, 2 Ti 2:12, Hi 12:4, 1 Pi 3:14 **5:11:** Lu 6:22, Je 1:2, 1 Pi 4:14 **5:12:** 2 Sto 36:16, Lu 6:23, Ap 5:41, 7:52, 1 Te 2:15, Hi 11:32-38, Je 5:10, 1 Pi 4:13

iba, me uaghan kamaghira osimtiziba ko mizaziba me ganingi. Kamaghin ia naviba deragh bar akongegh.”

Ia amangsizim ko angazangarimin min iti

(Mak 9:50 ko Luk 14:34-35)

¹³ Ezi Iesus ua me migia ghaze, “Ia gumazamiziba bar me bagha, amangsizimin min iti. Ia uan isingtizim ateghtima e manmaghin a damuti a ua singigham? Amangsizir kamaghin otiviba ingangariba puvati. Me a isi nguazimin anekunigh a dikabinam. ¹⁴ Ia mati nguazir kamın angazangarim. Ia kamagh nighnigh! Nguibar ekiar mam mighsiamin iki modoghan kogham. ¹⁵ Egha gumazitam lam tam a gaborogha a isa minetamin aven anetizir puvati. An a isi dakozim dafaghtima, an angazangarim gumazir dipenimin itiba bar me gisiragham. ¹⁶ Nin angazangarim kamaghira isightima, gumaziba bar an ganam. Egh me ian arazir aghuir kabar ganiva ian Afeziar uan Nguibamin itim, me an ziam fam.”

Moses Osirizir Arazibar akaba

¹⁷ Egha Iesus ua migia ghaze, “Ia kamaghin nighnighan marki, egh suam, ki Moses Osirizir Araziba ko Godin akam inigha izir

gumazibar akaba batoghasa ize. Puvati. Ki izi dar amuti dar dagheba guizin otivam. ¹⁸ Ki bar guizbangira ia migei, Moses Osirizir Arazibar akar muziaritam givaghan kogham, mangi nguazim ko overiam givaghamin dughiam otogham. Dar osizirir otevir muziariba ko ababanir me osiriziba, da kamaghira iki mangi bizir otivamiba bar otivigham. ¹⁹ Kamaghin amizi, gumazir manam Moses Osirizir Arazitamın kuragh egh suam, a pura bizim, egh kamaghira igharaz darazi men sure damuva, gumazir kamaghin amim, God Bizibagh Ativamin Dughiamın an ziam bar gin ikiam. Eghtima gumazir manam Moses Osirizir Arazibar gin mangiva egh kamaghira ua igharaz darazir men sure damuti me an min arazir kabar gin mangiti, gumazir kamaghin amizim, God Bizibagh Ativamin Dughiam, a ziar bar ekiam iniam. ²⁰ Kamaghin ki ia migei, ia Godin ifongiamın gin tighan koghiva ian arazir aghuiba Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisibar arazir aghuiba dagh afiraghan kogham, eghti ia God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven mangan kogham.”

Iesus akabar kirir arazim migei

(Luk 12:57-59)

21 Egha Iesus ua kamaghin migei, "Ia migirigiar ian ovaviba iniziba, ia da baregha gifa egha dagh fo, ia tav misueghtima an aremeghan marki. Ian tav gumazitam misueghtima an aremegham, a kotiamin otivam. 22 Ezi ki kamaghin ia migei, gumazir manam uan aveghbuamin atari, a kotiamin mangam. Egh gumazitam migirigiar kurabar uan aveghbuam mikim suam, a Kotiar Ekiamin otivam. Egh gumazitam gumazir mamın atar suam, a gumazir onganım, a helin avir ekiamin mangam.

23 "Egh ni ofa damusi ofa gamir danganimin mangi, egh ni nighnigham, ni uan aveghbuam ko migirigiar osimtızim iti, 24 egh ni uan ofaba ofa gamir danganimin dar atigh. Eghıva uamategh mangi aveghbuam ko migirigiabar kirigh. Gua dar kirigh, egh ni datirighin mangi uan ofa isi God daning.

25 "Egh nin apanim ni inigh kotiamin mangiti, ni a ko osimtızir kam akırsi tuavimin a mikim mangi. Puvatightima, a ni inigh jasin damazimin mangam. Eghti jas ni inigh polisın agharım datightima, polis ni inigh kalabuziam datigham. 26 Ezi ki guizbangira ni migei, ni azenim giran kogham,

iki mangi ni ivezim bar anekirighamin dughiamin gin, azenim giram."

Iesus poroghamiba uari bakeir arazibav gei

27 Egha Iesus ua kamaghin migei, "Ia oraki, me fomira ghaze, ia poroghamiba uari bakeir arazim, damuan marki. 28 Ezi ki kamaghin ia migei, ni gumazitam ni amizir mamın gara paza a ginighnisi, ni poroghamiba uari bakeir arazim uan navir averiamin aven, a ko a gamigha gifa.

29 "Eghti nin damazir guvimin itim ni gami, ni arazir kuram damighti, anesigh a makunigh. Kamaghin dera, nin mikarzitam dutughti, ni arazir kuratam damighan kogham. Puvatightima, me nin mikarzim bar a isıva helin anekunigham. 30 Eghti nin dafarir guvim ni damuti ni arazir kuratam damighti, ni anetugh a makunigh. Kamaghin dera, nin mikarzitam dutugh deragham, egh ni arazir kuratam damuan kogham. Puvatightima, me nin mikarzim bar a isi helin anekunigham."

Iesus ghaze, gumaziba uan amuiba ataghraghan kogham (Matyu 19:9 ko Mak 10:11-12 ko Luk 16:18)

31 Egha Iesus ua migia ghaze, "Me fomira kamaghin migei, 'Gumazir manam

5:21: Kis 20:13, 21:12, Wkp 24:17, Lo 5:17 5:22: Je 1:19, 1 Jo 3:15 5:23: Mt 8:4, 23:19, Mk 11:25 5:24: Mt 18:15-20, 1 Ti 2:8, 1 Pi 3:8 5:25: Mt 6:14-15, 18:34-35 5:27: Kis 20:14, Lo 5:18 5:28: 2 Sml 11:2, Snd 6:25, 2 Pi 2:14 5:29: Mt 18:9, Mk 9:47, 1 Ko 9:27, Kl 3:5 5:30: Mt 18:8, Mk 9:43 5:31: Lo 24:1-4, Jer 3:1, Mt 19:7, Mk 10:4

uan amuim ataghraghsi, an a bagh akınafarim osirigh egh anetegham.’³² Ezi ki kamaghın ia migei, Gumazir manam uan amuimin garima, a gumazir igharazitam ko akuiz puvatizi a pura anetaki, gumazir kam uan amuim gamima a poroghamiba uari bakeir arazim gami. Eghti amizir kam gumazir igharazitamin ikiam, a poroghamiba uari bakeir arazim gami. Eghti gumazitam amizir pam ataghizimin ikiva, egh gumazir kam uaghan poroghamiba uari bakeir arazim gami.”

Iesus ghaze, ia bizibav kim egh guizbangira darigh Godin Nguibamin akakaghan marki

³³ Egha Iesus ua kamaghın migei, “Migirigiar mam ian ovaviba a inizi ia a baraki, a kara. ‘Ia ifariva Godin Nguibamin akakagh mikiman marki. Egh ia Ekiamin damazimin migeir akamin mirara mangi, arazir kam deragh a damu.’³⁴ Ezi ki ia migei, uan migirigiaba gavgavim dar aningsi, bizir katamin akakagh mikiman marki. Bar markiam. Ia Godin Nguibam akakagh egh mikim suam, ‘Bar guizbangira,’ ia kamaghın damuan marki. Bar markiam. Kar Godin Atrivir Dabirabim.³⁵ Ia uan migirigiaba gavgavim

dar aningsi, nguazir kam diponan marki. God nguazimin uan suemning arisi. Egh ia uan migirigiaba gavgavim dar aningsi, Jerusalem diponan marki. Jerusalem Atrivir Ekiamin nguibar ekiam.³⁶ Egh ia uan migirigiaba gavgavim dar aningsi uan dapanibar akakaghan marki. Ia fo, ian tav uan dapanir arizitam damuti a pigham, o ghurghurighan kogham.³⁷ Ia pura kamaghın mikim, ‘Guizbangira’ o ‘Puvati.’ A kamaghın dera. Ezi migirigiar igharazir isafuraziba, da Satanin otivaghbir migirigiaba.”

Iesus ghaze, arazir kuraba ikarvaghan marki
(Luk 6:29-30)

³⁸ Egha Iesus ua kamaghın migei, “Ia oraki, me fomira ghaze, ‘Tav igharaz tavin damazim a gasighasighti, eghti me uaghan an damazim gasighasigham. Eghti tav tavin ataritam asighti, me uaghan an ataritam asigham.’³⁹ Ezi ki kamaghın ia migei, gumazim arazir kuratam ia damightima, ia a ikarvaghan marki. Egh gumazitam ian koviatham apezeghti, ia koviatham sara a daningigh.⁴⁰ Eghti tav ian korotiar azenan azuim bagh ia isi kotiam datighti, ia uaghan uan aven azuir korotiam sara a daningigh.

5:32: Mt 19:9, Mk 10:11-12, Lu 16:18, Ro 7:3, 1 Ko 7:10-11 **5:33:** Kis 20:7, Wkp 19:12, Nam 30:2, Lo 23:21 **5:34:** Ais 66:1, Mt 23:22, Ap 7:49, Je 5:12 **5:35:** Sng 48:2, Ais 66:1 **5:37:** Kl 4:6, Je 5:12 **5:38:** Kis 21:24, Wkp 24:20, Lo 19:21 **5:39:** Wkp 19:18, Ais 50:6, Lu 6:29, Jo 18:22-23, Ro 12:17-19, 1 Ko 6:7, 1 Pi 3:9 **5:40:** 1 Ko 6:7

41 Eghti tav uan biziba iniasa ni bagha gavgava ghaze, ni an biziba atera an aku tuavir asizitamın mangam, eghti ni an aku tuavir asizir ruarir pumuningin angi. 42 Eghti tav biziba bagh ian azangsihti, ia a daningi. Eghti gumazitam pura ia da biziba iniasa ian azai, ia akirim ragh a gasan marki.”

Jesus ghaze, ia uan apanibagh ifongegh

(Luk 6:27-28 ko 6:32-36)

43 Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia oraki, me fomira kamaghin migei, ‘Ia uan namakabagh ifongegh, egh pazi uan apanibar amu.’” 44 Ezi ki kamagh ia migei, ia uan apanibagh ifongegh, egh me bagh Godin azang, eghti God gumazir osimtiziba ko mizaziba ia ganidibar, men apangkuvigham. 45 Arazir kam kamaghin ian akagham, ia guizbangira uan Afeziar uan Nguibamin itim, ia an boribara. Guizbangira, an aruem gamima, a gumazir kuraba ko aghuiba bar me gisisi. Egha an amozim gamima, a gumazir aghuiba ko gumazir arazir kurabagh amiba sara me gizi. 46 Eghti ia gumazir ia ifongezibagh ifueghiva ia ivezir manatam iniam? Puvati. Gumazir dagiaba isiba uaghan arazir

kabagh ami. 47 Egh ia dughiam isi uan adarazira aning, egh ian arazir manam igharaz darazir arazim gafiragham? Gumazir God gifozir puvatiziba ti uaghan ia amir arazibagh ami! 48 Kamaghin amizi, ia uan Afeziar uan Nguibamin itim, an arazir aghuibara dagh ami moghin, ia uaghan arazir aghuibar amu.”

6

Jesus igharazibar akurvazir arazim migei

1 Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ia deraghvira gan. Ia gumazamiziba gansi osamiva, arazir aghuibar amuan marki. Ia kamagh damu, uan Afeziar uan Nguibamin itim da ivezitam inighan kogham.

2 “Egh ia bizitam isi gumazir asaghasazitam daningsiva, tav amadaghtima a mangi ian arazir aghuir kam an gun mikiman marki, egh mati gumazir maba me God ko migeir dipeniba ko tuavibar tuiva odava ami moghin. Ia men min damuan marki. Kamagh amir darazi, me gumazamizibar damazibar uan araziba akakaghtima, me men ziaba fasa. Ki guizbangira ia migei, me uan ivezim inigha gifa. 3 Ia asaghasazitamın

5:42: Lo 15:8-10, Lu 6:30, 6:35 5:43: Lo 23:6, Sng 41:10 † 5:43: (5:43) Migirigiar uan akar gumazibara ifongeghamim Wok Pris 19:18in iti. Ezi akar uan apanibagh ifongeghan koghamim itir danganim e a gifozir puvati. Pura Lo 7:2, ko 20:16; koma Song 139:21-22in gan. 5:44: Kis 23:4-5, Lu 23:34, Ap 7:60, Ro 12:14, 12:20, 1 Ko 4:12-13, 1 Pi 2:23 5:45: Jop 25:3, Ef 5:1 5:48: Wkp 11:44, 19:2, Lo 18:13, Lu 6:36, Kl 1:28, 1 Pi 1:15-16 6:1: Mt 6:5, 6:16, 23:5 6:3: Mt 25:37-40

akurvaghsi, ian agharir guvim arazir kam damuti, agharir ikiriam arazir kam gifoghan kogham. ⁴ Eghti ian akurvazir arazir kam averara ikiti, ian Afeziar bizir mogomebar garim, ian arazir aghuim ikaragham.”

*Jesus God ko migeir araz-
ibagh eghari*

(Luk 11:2-4)

⁵ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ia God ko mikimsi, gumazir ifavariba ami moghin damuan marki. Me God ko migeir dipeniba ko tuavir ekiabar akabar tuiva, God ko mikimasa bar akonge. Me odava, egha ghaze, gumazimizir aviriba nan ganigh nan ziam fam. Ki guizbangira ia migei, me uan ivezim inigha gifa. ⁶ Egh ia God ko mikimsi, uan dipenir averiamin mangi tiam asaragh, egh modogh ia uan Afeziam ko mikim. Kamaghin, ian Afeziar bizir mogomebar garim, a ian ivezim ia daningam.

⁷ “Ia God ko mikimsiva migirigiar kinir aviribar amuva, God gifozir puvatizir darazi ami moghin damuan marki. Me ghaze, me migirigiar aviribar amuam, eghti kamaghin God me baragham. ⁸ Ia me ami moghin damuan marki.

Guizbangira, bizir ia puvatiziba, dughiar ia tighar uan Afeziam da bagh an azangsihamim, ana dagh fogha gifa.

⁹ “Kamaghin amizi, ia kamaghin God ko mikim:

‘En Afeziar uan Nguibamin itim,
nin ziam bar zue,
ezi arazir kuraba an saghon iti.

¹⁰ Eghti Dughiar Ni Bizibagh Ativamim, a izi.

Eghti nin Nguibamin itir darasi nin ifongiamin gin zui moghin,
e uaghan nguazir kamin nin ifongiamin gin mangam.

¹¹ Eghti ni e datirighin damamin dagheba da isi e daning.

¹² Eghti me e gamir arazir kuraba e da gin amadi moghin,
ni en arazir kuraba gin amang.

¹³ Egh e ateghti, e osimtizar aven ikiti bizitam en navim biraghtima,
e arazir kuratam damuan kogham.

Ni arazir kurabar gavgavim da e inigh.*

6:4: Mt 6:6, 6:18 **6:5:** Mt 23:5, Mk 11:25, Lu 18:10-14 **6:6:** 2 Kin 4:33,

Mt 6:4, 6:18 **6:7:** 1 Kin 18:26-29, Ais 1:15 **6:8:** Mt 6:32 **6:9:** Lu 11:2-4

6:10: Sng 103:19-21, Mt 7:21, 26:39, 26:42, Lu 11:2, 22:42, Ap 21:14 **6:12:** Mt

6:14-15, 18:21-35 **6:13:** 1 Sto 29:11-13, Mt 26:41, Lu 22:40, 22:46, Jo 17:15, 1

Ko 10:13, 2 Te 3:3, 2 Ti 4:18, Je 1:13, 2 Pi 2:9 * **6:13:** (6:13) Fofozir gumazir

maba migirigiar kam “arazir kuraba,” a ghaze “Gumazir arazir kurabagh amim,”

a Satanra. Fofozir gumazir maba ghaze, migirigiar otevir mam uaghan vezin

kamin ikiam. Migirigiar kam kamakin: “Atrivir arazim koma, gavgavim koma,

ziar ekiam bar ni nanabara, egh zurazurara ikiam.” **6:14:** Ef 4:32, Kl 3:13

14 “Guizbangira, ia gumazamiziba ia gamir arazir kuraba gin amangti, ian Afeziar uan Nguibamin itim, ian arazir kuraba gin amangam. 15 Ia men arazir kuraba gin amangan koghtima, ian Afeziam uaghan ian arazir kuraba gin amangan kogham.”

Iesus dagheba ataghrazir arazibav gei

16 Egha Iesus ua migia ghua ghaze, “Ia dagheba ataghrazir dughiamin ia gumazir ifavaribar min uan guabagh ekuan marki. Gumazir ifavariba dagheba ataghrazir dughiamin, gumaziba men ganasa, me uan guaba ruer puvatigha pughpurighav arui. Me odava arazir kabagh ami. Ki guizbangira ia migei, me uan ivezim inigha gifa. 17 Eghti ia dagheba ataghrazir dughiamin, ia borem uari aghiva uan guaba ru, 18 eghti gumaziba ia dagheba ataghrazir arazir kam gifoghan kogham. Eghti ian Afeziar danganir mogomemin itim, anarira ian ganigh fogham. Egh gin ian Afeziar bizir mogomebar garim, a ian ivezim ia daningam.”

Iesus biziba akumakuir arazibav gei

(Luk 12:33-34)

19 Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia nguazimin ikia uari bagh bizir aghuiba akumakum dar pozibav kinam marki. Nguazir kamin, barereba ko omebaba dar amiti, da maziva akughregham. Eghti okimakiar gumaziba biriba akar da okimam. 20 Ia Godin Nguibamin uari bagh bizir aghuiba pozibav kin. Godin Nguibamin barereba ko omebaba bizibar aman koghtima, da mazigh, akughran kogham. Eghti okimakiar gumazitam biritam akarighiva da okemeghan kogham. 21 Danganir manam nin bizir aghuiba iti, danganir kam nin navir averiamin aven itir ifongiam, a uaghan ikiam.”

Damazim a namnamin angazangarim

(Luk 11:34-36)

22 Egha Iesus migia ghua ghaze, “Damaziba, da lamin min namnamin angazangarimin min iti. Damazim deragham, angazangarim bar nin namnam gizivaghti, ni arazir aghuibar amuam. 23 Eghti nin damaziba ikuvigham, nin namnam bar mitarmeghtima, ni arazir kurabar amuam. Eghti nin angazangarim mitarmegham, mitarmer kam bar pirigham.”

Ingangarir gumazitam, gumazir ekiar pumuning

6:15: Mt 18:35, Je 2:13 6:16: Ais 58:5-9 6:18: Mt 6:4-6 6:19: 1 Ti 6:17, Hi 13:5, Je 5:2-3 6:20: Mt 19:21, Lu 12:33-34, 18:22, Kl 3:1-2, 1 Ti 6:19, 1 Pi 1:4
6:21: Lu 12:34 6:22: Lu 11:34-36 6:24: Lu 16:13, Ga 1:10, 1 Ti 6:17, Je 4:4, 1 Jo 2:15

*bagh ingaran kogham**(Luk 16:13)*

²⁴ Egha Iesus miġia ghua ghaze, “Ingangarir gumazitam, ingangarir gumazir ekiar pumuning bagh ingaran kogham. A tavin aghuagh, tav gifuegham. O, a tav baghivira iki, tav akirim a gasaragham. Ia God ko dagiaba bagh uaghara ingaran kogham.”

Ia pamten biziba bagh dighorim isiva dagh nighnighan marki

(Luk 12:22-31)

²⁵ Egha Iesus miġia ghua ghaze, “Kamaghin amizi, ki ia miġei, ia pamten uan ikirimirim ginighnighiva, kamaghin azangan marki, e dagher manatamra damam, o e dipar manatamra damam? Egh ia pamten uan nivafizibagh nighnigh mikiman marki, inir manatam uan nivafizim avam? Gumazimin ikirimirim ti daghebagh afira, ezi gumazimin namnam ti inibagh afira. ²⁶ Ia kuarazibar gari, da dagheba oparir puvati, egha da dar pozibagh aghua da isa dagher dipenibar amadir puvati. Ian Afeziar uan Nguibamin itim, dagheba me ganidi. Ezi ian dabirabim ti kuarazibar dabirabim gafirazir puvati? ²⁷ Egh ian tav deraghvira ikisi nighnigh kamaghin a ti uan ikirimirim damuti a tong ruaragham? Bar puvati.

²⁸ “Ia tizim sua, pamten korotiabagh nighnisi? Ia akimarir aghuaribagh nighnigh. Da manmaghin otifi? Me ingangarir ekiatam gamir puvati. Egha me korotiatam isamizir puvati.

²⁹ Ezi ki ia miġei, fomira Atrivim Solomon bizir bar aviriba ikiava an azuir adiariba bar dera, egha an korotiatam akimarir kabar min otozir puvati. ³⁰ E fo,

graziba pura biziba, da iti, gurumin gumazitam dar akoreghiva da isiva avitam mikinigham. Grazir kinir kabanagh God adiariba me gazui. Ia bizir kam gifogh, God uaghan adiariba ia daningam. Ia gumazamizir nighnizir gavgavir muziarim itiba!

³¹ Kamaghin, ia pamten nighnigh mikiman marki, ‘E dagher manatam ramegham? O, dipar manatam ramam? O, e inir manatam ikegham?’

³² Gumazir God gifozir puvatiziba pamten bizir kabagh nighnisi. Ezi ian Afeziar uan Nguibamin itim fo, ia bizir puvatizir kaba, ia da iniam.

³³ Ezi bizir ia bar faragh damuamimra kara: Ia God Bizibagh Ativamin Dughiam baghivira nighnigh, egh God ifongezir arazir aghuibar amuti, a bizir kaba ko maba sara bar ia daningam.

³⁴ Kamaghin amizi, ia pamten gurumizaragham bagh dighorim isiva nighnighan

marki. Gurum izamin dughiam, a mar uan bizibara nighnigh. Dughiar manamin otivir osimtiziba, da anarira iki. Aruer manamin otivamin biziba, mar an biziba.”

7

Ia munen araziba tuisighan marki, egh suam, men araziba ikufi

(Luk 6:37-38 ko 6:41-42)

¹ Egha Iesus ua kamaghin migei, “God ia tuisigh ian kuraghan koghsi, kamaghin ia munen araziba tuisighan marki suam, men araziba ikufi. ² Ia me tuisigha men ikurvagha ami moghira, God kamaghira ia tuisigham. Egh ia men gara me ginighnizi moghira, God ia ginighnigham. ³ Tizim bagha, minezir bar muziarim nin aveghbuamin damazimin itima, ni ti an gara egha temer ararir ekiar nin damazimin itimin garir puvati? ⁴ Ter ararir ekiam nin damazimin ikiti, ni manmaghin uan aveghbuam mikim suam, ‘Aveghbuam, ki nin damazimin itir minezim asigham?’ ⁵ Ni bar ifari! Ni faraghvira ter ararir nin damazimin itim asigh, egh deragh ganiva minezir nin aveghbuamin damazimin itim asigh.

⁶ “Ia God baghavira itir biziba inigh, afiabar aningan marki. Guizbangira, da

ua raghrigh ia givigham. Egh ia uan manmaniar ikarizir aghuiba isi dabav kinan marki. Da pura da dikabinigham.”

God bizir aghuiba isiva, gumazir a ko migeibar aningam

(Luk 11:9-13)

⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ia God ko mikim, egh biziba bagh an azang, eghti a da isi ia daningam. Egh ia biziba bagh ruiva, ia da bativam. Egh ia tiam gafughafughti, God ia bagh tiam kuigham. ⁸ Gumazir Godin azaiba, me biziba isi. Ezi gumazir biziba bagha ruim, a biziba batifi. Ezi gumazir itiam gafughafuzim, God a bagh akuigham. ⁹ Eghti ia afeziba, ian boritam bretba bagh ian azangtima, ia ti dagiatam a daningam? Puvati. ¹⁰ Eghti boritam osiriba bagh uan afeziamin azangti, a ti kuzitam a daningam? Bar puvati.

¹¹ “Ia afeziar arazir kurabagh amiba, ia zurara bizir bar aghuiba uan boribagh anidi. Egh ia kamagh deraghvira fogh, guizbangira ian Afeziar uan Nguibamin itim bar akueghvira bizir aghuiba isi gumazir a ko migeibar aningam.

¹² “Kamaghin, ia arazir aghuir igharaz darazi me

7:1: Lu 6:37, Ro 2:1, 1 Ko 4:3-5, Je 4:11-12 **7:2:** Mk 4:24 **7:3:** Lu 6:41-42
7:6: Mt 10:14 **7:7:** Jer 29:13-14, Mk 11:24, Lu 11:9-10, Jo 14:13-14, 15:7, 16:16, 16:23-24, Je 1:5, 1 Jo 3:22 **7:8:** Snd 8:17, Jer 29:12-13, Lu 11:10, Je 1:5, 1 Jo 3:22-23, 5:14-15 **7:9:** Lu 11:11 **7:11:** Lu 11:13, Je 1:17 **7:12:** Mt 22:39-40, Lu 6:31, Ro 13:8-10, Ga 5:14, 1 Ti 1:5

ia damuasa ia ifongeziba, ia arazir kabara me damu. Migirigiar kaba, Moses Osirizir Araziba ko Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba, dagh isin tu.”

Tiar akar asuvazim ko aroghezim

(Luk 13:24)

¹³ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia tiar akar asuvazimin aven mangi. Tiar akar aroghezim nguibar ikuvtizimin zui. Ezi nguibar kamin zuir tuavim an aruegha bar ekefe. Ezi gumazamizir avirim an zui. ¹⁴ Ezi nguibar aghuimin zuir tiar akam bar asufa, egha tuavir an zuim bar piri. Ezi gumazamizir vaghvaziba tuavir kam batogha an zui. Kamaghin amizi, ia tiar akar asuvazimin aven mangi.”

Ia akar ifavarim akurir gumaziba bagh deravira gan

(Luk 6:43-44 ko 13:25-27)

¹⁵ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia akar ifavarim akurir gumaziba bagh deravira gan. Me ia gifarsi migirigiar aghuibar amuam. Egha me guizbangira ia gasighasighasa izi. Me guizbangira afiar atiabar min ikia, egha me ifara en damazibar sipsipbar min sipsipbar ariziba aghui. ¹⁶ Ia men arazibar gan me gifogh, egh suam, me akar ifavarim

akurir gumaziba. Gumaziba ter ataghataritamın wainın ovizitam kuarizir puvati. Egha me ti fighin ovizitam kuarasa ghua, dikonir ataghatarimin, da isi? Bar puvati. ¹⁷ Ezi kamaghira temer aghuiba ovizir aghuiba bati, ezi temer kuraba ovizir kuraba bati. ¹⁸ Eghti temer aghuitam ovizir kuratam bateghan kogham. Eghti temer kuratam ovizir aghuitam bateghan kogham. ¹⁹ Temer ovizir aghuiba batir puvatiziba, me da oka da isa avim mikiri. ²⁰ Kamaghin amizima, ia men arazibar gan fofogh suam, me akar ifavarim akurir gumaziba, o akar aghuim akurir gumaziba. ²¹ Ia kamaghin nighnighan marki, gumazamizir ‘Ekiam, Ekiam’ na gariziba, me bar moghira God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven ikiam. Puvati. Gumazir nan Afeziamın ifongiamın gin zuiba, merara God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven ikiam. ²² Godin Kotin Dughiamın, gumazamizir avirim kamaghin mikimam, ‘Ekiam, Ekiam, e nin ziamın Godin akam akuri.’ Egh mikim suam, ‘E nin ziamın duar kuraba batoke,’ egh mikim suam, ‘E nin ziamın mirakelin bar aviribagh ami.’

7:13: Lu 13:24, Jo 10:7-9 **7:14:** Ap 14:22 **7:15:** Ese 22:27, Mt 24:4, 24:24, Mk 13:22, Lu 6:26, Ap 20:29, 2 Pi 2:1, 1 Jo 4:1 **7:16:** Mt 7:20, 12:33, Lu 6:43-44, Ga 5:19-22, Je 3:12 **7:17:** Jer 11:19 **7:18:** Lu 6:43 **7:19:** Mt 3:10, Lu 3:9, Jo 15:2, 15:6 **7:20:** Mt 12:33 **7:21:** Hos 8:2, Mt 21:31, Lu 6:46, Ap 19:13, Ro 2:13, Je 1:22, 1:25 **7:22:** 1 Ko 13:2 **7:23:** Sng 6:8, Mt 10:33, 13:41-42, 25:12, 25:41, Lu 13:25-27, 2 Ti 2:19

23 Eghti ki Dughiar kamin bighvira me mikim suam, 'Ki tong ia gifozir puvati. Ia gumazir arazir kurabagh amiba, ia na gitagh!' "

Dipenir ingangarir arazir pumuning

(Luk 6:47-49)

24 Egha Iesus migia ghua ghaze, "Gumazir nan akam baragha an gin zuim, a mati gumazir mam fofozir aghuim ikia, egha uan dipenim ingara gavgavim a daningasa dagiam gisin an ingari. 25 Ezi amozim izima, aperiam otozima, aminir ekiam dikavigha dipenir kam givava a munamadi. Ezi dipenir kam dipiriaghrizir puvati. Dipenir kam me dagiam gisin an ingari. Kamaghin amizi, a irizir puvati. 26 Ezi gumazir manam nan akam baregha an gin zuir puvati, a mati gumazir onganimin min gigimin uan dipenim okore. 27 Ezi amozim izima aperiam otozima, aminir ekiam dipenir kam pamtem a givai. Bizir kaba dipenir kam gunabagha a munamadima, a iri. A guizbangira bar pazavira iri." 28 Iesus migirigiar kabav mikemegha givazima,

gumazamizir avirir ekiam digavir kuram gami. 29 Me fo, Iesus Judan arazibagh fozir gumaziba ami moghin migeir puvati. A gumazir ziar ekiam itir mam in min men sure gami.

8

Iesus lepa itir gumazim gamizi, a ua dera

(Mak 1:40-44 ko Luk 5:12-14)

1 Egha Iesus mighsiam ategha ghuaghirima avirir ekiam an gin zui.* 2 Ezi gumazir lepa itir mam, Iesus bagha iza uan tevimning apirigha a migia ghaze, "Ekiam, ni fueghiva na damuti, ki Godin damazimin zuegh ua deragham."† 3 Ezi Iesus uan agharim isa gumazir kam gatigha ghaze, "Ki ifonge. Nin mikarzim zuegh, egh ua deragh." A kamaghin migiavira itima, gumazir kamin lepan arimariam zuamira anetaghizima gumazim ua dera.‡ 4 Ezi Iesus a migia ghaze, "Ni oragh, ni batozir bizir kamin gun mikiman marki. Ni mangi uan mikarzim isi ofa gamir gumazimin akagh, egh Moses fomira e mikemezi moghin, ni ua bagh Godin ofa damu.

7:24: Lu 6:47-48 **7:29:** Jo 7:46 * **8:1:** (8:1) Akar Matyu 5:2in itimin gan.

8:2: Mt 9:18, Mk 1:40-44, Lu 5:12-14, Ap 10:25 † **8:2:** (8:2) Moses osirizir akaba migia ghaze, gumazim o amizir lepan arimariam itim, a Godin damazimin mize. An arimariam givaghtima a ua mangi uabi isiva, ofa gamir gumazibar akagh, eghti me an gantima an arimariam givagham, eghti me a mikim suam, a Godin damazimin zuegha ua dera. Wok Pris 13 ko 14in gan. ‡ **8:3:** (8:3) Judabar akar mam ghaze, gumazim arimariam lepa ikitima ni an suiragh, ni uaghan Godin damazimin mize. Ezi Iesus uan dafarim isava gumazir lepa itir kam gati, egha Godin damazimin mizezir puvati. A gumazimin arimariam a gifa, ezi gumazim ua dera. **8:4:** Wkp 14:1-32, Mt 9:30, Mk 5:43, 7:36, Lu 5:14, 17:14

Eghti gumaziba fogh suam, nin arimariam gifa.”

Jesus midorozir gumazimin ingangarir gumazimin arimariam a gifa
(Luk 7:1-10)

⁵ Egha Iesus ghua nguibar ekiam Kaperneamin aven ghu. Ezi 100 plan midorozir gumazibar garir gumazir ekiam iza, Iesus gaghora ghaze, ⁶ “Ekiam, nan ingangarir gumazim ariava muna dipenimin iti. An soroghafariba bar ariaghire, ezi a mizazir kuram barasi.” ⁷ Ezi Iesus ghaze, “Ki mangi a damighti, a ua deragham.” ⁸ Ezi midorozir gumazir ekiam Iesusin akam ikaragha a migia ghaze, “Ekiam, ki gumazir aghuir manam, ni nan dipenimin aven izam? Marki. Ni pura mikimtima, nan ingangarir gumazim deragham. ⁹ Ki uabi midorozir gumazir mabar apengan iti, egha uabi mabar garima, da nan apengan iti. Ezi ki me migei, ‘Ia mangi,’ eghti me mangam. O, ki me mikimam, ‘Ia izi.’ Eghti me izam. Egh ki uan ingangarir gumazir mam mikim suam, ni ingangarir kam damu, eghti an a damuam. Egha ki fo, ni mikimti, nan ingangarir gumazim ua deragh.” ¹⁰ Ezi Iesus migirigiar kam baregha, digavir kuram gami. Egha ragha a ko izir gumazibav gia ghaze, “Ki

bar guizbangira ia migei, ki Israelin aven kamaghin nighnizir gavgavim itir gumazitamin ganizir puвати.

¹¹ “Ki ia migei, gumazimizar avirim uan nguibabar aruem anadir danganim ko aruem ghuaghiri danganim ategh, izi Abraham ko Aisak ko Jekop dukuagh, God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven dakozimin daperagh damam. ¹² Egh God faragh uan Nguibamin ikiasa misevezir darazi, God me batuegh me isiva danganir mitatem me akunigham. Eghti me tuangiva arangiva atariba kuskugh danganir kamın ikiam.” ¹³ Egha Iesus 100 plan midorozir gumazibar garir gumazir ekiam migia ghaze, “Ni mangi. Bizir ni nighnizir gavgavim itim, a ni bagh otogham.” Dughiar kamra, gumazir kamın ingangarir gumazim ua dera.

Jesus Pitan ivozir amizim gamizi, a ua dera
(Mak 1:29-31 ko Luk 4:38-39)

¹⁴ Ezi Iesus ghua Pitan dipenimin aven ghua garima, Pitan asamimin mikarzim an feima, an aria dakozim girighav iti. ¹⁵ Ezi Iesus an dafarim suirazima, an arimariam maghiram anetaghizima, a dikavigha Iesus bagha isai.

Iesus gumazamizir avirim gamizi, me ghuamaghe

(Mak 1:32-34 ko Luk 4:40-41)

¹⁶ Ezi aruem gevima, me gumazamizir avirir duar kuraba apazaziba inigha, Iesus bagha izi. Ezi Iesus duar kurar kabav gia me batozima, me an akamin gumazamiziba ataghrasi. Ezi Iesus arimariaba itir gumazamiziba bar men arimariaba agifa. ¹⁷ Godin akam inigha izezir gumazim Aisaia ghaze, “A uabi e bativir arimariaba ko mizaziba da batoghezi, da ghue.” Iesus Aisaian akam damighti, an otivasa, arazir kabagh ami.

Iesus uabin gin mangamin arazibav gei

(Luk 9:57-60)

¹⁸ Egha Iesus garima, avirir ekiam anakufa. Ezi a uan suren gumazibav gia ghaze, “E dipam giregh vongin mangam.” ¹⁹ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir mam iza, kamaghin Iesus migei, “Tisa, ni danganir manamin mangam, ki uaghan ni ko mangam.” ²⁰ Ezi Iesus a migia ghaze, “Afiar atiaba nguazir toribar itima, kuaraziba mikonibar iti, ezi Gumazibar Otirim danganir dakuamiba puvati.” ²¹ Ezi gumazir mam, a uaghan Iesusin suren gumazim, a kamaghin Iesus migei, “Ekiam, ni faragh na amamangatightima, ki mangi uan afeziam mozim

dafaka.” ²² Ezi Iesus a migia ghaze, “Marki. Ni nan gin izi, gumazir ovengeziba uari uan gumazir kuabar afi.”

Iesus migeima, aminir ekiam gifa

(Mak 4:36-41 ko Luk 8:22-25)

²³ Ezi Iesus botin anabozi, an suren gumaziba an gin zui. ²⁴ Me ghua ongarimin torimin aminir bar ekiam dikava ongarim gamima, a dipira kurim avasava ami. Ezi Iesus akuavira iti. ²⁵ Ezi an suren gumaziba agaghuragha a migei, “Ekiam, ni en akuragh, e arimighiregham!” ²⁶ Ezi a kamaghin me migei, “Ian nighnizir gavgavim bar sufi. Ia tizim bagha atiati?” Egha a dikavigha aminim ko ongarim migirigiar gavgavim aning ganingizi, aminim givazima, dipam uam amiraghiri. ²⁷ Ezi an suren gumaziba nighnizir aviribagh amua ghaze, “Kar gumazir manmaghin amizim? A migeima, aminim ko dipavsizim an akam barasi!”

Iesus gumazir pumuningin duar kuraba batoke

(Mak 5:1-17 ko Luk 8:26-37)

²⁸ Ezi Iesus ghua Galilin ongarir dadarimin vongin itimin oto. Kar Gadaran nguazir asizim. Egha iza gumazir pumuning duar kuraba apazimning bato.

Aning matmatin tongin ikegha izi. Egha aning bar ikuvizima, gumazamiziba aningın atiatigha tuavir kam garuir puvati. ²⁹ Egha aning pamten dia ghaze, “Ni Godin Otarim, ni tizim ga damuasa? Dughiam tighari, ni kagh izi ga gasighasighasa?” ³⁰ Ezi dar bizir ekiar mam mong saghon apa iti. ³¹ Ezi duar kurar kaba pamten Iesus gakaghora ghaze, “Ni e batosi, kamaghın ni e ateghtima, e mangi dar bizir munamin aven mangam.”

³² Ezi Iesus me migia ghaze, “Ia mangi.” Ezima duar kuraba gumazir kamning ategha ghua dabar aven ghue. Ezi dar bizir ekiar kam puv ara ghua davarir kurar mamın ghuaghira dipam apa bar ariaghire. ³³ Ezi gumazir dabar gariba men ganigha ara ghue. Me ghua nguibar ekiamın otivigha bizir kabar gun gumazamizibagh eghari. Me uaghan gumazir duar kuraba apazazir pumuning bativizir bizibagh eghari. ³⁴ Kamaghın amizi, nguibar ekiar kamın itir gumazamiziba Iesus bagha izi. Me iza an gara a gakaghora ghaze, a men nguazim ategh danganir igharazitamin mangi.

9

Iesus gumazir soroghafariba aremezim akirizi, a ua

dera
(Mak 2:1-12 ko Luk 5:17-26)

¹ Ezi Iesus ua bot inigha uamategha ongarir dadarir vongin itimin ghua uan nguibamin oto. ² Ezi me soroghafariba aremezir gumazir mam inigha a bagha izi. Gumazir kam akuriamın iti. Ezi Iesus men garima, me nighnizir gavgavim itima, a kamaghın arimariar gumazir kam migei, “Nan borim, nin navim bar amiragh iki. Ki nin arazir kuraba gin amada.” ³ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir maba Iesusin migirigiar kam baregha kamagh uariv gia ghaze, “Gumazir kam Godin danganım inigha kamaghın migei.”

⁴ Ezi Iesus men nighnizibagh fogha givagha kamaghın me migei, “Ia tizim bagha nighnizir kurar kaba uan navir averiabar dagh ami? ⁵ Ki akar manam mikimam? Pura gumazir kinitam kamaghın a mikim suam, ki nin arazir kuraba gin amada. Egh uaghan gumazir kinitam kamaghın a mikiman kogham, ni dikavigh uan akuriam inigh mangi, egh ua deragh. ⁶ Eghti ki ia kamaghın foghasa ki ifonge, Gumazibar Otarim, a nguazir kamın arazir kuraba gin amangamin gavgavim iti.” Iesus kamaghın mikemegha soroghafariba aremezir gumazimin gara

kamaghin a migei, “Ni dikavigh uan akuriam inigh uan dipenimin mangi!”⁷ Ezi gumazir kam dikavigha uan dipenimin ghu.⁸ Ezima gumazamiziba arazir kamın ganigha bar digavir kuram gami. Egha me Godin ziam fa ghaze, “Godra gavgavir kam isa gumazibagh anidi.”

Iesus Matyun diazi, an an gin zui

(Mak 2:13-17 ko Luk 5:27-32)

⁹ Ezi Iesus danganir kam ategha ghua garima, gumazir mam dagiaba isir dipenimin aperaghav iti. An ziam Matyu. Ezi Iesus a migia ghaze, “Ni nan gin izi.” Ezima Matyu dikavigha an gin zui.

¹⁰ Ezi Iesus dipenimin iki-ava apima, gumazir dagiaba isiba ko gumazir arazir kurabagha amir aviriba, me iza Iesus ko an suren gumaziba ko api.*¹¹ Ezi Farisiba kamaghin gara Iesusin suren gumazibar azai, “Ian Tisa, a tizim bagha dagiaba isir gumaziba ko arazir kurabagh amir gumaziba koma api?”†

¹² Ezi Iesus migirigiar kam baregha kamaghin me migei, “Arimariaba puvatizir gumaziba, dokta bagha zuir puvati. Gumazir arimariaba

itibara, me dokta bagha zui.¹³ Ia mangi, Godin Akinafarir osizirim da fozim inigh. Ki ia ofa gamir arazibagh ifongezir puvati. Nan ifongiamra kara, ia arazir aghuibar gumazir igharazibar amu.” Egha Iesus ua me migia ghaze, “Ki Godin damazimin derazir gumaziba bagha izezir puvati. Ki gumazamizir arazir kurabagh amibar dimasa ize!”

Iesus dagheba ataghrazir arazim migei

(Mak 2:18-22 ko Luk 5:33-39)

¹⁴ Ezi Jon Gumaziba Ruer Gumazimin suren gumaziba iza, kamaghin Iesusin azai, “Manmaghin amizi, e ko Farisiba, e God ko mikimasa dagheba ataghrazima, nin suren gumaziba dagheba ataghrazir puvati?”¹⁵ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia nighnigh. Gumazitam amuimin ikisi damu, uan adarazi ko ikitima, me ti amughamugh, dagheba ataghraghan kogham. Puvati. Me dagheba ataghrazir dughiam iti. Gumazitaba gin izi, gumazir kamın aku mangiti, a me ategham, eghti dughiar kamın me dagheba ataghragham.

* **9:10:** (9:10) Matyu osirava migirigiar kam abizir puvati. Me ti tinan dipenimin api? Avirir ekiam ghaze, ti Matyun dipenim (Mak 2:15) Marazi ghaze Iesusin dipenim. † **9:11:** (9:11) Farisiba bar akar gavgavir aviribagh amigha dar gin zui. Egha ghaze, gumazir manam men migirigiabar gin zuir puvati, egha arazir kuram gami, kamaghin me Godin damazimin mize. Egh gumazir igharazitam gumazir kam ko ikegham, a uaghan Godin damazimin mize. Farisiba uaghan ghaze, gumazir Romın gavman bagha dagiaba isiba, me zurara Romın itir darazi ko iti, kamaghin me Godin damazimin mize. **9:13:** Hos 6:6, Mt 12:7, Mk 2:17, Lu 5:32, 1 Ti 1:15

16 “Gumazitam inir avizir igiatam inigha korotiar ghuritam porogha a isamizir puvati. A kamagh damigh gin korotiar kam rueghtima, inir avizir korotiar bibizim apirizim akuvaghiva korotiar ghurim bar anebigham. 17 Eghti gumazitam wainin igiam inigh, a isiva asizir inir misevir ghuritam agurighan kogham. A kamaghin damightima, wainin dipam gin buva anangva asizir inir ghurir kam abighti, wainin dipam nguazim giregham. Eghti wain ko asizir inim virara ikuvigham. Kamaghin me wainin igiam isa asizir inir igiabaram azui, eghti aning virara deraghvira ikiam.” ‡

Iesus guivir aremezim gamizi, a ua dikafi. Egha uaghan amizir mam in arimariam agifa

(Mak 5:22-43 ko Luk 8:41-56)

18 Ezi Iesus Jonin suren gumaziba ko migiavira itima, gumazir dapanir ekiar mam iza Iesusin boroghin tevemning apirigha kamaghin a migei, “Nan guivim datirighrama areme, ezi ni izi uan dafarim a datightima a ua dikavigham.” 19 Ezi Iesus dikavigha an gin zuima, an suren gumaziba a ko zui.

20 Ezima amizir mam, a 12 plan azenibar, zurara ghuzim bati. Amizir kam Iesusin girakirangin iza an korotiar avizimin suira. 21 A kamaghin nighnigha ghaze, “Ki ti an korotiar avizimin suiraghti, nan arimariam ti givagham.” 22 Ezi Iesus ragha an gara a migia ghaze, “Nan guivim, ni navim bar amiragh iki. Ni nighnizir gavgavim nan iti, kamaghin, nin arimariam gifa.” Dughiar kamra, amizir kam in arimariam gifa.

23 Ezi Iesus ghua gumazir dapanir ekiar kam in dipenim in otogha gari, amiziba ko gumaziba azia iti. Gumazir maba sighbagh ivima, gumazamiziba azia niginir ekiam gami. 24 Ezi Iesus me batogha me migia ghaze, “Ia dikavigh mangi. Guivim aremezir puvati. An akui.” A kamaghin migeima, me a dipofi. 25 A me batoghezi, me azenan ghuezima, Iesus aven ghua guivimin dafarimin suirazima, a dikafi. 26 Ezi Iesus amizir bizir kam in eghaghanim nguibaba bar dar ghu.

Iesus gumazir damazir okavirizir pumuning, ko gumazir migeir puvatizir mam, me gamizi, me ua dera

‡ 9:17: (9:17) Judaba asizir memeba misoghava dar iniba isava dar dipav kivizibagh ami, egh me da inigh wainin dipabar aghuam. Wainin oviziba, me igiamra da mirmirighiva, da isiva wainin misevibar aghuam, egh aneteghti a dughiatabar ikegham. Egh wain, onganim itir dipamin otogham. Wain memen inir kam in aven iki buv mangi, egh memen inir ghurim abigham. Me wainin misevir bar igiam a gurighti, wain deravira iki, egh inir igiam abighan kogham.

27 Ezi Iesus danganir kam ategha zuima, gumazir damazir okavirizir pumuning an gin iza kamaghin an dei, "Ni Devitin Otarim, ni gan apangkufi." § 28 A ghua dipenimin aven ghuzima, gumazir kamning a bagha izima, a kamaghin aningın azai. "Gua bizir ki damuamin kam, gua nighnizir gavgavim an iti, o puvati?" Ezi aning ghaze, "Are, Ekiam ga nighnizir gavgavim an iti." 29 Ezi Iesus uan dafarim isa aningın damazimning gatigha kamaghin migei, "Gua nighnizir gavgavim iti. Kamaghin, gua ua gan." 30 Ezi aningın damaziba kuiaghrezi, aning ua gari. Ezi Iesus aningın anogorogha aningın migia ghaze, "Gua tong bizir gua batozir kam tavın mikıman marki." 31 Puvati. Aning ghua Iesus amizir arazir aghuir kamın gun bar distrighin kamın itir gumazamizibav keme.

32 Gumazir kamning Iesus ategha zuima, gumazamiziba migeir puvatizir gumazir mam inigha, Iesus bagha izi. Gumazir kam, duar kuraba a gapasa. 33 Ezi Iesus an duar kuraba batoghezima, gumazir kam ua migei. Ezi gumazamiziba digavir ku-

ram gamua ghaze, "Fomira, kantri Israelin aven, bizir kamagh garitam otozir puvati." 34 Ezi Farisiba ghaze, "A duar kurabar gumazir dapanimin gavgavimin duar kuraba batosi."

Iesus ingangarim isa uan suren gumazibagh anidi.

(Sapta 9:35-10:42)

Iesus gumazamizibar apangkufi

35 Ezi Iesus nguibar ekiaba ko nguibar doziba bar dagh arua, men God ko migeir dipenibar aven ghua, gumazamizibar sure gami. A God Bizibagh Ativamin Dughiamın akam me migia men arimariaba ko osımtizir men namnabar itiba bar da gefi. 36 A gumazamizir avirir dafamin garima, men nighniziba tintinibar itima, me osımtizibar aven arua, mati sipsipba ghuaviba puvatizir moghin iti. Kamaghin amizi, a bar men apangkufi. 37 Egha a uan suren gumazibav gia ghaze, "Dagher bar avirim anigha gıvagha azenimin iti. Ezi ingangarir gumazir da iniamin aviriba puvati. 38 Kamaghin, ia azenir kamın ghuavimin azangsıghti, a ingangarir gumaziba amangtima, me

9:27: Mt 15:22, 20:29-34 § 9:27: (9:27) Judaba ghaze, Gumazir God ua Gumazamiziba Iniasa Misevezim, Atrivim Devitin ikizimin otivam. Gumazir damazir okavirizir kamning nighnizir gavgavim Iesus ikia ghaze, Israelba gumazir kamra mizuai. Kamaghin aning dia ghaze, "Devitin Otarim." 9:29: Mt 8:13 9:30: Mt 8:4 9:32: Mt 12:22 9:33: Mk 2:12 9:34: Mt 10:25, 12:24, Mk 3:22, Lu 11:15 9:35: Mt 4:23, Mk 1:39, Lu 4:44 9:36: Nam 27:17, 1 Kin 22:17, 2 Sto 18:16, Ese 34:5, Sek 10:2, Mt 14:14, Mk 6:34 9:37: Mk 6:34, Jo 4:35

an azenimin mangi, dagheba iniam.”

10

12 plan suren gumazibar ziaba

(Mak 3:13-19 ko Luk 6:12-16)

¹ Ezi Iesus uan suren gumazir 12 plan diazi, me izima, a duar kuraba batoghiva arimariar gumamazibar itibar akiramin gavgavim me ganingi. ² Aposelin 12 plan ziabara kara: Men faragha zuim, Saimon, an ziar mam Pita, ko an dozim Andru. Ko Jems, Sebedin otarim, ko an dozim Jon, ³ Filip ko Bartolomyu ko Tomas ko Matyu, a gumazir daghaba isim, ko Jems, an Alfiusin otarim, ko Tadius, ⁴ ko Saimon, a marazi ko me Selotin ikizimin iti, koma Judas Iskariot, gumazir Iesus isava, apanibagh aningizim.

Iesus ingangarim isa, 12 plan aposelbagh anidi

(Mak 6:7-13 ko Luk 9:1-5)

⁵ Ezi Iesus gumazir 12 plan kaba amaga akar kam me ganiga ghaze, “Ia Kantrin Igharazibar Gumaziba bagh mangan marki. Egh Samaritan nguibar ekiabar mangan marki.* ⁶ Ia sipsipin ovengezir Israelin ikizimin itiba bagh mangi. ⁷ Ia mangi, akam akun suam, ‘God Bizibagh Ativamin

Dughiam a roghira izegha gifa.’ ⁸ Ia mangi gumazamizibar arimariaba agiva; egh gumazir aremeziba me damuti me ua dikav, egh lepa itir gumazibar amuti me ua zuegh, egh duar kurar gumamazizibagh apazaziba da batogh. Bizir ia inizim ia purama a ini, ia a givezezir puvati. Kamaghira ia pura a isi gumamazizibar aning. Ia a bagh ivezitam inian kogham.

⁹ “Ia gol tam o silvan dagiatam o kapan dagiatam inigh mangan marki. ¹⁰ Ia daruamin dughiar, ia biamitaritam inian marki. Egh ia siotiar pumuning, o dagarir asuatam o difizitam inigh mangan kogham. Bar puvati. Guizbangira, ingangarir gumaziba, me damamin dagheba, me da isi me daning.

¹¹ “Egh ia nguibar ekiatamin mangam, o nguibar dozitam in angstva, ia deraghvira azangsigh fogh, gumazir manam an arazir aghuibagh amua egha bar dera. Egh ia gumazir kam ko iki mangi, dughiar ia nguibar kam ategh mangamim. ¹² Egh dipenir ia aven zuim, ia kamaghin an aven itir daraziv kim, ‘God deragh ia damuam.’ ¹³ Egh gumazamizir dipenir kam in itiba, ia gifueghiva ia inighti, ia me ko iki, egh ia Godin azaraghti,

10:1: Mt 9:35, Mk 3:13-15, 6:7, Lu 9:1

10:5: Ap 13:46 * **10:5:** (10:5) Kar Iesusin migirigiar ruarir mam, Namba 2. Akar 10:5-42 in itiba, da suren gumaziba Godin akam akun darutima arazir me bativamibav gei.

10:6: Jer 50:6, Mt 15:24

10:7: Mt 3:2, 4:17, Lu 10:9-11 **10:8:** Ap 20:33 **10:9:** Lu 10:4 **10:10:** Nam

18:31, Lu 10:7, 1 Ko 9:14, 1 Ti 5:18 **10:12:** Lu 10:5-6

ian navir amirizim me ko iki. Me ian aghuaghti, ia uan navir amirizir kam me da uam a inigh. ¹⁴ Egh gumazitam ia inigh uan dipenimin mangan aghuagh, egh ian akam baraghan koghti, eghti dughiar ia dipenir kam o nguibar kam ataghraghaim, ia uan dagaribar itir mineziba apisigh.† ¹⁵ Ki guizbangira ia migei, Godin Kotin Dughiamin, God gumazamizibar arazir kuraba tuisighiva, eghti gumazamizir nguibar kamin itiba iniamin osimtizim, a Sodom ko Gomora uan arazir kuraba bagh inizimin osimtizim bar a gafiraghaim.”

Osimtizir aviriba otivam
(Mak 13:9-13 ko Luk 21:12-17)

¹⁶ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Ia oragh, ki sipsipbar min ia isava afiar atiabar tongin ia amadi. Eghti ia kuruzibar araziba iniva deravira bizibagh nighnigh ia gin dar amu. Egh ia kuarazir bunbabar arazibar amu, kamaghin ia arazir kuratam damusi nighnighan marki. ¹⁷ Ia deraghvira uari bagh gan. Me ian suiragh, uan kaunselbar damazibar ia isi kotiam darighiva, egh uan God ko migeir dipenibar ia fozorogham. ¹⁸ Egh me nan ziam bangin, ia

iniva gavmanba ko atrivibar damazibar mangam. Egh ia akar aghuimin gun gumazir ekiar kabav kim. Egh uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia uaghan me mikim. ¹⁹ Egh me ia inigh kotiamin mangitima ia atiating kamaghin nighnighan marki, ‘E migirigiar manatam damuam? O, e manmaghin men akaba ikarvaghaim?’ Puvati. God uabi dughiar kamin ia mikimamin akaba ia daningam. ²⁰ Ia uari mikiman kogham, puvati. Ian Afeziamin Duamra, ian akatoribar aghu mikimam.

²¹ “Gumaziba uan aveghbuaba isi kot darighiva, egh me misoghiva arimighrisi me mikimam. Eghti afeziaba kamaghira uan boribar amuam. Eghti boriba uan afeziaba ko amebaba pazi me damuva, me misoghti, me arimighrisi, gumazibav kimam. ²² Eghti gumaziba bar nan ziam bangin ian ikuvigham. Me bar paza ia damuti, eghti gumazamizir gavgavigh iki mangi dughiar abuananamin otoghamiba, God men akurvaghaim. ²³ Egh gumazamiziba nguibar ekiar mamin pazi ia damuti, ia ari nguibar ekiar igharazimin angi. Ki guizbangira ia migei, ia Israelin nguibar ekiar kabar aven damuamin

10:14: Ap 18:6 † **10:14:** (10:14) Suren gumaziba arazir kam damutima, nguibar ekiamin itir gumazamiziba gan fogh suam, me arazir kuram gami. Mak 6:11 ko Aposel 13:51in gan. **10:15:** Stt 19:24-28, Mt 11:24, Ju 7 **10:16:** Lu 10:3, Jo 10:12, Ap 20:29, Ro 16:19, 1 Ko 14:20, Ef 5:15 **10:17:** Mt 24:9 **10:18:** Ap 25:23, 27:24 **10:20:** Jo 14:26, 1 Ko 2:4 **10:21:** Mai 7:6, Mt 10:35, 13:12, Lu 21:16 **10:22:** Mt 24:9, 24:13, Mk 13:13, Lu 21:17, Jo 15:18-21 **10:23:** Mt 16:28

ingangariba, da givaghan koghtima Gumazibar Otarim uamategham.

²⁴ “Suren gumazitam uan tisa gafirazir puvati, ezi ingangarir gumazitam uan gumazir ekiam gafiraghan kogham. ²⁵ Eghti suren gumazim uan tisan min otoghiva, egh deragham. Egh ingangarir gumazim uan ekiamin min otoghiva, a uaghan deragham. Me ziar kam Belsebul a isa dipenimin ghuavim gati, ezi e kamaghin fo, me uaghan bar ziar kuraba da isiva an adarazi darigham.”[‡]

Gumaziba Godrama ati-atingam

(Luk 12:2-7)

²⁶ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Gumaziba pazi ia damuti, ia men atiatingan marki. Bizir mogomebar aven ikeziba, bar azenim giram. Eghti migirigiar aven ikeziba, gumaziba bar dagh fogham. ²⁷ Ki mitatemin ia mikemezir akaba, ia angangarimin dav kim. Egh sighsirir akar ia oraghiziba, ia mangi dipenir nogoribar tuiv dar gun gumazamizibav kim. ²⁸ Ia gumazir namnar kinibav sozibar atiatingan marki. Me ian duabav sueghan kogham. Puvati. Ia Godram atiating. A namnam ko duam uaghara aning isiva avimin aning

gasighasighamin gavgavim iti. ²⁹ Ia fo, gumaziba kuarazir dozir pumuning wan toean virara aning givezegham. Ezi ian Afeziam deraghavira kuarazir kabar gari. Ian Afeziam ifueghan koghtima, kuarazir katam nguazim giran kogham. ³⁰ Egha God uaghan ian dapanir ariziba dar pone, egha a bar deraghavira ia gifo. ³¹ Kamaghin amizima, ia atiatingan marki. Ia kuarazir dozir kabar min itir puvati. Ia Godin damazimin bar ekeveggha dagh afira.”

E Iesusin adarazir ikiva aghumsighan kogham

(Luk 12:8-9)

³² Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Gumazir manam gumazamizibar damazimin ghaze, a nan anav, eghti ki uaghan uan Afeziar uan Nguibamin itimin damazimin mikim suam, gumazir kam a nan anav. ³³ Eghti gumazitam gumazamizibar damazimin mikim suam, a nan anav puvati, eghti ki uaghan uan Afeziar uan Nguibamin itimin damazimin mikim suam, gumazir kam nan anav puvati.”

Ia Iesus bar a gifuegh, faragh anetigh

(Luk 12:51-53 ko 14:26-27)

³⁴ Ezi Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ia nighnigha

10:24: Lu 6:40, Jo 13:16, 15:20 **10:25:** Mt 9:34, Mk 3:22, Lu 11:15 ‡ **10:25:** (10:25) Ziam Belsebul, a Satanin ziar mam. Matyu 12:22-28in gan. **10:26:** Mk 4:22, Lu 8:17 **10:28:** Ais 8:12-13, Lu 12:4, Je 4:12, 1 Pi 3:14 **10:30:** Lu 21:18, Ap 27:34 **10:31:** Mt 6:26, 12:12 **10:32:** Lu 12:8, Ro 10:9-10, MAA 3:5 **10:33:** Mk 8:38, Lu 9:26, 2 Ti 2:12 **10:34:** Lu 12:49-53

ghaze, ki navir vamiran arazim inigha, nguazir kamın ize. Ezi ia kamaghın nighnighan marki. Ki adariba ko midoroziba gıvasa izezir puvati. Puvati. Ki midorozir sabam inigha ize. ³⁵ Ki bizir kam bagha ize, ki gumazim damuti, a uan afeziamın apanımın ikiam. Eghti guivim uan amebamın apanımın ikiam, eghti amizir pamin itim uan ivozir amebamın apanımın ikiam. ³⁶ Gumazımın anababa uari, an apanım ikıva, an ikuvıgham.

³⁷ “Gumazir manam uan afeziam ko amebam bar aning gifongegha, faragha aning arıgha, egha na isa gın arıgha, a guızbangıra nan namakam puvati. Egha gumazir manam uan otarım o guivim bar aning gifongegha, faragha aning arıgha, egha na isa gın arısi, a nan namakam puvati. ³⁸ Egh gumazir manam uan ter ıghuvır an ovengamım a gı saghpugha nan gın zuır puvati, a nan namakam puvati. ³⁹ Ezi gumazir manam deravıra uan ikırımırım anekırıva, gumazir kam gın ikian kogham. Eghti gumazir manam na bagha nighnigha uan ikırımırım akırızır puvati, a guızbangıra

ikırımırım batıvam.”

Gumazir manam Kraısın adarazi deragha me gamı, a uan ivezir aghuım inıam

(Mak 9:41)

⁴⁰ Ezi İesus mıgıa ghua ghaze, “Gumazir manam ia inigha arazır aghuıbar ia gamı, a na inigha arazır aghuıbar na gamı. Egha gumazır na inızm, a Godın na amadazı ki ızezım a inı. ⁴¹ Eghti gumazıtam suam, ki Godın akam inigha ızır gumazıtamın akurvaghasa, egha Godın akam inigha ızır gumazır kamın akua uan dıpenımın ghua an akurvagha deragha a gamı, God gumazır kam, bizır aghuır an akam inigha ızır gumazıba ısıba, God da ısıva a danıgam. Eghti gumazıtam suam, ki gumazır aghuıtamın akurvaghasa, egha gumazır aghuıtam inigha uan dıpenımın ghua deraghavıra an akurvaki, God gumazır kam uaghan, bizır aghuır gumazır aghuıba ısıba, God da ısıva a danıgam. ⁴² Eghti tav suam, ki İesusın suren gumazıtamın akurvaghsı, egh pura dıpar orangtızm a ısıva suren gumazır zıaba puvatızır katam a danıgam, bar guızbangıra ki ia mıgeı,

10:36: Sng 41:9, 55:13

10:37: Lo 33:9, Lu 14:26

10:38: Mt 16:24, Mk 8:34,

Lu 9:23, 17:33, Jo 12:25

§ **10:38:** (10:38) Romın gavman, nguıbar gumazır ıgharazıba koma pura ingangarır gumazır arazır kurabagh amızıba, me me ısava ter ıghuvıbar me dui. Me faragh uan ter ıghuvım gı saghpugh mangı danganır me mısevızımın otogham. İesus akar ısın zuır kamın uan suren gumazıbvagıa ghaze, tına guızbangıra an suren gumazımın otıvsıva uaghan ovengamın nighnızım ıkı.

10:39: Mt 16:25, Mk 8:35, Lu 9:24, 17:33, Jo 12:25

10:40: Mk 9:37, Lu 9:48, 10:16,

Jo 13:20

10:41: 1 Kin 17:10, 2 Kin 4:8

10:42: Mt 18:5-6, 25:40, Mk 9:41, Hi 6:10

God gumazir kam ivezir aghuim a daningam.”

Iesus bar tinara

11

(Sapta 11:1-16:20)

Jon Gumaziba Ruer Gumazim, uan suren gumaziba amadazi me Iesus bagha ghue (Luk 7:18-35)

¹ Ezi Iesus akar kaba uan 12 plan suren gumazibagh ganiga, egha danganir kam ategha nguibar igharazibar ghua men sure gamua Godin akam me mikiri.

² Jon kalabusin ikia kamaghin God Ua Gumamaziziba Iniasa Misevezir Gumazimin ingangariba baregha uan suren gumaziba a bagha me amada. ³ Egha me migia ghaze, ia mangi kamaghin Iesusin azang, “Ti nirara, gumazir God faragha amangasa mikemezim? O, e ti ua gumazir igharazitam mizuamam?”

⁴ Ezi Iesus men azangsiziba ikaragha ghaze, “Ia mangi, bizir ia garava orazibar gun Jon mikim suam, ⁵ ‘Gumazir damazir okaviriziba ua gari, ezi gumazir suer amiriziba uam arui. Ezi gumazir lepa itiba ua zuegha dera, ezi gumazir kuarir orazir puvatiziba uam orasi. Ezi ovengezir gumaziba ua dikavima, ezi gumazir onganarazibagh amiba akar aghuim barasi.’” ⁶ Gumazir

nan ganigha nighnizir gavgavim nan itim, an nighnizir gavgavim ikivira iki, eghti an navir averiam deraghti a bar akuegham!”

⁷ Ezi Jonin suren gumaziba an ategha ghuezima, Iesus an gun gumamazizibav gei, “Ia gumaziba itir puvatizir danganimin ghua tizimin ganasa ghue? Ia ti ghurunir aminim vaimin ganasa ghue? Puvati. ⁸ Ia tizimra ganasa ghue? Ia ti gumazir korotiar aghuiba aghuizitam in ganasa ghue? Puvati. Gumazir korotiar aghuiba azuiba, atrivibar dipenibar iti. ⁹ Ezi ia tizimin ganasa ghue? Ia Godin akam inigha izir gumazitam in ganasa ghue? Bar guizbangira! Ki ia migei, Godin akam inigha izir gumazir kam, a Godin akam inigha izir gumazir igharaziba, bar me gafira. ¹⁰ Gumazir kam baghavira Godin Akinafarim migia ghaze, ‘Ia oragh. Ki uan abuir gumazim amadaghtima, a faragh mangiva ni bagh tuavim akiram.’ ¹¹ Ki guizbangira ia migei, Jon Gumazibar Ruer Gumazim, gumazir nguazimin itiba, bar me gafira. Ezi gumazir God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikia ziaba bar puvatizim, a bar Jon gafira.

¹² “Jon Gumaziba Ruer Gumazimin dughiamin

11:2: Mt 14:3 **11:3:** Mal 3:1 * **11:5:** (11:5) Godin akam inigha izezir gumazim Aisaia fomira ghaze, God uan adarazi Israelian akurvaghimim dughiam, arazir kaba otivam. Aisaia 35:1-7 ko 61:1-4in gan. **11:6:** Mt 13:57, 26:31 **11:7:** Mt 3:5 **11:9:** Lu 1:76 **11:10:** Mal 3:1, Mk 1:2, Jo 3:28

ikegha iza datirighin, gumazir kuraba God Bizibagh Ativamin Arazim iniassa puv ingara misosi. Egha me midorozir arazir anabar igharazibagh amua, egha osimtizir aviriba a ganidi.†
 13 Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba ko Moses Osirizir Araziba, da Godin akam akura iza Jon otozir dughiamin tu. 14 Kamaghin amizi, ia dar akam baraghsi ifuegh, a baragh, 'Godin akam inigha izir gumazim Elaiza izam,' kar a Jon baghavira migei. 15 Tina kuarimning iti, an oragh.

16 "Eghti ki datirighin itir gumazamizibar arazibar gun mikimsiva akar isin zuir manam mikimam? Me boribar min biziba amadir danganimin apiaghav ikia uarir dei,

17 'E ia bagha marvibagh ivima,
 ia ighian aghua.
 Ezi e ongerakar amirizibagh amima,
 ia azir puvati.'

18 Datirighin itir gumaziba, borir kabar min ami. Jon izava pamten apir puvatighava wainin dipaba apir puvatizima, me ghaze, 'Duar kuraba a gapasa.'
 19 Ezi Gumazibar Otirim izava dagheba ko wainin dipaba api. Ezi me ghaze,

'Ia gan, a gumazir puv daghem ko wainin dipam apim. Egha a daghba isir gumaziba ko gumazir arazir kurabagh amiba, a men roroabagh amua me ko iti.' Me kamaghin migeima, gumazamiziba men gara fo, Godin fofozim a guizbangira bizim."

Navibagh irazir puvatizir gumazamiziba, me bar ikuvigham

(Luk 10:13-15)

20 Iesus nguibar ekiar mabar mirakelin aviribagh amizi me uan navibagh irazir puvati. Ezi Iesus dughiar kamin nguibar kabar gumazamizibar atara ghaze,
 21 "Ia Korasinin nguibamin itir gumazamiziba, Iavzika! Ia kuram iniam. Ia Betsaidan nguibamin itir adarazi, Iavzika! Ia bar ikuvigham. Gumazitam Tairin nguibam ko Saidonin nguibamin ghua, mirakelin ki amiziba men tongin dagh amighai, Tair ko Saidonin itir darazi ti fomira navibagh iragha, egha azir adiariba aghuigha, averenim gapiava aguruava, egha uan arazir kamin uari akakagha ghaze, me uan arazir kuraba ataki. 22 Ezi ki ia migei, Godin Kotin Dughiamin, osimtizir ia iniamim, an osimtizir Tair ko Saidon iniamim gafiragham. 23 Ezi ia Kaperneamin nguibamin itir

† **11:12:** (11:12) Grighin akamin migirigiar kam me deragha anebighizir puvati. Marazi nighnigha ghaze, Iesus ghaze, gumazitaba otivigh Romin gavman ko misogh me batuegh eghiva God Bizibagh Ativamin Dughiam damightima, a nguazimin ikiam. **11:14:** Mal 4:5, Mt 17:10-13, Mk 9:11-13 **11:18:** Mt 3:4

11:19: Mt 9:10-14, Lu 7:35 **11:23:** Stt 19:24-28, Ais 14:13-15

darazi, ia ghaze, ia uari fegh Godin Nguibamin ikiam, a? Bar puvati, God ia akunighti ia Helin avim magiram. Ezi gumazitam ti Sodom in nguibamin ghua mirakelin kian tongin amizibagh amizi, kamaghin Sodom ti ikiavira ikiai. ²⁴ Ezi ki ia migei, Godin Kotin Dughiamin, osimtizir ia iniamim, an osimtizir Sodom in izim gafiragham.”

Ia na bagh iziva aghuvsazim iniam
(Luk 10:21-22)

²⁵ Egha dughiar kam in Iesus kamaghin migei, “Afeziam, ni nguazim ko overiam gativazir Ekiam! Ni fofozim ko nighnizir aghuiba itir gumaziba bizir kaba men modo, egha boribar min itir gumazibar aka. Kamaghin ki ni minabi. ²⁶ Guizbangira Afeziam, ni uan ifongiamin kamaghin ami.”

²⁷ Egha Iesus ua kamagh migei, “Nan Afeziam biziba bar ada isa nan dafarim gati. Ezi gumazitam Otarim gifozir puvati. Afeziam uabira a gifo. Egha tav Afeziam gifozir puvati. Otarim uabira, koma gumazir Otarim ifuegha Afeziam isava men akaziba, merara Afeziam gifo. ²⁸ Ia, gumazir ingangarir eki-abagh amua osimtizir aviriba ateriba, ia bar moghira na

bagh izi. Eghti ki aghuvsazim ia daningam. ²⁹ Ia na da fofozim iniva nan migirigiar apengan iki, egha mati temer ruarir me bulmakauningin tuemning gatizima aning uaning inigha ingangarim gami moghin, ia nan apengan iki. Ia na gifo, ki uan navir averiamin aven uabi dikabiragha, egha ki gumazibar asughasusi. Egh ki ia damuti ia aghuvsazim iniam. ³⁰ Ter ruarir kian tuebagh arizim, ia a gumuam, ezi bizir ki aterim an osemzir puvati.”

12

Farisiba Sabatin dughiam bagha Iesus adoghadosi

(Mak 2:23-28 ko Luk 6:1-5)

¹ Egha Iesus Sabatin dughiar mam in uan suren gumaziba ko, raizin min garir dagher mam wit, an azenir ekiamin torimin zui. An suren gumaziba mitiriam men azima, me witin ovizir maba kuara da api. ² Ezi Farisiba men ganigha kamaghin Iesus migei, “Ni gan, arazir nin suren gumaziba amim, en Judabar Araziba ghaze, me Sabatin dughiamin dar amuan kogham.”* ³ Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Ia ti Devit fomira amizir arazimin

11:24: Mt 10:15, Lu 10:12 **11:25:** 1 Ko 1:26-29 **11:27:** Mt 28:18, Jo 1:18, 3:35, 10:15, 17:2, Fl 2:9 **11:28:** Jer 31:25 **11:29:** Jer 6:16, Sek 9:9, Jo 13:15, Fl 2:5, 1 Jo 2:6 **11:30:** 1 Jo 5:3 **12:1:** Lo 23:25, Mk 2:23-28, Lu 6:1-5 **12:2:** Kis 20:10, Mt 12:10, Lu 13:14, Jo 5:10, 7:23

* **12:2:** (12:2) Moses Osirizir Araziba, Sabatin ingangaribar amuasa Judabar anogorosi. Me Sabatin damuan koghamin ingangarir mam, a dagher andiziba iniamin ingangarim. Ni, Kisim Bek 34:21 in gan. Farisiba ghaze, Iesusin suren gumaziba arazir kam in gin zuir puvati.

eghaghanimın ganizir pu-
vati? Devit dughiar kamın
uan adarazi ko mitiriam
men azi, ⁴ ezi Devit Godın
Averpenimın aven ghua
me ofa damuasa atizir bret
inigha uan adarazi ko me
aneme. E fo, me bretin
kam raman kogham. Pu-
vati, Moses Osirizir Araziba
ghaze, ofa gamir gumaz-
ibara bretin kam ramam.
⁵ Egha ia ti Moses Osirizir
Arazibar ganizir puvati, a
ghaze, ofa gamir gumaziba
me Godın Dipenimın aven
Sabatin me ingaram. Me
ingara, egha Godın damazim
arazir kuraba puvati. ⁶ Ezi
ki ia migei, bizir Godın
Dipenim gafirazim a kagh iti.
⁷ Egha Godın Akinafarimın
aven itir migirigiar mam
ghaze, 'Ki apanguvir
arazim gifonge, ki ofan
kinibagh ifongezir puvati.' Ia
migirigiar kam gifogha, egha
ia pura osimtiziba gumazir
aghuibagh arighan koghai.
⁸ Ezi Gumazibar Otarim a
Sabatin dughiamın Ekiam."

*Iesus gumazir dafarir
ekonezim Sabatin dughiamın
a gamizima a dera*

(Mak 3:1-6 ko Luk 6:6-11)

⁹ Egha Iesus danganir
kam ategha nguibar ekiar
mamın ghua God ko migeir
dipenimın aven ghua. ¹⁰ Ezi

gumazir mam dipenir kamın
aven iti, an dafarir mam
bar ekone. Ezi gumazir
maba Iesus akatam a gasasa,
egha kamaghın an azai,
"Moses Osirizir Araziba
manmaghın migei? E
Sabatin dughiamın gumaz-
ibar arimariabar akiram,
o puvatigham?" ¹¹ Ezi
Iesus kamaghın me migei,
"Ian tongin itir gumazitam,
a sipsipin mam ikitima,
egh Sabatin dughiamın
sipsipin kam mozitamın
magirightima, eghti a ti
mangi uam anesigham, o?
¹² E fo, gumazimın ikirimirim
sipsipin ikirimirim bar a
gafira! Kamaghın amizima,
e fo Moses Osirizir Araziba
en amamangatizi, e Sabatin
dughiamın gumazibar akur-
vagham." ¹³ Egha a gumazir
kam migei, "Ni uan dafarim
onegh." Ezi gumazim uan
dafarim onezima an dafarim
dafarir vuemin min, ua dera.
¹⁴ Ezi Farisiba dikavigha
God ko migeir dipenim
ategha uari akuvagha Iesus
misoghasa tuaviba buri.†

*Iesus a guizbangira Godın
ingangarir gumazim*

¹⁵ Farisiba Iesus misoghasa
tuaviba burima, a men arazir
kam gifoghava nguibar ekiar
kam ategha ghua. Ezi gumaza-
mizir aviriba an gin zuima,

12:4: Wkp 24:9 **12:5:** Nam 28:9-10 **12:6:** Mt 12:41-42, Lu 11:31-32 **12:7:**
Hos 6:6, Mt 9:13 **12:10:** Lu 14:3 **12:11:** Kis 23:4-5, Lo 22:4, Lu 14:5 **12:14:**
Mt 26:4, 27:1, Mk 3:6, Lu 6:11, Jo 7:1, 7:19, 11:53 † **12:14:** (12:14) Farisiba
ghaze, arimariaba agevir arazim uaghan ingangarir mam, egha Sabatin arazir
kaba uaghan dar anogoroke. Ezi Farisiba gari, Iesus Sabatin arimariaba agevi,
kamaghın me a baseme, egha a misueghasa tuaviba buri. Luk 13:14 ko Jon
5:16-18in gan. **12:15:** Mk 3:7-10 **12:16:** Mt 8:4, Mk 3:12

a men arimariaba bar dar kirima, me ua dera. ¹⁶ Ezi a men anogorogha ghaze, me an gun igharazibav kiman markiam. ¹⁷ A Godin akam inigha izir gumazim Aisaian migirigiam damuti, an otivasa, egha a kamaghin ami. Aisaia kamaghin mikeme,

18 “Kar nan ingangarir gumazim, ki uabi anemisefe, egha ki bar a gifuegha, a bagha bar akonghe.

Ki uan Duam a datighti, a Kantrin Igharazibar Gumaziba me mikim suam, dughiar ki men araziba tuisighamim otivam.

19 Gumazir kam atar dagarvaghan kogham. Me tuavibar an tiarim baraghan kogham.

20 Egh ighurunir gavgaviba puvatigha dipirasava amim, a bar dipirighan kogham, egha lamın pamtem isir puvatizim, an anemungeghan kogham.

Egh kamaghira, a gavgaviba puvatizir gumazamizibar asughasugh deravira me damuam.

A kamaghira damu mangi, arazir aghuiba dar amutima da bar azenim giramin dughiam otogham.

21 Eghti Kantrin Igharazibar Gumaziba nighnizir gavgavim an ikiva

uarir akurvaghšiva a mizuam ikiam.”

Me ghaze, Iesus Belsebulin gavgavimin ingari

(Mak 3:20-30 ko Luk 11:14-23 ko 12:10)

²² Dughiar kamın me duar kuram apazazir gumazir mam inigha Iesus bagha ize. Gumazir kam migeir puvatigha uaghan garir puvati. Ezi Iesus gumazir kam a gamizima a deragha ua migia egha uaghan gari.

²³ Ezi gumazamiziba digavir kuram gamigha migia ghaze, “Gumazir kam ti Devitin otarim, a?”[‡]

²⁴ Ezi Farisiba migirigiar kam baregha ghaze, “Gumazir kam, duar kurabar gumazir dapanim Belsebul, gavgavim a ganingizi, ezi a gavgavir kamın duar kuraba batosi.”[§]

²⁵ Ezi Iesus men nighnizibagh fogha egha kamagh me migei, “Kantrin tamın gumaziba uari tuiragh uarira uariv soghiva, eghti men dabirabim ikuvigham. Eghti dipenir vamira itir darazi o nguibar vamira itir darazi uari tuiragh uarira uariv soghiva, eghti men dabirabim ikuvigham.

²⁶ Eghti kamaghira e fo, Satan uabi uabi batoghiva, an adarazi uari tuiraghiva, egh a managh gavgavim inigh bizibagh ativam. ²⁷ Ia ghaze, ki Belsebul da gavgavim isa duar kuraba batosi. Ezi

12:22: Mt 9:32-33 **‡ 12:23:** (12:23) Akar Matyu 9:27in itimin gan. **12:24:** Mt 9:34, 10:25, Mk 3:22, Lu 11:15 **§ 12:24:** (12:24) Belsebul uaghan Satanin ziar mam. **12:25:** Mt 9:4, Jo 2:25, MAA 2:23

kamaghin, tina ian adarazir akurvazima, me duar kuraba batosi? Ian adarazi amir araziba, darara ian akagha ghaze, ia paza na migei. ²⁸ Eghti ki Godin Duamin gavgavim inighiva duar kuraba batoghti, eghti bizir kam ian akaghti, ia kamaghin fogh suam, God Bizibagh Ativamin Dughiam ia batogha gifa.

²⁹ “Eghti gumazir manam mangi pura gumazir gavgavitamin dipenimin aven mangiva an biziba oke-megham? Puvatigham. A faraghvira benibar gumazir gavgavir kam ikegham. A kamaghin a damigh gumazir kamin dipenimin aven mangi, an biziba oke-megham.

³⁰ “Tina nan namakam puvati, a nan apanim. Ezi gumazim nan akuragha gumazamiziba akumakuir puvati, gumazir kam men gintizima me tintinibar zui.

³¹ “Kamaghin amizi, ki ia migei, gumazamiziba amir arazir kuraba ko me Godin ziam gasighasizir akaba, God bar da gin amadagham. Eghti gumazitam Godin Duamin ziam gasighasighti, God an arazir kurar kam gin amadaghan kogham. ³² Eghti gumazitam akar kuratam Gumazibar Otaram mikemeghti, God an arazir kurar kam gin

amadagham. Eghti gumazitam Godin Duam akar kuratam a mikemeghtima, God dughiar kam ko gin izamin dughiamin, an arazir kurar kam, a gin amadaghan kogham. An arazir kurar kam an ikivira ikiam.”

Temer kuraba ovizir kuraba bati
(Luk 6:43-45)

³³ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Ni temer aghuim ikitima, an ovizir aghuiba uaghan ikiam. Egh ni temer kuram ikitima, an ovizir kuraba uaghan ikiam. ³⁴ Ia gumazir kuraba, ia kuruzir kurabar min iti! Egh manmagh migirigiar aghuitam mikemegham? Puvati. Ian navir averiabagh izivazir nighniziba dar amara ian akatoribar otifi. ³⁵ Gumazir aghuim, an navir averiamin aven nighnizir aghuiba a gizifa, egha amara arazir aghuibagh ami. Gumazir kuram, an navir averiamin aven nighnizir kuraba a gizifa, egha amara arazir kurabagh ami. ³⁶ Ezi

ki ia migei, Godin Kotin Dughiamin, a pura men migirigiar nighniziba puvatziba bagh vaghvagh men azangsighiva, me tuisigham. ³⁷ God gin nin migirigiabagh nighnighiva, ni tuisigham, eghti nin migirigiabara ni damutima, God gumazir

12:28: Dan 2:44, 7:14, Lu 1:33, 17:20-21, Ap 10:38, 1 Jo 3:8 **12:29:** Ais 49:24, Lu 11:21-23, 1 Jo 4:4 **12:30:** Mk 9:40, Lu 9:50, 11:23 **12:31:** Mk 3:28-29, Lu 12:10, Ap 7:51, 1 Ti 1:13, Hi 6:4-6, 10:26, 1 Jo 5:16 **12:32:** Mt 11:19, Lu 12:10, Jo 7:12, 7:52, 1 Ti 1:13 **12:33:** Mt 7:16-20, Lu 6:44 **12:34:** Mt 3:7, 15:18, 23:22, Lu 3:7, 6:45

aghuim o gumazir kuram ni darigham.”

Me mirakelin tam damuasa Iesusin azai
(Mak 8:11-12 ko Luk 11:29-32)

³⁸ Ezi³⁸ma Judabar arazibagh fozir gumazir maba ko Farisin maba kamaghin Iesus migei, “Tisa, ni mirakelin arazitam damuti, an otoghti e fogh suam, ni guizbangira Godin ingangarim gami.”

³⁹ Ezi Iesus me ikaragha ghaze, “Gumazamizir dughiar kam³⁹in itiba, me bar gumazamizir kuraba! Egha me guizbangira God baghavira itir puvati. Me zurara mirakelin tam³⁹in ganasa. Me tam³⁹in ganighan kogham. Puvati. God mirakelin arazir vamira men akagham. Godin akam inigha izir gumazim Jona batozir mirakelin kamra, me an ganam. ⁴⁰ E fo, Jona arueba ko dimagarir pumuning ko m⁴⁰ikezim⁴⁰in osirir ekiar mam⁴⁰in navir averiam⁴⁰in ike. Ezi kamaghira Gumazibar Otirim arueba ko dimagarir pumuning ko m⁴⁰ikezim⁴⁰in nguazim⁴⁰in aven ikiam.** ⁴¹ Eghti God Kotin Dughiam⁴¹in, Niniven gumazamiziba dikavigh ian arazir kurabar gun mikimam. Ia fo, Nineven adarazi Jona akunizir akam baregha navibagh ira. Ezi

Gumazir datirighin ian tongin itir mam, a bar Jona gafira! ⁴² Fomira Seban Atrivir Amizim nguazir kam⁴²in saghon ikegha Solomonin fofozir aghuim⁴²in akaba baraghasa ize. Ezi gumazir mam bar Solomon gafiragha ian tongin iti. Kamaghin, God gumazamizibar Kotim Damuamin Dughiam⁴²in, Seban Atrivir Amizim tugh datirighin itir gumazamizibar arazir kurabar gun mikimam.”

Duar kuram uamategha ize
(Luk 11:24-26)

⁴³ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Duar kuram gumazir mam ategha dipaba puvatizir danganibar arua ikiamin danganiba buri, egha a tam batozir puvatigha, ⁴⁴ egha uabi migia ghaze, ‘Ki uamategh faragha ikezir dipenim⁴⁴in mangam.’ Egha a uamategha ghua garima, me dipenim avizi, a bar zuezi⁴⁴ma an itir biziba bar deragha ikia egha pura iti. ⁴⁵ Egh duar kurar kam mangi, 7 plan duar kurar a gafiragha arazir kurabagh amiba, men aku izam. Egh me mangi, dipenir kam⁴⁵in ikiam. Gumazir kam faragha paza ike, egh a datirighin bar paz ikiam, eghti an dabirabim a faragha ikezir dabirabim

12:38: Mt 16:1, Mk 8:11, Lu 11:16, Jo 6:30, 1 Ko 1:22 **12:39:** Mt 16:4, Mk 8:12, Lu 11:29-32 ** **12:40:** (12:40) Ni Jona 1:17in gan. Godin akam inigha izir gumazim Jona, uaghan Jonan gun migia ghaze, a ghua nguibar ekiam Niniven ghua akam akurima gumazamiziba a baregha uan navibagh ira. **12:41:** Jna 3:5 **12:42:** 1 Kin 10:1-10, 2 Sto 9:1-12, Mt 12:6 **12:43:** Jop 1:7, Lu 11:24, 1 Pi 5:8 **12:45:** Hi 6:4, 2 Pi 2:20-22

bar a gafiragh bar ikuvigham. Arazir kamaghira amizim, gumazamizir kurar datirighin itiba uaghan me bativam, eghti me bar pazi ikiam. Eghti men dabirabim, faragha ikezir dabirabim bar a gafiragh bar ikuvigham.”

Terara Iesusin amebam ko doziba

(Mak 3:31-35 ko Luk 8:19-21)

⁴⁶ Iesus me migiavira itima, an amebam ko doziba iza dipenimin azenimin ikia a ko mikimasa. ⁴⁷ Ezi gumazir mam a migia ghaze, “Ni gan, nin amebam ko doziba azenimin tuivighav ikia ni ko mikimasa.”* ⁴⁸ Ezi Iesus gumazir kam ikaragha ghaze, “Tina nan amebam? Te nan doziba?” ⁴⁹ Egha uan suren gumazibar akagha ghaze, “Ia gan! Nan amebam ko dozibara kara. ⁵⁰ Gumazamizir nan Afeziar uan Nguibamin itim ifongezir arazibar gin zuiba, me nan doziba ko nan amiziba ko nan amebam.”

13

Iesus witin oviziba akurir akar isin zuim migei

(Mak 9:14 ko Luk 8:4-8)

¹ Aruer kamra Iesus dipenim ategha azenan ghu. Egha ghua dipar dadarimin aperaghav iti. ² Ezi gumazamizir aviriba a bagha

ize, egha men avirim bar ekefe. Kamaghin a kurir mamın biraghava apera. Ezima gumazamiziba dipar dadarimin tuivighav iti. ³ Ezi Iesus akar isin zuir aviribar me migei. Egha kamaghin migei, “Ia oragh. Gumazir mam witin oviziba inigha ghua uan azenimin da akurava arui.* ⁴ A da akurima witin ovizir maba tuavimin irezima, kuaraziba iza da ame. ⁵ Ezi maba dagiabagh isin itir nguazir evarim gire. Nguazir kam mitemezir puvati, ezi witin oviziba zuamira afuangi. ⁶ Ezi dar biba bar nguazimin aven iraghuezir puvati, ezi aruem anaga dagh isirazi, ezi da isia misingi. ⁷ Ezi witin ovizir maba benir dikoniba itir nguazim giregha, benibar tongin afuangizi, benir dikoniba aghuava beniba da ikiaghariki. Ezi dar oviziba misevezir puvati. ⁸ Ezi witin ovizir maba nguazir aghuim giregha dagheba misefi. Maba 100 plan oviziba misevima, maba 60 plan oviziba misevima, maba 30 plan oviziba misefi. ⁹ Tina kuarimning iti, an oragh.”

Iesus nighnizir tizim ikia, akar isin zuibara migei

(Mak 4:10-12 ko Luk 8:9-10)

12:46: Mt 13:55, Mk 3:31, Jo 2:12, Ap 1:14 * **12:47:** (12:47) Fofozir gumazir maba mikovezir pumuningin (*) tongin itir migirigiar kabar ghaze, Matyu uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazim gin da osiri, eghti da Mak 3:32 koma Luk 8:20 mirara mangasa. **12:50:** Jo 15:14, Ro 8:29, Ga 5:6, 6:15, Kl 3:11, Hi 2:11

13:2: Lu 5:1-3 * **13:3:** (13:3) Kar Iesusin migirigiar ruarir Namba 3, a Matyun osiziribar aven iti. Akar kaba, da 12:3-52in iti. Ezi God Bizibagh Ativamin Dughiamin, migirigiar aviriba dar iti.

10 Ezi Iesusin suren gumaziba gin iza kamaghin an azai, "Ni tizim bagha akar isin zuibar gumazamizibav gei?"
 11 Ezi a me ikaragha ghaze, "God fofozim ia ganingizima, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar mogomeba dagh fo. Ezi a fofozir kam me ganingizir puvati. 12 Godin akabagh fozir gumazim, God uan akabar fofozir igharaziba a daningam, eghti a Godin akar aviribagh fogham. Eghti Godin akabagh foghan aghuazir gumazim, an fofozir muziarim God a dama inigham. 13 Men damaziba gara, egha me bizitamin gari puvati. Egha me oragha, me bizitamin mingarim bar anebighizir puvati. Ki bizir kamın tughā akar isin zuibar me migei. 14-15 Godin akam inigha izir gumazim Aisaian migirigiaba gumazamizir kaba bagha guizbangira otifi. A kamaghin mikeme.

'Gumazamizir kaba uan navir averiabar kua, ezi men kuariba oraghan aghua, ezi men damaziba kome. Me kamaghin amima, God ghaze, marki, men damaziba bizitamin ganighai, men kuariba oreghai. Ezi men naviba kuighrizima me migirigiabagh foghava egha navibagh iragha na bagha izima,

ki ua me inigha me gamizima me deraghai.

Me kamaghin damuan aghua, kamaghin me zurara oraghiva, egh deragh bizitamin mingarim gifoghan kogham. Me zurara ganiva, egh deragh bizitamin ganighan kogham.'

16 Ezi ia, ian damaziba bizibar gari, ezi ian kuariba akam barasi. Kamaghin ia bar akongegh! 17 Ki guizbangira ia migei, fomira Godin akam inigha izir gumazir aviriba ko gumazir aghuir aviriba, me ia datirighin garir bizibar ganamin ifongiar bar ekiam ikia, me dar ganizir puvati. Egha ia datirighin orazir akar kaba, me da baraghan ifongiar bar ekiam ikia, me tam baraghizir puvati."

Witin akar isin zuimin mingarim
 (Mak 4:13-20 ko Luk 8:11-15)

18 Ezi Iesus migia ghua ghaze, "Ia datirighin oragh, gumazim witin oviziba akunizir akar isin zuimin mingarimra kara. 19 Gumazir God Bizibagh Ativamin Dughiamin akam baragha anebizir puvatiziba, me witin ovizir tuavim girezibar min ami. Me Godin akam barazima, Satan zuamira

izava me oraghizir akaba me dama, da ini. ²⁰ Ezi witin ovizir dagiabagh isin itir nguazim gireziba, da gumaziba Godin akam baragha zuamira nighnizir gavgavim an ikia bar akonge. ²¹ Ezi men biba puvati, egha dughiar bar otevimra iti. Eghti gumazitaba izi Godin akam bagh pazi me damuva osimtiziba me darightima, me zuamira God ategham. ²² Ezi witin ovizir benir dikonibar tongin ireziba, kar gumaziba Godin akam baraghava, egha uaghan nguazir kamin osimtizibagh nighnigha, egha uaghan dagiar aviriba iniasa nighnisi. Ezi bizir kaba Godin akaba ikiagharighizima da misevir puvati. ²³ Ezi witin ovizir nguazir aghuim gireziba, kar gumazir Godin akam baragha deragha anebigha a gifoziba. Gumazir kabanagh dagheba misefi, maba 100 pla, maba 60 pla, maba 30 plan oviziba misefi.”

Ogher kuraba azenimin otivizir akar isin zuim

²⁴ Egha Iesus uam akar isin zuir mamin kamagh me migei, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati gumazir mam witin ovizir aghuiba uan azenimin da akuni. ²⁵ Ezi gumazamiziba akuima gumazir witin oviziba akunizimin apanim iza ogher kuramin oviziba isa witbar tongin da akunigha ghu. ²⁶ Ezi witba gin aguigha misivasava amima, me gari

ogher kurar kam uaghan iti. ²⁷ Ezi azenir kamin ghuavimin ingangarir gumaziba ghua a migia ghaze, ‘Gumazir ekiam, e ghaze ni witin ovizir aghuiba uan azenim mikini. Manmagh amizima, ogher kurar kam uaghan otifi?’

²⁸ “Ezi a me migia ghaze, ‘Nan apanir mam arazir kam gami.’ Ezi an ingangarir gumaziba an azai, ‘Ni ifueghtima, e mangi ogher kam suagham?’ ²⁹ Ezi a ghaze, ‘Marki. Ia ogher kuraba asighsuva, uaghan witba asiam. Kamaghin da asian marki. ³⁰ Ia da ateghtima da mar witba ko aghung, mangi dagheba iniamin dughiamin otogh. Eghti ki ingangarir kam damuamin gumaziba kamagh me mikimam, “Ia ogher kurar kam faragh anesiva a dapongsiva an ikizibar amu. Eghiva ia witba iniva da akuvagh da isiva nan dagher dipenim darigham.” ’ ’ ”

Mastetin ovizimin akar isin zuim

(Mak 4:30-32 ko Luk 13:18-19)

³¹ Egha Iesus akar isin zuir igharazir mamin me migia ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati zuravarir me mastet arizimin ovizimin min ami. Gumazir mam mastetin ovizim inigha ghua uan azenimin anakuni. ³² Mastetin ovizim dagher igharazibar ovizibar min ekevezir puvati. A bar sufi.

Egha an aghuir dughiamin an azenimin itir zuravarir mabagh afiragham. A tememin min aghungigham, eghtima kuaraziba iziva an aguabar mikonibar ingaram.”

*Yisin akar isin zuim
(Luk 13:20-21)*

³³ Egha Iesus akar isin zuir igharazir mam kamaghin me migei, “God Bizibagh Ativamin Dughiam, a yisin min ami. Amizir mam yisin muziarir mam inigha, flauan dramin ekiamin itim inigha, aning verevere. Ezi flauan kam gin bar bui.”

*Iesus Godin akam akar isin
zuibara anakuri
(Mak 4:33-34)*

³⁴ Iesus gumazamizibav geir migirigiaba, an akar isin zuibara da akuri. Egha a migirigiatam abigha me mikemezir puvati, an akar isin zuibara me migei. ³⁵ Fomira Godin akam inigha izir gumazim kamagh migia ghaze, “Ki akar isin zuibara ia mikimam. Bizir maba, nguazir kam otozir dughiamin da modogha iza datirighin tu, ezi ki bizir kabar eghaghanim damuasa.” Iesus akar kam damuti an otivasa, kamaghin an akar isin zuir kabagh ami.

*Ogher kurabar akar isin
zuimin mingarim*

³⁶ Egha Iesus gumazamiziba ategha ghua dipenimin aven ghu. Ezi an suren

gumaziba an gin iza ghaze, “Ni ogher kurabar akar isin zuimin mingarimin gun e mikimam, o?”

³⁷ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin migia ghaze, “Gumazir witin ovizir aghuiba akunizim, a Gumazibar Otarim. ³⁸ Azenim, kar nguazir kam. Witin ovizir aghuiba, kar gumazamizir God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikiamiba. Ogher kuraba, kar Satanin gumazamiziba. ³⁹ Apanir ogher kuram akunizim, a Satan. Dagheba iniamin dughiam, kar nguazir kam givamin dughiam. Ezi enselba, me dagheba iniamin ingangarir gumaziba. ⁴⁰ Egha mati gumaziba ogher kuraba akuva dagh aboi, kamaghira enselba nguazir kam givamin dughiamin, me kamaghin damuam. ⁴¹ Gumazibar Otarim uan enselba amadaghti, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven itir gumazir arazir kurabagh amiba ko gumazir nighnizir gavgavibagh asighasiziba, enselba bar me batuegham. ⁴² Egh me me isiva, avir ekiam me kunigham. Eghti me avir kamin ikiva arangiva atariba kuskugham. ⁴³ Eghti dughiar kamin gumazamizir aghuiba uan Afeziam Bizibagh Ativamin Nguibamin aven iki, me aruemin min

sigham. Tina kuarimning iti, an oragh.”

Bizir ivezir bar p̄in kozim̄in akar is̄in zuim

⁴⁴ Egha Iesus miġia ghua ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, me bizir ivezir bar p̄in kozim̄in isava azenim̄in nguazim̄in aven a modo. Ezi gumazir mam a bato, egha uam anevara. Egha bar akuegha, ghua uan biziba bar da amaga, daġiaba inigha ghua, azenir kam itir nguazim givese.”

Manmaniar ivezir bar p̄in kozim̄in akar is̄in zuim

⁴⁵ Ezi Iesus miġia ghua ghaze, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, daġiar ingangarim gamir gumazir mam. Gumazir kam manmaniar bar aghuiba bagha ruiagha arui. ⁴⁶ Egha ghua manmaniar bar aghuir ivezir bar p̄in kozir mam bato. Egha ghua uan biziba bar daġiaba bagha da amada. Egha ghua manmaniar bar aghuir kam givese.”

Ivem̄in akar is̄in zuim

⁴⁷ Egha Iesus miġia ghua ghaze, “Akar is̄in zuir mam kamakin. God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, me ivem akunizi a dipar averiam̄in ghuaghira, osirir guar aviriba, dar akome. ⁴⁸ Ezi ivem izivazima, me a gekuigha dipar dadarim gati. Egha me apiagha

osirir aghuiba miġiva da isava itaribav kiri. Egha osirir kuraba me da makuri. ⁴⁹ Nguazir kam givamin dughiam kamaghira. Enselba iziva gumazir kuraba, gumazir aghuibar tongin me amisivam. ⁵⁰ Egh me me isiva, avir ekiam̄in me akunam. Eghti me avir ekiar kam̄in iki, arangiava atariba kuskugham.”

⁵¹ Egha Iesus uan suren gumazibar azai, “Ia ti akar kam̄in mingarim gifo?” Ezi me ghaze, “Are.” ⁵² Ezi a kamaghin me migei, “Kamaghin amizi, gumazir manam Judan arazibagh fozir gumazim̄in ikia, egha gin God Bizibagh Ativamin Dughiam̄in akabar mingariba a dagh fo, egha a mati dipenir mam̄in ghuavim̄in min ami. A uan dipenim̄in aven ghua bizir igiaba ko ghuriba bar da isava azenim garisi.”

Nasaretin itir darazi Iesusin aghuagha, akiribagh ragha a gasara

(Mak 6:1-6 ko Luk 4:16-30)

⁵³ Iesus akar kaba akunigha givagha danganir kam ategha ⁵⁴ uan nguibam̄in ghu. A ghua men God ko migeir dipenim̄in aven ghugha, Godin akamin gumazamizibar sure gami. Ezi me an akam baragha digavir kuram gami. Egha ghaze, “Gumazir kam managh fofozir kam

ini? Egha a mirakelba manmaghin dagh ami? ⁵⁵ E a gifo, a dipenibar ingarir gumazimin otarim, ezi Maria an amebam. Ezi Jems ko Josep ko Saimon ko Judas, me an doziba. ⁵⁶ An buaramiziba bar kagh e ko iti. Kamaghin a manmagh bizir kabanagh damuti, da otivam.” ⁵⁷ Me kamagh miġia navir averiaba Iesusin ikufi. Ezi Iesus me miġia ghaze, “Godin akam inigha izir gumazim, nguibar igharazibar ziam otifi. Egha a uan nguibam ko uan dipenimin aven, a ziaba puvati.” ⁵⁸ Me nighnizir gavgavim an itir puvati, kamaghin amizi, a nguibar kamin mirakelin aviribagh amizir puvati.

14

Herot ghaze, Iesus ti Jon, Gumaziba Ruer Gumazim
(Mak 6:14-29 ko Luk 3:19-20 ko 9:7-9)

¹⁻² Dughiar kamin Galilin Distrighin Atrivim Herot, a Iesus amizir araziba baregha, kamaghin uan ingangarir gumazibav gei, “Gumazir kam ti, Gumaziba Ruer Gumazim Jon, an aremegha ua dikafi. Bizir kam bagha a mirakelbar amuamin gavgavim iti.”*

³⁻⁴ Herot fo, a faragha uan dozimin Filipin amuim Herodias inigha an iti. Ezi Jon bizir kam bagha Herot miġiavira ikia ghaze, “Ni arazir kuram gamua uan dozimin amuim inigha an iti.” Ezi Herot bizir kam bagha Jonin suiragha a ikegha a isava kalabus gati. ⁵ Egha a Jon misueghti an aremeghasava nighnisi. Egha a gumazamizibar atiatingi. A fo, me ghaze, Jon Godin akam inigha izir gumazim.

⁶ Ezi aruer mamın gumazir maba iza Herotin gara, an amebam a batezir dughiam ginighnigha, a koma apa iti. Ezi Herodiasin guivim men guamin ighiam gami. Ezi Herot bar an ighiam bagha bar akonge. ⁷ Egha Herot overiam dafarim an akua kamaghin a migei, “Bar guizbangira, ni bizeitizim gifonge, ki a isiva ni daningam.” ⁸ Ezi Herodias nighniziba uan guivim ganingi, ezi guivim ghua kamaghin Herot migei, “Ni Jon, Gumaziba Ruer Gumazimin dapanim isiva itaritam dafagh a inigh izi na daningigh.”†

⁹ Atrivim akar kam baregha bar osemi. Egha a fo, a uabi akar gavgavim gumazir a ko itibar damazimin a gamigha, bizir kamin aghumsizim inian aghua. Egha a midorozir

13:57: Mt 11:6, Mk 6:3-4, Lu 4:24, Jo 4:44 **13:58:** Mk 6:5-6 * **14:1-2:** (14:1) Herotin kamin ziar mam Antipas. A Galilin Distrighin gari. An afeziam atrivimin itima, Maria Iesus bate. Ni Matyu 2in gan. **14:3-4:** Wkp 18:16, 20:21, Mt 11:2, Lu 3:19-20 **14:5:** Mt 21:26, Lu 20:6 † **14:8:** (14:8) Herodias uan guivim ko, aning deraghvira foghasa, Jon guizbangira areme, kamaghin amizi aning ghaze, ni an dapanim isiva itarim datigh a inigh izi ga daningigh. **14:10:** Mt 17:12, Mk 6:27, Lu 9:9

gumaziba akar gavgavim me ganingizima me guivim mikemezir moghin ami. ¹⁰ A gumazir mam amadazima, a ghua kalabusin midorozir gumazibav geima, me Jonin firim atu. ¹¹ Egha Jonin dapanim itarir mam dafagha, guivim bagha a inigha iza a isava a ganingi. Ezi an a inigha ghua uan amebam ganingi. ¹² Ezi Jonin suren gumaziba iza an namnam inigha ghua anerefa. Me anerefagha egha ghua Iesus mikeme.

Iesus dagheba isa 5,000 gumazibagh aningi

(Mak 6:31-44 ko Luk 9:10-17 ko Jon 6:1-13)

¹³ Ezi Iesus orazi, me Jonin firim atuzima an ovenge, ezima a nguibar kam ategha kurim inigha gumaziba itir puvatizir danganir mam in ghua. A uan suren gumaziba ko ghua. Ezi gumazamizir avirim orazima, a kagh ghua. Ezi me nguibar ekiam ategha, a buria uan suebar zui. ¹⁴ Ezi Iesus ghua dipar dadarimin otogha garima, avirir bar dafam iti. Ezi a men apanguva men areir gumazibar arimariaba agefi.

¹⁵ Aruem gevima, Iesusin suren gumaziba iza kamaghin a migei, "Kar gumaziba itir puvatizir danganim, ezi aminim pirasava ami. Kamaghin ni gumazamiziba amadaghti, me mangi

nguibabar uari bagh daghebagh ivez." ¹⁶ Ezi Iesus uan suren gumaziba kamagh me migei, "Me tizim bagh mangam? Ia uari daghetaba me daningigh." ¹⁷ Ezi me ghaze, "E dagher aviriba itir puvati. Kar 5 plan bretba ko osirir pumuningra." ¹⁸ Ezi a ghaze, "Ia bretin maba ko osirimning inigh izi." ¹⁹ Ezi Iesus gumazamizibav geima, me grazim gapia. Ezi a 5 plan bretba ko osirir pumuning inigha egha kogha overiamin gara Afeziam minabi. Egha bretba bigha uan suren gumazibagh aningi. Ezi an suren gumaziba da isava gumazamizibagh anidi. ²⁰ Ezi gumazamizir kaba bar amegha, naviba bar izifa. Egha dagher naba itima, me da akuvagha 12 plan akirabagh aghui. ²¹ Gumazir amezibar dibobonim 5,000in tu. Me amiziba ko boriba diponezir puvati.

Iesus dipam gisin tugha zui
(Mak 6:45-52 ko Jon 6:16-21)

²² Ezi Iesus uan suren gumaziba amaga me migia ghaze, me faragh bot inigh dipamin vongin mangi. A uabi iki gumazamiziba amadagham. ²³ A gumazamiziba amadagha, egha uabira ikia God ko mikimasa mighsiamin ghua vanabo. Ezi aminim pirizima, Iesus uabira iti. ²⁴ Ezi bot

14:14: Mt 9:36, Mk 6:34 † **14:17:** (14:17) Judaba ingarir bretba ekevezir puvati. Da en skonbar min gari. Ezi bretin 5 pla, gumazir pumuningra damam. **14:19:** Mt 15:35-39, Mk 8:6-10 **14:20:** 2 Kin 4:44, Mk 6:42-43, Lu 9:17, Jo 6:11-13 **14:23:** Lu 6:12, 9:28

dadarimin saghon ghuzima, aminim botin guamin dikavigha me givaima ongarim men botin misosi.

²⁵ Ezi aminim tiasasava amima, Iesus dipam gisin tugha uan suren gumaziba bagha zui. ²⁶ Me garima, Iesus dipam gisin izima, me bar puv atiatiava agoi. Egha me ghaze, kar aser mam. Egha atiatiava arai. ²⁷ Ezi Iesus zuamira me migia ghaze, "Ia gavgafigh, kar kirara. Ia atiatingan marki!"

²⁸ Ezi Pita an akam ikaragha kamaghin migei, "Ekiam, guizbangira nirara, ni na mikemeghti, ki dipam gisin ni bagh mangam." ²⁹ Ezi Iesus ghaze, "Ni izi." Ezi Pita bot ategha dipam gisin Iesus bagha zui. ³⁰ A ghua aminir gavgavimin gari, a bar ekevezima an atiatiava dipamin aven ghuaghiri. Egha dei, "Ekiam, ni nan akuragh!"

³¹ Ezi Iesus zuamira uan agharim amadagha Pitan suira. Egha kamaghin Pitan migei, "Nin nighnizir gavgavim sufi. Ni tizim bagha okam nighnisi?" ³² Egha aning me gatin botin ghuvanabo, ezi aminim pura gifa. ³³ Ezima botin itir gumaziba Iesusin ziam fa ghaze, "Bar guizbangira, ni Godin Otarim!"

Iesus Genesaretian arimariar gumazir aviribar arimariaba agifa
(Mak 6:53-56)

³⁴ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko dipamin vongin ghugha, ghua Genesaretin nguibamin otifi. ³⁵ Ezi kagh itir darazi Iesusin gara a gifo. Egha akam amadazi, a nguibar roghira itibar ghuzi, me arimariaba itir darazi bar me inigha Iesus bagha ize. ³⁶ Egha me a gakaghora ghaze, a men asughtima, arimariaba itiba an korotiar avizibar suigham. Ezi gumazamizir an korotiam suiziba, men arimariaba gifa.

15

Godin araziba Judan ovavibar arazibagh afira
(Mak 7:1-13)

¹ Dughiar kamın Farisin maba ko Judan arazibagh fozir gumazir maba Jerusalem ategha Iesus bagha ize. Egha me kamagh an azai, ² "Manmaghin amizi, nin suren gumaziba en ovaviba aningzir arazibar gin zuir puvati? Egha me damasa uan dafariba ruer puvati."*

³ Ezi Iesus men akam ikaragha kamagh me migei, "Manmagh amigha ia Godin arazibar gin zuir puvati, egha uan arazibar gin zui?"

14:26: Lu 24:37 **14:29:** Jo 21:7 **14:31:** Mt 8:26 **14:33:** Sng 2:7, Mk 4:39, Lu 4:41, Jo 6:69, Ap 8:37, Ro 1:4 **14:36:** Mt 9:20-21, Mk 5:27-28, Lu 8:44 **15:2:** Mk 7:5, Lu 11:38 *

15:2: (15:2) Suren gumazibar dafariba bar mizezir puvatizi me api. Puvati. Judaba Godin damazimin mizan atiatingi, egha bizir mizirizitamin suighan aghua. Kamaghin amigha me ghaze, me faragh uan dafariba ruegh, egh Godin damazimin zuegh, egh daghebar amam. **15:4:** Kis 20:12, 21:17, Wkp 20:9, Lo 5:16

4 E fo, God ghaze, 'Ia uan afeziaba ko amebabar akaba baregh men apengan iki', egha ghaze, 'Gumazitam akar kuratam uan afeziam ko amebam mikemeghti, ia gumazir kam misueghti, an aremegh.' 5 Ezi ia kamaghin migei, 'Gumazitam uan amebam ko afeziamin akurvaghsi dagiaba atigha, egha ua gin aningin akuraghan aghuagha, kamaghin aning migei, "Ki guan akuraghasa atizir dagiaba, gua marki. Ki da isi God daningam." ' A kamaghin mikimiva, amebam ko afeziam ginighnigh deragh aningin akurvaghan kogham. 6 Ia kamaghin amuava, ian arazir kabar, ia Godin araziba ategha, uan ovavibar araziba faragha darisi. Egha Godin akam gamima, a mati pura bizim."

7 Ia uarira uarigh gifarir gumazibara! Godin akam inigha izezir gumazim Aisaia guizbangira ian arazibar gun kamaghin migei, 8 "Gumazamizir kaba, me uan akatoribar nan ziam fe, egha men naviba ko nighniziba bar saghon iti. 9 Me gumazibar akabar uari sure gamua uari gifara egha ghaze, kar Godin akam. Kamaghin amizi, me nan ziam guizbangira a fer puvati."

Jesus Godin damazimin mizezir bizibav gei
(Mak 7:14-23)

10 Egha Iesus gumazamiz-ibar diazima me a bagha iz-ima a kamaghin me migei, "Ia oragh, egh deragh nighnigh! 11 Bizir gumazibar akatoribar ikegha ghuaghiriba, da me gamima, me Godin damazimin mizezir puvati. Bizir navibar ikia akatoribar otiviba, da gumazibagh amima, me Godin damazimin mize." 12 Ezi gin an suren gumaziba iza kamaghin a migia ghaze, "Ni ti kamaghin fos, Farisiba ni mikemezir migirigiam baregha men muriaba bar ikufi?"

13 Ezi Iesus me ikaragha ghaze, "Nan afeziar uan Nguibamin itim, an azenim iti. Egha bizir a dikezir puvatiziba, a biba sara da asiam. 14 Ia gumazir kabagh nighnighan marki. Me damazir okaviriziba, egha me tuavim isava gumazir igharazimin akakasi. Eghti gumazir damazir okavirizim tuavim isava gumazir okavirizir mamim akakagh, egh aning virara mangi mozimin magirigham."

15 Ezi Pita Iesusin azai, "Ni gumazamiziba mikemezir akar isin zuimin mingarim e bagh anebighti, e a gifogham?" 16 Ezi Iesus ghaze, "Manmagh ami, ia ti uaghan gumazir igharazibar mirara fozir puvatighavira iti." 17 Ia ti kamaghin fozir puvati, bizir akatorimin aven

zuiba ghua navimın zuima, muriam da batozima, ezi gumazim dagh avi. ¹⁸ Ezi bizir akatoribar otiviba da nighnizimın ikegha ize. Egha da gumazibagh amima, me Godin damazimın mize. ¹⁹ Ki gumazibar nighnizibar otivir bizir kabanagh migei, nighnizir kuraba, ko gumaziba misogharizir araziba, ko gumaziba ko amiziba tintinibar uari isava akuir araziba, ko poroghamiba uari bakeir araziba, ko okimakiar araziba, ko kotiabar gumazibagh ifarir araziba, ko gumazibar zibagh asighasizir araziba. ²⁰ Arazir kaba gumazibagh amima, me Godin damazimın mize. Gumaziba dafariba ruer puvatigha api, arazir kam me gamima me Godin damazimın mizezir puvati.

Kenanian amizim nighnizir gavgavim Iesusin iti

(Mak 7:24-30)

²¹ Ezi Iesus nguibar kam ategha ghua nguibar eki-amning Taia ko Saidonın nguazimın ghu. ²² Ezi Kenanian amizir mam danganir kamın ikegha iza kamaghın dei, “Ekiam, ni Devitin Otarim, ni nan apangkuvigh! Duar kuram nan guivim gapazagha a gasighasisi.”

²³ Ezi Iesus migirigiatam a ikarvazir puvati. Ezi an

suren gumaziba a bagha iza a migia ghaze, “Amizir kam diaghdiagha en gin izi. Ni anemadaghti a mangi.”

²⁴ Ezi Iesus kamaghın me ikara, “God Israelbar akurvaghasavira na amada. Me sipsipba gumazir dar ganamiba puvatizi moghın iti.” ²⁵ Ezi amizir kam Iesusin boroghira iza, tevimning apirigha aviragha uan guam nguazim gatigha a migia ghaze, “Ekiam, ni nan akuragh.” ²⁶ Ezi Iesus a ikaragha ghaze, “Kar arazir kuram, gumazimın boribar dagheba inigh afiabav kinam.” † ²⁷ Ezi amizim ghaze, “Ekiam, ni guizbangira migei. Ezi afiaba uaghan uan ghuavimın dakozimın apengan itir dagher muzemziariba api.”

²⁸ Ezi Iesus akar kam baregha kamagh amizim migei, “Amizim, nin nighnizir gavgavim bar ekefe. Bizir ni bativasa ni ifongezim, a mar ni batif.” Ezima dughiar kamra an guivim ua dera.

Iesus arimariaba itir gumazir aviriba, men arimariaba agifa

²⁹ Ezi Iesus nguibar kam ategha Galilin dipar dadarimın zui. Egha ghua mighsiar mamın anaboghava apera. Ezi avirir ekiam

15:19: Stt 8:21, Snd 6:14, Jer 17:9, Mt 12:34, Mk 7:21 **15:24:** Mt 10:5-6, Ap 3:25-26, Ro 15:8 † **15:26:** (15:26) Iesus amizir kam dikabinasava amir puvati. A kamaghın ifonge, a faraghavira Godin akar aghuim isiva Israelin adarazir aningigh, eghti gin igharaziba oragham. Kamaghın Iesus akar isin zuir kam gamua ghaze, Israelba boribar mın itima, igharazir darazi afiabar mın iti. Da afiar atiaba puvati, en afiar e ko dipenibar akuiba. Ezi Iesus amizir kamın nighnizir gavgavimın garava an akura. **15:28:** Mt 8:10, 8:13

a bagha izi. ³⁰ Egha suer kurabar ko, damazir okaviriziba ko, soroghafarir ikiziriziba ko, migeir puvatiziba ko, arimariar igharaziba uaghan, me da inigha iza Iesusin suemningin boroghin me ariki. Ezi a bar men arimariaba batozima, me ua dera. ³¹ Ezi gumazamiziba garima, migeir puvatiziba migei, soroghafarir ikiziriziba ua dera, suer kuraba uam arui, damazir okaviriziba ua gari, ezi me nighnizir aviribagh ami. Egha me Israelin Godin ziam fe.

Iesus dagheba 4,000 plan gumazibagh aningi
(Mak 8:1-10)

³² Ezi Iesus uan suren gumazibar diazi, me izima a kamaghin me migei, "Gumazamizir kaba, me na ko aruer pumuning ko mizekimin ikia, egha dagheba puvatigha mitiriam men azi, kamaghin ki men apangkufi. Mitiriam men aghiti, ki me amangan aghua. Me mangi damaziba men isirti, me tuavimin dagh iram." ³³ Ezi an suren gumaziba a migei, "Kar danganir gumaziba puvatizim. E managh Bretin aviriba inigh avirir ekiar kam daningam?" ³⁴ Ezi Iesus men azai, "Ia manmagh Bretin ita?" Ezi me ghaze, "E 7 plan Bretin rubuziba ko osirir dozir vaghvaziba ita."

³⁵ Ezi Iesus gumazamizibav geima, me nguazim

gapia. ³⁶ Ezi a 7 plan Bretin rubuziba ko osiriba inigha God minabagha da biaghsuegha da tuiragha uan suren gumazibagh aningi. Ezi suren gumaziba da isava gumazamizibagh anidi. ³⁷ Ezi me bar apa izifa. Ezi dagher naba itima, me da isava 7 plan akirabagh aghui. ³⁸ Gumazir ameziba, men dibobonim 4,000in tu. Me amiziba ko boriba diponezir puvati. ³⁹ Ezi Iesus me amadazi, me zuima a bot inigha Magadan nguazimin ghu.

16

Me Iesus migia ghaze, a mirakelin tam damuam
(Mak 8:11-13 ko Luk 12:54-56)

¹ Ezi Farisiba ko Sadyusiba Iesus basamasa a bagha izi. Me iza ghaze, a mirakelin arazitam damighti, an otoghti me kamaghin fogham, a guizbangira Godin ingangarim gami. ² Ezi a kamaghin men migirigiaba ikaragha ghaze, "Ia guaratizibar ghaze, overiam aghevezi, ezi gurumin dughiam deragham. ³ Egha mizarazibar ia ghaze, ghuariam korogha pizima, aruem aghevezi, ezi ia ghaze, amozim datirighin izitima, dughiam deraghan kogham. Guizbangira, ia overiamin otivir biziba deravira dagh fo. Egha ia dughiar kam in otivir arazibar gara da abizir

puvati.* 4 Gumazamizir dughiar kamın itiba, me bar gumazamizir kuraba! Egha me guizbangira God baghavira itir puvati. Me zurara mirakelin tamin ganasa. Me tamin ganighan kogham. Puvati. God mirakelin arazir vamira men akagham. Godın akam inigha izir gumazim Jona batozir mirakelin kamra, me an ganam.” Egha Iesus me ategha ghu.

Farisiba ko Sadyusibar yisin akar isin zuim (Mak 8:14-21)

5 Ezi Iesus uan suren gumaziba ko ghua dipamin vongin otifi, egha gin gari, me bretin tam inian okinighniki. 6 Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia deragh uari bagh gan. Ia Farisiba ko Sadyusibar yis bagh deravira gan.” 7 Ezi an suren gumaziba maghira uarira uariv gia ghaze, “E ti bretin tam inigha izezir puvatizi, ezi a kamaghin yisin bizimin e migei.” 8 Ezi Iesus me migeir migirigiabagh fo, egha me migia ghaze, “Ia gumazir nighnizir gavgavir muziariba itiba! Ia tizim bagha uarira uariv gia ghaze, e bretba puvati? 9 Ia ti fozir puvati? Ia ti okinighniki, ki bretin 5 pla inigha gumazir 5,000 pla dagheba me ganingi. Me amezi, ezi ia

akiraba manmaghin dagh aghui, ia dagh nighnisi, o puvati? 10 Egha ia ti fo, ki bretin 7 pla inigha gumazir 4,000 pla dagheba me ganingi. Ezi gin men dagher naba itima, ia akiraba manmaghin dagh aghui? 11 Ia manmaghin amigha bizir kam gifozir puvati, ki bretbagh nighnigha ia migeir puvati? Ki ghaze, ia Farisiba ko Sadyusibar yis bagh deragh uari bagh gan.” 12 Ezi me akar kam baregha fo, Iesus bret bagha amir yisin migeir puvati. Me fo, a Farisiba ko Sadyusiba sure gamir akabagh nighnigha, egha ghaze, ia akar kaba bagh deravira uari bagh gan.

Pita Iesusin gun migei (Mak 8:27-30 ko Luk 9:18-21)

13 Ezi Iesus ghua Sisaria Filipain nguibamin boroghin itir danganimin ghu, egha dughiar kamın uan suren gumazibar azai, “Gumazamiziba manmaghin migei, Gumazibar Otaram a tina?” 14 Ezi me ghaze, “Marazi ghaze, ni Jon Gumaziba Ruer Gumazim, marazi ghaze ni Elaija, marazi ghaze ni Jeremaia, o ni ti Godın akam inigha izir gumazir mam.” 15 Ezi Iesus men azai, “Ezi ia uari, ia manmaghin na diponam? Ki tina?”

16 Ezi Saimon Pita a ikaragha ghaze, “Ni Krais,

* **16:3:** (16:2-3) Fofozir gumazir aviriba ghaze, ves 2 ko ves 3in itir migirigiaba, gumazir igharazir mam gin da osiri. Egha ghaze, Matyu da osirizir puvati. **16:4:** Mt 12:39, Lu 11:29 **16:6:** Lu 12:1 **16:9:** Mt 14:17-21 **16:10:** Mt 15:34-38 **16:14:** Mt 14:1-2, Mk 6:14-15, Lu 9:7-8 **16:16:** Jo 6:68-69, Ap 8:37, Hi 1:2, 1:5, 1 Jo 4:15

God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim. Ni Godin zurara ikiavira itimin Otarim.”

17 Ezi Iesus a ikaragha kamaghin a migia ghaze, “Saimon, Jonin otarim, nguazimin gumazitam migirigiar kam nin akazir pu. Puvati. Nan Afeziar uan Nguibamin itimra, nin aka. Kamaghin ni bar akongegh. 18 Ezi ki ni migei, ni Pita. Egh dagiar kam gisin ki uan siosin ingaram, eghti Ovevem in Gavgavim an suiragh anepirighiva a gasighasighan kogham.† 19 Eghti ki God Bizibagh Ativamin Dughiamin kiba isiva nin dafarim datigham. Eghti bizir manam ni nguazimin a ikeghti, eghti God uan Nguibamin uaghan a ikegham. Eghti ni nguazimin bizir manam a firighi, eghti God uan Nguibamin uaghan kamaghira a firigham. 20 Egha Iesus pamten uan suren gumaziba anogorogha ghaze, me tong an gun tav mikim suam, a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim.”

**Iesus ovengasa,
egha uan suren
gumaziba migia
ghaze, me uaghan
an amir araziba,
dar amuam**
(Sapta 16:21-20:34)

Iesus ghaze, an ovegh ua

dikavam

(Mak 8:31-9:1 ko Luk 9:22-27)

21 Ezi dughiar kamin ikeggha ghua, Iesus uan suren gumaziba bighavira me migia ghaze, a Jerusalem mangam, eghti gumazir aruaba, ko ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judabar arazibagh fozir gumaziba, a men dafarimin bar mizazir ekiaba koma osimtiziba iniam. Eghti me an aghuaghiva a misueghtima an aremegham. Egh dughiar mikezimin a ua dikavigham. 22 Ezi Pita akar kam bareggha Iesus inigha miriamin ghua kamaghin an atara a migia ghaze, “Bar puviratigham. Arazir kaba ni bativan kogham.” 23 Ezi Iesus raghrigha kamaghin Pita migei, “Satan, ni na gitagh! Ni nguazimin bizibagh nighnigha egha Godin bizibagh nighnizir puvati, kamaghin ni nan tuavim apiri.”

24 Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Gumazitam nan gin izisi, a ifongezir biziba gin amadagh uan temer ighuvim gisagh-pugh nan gin izi. 25 Gumazir manam uan ikirimirim suiraghshi nighnighti, an ikirimirim givagham. Eghti gumazir manam na bagh uan ikirimirim ateghiva, uan ikirimirim iniam. 26 Gumazitam nguazimin

16:17: Mt 17:5, 1 Ko 2:10, Ga 1:15-16, Ef 2:8 16:18: Jo 1:42, Ef 2:20, MAA 21:14 † 16:18: (16:18) Grighin akamin aven, ziar kam Pita, an mingarimra kara, Dagiam. 16:19: Mt 18:18, Jo 20:23 16:24: Mt 10:38, Lu 14:27, Ap 14:22, 2 Ti 3:12 16:25: Mt 10:39, Lu 17:33, Jo 12:25 16:26: Sng 4:9-7-8, Mt 4:8-9

itir biziba bar da iniva, egh a gin oveghti, bizir kaba manmaghin an akuragham? Bar puvati. A ivezir manamin uan duam bagh anereningam? Bar puvati. ²⁷ Guizbangira, Gumazibar Otarim uan enselba ko, uan Afeziamin angazangarir ekiam sara izam. Egh dughiar kamin ivezim isi gumazamiziba vaghvagh men araziba bagh me daningam. ²⁸ Ki guizbangira ia migei, ia kagh tuivighav itir darasi, ian tarazi oveghan kogham. Ia ikivira iki gantima, Gumazibar Otarim, Atrivir Ekiamin min otogh ua izam.”

17

Iesusin mikarzim igharagha oto
(Mak 9:2-13 ko Luk 9:28-36)

¹ Ezi 6 plan arueba givazima, Iesus Pita koma Jems uan dozim Jon, ko a me inigha, me mighsiar ekiar mamin anabo, egha me uarira iti. ² Egha me garavira itima, Iesusin mikarzim igharagha oto. Ezi an guamati aruem a gisira, ezi an korotiaba ghurghurigha angazangarir mamin min sira. ³ Ezi Moses ko Elaija otogha Iesus ko migei. ⁴ Ezi Pita kamaghin gara, egha Iesus migia ghaze, “Ekiam, bar deragha e kagh iti! Ni ifueghtima, ki averpenir

pumuning ko mizekimin ingaram. Ni bagh tam, Moses bagh tam, egh Elaija bagh tam.”

⁵ Pita migiavira itima, ghuariam angazangarimin min isiragha me avara. Ezi ghuariar kamin aven me tiarir mam barazima a kamaghin migei, “Kar nan Otarir ki bar ifongezim. Ia anariram oragh!”

⁶ Me kamaghin oragha, egha me bar puv atiatigha tevibar pirigha uan guaba nguazimin akuigha ireghav iti. ⁷ Ezi Iesus me bagha iza men suigha kamaghin me migei, “Ia dikafigh atiatingan marki.” ⁸ Ezi me dikavigha ua tavin garir puvati, Iesus uabira iti.

⁹ Egha me mighsiam ategha ghuaghira a me migia ghaze, “Ia irebamin min ganizir bizim, bar an gun tav mikiman marki. Egh iki mangi Gumazibar Otarim ovegh ua dikavigham.”

¹⁰ Egha me an azai, “Manmagh sua Judan arazibagh fozir gumaziba ghaze, Elaija faragh izeghti, God Ua e Iniasa Misevezir Gumazim gin izam?”

¹¹ Ezi a me ikaragha ghaze, “Guizbangira Elaija faragh izeghiva bizibar kiram. ¹² Ezi ki ia migei, Elaija izegha gifa. Ezi gumaziba a gifozir puvati, egha uan nighnizibar gin ghua arazir kurabar a

gami. Egh me kamaghira Gumazibar Otarim arazir kurabar a damuti, a mizazir kuram iniam.”¹³ Iesus kamagh migeima me fo, a Jon Gumaziba Ruer gumazimin gun migei.

Iesus otarir mam da duar kuram batoke

(Mak 9:14-29 ko Luk 9:37-42)

¹⁴ Ezi Iesus uan suren gumazir pumuning ko mikezim inigha ghua gumazamizir avirir ekiam bato. Ezi gumazir mam iza Iesusin boroghin tevimning apirigha egha ghaze,¹⁵ “Ekiam, ni nan otarimin apangkufigh. An dapanim abanganizi, a bar pazavira iti. Egha dughiar aviriba an aviba ko dipabar ghuaghiri.¹⁶ Ki a inigha nin suren gumazir maba bagha izezima me anekiran ibura.”

¹⁷ Ezi Iesus an akam ikaragha kamaghin migei, “Oio, ki bar amira, ia dughiar kamin itir gumazamiziba, ian nighnizir gavgaviba puvati, ian araziba koma nighniziba bar derazir puvati. Ki dughiabar manmaghin ia ko ikiava egha ian osimtiziba ateri? Ni uan otarim inigh kagh izi.”¹⁸ Ezi Iesus duar kuram batoghezi, duar kuram otarim ataghizima, an arimariam maghira gifa.

¹⁹ Ezi Iesusin suren gumazibara gin iza kamaghin an azai, “Manmagh amizi, e duar kurar kam batoghava avenge?”

²⁰⁻²¹ Ezi a me migia ghaze, “Ian nighnizir gavgavim bar sufi, ezi ia a batoghan ibura. Ki guizbangira ia migei, ian nighnizir gavgavim zuravarim mastetin ovizitamin min ikiva, ia nighsiar kam mikim suam, ni sivagh munagh mangi, eghti a mangam. Ia nighnizir gavgavim iki, ia guizbangira biziba bar dar amuam.”*

Iesus ua ghaze, an ovegh dikavam

(Mak 9:30-32 ko Luk 9:43-45)

²² Ezi Iesus uan suren gumaziba ko ghua Galilin uari akuvaghava kamaghin me migei, “Me Gumazibar Otarim isiva gumazibar agharim datigham.²³ Eghti me a misueghti an aremeghiva, egh dughiar mikezimin a ua dikavigham.” Ezi an suren gumaziba akar kam baregha, naviba bar osemi.

Iesus Godin Dipenimin izezim aningi

²⁴ Ezi Iesus gin uan suren gumaziba ko ghua nguibar ekiam Kaperneamin otivigha itima, Godin Dipenimin takis isir gumaziba, Pita bagha iza

17:13: Lu 1:17 **17:17:** Lo 32:5, 32:20, Jo 14:9 **17:19:** Mt 10:1 **17:20-21:** Mt 21:21, Mk 11:23, Lu 17:6, 1 Ko 12:9, 13:2

* **17:20-21:** (17:20-21) Fofozir gumazir maba nighnigha ghaze, migirigiar mam uaghan vezin kamin iti. A kamakin: “Duar kurar kaba batozir arazir vamira. E dagheba ataghragh egh uaghan God ko mikimam. Bar tuavir kamra e duar kuraba batogham, ua tuaviba puvati.”

17:22: Mt 16:21 **17:24:** Kis 30:13, 38:26

kamaghin an azai, "Ian tisa ti uaghan Godin Dipenimin takis anidi, o?" ²⁵ Ezi Pita ghaze, "Are."

Egha dipenimin aven zuima, Iesus maghira an azai, "Saimon, ni manmaghin nighnisi? Nguazir kamın atriviba takisin aviriba isa, egha me te da, takisba isi? Me uan adarazi da takisba isi, o me Kantrin igharazibar gumaziba da takisba isi?" ²⁶ Ezi Pita ghaze, "Me gumazir igharaziba da takisba isi." Ezi Iesus a migia ghaze, "Kamaghin amizima, men adarazi uari takisbar aningan kogham. ²⁷ Eghti me en ataran koghsiva, ni mangi dipamin akezim akun. Egh osirir ni faraghvira guraghamim, a inigh an akam akarigh, egh dagiatamin gantima a ikiam. Egh ni dagiar kam inigh, egh ga uaning bagh a isiva me daningigh."

18

God Bizibagh Ativamin Dughiamin, tina ziar ekiam iniam

(Mak 9:33-37 ko Luk 9:46-48)

¹ Dughiar kamın Iesusin suren gumaziba iza kamaghin an azai, "Tina God Bizibagh Ativamin Dughiamin ziar ekiam iniam?"*

² Ezi Iesus borir mamın dia, ezi a izima a men tongin anesara. ³ Egha a kamaghin me migei, "Ki guizbangira ia migei, ia uari giragh borir dozir kabar min otoghan kogh, egh ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikian kogham. ⁴ Gumazir uabi dikabiragha, egha borir dozir kamın min itim, gumazir kam God Bizibagh Ativamin Dughiamin ziar ekiam ikiam. ⁵ Egh gumazitam na ginighnigh egh borir dozir kamagh garitam inigh an akuragham, kamaghin a na inigha nan akurvasi."

Nighnzir gavgavibagh asighasizir bizir kuraba

(Mak 9:42-48 ko Luk 17:1-2)

⁶ Ezi Iesus migia ghua ghaze, "Tina nighnzir gavgavim nan itir borir katam damighti an arazir kuratam damighti, a helin mangiva, a bar ivezir kuram inigham. Kamaghin dera, me dagiar ekiam an firim dafaghiva ongarir konim mikinighti an aremegham.

⁷ "Ki ghaze, gumazir nguazimin ikiava igharaz darazigh amima me arazir kurabagh amiba, mevzika! Me kuram iniam! Arazir kuraba guizbangira otifi, ezi arazir kurabagh amima da

18:1: Lu 22:24 * **18:1:** (18:1) Matyun osiziribar aven, Iesusin migirigiar ruarir dibobonim 5 pla gami. Kar namba 4. Ezi abuananam ikiavira iti. Migirigiar 18:3-35in aven itiba, da arazir Iesusin gin mangamin gumazamiziba deragh uari damuamibav gei. **18:3:** Mt 19:14, Mk 10:15, Lu 18:17 **18:4:** Mt 20:27, 23:11 **18:5:** Mt 10:40-42, Lu 9:48, 10:16, Jo 13:20 **18:6:** Mt 17:27, Lu 17:1-2, 1 Ko 8:12 **18:7:** Lu 17:1, 1 Ko 11:19, 1 Ti 4:1 **18:8:** Mt 5:30, Mk 9:43

otivir gumazim, ki ghaze, Noka! Ni kuram iniam!

⁸ “Eghti nin dafarim o suem ni damuti, ni arazir kuratam damighiva, anetugh a makunigh. Kamaghin dera, ni dafarir vamira ko suer vamira ikiva zurara itir ikirimirir aghuimin aven mangam. Ni dafarir pumuning o suer pumuning ikiti me ni isiva avir munger puvatizim mikinigham. ⁹ Egh nin damazim ni damuti ni arazir kuratam damighiva, anesigh a makunigh. Kamaghin dera, ni damazir vamira iki egh uaghan zurara itir ikirimirir aghuimin aven mangam. Ni damazir pumuning ikitima me ni isiva helin avim mikinigham.

¹⁰⁻¹¹ “Ia deragh uari baghan! Ia borir dozir kabar tongin tav ginighnigh kamaghin mikiman marki, a pura bizim.† Puvati. Ki ia migei, men enselba zurara nan Afeziar uan Nguibamin itimin damazimin iti.”‡

Sipsipin ovengezim in akar isin zuim
(Luk 15:3-7)

¹² Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Ia manmaghin nighnisi? Gumazitam

100 plan sipsipba ikiam, eghti vamira oveghti, a ti manmaghin damuam? A ti a burian kogham, o? Puvati. A 99 plan sipsipba mighsiamin da ategh egh mangi ovengezir kam buriam. ¹³ Ki guizbangira ia migei, an a batogh egh bar akuegham. Egh an agoroger ekiar kam, an agoroger 99 plan ovengezir puvatizir kaba bagha itim, bar a gafiragham. ¹⁴ Kamaghira ian Afeziar uan Nguibamin itim, borir katam ovengan an aghua.”

Aveghbuar arazir kuram ni gamizim

¹⁵ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Nin aveghbuam arazir kuram ni damightima, ni an bighan mangi egh gua uaningra ikiva ni a ko gua bizir kam anakirigh. A ni baragham, eghti ni uan aveghbuam inigham. ¹⁶ Eghti a ni baragham aghuagham, ni mangi gumazir igharazir mam, o gumazir igharazir pumuning, uam me inigh. Eghti me nin gin mangi. E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei, ‘Ni gumazitam in arazir

18:9: Mt 5:29, 17:27, Mk 9:47 **18:10-11:** Stt 48:16, Sng 34:7, Lu 19:10, Jo 3:17, 12:47, Hi 1:14 † **18:10-11:** (Akar 18:10-11in faraghavira itim) Grighin akam ghaze, “borir dozir kaba.” Akar otevir kam uaghan, ves 6 ko ves 14in iti. Akar kam Matyu 10:42, uaghan an iti, egha ghaze, “suren gumazir ziaba puvatiziba.” Iesus ti boribara migeir puvati, a uaghan uan suren gumazir igharazibav gei. ‡ **18:10-11:** (18:10-11in akar abuananam) Fofozir gumazir maba ghaze, migirigiar otevir mam uaghan vezin kamin iti. Akar kam ghaze, “E fo, Gumazibar Otirim gumazamizir tuavim ataghiziba iniasa ize.” **18:15:**

Wkp 19:17, Lu 17:3, Ga 6:1, Je 5:19-20, 1 Pi 4:8 § **18:15:** (18:15) Vezin kamin itir migirigiar otevim, “ni damightima,” fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, gumazir ti igharazim an osiri. Matyu uabi puvati. **18:16:** Lo 19:15, Jo 8:17, 2 Ko 13:1, 1 Ti 5:19

kuram an gun a mikimasa, gumazir pumuning ko mikezim gavgavim nin migirigiabar aningam.'¹⁷ Egh gumazir ni migeir kam uaghan men akam baraghan aghuaghtima, ni an arazibar gun Siosin adarazi mikimam. Eghti a uaghan me baraghan aghuaghtima, ni God gifozir puvatizir gumazim o dagiaba isir gumazimin min a damu.

18 "Ki guizbangira ia migei, bizir manam ia nguazimin a ikeghti, eghti God uan Nguibamin uaghan a ikegham. Eghti ia nguazimin bizir manam a firighti, eghti God uan Nguibamin uaghan kamaghira a firigham.

19 "Egha ki ua ia migei, gua taning kagh nguazimin bizitam bagh nighnizir vamira ikia a iniasa a bagha God ko migei, nan Afeziar uan Nguibamin itim a isiva gua daningam.²⁰ Egh gumazir pumuning, o pumuning ko mikezim nan ziam uari akuvagh ikiti, ki uabi men tongin ikiam."

Iesus igharaz darazir arazir kuraba da gin amangasa akar isin zuim akuri.

21 Ezi dughiar kamin Pita iza kamagh Iesusin azai, "Ekiam, ki manmaghin dughiabar arazir kurabar na gamizir gumazimin araziba gin amangam. Ti 7 plan dughiaba?"

22 Ezi Iesus kamaghin a migei, "Ki 7 plan dughiabar an arazir kuraba gin amangasa ni migeir puvati. Ni zurazurara an arazir kuraba gin amang.

23 "Ia oragh. God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, atrivir mam ko an ingangarir gumazibar eghaghanim. Atrivim uan dagiaba isa uan ingangarir gumazibar dafarim gatigha ghaze, me gin ua da ikarvaghham. Dughiar mam atrivim me a ikarvaghamin bizim akirasa.

24 An adar kirir dughiam, me gumazir atrivim da 10 milien Kina inizimin akua izi. ²⁵ Ezi a dagiar inizir kabar ikarvaghan ibura. Kamaghin atrivim me migia ghaze, me gumazir kam inigh an amuiroghboriba sara dagiaba bagh me amadagh, egh men ivezim inigh. Egh me ateghti me gumazir igharazimin ingangarir gumazir kinibar min iki. Egh an biziba bar da amadagh, dagiaba inigh egh a na da inizir biziba ikaraghham. ²⁶ Ezi ingangarir gumazir kam kamaghin oragha atrivimin guamin irigha kamagh migia a gakaghoiri, 'Ni nan apangkuvigh, egh na mizuam. Eghti ki ni da inizir biziba bar da ikarvaghham.' ²⁷ Ezi atrivim an apangkuvigha, a inizir biziba uaghan da gin amada.

28 "Ezi ingangarir gumazir

18:17: Ro 16:17, 1 Ko 5:9, 5:13, 6:1-6, 2 Te 3:6, 3:14 18:18: Mt 16:19, Jo 20:23

18:19: Mk 11:24, Jo 15:7, 1 Jo 3:22, 5:14 18:20: Mt 28:20, Jo 14:23 18:22: Stt

4:24, Mt 6:14, Mk 11:25, Kl 3:13 18:25: 2 Kin 4:1, Neh 5:8

kam atrivimin dipenim ategha ghua a ko ingaritav bato. A ko ingarir gumazir kam, faragha a da 10 Kina inigha a ikarazir puvati. Ezi gumazir atrivim ko ikegha izir kam, maghirama an firmin suigha anegoava kamaghin a migei, 'Ni na da inizir dagiaba bar da ikaragh.'

²⁹ "Ezi gumazir kam an guamin irigha a gakaghora ghaze, 'Ni nan apangkufigh, egh na mizuam. Eghti ki ni da inizir biziba ua da ikarvagh'am.'" ³⁰ Ezi gumazir kam a baraghan aghua, egha a inigha ghua kalabus gati, eghti a iki mangi dagiar kaba ikaragham.

³¹ "Ezi aning ko ingarir marazi, arazir kamın ganigha men naviba bar men ikufi. Egha me ghua atrivim batogha gumazir kam, a ko ingarir gumazim gamizir arazibar gun a mikeme." ³² Ezi atrivim gumazir kamın diazima, a uam a bagha ghu. Ezi a kamaghin a migia ghaze, 'Ni bar ingangarir gumazir kura! Ni faragha na gamuava araima, ki dagiar ni iniziba bar da gin amada.' ³³ Ki nin apangkufi, kamaghin amizima, ni tizim bagha ni ko ingarir tavın apangkuvan aghua?' ³⁴ Egha atrivim atarava gumazir kam isava, mizaziba agasamin gumazibar dafarim gati. Eghti a

kaghira iki mangi, a biziba bar da ikarvaghamin dughiamın tugham.

³⁵ "Eghti ia uan aveghbuabar arazir kurar me ia gamiba, ia guizbangira uan navir averiabar aven, da gin amangan koghtima, nan Afeziar uan Nguibamin itim uaghan kamaghira ia damuam."

19

Iesus poroghamiba uari ataghrazir arazibav gei

(Mak 10:1-12 ko Luk 16:18)

¹ Iesus migirigiar kaba a givagha, egha Galilin Distrigh ataki, egha Judian Distrighin ghua Jordan dipamin vongin ghu. ² Ezi gumazamizir avirim an gin zui, ezi a danganir kamın men arimariaba agifa. ³ Ezi Farisiba Iesus basamasa iza kamaghin an azai, "Ni manmaghin nighnisi? Gumazim uan ifongiamın gin ghua uan amuim puram anetaghrahisı damuti, Judan Araziba ti an amanganatigham, o ti puvatigham?"

⁴ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin men azai, "Ia ti Godin migirigiaba itir Akinafarimin ganizir puvati? Akar kam ghaze, 'God faraghavira bizibar ingara, gumazamizibar ingari egha me gamizi, me gumazim ko amizimin oto.'

⁵ Ezi God ghaze, 'Kamaghin amizima, gumazim uan afeziam ko amebam ateghiva

a uan amuim ko aning uaningin porogham. Egh aning nivafizir vamiram otogham.’⁶ God kamaghin mikemezima, aning ua gumazir pumuning puvati. Aning nivafizir vamira ikiam. Kamaghin amizima, God bizir pumuning isafuraghtima, gumazitam aning abighan kogham.”⁷ Ezi Farisiba kamaghin a migei, “Manmaghin amizima, Moses osira ghaze, gumazim amuim ataghragsiva, a bagh akinafarim osirigh a daningigh, egh amuim batueghtima a mangi?”

⁸ Ezi Iesus kamaghin me migia ghaze, “Ia gumazir akaba barazir puvatiziba. Kamaghin amizima, Moses ian amamangatizima, ia uan amuiba ataghrasi. Faraghavira arazir kam puvati. ⁹ Ezi ki kamaghin ia migei, gumazitam in amuim, a gumazir igharaziba tintinibar me isava akuir arazitam damighan koghtima, eghti an a batuegh egh amizir igharazitam inigh an ikiam, gumazir kam poroghamiba uari bakeir arazim gami.”

¹⁰ Ezi Iesusin suren gumaziba akar kam baregha egha kamaghin Iesus migei, “Arazir kabanagh poroghamibar tongin ikitima, gumaziba amibar ikian markiam.”

¹¹ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Gumaziba ko

amiziba bar akar kam inian kogham. Puvati, God gavir kam isava gumazir vabaram aningi. Kamaghin me amuibar ikian kogham. ¹² Guizbangira, marazi amebaba me batima, men nivafiziba ikufi. Marazi, me me aghori, eghti me boriba inian kogham. Marazi God Bizibagh Ativamin Dughiam ginighnigha amuiba ko pabar ikian aghua. Tina akar kam inisiva a mar a ini.”

Iesus ghaze, Ia boriba ateghti, me na bagh izi
(Mak 10:13-16 ko Luk 18:15-17)

¹³ Ezi dughiar kam in gumazamiziba boriba inigha Iesus bagha zui. Me ghaze, a dafarim me darigh egh me bagh God ko mikimam. Ezi an suren gumaziba, gumazamizir boriba isa izibar atari. ¹⁴ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ni tina God Bizibagh Ativamin Dughiam in aven ikisi, borir dozir kabar min iki. Kamaghin amizima borir doziba ateghtima, me na bagh izi, egh men anogoroghan marki.”

¹⁵ Egha Iesus dafarimning boribagh isin arigha, egha danganir kam ategha ghu.

Gumazir igiar bizir aviriba itim iza Iesus ko migei
(Mak 10:17-31 ko Luk 18:18-30)

¹⁶ Ezi gumazir mam iza kamagh Iesusin azai, “Tisa,

ki manmaghin damigh zurara itir ikirimirir aghuarim iniam?”

17 Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, “Ni tizim bagha arazir aghuiba bagha nan azai? Gumazir vamira, a dera. Egh ni zurara itir ikirimirir aghuim inisiva, Godin akabar gin mangi?”

18 Ezi gumazir kam kamaghin Iesusin aza ghaze, “Ni Godin akar gavgavir manabav gei?”

Ezi Iesus ghaze, “Ia gumazitam misueghti an aremeghan marki, ia poroghamiba uari bakeir arazim damuan marki, ia okiman marki, egh ia pura gumazibagh ifariva, me isi kotiam darighan marki, 19 egh ia uan amebaba ko afeziabar apengan iki egh me baragh, egh ia uari gifongez i moghin gumazir igharazibagh ifongeh.”

20 Ezi gumazir igiar kam kamaghin Iesus migei, “Akar kabanagh, ki bar dar gin zui. Ki ua tizim damuam?”

21 Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, “Ni bar deragh otivan ifueghiva, egh mangi uan biziba bar da amadagh. Egh dar dagiaba inigh egh da isiva gumaziba ko amizir biziba puvatizibar aningh. Ni kamaghin damigh, bizir bar aghuiba ni bagh Godin Nguibamin ikiam. Egh ni nan gin izi.”

22 Gumazir igiar kam, a bizir bar aviriba ikia, kamaghin oregha navim bar an osemezi, a ghu.

23 Ezi Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Bar guizbangira ki ia migei, gumazir dagiar aviriba itiba, God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangan iburagham. 24 Egha ki ua ia migei, kamelin tam iniba isair dikonir torimin aven mangisi ingangarir dafam damigh aven mangam. Eghti gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin mangisi guizbangira bar iburagham!”

25 Ezi an suren gumaziba akar kam baregha digavir kuram gamigha ghaze, “Kamaghin damightima, tinara zurara itir ikirimirir aghuir kam iniam?”

26 Ezi Iesus damazim meraram asaragha ghaze, “Bizir kaba gumazimin bar osemegham. Bizir kaba Godin osemezir puvati. A biziba bar dagh ami.”

27 A kamagh mikemezi, Pita an akam ikaragha ghaze, “Ni ge, e uan biziba bar da ategha, nin gin ize. E tizitam iniam?”

28 Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ki guizbangira ia migei, God nguazim ko overiar igiam akiramin

dughiamin Gumazibar Otarim ziar bar ekiam iniam, egh atrivir dabirabim daperagham. Eghti ia nan gin aruizir darazi, ia uaghan 12 plan atrivir dabirabibar dapiagh Israelian anabar 12 plan ganam. ²⁹ Eghti tina nan ziam bagh nighnigh, uan dipeniba ko aveghbuaba ko amiziba ko afeziam ko amebam ko boriba ko nguazim, da ateghti, God gumazir kam ivezir bar aghuim a daningam. Ivezir kam, a nguazir kamın itir bizir kaba bar dagh afiragham. Eghti a uaghan zurara itir ikirimirir aghuimın aven ikiam. ³⁰ Eghti dughiar kamın faragha itir darazi, me gin ikitima, eghti gin itir darazi me faragh ikiam.”

20

Wainin azenimin ingarir gumazibar akar isin zuim

¹ Egha Iesus ua kamaghin migia ghaze, “Ki gumaziba faragh faragh ikiasa migeir nighnizim ki kamaghin a mikimasa. God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, gumazir mam wainin azenir ekiam iti. Egha a mizarazimra ghua wainin azenimin ingarasa ingangarir gumazir maba ini. ² Ezi gumazir kaba a ko akam akiri, egha wan kina wan kina aruer vamira iniasa ifonge, ezi gumazir ekiam me amadazi me an wainin azenimin ingarasa ghue.

³ Ezi gumazir ekiar kam 9 klok kamaghin ghua biziba amadir danganimin gumazir mabar gari, me iti. ⁴ Ezi a kamaghin me migei, ‘Ia uaghan mangi nan wainin azenimin ingar, eghti kian ingangarimin mirara ia givizam.’ ⁵ Ezi me ingarasa ghue. Ezi gumazir ekiar kam 12 klok ko 3 kloghin ghua arazir kamram amua ua gumazir maba ini.

⁶ “Egha 5 klok ko kamaghin ghua ua gumazir mabar gari, me pura tuivighav iti. Ezi a kamaghin men azai, ‘Ia manmaghin amigha aruer kamın pura iti.’ Ezi me a migia ghaze, ⁷ ‘Tav ingangaritam e ganingizir puvati.’ Ezi gumazir ekiam me migia ghaze, ‘Ia uaghan mangi nan wainin azenimin ingar.’

⁸ “Ezi aruem givazima gumazir ekiam uan ingangarir gumazibar garir gumazim kamaghin a migia ghaze, ‘Ni ingangarir gumazibar diagh men ivezim me daning. Egh ni gumazir bar gin izezibar ikegh ivezim me daning, mangi faragha izezibar gifagh.’ ⁹ Ezi gumazir 5 kloghin izeziba iza wan kina, wan kina isi. ¹⁰ Ezi gin gumazir faraghavira ingariba iza nighnigha ghaze, me ti dagiar ekiatam iniam. Puvati, me uaghan wan kina wan kina ini. ¹¹ Egha me dagiar me inizibar gara wainin azenimin ghuavimin

19:29: Mk 10:29-30, Lu 18:29-30, Hi 10:34 19:30: Mt 20:16, Mk 10:31, Lu 13:30

20:1: Mt 21:33 20:8: Wkp 19:13, Lo 24:15

atara kamaghin a miġia ghaze, ¹² ‘Gumazir kaba bar ġin izegha auan vamiran ingari, ezi e mizaraghara izegha ingangarir ekiam gamima, aruem e gaponge. Ezi ni ivezir vamiira bar e ganingi.’

¹³ “Ezi azenimin ghuavim akar kam baregha kamaghin men mav miġei, ‘Namakam, ki arazir kuratam ia gamizir puvati. Ia ti faragha, ia wan kina iniasa akam akiri?’ ¹⁴ Ni uan ivezim inigh mangi. Ki kamaghin ifonge, ki dagiaba gumazir ġin izezim givezir moghira ni givesi. ¹⁵ Kar nan bizimra. Ki ti uan dagiaba uan ifongiamin dar aningan kogham? Egha ki arazir bar aghuim gumazir kabagh amizima ni tizim bagha navir averiamin na baseme?” ¹⁶ Egha Iesus ghaze, “Kamaghira gumazir ġin izeziba faragh ikiam, eghti faragha itiba me ġin mangam.”

Iesus uan ovever dughiam, dughiar mikezimin uam a miġei

(Mak 10:32-34 ko Luk 18:31-33)

¹⁷ Egha Iesus uan suren gumazir 12 pla ko Jerusalem in zui. Egha me ghua a me inigha danganir miriar mam in ghua me uarira ikiava, egha kamaghin a me miġia ghaze, ¹⁸ “Ia oragh, E nguibar ekiam Jerusalem in

ghuavanadi. Eghti gumazitam Gumazibar Otarim isiva, Judan arazibagh fozir gumaziba koma ofa gamir gumazir ekiabar aningam. Eghti me a isi kotiam datighiva, egh a misueghti an aremeghsiva me akabar kiram, egh me kamaghin a mikim suam, Ni aremegham. ¹⁹ Egh me a inigh Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar aningti, eghti gumazir kaba a dipovam, egh a ifozoroghiva egh a isiva temer ighuvim gafughti an aremegham. Eghti aruer mikezim ġivaghtima, a ua dikavigham.”

Jems ko Jon ekiamningin otivasa

(Mak 10:35-45)

²⁰ Ezi Sebedin amuim uan otarimning ko Iesus bagha izi. Me izava aningin amebam itevimning apirigha, egha ua bagha bizitam damuasa an azai. ²¹ Ezi Iesus an azara, “Ni tizim baka?” Ezi a ghaze, “Ni kamaghin na bagh damu, ni Atrivir Ekiam in otogh, egh nan otarimning ateghti, tav nin agharir guvim dapitima, tav nin agharir ikiriam daperagh.”

²² Ezi Iesus akam baregha egha kamaghin a ikara, “Ia azangsizir bizir kam, ia an mingarim gifozir puvati, egha ia a bagha nan azai. Gua ti ki ateramin osimtizim,

20:16: Mt 19:30, Mk 10:31, Lu 13:30

19:28, Lu 22:30

20:22: Mt 26:39, 26:42,

Ap 12:2, Ro 8:17, 2 Ko 1:7, MAA 1:9

20:18: Mt 16:21, 17:22-23

Mk 14:36, Jo 18:11

20:21: Mt

20:23: Mt 25:34,

20:21: Mt

20:23: Mt 25:34,

uaghan an ateramin gav-gavim iti?" Ezi aning ghaze, "Are, ga gavgavim iti." ²³ Ezi Iesus kamaghin aning migia ghaze, "Guizbangira, gua ki ateramin osimtizim, gua a iniam. Egha ki tav amiseveghti a nan ikiriam ko guvimin dapiamin bizim, a nan bizim puvati. Ezi danganir kabanang, nan Afeziam dar apiasa gumazir maba amisevegha, egha me bagha dar kirigha gifa."

²⁴ Ezi suren gumazir 10 pla akar kam baregha aning in atari. ²⁵ Ezima Iesus men diazi, me izima a ghaze, "Ia fo, Kantrin Igharazibar atriviba pamten me gamima, me bar men apengan iti. Ezi men gumazir dapaniba uan akaba baraghasa puvira me abiraghbirasi. ²⁶ Eghti arazir kaba ian tongin ikian kogham. Gumazir manam ian tongin ekiamin ikisi, a ingangarir gumazimin min iki. ²⁷ Eghti gumazir manam ian faragh mangisi, a bar ian ingangarir gumazir kinimin min iki. ²⁸ Ezi kamaghira Gumazibar Otarim iza, gumazamizibar amuti me a bagh ingarasa, a izezir pu. Puvati, a me bagh ingarasa ize. Egha a gumazamizir aviriba bagh aremegh ua me givezegh me iniasa ize."

Iesus gumazir damazir kurar pumuning gamizi, aning gari

(Mak 10:46-52 ko Luk

18:35-43)

²⁹ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko Jerikon nguibar ekiam ategha zui. Ezi avirir ekiam an gin zui. ³⁰ Ezi gumazir damazir kurar pumuning tuavir apinimin aperaghav iti. Egha aning orazima Iesus tuavir kam in izima, aning pamten kamaghin dei, "Ni Devitin Otarim, ni gan apangkufigh." ³¹ Ezi gumazamiziba aning barazi, aning deima, me pamten aning in anogorogha ghaze, gua uan akamning dukuagh. Me kamaghin aning in migeima, aning tiarim akarava dia ghaze, "Ekiam, ni Devitin Otarim, ni gan apangkufigh."

³² Kamaghin amizima, Iesus tugh a aning in dia ghaze, "Gua tizim gifonge, eghti ki gua bagh a damuam?" ³³ Ezi aning a ikaragha ghaze, "Ekiam, ni gan damaziba kuighti, ga ua ganasa." ³⁴ Ezi Iesus aning in apangkuvigha egha dafarim aning in damazibagh atizi, aning in damaziba maghira ua derazi, aning ua gari. Egha maghira Iesusin gin zui.

Iesus Jerusalem in otogha gumazamizibar sure gami

21

(Sapta 21-25)

*Iesus atrivimîn min
Jerusalemîn aven zui*

*(Mak 11:1-11 ko Luk 19:28-
40 ko Jon 12:12-19)*

¹ Egha Iesus uan suren gumaziba ko me Jerusalemîn boroghîn izava Olivîn Mighsiamîn iza Betfagen nguibamîn oto. Egha Iesus uan suren gumazir pumuning amaga, ² kamaghîn aning migei, “Gua nguibar munagh itimîn mangi, egh gua gantima, donkin mam me a ikezima a uan nguzir asem ko iti. Aningîn benim firigh na bagh aning inigh kagh izi. ³ Eghti gumazitam guan azangtima, gua a mikim suam, ‘Ekiam ingangarim aningîn iti.’ Eghti gumazir kam zuamîra puram aning ateghti, aning izam.”

⁴ Godîn akam inigha izir gumazim Aisaia faragha mikemezir akaba otivasa, bizir kaba otifi. Akar kam kamakîn, ⁵ “Ni akar kam isîva Saionîn nguibamîn itir gumazamizibav keme. Ia gan, ian atrivimra mara, ia bagha izi! A gumazir kinir ziaba puvatîzir mamîn min donkin mam gaperagha izi, kar donkin amebamîn nguzir asem.”

⁶ Ezi Iesusîn suren gumazimning ghua a mikemezi moghîn ami. ⁷ Egha aning donkin amebam nguzir asem sara aning inigha iza, egha uan korotiar

azenan azuiba suegha donkiningîn akîrimning gisin atizi, Iesus korotiar kabagh isin apera. ⁸ Ezi gumazamizir aviriba uan korotiar azenimîn azuiba suegha tuavim mughara zui. Ezi marazi temer aguaba oka da isa tuavir torim garisi. ⁹ Ezi gumazamizir faragha zuiba ko Iesusîn gîn iziba, uan tiariba akara ghaze, “Hosana! Ia Devitin Otarimîn ziam fi. An Ekiamîn ziamîn izir gumazim, eghti God deravîra a damu. Hosana! Ia Godîn bar pîn itimîn ziam fi!”

¹⁰ Ezi Iesus Jerusalemîn aven ghuzi, an itir gumazamiziba digavir kuram gamigha tintinibar uarir azai, ¹¹ “Kar gumazir manam?” Ezi Iesusîn gîn izezir darazi ghaze, “Kar Iesus, a Godîn akam inigha izir gumazim. A Galilîn Distrighîn aven itir nguibam Nasaretian gumazim.”

*Iesus Godîn Dipenimîn
miriamîn aven biziba amadir
gumaziba, me batosi*

*(Mak 11:15-19 ko Luk
19:45-48 ko Jon 2:13-22)*

¹² Ezi Iesus ghua Godîn Dipenimîn miriamîn gumazibar garima, me biziba amadi, ezi a me batosi. Egha gumazir dagiaba uarir ikarvazibar dakozaiba, ko kuarazibar bunbaba amadir gumazibar dabirabiba, da

21:3: Mt 26:18 **21:5:** Ais 62:11, Sek 9:9, Jo 12:15 **21:8:** 2 Kin 9:13 **21:9:**

Sng 118:25-26, Mt 23:39 **21:11:** Mt 21:46 * **21:12:** (21:12) Gumaziba Godîn Dipenimîn miriamîn iki bizibagh ivezisi, ofa gamir dagiabar dagh ivezam. Me Rom ko Grighîn dagiabar ivezan kogham. Kuaraziba ko bizir me kagh iveziba, da Godîn ofa gamir biziba. **21:13:** Ais 56:7, Jer 7:11, Mk 11:17, Lu 19:46

fava egha da ighavkiri.*
 13 Egha a kamaghin me migei,
 "Godin Akinafarim akar
 kam iti. 'Nan dipenim, me
 ziar kam a darigham, Gu-
 mazamiziba God ko Migeir
 Dipenim. Ezi ia a gamima,
 an okimakiar gumazibar
 mogomer danganimin oto!'"

14 Egha a Godin Dipenimin
 aven itima, damazir
 okaviriziba ko suer amiriziba
 a bagha izima, a men
 arimariaba gefi. 15 Ezi
 ofa gamir gumazir ekiaba
 koma Judabar arazibagh
 fozir gumaziba izava an
 amir arazir ivinbabar gari.
 Egha me orasi, boriba
 Godin Dipenimin miriamin
 ikia dia ghaze, "Hosana!
 Devitin Otarimin ziam fi."
 Kamaghin amizi, me bizir
 kaba bagha atari. 16 Egha
 kamaghin Iesusin azai, "Ni
 boriba migeir akaba barasi,
 o?" Ezi Iesus me ikaragha
 ghaze, "Are, ia ti Godin
 Akinafarimin ganizir puvati?
 A ghaze, 'Ni borir iririviba ko
 otem apavira itibagh amima,
 me deravira nin ziam fe.'"

17 Egha me ategha ghua
 Jerusalemn nguibam ategha
 Betanin nguibamin ghu, egha
 kagh akui.

*Iesus temer figh mikemezi,
 a misingi*

*(Mak 11:12-14 ko 11:20-
 24)*

18 Egha mizaraghara Iesus
 dikavigha ua Jerusalemn
 zui. A zuima, mitiriam an

azi, 19 ezi a tuavir apinimin
 temer fighin mamn garima,
 a iti. Ezi a roghira ghua
 garima, fighin oviziba puvati.
 A pura dafarir kiniba iti.
 Ezi Iesus temer kam migia
 ghaze, "Ni ua ban kogham.
 Bar puvatigham." Ezi temem
 maghira misingi.

20 Ezi an suren gumaziba
 bizir kamn ganigha digavir
 kuram gamigha, egha ghaze,
 "Temem manmaghin amigha
 zuamira misingi?"

21 Ezi Iesus kamaghin
 me ikaragha ghaze, "Ki
 guizbangira ia migei, ia
 nighnizir gavgavim ikiva,
 egh okam nighnighan kogh,
 egh ia, ki fighin temem
 gamizir arazim, ia uaghan a
 damuamin gavgavim ikiam.
 Egha anarira puvati, ia
 uaghan mighsiar kam mikim
 suam, 'Ni dikavigh mangi,
 uabi isi ongarim mikinigh.'
 Eghti a ia mikemezir moghin
 otivam. 22 Egh ia nighnizir
 gavgavim ikiva God ko
 mikimiva, ia bizir manaba
 bagh Godin azangsigh, egh ia
 da iniam."

*Judan gumazir dapaniba
 Iesusin gavgavim bagha an
 azai*

*(Mak 11:27-33 ko Luk 20:1-
 8)*

23 Egha Iesus ghua
 Jerusalemn otogha Godin
 Dipenimin miriamin aven
 gumazamiziba Godin akam
 men sure gami. Ezi ofa
 gamir gumazir ekiaba ko

Judabar arazibagh fozir gumaziba iza kamaghin an azai, "Ni gavgavir manamin amodoghin bizir kabagh ami? Ezi tina gavgavir kam ni ganingi?"²⁴ Ezi Iesus me ikaragha ghaze, "Ki azangsizir mam ia damuasa. Ia deravira a ikaraghtima, ki ia mikimam, ki gavgavir manamin amodoghin bizir kabagh ami."²⁵ Ki Jon bagha ian azai, tina gavgavim Jon ganingizi a gumaziba rue? A ti Godin Nguibamin gavgavir kam ini, o a ti gumaziba dama a ini?"

Ezi me uarira uariv gia ghaze, "E suam, 'An rurim Godin ize,' eghti a ua kamaghin en azaragham, 'Ia manmaghin amigha nighnizir gavgavim Jon damuan aghua?'"²⁶ Eghti e suam, 'Jonin rurim gumazibar ize,' e kamaghin gumazamizibar atiatingi. E fo, me bar Jon migia ghaze, a Godin akam inigha izir gumazir mam."²⁷ Kamaghin amizi, me Iesus migia ghaze, "E fozir puvati." Ezi Iesus kamaghin me migia ghaze, "Kamaghira, ki uan gavgavim inizir tuavimin, gun ia mikemeghan kogham."

Iesus gumazir mam in otarimning akar isin zuim migei

²⁸ Egha Iesus uam ofa gamir gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba kamaghin me migei, "Ia manmaghin

nighnisi? Gumazir mam otarir pumuning iti. Egha ghua kamagh otarir avebam migei, 'Otarim, ni datirighin mangi, wainin azenimin aven ingar.'²⁹ Ezi otarim ghaze, 'Ki aghua.' Egha uagin, nighnizim giragha ghua ingari.³⁰ Ezi afeziam ghua otarir dozim kamaghira an azara. Ezi otarim ghaze, 'Ki mangi, ingaram.' Egha gin ghuzir puvati.³¹ Ezi ia manmaghin nighnisi, otarir kamningin manamra afeziamin akam baragha an gin zui?" Ezi me Iesus migia ghaze, "Otarir avebam." Ezi Iesus kamaghin me migia ghaze, "Ki guizbangira ia migei, gumazir dagiaba isiba ko amizir arazir kurabagh amiba, me ia gafiragha faragha God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven zui."³² Guizbangira, Jon otogha arazir aghuimin tuavim ian aka, ezi ia nighnizir gavgavim an akamin ikian aghua. Ezi dagiaba isir gumaziba ko amizir arazir kurabagh amiba, me nighnizir gavgaviba an iti. Ia bizir kam in ganigha uan nighnizibagh irazir puvati, egha nighnizir gavgavim Jon in akamin itir puvati."

Wainin azenimin garir gumazir kurabar akar isin zuim (Mak 12:1-12 ko Luk 20:9-19)

³³ Egha Iesus gumazir dapaniba ua kamagh me migei,

“Ia akar isin zuir kam baragh. Gumazir mam wainin azenimin ingarigha, egha an divazim aghui. Egha wainin oviziba mirmiramin itarim gukuigha azenir dipenimin ingari, eghti ingangarir gumaziba an iki azenimin ganam. Egha azenir kam isa gumazir mabar agharim gatigha ghaze, me gin wainin dipataba uam a ikaragham. Egha dikavigha nguibar saghon itimin ghu.† 34 Ezi wainin temeba ber dughiam roghira izezima, gumazir kam uan ingangarir gumazir maba amadazima, me wainin ovizi taba ini-asa ghue. 35 Ezi azenimin garir gumaziba ingangarir gumazir kaba inigha, mam misuegha, egha mam me a misoghezima an areme, egha dagiaba mam ginifi. 36 Ezi azenimin ghuavim gin ua ingangarir gumazir igharaziba amangi. Me aviraseme, egha men dibobonim faragha izezibagh afira. Ezi wainin azenimin garir gumazir kaba kamaghira uam azenimin ghuavimin ingangarir gumazibagh ami.

37 “Kamaghin amizima, azenimin ghuavim abuan uan otarim amada. Afeziam ghaze, ‘Me nan otarimin akam baragh deragh a damuam.’ 38 Puvati, gumazir kaba otarimin gari,

a izima, me uarira uariv gei, ‘Gumazir kam iziva uan afeziamin biziba bar da inigham. Aria. E a misueghti, an aremegham. Eghti e uari bagh wainin azenim iniam.’

39 Kamaghin, me maghira an suigha, wainin azenimin azenan anakunigha, otarim misoghezi an areme.

40 “Eghti wainin azenimin ghuavim izi manmaghin gumazir kabar amuam? Ia manmaghin nighnisi?”

41 Ezi me a migia ghaze, “A gumazir kurar kaba puv me misueghti me arimighregham. Eghti an azenim isiva gumazir igharazibar anigam, eghti wainin oviziba iniamin dughiamin me a bagh pozim daghuigh a daningam.”

42 Ezi Iesus kamaghin men azai, “Ia Godin Akinafarimin aven itir osizirir kabar gani, o puvati? Osizirir kaba kamaghin migei,

‘Kar dipenir akinir ingangarir gumaziba aghuazim,

a datirighin dipenim aterir guarim gava.

Ekiam uabi arazir kam gamizima an oto.

Ezi e an garima, a bar dera.’

43 “Kamaghin, ki ia migei, God Bizibagh Ativamin Dughiam, God ia dama a inigh a isiva, gumazamizir dughiar kam in

† 21:33: (21:33) Wainin azenimin migirigiaba, Iesus Aisaia 5:1-2in da ini, egha God Israelba damuamin akar isin zuim mikeme. Akar kam in mingarim kamaghin ghu, God uabi, gumazir azenimin ingarizim. Ezi Israelba wainin azenimin min iti.

21:35: Mt 22:6 21:38: Mt 27:18 21:39: Hi 13:12 21:42: Sng 118:22-23, Ais 28:16, Mk 12:10, Ap 4:11, Ro 9:33, Ef 2:20, 1 Pi 2:6-8

aven iki arazir aghuibar amuamibar aningam. ⁴⁴ Eghti gumazir manam dagiar kam gisin irighiva, an aghariba dipirighregham. Eghti dagiar kam gumazitam gisin irighiva, bar anemisarigham.”[‡]

⁴⁵ Ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba akar isin zuir kam baregha fo, Iesus akam isa, me gasara. ⁴⁶ Kamaghin amizi, me an suighasava amuava, egha gumazamizir aviribar gara atiatingi. Me fo, gumazamiziba Iesusin migia ghaze, a Godin akam inigha izir gumazir mam.

22

Poroghamir isar ekiamin akar isin zuim
(Luk 14:16-24)

¹ Ezi Iesus uam akar isin zuir mamın gumazir dapanibagh amua kamaghin me migei, ² “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, atrivir mamın otarim amuimın ikiasava amima, an a bagh isar ekiam gami. ³ Isar dughiam tighar otivam, a faraghavira gumazamizir mabav gia ghaze, ia izi. Dughiam otozima, a uan ingangarir gumaziba amadi, eghti me mangi gighamizir gumazamizibar diaghti, me izam. Puvati, gumazamizir a gighamiziba, me izan aghua. ⁴ Ezi a uan ingangarir

gumazir maba amaga, kamaghin me migei, ‘Ia mangi, gumazir ki gighamiziba kamagh me mikim, “Ia oragh. Ki dagheba tuegha gifa, nan kaun apuriba ki dav suegha, egha uaghan uan asizir ekiabav soke. Ezi isamin biziba bar gifa. Ia poroghamir isar ekiamin izi.”

⁵ “Ezi ingangarir gumaziba ghua akar kamın gumazibav gei. Ezi me oraghan aghuagha tintinibar zui. Mav uan azenimın zui, mav uan dagiar ingangarim bagha zui. ⁶ Marazi atrivimın ingangarir gumazibar suigha, puv me misoghezi me ariaghire.

⁷ “Kamaghin amizi, atrivim puv atari, egha kamaghin uan midorozir gumaziba amada. Ezi me ghua an ingangarir gumazibar misogheziba, me misogha bar me agivaghava, men nguibar ekiam gaborozi a isi.

⁸ “Ezi atrivim uan ingangarir gumazibav gei, ‘Poroghamir isamin dagheba isigha gifa. Ezi gumazir ki gighamiziba, me gumazir kuraba, kamaghin me isamin ikian kogham. ⁹ Kamaghin amizi, ia mangi tuavir akaba bar dar mangi, egh gumazir manaba ia me bativigh, egh ia men diaghti, me poroghamir isar kamın izi.’

¹⁰ A kamaghin mikemezima, an ingangarir gumaziba

21:44: Ais 8:14-15, 60:12, Dan 2:44-45, Sek 12:3, 1 Pi 2:8 ‡ **21:44:** (21:44) Baibelin fofozir gumazir maba ghaze, akar ves 44in aven itiba, Matyu da osirizir puvati, ti gumazir igharazim gin da osiri. Luk 20:18in gan. **21:46:** Mt 21:11, 21:26, Lu 7:16, Jo 7:40 **22:4:** Mt 21:36 **22:6:** Mt 21:35 **22:8:** Mt 10:11-13, Ap 13:46

tuaviba bar dar ghuava gumazamiziba bar me akufa, gumazir aghuiba ko kuraba sara. Ezi me iza damasava apiazi dipenim bar izifa.

11 “Ezi gumazamiziba apiazima, atrivim men ganasa aven zui. Egha a ghua gumazir mamın garima, a isamın izasa adiarar aghuitam aruzir puvati. 12 Ezima atrivim an azai, ‘Namakam, manmaghin amizi, ni adiarir aghuitam aruzir puvatigha, puram aven ize?’ Ezi gumazim mikıman asa. 13 Kamaghın amizi, atrivim ingangarir gumazibav gia ghaze, ‘Ia an soroghafariba ikegh, a isıva azenan mitatemin anekunigh. Danganir mitater kamin me puvıra tuavara atariba kuskusi.’

14 “Ia oragh. God gumazamizir avıribar dei, egha vaghvazibara a me amısevıma, me aven zui.”

Gumaziba dagıaba Atrivim Sisar danıngam, o markiam?

(Mak 12:13-17 ko Luk 20:20-26)

15 Ezi Farisiba ghua akabav suegha Iesusın suighasa tuaviba buri. Egha me ghaze, a bizitam a paza mikemegham, eghti me an migirigiam baghavıra an suigham. 16 Egha me uan suren gumazir maba ko Herotin gin zuir darazi amada, ezi me Iesus bagha

ghua kamaghın a mıgei, “Tisa, e fo ni guızbangıra bizıbav geir gumazim. Ni Godın Arazıbar gumazıbar sure gamuava guızbangıra me mıgei. Ni tavin nıghnızımın gin zuir puvati. Akar vamıra ni gumazir ziaba itıba, ko gumazir kınıba uaghara, me mıgei. 17 Kamaghın, ni deragh e mikim. Judan arazıba manmaghin mıgei? E dagıaba isıva Atrivim Sisar danıngıma, arazir kam Godın damazımın dera, o puvati? Ni manmaghin nıghnısi?”

18 Ezi Iesus men nıghnızir kurar kam gıfo, egha kamaghın me mıgei, “Ia gumazir ifavarıbagh amıba, ia tızim bagha na gıfarasava amı? 19 Ia gavman ganıdir dagıatam nan akagh.” Ezi me dagıar mam inıgha iza a ganıngı. 20 Ezi Iesus kamaghın men azai, “Kar tınan nedazım ko tınan zıam?” 21 Ezi me ghaze, “Mar Sısarın nedazım ko an zıam.” Ezi a me mıgıa ghaze, “Kamaghıra, ia Sısarın bizıba Sısar danıngıva, egh Godın bizıba isı, God danıngı.”

22 Ezi me migirigiar kam baregha digavir kuram gamıgha, egha anetegha ghue.

Sadyusıba gumazir aremegha ua dikavızıbar arazım bagha Iesusın azai

(Mak 12:18-27 ko Luk 20:27-40)

22:11: 2 Ko 5:3, Ef 4:24, MAA 3:4, 19:8

22:13: Mt 8:12, 25:30, Lu 13:28

22:14:

Mt 20:16, 2 Pi 1:10, MAA 17:14

22:15: Mk 3:6

22:16: Mk 3:6, 8:15, 12:13

22:21: Stt 1:27, Ro 13:7

22:23: Ap 23:8

23 Ezi aruer kamra, Sadyusiba Iesus bagha ize. Sadyusiba ghaze, gumazir aremeziba ua dikavir puvati. Egha me kamaghin Iesusin azai, 24 “Tisa, Moses kamaghin mikeme, Gumazir manatam boriba puvatigh aremeghti, an aveghbuatam an amuim inigh an ikiti, amizir kam boriba bati, eghti an aveghbuamin ikizim kuvaremeghan kogham.

25 Ezi fomira aveghbuar 7 pla, en tongin ike. Men avebam amuimin ikiava boritam inizir puvati, egha areme. Kamaghin amizi, an dozir mam an amuim inigha an iti. 26 Ezi an dozir kam uaghan boritam inizir puvatigha areme. Ezi aningin dozir mikezim ko an gin iziba kamaghiram ami. 27 Egha me bar aremegha gifa, ezi abuan amizir kam uaghan areme. 28 Kamaghin ni e mikim, gumaziba ua dikavamin dughiamin, amizir kam tinan amuimra? Ni nighnigh, me bar an ike!”

29 Ezi Iesus me ikarvagha kamaghin me migei, “Ia Godin Akinafarimin itir akam gifozir puvati, egha ia uaghan Godin gavgavim gifozir puvati. Kamaghin, ia paza migei. 30 Gumazamizir aremeziba ua dikavamin dughiamin, paba amubar ikian kogham, uaghan me amuiba isi pabar arighan kogham. Me enselbar min

Godin Nguibamin ikiam.

31 “Ezi ki ua dikavamin dughiam bagh ian azangasa. Ia ti God ia mikemezir akar kamın ganizir puvati, o? A ghaze, 32 ‘Ki Abraham ko Aisak ko Jekopin God.’ God gumazir nivafizir ariagheribar God puvati, a gumazir duar angamra itibar God.”

33 Ezima gumazamiziba an akar kam baregha digavir kuram gami.

Godin arazir faraghavira itim
(Mak 12:28-31 ko Luk 10:25-28)

34 Farisiba orazima, Iesusin migirigiaba Sadyusibagh amizima, me mikiman ibura. Ezi me uari akuvagha a bagha izi. 35 Me ko izir gumazir mam, a Judabar arazibagh fo. Egha a Iesus basamasa kamaghin an azai, 36 “Tisa, Godin arazir manamra maba bar dagh afira egha faraghavira iti?”

37 Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, “Ni uan God, nin Ekiam, bar a gifongegh, egh ni uan navir averiam ko uan duam ko uan nighnizimin, uan God gifongegh. 38 Kar arazir bar ekiam, egha a mabar a faraghavira iti. 39 An girara itim, bar an mirara. A kamakin: ni uabira uabi gifongezi moghin, gumazamizir igharazibagh ifongegh. 40 Moses Osirizir Araziba ko Godin akam inigha izir

gumazibar akaba, da bar
arazir kamning gisin tu.”

23

*Iesus God Uam E Iniasa
Misevezir Gumazim bagha
Farisibar azai*

*(Mak 12:35-37 ko Luk
20:41-44)*

⁴¹ Farisiba uari akuvagha
ikiav itima, Iesus men azai,
⁴² “Ia God Ua Gumamaziziba
Iniasa Misevezir Gumazim,
manmaghin a ginighnisi?
A tinan otarim?” Ezi me
an migia ghaze, “A Devitin
Otarim.”

⁴³ Ezi Iesus kamaghin men
azai, “Manmaghin amizi,
Godin Duam nighniziba Devit
ganidima, Devit gumazir
kam ‘Ekiam’ a gati, egha Devit
kamaghin migia ghaze,

⁴⁴ ‘Ekiam, nan Ekiam kam-
aghin a migei,

“Ni nan agharir guvim
daperagh, egh na ko
atrivimin ikiam.

Egh mangi dughiar ki nin
apaniba,

me damighti me nin
apengan ikiam.”

⁴⁵ Eghti ia nighnigh, Devit
uabi gumazir kamın migia
ghaze, a nan Ekiam. Ezi man-
maghin, gumazir kam ua De-
vitin Otarinın min iti?”

⁴⁶ Ezi men tav bar Iesus
ikarvaghan buraghuburaki.
Egha me aruer kamın ikegha
ghua ua gin bizitam bagha an
azangan atiati.

*Farisiba ko Judan araz-
ibagh fozir gumaziba arazir
kurabagh ami*

*(Mak 12:38-39 ko Luk
11:43 ko 11:46 ko 20:45-46)*

¹ Ezi Iesus gin gumazir
aviriba ko an suren gu-
mazibagh eghari. ² Egha
kamaghin migei, “Judan
arazibagh fozir gumaziba
ko Farisiba, me Mosesin
danganım inigha me Moses
Osirizir Araziba ia geghari.
³ Kamaghin amizi, me ia
migeir akaba, ia da baragh
dagh eghari moghin ia damu.
Egh me amir araziba ia men
gin mangi dar amuan marki.
Me migirigiar bar aviribagh
amua egha uari dar gin
zuir puvati. ⁴ Me kamaghin
amua, mati me bizir bar
osimtiziba isava gumazibagh
isaghpuma, ezi me da ateran
buraghuburasi. Egha me tong
uan dafarpuzitamın men
akurvaghan nighnizir puvati.

⁵ “Arazir me amiba, me
uarir ganasa oda dagh ami.
Me Godin Akar maba, uan
daveriaba ko guaghafivibar
da osirigha, egha dagh amizi,
da bar ekefe, ezi me da
azui. Egha korotiar apınir
sazir bar ruariba, me da
azui. Egha ghaze, e arazir
kamın me uari akakagh
suam, e guizbangira Godin

akabar gin zui.* ⁶ Egha isar ekiabar me danganir ziaba itiba isava, God ko migeir dipenibar danganir faragha itibar apiaghiri. ⁷ Egh me biziba amadir danganibar mangiti, gumamaziziba 'Tisaba' me darigh, men ziaba fasa me bar akonge.

⁸ "Ki ghaze, gumazitam ia 'Tisa' a darighan marki. Bar marki. Ian tisan bar vamira, ia bar aveghdiariba. ⁹ Egh ia nguazimin kagh gumazitam 'Afeziam' a darighan marki. Ian Afeziar bar vamira, a uan Nguibamin iti. ¹⁰ Egh me 'Gumazir Dapanim' ian tav darighan marki. Ian Gumazir Dapanir vamira iti, a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim. ¹¹ Ian gumazir ekiaba pura ian ingangarir gumazibar min iki. ¹² Te uarira uan ziaba fe, God me abiraghti, me apengan ikiam. Eghti te apengan iti, God me feghti me ziar ekiaba iniam."

Iesus Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba

* **23:5:** (23:5) God ko migeir daveriaba, kar Judaba akinafarir dozibar Godin akar maba osiri, egha da isava mitarir nguzir mabagh aghui. Egha da isava uan agharir ikiriabagh aghui, egha maba isava uan guabagh afe. Kisim Bek 13:9 ko 13:16 ko Lo 6:8 ko 11:18, dar gan. Judaba uaghan Akinafarim Namba 15:37-41in garava sazir otevíba uan korotiabagh itui. Iesus Judabar arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba migia ghaze, me daveriar ekiaba aghuigha, egha sazir ruariba azui, egha uari akakagha ghaze, e guizbangira Godin akabar gin zui. Kar me uarir ganasa odava arazir kabagh ami. **23:6:** Mt 6:5, Mk 12:38-39, Lu 11:43, 14:7 **23:11:** Mt 20:26-27, Mk 9:35, 10:43-44, Lu 22:26 **23:12:** Jop 22:29, Snd 15:33, 29:23, Ese 21:26, Lu 14:11, 18:14, Je 4:6, 1 Pi 5:5 **23:13-14:** Lu 11:52 † **23:13-14:** (23:13-14) Fofozir gumazir maba ghaze, akar kamnagh uaghan kagh ikiam. A kamakin, "Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika. Ia gumazir mizer pumuning itiba, ia amizir paba ovengezibagh ifarava men dipenibar okiava, oda migirigiar bar ruariba God ko dagh ami. Kotiamin Dughiamin ia bar ikuvigham." Ni Mak 12:40in gan. **23:16:** Mt 5:33-34, 15:14

men arazir kurabar gun me migei

(Mak 12:40 ko Luk 11:39-52 ko 20:47)

¹³⁻¹⁴ Egha Iesus ua kamaghin migei, "Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika, ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin tiam asarazi, gumamaziziba azenan iti. Egha ia uaghan aven mangan aghua. Ezi gumamaziziba aven mangasava amima ia men tuaviba apiri.†

¹⁵ "Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika! Ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia ongariba ko nguazir igharaziba bar dar ghua, suren gumazir vamira iniasa ruiagha arui. Eghti ia gumazitam batogh Judabar arazibar a geghanti, eghti a ian nighnizibar gin mangi, egh a bar ian mirara uaghan helin mangam. Ia a damightima, a bar ia gafiragh arazir kurabar amuam.

16 “Ia damazir okaviriziba, egha ia gumazir igharaziba tuavim men akakaghasa! Iavzika, ia bar ikuvigham! Ia kamaghin gumazibar sure gamua ghaze, ‘Gumazir manam guizin mikimsiva, Godin Dipenimin akakagh mikimti, an araziba pura bizim. Egh gumazir kam guizin mikimsiva, golin Godin Dipenimin aven itibar akakagh mikimti, kar a guizbangira migei, egha a mikemezir arazimin gin mangi, a damu.’ 17 Ia gumazir onganir damazir okaviriziba, tizim Godin damazimin ekefe? Ti gol, o ti Godin Dipenim? Ia fo, golin kam Godin Dipenimin aven iti, egha tuavir kamın golin kam Godin bizimin oto. 18 Egha ia uaghan kamaghin men sure gamua ghaze, ‘Gumazitam uan migirigiabar amuti da guizin otivsi, altan akakaghti, an migirigiaba pura biziba. Eghti gumazim altan itir ofabar akakagh mikimti, kar a guizbangira migei, egh a mikemezir migirigiabar gin mangi.’ 19 Ia damazir okaviriziba, bizir manam Godin damazimin ekefe, ti altan itir ofaba, o alta uabi? Ia fo, ofaba altan iti, egha tuavir kamın ofan kam Godin bizimin oto. 20 Eghti kamaghin, gumazim guizbangira mikimsiva altan akakagh mikimti, an migirigiaba alta ko altan ofaba virara aningın akakasi.

21 Egh gumazim guizbangira mikimsiva Godin Dipenimin akakagh mikimti, an migirigiaba Godin Dipenim, ko Godin uan Dipenimin aven itim, virara aningın akakasi. 22 Eghti gumazitam guizbangira mikimsiva Godin Nguibamin akakagh mikimti, an migirigiaba Godin atrivir dabirabim, ko Godin uan atrivir dabirabim gaperazim, uaghara aningın akakasi.

23 “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika, ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia isingtizim daghebagh anidir zuravarir 10 plan dafaribar aghava, egha dafarir vamira God ganidi. Egha Moses Osirizir Arazibar aven itir arazir ekiaba ataghrasi. Ia, gumamaziziba deragha me gamir arazim, ko arazir apangkuvim itiba, ko nighnizir gavgavim Godin itir arazim, ia da gin amadi. Ia faragh arazir ekiar kabar gin mangi dar amu, egh uaghan arazir dozir ia amiba sara, uaghan dar amu. 24 Ia damazir okaviriziba, egha gumazir igharaziba tuavim men akakaghasa! Ia mati, gumazim sibaba diparsizimin itima, a bar deravira gara da isa da makuri. Ezi asizir ekiam kamel, a diparsizimin aven itima, an an garir puvatigha, a tui.

25 “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba,

Iavzika! Ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia bar deraghavira kapba ko itaribar azeniba rue, ezi dar aven itir dagher kaba bar izifa. Ia, okimakiar araziba ko uarira uarigh nighnizir arazibar tuavimin, dagher kaba ini. ²⁶ Ia Farisiba, ian damaziba okafi! Ia faraghvira kapbar averiaba ruegh, eghti dar otighinaba uaghan zuegham.

²⁷ “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika! Ia bar ikuvigham. Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia mati, me matmatiam penin ghurghurim a gaghui, ezi azenan matmatiamin ganganim bar dera. Ezi an aven gumazir kuabar aghariba ko bizir kuriba bar izifa. ²⁸ Ia uaghan kamaghin iti. Me azenan ian gara ghaze, ia gumazir aghuiba. Ezi ifavarir araziba ko arazir bar kuraba, guizbangira ian navir averiabagh izifa.”

²⁹ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba, Iavzika! Ia bar ikuvigham! Ia ifavaribagh amir gumaziba! Ia, fomira itir Godin akam inigha izir gumaziba, men moziba deraghvira dar kirmigha, egha gumazir arazir aghuibagh amizibar moziba deraghavira dar adiaribagh ami. ³⁰ Egha kamagh uariv gei, ‘E ti uan inazibar dughiamin ikia, egha ti men akuragha Godin akam inigha

izir gumazibav soghezir puvatighai.’ ³¹ kamagh migia uari akakagha ghaze, ‘E Godin akam inigha izir gumazibav soghezir gumazibar boriba!’ ³² Aria, mangi, ia uan inaziba amuataghizir arazir kuraba, bar da gifagh!

³³ “Ia kuruziba! Ia dabilirizir anababa! God uan kotin aven ian araziba tuisighiva, ia isi helin avir ekiamin ia amangam! Ia man tuavitamin angi, helin avim gitagham? Bar puvatigham!

³⁴ “Kamaghin amizima, ia oragh, ki ia bagha Godin akam inigha izir gumaziba, ko gumazir nighnizir aghuiba itiba, ko gumazir Godin Akinafarim itir arazibagh foziba, me amangam. Eghti ia men tarazi misoghti me arimighiram, egh tarasi isiva temer ighuvibagh afugham, egh tarazi ian God ko migeir dipenibar aven benibar me fozorogham. Egh ia uan nguibar ekiabar me batogh men gin tighti, me ari nguibar igharazibar mangam. ³⁵ Eghtima arazir aghuibagh amir gumaziba bar, me misoghezir gumazibar ivezir kuram, ia a iniam. Gumazir aghuibav sozир arazir kam, gumazir aghuim Abelin dughiamin ikegha, iza Berekian otarim Sekaraian dughiamin tu. Gumazir kam, ia Godin Dipenim ko ofa gamir danganim tizimin ia a misoghezi an areme, ezi iarara ivezir kuram uan

arazir kuram bagh a iniam.
³⁶ Ki guizbangira ia migei, arazir kurar kabar ivezir kuram, a datirighin itir gumamaziba me bativam.”

*Iesus Jerusalemin apangkufi
 (Luk 13:34-35 ko 19:41-44)*

³⁷ Egha Iesus migia ghua ghaze, “Oio, ia Jerusalemin adarazi, ki ian apangkufi! Ia Godin akam inigha izir gumazibav sozi me ariaghiri, egha God ia bagha amadir gumaziba, ia dagiaba isa, me ginivi, me ariaghiri. Dughiar aviribar ki ian boriba akuv me mughasa, mati tuarir amebam uan avizimingin nguziba avarazi moghin, ki ia damuasa. Ezi ia na bagh izan aghua. ³⁸ Ia oragh! Ian nguibam, God anetaki, ezi a nguibar sorian gava. ³⁹ Ki guizbangira ia migei, ia ua nan ganan kogh, kamaghira iki mangi dughiar ia suam, ‘God uan ziamin gumazir kam anemada! God deragh a damu!’ ”

24

*Iesus ghaze, Godin
 Dipenim akarighirigham
 (Mak 13:1-2 ko Luk 21:5-6)*

¹ Egha Iesus Godin Dipenimin miriam ategha azenan zuima, an suren gumaziba a bagha izi. Egha me Godin Dipenim an akakasi.
² Ezi an akar kamin me

migei, “Ia Dipenimin itir bizir aghuir kabar gari? Ki guizbangira ia migei, dagiar kaba, gumaziba bar da pueghti da bar moghira dagh iregham. Eghti tam tam gisin ikeghan kogham.”*

*Iesus ghaze, osimtizir
 aviriba gin otivam*

(Mak 13:3-13 ko Luk 21:7-19)

³ Egha Iesus ghua Olivin Mighsiamin aperaghav itima, an suren gumaziba uarira iza kamaghin an azai, “Ni e mikim, bizir kaba dughiar manamin otivam? Arazir manamnagh faragh otoghti, e fogh suam, ‘Ni ua izam,’ eghti nguazir kam uaghan givam?”

⁴ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin me migei, “Ia uari bagh deraghvira gan, gumazitam izi ia gifaran marki. ⁵ Kamaghin amizi, gumazir bar aviriba izi, nan ziam isiva uari gasi suam, ‘Kirara, ki Gumazir God Gumamaziba Ua Me Iniasa Misevezim.’ Egh me gumamazir aviribagh ifaram. ⁶ Eghti ia roghira itir midorozir ekiabar niginiba baragh, egh saghon itir midorozir ekiabar akaba baragham. Egh ia digavir kuram damuan marki. Arazir kaba otivam, eghti nguazir kam givamin

23:37: 2 Sto 24:21, Sng 17:8, 91:4, Ap 7:59, 1 Te 2:15 **23:38:** 1 Kin 9:7-8, Jer 12:7, 22:5 **23:39:** Sng 118:26, Mt 21:9 **24:2:** Jer 26:18, Mai 3:12, Lu 19:44

* **24:2:** (24:2) Kar Matyu osirizir Iesusin migirighar ruarir abuananam (4 pla faragha gifa). Akar kaba, da 24:2-25:46in iti. Da nguazim givamin dughiamin arazibar gun migei. **24:3:** Mt 24:27, 24:37-39,, Mk 13:3, 1 Te 5:1 **24:5:** Jer 14:14, 23:21, 23:25, Mt 24:23-24, Jo 5:43, Ap 5:36-37, 1 Jo 2:18

dughiam tighar izam. Eghti ia roghira itir midorozir ekiabar niginiba baragh, egh saghon itir midorozir ekiabar akaba baragham. Egh ia digavir kuram damuan marki. Arazir kaba otivam, eghti nguazir kam givamin dughiam zuamira otoghan kogham. ⁷ Kantrin mamın itir darazi dikavigh kantrin igharazimın itir darazi ko misogham. Eghti atrivir mamın adarazi dikavigh atrivir igharazimın adarazi ko misogham. Danganir mabar dagheba bar puvaratightima, gumazamiziba mitiriamra ikiam. Eghtima mikimkiziba uaghan otivam. ⁸ Osimtızir kaba mati, amizim otasa faraghavira mizazim barazi moghin.

⁹ “Dughiar kamın me ian suighiva osimtıziba ia darighiva ia misoghti, ia arimighiram. Eghti gumazamiziba bar nan ziam bangin ian aghuagham. ¹⁰ Egh dughiar kamın gumazamizir aviriba, me uan nighnizir gavgavir nan itim ategham. Egh pazi uarira uari damuva, uari isiva apanibar agharim darigham. ¹¹ Eghti akar ifavarim akurir gumazir aviriba otivigh, gumazamizir aviribagh ifaram. ¹² Eghti arazir kuraba bar izivaghti, kamaghın gumaziba uarigh ifongezir arazim,

gıvaghım. ¹³ Eghti tina arazir kabar tongin gavgavigh iki, mangi dughiar nguazir kam gıvaghım otoghti, God uam a iniam. ¹⁴ Eghti God Bizibagh Ativamin Dughiamın akar aghuir kam, me a inigh a isiva nguazimın itir gumazamiziba bar me mikimtima, me a baragham. Eghtima gin nguazir kam givamin dughiam otivam.”

Iesus ghaze, bizir bar kuram otogham

(Mak 13:14-23 ko Luk 21:20-24)

¹⁵ Egha Iesus migia ghua kamagh migei, “Ia gantima, bizir bar kurar God ifongezir puvatızim, Godın Dipenimın aven ikiam. Fomira Godın akam inigha izir gumazim Daniel bizir kamın gun mikeme. (Gumazir osizir kamın garim, a deraghvira nighnigh egh a gifogh.) ¹⁶ Dughiar kamın Judian Distrighın itir gumazamiziba arı danganir mighsiabar mangi. ¹⁷ Egh gumazir manam dipenimın pın itir avugh-sazir danganimın ikegh, nguazimın magiri, egh uam aven mangi uan bizitam inisi nighnighan marki. ¹⁸ Egh gumazir manam azenir ekiamın ikegh, egh uamategh dipenimın mangi uan azenan azuir korotiam inian marki. ¹⁹ Ia naviba adair amiziba ko boriba oteba apir amebaba

24:7: 2 Sto 15:6, Ais 19:2, Hag 2:22, Sek 14:13, Ap 11:28 **24:9:** Mt 10:22, Mk 13:9, Lu 21:12, Jo 15:18-20, Ap 4:2-3, MAA2:10, 2:13 **24:10:** Mt 11:6, 13:57, 2 Ti 1:15
24:11: Mt 7:15, 24:5, 24:24, Ap 20:29, 1 Ti 4:1, 2 Pi 2:1, 1 Jo 4:1 **24:13:** Mt 10:22, Mk 13:13, Hi 3:6, 3:14 **24:14:** Mt 9:35, 10:18, 28:19, Ro 10:18, Kl 1:6, 1:23 **24:15:** Dan 9:27, 11:31, 12:11

Iavzika! Dughiar izamin kaba bar ian ikuvigham!
 20 Ia amozimin dughiam ko Sabatin dughiatamin aran aghuaghiva, uari bagh Ekiam ko mikim. 21 Dughiar kamin osimtizir bar ekiam otivam, nguazim igiamra otozir dughiamin ikegha iza datirighin itir dughiamin tu, osimtizir kamaghin ititam fomira otozir puvati, egh gin tam kamaghin uam otivan kogham. 22 Egha God uan gumazamizir misevezibagh nighnigha, egha dughiar kurar kamin dughiar maba aghorezi, da mong otefe. A ti dar aghorezir puvatizi, gumazamiziba bar ariaghreghai.

23 “Eghti gumazitam dughiar kamin kamaghin ia mikimam, ‘Ia gan, God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezir Gumazim, a kagh iti,’ o ‘a muna munagh iti,’ ia gumazir kamin akam baraghan marki. 24 Gumazitaba iziva ia gifar suam, ‘Kirara, God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezir Gumazim,’ o ‘ki Godin akam inigha izir gumazir mam,’ egh me mirakelin bar ekiaba koma digavir kuram gamir arazibar amuti da otivam. Me kamaghin ifonge, me gumazamiziba bar me gifaraghti, me onganigham. Egh me gavgavim iki, uaghan God ua bagha misevezir

gumazamiziba, me uaghan me gifarasa. Kamaghin me mirakelin kabar amuam. Egh dughiataba me me gifarsi damuva avegham. 25 Ia oragh! Bizir ki faragha ia mikemeziba, da otivam.

26 “Kamaghin amizi, me ia mikim suam, ‘Ia gan. A muna gumaziba itir puvatizir danganimin iti,’ eghti ia mangan marki. Egh me suam, ‘Ia gan. A kara, dipenir kamin aven modoghav iti,’ ia men akam baraghan marki. 27 Ia fo, onimarim taghtagha, an angazangarim aruem anadi naghin ikegha nguazim bar anevaragha ghua aruem ghuaghiri naghin tu. Eghti Gumazibar Otarim ua izamin arazim, uaghan kamaghiram otivti, nguazimin itir darazi bar an ganam.

28 “Danganir manam gumazir kuam irighav iti, a gisirara isaba uari akufi, eghti gumaziba fogham, kuar mam kagh iti. Kamaghira, Gumazibar Otarim izitima, gumaziba bar an ganam.”

Iesus ghaze, Gumazibar Otarim gin izam

(Mak 13:24-27 ko Luk 21:25-28)

29 Egha Iesus migia ghua ghaze, “Osimtizir ekiar kaba otivigh givaghti,

‘Aruem mitategham,
 eghti iakinim isiraghan kogham,

24:21: Dan 9:26, 12:1, Jol 2:2, MAA 7:14
 Mt 24:5, 24:11, Mk 13:21, Lu 17:23, 21:8
 MAA 13:13-14 24:27: Mt 24:37-39
 13:10, 34:4, Ese 32:7, Jol 2:10, 2:31, 3:15, MAA 6:12-13

24:22: Ais 65:8-9, Sek 14:2-3 24:23:
 24:24: Lo 13:1-3, Mk 13:22, 2 Te 2:8-9,
 24:28: Lu 17:37, 2 Pi 3:10 24:29: Ais

eghti mikoveziba overiamin
asighiram,
overiamin itir bizir gav-
gaviba bar uarira uari
sivaghsivagh,
uan danganiba
ataghragham.'

30 "Eghti, Gumazibar
Otarim izamin dughiam,
an arazarazim overiamin
otivtima, nguazimin itir
nguibaba bar aziam.
Dughiar kamın gumaziba
ganti Gumazibar Otari
m ghuariabagh isin iki, uan
gavgavir ekiam koma
angazangarir ekiam sara
izam. 31 Eghti sigham bar
pamten arangti, a uan en-
selba amadaghti, me mangi
nguazim ko overiamin dan-
ganiba bar dar mangi, a ua
bagha misevezir gumaza-
miziba akuvam, egh enselba
nguazimin otevíba bar, me
akuvaghiva, men aku a bagh
izam."

*Iesus ghaze, ia temer fighin
gan fogh*

(Mak 13:28-31 ko Luk
21:29-33)

32 Egha Iesus migia ghua
kamaghin migei, "Temer
fighin aguaba ua diz murti,
ia fogh suam, amozimin
dughiam roghira ize. Ia
temer fighin gan nighnizim
iniam. 33 Kamaghira ia bizir
kabar ganti da otivti, ia fogh
suam, Gumazibar Otari
m a

ua izamin dughiam roghira
ize. A tiar akamin tughav
iti. 34 Ki guizbangira ia migei
dughiar kamın itir gumaza-
mizir kaba ikivira ikiti bizir
kaba bar otivam. 35 Overiam
ko nguazim givagham, eghti
nan migirigiatam givaghan
kogham."

*Iesus ghaze, a ua izamin
dughiam, tav a gifozir puvati*
(Mak 13:32-37 ko Luk
17:26-30 ko 17:34-36)

36 Egha Iesus migia ghua
ghaze, "Bizir ki ia migeir
kaba otivamin dughiam,
tav a gifozir puvati. En-
selin Godin Nguibamin itiba
ko Godin Otari m uaghan
fozir puvati. Afeziam bar
uabira fo. 37 Ezi bizir Noan
dughiamin otiviziba, da
uaghan Gumazibar Otari
m izamin dughiamin otivam.
38 Dipar ekiar nguazim bar
anevarazim tighar izamin
dughiamin, gumazamiz-
iba apava, dipar onganiba
apava, egha amuiba ko pabar
iti. Me kamaghin amua ikiav
itima, Noa kurimin avenghu.
39 Me bizir me bativamin
tam gifozir puvati, egha pura
ikiav itima, aperiar ekiam
otogha bar me avaragha me
avigha ghue. Gumazibar
Otarim izamin dughiam,
uaghan kamaghirama oti-
vam. 40 Gumazir pumuning
azenimin ikiti, God tav
inighti, tav ikiam. 41 Amizir

24:30: Dan 7:13, Sek 12:10-14, Mk 13:26, MAA 1:7, 6:12-13 24:31: Ais 27:13, Mt 13:41, 1 Ko 15:52, 1 Te 4:16 24:33: Je 5:9 24:34: Mt 16:28, 23:36, Mk 13:30, Lu 21:32 24:35: Sng 102:26, Ais 40:8, Mt 5:18, Mk 13:31, Lu 21:33, Hi 1:11 24:36: Sek 14:7, Ap 1:7, 1 Te 5:1-2 24:37: Stt 6:5-8 24:38: Stt 6:3-5, Lu 17:26, 1 Pi 3:20 24:39: Stt 7:6-24, 2 Pi 3:6

pumuning bretbar amusi flaua mirmiriva ikiti, God tav inighti, tav ekiam.

⁴² “Kamaghin amizi, ia deragh gan iki. Ian Ekiam izamin dughiam, ia a gifozir puvati. ⁴³ Ia arazir kam ginighnigh. Gumazir manam, okimakiar gumaziba dimagarimin izava an dipenim akarasava amima, a men dughiam gifogha, egha men arafa. Egha me ataghizi me an dipenim akarizir puvati. ⁴⁴ Kamaghira, ia uaghan aravagh iki gan. Guizbangira, dughiar ia Gumazibar Otarim mizuaman koghamim, a dughiar kamram otogham.”

Ingangarir gumazir aghuim ko ingangarir gumazir kuramin akar isin zuim (Luk 12:42-46)

⁴⁵ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ingangarir gumazir manamra nighnizir aghuiba ikia deravira uan ingangarim gami? An gumazir ekiam a damuti, a ingangarir gumazir igharazibar ganam. Egh dughiar an gumazir ekiam ifongezimin, a dagheba isi ingangarir gumazibar aningam. ⁴⁶ Ingangarir gumazir kam ingara itima, an gumazir ekiam izava a batogha an ingangarir kamin garima, gumazir kamin navir averiam bar an dera. ⁴⁷ Ezi ki guizbangira ia migei, ingangarir gumazir kamin

ekiam a damightima, an an ingangarir gumazir mabar ekiamin ikiva an biziba bar dar ganam. ⁴⁸ Eghti ingangarir gumazir kam guizbangira ikuvigh, egh kamaghin nighnigham, ‘Nan ekiam zuamira izeghan kogham.’ ⁴⁹ Egha uaghan a ko ingarir darazi misoghiva, dipar onganibar amiva, gumazir dipar onganiba apiba ko ikiam. ⁵⁰ Eghti an ekiam, dughiar an ingangarir gumazim a bagha garir puvatizimin, an otogham. A dughiar a fozir puvatizimin uamategham. ⁵¹ Ingangarir gumazir kamin gumazir ekiam bar pazav, a damigh, ivezir bar kuram a daningam. Egh a isiva ifavaribagh amir gumazibar tongin anetigham. Eghti a danganir kamin ikiva, arang atariba kuskugh ikivira ikiam.”

25

Iesus 10 plan guivir igiabar akar isin zuim migei

¹ Egha Iesus migia ghua Gumazibar Otarim ua izamin dughiam migei, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, guivir igiar 10 plan eghaghanimin min mangam. Gumazir mam igiamra amuimin ikiasa izi. Ezi guivir igiar maba uan lamba inigha tuavimin anapuasa zui. ² Men 5 pla, nighnizir aghuiba itima, 5 pla nighnizir

24:42: Mt 25:13, Mk 13:33, Lu 21:36

24:43: 1 Te 5:2, 2 Pi 3:10, MAA 3:3, 16:15

24:44: Mt 25:13, 1 Te 5:6

24:46: MAA 16:15

24:47: Mt 25:21-23

24:51:

Mt 8:12, 25:30

25:1: Lu 12:35, MAA 19:7

aghuiba puvati. ³ Egha 5 plan nighnizir aghuiba itir puvatiziba, uan lamba isa, da bagha borer taba inizir puvati.* ⁴ Ezi guivir igiar nighnizir aghuiba itiba, uan lamba isa, egha uaghan borem itir misevir maba sara, ini. ⁵ Ezima gumazir amuimin ikiamim zuamira izezir puvati, ezi guivir kaba pariam men azima, me akui.

⁶ “Ezi dimagarir arizimin gumazir mam dia ghaze, ‘Gumazir amuimin ikiamim, a roghira izi. Ia izi, e mangi, tuavimin a batogh a ko izam.’ ⁷ Ezi guivir igiar kaba dikavigha uan lambar kiri. ⁸ Ezi guivir nighnizir aghuiba puvatiziba, nighnizir aghuim itibar aza ghaze, ‘En lamba mungasava ami. Kamaghin, ia borer taba e daning.’ ⁹ Ezi nighnizir aghuim itir guiviba, me ikarvaghera kamaghin migia ghaze, ‘Puvatigham! Borem bar en tughatighan kogham. Ia mangi, borer amadir danganitamin uari bagh tabagh ivesegh.’ ¹⁰ Ezi guivir nighnizir aghuiba puvatizir kaba ghuezima, gumazir amuimin ikiamim oto. Ezi guivir boreba itiba, a ko isar ekiam bagha dipenimin aven ghue. Ezi gumaziba tiam asara.

¹¹ “Ezi gin guivir ghueziba uamategha iza kamagh migei, ‘Ekiam! Ekiam, ni izi e bagh tiam kuigh.’ ¹² Ezi a me

ikarvaghera kamaghin migei, ‘Ki guizbangira ia migei, ki ia gifozir puvati.’ ”

¹³ Egha Iesus ghaze, “Kamaghin, ia deraghavira gan. Ian Ekiam, aruem ko dughiar ia fozir puvatizimin, an otogham.”

Ingangarir gumazibar dagiaba inizimin, akar isin zuim

(Luk 19:11-27)

¹⁴ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mati, gumazir mam nguibar saghon itimin mangasava ami moghin. Gumazir kam uan ingangarir gumazibar diazi me izima, a uan biziba isi, me danightima, me a bagh dar ganam. ¹⁵ A gumazibar araziba ko gavgavibar gara, dagiaba tuiragha da isa me ganingi. A mav 5,000 Kina a ganiga, mav 2,000 Kina a ganiga, mav 1,000 Kina a ganingi. A kamaghin amigha ghu. ¹⁶ A ghuzima, gumazir 5,000 Kina inizim maghira an ingara, 5,000 Kinan mam dagh isin uam a ini. ¹⁷ Ezi gumazir 2,000 Kina inizim kamaghira amua, uaghan 2,000 Kinan mam dagh isin uam a ini. ¹⁸ Ezi gumazir 1,000 Kina inizim ghua mozim okoregha uan ekiamin dagiaba isava mozim gatigha egha da modo.

* **25:3:** (25:3) Israelin adarasi olivin borem isava, uan lambagh ruava dagh aboi, me en min karasin lambagh aboir puvati. **25:12:** Mt 7:23 **25:13:** Mt 24:42-44, 1 Te 5:6, 1 Pi 5:8 **25:14:** Mk 13:34 **25:15:** Ro 12:6

19 “Ezi gumazir ekiam dughiar ruarimin saghon ikegha uamategha ize. Egha uan ingangarir gumazibar ingangaribagh fofoghasa men dei. 20 Ezi gumazir 5,000 Kina inizim, 5,000 Kinan mam a dibagha, a inigha iza kamaghin migei, ‘Ekiam, ni 5,000 Kina na ganingi. Ni ge, ki dagiar ingangarim gamua, 5,000 Kinan mam dagh isin uam a ini.’

21 “Ezi an ekiam kamaghin a migei, ‘Ni ingangarir gumazir aghuim, ni ingangarir aghuim gami. Ni bizir doziba deravira dar gari. Kamaghin amizima, ni ingangarir ekiabar ganasa, ki ifonge. Ni izi uan ekiamin isamin aven iki, egh a ko bar akuegham.’

22 Ezi gumazir 2,000 Kina inizim iza kamaghin migei, ‘Ekiam, ni 2,000 Kina na ganingi. Ni ge, ki dagiar ingangarim gamua, 2,000 Kinan mam dagh isin uam a ini.’ 23 Ezi an ekiam kamaghin a migei, ‘Ni ingangarir gumazir aghuim, ni ingangarir aghuim gami. Ni bizir doziba deravira dar gari. Kamaghin amizima, ni ingangarir ekiabar ganasa, ki gifonge. Ni izi, uan ekiamin isamin aven iki, egh a ko bar akuegham.’

24 “Ezi gumazir 1,000 Kina inizim uaghan izava, egha kamaghin migei, ‘Ekiam, ki fo, ni gumazir apangkuviba puvatizim. Ni gumazir igharaziba oparir azeniba, ni

uaghan daghebagh tui. Egha gumazir igharazim dagher oviziba akurima, ni uaghan pura dar aghafi. 25 Kamaghin amizi, ki atiatingi, egha nin 1,000 Kina inigha ghua nguazir mozim gatigha egha da modo. Nin dagiabar kara.’

26 “Ezi an ekiam a ikaragha kamaghin a migei, ‘Ni ingangarir gumazir kuram! Ni gumazir amirizim. Ni na gifo, ki gumazir igharaziba oparir azenibar daghebagh tui. Egha uaghan gumazir igharazim dagher oviziba akurima, ki uaghan pura dar aghavam. 27 Ezi ni tizim bagha nan dagiaba isava, dagiabar ingaribagh amir dipenitam gatizir puvati? Eghti ki ua iziva, uan dagiaba iniva dagiar igharazitaba dagh isin da iniam. 28 Kamaghin amizi, ia ada 1,000 Kina inigh, a isiva 10,000 Kina itir gumazim daningh. 29 Arazim kamaghin iti, gumazir biziba itiba, ki ua taba me daningam. Egh gumazir biziba puvatiziba, bizir vaghvazir me itiba ki uaghan me dama, da iningham. 30 Ezi ingangarir gumazir bar kurar kam, ia a isi, azenan itir danganir mitatemin anekunigh. Danganir kamın me puvira tuangiva arang, atariba kuskugh ikiam.’ ”

Gumazibar Otarim, gumazamaziba bar me isi uan

kotiamin aven men araziba tuisigham

31 Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Gumazibar Otarim, Atrivimin min otogh uamategh uan enselba bar me ko iziva, egh uan atrivir dabirabim daperagham. 32 Eghti nguazimin itir gumazamiziba bar iziva an guamin uari akuvagham. Eghti a me tuiragh, egh bizir pumuning damuam, mati sipsipbar garir gumazim sipsipba isava, bizir mamim me amaga, memeba bizir mamim me amadi. 33 A sipsipba isi agharir guvimin da amang, egh memeba isi agharir ikiriamin amangam. 34 Egh Atrivim kamaghin agharir guvimin itir gumazamizibav kimam, 'Ia izi, nan Afeziam deragh ia damuasa ifonge! Ia iziva, danganir Afeziam fomira ia bagha inabazim inigh, a nguazir kam otozir dughiamin a ia bagha danganir kam akiri. 35 Ki faragha mitiriam nan azima, ia dagheba na ganingi; ezi kuarim nan pirima, ia dipam na ganingi; ezi ki nguibar igharazimin gumazimin min itima, ia na inigha uan dipenimin ghu; 36 ezi ki bibiamra itima, ia korotiaba na ganingi; ezi ki areima, ia nan akurvasi; ezi ki kalabusin itima ia iza nan gari. Kamaghin, ia aven izi.'

37 "Eghti gumazamizir aghuiba kamaghin a ikaragham, 'Ekiam, dughiar manamra, mitiriam nin azima, e dagheba ni ganingi? Ezi dughiar manam, kuarim nin pirima, e dipam ni ganingi? 38 Ezi dughiar manam, ni nguibar gumazir igharazimin min itima, e ni inigha uan dipenibar ghue? Ezi dughiar manam, ni bibiamra itima, e korotiaba ni ganingi? 39 Ezi dughiar manam, ni areima, en nin akura, o ni kalabusin itima, e ghua nin gani?'

40 "Eghti Atrivim me ikaragh kamaghin me mikimam, 'Ki guizbangira ia migei, arazir ia nan gumazamizir kinibagh amiba, ia dar na gami.'

41 "Egh Atrivim uan agharir ikiriamin itir darazi kamaghin me mikimam, 'Ia na gitagh! Ia Godin aningagharimin aven itir darasi! Ia mangi, avir munger puvatizimin mangi. Avir kam, me Satan uan enselba ko me bagha anetizima a iti. 42 Ki faragha mitiriam nan azima, ia daghetam na ganingizir puvati; ezi kuarim nan pirima, ia dipatam na ganingizir puvati; 43 ezi ki nguibar igharazimin gumazimin min itima, ia na inigha uan dipenibar ghuzir puvati; ezi ki bibiamra itima,

25:31: Sek 14:5, Mt 16:27, 19:28, Ap 1:11, 1 Te 4:16, 2 Te 1:7, MAA 1:7, 20:11-13
 25:32: Ese 20:38, 34:17, Ro 14:10, 2 Ko 5:10, MAA 20:12 25:34: 1 Ko 6:9, 15:50, Ga 5:21, Hi 4:3, 1 Pi 1:20 25:35: Ais 58:7, Ese 18:7, 18:16, Hi 13:2, Je 1:27 25:36: 2 Ti 1:16, Je 2:15-16 25:40: Snd 19:17, Mt 10:42, 18:5, Mk 9:41, Hi 6:10, MAA 22:12
 25:41: Mt 7:23, Mk 9:48, Lu 16:24, MAA 12:9, 20:10

ia korotiatam na ganingizir puvati; ezi ki areima, ia nan akurazir puvati; ezi ki kalabusin itima, ia ghua nan ganizir puvati. Kamaghin, ia na gitagh!

⁴⁴ “Eghti me kamaghin a mikimam, ‘Ekiam, e dughiar manam nin gari, mitiriam nin azi, o kuarim nin piri, o ni nguibar igharazimin gumazimin min ike, o ni bibiamra ike, o ni arei, o ni kalabusin iti, ezi e deravira ni gamizir puvati?’

⁴⁵ “Eghti a me ikarvagh kamaghin me mikimam, ‘Ki guizbangira ia migei, arazir ia gumazamizir kinibagh amizir puvatiziba, ia uaghan arazir kabar na gamizir puvati.’ ⁴⁶ Eghti gumazamizir kamaghin amiziba mangi, ivezir kuram iniam, kar mizazir givan koghamim. Eghti gumazamizir aghuiba mangi, ikirimirir aghuir zurara itim iniam.”

Iesus mizazim inigha aremegha ua dikafi

26

(Sapta 26-28)

Gumazir dapaniba Iesus misueghti an aremeghasa migirigiabar kiri

(Mak 14:1-2 ko Luk 22:1-2 ko Jon 11:45-53)

¹ Iesus migirigiabar kaba da gifa, egha uan suren gumaziba kamaghin me migei,
² “Ia fo, aruer pumuning

givaghtima, God Israelbagh Itazir Dughiamin isar ekiam otivam. Eghti me Gumazibar Otarim isiva apanibar agharim datightima me a isiva temer ighuvim gafugham.”

³ Dughiar kamın, ofa gamir gumazir ekiaba koma Judan arazibagh fozir gumaziba ghua, ofa gamir gumazibar dapanimin dipenimin uari akufa. Gumazir kamın ziam Kaiafas. ⁴ Egha me arazir mogometamin Iesusin suiragh a misueghti an aremeghasa tuaviba buria, akabav sosi. ⁵ Egha me kamagh uariv gei, “E isar ekiamin dughiamin an suighan kogham. E damuti, gumazamizir isamin itiba men naviba osemegh, egh midorozir dafatam damigham.”

Amizir mam borem isa Iesusin dapanim ginge

(Mak 14:3-9 ko Jon 12:1-8)

⁶ Ezi Iesus ghua Betanin nguibamin ikia, Saimonin dipenimin iti, Saimon faragha arimariam lepa an mikarzim gami. ⁷ Dughiar kamın Iesus dagher dakozimin aperaghav itima, amizir mam, borer mughuriar aghuim zuir mam, inigha izi. Borer aghuir kamın misevim, me dagiar ziam alabastan an ingari. Ezi borer kamın ivezim bar pin iti. Ezi amizir kam borer kam isava, Iesusin

dapanim ginge. ⁸ Ezi an suren gumaziba kamaghin an gara, navir averiaba ikufi. Egha me ghaze, "Tizim bagha kav borer mughuriar aghuim zuim pazava a gami? ⁹ E anemaga dagiar ekiatam inigha egha a isava asaghasazibagh anighai."

¹⁰ Ezi Iesus men migirigiabagh fogha kamaghin me migei, "Ia tizim bagha osimtizim amizir kam garisi? Ane-takigh! An arazir aghuim na gami. ¹¹ Asaghasaziba zurara ia ko ikiam. Kirara, ia ko zurara ikian kogham. ¹² Ezi amizir kam nan namnam mozim bagh anekirasa, borer aghuir kam na ginge. ¹³ Ki guizbangira ia migei, me nguazir kamın danganir manamin Godin akar aghuim akuniva egh amizir kam amizir arazim uaghan a mikimiva egh a ginighnighivira ikiam."

Judas Iesus isiva gumazir ekiabar agharim darighasa akam akiri

(Mak 14:10-11 ko Luk 22:3-6)

¹⁴ Ezi dughiar kamın Judas Iskariot, a 12 plan suren gumazir mam, a ofa gamir gumazir ekiaba bagha ghu. ¹⁵ Egha a kamaghin men azai, "Ki Iesus isiva ian dafaribar atighti, ia tizim na daningam?" Ezi me 30 plan silvan dagiar ovizir maba

mega, da isa a ganingi.* ¹⁶ Ezi dughiar kamın ikegha ghua, Judas, Iesus men dafaribar arighasa tuaviba buri.

Iesus uan suren gumaziba ko api

(Mak 14:12-21 ko Luk 22:7-14 ko 22:21-23 ko Jon 13:21-30)

¹⁷ Ezi Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiam, an faragha zuir dughiam otozi, ezi Iesusin suren gumaziba iza kamaghin a migei, "Ni danganir manamin, e mangi, ni God Israelbagh Itazir Dughiamin isam ramisi, e bizibar akiram?" ¹⁸ Ezi a kamaghin me migei, "Ia nguibar ekiamin aven mangi, egh gumazir kam bagh mangi kamaghin a mikim, 'Tisa ghaze, nan dughiam roghira izegha gifa. Ezi ki uan suren gumaziba ko, God Israelbagh Itazir Dughiamin isam, e nin dipenimin daghebar amam.'" ¹⁹ Ezi suren gumaziba Iesus mikemezi moghin ghua God Israelbagh Itazir Dughiam bagha dagheba ko bizibar kiri.

²⁰ Ezi Iesus guaratighin dagher dakozimin uan 12 plan suren gumaziba ko api. ²¹ Egha me apava a kamaghin me migei, "Ki guizbangira ia migei, ian tav na isiva gumazir nan apanim gamibar agharim

26:11: Lo 15:11, Jo 12:8, 14:19, 17:11 **26:14:** Jo 11:57 **26:15:** Sek 11:12, Mt 27:3

* **26:15:** (26:15) Dagiar 30 silvan kaba ti datirighin en dagiabar dibobonim, ti manmakin? Da aviraseme, egha gumazim iakinir 5 pla o 6 plan ingarizir ivezimin min otogham. (Matyu 27:9-10in gan.) **26:17:** Kis 12:6, 12:14-20, Mk 14:12, Lu 22:7-9 **26:18:** Mt 21:3

darigham.”²² Ezi an suren gumaziba akar kam baregha, naviba bar osemi. Egha me bar vaghvaghera kamaghin an azangsigha kamaghin migei, “Ekiam, ti narara, o?”²³ Ezi a me ikarvaghera kamaghin migei, “Gumazir na isiva apanibar agharim darighamim, a uaghan na ko bret isava itarir vamira daghuam.”²⁴ Ezi Gumazibar Otarim, Godin Akinafarim mikemezi moghin, an aremegham. Eghti gumazir Gumazibar Otarim isava apanibar agharim gatizim, gumaka! A bar ikuvigham! Amebam a batezir puvatizima, a deraghail!”²⁵ Ezi gumazir Iesus isiva apanibar agharim darighamim, Judas kamaghin an azai, “Ekiam, ni ti na migia, ma?” Ezi Iesus ghaze, “Ni migei moghira!”

Iesus bret ko wain uan suren gumazibagh anidi

(Mak 14:22-26 ko Luk 22:15-20 ko 1 Korin 11:23-25)

²⁶ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko apa ikiava, a bretin mam inigha God minabagha anebigha, a isa uan suren gumazibagh aningi. Egha kamaghin me migei, “Kar nan nivafizim. Ia a inigh aneremi.”²⁷ Ezi a wain apir itarir mam inigha God minabagha, egha a isa me ganiga kamaghin migei, “Ia bar wainin dipar kam aneremi.”²⁸ Kar nan

ghuzim, an Akar Dikirizir Gavgavim, a gavgavim a ganidi. A, gumazamizir aviribar arazir kuraba gin amangasa, nan ghuzim me bagha ire.²⁹ Ki guizbangira ia migei, ki ua wainin ovizimin dipatam rameghan kogh, kamaghira iki mangi Dughiar Afeziam Bizibagh Ativamimin otogham. Eghti dughiar kam, ki ia ko wainin dipar igiam ramam.”

³⁰ Egha me Godin ziam fer ighiar mam gamigha, dikavigha Olivin Mighsiamin ghue.

Iesus ghaze, Pita akirim ragha agasaragham

(Mak 14:27-31 ko Luk 22:31-34 ko Jon 13:36-38)

³¹ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gia ghaze, “Ia dimagarir kamın na bativamin arazibar ganiva ian nighnizir gavgavir nan itim givaghtima, ia na ategh aregham. Egh Godin Akinafarim mikemezi moghin otivam, ‘Ki sip-sipbar garir gumazim misueghtima, sipsipba tintinimin aregham.’”³² Egh ki aremegh ua dikavigh ian faragh Galilin Distrighin mangam.”³³ Ezi Pita an akam ikaragha kamaghin a migia ghaze, “Me ti bar, ni bativamin arazibar ganiva, ni ataghragh aram, eghti kirara ni ateghan kogham.”

26:23: Sng 41:9, Lu 22:21, Jo 13:18 **26:24:** Ais 53, Dan 9:26, Mk 9:12, Jo 17:12

26:26: Mt 14:19, 1 Ko 10:16 **26:28:** Kis 24:8, Jer 31:31-34, Sek 9:11, Ro 5:15, 1 Ko

10:16, Hi 9:22 **26:29:** Mk 14:25, Lu 22:18, Ap 10:41 **26:30:** Lu 22:39, Jo 18:1

26:31: Sek 13:7, Jo 16:32 **26:32:** Mt 28:7, 28:16, Mk 14:28 **26:34:** Mt 26:69-75

³⁴ Ezi Iesus kamaghin a migei, "Ki guizbangira ni migei, datirighin dimagarir kamın ni uabi dughiar pumuning ko mikezim ni suam, 'Ki a gifozir puvati,' eghti tuarim gin akam." ³⁵ Ezi Pita a migei, "Ki ni ko ovengsiva ovengam, ki bar kamaghin mikemeghan kogham. Bar puvatigham!" Ezi suren gumaziba bar kamaghiram a migei.

Iesus Getsemanin Azenimin God ko migei

(Mak 14:32-42 ko Luk 22:39-46)

³⁶ Egha Iesus uan suren gumaziba ko danganir ziam Getsemanin ghue. Egha kamaghin me migei, "Ia kagh dapiagh iki, eghti ki munagh mangi God ko mikimam."

³⁷ Egha Pita ko Sebedin otarimning inizima, me an gin ghu. Egha an navim bar a baseme, ezi a bar paza uabi barasi. ³⁸ Egha kamaghin me migei, "Nan navir averiam, osimtizim a iteragha ghuaghiri. Ezi ki aremeghasava ami. Ia kagh iki, egh na ko gan." ³⁹ Egha a sivagha ghua irigha, uan guam isa nguazim gatigha egha kamaghin God ko migei, "Nan Afeziam ni ifueghiva, ni na da osimtizir kam inigh. Ni nan ifongiamin gin mangan marki. Puvati, ni uan ifongiamra gin mangi."

⁴⁰ Egha Iesus dikavigha suren gumazir 3 pla bagha

ghua garima, me akuavira iti. Ezi a kamaghin Pitan azai, "Manmaghin ami? Ia na ko dughiar otevimin gan ikian kogham? ⁴¹ Ia na bagh deravira gan, egh God ko mikim, eghti osimtizitam ia damuti, ia ireghan kogham. Ki fo, ian navir averiaba ifonge, ezi nivafiziba gavgaviba dar pu. Kamaghin pariam ian azi."

⁴² Egha a uamategha ghua kamaghin Afeziam ko migei, "Nan Afeziam, osimtizir kam na gitaghan koghti, ki anetertima, kamaghin ni uan ifongiamin gin mangi."

⁴³ Egha a uamategha suren gumaziba bagha iza gari, me akuavira iti. Pariam puv men azi. ⁴⁴ Ezi a me ategha dughiar mikezimin ghua, faragha Afeziam ko mikemezi moghin ua a ko migei. ⁴⁵ Egha a gin iza suren gumaziba kamaghin me migei, "Ia avughsava akuavira iti? Arazir kam atakigh! Dughiam oto. Ia gan, Gumazibar Otarim me a isiva gumazir arazir kurabagh amibar dafarim darighasa. ⁴⁶ Ia dikavigh! E mangam! Ia gan. Gumazir na isiva apanibar aningamim, a muna izi!"

Judas Iesus isava an apani-bar agharim gati

(Mak 14:43-50 ko Luk 22:47-53 ko Jon 18:3-12)

⁴⁷ Iesus kamaghin migiavira itima, Judas oto,

26:35: Mt 26:56

26:38: Jo 12:27

26:41: Mt 6:13, Ef 6:18, Hi 2:14,, 4:15

26:46: Jo 14:31

26:39: Mt 6:10, 20:22, Jo 6:38, Hi 5:7-8

26:44: 2 Ko 12:8

26:45: Jo 12:27, 13:1

a 12 plan suren gumaz-ibar mav. Ezi gumazir avirir ekiam iza asianiba ko midorozir sababa inigha Judas ko izi. Ofa gamir gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba, me amadazi me Iesus bagha izi. ⁴⁸ Gumazir Iesus isi men dafaribar arighasava amim faragha ghaze, “Ki arazir kam ian akagham. Gumazir ki toramim, anarira Iesus. Ia an suiragh.”

⁴⁹ Egha a Iesus bagha ghuavira ikia ghaze, “Tisa, dimagarir aghuim,” egha an tore.

⁵⁰ Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, “Namakam, ni damuasa izezir bizim, ni zuamira a damu.” Ezi gumaziba izava Iesusin agharibagh iregha, pamtem an suiki. ⁵¹ Ezi gumazir Iesus ko itir mam, uan midorozir sabam asigha, ofa gamir gumazibar dapanimin ingangarir gumazimin kuarim atu, ezi kuarim dutuaghiri. ⁵² Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, “Ni ua uan sabam isi an misevim darugh. Gumazir sababar igharazibav soziba, me sababaram arighiram. ⁵³ Egha ni ti kamaghin fozir puvati? Ki ifueghiva uan Afeziamin azaraghti, a midorozir enselin aviriba amadagham, men dibobonim 12 plan amibagh afira. Eghti me izi nan akuragham. ⁵⁴ Egh

ki kamaghin damightima, Godin Akinafarim mikemezir migirigiaba otivan kogham. Godin Akinafarim na bati-vamin bizir kabav keme.”

⁵⁵ Egha Iesus maghirama gumazir an suighasa izeziba kamaghin me migia ghaze, “Ki okimakiar gumazim puvati. Ia tizim bagha nan suighasa midorozir sababa koma asianiba atera izi? Ki zurara ia ko ikia, Godin Dipenimin miriamin aven gumazamizibar sure gami. Ezi ia nan suighan aghua. ⁵⁶ Ezi Godin Akinafarimin Osizirim mikemezi moghira ia kamaghin na gami.”

Ezima Iesusin suren gumaziba bar aneteghava are.

Me Iesus isa kot gati

(Mak 14:53-65 ko Luk 22:54-55 ko 22:63-71 ko Jon 18:13-14 ko 18:19-24)

⁵⁷ Ezi gumazir Iesusin suighiziba a inigha, ofa gamir gumazibar dapanim, Kaiafasin dipenimin ghue. Ezi Judan arazibagh fozir gumaziba ko gumazir dapaniba izava uari akuvagha iti. ⁵⁸ Ezi Pita mong tizim a gatigha Iesusin gin ghua bar ghua, ofa gamir gumazibar dapanimin dipenimin divazimin aven ghu. Egha Godin Dipenimin garir polisba ko aperaghav iti. Egha a me Iesus gamir arazibar ganasa.

† 26:50: (26:50) Migirigiari otevir kam Grighin akam deragha anebizir puvati. Gumazir maba akar kam giragha ghaze, Iesus kamaghin migei, “Namakam, ni bizitam bagha izi?” 26:51: Jo 18:26 26:52: Stt 9:6, MAA 13:10 26:53: 2 Kin 6:17, Dan 7:10 26:54: Ais 53:7, Mt 26:56, Mk 14:49 26:55: Lu 19:47, 21:37 26:56: Mt 26:31

⁵⁹ Dughiar kam, ofa gamir gumazir ekiaba koma Judan kotin aven itir gumaziba bar, Iesus akar ifavaribar agasasa tuaviba buri. Me nighnigha ghaze, me an arazir kuratam batogh amisueghti an aremegham. ⁶⁰ Egha me tam batozir puvati. Ezi gumazir aviriba iza akar ifavariba isa Iesus gasi. Ezi gin gumazir pumuning iza, ⁶¹ kotin aven migia ghaze, "Gumazir kam kamaghin migei, 'Ki Godin Dipenim akarigh, egh aruer pumuning ko mizekimin uam an ingarigham.' "

⁶² Ezi ofa gamir gumazibar dapanim tugha kamaghin Iesusin azai, "Ni akatam ikarvaghan aghua? Me ni gasir akar kam, a guizbangira, o?" ⁶³ Ezi Iesus nimira ikia migirigiatam gamir puvati. Ezi ofa gamir gumazibar dapanim a migia ghaze, "Ki akar gavgavim ni ganidi, ni Godin zurara itimin ziamin akakagh, egh guizbangira e mikim. Ni ti, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, ni ti Godin Otarimra, o puvati?"

⁶⁴ Ezi Iesus kamaghin a migia ghaze, "Are, ni mikemezi moghira. Egha ki ia migei, ni gin ganti, Gumazibar Otarim gavgavim itir Godin agharir guvim daperagham, egh overiamin ghuariabagh isin izam."

⁶⁵ Ezi ofa gamir gumazibar

dapanim uan korotiam abigha kamaghin migei, "A Godin ziam gasighasisi! E tizim bagh ua akar akurvagziba buriam? Markiam! Ia datirighin uari a barasi, a migirigiar kurabar Godin ziam gasighasisi! ⁶⁶ Ezi ia manmaghin a ginighnisi, e arazir manatamin a damuam?" Ezi me a ikarvagha ghaze, "An arazir kuram gami, kamaghin an ovengam."

⁶⁷ Egha me Iesusin guam giparava a misogha, marazi dafariba onegha a misosi. ⁶⁸ Egha ghaze, "Ni, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim! Ni Godin akam inigha izir gumazibar arazitam damuva, egh e mikim, 'Kar gumazir manam ni misosi?'"

Pita ghaze, a Iesus gifozir puvati

(Mak 14:66-72 ko Luk 22:56-62 ko Jon 18:15-18 ko 18:25-27)

⁶⁹ Ezi Pita dipenimin divazimin aven an miriamin aperaghav iti. Ezi ingangarir amizir mam an boroghira iza ghaze, "Ni uaghan Galilin gumazim Iesus ko ike." ⁷⁰ Ezi Pita uabin ghuara, ezi me bar an garima, a ghaze, "Ni migeir akar kam, ki a gifozir puvati." ⁷¹ Egha gin ghua dipenimin divazimin itir tiar akar ekiamin ghua tughav iti. Ezi ingangarir amizir igharazir mam iza an ganigha, gumazamizir

an boroghin itiba kamaghin me migia ghaze, "Gumazir kam, a Nasaretin gumazim Iesus ko ike." ⁷² Ezi Pita ua uabin ghuaragha ghaze, "Bar guizbangira, ki Godin damazimin ia migei, ki gumazir kam gifozir puvati." ⁷³ Ezi gin gumazir roghira tuivighav itiba iza kamaghin Pita migei, "Bar guizbangira, ni men mavira, ni men mirara migei." ⁷⁴ Ezi Pita ua bagha pamten migia ghaze, "Bar guizbangira ki Godin damazimin ia migei, ki gumazir kam gifozir puvati. Ki ifartima, God na gasighasigh." A kamaghin mikemegha givazi, tuarim maghiram ake. ⁷⁵ Ezi Pita Iesus mikemezir migirigiam giniri, "Tuarim tighar akegham, eghti ni faraghvira dughiar pumuning ko mizezim, na mikim suam, ni na gifozir puvati." Egha Pita azenimin ghua bar puvirama azi.

27

Me Iesus inigha Pailat bagha zui

(Mak 15:1 ko Luk 23:1-2 ko Jon 18:28-32)

¹ Ezima aminim dutuzima ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir dapaniba Iesus misueghtima an aremighasa akabar kiri.

² Egha me gin senbar a ike,

egha a inigha ghua Romin gavmanin gumazir ekiam Pailatin agharim gati.*

*Judasin ovevem
(Aposel 1:18-19)*

³ Ezi Judas, gumazir Iesus isava apanibar agharim gatizim, a garima me paza Iesus gamuava a isa kotiam garigha, egha ghaze, an aremegham. Ezi Judas gara ghaze, ki uabi arazir kuram gami. Egha uan nighnizibagh ira. Egha dagiar silvan 30 plan ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir dapaniba a ganingiziba inigha ua me daningasa zui. ⁴ Egha ghua kamaghin migei, "Ki Godin damazimin arazir kuram gami. Gumazir ki ian dafaribagh atizim, arazir kuratam gamizir puvati. Ezi ia purama a misueghti an aremegham." Ezi me an akam ikaragha kamaghin migei, "Kar en bizim puvati. Nin bizimra." ⁵ Ezi Judas dagiar silvan kaba isa Godin Dipenimin miriamin aven da kunigha, egha ghua uabi aguragha areme.

⁶ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, dagiar silvan kaba inigha ghaze, "Dagiar kaba, gumazir ghuzimin ivezim. E fo, Moses Osirizir Araziba ghaze, e da isi ofa gamir dagiaba sara dar atighan kogham." ⁷ Egha me akam

26:74: Mk 14:71 **26:75:** Mt 26:34, Mk 14:30, Lu 22:61-62, Jo 13:38 **27:1:** Lu 22:66 * **27:2:** (27:2) Pailat Romin gumazim. Romin gavman Judan atrivimin aneti. Judaba uari Iesusin misueghan kogham. Romin gavmanra gumazibav soghtima da arimighiram. Kamaghin Judaba Iesus inigha Pailat bagha ghu. Jon 18:31in gan. **27:3:** Mt 26:14-15 **27:5:** 2 Sml 17:23

misuegha dagiar kaba inigha ghua Minebar Ingangarir Gumazimin Nguazim givese. Me ghaze, nguazir otevir kam, gumazir saghon izezibar afamin matmatiamin otogham. ⁸ Kamaghin amizi, nguazir otevir kam, me ziar kam “Ghuzir Nguazim” a gati. Ezi me dughiar kam in ikegha iza, datirighin, nguazir kam me ziar kamra a garigha iti.† ⁹ Kamaghin amizi, Godin akam inigha izir gumazim Jeremaia mikemezir akaba guizin otifi. A kamaghin migia ghaze, “Me 30 plan silvan dagiaba ini, kar Israelba gumazir kam givezasa atizir ivezim. ¹⁰ Egha Ekiam na mikemezi moghira, me dagiar kabar Minebar Ingarir Gumazimin Nguazim givese.”

Pailat Iesusin azai, “Ni Judabar atrivim, o?”

(Mak 15:2-5 ko Luk 23:3-5 ko Jon 18:33-38)

¹¹ Ezi Iesus ghua gavmanin gumazir ekiam Pailatin damazimin tuzima Pailat kamaghin an azai, “Ni Judabar atrivim, o?” Ezi Iesus ghaze, “Are, ni mikemezi moghira.” ¹² Ezi ofa gamir gumazir ekiaba koma Judabar gumazir dapaniba akar aviriba isava Iesus gasi. Ezi a men akatam ikarvazir puvati. ¹³ Kamaghin amizi, Pailat ua kamaghin an azai, “Ni me

ni gasir akar avirir kaba, ni da barazi, o?” ¹⁴ Ezi Iesus Pailatin akatam ikarvazir puvati, ezi Pailat nighnizir aviribagh ami.

*Pailat Iesus isiva ter ighu-
vim gafughasa migei*

(Mak 15:6-15 ko Luk 23:13-25 ko Jon 18:38-19:16)

¹⁵ Azeniba bar, Romin gavmanin gumazir ekiam arazir kam gami, a isar ekiar kam in dughiamin, a kalabusin itir gumazitam ateghti, an azenimin mangam. Kalabusin itir gumazir manam gumazamiziba ifongezim, Pailat a isi me bagh anemadagham. ¹⁶ Ezi dughiar kam in gumazir arazir kurabar ziam itir mam, a kalabusin iti. An ziam Barabas. ¹⁷ Ezi gumazamizir aviriba izava uari akufa, ezi Pailat kamaghin men azai, “Ia tina gifonge, eghti ki ia bagh anetaghraham. Ki Barabas ataghraham, o Iesus, me a dibora ghaze, ‘Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim,’ ki anetaghraham?” ¹⁸ Pailat fo, men naviba pura Iesusin ikuvigha egha a inigha kotiamin ize, egha kamaghin men azai.

¹⁹ Egha Pailat uaghan kotiabagh amir dabirabimin aperaghav itima, an amuim a bagha akam amaga migia

† **27:8:** (27:8) Migirigiar otevir kam “me dughiar kam in ikegha iza, datirighin, nguazir kam me ziar kamra a garigha iti,” an en dughiam migeir puvati. A Matyu akar kaba osirizir dughiam migei. **27:11:** Mk 15:2, Lu 23:3, Jo 18:33, 18:37, 1 Ti 6:13 **27:12:** Ais 53:7, Mt 26:63, Jo 19:9 **27:14:** Jo 19:9 **27:18:** Jo 11:47-48, 12:19

ghaze, “Ki dimangan ire-bamin arazir kuraba puvatizir gumazir kamin gani, egha bar osemi. Kamaghin, ni arazitam a damuan marki.”

²⁰ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba koma Judabar gumazir dapaniba, gumazamizir avirimin navibagh iniva ghaze, me Pailatin azangti, a Barabas ategh, egh Iesus misueghti, an aremegham. ²¹ Ezi gavmanin gumazir ekiam ua men aza ghaze, “Ia gumazir manam gifonge, eghti ki anetaghergham?” Ezi gumazamiziba dia ghaze, “E Barabas gifonge.” ²² Ezi Pailat men azai, “Eghti, Iesus me a dibora ghaze, ‘God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim,’ ki manmaghin a damuan?” Ezi me bar dia ghaze, “A isi ter ighuvim gafugh!” ²³ Ezi Pailat men azai, “Manmaghsu? An arazir kurar manam gami?” Ezi me bar pamten dia ghaze, “A isi ter ighuvim gafugh!”

²⁴ Ezi Pailat datirighin fo, me an akatam bareghan kogham. Egha a gari, midorozir ekiam otivasava ami. Egha dipam inigha men damazibar uan dafariba rua ghaze, “Gumazir kamin ovevem, a nan osimtizim puvati. Kar ian bizimra.” ²⁵ Ezi gumazamiziba a ikar-

vagha ghaze, “An ovevem in osimtizim mar en iki, egh en boribar iki.”

²⁶ Kamaghin amizi, Pailat me bagha Barabas ataki. Egha midorozir gumazibav geima, me benibar Iesus ifozoroke. Egha gin a isa midorozir gumazibar agharim gati, eghti me a isi ter ighuvim gafugham.

Midorozir gumaziba Iesus dipofi

(Mak 15:16-20 ko Jon 19:2-3)

²⁷ Ezi gavmanin gumazir ekiamin midorozir gumaziba Iesus inigha, gavmanin dipenir ekiamin miriamin aven ghuezi, midorozir gumaziba bar uari akuvazi, Iesus men tongin tughav iti. ²⁸ Egha me an korotiaba suegha, korotiar aghevuruarir mam isa a garu. ²⁹ Egha me benir dikonibar atrivibar amianimin min an ingari, egha a isa an dapanim garu. Egha difizir mam isava an agharir guvim gatizi, an an suira. Ezi me tevibar apira a dipova ghaze, “Judabar Atrivim, nirara atrivir ekiam!”[‡] ³⁰ Egha me a giparava a suirazir difizim inigha an dapanim misosi. ³¹ Me arazir kabar a gamua a dipovegha givagha, a da korotiar me a agaghuiziba suegha, ua ananaba agaghui.

27:20: Ap 3:14

27:24: Lo 21:6-9, Mt 27:4

27:25: Jos 2:19, 2 Sml

1:16, Mt 23:35, Ap 5:28

27:28: Lu 23:11

27:29: Sng 69:19, Ais 53:3

[‡] **27:29:** (27:29) Midorozir gumaziba Iesus dipovasa atrivimin min an adiarim gami. Dughiar kamin, atriviba kamaghin adiaribagh ami, me korotiar agheviba aghuava atrivibar dapanir asuaba azui. Egha me atrivibar dabirabibagh apia uaghan uan difizibar suisi. **27:30:** Ais 50:6, Mt 26:67 **27:31:** Ais 53:7

Egha a isa ter ighuvim a gafughasa an akua zui.

Me Iesus isa ter ighuvim gafu

(Mak 15:21-32 ko Luk 23:26-43 ko Jon 19:17-27)

³² Ezi midorozir gumaziba Iesus inigha, nguibar ekiam ategha ghua, me Sairinian nguibamin gumazir mam bato. An ziam Saimon. Egha me a gakaghorima, a Iesusin ter ighuvim gisaghpu.

³³ Egha me ghua danganir mam ziam Golgata, me an otifi. (Danganir kamin ziamin mingarim kamaghin, Dapanir Agharir Danganim.)

³⁴ Ezi me danganir kamin Iesus damasa me dipar aninganir mam wain sara a veregha, egha mam inigha Iesus ganidi. Ezi a muziarir mam inigha anetaki. ³⁵ Ezi midorozir gumaziba Iesus isava ter ighuvim gafu. Egha an korotiaba tuiragh uari daningasa satu gikararai.

³⁶ Egha danganir kamin apiagha anesavsuisi. ³⁷ Me an dapanim gisin, an kotim gamizir migirigiam osiri. Me osirizir akam ghaze, "Kar Iesus, a Judabar Atrivim."

³⁸ Me gumazir okiava midorozibagh amizir pumuning, Iesusin boroghin uaghan aning agura. Me mav isa Iesusin agharir guvimin itir ter ighuvim gafu, egha mav isa agharir ikiriamin itir ter ighuvim

gafu. ³⁹ Ezi gumazamiziba mangi izegh gamua Iesus dipova, uan dapaniba roava a dipova ghaze, ⁴⁰ "Ni, gumazir Godin Dipenim akarigh aruer pumuning ko mikezimin uam an ingarasa mikemezim! Ni uabi uabin akuragh! Egh ni guizbangira Godin Otarim, ni ter ighuvim ategh izighiri."

⁴¹ Ezi kamaghira ofa gamir gumazir ekiaba ko Judabar arazibagh fozir gumaziba ko Judabar gumazir dapaniba izava a dipova ghaze, ⁴² "A gumazir igharazibar akurvasi, egha uabi uabin akurvaghan ibura. A Israelbar Atrivim, kamaghin a ter ighuvim ategh izighiri, eghti e nighnizir gavgavim an ikiam. ⁴³ A nighnizir gavgavim Godin ikia, egha ghaze, ki Godin Otarim. Eghti God guizbangira ifongiam an ikiva, datirighin an akuraghti, e ganika!" ⁴⁴ Ezi kamaghira okimakiar gumazir Iesus boroghin ter ighuvimningin guraghav itimning, uaghan akar kabar a dipova a migei.

Iesus areme

(Mak 15:33-41 ko Luk 23:44-49 ko Jon 19:28-30)

⁴⁵ Ezi aruem iza paza-ghar torim gatima, mitatem nguazimin itir nguibaba bar da avaragha ghua, dughiam ghua 3 kloghin guaratizimin tu. ⁴⁶ Egha dughiam 3 kloghin boroghira izima,

Iesus pamten kamaghin dei, “Eli, Eli, lama sabaktani?” Akar kamin mingarim kamakin, “Nan God, nan God, ni tizim bagha na ataki?”

⁴⁷ Ezi gumazir an boroghin tuivighav itiba akar kam baregha ghaze, “Gumazir kam ti Elaijan dei.”

⁴⁸ Egha men mav zuamira ivegha ghua dipamin suizir bizir mam inigha wainin afangtizim isava a gati. Ezi wain a gizivazima, an a isa aghorir mam gati. Egha aneremasa a isa Iesusin amadi. ⁴⁹ Ezi marazi migia ghaze, “Ia tegh, e ganika, Elaija ti iziva an akuragham, o puvati.”

⁵⁰ Ezi Iesus ua pamtem diagha uan duam suegha areme.

⁵¹ Ezi dughiar kamra, Godin Dipenimin guraghav itir inir ekiam pin ikegha tongira bigha, ghuaghira vin otogha akuar pumuning iri. Ezi mikimkizim otozima, dagiar ekiaba biaghire. ⁵² Ezi matmatiaba kuaghirima, Godin gumazamizir avirir ariaghreziba ua dikavigha, ⁵³ egha uan moziba ataki. Eghti gin Iesus dikavightima, me nguibar ekiam Jerusalem aven mangam. Eghti avirir ekiam men ganam. ⁵⁴ Ezi 100 plan midorozir gumazibar garir gumazir ekiar mam, uan midorozir gumaziba ko, me garima mikimkizim otozima, arazir kaba otivima, me

bar puviram atiati. Egha me kamaghin migei, “Bar guizbangira, gumazir kam Godin Otarimra.” ⁵⁵ Amizir aviriba uaghan izegha iti. Me Galilin Distrigh ategha Iesusin akurvaghasa an gin ize. Amizir kaba mong saghon tuivighav ikia gari. ⁵⁶ Men tongin, Makdalan nguibamin amizim Maria, ko Jems ko Josepin amebam Maria, ko Sebedin otarimningin amebam.

Me Iesusin kuam isa, dagiar torim gati

(Mak 15:42-47 ko Luk 23:50-55 ko Jon 19:38-42)

⁵⁷ Ezi aminim pirasava amima, Arimatean nguibar ekiamin gumazir mam izi. An ziam Josep, a dagiar aviriba itir gumazim. ⁵⁸ A uaghan Iesusin suren gumazir mam. Egha Pailat bagha ghua Iesusin kuam iniasa an azai. Ezi Pailat midorozir gumazibav ke-mezi, me Iesusin kuam isa Josep ganingi.

⁵⁹ Ezi Josep a inigha inir ghurghurir aghuir mam a riki. ⁶⁰ Egha an kuam inigha ghua, a isa ua bagha okorezir mozir igiam gati. Egha Josep dagiar ekiar mam poghpuegha ghua mozimin akam gasaragha, anepiri. A kamaghin amigha ghu.

⁶¹ Ezi Maria, Makdalan nguibamin amizim, koma Marian igharazir mam, aning mozimin boroghin aperaghav ikia, an gara iti.

*Midorozir gumaziba
mozimin gara iti*

⁶² Ezi Sabat bagha bizibar kirir dughiam gifa, ezi an gin izir dughiamin ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba Pailat bagha ghue. [§] ⁶³ Me ghua kamaghin a migei, "Gumazir ekiam, e gumazir ifavarir kam ikia mikemezir migirigiar mam giniri. A ghaze, 'Aruer pumuning ko mikezim givaghtima ki ua dikavam.'" ⁶⁴ Kamaghin amizi, ni mikemeghti, me mozim aruer pumuning ko mikezimin deragh anepirigh. Puvatightima, an suren gumaziba an kuam okemegh, egh gumamazibav kim suam, a ua dikafi. Eghti an ifavarir akar kam, a faragha amizir ifavarir akam gafiragham."

⁶⁵ Ezi Pailat kamaghin me migei, "Ia mangi, midorozir gumaziba inigh me mikimtima, me mozimin gan iki. Egh ia mangi, mozim apirasa ifongezi moghin, ia damuva, egh bar anepirigh." ⁶⁶ Ezi me ghua mozim apiri. Egha ifevimin min bizir mam mozir akam gighufa, egh me fogham, gumazitam dagiam giraghan kogham. Egha midorozir gumaziba ataghizima, me mozimin gara iti.

28

*Iesus ua dikafi
(Mak 16:1-10 ko Luk 24:1-10 ko Jon 20:1-18)*

¹ Ezi Sabatin dughiam givazima, Sanden bar mizaraghara aruem anadima, Makdalan amizim Maria, ko Marian igharazim uamategha mozimin ganasa izi.*

² Ezi mikimkizir ekiam maghiram oto. Ezi Godin enselin mam Godin Nguibam ategha izaghira, dagiar Iesusin mozir akamin itim poghpuegha, mong mozir apinimin ghugha, egha dagiam gaperaghav iti.

³ Enselin ganganim, mati onimarim taghtazi moghin gari, ezi an korotiaba bar ghurghuri. ⁴ Ezi midorozir gumaziba an atiatia, inigha egha aremezi moghin iti.

⁵ Ezi ensel kamaghin amizir kamning migei, "Gua atiatingan marki. Ki fo, gua me ter ighuvim gafuzir gumazim Iesus bagha gara izi. ⁶ A kagh itir puvati. A faragha mikemezi moghin ua dikavigha gifa. Gua izi, a kagh irighav ikezir danganimin gan.

⁷ "Egh gua zuamira mangi, an suren gumazibav kim suam, a ua dikavigha givagha mozimin itir puvati. Ia oragh. A ia bativasa faragha Galilin zui. Ia mangi, munagh an ganam. Ki bizir kamın gun gua mikimasa ize."

§ 27:62: (27:62) Kar Sabatin dughiamra. 27:63: Mt 12:40, 16:21, 17:23, 20:19, Mk 8:31, 9:31, 10:33-34, Lu 9:22, 18:31-33, Jo 2:19-21 27:65: Dan 6:17 27:66: Dan 6:17 * 28:1: (28:1) Wikbar dughiar faragh zuim, a Sandera. 28:3: Dan 10:6, Mt 17:2, Ap 1:10 28:6: Mt 12:40, 16:21 28:7: Mt 26:32

⁸ Ezi amizimning puv atiatiava, egha uaghan bar akonge. Egha zuamira mozim ategha, ivegha Iesusin suren gumazibav kimasa zui.

⁹ Ezi Iesus tuavimin maghira aning bato, egha ghaze, "Mizarazir aghuim." Ezi aning an boroghin ghua, an dagarimning suiragha an ziam fe. ¹⁰ Ezi Iesus kamaghin aning migia ghaze, "Gua atiatingan marki. Gua mangi, nan aveghbuabav kim suam, me Galilin mangi egh munagh nan ganam."

Midorozir gumaziba mikemezir akam

¹¹ Amizimning Iesusin suren gumaziba bagha zuima, midorozir gumazir mozim in gara ikeziba Jerusalem in aven ghue. Egha otivizir araziba bar dar gun ofa gamir gumazir ekiabav keme. ¹² Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, Judabar gumazir dapaniba inigha akar mam akiri. Egha dagiar aviribar midorozir gumazibagh ivezegha, ¹³ egha me migia ghaze, "Ia kamaghin mikim suam, e akuima, an suren gumaziba dimagarimin izava an kuam okemegha ghue. ¹⁴ Eghti gavmanin gumazir ekiam akar kam bareghtima, e uari a ko migirigiam akiram, eghti ia osimtiziba puvatigham." ¹⁵ Ezi midorozir gumaziba

dagiar kaba inigha, gumazir ekiaba mikemezi moghin ami. Ezi akar kam ghua Judabar tongin bar ekefegha iza dughiar kamin, Judaba kamaghira migiavira iti.

Iesusin suren gumaziba damuamin ingangarim, Iesus an gun me migei

(Mak 16:14-18 ko Luk 24:36-49 ko Jon 20:19-23)

¹⁶ Ezi Iesusin suren gumazir 11 pla Galilin ghua, mighsiar a me bativasa mikemezimin oto. ¹⁷ Egha me Iesusin garava an ziam fe, egha men marazi okam nighnisi. ¹⁸ Ezi Iesus men boroghira iza kamaghin me migei, "God nguazim ko overiam gativamin gavgaviba bar na ganingi. ¹⁹ Kamaghin amizi, ia nguazimin itir nguibaba bar dar mangi, gumazamiziba bar me damuti, me nan suren gumazamizibar otiv. Eghti ia Afeziamin ziam ko, nan ziam, ko Godin Duamin ziamin me ru. ²⁰ Egh ki ia mikemezir migirigiaba, ia bar da isiva men sure damu, eghti me dar gin mangi. Ia deravira fogh, ki ia ko ikivira iki mangiti, nguazir kamin dughiam givagham."

Mak Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Mak osirizir akinafarim, an akar faragha itim kamaghin migei, "Kar Godin Otarim Kraiss Iesusin akar aghuimin mingarim."

Akinafarir kam e an gari, Iesus a gumazir ingangarir aviribar amuamin gavgavim ko ziam iti. Ezi dughiar a gumazamizibar sure gamiziba, ko dughiar a duar kuraba batogheziba, ko dughiar a gumazamizibar arazir kuraba gin amadaziba, e akinafarimin aven eghaghanir kabar gara kamaghin fo, a gavgavir ekiam ko ziar ekiam iti. Iesus a kamaghin uabi dibora ghaze, "Gumazibar Borim". Egha a kamaghin migei, a gumazamizibagh ivezasa, kamaghin a uabi me bagha ovenge. A bizir kam bagha ize (10:45).

Mak Iesusin ingangarir aviribagh eghani. Egha a Iesus gumazamizibar sure gamizir akar aviribagh eghanizir puvati. Mak faragha Jon, Gumazamiziba Ruer Gumazimin ingangarim, ko Iesusin rurim, ko Satan a gifarazir eghaghanimin gun migei. Ezi gin e Iesusin garima, a gumazir osimtizir aviriba ateribar apangkufi, egha men sure gami. Ezi faragha suren

gumaziba Iesus amir bizibar mingaribagh fozir puvati. Egha me nimira nimira me gin dagh fofosi.

E uaghan Iesusin apanibar gari, me osimtizir aviriba a garisi. Egha Mak Osirizir Akar Aghuir aboananaba, a Iesus aremegha egha ua dikavizir eghaghanim geghari.

Iesus, God Bizibagh Ativamin Dughiamin gun gumazamizibav kimasa ize

(Sapta 1:1-3:6)

Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, faragha izava Iesusin akam akuri

(Matyu 3:1-12 ko Luk 3:1-9 ko 3:15-17 ko Jon 1:19-28)

¹ Kar Godin Otarim Kraiss Iesusin akar aghuim. ² God fomira uan akam, an akam inigha izir gumazim Aisaia ganingi. An an osirizima, an akinafarimin iti. Akar kamra kara.

"Ia oragh! Ki uan abuir gumazim amadaghtima, a faragh mangiva ni bagh tuavim akiram."

³ "Gumazir tiarir mam gumaziba puvatizir danganimin dia ghaze, 'Ia Ekiam baghiva tuaviba azeniva, dar kir.'"

⁴ Kamaghin amizima Jon izava gumaziba itir puvatizir

danganimîn ikiava gumaziba ruava kamaghîn akam akuri, “Ia navibagh iraghtîma ki ia rueghtîma God ian arazir kuraba gîn amadagham.”⁵ An akar kabav geima Judian Distrighîn itir nguibaba koma Jerusalemîn itir gumazamiziba me bar izava uan arazir kurabar gun migeima a Jordanin dipamin me rue.

⁶ Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, ana asizim kamelîn arizibar ingarizir iniba ikeghava asizir inim uan ivariam ike. A inir kaba ikeghava odeziba ko ruarimîn haniba api.*⁷ Ezi an akam kamaghîn migei, “Nan gîn izamin gumazim an gavgavim guizbangira nan gavgavim gafira. Ki an mingarir puvati. Ki uaghan aviraghîva an dagarir asuabar beniba firan gavgaviba puvati.”⁸ Ki dipamin ia rue, eghti a gîn Godin Duamin ia ruam.”

Iesus ruezima gîn Satan a gifarasa a gakaghori

(Matyu 3:13-17; 4:1-11 ko Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Dughiar kam Iesus Galilin Distrighîn itir nguibam, Nasaret, ateghava Jon bagha izezima, a Jordanin dipamin a rue.¹⁰ Iesus dipamin aven ikegha azenan otivavira ikia garima overiam kuiaghirizima Godin Duam bunbamin min mighegha

a bagha izaghiri.¹¹ Ezi tiarir mam Godin Nguibamin ikiava kamaghîn dei, “Ni nan Otarim. Ki guizbangira ni gifueghava ni bagha bar akonge.”

¹² Ezi Godin Duam anemadazima a gumaziba itir puvatizir danganimîn ghu.¹³ A ghugha, 40 plan dughiar danganir kamîn itima, Satan a gifarasa a gakaghori. A ruarimîn itir asiziba ko ikia dar torimîn itima, Godin enselba an garava an akurvasi.

Iesus faragha zuir suren gumazibar dei

(Matyu 4:12-17 ko Luk 4:14-15 ko Matyu 4:18-22 ko Luk 5:1-11)

¹⁴ Ezi me Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, inigha kalabus gatizima, Iesus gîn Galilin ghugha Godin akar aghuim akuri.¹⁵ A kamaghîn migei, “Dughiam otogha gifa. God Bizibagh Ativamin Dughiam roghira ize. Ia navibagh iraghîva nighnizir gavgavim Godin akar aghuimîn iki.”

¹⁶ Dughiar mam Iesus Galilin dipar miriamin ghuava Saimon uan dozim Andru ko aningîn garima, aning osiriba baghava uan iver ekiaba kuri. Aning osiriba isa dagh ivezir gumazimning.¹⁷ Ezi Iesus kamaghîn aning migei, “Gua nan gîn izitima ki guan akakaghtîma, gua

1:6: Wkp 11:22, 2 Kin 1:8, Mt 11:8 * **1:6:** (1:6) Ni kamel ko hanibar mingaribagh foghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **1:7:** Ap 13:25 **1:8:** Ais 44:3, Jol 2:28, Ap 2:4, 10:45, 1 Ko 12:13 **1:11:** Stt 22:2, Sng 2:7, Ais 42:1, Mt 3:17, 12:18, Mk 9:7, Lu 3:22 **1:13:** Sng 91:11-13 **1:14:** Mk 6:17 **1:15:** Dan 9:25, Mt 3:2, Ga 4:4, Ef 1:10 **1:17:** Mt 13:47, Lu 5:1-11

osiriba isi moghin gumaz-
iba iniam.”¹⁸ Aning an
akam baraghavira uan iveba
ategha an gin zui. ¹⁹ Ezi a
mong sivagha ghuava, Sebed-
din otarim Jems uan dozim
Jon ko aningın garima aning
uan botin ikiava uan iver
ekiabar kiri. ²⁰ An aningın
garavira aningın diazima,
aning pura uan afeziam
Sebedi koma an ingangarir
gumaziba ataghizima me
uan botin itima aning İesusın
gin zui.

*İesus duar kurar mam
batoghezima a gumazim
ategha azenan ize
(Luk 4:31-37)*

²¹ Ezi İesus ko an gin
zuir darasi Kaperneamin
ghue. Egha me zuima Sabat
otozima, a God ko migeir
dipenimin aven ghugha,
dipenir kamin aven itir
gumazamiziba men sure
gami. ²² A men sure
gamima gumazamiziba bar
an akam baregha digavir
kuram gami. An migirigiar
kaba mati gavgavim itir
gumazimın migirigiaba. An
migirigiaba Judan arazibagh
fozir gumazibar migirigiabar
min zuir puvati. Ezi gu-
mazamiziba digavir kuram
gami.† ²³ A kamaghın me
migiavira itima gumazir duar
kuram apazazir mam izava
God ko migeir dipenimin
aven izegha dei. ²⁴ A
dia kamaghın migei, “Ni

manmaghin e damuasa,
Nasaretin gumazim İesus?
Ni e gasighasighasa ize? Ki
ni gifo, ni God amadazir gu-
mazim, ni Godin damazimin
zuezir gumazim.” ²⁵ Ezima
İesus akar gavgavimın ka-
maghin a migei, “Ni nimira
iki, egh gumazir kam ategh
azenan izegh.” ²⁶ Ezi duar
kurar kam İesus bareghava
gumazir kam gunabagha
araviram azenan ize. ²⁷ Ezi
gumazamiziba bar bizir
kamin ganigha guizbangira
digavir kuram gamigha
uarira uarir azangsi, “Kar
manmaghin amizir bizim? A
suren arazir igiam e gami.
A gavgavim itir akabav gei.
A uaghan akar gavgavimın
duar kurabav geima da an
akam barasi.” ²⁸ An amizir
bizibar eghaghanim zuamira
Galilin Distrigh bar a garui.

*İesus gumazamizir
aviribar akuragha me
gamima me ghuamaghe.*

*(Matyu 8:14-17 ko Luk
4:38-41)*

²⁹ Ezi İesus gumazir
maba ko God ko migeir
dipenim ateghava Jems ko
Jon sara, me Saimon ko
Andrun dipenimin ghue.
³⁰ Me ghua garima Saimonın
asamim ariava mikarzim
fiava dakozim girighav itima
gumazir maba an gun İesus
migei. ³¹ Me a mikemezima,
ezi an a bagha ghuava
an agharimin suiragha a

1:18: Mt 3:20, 19:27, Lu 5:11 **1:21:** Mt 4:13 **1:22:** Mt 7:28-29 † **1:22:**
(1:22) Ni Judan arazibagh fozir gumazibar mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar
Mingaribar gan. **1:24:** Mk 5:7 **1:26:** Mk 9:26 **1:28:** Mt 4:24

ghufe. Ezi an arimariam anetaghizima a dikavigha dagheba me ganidi.

³² Guaratizir kamra, aminim pirizima me gumazamizir arimariar kuraba koma duar kuraba apazaziba bar me inigha Iesus bagha izi. ³³ Nguibar kamın itir gumazamiziba bar izava dipenir kamın tiar akamın uari akufa. ³⁴ Ezima Iesus arimariar guar aviriba itir gumazamizir aviriba men arimariabagh amima me ghuamaghe. A duar kurar aviriba sarama otoghezima da gumazamiziba ategha azenan ize. Duar kuraba a gifo, a Godin Otarim. Ezi kamaghın a ghaze, ia kamaghın mikiman marki suam, Ki Godin Otarim. Egha a men anogoroke.

Iesus gumaziba itir putatizir danganimın God ko migei

(Luk 4:42-44)

³⁵ Egha amimizaraghan aminim tighar itima, Iesus dikavigha dipenim ategha ghuava gumaziba itir putatizir danganimın ghugha God ko migei. ³⁶ A ghuzima Saimon uan roroaba ko a buriagharui. ³⁷ Me ghuava an apighava kamaghın a migei, "Gumazamiziba bar ni buria gari." ³⁸ Ezi Iesus men akam ikaragha kamaghın migei, "E nguibar igharazir roghira kagh itibar mangam.

Ki uaghan munagh Godin akam akunam. Ki bizir kam bagha ize." ³⁹ A kamaghın mikemegha, egha Galilin Distrighın danganiba bar dagh aruava God ko migeir dipenibar aven Godin akam akurava gumazamizibagh apazazir duar kuraba batosi.

Iesus lepa itir gumazir mam gamizima, a ua dera.

(Matyu 8:1-4 ko Luk 5:12-16)

⁴⁰ Ezi gumazir lepa itir mam Iesus bagha izava, an guamın aviraghava tevimning apirigha puvira a gaghori, "Ni fueghiva na damuti, ki Godin damazimın zuegh ua deragham." † ⁴¹ Iesus kamaghın oregha, guizbangira bar an apangkufi. Egha uan agharim isa gumazir kam gatigha ghaze, "Ki ifonge. Nin mikarzim zuegh, egh ua deragh." ⁴² Iesus kamaghın miğiavira itima, lepan arimariam zuamira gumazir kam ataghizima an mikarzim ua dera. ⁴³ Ezi Iesus gumazir kam amaga akar gavgavimın kamaghın a migei, ⁴⁴ "Ni oragh. Ni bizir kamın gun gumazir igharazitam mikiman marki. Ni mangi uan mikarzim ofa gamir gumazimın akagh. Moses fomira mikemezir arazim, ni arazir kamın gin mangiva, uan arimariam givazir bizim bagh Godin

1:34: Mk 3:11-12, Lu 4:41 **1:35:** Mt 14:23, Mk 6:46, Lu 4:42 **1:39:** Mt 4:23, 9:35

† **1:40:** (1:40) Lapan arimariar fomira Baibelin dughiamın ikezim ighara. Ezi datirighın itir lepan arimariam a igharaghav ami. Fomira ikezim pura mikarzir ghurghurim gumazir namnabar otifi. Egha uaghan bizir igharaziba sara posi.

ofa damu. Ni damightima, me ganigh fogham, nin arimariam guizbangira gifa.”
 45 Ezi gumazir kam Iesus a mikemezi moghin damuan aghuaghava egha bizir kam bar me migei. Kamaghin amizima maburan avirim Iesus akuvazima, kamaghin a nguibar ekiatamin aven azenaram aruir puvati. A uabira itir danganimin itima, gumazamiziba a bagha tintinibar izavira iti.

2

Iesus gumazir soroghafariba amirazir mam gamizima a ua dera

(Matyu 9:1-8 ko Luk 5:17-26)

1 Ezi dughiar maba givazima, Iesus uamategha Kaperneamin ghu. A ghuava dipenimin itima gumazamizir aviriba a uamatengezir akam baraki. 2 Me akar kam baregha izezima dipenim bar izivazima an tiar akam sara izifa. Ezi Iesus Godin akam me mikiri. 3 An akam akurima, gumazir maba gumazir soroghafariba aremezir mam inigha a bagha izi. Gumazir pumuning ko pumuning akuriamin a gisaghpugha izi. 4 Me iza garima dipenimin tiar akam bar izivazima, kamaghin me Iesus bagh mangan ibura. Egha me gumazir kam inigha dipenir siriamin ghuavanabogha dipenir

siriamin torim gamigha beniba akuriam dafegha anemadazima a Iesus bagha ghuaghiri.* 5 Ezi Iesus gumazir kabar nighnizir gavgavimin ganigha kamaghin soroghafariba amirazir gumazim migei, “Nan borim, nin arazir kuraba gifa.”

6 Iesus kamaghin a migeima, Judan arazibagh fozir gumaziba apiaghav ikiava uarira uan navir averiabar kamagh migei, 7 “Gumazir kam tizim bagha kamaghin migei? A Godin danganim iniasava ami! Gumazir kinitam gumazir igharazitamin arazir kurabagin amadaghan kogham. God uabira.” 8 Me kamaghin nighnizima, Iesus zuamira uan navir averiamin men nighnizibagh fogha kamaghin me migei, “Ia manmagh sua kamaghin nighnisi? 9 Ki akar manam mikimam? Pura gumazir kinitam kamaghin mikim suam, ki nin arazir kuraba gin amada. Egh uaghan gumazir kinitam kamaghin mikiman kogham, ni dikavigh uan akuriam inigh mangi, egh ua deragh. 10 Ki arazir kam damightima, ia ganigh fogham, Gumazibar Otarim a nguazir kamin arazir kuraba gin amangamin gavgavim iti.” Egha a kamaghin gumazir soroghafariba amirazim migei, 11 “Ki ni migei, ni

* 2:4: (2:4) Judabar dipeniba boksiabar min gari. Dar inogoriba puvatigha, egha pin barafi. Ezi dar miriabar azenan adidiaba iti. Dar dipenir akiniba puvati. Me pura nguazim gisin dar ingari. 2:5: Lu 7:48 2:7: Jop 14:4, Ais 43:25, 1 Jo 1:9

dikavigh uan akuriam inigh dipenimin mangi.”¹² Egha a miġiavira itima me garima gumazir kam dikavighava uan akuriam inigha azenan ghu. Gumamaziziba bar an ganigha digavir kuram gamigha Godin ziam fava kamaghin miġei, “E faragha bizir katamin ganizir puvati!”

Iesus uabin ġin mangasa Livain dei
(*Matyu 9:9-13 ko Luk 5:27-32*)

¹³ Ezi Iesus ua Galilin dipar miriamin ghuaghiri. A ghuaghirima, gumamazizir aviriba izava uari akuvazima, a men sure gami. ¹⁴ A men sure gamuava dipar miriamin ghuava Alfiusin otarim Livain garima, a gavman daningamin dagiaba isir dipenimin aperaghav iti. Iesus an garava, kamaghin a miġei, “Ni nan ġin izi.” Ezi Livai a baregha, dikavigha an ġin zui.†

¹⁵ Egha ġin Iesus Livain dipenimin ikiava uan suren gumaziba koma api. Dagiba isir gumazir aviriba koma arazir kurabagh amir gumazir aviriba, me uaghan me koma api. Gumazir kamaghin amir aviriba, me uaghan Iesusin ġin arui. ¹⁶ Ezi me apa itima, Judan arazibagh fozir Farisin

gumaziba me an ganigha, egha an suren gumazibar azangsis, “A manmagh sua dagiaba isir gumaziba ko arazir kurabagh amir gumaziba koma api?”‡
¹⁷ Ezi Iesus men azangsim baregha kamaghin me miġei, “Arimariaba puvatizir gumaziba, dokta bagha zuir puvati. Gumazir arimariaba itibara, me dokta bagha zui. Ki Godin damazimin derazir gumaziba bagha izezir puvati. Ki gumamazizir arazir kurabagh amibar dimasa ize!”

Me God ko mikimasa dagheba atagharazir arazim bagha Iesusin azangsis
(*Matyu 9:14-17 ko Luk 5:33-39*)

¹⁸ Ezi dughiar mam Jonin suren gumaziba koma Farisin suren gumaziba me God ko mikimasa dagheba ataghrasi. Ezi Iesusin suren gumaziba dughiar kam in apima gumazir maba Iesus bagha izava kamaghin an azangsis, “Kar manmaghin amizir arazim? Jonin suren gumaziba koma Farisin suren gumaziba me datirighin God ko mikimasa dagheba ataghrasima, nin suren gumaziba God ko mikimasa dagheba ataghrasir puvati.”
¹⁹ Ezi Iesus kamaghin men

2:12: Mt 9:33 **2:14:** Jo 1:43 † **2:14:** (2:14) Matyun ziar igharazim kara, Livai. **2:16:** Mt 11:19, Lu 15:1-2 ‡ **2:16:** (2:16) Farisibar arazir aviriba iti. Gumamazizir men arazibar ġin zuir puvatiziba me kamaghin ġinighnisi, me Godin damazimin derazir puvati. Farisiba kamaghin dagiaba isir gumazibagh niġhnisi, me Rom in gavman bagha dagiaba isi. Kamaghin amizi me uaghan Godin damazimin derazir puvati. Me kamaghin amuava Rom in gumaziba ko arazir kurabagh ami.

azara, "Gumazitam amuimin ikiasa isar ekiam gamuava gumazir mabar diazima me ize. A me ko ikitima, me manmaghin damuam, me dagheba ategham, o? puvatigham. A me ko ikitima me dagheba ataghraghan kogham. ²⁰ Me dagheba ataghragir dugham iti. Dughiar kam izitima, gumazitaba amuimin ikiamin gumazimin suiragh mangiti me dughiar kam dagheba ataghraghan.

²¹ "Egh gumazitam inir avizir igiatam inigha korotiar ghuritam porogha a isamizir puvati. A kamaghin damighiva egh a rutima inir avizir igiam ekonegh korotiar ghurim gekuigh, anebightima an torim guizbangira bar ekevegham. ²² Eghti gumazitam wainin igiam inighiva, asizir inir misevir ghurimin a ruighan kogham. A kamaghin damightima wain buva asizir inir misevir ghurim bighiva, wain ko asizir inim, aning virara ikuvigham. A kamaghin damuan kogham. A wainin igiam inigh asizir inir misevir igiamra ruigham."

Iesus Sabatin Ekiam

(Matyu 12:1-8 ko Luk 6:1-

5)

²³ Egha Iesus Sabatin dughiar mam, raizin min garir dagher mam, wit, me an azenir ekiamin torimin

zui. An suren gumaziba a ko ghuava witin oviziba kuara zui. ²⁴ Me zuima Farisin maba men ganigha kamaghin Iesus migei, "Nigan. Me manmagh sua arazir kam gamuava Sabatin arazimin gin zuir puvati?"

²⁵ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin migei, "Ia, Devit amizir bizim me an osirizima a iti, ia an ganizir puvati? A uan gumaziba ko me mitiriam men azima a bizir kam gami. ²⁶ A ghuava Godin Dipenimin aven ghugha God ganingizir bretba ame. A da apava, uaghan maba isa uan gumazibagh aningizima, me uaghan ame. Dughiar kam Abiatar, ofa gamir gumazibar dapanim itima, Devit dame. Judabar arazir kam iti. Bretin kaba ofa gamir gumazibara dapi, gumazir kiniba puvati. Ezi Devit, gumazir kinim, bretin kaba ame."

²⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghin me migei, "God gumazibar akurvaghasa Sabat ati. A Sabat bagha gumaziba atizir puvati. ²⁸ Ezi Gumazibar Otarim a Sabatin dughamin Ekiam."**

3

Iesus Sabatin dafarim ekonezir gumazir mam gamizima a ua dera

(Matyu 12:9-14 ko Luk 6:6-11)

2:23: Lo 23:25 **§ 2:23:** (2:23) Ni witin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **2:24:** Lo 23:25 **2:26:** Wkp 24:9 **2:27:** Lo 5:14 **2:28:** Mt

12:8 ** **2:28:** (2:28) Ni Gumazibar Otarimin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan.

1-2 Egha dughiar igharazir mam Iesus God ko migeir dipenimin ghuava, garima dafarim ekonezir gumazir mam gumazamizir aviribar tongin dipenir kamın aven iti. A itima gumazir maba uaghan iti. Me, Iesus bizitam damightima, me akam agasasa bar deravira an gari. Me kamagh sua an gari. A Sabatin gumazir kamın akuragham, o? ³ Me bizir kam bagha an garavira itima, Iesus kamaghın dafarim ekonezir gumazim migei, “Ni dikavigh izi bar en guamin tugh.”

⁴ Gumazim dikavigha tuzima, Iesus kamaghın men azara, “Arazir manam Sabatin arazim abiki? E arazir aghuim damuam, o arazir kuram damuam, o gumazimın akuragham, o gumazim gasighasigham?” A kamaghın men azarazima, me bar nimira iti.

⁵ An damazimning bar gumazamizibagh aruava, navimin aven men atari. A men garima, men naviba gavgavigha apangkuvir nighniziba men puvati. Kamaghın a bar osemegha gumazim kamaghın a migei, “Ni uan dafarim onegh.” Ezi gumazir kam uan dafarim onezima, an dafarim ua dera. ⁶ Ezi Farisiba ikia ganigha dipenim ategha azenan izegha Herotin gumaziba ko ikia Iesusin misoghasa akabar kiri.

Iesus uan gavgavim men akazima an adarasi nighnizir gavgavim an itir puvati.

(Sapta 3:7-6:6)

Gumazamizir aviriba Iesusin gin zui
(Luk 6:17-19)

⁷ Ezi Iesus uan suren gumaziba koma Galilin dipamin ghuaghiri. A ghuaghirima gumazamizir aviriba Galilin Distrighın ikegha an gin ghuaghiri. ⁸ Gumazamizir aviriba Judian Distrigh koma Jerusalemın nguibam koma Idumean Distrigh ko Jordanın dipamin vongin itir danganiba koma Tair ko Saidonın nguibamning ikegha, me Iesus bagha ghuaghiri. Gumazamizir avirir kaba, me an amizir bizibar akam bareghava a bagha ghuaghiri. ⁹⁻¹⁰ Me iraghuezima, Iesus gumazamizir aviriba men akurazima, men arimariaba gifa. Arimariaba itir gumazamizir aviriba uan arimariaba givasa Iesusin boroghin uari akuvagha, Iesusin suighasa uari munamadi. Kamaghın amizima, Iesus uan suren gumazibav gia ghaze, “Ia botin tam inigh izi puram anetighti a iki. Eghti gumazamiziba bar na akuvaghtima ki botin ghuavanangam.” ¹¹ Iesus me migeima, duar kuraba apazazir gumazir maba

izava, Iesusin garava duar kuraba zuamira me gamima me Iesusin guamin daighira kamaghin arai, "Ni Godin Otarim." ¹² Me kamaghin amima, an akar gavgavimin me migia ghaze, "Ia kamaghin mikiman marki, 'Ni Godin Otarim.'" "

Iesus 12 plan aposelba me amisefe

(*Matyu 10:1-4 ko Luk 6:12-16*)

¹³ Ezi Iesus dipar miriamin ikegha dikavighava mighsiamin ghuavanabogha uan ifongezir gumazibar diazima, me a bagha zui. ¹⁴ Me zuima a gumazir 12 pla misevegha ziar kam, aposelba, me gati. Eghti me a ko ikiti, a gin me amadaghti me mangi Godin akar aghuim akunam. ¹⁵ Egh a uan gavgavim me daningtima me uaghan duar kuraba batogham. ¹⁶ A misevezir gumazir 12 plan ziarbar kara. Saimon (Iesus gin ziar kam, Pita, a gati), ¹⁷ Sebedin otarimning Jems ko Jon (A ziar kam aning gati, Boanerges. Ziar kamin mingarim kamaghin ghu, atara pamtem migeir gumazimning), ¹⁸ Andru ko Filip, Bartolomyu, Matyu, Tomas, Alfiusin otarim Jems, Tadius, Saimon (a Selotiabar gumazir mam), ¹⁹ ko Judas Iskariot, gumazir Iesus isava, apanibagh aningizim.

Me kamaghin migei, "Iesus Belsebulin gavgavimin ingari"

(*Matyu 12:24-32 ko Luk 11:14-23 ko 12:10*)

²⁰ Egha Iesus uamategha dipenimin aven ghugha itima gumazamizir aviriba izava anekufa. Me bar anekuvazima kamaghin a uan suren gumaziba koma me daghebar aman ibura. Me damamin dughiaba puvati. ²¹ Ezi gumazamizir maba kamaghin migei, "An ongani." Ezi Iesusin adarasi akar kam bareghava, a inigh mangasa izi.

²² Ezi Judan arazibagh fozir gumazir maba Jerusalem in ikegha izaghrava kamaghin migei, "Belsebul a gapasa. A duar kurabar gumazir dapanimin gavgavimin duar kuraba batosi."*

²³ Ezi Iesus me migeir akam bareghava, egha kamaghin gumazamizibar diaghava akar isin zuir maba me migei, "Satan manmaghin uabira uabi batuegham?" ²⁴ Kantrin tam tongira uari abighiva uarira uariv soghiva kantrin kam ikian kogham. ²⁵ Kamaghin uaghan, dipenir vamiran itir darasi me tongira uari abighiva uarira uariv sogh dipenir kamin itir darasi ikian kogham. ²⁶ Kamaghira Satanin adarazi uarira uari abighiva uariv misoghtima an gavgavim bar givaghiva ikian kogham.

3:12: Mt 8:4, 12:16, Mk 1:34 **3:16:** Jo 1:42 **3:17:** Lu 9:54 **3:20:** Mk 6:31

3:21: Jo 7:5, 10:20 **3:22:** Mt 9:34, 10:25 * **3:22:** (3:22) Satanin ziar mamra kara, Belsebul. **3:23:** Mt 4:10, Lu 11:17-22 **3:27:** Ais 49:24, Mt 12:29

27 “Eghti gumazir manam puram aven mangi gumazir gavgavitamin dipenim akarighiva an biziba oke-megham? Puvatigham. A faraghvira benibar gumazir gavgavir kam ikegham. A kamaghin a damigh gumazir kamin dipenimin aven mangi, an biziba oke-megham.

28 “Ki guizbangira ia migei, gumazamizibar arazir kuraba ko me Godin ziam gasighasizir akaba, God da gin amangamin tu-avim iti. 29 Eghti gumazitam Godin Duamin ziam gasighasightima God an arazir kurar kam, a gin amadaghan kogham. Egh gumazir kam aremeghti, arazir kurar kam an ikivira ikiam.” 30 Me faragha kamaghin a migia ghaze, “Duar kurar mam a gapasa.” A bizir kam bagha, akar kabar me migei.†

Iesusin amebam ko an doziba

(Matyu 12:46-50 ko Luk 8:19-21)

31 Ezima Iesusin amebam ko doziba izava, a itir dipenimin tiar akamin tughava gumazir mam amadazima a Iesusin mikimasa aven zui. 32 Gumazamizir aviriba a koma apiaghav ikiava kamaghin a migei, “Ni oragh, nin amebam ko doziba me ni bagha izeghava azenan iti.”

33 Me a mikemezima a kamaghin men azara, “Tina nan amebam? Te nan doziba?”

34 A kamaghin men azaraghava, an okarigha apiaghav itir gumazamizibar garava, kamaghin me migei, “Ia gan! Nan amebam ko dozibara kara. 35 Gumazamizir God ifongezir arazibar gin zuiba, me nan doziba ko nan amiziba ko nan amebam.”

4

Iesus akar isin zuimin kamaghin migei, “Gumazir mam witin oviziba inigha azenimin da kuragharui”

(Matyu 13:1-23 ko Luk 8:4-15)

1 Dughiar igharazir mam Iesus ua dipar miriamin ikiava, gumazamizir mabar sure gami. Me an akaba baraghasa anekuvagha guizbangira bar aviraseme. Ezi a botin mamın biragha dipam gisin aperaghav iti. Gumazamizir kaba an boroghın dadarimin apiaghav iti. 2 An akar isin zuir aviribar men sure gamuava, kamaghin me migei, 3 “Ia oragh. Gumazir mam raizin mingarir daghem, wit, a inigha ghua uan azenimin da akuragharui. 4 A da akurima witin ovizir maba tuavimin irezima, kuaraziba iza da ame. 5 Ezi maba dagiabagh isin itir nguazir evarim gire. Nguazir kam mitemezir puvati, ezima witin oviziba

† 3:30: (3:30) Iesus Godin Duamin gavgavimin ingari. Ezi me ghaze, a Satanin gavgavimin ingari. Me kamaghin Godin Duamin ziam gasighasisi. 3:31: Mk 6:3, Jo 2:12, Ap 1:14 4:1: Mk 3:7-9, Lu 5:1-3 4:2: Mt 13:34, Mk 4:33-34

zuamira afuangi. ⁶ Ezi dar biba bar nguazimın aven iraghuezir puvati, ezi aruem anaga dagh isirazi, ezi da isia misingi. ⁷ Ezi witin ovizir maba benir dikoniba itir nguazim giregha, benibar tongin afuangizi, benir dikoniba aghuava beniba da ikiaghariki. Ezi dar oviziba misevezir puvati. ⁸ Ezi witin ovizir maba nguazir aghuim giregha aghuava dagheba misefi. Egha maba 30 pla misevima maba 60 pla misefe. Ezi maba ghua 100in tu.”

⁹ Iesus me migia ghua kamaghin me migei, “Tina kuarimning iti, an oragh.”

Iesus manmagh suavira akar isin zuibagh ami

¹⁰ Gumazamizir aviriba bar ghuezi, ezi Iesus uabira itima, an ¹² plan gumaziba koma an boroghin itir gumaziba, me an akar isin zuimin mingarim bagha an azara. ¹¹ Me an azarazima a kamaghin me migei, “God fofozim ia ganingizima, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar mogomeba dagh fo. Egha ki azenan itir gumazamiziba pura akar isin zuibar me migei. ¹² Kamaghin amizima

‘Me zurazurara ganiva, me bititam gifoghan kogham.

Me uaghan zurazurara oraghiva,
me deraghvira akar mingaritam gifoghan kogham.

Me amuava akar mingarim gifogha, uan navibagh irazi,
God men arazir kurabagin amadaghai.’”*

Witin akar isin zuimin mingarim

¹³ An akar kam me migia ghua kamaghin migei, “Ia witin akar isin zuir kamin mingarim gifozir puvati? Ia manmaghin akar isin zuir igharazir tabagh fogham?

¹⁴ Akar isin zuimin aven itir gumazir kam a mati gumazir Godin akam kuragharuim

¹⁵ Gumazir maba tuavim girezir witin ovizibar min ami. Me Godin akaba baraghizi Satan zuamira izava me oraghizir Godin akaba, me dama ada ini.

¹⁶ Gumazir maba dagiaba itir nguazim girezir witin ovizibar min ami. Me Godin akaba bareghava da bagha bar akonge.

¹⁷ Egha men biba iraghuezir puvatigha, egha uaghan dughiar ruarimin itir puvati. Me itima osimtiziba ko Godin gin zuir gumazibagh asighasizir

araziba izima, me pura God ataki. ¹⁸ Gumazir maba benir dikoniba itir nguazim girezir

witin ovizibar min ami. Me Godin akaba baraki. ¹⁹ Me da bareghava me uaghan

4:8: Mt 13:8, Lu 8:8, Jo 15:5, Kl 1:6

4:12: Ais 6:9-10, Jo 12:40, Ap 28:26-27

* 4:12: (4:12) Iesus Godin gin mangasa gumazamizibar anogorozir puvati. Marazi uari Godin gin mangan aghua. 4:18: Mt 26:31 4:19: Mt 19:23-24, 1 Ti 6:9, 6:17

nguazir kamın osimtiziba bagha niġniġhava, dagiar aviriba iniasa ifavarir niġniġzibagh amuava, nguazir kamın bizir aviribar garava da bagha agoi. Bizir kabar niġniġziba izava Godin akaba ikiagharizima da misevir puvati. ²⁰ Ezi gumazir maba nguazir aghuim girezir witin ovizibar min ami. Me Godin akaba baregha dar suiragha dar ġin zui. Egha me misefi. Maba 30 pla misevima, maba 60 pla misefi. Ezi maba ghua 100in tu.”

Lamin danganimra aneguragh

(Luk 8:16-18)

²¹ Egha Iesus kamaghin me miġei, “Ia tina lam gaboroghava a inigha itarir ekiamin anevara? O an a inigha dakozimin apengan aneti? Puvati! Ia a daborogh a inigh azenan an danganimra aneguragh. ²² Kamaghira mogomer biziba da ġin azenan otivigham. Eghti bizir amigha aveziba da uaghan ġin azenan otivigham. ²³ Tina kuarimning iti, an oragh.” †

²⁴⁻²⁵ Egha a miġia ghua kamaghin miġei, “Ia deraghvira akar kam baragh. Ia deraghvira a baraghiva deragh fogh, eghti God uan akabar fofozir aviriba ia daningam.

Godin akabagh fozir gumazitam a Godin akar igharaziba uaghan da baragham. Eghti Godin akabagh foghan aghuazir gumazitam, an fofozir muziarim God a dama inigham. Ia Godin akam barazi moghin God uaghan kamaghin damuva, bizir avirir maba sara ia damuam.”

Dagher ovizir afuarazibar akar isin zuim

²⁶ Egha Iesus miġia ghua kamaghin me miġei, “God Bizibagh Ativamin Dughiamin arazim kamakin. Gumazir mam dagher oviziba inigha nguazimin da kuri. ²⁷ Gumazir kam da kunighava, dimagaribar akuava, aruebar dikavigha arui. An aruima dagher ovizir kaba da afuegha aghui. Dagher ovizir kaba manmaghin afuegha aghui? Gumazir kam fozir puvati. ²⁸ Ezi nguazimra dagher ovizir kabagh amizima da aghua misefe. Da faragha afuegha aghua ghua aghariba otivigha egha adava ghua akimariba otivigha misefe. ²⁹ Da misevegha dagheba itima, gumazir kam sabam inighava dar akori. A fo, dagheba iti, ezi dar akoramin dughiam oto.”

4:21: Mt 5:15, Lu 11:33 **4:22:** Mt 10:26, Lu 12:2 † **4:23:** (4:23) Iesus akar isin zuibar gumazamizibar sure gami. A kamaghin foghasa, me guizbangira God gifongez ti puvati. Gumazir God gifongeziba, akar isin zuiba baregha, dagh niġniġhava ġin dar mingaribar gara dagh fo. Ezi gumazir God gifongezir puvatiziba, niġniġgha ghaze, akar isin zuiba, eghaghanir onganiba. Kamaghin me akar isin zuiba, dagh niġniġzir puvatigha, dar mingaribar garir puvati. **4:27:** Je 5:7 **4:29:** Jol 3:13, MAA 14:15-18

Mastetin ovizimin akar isin zuim
(Matyu 13:31-32 ko Luk 13:18-19)

³⁰ Egha a ua kamaghin migei, "E manmaghin God Bizibagh Ativamin Dughiamin arazim mikimam? O, e akar isin zuir manamin an mingarimin gun mikimam?" ³¹ A mastetin ovizimin min gari. Mastetin zuravarir oviziba bar sufi. Temer igharazibar oviziba bar a gafiragha ekefe.† ³² Gumazir mam anekunizima a gin aghua bar ekeveghava azenimin itir zuravariba bar dagh afiragha bar ekefe. An ekevegha an aguar ekiaba uari tuirazima kuaraziba izava an aguabar dughuazimin aven ikia mikonibar ingari."

³³ Egha Iesus men nighniziba tuzinaghara min amir akar isin zuir aviribar Godin akabar me migei. ³⁴ An akabar gumazamizibav giava zurara akar isin zuibar me migei. Egha a uan suren gumaziba ko me uarira ikiava a bizibar mingariba abigha me migei.

Iesus aminir ekiam ko dipavsizim batoghezima aning pura nimira irighav iti
(Matyu 8:23-27 ko Luk 8:22-25)

³⁵ Aruer kamın aminim pirasava amima Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, "E dipar kam atugh an

vongin mangam." ³⁶ A kamaghin me migeima gumazamiziba dadarimin ikiavira iti. Ezi me Iesus aperaghav itir botin ghuavanabogha pul gamua vongin zui. Botin igharazir maba uaghan me ko vongin zui. ³⁷ Iesus uan suren gumaziba ko zuima, Maia! Aminir ekiam dikafi. Ezi dipavsiziba izava bot gafirazi dipam botin aven ghuaghira, bot gizifa, ezi an atam dipamin aven magirasava ami. ³⁸ Bot magirasava amima, Iesus botin kamın girakirangin dapanir aghoghonir mam uan dapanimin aghorogha akui. Ezi an suren gumaziba a gaghuragha kamaghin a migei, "Tisa, e gifa! Ni e bagha nighnisi, o puvati?"

³⁹ Ezi Iesus dikavigha tugha aminim batogha, egha dipavsizim kamaghin a migei, "Gua amiragh, egh nimira iki!" A migeima, aminim amirazima, dipam pura nimira irighav iti.

⁴⁰ Ezi Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, "Ia tizim bagha puv atiati? Ia nighnizir gavgavim otevegha kamaghira iti?"

⁴¹ Ezi me bar atiatigha kamaghin uarira uariv gei, "Gumazir kam tinara? Aminim ko dipavsizim uaghan an akam barasi!"

5

Iesus Gerasan gumazir mamın duar kuraba

† 4:31: (4:31) Ni mastetin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan.

batoghezima da anetaki

(*Matyu 8:28-34 ko Luk 8:26-39*)

¹ Ezi Iesus uan suren gumaziba koma dipam atugha vongin Gerasan danganimin oto. ² Me otivigha, Iesus bot ategha dadarimin anadima gumazir duar kuram apazazir mam, a matmatiamin ikegha Iesus bativasa izi. ³⁻⁴ A matmatiamin ikiava a gaku. Me dughiar aviriba senbar an agharimning ikiava, ankavba an suemning gazui. Ezi a zurara senin kabar suighava dar aghora egha an suemning ikezir ankavbav sogha dar aghoragharisi. Kamaghin amizima gumazitam gumazir kamın suiragh a ikiava avegham. Me uaghan senbar a ikeghti da an suiraghan kogham. Egh gumazitam gavgavigh a ikeghan kogham. ⁵ A dimagariba ko aruebar matmatiam ko mighsiabar purama aruava pamtem arava dagiabar uabi uan mikarzim aghori.

⁶ A saghon ikia Iesusin ganigha ivegha a bagha izava an guamin uan tevimning apiri. ⁷⁻⁸ Ezi Iesus kamaghin duar kuram migei, “Ni duar kuram, ni gumazir kam ategh azenan izi.” Iesus kamaghin a migeima, ezi gumazir kam pamtem arava kamaghin migei, “Ni manmaghin na damuasa, Iesus biziba bar dar pin itir Godin Otarim. Ki Godin damazimin

pamtem nin azangsis, ni na gasighasighan marki.”

⁹ A kamaghin migeima Iesus kamaghin a migei, “Ni uan ziam diborogh.” Ezi duar kurar kam a ikaragha kamaghin a migei, “E bar aviraseme, kamaghin nan ziam Aviriba.”

¹⁰ A Iesus danganir igharazitam me amangan aghuagha Iesus vivigha a gakaghori.

¹¹ Dughiar kam, men boroghira itir mighsiar miriamin dar aviriba ikiava api. ¹² Ezi duar kurar kaba kamaghin Iesus migiava a gakaghori, “Ni e mikemegh e amadaghtima e mangiva dar bizir munabagh apazaka.” ¹³ Ezi a men amanganatizima duar kurar kaba gumazir kam ategha azenan izegha ghua dar bizim gapasa. Dar avirir kaba, dar dibobonim 2,000in boroghin ghu. Ezi daba puv ivemara ghuaghira davarir kuram giraghueghava dipamin aven ghuegha dipam apava ariaghire.

¹⁴ Ezi dabar garir gumaziba daba batoghezir bizim ganigha ghua nguibar ekiamin ghua danganir kamın itir nguibar dozibar ghua bizir otozir kamın gun migei. Gumazamiziba bizir kamın ganasa dikavigha izi. ¹⁵ Me izava Iesus boroghin duar kuraba apazazir gumazimin garima, an nighnizim ua derazima,

a uan korotiaba aghuighava aperaghav iti. Me an ganighava atiatingi. ¹⁶ Ezi otozir bizir kamın ganizir gumazamiziba, me duar kuraba apazazir gumazimın bizir otozir kabar gumazir igharazibav gei. Me dar gun miġiava ghuava uaghan daba batozir bizimın gun miġei. ¹⁷ Gumazamizir kaba bizir kam bareghava uan danganim ategh mangasa kamaghın me Iesus miġia a gaghori.

¹⁸ Ezi Iesus danganir kam ategh mangasa botın birima duar kuraba apazazir gumazim Iesus ko mangasa pamtem a gaghori. ¹⁹ Ezi Iesus an anogoregha kamaghın a miġei, “Ni uamategh uan adarazi bagh dipenimın mangıva Gumazir Ekiam nın akuragha ni gamizir bizibar gun me mikimıva egh a uaghan bar nın apangkuvizir bizimın gun me mikim.” ²⁰ Gumazir kam a bareghava ghua Iesus an akurazir bizimın gun Dekapolisın Distrighın itir nguibabar ghua bar me miġei. Gumazamizir kaba a bareghava digavir kuram gami.

Iesus aremezir guivir mam koma arımarıar amizir mam gamizıma aning ua dera

(Matyu 9:18-26 ko Luk 8:40-56)

²¹ Ezi Iesus bot inigha uamategha dipamın vongın ize. A izegha dipar dadarımın itima gumazamizir avırıba

izava anekufa. ²²⁻²³ Ezi God ko miġeir dipenimın bizibar garir gumazir mam, an ziam Jairus, a izava, Iesusın garava an guamın uabi ekunigha kamaghın puvıram a gaghori, “Nan guivim aremeghasa an dighorimra isi. Ni izıva uan dafarım a datightı an arımarıam ġıvagh ua ikiam.” ²⁴ Ezi kamaghın Iesus a ko zui.

A zuıma gumazamizir avırıba bar anekuvaghava an ġın zui. ²⁵ Me zuıma men tongın ghuzim batir arımarıar amizir mam uaghan me ko zui. Amizir kam, ghuzim batir arımarıam an itima 12 plan azenıba ġıfa. ²⁶ A fomıra arımarıam a ġıvasava doktaba bagha zuıma, me an arımarıam a ġıvazir puvati. Ezi a mızazir kuram isi. A uan arımarıam a ġıvasava pura uan dagıabar me ġıvezıma an dagıaba bar ġıfa. Bizir kaba an arımarıamın akurazir puvati. An ekıva ghuavıra iti. ²⁷⁻²⁸ A Iesus amir bizibar akam baregha, a kamaghın niġniısi, “Ki puram an azenan itir korotıamra suıragh nan arımarıam ġıvaghıam.” A kamaghın niġniġhava egha damuasa. A gumazamizir avırıbar ġın izava me munamaga izava Iesusın korotıamın suıra. ²⁹ Amizim an korotıamın suıghavıra, an ghuzir arımarıam pura dutugha ghu. A uabi uabi baregha fo, an mıkarzim ua dera.

³⁰ A kamaghin amimra, Iesus zuamira uabi uabi baregha a God gumazibar arimariaba givaghasa a ganingizir gavgavim, an mikarzim ataghizi a fo, nan gavgavim ingari. Egha a ragha gumazamizibar garava men azara, “Tina nan korotiamin suira?”

³¹ Ezi an suren gumaziba a ikaragha kamaghin a migei, “Ni garima, gumazamizir aviriba ni akufa. Ezi ni tizim bagha kamaghin azai, “Tina nan korotiamin suira?””

³² Me kamaghin Iesus migiavira itima Iesus uan korotiamin suirazir gumazim gifoghasa raghrigha garagharui. ³³ A ruiavira itima, amizir kam a batozir bizim gifogha izava Iesusin guamin degiaghrigha, atiatia nighava guizbangira a batozir bizimin gun a migei. ³⁴ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Nan guivim, ni nighnizir gavgavim nan iti. Ezi nin arimariam gifa. Ni navir amirizimin mangi, eghti nin arimariar kam ua ni damuan koghama.”

³⁵ Iesus amizir kam migiavira itima gumazir maba God ko migeir dipenimin bizibar garir gumazim, Jairusin dipenimin ikeghava ize. Me izegha kamaghin Jairus migei, “Nin guivim areme. Ni osimtizim Tisa daningan marki.”

³⁶ Me kamaghin migeima Iesus me baregha kamaghin

Jairus migei, “Ni atiatingan marki. Ni pura nighnizir gavgavim nan iki.”

³⁷ An gin aruir gumaziba a ko mangasa amima a men anogoregha, egha Pita, ko Jon an dozim Jems, merara inigha me zui. ³⁸ Me ghua Jairusin dipenimin otivigha Iesus gumazamiziba barazima, me bar azia niginir dafam gami.

³⁹ A me bagha aven ghua kamaghin me migei, “Ia tizim bagha azia niginir dafam gami? Borir kam aremezir puvati. An akui.”

⁴⁰ A kamaghin me migeima, me a dipovava an ingarava kava uariv gei, “E fo, a guizbangiram areme.” Gumazamiziba kamaghin migeima ezi a bar me batuegha guivimin afeziam ko amebam inigha an suren gumazir pumuning ko mikezim, merara a ko zui. A me inigha me guivimin kuam itir danganimin aven zui.

⁴¹ Me ghuegha a guivimin agharim suiragha kamaghin a migei, “Talita kum!” (Akar kamin mingarim kamaghin iti, “Guivir dozim, ki ni migei, ni dikafigh!”) ⁴² An a migeimrama, guivim dikavigha tughava arui. (An azenir 12 pla.) A dikavigha tughava aruima, me kamaghin guizbangira digavir kuram gami. ⁴³ Ezi an akar gavgavimin guizbangira me migia ghaze, ia bizir kamin

gun gumazir igharazitam mikimam marki. A kamaghin me miġiava daghetam a daningasa me miġei.

6

Iesusin nguibamin itir dasi an aghuagha akirim a gasara

(Matyu 13:53-58 ko Luk 4:16-30)

¹ Egha Iesus kagh tegha uan nguibamin ghuvanadima an suren gumaziba a ko zui. ² Ezi, Sabatin dughiam otozima a God ko miġeir dipenimin aven ghua, gumazamizibar sure gami. Gumazamizir aviriba an akaba bareghava digavir kuram gami.

Me digavir kuram gamigha azara, "Gumazir kam managh akar kaba ini? A managh nighnizir aghuiba ini? A uaghan managh mirakelbagh amir gavgavim ini?" ³ E fo, kar pura dipenibar ingarir gumazim. A Marian otarim, a Jems ko Josep, Judas, Saimon, a men avebamra. An buaramiziba e ko iti." Kamaghin amizima me dibovir akabar a miġiava navibar aven an atari.

⁴ Ezi Iesus kamaghin me miġei, "Godin akam ingha izir gumazim, a nguibar igharazibar zuima, me an ziam fe. Ezi an nguibamin an adarasi, me an ziam fer puvati." ⁵ Kamaghin amizima a nguibar kamin mirakelin aviribagh amizir

puvati. A pura dafarim arimariar gumazir vabara me garighizima, men arimariaba gifa. ⁶ Egha me nighnizir gavgavim an itir puvatizima, kamaghin a digavir kuram gami.

Iesus uan gavgavim suren gumazibar akazi, ezi me deragha a gifozir pu
(Sapta 6:7-8:21)

Iesus uan 12 plan aposelba ingangarim me ganighava me amada

(Matyu 10:5-15 ko Luk 9:1-6)

Egha Iesus nguibabagh aruava gumazamizibar sure gami. ⁷ Iesus men sure gamuava, egha 12 plan aposelbar diazima, me a bagha izezima, a me akuvagha, me miġiava me amada. Gumazir pumuning uaning ingha zui, ezi gumazir pumuning uaning ingha zui. A kamaghin amuava uaghan duar kuraba batozir gavgavim me ganigha me amada.

⁸⁻⁹ A miġirigiar kam me gamuava me amada, "Ia mangi, bizir taba uari bagh da inian marki. Ia bretin tam ko mitaritam inian marki. Ia dagiatam suighan marki. Ia uan dagarir asuaba aghuva, ua siotin tam inian marki. Ia uan aghorir asadivibara suiragh mangi. ¹⁰ Ia kamaghin damigh, mangiva nguibatamin mangighti me

dipenitam ia danighti, ia dipenir kamra iki, mangi dughiar ia nguibar kam ataghraghamim. ¹¹ Ia kamaghin damu mangi nguibatamin mangightima, me ian aghuagh ia inigh uan dipenibar mangighan koghiva, me uaghan ia migeir akaba baraghan koghtima, ia kamaghin damu. Ia nguibar kam ategh mangisi uan dagarir mineziba apisigh, egh nguibar kam ategh mangi. Ia kamaghin damighti, me ganigh fogham, me arazir aghuim ia gamizir puvati.”*

¹² A kamaghin me mikemeghava me amadazima me nguibabar ghua Godin akam akura ghaze, Ia uan navibagh iragh. ¹³ Me kamaghin me migiava, egha uaghan gumazir aviribar duar kuraba batogha arimariar gumazir aviriba boremin men dapaniba ingiava me gamima, me ua dera.

Herot Jon, Gumaziba Ruer Gumazimin, firim atu
(Matyu 14:1-12 ko Luk 3:19-20 ko 9:7-9)

¹⁴ Ezi Iesus bizir aviribagh amizima an ziam otogha ekevezima, gumazir aviriba a gifo. Ezi danganir kamın atrivim, Herot, a baraki. Me marazi kamagh migei, “Jon Gumaziba Ruer Gumazim

aremegha ua dikafi. Kamaghin a mirakelbar amuamin gavgavim iti.”

¹⁵ Ezi me marazi kamagh migei, “A Elaija.”

Ezi marazi kamagh migei, “Kar Godin akam inigha izir gumazir mam, a mati fomira ikezir Godin akam inigha izir gumazibar min ami.”

¹⁶ Me akar kabav geima, Herot da baregha a fo, a fomira Jonin firim atu. Kamaghin amizima a kamaghin migei, “Ki fomira mikemezima, me gumazir mam Jon, Gumazibar Ruer Gumazimin firim atuzima, a ua dikafi.”

¹⁷⁻²⁰ Herot kamaghin amigha a fo, a fomira uan dozim Filip da an amuim Herodias a ini. Ezi Jon zurara kamaghin a migei, “Herot, na arazir kuram gamuava uan dozim da an amuim ini.” Jon kamagh migeima, Herodias a bagha guizbangira navim isia, egha a Jon misueghti an aremeghasa a bagha puvira Herotin migei. Ezi Herot Herodias ifongezir moghin damuan aghuaghava, a uan gumazir mabav kemezima me Jonin suiragha a inigha kalabus gati. Herot fo, Jon Godin damazimin zuegha derazir gumazimra. Kamaghin amizima Herot an atiatiava, a inigha deragha an gari. Herot uaghan Jon migeir akaba baragha

6:11: Ap 13:51 * **6:11:** (6:11) Judabar arazim kara, ni me baraghan koghtima, me nin sagh, uan dagarir asuaba mineziba apizighiva ni ategh igharagh mangam. Ezi en arazim kamakin, ki ni mikimti ni na baraghan koghti, ki apem apirigh uan tuavim gighuvagh, egh suam, ki nin sagham. **6:13:** Je 5:14

nighnizir aviribagh amuava, ana akaba baraghasa ifonge.

²¹ Ezi Herodias datirighin Jon misueghti an aremeghasa tuavim bato. Herot an amebam a batezir dughiam otozi, a dughiar kam ginighnigha isar ekiam gami. Herodias Jonin misoghamin dughiam datirighin oto. Herot isar kam gamuava, uan ingan-garir ekiabar gari gumazir ekiaba, ko uan midorozir gumazibar gari gumazir ekiaba, ko Galilin itir gumazir ekiaba, a men diazima me a ko damasa ize. ²² Me izegha isam apima Herodiasin guivim izava me apir danganimin ghugha men guamin ighiam gami. A ighiam gamima, Herot ko izegha apir gumaziba ighiamin ganigha guizbangira an ighiam gifongegha a bagha bar akonge.

Me bar akuegha, egha Herot kamaghin guivir igiam migei, "Ni bizir manam gifongegh nan azaragh. Eghti ki bizir kam ni danigam." ²³ A kamaghin a mikemegha, akar dikirizir gavgavim kamaghin a migei, "Ki guizbangira ni migei, ni bizitam gifongegh, na mikim. Ni ki garir bizibagh ifongeghiva, na mikim. Ki tongira da bighiva, taba ni danigam."

²⁴ Guivir igiar kam akar kam baregha, azenan izegha ghua kamaghin uan amebam

migei, "Amebam, ki bizir tizim bagh azaragham?"

Ezi an amebam kamaghin a migei, "Jon, Gumaziba Ruer Gumazimin, dapanim." ²⁵ Ezi guivir kam akar kam baregha, zuamira uamategha aven ghugha kamaghin Herot migei, "Ni datirighira Jon, Gumaziba Ruer Gumazimin, dapanim itaritam datigh na daningh."

²⁶ Ezi Herot a bareghava navim bar osemi. A faragha akar dikirizir gavgavim migeima a ko apir gumaziba a baraki. Kamaghin amizima, an an azangsim pueghan kogham. ²⁷ Egha Herot a baraghavira, akar gavgavim uan midorozir gumazim mikemegha anemadazima a ghuava kalabusin aven iraghugha Jonin firim atu. ²⁸ A Jonin firim atugha an dapanim inigha itarir mam gatigha a inigha izava guivir kam ganingizima anenigha ghua uan amebam ganingi. ²⁹ Ezi Jonin suren gumaziba an ovevem baregha izava an kuam inigha ghuava a mozim gati.

Iesus dagheba 5,000in gumazibagh anidi

(Matyu 14:13-21 ko Luk 9:10-17 ko Jon 6:1-13)

³⁰ Ezi Iesusin aposelba ua izegha an boroghin uari akufa. Egha me aruava amizir biziba ko akar gumazibar sure gamizibar gun Iesus

migei. ³¹ Dughiar kam gumazamizir aviriba me bagha iza zuima, me damamin dughiaba puvati. Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ia uarira na ko mangiva gumaziba puvatizir danganimin mangiva avughsam."

³² A kamaghin me migiava egha me uarira bot inigha gumaziba itir puvatizir danganimin mamn zui. ³³ Me zuima, gumazamizir aviriba men ganigha me gifo. Ezi nguibabar itir gumazamiziba bar men faraghavira ivegha ghuava me zuir danganimin otifi. ³⁴ Ezi me ghuava dadarimin ghuegha Iesus gumazamizir aviribar garima, me guizbangira bar aviraseme. A men garima, me sipsipbar min ami, me ghuaviba puvati, me pura asaghasazibar min arui. A kamaghin bar men apangkufi. Egha a bizir aviriba men sure gami.†

³⁵ A migiavira itima, aminim pirizima an suren gumaziba a bagha izava kamaghin a migei, "Kar gumaziba itir puvatizir danganim, ezi aminim piri. ³⁶ Ni gumazamiziba amadaghti, me mangi danganimin kamin itir nguibaba ko roghira itir nguibar dozibar mangiva me damisi uari bagh daghebagh ives."

³⁷ Ezi a me ikaragha

kamaghin migei, "Ia uari daghetaba me daning."

Ezi me kamaghin a migei, "Dagiar e me bagh bretbagh ivezamim, a 200 Kinan tu. E da inigh, mangi, me bagh bretbagh ivezagh me daningasa, ni ifonge?"‡

³⁸ Ezi Iesus men azara, "Ia manmaghira bretba iti? Ia mangi ganigh." A mikemezi, me ghua ganigha kamaghin a migei, "E bretin 5 pla koma osirir pumuning kati."

³⁹ Ezi Iesus me mikemezi me gumazamizibav geima, me uari uari tuiragha grazim gapia. ⁴⁰ Ezi me uari tuiragha apia, marazi 50, marazi 100in ghu. ⁴¹ Me apiaghav itima, ezi Iesus bretin 5 pla inigha, osirir pumuning inigha, pin overiamin garava God minabagha bretba abiaghariki. Egha uan suren gumazibav geima, me da isa, gumazamizibagh anidi. A uaghan osirimning sara biagharighizima, me da isa, me ganidi. ⁴² Ezi gumazamizir kaba bar amegha, naviba bar izifa. ⁴³ Men naviba bar izivazima Iesusin suren gumaziba, dagher nar me ataghiziba, me da inigha akirar 12 pla gaghuizima, da bar izifa. ⁴⁴ Dagheba amezir gumazibara, men avirim 5,000in tu.

*Iesus dipam gisin tugha zui
(Matyu 14:22-36 ko Jon*

6:34: Nam 27:17, 1 Kin 22:17, 2 Sto 18:16, Ese 34:5, Mt 9:36 † **6:34:** (6:34) Ni sipsipin mingarim gifoghshi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **6:35:** Mt 14:15, Mk 8:1-9, Lu 9:12 **6:37:** Nam 11:13, 11:22, 2 Kin 4:43, Mt 14:16, Lu 9:13, Jo 6:7 ‡ **6:37:** (6:37) Grighin akam kamaghin migia ghaze, gumazim bretba kamaghin ivesiva, an 8 plan iakinibar ingarigham. **6:41:** Mk 7:34

6:16-21)

⁴⁵ Gumamaziziba dagheba amezima, ezi Iesus kamaghin uan suren gumazibar ariragha ghaze, Ia botin binighiva faragh Betsaidan vongin nguibamin mangi. Ki uabira ikiva gumamaziziba amadaghtima me ua uan nguibabar mangam. ⁴⁶ A me amadazi, me ghuezima, ezi a God ko mikimasa mighsiamin ghuavanabo.

⁴⁷ Dughiar kam aminim pirima, men bot dipamin tongin itima, Iesus uabira dadarimin iti. ⁴⁸ A ikiava uan suren gumazibar garima, aminir gavgavim izava men bot givai. Me pul gamua ingangarir dafam gamuava aminim ko uari adosi. Egha aminim tiasava amima, Iesus dipam gisin tugha me bagha zui. A mangi me gitagh mangasa. ⁴⁹⁻⁵⁰ Ezi me an garima, a dipam gisin tugha zuima, me kamaghin nighnisi, "Kar ti asetam."

Me nighnizir kam gamuava, bar an ganigha puv atiatiava arai. Me araima, a zuamira kamaghin me migei, "Ia gavgafigh, kar kirara. Ia atiatingan marki!" ⁵¹⁻⁵² A kamaghin me migiava, me gatin botin aven ghuzima, aminim pura dutugha ghu. Ezi me bizir kam, Iesus 5,000in gumaziba bretba

me ganingizi, me damezi, me ganigha, kamaghin me tong bar fozir puvati. Men nighniziba otefe. Egha bizir kabagh nighnighava guizbangira digavir kuram gami. §

⁵³ Egha Iesus uan suren gumaziba ko dipamin vongin ghugha, ghua Genesaretin nguibamin otivigha, bot ike. ⁵⁴ Me bot ikegha dadarimin anadima, gumamaziziba Iesusin garavira a gifo. ⁵⁵ Me a gifogha, egha gumamaziziba Iesus itir danganim baregha, ivegha danganir kam garuava uan arimariar gumaziba inigha me akuriabagh arigha me inigha Iesus bagha izi. ⁵⁶ Iesus nguibar ekiaba ko nguibar doziba ko ruarir nguibaba dar zui. A zuir nguibar kaba me arazir kamram ami, me arimariar gumaziba inigha izava nguibamin tongin da arigha, egha me a gakaghora ghaze, a men asughtima, arimariaba itiba an korotiar avizibar suigham. Ezi gumamazizir an korotiamin suiziba, men arimariaba gefi.

7

Godin araziba Judan ovav-ibar arazibagh afira.
(Matyu 15:1-9)

6:46: Mk 1:35, Lu 5:16, 6:12, 9:28 § **6:51-52:** (6:52) Dughiar kamin Iesus bret gumamazizibagh anigava, uan gavgavim men akakasi, me kamaghin ganigh suam, a bizir bar avirir igharagha garibar amuamin gavgavim iti. Ezima an suren gumaziba bizir kabar garava a dagh fozir puvati. Kamaghin me Iesusin garima a dipam gisin aruava aminim gamizima an amirazima me ganighava digavir kuram gami. **6:56:** Mt 9:20, 14:36, Ap 19:12

¹ Ezi Farisin gumazir maba ko Judan arazibagh fozir gumazir maba, me Jerusalem in ikegha, izaghrava, Iesus bagha izava anakufa. ² Me iza ikia garima, Iesusin suren gumazir maba men ovavibar arazibar gin ghuava dafariba ruegha dagheba apir puvati. Me pura dagheba api. ³ Farisin kaba koma Judan gumazamiziba bar, me uan ovavibar arazibar suighavira ikiava, me dafariba ruava api. Me pura daghebar aman kogham. ⁴ Me uaghan maketin inigha izir dagheba, me dar aman kogham. Me faragh da ruegh egh dar amam. Me uaghan uan ovavibar arazir avirir maba sara suiraghavira iti. Me pura dagheba isamigh dameghan kogham. Me faragh uan mineba ko itariba ko apir dakoziba, rueghiva egh me dagheba isamam.

⁵ Kamaghin, Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me Iesusin azara, "Manmaghin amizi nin suren gumaziba en ovavibar arazibar gin mangi dafariba ruan aghuagha, pura dagheba api?"

⁶ Ezi Iesus me ikaragha kamaghin migei, "Ia uarira uarigh ifarir gumazibara. Godin akam inigha izir gumazim Aisaia, a guizbangira ia amir arazibar gun migiava kamaghin osiri,

'Gumazamizir kaba, me uan

akatoribar nan ziam fe, egha men naviba ko nighniziba bar saghon iti.

⁷ Me gumazibar akabar uari sure gamua uari gifara egha ghaze, kar Godin akam.

Kamaghin amizi, me nan ziam guizbangira a fer puvati.'

⁸ Ia kamaghin amua, Godin akaba, ia da ategha, uan ovavibar araziba, dar suiragha gavgafi."

⁹ A migia ghua kamaghin me migei, "Ia ghaze, ia arazir aghuim gamua Godin akaba ategha uan arazibar gin zui. Ian arazir kaba bar ikufi. ¹⁰ Moses fomira kamaghin mikeme, 'Ia uan afeziaba ko amebabar akaba baregh men apengan ikiva, egh gumazitam akar kuratam uan afeziam ko amebam mikemeghti, ia gumazir kam misueghti, an aremegh.'

¹¹ Ezi ia kamaghin migei, 'Gumazitam uan amebam ko afeziamin akurvaghsi dagiaba atigha, egha ua gin aningin akuraghan aghuagha, kamaghin aning migei, "Guan akuraghasa atizir dagiaba, gua marki. Ki da isi God daningam." ' ¹² Ia kamaghin migeima, gumazir kam bizitam uan amebam ko afeziamin akuravazir puvati. ¹³ Ia kamaghin

amuava, uan ovaviba da inizir arazibar gin ghuava, da

gumazir igharazibagh anidi. Ian arazir kabar, ia Godin araziba ategha, uan ovavibar araziba faragha darisi. Egha Godin akam gami a mati pura bizim. Ia amir bizir avirir maba uaghan iti.”

Godin damazimin mizezir biziba, Iesus dav gei
(Matyu 15:10-20)

¹⁴ Egha Iesus ua uabin boroghin itir gumazamizibar diazima, me a bagha izima, a kamaghin me migei, “Ia bar na baraghiva egh nan akar kaba, deraghvira dagh fogh. ¹⁵⁻¹⁶ Bizitam azenan ikegha gumazimin navimin aven magiri an navir averiam damighti, a Godin damazimin mizeghan kogham. puvati, gumazimin navimin aven ikegha azenan izezir biziba, an navir averiam damightima, a Godin damazimin mizegham.” *

¹⁷ Iesus akar kaba gumazamizir aviribav kemegha, me ategha ghua dipenimin aven ghuzima, an suren gumaziba akar isin zuimin mingarim bagha an azara. ¹⁸⁻¹⁹ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Eee! Ia ongani? Ia uaghan akar kam deravira a gifozir puvati? Ia bizir kam gifo? Daghetam guizbangira gumazimin navir averiamin magirigh ikeghan kogham. Da an navimin aven magirigh, egh an muriamin magirightima

a gin dar aviam. Kamaghin gumazim apir bizitam azenan ikegh an akam ko muriamin magirigh, an muriam damightima a Godin damazimin mizeghan kogham.” (Iesusin akar gavgavim kamaghin migia ghaze, dagheba bar Godin damazimin bar zue. Ezi e dar amam.)

²⁰ A migia ghua kamaghin me migei, “Gumazimin navimin aven ikegha azenan izezir biziba, an arazir kuraba, a gamima, an navim Godin damazimin mize. ²¹ Gumazimin navimin aven ikegha azenan izezir arazibar kara, nighnizir kuraba, gumazamiziba tintinba uari koma akui, biziba okei, gumazibav misozi da ariaghiri, ²² poroghamiba uari bakei, mighivira bizibagh ifonge, gumazir igharazibagh asighasighasa nighnisi, ifavariba, aghumsiziba puvatizir arazir kuraba, bizim bagha navim ikufi, gumazir igharazimin ziam gasighasisi, uabira uabi fe, arazir onganiba, ²³ arazir kurar kaba bar navimin aven ikegha azenan iza, gumazim gamima a Godin damazimin mize.”

Fonisian amizim nighnizir gavgavim Iesusin iti
(Matyu 15:21-28)

²⁴ Egha Iesus Genesaret ategha Tairin nguibar

7:15-16: Ap 10:14-15 * **7:15-16:** (7:15-16) Bizir apiba azenan ikegha ghuaghira gumazimin muriar averiam gamima a Godin damazimin mizezir puvati. Ezi bizir kurar navimin aven ikegha azenan iziba a gamima an navir averiam mize.
7:20: Mt 15:8, Mk 7:23

ekiamin danganimin ghu. A gumamaziziba a gifoghan an aghuagha, egha mogomebar ghua dipenir mam in aven ghugha egha modozir puvati. Me bar fo, a dipenimin aven iti. ²⁵ A dipenir kam in itima, guivir duar kuram apazazimin amebam, a Iesus izezir darorim baregha, zuamira a bagha izava an dagarimning iri. ²⁶ Amizir kam, an amebam Fonisian Distrighin a bate. Sirian danganir ekiamin aven itir distrigh. Ezi a Grighin akamin migei. A duar kurar an guivim gapazazim batoghasa Iesus migiava a gakaghori.

²⁷ Ezi Iesus kamaghin a migei, "E faragh boribar dagheba me daningti, me damam. Arazir kuram, ki boribar dagheba inigh a fiabav kinam."

²⁸ Ezi amizim kamaghin Iesus migei, "Gumazir Ekiam, ki fo, a fiaba uaghan boribar dakozimin apengan irezir dagher muzuemziariba api."

²⁹ Ezi Iesus kamaghin a migei, "Nin migirigiam dera. Kamaghin ni uamateghiva uan dipenimin mangi. Duar kurar kam nin guivim ategha azenan ize."

³⁰ Ezi a uamategha uan dipenimin ghuava garima, an guivim uan dakozim girighav iti. Ezi an an ganigha fo, duar kurar kam an ategha azenan ghu.

Iesus gumazir kuarir onganir mam in akurazi a dera.

³¹ Ezi Iesus dikavigha Tairin danganim ategha, ghua Saidonin danganimin otogha ghua, Dikapolisin Distrighin otogha ghua, Galilin dipamin dadarim giraghu. ³² A ghuzima, gumazir maba gumazir kuarir onganir mam inigha Iesus bagha izi. A uaghan mizem osemegha deravira migeir puvati. Me izegha dafarim a darighasa Iesus gakaghori.

³³ Ezi Iesus gumazir kam inigha gumazir aviriba ategha aning uaningra miriamin ghugha, egha a uan akakazir dafarimning gumazimin kuarimning gatigha aning asigha, egha iparigha, an mizemin suira.

³⁴ Egha Iesus pin overiamin garava, gumazir kam bagha navim bigha arava kamaghin migei, "Efata!" (Akar kam in mingarim kamaghin ghu, "Kuighrigh!") ³⁵ Iesus kamaghin migiavira itima, an kuarimning kuiaghiri. Ezi an mizem mighivghiki. Ezi a deravira bizibav gei.

³⁶ Ezi Iesus akar gavavimin bizir kam in gun mikiman men anogoroke. A men anogoroghezima me ua puvirama bizir kam in gun migiavira iti. ³⁷ Me akar kam migeima, gumamazir kaba a baregha guizbangira digavir kuram gamigha

kamaghin migei, “Gumazir kam an amir biziba da bar dera. A kuarir onganibagh amima, me uam orasi. Egha, mizer osimtizibagh amima, me ua deravira bizibav gei.”

8

Iesus 4,000in gumaziba dagheba me ganidi

(Matyu 15:32-39; 16:1-4)

¹ Dughiar kam gumazamizir avirir igharaziba uari akufa. Me damamin dagheba puvati. Ezi kamaghin Iesus uan suren gumazibar diazi me a bagha izima a kamaghin me migei, ² “Gumazamizir kaba, me na ko aruer pumuning ko mikezimin ikia, egha dagheba puvatigha mitiriam men azi, kamaghin ki men apangkufi. ³ Me marazi saghon kegha ize. Kamaghin ki me amadaghti, me mitiriaba sara, uan nguibabar mangiva damaziba men isirtima me iram.”

⁴ Ezi an suren gumaziba an akam ikara, “E managh gumaziba itir puvatizir danganir kamın tina bretin aviriba inigh me daningam?”

⁵ Me kamaghin migeima Iesus kamaghin men azara, “Ia manmagh bretba iti?” Me a ikaragha kamaghin migei, “7 pla.”

⁶ Ezi Iesus nguazimin dapiasa gumazamizibav kemezi me apia. Ezi a 7 pla bretba inigha God minabagha egha

da biagharigha, gumazamizibar aningasa uan suren gumazibagh aningizima me me ganidi.

⁷ Ezi me uaghan osirir muziarir maba iti. Ezi a uaghan da bagha God minabagha da me daningasa uan suren gumazibav gei.

⁸ Gumazamizir aviriba me amegha bar izifa. Ezi gin suren gumaziba dagher nar me taghiziba, me da inigha 7 pla akirabagh aghuizima, da izifa. ⁹ Dughiar kamın itir gumazamizibar dibobonim 4,000in boroghın ghu. Me amezima, a me amadazi, me uan nguibabar ghue. ¹⁰ Me zuima, a uan suren gumaziba koma botin binigha, Daramanutan danganimin ghue.

¹¹ Ezi Farisiba izegha ifavarir azangsizibar Iesus gami. Eghti, God gavgavim a danighti, a mirakelin arazitam damighti, me ganigh fogh suam, God guizbangira anemada. ¹² Ezi a men azangsizir ifavaribar amiragha ghuariaba suegha, egha me migei, “Ia datirighin itir gumazamizir kaba tizim bagha mirakelin arazim bagha nan azangsisi? Ki guizbangira ia migei, God mirakelin arazitam ian akaghan kogham.” ¹³ Egha a me ategha uamategha botin biragha, egha dipamin vongin ghu.

Farisiba ko Herotin yisin akar isin zuim
(Matyu 16:5-12)

14 Egha me ghuava Iesusin suren gumaziba bretba bakinighinigha ize. Me bretin vamira inizima a me ko botin iti. 15 Ezi Iesus akar gavgavimin kamaghin me migei, "Ia deragh uari bagh gan! Ia deravira Farisibar yis ko Herotin yis bagh deravira gan." *

16 Iesus me mikemezima, me kamaghin uarira uariv gei, "E bret tam inigha izezir puvatizi, kamaghin amizima an e migei."

17 Me uarira uariv geima, Iesus men migirigiabagh fogha kamaghin men azara, "Ia tizim bagha ghaze, e bret tam inigha izezir puvati? Eee, ia ki amir bizibar garava, fozir puvati. Ia tighar deraghvira dagh fofogham? Ian nighniziba bar otefe. 18 Ia damaziba ikia, garir puvati? Ia kuariba ikia, orazir puvati? Ia bizir kabagh nighnizir puvati? 19 Ia, ki bretin 5 pla biagharigha ia ganingizima, ia 5,000in gumazibagh aningizima, me da apa izivagha, ataghizir naba ia da akiraba manmaghin aghui?" Me kamaghin a ikara, "E 12 pla akirabagh aghui."

20 Ezi a ua kamaghin me migei, "Ezi ki bretin 7 pla biagharigha ia ganingizima, ia 4,000in gumazamizibagh aningizima, me da apa izivazi ia dar naba akiraba manmaghin aghui?"

Me kamaghin a ikara, "E 7 pla akirabagh aghui." 21 Me kamaghin a migeima, a kamaghin me migei, "Eee, ia tighar bizibagh fofogham."

Iesus uan suren gumazibar sure gami

(Sapta 8:22-10:52)

Iesus Betsaidan gumazir damazir kurar mamın akurazi, an damazimning ua dera

22 Egha me Betsaidan ghuezima, gumazir maba gumazir damazir kurar mam inigha, Iesus bagha izi. Me izegha dafarim a darighasava Iesus gak-aghori. 23 Ezi Iesus gumazir damazir kuramin agharimin suiragha, a inigha nguibam ategha azenan ghu. Aning azenan ghugha, egha Iesus gumazimin damazimning giparigha uan dafarimning a gisin atigha kamaghin an azara, "Ni bizitamın gari?" 24 Ezi gumazir kam kogha garava kamaghin migei, "Are, ki garima, gumaziba temebar min garav arui." 25 Ezi Iesus ua uan dafarimning an damazimningin suirazima, gumazimin damazimning kuiaghrizima, a ua deragha bizibar gari. 26 Ezi Iesus anemaga kamaghin migei, "Ni ua nguibar kamin aven mangan marki. Ni uan dipenimin mangi."

8:15: Lu 12:1
Mingaribar gan.

* 8:15: (8:15) Ni yisin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar
8:17: Mk 6:52 8:18: Jer 5:21, Ese 12:2, Mk 4:12, Ap 28:26

Pita Iesusin gun migei
(*Matyu 16:13-20 ko Luk*
9:18-21)

²⁷ Egha Iesus uan suren gumaziba ko dikavigha Sisaria Filipain nguibar ekiamin boroghin itir nguibar dozibar zui. Me ghuava a tuavimin men azara, "Gumazamiziba tina na garisi?"

²⁸ Me a ikaragha kamaghin migei, "Marazi ghaze, ni Jon, Gumaziba Ruer Gumazim. Ezi marazi ghaze, ni Godin akam inigha izir gumazim Elaija. Ezi marazi ghaze, ni fomira ikezir Godin akam inigha izir gumazir mam."

²⁹ Ezi Iesus kamaghin men azara, "Ezi ia? Ia tina na garisi?"

Ezi Pita kamaghin a ikara, "Ni Kraisi, God Ua e Iniasa Misevezir Gumazim."

³⁰ Ezi Iesus akar gavavimin kamaghin me migei, "Ia nan gun gumazitam mikiman marki suam, ki tina."

Iesus uan ovevem ko ua dikavamin migirigiam gami

(*Matyu 16:21-28 ko Luk*
9:22-27)

³¹ Egha Iesus men sure gamuava kamaghin migei, "Gumazibar Otirim bar mizazir ekiaba koma osimtiziba iniam. Eghtima gumazir aruaba, koma ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, me an aghuaghiva a misueghtima an aremegham. Egh dughiar pumuning

ko mikezim givaghti a ua dikavigham." ³² Iesus kamaghin uan ovevem aghurigha me migeima, ezi Pita a inigha miriamin ghugha, an atarava kamaghin a migei, "Ni kamaghin mikiman marki."

³³ A kamaghin migeima, Iesus ragha uan suren gumazibar garava, Pitan atarava kamaghin a migei, "Satan, ni na gitagh mangi! Ni nguazimin bizibagh nighnigha egha Godin bizibagh nighnizir puvati."

³⁴ Egha Iesus gumazamiziba ko uan suren gumazibar, diazima, me a bagha izima, a kamaghin me migei, "Gumazitam nan gin izisi, a ifongezir bizibaghin amadagh uan temer ighuvim gisaghpugh nan gin izi. ³⁵ Gumazir manam uan ikirimirimin suiraghsi nighnighti, an ikirimirim givagham. Eghti gumazir manam akar aghuim ko na bagh uan ikirimirim ateghiva, a uan ikirimirim iniam. ³⁶ Gumazitam nguazimin itir biziba bar da iniva, egh a gin oveghti, bizir kaba manmaghin an akuragham? Bar puvati. ³⁷ A izevir manam uan duam bagh anereningam? Bar puvati. ³⁸ Ezi datirighin itir gumazamiziba me God akirim ragha a gasaragha arazir kurabagh ami. Men tina nan ziam ko nan akar aghuimin gun mikiman

aghumsighti gin Gumazibar Otariim uan afeziamin boroghin ikeghiva Godin damazimin zuezir enselba koma Godin angazangarim sara izighiriva, uaghan men aghumsigham.”

9

¹ Iesus migia ghua kamaghin migei, “Ki guizbangira ia migei, ia kagh tuivighav itir darasi, ian tarazi oveghan kogham. Ia ikivira iki gantima, God Bizibagh Ativamin Dughiam gavgavim sara izighram.”

Iesusin mikarzim igharagha oto

(Matyu 17:1-13 ko Luk 9:28-36)

² Ezi dughiar 6 pla givazima, Iesus Pita koma Jems ko Jon me inigha mighsiar ekiamin ghuavanabogha, me uarira kagh iti. A kagh an mikarzim men damazimin igharaghav oto.

³ An korotiabar angazangarir gavgavir kam guizbangira ghurghuri. Ghurghurir kam nguazimin gumazitam ruezir bizir ghurghuritam an min garir puvati.

⁴ Ezi me garima Elaija ko Moses otogha Iesus ko me uariv gei.*

⁵⁻⁶ Me uariv giavira itima, Pita, Jems ko Jon me bar atiatigha, Pita mikimamin migirigibagh asagha pura

kamaghin Iesus migei, “Tisa, bar deragha e kagh iti! E averpenir pumuning ko mikezimin ingaram. Ni bagh tam, Moses bagh tam, egh Elaija bagh tam.” ⁷ Ezi ghuariam otogha me avarazima ezi tiarir mam ghuariam tongin otogha kamaghin migei, “Kar nan Otariir ki bar ifongezim. Ia anariram oragh!”

⁸ Egha zuamira me gara ua gumazitam garir puvati. Iesus uabira me ko iti.

⁹ Egha me uamategha mighsiamin izaghrava Iesus bizir otozir me ganizimin gun gumazitam mikiman bar men anogoroke. Kamaghira iki mangi Gumazibar Otariim aremegh ua dikavigham. ¹⁰ Me ganizir bizir kam merara itima, ezi me aremegh ua dikavighamin migirigiar mingarim bagha uarira uariv gei.

¹¹ Egha me an azara, “Manmagh sua Judan arazibagh fozir gumaziba ghaze, Elaija faragh izeghti, God Ua e Iniasa Misevezir Gumazim gin izam?”

¹² Ezi Iesus men azangsim ikara, “Guizbangira Elaija faragh izeghiva bizibar akiram. Ezi tizim bagha fomira Godin Akinafarimin osizirim kamaghin iti, ‘Gumazibar Otariim osimtizir aviribar aven mangiti me

9:1: Mt 16:28, 24:30, 24:34, Mk 13:30, Lu 9:27, 22:18 **9:3:** Dan 7:9 * **9:4:** (9:4) Moses ko Elaija bar fomiram ovengezima, Iesus boghimra nguazir kam in ize. **9:7:** Lo 18:15, Mt 3:17, Mk 1:11, Lu 3:22, Ap 3:22 **9:9:** Mt 12:16, Mk 8:30 **9:11:** Mal 4:5, Mt 11:14 **9:12:** Sng 22:1-18, Ais 53:3, Dan 9:26, Mal 4:5, Lu 23:11, Fl 2:7 **9:13:** Mt 11:14, 17:12, Lu 1:17

akirim a gasaragham?" ¹³ Ezi ki ia migei, Elaija izegha gifa. Ezi gumazamiziba akinafarimin osizirir an gun mikemezimin mirara, me uan arazir me ifongezibar a gami." †

Jesus otarir duar kuram apazazim gamizima a ua dera (Matyu 17:14-23 ko Luk 9:37-45)

¹⁴ Egha me iza suren gumazir maba bativigha garima gumazamizir avirim me akuvazi Judan arazibagh fozir gumaziba me ko uariv gia uari adosi. ¹⁵ Me uari adozima gumazamiziba Iesusin garavira digavir kuram gamigha dughiam a daningasa ivegha zui. ¹⁶ Egha a kamaghin men azara, "Ia tizim bagha me ko ia uari adosi?"

¹⁷ Ezi gumazir mam gumazamizir avirimin torimin ikiava kamaghin migei, "Tisa, ki uan otarim inigha ni bagha ize, duar kuram a gapazazima, a migeir puvati. ¹⁸ Egha an a gamir dughiamin, an anekurima a daghira, pupuviba an akam misevima an atariba uariv tivima a mikirvasi. Ki duar kuram batoghasa nin suren gumazibar azarazi me a batoghezir puvati." ¹⁹ Ezi Iesus kamaghin migei, "Oio! Ki bar amira, datirighin itir gumazamiziba nighnizir gavgaviba puvati. Ki fomira

ia ko itima, ia dazoghin bizitam gifogham? Ki dughia abar zurara ian osimtiziba ateram? Otarim inigh na bagh izi."

²⁰ Ezi me otarim Iesus bagha a inigha ize. Ezima duar kuram Iesusin apigha, maghira otarim gamima a nisi. A nguazim girigha poghpogha pupuviba an akam misefi. ²¹ Ezi Iesus otarimin afeziamin azara, "A man dughiamin duar kuram a gapasa?" Ezi afeziam kamaghin migei, "An aghirimra itima an a gapasa. ²² An a damighti an aremeghasa dughiar aviribar anekurima an aviba ko dipabar ghuaghiri. Ni bizir kabar amuva, en apangkuvigh en akurvagh."

²³ Ezi Iesus kamaghin migei, "Ni uabi! Ni nighnizir gavgavim ikiti biziba bar deragham."

²⁴ Ezi otarimin afeziam zuamira kamaghin diagha migei, "Ki nighnizir gavgavim ikiava, an otefe. Ezi ni nan akuragh!"

²⁵ Egha Iesus garima gumazamiziba ivemara men boroghin zuima a duar kuram batogha kamaghin a migei, "Ni duar kurar gumazibagh ami me orazi puvatizim ko migeir puvatizim, ki ni migei, azenan izi egh uam aven mangan marki!"

† **9:13:** (9:13) Dughiar kam in Iesus Elaija izamin bizim migei, egha guizbangira Jon, Gumaziba ruer gumazim migei. Ni foghsi, Matyu 17:12 in gan. Jon izava Iesus izasava a bagha tuavibar akira faragha ize. **9:23:** Mt 17:20, 21:21, Mk 11:23, Lu 17:6, Jo 11:40 **9:24:** Lu 17:5 **9:26:** Mk 1:26

26 Ezi duar kam aregha pamtemin a gunabagha azenan ize. Ezi otarim gumazir kuamin min gari, ezi me bar kamaghin migei, "An areme." 27 Ezi Iesus an agharimin suiragha a ghufezi a dikavigha tu.

28 Egha Iesus dipenimin aven ghuzima an suren gumaziba mogomemin kamaghin an azara, "Manmagh amizi, e duar kurar kam batoghava avenge?" 29 Ezi a kamaghin me ikara, "Duar kurar kamaghin amiba God ko migeir arazimin gavavimin azenan izi."

30-31 Egha me danganir kam ategha Galilin Distrighin otogha zui. Me ghuava Iesus uan suren gumazibar sure gami. Bizir kam in Iesus me iti naghin gumazitam foghan an aghua. Me ghua, a kamaghin me migei, "Me Gumazibar Otarim isiva gumazibar dafarim darigham. Eghti me a misueghti an ovegham. Eghti dughiar pumuning ko mikezim givaghti a ua dikavigham." 32 Ezi me migirigiar a mikemezim a gifozir puvatigha, egha a bagha an azangsighan atiatingi.

Tinarama Ekiam
(Matyu 18:1-5 ko Luk 9:46-48)

33 Egha me Kaperneamin izegha dipenimin aven ikia Iesus men azara, "Ia tuavimin tizim migia uari

batosi?" 34 Me tuavimin tinara ekiam, a migirigiam gamua uari batoke. Kamaghin me nimira iti. 35 Egha Iesus aperaghav ikiava suren gumazir 12 plan diagha kamaghin migei, "Tina faragh ikisi, a bar gin kegh egh gumaziba bar men ingarir gumazimin otogh."

36 Egha a borir dozim inigha me uan tongin anefazi a tughav iti. Egha a uan agharimning a muigha kamaghin me migei, 37 "Gumazitam na ginighnigh egh borir dozir kamagh garitam inigh an akuragham, kamaghin a na inigha nan akurvasi. Egha ni tina nan akurvasi, ni na gamir puvati. Ni uaghan gumazir na amadazim gami."

Tina en apanim gami puvati a enanav
(Luk 9:49-50)

38 Egha Jon kamaghin a migei, "Tisa, e garima gumazir mam duar kurabar nin ziamin da batosi. E fo, a en mav puvati, ezima e an anogorosi."

39 Ezi Iesus kamaghin migei, "An anogoroghan marki. Gumazitam nan ziamin mirakel damigh, egh dughiar igharazim akar kuraba na damighan kogham. 40 Tina en apanim gami puvati a enanav. 41 Ki guizbangira ia migei, ia Gumazir God Uam E Iniasa Misevezimin adarasi.

Kamaghin tina nan ziamin dipatam ia daningiva a guizbangira uan ivezim iniam.”

Arazir kuraba nighnizir gavgavim gasighasisi

(Matyu 18:6-9 ko Luk 17:1-

2)

⁴² Iesus migia ghua kamaghin migei, “Eghiva tina nighnizir gavgavim nan itir borir katam damighti an arazir kuratam damighti, a helin mangiva, a bar ivezir kuram inigham. Kamaghin dera, me dagiar ekiam an firim dafaghiva ongarim mikinighti an aremegham.

⁴³⁻⁴⁴ Egh nin agharim ni damighti na arazir kuratam damighiva, anetugh. Kamaghin dera, ni agharir vamira ikiva zurara itir ikirimirir aghuarimin aven mangam. Ni agharir pumuning virara ikiva helin mangam, nguibar avim mungemari puvatizim.

⁴⁵⁻⁴⁶ Egh nin suem ni damighti na arazir kuratam damighiva, anetugh. Kamaghin dera, ni suer vamira ikiva zurara itir ikirimirir aghuarimin aven mangam. Ni suer pumuning virara ikiti me ni isiva helin ni akunigham. ⁴⁷ Egh nin damatuzim ni damuti na arazir kuratam damighiva anesigh. Kamaghin dera, ni damazir vamira ikiva God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangam.

Ni damazimning virara ikiti, God ni isiva helin ni akunigham. ⁴⁸ Danganir kam

‘Apizir nguzir men mikarziba apiba givaghan koghham.

Ezi men mikarziba isir avim uaghan mungueghan koghham.’

⁴⁹ “Gumaziba ofa God daningasa, me amangsizim ofa gamir daghebagh arigha avimin da tuava da isa, egha God ganidi. Amangsizim koma avim ofa gamir daghebagh amima da Godin damazimin zue. Kamaghira osimtiziba gumazamiziba bativam. Egh me damuti, me Godin damazimin zuegham.

‡ ⁵⁰ Amangsizim a dera, egh a uan singtizim ateghti, ni manmaghin a damighti a ua singigham? Ia amangsizim inigh uari datigh, egh ia uari ko navir amirizimin iki.”

10

Poroghamiba uari atagharsi

(Matyu 19:1-12 ko Luk 16:18)

¹ Egha Iesus nguibar kam ategha ghua, Judian Distrighin ghua Jordanin dipamin vongin oto. An otozima, gumazamizir aviriba ua izava, aneku-vazima, a zurara ami moghin men sure gami.

9:43-44: Mt 5:30 **9:47:** Mt 5:29 **9:48:** Ais 66:24 **9:49:** Ese 43:24 ‡ **9:49:** (9:49-50) Ves 49 ko 50in migirigiar aviriba aningin aven iti. Ezima Grighin akam deragha dar akar mingarim abighizir puvati. Ezi migirigiar kam fozozir gumaziba uaghan nighnizir vamiram an itir puvati. **9:50:** Mt 5:13, Lu 14:34-35, Ro 12:18, Ef 4:29, Kl 4:6, Hi 12:14

² A men sure gamima, Farisin maba izava a gifarava kamaghin an azara, “Ni e mikim, en arazim manmaghin migei? Gumazim uan amuim ateghamin arazir kam deras, ti puvati?” ³ A men azangsizim ikaragha kamaghin men azara, “Moses arazir manam damuasa ia mikeme?” ⁴ Ezi me kamaghin migei, “Moses, gumazitam amuim ateghsi poroghamning uaning ataghraghamin akinafarir avizim osirigh amizim amadaghasa, an e mikeme.” ⁵ Ezi Iesus kamaghin me ikara, “Ian naviba gavgafi, kamaghin amizima Moses ia bagha arazir kam osiri. ⁶ Bar fomira God nguazir kam ko biziba bar dagh amuavira gumaziba ko amizibagh ami. ⁷ Kamaghin amizima, gumazim uan afeziam ko amebam ateghiva, a uan amuim ko aning uaningin porogham. ⁸ Egh aning nivafizir vamiram otogham. Aning ua gumazir pumuning puvati. Aning nivafizir vamira ikiam ⁹ Kamaghin amizima God bizir pumuning isafuraghtima, gumazitam aning abighan kogham.”

¹⁰ Egha me uamategha dipenimin aven ghua, Iesusin suren gumaziba bizir kam bagha an azara. ¹¹ A me ikaragha kamaghin migei, “Gumazitam uan amuim ategh amizir

igharazimin ikiva, gumazir kam uan amuim gasighasigha poroghamiba uari bakia uari isava akuir arazim gami. ¹² Ezi amizitam uan pam ategh gumazir igharazimin ikiva, amizir kam poroghamiba uari bakia uari isava akuir arazim gami.”

Iesus boriba ko

(Matyu 19:13-15 ko Luk 18:15-17)

¹³ Ezi gumazamiziba borir doziba inigha Iesus bagha izi. Eghti a uan dafarimning me gisin darighasa me izima, an suren gumaziba men atarava men anogorosi. ¹⁴ Me men atarima, Iesus men ganigha navim an ikuvizima, a kamaghin me migei, “Ni tina God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikisi, borir dozir kabar min iki. Kamaghin amizima borir doziba ateghtima, me na bagh izi. Men anogoroghan marki. ¹⁵ Ki guizbangira ia migei, gumazitam borir dozir kabar min God Bizibagh Ativamin Dughiam inighan koghiva, egh an aven mangan bar iburagham.” ¹⁶ A kamaghin me mikemegha, boriba vaghvagha me isa me musi. Egha dafarim vaghvagha me gisin arighava, God arazir aghuim me damuasa Godin migei.

Bizir aviriba itir gumazim

(Matyu 19:16-30 ko Luk 18:18-30)

17 Egha Iesus dikavigha zuima, gumazir mam ivegha izava, uan tevimning apirighava Iesusin guamin kamaghin a migei, "Tisan Aghuim, ki manmaghin damigh zurara itir ikirimirir aghuarim iniam?" 18 Ezi Iesus a ikaragha kamaghin a migei, "Ni manmagh sua gumazir aghuim na garisi? Gumazir aghuitam itir puvati. God uabira gumazir aghuarim. 19 Ni God Moses ganingizir arazim gifo, 'Ni gumazim misueghti an aremeghan marki, ni poroghamiba uari bakeir arazim damuam marki, ni gumazir igharazimin biziba okiman marki, ni bizibagh ifaran marki, ni ua bagh biziba inisi gumazibagh ifaran marki, ni uan afeziam ko amebamin apengan iki aningin akaba baragh.'" 20 Ezi an a ikaragha kamagh migei, "Tisa, ki fomiram aghirimra ikiava arazir kabagh amua iza datirighin ikia kati." 21 Ezi Iesus gumazir kamin garava, a gifongegha kamaghin a migei, "Ni bizir vamira ni tighar a damuam. Bizir ni itiba bar da amadaghiva daghaba inigh, egh gumazir biziba puvatizibar aningigh. Egh ni Godin Nguibamin bizir aghuariba iniam. Egh, nan gin izi." 22 Ezi gumazir kam akar kam baregha, an guam misingi. A fo, a guizbangira

bizir aviriba itir gumazim. A kamaghin, an navim bar osemi a ghu.

23 Ezi Iesusin damaziba uan suren gumazibagh aruava, kamaghin me migei, "Gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin mangisi bar iburagham!" 24 An suren gumaziba an akar kaba baregha, digavir kuram gamizima, Iesus ua kamaghin me migei, "Boriba, gumazim God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangisi, a guizbangira bar iburagham. 25 Kamelin tam iniba isair dikonir torimin aven mangisi ingangarir dafam damigh aven mangam. Eghti gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangisi guizbangira bar iburagham!"* 26 A me migeima, me guizbangira digavir kuram gamuava nighnizir aviribagh amuava uarira uariv gei, "Kamaghin damightima, tinara zurara itir ikirimirir aghuir kam iniam?" 27 Ezi Iesus men garava kamaghin me migei, "Bizir kaba gumazimin bar osemegham. Bizir kaba Godin osemizir puvati. A biziba bar dagh ami."

28 Ezi Pita kamaghin a migei, "Ni ge, e uan biziba bar da ategha, nin gin ize."

10:19: Kis 20:12-16, Lo 5:16-20, 24:14, Je 5:4 10:21: Mt 6:19-20, 10:38, Mk 8:34,

Lu 12:33 10:23: Mt 19:23, Mk 4:19, Lu 18:24, 1 Ti 6:17 * 10:25: (10:25) Ni kamelin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. 10:27: Jer 32:17, Lu 1:37

29 Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ki guizbangira ia migei, gumazitam nan akar aghuim ko na bagh, uan dipenim, o uan aveghbuaba, o uan buaramiziba, o uan afeziam ko amebam, o uan boriba, o uan azeniba ategh, ³⁰ egh gumazir kam datirighin nguazir kam in God guizbangira bizir a faragha itiba bar dagh afiragh a daningam. A dipenir aviriba ko aveghbuaba ko buaramiziba ko amebaba ko borir aviriba, ko azenir aviriba a daningam. Eghti Godin gin zuir gumazibagh asighasizir araziba a uaghan dar aven ikiam. Eghtima dughiar gin izamim zurara itir ikirimirir aghuarim an a daningam. ³¹ Datirighin dughiar kam in faragha itir gumazir aviriba, me gin ikitima, datirighin gin itir gumazir aviriba, me gin faragh mangam."

Iesus uan ovevem, dughiar mikezim in uam a migei.

(Matyu 20:17-19 ko Luk 18:31-34)

³² Egha me Jerusalem in ghuavanagava Iesus farazima, an suren gumaziba an gin ghua nighnizir aviribagh amima, me ko zuir gumazamiziba atiati. Ezi Iesus ua uan 12 plan suren gumaziba inigha me miriam in ghughava, a bativamin bizibar gun me migei. ³³ A kamaghin me migei, "Ia oragh. E nguibar ekiam Jerusalem in ghuavanadi.

Eghti gumazitam Gumazibar Otarim isiva, Judan arazibagh fozir gumaziba koma ofa gamir gumazir ekiabar aningam. Eghti me a isi kot datighiva, egh a misueghti an aremeghsiva akabar akiram, egh me kamaghin a mikim suam, An aremegham. Egh me a misueghti an aremeghsiva, a inigh Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar arigham. ³⁴ Egh Kantrin Igharazibar Gumaziba, me dibovir akabar a mikimiva, a gipariva, a fozoroghiva, egh a misueghti an aremegham. An aremeghti, dughiar pumuning ko mikezim givaghti a ua dikavigham."

Jems ko Jon ziar ekiamning ini asa ifonge.

(Matyu 20:20-28)

³⁵ Ezi Sebedin otarimning, Jems ko Jon, Iesus bagha izava kamaghin migei, "Tisa, ga bizir mam bagha ifonge. Ni ga bagha a damuasa ga nin azai." ³⁶ Ezi Iesus kamaghin aning in azara, "Ki manmaghin guan akurvagham?" ³⁷ Aning a ikaragha kamaghin migei, "Ni atrivir ekiam in otoghiva egh ga damighti gan tav nin agharir guvim daperaghti, tav nin agharir kiriam daperagham."

³⁸ Ezi Iesus kamaghin migei, "Gua azangsizir bizir kam, gua an mingarim gifozir puvati, egha ia a

bagha nan azai. Gua ti ki ateramin osimtizim, uaghan an ateramin gavgavim iti? O osimtizir dipar ki ruamim gua uaghan a guruam?"³⁹ Ezi aning a ikara, "Are, ga gavgavim iti." Ezi Iesus kamaghin aning migei, "Guizbangira, gua ki ateramin osimtizim, gua a iniam, egh osimtizir dipar ki ruamim gua a guruam.⁴⁰ Egha gua nan agharir guvim ko kiriam dapiasa azangsis, kar nan bizim puvati. Danganir kaba Godin bizimra. A danganir kabar dapiamin gumaziba, a me gifogha, me bagha danganir kabagh ami."

⁴¹ Ezi Jems ko Jon bizim kamin Iesus migeima, 10 plan suren gumazir igharaziba a baregha, bizim kam bagha Jems ko Jonin atari. ⁴² Ezi Iesus men diagha, me akuvagha kamaghin me migei, "Ia fo, Kantrin Igharazibar atriviba pamten me gamima, me bar men apengan iti. Ezi men gumazir dapaniba uan akaba baraghasa puvira me abiraghbirasi. ⁴³ Eghti arazir kaba ian tongin ikian kogham. Gumazir manam ian tongin ekiamin ikisi, a ingangarir gumazimin min iki. ⁴⁴ Eghti gumazir manam ian faragh mangisi, a bar ian ingangarir gumazir kinimin min iki. ⁴⁵ Ezi kamaghira Gumazibar Otarim iza, gumazamizibar amuti me a

bagh ingarasa, a izezir pu. Puvati, a me bagh ingarasa ize. A gumazamizir aviriba bagh ovegh ua me givezegg me iniasa ize."

Iesus gumazir damazir kurar mam gamizi a dera

(Matyu 20:29-34 ko Luk 18:35-43)

⁴⁶ Egha Iesus uan suren gumaziba ko Jerikon izegha, egha gumazamizir avirim sara nguibar ekiam ataghrasi. Ezi gumazir damazir kurar mam, an ziam Bartimeus (Timeusin otarim), a tuavir miriamin aperaghav ikiava biziba bagha inge. ⁴⁷ Egha an orazima Nasaretin gumazim Iesus uaghan iza zuima a dia ghaze, "Iesus Devitin Otarim, nan apangkufigh!" ⁴⁸ Ezi gumazamizir aviriba diman an anogoregha egha nimira ikiasava a migei. Ezi a pamtem diavira iti, "Devitin Otarim nan apangkufigh!" ⁴⁹ Ezi Iesus tugha kamaghin migei, "An diagh." Ezi me gumazir damazir kuramin diagha ghaze, "Ni uabin gavgufigh, egh dikufigh! Iesus nin dei." ⁵⁰ Ezi a uan korotiar azenan azuim suegha anekunigha zuamira dikavigha Iesus bagha ize. ⁵¹ Ezi Iesus an azara, "Ki ni bagh tizim damuasa ni ifonge?" Ezi gumazir damazir kuram kamaghin migei, "Tisa, ki ganasa ifonge." ⁵² Ezi Iesus kamaghin a migei, "Mangi.

Ni nighnizir gavgavim Godin itima, a ni gamizi ni ua dera.” Ezi zuamira a ua gari. Egha a Iesusin gin tuavimin zui.

Iesus mizazim inigha aremegha ua dikafi

11

(*Sapta 11-16*)

*Iesus atrivimin min
Jerusalem zui*

(*Matyu 21:1-11 ko Luk
19:28-40 ko Jon 12:12-19*)

¹ Egha Iesus uan suren gumaziba ko Jerusalem boroghin izava Betfage ko Betanin boroghin Olivin mighsiamin oto. Egha Iesus uan suren gumazir pumuning aning amaga, ² kamaghin aning migei, “Gua nguibar munagh itimin mangi, gua an mangiva gantima donkin igiar mam, me a ikezima, a iti. Gumazitam dughiatamin a gaperaghava aruizir puvati. Gua an benim firighiva a inigh kagh izi.* ³ Eghti tav guan azang suam, ‘Gua tizim bagha donki firi?’ gua kamaghin a mikim, ‘Ekiam ingangarim an iti. A uam anemangam.’”

⁴ Ezi aning ghua garima, me donki dipenir tiar akamin azenan tuavimin a ike. Ezi aning a firima, ⁵ gumazir maba tuivighav ikia aning azara, “Gua tizim bagha donkin benim firi?”

⁶ Ezi Iesus aning mikemezi

moghon aning men akam ikara. Ezi gumaziba aning in amamangatizima aning zui. ⁷ Egha aning donki inigha Iesus bagha izeghava uan korotiar azenan azuiba suegha donki gisin da ghuani. Ezi Iesus a gisin apera. ⁸ Ezi gumazamizir aviriba uan korotiar azenan azuiba suegha tuavimin da ghuari. Ezi marazi ruarimin tev seviba aghoregha da arisi. ⁹ Egha faragha zuiba ko gin zuiba me diava ara kamaghin migei,

“Hosana! Ia Godin ziam fi!

Gumazir kam Ekiamin ziam ko gavgavimin izi.

God deravira a damu.”

¹⁰ “En ovavim Devit fomira en atrivimin ikezi moghin gumazir kam en atrivimin ikiasa izi.

Eghti God deravira a damu.

Hosana! Biziba bar dar pin itir Godin ziam fi!”

¹¹ Ezi Iesus Jerusalem aven ghugha ghua Godin Dipenir miriamin ghu. A ghugha biziba dar garava da asavsuisi. Ezi aruem givazi a suren gumaziba ko me Betanin ghue.

*Iesus temer figh bar an
anogoroke*

(*Matyu 21:18-19*)

¹² Amimizaraghan Iesus uan suren gumaziba ko ua

* **11:2:** (11:2) Ni donkin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan.

11:9: Sng 118:25-26 **11:13:** Mk 11:20

Betani ataghragha, Iesus mitiriam an azi. ¹³ A saghon garima temer fighin mam dafaribara iti. Ezi a roghira mangi foghasa a dagheba iti, o puvati. Kar fighin temeaba bamin dughiam puvati. Ezi kamaghin a ghua ovizitamin apizir puvati, dafarir kinbaram an iti.†
¹⁴ Egha a kamaghin temem migei, "Tav gin nin ovizitam rameghan kogham." An a mikemezi, an suren gumaziba oraki.

Iesus Godin Dipenir miriamin ghua gumazir asiziba amadiba me batosi (Matyu 21:12-17 ko Luk 19:45-48 ko Jon 2:13-22)

¹⁵ Egha Iesus uan suren gumaziba ko Jerusalemın otivigha, Iesus Godin Dipenir miriamin ghuava gumazir asizir ofa gamibagh iveziba ko asizir ofa gamiba amadiba me batosi. Egha dagiaba uari ikarvazir gumazibar dakoziba ko kuarazir bunbaba amadibar dabirabiba, da fava egha da ighagharisi.
¹⁶ Egha a tav bizir amaditam inigh Godin Dipenir miriamin aven izi mangan an anogoroke. ¹⁷ Egha a men sure gamuava kamaghin me migei, "Migirigiar kam Godin Akinafarimin osizirimın iti, o puvati?"

'Nan dipenimin ingan-
 garimin mingarim
 kamakin,

kar nguaziba bar men
 Gumazamiziba
 God ko Migeir
 Dipenim.'

Ezi ia gumazir okeibar danganir mogomemin min a gami."

¹⁸ Gumazamizir avirim bar an suren migirigiaba baregha digavir kuram gami. Ezi kamaghin ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba Iesusin atiatigha, egh me a misueghti an aremeghasa maghira tuaviba buri. ¹⁹ Ezi aruem gevima Iesus uan suren gumaziba ko me Jerusalemın nguibar ekiam ategha azenan zui.

Temer fighin misingizim (Matyu 21:20-22)

²⁰ Egha mizaraghara Iesus uan suren gumaziba ko ghua garima temer fighin biba sara misingi. ²¹ Ezi Pita nirigha Iesus migei, "Tisa ni gan, temer fighin ni asighasighasa mikemezim, a misingi!" ²² Iesus an migirigiam ikaragha kamaghin me migei, "Nighnizir gavgavim Godin iki. ²³ Ki guizbangira ia migei, tina mighsiar kam mikim suam, 'Mangi uabi fegh ongarim mikinigh,' egh uan navir averiamın igharagh nighnighan kogh, egh nighnizir gavgavim a mikemezir bizimın iki suam, 'An otivam,' eghti

† **11:13:** (11:13) Ni fighin mingarim gifoghshi, akirangin itir Akar Mingaribar gan.
11:14: Lu 13:6 **11:17:** Ais 56:7, Jer 7:11 **11:18:** Mk 14:1 **11:20:** Mk 11:14
11:23: Mt 17:20, Lu 17:6, 1 Ko 13:2 **11:24:** Mt 7:7, Lu 11:9, Jo 14:13, Je 1:5-6

bizir kam a bagh otogham.
²⁴ Kamaghin amizima ki ia migei, ia bizir tizim bagh God ko migeir dughiam an azangsih, egh nighnizir gav-gavim iki suam, 'Ki a inigha gifa,' ni bizir kam inigham.
²⁵⁻²⁶ Egh ni tugh God ko mikimiva egh osimtizim tinan iti, ni an arazir kuram gin amadagh, eghti kamaghin nin Afeziar Ekiar uan nguibamin itim nin arazir kuraba gin amadagham."[‡]

Judan gumazir dapaniba Iesusin gavgavim bagha azara
 (Matyu 21:23-27 ko Luk 20:1-8)

²⁷ Egha Iesus uan suren gumaziba ko uamategha Jerusalem otogha Iesus Godin Dipenimin miriamin aven aruima, ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba ko Judan gumazir dapaniba a bagha ize. ²⁸ Egha Iesusin azara, "Ni gavgavir manamin amodoghin bizir kabagh ami? Egha tina bizir kabar amuasa gavgavim ni ganingi?"

²⁹ Ezi Iesus me ikara, "Ki azangsihir mam ia damuasa ia na mikemeghti ki gavgavir manamin bizir kabagha amimin gun ia mikimam.
³⁰ Jonin rurim—kar Godin

bizim, o gumazibar bizim? Na mikemegh!"

³¹ Ezi me uarira uariv kemegha ghaze, "E suam, 'An rurim Godin ize,' eghtima a kamaghin ua en azaragham, 'Ia manmaghin amigha nighnizir gavgavim Jon damuan aghua?' ³² Eghti e suam, 'An rurim gumazibar ize'...." (Gumazamiziba bar moghira fo, Jon a guizbangira Godin akam inigha izir gumazim, kamaghin me gumazamizibar atiatingi.) ³³ Egha me Iesusin azangsihir ikaragha kamaghin migei, "E fozir puvati." Ezi Iesus kamaghin migei, "Kamaghira, ki uan gav-gavim inizir tuavimin, gun ia mikemeghan kogham."

12

Wainin azenimin garir gumazir kurabar akar isin zuim
 (Matyu 21:33-46 ko Luk 20:9-19)

¹ Ezi Iesus akar isin zuibar Judan gumazir dapanibav gei, "Gumazir mam wainin azenim oparigha an divazim aghui. Egha wainin oviziba mirmiramin itarim gukuigha pin iki wainin azenimin ganamin dipenimin ingari. Egha a wainin azenim isa wainin azenimin ganamin gumazir mabagh aningi (eghti me gin wain taba uam

^{11:25-26:} Mt 5:23, 6:14-15, Kl 3:13

[‡] ^{11:25-26:} (11:26) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, migirigiar otevir mam uaghan vezin kamin aven iti. Migirigiar kamra kara, "Egh ia gumazamizir igharaziba, ia gamizir arazir kuraba gin amadaghan koghti, ian Afeziar uan nguibamin itim a uaghan ian arazir kuraba gin amadaghan kogham." ^{11:32:} Mt 14:5, Mk 6:20 ^{12:1:} Ais 5:1-2

* ^{12:1:} (12:1) Ni wainin mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan.

a ikaragham). Egha saghon igharagha ghu.* ² Ezi wainin oviziba kuaramin dughiam otozi, wainin azenir ghuavim ingangarir gumazir mam amadazi a wainin ovizir taba iniasa wainin azenimin garir gumaziba bagha ghu. ³ Ezi me an suiragha, a misuegha anemadazi a dafaribara uamatenge. ⁴ Ezi a ingangarir gumazir igharazim amadazi me a misogha an dapanim abigha aghumsizir arazibar a gami. ⁵ Ezi a ua mikezim amada, ezi kam me a misoghezi an areme. Ezi an avirir igharazir maba saram amangi; maba me pura me misoke, maba me me misoghezi me ariaghire.

⁶ “Ezi bar abuananam iti anemangasa, an otarir kamra, a bar ifongezim. A bar men gin anemagava kamaghin migia ghaze, ‘Me nan otarir kamın akam baregh deragh a damuam.’ Egha anemadazi a ghu. ⁷ Ezi wainin azenimin garir gumaziba kamaghin uariv gei, ‘Kar gin wainin azenir kam iniamin otarim. Aria, e uari inigh a misueghti an aremeke. Egh wainin azenir kam, e an ghuaviba ikegham.’ ⁸ Egha me an suiragha a misoghezi an areme. Ezi me a isava wainin azenimin azenan anakuni.

⁹ “Ezi wainin azenimin ghuavim bar manmaghira damuam? A iziva wainin azenimin garir gumazir kabav soghtima me arimighiranivezam, o ivezan kogham?”

Egh wainin azenim isiva igharaz darazir aningam. ¹⁰⁻¹¹ Ia Godin Akinafarir osizirir kamın ganiz, o puvati?

‘Kar dipenir akinir ingangarir gumaziba aghuazim, a datirighin dipenim aterir guarim gava.

Kar Ekiam arazir kam gami, ezi an en ganganimin bar dera.’”

¹² Ezi me fo an akar isin zuim me gasara, ezi kamaghin me an suiragh a iniasa tuaviba buri. Egha me an suighasa gumazamizibar atigha, anetegha ghue.

Gumazamiziba dagiaba Sisar daningam, o puvatigham?

(Matyu 22:15-22 ko Luk 20:20-26)

¹³ Egha gin Judan gumazir dapaniba Farisin maba ko Herotin gin zuir darasi amadazi, me Iesus bagha ize. Eghti me Iesusin migirigiar otevitamin an suighasa. ¹⁴ Me izegha kamaghin migei, “Tisa, e fo, ni zurara guizbangira migiava, migirigiar vamira gumazamiziba bar me ganidi. Gumazir ziaba itiba o gumazir kiniba, ni akar vamira me migiava guizbangira Godin arazibar men sure gami. E Godin arazim gin mangiva, gavmanin dagiaba Sisar daningam o puvatigham? E

¹⁵ Ezi Iesus men ifavarim gifogha kamaghin men azara, "Ia tizim bagha na gifari? Dagiata na bagha a inigh iziti ki an ganika." ¹⁶ Ezi me dagiam a bagha a inigha izezi a men azara, "Tinan nedazim ko ziamra kara?" Ezi me kamaghin Iesus ikara, "Sisarin nedazim." ¹⁷ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Kamaghira, ia Sisarin biziba Sisar daningiva, Godin biziba isi, God daning." Ezi me an ikarvazimin digavir kuram gami.

Sadyusiba gumazim aremegh ua dikavamin bizim bagha Iesusin azangsi

(Matyu 22:23-33 ko Luk 20:27-40)

¹⁸ Ezi Sadyusiba, me kamaghin nighnisi, gumazim aremegh ua dikavighan kogham. Egha me azangsizir mam sara Iesus bagha ize.†

¹⁹ Me izegha kamaghin migei, "Tisa, Moses fomira kamaghin e bagha osiri, gumazim ovegh uan amuim ategh egh boriba puvatighti, an aveghbuam an amuir odiarimin ikiva a bagh boriba iniam.

²⁰⁻²¹ Ezi dughiar mam 7 pla aveghbuaba iti. Avebam amuimin ikia boriba puvatigha aremezima, ua avebamra irim an ikia boriba puvatighava uaghan areme. Ezi mikezim kamaghiram ami. ²² Ezi 7 pla aveghbuar kaba bar me an ikia, boritaba inizir puvatigha ariaghire.

Ezi abuan, amizim uaghan areme. ²³ Aveghbuar 7 pla an ike. Egh kamaghin ua dikavamin dughiam, tinarama an pam?"

²⁴ Ezi Iesus kamaghin me ikara, "Ia Godin Akinafarimin osizirim ko Godin gavgavim gifozir puvati, kamaghin ia paza nighnigha migei?" ²⁵ Ariaghreziba dikavamin dughiam paba amuibar ikian kogham, uaghan me amuiba isi pabar arighan kogham. Me enselbar min Godin Nguibamin ikiam.

²⁶ "Ezi ariaghreziba ua dikavizir bizim bagha, ia Mosesin Akinafarimin aven temer isizimin eghaghanim ia an gani, o puvati? Eghaghanir kamın, God kamaghin Moses mikeme, 'Ki Abraham, ko Aisak ko Jekopin God.' ²⁷ God gumazibar nivafizir ariaghribar God puvati, a gumazibar duar angamra itibar God. Ia bar paza nighnigha migei."

Godin arazir faragha zuim

(Matyu 22:34-40 ko Luk 10:25-28)

²⁸ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir mam izima Sadyusiba Iesus ko uari adozima, a me barasi. An orazima Iesus ikarvazir aghuim me ganingizima, a Iesusin azara, "Godin arazir manamra maba bar dagh afragha, faragha zui?" ²⁹ Ezi Iesus a ikara, "Arazir bar

12:17: Ro 13:7 **12:18:** Ap 23:8 † **12:18:** (12:18) Ni Sadyusibar mingarim gifoghsi, akirangin itir Akar Mingaribar gan. **12:19:** Lo 25:5 **12:25:** 1 Ko 15:42, 15:49, 15:52 **12:26:** Kis 3:2, 3:6

ekiamra kara: 'Israel, ia oragh. Ekiam en God, Ekiam uabira. ³⁰ Ia uan Ekiam, ian God, uan navir averiam ko uan duam ko uan nighnizim ko uan gavgavim sara bar a gifongegh.' ³¹ Ezi arazir anarira irimra kara, 'Ni uabi gifongezir moghin gumazamiziba bar me gifongegh.' Ua arazitam kamningin min ekevegha aning gafrazir puvati."

³² Ezi gumazir kam kamaghin Iesus ikara, "Ni guizbangira migia ghaze, God uabira, tav ua itir puvati. ³³ E uan navir averiam ko, uan nighnizim ko uan gavgavimin Ekiam gifongegh, egh uabi gifongezir moghin gumazamiziba bar me gifongegham. E arazir kamningin gin mangam, eghti arazir kamning ofan me bar avimin tueba ko ofa damuamin biziba bar dagh afira."

³⁴ Iesus orazima a deravira mikemezi, Iesus a migei, "Ni God biziba bar dagh ativagh dar ganamin dughiamin saghon itir puvati." Egha datirighin tav ua azangszitam ua Iesus damuan atiatingi.

Iesus, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim bagha gumazamizibar azangszisi

(Matyu 22:41-46; 23:1-36 ko Luk 11:37-54; Luk 20:41-47)

³⁵ Egha Iesus Godin Dipenir miriamin gumazamizibar

sure gamuava, men azara, "Manmagh amizi Judan arazibagh fozir gumaziba kamaghin migia ghaze, Kraisa, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, a Devitin ovavim? ³⁶ Devit uabi, Godin Duam nighnizir kam a ganingizi, a kamaghin mikeme,

'Ekiam, nan Ekiam kamaghin a migei,
"Nan agharir guvim daperagh,
egh na ko atrivimin ikiam.
Egh mangi dughiar ki nin apanibar amighti me nin apengan ikiam."'

³⁷ Egha Devit uabi 'Ekiam' gumazir kam gati. Ezi manmaghin amizi a ua Devitin Otarim?" Ezi gumazamizir aviriba an migirigiaba baregha bar akonge.

³⁸ Ezi Iesus gumazamizibar sure gamua kamaghin migei, "Ia Judan arazibagh fozir gumaziba bagh ganigh. Me korotiar ruaribar aghuigh daruti gumazamiziba me biziba amaga dagh ivezi naghin ziar ekiaba me daningasa, me bar ifonge. ³⁹ Egh God ko migeir dipenibar dabirabir aghuariba iniva, egh isar ekiabar dughiaaba me danganir ziaba itiba iniasa bar ifonge. ⁴⁰ Me amuir odiaribagh ifarava men dipeniba okia, ghaze e dera. Egha gumaziba men ziaba fasa, egha me God ko migia

migirigiar ruaribagh ami. Kamaghin amir gumaziba, men ivezir kuram gumazir arazir kurabagh amibar ivezim bar a gafiragham.”

*Amuir odiarimin ofa
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Egha Iesus ghua dagiaba arizir danganimin boroghin aperaghav ikiava gumazamizir aviribar garima me uan dagiaba isa Godin Dipenimin dagiaba arizir danganimin a da arisi. Gumazamizir dagiar aviriba itiba dagiar aviriba arisi.

⁴² Ezi biziba puvatizir amuir odiarim izava dagiar muziarir pumuning ati, aning dagiar rubuzir muziarir vamira an min ghu. ⁴³ Ezi Iesus uan suren gumazibar diagha kamaghin migei, “Ki guizbangira ia migei, biziba puvatizir amuir odiarir kam dagiar muziarir pumuning dagiaba arizir danganim gati, ezi an dagiar pumuning gumazir igharaziba arighizir dagiabagh afira. ⁴⁴ Me uan dagiar aviribar amodoghin dagiar muziariba aningi. Ezima a uan dabirabir onganarazimin mirara dagiar muziarir abuananam ati.”

13

*Iesus ghaze, Godin
Dipenim gin ikuvigham*

(Matyu 24:1-2 ko Luk 21:5-

6)

¹ Egha Iesus Godin Dipenim ategha azenan zuima, an suren gumazir mam a migei,

“Tisa! Ni gan, kar dagiar bar ekiaba, me dar Godin Dipenimin ingarizima, an ganganim bar dera! Godin Dipenim koma dipenir dozir an miriamin itiba, da bar dipenir diriba!” ² Ezi Iesus kamaghin a ikara, “Ni dipenir dafar kabanaghin gari? Da bar ikuvigham. Egh dagiar kaba, gumaziba bar da pueghti da bar moghira dagh iregham. Eghti tam tam gisin ikeghan kogham.”

*Iesus ghaze, osimtizir
aviriba gin otivam*

*(Matyu 24:3-14 ko Luk
21:7-19)*

³ Egha Iesus Olivin mighsiam gisin, Godin Dipenimin guam a misuegha aperaghav itima, Pita, Jems, Jon ko Andru me uarira ikiava an azara, ⁴ “E mikemegh, dipeniba ikuvighamin bizim, a manadzoghin otivam? Eghti arazir manam faragh otoghtima, e fogh suam bizir kaba otivamin dughiam roghira ize?”

⁵ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia uari bagh deraghvira gan, gumazitam izi ia gifaran marki. ⁶ Gumazir aviriba nan ziamin izi, suam, ‘Ki Kraiss, God ua e iniasa misevezir gumazim,’ egh gumazamizir aviribagh ifaram.

⁷ “Eghti ia roghira itir midorozir ekiabar niginiba baragh, egh saghon itir midorozir ekiabar akaba baragham. Egh ia digavir kuram damuan marki. Arazir

kaba otivam, eghti nguazir kam givamin dughiam tighar izam. ⁸ Kantrin mamın itir darazi dikavigh kantrin igharazimın itir darazi ko misogham. Eghti atrivir mamın adarazi dikavigh atrivir igharazimın adarazi ko misogham. Danganir mabar dagheba bar puvatightima, gumazamiziba mitiriamra ikiam. Eghtima mikimkiziba uaghan otivam. Osimtızir kaba faragh otivighti nguazir kam givamin dughiam tighar. Osimtızir kaba mati, amizim otasa faraghavira mizazim isi mokin.

⁹ "İa deravira uari baghan. Gumazitaba ia isi nguibabar garir gumazibar anıngam. Egh me God ko migeir dipenibar ia misogham. Egh ia na bangın atriviba ko gavmanın gumazir ekiabar damazibar tuiva, egh ka amizir biziba ia dar gun me mikimam. ¹⁰ Eghti Godın akar aghuim gumaziba faragh nguibaba bar dav kinigh. ¹¹ Eghti gumazitaba dughiar manam ian suiragh ia inigh kotin mangiti, ia faragh mikimsi nighnighıva osıman marki. Pura migirigiar manam God kotin aven ni danighti, na mikim. Kar ni uabi migeir puvati, Godın Duam migei.

¹² "Aveghbuaba uarira uari isi apanibar anıngti me me misoghti me arımighiram.

Eghti afeziaba uan boriba uaghan kamaghıra dar amuam. Boriba uan ameboghfeziabar akaba batoghıva ovengamin arazıbar me damuti, me arımighiram. ¹³ Eghti gumazamizıba bar nan ziam bangın ian aghuaghıam. Egh tina tugh gavgavigh mangı ana aremeghamın dughiamın tughti, God ikirimirir aghuarım gin a danıngam."

Iesus ghaze, bizir bar kuram otivam
(Matyu 24:15-28 ko Luk 21:20-24)

¹⁴ Egha İesus migıa ghua kamaghın migei, "İa ganti God bar aghuazir bizim an dipenimın ikiam. Kar a ikian koghamın danganım. A ikiti, God uan Dipenim ategham. (Ni tina osızirir kamın ganigh, deravira nighnighıva a gifogh.) God bar aghuazir bizir kam, dughiar kamın otoghti, Judian Distriğhın aven itir darasi me zuamıram arı mighsiabar ghuavanangam. ¹⁵ Tav dipenimın avughsir danganımın ikeğhıva dipenimın aven mangı uan bizitam inian marki. ¹⁶ Tav azenir ekiamın ikeğhıva uamateğh dipenimın mangı uan azenan azuir korotiam inian marki. ¹⁷ Navıba adair amizıba ko borıba oteba apir amebaba, mevzika; dughiar izamin kaba bar men ikıvıgham! ¹⁸⁻¹⁹ Dughiar izamin

kaba, da osimtızir ekiabar dughıaba. God nguazim ko overiamın ingarızir dughıamın iza datırıkın, egh ua kamaghın dughıatam otoghan kogham. Ezi kamaghın ia God ko mikim, eghti osimtızir ekiar kaba amozimın dughıamın otivan marki. ²⁰ Egha Ekiam uan misevezir gumazamizibagh nıghnıgha, dughıar kurar kamın dughıar maba aghorezi da mong otefe. A ti dar aghorezir putatizi gumazamiziba bar ariaghreghai.

²¹ “Dughıar izamim tav ia mikim suam, ‘İa gan, Kraisra kara! A God Ua E İnıasa Mısevezir Gumazımra,’ o, ‘İa gan, Kraisra muna!’ an akam baraghan marki. ²² Gumazıtaba izıva ia gıfar suam, ‘Kırara, God Gumazamizıba Ua Me İnıasa Mısevezir Gumazım,’ o ‘kı Godın akam inıgha izir gumazır mam,’ egh me mirakelin bar ekiaba koma dıgavır kuram gamır arazıbar amuti da otıvam. Me kamaghın ifonge, me gumazamizıbagh ifaraghti, me onganıgham. Egh me gavgavım iki, uaghan God ua bagha misevezir gumazamizıba, me uaghan me gıfarasa. Kamaghın me mirakelin kabar amuam. Egh dughıataba me me gıfarsı damuva avegham. ²³ Kı gın otıvamin bizıba bar dar gun ia mikeme. Kamaghın ia

deravıra uarı bagh gan.”

Iesus ghaze, gın Gumazıbar Otarım izam
(Matyu 24:29-31 ko Luk 21:25-28)

²⁴ Egha İesus mıgia ghua kamaghın mıgei, “Osımtızir ekiar kabar dughıam gıvaghti, gın ızamin dughıamın bizır kaba otıvam.

‘Aruem mitategham,
eghti iakinim isiraghan kogham;
²⁵ eghti mıkovézıba overiamın asıghıram,
eghti overiamın itir bizır gavgavıba sıvagh sıvagh,
uan danganıba ataghragham.’

²⁶ Dughıar kamın gumazıba gantı Gumazıbar Otarım gavgavır ekiam ko angazan garır ekiam sara ghuarıamın tongın izam. ²⁷ Egh a uan enselba amadaghti me mangı nguazım ko overiamın danganıba bar ko nguazımın otevíba bar dar mangıva God mısevezir gumazamizıba men aku a bagh izam.”

Iesus ghaze, ia temer fıghın gan fıogh
(Matyu 24:32-35 ko Luk 21:29-33)

²⁸ Egha İesus mıgia ghua kamaghın mıgei, “Temer fıghın aguaba ua diz murti, ia fıogh suam, amozımın dughıam roghıra ize. İa

temer fighin gan nighnizim iniam. ²⁹ Kamaghira ia bizir kabar ganti da otivti, ia fogh suam, Gumazibar Otarim a ua izamin dughiam roghira ize. A tiar akamin tughav iti. ³⁰ Ki guizbangira ia migei dughiar kamın itir gumazamizir kaba ikivira ikiti bizir kaba bar otivam. ³¹ Overiam ko nguazim givagham, eghti nan migirigiaba givaghan kogham.”

Iesus ghaze, a ua izamin dughiam tav a gifozir puvati
(Matyu 24:36-44)

³² Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Tav fozir puvati, dughiar manamra ki ia migeir bizir kaba otivam. Godin Nguibamin itir enselba ko Godin Otarim uaghan fozir puvati. Afeziar Ekiam uabira fo.

³³ “Ia dughiar kamın izamin dughiam gifozir puvati. Ia deravira uari bagh ganiva mizuam. ³⁴ Dughiar kam mati gumazim igharagha zui. A uan dipenim ategha ghua uan dipenim isa uan ingangarir gumazibar dafarim garighava dipenimin ingangariba me rome. A tiar akamin itir gumazimin migia ghaze, ni deravira gan.

³⁵ “Dipenimin ghuavim izamin dughiam ia a gifozir puvati, a bogarangra izam, o dimagarir arizimin izam, o tuariba akiti a izam, o aminim tiraghti a izam, o?

Kamaghin ia deravira gan. ³⁶ Puvatightima, a zuamiram otogh ian ganti, ia dakuvira ikiam. ³⁷ Ki ia migeir bizir kaba, ki gumazamiziba bar me migei, ‘Ia deravira gan!’ ”

14

Gumazir dapaniba Iesus misueghti an aremeghasa migirigiabar kiri

(Matyu 26:1-5 ko Luk 22:1-2 ko Jon 11:45-53)

¹ Dughiar kam, God Israelbagh Itazir Dughiam, koma Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiam, dughiar pumuningra ikiavira itima, ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, arazir mogometamin Iesusin suiragh amisueghti an aremeghasa tuaviba buri.*
² Me kamaghin uariv gei, “E isamin dughiamin an suighan kogham. E damuti isamin itir gumazamiziba midorozir ekiatam e damigham.”

Amizir mam mughuriar aghuim zuir borem Iesusin dapanim ginge.

(Matyu 26:6-13 ko Jon 12:1-8)

³ Egha Iesus Betanin nguibamin ikiava lepa itir gumazim Saimonin dipenimin aven dagher dakozimin apava aperaghav iti. An apava aperaghav itima,

13:32: Mt 24:36 **13:34:** Mt 25:14, Lu 12:36-38 **13:35:** Lu 12:38 **14:1:**

Kis 12:1-27, Mk 11:18 * **14:1:** (14:1) Ni Israelbagh Itazir Dughiam koma Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiamin mingariba gifoghsi, ni akirangin itir Akar Mingaribar gan. **14:3:** Lu 7:37-38

amizir mam mughuriar aghuim zuir borer mam. An alabastan ingarizir misevimin iti. An ziam nat, an ivezim bar pin iti. Amizir kam borer kam inigha Iesus bagha izegha borev sevim abigha borev Iesusin dapanim ginge. ⁴ Ezi uaghan itir darasi me nav-iba isiava kamaghin uariv giavira iti, "Tizim bagha kav borer mughuriar aghuim zuim pazava a gami?" ⁵ An anemadagha dagiar aviriba inighai. An ivezim azenir vamiran ivezim gafira. Eghti an dagiaba onganarazibagh amibar akuragham." Egha me puv an atari, egha an anogorosi. ⁶ Ezi Iesus kamaghin migei, "Anetakigh. Ia tizim bagha osimtizim a garisi? Anetakigh! An arazir aghuim na gami. ⁷ Onganarazibagh amiba zurara ia ko ikiam. Ia dughiar manam men akurvaghsi, men akurvagh. Ki zurara ia ko ikian kogham. ⁸ Ki aremeghti a damuamin bizim, a na gami. A faragh mughuriar aghuim zuir borev nan mikarzim daghuighti me gin na mozim darigham. ⁹ Ki guizbangira ia migei, me nguazir kam in danganir manamin Godin akar aghuim akuniva egh amizir kam amizir arazim uaghan a mikimiva egh a ginighnighivira ikiam."

Judas Iskariot Iesus inigh ofa gamir gumazir ekiabar

dafarim darighasa akar gavgavim arkiri

(Matyu 26:14-16 ko Luk 22:3-6)

¹⁰ Ezi Judas Iskariot 12 plan aposelin mam, a Iesus isiva ofa gamir gumazir ekiabar dafarim darighasa me bagha ghu. ¹¹ Ezi me an akar kam baregha bar akonge, egha dagiaba a daningasa akar gavgavim arkiri. Ezi an an suiragh me daningasa tuaviba buri.

Iesus uan suren gumaziba koma api

(Matyu 26:17-25 ko Luk 22:7-14 ko 22:21-23 ko Jon 13:21-30)

¹² Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiar faragha zuir dughiam, Judan gumaziba me arazir kam iti. Me faragh God Israelbagh Itazir Dughiam ginighnighiva sipsipin igiam inigh God danighiva an ofa damuam. Ezi Iesusin suren gumaziba an azara, "Ni danganir manamin, e mangi, ni God Israelbagh Itazir Dughiamin isam ramisi, e bizibar akiram?" ¹³ Ezi a uan suren gumazir pumuning amaga kamaghin aning migei, "Gua nguibar ekiamin mangiti gumazitam dipar minem ater izi gua batoghti, gua an gin mangi. ¹⁴ Dipenir an aven zuim gua an mangiva an ghuavim mikim suam, "Tisa kamaghin azangsis, "Nan danganir ki uan suren gumaziba ko

Israelbagh Itazir Dughiamin isamar amamim mana?"¹⁵ Eghti a dipenimin aven pin itir danganir ekiam ian ak- agham. Danganir kam biziba bar ikia e baghavira mizuai. Eghti ia danganir kam e uari bagh biziba bar dar akir."¹⁶ Ezi an suren gumazimning me ategha nguibar ekiamin aven ghua garima biziba a migirigiamin mirara ghuzi, ezi aning maghira God Israelbagh Itazir Dughiam bagha dagheba ko bizibar kiri.

¹⁷ Ezi guaratizimin Iesus uan 12 plan suren gumaziba ko otifi. ¹⁸ Egha me dagher dakozimin apiaghav ikiava apava, Iesus kamaghin migei, "Ki guizbangira ia migei, ian tav na isiva gumazir nan apanim gamibar agharim darigham, a uaghan na ko ikiava api." ¹⁹ Me an akam baregha, naviba bar oseme. Egha me bar vaghvaghera an azangsigha kamaghin migei, "Kirara markiana?" ²⁰ Ezi a me ikaragha kamaghin me migei, "Ia 12 pla ian tavra. Gumazir na ko itarir vamira bret azuim. ²¹ Ezi Gumazibar Otarim, Godin Akinafarim mikemezir moghin, an aremegham. Eghti gumazir Gumazibar Otarim isava apanibar agharim gatizim, gumaka! A bar ikuvigham! Amebam a batezir puvatizi, deraghai!"

Iesus bret ko wain uan suren gumazibagh aningi
(Matyu 26:26-30 ko Luk

22:15-20 ko 1 Korin 11:23-25)

²² Ezi Iesus uan suren gumaziba ko apa ikiava, a bretin mam inigha God minabagha egha anebigha, a isa uan suren gumazibagh aningi. Egha kamaghin me migei, "Kar nan nivafizim. Ia a inigh aneremi." ²³ Egha a wain apir itarim inigha egha God minabagha me ganingizi, ezi me vaghvaghera uarir guri. ²⁴ Me wain apima a kamaghin me migei, "Kar nan ghuzim, an Akar Dikirizir Gavgavim, a gavgavim a ganidi. A gumazamizir aviriba bagha ire. ²⁵ Ki guizbangira ia migei, Ki uam wainin ovizimin dipatam rameghan kogham, kamaghira iki mangi Dughiar God Bizibagh Ativamimin otogham. Eghti dughiar kam, ki wainin dipar igiam ramam."

²⁶ Egha me Godin ziam fer ighiar mam gamigha dikavigha Olivin Mighsiamin ghue.

Iesus ghaze, Pita gin mikim suam, a Iesus gifozir puvati.

(Matyu 26:31-35 ko Luk 22:31-34 ko Jon 13:36-38)

²⁷ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, "Godin Akinafarimin osizirim kamaghin iti,

'Ki sipsipbar garir gumazim a misueghti
sipsipba tintinimin
aregham.'

Kamaghin ia bar nighnizir gavgavim nan itim givaghtima, ia na ategh aregham. ²⁸ Ki ia migei, ki aremegh ua dikavigh ian faragh Galilin Distrighin mangam.” ²⁹ Ezi Pita kamaghin migei, “Me bar ni ateghti kirara puvatigham.” ³⁰ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ki guizbangira ni migei, datirighin dimagarir kamin ni uabi dughiar pumuning ko mikezim ni suam, ‘Ki a gifozir puvati,’ eghti tarim gin akazir pumuning damuam.” ³¹ Ezi Pita akar gavgavimra amua ghaze, “Ki ni ko ovengsiva ovengam, ki bar kamaghin mikemeghan kogham. Bar puvatigham!” Ezi suren gumaziba bar kamaghiram a migei.

Iesus Getsemanin azenimin God ko migei

(Matyu 26:36-46 ko Luk 22:39-46)

³² Egha Iesus uan suren gumaziba ko temer olivbar azenim, an ziam Getsemanin ghuegha, Iesus kamaghin me migei, “Ia kagh dapiaghiv kiti ki God ko mikimam.” ³³ Egha a Pita, Jems ko Jon me inigha ghu. Ezi atiatim puviram an anadima, a bar osemegha, ³⁴ kamaghin me migei, “Nan navir averiam, osimtizim a iteragha ghuaghiri. Ezi ki aremeghasava ami. Ia kagh iki, deravira gan.” ³⁵ Egha a mong isivagha ghugha, egha uan guam moghin nguazim girigha kamaghin

God ko migia ghaze, tuavir igharazitam ikitima God dughiar kurar kam na dam a inigh. ³⁶ A kamaghin God ko migei, “O Ame, nan afeziam, bizitam bar nin osemezir puvati. Kamaghin osimtizir kam, ni na dam a inigh. Ki ifongezir moghin puvati, ni ifongezir moghira, ni damu.”

³⁷ Ezima a uamategha uan suren gumazir pumuning ko mikezimin bighan ghugha garima me akui. Ezi a kamaghin Pita migei, “Saimon, ni akui? Ni tong na ko iki ganiva dughiar otevimin ikeghan kogham? ³⁸ Ia na bagh deravira gan, egh God ko mikim, eghti osimtizitam ia damuti, ia ireghan kogham. Ki fo, ian navir averiaba ifonge, ezi nivafiziba gavgaviba dar puvati. Kamaghin pariam ian azi.”

³⁹ Egha a uamategha ghugha faragha God ko mikemezi moghin ua a ko migei. ⁴⁰ Egha a uamategha suren gumaziba bagha iza gari, me akuavira iti. Pariam puv men azi. Ezi a me gaghurazi, me a mikimamin akabagh asa.

⁴¹ Ezi a dughiar mikezimin ghugha God ko mikemegha uamategha iza me migei, “Ia avughsava akuavira iti? Arazir kam atakigh! Dughiam oto. Ia gan, Gumazibar Otarim me a isiva gumazir arazir kurabagh amibar dafarim darighasa.

42 Ia dikavigh! E mangam! Ia gan. Gumazir na isiva apanibar aningamra muna izi!”

Judas Iesus isava an apanibar dafarim gati

(*Matyu 26:47-56 ko Luk 22:47-53 ko Jon 18:3-12*)

43 Egha Iesus Pita, Jems ko Jon migiavira itima, Judas, an suren gumazir 12 plan mam oto. Maburan avirim a ko midorozir sababa ko asianiba inigha Iesus bagha izi. Ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba ko Judan gumazir dapaniba, me me amangizi, me izi. 44 Gumazir Iesus isi men dafaribar arighasava amim faragha ghaze, “Ki arazir kam ian akagham. Gumazir ki toramig, kar Iesusra. Ia an suiragh, egh deraghvira an ganiva, egh a inigh mangi.”

45 Ezi Judas Iesus bagha ghuavira ikia kamaghin migei, “Tisa!” Eghava an tore. 46 Ezi gumaziba izava Iesusin agharibagh iregha, pamtem an suiki.

47 Ezima Iesusin boroghin itir gumazir mam uan midorozir sabam asigha, ofa gamir gumazibar dapanimin ingangarir gumazimin kuarim atu, ezi an kuarim dutuaghiri. 48 Ezi Iesus kamaghin migei, “Ki okimakiar gumazim puvati. Ia tizim bagha nan suighasa midorozir sababa koma asianiba atera izi? 49 Ki zurara ia ko ikia,

Godin Dipenimin miriamin aven sure gami. Ezi ia nan suighan aghua. Ezi Godin Akinafarimin osizirim mikemezir moghira ia kamaghin na gami.” 50 Ezima Iesusin suren gumaziba bar aneteghava are.

Gumazir igiar mam arav ghu

51 Ezi gumazir igiar mam bizitam aruzir puvati, egha inir ghurghurir azenan itimra ikegha Iesusin gin zui. Ezi Iesusin apaniba an suirazima, 52 a uan azenan itir inir ghurghurim ategha bibiamrama arav ghu.

Iesus Judan kotin aven iti

(*Matyu 26:57-68 ko Luk 22:54-55 ko 22:63-71 ko Jon 18:13-14 ko 18:19-24*)

53 Ezi Iesusin apaniba a inigha ofa gamir gumazibar dapanim bagha ghu. Ezi ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir dapaniba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me bar iza uari akufa. 54 Ezi Pita mong tizim a gatigha Iesusin gin ghua bar ghua ofa gamir gumazibar dapanimin dipenimin divazimin aven ghu. Egha kagh ganganir gumaziba koma aperaghav ikia avimin fii.

55 Ofa gamir gumazir ekiaba koma Judan kotin aven itir gumaziba bar Iesusin misueghti an aremeghasa akar men akurvaziba buri, egha tam batozir puvati. 56 Gumazir aviriba ifavarir

migirigiabar Iesus gami, ezi men migirigiaba voroghira zuir puvati. ⁵⁷ Ezi marazi dikavigha ifavarir akar kamin a migei, ⁵⁸ “E orazima, a ghaze, ‘Ki Godin Dipenir gumaziba ingarizim anepirigh, egh dughiar pumuning ko mikezimin igharazitamin ingarigham. Godin Dipenir ki ingaramim gumaziba ingarizir puvatizim.’” ⁵⁹ Ezi migirigiar kaba uaghan guizbangira voroghira zuir puvati.

⁶⁰ Ezima ofa gamir gumazibar dapanim dikavigha men tongin tugha egha Iesusin azara, “Ni akatam ikarvaghan aghua? Me ni gasir akar kam, a guizbangira, o?” ⁶¹ Ezi Iesus nimira ikia men migirigiatam ikarazir puvati.

Ezi ofa gamir gumazibar dapanim uam an azara, “Ni Kraiss, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim? Ni gumazamiziba ziam fer Godin Otarim?” ⁶² Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ki an Otarimra. Eghti ni ganti, Gumazibar Otarim gavgavim itir Godin agharir guvim daperagh overiamin ghuariaba sara izam.” ⁶³ Ezi ofa gamir gumazibar dapanim uan korotiaba abighava azara, “E tizim bagh ua akar akurvaziba buriam? Markiam! ⁶⁴ Ia uari a barasi, a migirigiar kurabar Godin ziam gasighasisi. Ezi ia manmaghin nighnisi?” Ezi me bar akam a gasa, egha

ghaze an aremegham.

⁶⁵ Egha marazi a gipari. Egha me an damaziba avara, egha me uan agharibar a misogha kamaghin migei, “Ni mikim. Tinara ni misosi?” Ezi ganganir gumaziba a inighava a misoghavira iti.

Pita ghaze, a Iesus gifozir puvati

(Matyu 26:69-75 ko Luk 22:56-62 ko Jon 18:15-18; 18:25-27)

⁶⁶ Dughiar kamra Pita dipenimin divazimin aven vanginan itima, ofa gamir gumazibar dapanimin ingangarir guivir mam izi. ⁶⁷ Egha Pitan garima an avimin fiima, a dikiraviram an gari. Egha kamaghin migei, “Ni uaghan Nasaretin gumazir kam, Iesus ko ike.” ⁶⁸ Ezi a uabin ghuaragha ghaze, “Ki ni migeir bizir mam gifozir puvati.” Egha divazimin tiar akar ekiamin otivasa azenan ghu. Ezi tuarim ati. ⁶⁹ Ezi ingangarir guivir kam kagh an apigha tuivighav itir gumazamiziba ua me migei, “Muna men mav.” ⁷⁰ Ezi a ua uabin ghuara. Ezi mong gin, an boroghin tuivighav itir darasi Pita migei, “Ni Galilin gumazim, kamaghin guizbangira ni men mavira.” ⁷¹ Ezi a pamtem migia ghaze, Ki guizbangira migei, ki ifaraghtima God na gasighasigham. Egha kamaghin me migei, “Ki gumazir ia migeir kam

gifoziir puvati.”⁷² A kamaghin miġiavira itima tuarim uam ake. Ezi Pita Iesus a mikemezir miġirigiam giniri, “Ni faragh dughiar pumuning ko mizezim in suam, ki Iesus gifoziir puvati, eghti tuarim gin dughiar pumuningin akegham.” Egha Pita nighnighava avegha bar puvirama azi.

15

Me Iesus inigha Pailat bagha ghu

(*Matyu 27:1-2 ko 27:11-14 ko Luk 23:1-5 ko Jon 18:28-38*)

¹ Egha bar mizaraghara, ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan gumazir dapaniba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba, ko Judan kotin aven itir gumazir igharaziba sara, me nighnizir mam bato. Egha me Iesusin dafariba ikegha an akua ghua Pailat ganingi. ² Ezi Pailat an azara, “Ni Judabar Atrivim, o?” Ezi Iesus a ikaragha kamaghin miġei, “Are, ni deraghavira miġei.” ³ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba bizir aviribar a miġiava, a gasi. ⁴ Ezi Pailat uam an azara, “Ni miġirigiar kaba ikarvagh, o puvati? Ni orasi, me bizir aviriba ni miġia ni gasi.” ⁵ Ezi Iesus bar miġeir puvatizima, Pailat diġavir kuram gami.

Pailat ter ighuvimin Iesus guasa miġei

(*Matyu 27:15-26 ko Luk 23:13-25 ko Jon 18:38-19:16*)

⁶ Ezi Pailat amir arazim kamakin, azeniba bar isar ekiar kam in dughiam, me Pailatin mikimtima a kalabusin itir gumazir me ifongezim, aneteghti, a mangam. ⁷ Gumazir mam, an ziam Barabas, a gumazir gavman ko misoziba me ko kalabusin iti. Me bizir kam bagha kalabusin iti. Me gavman ko uariv sogha gumazir mabav soghezi me ariaghire. ⁸ Ezi gumazamiziba Pailat iti naghin ghuavanabogha kalabusin itir gumazir me ifongezim ateghasa Pailatin azangsis. Kar arazir Pailat zurara amim. ⁹ Ezi Pailat men azara, “Ki Judabar Atrivim ategh ia bagh anemangasa, ia ifonge?” ¹⁰ Pailat fo, ofa gamir gumazir ekiaba Iesus amir biziba bagha naviba ikuvava, a isa Pailatin dafarim gati. ¹¹ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba miġirigiar navibagh iniviba gumazamizibagh anidi. Eghti me Pailatin mikemeghti a Iesusin anogoregh, egh Barabas ateghti a me bagh izam. ¹² Ezi Pailat azara, “Gumazir ia Judabar atrivim arizim, ki manmaghin a damuam?” ¹³ Ezi gumazamiziba pamtem dia kamaghin miġei, “A isi ter ighuvimin aneguragh!” ¹⁴ Ezi Pailat men azara, “Manmagh su? An arazir kurar manam gami?” Ezi me bar pamtem dia miġei, “Ter ighuvimin aneguragh!” ¹⁵ A me damuti men naviba deraghasa, Pailat Barabas

ataki. Egha midorozir gumazibav kemezi me benibar Iesus fozoroghezi Pailat ter ighuvimin aneguasa me ganingi.

Midorozir gumaziba Iesus dipofi

(Matyu 27:27-31 ko Jon 19:2-3)

¹⁶ Egha midorozir gumaziba Iesus inigha gavmanin dipenir ekiamin miriamin aven ghuaghira midorozir gumaziba bar men diazi me iza uari akufa. ¹⁷ Egha me korotiar aghevur ruarim a garugha egha dikonir amianim arkirigha an dapanim garu. ¹⁸ Egha me maghira an diava a migei, "Judabar Atrivim, nirara atrivir ekiam!" ¹⁹ Egha me aghorim an dapanim misoghava, egha uaghan a giparavira iti. Egha me ifara uan tevir akuribagh isin ira mati me guizbangira an ziam fe moghin ami. ²⁰ Me arazir kabar a gamua a dipovegha givagha, a da korotiar me a agaghuiziba suegha, ananaba agaghui. Egha me a isa ter ighuvimin a gafughasa an akua zui.

Midorozir gumaziba Iesus isa ter ighuvimin aneguragha a gafu

(Matyu 27:32-44 ko Luk 23:26-43 ko Jon 19:17-27)

²¹ Sairinin gumazir mam Saimon, a Aleksander ko Rufusin afeziam, a nguibar igharazimin ikegha

Jerusalemın aven zui. Ezi midorozir gumaziba Iesus guamin ter ighuvim a terasa an suirazi, an aneteri.

²² Egha me ghua danganir mamın ziam Golgata, me an otifi. (Danganir kamın ziamın mingarim kamakın, Dapanir Agharir Danganim.) ²³ Egha me wain ko mızaziba agevir dipam veregha Iesus ganidima an an aghua. ²⁴⁻²⁵ Ezi aruem anabozi, me a isa ter ighuvimin aneguragha a gafu. Ezi midorozir gumaziba an korotiaba tuiragh uari daningasa satu gikararai. Tina faragh otogh, korotiar manam iniam. ²⁶ Egha me an gun migeir akar kam osiri, "A Judabar atrivim." Me ghaze, a bizir kam bagha kotın tughava areme. ²⁷⁻²⁸ Me gumazir okiava midorozibagh amizir pumuning, Iesusın boroghın uaghan aning agura. Me mav isa Iesusın agharir guvimin itir ter ighuvim gafu, egha mav isa agharir ikiriamın itir ter ighuvim gafu.

²⁹ Ezi iza zui darasi me dibovibar a mighiava uan dapaniba roava ghaze, "Ore! Ni, gumazir Godın Dipenim akarigh aruer pumuning ko mikezimin uam an ingarasa mikemezim, ³⁰ datirighın ni uabi uabin akuragh, ter ighuvim ategh izighiri!" ³¹ Ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba uaghan kamaghiram

a dipova uariv gei. Me kamaghin miġia ghaze, "Aigharaz darazir akurvagha uabira uabin akurvaghan asa!
³² Gumazir kam, a ghaze, ki God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim ko Israelbar Atrivim, a ter ighuvim ategh izighiritima, e an ganigh niġnizir gavgavim an ikiam." Gumazir okimakiar an boroghin guraghav itimning uaghan miġirigiar kurar aviriba puviram a miġiavira iti.

Iesusin ovevem

(Matyu 27:45-56 ko Luk 23:44-49 ko Jon 19:28-30)

³³ Aruem iza pazaghar torimin itima mitatem nguazimin itir nguibaba bar da avaragha, ghua dughiam 3 kloghin guaratizimin tu.
³⁴ Egha dughiam 3 kloghin itima Iesus tiarir ekiamin pamtem kamaghin dei, "Eloi, Eloi, lama sabaktani?" Akar kamin mingarim kamakin, Nan God, nan God ni tizim bagha na ataki? ³⁵ Ezi roghira tuivighav itir darasi oregha ghaze, "Ia oragh, a Elaijan dei." ³⁶ Ezi gumazir mam ivegha ghua dipamin suizir bizim isa wainin afangtizim garugha a isa aghorir mam gatigha, Iesus damasa an an amadi. Egha a ghaze, "Ia tegh, e ganika, Elaija ti iziva an akuragham, o puvati."
³⁷ Ezi Iesus pamtem diagha duam sue.

³⁸ Ezi Godin Dipenimin itir inir ekiar guraghav

itim pin ikegha tongira bigha ghuaghira vin otogha akuar pumuning iri. ³⁹ Ezi midorozir gumazir 100 plan garir gumazir dapanir mam, Iesusin boroghin tughav ikia orazi a pamtem digha manmaghin aremezir arazimin ganigha ghaze, "Bar guizbangira, gumazir kam Godin Otarimra!"

⁴⁰ Ezi amizir maba mong saghon tuivighav ikia gari. Men tongin Makdalan nguibamin amizim Maria, ko Jemsin igiam ko Josepin amebam Maria, ko Salome. ⁴¹ Amizir kaba Galilin ikegha Iesusin akurvagha egha an gin arui. Amizir avirir maba sara Iesus ko Jerusalem in anabogha uaghan iti.

Me Iesusin kuam isa dagiar torim gati

(Matyu 27:57-61 ko Luk 23:50-55 ko Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Datirighin Sabat bagha bizibar kirir dughiam. (Eghti guaratizim Sabat otogham.) Ezi kamaghin aruem gevima, Arimatean gumazim Josep, Judabar kotin aven itir gumazir aghuir me bar fozim. A uabi uaghan God Bizibagh Ativamin Dughiam bagha mizuai. An atiatir puvatigha Iesusin kuam iniasa ghua Pailatin azai. ⁴⁴ Ezi Pailat orazi, Iesus aremegha givazi, a digavir kuram gami. Egha a midorozir gumazir 100 plan garir gumazim bagha akam amadazima a izima an an azara, "Iesus guizbangira

aremezi, o?" ⁴⁵ Ezi an an migirigiam baregha a fo, Iesus guizbangiram areme. Ezi a Iesusin kuam iniasa Josepin amamangati. ⁴⁶⁻⁴⁷ Ezi Josep inir ghurghurir aghuir mam givezegha izava Iesusin kuam adangi. Egha a righa ghua dagiar torir me dutuzimin ghugha anerizima Makdalan amizim Maria ko Josepin amebam Maria, aning garima, Josep Iesusin kuam isa dagiar torimin aven anetigha, dagiar ekier mam poghpuegha izava an akam dukua.

16

Iesus ua dikafi

(Matyu 28:1-8 ko Luk 24:1-12 ko Jon 20:1-10)

¹ Egha Sabatin dughiam givazima, Makdalan amizim Maria, Jemsin amebam Maria, ko Salome mangi Iesusin kuam daghuasa borer mughuriar aghuaribagh ivese. ²⁻³ ⁷ pla dughiabar faragha zuir dughiamin aruem anadima mizaraghara me dagiar torir matmatiamin ghua uarira uariv gei, "Tina dagiar torimin akam gasarazir dagiam puegham?" ⁴ Egha me ghua garima dagiar ekier kam, me a poghpuegha ghu. ⁵ Ezi me dagiar torir akamin aven ghua garima gumazir igiar mam korotiar ghurghurir ruarim arugha agharir guvimin amadaghan

aperaghav iti. Ezi me an ganigha bar aguaghfa.

⁶ Ezi a kamaghin migei, "Ia akongan marki. Ia Nasaretin gumazim Iesus bagha gari. A ter ighuvimin aremegha ua dikafi! A kagh itir puvati. Ia kagh a irighav ikezir dan-ganimin gan. ⁷ Egh ia mangi, Pita ko an suren gumazir igharazibav kemegh, 'A ian faragh Galilin mangam. A mikemezir moghin ia munagh a bativam.'"

⁸ Ezima me digavir kuram gamigha aguava azenan ghuegha puv are. Me ati-atingi, kamaghin me taraziv kemezir puvati.

Makdalan amizim Maria Iesusin gani

(Matyu 28:9-10 ko Jon 20:11-18)

⁹ Iesus ⁷ pla dughiabar faragha zuir dughiamin mizaraghara ua dikavigha Makdalan amizim Maria faragha uabi isava an aka. Amizir kamnaghra Iesus faragha duar kurar ⁷ pla an itiba batoke.* ¹⁰ Ezi gumazamizir Iesus ko aruava ikeziba, me a bagha bar osemegha puv azia itima, Maria ghugha Iesusin gun me migei. ¹¹ Ezi me orazi, Iesus ua dikavigha uabi isa Makdalan Marian akazi, an an gani. Me kamaghin oregha nighnizir gavgavim amizir kam in akabar itir puvati.

16:7: Mt 26:32, Mk 14:28 **16:9:** Lu 8:2 * **16:9:** (16:9-16) Fofozir gumazir aviriba Sapta 16, ves 9in kegha ghua 20in tuzir akabav gia ghaze, Mak uabi an osirizir pu, gumazir mam gin an osiri. **16:10:** Lu 24:10

*Suren gumazir pumuning
tuavim in Iesusin gani*

(Luk 24:13-35)

¹² Egha dughiar kam-naghra gin Iesus gumazir igharazim in min otozi suren gumazir pumuning nguibar ekiam in azenan zuima an aning bato. ¹³ Ezi aning uamategha iza bizir kam in gun maraziv kemezi, me uaghan nighnizir gavgavim aning in akabar itir puvati.

*Iesus me damuamin ingan-
garim in gun uan suren gu-
mazibav gei*

*(Matyu 28:16-20 ko Luk
24:36-49 ko Jon 20:19-23)*

¹⁴ Egha gin 11 plan suren gumaziba apima Iesus uabi isa men aka. Egha a, me nighnizir gavgavim puvatizir bizim ko, me navir gavgavim ikia a ua dikavizi migirigiam marazi an ganigha migeima me nighnizir gavgavim migirigiar kam in itir puvati, ezi bizir kaba bagha Iesus me migia men atari. ¹⁵ Egha a kamagh in me migei, "Mangi nguazir kam bar a daruva nguazir kam in itir gumazamiziba bar akar aghuim me mikim. ¹⁶ Eghti tina nighnizir gavgavim nan ikiva, egh rueghti, God an akuraghti, a zurara God ko ikiam. Eghti tina nighnizir gavgavim nan itir puvati, a God in kotin ikiva ivezir kuram iniam. ¹⁷⁻¹⁸ Eghti nighnizir gavgavim nan itiba, mirakelin arazir kaba

uaghan me bativam: me nan ziam duar kuraba batoghiva, me nguibabar akar fozir puvatizibav kimiva, egh kuruziba uan dafaribar dar suigham. Egh me imezir dipar ariaghitamar ameghti a tong men nav-ibagh asighasighan kogham. Egh me uan dafariba isi arimariar gumazibar arighti men arimariaba givam."

*God Iesus inigha uan
Nguibamin ghuavanabo*

*(Luk 24:50-53 ko Aposel
1:9-11)*

¹⁹ Egha Ekiam Iesus bizir kabar me mikemegha givazima God a inigha uan nguibamin ghuavanabo. Ezima a God in agharir guvim in amadaghan aper-aghav iti. ²⁰ Ezima an suren gumaziba nguazir kam in danganiba bar dar ghuava akam akuri. Ezi Ekiam me ko ingara uan akam gavgavim a ganiga mirakelin araziba sara akakasi, kamagh in gumazamiziba fo, akar kam guizbangira.

Luk Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Luk Osirizir Akar Aghuimin, e Iesusin garima, a Israelbar gumazamiziba ua me inigha, egha Kantrin Igharazibar Gumaziba, uaghan me ini. Ezi Iesus uan ingangarim damuasa, kamaghin gumazamizibav miġia ghaze, God akar aghuim gumazir onganaraziba mikinasa na ginaba. Ezi kamaghin amizima, Ekiamin Duam nan iti. (Luk 4:18in gan.) Ezi bar guizbangira, akinafarir kamın Luk Iesus geghara ghaze, a gumazamizir osimtizir aviriba ateribar apangkuvigha deravira me gami.

Bizir Iesus amiba, da an adarazir gamima, me bar a gakonge. Dughiar Maria a batezimin, gumazamiziba bar akonge (Luk 1:42-48, 2:10), egha ghua akinafarim ġivazi naghin tuzi, Iesus Godin Nguibamin ghuavanabozima, me bar akuega mamaghira iti. (Luk 24:52in gan).

Iesusin ikimirimin bizir aviriba Luk uabira dagh eghari. Bizir kaba, da akinafarir igharazitamin itir puvati. Luk uabira, Iesus nguazimin izezir bizir avirir otivizibagh eghari. Luk uabira, a Iesusin akar isin zuir kam geghari, a kamakin: Gumazir mam osimtizim

tuavimin a bato, ezi Samaritan gumazim an akura. Ezi akar isin zuir igharazim, Luk a geghari, otarim afeziam ategha ghua tintinibar aruigha ġin uamategha ize. Egha Luk Iesusin akar isin zuir mabanang uaghan dagh eghari. Egha Luk uabira, bizir Saktus batozim geghari, kar gumazir dagiaba isim.

Bizir maba Luk akar aviriba dar iti, dar kara: God ko mikimivira ikiamin arazim, ko Godin Duamin ingangarim, ko God gumazamizibar arazir kuraba ġin amadir arazim. Egha Luk uaghan amiziba ingarizir bizibar akar aviriba da iti.

Lukin akaba, da akinafarir kamra itir puvati. Luk uaghan akinafarir igharazim osiri, e a dibora ghaze, Aposelbar Ingangaribar Akinafarim. E fo, Iesus Godin Nguibamin ghuavanabogha ġivazima, Aposelba bizir aviribagh ami. Ezi akinafarir kamın aven, Luk aposelba amizir bizibar eghaghanim osiri.

Luk osirizir akar faragha zuim

¹⁻⁴ Gumazir aruam, Tiofilus, ni fo, gumazir aviriba God en tongin amizir bizibar ganigha, dar gun osirasava ami. E gumazir uari uan damaziba ganizibar akam baraki. Egha me faragha Godin akamin ingangarir gumazibar otivigha, egha an akam akuri. Kamaghin amizi, ki uaghan akar

kam osirigh ni bagh aneman-gasa. Egha ki deraghavira dar mingaribagh foghasa ingara ghua dagh foghava, ni bagha bar deravirama da osiri. Ni dar gan fogh suam, bizir ni oraghizir kaba da guizin biziba.

**Jon Gumaziba Ruer
Gumazimin
amebam a batezir
dughiam, ko Maria
Iesus batezir
dughiamin
mikirigiam**

(Sapta 1:5-2:52)

*Ensel Sekaraian migia
ghaze, Jon otogham*

⁵ Dughiar kamın Herot Judian atrivimın itima, Godin ofa gamir gumazir mamın ziam Sekaraia, an Abiyan adarazir gumazir mam. Ezima an amuim Elisabet, an Aronın ovavim. ⁶ Aning bar deraghavira Godin araziba koma an akam baragha dar gin zui. Ezima God aningın garima, aning an damazimın bar dera. ⁷ Elisabet furabagh ati, kamaghın amizima aning boriba puvatighava, dughiar ruarim pura ikia ghua bar ghuri.

⁸ Ezi dughiar mamın ofa gamir gumaziba ingarima, Sekaraia uaghan ofa gamir gumazimın min Godin damazimın ingari. ⁹ Ezi me

Godin Dipenimın ofa gamir gumazibar arazibar gintigha, gumazim amisivasa me dagiabagh da kuri. Ezi God anemisefe. Eghti Sekaraia Godin Dipenimın aven mangi migharir mughuriar aghuim zuim dapongam.* ¹⁰ Ezima migharir mughuriar aghuim zuim dapongamin dughiam otozima, gumazamizir Godin ziam feba, Godin Dipenimın miriamın uari akuvagha God ko migei.

¹¹ Ezima Ekiamın Ensel a batogha, migharir mughuriar aghuimın ofan danganimın agharir guvimın amadaghan tughav iti. ¹² Ezi Sekaraia an apigha digavir kuram gamigha bar atiatingi. ¹³ Ezima ensel kamaghın a migei, "Sekaraia, ni atiatingan marki, ni God ko mikemezir mikirigiam, God a baraki. Ezima nin amuim Elisabet ni bagh otarim bategham. Eghti ni ziar kam, Jon a datigh. ¹⁴⁻¹⁵ Egh ni bar akuegh navir amirizimın iki. Eghti a Godin damazimın ziar ekiam iniam, kamaghın gumazamizir aviriba an otoghamin dughiamın bar akuegham. Eghti a wain ko dipar onganibar aman kogham. Egh a uan amebamın navir averiamın aven ikivira ikiti, Godin Duam bar a gizivagham. ¹⁶ Egh a uam Israelin gumazamizir

1:5: 1 Sto 24:10

1:6: Stt 17:1, 1 Kin 9:4, Ap 23:1, Fl 3:6

1:8: 1 Sto 24:19,

2 Sto 8:14, 31:2

1:9: Kis 30:7-8, 1 Sml 2:28, 2 Sto 29:11

* **1:9:** (1:9)

Kar men arazim, God gumazim uan ingangarim bagha anemisivasa, me ikararer kam gami. Ikararer kam a satun ikararer biziba iniasa ikararemın amir puvati.

1:10: Wkp 16:17, MAA 8:3-4

1:12: Het 6:22, Dan 10:8, Lu 1:29, Ap 10:4

1:16:

Mal 4:5-6

aviriba inigh men Ekiam God bagh mangam. ¹⁷ Egh Elaijan itir Godin Duam ko gavgavir kamra Jon Ekiamin faragh mangiva, afeziabar amutima me uan boriba ua dagh fueghiva, akiriba ragha God gasaraziba ua me damutima me ua nighnizir aghuibar gumazibar amuva, egh gumazibav kintima me uari akirighasi Ekiam mizuam ikiam.”

¹⁸ Ezi Sekaraia enselin azara, “Ki ghurizi, nan amuim uaghan ghurigha gifa. Kamaghin amizi, ki manmaghin bizir kam guizbangira a gifogham?”

¹⁹ Ezi ensel an akam ikara, “Ki Gabriel. Ki Godin damazimin tughav iti. God uabi na amadazima, ki akar aghuir kamın ni mikimasa ize. ²⁰ Ni nan akaba baregha nighnizir gavgavim dar itir puvati. Ezi bizir kam bagh ni mikiman kogh nimira ikiam, mamaghira ikitima bizir kaba otivamin dughiam otogham.”

²¹ Ensel Sekaraia migeima, gumaziba ko amiziba azenan ikia Sekaraia mizua ghuav amiragha pura nighnisi, manmaghin amizim a dughiar ruarimin Godin Dipenimin aven iti? ²² Ezi an azenan otoghava, me mikiman asaghasaki. Ezi me fo, a ti Godin Dipenimin aven irebamın min bizitamın

gani. Egha an akamin me migeir puvatigha dafaribara me migei.

²³ Eghava an ingangarir dughiam givazima, a uan nguibamin ghu. ²⁴ Ezima dughiar maba ghua givazima an amuim Elisabet navim ada 5 plan iakinibar uabi modo. ²⁵ Egha a kamaghin migei, “Ekiam na bagha bizir kam gami. A nan apangku- vigha nan aghumsizim gumazamizibar damazimin anedangi.”

Ensel Maria bagha akam inigha zui

²⁶ Egha Elisabetin navir adasem 6 plan iakinimin otozima, God ensel Gabriel Nasaretin anemada, Galilin Distrighin aven itir nguibam. ²⁷ Ezi ensel ghua, guivir igiar gumazitam koma akuizir puvatizim, an ziam Maria, me gumazim Josepin ikiasa a ginaba. Josep, an Atrivim Devitin ovavimra. ²⁸ Ensel a bagha ghuava kamaghin a migei, “Dughiar aghuarim Maria. Ekiam ni gifongegha deravira ni gamua egha ni ko iti.” ²⁹ Ezi Maria an akam baregha digavir kuram gamigha pura nighnisi, “Kar akar manmaghin amizim?”

³⁰ Ezi ensel kamaghin a migia ghaze, “Maria, ni atiatingan marki, God bar ni gifuegha ni ko iti. ³¹ Ni oragh, ni navim asegh otarim

1:17: Mal 3:1, 4:5-6, Mt 11:14, 17:11-13, Mk 9:12 **1:18:** Stt 18:11 **1:19:** Dan 8:16, 9:21, Mt 18:10, Hi 1:14 **1:20:** Ese 3:26, 24:27, Lu 1:45 **1:23:** 1 Sto 9:25
1:25: Stt 30:23, Ais 4:1, 54:1, 54:4 **1:27:** Mt 1:18, Lu 2:5 **1:28:** Het 6:12, Dan 9:23, 10:19 **1:31:** Ais 7:14, Mt 1:21, Lu 2:21 **1:32:** Sng 132:11, Jer 23:5, Mk 5:7

bateghiva, ziar kam Iesus, a datigh. ³² A ziar ekiam ikiti, me suam, kar Godin bar pin itimin otarim. Eghti God a damighti, a uan ovavim, Atrivim Devitin min ikiam. ³³ Eghti a Jekopin adarazir atrivimin ikivira ikiam. Eghti a bizibagh ativamin dughiar kam givaghan kogham.” ³⁴ Ezima Maria kamaghin enselin azara, “Ki guvir igiar patamin itir puvatizim. Ezima bizir kam manmaghin na batogham?” ³⁵ Ezi ensel an akam ikaragha kamaghin migei, “Godin Duam ni bagh izeghti bar pin itir Godin gav-gavim ni avaragham. Eghti borim Godin damazimin zueghti me Godin Otarim a darigham. ³⁶⁻³⁷ Bizitam Godin aven kozir puvati. Nin anabam Elisabet, a ghurigha, egha uaghan navim adai. Me ghaze, an navim asangan kogham, ezi an navir adasem datirighin iakinir 6 plan tu.” ³⁸ Ezi Maria kamaghin ensel ikara, “Ki Godin ingangarir amizim. Ni mikemezir moghira God bizibar na damu.” Ezi ensel anetegha ghu.

Maria Elisabetin ganasa zui

³⁹ Ezi dughiar kamin Maria uan biziba akirighava zuamira nguibar ekiar Judian Distrighin mighsiamin itimin ghu. ⁴⁰ Egha a Sekarian dipenimin aven ghugha dughiam Elisabet ganingi.

⁴¹ Ezi Elisabet Marian tiarim barazima, an borim an navimin aven aguaghfa, ezima Elisabet Godin Duam a gizifa. ⁴² Eghava a pamtemin tiarim akarigha kamaghin migei, “Ni amizibagh afirazi God bar bizir aghuim ni gami. Egh a uaghan bizir aghuim borir ni oteghamim gami. ⁴³ Ezi God tizim bagha deravira na gami, ezima nan Ekiamin amebam na bagh izi? ⁴⁴ Ezi ki ni barazi, ni dughiam na ganingizima borir na navir averiamin itim bar akuegha aguaghfa. ⁴⁵ Ni nighnizir gavgavim Godin iti, ezi Ekiam ni mikemezi moghin bizibar ni gami. Kamaghin ni bar akongegh.”

Marian ighiam

⁴⁶⁻⁴⁹ Ezi Maria kamaghin migei,

“Ki pura Ekiamin ingangarir amizim,
kamaghin amizima a na giniri.

Kamaghin nan navim
Ekiamin ziam fe.
Ezi nan duam God bagha
bar akonge,
a nan akurvazim.

God a bar gavgavigha bizir
bar ekiabar na gami.

Ezi an ziam bar zuegha
dera.

Kamaghin amizi,
datirighin tugh mangi
gumazamiziba na
mikim suam,
God deravira ni
gami.

50 Ezima a gumazamizir an atiatiaava an apengan itibar apangkufi.

A kamaghira datirighin itir gumazamizibar amu

gin izamin gumaziba ko amizibar amu mamaghira ikiam.

51 A uan dafarim̄n bizir bar gavgavibagh ami.

Gumazir uarira uan ziaba feba, a men agirazima me are.

52 God atrivibar gavgavim dikabiragha gumazir kiniba fe.

53 A bizir aghuiba isava mitiriaba azibagh aniga,

biziba bar izivaziba amangizima me pura ghue.

54-55 A uan ingangarir gumazim Israelin akura. Egha en ovavibagh amizir akar gavgavim ginighnighavira iti.

Egha Abrahamin apangkuvigha,

egh gin otivamin gumazibar apangkuvigh mamaghira ikiam.”

56 Ezi Maria iakinir pumuning ko m̄kezimin Elisabet ko ikegha gin uamategh uan nguibamin ghu.

Elisabet Jon batezir dughiam

57 Ezima Elisabet otamin dughiam otozima, an otarim bate. 58 An boroghira itir darasi koma an anababa kamaghin oraki, Ekiam an apangkuvigha bizir aghuim a gamizima, me a ko bar akonge. 59 Ezi an 7 plan dughiaaba givazima, me

borimin mikarzir mogomem aghorasa izi. Egha me an afeziamin ziam Sekaraia a darighasa. 60 Ezima an amebam kamaghin me m̄gei, “Puvati! E Jon a darigham.”

61 Ezi me kamaghin a m̄gei, “Nin anabatam ziar katam itir puvati.” 62 Egha me dafarimra an afeziamin azangsis̄i, a ziar manatam uan otarim darigham.

63 Egha Sekaraia an ziam osirasa biziba bagha dafaribara men azangsis̄i. Egha kamaghin osiri, “An ziam Jon.” Ezima me kamaghin ganigha bar aguaghfa. 64 Ezima an akam zuamira kuiaghrizima an mizem firiaghrizima, a

maghira m̄giava Godin ziam fe. 65 Ezima an boroghin itir darazi kamaghin ganigha, bar atiatingi. Ezima Judian Distrighin itir nguibar m̄ghsiabar itibar gumaziba

bizir otivizir kaba baregha dar gun uariv gei. 66 Ezi Ekiamin gavgavim borir kam ko iti. Ezima me bar moghira bizir kam baregha, a ginighnigha a bagha azangsis̄i, “Borir kam bar

1:50: Kis 20:6, Sng 103:13-18 1:51: 2 Sml 22:28, Sng 33:10, 98:1, Ais 40:10, 1 Pi 5:5 1:52: 1 Sml 2:6, Jop 5:11, 12:19, Sng 113:6, 147:6 1:53: 1 Sml 2:5, Sng 34:10, 107:9 1:54-55: Stt 17:7, 17:19, 18:18, 22:17, Sng 98:3, 132:11, Ais 41:8, Mai 7:20, Ro 11:28, Ga 3:16 1:59: Stt 17:12, Wkp 12:3, Lu 2:21 1:60: Lu 1:13 1:66: Stt 39:2, Sng 80:17, Ap 11:21

manmaghiram otogham?"

Sekaraian ighiam

⁶⁷ Ezima an afeziam
Sekaraia Godin Duam
a gizivazima, a Godin
nighnizimin gun migei,

⁶⁸ "Ekiam iza uan gumaziba
ko amiziba ua me ini,
kamaghin amizima, e an
ziam fe, a Israelbar
God.

⁶⁹ God en akurvaghasa uan
ingangarir gumazim
Devitin adarazir aven
gumazir bar gavgavim
amisefe.

⁷⁰ Godin akam inigha izar
gumaziba bizir kamın
gun fomira kamaghin
me mikeme.

⁷¹ An en apaniba koma en
atara pazav e gamibar
dam e iniasa ize.

⁷² Egh apangkuvim en ovav-
ibar akakaghiva,
uan Akar Dikirizir Gavgavim
nirigham,

⁷³ akar gavgavir en
ovavim Abraham
ganingizim.

⁷⁴ Egh en apaniba dam e
iniva,
en amamangatightima
e an ingarsiva atiatin-
gan koghiva,

⁷⁵ eghiva e an damazimin
arazir aghuir a
ifongezibar gin
mangam,

eghti a ifongezir
arazir aghuir kaba
en ikiam.

⁷⁶ Ezi ni nan borim, ni faragh
mangi Ekiam bagh tu-
avim akir.

Kamaghin amizim, me
Godin bar pin itimin
akam inigha izar gu-
mazim ni darigham.

⁷⁷⁻⁷⁸ Godin apangkuvim e ko
itima, a uan gumaza-
miziba ua me iniamin
fofozim me ganiga,
men arazir kuraba gin
amadi.

Ezima aruemin
angazangarim
Godin Nguibamin
ikegh e bagh
izighram.

⁷⁹ Egh angazangarim
mitarmemin iki-
ava aremeghasava
amibagh feghiva,
egh navir amirizimin
tuavim en suebar
akagham."

⁸⁰ Ezima Jon gin aghuiga
givazima an duam uaghan
aghua gavgafi. Egha a Ju-
dian nguazir gumaziba pu-
vatizimin iti. Egha ghua an
azenim girigha Israelin gu-
mazibar damazimin oto.

2

*Maria Iesus bate
(Matyu 1:18-25)*

1 Ezi dughiar kam Sisar Ogastus akar gavgavim amadagha ghaze, “Rom garir nguibabar gumazamiziba bar mangi uan ziaba osir.”
 2 Dughiar kam Kwirinius, a Sirian gumazir dapanimin itima, ziaba osirir dughiar faragha zuir kam oto.*
 3 Ezi gumazamiziba uan ziaba osirasa uan nguibabara zui.
 4 Ezi Josep uaghan Devitin anabar mam. Kamaghin a Galilin Distrighin itir nguibam Nasaret ategha, Judian Distrighin itir nguibam Betlehemin zui, kar Devitin nguibam.
 5 A mangiva uan amuir inabazim Maria ko aning uan ziamning osirasa. Dughiar kam Maria borimin navim adai.
 6 Egha aning ghuava Betlehemin itima, Maria borim batamin dughiam oto.
 7 Ezi a uan otarir ivariam bate. Egha borim inir avizibar a nomke. Dughiar kam dipenir akuim izifa. Kamaghin amizi, aning borim isava bulmakauba apir danganimin aneti.

Enselba akam inigha sipsipbar garir gumaziba bagha zui

8 Ezi sipsipbar garir gumazir maba nguibamin azenan ikiava, dimagaribar uan sipsipbar gara me geghufi.
 9 Ezi Ekiamin enselin mam pura me batozi,

Ekiamin angazangarim me gisira. Ezi me bar ati-atingi.
 10 Ezi ensel kamaghin me migei, “Ia atiatingan marki. Ia oragh! Ki akar aghuim inigha ia bagha izi. Akar aghuir gumazamiziba bar me damighti, me bar akongegham.
 11 Datirighin Devitin nguibamin akurvazir gumazim ia bagha oto. A God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim, a en Ekiam.
 12 Ia mangi kamaghin ganigh fogh, ia gantima me borim inir avizibar a nomkeghiva bulmakauba apir danganim datightima a irighiv ikiam.”
 13 Ezi maghira, Godin nguibamin enselin avirir bar dafam otogha enselin kam ko me Godin ziam fa kamaghin migei,

14 “Ia bizibar pin itir Godin ziam fi.
 Eghti nguazimin itir gumaziba ko amizir God ifongeziba,
 me navir amirizimin iki.”

Sipsipbar garir gumaziba Iesusin ganasa zui

15 Ezi enselba sipsipbar garir gumaziba ategha Godin nguibamin ghuezima, ezi sipsipbar garir gumaziba uarira uariv gei, “Aria, e Betlehemin mangiva Ekiam e mikemezir bizir otozimin ganika.”
 16 Egha me zuamira

* **2:2:** (2:2) Dughiar kam, Romin gavman Israelbar nguibaba bar dagh ativagha dar gari. Israelin nguibar ekiam, a Provins Sirian aven iti. Romin gavmanin gumaziba, me men garir atriviba dibora ghaze, “Sisar.” **2:5:** Lu 1:27 **2:7:** Mt 1:25 **2:10:** Stt 12:3, Mt 28:19, Mk 1:15, Lu 24:47, Kl 1:23 **2:11:** Ais 9:6, Mt 1:16, 1:21, Ap 2:36, Fl 2:11 **2:13:** Sng 103:20, Dan 7:10, Hi 1:14, MAA 5:11 **2:14:** Ais 57:19, Lu 19:38, Ro 5:1, Ef 2:17, Kl 1:20 **2:16:** Lu 2:10-12

ghuava Josep ko Marian api, egha borimin garima a bulmakauba apir danganim girighav iti. ¹⁷ Egha sipsipbar garir gumaziba borimin ganigha, egha ensel borimin gun me mikemezir akabar gun gumazir igharazibav gei. ¹⁸ Ezi gumazamiziba sipsipbar garir gumazibar eghaghanim baregha digavir kuram gami. ¹⁹ Ezi Maria bizir kaba uan navir averiam gatigha, egha dagh nighnighavira iti. ²⁰ Ezi sipsipbar garir gumaziba uamatenge. Ensel me mikemezi me oraghizi moghin bizibar gari, da otifi. Kamaghin me bar akuegha Godin ziam fa zui.

Godin ensel me mikemezi mokon, me ziam Iesus a gati

²¹ Ezi 7 plan dughiba givazima an mikarzir mogomem aghoramin dughiam otozi me ziam Iesus a gati. Maria tighar navim asangam, ensel faragha a gatizir ziam.

Simeon ko Ana Godin Dipenimin Iesusin gari

²² Ezi Moses Osirizir Arazibar min amebam Godin damazimin zueghamin dughiam otozima, Maria ko Josep borim inigha Ekiam daningasa Jerusalem zui. ²³ Ekiam Moses ganingizir arazibar osizirim iti, borir otarir ivariaba me da isi ua

Ekiam daningam. ²⁴ Ezi aning Ekiamin arazir osiriziba mikemezi moghin, aning ofa damuasa, kuarazir bunbar pumuning, o bunbamin min gari kuarazir igiar pumuning inigha izi.

²⁵ Ezi Jerusalem in aven gumazir mam, an ziam Simeon, a Godin damazimin deragha God baghavira iti. A Israelin gumazamizibar osimtiziba a givamin dughiam bagha mizuai iti. ²⁶ Godin Duam bizir kam azenarama an akagha gifa, a faragh Ekiamin Kraiss (Gumazir God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezim), an an ganighiva, gin aremegham.†

²⁷ Kamaghin amizima Godin Duam nighnizim a ganingizima a Godin Dipenir avizimin zui. Ezi Josep ko Maria Iesus inighava aven iza Ekiamin arazir osirizim mikemezi moghin, a damuasa. ²⁸ Ezi Simeon Iesus inighava uan dafarimningin a ifiraghava Godin ziam fa kamaghin migei,

29-32 “Ekiam, ki nin ingan-
garir gumazim.

Eghti nin akurvazimin angazangarim ni Kantrin Igharazibar Gumaziba me daningam.

Egh ziar ekiam Israelbar aningam; me nin gumazamiziba.

2:19: Lu 1:66, 2:51 **2:21:** Wkp 12:3, Mt 1:21, 1:25, Lu 1:31, 1:59 **2:23:** Kis 13:2, 13:12-15, Nam 3:13, 8:17 **2:25:** Ais 40:1, 49:13, Mk 15:43, Lu 2:38 **2:26:** Sng 89:48, Hi 11:5 † **2:26:** (2:26) Kraissin mingarimra kara, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim.

Ezi ni gumamazibar damazibar me bagha akurvazir bizir kam gami.

Ezi ni en akuragh ua e iniamin bizir kam, ki uan damazimin an ganigha gifa.

Kamaghin amizi, ni fomira mikemezi moghin ni na ateghti ki mangi, navir amirizimin ikiam.”

³³ Ezi borimin amebam ko afeziam Simeon an gun mikemezir migirigiba baregha aning nighnizir aviribagh ami. ³⁴ Ezi Simeon ghaze, God bizir aghuiba ia bagh a dar amu, egha Simeon an amebam Maria kamaghin a migei, “Borir kam God a ginaba, eghti Israelin aviriba God bagh tugh gavgavigham. Eghti aviriba iregham. Eghti gumamaziziba bizir an amibar ganiva akar kurabar dav kimam. ³⁵ Kamaghin gumazir aviribar nighnizir navimin aven itiba azenan otivam. Eghti osimtizir ekiar mam uaghan nin mikarzimim otivam.”

³⁶ Ezi Godin akam inigha izir amizir mam iti, an ziam Ana, a Panuelin guivim, Aserin anabam. A faragha pam in itima aning in 7 plan azeniba, ezi an pam aremezima, ezi datirighin a bar ghuri. ³⁷ Egha 84 plan azeniba, a odiarimin iti. A Godin Dipenim ataghrazir pu, egha dimagariba ko

arueba Godin ziam fa, egha dagheba ataghragha God ko migei. ³⁸ Egha dughiar kamra a uaghan iza men miriamin tu. A biziba bagha God minabi. Egha borir kam in gun gumamazizir aviribav gei, me God ua Jerusalem in itir gumaziba ko amiziba iniamin dughiam mizuai.

Josep uamategha Nasaretin zui

³⁹ Egha Josep ko Maria biziba bar Ekiamin arazir osirizim mikemezi moghin dagh amigha givagha, egha uamategha Galilin Distrighin aven itir nguibam Nasaretin zui. ⁴⁰ Ezi borim aghuiga mikarzimim gavgafi. Ezi fofozir aghuim bar a gizifa. Ezi bizir aghuiba God a bagha dagh ami.

Iesus otarir igiamra iki-ava, Godin Dipenimin ghu.

⁴¹ Azeniba zurara Iesusin amebam ko afeziam, God Israelbagh Itazir Dughiamin Isam bagha Jerusalem in zui.

⁴² Ezi an azenir 12 plan otogha, arazim mirara me isam bagha zui. ⁴³ Isam givazima, an gin, an amebam ko afeziam uamategha nguibamin zuima, aning in otarim Iesus, a Jerusalemra itima aning a gifozir puvati.

⁴⁴ Aning ghaze, a ti uan namakaba ko izi. Egha aruer kam in ghuavira iti. Egha aning maghira uan namakaba koma anababar

torimin a bagha rui. ⁴⁵ Egha aning an apizir puvati, egha aning a bagh ruiasa uamategha Jerusalem zui. ⁴⁶ Dughiar mikezimin gin aning Godin Dipenimin avizimin an api. A tisabar torimin aperaghav iti, egha me baragha azangsizibar me gami. ⁴⁷ Gumazir kaba bar an fozim ko akar ikarvazir kaba baragha egha digavir kuram gami. ⁴⁸ Ezi an amebam ko afeziam an apigha, egha digavir kuram gami. Egha an amebam kamaghin a migei, "Nan otarim, ni tizim bagha arazir kurar kamn ga gami? Ga ni bagha bar osemegha ni buri." ⁴⁹ Ezi a kamaghin aningin azara, "Gua tizim bagha na buri? Gua ti fozir puvati, ki uan Afeziamin Dipenimin aven ikiam?" ⁵⁰ Ezi an aningin migeir bizimin mingarim aning a gifozir puvati. ⁵¹ Egha a aningin akam baregha aning ko Nasaretin uaghiri. Ezi an amebam bizir kaba baregha dagh nighnighavira iti. ⁵² Ezi Iesus fozim ko mikarzim sarama aghui. Ezi an araziba God koma gumazibagh amima, me a gifonge.

Jon Iesus bagha tuavim akiri

3

(Sapta 3:1-4:13)

Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, faragha izava Iesusin

akam akuri

(Matyu 3:1-12 ko Mak 1:2-8 ko Jon 1:19-28)

¹ Dughiar kam Taiberius Sissarin 15 plan azenimin Romin atrivimin itim oto. Ezi Pontius Pailat Judian Distrighin gavmanin gumazir dapanimin iti, Herot Galilin Distrighin gavmanin gumazir dapanimin iti. Ezi an aveghbuam Filip Iturian Distrigh ko Trakonitisin Distrighin gavmanin gumazir dapanimin ti, ezi Lisantias Abilenen Distrighin gavmanin gumazir dapanimin iti. ² Ezima Anas ko Kaiafas Godin ofa gamir gumazir dapanimningin iti. Dughiar kam Jon, Sekaraian otarim, gumaziba itir puvatizir danganimin itima, God uan migirigiam a ganingi. ³ Ezi Jon Jordanin dipar miriamin aruava akam kura kamaghin migei, "Ia uan navibagh iraghiva rueghti, God ian arazir kuraba gin amadagham." ⁴ Godin akam inigha izir gumazim Aisaian akinafarimin osirizir migirigiabar mirara ghu, a kamaghin migei,

"Gumazir tiarir mam gumaziba puvatizir danganimin dia ghaze, 'Ia Ekiam baghiva tuaviba azeniva, dar kir.

⁵ Kukuniba apemiva, mighsiaba ko akiribar amuti da magiri.

Tuavir ighuagha
aruba dar amuti da
voroghira iki.

Egh tuavir kurabar
amuti da deragh.

6 Eghti nguazir kamın gu-
mazamiziba bar
Godin akurvazimin
ganam.’”

7 Ezi Jon gumazamizir bizir
ruasa a bagha izibav gei,
“Ia kuruzir divir anababa!
Tina ia mikemezi ia Godin
adarimin ari mangasa? 8 Ia
navim girazir arazibara
amu. Egh ia pura Abrahamın
ovavibar uari arigh mikiman
marki. Ki ia miğei, God
dagi ar kabara amighti da
Abrahamın ovavibar min
otivighamin gavgavim iti.

9 Sobiam datirighin temer
povibar iti, eghti temer
dagher ovizir aghuiba itir pu-
vatiziba, God bar da okeghiva
da isiva avim mikinam.”

10 Ezi gumazamiziba Jonın
azara, “Ezi e manmaghira
damuam?” 11 Ezi Jon me
ikara, “Gumazir korotiar
aven azuir pumuning itim,
tam isi gumazir puvatizim
daningigh. Ezi dagheba
itiba uaghan kamaghira
damu.” 12 Ezi gavmanın
dagiaba isir gumaziba
uaghan ruasa ize. Egha
me azangsigha ghaze, “Tisa,
e manmaghira damuam?”

13 Ezi a kamaghin me miğei,
“Gumazibar dagiabagh isin
ua dagiataba inian marki.”

14 Ezi midorozir gumazir
maba Jonın azara, “Ezi eia,
e manmaghin damuam?”
Ezi a me ikara, “Gumaza-
mizibar dagiaba okimsiva
akar ifavaribar me gasan
marki. Ia uan ingangarimin
ivezimra initi deragh.”

15 Gumazamiziba bizir
kabar garima men navir
averiaba me ginivima me
pura nighnigha ghaze, Jon
ti God Ua Gumazamiziba
Iniasa Misevezir Gumazim?
16 Ezi Jon bar men nighniziba
ikara, “Ki dipamin ia rue. Ezi
gumazir mam gin izam, an
gavgavim bar nan gavgavim
gafira. An dagarir asuabar
beniba ki da firan gavgaviba
puvati. A Godin Duam ko
avimin ia ruam. 17 A witba
misevir savol an agharimin
iti, eghti a uan witba misiva
dar daghebar arighiva,
witba misevir dipenimin
witin miseviba aviva, egh
dar miseviba avir munger
puvatizimin da akuntima, da
isiam.” 18 Egha Jon migirigiar
avirir maba sara me migia
men navibagh inifi. Egha
kamaghin akar aghuim me
mikiri.

Herot Jon kalabus gati

19 Ezi dughiar kam Herot
gavmanın gumazir da-
panimin ti. A uan avegh-
buam Filipin amuim Hero-
dias koma akui, egha arazir
kurar maba sarama ami.
Ezi kamaghin Jon Hero-
dias bagha Herotin guam

gatigha a mikeme. ²⁰ Herot uan arazir kurar maba ko kam sara isin atighava, Jon kalabus gatighava an tiam asara.

Jon Iesus rue

(Matyu 3:13-17 ko Mak 1:9-11)

²¹ Jon gumazamiziba ruer dughiam, Iesus uaghan, Jon a rue. Ezi Iesus uan afeziam God ko migeima, overiam kuiaghrizi, ²² Godin Duam bunbamin nivafizim gavagha a bagha izaghiri. Ezi tiarir mam overiamin otogha kamaghin migei, "Ni nan Otarim, Otarir ki ifongezim. Ki ni bagha bar akonge."

Iesusin inaziba ko ovaviba
(Matyu 1:1-17)

²³ Dughiar kam Iesus uabi 30 plan azeniba. Ezi a uan ingangarim maghiram a gami. Gumaziba ko amiziba ghaze, Iesus Josepin otarimra. Ezi Josep Helin otarim. ²⁴ Ezi Heli Matatin otarim. Ezi Matat Livain otarim. Ezi Livai Melkin otarim. Ezi Melki Janain otarim. Ezi Janai Josepin otarim. ²⁵ Ezi Josep Matatiasin otarim. Ezi Matatias Amosin otarim. Ezi Amos Nahumin otarim. Ezi Nahum Eslin otarim. Ezi Eslin Nagain otarim. ²⁶ Ezi Nagai Matin otarim. Ezi Mat Matatiasin otarim. Ezi Matatias Seminin otarim. Ezi Semin Josekin otarim. Ezi Josek Jodan otarim. ²⁷ Ezi Joda Joananin otarim. Ezi Joanan Resean otarim. Ezi Resea

Serubabelin otarim. Ezi Serubabel Sealtielin otarim. Ezi Sealtiel Nerin otarim. ²⁸ Ezi Neri Melkin otarim. Ezi Melki Adin otarim. Ezi Adi Kosamin otarim. Ezi Kosam Elmadamın otarim. Ezi Elmadam Erin otarim. ²⁹ Ezi Er Josuan otarim. Ezi Josua Elieserin otarim. Ezi Elieser Jorimin otarim. Ezi Jorim Matatin otarim. Ezi Matat Livain otarim. ³⁰ Ezi Livai Simeonin otarim. Ezi Simeon Judan otarim. Ezi Juda Josepin otarim. Ezi Josep Jonamin otarim. Ezi Jonam Eliakimin otarim. ³¹ Ezi Eliakim Melean otarim. Ezi Melea Menan otarim. Ezi Mena Matatan otarim. Ezi Matata Natanin otarim. Ezi Natan Devitin otarim. ³² Ezi Devit Jesin otarim. Ezi Jesi Obetin otarim. Ezi Obet Boasin otarim. Ezi Boas Salmonin otarim. Ezi Salmon Nasonin otarim. ³³ Ezi Nason Aminadapın otarim. Ezi Aminadap Atminin otarim. Ezi Atmin Arnin otarim. Ezi Arni Hesronin otarim. Ezi Hesron Peresin otarim. Ezi Peres Judan otarim. ³⁴ Ezi Juda Jekopin otarim. Ezi Jekop Aisakin otarim. Ezi Aisak Abrahamin otarim. Ezi Abraham Teran otarim. Ezi Tera Nahorin otarim. ³⁵ Ezi Nahor Serukin otarim. Ezi Seruk Reun otarim. Ezi Reu Pelekin otarim. Ezi Pelek Eberin otarim. Ezi Eber Selan otarim. ³⁶ Ezi Sela Kainanin otarim. Ezi Kainan Arpaksatin otarim. Ezi Arpaksat Siemin otarim. Ezi Siem Noan otarim. Ezi

3:21: Jo 1:32 **3:22:** Stt 22:2, Sng 2:7, Ais 42:1, Mt 3:17, 17:5, Mk 1:11, Lu 9:35, Jo 1:32 **3:23:** Lu 4:22, Jo 6:42 **3:27:** 1 Sto 3:17-19, Esr 3:2 **3:31:** 2 Sml 5:14
3:32: Rut 4:17-22, 1 Sml 16:1-13 **3:33:** Stt 29:35 **3:36:** Stt 11:10-26

Noa Lamekin otarim. ³⁷ Ezi Lamek Metuselan otarim. Ezi Metusela Enokin otarim. Ezi Enok Jaretin otarim. Ezi Jaret Mahalalelin otarim. Ezi Mahalalel Kenanin otarim. ³⁸ Ezi Kenan Enosin otarim. Ezi Enos Setin otarim. Ezi Set Adamin otarim. Ezi Adam Godin otarim.

4

Satan Iesus gifarasa a gakhori

(Matyu 4:1-11 ko Mak 1:12-13)

¹ Iesus, Godin Duam bar a gizivazima a Jordanin dipam ategha uamategha Galilin Distrighin zui. Ezima Godin Duam a inigha gumaziba itir puvatizir danganimin zui. ² Ezi Iesus danganir kamın 40 pla arueba ko dimagaribar itima, Satan bizibar a gifari. Iesus dughiar kabar daghetam amezir puvati. Ezima dughiar kaba givazima mitiriam an azi.

³ Ezima Satan kamaghin a migei, "Ni guizbangira Godin Otarim, ni dagiar kam mikemeghtima a Bretin min otogh."

⁴ Ezi Iesus Satan ikaragha ghaze, "Godin Akinafarim kamaghin migei, 'Gumamaziba daghebara damiva dar gavgavimin ikian kogham.'"

⁵ Ezi Satan Iesus inigha danganir bar pin itimin ghuavanaboghava, egha zuamira nguazir kamın nguibaba bar an aka. ⁶ Egha

Satan kamaghin Iesus migei, "Bizir kaba nan agharimin iti, kamaghin amizima ki tina daningsi fueghiva, a daningam. Kamaghin ki nguibar kabar ganamin gavgavim ko, dar bizir aghuiba ni daningam. ⁷ Eghti ni tevimning apirigh nan ziam fiti, bizir kaba bar nina."

⁸ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Godin Akinafarim kamaghin migei, 'Ni uan Ekiam God, ni an apengara iki an ziamra fam.'"

⁹ Ezima Satan Iesus inighava Jerusalemın ghughava a isava Godin Dipenim pin mar anefa. ¹⁰⁻¹¹ Egha a kamaghin a migei, "Godin Akinafarim kamaghin migei, 'A ni bagh uan enselbar mikemeghtima me deraghvira nin ganam, egh me uan dafaribar ni feghtima ni dagiatam uan dagarim aseghan kogham!' Kamaghin amizima ni guizbangira Godin Otarim, ni kagh iki uabi ekunigh."

¹² Ezi Iesus an akam ikara, "Godin Akinafarim kamaghin migei, 'Ni uan Ekiam God a gifar, a gakaghonti, a nin nighnizimin gin mangan marki.'"

¹³ Ezi Satan ifavarir kaba bar Iesus gamigha givagha anetaki. A Iesus ategha ghua dughiar igharazim bagha mizuai.

Iesus Galilin Distriġin għua ingangarim gami (Sapta 4:14-9:50)

Iesus Galilin għughava magħira uan ingangarim gami

(Matyu 4:12-17 ko Mak 1:14-15)

¹⁴ Ezima Iesus Godin Duamin gavgavimin a uamategħa Galilin Distriġin għu. Ezima an akam bar mogħira nguibabar għu. ¹⁵ Egha a God ko migeir dipenibar men sure gamima, me bar an ziam fe.

Nasaretin itir gumaziba Iesusin aghua

(Matyu 13:53-58 ko Mak 6:1-6)

¹⁶ Ezi Iesus Nasaretin għu, a ikiava aghungizi naghin. Egha Sabatin dughiamin a God ko migeir dipenimin aven għu, an arazir a zuraram amim. Egha tugħa Godin Akinafarim diponasava ami. ¹⁷ Ezi me Godin akam inigha izir gumazim Aisaian akinafarir righizim a ganingi. Ezima Iesus akinafarir righizir kam onegħa, migirigiar kam in api.

18-19 “God akar aghuim gumazir onganarazibav kinasa na ginaba,

ezi kamaghin amizima Ekiamin Duam nan iti. Egha uaghan akar kam kunasa na amada; akar kalabusin itiba atagħragħamim ko gumazir damazir kuraba ua ganamim.

Egh osimtizibar apengan itiba ki ua me firiva egh suam,

Ekiam gumazamizibagh ifongezir dughiam otogħa gifa.”

²⁰ Ezima Iesus akinafarim uam a righava, egha a isava ingangarir gumazim ganigha, egha apera. Ezima me bar mogħira God ko migeir dipenimin aven pamtem an gari. ²¹ Ezima a magħira kamaghin me migei, “Datirighin Godin migirigiar ia oraghizim a guizbangram oto!”

²² Ezi me an akabagh ifongegħava nighnizir aviribar akar aghuir a mikemezibagh ami, egha me kamaghin azara, “Kar pura Josepin otarimra, o?”

²³ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia ti akar isin zuir kam na mikimam, ‘Dokta ni uabi uan mikarzim akirigh!’ Egh e oraghizir bizir ni Kaperneamin amiziba ni kagh uaghan uan nguibamin dar amu.”*

4:16: Mt 2:23, Mk 6:1, Ap 13:14, 17:2

4:17: Ais 61:1-2

4:18-19: Ais 61:1-2

4:22: Sng 45:2, Mt 13:54, Mk 6:2, Lu 3:23, Jo 6:42

4:23: Mt 4:13, Jo 2:12

* **4:23:** (4:23) Dokta uabi uan mikarzim akiramin akar mingarim, a kamaghin għu. Gumazim ingangaritam damusi, a deravira gumazamizibagh damazimin a damighti, eghti me nighnizir gavgavim an akamin ikiam. Luk 4:18-19 in aven, Iesus God a ganingizir ingangarir ekiabav gei. Kamaghin, Iesus għaze, gumazamiziba kamaghin nighnigham, me an ganti a faragh mirakelbar amighti, me an akam nighnizir gavgavim an ikiam.

24 Egha a miġia ghuavira ikiava kamaghin miġei, “Ki guizbangira ia miġei, Godin akam inigha izir gumaziba, men adarazi me baraghan aghua. 25 Ki guizbangira ia miġei, Elaijan dughiamin, amuir odjarir bar avirim Israelin iti. Ezi amozim izir puvatigha ghua azenir pumuning ko mikezim ko azenir akuamin oto. Ezi dagheba bar puvatizir dughiam bar nguibabar oto. 26 Ezi God Israelin amizitam bagha Elaija amadazir puvati. A Sidonin danganir aven itir nguibar mam, Sarefetin itir amuir odjarim baghavira anemada. 27 Ezima Godin akam inigha izir gumazim Elisan dughiamin, lepan avirim Israelin ti. Ezi God men tav gamizima a zuegha derazir puvati. Ezi Namanra, God a gamizima a zuegha dera, a Sirian gumazir mam.”

28 Ezi gumazir God ko miġeir dipenimin aven itiba bar bizir kam bareghava men naviba Iesus bagha men isi. 29 Egha me dikavigha, Iesus batoghezima a nguibam ategha azenan ghuzima, me a inigha nguibam itir miġhsiar avarir konim anekunasa zui. 30 Ezi a men tongin ghua munagh otogha ghu.

Iesus duar kuram gumazir mam dam a batoke (Mak 1:21-28)

31 Egha Iesus Galilin Dis-trighin aven itir nguibam, Kaperneamin ghuaghiri. Egha Sabatin dughiamin, a gumaziba ko amizibar sure gami. 32 Egha an akaba gavgavim dar ti. Egha bizir kam bagha me an suren miġirigiaba baraghava digavir kuram gami.

33 Ezima gumazir duar kurar itir mam, a God ko miġeir dipenimin aven iti. Egha a pamtem dia kamaghin miġei, 34 “Iesus, Nasaretin gumazim, ni manmaghira e damuasa ize? Ni e gasighasighasa izi? Ki ni gifo, ni God amadazimra, ni Godin damazimin zuezir gumazim!”

35 Ezima Iesus an atarava a miġei, “Ni nimira iki! Eghiva gumazim ateghiva azenan izi!” Ezima duar kuram men damazibar gumazim akunigha azenimin izava duatam gumazim gatizir puvati.

36 Ezi me bar aguaghfagha egha uarira uariv gei. “Eei, kar miġirigiar manam? A miġirigiar gavgavimin duar kuraba batoghezima da azenan izi.” 37 Ezima an amir bizir kaba, dar miġirigiam bar nguibabar ghu.

Iesus Pitan asamim akirizima a ghuamaghe (Matyu 8:14-15 ko Mak 1:29-31)

38 Egha Iesus God ko miġeir dipenim ategha Saimonin

dipenimin ghu. Ezi Saimonin asamim ariava mikarzim puvira feima, me an akurav-aghasa Iesusin azai. ³⁹ Ezi Iesus amizimin min tughaviraghava akar gavgavimin an arimariam batoghezima arimariam ghu. Ezi amizim zuamira dikavighava me bagha daghebagh amuava me ganidi.

Iesus gumazamizir aviribagh amizi, me ua dera
(Matyu 8:16-17 ko Mak 1:32-34)

⁴⁰ Ezi aruem ghuaghirima, gumazamiziba me gumazir arimariar anabar aviriba itiba Iesus bagha me inigha ize. Ezi a vaghvaghava uan dafariba me gisin arizima me ghuamazi. ⁴¹ Ezi uaghan a duar kurabagh ami da gumaziba ataghragha azenan iza kamaghin dei, "Ni Godin Otarim!" Duar kuraba fo, kar God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezir Gumazim. Kamaghin amizima Iesus mikiman dar anogoroke.

Iesus nguibar igharazibagh arui
(Mak 1:35-39)

⁴² Ezi aminim tirazima Iesus danganir gumaziba puvatizimin ghu. Ezima gumazamiziba a buria ghuava a batogha, egha a me ategh mangan me an anogorosi. ⁴³ Ezima a kamaghin migei, "God akar aghuim kunasa na amada. Kamaghin amizima ki nguibar igharazibar

uaghan dar mangi God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar aghuim akunam." ⁴⁴ Egha Judian Distrighin a God ko migeir dipenibar akam akura ghuavira iti.

5

Iesus faragha diazir suren gumaziba

(Matyu 4:18-22 ko Mak 1:16-20)

¹ Dughiar mamın Iesus Genesaretin dipar akarer miriamin tughav itima, gumaziba anekuvagha Godin akam barasi.* ² Ezima a dipar miriamin garima osiriba isir gumazibar botin pumuning pura iti. Aningin ghuaviba uan iver ekiaba rue. ³ Ezi Iesus botin mamın ghuavanabo, Saimonin bot. Egha an azaragha ghaze, ni tong a gisivaghtima a dipar miriam atakigh. Ezi a bot gaperaghav ikia gumaziba ko amizibar sure gami.

⁴ Egha Iesus mikemegha givagha Saimonin migei, "Bot gisivagh dipar konimin mangiva iver ekiaba osiriba bagh da akunigh."

⁵ Ezi Saimon an akam ikara, "Ekiam, e dimagarir kamın ingara ghua bar osiritam inizir puvati. Ezi ni migeima kamaghin ki iver ekiaba akunam."

⁶ Ezi me Iesus mikemezi moghin amigha, egha me osirir bar aviriba inizima men iver ekiaba maghira akarasava ami. ⁷ Ezi me uan

namakar botin igharazimin itiba me gikarizima me iza men akura, egha me iza botin pumuning uaghara aning gaghuizima aning bar izivagha osemegha maghira dipamin ghuaghiri.

8-10 Ezima Saimon Pita, ko a ko itir darasi, me osirir me inizir kabar ganigha kamaghin digavir kuram gami. Saimonin roroamn-ning Jems ko Jon, Sebedin otarimning. Aning Saimon ko ingarir gumazimning, aning uaghan digavir kuram gami. Kamaghin amizima Saimon kamaghin ganigha, tevimning apirigha Iesusin suemningin boroghin iri. Egha ghaze, “Ekiam, ki gumazir arazir kurabagh amim! Kamaghin amizima ni na ategh mangi.” Ezi Iesus kamaghin Saimonin migei, “Ni atiatingan marki, datirighin tugh mangi, ni gumaziba iniam.”¹¹ Ezi me uan botba mikirvegha, dipar dadarimin ghuavanega, egha biziba bar da ategha Iesusin gin zui.

Gumazir lepa itim

(*Matyu 8:1-4 ko Mak 1:40-45*)

¹² Ezima Iesus nguibar ekiar mamın itima, gumazir mam lepa bar anegirizima, a izava oto. Egha a Iesusin apighava ira uan guam nguazim mituaghava kamaghin a migei, “Ekiam, ni fueghiva ni na damuti, ki

Godin damazimin zuegh ua deragham.”[†]

¹³ Ezi Iesus uan agharim isa gumazir kam gatigha ghaze, “Ki ifonge. Nin mikarzim zuegh, egh ua deragh.” Ezima lepa zuamira anetaki.

¹⁴ Egha Iesus akar gav-gavim a ganingi, “Tavin mikiman marki. Egh mangi, uabi Godin ofa gamir gumazimin akagh, egh Moses mikemezi moghin, ni uabi zueghsi ofa damu. Eghti gumazamiziba fogh suam, nin arimariam gifa.”

¹⁵ Ezima Iesus amizir bizir kabar eghaghanim bar mar ghu. Kamaghin gumaziba ko amizir avirim a baraghiva men arimariaba ua deraghasa izi. ¹⁶ Ezi Iesus zurara me ataghragha ghua, gumazamiziba itir puvatizir danganimin ikia God ko migei.

Iesus gumazir sorogha-fariba amirazim gamizima a dera

(*Matyu 9:1-8 ko Mak 2:1-12*)

¹⁷ Dughiar mamın Iesus gumaziba ko amizibar sure gami. Ezi Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me Galilin Distrigh ko Judian Distrighin itir nguibaba bar, ko Jerusalemın nguibamin ikegha izava apiaghav iti. Ezi Ekiamin gavgavim uaghan iti, kamaghin Iesus men arimariabar amutima da deragham. ¹⁸ Ezi gumazir

5:11: Mt 4:20, 19:27, Mk 1:18, Lu 18:28 gan.

5:14: Wkp 14:1-32

† 5:12: (5:12) Ni akar Matyu 8:2in itimin gan. 5:16: Mt 14:23, Mk 1:35, 6:46

maba gumazir soroghafariba aremezim inighava akuriam gatighava a inigha dipenimin aven mangi Iesusin guamin anerighasa. ¹⁹ Ezi gumazamiziba bar aviraseme. Ezima me aven mangan iburaghava dipenir siriamin ghuavan-abogha dipenir siriamin torim gamigha benibar an akuriam dafagha, nimira anetaghrazima a ghuaghira gumazamizir okuruamin tongin Iesusin guamin aneti.

²⁰ Ezima Iesus men nighnizir gavgavibar ganigha, egha kamaghin migei, "Namakam, nin arazir kuraba ki da gin amada."

²¹ Ezima Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba maghira uan navir averiabar aven nighnisi, "Kar gumazir manam Godin danganim iniasa migirigiar kam gami? Gumazir kinitam arazir kuraba gin amangam, o puvati? God uabira."

²² Ezi Iesus men nighnizibagh fogha, egha a men azara, "Ia tizim bagha bizir kabar uan navir averiabar dagh nighnisi? ²³ Ki akar manam mikimam? Pura gumazir kinitam kamaghin mikim suam, ki nin arazir kuraba gin amada. Egh uaghan gumazir kinitam kamaghin mikiman kogham suam, ni dikavigh mangi, egh ua deragh. ²⁴ Ki arazir kam damightima, ia ganigh fogham, Gumazibar Otirim

a nguazir kamın arazir kuraba gin amangamin gavgavim iti." Egha kamaghin gumazir soroghafariba amirazim migei, "Ki ni migei, ni dikavigh uan akuriam inigh dipenimin mangi." ²⁵ Ezima a zuamira men damazibar dikavigha, irighavikezir akuriam inigha uan nguibamin ghuava Godin ziam fe. ²⁶ Ezi me bar digavir kuram gamigha Godin ziam fe. Egha agorogem me gizivazi me kamaghin migei, "E datirighin bizir bar igharagha garibar gari."

Iesus uabin gin mangasa Livain dei
(Matyu 9:9-13 ko Mak 2:13-17)

²⁷ Bizir kabar gin Iesus ghua garima gavmanin dagiaba isir gumazir mam, an ziam Livai, a uan dagiaba isir dipenim gaperaghav iti. Ezi Iesus kamaghin a migei, "Nan gin izi." ²⁸ Ezi Livai dikavighava, biziba bar da ateghava an gin zui.

²⁹ Egha Livai isar ekiam Iesus bagha uan dipenimin aneru. Ezima dagiaba isir gumazir avirim ko gumazir maba sara izava me koma api. ³⁰ Ezima Farisiba koma Judan arazibagh fozir gumazibar adarasi, me migirigiar mabar Iesusin suren gumazibagh ami, "Ia

5:20: Lu 7:48 **5:21:** Sng 32:5, Ais 43:25, Lu 7:49 **5:24:** Jo 5:8 † **5:27:** (5:27) Ziar kam Livai, ti Matyun ziar igharazir mam. Ni Matyu 9:9in gan. **5:30:** Lu

15:1-2 § **5:30:** (5:30) Ni Matyu 9:11in itir akamin gan.

tizim bagha dagiaba isir gumaziba ko arazir kurabagh amir gumaziba koma api?”⁵

³¹ Ezi Iesus men akam ikara, “Arimariaba puvatizir gumaziba, dokta bagha zuir puvati. Gumazir arimariaba itibara, me dokta bagha zui. ³² Ki Godin damazimin derazir gumaziba bagha izezir puvati. Ki, gumazamizir arazir kurabagh amibar dimiva men navibagh iraghasa, ki ize.”

Dagheba ataghrazir arazimin azangszim

(Matyu 9:14-17 ko Mak 2:18-22)

³³ Ezi me kamaghin a migei, “Jonin suren gumaziba, me zurara God ko mikimasa dagheba ataghrasi. Ezi Farisin suren gumaziba uakan. Ezi ninanaba apa mamaghira iti.”

³⁴ Ezi Iesus men akam ikara, “Gumazir amuimin ikiamim, a ia ko ikiti, ia a bagha izezir gumazibav kimiti me dagheba ategham, o puvatigham? ³⁵ Egh dughiam izitima gumazir amuimin ikiamim me me dama a inigh mangitima, eghti dughiar kabar me dagheba ategham.”

³⁶ Egha Iesus akar isin zuir kamın me geghari, “Gumazitamın korotiar ghurim torim an ikitima, a korotiar igiatam abigh, egh inir avizir kam isi, korotiar ghurim a dukuagh a isaman marki. A kamaghin damuva, korotiar

igiar kam arizigham. Egh uaghan inir avizir igiar korotiar ghurim dukuagha isamizim, korotiar ghurimin min ganan kogham. ³⁷ Ezi gumazitam wainin igiam isava wainin misevir ghuribagh ingezir puvati. A kamaghin damightima, wainin igiam wainin misevir ghuriba a bightima wainin iritima wainin miseviba ikuvigham. ³⁸ A kamaghin damuan kogham. Wainin igiam, wainin misevir igiam gingam.** ³⁹ Ezima gumazim wainin ghurim amegha, egha igiam gifongezir pu. Eghiva a kamaghin mikim suam, ‘Ghurim a dera.’ ”

6

Iesus uabi Sabatin Ekiam

(Matyu 12:1-8 ko Mak 2:23-28)

¹ Sabatin mam, Iesus uan suren gumaziba ko raizin min garir dagher mam wit, an kuriabagh aruava, egha an suren gumaziba witin asiziba ghuaza da kuava, dar tuziba api. ² Ezi Farisin maba kamaghin migei, “Ia tizim sua arazir Sabatin amir puvatizim gami.”*

³ Ezi Iesus me ikara, “Ia ti Devit fomira amizir arazimin eghaghanimin ganizir puvati? Devit dughiar kamın uan adarazi ko mitiriam men azi, ⁴ ezima Devit Godin Averpenimin aven ghua me ofa damuasa atizir bret inigha

5:32: 1 Ti 1:15 5:33: Mt 9:14, Mk 2:18 5:34: Jo 3:29 ** 5:38: (5:38) Ni

Matyu 9:17in itir akamin gan. 6:1: Lo 23:25 6:2: Kis 20:10, Jo 5:10 * 6:2: (6:2) Ni Matyu 12:2in itir akamin gan. 6:4: Wkp 24:5-9

uan adarazi ko me aneme. Egha e fo, me bretiñ kam raman kogham.”⁵ Egha Iesus me migei, “Ezi Gumazibar Otarim a Sabatin dughiamin Ekiam.”

Iesus Sabatin dughiamin dafarir ekonezir gumazim gamizi a ua dera

(Matyu 12:9-14 ko Mak 3:1-6)

⁶Sabatin dughiar igharazim Iesus God ko migeir dipenimin aven ghugha men sure gami, ezi gumazir mam men tongin iti. An dafarir guvim ekonegha an areme. ⁷Farisin maba ko Judan arazibagh fozir gumaziba an arazitamin apigh akam agasasa, me bar deravira an gari. Me kamagh sua, a Sabatin arimariaba batogham, o? ⁸Kamaghin Iesus men nighnizibagh fogha egha gumazir dafarir ekonezim migei, “Dikavigh men damazibar tughtima me bar nin ganika.” Ezi a dikavigha tughav iti. ⁹Ezi Iesus me migia ghaze, “Ki ian azai, arazir manam Sabatin dera? E arazir aghuim damuam, o arazir kuram damuam, o gumazimin akuragham, o a gasighasigham?” ¹⁰Egha a bar men ganigha egha gumazim migei, “Ni uan dafarim onegh.” Ezi a uan dafarim onezima an dafarim bar moghira ua dera. ¹¹Ezima me atara egha uarira uariv gia ghaze,

e arazir tizitamın Iesus damuam.

Iesus 12 pla aposelba misefe

(Matyu 10:1-4 ko Mak 3:13-19)

¹²Dughiar kabar dughiar mam Iesus God ko mikimasa mighsiamin min ghuvanabogha, egha God ko migeima aminim a bangin tira. ¹³Aminim tirazima, a uabin gin aruir gumazibar diazi me a da ghuezima ezi a 12 pla me amisefe. Egha maghira ziam aposelba me gati: ¹⁴Saimon (Iesus Pita a gati), ko an dozim Andru, Jems, Jon, Filip, Bartolomyu, ¹⁵Matyu, Tomas, Jems Alfiusin otarim, Saimon, a Selotiabar gumazir mam, ¹⁶Judas Jemsin otarim, ko Judas Iskariot, gumazir gin Iesus isava apanibagh aningizim.

Iesus arimariaba batosi
(Matyu 4:24-25 ko Mak 3:7-12)

¹⁷⁻¹⁸Egha Iesus uan suren gumaziba ko ghuaghirava danganir zarimin tu. An gin aruir gumazamizir avirim iti. Ezi maburan avirir Jerusalem ko Tair koma Saidonin Ongarir dadarim, ko Judian aven itiba, bar Iesus baraghiva men arimariaba ghuamaghasa me ize. Ezi gumazamizir duar kuraba asighasighiziba, da me ataki. ¹⁹Ezi gavgavim Iesus ategha azenan ghua gumaziba ko amiziba bar

me gami me ghuamazi, ezi kamagh sua me bar moghira Iesusin mikarzimın suighasa.

Iesus ghaze, onga-narazibagh amiba me bar akongegh.

(Matyu 5:1-12)

²⁰ Ezi Iesus uan gin aruir gumazibar garava kamagh migei,

“Ia biziba puvatiziba, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven iti, kamaghın ian naviba deragh.

²¹ Ia datirighın mıtiriam aziba, ia gin izıvagh, kamaghın ian naviba deragh.

Ia datirighın azi darasi, ia gin akam, kamaghın ian naviba deragh.

²² Me ian ganti ia Gumazibar Otarımın gin mangitima, men naviba ia bagh bar kuvigham. Egh me ia batoghıva paz ia damuva ian ziabagh asighasigham.

Bizir kaba ia batıvti ian naviba deragh.

²³ Men afeziaba fomıra kamaghıra Godın akam inigha izir gumazibagh amizi moghın me ia gami.

Ia uaghan ıvezir ekiam Godın nguıbamın a iniam.

Kamaghın dughiar kam otoghti, ia bar akongeghıva agoroguem sara pin uari akun.

²⁴ Ia bizir avırıba itiba, datirighın ia navir aghuım inigha gıfa, kamaghın ia ikuvigham.

²⁵ Ia dagher avırıba itiba, ia gin mıtiriam ian agham, kamaghın ia ikuvigham.

Ia datirighın ati darasi, ia gin arangıva temeribagh ruam, kamaghın ia ikuvigham.

²⁶ Gumazıba mıgırıgiar aghuıbar ia damuti, eghti ia bar kuvigham.

Fomıra men inazıba akam inigha izir gumazir ifarıba mıgırıgiar aghuıba me gami.

Kamaghıra gumazıba me bar mıgırıgiar aghuıba ia damuti, kamaghın ia bar ikuvigham.”

Arazir apanibagh ifongezıba

(Matyu 5:38-48)

²⁷ Egha Iesus mıgia ghua kamaghın migei, “Ezi ian na barazir darasi, ki ia migei, ia uan apanibagh ifongegh, arazir aghuıba

6:20: Mt 5:3, 11:5, Je 2:5 **6:21:** Sng 126:5-6, Ais 55:1, 61:3, MAA 7:16-17 **6:22:** Mt 5:11, Jo 15:19, 16:2, 1 Pi 2:19, 4:14 **6:23:** 2 Sto 36:16, Mt 5:12, Ap 5:41, 7:52, Kl 1:24, Je 1:2 **6:24:** Amo 6:1, Mt 6:2, 6:5, Je 5:1 **6:25:** Snd 14:13, Ais 65:13, Je 5:1-6 **6:26:** Jo 15:19, 1 Jo 4:5 **6:27:** Kis 23:4, Snd 25:21, Mt 5:44, Ro 12:20 **6:28:** Lu 23:34, Ap 7:60

ia gifongezir puvatiziba me damu, ²⁸ migirigiar aghuiba ia migirigiar kuraba ia gamibar amu, paza ia gamiba ia me bagh afeziam ko mikim. ²⁹ Eghti tav ian koviatham apezeghti, ia koviatar vuem sara a daningi. Eghti tav ian korotiar azenan itim inightima, uaghan aven itir korotiam sara an taki. ³⁰ Egh te biziba bagha ian azangsis, ia da me daning. Egh te ian biziba ini, ua da bagh mikimiva me dam ada inian marki. ³¹ Ia arazir aghuir me ia damuamin ia ifongeziba, ia arazir kabara me damu.

³² “Egh ia, ia gifongezibara fueghiva, egh manmaghin arazir aghuitam damigham? Arazir kurabagh amiba uaghan kamaghiram ami. Me me gifongezir daraziragh ifonge. ³³ Egh ia deraghvira deragha ia gamir darazigh amua, egha kamaghin arazir aghuir manam ia gami? Gumazir arazir kurabagh amiba uaghan kamaghiram ami. ³⁴ Egh ia pura uan biziba me daning, egh nighnigh suam, me ti da ikarvagh, egh manmaghin arazir aghuitam damigham? Gumazir arazir kurabagh amiba me uaghan ghaze, ki gumazir kurar igharazim uan biziba a daningti, eghti a gin ua da ikarvagh. ³⁵ Ia uan apanibagh ifueghiva,

deravira me damuva, eghiva biziba pura me daningiva, uamategh da ikarvaziba inisi nighnighan marki. Ezi God arazir aghuiba gumazir arazir kurabagh amiba koma gumazir a minabir puvatizibagh ami. Kamaghin amizi, gin ian ivezim bar ekeveghtima, ia Godin bar pin itimin boribar min ikiam. ³⁶ Afeziamin apangkuvimin mirara, ia apangkuvim iki.”

Igharaz darazir araziba tuisighan marki
(Matyu 7:1-5)

³⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “God ia tuisigh ian kuraghan koghsi, kamaghin ia munen araziba tuisighan marki suam, men araziba ikufi. Ivezir kuram aningan marki, eghti God ivezir kuram ia danigan kogham. Ia men arazir kuraba gin amadaghti, God ian arazir kuraba gin amadagham. ³⁸ Ia daning, eghti God ia daningam. Minem bar deravira izivaghtima, a isi mikebabar amangiva agasavkon, eghti a iri magiri ian apozibar inibagh iram. God bizir iziviriziba, ia ganidi moghin ia igharaz darazir aning.” ³⁹ Iesus uaghan akar isin zuir mam sara me mikeme; “Gumazir damazir kuram damazir kurar igharazitamin suiragh mangam, o? Aning

6:29: Mt 5:39, 1 Ko 6:7 **6:30:** Lo 15:7-10, Snd 21:26, Mt 5:42 **6:31:** Mt 7:12
6:32: Mt 5:46 **6:34:** Mt 5:42 **6:35:** Wkp 25:35-36, Sng 37:26, Mt 5:45 **6:37:**
 Mt 6:14, 7:1 **6:38:** Snd 19:17, Mt 7:2, Mk 4:24, Je 2:13 **6:39:** Mt 15:14 **6:40:**
 Mt 10:24-25, Jo 13:16, 15:20

virara mozimın magirigham.
 40 Suren gumazim, uan tisa gafirazir puvati. Ezi suren gumazir bar deravira uan sure a givazim, a uan tisan mirara ghu. 41 Tizim bagha, minezir bar muziarim nin aveghbuamın damazimın itima, ni ti an gara egha temer ararir ekiar nin damazimın itimın garir puvati? 42 Ter ararir ekiam nin damazimın ikiti, ni manmagh uan aveghbuam mikim suam, 'Aveghbuam, ki nin damazimın itir minezim asigham?' Ni bar ifari! Ni faraghvira ter ararir nin damazimın itim asigh, egh deragh ganiva minezir nin aveghbuamın damazimın itim asigh."

Temem ko an ovizim

(*Matyu 7:16-20 ko 12:33-35*)

43 Egha Iesus ghua kamaghın migei, "Temer aghuitam ovizir kuram batezir puvati, kamaghira temer kuratam ovizir aghuim batezir puvati. 44 Gumaziba temer ovizibar gara fogha ghaze, temer aghuim o temer kuram. Me fighın oviziba temer ataghatarimın da kuari pu. Egha me wainın oviziba temer ataghatarir muziarir kuramın da isir puvati. 45 Gumazimın navir averiamın ikezir biziba, an akatorim, dav gei. Kamaghın gumazir aghuim bizir aghuiba an navir averiamın

ikegha otivaghiri. Ezi gumazir kuram bizir kuraba an navir averiamın ikegha otivaghiri."

Dipenimın ingarir gumazir dikiriam ko onganim

(*Matyu 7:24-27*)

46 Egha Iesus ghua kamaghın migei, "Ia tizim bagha 'Ekiam' na garisi, egh a ki migeir biziba dagh amir puvati? 47 Tina iza nan migirigiba baragha dagh ami, ki an araziba ian akagham. 48 A mati gumazim dipenimın ingara, an okora bar vin ghuaghira dagiam gisin ter akiniba kuni. Dipenir kam me bar deraviram an ingari. Kamaghın amizima aperiamın dughiam dipam dipenir kamın aven ghuzima a nuighnuizir puvati. 49 Ezi gumazir nan migirigiba baragha dar gin zui puvatizim, mati gumazim uan dipenim nguazir kinim ko bizitam gisin an ingarizir puvati. Eghti dughiar dipam izamim a dipenir kam biraghtima, a irigh bar kuvigham."

7

Midorozir gumazir dapanimın nighnizir gavgavim

(*Matyu 8:5-13*)

¹ Ezi Iesus bizir kabar gumaziba ko amizibav kemegha givagha, Kaperneamın aven zui. ² Ezi 100 plan midorozir gumazibar garir gumazir dapanir ekiam

iti. An ingangarir gumazir a bar ifongezim, ariava aremeghasava ami. ³ Ezi midorozir gumazir dapanir kam Iesus amizir biziba baregha Judan gumazir aruar dapanir maba a baghava da amangi. ⁴⁻⁵ Ezi me Iesus bagha izeghava pamtem kamaghin a migei, "Gumazir kam en gumazamiziba bar me gifonge. Egha e bagha God ko migeir dipenimin ingari. Kamaghin gumazir kam an akurvazim baghava ami, ni an akuragh." ⁶ Ezi Iesus tagha me ko zui. A ghua dipenimin boroghin otozi, ezi midorozir gumazir dapanir ekiam uan namakaba amangizi me kamaghin a migei, "Ekiam, ki gumazir aghuir manam, ni nan dipenimin aven izam? Ezi ni izi nan dipenimin averiamin izan marki. Ni paz uabi damuan marki. ⁷⁻⁸ Kamaghin ki uabi ni bagh migirigiam inigh izan kogham. Ki uabi midorozir gumazir mabar apengan iti, egha uabi mabar garima, da nan apengan iti. Ezi ki me migei, 'Ia mangi,' eghti me mangam. O, ki me mikimam, 'Ia izi.' Eghti me izam. Egh ki uan ingangarir gumazir mam mikim suam, ni ingangarir kam damu, eghti an a damuam. Egha ki fo, ni mikimti, nan ingangarir gumazim ua deragham." ⁹ Ezi Iesus kamaghin oregha, digavir kuram gamigha, egha

raghrigha gumazamizir a gin zuibav gei, "Ki ia migei, ki Israelin aven kamaghin nighnizir gavgavim itir gumazitamin ganizir puvati." ¹⁰ Ezima gumazir amadaziba uamategha dipenimin ghuava ingangarir gumazimin garima a dera.

Amuir odiarimin otarim ua dikafi

¹¹ Egha gin Iesus nguibar ziam Nainin zui. Ezi an suren gumaziba ko gumazir avirim an gin zui. ¹² Egha a nguibar kam in tiar akar ekiam kam in boroghin ghua garima, gumazir maba gumazir kuam gisaghpugha nguibar ekiam in ikegha azenan izi. Gumazir aremezir kamnagh, an amizir pam aremezimin otarir vamira. Ezi nguibar ekiam kam in itir gumazir avirim amuir odiarir kam ko iti. ¹³ Ezi Iesus an gara egha bar an apangkuvigha kamaghin a migei, "Ni arangan marki." ¹⁴ Ezi Iesus roghira ghua gumaziba isaghpughav itir kez in suira. Ezi a gisaghpughav itir gumaziba voroghira mitivighav iti. Ezi a kamaghin gumazir igiam a migei, "Gumazir igiam, ki ni migei, ni dikafigh." ¹⁵ Ezima gumazir aremezim dikavigha maghira migeima, ezi Iesus uam a isava an amebam ganingi. ¹⁶ Ezima me kamaghin ganigha bar digavir kuram gamigha, Godin ziam fa, egha ghaze,

“Godin akam inigha izir gumazir ekiar mam en tongin oto.” Egha me ghaze, “God uan gumaziba ko amizibar akurvaghasa ize.” ¹⁷ Ezima Iesus amizir bizir kamin eghaghanim bar Judian Districh ko an boroghin itir nguibaba sara ghu.

*Gumaziba Ruer Gumazim,
Jon, a Iesus bagha azangsis
(Matyu 11:2-19)*

¹⁸ Ezi Jon, Gumaziba Ruer Gumazim, an suren gumaziba bizir kabar gun bar a mikeme. Ezi a uan suren gumazir pumuningin diaghava, ¹⁹ egha Ekiam Iesusin azangsighasava aning amada, “Ti nirara, gumazir God faragha amangasa mikemezim? O, e ti ua gumazir igharazitam mizuamam?” ²⁰ Ezi gumazimning Iesus bagha izegha, kamaghin a migei, “Jon, Gumaziba Ruer Gumazim nin azangsighasa ga amada, “Ti nirara, gumazir God faragha amangasa mikemezim? O, e ti ua gumazir igharazitam mizuamam?”” ²¹ Ezi dughiar kamnaghra Iesus gumazamizir arimariaba itiba gamuavira itima, me ua dera. Ezi a duar kuraba batosi, egha gumazir damazir kurar avirim, a me gamima, me ua gari. ²² Kamaghin amizi, Iesus Jonin abuir gumazimningin akam ikara, “Gua uamategh mangi bizir gua ganigha oraghizibar

gun Jonin mikemegh! ‘Gumazir damazir okaviriziba ua gari, ezi gumazir suer amiriziba uam arui. Ezi gumazir lepa itiba ua zuegha dera, ezi gumazir kuarir orazir puvatiziba uam orasi. Ezi ovengezir gumaziba ua dikavima, ezi gumazir onganarazibagh amiba akar aghuim barasi.’* ²³ Gumazir nan ganigha nighnizir gavgavim nan itim, an nighnizir gavgavim ikivira iki, eghti an navir averiam deraghti a bar akuegham!”

²⁴ Ezi Jonin abuir gumazimning uamategha ghuzima, ezi Iesus maghira Jonin gun gumaziba ko amizibav gia ghaze, “Ia tizimin ganasa gumaziba puvatizir danganimin ghue? Ia aminim vair ghurunimin ganasa ghuez ti? ²⁵ Ti puvati, ezi ia tizimin ganasa ghue? Gumazir kurukazir aghuibagh amizim? Ti puvati, gumazir korotiar ivezir ekiaba itiba aghua egha bizir aghuiba men mikarzipar itima, me atrivibar dipenibar iti. ²⁶ Ezi ia tizimin ganasa ghue? Ia Godin akam inigha izir gumazimin ganasa? Are. Ki ia migei, Godin akam inigha izir gumazir kam Jon, a Godin akam inigha izir gumazir igharaziba bar dagh afira. ²⁷ Gumazir kam baghavira Godin Akinafarim migia ghaze, ‘Ia oragh. Ki uan abuir gumazim amadaghtima, a

7:22: Ais 35:5-6, 61:1, Mt 11:4-5, Lu 4:18
akamin gan. **7:23:** Ais 61:1, Lu 4:18
7:27: Mal 3:1

* **7:22:** (7:22) Ni Matyu 11:5in itir
7:24: Mt 11:7 **7:26:** Mt 11:9, Lu 1:76

faragh mangiva ni bagh tuavim akiram.’²⁸ Ki ia migei, Jon nguazimin itir gumaziba bar me gafira, ezi tina borimin min God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven iti, a bar Jon gafira.”²⁹ (Jon gumazamizir aviriba ruava egha maghira dagiaba isir gumaziba sara rue. Kamaghin me Iesusin akam baregha, egha fo Godin arazim, a bar guizbangira.³⁰ Ezi Farisiba koma Judan arazibagh fozir gumaziba, me Jonin rurim inizir puvati. Kamaghin me akirim ragha God men akazir tuavir aghuim gasara.)

³¹ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Egh ki gumazamizir datirighin itibar arazibav kimsiva, egha akar isin zuir manam mikimam? Me manmaghira gari?”³² Me boribar min gara biziba amadir danganibar apiav ikia uarir dei,

‘E ia bagha marvibagh ivima,
ia ighian aghua.

Ezi e ongerakar
amirizibagh amima, ia
azir puvati.’

³³ Egha Jon, Gumaziba Ruer Gumazim iza dagheba ko wainin dipaba apir puvatizi, ezi ia ghaze, ‘Duar kuraba a gapasa.’³⁴ Ezi Gumazibar Otirim izava dagheba ko wainin dipaba api. Ezi ia ghaze, ‘Ia gan, a gumazir puv daghem ko wainin dipam apim. Egha a dagiaba isir

gumaziba ko gumazir arazir kurabagh amiba, a men roroabagh amua me ko iti.’³⁵ Ezi gumazamizir Godin fofozim iniziba, me gara fo, Godin fofozim a guizbangira bizim.”

*Amizir arazir kurabagh
amir mam Iesusin dagarimn-
ingrue*

³⁶ Ezi Farisin gumazir mam uabi ko damasava Iesus bagha mikeme. Ezi kamaghin an a ko daperagh damasa an dipenimin ghu.³⁷ Ezi amizir arazir kurabagh amua nguibar kamın itim orazi, Iesus Farisin dipenimin ikiava api. Ezi amizir kam borer mughuriar aghuim zuim itir alabastan ingarizir misevim inigha izi.³⁸ Egha a Iesusin dagarimning gin tughav ikia azima, ezi an teriba Iesusin dagarimning giri. Ezi a uan dapanir arizimin an dagarimning adizava an dagarimningin torava egha borem an dagarimning ginge.³⁹ Ezi Farisin an diazim bizir kamın ganigha uabira uabi migei, “Gumazir kam a Godin akam inigha izir guizbangira gumazim a fogh suam, kar amizir manam an suisi, kar amizir arazir kurabagh amin.”⁴⁰ Ezi Iesus an akam ikaragha ghaze, “Saimon ki ni mikimamin bizir mam iti.” Ezi Saimon ghaze, “Tisa, na mikemegh.”⁴¹ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Gumazir pumuning

gumazir mam da dagiaba pura ada ini egh aning gin a da ikarvaghham. Ezi mav a da 500in dagiaba ini, ezi mav a da 50 plan dagiaba ini. ⁴² Ezi aning uaghara an dagiaba ikarvaghan ibura. Ezi a aning ikarvaghamin dagiar kaba gin amada. Ezi ni nighnigh, aningın tina gumazir kam bar a gifuegham?" ⁴³ Ezi Saimon an akam ikara, "Ki kamaghın nighnisi, gumazir dagiar aviriba inigha ua da ikarvaghan iburazim." Ezi Iesus kamaghın a migei, "Ni deragha migei." ⁴⁴ Egha a ragha amizimın garava kamaghın Saimonın migei, "Ni amizir kamın gari? Ki nın dipenimın izezima, ni nan dagarimning bagha dipatam na ganingizir puvati. Ezi amizim uan temeribar nan dagarimining ruegha, egha uan dapanir arızimın anedisi. ⁴⁵ Ezi ni nan torezir puvati. Ezi amizir kam dughiar ki aven izezimın a nan dagarimningın tora mamaghıra ikia iza datirikin. ⁴⁶ Ezi ni borem nan dapanim gingezir puvati. Ezi amizir kam a borer mughuriar aghuim inigha nan dagarimning ginge. ⁴⁷ A bar na gifonge, kamaghın amizi, God an arazir kurar aviriba bar da gin amada. Ki ia migei, tina God an arazir kurar muziarim gin amadaghti, a kamaghın na gifongezir

arazir muziarim ikiam." ⁴⁸ Ezima Iesus amizim migei, "Nın arazir kuraba, ki da gin amada." ⁴⁹ Ezi gumazir a ko ikiava apiba kamaghın oregha, maghıra uarira uariv gei, "Kar gumazir manam uaghan arazir kuraba gin amadi?" ⁵⁰ Ezi Iesus kamaghın amizim migei, "Nın nighnizir gavgavim nın akura. Eghti ni navir amirizimın mangi."

8

Amizir maba Iesusin gin arui

¹ Egha bizir kabar gin, Iesus, nguibar ekiaba ko nguibar dozibagh arui, egha God Bizibagh Ativamin Dughiamın akam kuri. Ezima an gumazir 12 pla uaghan an gin arui. ² Ezi amizir maba uaghan, me fomira Iesus men arimariaba ko duar kuraba batoke: Maria, me Makdalan nguibamin amizim a garisi, Iesus fomira a gamizima, 7 plan duar kuraba aneteghava azenimın ize, ³ Joana ko Susana koma amizir avirir igharaziba uaghan a ko arui. (Joana, a Kusan amuim, a Herotın dipenir averiamın garir gumazir dapanim.) Amizir kaba uan bizibar Iesus ko an suren gumazibar akurvasi.

Iesus akar isin zuir gumazir witin oviziba akurir akar isin zuim

(Matyu 13:1-9 ko Mak 4:1-9)

⁴ Ezi gumazamizir avirim uan nguibaba ategha Iesus bagha izava uari akuvazima, an akar isin zuir kam migei: ⁵ “Azenir gumazir mam ghuava raizin min garir daghem, wit, an oviziba inigha uan azenimin da akuri. Egha a da akura zuima, maba tuavim gira ghuzima gumaziba da dike. Ezi kuarazir pin itiba izaghira bar da ame. ⁶ Ezima maba daghaba itir danganibagh iregha afuangi. Ezi dipaba nguazimin puvati, kamaghin amizi witin kaba ua misingigha ariaghire. ⁷ Ezima witin ovizir mabanang benir ataghataribar torim gire, egha benir ataghatariba sara aghuima da da ikiaghariki. ⁸ Ezima mabanang nguazir aghuim giregha, aghua dagher bar aviriba iti, kamaghin da vaghvagha 100pla bar misevegha iti.” An akar isin zuir kam me mikemegha, a pamtem kamaghin me migei, “Tina kuarimning iti, an oragh.”

Iesus manmagh sua akar isin zuibagh ami

(Matyu 13:10-17 ko Mak 4:10-12)

⁹ Ezi Iesusin suren gumaziba akar isin zuir kamın mingarim baghava an azara. ¹⁰ Ezima a migia ghaze, “God fofozim ia ganingizima, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamın akar mogomeba dagh fo. Ezi igharaz darazi ki akar isin zuibara me

migei, eghtima gariba me gan fofoghan kogham, ezi uaghan oraziba me akar mingaribagh foghan kogham.”

Witin akar isin zuimin mingarim

(Matyu 13:18-23 ko Mak 4:13-20)

¹¹ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Kar akar isin zuir kamın mingarim. Witin ovizim a Godin akam. ¹² Ezi witin ovizir tuavim gireziba mati gumazamizir Godin akam baraghiziba, me a baraghizi ezi Satan iza men navir averiabar Godin akam batoke, eghtima me nighnizir gavgavim God damuan koghti God ua me inian kogham. ¹³ Ezima daghaba itir danganibagh irezir witin oviziba mati gumazamizir akam baregha bar akongeziba, egha me biba itir puvati. Me dughiar otevimın nighnizir gavgavim Godin iti, ezima osimtizar dughiam me God ataki. ¹⁴ Ezima witin ovizir benir ataghataribar tongin ireziba mati gumazamizir akam baraghizar min ti. Egh me deragha tuavimın zuima nivafizar agoroger osimtiziba, ko daghar nighnizir osimtiziba, koma nguazir kamın bizir ganganir agorogeba, me isima me dar aven ikia egha misevir puvati. ¹⁵ Ezima witin ovizir nguazir aghuim gireziba mati, gumazamizir akar aghuim baraghiziba,

me a inigha uan navir averiabagh atigha adar suira egha gavgavigha ikia, men dagher aghuiba otifi.”

Gumazitam avir angazangarim minemin aven anetizir puvati

(Mak 4:21-25)

¹⁶ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Gumazitam lam gaborogha minemin aven a modogha egha a isa dakozimin apengan anefazir puvati. Egh an a isiva dakozim gisirarama anefagham, eghtima tina aven iziva angazangarimin ganam.

¹⁷ Kamaghira mogomer biziba da gin azenan otivigham. Eghti bizir amigha aveziba da uaghan gin azenan otivigham. ¹⁸ Ezi kamaghin amizima ia deraghvira akar kam baragh. Gumazitam Godin akabagh foghti, God uan akabar fofozir igharaziba a daningam, eghti a Godin akar aviribagh fogham. Eghti Godin akabagh foghan aghuazir gumazim, an fofozir muziarim God a dama inigham.”

Tinara a Iesusin amebam koma doziba?

(Matyu 12:46-50 ko Mak 3:31-35)

¹⁹ Ezi Iesusin amebam ko doziba an ganasa izi. Ezi gumamaziba bar anekufa, kamaghin amizi, me an boroghira mangan ibura.

²⁰ Ezi mav Iesus migia ghaze,

“Nin amebam ko doziba muna azenan tuivighav ikia, egha nin ganasa.” ²¹ Ezima an an akam ikara, “Tina Godin akam baragha an gin zui, me nan amebam ko doziba.”

Iesus migeima aminir ekiam areme

(Matyu 8:23-27 ko Mak 4:35-41)

²² Ezi dughiar mam Iesus uan suren gumazibav gia ghaze, “Aria e dipamin vongin mangam.” Eghava me botin ghuavanega egha vongin zui. ²³ Egha me ghuava, Iesus pariam an azima an akui. Ezima aminir ekiam amozim sara dipamin oto, ezi dipam men bot bar a gizifa.

Kamaghin me osimtizir ekiamin aven iti. ²⁴ Egha suren gumaziba ghuava a gaghuragha a migia ghaze, “Gumazir Ekiam, ni dikafigh! E ovengam!” Ezi a dikavighava aminim ko dipar puvira ingarim akar gavgavimin aning migei.

Ezima aminim ko dipam aremegha amiraghavira iti. ²⁵ Ezima a uan suren gumaziba kamaghin men azara, “Ian nighnizir gavgavim managh iti?” Ezi me atiatia, nighnizir aviribagh amuava, uarira uarir azangsis, “Gumazir kam, a tina? A migeima aminim ko dipam, an akam barasi.”

Iesus gumazir mam duar kuraba batoke

(Matyu 8:28-34 ko Mak

5:1-20)

26 Egha Iesus uan suren gumaziba ko botin ghuava Gerasan Distrighin otifi, Galilin dipamin vongin.

27 Egha Iesus bot ategha azenan izima, nguibar ekiar kamin itir gumazir duar kuraba apazazim a bato. A fomira iniba itir puvatighava dipenibar aven itir puvati, a gumazir ovengezibar dagiar mozir toribar aven iti.

28-29 Egha duar kurar kam dughiar aviribar an suigha anekurima a daghiri. Egha uaghan an dafariba ko sueba me senbar da ike, egha an garir gumaziba an boroghira ikiava an gari, ezi duar kurar kam a gamima a uan senba aghorava ara ghua gumaziba itir puvatizi naghin iti. Ezi Iesus duar kuram batogha ghaze, ni gumazim ategh azenan izi. Ezi a Iesusin apigha, arava Iesusin dagaribar apengan irigha pamtem dia migei, "Ni tizim na damuasa, Iesus, Godin bar pin itimin otarim? Ezi ki nin azangsisini arazir kuratam na damuam marki!" 30 Ezi Iesus an azara, "Nin ziam tina?" Duar kurar aviriba an aven ghuz. Ezi a kamaghin migei, "Aviriba." 31 Ezima duar kuraba Iesus kamaghin a gaghoravira iti, "Ni e batogh e amadaghtima e torir mingariba puvatizir kamin mangan marki." 32 Dughiar kam dar bizir ekiar maba mighsiar miriamin roghira ikiava api. Ezima duar

kuraba Iesus gakaghora ghaze, "Ni en amaman-gatightima e mangi dar munabar aven mangeka." Ezima a me ataghizima me zui. 33 Ezi duar kuraba gumazim ateghava azenan izeghava dabar aven ghue. Ezima dar bizir kam ara ghua davarir kuram giraghuegha dipam amegha ariaghire. 34 Ezima dabar garir gumaziba garima bizir kaba otivizima, me ara ghua nguibar ekiamin bizir kabar gun migeima nguibar azenan roghira itiba sarama orasi. 35 Ezima gumazamiziba ganasa izi, bizir tizimrama oto? Egha me Iesus bagha iza, egha garima, gumazir duar kuraba ategha azenan izezim, a Iesusin dagarimin min aperaghav iti. A korotiaba aghuizima an nighnizimra uam an izes. Kamaghin me atiatingi. 36 Ezi ikia bizir kamin ganizir darasi gumaziba ko amizibagh eghari, me eghara ghaze, Iesus duar kuraba apazazir gumazim gamizi a ua dera. 37 Ezi gumazamizir Gerasan Distrighin itiba puvira atiatiava, egha Iesusin azangsisini, "Ni e ategh danganir igharazimin mangi." Ezi a botin ghuavanabogha uamategha zui.

38 Ezima duar kuraba ataghizir gumazir kam Iesusin azangsiha uaghan an gin mangasa, ezi Iesus anemadagha, a migia ghaze, 39 "Ni uamategh uan

nguibamın mangi, egh God ni gamizir biziba bar me mikim.” Ezi gumazim uamategha ghua egha nguibam garuava Iesus a gamizir biziba bar dar gun migei.

Iesus aremezir guivir mam gamizima a ua dikafi Egha amizir an korotiamın suirazim gamizima a ua dera (Matyu 9:18-26 ko Mak 5:21-43)

⁴⁰ Egha Iesus uamategha Galilin dipamın vongin izezima gumazamiziba a izi me bativasa me a bagha oragha a mizua iti. ⁴¹⁻⁴² Ezima gumazir mam, an ziam Jairus, a God ko migeir dipenimın gumazir dapanim. An guivir vamira an azenir 12 plan boroghira ghugha, aremeghasava ami. Kamaghın a iza Iesusın dagaribar apengan iri. Egha uan dipenimın mangasa Iesus gakaghori. Ezi Iesus ghuavira itima maburan avirim bar anekuvagha anedughadusi.* ⁴³ Ezima amizir 12 plan azenimın ghuzim batir arimariam itir mam, gumazitam a damightima a deraghan kogham. Ezi a men tongin zui. ⁴⁴ Egha a Iesusın gin izava an korotiar avizimın suira, egha zuamira an ghuzir arimariam dutugha ghu. ⁴⁵ Ezi Iesus azara, “Tina nan suira?” Ezi me bar uarir tiragha Pita ghaze,

“Gumazir Ekiam, gumazamiziba bar ni akuvagha ni adughadusi.” ⁴⁶ Ezi Iesus ghaze, “Ki kamaghın fo, gumazim nan suirazima gavgavim na ategha azenan ghu.”

⁴⁷ Ezima amizim uabira uabın gara fo, a modoghan kogham. Eghava atiatim sara iza Iesusın dagaribar apengan iri. Egha a gumaziba ko amizibar damazibar migia ghaze, nan arimariam givaghasa, ki Iesusın korotiamın suira, ezi nan arimariam zuamira gifa. ⁴⁸ Ezi Iesus a migia ghaze, “Nan guivim, ni nighnizir gavgavim ni gamizima ni dera. Navir amirizimın mangi.”

⁴⁹ Egha Iesus migiavira itima, gumazir mam God ko migeir dipenimın garir gumazir dapanim, Jairusın dipenimın ikegha, Jairus bagha izi. Egha a Jairus migei, “Nin guivim areme. Eghti ni tisa ua ingangarim a daningan marki.” ⁵⁰ Ezi Iesus kamaghın oregha, Jairus migia ghaze, “Ni atiatingan marki. Pura nighnizir gavgavim iki eghtima nin guivim ua deragham.” ⁵¹ Eghava a Jairusın dipenimın otogha, egha a ua tavın amangan-gatightima an an gin aven mangan an aghua, kerara a ko aven mangam, Pita, Jon, ko Jems koma guivimın amebam koma afeziam.

* **8:41-42:** (8:42) An guivir vamira, a 12 plan azenibar boroghira ghu, kamaghın amizi e ghaze, an azenir 12 plan boroghira ghu. **8:44:** Mt 9:20, Mk 5:28 **8:46:** Mk 5:30, Lu 6:19 **8:48:** Lu 7:50 **8:52:** Lu 7:13, Jo 11:11-13

52 Dughiar kam gumazamiziba bar uan evaribav misogha azia iti. Ezi Iesus me miġia ghaze, "Azir akam atakigh. Guivim aremezi puvati. An akui." 53 Me fo, guivim aremezi, kamaghin me an ingaravati. 54 Ezi Iesus guivimin dafarimin suiragha egha miġia ghaze, "Nan borim, ni dikafigh!" 55 Ezima an duam uamategha izezima a zuamira dikavigha tu. Ezima Iesus me miġia ghaze, "Ia daghetam a daningigh." 56 Ezi an amebam koma afeziam bar aguaghfa. Ezima a kamaghin miġia aning abira, bizir otozir kam gua gumazitam mikiman marki.

9

Iesus 12 pla gumaziba amangi

(Matyu 10:5-15 ko Mak 6:7-13)

¹ Egha Iesus 12 plan suren gumazibar diaghava me akuvaghava, egha gavgavim koma gavgavir duar kuraba batogham koma arimariaba agivamim sara me ganingi. ² Egha me amadagha ghaze, ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin akam kunigh, egh gumazibar arimariabar akirtima me ua deragham. ³ Egha a me miġei, "Ia mangisiva bizitam inian marki, mitariba, dagheba,

dagiaba, koma siotin ia gin daghuamin tam inian marki. ⁴ Eghti dipenir ia aven zuir manam, anarira iki, mangiva nguibar kam ategh mangi. ⁵ Eghtima gumaziba ia gifueghan koghtima, dughiar ia men nguibam ataghraghamim, ia uan dagaribar mineziba apisigh, eghtima me fogh suam, arazir me amizir kam, a derazir pu."* ⁶ Ezima Iesusin suren gumaziba nguibabar ghuava, akar aghuim akurava egha arimariab gumazibar kirima me ghuamazi.

Herot foghasa, Iesus a tinara

(Matyu 14:1-2 ko Mak 6:14-16)

⁷⁻⁸ Ezi Herot, gavmanin dapanim, a bizir Iesus amiba baraghizima da ghuavira iti. A fo, marazi ghaze, Jon aremegha ua dikafi, ezi marazi ghaze, Elaija oto, maba ghaze, Godin akam inigha izir gumazir mam fomira ikegha aremegha ua dikafi. Kamaghin amizima Herot bar nighnizir aviribagh ami. ⁹ Egha Herot kamaghin miġei, "Ki Jonin firim atu. Tina, bizir kabagh amima me dar gun miġei?" Egha a Iesusin ganasa.

8:54: Lu 7:14, Jo 11:43

8:56: Mk 7:36, Lu 5:14

9:1: Mt 10:1, Mk 3:13-15

9:4: Mt 10:11, Mk 6:10

9:5: Mt 10:14, Mk 6:11, Ap 13:51

* **9:5:** (9:5) Judabar

arazim kara, ni me baragham koghtima, me nin sagh, uan dagarir asuaba mineziba apizighiva ni ategh igharagh mangam. Ezi en arazim kamakin, ki ni mikimti ni na baragham koghti, ki apem apirigh uan tuavim gighuvagh, egh suam, ki nin sagham.

9:6: Mk 6:12

9:7-8: Mt 16:14, Mk 8:28, Lu 9:19

9:9: Lu 23:8

Iesus dagheba 5,000in gumazibagh anidi

(Matyu 14:13-21 ko Mak 6:30-44 ko Jon 6:1-13)

¹⁰ Ezima Iesusin aposelba uamategha izeghava, bizir me amizibar gun a migei. Ezima a me inigha me uarira nguibar mam an ziam Betsaidan ghue. ¹¹ Ezi gumazir bizir avirim a gifoghava egha an gin zui. Ezi Iesus me gifueghava me isava, God Bizibagh Ativamin Dughiamin gun me migiava, eghava gumaziba ko amizibar arimariabar akiri. ¹² Bar guaratizimin Iesusin 12 plan aposelba a bagha izeghava a migei, "E gumaziba itir puvatizir danganimin iti. Egh, ni gumazamiziba me amadaghti me mangi danganir kam in itir nguibaba ko nguibar roghira itibar mangiva, egh dagheba koma dakuamin danganiba buri." ¹³ Ezi Iesus men akam ikara, "Ia uari daghetaba me daningigh." Ezima me kamaghin migei, "E bar bretin rubuzir 5 pla koma osirir pumuningra iti. Egh e ua mangi gumazir avirir kam bagh dagher tabagh ivezeghan koghti, dagheba bar otevegham." ¹⁴ (Dughiar kam gumazibar dibobonim, 5,000 boroghin ghu.) Ezima Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, "Ia me mikimtima me 5 pla ten, 5 pla tenin, okuruabar dapighiri."

¹⁵ Suren gumaziba kamaghiram amizima, gumazamiziba bar apia. ¹⁶ Ezi Iesus bretin rubuzir 5 pla koma osirir pumuning inigha kogha overiamin garava Afeziar Ekiam minabagha, egha bretba ko osirimning apirighava gumaziba ko amizibar aningasa uan suren gumazibagh aningizi me me ganidi. ¹⁷ Ezima gumazamizir kaba bar amegha, naviba bar izifa. Ezima Iesusin suren gumaziba, dagher nar me ataghiziba, me da inigha 12 plan akirabagh aghuizima da bar izefe.

Pita Iesusin gun migia ghaze, a tina

(Matyu 16:13-19 ko Mak 8:27-29)

¹⁸ Dughiar mam in Iesus uabira Afeziam ko migeima, an suren gumaziba a ko itima, ezima a men azara, "Gumazamiziba tina na garisi?" ¹⁹ Ezima me an akam ikara, "Marazi ghaze, ni Jon Gumaziba Ruer Gumazim, ezi marazi ghaze, ni Elaija, ezima marazi ghaze, God in akam inigha izir gumazir fomira itir mam aremegha ua dikafi." ²⁰ Ezima Iesus azara, "Ezi ia? Ia uari ghaze ki tina?" Ezi Pita an akam ikara, "Ni God in Krai, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim."

Iesus ghaze, an aremegh ua dikavigham

(Matyu 16:20-28 ko Mak 8:30-9:1)

21 Ezi Iesus migirigiar gavgavim suren gumaziba ganiga ghaze, ia nan gun tav mikiman marki. 22 Egha kamaghin migei, "Gumazibar Otarim bar mizazir ekiaba koma osimtiziba iniam. Eghtima gumazir aruaba, koma ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, me an aghuaghiva a misueghtima an aremegham. Egh dughiar mikezim in a ua dikavigham."

23 Egha a bar moghira me migei, "Gumazitam nan gin izisi, a ifongezir biziba gin amadagh uan temer ighuvim zurara a gisaghpugh nan gin izi. 24 Gumazir manam uan ikirimirim suiraghsi nighnighti, an ikirimirim givaghham. Eghti gumazir manam na bagh uan ikirimirim ateghiva, uan ikirimirim iniam. 25 Gumazitam nguazimin itir biziba bar da iniva, egh a gin oveghti, bizir kaba manmaghin an akuragham? Bar puvati. 26 Tina nan ziam ko nan akar aghuimin gun mikiman aghumsighti gin Gumazibar Otarim uan afeziamin boroghin ikeghiva an Godin damazimin zuezir enselba koma Godin angazangarim sara izighiriva, uaghan men aghumsigham. 27 Ki guizbangira ia migei, ia kagh tuivighav itir darasi,

ian tarazi oveghan kogham. Ia ikivira iki gantima, God Bizibagh Ativamin Dughiam otogham."

Iesusin mikarzim igharaghagari

(Matyu 17:1-13 ko Mak 9:2-13)

28 Ezi Iesus bizir kabav kemezi, 8 plan dughiaba givazima, a gin Pita, Jon, koma Jems inigha me a ko ghua, God ko mikimasa mighsiar mamin pin ghu. 29 Ezima a God ko migeima, an guamin ganganim ragha igharaghagari. Ezima an ko-rotiaba bar ghurghurighava egha onimarimin min taghtasi. 30 Gumazir pumuning, Moses koma Elaija, 31 aning Afeziar Ekiamin angazangarimin aven ikiava, egha Iesus ko uariv gei. Me Iesus nguazir kam ataghragham koma bizir a Jerusalem in damuamin bizibav gei. 32 Pita uan namakamning ko dakuasava ami, egha me oseghava, egha Iesusin angazangarir gavgavimin ganigha egha uaghan gumazir pumuningin gari, aning a ko tughav iti.† 33 Ezima gumazimning ane ataghrizima Pita kamaghin Iesus migei, "Tisa, bar deragha e kagh iti! E averpenir pumuning ko mikezim in ingaram. Ni bagh tam, Moses bagh tam, egh Elaija bagh

9:22: Mt 16:21, 17:22, Mk 8:31, 9:31, Lu 9:44, 18:32-33 9:23: Mt 10:38, 16:24, Mk 8:34, Lu 14:27 9:24: Mt 10:39, Lu 17:33, Jo 12:25 9:25: Mt 16:26, Mk 8:36 9:26: Mt 10:33, Mk 8:38, Lu 12:9, 2 Ti 2:12 9:31: Mt 17:3, 17:9, Mk 9:4, 9:9, Lu 9:22, 13:33 9:32: Mt 17:2-3, Mk 9:2-4, Jo 1:14, 2 Pi 1:16-18 † 9:32: (9:32) Bizir otozir kam ti dimagarimin oto.

tam.” (Pita akar kam miġiava a uabi miġirigiar a mikemezir kam gifozir puvati.)

³⁴ A miġiavira itima, ghuar-iar mam otogha me avara, ezima me ghuariam in aven ghuava bar atiatingi. ³⁵ Ezi tiarir mam ghuariam in tongin otogha kamagh in miġia ghaze, “Kar nan Otarim, ki a ginaba. Ia anariram oragh!” ³⁶ Ezima tiarir kam mikemegha giavazima me Iesus in garima a uabira iti. Ezima Iesus in suren gumaziba bizir me ganizim me an gun gumazitam mikemezir puvati.

Otarir mam, duar kuram a gapazizima Iesus a batoke

(Matyu 17:14-23 ko Mak 9:14-32)

³⁷ Egha me amimizaragh in miġisiam ategha izaghirima gumazamizir avirim a bato. ³⁸ Ezi gumazir mam men torim in ikia dei, “Tisa, ki ni gakaghori, nan otarir bar vamira iti, kamagh in ni an ganigh. ³⁹ Duar kuram an aven ikiava a gamima a zuamira ara dei. Egha anekurima a nguazim gira puv nisi. Ezima pupuviba an akam in otifi. Duar kurar kam dughiar mabar an ikiava bar pazava a gamuava, egha anetaghrazir puvati. ⁴⁰ Ki a batoghasa nin suren gumazibagh akaghori. Ezi me a damuan ibura.” ⁴¹ Ezi Iesus kamagh in ikara, “Oio, ki bar

amira, ia dughiar kam in itir gumazamiziba, ian nighnizir gavgaviba puvati, ian araziba koma nighniziba bar derazir puvati. Ki dughiabar manmaghin ia ko ikiava egha ian osimtiziba ateri? Ni uan otarim inigh kagh izi.” ⁴² Ezima otarim izavira itima, duar kuram an ekunizima a nguazim girighava uam aguava egha puv nisi. Ezima Iesus duar kuram a batoghezima a borim ataghizima a dera. Ezi Iesus a isava uam an afeziam ganing. ⁴³ Ezima gumazamiziba bar God in gavgavim in ganigha egha digavir kuram gami.

Me bar puv Iesus amizir bizibagh nighnizima, a uan suren gumazibav gei, ⁴⁴ “Ia deraghvira na baraghtima, ki bizitam ia mikimasa. Me Gumazibar Otarim isiva gumazir kurabar dafarim darigham.” ⁴⁵ Ezima me miġirigiar kam in mingarim gifozir puvati. A men modo, ezi kamagh in amizima me a gifozir puvati. Egha an azangsighan atiatingi.

Tina ziar ekiam iniam

(Matyu 18:1-5 ko Mak 9:33-37)

⁴⁶ Ezima Iesus in suren gumaziba uarira uari adoghadogha egha ghaze, tina men dapanim in ikiam. ⁴⁷ Me miġeima, Iesus men nighnizibagh fo, egha a borim inizima an an min

tughav iti. ⁴⁸ Egha a kamaghin me migei, "Gumazitam na ginighnigh egh borir dozir kamagh garitam inigh an akuragham, kamaghin a na inigha nan akurvasi. Egha tina nan akurvasi, a nan Afeziar na amadazimin akurvasi. Kamaghin amizi, tina ian tongin ziam puvati, a ziar ekiam iniam."

Tina ian apanim gamir pu, a iananav
(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Ezi Jon Iesus migei, "Tisa, e garima gumazir mam duar kurabar nin ziamin da batosi. E fo, a en mav puvati, ezima e an anogorosi." ⁵⁰ Ezi Iesus kamaghin migei, "Tina ian apanim gamir puvati, a iananav. Eghti, ia an anogoroghan marki."

Iesus uan suren gumaziba ko Jerusalemın zui

(Sapta 9:51-19:28)

Samaritan gumaziba Iesus nguibamin izan me an aghua

⁵¹ Ezima God Iesus inigh uan Nguibamin ghuvanangamin dughiam roghira izezima, Iesus Jerusalemın mangasa nighnizim gamigha iti. ⁵² Egha uan migirigiar gumazir maba amangizima me akam inigha faragha ghue. Me Samaritan nguibar

mamin a bagha bizibar akirasa ghue. ⁵³ Ezima gumazamizir nguibar kamin itiba fo, Iesus Jerusalemın zui, kamaghin amizima me Iesus inian aghua. ⁵⁴ Ezima suren gumazimning, Jems koma Jon bizir kabar ganigha, egha an azara, "Ekiam, ni ifueghtima e Godin Nguibamin itir avim bagh diaghtima a izighriva gumazibar isigham." ⁵⁵ Ezima Iesus raghava aningın atari. ⁵⁶ Egha me nguibar igharazimin ghue.

Iesusın gin mangamin izezim
(Matyu 8:19-22)

⁵⁷ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko tuavimin zuima, gumazir mam Iesus migei, "Nguibar manam ni an zui, ki nin gin mangam." ⁵⁸ Ezi Iesus a migia ghaze, "Afiar atiaba nguazir toribar itima, kuaraziba mikonibar iti, ezi Gumazibar Otaram danganir dakuamiba puvati." ⁵⁹ Egha Iesus gumazir igharazim migei, "Nan gin izi." Ezima gumazim an akam ikara, "Ekiam, ni faragh na amamangatightima, ki mangi uan afeziam mozim dafaka." ⁶⁰ Ezi Iesus a migei, "Marki. Gumazir ovengeziba uari uan gumazir kuabar afi. Egh ni mangiva God Bizibagh

9:49: Nam 11:28, Mk 9:38

9:50: Mt 12:30, Lu 11:23

9:51: Mk 10:32, 16:19

9:53: Jo 4:9 † 9:53: (9:53) Samaritan gumazamiziba, me Gerasen Mighsiamin uari akuva God bagha ofa gamua Godin ziam fe. Ezi Judaba Jerusalemın nguibamin ghuava ofa gamua Godin ziam fe. Ni Jon 4:20in gan. Samaritan gumazamiziba ghaze, Judaba deravira Ekiamın ziam fer arazimin gin zuir puvati. Kamaghin, me dughiar kam Iesusın akurvaghan aghua.

9:54: 2 Kin 1:9-16

9:61: 1 Kin 19:20

Ativamin Dughiamin akam akunam.”⁶¹ Ezima ua gumazir mam Iesus migei, “Ekiam, ki nin gin mangam. Egh ni faragh nan amaman-gatightima ki mangiva uan adarazir ganika.”⁶² Ezi Iesus a ikara, “Tav itazim kuazagh egh a gin ganan koghiva, a God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ingaran kogham.”

10

Iesus 72 plan gumaziba amangizi me ghua an ingan-garim gami

¹ Egha bizir kabar gin Ekiam 72 plan gumazir igharaziba misevegha egha pumuning pumuning faragh nguibar ekiaba koma danganir a mangasa nighnizibar me amadi.*² Egha a kamaghin me migei, “Dagher bar avirim anigha givagha azenimin iti. Ezi ingan-garir gumazir da iniamin aviriba puvati. Kamaghin, ia azenir kamın ghuavimin azangsighti, a ingan-garir gumaziba amangtima, me an azenimin mangi, dagheba iniam.³ Ia mangi! Ki sipsipin nguziba afiar atiabar torimin iti moghin ia amadazi ia zui.⁴ Eghiva dagiaba azuir mitarim ko beghiam ko dagarir asuaba inian marki. Eghti gumazitam tuavimin

ia batoghiva dughiam ia daningti, ia ikaraghan marki.

⁵ “Eghiva ia dipenitamin aven mangi egh faragh kamaghin mikim suam, navir amirizim ia ko iti.⁶ Eghti gumazir navir amirizim kagh ikiti, ia navir amirizim an iki. puvatightima ian navir amirizim ua ia bagh izegham.⁷ E fo, ingan-garir gumazim uan ivezim isi, kamaghin ia dipenir kamın aven iki, dagheba ko dipar tizir me ia ganidiba, ia dar ami. Eghiva dipenir mamın ikegh mamın mangan marki.

⁸ “Eghiva ia nguibar ekiamin aven mangightima me ia inigh, egh me tizim ia ganingi, ia puram anemi.⁹ Egh ia arimariar itibar amightima da deraghtima, kamaghin me mikemegh, God Bizibagh Ativamin Dughiam roghira ize.¹⁰⁻¹¹ Egh ia nguibar ekiatamin aven mangitima, me ia inighan koghtima, tuavir dozibar aven mangi egh mikim suam, ‘Ian nguibar ekiamin nguaziba en dagaribar poghezi, e a da disi, eghti ia kamaghin ganigh fogh suam, ia amizir arazir kam, a derazir puvati.’¹² Ezi ki ia migei, Godin Kotin Dughiamin, osimtizir nguibar kam iniamim, an osimtizir Sodomın nguibam

10:1: Mt 10:1, Mk 6:7 * **10:1:** (10:1) Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, gumazir Iesus amadazibar dibobonim, a 72 puvati. Me ghaze, men dibobonim 70ra. Eghti namba 70, a Luk 10:1in ikiti, eghti Luk 10:17 uaghan, namba 70 an iki.

10:2: Mt 9:37-38, Jo 4:35, 2 Te 3:1 **10:3:** Mt 10:16 **10:4:** 2 Kin 4:29 **10:7:** Mt 10:10-11, 1 Ko 9:14, 10:27, 1 Ti 5:18 **10:8:** 1 Ko 10:27 **10:10-11:** Ap 13:51 **10:12:** Stt 19:24-28, Mt 10:15, 11:24

iniamim gafiragham.”

Gumazamizir navim girazir puvatiziba bar kuvigham

(Matyu 11:20-24)

¹³ Egha Iesus ghua migia uan 72 plan gumazibav gei, “Ia Korasinin nguibamin itir gumazamiziba, iavzika! Ia kuram iniam. Ia Betsaidan nguibamin itir adarazi, Iavzika! Ia bar ikuvigham. Gumazitam Tairin nguibam ko Saidonin nguibamin ghua, mirakelin ki amiziba men tongin dagh amighai, Tair ko Saidonin itir darazi ti fomira navibagh iragha, egha azir adiariba aghuigha, averenim gapiava agura, egha uan arazir kamin uari akakagha ghaze, me uan arazir kuraba ataki. ¹⁴ Godin Kotin Dughiamin, osimtizir ia iniamim, an osimtizir Tair ko Saidon iniamim gafiragham. ¹⁵ Ezi ia Kaperneamin nguibamin itir darazi, ia ghaze, ia uari fegh Godin Nguibamin ikiam, a? Bar puvati, God ia akunighti ia Helin avimin magiram.

¹⁶ “Tina ia barasi uaghan na barasi, tina ia barazir puvati a uaghan na barazir puvati. Egha tina na barazir puvati, a nan Afeziar na amadazim uaghan a barazir puvati.”

72 plan gumaziba uamatenge

¹⁷ Ezima 72 plan gumaziba ua iza bar akuegha kamaghin migei, “Ekiam, e nin ziam diborima duar kuraba en akabar mirara zui.” ¹⁸ Ezi a me ikara, “Ki Satanin garima a ira onimarimin min Godin nguibamin tagha gifa. ¹⁹ Ezima ki gavgavim ia ganigha gifa eghti ia kuruziba ko tuighiakaba gisin daruva da dikiva, egh uan apanibar gavgavim a givagham. Eghti me bizir kuratam ia damuan iburagham. ²⁰ Eghti duar kuraba ian akam mirara ghuzir bizim gakongan marki. Ian ziaba Godin Nguibamin aven osirizir bizim baghiva akong.”

Iesus bar akuegha uan Afeziam minabi

(Matyu 11:25-27 ko 13:16-17)

²¹ Ezi dughiar kamra, Godin Duam Iesus gamima a bar akongeghava migei, “Afeziam, ni nguazim ko overiam gativazir Ekiam! Ni fofozim ko nighnizir aghuiba itir gumaziba bizir kaba men modo, egha boribar min itir gumazibar aka. Kamaghin ki ni minaba. Guizbangira Afeziam, ni uan ifongiamin kamaghin ami.”

²² Egha Iesus ua kamagh migei, “Nan Afeziam biziba bar da isa nan dafarim gati. Ezi gumazitam Otarim gifozir

10:13: Ais 23:1-18, Ese 26:1-28:26, Jo 3:4-8, Amo 1:9-10, Mt 11:21-23, Sek 9:2-4

10:15: Ais 14:13-15 **10:16:** Mt 10:40, Mk 9:37, Lu 9:48, Jo 5:23, 13:20 **10:18:**

Jo 12:31, 16:11, MAA 9:1, 12:8-9 **10:19:** Sng 91:13, Mk 16:18, Ap 28:5 **10:20:**

Kis 32:32, Ais 4:3, Dan 12:1, Mt 7:22, Fl 4:3, Hi 12:23, MAA 3:5, 21:27 **10:22:** Mt

28:18, Jo 1:18, 3:35, 10:15, 17:2

puvati. Afeziam uabira a gifo. Egha tav Afeziam gifozir puvati. Otarim uabira, koma gumazir Otarim ifuegha Afeziam isava men akaziba, merara Afeziam gifo.”
 23-24 Egha a ragha uan suren gumazibar gara kamaghin me migei, “Ki guizbangira ia migei, fomira Godin akam inigha izir gumazir aviriba ko gumazir aghuir aviriba, me ia datirighin garir bizibar ganamin ifongiar bar ekiam ikia, me dar ganizir puvati. Egha ia datirighin orazir akar kaba, me da baraghan ifongiar bar ekiam ikia, me tam baraghizir puvati. Ezi ia, ian damaziba dar gari, kamaghin ia bar akongegh!”

Samaritan gumazim Judan mavin akurazir eghaghanim, Iesus a gami

25 Ezi dughiar mam Judan arazibagh fozir gumazir mam dikavighava Iesus gifarasa purama an azara, “Tisa, ki manmaghin damighiva zurazurara itir ikirimirir aghuarim iniam?”
 26 Ezi Iesus a ikara, “Akar manam Moses Osirizir Arazimin akamin aven iti? Ni manmaghin an gari?”
 27 Ezi an a ghaze, “Ni uan God, nin Ekiam, bar a gifongegh, egh ni uan navir averiam ko uan duam ko uaghan bar uan gavgavim ko uaghan bar uan nighnizimin, uan God gifongegh. Egh uaghan, ni uabira uabi gifongezir

moghin, gumazamizir igharazibagh ifongegh.”
 28 Ezi Iesus an akam ikara, “Ni bar deragha migei. Ni mamaghira damigh, zurara itir ikirimirir aghuarim iniam.”

29 Ezi a gumazibar damazimin deraghasa, kamaghin a Iesusin azara, “Ezi tina nan namakaba?”
 30 Ezima Iesus an akam ikaragha ghaze, “Gumazim Jerusalem ateghava Jerikon uaghira, egha gumazir kuraba batozima, me an korotiaba sueghava, puviram a misueghava are, egha anetaghizima a mikirigha irighav iti.”
 31 Ezima ofa gamir gumazim tuavir kamra uaghira egha an gara a gitagha zui.
 32 Kamaghira Livain gumazim uaghan iza danganir kamnaghra an gara a gitagha zui.
 33 Ezima Samaritan gumazir mam, iza danganir gumazir kam itimra izava, an apighava bar an apangkufi.
 34 Egha an a bagha ghua wain ko borem an duaba ruegha egha da nomke. Egha a gumazim isa uan donki gisin anefagha, egha a inigha ghua daguir dipenir mam in aven ghugha egha deraviram a gami.
 35 Egha amimizaraghan a dagiar pumuning dipenir ghuavim ganigha ghaze, ‘Deragh an gan eghti dughiar ki uamategham, ki izi bizir tizir ni uam a gamiziba ki da ikaragham.’

36 “Ezi ni manmaghin nighnisi, gumazir pumuning ko mizezir kabar manam gumazir kuraba misoghezir gumazimin namakam?”
 37 Ezi Judan arazibagh fozir gumazim a ikara, “Gumazir an apangkuvizim.” Ezi Iesus a migia ghaze, “Ni mangiva kamaghira damu.”

Iesus Maria ko Martan dipenimin iti

38 Eghava Iesus uan suren gumaziba ko tu-avimin izavira ikiava egha nguibamin oto. Ezi amizir mam, an ziam Marta an diazima an an dipenimin ghu. 39 Ezi an afumimin ziam Maria. A Iesusin dagarimin boroghira aper-aghav ikiava a barazima a migei. 40 Ezi Marta ingan-garir avirim an nighnizimin izi, ezi an osimtizim sara dagher me damamibagh ami. Egha a Iesus bagha iza egha an azara, “Ekiam, nan afumim na ataghizima ki uabira ingangaribagh ami, ezi ni na ginighnisi, o? A mikemeghtima a nan akuragh!” 41 Ezi Ekiam a ikara, “Marta, Marta, ni bizir aviribagh nighnigha egha da bagha muriam ni dighori. 42 Ni bizir vamira bagh nighnigh. Maria a bizir aghuimra misefe. Ezi bizir kam gumazitam a dama a inigham kogham.”

11

Iesus God ko migeir araz-ibar men sure gami

(Matyu 6:9-15 ko 7:7-11)

1 Dughiar mam Iesus danganir mam in ikia God ko migei. Egha a givazima, an suren gumazir mam a migei, “Ekiam, ni God ko migeir arazibar en sure damu, mati Jon uan suren gumazibar sure gamizi moghin.” 2 Egha Iesus kamaghin me migei, “Ni God ko mikimiva, kamaghin mikim:

‘En Afeziam, nin ziam bar zue, ezi arazir kuraba an saghon iti.

Eghti Dughiar Ni Biz-ibagh Ativamim, a izi.

3 Ni dughiaba meng en dagheba vaghvagh e daning,

dughiar zurara apir dagheba e daningigh.

4 Ezi tina arazir kurabar e gami, e men arazir kuraba gin amadi.

Kamaghin amizi, ni en arazir kuraba gin amadagh.

Egh e ateghti, e osimtizar aven ikiti bizitam en navim biraghtima,

e arazir kuratam damighan kogham.’”

5-6 Ezima Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Ian tongin gumazitam namakatam ikiva, egha dimagarir arizimin a bagh mangiva, egh kamaghin a mikimam, ‘Namakam, ni daghetaba nan akuragh. Nan

akar gumazim tuavimin iza na batozi, ki a daningamin dagheba puvati.'

7 "Eghti, gumazir dipenimin aven itim kamaghin an akam ikaragham, 'Ni ingangarim na daningan marki. Ki tiar akam asaragha gifa, egha uan boriba koma akui. Kamaghin ki dikavighiva bizitam ni daningan kogham.' 8 Ezi ki ia migei, dipenir ghuavim dikavighiva uan namakam puvatizir biziba bar a daningam. A bizir kaba uan namakam daningan ifongezir pu, egha an a ganingi. An namakam a dimvira ikian, an aghuagha egha dikavigha iza bizir a bar ifongeziba a ganingi."

9 Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Ia God ko mikim, egh biziba bagh an azang, eghti a da isi ia daningam. Egh ia biziba bagh ruiva, ia da bativam. Egh ia tiam gafughafughti, God ia bagh tiam kuigham. 10 Gumazir Godin azaiba, me biziba isi. Ezi gumazir biziba bagha ruim, da batifi. Eghti gumazir itiam gafughagham, God a bagh akuigham.

11 "Egh ian boritam uan afeziam osiriba bagha an azangsihtima, eghti a kuzitam a danigam, o? 12 Egh borim tuarir aroriam bagh uan afeziamin azangsihtima, a tuighakam a danigam, o? 13 Ia afeziar

arazir kurabagh amiba, ia zurara bizir bar aghuiba uan boribagh anidi. Egha ia kamagh deraghvira fogh, guizbangira ian Afeziar uan Nguibamin itim bar akueghvira uan Duam isi gumazir a ko migeibar aningam."

Me ghaze, Iesus duar kuram ko ingari

(Matyu 12:22-30 ko Mak 3:20-27)

14 Ezi Iesus duar kurar gumazim gamima a migeir puvatizim a batoke. Ezi duar kuram anetaghizi, gumazir migeir puvatizim datirighin migei. Ezima gumazamiziba digavir kuram gami. 15 Ezi marazi ghaze, "A Belsebulin gavgavimin duar kuraba batosi, a duar kurabar gumazir dapanim."* 16 Ezi marazi Iesus basamasa egha ghaze, "Ni Godin gavgavimin mirakelin arazitam damighti, an overiamin ikegh izighriti, e an ganigh fogham." 17 Ezi Iesus men nighnizibagh fogha, egha me migei, "Kantrin tamın gumaziba uari tuiragh uari uariv soghiva egh men dabirabim ikuvigham. Eghti dipenir vamiran itir darazi uariv sogh, egh uari abigh egh men dabirabim ikuvigham. 18 Ia ghaze, ki ti Satanin gavgavimin duar kuraba batosi. Kamaghin amizi, ki ian azaragha ghaze, Satan uan

11:8: Lu 18:1, 18:5 11:9: Mt 7:7, Mk 11:24, Jo 15:7, 1 Jo 3:22 11:11: Mt

7:9-10 11:15: Mt 9:34, 10:25, 12:24

* 11:15: (11:15) Satanin ziar mamra

kara, Belsebul. 11:16: Mt 12:38, 16:1, Mk 8:11 11:17: Mt 12:25, Mk 3:24, Jo 2:25

adarazi ko uari abigh uariv sogh, egh me manmaghin tugh gavgavigh bizibar ganamin gavgavim ikiam? ¹⁹ Ia ghaze, ki Belsebul da gavgavim isa duar kuraba batosi. Ezi kamaghin, tina ian adarazir akurvazima, me duar kuraba batosi? Ian adarazi amir araziba, darara ian akagha ghaze, ia paza na migei. ²⁰ Eghti ki Godin gavgavim inighiva duar kuraba batoghti, eghti bizir kam ian akaghti, ia kamaghin fogh suam, God Bizibagh Ativamin Dughiam ia batogha gifa. ²¹ Eghti gumazir gavgavitam midorozir biziba bar da inigh egh uan dipenim bagh ganti an biziba bar deraghvira ikiam. ²² Eghti gumazitam bar gavgavigh a gafiragh a ko uaning misogh, egh a gafiragh, egh an midorozir bizir a gami a gavgavigha ikia misoziba inigh, mangi da tuiragh a da isi gumazir igharazibar aningam. ²³ Tina nan namakam puvati, a nan apanim. Ezi gumazim nan akuragha gumazamiziba akumakuir puvati, gumazir kam men gintizima me tintinibar zui.”

Duar kuram uamategha ize
(*Matyu 12:43-45*)

²⁴ Ezi Iesus migia ghua ghaze, “Duar ikuratam gumazitam ategha dipaba

puvatizir danganibar arua ikiamin danganiba buri, egha a tam batozir puvatigha, egha uabi migia ghaze, ‘Ki uamategh faragha ikezir dipenimin mangam.’ ²⁵ Egha a uamategha ghua garima, me dipenim avizi, a bar zuezima an itir biziba bar deragha iti. ²⁶ Egh duar kurar kam mangi, 7 plan duar kurar a gafiragha arazir kurabagh amiba, men aku izam. Egh me mangi, dipenir kam in ikiam. Gumazir kam faragha paza ike, egh a datirighin bar pazavira ikiam, eghti an dabirabim a faragha ikezir dabirabim bar a gafiragh bar ikuvigham.”

Gumazir manaba bar akuegham?

²⁷ Ezi Iesus bizir kabav giavira itima, amizim gumazamizibar torimin ikia dia migei, “Amizir kam ni bategha oteba ni ganidi, a bar akongegh.” ²⁸ Ezi Iesus a ikara, “Ezi tina nan Afeziamin akam baragha egha an gin zui, a bar akongegh.”

Mirakelin azangsizim
(*Matyu 12:38-42 ko Mak 8:12*)

²⁹ Ezima gumazamiziba otiva izavira itima, Iesus kamaghin me migei, “Datirighin itir gumazamiziba bar ikufi. Me mirakelin arazir ki damighti me ganigh foghamim bagha azangsisi. Eghti ki arazitam

me danigan kogham. God Jona gamizir arazimın min, me arazir kamın ganam. ³⁰ Kamaghın amizi, Jona nguibar ekiam, Niniven gumazamiziba arazim men aka, ezi kamaghira Gumazibar Otarim datirighın itir gumazamiziba arazim men akagham. ³¹ Fomira Seban Amizir Atrivimın nguazir kamın saghon ikegha Solomonın fofozir aghuimın akaba baraghasa ize. Ezi gumazir mam bar Solomon gafiragha ian tongın iti. Kamaghın amizi, Gumazamiziba Godın Kotiamın Tuivamin Dughiamın, Seban Amizir Atrivim tugh datirighın itir gumazamizibar arazir kurabar gun mikimam. ³² Eghti Godın Kotın Dughiamın, Nineven gumazamiziba dikavigh ian arazir kurabar gun mikimam. Ia fo, Nineven adarazi Jona akunizir akam baregha navibagh ira. Ezi Gumazir datirighın ian tongın itir mam, a bar Jona gafira!”

Nin damazimning mikarzimın angazangarim

(Matyu 5:15 ko 6:22-23)

³³ Ezi Iesus ghua kamaghın migei, “Gumazitam lam gaborogha danganir mogometamın a modozir puvati, o a isava itarir ekiamın aven amadazi pu.

Puvati, anesi an danganimram anefagham. Eghti tina aven izi, an angazangarimın ganam. ³⁴ Damaziba, da lamın min namnamın angazangarimın min iti. Egha damazim derazi, nin namnam angazangarim bar a gizifa. Eghti nin damazim ikuvightima, nin namnam, mitatem anevaragham.† ³⁵ Kamaghın amizi, ni ua bagh deravira gan, angazangarir nin itim, mitarmem an epazagham. ³⁶ Kamaghın amizi, angazangarim bar nin mikarzim gizivaghti, eghti mitarmem tong an epazaghan koghti, nin mikarzim bar angazangarimın ikiam, mati lamın angazangarim ni gisirazi moghin.”

Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, arazir kurabagh ami

(Matyu 23:1-36 ko Mak 12:38-40 ko Luk 20:45-47)

³⁷ Ezima Iesus mikemegha givazima, Farisin mam Iesus ko damasava an gighamizima, ezi Iesus an dipenimın aven ghugha dagher dakozim gapera. ³⁸ Ezi Farisi garima, Iesus ruezir puvatigha a koma api. Ezi a kamaghın ganigha aguaghfa.

³⁹ Ezi Ekiam kamaghın a migei, “Ia Farisiba, ia kapba ko itariba azenan da rua da

11:30: Jna 1:17, 2:10, 3:4 **11:31:** 1 Kin 10:1-10, 2 Sto 9:1-12 **11:32:** Jna 3:5 **11:33:** Mt 5:15, Mk 4:21, Lu 8:16 **11:34:** Mt 6:22 † **11:34:** (11:34) Israelba kamaghın nighnisi, nin damazimning angazangarim puvatighti, me suam ni akurvazir puvati. **11:37:** Lu 7:36, 14:1 **11:38:** Mt 15:2, Mk 7:3
11:39: Mt 23:25, Mk 7:4, Ta 1:15

zue, ezi ian aven navir ave-riaba bar kufi. Okimakiyam koma arazir kuraba, ia dagh ami. ⁴⁰ Ia bar gumazir onganiba! God azenan ingarizir biziba, a uaghan aven dar ingari? ⁴¹ Eghti ia bizir itaribar aven itiba isiva gumazir onganaraziba me daning, eghti biziba bar ian zuegham.

⁴² "Ia Farisiba, ia ghaze, ia uan azenibar itir zuravariba tongira da tuiragh, egh akuaba isi God daning. Egha ia Godin arazir aghuim ko a gifongezir arazim ataghrasi. Egha ia arazir kabar amuasa gavgavigh, egh uaghan arazir maba ataghraghan kogham. Kamaghin amizi ia bar kuvigham!

⁴³ "Ia zurara God ko migeir dipenibar dabirabir danganir aghuariba iniasa bar ifonge. Egha uaghan maketin danganiba me dughiaba ia daningasa, ia bar ifonge. Kamaghin amizi, ia bar ikuvigham.

⁴⁴ "Ia mati matmatiar me gan foghan koghamibar min iti. Eghti gumaziba me gisin daruam. Egh Godin damazimin zueghan kogham. Kamaghin amizi, ia bar kuvigham!"

⁴⁵ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir mam a ikara, "Tisa, ni bizir kabav gia, uaghan e gasighasisi."

⁴⁶ Ezi Iesus a ikara, "Ezi ia Judan arazibagh fozir gumaziba, ia gumazimiziba

osimtiziba me garizima me da ateran ibura. Ezima ia uari, uan dafaribar men akuragh bizitam aterir pu-vati. Kamaghin amizi, ia bar kuvigham! ⁴⁷ Ian inazir afeziaba Godin akam inigha izir gumazibav soghezima me ariaghire. Ezi ia me bagha dagiar mozir aghuiba okoregha men aghariba mozibagh ariki. Kamaghin amizi ia bar ikuvigham! ⁴⁸ Ezi ia arazir kam gumazibar akakagha ghaze, ian inazir afeziaba amir arazir kam dera. Ezi me Godin akam inigha izir gumazibav soghezi da ariaghire, ezi ia me bagha mozibagh ami. ⁴⁹ Bizir kam bagha, Godin fozim kamaghin migei, 'Ki me bagh nan akam inigha izir gumaziba koma aposelba amangam, eghti men tarazi, me me misoghtima, me arighiram. Eghtima igharaziba, me arazir kurabar me damuam!' ⁵⁰ Fomira nguazir kam otozir dughiam, Godin akam inigha izir gumaziba, me me misoghezi me ariaghira, ezi arazir kam iza datirighin tu. Kamaghin amizima ia datirighin iti darasi, men ivezim iniam. ⁵¹ Ezi modorozir arazir kam, an Abelin dughiamin tugha iza Sekaraiian dughiam. Gumazir kam, Sekaraia, me ofan danganim ko Godin Dipenimin tizimin a misoghezima an areme. Ezi ki ia migei, arazir ku-

rar kabar ivezim gumazir datirighin itiba bativam.

⁵² "Ia Judan arazibagh fozir gumaziba Godin fofozimin tiar akamin kiba inigha ghue. Ia uari aven ghuezir puvati. Egha aven mangamin gumazibar tiar akam apiri."

⁵³ Egha Iesus danganir kam ataghrazima, Judan arazibagh fozir gumaziba koma Farisiba, me akar kurabar a migei. Egha azangsizir aviribar a gami. ⁵⁴ Egha an gari, a bizitam paziva a mikemeghtima, me an suigham.

12

Farisibar arazir ifavariba bagh gan

(Matyu 10:26-27)

¹ Ezi dughiar kamin gumazamizir bar avirim uari akuvaghav ikia uari dikabiri. Ezi Iesus maghira uan suren gumaziba faragha dav gha ghaze, "Ia uari bagh gan. Farisiba mati, yis bretin aven ghughava a gamizima a bar buiz moghin ian aven mangi ia gasighasigham. Kamaghira ifavarir araziba uaghan bar ia gasighasigham.

² Bizir tizir mongeziba, da azenim giregham. Akar aven itiba, gumaziba dagh fogham. ³ Ezi bizir ia aminir birimin mikemeziba, me aruer angazangarimin da baragham. Ezima bizir

tizir ia sighsirir akabar uan kuaribagh arigha dipenir averiabar uariv kemeziba, me dipenibagh isin tuiv dar gun mikimam."

Gumazim Godram atiating

(Matyu 10:28-31)

⁴ Egha Iesus ghua kamaghin migei, "Nan namakaba, ki ia migei, ia gumazir namnar kinibav sozibar atiatingan marki. Egh me gin ua bizitam damighan kogham. ⁵ Ezi, tinarama ia an atiatingam, ki ian akagham. Ia Godin atiating, a ian namnam gasighasighiva, gin ia inigh helin avim mikinamin gavgavim iti. Ezi ki guizbangira ia migei, ia Godin atiating. ⁶ Ezi ia fo, gumazim kuarazir dozir ⁵ pla 2 toarama dagh ivese. Ezi God men tav bakinighnizir puvati. ⁷ Egha God uaghan ian dapanir ariziba dar pone, egha a bar deraghavira ia gifo. Kamaghin amizima, ia atiatingan marki. Ia kuarazir dozir kabar min itir puvati. Ia Godin damazimin bar ekefe, egha dagh afira."

E Iesusin ziamin aghumsighan kogham

(Matyu 10:32-33 ko 12:32 ko 10:19-20)

⁸ Egha Iesus ghua kamaghin migei, "Ki ia migei, Gumazir manam gumazamizibar damazimin ghaze,

a nan anam, eghti Gumazibar Otarim uaghan Godin enselbar damazibar mikim suam, gumazir kam a nan anam. ⁹ Eghti gumazitam gumamazibar damazimin mikim suam, a nan anav puvati, eghti ki uaghan Godin enselbar damazibar mikim suam, gumazir kam nan anav puvati. ¹⁰ Eghti gumazitam akar kuratam Gumazibar Otarim mikemeghti, God an arazir kurar kam gin amadagham. Eghti gumazitam Godin Duam akar kuratam a mikemeghtima, God an arazir kurar kam, a gin amadaghan kogham. ¹¹ Me ia inigh God ko migeir dipenibar mangam. Egh gavmanin gumazir ekiaba ko gumazir ziaba itibar damazibar mangitima, ia atitingan marki. Egh suam, ki manmaghin ua bagh ganam, o manmaghin mikimam? ¹² Dughiar kamra Godin Duam ni mikemeghtima ni me mikimam.”

Gumazir dagiaba bar avirasemezir onganimin akar isin zuim

¹³ Ezi gumazir mam gumamazibar torimin ikia kamaghin Iesus migei, “Tisa, nan aveghbuam mikemeghtima a gan afeziam ga bagha taghizir bizitaba na bagh taba tuiragh.” ¹⁴ Ezi Iesus a ikara, “Tinara guan osimtizibar kir guan biziba tuiraghasa, na misefe?”

¹⁵ Egha a me migei, “Ia uari bagh ganigh. Biziba bar dagh ifongezir arazir kaba bagh, uari bagh ganigh! Gumazimin dabirabim a bizir avirir a itir kaba saram otozir puvati.”

¹⁶ Eghava an akar isin zuir kamın me migei, “Gumazir dagiaba bar avirasemezir mam iti. Egha uan nguazimin dagher aghuir aviriba isi. ¹⁷ Ezi a kamaghin uabi ginighnisi, ‘Ki manmaghin damuam? Ki uan daghebar arighamin danganiba puvati.’

¹⁸ “Egha a ghaze, ‘Ki kamaghin damuam. Ki uan dagher dipeniba kuarighiva, dipenir ekiabara ingarigham. Egh dipenir ekiaba, ki uan maziaba ko dagheba ko biziba bar dar arigham. ¹⁹ Egh ki uabira uabi mikimam, “Ni dughiar aviriba bagha ua bagha bizir aghuir avirim ariki. Egh ni damiva, wainin dipabar amiva, egh dughiar aghuarim iniva, egh bar akuegh ikiam.”’

²⁰ “Ezi God a migia ghaze, ‘Ni gumazir onganim. Dimagarir kamra nin ikirimirim ki a inighti, naremegham. Eghti tina ni ua bagh arighizir bizir kabanagh iniam?’

²¹ “Ezi tina ua bagh biziba puv dar pozim mikiniva, egh a Godin damazimningin on-

ganarazibar amuti, bizir kam a bativam.”

Nighnizir aviribar amuan marki

(Matyu 6:25-34)

²² Egha Iesus uan suren gumaziba kamaghin me migei, “Kamaghin amizi, ki ia migei, ia pamten uan ikirimirim ginighnigh, egh kamaghin azangan marki, e dagher manatam ramam, o e dipar manatam ramam? Egh ia pamten uan nivafizibagh nighnigh mikiman marki, e inir manatam uan nivafizim avam? ²³ Gumazimin ikirimirim, a daghebagh afira, ezi gumazimin namnam inibagh afira. ²⁴ Ia kotkotbar gan. Me dagheba opari puvatighava dagh eghuvir puvati, me dagheba arizir dipeniba puvati. Ezi God dagheba dagh anidi! Ezi ian dabirabim bar kuarazibagh afira. ²⁵ Egh ian tav deraghvira ikisi nighnigh kamaghin a ti uan ikirimirim damuti a tong ruaragham? Bar puvati. ²⁶ Ni bizir muziarir kam damuan iburagh, ni tizim bagha biziba bar a dagh nighnizir aviribagh ami?

²⁷ “Ia akimarir aghuaribagh nighnigh. Da manmaghin otifi? Me ingangarir ekiatam gamir puvati. Egha me korotiatam isamizir puvati. Ezi ki ia migei, fomira Atrivim Solomon bizir bar aviriba itima an azuir adiariba bar dera,

egha an korotiatam akimarir kabar min otozir puvati. ²⁸ E fo, graziba pura biziba, da iti, gurumin gumazitam da akoreghiva da isiva avitam mikinigham. Grazir kinir kabanagh God adiariba me gazui. Ia bizir kam gifogh, God uaghan adiariba ia daningam. Ia gumazamizir nighnizir gavgavir muziarim itiba! ²⁹ Egh ian nighnizim dagheba ko dipabara ikian marki. Egh ia pamtem dagh nighnighan marki. ³⁰ Nguazir kamin gumaziba bizir kaba puv dagh nighnisi. Ezi ian Afeziam fo, ia da iniam. ³¹ Eghti ia faragh God atightima, a ian Atrivimin ikitima, ia an gin mangi. Eghti, a bizir kaba ia daningam.”

Bizir aghuiba akumakuir arazim

(Matyu 6:19-21)

³² Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ia sipsipin bizir muziarim, ian Afeziam ia damighti, ia Atrivimin otivasa a bar akonge. Kamaghin ia atiatingan marki. ³³ Ia uan biziba amangiva dagiaba inigh, egh gumazir onganarazibar aning. Egh uari bagh dagiaba azuir mitariba inigh dar arightima da dighorighiran kogham. Ian bizir aghuir Godin Nguibamin itiba, da givaghan kogham. Godin nguibamin okimakiar gumaziba roghira izan

kogham, eghti barareba dagh asighasighan kogham.
³⁴ Danganir manam nin bizir aghuiba iti, danganir kam nin navir averiamin aven itir ifongiam, a uaghan ikiam.”

Dakuan marki, ia uari bagh gan

(Matyu 24:42-44)

³⁵ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ia ingaramin korotiabar aghuighiva otivamin bizim bagh ganiva uan lamba ateghtima da isi, mamaghira iki. ³⁶ Egh mati gumazim uan otarim amir ikizir isam bagha ghugha uamategh izasa, me a mizuai. Eghti a uamategh izi tiam gafughti me zuamiram a bagh tiam kuigham. ³⁷ Ingarir gumazir kabar gumazir aruam uamategh izi men ganti, me a mizua gari. Kamaghin me bar akuegham. Ki guizbangira ia migei, a dagheba, me daningsi, uabin kurukegham. Egh me mikemeghti, me dakozim dapiaghti a izi dagheba me daningam. ³⁸ Egh men gumazir aruam dimagarir arizim, o aminim titim a uamategh izi men ganti me a bagh gan mizuam ikiti, kamaghin me bar akuegham. ³⁹ Ia arazir kam ginighnigh. Gumazir manam, okimakiar gumaziba dimagarimin izava an dipenim akarasava amima, a men dughiam gifogha, egha

men arafa. Egha me ataghizi me an dipenim akarizir puvati. ⁴⁰ Kamaghira, ia uaghan aravagh iki gan. Guizbangira, dughiar ia Gumazibar Otarim mizuaman koghamim, a dughiar kamram otogham.”

Ingangarir gumazir aghuim ko kuramin akar isin zuim

(Matyu 24:45-51)

⁴¹ Ezi Pita Iesusin azara, “Ekiam, ni akar isin zuir kamin erara migei, o e bar moghira?” ⁴² Ezi Ekiam an akam ikara, “Ingangarir gumazir manamra nighnizir aghuiba ikia deravira uan ingangarim gami? An gumazir ekiam a damuti, a ingangarir gumazir igharazibar ganam. Egh dughiar an gumazir ekiam ifongezimin, a dagheba isi ingangarir gumazibar aningam. ⁴³ Ingangarir gumazir kam ingara itima, an gumazir ekiam izava a batogha an ingangarir kamin garima, gumazir kamin navir averiam bar an dera. ⁴⁴ Ezi ki guizbangira ia migei, ingangarir gumazir kamin ekiam a damightima, an an ingangarir gumazir mabar ekiamin ikiva an biziba bar dar ganam. ⁴⁵ Egh ingangarir gumazibar dapanim uabira uabi mikimam, ‘Nan gumazir ekiam dughiar ruarimin ikegh izam.’ Egh a

12:35: Kis 12:11, Mt 25:1-13, Ef 6:14, 1 Pi 1:13 **12:36:** Mk 13:34-36, 1 Pi 1:13

12:37: Jo 13:4 **12:39:** 1 Te 5:2, 2 Pi 3:10 **12:40:** Mk 13:33, 1 Te 5:6, 2 Pi 3:12

12:44: Mt 25:21-23

dikavigh ingangarir gumaziba ko ingangarir amizibav soghiva, damiva, wainin dipabar amiva dapanim onganigham. ⁴⁶ Eghti an ekiam, dughiar an ingangarir gumazim a bagha garir puvatizimin, an otogham. A dughiar a fozir puvatizimin uamategham. Eghtima an ekiam bar anerghorarighiva a inighiva gumazir God gifozir puvatiziba ko anetigham.

⁴⁷ "Ingangarir gumazibar dapanim fo, an ekiam bizir tizim damuasava a mikeme, ezima an a gamizir puvati. Eghti an ekiam dughiar aviribar a ifozoregham. ⁴⁸ Eghti ingangarir gumazim an ekiam ifongezir arazibagh fozir puvatighiva, egh a uabi misoghamin arazibar amuti, an ekiam dughiar aviribar a ifozoreghan kogham. Tina bar bizir aviriba ini, a ua bizir aviriba God daningam. Ezima tina God bizir aviriba an dafarim gariki, God uam a dam aviriba inisiva an azangsigham."

Iesus gumazamiziba abighasa ize
(Matyu 10:34-36)

⁴⁹ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Ki nguazim avim a darighasa izi. Ezi avim datirighira isiasa ki ifonge. ⁵⁰ Ki tighar rurir mam a iniam. A mati dipam gumazim avarazi moghin, osimtiziba na bativam. Ezi

ki a inizir puvati. Kamaghin ki bar oseme, mangi dughiar kam otogham! ⁵¹ Ni ghaze, ki navir amirizim inigha nguazir kam in izi? puvati, ki ia migei, ki gumazamiziba abighasa ize. ⁵² Datirighin tugh mangi 5 plan amuiroghboriba dipenir tam in ikiv uari tuiragham, 3 pla pumuningin apanimin ikiam, eghti, pumuning 3 plan apanimin ikiam. ⁵³ Me uari tuiragham, afeziam uan otarimin apanimin ikiam, eghti otarim uan afeziamin apanimin ikiam. Amebam uan guivimin apanimin ikiam, eghti guivim uan amebamin apanimin ikiam. Otarimin amuim uan pam in amebamin apanimin ikiam, eghti, otarimin amebam uan otarimin amuimin apanimin ikiam."

Iesus dughiar otivamibar gun migei
(Matyu 16:2-3)

⁵⁴ Egha Iesus gumazamizir aviribav gei, "Ia ganti, ghuariam aruem magiramin amadagham anangtima, ia zuamira suam, 'Amozim izam,' eghtima a izam. ⁵⁵ Egh Sainain aminim vangti, ia suam, aruem gan bar puvira isiam. Eghti an otogham. ⁵⁶ Ifavarir gumaziba! Ia overiam ko nguazimin otivamin bizibar gun mikimasa fo. Manmaghin amizi, ia datirighin otivamin bizibagh fozir puvati?"

Ni gumazir ni isi kot daraghasa migeim ko akabar kirigh

(Matyu 5:25-26)

⁵⁷ Egha Iesus mighia ghua kamaghin migei, "Ezi ia uari uarir azangsighan aghua, bizir tizim a dera. ⁵⁸ Egh nin apanim ni inigh mejistretbar damazimin mangitima, ni a ko osimtizir kam akirsi tuavimin a mikim ganigh. Puvatightima, a ni inigh jasin damazimin mangam. Eghti jas ni inigh polis in dafarim datightima polis ni isi kalabuziam datigham. ⁵⁹ Ki ni migei, ni azenim girighan kogham, kamaghira iki mangi ni ivezim bar anetigh azenim giram."

13

Gumaziba navibagh iraghan kogh arimighregham

¹ Ezi dughiar kam in gumazir maba ikiava Galilin gumazibar gun Iesus migei, Pailatin midorozir gumaziba me misoghezima men ghuziba God bagha tuer asizibar ghuziba sara verevere. ² Ezi Iesus men akam ikara, "Galilin gumazir kaba kamaghin ariaghire. Kamaghin amizima ia ghaze men arazir kuraba Galilin gumazir igharaziba bar men arazir kurabagh afira? ³ Ezi ki guizbangira ia migei, bar puvati! Egh ia navibagh iraghan koghiva, ia uaghan bar arimighregham. ⁴ Egh ia uaghan bizir kam ginighnigh,

18 plan gumazir Siloamin dagiar dipenim dipirigha me misoghezima me ariaghire. Ezi ia ghaze, men arazir kuraba bar Jerusalem itir gumaziba men arazir kurabagh afira? ⁵ Ezi ki guizbangira ia migei, bar puvati. Ezi ia navibagh iraghan koghiva, ia uaghan bar arimighregham."

⁶ Ezi Iesus akar isin zuir kam in me migei, "Gumazir mam temer figh uan wain in azenimin anekaragha egha ghuava oviziba bagha an gara tam in apizir puvati. ⁷ Egha a wain in azenimin garir gumazim kamaghin a migei, 'Ki 3 plan azenibar arua izava figh in oviziba bagha garava avenge, da bar puvati. An okegh! Manmagh sua a puram aghui?'

⁸ "Ezima a kamaghin a migei, 'Ekiam aneteghtima, an azenir tam uam an ikitima, ki an povimin nguaziba a darightima a dagher aghuiba iniam. ⁹ An azenir munamin beghti, deragham. Puvatightima ni na mikemeghtima ki an okegham.'"

Iesus amizir akirir kuram akirizi, a ua dera

¹⁰ Egha Iesus Sabatin dughiam in God ko migeir dipenir mam in sure gami. ¹¹ Ezima amizir mam 18 plan azenimin duar kuram an akiragharim gamizima an aviraghavira ikiava bar uabi aminava avenge.

12 Ezi Iesus an apighava an diazima an ada zuima, a kamaghin a migei, "Amizim, nin arimariam ni ataki." 13 Egha uan dafarimning a gisin atizima, a zuamira uabi aminegha tugh, Godin ziam fe.

14 Iesus Sabatin amizim akirizima a dera, ezi bizir kam bagha God ko migeir dipenimin garir gumazim atarava, egha a kamaghin gumazamizibav gei, "Ingan-garir dughiar 6 pla iti, egh ia dughiar kabar izitima, a ian arimariaba akiram. Egh Sabatin dughiamin ia izan marki."

15 Ezi Ekiam an akam ikara, "Ia uarira uari gifarir gumaziba! Ian tav Sabatin dughiamin uan bulmakau o donki firigha a inigha ghua dipatam a ganidir puvati? 16 Kamaghin amizi, amizir kam an Abrahamin ovavim, Satan 18 plan azenir kabar a ike. Ezi kamaghin amizima ki Sabatin dughiamin a firighti a deragham."

17 Egha a kamaghin mikemezima, an apaniba bar moghira aghumsiki. Ezima gumaziba ko amiziba an amizir bizir aghuibar gara bar akonge.

Mastetin ovizir akar isin zuim
(Matyu 13:31-32 ko Mak 4:30-32)

18 Egha Iesus gumazamiz-ibar azara, "God Bizibagh Ativamin Dughiam manmaghin gari? Ezi ki akar isin zuir manamin a mikimam? 19 A mastetin ovizim mingari. Ezi gumazim a inigha uan azenimin an ekarazima, an aghua ghuava temem gava. Ezima kuaraziba an aguabar mikonibagh ami."

Yisin akar isin zuim
(Matyu 13:33)

20 Eghava Iesus ua gumazamizibar azara, "Ki bizir manatamin God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar isin zuim mikimam? 21 A yisin min ami. Amizir mam yisin muziarir mam inigha, flauan dramin ekiamin itim inigha, aning verevere. Ezi flauan kam gin bar bui."

Tiar akar asuvirizim
(Matyu 7:13-14 ko 7:21-23)

22 Egha Iesus Jerusalem in ghuava nguibar ekiaba ko dozibar bar gumazamizibar sure gamua zui. 23 Ezi mav an azara, "Ekiam, God gumazamizir vabara ua me iniam, o?"

24 Ezima a kamaghin me migei, "Ki ia migei, aviriba tiar akar asuvirizir kam in aven mangiva avegham. Ezi kamaghin amizima ia gav-gavigh tiar akar asuvirizir kam in dirighiva aven mangi. 25 Eghti dipenimin ghuavim dikavigh tiam asaraghtima. Ia azenan ikiva tiam misogh dimiva avegh suam, 'Ekiam,

e bagh tiam kuigh.' Eghtima a kamaghin ian akam ikaragham, 'Ki ia gifozir puvati. Ia managh izava otifi?'

26 "Eghti ia kamaghin mikimam, 'E ni ko dagheba ko dipaba ame. Ezima ni tuavibar en sure gami.'

27 "Eghti a kamaghin ian akam ikaragham, 'Ki ia gifozir puvati. Ia managh izava otifi. Na gitagh, ia arazir kurabagh amiba!'

28 "Egh ia, Abraham ko Aisak ko Jekop ko Godin akam inigha izir gumaziba me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikitima ia men gan ikiam. Egh ia azenan ikiva bizir kam bagh aziva atariba kuskugham. 29 Egh gumazamizir aviriba nguazimin mikebaba bar dar ikegh iziva God Bizibagh Ativamin Dughiamin isam bagh uan danganiba iniam. 30 Ia oragh, gin itir gumaziba me faragham, eghti gumazir faraziba me gin ikiam."

Jesus Jerusalem in apangkufi (Matyu 23:37-39)

31 Ezi dughiar kamra Farisin maba Iesus bagha iza kamaghin a migei, "Herot ni misoghasa. Kamaghin amizima ni nguibar kam ategh igharagh mangi."

32 Ezi Iesus men akam ikara, "Mangi afiar ifarir

mam mikemegh, 'Ni oragh, ki datirighin ko gurumizaragham duar kuraba batoghiva egh gumazibar arimariaba akiram. Egh ki zuerimin uan ingangarim a givam.' 33 Ezi ki ia migei, Godin akam inigha izir gumazitam Jerusalem in azenan aremeghan kogham. Ezi ki datirighin ko gurumizaragham ko zuerimin mangvira ikiam."

34 Egha Iesus migia ghua ghaze, "Oio, ia Jerusalem adarazi, ki ian apangkufi! Ia Godin akam inigha izir gumaziba misozi me ariaghiri, egha God ia bagha amadir gumaziba, ia dagiaba isa, me ginivi, me ariaghiri. Dughiar aviribar ki ian boriba akuv me mughasa, mati tuarir amebam uan avizimingin nguziba avarazi moghin, ki ia damuasa ifonge. Ezi ia na bagh izan aghua. 35 Ia oragh! Ian nguibam, God anetaki. Ezi ki guizbangira ia migei, ia ua nan ganan kogham kamaghira iki mangi dughiar ia suam, 'God uan ziamin gumazir kam anemada! God deragh a damu!'"

14

Jesus mikarzim buizir gumazim gamizi a ua dera

¹ Sabatin mam Iesus ghua Farisibar gumazir ekiamin dipenimin api. Ezima dughiar kam gumazamiziba

bar deraviram an gari.
² Ezi ma an guamin gumazir mikarzim buizir mam iti.
³ Ezi Iesus Farisiba ko Judan arazibagh fozir gumaziba men azara, "Moses osirizir araziba, da Sabatin gumazamizibar arimariaba ghua-maghasa amamangatizi, o puvati?"
⁴ Ezi me nimira itima a gumazimin suiragha a gamizima a dera. Egha anemadazi a ghu.
⁵ Ezi a men azara, "Ian tavin otaritam o bulmakaun tam Sabatin dughiam mozirpamin a girightima, eghti ni zuamira a gekuigham, o puvatigham?"
⁶ Ezi me mikimamin akabaghasa.

Iesus ghaze, ia uarira uari fan marki

⁷ Dughiar kam Iesus gari, gumazir gighamiziba me dabirabir danganir ekiaba dagher dakozimin da isi. Ezi Iesus akar isin zuir kam in me migei,
⁸ "Gumazitam amuir ikizimin isam bagh diaghti, ni mangi dabirabir danganir ekiar faragha itim dapian marki. Me, gumazir ziar ekiar nin ziam gafirazim, a bagha a ginaba.
⁹ Eghti, isar ghuavir virara guan diazim izi kamaghin ni mikimam, 'Ni uan misiam gumazir kam daningigh.' Eghti ni bar aghumsighiva, danganir bar gin itim iningham.
¹⁰ Kamaghin dughiar me nin diazim, ni danganir apengan itim inigh, eghti isar ghuavim

izi suam, 'Roroam, danganir aghuir pin itimin mangi.' Eghti ni ziar aghuarim ni ko itir darazir tongin a iniam.
¹¹ Te uarira uan ziaba fe, God me abiraghti, me apengan ikiam. Eghti te apengan iti, God me feghti me ziar ekiaba iniam."

Godin ikarvazim o gumazimin?

¹² Egha Iesus ua isar ghuavim migei, "Ni isam damuva, egh uan roroaba, aveghbuaba, o anababa, o nin namakar biziba bar avirasemeziba, me diaghan marki. Ni men diaghti, me uamategh nin diaghtima, kamaghin ni uan ikarvazim uamategh a iningham.
¹³ Ezi ni isam damuamin dughiam, ni onganarazibagh amiba, soroghafariba ikuviziba, suer kurar aruir puvatiziba, ko damazir kurabar diagh.
¹⁴ Eghti God arazir aghuim ni damigham. Gumazir kaba nin dagheba ikaraghan kogham. Kamaghin amizim, ni uan ikarvazim dughiar gumazir Godin damazimin deraziba ua dikavamin dughiamin a iniam."

Isar ekiamin akar isin zuim

(Matyu 22:1-10)

¹⁵ Egha Iesus ko dakozimin itir gumaziba men mav Iesusin akaba baregha, kamaghin Iesusin migei, "Gumazir God Bizibagh

Ativamin Dughiamin isar ekiam ramamim, a bar akongegham.”¹⁶ Ezi Iesus a ikara, “Dughiar mam gumazir mam isar ekiam bagh bizibar akirava gumazir avirimin dia.¹⁷ Isam azuir dughiamin isar ghuavim a gighamiziba bagha uan ingangarir gumazim me mikimasa anemaga ghaze, ‘E biziba bar dar akirigha gifa, kamaghin amizima ia izi.’

¹⁸ “Ezima me bar moghira mangan aghuaghava uan dimdiam ava migirigiar ifavaribagh ami. Egha farazim kamaghin migei, ‘Ki datirighira nguazim givese, egh mangiva an ganasa. Noka, ki izan kogham.’¹⁹ Ezi igharazim ghaze, ‘Ki 10 plan bulmakaubagh ivese, egha ki da ingangarim gatigha dar ganasa zui. Noka, ki izan kogham. Ga uaning, ni nan gun isar ghuavim mikemegh.’²⁰ Ezi kamaghira gumazir mikezim a migei, ‘Ki amuim ini, kamaghin amizi ki izan kogham.’

²¹ “Ezi ingangarir gumazim uamategha izava akar kabar gun uan ekiam mikeme. Ezi isar ghuavim atara kamaghin migei, ‘Ni zuamira azenan mangiva nguibar ekiamin itir tuavir ekiaba ko afeghtiabar mangiva onganarazibagh amiba, ko soroghafariba ikuviziba, ko damazir kuraba, ko suer

kurar aruir puvatiziba, me inigh izi.’²² Ezi ingangarir gumazim kamaghin a migei, ‘Ekiam, ni mikemezir moghin ki amigha gifa, ezi danganir maba ikiavira iti.’²³ Ezi isar ghuavim uan ingangarir gumazim kamaghin a migei, ‘Ni mangi bar tuavir ekiaba ko tuavir dozibar itiba bar me mikimti, me izi, eghti nan dipenim izivaka.’²⁴ Ezi, ki ni migei, gumazir ki faragha diaziba men tav isar kamain dagher tam rameghan kogham.’”

Faragh deravira nighnighiva Iesusin gin mangi
(Matyu 10:37-38)

²⁵ Ezi gumazir bizir dafam Iesus koma arui. Ezi a ragha men gara kamaghin migei,²⁶ “Tina na bagh iziva, egha uan afeziam ko amebam, o amuim ko boriba, o aveghbuaba, o amezamebaba ko buaramiziba bar men aghuaghiva, egha uaghan uan ikirimirim ateghan koghiva, egh nan suren gumazimin otoghan kogham.²⁷ Eghiva tina uan ter ighuvim a gupugh, egh nan gin izan koghiva, nan suren gumazimin otoghan kogham.*

²⁸ “Ian tina dipenir ekiamin ingarasa, a ti faragh daperagh nighnighiva, egh suam, ki dagiaba manmaghira dipenir kam a givagham?²⁹⁻³⁰ Egh ian tina dipenir ekiamin

14:17: Snd 9:2, 9:5 **14:20:** 1 Ko 7:33 **14:24:** Mt 21:43, 22:8, Ap 13:46 **14:26:** Lo 33:9, Mt 10:37, Lu 18:29, Jo 12:25, MAA 12:11 **14:27:** Mt 10:38, 16:24, Mk 8:34,

Lu 9:23, 2 Ti 3:12 * **14:27:** (14:27) Ni akar Matyu 10:38in itimin gan.

15

ingarsi, faragh daperagh nighnigh suam, 'Ki dagiaba manmaghira dipenir kam a givagham?' Puvatightima, a ghuriamra damighiva, egh anegivaghan koghtima, me bar an ganiva dibovir migirigiabar a damu, suam, 'Gumazir kam dipenimin ingara bar anegivazir puvati.'

³¹ "O, ki kamaghin mikim suam, atrivir mam atrivir igharazim ko midorozir ekiam damuasa. A ti faragh daperagh uabira uabin azangsig suam, 'Ki ti 10 tausen gumaziba ko mangi, na bagha izir atrivimin 20 tausen gumaziba gafiragham, o puvatigham?' ³² A misoghan buraghiva, egh atrivim saghuiamira ikitima, an abuir gumaziba mangi suam, midorozim marki. ³³ Ezi kamaghira, ian tina bizir a itiba bar moghira a da ateghan koghiva, egh nan suren gumazimin otoghan kogham."

Amangsizir kuramin akar isin zuim
(Matyu 5:13 ko Mak 9:50)

³⁴ Egha Iesus ghua kamaghin migei, "Amangsizim a dera, egh a uan singtizim ategh egh manmaghin ua uan singtizim inigham? ³⁵ An obarir nguazim ko bulmakaubar buariba uaghan dar akuraghan kogham. Kamaghin amizi, me a makuni. Tina kuarimning iti, an oragh."

Sipsipin ovegezimin akar isin zuim
(Matyu 18:12-14)

¹ Ezi arazir kurabagh amir gumaziba ko dagiaba isir gumaziba, me Iesus baraghasa anekuvagha iti. ² Ezi Farisiba ko Judan arazibagh fofozir gumaziba an atara a migia ghaze, "Gumazir kam gumazir arazir kurabagh amiba ko migia me koma api." ³ Ezi Iesus akar isin zuir kam in me migei, ⁴ "Ian tav 100 pla sipsipba ikiti tam oveghtima, a 99 pla ateghti da puram azenan iki damiti, eghti a mangi ovegezim buri mangi, an apighivira givagham? ⁵⁻⁶ Egh anan apighiva bar akuegh a isi uan dipizim datigh a gisaghpugh ngun mangam. Egh a uan namakaba ko an boroghin itir darazir diagh me akuvagh, egh kamaghin mikimam, 'Ki uan sipsipin ovegezim uam an api! Ia izi. E a givarvaram.' ⁷ Ki ia migei, kamaghira enselba gumazir kuram bagha agoir agorogem bar 99 plan derazir gumazir kabagh afiragham. Gumazir kuram a navim girazi ezi 99 pla gumaziba me ghaze me dera egha navibagh irazir puvati."

Dagiar ovegezimin akar isin zuim

⁸ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Egh amizitam 10 pla wan Kina

ikiti, tam oveghtima, a man-maghin damuam? A lam daborogh, egh dipenim aviva a buri mangi, an apighivira givagham. ⁹ Egh an apigh, egh uan namakaba ko an boroghin itir darazir diagh me akuvagh kamaghin me mikimam, 'Ki uan ovegezir wan Kina batogha gifa. Ia na ko e a givarvaram.' ¹⁰ Egha Iesus ghua kamaghin migei, "Ki ia migei, gumazir arazir kurabagh amitam navim giraghti, ia nguazimin a givarvara akongezi moghin Godin enselba Godin Nguibamin a givarvaram."

Afeziar otarir pumuning itimin akar isin zuim

¹¹ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Gumazir mam otarir pumuning iti. ¹² Ezi dozim kamaghin uan afeziam migei, 'Afeziam, ni ga bagha tuirazir biziba nananaba na daningigh.' Ezi aninghin afeziam uan biziba aning bagha da taira.

¹³ "Ezi a mong gin uan biziba akuvagha da inigha saghon itir nguibar mam in ghu. Egha nguibar kamin ikiava pura tintinimin arazir kurabagh amima, an dagiaba bar gifa. ¹⁴ Ezi an dagiaba bar givazima, ezi nguibar a itir kam dagheba puvatizir dughiam oto. Ezi a ua bizitam itir puvati. ¹⁵ Kamaghin amizi, a ghua nguibar kamin itir gumazir mam in ingarasa a bato. Ezi a anemadazi

a ghua an dabar gara dar akuagh api. ¹⁶ Ezi gumazitam daghetam a ganingizi puvati. Kamaghin amizi, a dabar gari da nguezibar miseviba api. Ezi a uaghan tabar amasa bar ifonge.

¹⁷ "Ezi datirighin nighnizir aghuarim an izima, a kamaghin migei, 'Nan afeziamin ingangarir gumaziba dagher aviriba iti. Ezi ki kagh mitiriam bangin aremegham. ¹⁸ Ki ti uamategh uan afeziam bagh mangi kamaghin a mikimam, "Afeziam, ki arazir kuramin God ko ni gami. ¹⁹ Ki datirighin gumazir aghuim puvati. Eghti ni borim na darighan marki. Ni na ateghti ki pura nin ingangarir gumazimin min ikiam.'" ²⁰ Egha a dikavigha uan afeziam bagha zui.

"Ezi a saghon izavira itima, an afeziam an apigha bar an apangkufi. Egha an a bagha ivegha ghua uan agharimningin a muigha an tori.

²¹ "Ezi an otarim kamaghin a migei, 'Ki arazir kuram God ko ni gami. Ki ua gumazir aghuim puvati, ni borim na darighan marki.' ²² Ezi an afeziam kamaghin uan ingangarir gumazibav gei, 'Ia zuamira! Korotiar bar aghuir ruarim inigh iziva a darugh. Egh ring an dafarim darugh, egh dagarir asuaba a daghuigh! ²³⁻²⁴ Nan borim ovegha ua iti. Egha ovegezi

15:13: Snd 29:3
2:39, Ef 2:13, 2:17

15:16: Snd 23:21
15:21: Sng 51:4

15:18: Sng 51:4, Jer 3:12-13

15:20: Ap

e uam an api. Kamaghin ami, ia mangi bulmakaun nguzir mikarzim sara itim a inigh iziva a misuegh e anemiva a givarvaram.' Egha me a givarvara isam gami.

²⁵ "Ezi dughiar kamin otarir ekiam azenibar ikegha izi. A dipenimin boroghin iza orazi, me ighiabagh amua izi ighiam gami. ²⁶ Ezi a uan afeziamin ingangarir gumazir mamın diagha an azara, 'Marazi tizim gami?' ²⁷ Ezi a an akam ikara, 'Nin dozim uamategha ize. An aremezi puvatigha deravira ikiava uamatenge. Kamaghin, nin afeziam a bagha bulmakaun nguzir mikarzim sara itim misoke.'

²⁸ "Ezi an otarir ekiam atarava dipenimin aven mangan aghua. Ezi an afeziam azenan ghua aven mangasa a gakaghoravira iti. ²⁹ Ezi a uan afeziamin akam ikara, 'Ni gan! Ki azenir kabar ki pura ingangarir gumazir kinimin ikia pura nin ingara, egha nin akaba batozir puvati. Ezi ni bar dughiatamin ki uan namakaba ko iki bar akueghasa ni memen nguzitam na ganingizi puvati. ³⁰ Ezi nin otarir kam arazir kurabagh amua amiziba ko ikia uan dagiaba a givagha izezi, ni bulmakaun nguzir mikarzim sara itim a bagha a misoke!' ³¹ Ezi afeziam kamaghin a migei, 'Nan otarim, ni zurara na ko iti. Ezi nan biziba da nin biziba. ³² Nin dozim

ovegha ua dikafi. Egha an ovengezi e uam an api. Kamaghin amizi, e a bagh isam gamuava ivarvari.' "

16

Gumazir fofozir aghuim ikiava nighnizir aghuaribagh amimin akar isin zuim

¹ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, "Dughiar mamın dagiaba bar avirasemezir gumazir mam, an ingangarir gumazibar dapanim iti. An ingangarir gumaziba a migia ghaze, 'Nin gumazir dapanim nin dagiaba pura da makuri.' ² Ezima an an diazima an aven ghuzima an an azangsisı, 'Ni bizir tizim gamizima ki ni baraki? Ni uan ingangarimin aven ni amizir bizibar gun migeir akınafarim na daningigh. Ezi bizir kam bagh ni ua gumazir dapanimin ikian kogham.'

³ "Ezima gumazibar dapanim uabira uabi migei, 'Nan gumazir ekiam, nan ingangarimin na givazima, ki manmaghin damuam? Egha ki nguazim gikuamin gavgaviba puvatigha, biziba bagh azangsighan aghumsiki. ⁴ Ezi ki fo, ki manmaghin damuam, nan gumazir ekiam ingangarimin na givaghtima, gumaziba na mikimtima ki men dipenibar mangam.'

⁵ "A fo, gumazir maba pura gumazir ekiamın biziba da ini, me tighar an biziba ua da ikarvaghām. Eghava a

gumazir kaba vaghvaghera men deima me aven zui. Eghava a faragha zuimin azara, 'Ni manmaghin nan gumazir ekiam da biziba ini?'⁶ Ezima a kamaghin migia ghaze, 'Ki 800 pla dram wel ini.' Ezima gumazir dapanim kamaghin a migia ghaze, 'Ni uan akinafarim inigh zuamira daperagh 400in an osirigh.'⁷ Ezima a ua mavin azara, 'Ezi ni manmaghin nan gumazir ekiam da biziba ini?' Ezima a ghaze, '100 bek plaua.' Ezima a kamaghin a migei, 'Ni uan akinafarim inighiva 80 osirigh.'

⁸ "Nguazir kamin gumaziba me amir ingangariba me bar dagh fo. Egha angazangarimin itir gumaziba bar me gafira. Ezi kamaghin gumazir ekiam gumazir dapanim amizir arazim gifogha, egha gumazir dapanir kurar kamin ziam fe. A gumazir nighnizir aghuim itimin arazim gami.

⁹ "Ki ia migei, ia nguazir kamin dagiar kuram gumazibar akuravagh me namakabar amu. Eghti dughiar da givamim otoghtima, God ni inightima ni mangi iki mamaghira ikiamin nguibamin mangam.

¹⁰ "Egh tina bizir doziba deraghavira dar gari, a uaghan bizir ekiaba deraghvira dar ganam. Egha tina deraghavira bizir doz-

ibar garir puvati, a uaghan bizir ekiaba deraghavira dar ganam kogham.¹¹ Egh ia nguazir kamin dagiar kuram deragh an ganam koghtima, tina guizbangin biziba ia daningtima ia dar ganam?¹² Egh ia gumazir igharazimin biziba deraghvira dar ganam koghtima, tina ian biziba ia daningam?

¹³ "Ingangarir gumazitam ingangarir gumazir ekiar pumuning bagh ingaran kogham. A tavin aghuagh egh tav gifuegham, o a tav baghvira iki egh tav akirim a gasaragham. Ia uaghara God ko dagiaba bagh ingaran kogham."

Farisin dagiaba bagha bar ifongeziba

(Matyu 5:31-32 ko 19:9 ko Mak 10:11-12)

¹⁴ Ezi Farisin dagiaba bagha bar ikuviziba bizir kaba baregha Iesusin garav minbaba sighsiravira iti.

¹⁵ Ezima a kamaghin me migei, "Ia gumamazibar damazibar bizibagh amua ghaze ia dera. Ezi God ian nighnizibagh fo. Ezi bizir gumamaziba gari men damazibar bar deraziba, da Godin damazimin bar ikufi."

¹⁶ Egha Iesus ghua kamaghin migei, "Moses Osirizir Araziba koma Godin akam inigha izir gumazibar akam akura mamaghira ikia ghua Jonin dughiamin

16:8: Jo 12:36, Ef 5:8, 1 Te 5:5 **16:9:** Dan 4:27, Mt 6:19-20, Lu 14:14, 1 Ti 6:17-19

16:10: Mt 25:21, Lu 19:17-26 **16:13:** Mt 6:24 **16:14:** Mt 23:14 **16:15:** 1 Sml 16:7, Sng 7:9, Snd 6:16-17, Mt 23:28, Lu 10:29, 18:9-14 **16:16:** Mt 4:17, 11:12-13, Lu 7:29

tu. Ezi dughiar kamin, Jon God Bizibagh Ativamin Dughiamin akar aghuim kuri. Ezi gumaziba ko amiziba bar moghira dughiar kamin aven mangasa uari ghasaghasagha uari munakuri. ¹⁷ Nguazim koma overiam givagham. Eghti God osizirir arazibar akar otevitam, miseveghirighan kogham.

¹⁸ “Ezi ni gumazir manam uan amuim ategha amizir igharazimin ikiva mati, ni amizir munamin mikarzim okeme. Ezi ni gumazir manam ni amizir me ikegha taghizimin iti, ni uaghan amizimin mikarzim okeme.”

Gumazir dagiaba avirasemezir ko Lasarus

¹⁹ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, “Dughiar mam, gumazir dagiaba avirasemezir mam iti. Egha a korotiar bar aghuir aghevim arugha dagher aghuiba ikia zurara isabagh amua da apa mamaghira iti. ²⁰ Ezima an tiar akamin, gumazir puv biziba bagha azangsizir mam, duaba bar a gizivazima a irighav iti, an ziam Lasarus. ²¹ Egh gumazir dagiaba avirasemezir kamin dagher oteviba dakozimin apengan suaghiriba, a dar amasa gara iti. Ezima afiaba uaghan izava an duaba ozisi.

²² “Ezi gumazir puv biziba bagha azangsizim aremeghamin dughiam

otozima, an areme. Ezima enselba a inigha ghua Abrahamin min aneti. Ezima gumazir dagiaba avirasemezir uaghan aremezima me anefa. ²³ Ezi a helin ikia mizazir kuram isi. Egha a kogha pin garava Abrahamin garima, a bar saghon itima Lasarus an min iti. ²⁴ Egha an Abrahamin dei, ‘Afeziam Abraham, nan apangkufigh. Ki mizazim isava avimin iti. Ezi bizir kam bagh Lasarus amadaghtima, a uan dafarir puzim dipam darugh nan mizem orangih.’

²⁵ “Ezima Abraham an dimdiam ikara, ‘Otarim, ni bizir kam giniri, ni angamra itir dughiamin, ni bizir aghuiba iti. Ezi Lasarus bizir kuraba iti. Ezima a datirighin kagh deraghavira itima ni mizazir kuram isi. ²⁶ Ezi ua bizir mam, ga ko no en tizimin ruzir konim e abiki. Ezi te kagh ikegh ni bagh mangisi iburagham, o tina magh ikegh kagh izisi iburagham.’

²⁷⁻²⁸ “Ezi dagiaba avirasemezir gumazim Abrahamin akam pamtemin a ikara, ‘Ki aveghbuar 5 pla iti. Kamaghin amizi, Afeziam, ki pamtemin nin azangsisi, Lasarus amadaghtima a nan afeziamin dipenimin mangi. Egh me mikemeghti, me ki itir nguibar mizaziba isir kamin izan marki.’

²⁹ “Ezima Abraham an akam ikara, ‘Me Moses koma

Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba men iti. Ezi me men akaba baragh.'

³⁰ "Ezima an Abraham migei, 'Puvati, Afeziam. Gumazir ovengezitam ua dikavigh me bagh mangitima, me navibagh iragham.'

³¹ "Ezima Abraham kamaghin a migei, 'Me Moses koma Godin akam inigha izir gumazibar akaba baragham koghtima, tav aremegh ua dikavigh izi, me mikimtima, me nighnizir gavgavimin an akabar ikian kogham.'

17

Arazir kuraba, nighnizir gavgavim gasighasisi

(Matyu 18:6-7 ko 18:21-22 ko Mak 9:42)

¹ Egha Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, "Bizir gumazamizibagh amima me arazir kurabagh amiba. da guizbangira izam. Ezi gumazir dagh ami da otivim, a bar kuvigham. ² A ikiva borir katam arazir kuratam an akagham, kamaghin ia a inighiva dagiam an firim ikeghiva a isi ongarim mikinighti, an aremeghti, kamaghin deragham. ³ Kamaghin amizima ia deravira uari bagh gan.

"Eghiva nin aveghbuam arazir kuratam damightima, ni pamtem a mikim suam, ni

da atakigh. Eghti a navim giraghtima, ni an arazir kuraba gin amada. ⁴ Eghiva a 7 plan dughiabar arazir kurabar ni damighiva, egh 7 plan dughiabar uamategh ni bagh izi kamaghin mikimam, 'Ki navim gira,' ni an arazir kuraba da gin amadagh."

Iesus nighnizir gavgavimin arazim migei

⁵ Ezi aposelba kamaghin Iesus migei, "Ni en nighnizir gavgavim damightima an ekefegh!" ⁶ Ezima a kamaghin me migei, "Egh ian nighnizir gavgavim suvigh zuravarim mastetin ovizitam in min ikitima, ia temer kam mikim suam, 'Ni uabi asighiva egh biba sara mangiva ongarimin uabi ekaragh,' eghti a ian akam baragham." *

Iesus ingangarir gumazimin arazim migei

⁷ Egha Iesus migia ghua kamaghin migei, "Ian tav ingangarir gumazitam an azenimin ingari o sipsipbar gari. Ingangarir gumazim azenibar ikegh izitima, eghti a suam, ni izi daperagh dami? Puvati. Ia kamaghin migeir puvati. ⁸ Gumazir dapanim kamaghin mikimam, ni na bagh dagheba isamigh uan inim kegh da tuigh faragh na danighti ki dar amam, eghti ni gin dami. ⁹ A ingangarir gumazim amizir bizir kaba

16:31: Jo 11:44-48, 12:10-11 17:1: Mt 18:6-7, Mk 9:42, 1 Ko 11:19 17:3: Wkp 19:17, Snd 17:10, Mt 18:15, Je 5:19 17:5: Mk 9:24 17:6: Mt 17:20, 21:21, Mk 9:23, 11:23 * 17:6: (17:6) Mastetin ovizim, a bar sufi. 17:8: Lu 12:37 17:10: Mt 25:30, Ro 3:12, 1 Ko 9:16-17, Fm 11

bagha a minabagham, o puvatigham? Puvati. ¹⁰ Ezi ia uaghan, God damuasa ia mikemezir biziba bar dagh ami, egh suam, E pura ingangarir gumazir kuraba, ingangarir Ekiam e ganingiziba e pura dagh ami.”

Iesus 10 plan gumazir lepa itibar kirizima me ua dera

¹¹ Ezi Iesus Jerusalem ghuava, Samaria koma Galilin Distrighin tizimin zui. ¹² Ezi a nguibar mamın aven zuima, 10 pla lepa itir gumaziba a bato. Me mong saghon tuivighav ikiava,† ¹³ tiarir arozimin an dei, “Iesus, Gumazir Ekiam, en apangkufigh.”

¹⁴ Ezima a men apighava, kamaghin me migei, “Ia mangiva, uari isiva Godin ofa gamir gumazibar akagh.” Ezima me me bagha ghua tu-avir arizimin men mikarziba zuegha dera

¹⁵ Ezi men mav, uabin garima an arimariam givazima a uamategha izava pamtemin Godin diava egha an ziam fe. ¹⁶ Egha Iesusin suemningin apengan irighava uan guam nguazim mituaghava, Iesus a gamizir bizim bagha a minaba. A Samarian gumazimra.

¹⁷ Ezi Iesus kamaghin azara, “Ezi ki 10 plan gumazir kaba akiris ti, o puvati? Ezi 9 pla managh iti? ¹⁸ Ezi Judan gumazitam ua iza, a Godin ziam fe, o puvati? Gumazir saghuiamin izezim uabira izava Godin ziam fe.” ¹⁹ Eghava a kamaghin a migei, “Ni dikavigh mangi. Nin nighnizir gavgavim ni gamizima, ni dera.”

God Bizibagh Ativamin Dughiam izam

(Matyu 24:23-28 ko 24:37-41)

²⁰ Dughiar mamın Farisin gumaziba Iesusin azara, “God Bizibagh Ativamin Dughiam mana dazoghin izam?” Ezima Iesus men akam ikara, “Ia orasi, God Bizibagh Ativamin Dughiamın arazaraziba ia uan damazibar an ganighan kogham. ²¹ Eghti gumazitam kamaghin mikiman kogham suam, ‘A kara,’ o ‘A muna.’ Ezi God Bizibagh Ativamin Dughiam, a ian navir averiamın aven iti.”‡ ²² Egha Iesus uan suren gumazibav gei, “Dughiam izitima ni Gumazibar Otirim izamin dughiam a bagh gansi damuva avegham. ²³⁻²⁴ Gumaziba ia mikimam, ‘Ara muna!’ o ‘Ara kara!’ Ezi

17:11: Lu 9:51-52, 13:22, Jo 4:4 **17:12:** Wkp 13:46 † **17:12:** (17:12) Lapan arimariar fomira Baibelin dughiamın ikezim ighara. Ezi datirighin itir lepan arimariam a igharaghav ami. Fomira ikezim, pura mikarzir ghurghurim gumazir namnabar otifi. Egha uaghan bizir igharaziba sara posi. **17:13:** Wkp 13:45-46

17:14: Wkp 13:2, 14:1-32, Mt 8:4, Lu 5:14 **17:19:** Mt 9:22, Mk 5:34, Lu 7:50

17:20: Jo 3:3, 18:36 **17:21:** Mk 13:21, Lu 17:23, Ro 14:17 ‡ **17:21:** (17:21)

Gumazir maba kamaghin akar otevir kam giragha ghaze, “Ia oragh. God Bizibagh Ativamin Dughiam, ian aven iti.” **17:22:** Mt 9:15, Jo 17:12

ia fo, Gumazibar Otarim izamin dughiam an onimarimin min taghtagham. Eghtima an angazangariba bar overiamin ruaghatevimning uagharam aningin tagham. Eghti ia ivemariv men akabagin mangan marki. ²⁵ Egh a faragh bizir aviriba bagh mizazim iningham. Eghtima datirighin dughiar kamın itir gumaziba an aghuaghham.

²⁶ “Ezi bizir Noan dughiamin otiviziba, da uaghan kamaghin Gumazibar Otarim izamin dughiamin otivam. ²⁷ Gumamaziziba dagheba ko dipaba apava, uarir ikiava mamaghira ikia ghua, Noa uan kurimin ghuavanabozir dughiam. Ezima aperiam izava bar me kuavareme.

²⁸ “Ezi Lotin dughiamin kamaghira, gumamaziziba dagheba ko dipaba apava, dagiaba bagha biziba amagava, dagh ivezava, dagheba oparava dipenibar ingari. ²⁹ Ezi Lot Sodom ataghizir dughiamin, avim koma dagiar isiba amozimin min overiamin ikegha suaghira izaghira bar moghira me kuavareme.

³⁰ “Gumazibar Otarim azenimra izighramin dughiam biziba uaghan kamaghiram otivam. ³¹ Eghti dughiar kamın ni tina uan

dipenimin avughsizir dan-ganim ikiva, egha uan biziba ataghizi da aven iti, ni da bagh magari da inian marki. Kamaghira, tina azenibar iti, a bizir tam bagh nguibamin mangan marki. ³² Ni Lotin amuim ginighnigh! ³³ Ezima tina uan mikarzim geghufi, an aremegham. Ezi tina na bagha uan mikarzim anataki, a gin deraghvira ikiam. ³⁴ Ki ia migei, dimagarir kamın taning uaning inigh misiar vamira dakutima, God tav inighiva tav ategham. ³⁵⁻³⁶ Eghti amizir pumuning uaning inigh maziaba righrightima, God tav inighiva tav ategham.” § ³⁷ Ezi me an azara, “Ekiam managhira?” Ezima a men akam ikara, “Gumazir kuaba managh iti naghin, taragiaba uari akuvaghham.”

18

Zurara God ko migeir arazimin akar isin zuim

¹ Egha Iesus akar isin zuir mamın uan suren gumazibav gei, egh men akaghti, me zurara God ko mikim mamaghira ikiam. Egh amiraghan marki. ² Egha a kamaghin migei, “Nguibar ekiar mamın aven jasin mam iti, a Godin atiatir puvati. Egha gumazibagh nighnizir

17:25: Mk 8:31, 9:31, Lu 9:22 **17:26:** Stt 6:5-8, 7:1-24, Mt 24:37 **17:27:** Stt 7:6-24 **17:30:** 2 Te 1:7 **17:31:** Stt 19:17, 19:26, Mt 24:17-18, Mk 13:15-16

17:32: Stt 19:26 **17:33:** Mt 10:39, 16:25, Mk 8:35, Lu 9:24, Jo 12:25 **17:34:**

Mt 24:40-41, 1 Te 4:17 § **17:35-36:** (17:35-36) Baibelin fozozir gumazir maba ghaze akar otevir mam uaghan kagh iti. Akar otevir kam kamakin, “Gumazir pumuning azenimin ikiti, God aningin tav inigh egha tav ategham.” Ni deragh foghsi, Mt 24:40in gan. **17:37:** Jop 39:30, Mt 24:28 **18:1:** Ro 12:12, Ef 6:18, Kl 4:2, 1 Te 5:17

puvati. ³ Ezi amuir odiarir mam uaghan nguibar ekiar kamin iti. Ezi gumazir mam pazava a gamua osimtiziba a garisi. Ezi a jas bagha zurara izava a migei, 'Ni kotiamin nan akuragh.'

⁴ "Ezima dughiar avirir maba a bizitam gamizir puvati. Eghava abuan a uabira uabi migei, 'Ki Godin atiatur puvati. Egha ki gumazibagh nighnizir puvati. ⁵ Ezi amuir odiarir kam dughiar aviribar na bagha izi. Ki bar amira. Kamaghin amizi, ki ua bagh zuamira an osimtizim akirigham, eghti a ua izi na damutima ki bar amiraghan kogham!'"

⁶ Egha Iesus migia ghaze, "Ia jasin kuramin migirigiam baragh. ⁷ Ezi Godin inabaziba, me dimagariba ko aruebar a bagha araima, a men osimtiziba bagha iza a da akiram, o puvatigham? A me ataghraghti me pura mangam? Bar puvati. ⁸ Ki ia migei, a men osimtizar ganiva, zuamira men akuragh. Kamaghin amizima, Gumazibar Otarim uamateghamin dughiamin, a ganti, nguazimin itir gumazimiza nighnizir gavgavim an ikiam, o puvati?"

Gumazir pumuning God ko migeir akar isin zuim

⁹ Gumazir mabara uarira uan ziaba fava egha igharaz

daraziv gia ghaze, me derazir puvati. Ezi Iesus kamagh amir gumaziba bagh akar isin zuir kam gami, ¹⁰ "Gumazir pumuning God ko mikimasa Godin Dipenimin ghu, aningin mav Farisi, ezi mav dagiaba isir gumazim. ¹¹ Ezi Farisin gumazim dikavigha tugha uabira ua bagha God kamaghin a migei, 'Ki ni minaba, ki gumazir mabar min amir puvati. Me biziba okiava, arazir kurabagh amuava egha martiar amiziba okia me koma akui. Egha ki uaghan dagiaba isi gumazir kamin min amir puvati. ¹² Ki wighin vamiran dughiar pumuningin ni ko mikimasa dagheba ataghrasi. Egha bizir ki isiba, ki tongira da tuiragha uaghan ni ganidi.' ¹³ Ezi dagiaba isir gumazim mong munamaghin tu. Egha a kogha overiamin gari puvatigha uan evarim misogha kamaghin migei, 'Ki gumazir kuram, God ni nan apangkufigh!' ¹⁴ Kamaghin amizima ki guizbangira ia migei, gumazir dagiaba isir kam, a Godin damazimin deragha egha dipenimin ghu. Ezi igharazim puvati. Te uarira uan ziaba fe, God me abiraghti, me apengan ikiam. Eghti te apengan iti, God me feghti me ziar ekiaba iniam."

Iesus ghaze, borir doziba

18:5: Lu 11:7-8 **18:7:** MAA 6:10 **18:8:** Hi 10:37, 2 Pi 3:8-9 **18:9:** Lu 10:29, 16:15 **18:11:** Sng 135:2, Ais 1:15, 58:2, Lu 16:15, MAA 3:17 **18:12:** Stt 14:20, Ais 58:2-3, Mt 23:23 **18:13:** Sng 51:1 **18:14:** Jop 22:29, Mt 23:12, Lu 14:11, Je 4:6, 1 Pi 5:5-6

na bagh izi

(Matyu 19:13-15 ko Mak 10:13-16)

¹⁵ Ezi gumazamiziba borir doziba Iesus dafarimning me darighasa, me inigha izi. Ezima an suren gumaziba kamaghin ganigha egha men atari. ¹⁶ Ezi Iesus borir dozibar diazi me a bagha zuima a migia ghaze, “Ni tina God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikisi, borir dozir kabar min iki. Kamaghin amizima borir doziba ateghtima me na bagh izi, egh men anogoroghan marki. ¹⁷ Ki guizbangira ia migei, gumazitam borir dozir kabar min God Bizibagh Ativamin Dughiam inighan koghiva, egh an aven mangan bar iburagham.”

Gumazir dapanir biziba avirasemezim, Iesus ko migei
(Matyu 19:16-30 ko Mak 10:17-31)

¹⁸ Ezi Judabar gumazir dapanir mam Iesusin azara, “Tisan Aghuim, ki manmaghin damigh zurara itir ikirimirir aghuarim iniam?” ¹⁹ Ezi Iesus an akam ikara, “Ni manmagh sua gumazir aghuim na garisi? Gumazir aghuitam itir puvati. God uabira gumazir aghuimra. ²⁰ Ni God Moses ganingizir arazim gifo, ‘Ni gumazim misuegti an aremegan marki, ni

poroghamiba uari bakeir arazim damuam marki, ni gumazir igharazimin biziba okiman marki, ni bizibagh ifaran marki, ni ua bagh biziba inisi gumazibagh ifaran marki, ni uan afeziam ko amebamin apengan iki aningin akaba baragh.’”

²¹ Ezi a kamaghin Iesus migei, “Ki fomiram aghirimra ikiava arazir kabagh amua iza datirighin ikia kati.” ²² Ezima Iesus kamaghin oregha, egha a migei, “Ni bizir vamira ni tighar a damuam. Bizir ni itiba bar da amangighiva dagiaba inigh, egh gumazir biziba puvatizar aningigh. Egh ni Godin Nguibamin bizir aghuariba iniam. Egh, nan gin izi.” ²³ A biziba bar aviraseme, kamaghin amizima, a Iesusin akam baregha bar oseme. ²⁴ Ezi Iesus an gara egha a migia ghaze, “Gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin mangisi bar iburagham! ²⁵ Kamelin tam iniba isair dikonir torimin aven mangisi ingangarir dafam damigh aven mangam. Eghti gumazir biziba avirasemeziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin mangisi guizbangira bar iburagham!” ²⁶ Ezi marazi kamaghin oregha an azara, “Kamaghin damightima, tinara zurara itir ikirimirir aghuir kam

18:15: Mt 19:13, Mk 10:13 **18:16:** Mt 19:14, Mk 10:14, 1 Ko 14:20, 1 Pi 2:2

18:17: Mt 18:3, Mk 10:15 **18:18:** Mt 19:16, Mk 10:17, Lu 10:25 **18:20:** Kis 20:12-16, Lo 5:16-20, Ro 13:9, Ef 6:2, Kl 3:20 **18:22:** Mt 6:19-20, 19:21, 1 Ti 6:19

18:24: Mt 19:23, Mk 10:23, Snd 11:28 **18:27:** Jer 32:17, Sek 8:6, Mt 19:26, Mk 14:36

iniam?"²⁷ Ezi Iesus me ikara, "Bizir kaba gumazimin bar osemegham. Bizir kaba Godin osemzir puvati. A biziba bar dagh ami."²⁸ Ezi Pita a migei, "Ni ge, e bizir e itiba bar da ategha, nin gin ize."²⁹ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ki guizbangira ia migei, gumazitam God Bizibagh Ativamin Dughiam bagha uan dipenim, o uan amuim, o aveghbuaba, o ameboghfeziaba, o boriba ataki,³⁰ egh datirighin itir dughiar kamin God bizir aviriba me faragha inizir bizibagh afiragh me daningam. Egh dughiar gin otivamim me zurara itir ikirimirir aghuarim iniam."

Dughiar mizezim Iesus ua migia ghaze, an aremegh ua dikavigham

(Matyu 20:17-19 ko Mak 10:32-34)

³¹ Egha Iesus 12 plan suren gumaziba inighava me uarira ikiava a me migei, "Ia oragh! E nguibar ekiam Jerusalem ghuvanadi. Eghti Godin akam inigha izir gumaziba, Gumazibar Otarimin gun mikemezir osizirir biziba bar, guizbangira otogham.³² Eghti me a isi Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar arigham. Eghti me a dipova a mikimam. Egh aghumsizir arazibar a damuam. Egh a gipariva,

eghiva a ifozoregh egh a misueghti an aremegham.³³ Eghti dughiar mizezim a ua dikavigham."³⁴ Ezima an suren gumaziba bizir katam gifozir puvati, a bizir tizim migei. Dar mingarim men monge, ezi me bar fozir puvati.

Iesus gumazir damazir kuram gamizima, a gari

(Matyu 20:29-34 ko Mak 10:46-52)

³⁵ Egha Iesus Jerikon boroghira izima, gumazir damazir kurar mam tuavir miriamin aperaghav ikia biziba bagha azangsis.³⁶ Egha an orazima gumazamizir avirim iza zuima, a men azara, kar tizim.³⁷ Ezi me a migia ghaze, "Nasaretin gumazim Iesus iza zui."³⁸ Ezi a dia migei, "Iesus, Devitin Otarim, ni nan apangkufigh!"³⁹ Ezi faragha zuiba me an atarava egha a migia ghaze, ni nimira iki. Ezi a bar pamtem dia migei, "Devitin ovavim, ni nan apangkufigh!"⁴⁰ Ezi Iesus tugha akar gavgavim gumazibav gia ghaze, "Gumazir munam inigh na bagh izi." Ezi a roghira izima, Iesus an azara,⁴¹ "Ki tizim ni bagha a damuasa, ni ifonge?" Ezi an a ikara, "Ekiam, ki ganasa ifonge."⁴² Ezi Iesus a migia ghaze, "Ni gan. Nin nighnizir gavgavim nin akurazi, ni

18:28: Mt 4:19-20, 19:27, Mk 10:28

18:29: Lo 33:9, Mt 19:29, Mk 10:29-30

18:30: Mt 19:29, Mk 10:30

18:31: Sng 22, Ais 53, Mt 16:21, Mk 10:32, Lu 24:44

18:32: Mt 27:2, Lu 9:22, 9:44, 23:1, Jo 18:28, Ap 3:13

18:34: Mk 9:32, Lu 9:45, Jo

10:6, 12:16

18:38: Mt 15:22

18:42: Lu 7:50, 17:19

dera.” ⁴³ Ezi a zuamira gari. Egha Iesusin gin ghua Godin ziam fe. Eziama gumazamiziba an ganigha, me uaghan Godin ziam fe.

19

Iesus Sakiusin dipenimin ghu

¹ Ezi Iesus Jerikon nguibamin ghuava, aneteghasa tuavimin zui. ² Gumazir mam nguibar kamin iti, an ziam Sakius. A dagiaba isir gumazibar gumazir dapanim, a dagiaba bar aviraseme. ³ A Iesusin ganasa, a manmaghira garir gumazim. Sakius bar gumazir otevim, egha gumazamizir avirimin tongin iti. Egha kamaghin a Iesusin garir puvati. ⁴ A fo, Iesus tu-avir kamra izam. Kamaghin amizi, a ivegha faragha ghua, Iesusin ganasa temer fighin ghuavanabo.

⁵ Ezi Iesus danganir kamin oto. Egha kogha temer kam gisin gara, kamaghin Sakiusin migei, “Sakius ni zuamira izighiri. Datirighin ki nin dipenimin ikiam.” ⁶ Ezi a zuamira izaghrighava, bar akonge. Egha Iesus inigha uan dipenimin zui.

⁷ Ezi gumaziba bar an ganigha, egha me kamaghin miagiava ngavamadi, “A ghua gumazir kuramin dipenimin iti.”

⁸ Me dipenimin ikiava, Sakius tughava, kamaghin

Ekiam migei, “Ekiam, Ni oragh! Datirighin ki uan biziba bar da tuiragham. Egh taba ki gumazir biziba puvatizibar aningam. Egh ki gumazir tam gifaraghiva, an bizitam okemeghiva, ki datirighin uamategh bizir pumuning ko pumuning a daningam.”

⁹ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Gumazir kam a uaghan Abrahamin ovavim. Kamaghin amizi, datirighin God dipenir kamin gumazamiziba bar men akura. ¹⁰ Gumazibar Otarim, gumazir ovengeziba bagha ruiava men akurvaghasa ize.”

Dagiaba inizir ingangarir gumazir 10 plan akar isin zuim

(Matyu 25:14-30)

¹¹ Gumazamiziba ikia Iesus barazima, a migei. A Jerusalem boroghin itima, me ghaze, datirighira God Bizibagh Ativamin Dughiam otogham. Kamaghin amizima, an akar isin zuir mam me migei. ¹² A kamaghin me migei, “Gumazir aruar mam nguibar saghuiamin mangasa, eghti me a damightima an atrivimin ikiam. A gin uamategh uan nguibamin izeghiva, men ganam. ¹³ A mangasa, a uan ingangarir gumazir 10 plan diagha, 20 kina, 20 kina bar moghira me rome. Egha kamaghin

19:7: Mt 9:11, Lu 5:30, 15:2

19:8: Kis 22:1, Nam 5:6-7, 1 Sml 12:3, 2 Sml 12:6

19:9: Lu 13:16, Ap 16:31, Ro 4:11-13, Ga 3:7

19:10: Mt 10:6, 18:11, Lu 15:4, Jo

3:17, 1 Ti 1:15

19:11: Mt 25:14-30, Ap 1:6

me migei, 'Ia dagiar kaba inighiva uari bagh dagiar ingangaribar amu ikiti, ki uamategham.'

14 "An apengan itir gumaziba me bar navir kuram an iti. Kamaghin amizi, me akam inigha zuir gumaziba amadazima me nguibar gumazir aruam ghuzimin ghu. Me kamaghin migei, 'E gumazir kam en atrivimin otivan, e aghua.' 15 Ezi gumazir igharaziba gumazir aruar kam a gamizima an atrivimin otogha, egha gin uamatenge. A uamategha izegha, kamaghin me migei, 'Gumazir ki fomira dagiaba aningiziba, men diagh. Ki foghasa me manmaghin nan dagiabagh isin dagiaba ini.'

16 "Ezima gumazir faragha zuim iza kamaghin migei, 'Ekiam, ki nin 20 kinan kamin dagiar ingangarim gamighava a gisin 200 kina ini.' 17 Ezi atrivim kamaghin a migei, 'Ni nan ingangarir gumazir aghuim, egha ni ingangarir bar aghuim gami. Ni bar deraghvira bizir muziarim gami, kamaghin ki datirighin bizir ekiam ni danightima, ni nguibar ekiar 10 plan ganam.'

18 "Ezima ingangarir gumazir igharazim iza migei, 'Ekiam, ki nin 20 kinan kamin dagiar ingangarim gamigha datirighin a gisin 100 kina ini.' 19 Ezi atrivim a migei, 'Ki

ni atighti ni nguibar ekiar 5 plan ganam.'

20 "Ezi ingangarir gumazir mikezim iza migei, 'Ekiam nin 20 kina ikia kati. Ki a isa inir avizimin a nomkezima, a kati. 21 Ki ni gifo, ni gumazir atarim. Gumazir igharaziba amir biziba, ni pura da isi. Egha dagher me opariziba, ni uaghan pura da isi. Kamaghin ki nin atiati.'

22 "Ezima atrivim kamaghin ingangarir gumazim migei, 'Ni ingangarir gumazir kuram! Nin akamra ki ni tuisigham. Ni kamaghin na ginighnisi, ki ti gumazir atarim. Egha ki gumazir igharaziba amir biziba, ki ti pura da isi. Egha dagher me opariba, ki ti uaghan pura da isi? 23 Manmaghin amizima, ni nan dagiaba benk gatizi puvati, eghti ki uamategh iziva ua da iniva dagiataba a gisin ua da iniam?' 24 Ezi a kamaghin an boroghin tuivighav itir gumazibav gei, 'Ia ada 20 kina inighiva gumazir 200 kina itim daningigh.' 25 Me kamaghin a migei, 'Ekiam, a 200 kina inigha gifa.'

26 "Ezima a ghaze, 'Ki ia migei! Gumazitam bizir taba ikiti, ki aviritaba uam a danigham. Eghti gumazitam biziba puvatighiva, eghti bizir muziarim a itim, ki ada da inigham. 27 Nan apaniba, ki men atrivimin ikian me nan aghua, ia me inigh kagh

iziva nan damazimin me misueghti me arimighregh.’ ”

²⁸ Iesus akar isin zuim gamigha givagha, uan darorim gamua tuavir Jerusalem ghuzim ghuanadi.

Iesus Jerusalem otoghava Godin Dipenimin gumaziba ko amizibar sure gami (Sapta 19:29-21:38)

Iesus atrivimin min Jerusalem aven zui.

(Matyu 21:1-11 ko Mak 11:1-11 ko Jon 12:12-19)

²⁹ Iesus Betfage ko Betanin boroghin oto, mighsiam Oliv gisin. Egha uan suren gumazir pumuning amaga, ³⁰ kamaghin aningin migei, “Gua nguibar munagh itimin mangi. Gua nguibar kamın mangi gantima donkin igiar mam me a ikezima, a iti. Gumazitam dughiatamin a gaperaghava aruizir puvati. Gua an benim firighiva donki inigh kagh izi. ³¹ Tav kamaghin guan azaragham, ‘Gua tizim bagha donkin kam firi?’, eghti gua suam, ‘Ekiam ingangarim an iti.’ ”

³² Egha Iesus aning amadazima aning ghua garima, biziba bar moghira Iesus mikemezi moghin iti. ³³ Ezi aning donkin benim firima, an ghuaviba aningin azara, “Gua tizim bagha

donkin benim firi?” ³⁴ Ezima aning kamaghin a migei, “Ekiam ingangarim an iti.”

³⁵ Egha aning donki inigha Iesus bagha izi. Egha aning uan azenan azuir korotiar ruariba donki gisin da ghuani. Egha aning Iesusin akurazima a donki gisin apera. ³⁶ A donki gaperagha zuima, gumazamiziba uan korotiar ruariba suava tuavim mighuari. ³⁷ A iza danganir tuavir Olivin mighsiamin ghuaghirimin boroghin izima, an gin aruir darazi me God amizir mirakelbar ganighava da bagha bar akongegha pamtem Godin ziam fe. ³⁸ Me kamaghin araghasi, “God uan ziamin atrivim amada! God deravira a damu! Navir amirizim Godin Nguibamin iti. Ia Godin ziam fi!”

³⁹ Ezi Farisin marazi gumazamizir kabar tongin ikia, kamaghin Iesusin migei, “Tisa, ni uan suren gumazibav kintima, me nimira iki! Me kamaghin mikiman marki!” ⁴⁰ Ezi a kamaghin migei, “Ki ia migei, me nimira ikitima dagiaba uari araghasam!”

Iesus Jerusalem bagha azi

⁴¹ Iesus Jerusalem boroghira iza, egha an gara a bagha azi. ⁴² Egha a kamaghin migei, “Jerusalem, ki kamagh sua, ni amua datirighin navir amirizimin bizibagh foghai. Kamaghin

20

amizi, a datirighin nin modo.
⁴³ Dughiam iziti, eghti nin apaniba nguazir divazim ingarighti, a ni arughtima, ni arimangighan kogham.
⁴⁴ Eghiva ni Jerusalem me nin borir nin aven itiba sarama asighasigham. Ni Godin dughiar nin akuraghasa izezim, ni a gifozir puvati. Bizir kam bagh dipenimin ingarizir dagiatam, me aneteghti, a tam gisin keghan kogham.”

Iesus ivezir gumaziba ko biziba amadir gumaziba Godin Dipenim me batosi

⁴⁵ Egha a Godin Dipenir avizimin aven ghuava, biziba amadiba me batosi. ⁴⁶ A kamaghin migei, “God fomira Aisaian akinafarimin aven kamaghin osiri, ‘Nan dipenim God ko migeir dipenimra, ezi ia a gamizima, an okimakiar gumaziba modir danganimin min oto.’”

⁴⁷ A zurara Godin Dipenimin aven men sure gami. Ezima ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan arazibagh fozir gumaziba ko gumazir dapaniba, me a misueghti an aremeghasa.
⁴⁸ Ezi gumazamiziba a baraghasa bar ifongegha, bar an boroghin iti. Kamaghin amizi, an apaniba a misoghan ibura.

Me Iesusin gavgavim bagha an azara

(Matyu 21:23-27 ko Mak 11:27-33)

¹ Dughiar mamın Iesus Godin Dipenir avizimin aven ikiava, gumazamizibar sure gamuava akar aghuim akuri. Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, koma Judan arazibagh fozir gumaziba, ko Judan gumazir aruaba, me izava anekufa. ² Egha me kamaghin migei, “E mikemegh, ni gavgavir manamin bizir kabagh ami? Tina gavgavir kam ni ganingi?” ³⁻⁴ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ki uaghan azangszitam ia damuasa. Ia na mikim, Jonin rurim, a Godin ize o gumazibar ize?” ⁵ Ezi me uarira uariv gei, “E suam, ‘An rurim Godin ize,’ eghti, a kamaghin mikim suam, ‘Ia manmaghin amigha ia nighnizir gavgavim Jon damuan aghua?’ ⁶ E suam, ‘An rurim gumazibar ize,’ eghti gumaziba dagiabar e ginivightima, e arighregham. Me kamaghin fo Jon a Godin akam inigha izir gumazim.” ⁷ Egha me Iesus ikara, “E fozir puvati, Jonin rurim manmaghin ize.” ⁸ Ezi Iesus kamaghin migei, “Kamaghira, ki uan gavgavim inizir tuavimin, gun ia mikemeghan kogham.”

19:44: Dan 9:24, Mai 3:12, Mt 24:2, Mk 13:2, Lu 1:68, 21:6 **19:45:** Mt 21:12, Mk 11:11, 11:15, Jo 2:14-15 **19:46:** Ais 56:7, Jer 7:11 **19:47:** Lu 21:37, 22:53, Jo 7:19, 8:37, 18:20 **19:48:** Mt 21:46, Mk 14:1-2, Lu 20:19 **20:2:** Ap 4:7, 7:27 **20:6:** Mt 14:5, 21:26, Lu 7:29 **20:9:** Ais 5:1

Wainin azenir gumazibar akar isin zuim (Matyu 21:33-46 ko Mak 12:1-12)

⁹ Egha Iesus miġiavira ikia akar isin zuir kam gumazamizibav gei, "Gumazir mam wainin azenim oparigha, egha azenimin garir gumazir mabar dafarim garigha ghaze, me ġin a givezam. Egha a ghua dughiar ruarimin saghon iti. ¹⁰ Egha wainin oviziba kuarir dughiamin a ingangarir gumazir mam amadagha ghaze, me wainin ovizir andizir taba a daningam. Ezi azenimin garir gumaziba a misueghava anemadazima, a dafaribara uamatenge. ¹¹ Ezi a ingangarir gumazir igharazim amada, ezi me uaghan a misuegha aghumsizir arazibar a gamigha, anemadazi a dafaribara uamatenge. ¹² Ezi a ua mikezim amadazi, me bar puv a misuegha a isa azenim mikini.

¹³ "Ezi wainin azenir ghuavim uabira uabi miġei, 'Ki manmaghin damuam? Ki uan otarir ifongezim amangam. Eghti me ti a misueghan kogham.' ¹⁴ Ezi wainin azenimin garir gumaziba otarir kam in ganigha, kamaghin uariv ġia ghaze, 'Kar otarir ġin azenir kam iniamim. E a misueghti an aremekka. Eghti wainin azenir kam enanam.' ¹⁵ Egha me a isa azenim mikinigha a

misoghezima an areme."

Egha Iesus ghua kamaghin gumazamizibav gei, "Wainin azenir ghuavim manmaghira azenimin garir gumazir kabar amuam? ¹⁶ A iziva azenimin garir gumazir kabav soghti, me arimighiram. Eghti a wainin azenim isiva igharazibar anigam."

Ezi gumazamiziba bizir kam baregha miġei, "Bar puvatigham!"

¹⁷ Ezi Iesus merara gara ghuava azara, "Ezi Godin Akinafarimin miġirigiar otevir kam, an mingarim manmakin?"

'Kar dipenir akinir ingangarir gumaziba aghuazim, a datirighin dipenim aterir guarim gava?'

¹⁸ Ni tina temer guarir kam gisin irighiva dipirigh irigham, eghti a tina gisin irightima gumazir kam bar misarighregham."

¹⁹ Ezi Judan arazibagh fozir gumaziba, ko ofa gamir gumazir ekiaba Iesus bar kaghiram an suighasa tuaviba buri. Me fo, an akar isin zuir kam me gasara, ezi me an suighan gumazamizibar atiati.

Dagiaba Sisar ganidi (Matyu 22:15-22 ko Mak 12:13-17)

²⁰ Egha me bar deravira a bagha garava, egha moga garir gumaziba amadazi, me ifara mati me guizin migei. Me kamagh sua, me Iesusin migirigiar otevitamin an suiraghiva, egh a isi Romin gavmanin gumazir ekiam danigam. ²¹ Ezi moga garir gumazir kaba an azangsi, "Tisa, e fo ni bizir aghuibav giava sure gamuava, ziaugh nighnizir puvati. Ni gumazamiziba Godin arazibar mirara guizbangira men sure gami. ²² Ni e mikim. E gavmanin dagiaba Sisar daningam, o puvatigham?"

²³⁻²⁴ Ezi a men nighnizir ifavaribagh fogha, egha a me migei, "Dagiatam nan akagh. Tinan nedazim ko ziam an iti?" ²⁵ Ezi me kamaghin migei, "Sisarin ziam koma nedazim an iti." Ezi a me migei, "Kamaghira ia Sisarin biziba Sisar daningiva, Godin biziba isi, God daning." ²⁶ Ezi me gumazamizibar tongin, a mikemezir migirigiaba bagha an suighan ibura. Egha me purama an migirigiabagh nighnighava nimira iti.

Aremezir gumaziba ua dikavigham

(Matyu 22:23-33 ko Mak 12:18-27)

²⁷ Sadyusin maba azangsizir mam sara Iesus bagha ize. (Me kamaghin nighnisi, aremeziba ua dikavan kogham.)

²⁸ Egha me Iesus kamaghin a migei, "Tisa, Moses e bagha

akinafarim osira ghaze, gumazitamın aveghbuam amuimin ikiva boriba puvatighiva aremeghti, anarira irir aveghbuam an amuir odarimin ikiva a bagh boriba iniam. ²⁹ Ezi 7-plan aveghbuaba iti. Egha men mav faragha amuimin ikiva boriba puvatigha areme. ³⁰⁻³¹ Ezi anarira irim an ikiva kamaghira, ezi mikezim kamaghira ghu. Kamaghira, 7 plan aveghbuaba bar ariaghregha, me boriba puvati. ³² Abuan amizir kam uaghan areme. ³³ Fomira me bar amizir kamın ike. Kamaghin a ua dikavamin dughiamin, a tinan amuim gavagham?"

³⁴ Ezi Iesus men akam ikara, "Dughiar kamın gumaziba ko amiziba me poroghamibagh ami. ³⁵ Eghti gumazamizir God inabaziba, me uaghan dughiar izamim ko ua dikavamin dughiam, me poroghamibar amuan kogham. ³⁶ God me damightima, me ua dikavigham. Me ua dikavighi e fogh suam me Godin boribara, egh me enselbar min ikiam. Kamaghin me uam arimighiran koghiva, egh kamaghin me poroghamibar amuan kogham. ³⁷ Ezi Moses uabi temer avimin eghaghanimin aven en aka, aremeziba ua dikavam. A kamaghin migei, 'Ekiam, Ni Abraham ko Aisak ko Jekopin God.' ³⁸ Kamaghin

20:25: Mt 22:2, Mk 12:17 20:27: Mt 22:21, Mk 12:18, Ap 23:8 20:28: Lo 25:5

20:36: Ro 8:23, 1 Ko 15:42, 15:49, 15:52, 1 Jo 3:1-2 20:37: Kis 3:6 20:38: Ro

6:10-11, 14:8-9

e fo, God aremezibar God puvati, a gumazir angamra itibar God. Ezima an damazimîn an boriba bar angamra iti.”

³⁹ Ezi Judan arazibagh fozir gumazir maba kamaghîn migei, “Mar migirigiar aghuim, Tisa.” ⁴⁰ Egha me uam an azangsighan atiati.

Iesus a tina?

(Matyu 22:41-46 ko Mak 12:35-37)

⁴¹ Ezi Iesus gumazamiziba kamaghîn me migei, “Manmaghîn amizi gumazamiziba ghaze, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim Kraisa, a Devitîn ovavim? ⁴² Devit uabi Ighiabar Akinafarimîn aven mikeme,

‘Ekiam, nan Ekiam kamaghîn a migei,

“Nan agharir guvimîn amadaghan daperagh.*

⁴³ Egh mangî dughiar ki nîn apaniba, me damutîma me nîn apengan ikiamim.”’

⁴⁴ Egha Devit ‘Ekiam’ a gati. Manmaghîn amizi, a Devitîn ovavim?”

Judan arazibagh fozir gumaziba arazir kurabagh ami
(Matyu 23:1-36 ko Mak 12:38-40 ko Luk 11:37-54)

⁴⁵ Ezi gumazamiziba orazima a uan suren gumaziba kamaghîn me migei, ⁴⁶ “Ia Judan arazibagh fozir gumaziba bagh gan. Me

uari fava korotiar ruarir kaba aghuraruasa ifonge. Ezi gumazamiziba maketîn danganimîn men ziaba fasa me bar akonge. Egha God ko migeir dipenir averiamîn dabirabir aghuariba iniva, egha isar ekiabar dughiar me danganir ziaba itiba iniasa bar ifonge. ⁴⁷ Me amuir odiaribagh ifara, men dipeniba okia, ghaze e dera. Egha gumaziba men ziaba fasa, egha me God ko migia migirigiar ruaribagh ami. Kamaghîn amir gumaziba, men ivezir kuram gumazir arazir kurabagh amibar ivezim bar a gafiragham.”

21

Amuir odiarim dagiamning
God ganingî

(Mak 12:41-44)

¹ Ezi Iesus damazimning fegha garima dagiaba itir gumaziba uan dagiaba isa Godin Dipenimîn dagiaba arizir danganim garisi.

² Ezi a garima dagiaba puvatizir amizir pam aremezir mam uaghan uan dagiar muziarimning, ati. ³ Ezi Iesus kamaghîn migei, “Ki guizbangîra ia migei, biziba puvatizir amuir odiarir kam dagiar muziarir pumuning dagiaba arizir danganim gati, ezi an dagiar pumuning gumazir igharaziba arighizir dagiabagh afira. ⁴ Me uan dagiar aviribar amodoghîn dagiar muziariba aningî.

* **20:42:** (20:42) Ekiam Iesus, God ko biziba bar dar ganam. **20:46:** Mt 23:5, Lu 11:43 **21:1:** Mk 12:41 **21:3:** 2 Ko 8:12

Ezima a uan dabirabir on-ganarazimin mirara dagiar muziarir abuananamning ati.”

Iesus ghaze, Godin Dipenim ikuvigham

(Matyu 24:1-2 ko Mak 13:1-2)

⁵ Ezima an suren gumazir maba Godin Dipenimin garava kamaghin migei, “Me dagiar bar aghuibar an ingarighava, Afeziar Ekiam daningamin bizir aghuir maba an kuruke.”

⁶ Ezi Iesus kamaghin migei, “Ia datirighin garir bizir kabanagh, dughiam izitima dagiar kaba, gumaziba bar da pueghti da bar moghira daghregham. Eghti tam tam gisin ikeghan kogham.”

Iesus ghaze, osimtiziba gin otivam

(Matyu 24:3-14 ko Mak 13:3-13)

⁷ Ezi me an azara, “Tisa, bizir kaba manadzoghin otivam? Eghti arazir manam faragh otoghtima, e fogh suam, dughiar kam roghira ize?” ⁸ Ezi Iesus kamaghin migia ghaze, “Ia uari bagh deraghvira gan, ia men ifavariba baraghan marki. Gumazir aviriba nan ziamin iziva suam, ‘Kirara!’ ezi, ‘Dughiam roghira ize!’ Men gin mangan marki. ⁹ Egh ia inogoviba ko adoghadozir midorozir akaba baraghiva, atiatingan marki. Bizir kabanagh faragh otivigham,

eghtima nguazir kam givamin dughiam datirighira otoghan kogham.”

¹⁰ Egha a kamaghin me migei, “Nguibaba uarira uariv soghtima, dakoziba uarira uariv sogham. ¹¹ Eghti mikimkizir gavgaviba, koma dagheba otevir dughia koma arimariar gavgaviba nguibar tabar otivtima, atiatingamin biziba koma overiamin pin arazarazir ekiaba otivam.

¹² “Eghti bizir kaba gin otivam, me faragh ian suiraghiva arazir kurabar ia damuam. Me ia kotiam darighsi ia inighiva God ko migeir dipeniba koma kalabuziabar aven mangam. Eghtima ia nan gin zuir gumaziba me bizir kam bangin ia inighiva atriviba koma gavmanin gumazir ekiabar damazimin mangam.

¹³ Eghti kar dughiar aghuir ia nan akam me mikinamim.

¹⁴ Eghti ia deraghvira nighnigh. Ia faragh me mikimsi akabagh nighnighan marki. ¹⁵ Eghti ki nighnizir aghuiba koma migirigiar aghuiba ia daningtima, ia migirigiar aghuibara damutima, ian apanitam ian akaba batoghiva ia adoghan kogham.

¹⁶ “Eghti ian amebogh-feziaba, ko aveghbuaba, ko anababa, ko namakaba merara, ia inighiva gumazir kurabar dafaribar atighti,

21:6: Mt 24:2, Mk 13:2, Lu 19:44 **21:8:** Mt 24:4-5, Mk 13:5-6, Ef 5:6, 2 Te 2:3

21:12: Mt 24:9, Mk 13:9 **21:14:** Mt 10:19, Mk 13:11 **21:15:** Ap 6:10 **21:16:** Mai 7:6, Mt 10:21-22, Mk 13:12, Ap 7:59, 12:2

me ian taraziv soghti ia arimighregham. ¹⁷ Eghti gumazamiziba bar nan ziam bangin ian aghuagham. ¹⁸ Egh me bar tong arazitam ia damuan kogham. Kamaghin ian dapanarizitam asighiran kogham. ¹⁹ Ia tugh gavgavighvira ikiva, dabirabir bar aghuim iniam.”

Iesus ghaze Jerusalem kuvigham

(Matyu 24:15-21 ko Mak 13:14-19)

²⁰ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Ni Jerusalem nuuibamin gantima midorozir gumaziba iziva a kontima, ni fogham a gasighasighamin dughiam roghira ize. ²¹ Egh gumazir Judian itiba ari mighsiabar mangitima, Jerusalem nuuibamin itiba azenan mangitima, Jerusalem azenan itir gumaziba uam an aven mangan markiam. ²² Kar osimtizar dughiam, God da isiva Israelbar aningiva, men arazir kuraba ikarvagham. A fomira osirizir moghin otogham. ²³ Aiee! Amizir naviba adaiba koma oteba boribagh anidiba dughiar izamiba bar men osemegham! Eghtima God gumazir kabar atartima, osimtizar ekiam nguazir kam bativam. ²⁴ Eghti midorozir gumaziba misozir sababar

tarazigh inivtima me arighiriti, me tarazi suighiva, me amangtima me nguibar Israelin azenan itibar mangam. Eghti Kantrin Igharazibar Gumaziba Jerusalem bar paziva an itir bizibar amu mangi dughiar me Jerusalem ganamin dughiam givagham.”

Gumazibar Borim gin izam

(Matyu 24:29-31 ko Mak 13:24-27)

²⁵ Egha Iesus ghua kamaghin migei, “Eghti arazarziba aruem ko iakinim ko mikoveziba bativam. Eghti ongarim dipir tingaghivira ikitima nguazimin gumazamiziba bar atiatigh okam nighnigham. ²⁶ Eghti overiamin biziba bar nigham, kamaghin gumaziba atiatingiva damaziba men isirtima me daighiriva, egh me otivamin biziba bagh mizuamiva nighnigham. ²⁷ Egh me dughiar kamin Gumazibar Borimin ganti, a ghuariam tongin gavgavim ko angazangarir ekiam sara izam. ²⁸ Eghti bizir kabanagh otivighritima ia dikavigh, uan dapaniba feqh gan! God ua ia iniamin dughiam roghira ize!”

Temer fighin akar isin zuim

(Matyu 24:32-35 ko Mak 13:28-31)

21:20: Mt 24:15, Mk 13:14 **21:22:** Lo 32:35, Jer 5:29, 46:10, Dan 9:26-27, Hos 9:7
21:23: Mt 24:19, Mk 13:17, 1 Ko 7:26 **21:24:** Esr 9:7, Sng 79:1, Ais 63:18, Ro 11:25, MAA 11:2 **21:25:** Sng 46:2-3, 65:7-8, Ais 13:10, Ese 32:7, Jol 2:31, Mt 24:29, 2 Pi 3:10-12, MAA 6:12-13 **21:27:** Dan 7:13, Mt 24:30, 26:64, MAA 1:7, 14:14 **21:28:** Ro 8:19, 8:23, 13:11

29 Egha Iesus kamaghin akar isin zuimin me migei, "Ia temer fighin ganiva temer maba sara gan. 30 Temeba dafariba asitima ia fogham, aruem ganamin dughiam roghira ize. 31 Kamaghira ia bizir kabar gan fogh suam, God Bizibagh Ativamin Dughiam roghira ize.

32 "Ki guizbangira ia migei dughiar kamın itir gumazamizir kaba ikivira ikiti bizir kaba bar otivam. 33 Overiam ko nguazim givagham, eghti nan migirigiaba givaghan kogham."

Iesusin suren gumaziba uari bagh deraghvira gan

34 Egha Iesus ghua kamaghin migei, "Ia uari bagh ganigh! Isaba ko, dipar onganiba ko nguazir kamın biziba, ia puv dagh nighnighti, da ia dikabinti, dughiar otivamin kam puram otoghiva, mati asizibar azuazimin min ian suigham. 35 Eghti dughiar kam nguibaba koma nguazir kamın gumaziba bar me bativam. 36 Ia zurara uari bagh gan Afeziam ko mikimvira ikitima, a gavgavim ia daningtima ia bizir otivamin kabagh itavragham. Egh ia Gumazibar Otarimin damazimin tuivam."

37 Egha dughiabar zurara Iesus, Godin Dipenimin aven men sure gamuava, guaratizibar

Olivin mighsiamin ghuava dimagaribar an iti. 38 Ezi gumaziba bar Iesus baraghasa, mizarazibar Godin Dipenimin arui.

Iesus mizazim inigha aremegha ua dikafi

22

(Sapta 22-24)

Judas Iesus isa gumazir kurabar dafaribagh ati

(Matyu 26:1-5 ko 26:14-16 ko Mak 14:1-2 ko 14:10-11 ko Jon 11:45-53)

1 Datirighin Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiam roghira izi. An ziam, God Israelbagh Itazir Dughiam. 2 Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me gumazibar atiatighava, kamaghin me Iesusin misoghasa tuaviba buri. 3-4 Iesusin 12-plan gumazir mam Judas, an ziar mam Iskariot. Satan an navir averiamin ghu. Ezi a Iesus isava Godin Dipenimin garir gumazir ekiaba, ko ofa gamir gumazir ekiabar dafaribar arighasa ghua me koma migirigiabagh ami. 5 Ezi me an migirigiam gifuegha ivezim a daningasa, akabar kiri. 6 Ezi Judas ivezim inian ifuegha Iesus isiva men dafaribar arighasa tuaviba buri. A ghaze, Iesus uabira ikiti, an an suiragh men dafarim darigham.

21:33: Sng 102:26-27, Ais 40:8, Lu 16:17, 1 Pi 1:25 21:34: Mt 24:48-50, Mk 4:19, Lu 17:27, Ro 13:13, 1 Te 5:3, 5:6, 1 Pi 4:7 21:35: 1 Te 5:2, 2 Pi 3:10, MAA 3:3, 16:15

21:36: Mt 24:42, Mk 13:33, Lu 18:1, Ef 6:13, MAA 6:17 21:37: Lu 19:47 22:1:

Kis 12:1-27 22:2: Sng 2:2, Lu 20:19, Ap 4:27 22:5: Sek 11:12

Suren gumazimning daghebar kiri

(*Matyu 26:17-25 ko Mak 14:12-21 ko Jon 13:21-30*)

7 Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiam datirighin oto. Ezi dughiar kamin me God Israelbagh Itazir Dughiamin isam bagha sipsipin nguzim misuegh anemi ikiva, a ginighnighasa.* 8 Ezi Iesus Jon koma Pita amadagha kamaghin aning migia ghaze, "Gua mangiva e God Israelbagh Itazir Dughiamin isam ramamin daghebar kir." 9 Ezi aning an azara, "Ga managh a bagh danganim akiram?" 10 Ezi a kamaghin aning migei, "Gua nguibar ekiamin aven mangiti, gumazitam maghira miner dipam ater izi gua batoghtima, gua an gin a zuir dipenimin mangi. 11 Egh dipenimin ghuavim mikim suam, "Tisa kamaghin migia ghaze, "Nan danganir ki uan suren gumaziba ko God Israelbagh Itazir Dughiamin isam ramamim mana?" ' 12 Eghti a ghuriamin aven danganir bar ekiatam guan akagham, dakoziba koma dapiagh damamin dabirabiba ko biziba bar ikiti, gua magh bizibar kir."

13 Ezi aning ghua garima, biziba bar Iesus mikemezi moghirama otifi. Ezima

aning God Israelbagh Itazir Dughiam bagha dagheba ko bizibar kiri.

Iesus bret ko wain uan aposelbagh anidi

(*Matyu 26:26-30 ko Mak 14:22-26 ko 1 Korin 11:23-25*)

14 Ezi damamin dughiam otozi, Iesus uan aposelba ko me dagher dakozimin min apiaghav iti. 15-16 Egha a kamaghin me migei, "Ki guizbangira ia migei, ki ua God Israelbagh Itazir Dughiamin isamin dagher katam rameghan kogham. Kamaghira iki mangi, God Bizibagh Ativamin Dughiamin otogham. Kamaghin amizima ki ia ko isar kam ramasa bar ifonge. Egh ki gin mizazim iniam."

17-18 Egha Iesus wain apir itarim inighava Ekiam minabagha kamaghin migei, "Ki ia migei, ki uam wainin ovizimin dipar katam raman kogham, kamaghira ikitima God Bizibagh Ativamin Dughiam otogham. Kamaghin, ia kagh a inigh ia uari daning." 19 Egha a bret inigha, Ekiam minabagha anebighava me ganiga kamaghin me migei, "Kar nan nivafizim, * ki ia bagha aneningi. Ia anemi, na ginighnigh." 20 Me amegha givazima, ezi kamaghira a wainin apir itarim inighava

22:7: Kis 12:1-27 * **22:7:** (22:7) Ni, God Israelbagh Itazir Dughiam koma Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiamin mingariba gifoghsi, ni akirangin itir Akar Mingaribar gan. **22:13:** Lu 19:32 **22:19:** Mt 26:26, Mk 14:22, Lu 24:30, 1 Ko 11:24 * **22:19:** (22:19-20) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, Akar mikovezir pumuningin (*) tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazim gin a da osiri. **22:20:** Jer 31:31-34, 1 Ko 10:16

kamaghin migei, "Itarimin aven itir wainin kam, an Akar Dikirizir Gavgavir Igham, ki uan ghuzimin a gamizima, a ia bagha iri. ²¹ Eghti ia gan, dafarir na inighiva gumazir kurabar dafarim darigham, a kara na ko dakozim gaperaghavti. ²² Eghti Gumazibar Borim tuavir Afeziam faragha a bagh atizimin gin mangam. Ezi gumazir a inigha gumazir kurabar dafarim gatizim, gumaka, a bar ikuvigham." ²³ Ezi me akar kam baregha uarira uarir azangsis, "Tina bizir kam damuam?"

Iesusin aposelba uari adogha migei, tina faragham?

²⁴ Egha aposelba uari adogha ghaze, tinara en faragham? ²⁵ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Kantrin Igharazir Gumazibar atriviba, me uan gavgaviba ko ziaba fava, arazir kuraba gumazibagh amuava, egha kamaghin migei 'E gumazibar akurvasi.' ²⁶ Ia kamaghin damuan marki. Gumazir ian torimin ikia ian faragha zuim, a uabi apengan ikiva, borimin min uabi arigh. Ezi gumazir ian faragha zuim, ian ingangarir gumazimin min iki. ²⁷ Tinara ekefe, gumazir pura dagher dakozimin

aperaghav itim o gumazir dagheba anidim? Gumazir pura dagher dakozimin aperaghav itim. Ezima ki ian torimin ikia mati ian ingangarir gumazim.

²⁸ "Ki osimtiziba aterima ia na ko iti. ²⁹ Kamaghira nan afeziam Atrivimin min na atizima, ki uaghan atrivibar min ia arighasa. ³⁰ Eghti nan atrivir dughiamin aven ia na ko atrivimin dabirabir aghuaribar apiaghiva Israelbar anabar 12 plan ganam."

Iesus kamaghin migia ghaze, Pita akirim ragh a gasaragham

(Matyu 26:31-35 ko Mak 14:27-31 ko Jon 13:36-38)

³¹ Egha Iesus kamaghin migei, "Saimon, Saimon, Satan nin nighnizir gavgavim tuisigh a gifoghasa, Godin azara. ³² Ezi ki ni bagha Afeziar Ekiam ko mikemegha gifa, nin nighnizir gavgavim irighan kogham. Egh ni uamategh na bagh iziva, egh uan aveghbuaba gavgavim me daning." ³³ Egha Pita kamaghin migia ghaze "Ekiam, ki ni ko kalabusin mangam o aremeghasa ifuegha iti." ³⁴ Ezi Iesus kamaghin Pitan akam ikara, "Ki ni migei, ni datirighin dughiar pumuning ko mikezimin

22:21: Sng 41:9, Mt 26:21-23, Mk 14:18, Jo 13:21-22, 13:26 **22:22:** Mt 26:24, Ap 2:23, 4:28 **22:23:** Mt 26:22, Jo 13:22, 13:25 **22:24:** Mt 18:1, Mk 9:34, Lu 9:46
22:25: Mt 20:25-27 **22:26:** Mt 23:11, Mk 9:35, Lu 9:48, 1 Pi 5:3 **22:27:** Mt 20:28, Lu 12:37, Jo 13:12-15, Fl 2:7 **22:28:** 2 Ko 1:7, 2 Ti 2:12, Hi 4:15 **22:29:** Lu 12:32 **22:30:** Sng 49:14, Mt 19:28, 1 Ko 6:2, MAA 3:21 **22:31:** Amo 9:9, 2 Ko 2:11, 1 Pi 5:8 **22:32:** Sng 51:13, Jo 17:9-11, 17:15, 17:20, 21:15-17 **22:33:** Lu 22:54 **22:34:** Mt 26:34, Mk 14:30, Jo 13:38

mikim suam, ni na gifozir puvati, eghti tuarim maghrama akam.”

Iesus ghaze, suren gumaziba uan dagiar mitariba ko ruagha aruir mitariba ko midorozir sababa ini

³⁵ Egha Iesus men azara, “Ki dughiar kamın ia amadagha bizir kataba sara ia amadazir puvati, dagiaba azuir mitariba koma ruagha aruir mitariba koma dagarir asuaba. Ezi ia bizitamın otevez o puvati?” Ezi me kamaghın miğia ghaze, “Puvati.” ³⁶ Ezi a kamaghın me miğei, “Eghti ia datirighin uan dagiar mitariba ikiva, da inigh, egha ruagha aruir mitariba ikiva, uaghan da inigh. Eghti ia midorozir sababa puvatighıva, ia uan initam amadaghıva tam givesegh. ³⁷ Kamaghın Godın Akınafarim ghaze, ‘Gumaziba an gara ghaze, a gumazir kuram.’ Ki ia miğei, bizir kaba na bativam. Are, Afeziar Ekiamın akınafarim osirizir moghın biziba na bativavıra iti.” ³⁸ Ezi me miğei, “Ekiam, ni gan. E midorozir sabar pumuning kagh iti.” Ezıma a kamaghın me miğei, “A gıfa.”

Iesus Olivin mighsiamın God ko miğei
(Matyu 26:36-46 ko Mak 14:32-42)

³⁹ Egha Iesus nguibar ekiam, Jerusalem, ategha, Olivin mighsiam bagha zui. A zurara ami moghin. Ezi an suren gumaziba an gin zui. ⁴⁰ Egha me danganir kamın otivigha a kamaghın me miğei, “Ia uari bagh God ko mikim. Eghtıma osımtızir ekiar kam ia damutıma, ia ireghan kogham.” ⁴¹ Egha a me ategha mong saghon ghua, mati gumazim dagiam akuri moghin, egha a tevımn-ıng apırigha kamaghın God ko miğei, ⁴² “Afeziam, ni ifueghava na da osımtızir kam inigh. Egh nan ifongiamın gin mangan marki. Ni uan ifongiamın gin mangi.”

⁴³ * Ezi ensel mam Godın Nguibamın ikegha izava gavgavim a ganıdi. ⁴⁴ Ezi Iesus nighnıghava bar oseme, egha a pamtem Afeziam ko miğei. Ezi an dorıba otivaghıra mati ghuzim nguazim giri. ⁴⁵ An Afeziam ko mikemegha, dikavıghava uamategha uan suren gumaziba bagha zui. Egha a men garıma, me bar osemeghava akuavıra iti. ⁴⁶ Ezi a me miğei, “Ia tızim bagha akui? Ia dikavıghıva Afeziam ko mikim. Eghtı osımtızir ekiam ia damutıma, ia ireghan kogham.”

Judas Iesus isava, gumazir kurabar dafarım gati
(Matyu 26:47-56 ko Mak

22:35: Mt 10:9-10, Mk 6:8-9, Lu 9:3, 10:4 Mk 15:28, Lu 22:52 22:39: Lu 21:37, Jo 18:1 22:40: Mt 6:13, 26:41, Mk 14:38,

Lu 22:46 22:42: Mt 6:10, Jo 5:30, 6:38 * 22:43: (22:43-44) Fofozir gumazir maba kamaghın nighnısi, Akar mikovezir pumuningın (*) tongın itıba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir ıgharazım gin a da osiri. 22:44: Jo 12:27, Hi 5:7

14:43-50 ko Jon 18:3-11)

⁴⁷ Egha Iesus miġiavira itima maburan gumazir biżim oto. An 12 plan gumazir mam Judas men faragha iza tuavim men aka. A Iesusin boroghira izeghava an torasava ami. ⁴⁸ Ezi Iesus kamaghin an azara, “Judas kar ni Gumazibar Otarimin torehiva a inighiva, gumazir kurabar dafarim darighasa?”

⁴⁹ Ezi suren gumaziba Iesus ko ikia garima arazim otivasava amima, me kamaghin miġei, “Ekiam, e uan midorozir sababar me misogham, o?” ⁵⁰ Ezi men mav midorozir sabam inighava, ofa gamir gumazibar ekiamin ingangarir gumazir mam misoghava, an kuarim bar anetuzi a iri. ⁵¹ Ezi Iesus kamaghin miġei, “Arazir kam atakigh!” Egha an an kuarimin suirazi, a dera.

⁵² Ezi ofa gamir gumazibar ekiaba, ko Godin Dipenimin garir gumazir ekiaba, ko Judan gumazir dapaniba me iza Iesusin suighasava amim, a kamaghin me miġei, “Ia midorozir sababa ko asianiba inigha iza mati ia okimakar gumazim o midorozir gumazim buri?” ⁵³ Ki zurara ia ko Godin Dipenimin aven itima, ia dafarim na garizir puvati. Ezi datirighin ian dughiam. Datirighin mitarmemin gavavim oto.”

Pita ghaze, a Iesus ġifozir puvati

(*Matyu 26:57-58 ko 26:69-75 ko Mak 14:53-54 ko 14:66-72 ko Jon 18:12-18 ko 18:25-27*)

⁵⁴ Ezi Iesusin apaniba an suighava a inigha ofa gamir gumazibar dapanimin dipenimin zui. Ezima Pita men gin ghua mong ġirara iti. ⁵⁵ Ezima me dipenimin divazimin aven avim atighava apiaghav itima, Pita uaghan me koma aperaghav iti. ⁵⁶ Ezi ingangarir guivir mam avir angazangarimin an garima, a me koma aperaghav itima, a miġigha an garava kamaghin a miġei, “Gumazir kam a ko ike.” ⁵⁷ Ezima Pita kamaghin miġia ghaze, “Puvati! Amizim, ki a ġifozir puvati.” ⁵⁸ A mong ikezima gin ua mav izava an apigha kamaghin a miġia ghaze, “Ni uaghan men mav.” Ezi Pita kamaghin miġei, “Ai! Ki bar puvati!” ⁵⁹ Dughiam mong ghugha givazima, gumazir igharazim izava pamtem ghaze, “Guizbangira kav, a Galilin gumazimra. Kamaghin e guizbangira fo, a uaghan a ko ike.” ⁶⁰ Ezi Pita kamaghin miġia ghaze, “Aiee! Ni tizim miġei? Ki bar fozir puvati!” Eghava a miġiavira itima tuarim ake. ⁶¹ Ezi Ekiam raghrighava miġigha Pitan garima, a mikemezir akabagh iniri, “Ni datirighin

dughiar pumuning ko mikezimim mikim suam, 'Ni na gifozir puvati,' eghti tuarim maghirama akegham." ⁶² Egha Pita inirighava azenimim ghua bar puvirama azi.

Me Iesusin misoghava a dipofi

(Matyu 26:67-68 ko Mak 14:65)

⁶³ Ezi gumazir Iesusin suighiziba dibovir akabar a migiava a misosi. ⁶⁴ Egha me inir avizimim an damazimning ikegha kamaghin a migei, "Godin akam inigha izir gumazim, ni e mikim! Tina ni misoke?" ⁶⁵ Egha me akar kurar avirir maba saram a mikeme.

Iesus gumazir apanibar damazimim tughav iti

(Matyu 26:59-66 ko Mak 14:55-64 ko Jon 18:19-24)

⁶⁶ Ezi aminim tirazima, Judan kotin aven itir gumazir aruaba (ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba) me bar iza uari akuvaghav itima, me Iesus inighava men damazimim zui. ⁶⁷ Ezi me kamaghin migei, "Ni e mikim, kar ni Krai, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, o ti puvati?" Ezi, a kamaghin me migia ghaze, "Ki ia mikemeghtima, ia nighnizir gavgavim nan ikian kogham. ⁶⁸ Eghti ki ian azaraghtima, ia na mikemeghan kogham. ⁶⁹ Eghti datirighin ko gin

izamin dughiaba, Gumazibar Otarim gavgaviba bar itir Godin agharir guvimim daperaghiv ikiam."

⁷⁰ Ezi me bar an azara, "Kar ni Godin Otarim?" Ezima a me migia ghaze, "Ia guizbangira migei, ki an Otarimra." ⁷¹ Egha me kamaghin migia ghaze, "E tizim bagh uamategh gumaziba inighti me gumazir kamim arazibar gun e mikimam? A uabi bizir kam mikemezima e an akatorim baregha gifa."

23

Me Iesus inighava Pailatin damazimim zuima a mitighav iti

(Matyu 27:1-2 ko 27:11-14 ko Mak 15:1-5 ko Jon 18:28-38)

¹ Egha gumazir bizim bar dikavigha Iesus inigha Pailat bagha zui. ² Egha me dikavigha a gifara, kamaghin a migia ghaze, "E gumazir kamim garima an en gavmanin ikura. Egha an e dagiaba Sisar daningan bar en anogoregha, kamaghin migia ghaze, a uabi atrivim ko God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Krai." ³ Ezi Pailat Iesusin azara, "Ni Judabar atrivim, o?" Ezi Iesus ghaze, "Are, migirigiar ni migeim, a guizbangira." ⁴ Ezi Pailat kamaghin ofa gamir gumazir ekiaba koma gumazamizibav gia ghaze, "Ki gumazir kamim arazir kuratamin apizir puvati." ⁵ Ezi me bar gavgavigha

kamaghin miġia ghaze, “A Galilin Provinsin ikegha nguibabagh aruava men sure gamua men navibagh inivava da fe. Egha datirighin a Judian Provinsin izegha kagh otogha kamaghin amuavira iti.”

Me Iesus inighava Herotin damazimin zui

⁶ Ezi Pailat migirigiar kam baregha, kamaghin men azara, “Kar Galilin gumazim?” ⁷ Iesus Herot garir Provinsin ikezima, Pailat kamaghin foghava, anemadazi a Herot bagha ghu. Dughiar kamın Herot uaghan Jerusalemın iti. ⁸ Herot fomira Iesusin ganasa ifuegha, an ganizir puvatigha, dughiar kamın an an ganigha, bar akonge. Egha Iesusin akaba baregha an mirakelin tamin ganasa.

⁹ Egha Herot azangsizir aviraviribar Iesus gamima, a bar an azangsizitam ikarazir puvati. ¹⁰ Ezi ofa gamir gumazir ekiaba, ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me roghira tuivighava, an atarava, akaba pamtem a gasi. ¹¹ Egha Herot uan midorozir gumaziba ko an atarava dibovir akar kurabar a miġei. Egha me atrivimin inir aghuir mam inigha a gikegha, uam anemadazi, a Pailat bagha zui. ¹² Fomira Herot Pailatin aningaghe,

egha dughiar kam aning ua uaning ini.

Me Iesus isi temem gafughasa, Pailatin miġei

(Matyu 27:15-26 ko Mak 15:6-15 ko Jon 18:38-19:16)

¹³ Ezi Pailat, ofa gamir gumazir ekiaba, ko gumazir dapanir ekiaba, ko gumazamiziba, men deima me bar uari akuvagha iti. ¹⁴ Ezima a kamaghin miġei, “Ia gumazir kam inighava na bagha ize. Egha ia kamaghin miġei, ‘A gumazamizibav geima me gavmanin ikura.’ Ezi ki ian damazimin arazir kabanagh bagha an azangsiki. Ia oragh! Ki gumazir kamın arazitam batozir puvati. Ia purama a gifari. ¹⁵ Ezi Herot uaghan niġhnizir kam ikiava, gumazir kam e bagha uam anemada. Ia oraki! An arazir kuratam damighiva, an ovengam. Gumazir kam arazir kuratam gamizir pu, an ovengan kogham. ¹⁶⁻¹⁷ Kamaghin, ki purama a fozoregh, an ateghtima a mangam.”*

¹⁸ Ezi amiziba ko gumaziba bar moghira tuai, “Gumazir mamın misokegh! Egh Barabas ateghti a e bagh izi!” ¹⁹ (Barabas a fomira Romın gavmanin ikuragha Jerusalemın nguibamin aven midorozim fore. Ezi gumazir maba ariaghire. Ezi me a isa

23:7: Lu 3:1 **23:8:** Mt 14:1, Mk 6:14, Lu 9:9 **23:11:** Ais 53:3 **23:12:** Ap 4:27

23:16-17: Mt 27:15, Jo 18:39 * **23:16-17:** (23:16-17) Fofozir gumazir maba miġia ghaze, akar iġharazir mam uaghan vezin kam iti. A kamakin, “Me arazir kam iti, me azeniba bar, Isar Ekiamin Dughiar kamın itima, Pailat kalabusin gumazir mam ataghizi a me bagha zui.” Ni Mak 15:6in gan.

kalabus gati.)²⁰ Ezi Pailat Iesus ateghti a mangasa ua me migei.²¹ Ezi me kamaghin tuai, "A misokegh! A misokegh! A isi ter ighuvim gafugh!"²² Ezi dughiar mikezim a kamaghin migei, "Manmagh su? An arazir kurar manam gami? Ki an arazir kuratamin apizir puvati. An arazir kuratam damighiva an ovengam. Gumazir kam arazir kuratam gamizir puvati. Ki purama a fozoreghiva aneteghti, a mangam."²³ Ezima me bar moghira gavgavigha dei, "Iesus isiva ter ighuvim gafugh!" Ezi men dimdiaba bar Pailatin akam gafira.²⁴ Ezima Pailat men akamin gin ghugha, Iesusin migia ghaze, an ovengam.²⁵ Gumamaziziba me Pailatin deima a Barabas ataki. Gumazir kam a gavman ikuragha midorozim forezima, gumazir maba ariaghire. Ezi me a isa kalabus gati. Ezima Pailat gumamazizibar nighnizimin gin ghuava, Iesus isava midorozir gumazibar dafarim gati.

Me Iesus isa ter ighuvim gafu

(Matyu 27:32-44 ko Mak 15:21-32 ko Jon 19:17-27)

²⁶ Ezi midorozir gumaziba Iesus inigha zuima, gumazir mam an ziam Saimon, a Sairinin gumazir mam. A Jerusalemin mangasa iza me

gitavirazima, me an suira. Egha me ter ighuvim an dipizim gatigha a migeima a Iesusin gin zui.

²⁷ Ezima gumazir avirim an gin ghua, amiziba a bagha aziava azir akar ighiar amirizibagh ami.²⁸ Ezima Iesus raghrigha kamaghin me migia ghaze, "Ia Jerusalem in amiziba, ia na bagh arangan marki. Ia uari ko uan boriba bagh arang!"²⁹ Gin dughiatam otoghtima, me kamaghin mikim suam, 'Amizir furabaghatiba ko amizir tighar boriba batamiba ko, amizir oteba boribagh aningizir puvatiziba, me bar akuegham.'

³⁰ 'Egh me dughiar kamin kamaghin mighsiabav kimam,

"Ia e gisin irighiva, e mongegh!"'

³¹ "Me datirighin arazir kamin temer angamtizim damighiva arazir mana tamin temer midiarim damuam?"

³² Ezi midorozir gumaziba gumazir kurar pumuning Iesus ko aningin misueghtima me aremeghasa aning inigha izi.

³³ Egha me ghua danganir mam in oto, an ziam Dapanir Agharim. Egha me danganir kam Iesus isava tememin anegura. Me uaghan gumazir kuramning agurazima, mam an guvimin

23:26: Mt 27:32, Mk 15:21

23:29: Mt 24:19, Lu 21:23

23:30: Ais 2:19, Hos

10:8, MAA 6:16

23:31: Jer 25:29, Ese 20:47, 1 Pi 4:17

23:33: Mt 27:33, Mk

15:22, Jo 19:17-18

itima, mam an kiriamin iti. ³⁴ Ezi Iesus kamaghin migei, "Afeziam, me amir biziba me dagh fozir puvati. Ni men arazir kuraba gin amadagh." Ezi midorozir gumaziba Iesusin korotiaba iniasa satu gikararai.

³⁵ Ezi gumazamiziba an gara tuivighav itima, gumazir dapanir ekiaba uaghan an gara minbaba sighsirava kamaghin a migei. "A gumazir mabar akurvakis. Egh a guizbangira God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, gumazir God inabazim, a uabi uabin akuragh." ³⁶⁻³⁷ Ezi midorozir gumaziba izava uaghan a dipovava, egha wainin dipar misozim a ganigha kamaghin a migei, "Ni guizbangira Judabar atrivir gumazim, ni uabi uabin akuragh!" ³⁸ Egha midorozir gumaziba osizirir mam Iesusin dapanim gisin anegura. An osiziriba kamaghin migei, "Gumazir kam Judabar Atrivir Gumazim."

³⁹ Ezi gumazir kurar mam ter ighuvimin guraghav ikia, atara kamaghin Iesusin migei, "Ni guizbangira God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, ni uabin akurvaghiva ga sarama akuragh!" ⁴⁰ Ezi gumazir kurar igharazim atarava kamaghin migei, "Ni ovengasava amuava, Godin atiati, o puvati?" ⁴¹ Me deragha ga gami, ga uan arazir kurabagh ipuri. Ezima

gumazir kam arazir kuratam gamizir puvati." ⁴² Egha gumazir kam kamaghin Iesus migei, "Iesus, ni gin atrivimin ikiamin dughiam ni na ginirigh." ⁴³ Ezima Iesus a migei, "Ki guizbangira ni migei, ni datirighin na ko Godin Nguibar Aghuarimin ikiam."

Iesus areme

(*Matyu 27:45-56 ko Mak 15:33-41 ko Jon 19:28-30*)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ezi aruem dughiar kamın garir puvati. Kamaghin amizi, mitatem 12 kloghin nguazim bar anevaragha ghua 3 kloghin tu. Ezima Godin Dipenimin itir inir ekiam tongira biki.

⁴⁶ Ezi Iesus pamtem kamaghin dei, "Afeziam, ki uan duam nin dafarim garisi." A kamaghin mikemeghava uan duam sue.

⁴⁷ Ezi midorozir gumazibar gumazir ekiam kamaghin ganighava Godin ziam fe. Egha kamaghin migei, "Guizbangira, kar gumazir aghuim, a bizitam pazava a gamizir puvati." ⁴⁸ Ezi gumazamizir iza itiba bizir kabanaghin gari da otivima, me azia, uan afarizibav misogha, egha uan dipenibar zui.

⁴⁹ Ezima Iesus gifozir gumaziba, ko amizir an gin Galilin izeziba, me mong saghon tuivigha ikia, bizir kabar gari da otifi.

Me Iesusin kuam dagiar torim garis

(Matyu 27:57-61 ko Mak 15:42-47 ko Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ezi gumazir mam, an ziam Josep, a Judian Provinsin nguibam Ari-matean ikegha ize. A gumazir aghuim, a Godin damazimin derazir mam, a Kaunsel memban mam. Egha a men nighniziba ko arazibar gin mangan aghua. A God Bizibagh Ativamin Dughiam a baghavira muza iti. ⁵² Egha Josep Iesusin kuam iniasa ghua Pailatin azarazima, Pailat an amamangati. ⁵³ Ezi a Iesusin kuam tememin anedegha, inir ghurghurimin a righa, a inigha ghuava dagiar torir me fomira gumazir kuatam atizir puvatizim gati. ⁵⁴ Kar dughiar bizibar kirim, ezi Sabatin dughiam roghira ize.

⁵⁵ Ezi amizir Iesusin gin Galilin izeziba, me Josepin gin ghua dagiar torimin gari. Egha me uaghan garima, Josep manmaghin Iesusin kuam ati. ⁵⁶ Egha me ganigha givaghava, uamategha uan dipenibar ghuava bizir mughuriaba itiba ko boreba isa da arisi. Egha Godin osizirim mikemezi moghin, me Sabatin dughiamin avughsi.

24

Iesus ua dikafi

(Matyu 28:1-10 ko Mak 16:1-8 ko Jon 20:1-10)

¹ Ezi Sanden bar mizaraghara, amiziba borer mughuriar aghuir me arighiziba, inighava dagiar torimin zui.* ² Egha me gari, me torim avarazir dagiam, me a puegha ghu. ³ Egha me aven ghua Iesusin kuam bagha garava avenge. ⁴ Egha me kamaghin ganigha nighnizir aviribagh amua tuivighav itima, gumazir pumuning zuamira aningin korotiaba onimarimin min taghtagha men min tughav iti. ⁵ Ezi amiziba bar atiatigha avigha nguazimin gari, ezi gumazimning kamaghin me migei, "Ia tizim bagha gumazir angamra itim gumazir ovengezibar danganimin a buri? ⁶ A kagh itir puvati; a ua dikafi! A ia ko Galilin ikia ia mikemezir bizim, ia a ginighnigh, ⁷ 'Gumazibar Otarim, me a isi gumazir arazir kurabagh amibar dafarim datighti, me a isi ter ighuvimin a guragham. Eghti a dughiar mikezimin ua dikavigham.'" ⁸ Ezi a mikemezir akaba me a dagh iniri.

⁹ Egha me mozim ategha uamategha ghua bizir kabar gun Iesusin suren gumazir 11 plan migiava igharaz darazi sara mikeme. ¹⁰ Amizir bizir kabar gun Iesusin 11 plan aposelba ko igharaz daraziv kemeziba. Makdalan nguibamin amizim Maria, ko Joana, ko Maria a Jemsin

^{23:55:} Lu 23:49 ^{23:56:} Kis 20:10, Lo 5:14 * ^{24:1:} (24:1) Wikbar faraghavira zuir aruem, a Sandera. ^{24:4:} Ap 1:10 ^{24:5:} Lu 2:9 ^{24:9:} Mk 16:10 ^{24:10:} Lu 8:3

amebam, koma amizir igharazir maba uaghan me ko ikia bizir kabar gun aposelbav migei. ¹¹ Ezi me amizibav gia ghaze, me ti onganighama, egha kamaghin me nighnizir gavgavim men akabar itir puvati.

¹² * Egha Pita kamaghin oregha dikavigha ivegha mozimin ghu. Egha an aviragha, mozimin gara bizitamın apizir puvatigha inir ghurghuribara gari da ireghav iti. Egha a uamategha ghua nighnizir aviribagh amua ghaze, kar manmaghin amizir bizim.

Gumazir pumuning Emeusin tuavimin Iesus bato (Mak 16:12-13)

¹³ Ezi dughiar kamra gumazir pumuning Emeusin nguibamin zui, Emeusin nguibamin ikegha Jerusalemın zuir tuavimin ruarim, a 11 kilomita. ¹⁴ Ezi aning bizir otivizir kabar gun uaningra uaningin migei. ¹⁵ Egha aning bizir kabav gia uaningin azangsizima, Iesus uabi otogha aning ko me zui. ¹⁶ Ezi aning an garava egha deragha a gifozir puvati.

¹⁷ Ezi an aningın azara, "Gua tizibar uaningin migia tuavimin zui?"

Ezi aning tughava an garava bar osemegha azi-asava ami. ¹⁸ Ezi aningın

mav, an ziam Kliopas, an azara, "Jerusalemın izezir gumaziba bar bizir kam gifo. Ezi ni ti uabira dughiar givazibar Jerusalemın bizir kabagh fozir puvati?" ¹⁹ Ezi Iesus aningın azara, "Bizir tiziba?"

Ezi aning a ikaragha ghaze, "Ga Nasaretin Iesus bativizir bizibav gei. A Godın akam inigha izir gumazir mam, ezi an akaba ko ingangariba God ko gumaziba bar men damazimin bar gavgafi. ²⁰ Ezi en ofa gamir gumazir ekiaba ko en gumazir aruaba a isa gavmanın dafarim gatizi, me a misoghezi an areme, ezi me ter ighuvimin a gura. ²¹ Ezi e faragha nighnizir gavgavim kamaghin an iti, a God Ua Israelba Iniasa Misevezir Gumazim.

"Ezi migirigiar mam ua iti, bizir kaba otivigha givazi, ezi datirighin an aremezir dughiar mikemizim oto. ²²⁻²³ Ezi datirighin en amizir maba mizaraghara mozimin ghuegha an kuamin apizir puvati. Egha iza e mikemezi, e bar aguaghfa. Egha me ghaze, e irebamin min enselbar garima, me kamaghin e migia ghaze, a ua dikafi. ²⁴ Ezi en marazi mozimin ghuegha amiziba mikemezi moghin bizibar gari da iti, ezi me an apizir puvati."

24:11: Mk 16:11, Lu 24:25 * **24:12:** (24:12) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnigha ghaze, akar otevir mikovezir pumuningin (*) tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazir mam gin da osiri. **24:15:** Mt 18:20, Lu 24:36

24:16: Jo 20:14, 21:4 **24:18:** Jo 19:25 **24:19:** Mt 21:11, Jo 6:14, Ap 2:22 **24:20:** Lu 23:1, Ap 13:27-28 **24:21:** Lu 1:68, 2:38, 19:11, Ap 1:6 **24:24:** Jo 20:3-10

25 Ezi Iesus kamaghin aning migei, "Gua gumazir onganingning! Gua Godin akam inigha izir gumazimin akaba nighnizir gavgavim koma navim zuamirama adar itir puvati. 26 Ezi gua ti fozir puvati? God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim, faragh mizaziba inigh egh gin Godin damazimin ziar ekiam iniam." 27 Egha Iesus aning geghari. A faragha Moses osirizir akabav gia, ghua Godin akam inigha izir gumazibar akaba bar aning migei. A Godin Akinafarimin itir akar an gun mikemeziba, dar mingariba bar aning in sure gami.

28 Egha me nguibar me ikiamimin boroghira ghuava, Iesus aning bada ghuavira itima, 29 aning a migia ghaze, "Aruem bar givazima aminim piri. Ni ga ko dakuam." Ezima a ghuava aning koma akui. 30 Egha Iesus damasa aning koma aperaghav ikia, bret inighava Afeziar Ekiam minabagha, bret abigha aning ganidi. 31 Ezi aning datirighin an garava a gifofozima, a pura puvati. 32 Ezima aning maghira uaningin migei, "A tuavimin ga batogha Godin Akinafarimin akabar ga

migeima, gan navimning dikafi."

33 Egha aning dikavigha zuamira ghua Jerusalem in uamategha ghua garima, 11 pla Iesusin suren gumaziba, me marazi ko me uari akuvagha itima, 34 aning kamaghin me migei, "Bar guizbangira! Iesus aremegha dikavigha ghua Saimon batu!" 35 Ezi aning maghira tuavimin otivizir bizibar gun me migiava ghaze, a bret abighizima aning an ganighava a gifo.

Iesus uan suren gumaziba batu

(Matyu 28:16-20 ko Mak 16:14-18 ko Jon 20:19-23)

36 Iesusin suren gumazir 11 pla ko marazi, bizir kabar gun uariv geima, Iesus pura men tongin tughav ikia, * a kamaghin me migei, "Navir amirizim ia ko iti." 37 Ezi me bar atiatigha ghaze, me duamin gari. 38 Ezi a kamaghin me migei, "Ia tizim bagha atiativa nighnizir aviribagh ami? 39 Ia kagh nan dafariba ko dagaribar gan. Egh ia fogh suam, kar ki Iesus uabi. Egh ia nan suigh ia fogh. Duam aghariba ko nivafiziba puvati. Ezi ia nan gari, ki da iti." 40 † A kamaghin mikemegha uan dafariba ko dagariba men akakasi.

24:26: Lu 9:22, 24:44, Ap 17:3, 1 Pi 1:11 24:27: Stt 3:15, Nam 21:9, Lo 18:15, Sng 22:1-21, Ais 7:14, 7:53, Dan 9:24, Mal 3:1, Jo 13:31, Ap 3:13 24:30: Mt

14:19, Lu 22:19 24:34: 1 Ko 15:4-5 24:36: 1 Ko 15:5 * 24:36: (24:36) Fofozir gumazir maba ghaze, akar otevir mikovezir pumuningin (*) tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazir mam gin da osiri. 24:37: Mt 14:26 † 24:40: (24:40) Fofozir gumazir maba ghaze, akar otevir mikovezir pumuningin tongin itiba, Luk uabi da osirizir puvati. Gumazir igharazir mam gin da osiri. 24:41: Jo 21:5

41 Egha me bar akuegha tintinibar nighnigha, egha nighnizir gavgavim an itir puvati. Ezi a men azara, "Ia damamin daghetam iti?"
 42 Ezi me osirir tuazimin akuam a ganingizima, 43 a men damazibar a inighava anepi.

44 Egha a kamaghin me migei, "Fomira Moses Osirizir Araziba, ko Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba, ko Devitin ighiaba, da nan gun mikemezir biziba, da bar moghira guizin otivam. Kar bizir ki ia ko ikia ia mikemeziba."
 45 Egha a nighnizir aghuiba me ganingizima me Afeziar Ekiamin Akinafarimin akabar mingaribagh fo. 46 Ezi a kamaghin me migei, "Afeziar Ekiamin Akinafarim kamaghin mikeme, God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim, Krai, an aremegh dughiar pumuning ko mikezimin ikegh uamategh mozimin dikavigham. 47 Egh ia nan ziamin ia nan akam inigh mangam. Ia Jerusalem ikeghiva nan akam inighiva nguazimin mikebaba bar dar mangi. Ia gumazamizibav kimiti, me navibagh iraghti ki men arazir kuraba gin amadagham. 48 Ia uari uan damazibar bizir kabar ganizi moghin dar gun mikim. 49 Ia oragh. Afeziam faragha akam akiragha ghaze, a uan

Duam isi ia daningam. Ezi ki a mikemezi moghin, ia bagh anemangam. Kamaghin ia nguibar ekiamin iki. Egh mamaghira iki mangi dughiar God ko itir gavgavim izighritima ia a iniam."

God Iesus inigha uamategha uan Nguibamin ghuavanabo

(Mak 16:19-20 ko Aposel 1:9-12)

50 Egha Iesus uan suren gumaziba inigha ghuava Betanin boroghin itir danganimin tu. Egha a uan agharim ghufegha arazir aghuim me damuasava Godin azai. 51 An arazir aghuim me damuasa Godin azavira itima, God a inigha uan Nguibamin ghuavanadi. 52 Ezima me an ziam fa bar akuegha uamategha Jerusalem zui. 53 Egha me Godin Dipenimin aven ikiava an ziam fa mamaghira iti.

24:44: Mt 16:21, 20:18, Mk 8:31, Lu 9:22 **24:45:** Lu 24:27, Ap 16:14 **24:46:** Sng 22, Ais 50:6, 52:14-53:12, Hos 6:2, Lu 24:26, Ap 17:3 **24:47:** Ais 49:6, 49:22, Jer 31:34, Mai 4:2, Mal 1:11, Mt 28:19, 1 Ti 3:16 **24:48:** Jo 15:27, Ap 1:8, 1:22, 2:32
24:49: Ais 44:3, Jol 2:28, Jo 14:16, 14:26, 15:26, 16:7, Ap 1:4 **24:51:** Jo 20:17, Ef 4:8 **24:52:** Jo 14:28, 16:22 **24:53:** Ap 2:46, 5:42

Jon Osirizir Akar Aghuim

Akar Faragha Zuim

Jon Osirizir Akar Aghuir kam, a kamaghin miġia ghaze, Iesus a “Godin Akam, a gumazimin min otogha iza en tongin iti.” Jon kamaghin ifonge, gumazamiziba bar nighnizir gavgavim Godin Otarim Iesusin ikiam. Egh me kamaghin fogh suam, Iesus a Gumazir God ua me Iniasa Misevezim. Jon kamaghin fo, gumazir nighnizir gavgavim Iesusin itiba, me ikirimirir aghuarir zurara itim iniam. Kamaghin an akinafarir kam osiri. Ni Jon 20:31in gan.

Jon faragha e mikeme, Akar Kam fomira God ko iti. Egha ġin Jon Iesusin mirakelbar eghaghanibar gun miġei. Ezi e dar gan fogham, Iesus a Gumazir God ua e Iniasa Misevezim, a Godin Otarim. Jon uaghan Iesus amizir mirakelbar akar mingaribar e mikeme. Ezi e gumazamizir mabar gari, me nighnizir gavgavim Iesusin ikiava an ġin zui. Ezi marazi nighnizir gavgavim an ikian aghua.

Akar sapta 13-17in itiba, Iesusin apaniba dimagarimin an suiragha a gamizir araziba, Jon a dagh eghari. Dimagarir kam,

Iesus uan suren gumaziba ko ikia miġirigiar aghuir aviriba me ganingi. Ezi ġin apaniba Iesusin suiragha a kot gatigha, egha a isa ter ighuvimin a gafu. Akar abuananam, Iesus mozim in ua dikavizi, an suren gumaziba an gani. Bizir e dughiar aviribar Jonin akinafarimin garim, a kamakin, Iesus nguazimin itir gumazamizibar dabirabimin bizibar gara da isa akar isin zuim dav gei. Ezi aminimin akam, ko dipamin akam, ko bretin akam, ko anganzangarimin akam, ko wainin tememin akam, ko sipsipbar garir gumazimin akam, dipenimin tiarakamin akam, bizir kaba Jonin akinafarimin aven iti.

Akam gumazimin min otogha iza gumazamizibar tongin iti

(Sapta 1)

Akar Ikirimirir Zurara Itim Anidim, a gumazimin min oto

¹ Bar fomira fomira, biziba bar tighar otivamin dughiam, Akam iti. Akar kam God ko iti, egha a uabi God. ² Bar fomira fomira Akam God ko iti.

³ Ezi Akar kam in, God biziba bar dar ingarizima, da otifi. Ezi bizitam tuavir igharazi tamin otozir puvati. Akam uabi bizibagh amizima, da otifi. ⁴ Egha Akar

kamra, a zurara itir ikirimirir aghuarimin mingarim. Ezi ikirimirir aghuarir kam, a uaghan gumazamiziba angazangarim me ganidi. ⁵ Ezi angazangarir kam a mitatemis isima, mitatem anevarahava egha anemu- ngezir puvati.

⁶ Ezi God gumazir mam amada, an ziam Jon. ⁷ An akam akunasa ize. An angazangarir kamın akamın gun mikimtima, gumazamiziba bar moghira a baraghiva egh nighnizir gavgavim an ikiam. A ingangarir kam damuasa ize. ⁸ Egha Jon uabi angazangarir kam puvati. An angazangarir kamın akamın gun mikimasa ize. ⁹ Ezi angazangarir kam guizbangın angazangarim. Egha nguazir kamın izegha gumazamiziba bar angazan- garim me ganidi.

¹⁰ Akam nguazir kamın iti. An gavgavimın, God nguazir kamın ingari, ezi nguazimın itir gumazamiziba a gifozir puvati. ¹¹ A uan nguibamra ghuzima an anababa an aghuagha a inizir puvati. ¹² Ezi gumazamizir maba a ini, egha nighnizir gavgavim an ziamın iti. Kamaghın amizi, a me gamizima me Godın boribar min otifi. ¹³ Me amebaba ko afeziabar

ghuzibar otifi, o mikarzibar ifongiamın, o gumazimın ifongiamın Godın boribar otivizir puvati. Bar puvati. God uabi me gamizima me an boribar otifi.

¹⁴ Akam uabi gumazimın min oto. A bar Godın Otarir vamira, ezi God a gamizi a Godın gavgavim ko angazangarim ini. Ezi God anemadazima an en tongın iti. Ezi e an gavgavim ko angazangarimın gani. Ezi apangkuvim ko guizin akam bar a gizifa.

¹⁵ Ezi Jon gumazir kamın gun me migei. Egha pamten dia ghaze, "A gumazir kam, ki faragha an gun ia mikemegha gifa. Ki kamaghın migei, 'Gumazir nan gın izim, a bar fomira iti, ezi nan amebam gın na bate. Kamaghın amizi, an gavgavim bar nan gavgavim gafira.'" ¹⁶ Ezi apangkuvim bar a gizifa, ezi a uan apangkuvimın a dughiar aviribar bar deravira e gami. ¹⁷ Guizbangira, Moses Osirizir Araziba, God e bagha da isa Moses ganingizi, ezi Moses e ganingi. Ezi God, Krais Iesusın aven apanku- vim ko guizbangın arazim en aka. ¹⁸ Gumazitam bar Godın ganizir puvati. Ezi kar Godın Otarir vamira, a uabi God,

1:5: Jo 3:19 **1:6:** Mt 3:1, Mk 1:4, Lu 1:13-17, 1:76, 3:1-2, Jo 1:33 **1:7:** Ap 19:4
1:8: Jo 1:20 **1:9:** Ais 49:6, Jo 1:4, 8:12, 1 Jo 2:8 **1:10:** Jo 1:3, 17:25, Hi 1:2, 11:3
1:11: Lu 19:14, Ap 3:26, 13:46 **1:12:** Ro 8:15, Ga 3:26, 2 Pi 1:4, 1 Jo 3:1 **1:13:**
 Jo 3:3-6, Je 1:18, 1 Pi 1:23 **1:14:** Ais 60:1-2, Mt 1:16, 1:20, Lu 9:32, Jo 2:11, Ro 1:3-4,
 Ga 4:4, Fl 2:7, Kl 1:19, 1 Ti 3:16, Hi 2:11-16 **1:15:** Mt 3:11, Lu 3:16, Jo 1:27-32, 8:58,
 Kl 1:17 **1:16:** Jo 3:34, Ef 1:6-8, Kl 1:19, 2:9-10 **1:17:** Kis 34:28, lo 4:44, Jo 8:32,
 Ro 3:24, 6:14, 10:4 **1:18:** Kis 33:20, Mt 11:27, Lu 10:22, Jo 6:46, 1 Ti 1:17, 6:16, 1
 Jo 4:9, 4:12, 4:20

egha a bar Godin boroghira iti. A uabira God en aka.

Jon Gumaziba Ruer Gumazim, an akam akuri

(Matyu 3:1-12 ko Mak 1:7-8 ko Luk 3:15-17)

19 Ezi Judan gumazir aruaba, me ofa gamir gumazir maba ko Livain gumazir maba amadazi, me Jerusalem ategha Jon bagha iza kamaghin an azara, "Ni tinara?" 20 Ezi Jon bighavira migia akam modir puvati. A kamaghin migei, "Ki God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim puvati."* 21 Ezi me an azara, "Ni tinara? Ni ti Elaija, o?" Ezi a migei, "Puvati." Ezi me migei, "Ni ti Godin akam inigha izir gumazir kamra, e ni mizuai." Ezi an akam ikara, "Puvati." 22 Kamaghin amizima, me uam an azara, "Ni bar tinara? E ikarvazir aghuitam inigh mangiva gumazir e amadazibav kimam. Ni manmaghira uabi migei?" 23 Ezi Jon kamaghin migei,

"Ki gumazir kamın tiarim,
ki gumaziba puvatizir
danganımın ikia egha
kamaghin dia migei,
'Ia Ekiam bagh tuavim
akir.' "

(Kar akar Godin akam inigha izir gumazim Aisaia fomira osirizim.)

24 Gumazir kaba, Farisiba me amangizi me ize. 25 Egha me kamaghin Jon azara, "Ni Gumazir God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezim puvatigh, egh ni Elaija puvatigh, egh ni Godin akam inigha izir gumazir kam puvatigha, egha ni tizim sua gumazamiziba rue?" 26 Ezi Jon kamaghin men akam ikara, "Ki dipamin me rue. Ezi gumazir mam ian tongin iti, ia a gifozir puvati. 27 A gumazir kam, a nan gin izi. Ki an dagarir asuabar beniba firan ibura." 28 Jon Betanin nguibamin ikia akar kam me mikeme, nguibar kam Jordanin dipamin vongin iti. Danganir kamın Jon gumazamiziba rue.

Jesus a Godin Sipsipin Nguzim

29 Ezi amimizarakan Jon Iesusin garima an a bagha izi. Ezi Jon kamaghin migei. "Ia munagh gan! Munar Godin Sipsipin Nguzim. A nguazimin itir gumazamizibar arazir kuraba gin amadi! 30 A gumazir kam, ki fomira kamaghin an gun mikeme, 'Gumazir nan gin izim, a bar fomira iti, ezi nan amebam gin na bate. Kamaghin amizi, an gavgavim bar nan gavgavim gafira.' 31 Ki uabi a gifozir puvati, a tina. Ki gumazir kam aghurightima,

1:19: Jo 5:33 1:20: Lu 3:15-16, Jo 3:28, Ap 13:25 * 1:20: (1:20) Grighin akamin, God Ua Gumazamiziba Iniasa Misevezir Gumazim, me a dibora ghaze, "Krais." 1:21: Lo 18:15-18, Mal 4:5, Mt 11:14, 17:10-13, Jo 6:14, 7:40 1:23: Ais 40:3, Mt 3:3, Mk 1:3, Lu 3:4 1:25: Mt 21:25, Jo 1:33 1:27: Jo 1:15, 1:30, Ap 13:25, 19:4 1:28: Mt 3:6, Jo 10:40 1:29: Kis 12:3, Ais 53:6-7, 53:11, Jo 1:36, Ap 8:32, 1 Ko 15:3, 1 Pi 1:19 1:30: Jo 1:15, 1:27

Israelin gumazamiziba a gifoghasa, kamaghin ki iza dipamin gumazamiziba rue.”
 32 Ezi Jon ua kamaghin an gun migei, “Ki garima Godin Duam kuarazir bunbamin min Godin Nguibam ategha mighegha izaghira gumazir kam gisin iti. 33 Ki uabi a gifozir puvati. God dipamin gumazamiziba ruasa na amadazi ki ize. A faragha kamaghin na mikeme, ‘Ni gantima, Godin Duam izighrighiva, gumazitam gisin ikiam, a gumazir kamra, a Godin Duamin gumazamiziba ruam.’ 34 Ki uabi bizir kamın ganigha egha an gun kamaghin ia migei, gumazir kamra, a Godin Otarim.”

4 plan gumaziba Iesusin suren gumazibar otifi

35 Egha amimizarakan Jon uan suren gumazir mamning ko ua danganir kamın tuivighav iti. 36 Ezi a garima Iesus a gitavirazima, Jon aning migei, “Gua gan! Kar Godin Sipsipin Nguzim!” 37 Ezi suren gumazir kamning a barazima a kamaghin akar kam mikemezima, aning ghua Iesusin gin zui. 38 Ezi Iesus ikigha gara aningın azara, “Gua tizim buri?” Ezi aning an azara, “Rabi, ni dipenir manamin iti?” (Ziar kam “Rabi” an mingarim

kamakin, “Tisa.”) 39 Ezi Iesus kamaghin aning migei, “Gua izi ganigh.” Ezi aning ghua dipenir a itimin gari. Dughiam, 4 kloghin guaratizim. Ezi dughiar kam aning a ko iti.

40 Egha Andru, a Iesusin gin zuir gumazir kamningın mav. A Saimon Pitan aveghbuam. 41 Egha Andru Iesus ategha maghira ghua uan aveghbuam Saimon batogha, egha kamaghin a migei, “E Mesaian gani.” (Ziar kam “Mesaia” a kamakin, “Gumazir God Ua E Iniasa Misevezim.”) 42 Egha Andru Saimon inigha Iesus bagha ghu. Ezi Iesus an gara egha migei, “Ni Saimon, Jonin Otarim. Eghti megin ziam ‘Sifas’ ni darigh ni diponam.” (Ziar kam “Sifas,” a ziar kam “Pitan” mirara ghu. An mingarim kamakin, “Dagiam.”)†

Iesus Filip ko Natanielin dia

43 Egha amimizarakan, Iesus Galilin Distrighin mangasa. Egha a ghua Filip batogha, kamaghin a migei, “Ni nan gin izi!” 44 (Filip a Betsaidan nguibamin gumazir mam. Andru ko Pitan nguibam, Betsaida.) 45 Ezi Filip ghua Nataniel batogha kamaghin a migei, “E gumazir kamın ganigha

1:32: Mt 3:16, Mk 1:10, Lu 3:22 **1:33:** Mt 3:11, Lu 3:2-3, Ap 1:5, 2:4, 19:6 **1:34:** Mt 3:17, 17:5, 27:54 **1:36:** Jo 1:29 **1:40:** Mt 4:18-20 **1:41:** 1 Sml 2:10, Sng 2:2, Jo 4:25 **1:42:** Mt 16:18, Mk 3:16 † **1:42:** (1:42) Ziar kam Sifas, an Aramin akam ize. Dughiar kamın a Judabar akam. Ezi ziar kam Pita, a Grighin akamin ize.

1:43: Mt 8:22, Mk 2:14 **1:45:** Stt 3:15, 49:10, Lo 18:18, Ais 7:14, 9:6, Jer 23:5, Ese 34:23, Sek 6:12, Mt 2:23

gifa, Moses fomira Judabar Arazibar Akinafarimin osira gumazir kamın gun osiri. Ezi Godın akam inigha izir gumaziba uaghan gumazir kamın gun osiri. A Nasaretin nguibamın gumazim Iesus, a Josepin otarim.”

46 Ezi Nataniel kamaghın an azara, “Ti akurvazir bizir aghuitam Nasaretin nguibamın otivam? Ti puvatigham!”

Ezi Filip a migei, “Ni izi ganigh.”

47 Ezi Iesus garima Nataniel a bagha izi. Ezi a kamaghın migei, “Ia ganigh. Gumazir izir kam, a guizbangira Israelin gumazim. Ezi ifavarir akatam ko ifavarir arazir tam an itir puvati.”

48 Ezi Nataniel kamaghın Iesusın azara, “Ni manmaghın na gifo?” Ezi Iesus kamaghın an akam ikara, “Filip tighar nın dimamin dughiamın, ni temer fighın povimın itima, ki nın gani.”

49 Ezi Nataniel akar kam baregha egha kamaghın a ikara, “Tisa, ni Godın Otarim! Ni Israelbar Atrivim!”

50 Ezi Iesus kamaghın a migei, “Ki kamaghın ni migei, ni temer fighın povimın itima, ki nın gani. Ezi bizir muziarir kamın, ni nighnızir gavgavim nan iti. Ni gin bizir

ekiabar ganti da bizir kam bar a gafiragham.”

51 Egha Iesus ua kamaghın me migei, “Ki guizbangira ia migei, ia gin Godın Nguibamın ganti a kuighrigham, eghti ia Godın enselbar ganti da Gumazibar Otarim bagh ghuavanangıva, ua izighram.”

Iesus uan gavgavir bar ekiam akakagha mirakelin arazibagh ami

2

(Sapta 2-4)

Iesus dipam girazima a wainin dipamin oto

1 Dughiar pumuning gıvazima, gumazir mam Kanan nguibamın ikia amizimın ikiasa, ezi amuimın ikiamın isam oto. Kanan nguibam a Galilin Distriğhın aven iti. Dughiar kam Iesusın amebam uaghan iti.* 2 Ezi me uaghan Iesus uan suren gumaziba ko men diazima me uaghan amuimın ikiamın isar kamın ghuegha iti. 3 Ezi wainin dipam gıvazima, Iesusın amebam kamaghın a migei, “Me ua wainin dipaba puvati.” 4 Ezi Iesus kamaghın a migei, “Amebam, kar nın bizim, a nan bizim puvati. Nan dughiam a

1:46: Jo 7:41, 7:52 1:47: Sng 32:2, Jo 8:39, Ro 2:28, 9:6 1:49: Mt 14:33, 16:16, 27:42, Mk 3:11, Jo 12:13 1:51: Stt 28:12, Mt 4:11, Lu 2:9, 2:13 * 2:1: (2:1) Iesus amizir mirakelin aviribar akaba, da Jonin akinafarimin aven iti. Arazir kabar, an akagha ghaze, a guizbangira Godra. Ni gansi, Luk 2:11, 2:18-19, Luk 2:23, 3:2, 4:54, 6:2, 6:14, 6:26, 9:16, 11:45, 12:18, ko 12:37. 2:4: Mt 12:48, Jo 7:6, 7:30, 8:20

tighari.” ⁵ Ezi an amebam ingangarir gumazibav gei, “A bizitam damusi ia mikimti, ia a damu.”

⁶ Ezi dipenir kamin 6 plan dagiar miner ekiaba iti, da ekevegha egha vaghvagh 100 litan dipaba dar iti. Judaba uan rurir arazibar gin ghua dipar kabagh rue. ⁷ Ezi Iesus kamaghin ingangarir gumazibav gei, “Ia miner kabar dipaba tuigh.” Ezi me da tuizima da bar izevegha akabagh imara. ⁸ Ezi a kamaghin me migei, “Ia datirighin miner nguzim inigh dipatam tuighiva a inighiva gumazir isamin faragha zuim bagh mangi.” Ezi ingangarir gumaziba maba inigha zui. ⁹ Ezi dipar kam wainin dipamin otogha gifa, ezi gumazir isamin faragha zuim anepava a barasi, egha a fozir puvati, me managh wainin dipar kam ini. Ezi ingangarir gumazir dipam tuiziba, merara fo. Kamaghin amizi, isamin faragha zuir gumazim a gumazir amuimin ikiasava amim, an dia, ¹⁰ egha kamaghin a migei, “Gumaziba bar wainin dipar aghuim faragha me ganidi. Ezi gumaziba wainin avirim amegha givazima, me gin wainin dipar mong afangizim anidi. Ezi no, ni wainin dipar aghuimin anogoregha, egha datirighira ni a inigha izi!”

¹¹ Kar mirakelin arazir faragha zuir Iesus amizim.

A Galilin Distrighin aven itir nguibam Kanan, mirakelin arazir kam gami. Ezi mirakelin kamin, Iesus bar uan gavgavir ekiam aka. Ezi an suren gumaziba an ganigha egha nighnizir gavgavim an iti.

¹² Ezi bizir kabar gin, Iesus uan amebam ko aveghbuaba ko an suren gumaziba, me Kanan ategha Kaperneamin nguibamin ghuaghiri. Egha me dughiar mabar nguibar kamin iti.

Iesus Godin Dipenimin aven dagiaba bagha ingarir gumaziba batosi

(Matyu 21:12-13 ko Mak 11:15-16 ko Luk 19:45-46)

¹³ Ezi Israel bagh Itazir Dughiamin Isam otivasa roghira izima, ezi bizir kam bagha Iesus Jerusalem in nguibar ekiamin ghu. ¹⁴ Egha a Godin Dipenimin avizimin aven ghua bizibar garima, gumaziba dagiaba iniasa bulmakauba ko sipsipba ko kuaraziba amadi. Ezi a garima dagiaba uari ikarvazir gumaziba apiaghav iti. ¹⁵ Ezi Iesus beniba inigha bizimin min a da ike. Egha a gumaziba ko men sipsipba ko bulmakauba bar me batoke, ezi me Godin Dipenimin avizim ategha zui. Ezi a dagiaba uari ikarvazir gumazibar dakoziba akuri da ira dagiaba akiziragha tintinibar zui. ¹⁶ Ezi a kamaghin gumazir dagiaba bagha kuaraziba

amadiba pamten me miġei, "Ia kuaraziba inigh mangi! Ia nan Afeziamin dipenim biziba amadir danganimin min a damuan marki." ¹⁷ Ezi an suren gumaziba an amizir arazir kamın ganigha, egha me Godin Akinafarimin itir akar mam giniri. Akar kam a kamakin, "Nan navir averiam bar nin dipenim gifuegha egha a baghavira iti."

¹⁸ Ezi Judan gumazir aruaba Iesus amizir arazir kamın ganigha, egha me kamaghın an azara, "Ni mirakelin arazir manam damigh en akagh suam, ni gavgavim ikia gatrighın arazir kam gami?" ¹⁹ Ezi Iesus kamaghın men akam ikara, "Ia Godin dipenir kam apirighti, eghti ki dughiar pumuning ko mikezimin uam an ingarightima a tugham." ²⁰ Ezi Judaba kamaghın miġei, "Me 46 plan azenibar Godin Dipenir kamın ingari. Eghti ni ti dughiar pumuning ko mikezimin a ingarighti a tugham, o?"

²¹ Ezi Iesus miġeir Godin dipenir kam, an mikarzimra. ²² Ezi God gin mozimın a gamizima a ua dikafi, ezi an suren gumaziba ua akar a fomira mikemezir kam giniri. Egha akar Godin Akinafarimin itim ko akar Iesus mikemezir kam

nighnizir gavgavim dar iti.

Iesus gumazibar araziba bar dagh fo

²³ Ezi Iesus Israel bagh Itazir Dughiamin Isamin Jerusalemın itima, gumazamizir avirim mirakelin arazarazir Iesus amizibar gani. Kamaghın amizima me nighnizir gavgavim an iti. ²⁴ Ezi Iesus, a bar men araziba ko nighnizibagh fo. Kamaghın, a nighnizir gavgavim men itir puvati. ²⁵ A uabi gumazibar navir averiabar aven itir nighnizibagh fogha gifa. A fofozitamın otevezir puvati, eghti gumazitam gumazibar arazibar gun a mikiman kogham.

3

Iesus Nikodemus ko miġei

¹ Gumazir mam iti, an ziam Nikodemus, a Farisin mam, egha a Judabar gumazir aruar mam. ² Dimagarir mam gumazir kam Iesus bagha izegha kamaghın a miġei, "Tisa, e fo, God tisan min ni amadazima ni ize. E fo, God gumazitam ko ikian koghtima, eghti gumazir kam mirakelin ni amir kaba, a tam damuva avegham."

³ Ezi Iesus kamaghın an akam ikara, "Ki bar guizbangira ni miġei. Gumazitam ua gumazir igiamın otoghan koghiva, a God Bizibagh Ativamin Dughiamın

2:17: Sng 69:9 **2:18:** Mt 12:38, 21:23, Jo 6:30 **2:19:** Mt 26:61, 27:40, Mk 14:58, 15:29, Ap 6:14 **2:21:** 2 Ko 6:16, Kl 2:9, 2 Pi 1:14 **2:22:** Lu 24:6-8, Jo 12:16, 14:26
2:23: Jo 2:11, 7:31 **2:25:** Mt 9:4, Mk 2:8, Jo 6:64, Ap 1:24, MAA 2:23 **3:1:** Jo 7:50, 19:39 **3:2:** Mt 22:16, Jo 9:16, 9:33, Ap 2:22, 10:38 **3:3:** Mt 18:3, Ga 6:15, Ta 3:5, Je 1:18, 1 Pi 1:23, 1 Jo 3:9

aven ikian kogham.”⁴ Ezi Nikodemus an azara, “Manmaghira gumazim ghurigha givagha egha ua igiam gava? A ti uamategh uan amebamın navir averiamın mangiti an amebam uam a bategham?”

⁵ Ezi Iesus kamaghın a ikara, “Ki guizbangira ni migei, gumazitam dipam ko Godın Duamın ua gumazir igiamın otoghan kogh, egh a God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven ikian kogham.”⁶ Nguazir kamın itir amiziba boriba batima, borir igiaba otifi. Ezi Godın Duam gumazimın duam gamima, a gumazir igiamın oto.⁷ Ni akar ki ni mikemezimın ni digavir kuram damuan marki, ‘Ia ua igiabar otifigh.’⁸ Aminim a uan ifongiamın gin tigha egha pura tintinibar vua zui. Ni an niginim barasi, egha ni fozir puvati, a managh iza egha ua managh zui. Kamaghira, Godın Duam gumaziba bar me gamima me igiabar otifi.”

⁹ Ezi Nikodemus kamaghın an azara, “Bizir ni migeir kam, a manmaghın otogham?”

¹⁰ Ezi Iesus kamaghın an akam ikara, “Manmaghın ami? Ni Israelbar tongin itir tisan ekiam, egha ni ti bizir kabagh fozir puvati, o?”¹¹ Ki guizbangira ni migei, e fozir

bizim e a migei. Egha e bizir e ganizimın gun migei. Ezi ia, e mikemezir akam akirim ragha a gasara.¹² Ki nguazir kamın bizibar ia mikeme, ezi ia nighnizir gavgavim dar itir puvati. Eghti kamaghın ki Godın Nguibamın bizibar ia mikimti, ia manmaghın nighnizir gavgavim dar ikiam?¹³ Gumazir igharazitam Godın Nguibamın ghuvanabozir pu. Puvati. Gumazibar Otaram uabira Godın Nguibam ategha zaghiri.

¹⁴ “Fomira Moses gumaziba puvatizir danganimın ikia kuruzimın nedazir aghorimın itim a ghufe, eghti kamaghira me Gumazibar Otaram ghufam.¹⁵ God kamagh sua, gumazir nighnizir gavgavim Gumazibar Otaramın itiba, me bar zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Bizir kam bagh me Gumazibar Otaram ghufam.

¹⁶ “God Otarrir bar vamira iti. Egha God nguazimın itir gumazamiziba, bar me gifonge. A kamagh sua, gumazamiziba bar nighnizir gavgavim an Otaramın ikiva ovengan koghiva, zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Bizir kam bagha an Otarrir bar vamiran kam me ganingi.¹⁷ God uan Otaram nguazimın gumazamizibar jasin min

3:5: Ese 36:25-27, Mk 16:16, Ap 2:38, Ta 3:5 **3:6:** Sng 51:5, Jo 1:13 **3:8:** Sav 11:5, 1 Ko 2:11 **3:11:** Mt 11:27, Jo 3:32, 7:16, 8:26 **3:12:** Lu 22:67 **3:13:** Snd 30:4, Jo 3:6, 6:33, 6:38, Ap 2:34, Ro 10:6, 1 Ko 15:47, Ef 4:9-10 **3:14:** Nam 21:9, Jo 8:28, 12:32 **3:15:** Jo 3:36, 6:47, 20:31 **3:16:** Jo 3:36, 10:28, Ro 5:8, 8:32, 1 Jo 4:9-10 **3:17:** Lu 19:10, Jo 5:22, 5:45, 12:47, Ap 17:31, 1 Jo 4:14 **3:18:** Jo 3:36, 5:24, 6:40, 6:47, 20:31

me tuisighasa anemadazir puvati. A men akurvaghasa anemada.¹⁸ Gumazim nighnizir gavgavim Otarimın ti, a kotiba puvati. Ezi gumazim nighnizir gavgavim an ikian aghua, a kotin ikia bar ovegha gifa. A nighnizir gavgavim Godin Otarir vamiran kamın itir puvati, kamaghın an ovegha gifa.¹⁹ Ezi Godin kotiamın mingarimın arazim kamakin, Godin angazangarim nguazimın izegha gifa. Ezi gumazamiziba, me amir araziba bar ikufi, kamaghın amizi me mitatem bagha bar ifonge, me angazangarimın aghua.²⁰ Gumazir arazir kurabagh amiba bar, angazangarimın apaniba. Men arazir kuraba azenim giran me aghua, kamaghın amizi me angazangarimın izir puvati.²¹ Ezi gumazir guizbangın arazim gamim, a Godin angazangarimın izi. A kamaghın ifonge, Godin angazangarim deravira kamaghın gumazamizir igharazibar akagham, a Godin gavgavimın uan ingangarim gami. Ezi kamaghın gumazir kam Godin angazangarimın aven izi.”

Jon Gumaziba Ruer Gumazim, deraghavira bighatigha ghaze, Iesus a tina

²² Ezi bizir kabar gın Iesus uan suren gumaziba ko me Judian Distriğhın zui. A

me ko danganir kam ikia gumazamiziba rue.²³ Jon Ainonın nguibamın ikia gumazamiziba rue, Salimın nguibamın boroghira. Dipar avirim danganir kamın ti, ezi gumazamizir avirim rurim iniasa izi.²⁴ (Dughiar kam Herot Jon tighar a isi kalabus darigham.)

²⁵ Ezi akavdorozir mam Jonın suren gumaziba ko Judan gumazir mamın tongın oto. Me uari adogha ghaze, e rurir arazir manamın gın mangi, Godin damazim zuegham?²⁶ Egha suren gumaziba Jon bagha ghuegha kamaghın a miğei, “Tisa, gumazir kam fomira ni ko Jordanın dipamın vongın ike, ezi ni an gun mikeme, gumazir kam datirighın gumazamiziba ruema, gumazamiziba bar a bagha zui.”²⁷ Ezi Jon kamaghın ikara, “Godin uan Nguibamın itim, bizitam gumazim daniğan koghti, an a inighan kogham.²⁸ Ki fomira akar kam ia mikeme, ezi ia uari a baraki, ‘Ki God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim puvati. God na amadazima ki an faragha ize.’²⁹ Gumazitam amizitamın ikiam, eghti amizir kam a gumazir kamın amuim. Ezi gumazir kamın namakam, a tugha gumazir amuimın itimın akam baraghasa bar akonge. Ezi kamaghira agorogem nan

3:19: Jo 1:4-5, 1:8-12, 8:12 **3:20:** Jop 24:13-17, Ef 5:11-13 **3:22:** Jo 4:1-2 **3:24:** Mt 4:12, 14:3, Mk 6:17, Lu 3:19-20 **3:26:** Jo 1:26-34 **3:27:** Jo 19:11, 1 Ko 4:7, Hi 5:4, Je 1:17 **3:28:** Mal 3:1, Mt 11:10, Mk 1:2, Lu 1:17, Jo 1:20, 1:23, 1:27 **3:29:** Mt 9:15

navir averiam bar a gizifa.
 30 An ziam bar ekevegh mamaghira ikiti, eghti nan ziam bar magirigh.

31 “Gumazir Godin Nguibamin pin ikegha izezim, a bar bizibagh isin iti. Ezi nguazir kamın gumazim, a nguazir kamın bizibagh amua egha nguazir kamın bizibav gei. Ezi gumazir Godin Nguibamin izezim a bar bizibar isin iti. 32 A bizir a ganiziba ko oraghizibar gun migei. Ezi gumazitam a mikemezir akar katam inigha nighnizir gavgavim an itir puvati. 33 Ezi gumazim an akam inigha nighnizir gavgavim an ikia, egha tuavir kamın kamaghın men aka, God a guizin akam migei. 34 Gumazir God amadazir kam, God uan Duam isa bar a ganingi. Kamaghın amizi, a Godin akam akuri. 35 Afeziam uan Otarim bar a gifonge, egha biziba bar an agharim gatizi a bar dagh atifa. 36 Gumazim nighnizir gavgavim Otarimın ti, a zurara itir ikirimirir aghuarim iti. Ezi gumazim Otarimın akamın gin zuir puvati, a zurara itir ikirimirir aghuarim inian kogham, Godin aningagharim an ikivira ikiam.”

4

Jesus Samarian amizim ko migei

1 Ezi Farisiba kamaghın oraki, Iesus gumazamizir aviriba rue ezi gumazamizir kaba an suren gumazibar otifi. Ezi men dibobonim Jonin suren gumazibar dibobonim gafira. 2 (Guizbangira, Iesus uabi gumazamiziba ruer puvati. An suren gumaziba me rue.) 3 Iesus kamaghın fo, Farisiba orazima gumazir aviriba an suren gumazamizibar otifi, kamaghın a Judian Distrigh ategha uamategha Galilin Distrighın ghu. 4 Ezi tuavir a zuir kam, a Samarian Distrigh abigha ghu.

5 Egha a ghua Samaritan Distrighın aven itir nguibar mamın oto, an ziam Sikar. Ezi Sikarın nguibam, a nguazir Jekop uan otarim Josep ganingizimın boroghira iti. 6 Jekop fomira kuizir mozir dipam iti, a nguibar kamın ti. Ezi Iesus iza ghua bar amira. Egha a mozir dipar kamın boroghın apera. Ezi dughiam an aruer arizimın ghu.

7 Ezi Samarian amizir mam, a dipam tuasa izi, ezi Iesus kamaghın a migei, “Ni dipatam na daningam, o?” 8 (Dughiar kamın Iesusın suren gumaziba daghebagh ivezasa nguibamin ghu.)

9 Ezi Samarian amizim a migei, “Ni Judan gumazim ezi ki Samarian amizim.

3:31: Mt 28:18, Jo 8:23, Ro 9:5, 1 Ko 15:47, Ef 1:21, Fl 2:9, 1 Jo 4:5-6 **3:32:** Jo 3:11, 8:26, 15:15 **3:33:** Ro 3:4, 1 Jo 5:10 **3:34:** Ais 42:1, Jo 1:16, 7:16 **3:35:** Mt 11:27, Lu 10:22, Jo 5:20, 10:17, Hi 2:8 **3:36:** Lu 3:7, Jo 1:12, 3:16-18, 6:47, Ro 1:17, 1 Jo 5:10-12 **4:5:** Stt 33:19, Jos 24:32 **4:9:** 2 Kin 17:24, Esr 4:1-5, 9:1-10:44, Neh 4:1-2, Lu 9:52-53, Ap 10:28

Manmagh sua, ni dipam ramasa na migei?" (Amizir kam fo, Judaba me Samarian gumazamiziba ko itir puvati, kamaghin an akar kam Iesus migei.) ¹⁰ Ezi Iesus kamaghin amizim ikara, "Ni, God gumazamizibagh aningizir bizir aghuim gifoghiva, egh gumazir dipam bagha ni migeir kam gifoghiva, egh ni an azaraghti, a dipar ikirimirir zurara itim anidim ni danigam."

¹¹ Ezi amizim a migei, "Gumazir ekiam, ni mineba pu. Mozir dipar kam bar kone. Eghti dipar ikirimirir zurara itim anidim, ni managh a iningham? ¹² En ovavim Jekop mozir dipar kam e ganingi. Egha a uabi uan boriba ko bulmakauba ko an asiziba, me bar mozir dipar kam ame. Ezi ni ghaze, ni ti Jekop gafira, o?"

¹³ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Gumaziba bar dipar kam ramegh, men kuariba ua piram. ¹⁴ Ezi gumazitam ki daningamin dipar kam ramegham, an kuarim dughiatamin uam an piran kogham. Puvati. Dipar ki daningamin kam, a dipar nguazimin averiamin ikiava otivi moghira, an navir averiamin otivam. Egh dipar ikirimirir zurara itim anidir kam otiv mamaghira ikiva,

egh zurara itir ikirimirir aghuarim a daningam."

¹⁵ Ezi amizim kamaghin Iesus migei, "Gumazir ekiam, dipar kam na daning. Eghti nan kuarim gin ua piran kogham, eghti ki ua kagh izi dipam tuan kogham."

¹⁶ Ezi Iesus kamaghin a migei, "Ni mangi uan pamin diaghiva egh gua kagh izi."

¹⁷ Ezi amizim a ikara, "Ki paba puvati."

Ezi Iesus a migei, "Are, ni deragha migei, ni paba puvati. ¹⁸ Guizbangira,

ni faragha 5 pla paba iti. Ezi gumazir ni datirighin itim, a guizbangira nin pam puvati. Nin akar kam a bar guizbangira."

¹⁹ Ezi amizim a migei, "Gumazir Ekiam, ki datirighin fo, ni Godin akam inigha izir gumazir mam. ²⁰ En ovaviba me mighsiar kam in uari akuva, egha Godin ziam fe. Ezi ia Judaba ghaze, danganir gumaziba mangiva Godin ziam fam, a Jerusalem in iti."*

²¹ Ezi Iesus kamaghin a migei, "Amizim, ni nighnizir gavgavim nan iki. Dughiatam otoghtima ia mighsiar kam in Afeziam in ziam fan koghiva, egh uaghan Jerusalem in nguibamin an ziam fan kogham. ²² Ia Samariaba ia fozir puvatizir

4:10: Ais 12:3, Jer 2:13, Sek 13:1, 14:8, Jo 4:26 **4:11:** Jo 7:37-38, MAA 21:6

4:12: Jo 8:53 **4:14:** Jo 6:35, 6:58, 7:38 **4:19:** Lu 7:16, Jo 6:14, 7:40, 9:17, 1 Ko

14:24-25 **4:20:** Lo 12:5, 12:11-14, 1 Kin 9:3, Sng 122:1-5 * **4:20:** (4:20) Mighsiar amizir kam an gun migeim, a Gerazimin Mighsiam, a Samarian Distirighin iti. Samarian gumazamiziba mighsiar kamra ghuaava Godin ziam fe. Ni deragh foghsi, Luk 9:53 in vezin itir akamin gan. **4:21:** Mal 1:11, 1 Ti 2:8 **4:22:** 2 Kin 17:29-41, Ais 2:3, Lu 24:47, Ro 9:4-5

God, ia an ziam fe. Ezi e Judaba e fozir God, e an ziam fe. E fo, Godin gumazamiz-ibar akurvazir ingangarim, a faragh Judabar agharimin ikegh egh gin gumazamizir igharaziba bagh mangam. ²³ Ezi dughiar otivamim, an otogha gifa, ezi gumazamiziba bar guizbangira Afeziamin ziam fasa, me an Duamin gavgavim ko guizbangin arazimin an ziam fam. Ezi Afeziam, gumazamizir kamaghin amiba, me an ziam fasa a bar ifonge. ²⁴ God, a Duam. Ezi gumazir an ziam feba, me Godin Duamin gavgavim ko guizbangin arazimin an ziam fe.”†

²⁵ Ezi amizim kamaghin Iesus migei, “Ki fo, Mesaia a izam (a God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim.) A izamin dughiam, a biziba bar e mikimam.”

²⁶ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Kar kirara, datirighin ni ko migei.” ²⁷ Ezi Iesus kamaghin migeima, dughiar kamin an suren gumaziba uamategha izi. Me an garima an amizir mam ko uaning migeima, ezi me okam nighnisi. Egha tav kamaghin amizimin azarazir puvati, “Ni tizim iniasa?” Egha tav Iesusin azarazir puvati, “Ni tizim sua amizir kam ko migei?”

²⁸ Ezi amizir kam uan

minem ataki, egha uamategha nguibamin ghu. Egha kamaghin gumazamizibav gei, ²⁹ “Ia izi gumazir mam ganigh. Ki fomira amizir araziba, a bar dar na mikeme. Ka ti gumazir kamra, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim?” ³⁰ Egha me nguibam ategha, Iesus bagha izi.

³¹ Ezi dughiar kamin, Iesusin suren gumaziba agakaghora kamaghin a migei, “Tisa, ni dami.”

³² Ezi a kamaghin me migei, “Dagher ki damamim, ia a gifozir puvati.” ³³ Ezi an suren gumaziba uarira kamaghin uariv gei, “Gumazitam ti a bagha dagheba inigha iza a ganing?”

³⁴ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Nan daghemra kara, ki Godin ifongiamin gin zui, a gumazir na amadazi ki izezim. Ezi ki a na ganingizir ingangarim, a givagham. ³⁵ Ia kamaghin migei, ‘4 plan iakiniba givaghti, e dar gin azenibar aghoram.’ Ezi ki ia migei, ia tintinibar ganiva egh deravira azenibar gan. Dagheba aghuigha gifa, ezi azenibar aghoramin dughiam otogha gifa! ³⁶ Gumazir dagheba isim, a datirighin uan ivezim isi, egha zurara itir ikirimirir aghuarim bagha dagheba akufi. Kamaghin amizima,

4:23: Jo 1:17, Fl 3:3 **4:24:** Ro 12:1, 2 Ko 3:17, Fl 3:3 † **4:24:** (4:23-24) Gumazir maba akar kam “Godin Duamin gavgavimin,” me a giragha ghaze, “me uari uan duabar gavgavimin.” **4:25:** Jo 1:41 **4:26:** Mt 26:63-64, Mk 14:61-62, Jo 9:37
4:34: Jo 6:38, 17:4, 19:30 **4:35:** Mt 9:37, Lu 10:2, MAA 14:15 **4:36:** Sng 126:5-6, Dan 12:3

gumazir dagheba oparim ko gumazir dagheba isim aning virara bar akuegham. ³⁷ Akar kam a guizbangira, 'Gumazir mam azenim opari, ezi gumazir igharazim an dagheba isi.' ³⁸ Ki, ia faragha ingarizir puvatizir azenim in dagheba iniasa, ki ia amada. Gumazir igharaziba azenir kam in ingari, ezi ia ghua me uan gavgavim in oparizir otivizir dagheba isi."

³⁹ Amizir kam faragha ghaze, "Gumazir kam, ki fomira amizir araziba, a bar dar na mikeme." Ezi nguibar kam in itir Samarian gumazamizir aviriba, me an akam baregha egha kamaghin nighnizir gavgavim Iesus in iti. ⁴⁰ Egha Samariaba a bagha ize, egha me uarir gan ikiasa agakaghoravira iti. Ezi a dughiar pumuningin me ko iti. ⁴¹ Ezi gumazamizir igharazir avirir maba, me uaghan Iesus in akam baregha nighnizir gavgavim an iti.

⁴² Egha me kamaghin amizim migei, "E nin akamra baregha nighnizir gavgavim gumazir kam in itir pu. Puvati. E uari an akam baraki, egha e fo, gumazir kamra, a guizbangira nguazir kam in itir gumazamizibar Akurvazir Gumazim. Kamaghin e nighnizir gavgavim an iti."

Iesus atrivim in ingangarir gumazim in borim gamizima, a ua dera

⁴³ Ezi Iesus dughiar pumuningin Samarian adarazi ko ikegha givagha, egha nguibar kam ategha Galilin Distrighin ghua.

⁴⁴ Iesus uabi migirigiar kam gami, "Godin akam inigha izir gumazim, a uan nguibamra ziaba puvati."

⁴⁵ Galilin Distrighin itir gumazamiziba, me uaghan Israel bagh Itazir Dughiam in Isam bagha Jerusalem in nguibam in ghue, ezi Iesus dughiar kam in mirakelin aviribagh amizima me dar gani. Ezi kamaghin Iesus datirighin uamategha ghua Galilin otozima, ezi Galilin gumazamiziba bar akuegha a ini.

⁴⁶ Ezi Iesus ua Kanan nguibam in ghua, a Galilin Distrighin aven itir nguibam. A faragha nguibar kam in dipam girazima a wain in dipam in oto. Ezi dughiar kam in atrivim in ingangarir gumazir mam, a Kanan nguibam in iti. Ezi an otarim aria, Kaperneam in nguibam in iti. ⁴⁷ Ezi gumazir kam akam kamaghin a baraki, Iesus Judian Distrigh ategha Galilin Distrighin ize. Ezima a Iesus bagha ghua agakaghora ghaze, "Ni Kaperneam in nguibam in magiri, egh nan otarim damighti, a ua deraka. Nan otarim bar ovengasava ami."

⁴⁸ Ezi Iesus kamaghin a migei, "Ia mirakelba

ko digavir kuram gamir arazibar ganan koghiva, ia nighnizir gavgavim nan ikian kogham.”

⁴⁹ Ezi ingangarir gumazir kam kamaghin a migei, “Gumazir Ekiam, ni zuamira izighiri. puvatightima, nan otarim aremegham.”

⁵⁰ Ezi Iesus a migei, “Ni mangi, nin otarim angamra ikiam.” Ezi gumazir kam nighnizir gavgavim Iesusin akamin ikiava, egha a ghu.

⁵¹ Egha gumazir kam tuavimin ghuavira itima, an ingangarir gumaziba iza tuavimin a bato, egha me kamaghin a migei, “Nin otarim an angamra iti!”

⁵² Ezi a men azara, dughiar manamra borim mong dera. Ezi me ghaze, “Boghinaron 1 kloghin aruer arizimin, an arimariam givazi mikarzim orangi.”

⁵³ Ezi afeziam fo, boghinaron dughiar kamra Iesus a mikeme, “Nin otarim an angamra ikiam.” Kamaghin amizi, a nighnizir gavgavim Iesusin itima, an adarazi uaghan nighnizir gavgavim iti. ⁵⁴ Kar dughiar namba 2,

Iesus Judian Distrigh ategha ua iza Galilin Distrighin ikiava mirakelin mam uam a gami.

Iesus uan ingangarim gamua egha Sabatin dughiar gumazamizibar sure gami

5

(Sapta 5-10)

Iesus Betesdan mozir dipamin gumazir mam gamizi a ua dera

¹ Dughiar maba givazi, Judabar isar ekiam otozima, ezi Iesus isam bagha Jerusalemın nguibar ekiamın ghu.* ² Ezi Jerusalemın mozir dipar ekiar mam iti, ezi Hibrun akam me Betesda, a garisi. A Sipsipba Aven Zuir Tiar Akar Ekiamın boroghira iti. Ezi mozir dipar kamın miriam azuarir 5 pla iti.† ³⁻⁴ Ezi azuarir kaba arimariar gumazamizir avirim dar iti, damazir okaviriziba ko suer kuraba, ko soroghafariba amiraziba.‡

⁵ Gumazir mam an azuarir mamın iti, an sueming

4:50: Mt 8:13, Mk 7:29 **4:53:** Ap 16:14-15, 16:31 **4:54:** Jo 2:11, 2:23 * **5:1:** (5:1) Jonin akinafarimın aven itir saptan 5, 6, 7, 8, 9, ko 10, Iesus Sabatin dughiaaba ko Judabar Isar Ekiamın dughiar, ingangarir aviribar akaba iti. Ni gansi, Luk 5:1, 5:9, 6:4, 7:2, 10:22. Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, Jon kamaghin en akaghasa, Iesus a Judabar Dughiar Ekiaba, a uabi dar mingarim. Ni gansi, Luk 2:13 ko 2:23 ko 11:55. † **5:2:** (5:2) Dughiar kam Jerusalem nguibamin divazir bar ekiam iti. Ezi tiar akar aviriba an iti. Ezi tiar akar kabar mam, an ziam Sipsipba Aven Zuir Tiar Akam. Betesdan mozir dipar ekiam, a tiar akar kam boroghira iti. ‡ **5:3-4:** (5:3-4) Fofozir gumazir maba ghaze, akar igharazir mam uaghan vezin kam iti. Akar kam kamakin: “Me dipar kam siravamangasa, me a mizuai. Dughiar maba Ekiamın enselin mam ghuaghirigha dipam gamima a siravamadi. Dipam siravamangigha givazi, gumazir arimariar manam itim, a dipamin aven magirigh, egh a ua deragham.”

bar amirazima a 38 plan azenibar arimariar kam an iti. ⁶ Ezi Iesus gumazir kamın garima a irıghav iti, ezi a fo, a fomıram arıa iti. Ezi Iesus an azara, “Ni ua deraghasa ni ifonge?”

⁷ Ezi arimariar gumazim kamaghın Iesusin akam ikara, “Gumazir ekiam, ki akurvazir gumaziba puvati. Dipam sirvamadır dughiam, gumazitam na inıgha ghua mozir dipamin averiam gatızir puvati. Ki uabi mangasa ifonge, ezi gumazir ıgharaziba faragha ghuaghıra egha na gafisi.”

⁸ Ezi Iesus kamaghın a mıgei, “Ni dikavıghıva uan daguivsiaba inıgh, daru mangi.” ⁹ Ezi gumazir kamın suemning zuamıra ua dera. Ezi a uan daguivsiaba inıgha egha zui.

Ezi dughıar kam a Sabatın dughiam, ¹⁰ ezi Judaba me gumazir kamın ganıgha egha kamaghın a mıgei, “Datırıghın Sabatın dughiam. Moses Osırızir Arazıba, da ghaze, ni Sabatın dughıamın uan daguivsiaba ater daruan kogham.” ¹¹ Ezi a kamaghın men akam ikara, “Gumazir na gamızıma ki derazim, a kamaghın na mıgei, ‘Ni dikavıghıva uan daguivsiaba inıgh, daru mangi.’”

¹² Ezi me an azara, “Gumazir manamıra, ni mıgıa ghaze, ‘Ni dikavıghıva uan daguivsiaba inıgh, daru

mangi.’” ¹³ Ezi gumazir ua derazir kam a fozir puvati, tınara a mıkememe. Dughıar kam gumazamızir avırım nguıbar kamın iti, ezi Iesus men tongın suıaghrıgha ghı. Kamaghın amızıma, gumazir kam fozir puvati, tına an akura.

¹⁴ Ezi gın Iesus Godın dipenımın mırıamın aven ghua an garıma a iti. Ezi Iesus a mıgei, “Ni oragh. Ni datırıghın ua dera. Ni uam arazir kuratam damuan markı. Ni oraghan koghti, osımtızir bar ekıatam ni batogham.”

¹⁵ Ezi gumazir kam ghua kamaghın Judabav gei, “Gumazir na gamızı ki derazim, a Iesusıra.” ¹⁶ Iesus Sabatın dughıamın bizir kabagh ami, bizir kamın Judaba osımtızıba Iesus garıgha ghaze, an en apanım.

¹⁷ Ezi Iesus kamaghın men akam ikara, “Nan Afezıam a zurara ıngara ıza datırıkın. Ezi ki uaghan ki ıngarı.” ¹⁸ Ezi Judaba me akar kam baregha me fo, Iesus Sabatın dughıamın Arazımın gın zuir puvati, egha a uaghan ghaze, God guızbangıra nan Afezıamıra. Akar kamın, a uabi uabi gamıgha egha Godın mın oto. Kamaghın amızı, Judaba Iesus mısuęhti an aremeghasa me bar ifonge.

*Godın Otarım a ıngan-
garım damuamın gavgavım
ıti*

19 Ezi Iesus Judabar akam ikara, “Ki guizbangira ia migei, Otarim bizitam a uan nighnizimin a damighan kogham. Puvati. An Afeziamin gari, an amir biziba darara a dagh ami. Egha bizir Afeziam amiba, Otarim uaghan dagh ami. ²⁰ Afeziam bar Otarim gifonge, egha bizir a uabi amiba, a bar ada isa uan Otarimin aka. Afeziam kamagh sua, a ia damuti ia digavir kuram damuam, kamaghin a ingangarir ekar igharaziba sara uaghan uan Otarimin akagham, da ingangarir an amigha givazibagh afigham. ²¹ Afeziam gumazir ariaghrezibagh amima me ua dikavima an angamra itir ikirimirim me ganidi. Ezi kamaghira Otarim uaghan gumazir a miseveziba angamra itir ikirimirim me ganidi. ²² Afeziam kotin gumazitamın araziba tuisizir puvati. Egha gumazibar araziba tuisighamin ingangarim, an a isa Otarim ganingi. ²³ Afeziam kamagh sua, gumaziba bar Afeziamin ziam fe moghin, me Otarimin ziam fam, kamaghin a gumaziba tuisighamin ingangarim isa Otarim ganingi. Gumazim Otarimin ziam fer puvati, an Afeziar Otarim amadazimin ziam fer puvati.

²⁴ “Ki guizbangira ia migei, gumazim nan akam baragha, egha nighnizir gavgavim Afeziar na amadazimin ikiava, egha a zurara itir ikirimirir aghuarim iti. A kotiaba puvati. An ovevem ategha, egha datirighin an angamra iti.

²⁵ “Ki guizbangira ia migei, dughiar otivamim, a datirighin otogha gifa. Ezi gumazir ariaghreziba me Godin Otarimin akam baragham. Gumazamizir a baraghiziba, me angamra ikiam. ²⁶ Afeziam, a uabi ikirimirir zurara itim aningamin gavgavim iti. Kamaghira a uan Otarim gamizi, a uaghan ikirimirir zurara itim aningamin gavgavim iti. ²⁷ A Gumazibar Otarim, kamaghin amizima Afeziam gumazibar araziba tuisighamin gavgavim a ganingi. ²⁸ Ia nan akar kam inigh egh digavir kuram damuan marki. Dughiam otivasava amima gumazir ariaghreziba, me bar Otarimin akam baragham. ²⁹ Egh me bar moziba ategh azenimin izam. Gumazamizir arazir aghuibagh amiziba, me ua dikavighiva egh zurara angamra ikiam. Eghti gumazamizir arazir kurabagh amiziba, me ua dikavighiva kotiamin ikiam, eghti ki

5:19: Jo 5:30, 8:28-29, 12:49, 14:10 **5:20:** Mt 3:17, Jo 3:35, 2 Pi 1:17 **5:21:** Lo 32:39, 1 Sml 2:6, 2 Kin 5:7, Lu 7:14, 8:54, Jo 11:25, 11:43, Ro 4:17, Ef 2:5 **5:22:** Mt 11:27, Jo 3:17, 5:27, 9:39, Ap 10:42, 17:31, 1 Pe 4:5 **5:23:** Fl 2:10-11, 1 Jo 2:23
5:24: Jo 3:15-18, 6:40, 8:51, 1 Jo 3:14 **5:25:** Jo 5:28, Ef 2:1, 2:5-6, Kl 2:13 **5:27:** Dan 7:13-14, 7:22, Jo 5:22, Ap 10:42, 17:31 **5:29:** Ais 26:19, Dan 12:2, Mt 16:27, Jo 6:40, Ap 24:15, 1 Ko 15:52, 1 Te 4:16

kamaghin me mikimam, me bar helin mangiva izevir kuram iniam.”

Marazi uaghan ghaze, Iesus a tina

³⁰ Egha Iesus kamaghin migei, “Ki uabi uan nighnizimin gin mangi bizitam damighan kogham. Ki akar Afeziam da inizimin gin ghua, egha gumazamizibar araziba tuisisi. Ki uabi uan ifongiamin gin zuir puvati. Ki Afeziamin ifongiamin gin zui, anemadazima ki ize. Kamaghin amizi, ki gumazamizibar araziba deravira da tuisisi, ezi nan kotiam a bar guizbangira ghua egha bar dera.

³¹ “Eghti ki uabi ua bagh uan ingangariba ko arazibar gun mikimtima eghti gumaziba nighnizir gavgavim ki gun migeir akar kam in ikian marki. ³² Ezi igharazitav a iti, egha a uaghan nan araziba ko nan ingangaribar gun migei. Ezi ki fo, a kon gun migeir akam guizbangira.**

³³ “Iarara fomira gumazir maba amangizi me Jon bagha ghuezi a nan gun mikeme, ezi an akam guizbangira.

³⁴ Ki uabi, ki gumazitamin akam nan akam gavgavim a daningasa nighnizir puvati. Egha ki God ian akurvaghasa, ki ifonge. Kamaghin amizi, ki

Jonin akamin gun ia migei. ³⁵ Jon a lam in min ikia isia angazangarim gumazamizibagh anidi. Ezi dughiar otevimin ia an akam iniasa ifongezi ezi Jonin angazangarim ia gisiragha ia gamima ia bar akonge.

³⁶ “Ezi nan gun migeir akar mam iti, a Jonin akam gafira, akar kam datirighin a nan gun ia migei. Afeziam, ki ingangarir kam damuva egh anegivasa, na ganingi. Ezi ingangarir ki amir kaba, da bar deraghavira nan gun gumazamizibav migei, Afeziam na amadazi ki ize.

³⁷ Ezi Afeziar na amadazi ki izezim, a uabi nan gun migei. Ezi ia tong an akam barazir puvati. Egha ia dughiatam an guamin ganizir puvati. Bar puvati. ³⁸ Ia Afeziam amadazir gumazir kam in akam nighnizir gavgavim an itir puvati. Ian arazir kaba ian gun migei, Afeziamin akam uaghan ian navir averiabar itir puvati.††

³⁹ Ia ghaze, akar Godin Akinafarimin itim, a zurara itir ikirimirir aghuarim ia ganidi. Kamaghin amizima ia akar Godin Akinafarimin itibar gara da tuisisi. Ezi Godin Akinafarim uaghan nan gun migei! ⁴⁰ Ezi ia na bagh izi zurara itir ikirimirir

5:30: Mt 26:39, Jo 4:34, 5:19, 6:38 **5:31:** Jo 8:13-14, MAA 3:14 **§ 5:31:** (5:31)

Ni Lo 19:15in gan. **5:32:** Mt 3:17, Jo 5:36-37, 8:18, 1 Jo 5:6-9 **** 5:32:** (5:32) Iesus “igharazitav” mi gia, a uan Afeziam Godin migei. **5:35:** Mt 13:20-21, Mk

6:20, 2 Pi 1:19 **5:36:** Jo 3:2, 10:25, 10:38, 14:11, 1 Jo 5:9 **5:37:** Mt 3:17, 17:5, Mk 1:11, Lu 3:22, Jo 5:32, 6:27, 8:18, 1 Ti 1:17, 1 Jo 4:12 †† **5:38:** (5:38) Gumazir Afeziam amadazir kam, a Iesus uabi. **5:39:** Lo 18:15-18, Lu 16:29, 24:27, 24:44,

Jo 5:46, Ap 13:27, 17:11, 2 Ti 3:15, 1 Pi 1:10-11 **5:40:** Jo 1:11, 3:19

aghuarim inian aghua.

⁴¹ “Ki gumaziba da ziar ekiam iniassa, egha migirigiar kabagh amir puvati. ⁴² Ezi ki ia gifo. Ian navir ave-riabar, ia guizbangira God gifongezir puvati.†† ⁴³ Ki uan Afeziamin ziamin ize, ezi ia nan akam baraghan aghua. Eghti gumazitam uabi uan ziamin izeghti, ia an akam zuamiram a baregham. ⁴⁴ Ia uan adarazira me da ziar ekiaba isi. Ezi God uabira ziar ekiam anidima, ia a inian aghua. Egh ia arazir kabar amuva, egh ia manmaghin nighnizir gavgavim nan ikiam? Bar puvatigham!

⁴⁵ “Ia kamaghin nighnighan marki, ki Afeziamin damazimin akam ia gasam. Puvati. Gumazir akam ia gasamim, a Moses uabi, a gumazir kam ia ghaze, a ian akuragham. ⁴⁶ Ezi akar Moses osiriziba, da nan gun migei. Kamaghin, ia Mosesin akam nighnizir gavgavim an ikiva, egh uaghan nighnizir gavgavim nan akamin ikiam. Kamaghin amizi, ia guizbangira nighnizir gavgavim Mosesin akam ko nan akamin itir puvati. ⁴⁷ Ezi kamaghin ia nighnizir gavgavim Moses osirizir akabar itir puvati, egh ia manmaghin nighnizir gavgavim na akamin ikiam?”

6

Iesus dagheba isa 5,000in gumazibagh anidi

(Matyu 14:13-21 ko Mak 6:30-44 ko Luk 9:10-17)

¹ Ezi bizir kabar gin Iesus Galilin Dipamin dadarir vuemin ghu, dipamin ziar mam Taiberias. ² Gumazamizir avirim faraghavira an garima a mirakelin arazarazibar arimariar gumazibagh amima me ua dera. Kamaghin amizima me datirighin an gin zui. ³ Ezi Iesus nighsiamin ghuavanabogha, egha uan suren gumaziba ko aperaghav iti. ⁴ Ezi dughiar kamın Israelbagh Itazir Dughiamin Isam otivasa roghira izi. ⁵ Ezi Iesus garagharua egha garima gumazamizir avirir ekiam a bagha izi. Ezi a kamaghin Filipin azara, “E managh gumazamizir kaba bagh daghebagh ivezegh me daningam?” ⁶ (Ezi Iesus Filipin nighnizir gavgavim, gavgavim a daningasava, akar kam puram a gami. Iesus uabi bizir a damuamim gifo.) ⁷ Ezi Filip a ikara, “E 200 kina inigh bret givezeghti, da bar gumazamizibar tughatighan kogham, me vaghvagh bretin akuar muziariba ini dar amam.”

⁸ Ezi Iesusin suren gumazibar mav, an ziam Andru, a Saimon Pitan aveghbuam, a kamaghin migei, ⁹ “Otarir

5:41: Jo 5:34, 1 Te 2:6 †† **5:42:** (5:42) Gumazir maba akar kam giragha ghaze, “Godin apanguvim ian navibar itir puvati.” **5:43:** Mt 24:5, 24:24 **5:44:** Jo 12:43, Ro 2:29 **5:45:** Lo 31:26-27, Ro 2:12 **5:46:** Stt 3:15, Lo 18:15-18, Jo 1:45, Ap 3:22, 26:22 **5:47:** Lu 16:31 **6:4:** Jo 2:13 **6:5:** Mt 14:14, Mk 6:34, Lu 9:12
6:9: 2 Kin 4:43

mam a kagh iti, a Bretin me balin daghem ingarizir 5 pla, ko osirir pumuning iti. Ezi gumamazir avirir ekiam iti. Kamaghin Bretin ko osirir kamning, da manmaghin en akuragham?”

¹⁰ Ezi Iesus kamaghin migei, “Ia gumamazibav mikimtima me dapiagh.” (Grazir avirim danganir kam in iti.) Ezi gumamaziba apia. Egha men tongin, 5000 in gumaziba iti. ¹¹ Me apiaghav itima, ezi Iesus Bretin kam inigha God minabagha egha gumamazibagh anidi. A uaghan osirir pumuning kamaghira aning gami. A me ganidi, ezi me uan ifongiamin amegha tughati.

¹² Me amegha naviba bar izivazima Iesus kamaghin uan suren gumazibav gei, “Ia dagher nar ikiavira itiba bar da akumakumigh. Taba pura ikian marki.” ¹³ Gumaziba, 5 plan Bretin me balin daghem ingariziba, me da amegha givazima Bretin naba iti. Ezi suren gumaziba Bretin nar muziarir itiba akumakumigha egha 12 plan akirabagh aghuizi da izifa. ¹⁴ Ezi gumamaziba mirakelin arazarazir Iesus amizir kam in ganigha, kamaghin migei, “Bar guizbangira kar God in akam inigha izir gumazim, God nguazir kam in anemangasa mikeme!” ¹⁵ Ezi Iesus akar kam baregha egha a fo, me

iziva an suiraghiva, egh a damighti a men atrivimin ikiam. Kamaghin amizima a danganir kam ategha egha uabira uamategha mighsiamin ghu.

Iesus Galilin Dipam gisin arua zui
(Matyu 14:22-33 ko Mak 6:45-52)

¹⁶ Ezi guaratizir kam in Iesusin suren gumaziba dipamin ghuaghiri. ¹⁷ Egha me botin mam inigha egha dipam abigha Kaperneamin nguibam bagha zui. Iesus tighar me bativam, ezi aminim pirigha gifa. ¹⁸ Ezi aminir dafam oto, egha ongarim givaima an ekiabar dikafi ¹⁹ Ezi me 5 o 6 plan kilomitan ghua pul gamua ghuava, egha me garima Iesus dipam gisin arua ghuava botin boroghira zui. Ezi me bar atiatingi. ²⁰ Ezi Iesus kamaghin me migei “Kar kirara izi. Ia atiatingan marki.” ²¹ Ezi me a inigh botin aven izasa bar ifonge, ezi bot zuamira danganim me zuimin oto.

Gumamaziba Iesus buri
²² Amimizarakan, gumamazizir dipamin vongin ikiavira ikeziba, me fo, botin vamira boghinaron ike, egha Iesus uan suren gumaziba ko botin kam in ghuzir puvati. Suren gumazibara botin kam in ghue. ²³ Ezi Taiberiasin nguibamin botin maba, da danganir

kam boroghira izi, danganir Ekiam Godin minabagha egha bret gumazir aviribagh aningizi me amezim. ²⁴ Ezi gumamaziziba me kamaghin ganigha fo, Iesus itir puvatizima, an suren gumaziba uaghan itir puvati. Kamaghin amizi, me botin kabar ghuavanega, egha Iesus buriasa Kaperneamin nguibamin zui.

Iesus, a dagher ikirimirir zurara itim anidim

²⁵ Ezi gumamaziziba dipamin vongin Iesus batogha gifa, egha me kamaghin a migei, "Tisa, ni manadzoghin kagh ize?" ²⁶ Ezi Iesus kamaghin akam ikara, "Bar guizbangira ki ia migei, ia mirakelin arazarazir ia ganiziba dagh nighnigha iza na buri, o? Puvati. Ki ghaze, ia dagher ki ia ganingizir kam amegha egha ian naviba bar izefe, ezi bizir kam bagha ia na buri. ²⁷ Ia dagher kuraghriba bagh ingar da inian marki. Ia dagher zurara ikia mamaghira itim bagh ingariva a inigh, kar dagher zurara itir ikirimirir aghuarim anidim. Afeziam God kamaghin ian aka, Gumazibar Otarim, a uabin torogha gavgavim a ganingi. Kamaghin amizi, dagher kam, Gumazibar Otarim a ia daningam."

²⁸ Ezi me an azara, "E manmaghin damighiva

egh e Godin ingangarim damuam?"

²⁹ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, "Godin ingangarim kamakin. Ia gumazir God amadazir kam, ia nighnizir gavgavim an iki."

³⁰ Ezi me an azara, "Ni mirakelin arazarazir manam damighti e ganighiva egh nighnizir gavgavim nin ikiam? Ni tizim damigham?"

³¹ En ovaviba dagher mam an ziam mana, me gumaziba itir puvatizir danganimin ikia aneme. Godin Akinafarimin itir akam mikemezi moghin, 'A Godin Nguibamin daghem me ganingizima me aneme.'

³² Ezi Iesus me migei, "Ki guizbangira ia migei, ka Moses Godin Nguibamin daghem ia ganingizir pu. Puvati. Ka nan Afeziam a guizbangin Uan Nguibamin daghem ia ganingi. ³³ Dagher God e ganingizir kam, a Godin Nguibam ategha iza-ghiri, a nguazir kam in itir gumamaziziba gamima me ikirimirir aghuarim iti."

³⁴ Ezi me an azara, "Ekiam, ni dagher kam zurara e daningvira iki."

³⁵ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ki uabi, dagher ikirimirir zurara itim anidim. Gumazir na bagha izim, a ua mitiriam an aghan kogham. Ezi gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a dipam ramisi kuarim uam an piran kogham. ³⁶ Ki ia mikeme, ia nan ganigha gifa, egha

6:26: Jo 6:11-12

6:27: Mt 3:17, Lu 3:22, Jo 1:33, 4:14, 6:48-58, Ap 2:22, 2 Pi 1:17

6:29: 1 Jo 3:23

6:34: Jo 4:14-15, 6:48-58, 7:37

6:35: Jo 4:14, 6:48-58

6:36:

ia nighnizir gavgavim itir puvati. ³⁷ Ezi gumazamizir Afeziam na ganingiziba, me bar na bagh izam. Egh gumazir na bagh izamim, ki a batueghan kogham. ³⁸ Ki uan ifongiamin gin mangasa Godin Nguibam ategha izaghirizir puvati. Ki Afeziar na amadazim in ifongiamin gin mangasa ki izaghiri. ³⁹ Ezi Afeziar na amadazim in ifongiam, a kamakin, ki gumazamizir a na ganingizitam ateghan kogham. Puvati. Ki Godin Kotin Dughiamin me damighti me bar ua dikavigham. ⁴⁰ Nan Afeziamin ifongiam kamakin, gumaziba bar Otarimin ganighiva egh nighnizir gavgavim an ikiva, me zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Eghti Godin Kotin Dughiam otoghti ki me damighti me ua dikavigham.”

⁴¹ Ezi Judaba akar kam baraki, “Ki uabi ki dagher kam, Godin Nguibam ategha egha izaghiri,” egha me atarava egha uarigh imobi. ⁴² Me ghaze, “Gumazir kam a Iesus, Josepin otarim. E an afeziam ko amebam gifo. Ezi manmagh sua a ghaze, ‘Ki Godin Nguibam ategha, egha ki zaghiri?’ ”

⁴³ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ia atara egha uarigh imobir arazir kam atakigh. ⁴⁴ Gumazitam uabi

uan ifongiamin na bagh izeghan kogham. Puvati. Afeziar na amadazim, an nighnizim feghiva egh a inigh na bagh izam. Eghti Godin Kotin Dughiam ki mozimin a damighti a ua dikavighiva angamra ikiam. ⁴⁵ Akar kam kamaghin Godin akam inigha izir gumazibar Akinafarimin iti, ‘God bar gumazamizibar sure damuam.’ Ezi kamaghin gumazamiziba Afeziamin akam baregha egha Afeziam da fofozim isa, me na bagha izi.

⁴⁶ “Gumazitam Afeziamin ganizir puvati. Gumazir Afeziam ko ikegha izezir kam, a uabira Afeziamin gani. ⁴⁷ Ki guizbangira ia migei, gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a zurara itir ikirimirir aghuarim iti. ⁴⁸ Ki uabi, ki dagher ikirimirir zurara itim anidim. ⁴⁹ Ian ovavir kaba me, dagher ziam mana, me gumaziba itir puvatizir danganimin ikia aneme, egha ariaghire. ⁵⁰ Ezi dagher kam Godin Nguibam ategha izaghiri, gumazamiziba anemiva, egh me aremeghan kogham. ⁵¹ Ki uabi dagher kam, ikirimirir zurara itim anidim, Godin Nguibam ategha egha zaghiri. Eghti gumazitam dagher kamra ameghiva, a zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Dagher

6:37: Mt 11:28, Jo 10:28-29, 17:6-8, 2 Ti 2:19, 1 Jo 2:19 **6:38:** Mt 26:39, Jo 4:34, 5:30 **6:39:** Jo 10:28-29, 17:12, 18:9 **6:40:** Jo 3:15, 6:27, 6:47, 6:54, 11:24 **6:42:** Mt 13:55, Mk 6:3, Lu 4:22 **6:44:** Jo 6:65 **6:45:** Ais 54:13, Jer 31:34, Mai 4:2, Hi 8:10 **6:46:** Mt 11:27, Lu 10:22, Jo 1:18 **6:47:** Jo 3:15-18, 3:36, 6:40 **6:48:** Jo 6:31-35, 6:58 **6:51:** Jo 3:13, Hi 10:5, 10:10

ki a daningamim, a nan nivafizim. Ki kamagh sua, nguazimin gumazamiziba me angamra ikiam, kamaghin ki me bagh uan nivafizim anenigham.”

52 Ezi Judaba akar kam baregha egha me uari tongin uarir atara ghaze, “Gumazir kam manmaghin uan nivafizim e danighti e anemam?”

53 Ezi Iesus kamaghin me migei, “Bar guizbangira ki ia migei, ia Gumazibar Otarimin nivafizim rameghan koghiva, egh an ghuzim rameghan koghiva, egh ia angamra itir ikirimirim ian ikian kogham. 54-55 Nan nivafizim a guizin daghem, ezi nan ghuzim a guizin apir bizim. Kamaghin ami, gumazim nan nivafizim apava egha nan ghuzim api, a zurara itir ikirimirir aghuarim iti. Eghti Godin Kotin Dughiamin ki a damighti a ua mozimin dikavigham. 56 Ezi gumazim nan nivafizim apava egha nan ghuzim api, a nan poroghav iti, ezi ki an poroghav iti. 57 Afeziar ikirimirir angamra itim anidim, a na amadazima ki ize, ezi ki Afeziamin gavgavimin angamra iti. Ezi kamaghira gumazim nan nivafizim api, a nan gavgavimin ikirimirir angamra itim iniam. 58 Dagher kamra, a Godin Nguibam ategha izaghiri. Egha dagher

kam, a dagher ian ovaviba fomiram anemegha gin ariaghrezimin min garir pu. Puvati. Gumazir dagher kam apim, a zurara itir ikirimirir aghuarim iniam.” 59 Iesus Kaperneamin nguibamin itir God ko migeir dipenimin aven ikia, egha a gumazamizibar sure gamua akar kam me ganingi.

Iesusin akaba, da zurara itir ikirimirir aghuarim anidi

60 Ezi suren gumaziba Iesusin akar kam baregha, egha men avirim kamaghin migia ghaze, “Akar kam e gamima e nighnizir aviribagh ami. Tina akar kam baragham?” 61 Ezi Iesus uan navir averiamin aven kamaghin fo, an suren gumaziba puvira akar a mikemezim migia imobi. Ezi a men azara, “Akar kam ti ian nighnizir gavgaviba gasighasisi, o? 62 Egh ia Gumazibar Otarimin ganighti, a nguibar a fomira ikezimin ua ghuavanaboghti, eghti ia manmaghin nighnigham? 63 Godin Duam uabi, angamra itir ikirimirim gumazamizibagh anidi. Gumazimin gavgavim tong ian akuraghan kogham. Akar ki ia mikemezir kaba, da Godin Duamin bizim, da angamra itir ikirimirim ia ganidi. 64 Ezi gumazir ian tongin itir maba, me nighnizir gavgaviba nan itir puvati.” (Iesus fomira iza datirighin,

7

a nighnizir gavgavim itir puvatizir gumazibagh fo. Egha a gumazir a isi apanibar dafarim darighamin kam gifo.)⁶⁵ Egha Iesus ua me migei, “Me nighnizir gavgavim nan itir puvati, ezi bizir kam bagha, ki ia mikeme, ‘Afeziam gavgavim gumazitam danigan koghti, kamaghin gumazir kam na bagh izeghan kogham.’”

⁶⁶ Iesus akar kamin gun mikemegha givazima, an suren gumazir avirim anetegha ua ghue, egha uam a ko aruir puvati.⁶⁷ Ezi Iesus kamaghin 12 plan suren gumazibar azara, “Ezi ia? Ia ti uaghan na ategh mangasa?”⁶⁸ Ezi Saimon Pita an akam ikara, “Ekiam, e tina bagh mangam? Nin akabara, da zurara itir ikirimirir aghuarim anidi.”⁶⁹ Ezi e nighnizir gavgavim ikiava, egha deravira kamaghin fo, ni gumazir Godin damazimin bar zuegha arazir kuram nin puvatizim, God ua bagha ni ginaba.”⁷⁰ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Manmaghin ami? Ki uabi ia 12 plan suren gumaziba misefe. Ezi ian tongin itir mav, a duar kuram.”⁷¹ A Judasin migei, a Saimon Iskariotin otarim, a 12 plan suren gumazibar mav. Iesus fo, Judas gin a isi apanibar dafarim datighti me a misueghti, an aremegham.

Judabar Averpenibar Isar Ekiamin Dughiam otozi, Iesus an ganasa zui

¹ Dughiar maba givazima, Iesus Galilin Distrighin aven arui. A fo, Judaba a misueghtima an aremeghasa egha a bagha mizuai. Kamaghin amizima, a ua Judian Distrighin mangan aghua.² Ezi Judabar Averpenibar Isar Ekiamin Dughiam otivasa roghira izi.³ Ezi an doziba kamaghin a migia ghaze, “Ni danganir kam ateghiva egh Judian Distrighin mangi. Eghti nin suren gumaziba ingangarir ni amibar ganam.”⁴ Egh gumazitam gumamaziziba bar a gifoghsi, a modogh ingangarim damuan kogham. Egh ni bizir kabar amuava, kamaghin ni uabi isi gumaziba bar men akagham.”⁵ (An doziba uaghan nighnizir gavgavim an itir puvati, egha akar kam mikeme.)

⁶ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Nan dughiam a tighar izam. Ezi dughiaaba bar, ian dughiar aghuiba.”⁷ Ezi nguazir kamin itir gumamaziziba me ian apanim damuan kogham. Ezi ki men arazir kuram me amibar gun migei. Kamaghin amizi, me nan apanim gami.⁸ Ia uarira isamin dughiar kam bagh Jerusalemın mangi. Eghti ki,

nan dughiam tighar izam, kamaghin, ki isamin dughiamin mangighan kogham.”⁹ A kamaghin me mikemegha, egha a Galilin Distrighin ikiavira iti.

¹⁰ Ezi an doziba ghuegha givazima, Iesus uaghan gin zui. An azenara zuir puvati, a mogomebar zui, ezi gumazamiziba a gifozir puvati.¹¹ Ezi isar ekiamin dughiamin, Judabar gumazir ekiaba a bagha garagharui, egha migei, “Gumazir kam managh iti?”¹² Ezi gumazamiziba uarir tongin a bagha sighsirakaba uariv gei. Marazi ghaze, “A gumazir bar aghuim.” Ezi marazi ghaze, “Puvati, a gumazamizibagh ifari.”¹³ Egha me Judabar gumazir ekiabar atiati. Kamaghin amizi tav an araziba azenara dav geir puvati.

¹⁴ Ezi isamin dughiar kamın tongin, Iesus Godin dipenimin miriamin aven ghugha egha gumazamizibar sure gami.¹⁵ Judaba an akar kam barasi, egha me nighnizir aviribagh amua egha migei, “Manmagh amizi gumazir kam fofozir kaba iti? A suren ghuzir puvati.”¹⁶ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ki ia ganingizir akar kam, kar nan akam puvati, kar Godin akam, a

na amadazima ki ize.¹⁷ Ezi gumazitam Godin akam bar an gin mangasa ifonge, an akar ki mikemezir kamın mingarim bar a gifogham. Egh a fogham, akar kam Godin ize, o a pura nan nighnizimin ize.¹⁸ Gumazir pura uan nighnizimin migeim, a uabi uan ziam fasa ifonge. Ezi gumazim a gumazir anemadazimin ziam fasa ifonge, gumazir kam a guizin akabara migei, egha a bizitam gifarir puvati.

¹⁹ “Fomira Moses Godin Araziba osirigha ia ganingi. Egha gumazitam ian tongin ikia Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati. Ia tizim bagh na misueghti ki aremegham?”

²⁰ Ezi gumazamiziba an akam kamaghin a ikara, “Ti duar kuratam ni gapasa! Gumazir manamra ni misueghti na aremegham?”

²¹ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ki mirakelin ingangarir vamira a gami, ezi ia bar nighnizir aviribagh ami.*²² Ezi ia nighnigh, Moses mikarzir mogomem aghorir arazim ia ganingi, ezi ia Sabatin dughibar uaghan otaribar mikarzir mogomebar ghorı. (Guizbangira, Moses uabi arazir kam atizir puvati. Arazir kam ian ovavibar oto.)

7:11: Jo 11:56 **7:12:** Mt 21:46, Lu 7:16, Jo 10:19 **7:13:** Jo 9:22, 12:42, 19:38, 20:19 **7:15:** Mt 13:54, Lu 2:47 **7:16:** Jo 3:11, 8:28, 12:49, 14:10 **7:17:** Jo 8:43
7:18: Jo 5:41, 5:44, 8:50 **7:19:** Kis 24:3, Lo 33:4, Mt 12:14, Mk 3:6, Ap 7:38, 7:53,

Ro 2:21-24 **7:20:** Jo 8:48, 8:52, 10:20 * **7:21:** (7:21) Iesus faragha Betesdan mozir dipamin boroghin ikia mirakelin kam gamigha, egha datirighin a migei. Ni Jon 5:1-18in gan. Egha Kisim Bek 31:14-15in gan. **7:22:** Stt 17:9-13, Wkp 12:3
7:23: Jo 5:8-10, 5:16

23 Ia Moses Osirizir Araziba deragh a dar g'in mangisi, egh ia Sabatin dughiamin otaribar mikarzibar ghoram. Ezi ki gumazir mam Sabatin dughiamin a gamizima a ua bar dera, ezi manmagh sua ia nan aningaghe?† 24 Ia pura damazir kinibar bizibar ganiva, da tuisighan marki. Ia guizin arazimin araziba deravira da tuisigh."

*Gumamazibiba foghasa,
Jesus a tinara*

25 Ezi Jerusalem in gumazamizir maba Iesus amizir bizibar ganigha egha migei, "Manmaghin ami? Kar gumazir kamra, en gumazir ekiaba a misueghtima an aremeghasa, me ifonge. 26 A kara, an azenara migei, ezi me migirigiatam a gamir puvati. Me ti fo, a gumazir kam, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim? 27 Ezi e gumazir kam in nguibam gifo. Eghti God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim otoghti, gumazitam an nguibam gifoghan kogham."

28 Ezi Iesus Godin Dipenimin ikia egha akam gumamazibav kiri. Egha a kamaghin dei, "Ia ghaze, ia

ti bar na gifo, egha ia nan nguibar ki izezim gifos, o? Ezi, ki uabi uan ifongiamin izezir puvati. Afeziar na amadazim, an akam bar guizbangira. Ezi ia a gifozir puvati. 29 Ezi ki a gifo. Ki a ko itima, a na amadazima ezi ki ize."

30 Me akar kam baregha egha a isi kalabus darighasa. Ezi an dughiam tighar, kamaghin amizi, gumazitam an suirazir puvati. 31 Ezi gumamazimir avirim me nighnizir gavgavim an ikia, egha me migei, "Gumazir God Ua E Iniasa Misevezim otoghiva, a mirakelin aviribar amuti da mirakelin gumazir kam amibagh afiragham ti?"

*Me Godin Dipenimin garir
plisba amangizi me Iesus kalabus darighasa izi*

32 Ezi Farisiba me gumaziba barazima me sighsirakaba Iesus amizir bizibav gei. Kamaghin amizi, me ko, Godin ofa gamir gumazir ekiaba, me plisin gumaziba amadazima me Iesusin suighasa izi.

33 Ezi Iesus migei, "Dughiar bar oveghevezimin ki ia ko ikiam, egh ki uamategh

† 7:23: (7:23) Moses Osirizir Araziba kamaghin migei, amizitam otaritam batezimrama, me an girara dughia bar bora, egha dughiar namba 8in me otarimin mikarzir mogomem aghori. Ni gansi, Wok Pris 12:3in gan. Iesusin dughiamin, me Sabatin dughiamin ingangaribar anogoroke. Eghti otaritamin mikarzir mogomem aghoramin dughiam Sabatin dughiatamin otogham, me ingangarir kam damuam. Me ghaze, mikarzir mogomem aghorir arazim uaghan ingangarir mam, egha me guizbangira ingangarir kam Sabatin dughiam uaghan a gami.

7:24: Wkp 19:15, Lo 1:16-17, Ais 11:3-4, Jo 8:15, Je 2:1 7:25: Jo 5:18 7:27: Mt 13:55, Mk 6:3, Lu 4:22, Jo 7:41, 9:29 7:28: Mt 11:27, Jo 5:32, 5:43, 8:14, 8:26, 8:55 7:29: Mt 11:27, Jo 10:15 7:30: Mk 11:18, Lu 19:47, Jo 7:44, 8:20, 8:37, 13:1 7:31: Jo 2:23, 8:30, 10:42, 11:45, 12:11, 12:42 7:33: Jo 13:33, 16:16 7:34: Hos 5:6, Jo 8:21, 13:33, 13:36, 17:24

Afeziar na amadazim bagh mangam. ³⁴ Eghti ia nguibar ki ikiamimin mangighan kogham. Kamaghin ia na buriam, egh nan apighan kogham.”

³⁵ Ezi Judaba uarir tongin uarira uariv migia ghaze, “A managh mangiti eghti e an ganighan kogham? A ti en gumazamizir kantri Grighin itiba bagh mangigham, egh Grighin gumazamizibar sure damuam, o? ³⁶ A ghaze, ‘Ia na buriva, egh ia nan apighan kogham.’ Egha ghaze, ‘Ia nguibar ki ikiamim ia an mangigham kogham.’ Ezi akar kamin mingarim manmakin?”

Iesus, dipar ikirimirir zurara itim anidim, an a migei

³⁷ Ezi isar ekiamin dughiar abuananam, a dughiar bar ekiam. Ezi dughiar kamin Iesus tugha egha pamten diagha kamaghin migei, “Gumazitam kuarim an piri, a na bagh izi egh dipam ramam. ³⁸ Akar Godin Akinafarimin itim kamaghin migei, ‘Gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a dipar ikirimirir zurara itim anidim, an navir averiam gizivaghiva, egh fashagh iram.’”[‡] ³⁹ Iesus Godin Duam migei, gumazir nighnizir gavgavim an itiba, me a

iniam. Ezi dughiar kamin Iesus ziar ekiam tighar a iniam, kamakin Godin Duam tighar izam.

Gumazamiziba uari abiki

⁴⁰ Ezi gumazir maba akar a mikemeziba baregha egha me migei, “Bar guizbangira, gumazir kam a Godin akam inigha izir gumazim, God nguazim anemangasa mikeme.”

⁴¹ Ezi marazi ghaze, “A Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim.” Ezi marazi ghaze, “Puvati, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezir kam, a Galilin otoghan kogham. Puvati.

⁴² Godin Akinafarim kamaghin mikeme, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezir kam Atrivim Devitin anabamin otogham, eghti an amebam Betlehemin nguibamin a bategham, nguibar kam Atrivim Devit fomira an ike.” ⁴³ Kamaghin amizi, gumazamiziba nighnizir aviriba Iesusin ikia, egha uarira uari abiki. ⁴⁴ Marazi a isi kalabus darighasa ifonge, ezi gumazitam an suirazir puвати.

Judabar gumazir aruaba nighnizir gavgavim Iesusin ikian aghua

⁴⁵ Ezi Godin Dipenimin garir plisba uamategha Godin ofa gamir gumazir

7:37: Wkp 23:36, Ais 55:1, Jo 4:10, 4:14, 6:35, MAA 22:17 **7:38:** Ais 12:3, 58:11, Ese 47:1, Sek 14:8 [‡] **7:38:** (7:38) Godin Akinafarimin aven, akar otevir mam, akar Iesus vezin kamin mikemezi moghin, akar kam ko, aning magh ghuzir puвати. Ni Aisaia 44:3 ko Sindaun 18:4in gan. **7:39:** Ais 44:3, Jol 2:28, Jo 12:16, 16:7, 20:22, Ap 2:4, 2:17, 2:33 **7:40:** Lo 18:15-18, Jo 1:21, 2:11, 6:14 **7:41:** Jo 1:46, 4:29 **7:42:** 2 Sml 7:12, Sng 89:3-4, 132:11, Jer 23:5, Mai 5:2, Mt 2:5-6, Lu 2:4 **7:43:** Jo 9:16 **7:44:** Jo 7:30 **7:45:** Jo 7:32

ekiaba ko Farisiba bagha ghu. Ezi me kamaghin me azara, "Manmagh amizima ia Iesusin akua izir puvati?"
 46 Ezi plisin gumaziba kamaghin me akam ikara, "Gumazitam faragha gumazir kam mikemezi moghin migeir puvati."

47 Ezi Farisiba kamaghin men akam ikara, "A ti uaghan ia gifara? 48 E gumazir dapniba ko Farisiba, ia ti en tongin gumazitam in garima a nighnizir gavgavim an iti, o? Bar puvati. 49 Nighnizir gavgavim an itir darasi, ka gumazamizir Moses Osirizir Arazibagh fozir puvati ziba. God ghaze, me ovengam."

50 Ezi Nikodemus, a gumazir kam faragha Iesus bagha ghu, a Farisin mav, a kamaghin me migei, 51 "En Arazir Moses Osiriziba ti ghaze, e pura gumazitam kotin aven a mikim suam, ni aremegham? Puvati. E faragh an akam baregham, egh an amizir bizim deravira a gifogham." 52 Ezi me kamaghin an akam ikara, "Ni ti uaghan Galilin gumazitam, o? Ni Godin Akinafarimin itir akaba ni bar deravira dar gan, egh ni uaghan kamaghin fogham, Godin akam inigha izir gumazitam Galilin Distrighin otoghan kogham."

Me amizir arazir kuram

7:46: Mt 7:29, Mk 1:22 7:48: Jo 12:42 7:50: Jo 3:1-2 7:51: Lo 1:16-17, 19:15

7:52: Jo 7:41-42 * 7:53: (7:53-8:11) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, akar mikovezir pumuning (*) tongin itim, Jon uabi an osirizir puvati. Gumazir igharazim gin an osiri. Ni Jon 8:13 ko Lo 19:15 in gan. 8:1: Lu 21:37 8:5: Wkp 20:10, Lo 22:22-24 8:6: Mt 22:15 8:7: Lo 17:7, Ro 2:1

gamizim inigha Iesus bagha izi

53 * Ezi gumazamiziba bar uan

8

dipenibar ghue. 1 Ezi Iesus Olivin mighsiamin ghu.

2 Ezi aminim tirazi, ezi bar mizaraghara a ua Godin Dipenimin miriamin aven ghu. Ezi gumazamiziba bar a bagha izi. Ezi an aperaghav ikia men sure gami.

3 Ezi Judan arazibagh fozir gumaziba ko Farisiba me pam itir amizir mam, me an garima a gumazir igharazim ko aku, ezi me an akua ghua egha a gamima a gumazamizibar damazimin tughav iti. 4 Egha me kamaghin Iesus migei, "Tisa, pam itir amizir kam, a gumazir igharazim ko akuima, me an gani.

5 Ezi Moses Osirizir Araziba kamaghin migei, e dagiaba fiva kamaghin amir amizim mikintima an aremegham. Ezi ni manmaghin migei."

6 Me ghaze, an akatam mikemeghti, me akar kam bagh akam a gasam. Egha me a gifarasa migirigiar kam gami. Ezi Iesus aviragha uan dafarpuzimin nguazim osiri.

7 Ezi me an azangsighavira iti, ezi Iesus tughav egha kamaghin me migei, "Gumazir manam ian tongin arazir kuratam gamizir puvati, a

faragh dagiam amizir kam mikinigh.”⁸ Ezi a uam aviragha nguazimin osiri.⁹ Me akar kam baregha, egha me bar vaghvagha danganir kam ataghragha zui. Gumazir ghuriba me faragha zui, ezi marazi men gin zui. Ezi Iesus uabira aviragha ikia iti, ezi amizim an damazimin tughav iti.¹⁰ Ezi Iesus tughav egha kamaghin amizimin azai, “Amizim, gumazir kaba managh ghue? Gumazir akam ni gasamiba ti puvati?”

¹¹ Ezi amizim migei, “Ekiam, ua gumaziba puvati.” Ezi Iesus a migei, “Ki uaghan akam ni gasir puvati. Ni mangi, egh gin uam arazir kuratam damuan marki.”

Iesus, a gumazir angazangarim nguazimin itir gumazamizibagh anidim

¹² Egha Iesus ua gumazamizibav gia ghaze, “Ki uabi, ki gumazir angazangarim nguazir kam in itir gumazamizibagh anidim. Gumazim nan gin izi, a mitatemin daruan kogham. Puvati. An angazangarir gumazamizibagh amima me angamra itim, an an aven ikiam.”

¹³ Ezi Farisiba akar kam baregha egha kamaghin Iesus migei, “Ni uabi uan ingangariba ko arazibar gun migei. Kamaghin gumaziba nin akar ni mikemezim nighnizir gavgavim an ikian

kogham. Nin akam, a pura bizim.”

¹⁴ Ezi Iesus men akam kamaghin a ikara, “Guizbangira, ki uabi uan arazibar gun migei. Ezi ki nguibar ki dikavigha izezim ki a gifo, egha ki danganir ki uamategh mangamim, ki a gifo. Kamaghin amizi, gumaziba nan akam nighnizir gavgavim an iki. Ezi ia nan nguibam gifozir puvati. Egha danganir ki gin mangamim, uaghan ia a gifozir puvati.

¹⁵ Ia gumaziba nguazir kam in arazibar me tuisisi. Ki gumazitamin araziba tuisizir puvati.¹⁶ Eghti ki gumazitamin araziba tuisighti, gumaziba nan akar ki mikemezim nighnizir gavgavim an ikiam. Ki uabira a tuisizir puvati. Afeziar na amadazim, a na ko ingari, kamaghin nan tuisizir arazim bar guizbangira.

¹⁷ Ian Arazir Moses Osiriziba, akam kamaghin iti, gumazir pumuning akar otevir vamira mikimam, eghti aning in akam a guizbangira.¹⁸ Ki uabi ki uan araziba ko ingangaribar gun migei, ezi Afeziar na amadazim, a uaghan nan ingangariba ko arazibar gun migei.”

¹⁹ Ezi Farisiba kamaghin an azara, “Nin Afeziar ni migeir kam, a managh iti?”

Ezi Iesus kamaghin me ikara, “Ia guizbangira na gifozir puvati. Egha ia nan

8:9: Mt 22:22 **8:11:** Jo 3:17, 5:14 **8:12:** Ais 49:6, Mt 5:14, Jo 1:4-9, 3:19, 9:5, 12:46 **8:13:** Jo 5:31 **8:14:** Jo 5:31-32, 7:28-29, 9:29 **8:15:** Jo 7:24, 12:47
8:16: Jo 5:30, 8:29 **8:17:** Lo 17:6, 19:15, Mt 18:16, 2 Ko 13:1, Hi 10:28 **8:18:** 1 Jo 5:9 **8:19:** Jo 8:55, 14:7, 16:3

Afeziam gifozir puvati. Ia na gifoghiva egh uaghan nan Afeziam gifogham.”
 20 Iesus Godin Dipenimin ikia dagiaba arizir danganimin boroghira gumamazibar sure gami. Ezi an dughiam tighari, kamaghin amizi gumazitam an suirazir puvati.

Iesus ghaze, gumamaziziba ki mangamin danganim, me an mangan kogham

21 Egha Iesus ua gumamazizibav gia ghaze, “Ki zui. Ia na buriva nan apighan kogham. Ian arazir kuraba ikivira ikiam, eghti ia aremegham. Egh ia ki mangamin danganim, ia an mangan kogham.”

22 Ezi Judan gumazir aruaba akar kam baregha egha me uarira kamaghin uariv gei, “Manmagh sua a ghaze, ‘Ia danganir ki zuimin mangan kogham?’ A ti uabira uabi misueghiva aremegham?”

23 Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia nguazimin vin itir darasi. Ezi ko, ki pin iti tav. Ia nguazir kamin adarasi. Ezi ki nguazir kamin gumazim puvati. 24 Kamaghin ami, ki ia mikemegha gifa, ian arazir kuraba ikivira ikiam, eghti ia aremegham. Ia kamaghin nighnizir gavgavim nan ikian kogh egh mikim suam, Ki Uabi Ki Kamaghin Iti, eghti

ian arazir kuraba ikivira ikiti ia arimighiram.”*

25 Ezi me an azara, “Ni tina?”

Ezi Iesus me ikara, “Ki tina, ki faraghavira ia mikemegha gifa. 26 Ki ian araziba bagha akar aviriba ki ia mikimasa iti. Egh uaghan ki ian arazir kuraba jasin min da tuisighasa. Ezi gumazir na amadazim, an araziba bar guizbangira. Ezi akar a na mikemezi ki oraghiziba, ki bar dar gun nguazimin gumamazizibav gei.”

27 Me kamaghin fozir puvati, Iesus uan Afeziamin gun me migei. 28 Kamaghin amizi, a kamaghin me migei, “Ia Gumazibar Otarim fiva ter ighuvimin aneguragh, egh ia kamaghin fogh, Ki Uabi Ki Kamaghin Iti. Egh kamaghin fogh, ki uabi uan nighnizimin gin ghua bizitam gamir pu. Puvati. Ki akar Afeziam na mikemeziba, darara gun migei. 29 Afeziar na amadazi ki izezim, a na ko ikiavira iti. Ki zurara bizir a ifongezibagh ami, kamaghin a na ataghizima ki uabira itir puvati.”

30 Ezi gumamaziziba orazima Iesus akar kam mikeme, ezi men avirim nighnizir gavgavim an iti.

Guizin akam gumamazizibar amuti me firighriham

8:20: Jo 7:30 8:21: Jo 7:34-36, 8:24, 13:33 8:22: Jo 7:35 8:23: Jo 3:31

* 8:24: (8:24) Kisim Bek 3:14, God Moses ko uaning migia, egha a uabi uan ziam dibora ghaze, “Ki Uabi Ki Kamaghin Iti.” Ezi Iesus uaghan kamaghira uabi dibori. Ezi gumamaziziba a migeir akar kam deragha a gifozir puvati. Ni Jon 8:28 ko 8:58 ko 13:19in ganigh. 8:26: Jo 7:28, 12:49 8:28: Jo 3:11, 3:14, 5:19, 5:30, 12:32, Ro 1:4 8:29: Jo 8:16, 16:32 8:30: Jo 7:31

31 Ezi Iesus kamaghin Judan nighnizir gavgavim an itibav gia ghaze, "Ia nan akamin suiragh gavgavigh egh ia guizbangira nan suren gumazibar otogham. 32 Egh ia guizin akam gifogham, eghti guizin akam ia damuti ia firighrigham."

33 Ezi me kamaghin an akam ikara, "E Abrahamin ovaviba. E dughiatamin pura gumazitamin ingangarir gumazir kinibar ikezir puvati. Ezi manmagh sua ni ghaze, 'Ia firighrigham?'"

34 Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, "Bar guizbangira ki ia migei, gumazir arazir kurabagh amiba, me bar arazir kuramin ingangarir gumazir kinibar min iti. 35 Ingangarir gumazir kiniba me zurara anababa ko itir pu. Puvati. Otarimra zurara anabamin aven iti. 36 Eghti kamaghin Otarim ia damuti, ia firighrighiva, egh ia guizbangira firighrigham. 37 Ki fo, ia Abrahamin ovaviba. Egha ia nan akam baraghan aghua, kamaghin amizima, ia na misoghasava ami. 38 Ki nan Afeziam nan akazir akabar gun migei. Ezi ia uan afeziam da inizir araziba ia dagh ami."†

39 Ezi Judaba Iesusin akam ikara, "En afeziam, an Abraham."

Ezi Iesus me migei, "Ia Abrahamin boriba, kamaghin ia an mirara arazir an amizibar amuam. 40 Ki, guizin akar God nan sure gamiziba, ki bar dar gun ia migei. Ezi datirighin ia na misoghasa ifonge. Kar Abrahamin arazim puvati! 41 Ia uan afeziamin arazim gami."

Ezi me a migei, "En amebaba pura ikia e batezир pu. Puvati. E afeziar vamira iti, a God."

42 Ezi Iesus kamaghin me migei, "Ezi ki God ko ikegha ize. Ki uabi uan ifongiamin izezир pu. Puvati. God na amadazi ezi iki ize. Kamaghin God guizbangira ian Afeziamra, eghti ia na gifuegham. 43 Ezi manmaghin amizi ia deravira nan akam gifozir puvati? Ia nan akam baraghan aghua, egha bizir kam bangin ia deravira nan akam gifozir puvati. 44 Ia uan afeziam Satanin boriba. Egha ia uan afeziamin ifongiamin gin mangasa bar gavgafi. A fomira ikia gumazibav sosi ezi me ariaghiri. Ezi guizbangin arazim an itir puvati, kamaghin a guizbangin arazibar gin zuir puvati. An akar ifavaribagh ami, kar an akamra. An akar ifavaribagh amir gumazim,

8:32: Ro 6:14, 6:18, 6:22, 8:2, Je 1:25 8:33: Mt 3:9, Lu 3:8 8:34: Ro 6:16, 6:20, 2 Pe 2:19 8:36: Ro 8:2, Ga 5:1 8:37: Jo 5:38, 7:19, 8:40 8:38: Jo 3:32, 5:19, 5:30
 † 8:38: (8:38) Fofozir gumazir maba ghaze, e akar kam ti kamaghin a giragham, "Ia bizir ian Afeziam mikemezibara, ia dar amu." 8:39: Mt 3:9, Ro 2:28, Ga 3:7, 3:29 8:40: Jo 8:26, 8:37 8:41: Lo 32:6, Ais 63:16, 64:8 8:42: Jo 16:28, 1 Jo 5:1 8:43: Jo 7:17, Ro 8:7 8:44: Mt 13:38, 1 Jo 3:8, Ju 6

egha guizbangira akar ifavaribar afeziam. ⁴⁵ Ezi ko, ki guizin akam akuri, ezi kamaghin ia nan akam nighnizir gavgavim an itir puvati. ⁴⁶ Ia ghaze, ki ti arazir kuram gami? Ia kamaghin nighnighiva, ia nan arazir kuram azenim datigh. Ezi ki guizin akam akuri, ezi manmagh sua ia nan akam nighnizir gavgavim an itir puvati? ⁴⁷ Godin boriba Godin akaba bar da barasi. Ezi ia Godin boriba puvati, kamaghin ia an akam barazir puvati.”

Iesus ghaze, ki fomira iti, ezi Abraham gin oto

⁴⁸ Ezi Judaba an akam ikara, “E ghaze, ni Samarian gumazir mam, ezi duar kuram ni gapasa. Ezi e nin azai, bizir kam ti guizbangira, o?” ⁴⁹ Ezi Iesus kamaghin akam ikara, “Duar kuram na gapazazir pu. Puvati. Ki uan Afeziamin ziamra fe, ezi ia nan ziam dikabiri. ⁵⁰ Ki uabi uan ziam fer puvati. Ezi gumazir mam nan ziam fasa iti, egha a jas. ⁵¹ Ki guizbangira ia migei, gumazir nan akamin gin zuim, an aremeghan kogham. Bar puvati.”

⁵² Ezi bizir kamın Judaba kamaghin Iesus migei, “E datirighin fo, duar kuram ni gapasa. Abraham aremegha gifa, ezi Godin akam

inigha izir gumaziba uaghan ariaghregha gifa. Ezi ni ghaze, gumazir nan akamin gin zuim, an aremeghan kogham? ⁵³ Manmaghin ami? En ovavim Abraham aremegha gifa! Ni ti Abraham gafira, o? Ezi Godin akam inigha izir gumaziba uaghan ariaghire. Ezi ni uabi ghaze, ni bar tinara?”

⁵⁴ Ezi Iesus kamaghin akam ikara, “Ki uabi uan ziam fiti, eghti nan ziam pura bizim. Ezi nan Afeziam, a nan ziam fe. Ezi ia kamaghin migei, a ian God. ⁵⁵ Egha ia a gifozir puvati. Ezi ko, ki a gifo. Egh ki suam, ‘Ki a gifozir puvati,’ egh ki ian min gumazir ifavarimin otogham. Ki a gifogha givagha, egha ki deravira an akamin gin zui.

⁵⁶ “Ian afeziam Abraham, a nan dughiar ki izamimin ganasa, a bar akonge. Ezi an an ganigha givagha, egha an navim bar dera.” ⁵⁷ Ezi Judaba akar kam baregha egha kamaghin Iesus migei, “Ni 50 plan azeniba puvati. Ni ti Abrahamin ganis, o?” ⁵⁸ Ezi Iesus me migei, “Ki guizbangira ia migei, Abraham tighar otivam, ki fomira, Ki Iti.”[‡] ⁵⁹ Ezi me a ginivasa dagiaba isi. Ezi Iesus uabi modogha egha Godin Dipenimin miriam ategha azenan ghu.

8:46: 2 Ko 5:21, 1 Pi 2:22, 1 Jo 3:5 **8:47:** Jo 10:26-27, 18:37, 1 Jo 4:6 **8:48:** Mk 3:21-22, Jo 7:20 **8:50:** Jo 5:41, 7:18 **8:51:** Jo 5:24, 6:40, 6:47, 11:26 **8:52:** Sek 1:5, Hi 11:13 **8:53:** Jo 4:12 **8:55:** Jo 7:28-29 **8:56:** Lu 10:24, Hi 11:13
8:58: Ais 43:13, Jo 1:1, Kl 1:17, MAA 1:8 ‡ **8:58:** (8:58) Ni akar Jon 8:24in itimin gan. **8:59:** Jo 10:31

9

*Gumazir damazir okavizim
eghaghanim*

¹ Egha Iesus ghuavigha gumazir damazir okavizir mam'in api. An damazimning okavizi amebam a bate. ² Ezi Iesusin suren gumaziba an azara. "Tisa, tina arazir kuram gami, gumazir kam o an amebam ko afeziam, ezi kamaghin an damaziba okavizi amebam a bate?"

³ Ezi Iesus kamaghin akam ikara, "Gumazir kam arazir kuram gamizir puvati, egha an amebam ko afeziam uaghan arazir kuratam gamizir puvati. God kamagh sua, bizir gumazir kam'in otozim, gumazamiziba an ganiva fogham, Godin ingangarim azenara men oto. Kamaghin an damaziba okavizi amebam a bate. ⁴ Ezi datirighin aruem ikiavira itima, e gumazir na amadazi ki izezim an ingangarim damuam. Aminim pirasava roghira izi, ezi gumaziba ingangaritam damighan kogham. ⁵ Dughiar ki nguazir kam'in itim, ki gumazir angazangarim nguazim'in itir gumazamizibagh anidim."

⁶ Iesus kamaghin mikemegha egha nguazim giparigha egha nguazim sara veregha, egha gumazim'in damazim gati. ⁷ Egha Iesus kamaghin a migei, "Ni mangiva Siloamin mozir dipam guruegh." (Ziar

kam Siloam, an mingarim kamaghin ghu, "Amada.") Ezi gumazir damazir okavizim ghua rue. Egha uamategha iza, biziba bar deravira dar gari.

⁸ Gumazir kam faragha dagiaba uabi daningasa gumazamizibagh inge, ezi gumazamizir aviriba an gani. Datirighin men marazi ko an boroghin itir darazi, me ghaze, "Gumazir kamra, a faragha apiav ikia dagiaba bagha gumazibagh inge?"

⁹ Egha marazi ghaze, "Are, gumazir kamra." Ezi marazi ghaze, "Puvati. A gumazir kam'in mirara gara, egha a ighara." Ezi gumazir kam uabi ghaze, "Kar kirara." ¹⁰ Ezi me an azara, "Manmaghin amizima nin damazimning dera?"

¹¹ Ezi a kamaghin men akam ikara, "Gumazir kam an ziam Iesus, a nguazim ko dipam veregha nan damazimning gati. Egha na migei, 'Ni Siloamin mozir dipamin mangigh egh ruegh.' Ezi ki ghua ruezima nan damazimning dera, ezi ki deravira bizibar gari." ¹² Ezi me an azara, "Gumazir kam managh iti?" Ezi a migei, "Ki fozir puvati."

¹³ Egha me gumazir faragha damaziba okavizir kam me a inigha Farisiba bagha zui. ¹⁴ Ezi dughiar Iesus nguazir beghneazim'in ingarigha

gumazimın damazimning gamizi a garim, kar Sabatın dughiam. ¹⁵ Ezi kamaghın Farisiba uam an azai, “Nin damazimning manmaghın amigha dera?”

Ezi a kamaghın me migei, “A nguazir beghneazim isa nan damazimning gatizi, ezi ki rue, egha ki biziba deravira dar gari.”

¹⁶ Ezi Farisin maba ghaze, “Gumazir kam a Sabatın dughiamın arazibar gın zuir puvati. Kamaghın e fo, God gumazir kam amadazi puvati.” Ezi marazi ghaze, “Manmagh amizi gumazir arazir kuram itim mirakelin kabar amigham.” Egha me uari abiki.

¹⁷ Egha Farisiba ua faragha gumazir damaziba okavizir kamın azangsisı, “Ni ghaze, gumazir kam nin damazimning akiri, ezi kamaghın ni manmaghın nighnisi, a gumazir manmaghıra garim?” Ezi gumazir kam kamaghın me akam ikara, “A Godın akam inigha izir gumazir mam.”

¹⁸ Bar guizbangira, faragha gumazir kamın damazimning okafi, egha datirighın an damazimning kuiaghiri. Ezi Judan gumazir aruaba bizir kam nighnzir gavgavim an ikian aghua. Egha kamaghın me gumazir kamın amebam ko afeziamın diagha ghaze, gua izi. ¹⁹ Ezi aning izima me kamaghın aningın azai, “Ka ti

guan borimra? Dughiar amebam a batezim, an damazimning okavigha iti, gua kamaghın mikeme, o? Ezi manmagh amizima a datirighın gari?”

²⁰ Ezi an amebam ko afeziam kamaghın men akam ikara, “Ga fo, kar gan borim. Ezi dughiar amebam a batezim, an damazimning okavigha iti, ga uaghan a gifo. ²¹ Ezi datirighın an damazimning manmaghın kuiaghiri, ga uaghan fozir puvati. Ezi tina an damazimning kui, ga uaghan fozir puvati. Ia an azaragh. An asegha gifa. A uabi ua bagh mikimam.” ²² An amebam ko afeziam Judabar atiatigha, egha kamaghın migirigiar kam gami. Me fo, Judaba faragha kamaghın akam misoke, gumazitam kamaghın mikim suam, “Jesus a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezir kam,” eghti me an anogoregti a ua God ko migeir dipenimın aven ikian kogham. ²³ Ezi kamaghın gumazir kamın amebam ko afeziam ghaze, “An asegha gifa. Ia an azangsigh.”

²⁴ Egha gın me ua gumazir faragha damaziba okavizim dia, egha a migia ghaze, “Ni Godın damazimın guizin akam mikimsi egh akar dikirizim damigh. E fo, gumazir ni mikemezir kam, an arazir kurabagh amir gumazim.”

²⁵ Egha a kamaghın akam

ikara, “An arazir kurabagh amir gumazim o puvati, ki kamaghin fozir puvati. Egha bizir vamira, ki a gifo, ki faragha damazimning okafi, egha datirighin nan damazimning kuiaghiri.”

²⁶ Ezi me uam an azara, “A manmaghin ni gami? A manmaghin nin damazimning akiri?”

²⁷ Ezi a kamaghin men akam ikara, “Ki ia mikemegha gifa, ezi ia oraghan aghua. Ia manmagh sua dughiar aviribar oraghasa? Ia ti uaghan an suren gumazibar otivasa, o?”

²⁸ Ezi Farisiba dibovibar kamaghin gumazir kam migei, “Nirara an suren gumazim. E Mosesin suren gumaziba. ²⁹ E kamaghin fo, God akam Moses ganingi. Ezi gumazir kam, e fozir puvati, a nguibar manamin oto.”

³⁰ Ezi gumazir faragha damaziba okavizir kam, a kamaghin men akam ikara, “Ia akar bar igharazim migeima, ki digavir kuram gami! Gumazir nan damazimning akirizir kam, ia ghaze ia gifozir puvati, a nguibar manamin oto. ³¹ E fo, God gumazir arazir kurabagh amiba barazir puvati. Gumazitam Godin ziam fiva egh an ifongiamin gin mangiti, eghti God a baragham. ³² Bar fomira iza datirikin, gumazitam damazimning okavizi

amebam a batezi, ezi gin gumazir mam an damazimning akirizi, e eghaghanir katam e a baraghizir puvati. ³³ God gumazir kam amadaghan koghai, a bizitam damighan kogham.”

³⁴ Farisiba me akar kam baregha egha kamaghin an akam ikara, “Manmagh ami? Arazir kuram bar ni avara, dughiar nin amebam ni batezimin tugha egha iza datirikin. Ezi ni ti en sure damuasa, o?” Egha me a batoghezima a zui.

Gumazir nighnizir gavgavim itir puvatiziba, me mati men damaziba okafi

³⁵ Iesus orazima me gumazir kam batoke, ezi a ghua a buri. Egha a batogha kamaghin a migei, “Ni Gumazibar Otarim nighnizir gavgavim an ti, o puvati?”

³⁶ Ezi a kamaghin an akam ikara, “Gumazir Ekiam, Gumazibar Otarir kam a tina? Ki nighnizir gavgavim an ikisi, kamaghin ni na mikim, a tina.”

³⁷ Ezi Iesus a migei, “Ni an ganigha gifa. A gumazir datirighin ni ko migeim.”

³⁸ Ezi gumazir kam migei, “Ekiam, ki nighnizir gavgavim iti.” Egha Iesusin guamin tevimning apirigha an ziam fe.

³⁹ Ezi Iesus ghaze, “Ki gumazamizibar araziba tuisighasa ki ize. Ki kamagh sua, gumazir damaziba

okavigha itiba me ganam, ezi gumazir gariba, men damaziba okavigham. Bizir kam bagha, ki nguazir kamın ize.”

⁴⁰ Farisin maba me Iesusın boroghıra ikia akar kam baraki. Egha an azara, “Ni kamaghın e mikimasa, e ti uaghan damaziba okafi, o?”

⁴¹ Ezi Iesus kamaghın me migei, “Ian damaziba okavizi, ia arazir kurabar osimtiziba puvatighai. Egha ia ghaze, ‘En damaziba gari.’ Kamaghın amizima ian arazir kurabar osimtizim ikiavıra iti.”

10

Iesus, a sipsipbagh eghuvir gumazir aghuim

¹ Egha Iesus ua kamaghın migei, “Bar guizbangıra ki ia migei, gumazim sipsipbar divazimın tiar akamın aven zuir puvatigha, egha tuavir igharazimın divazimın ikiavkinigha egha aven ghua, a mati okimakiar gumazim egha gumazir igharaz darazir biziba isim.

² Ezi gumazir tiar akamın aven zuum, a sipsipbagh eghuvir gumazim. ³ Tiar akamın garir gumazim a gumazir kam bagha tiam kui. Ezi sipsipba an tiarim barasi. Ezi a vaghvagha uabi uan sipsipbar ziabar diava egha men akua azenan zui. ⁴ A uan sipsipbar akua azenan ghugha, egha a

uabi men faragha zui. Ezi sipsipba an tiarim barasi. Kamaghın me an gin zui. ⁵ Me gumazir igharazibar gin zuir puvati. Me gumazir igharazibar tiaribagh fozir puvati. Kamaghın ami, gumazir igharazim men dimti, sipsipba an aregham.” ⁶ Iesus akar isin zuumın me mikeme, ezi me akar kamın mingarim, me a gifozir puvati.

⁷ Kamaghın amizi, Iesus ua kamaghın me migei, “Ki bar guizbangıra ia migei, ki uabi, ki sipsipba aven zuir tiar akam. ⁸ Gumazir nan faragha izeziba, me bar okimakiar gumaziba egha gumazibar biziba isir gumaziba. Ezi sipsipba me barazir puvati. ⁹ Ki uabi ki tiar akam. Ezi gumazitam na bagh iziva egh divazimın aven mangighti, God an akurvagham. Eghti an aven mangighiva egh azenan izam, egh daruva dagheba iniam.

¹⁰ “Okimakiar gumazim, a sipsipba okimiva me misoghtima me arimighiram, egh me gasighasighasa izi. A bizir igharazitam damuasa izir puvati. Ezi ko, ki ia angamra itir ikirimirim iniasa, ki ize, eghti ikirimirir aghuarim guizbangıra ia gizivagham.

¹¹ “Ki uabi ki sipsipbagh eghuvir gumazir aghuim. Egha sipsipbagh eghuvir

gumazir aghuim, a uan sip-sipbar akurvaghsi me bagh aremegham. ¹² Ezi gumazir dagiar ingangarimra amin, a guizbangira sipsipbagh eghuvir gumazim puvati, a sipsipbar ghuavim puvati. Egha a sipsipbar garima afiar atiar mam izima, a sipsipba ategh arimangigham. Eghti afiar atiam sipsipbar amiva egh men agintighti me tintinibar mangegham. ¹³ Gumazir kam uan ivezim iniasavira ingara iti. A guizbangira sipsipbagh nighnizir puvati. Kamaghin, a sipsipba ategh arimangigham.

¹⁴⁻¹⁵ “Ki uabi ki sipsipbagh eghuvir gumazir aghuim. Afeziam na gifozima, ki Afeziam gifozì moghira ki uan sipsipbagh fo, ezi nan sipsipba na gifo. Ezi ki sipsipbar akurvaghsi, me bagh aremegham. ¹⁶ Ki sipsipin maba uaghan iti, da divazir kamìn sipsipba puvati. Ezi ki sipsipin kaba uaghan men aku izam, eghti me nan tiarim baragham. Eghiva me bar sipsipin okuruar vamira ikiti, eghti sipsipbagh eghuvir gumazir vamira bar me geghuvam.

¹⁷ “Ki kamagh sua, ki ua dikavigh angamra ikiam, kamaghin ki aremeghasa ifonge. Kamaghin ami, Afeziam bar na gifonge. ¹⁸ Gumazitam na misueghti ki

aremeghan kogham. Puvati. Ki uabi nan ifongiamin ki aremegham. Ki oveghamin gavgavim ikia, egha uaghan ua dikavamin gavgavim iti. Nan Afeziam kamaghin damuasa na mikeme.”

¹⁹ Judaba akar kam baregha egha ua uari tuiragha okoroar pumuning iti. ²⁰ Egha gumazir aviriba ghaze, “Duar kuram a gapasa, ezi an onгани. Manmagh sua ia an akam barasi?” ²¹ Ezi marazi ghaze, “Akar kam, a duar kuram gapazazir gumazimin akam puvati. Eghti duar kuram manmaghin gumazir damazim okavizim akirigham?”

Judaba me Iesusin apanimin iti

²² Ezi dughiar kamìn, isar ekiamin dughiam Jerusalemìn oto. Kar dughiar me fomira Godin Dipenim ginighnigha ghaze, dipenir kam a God baghavira itir dipenim. Ezi datirighin me dughiar kam ginighnisi. An orangtizimin dughiamin oto. ²³ Ezi Iesus Godin Dipenimin ikia Solomonin Azuarimin aven arui. ²⁴ Ezi Judaba iza anekuvagha egha kamaghin an azara, “Dughiar manamra ni deravira e mikimam, ni bar tinara? Ni gumazir kamra, God Uam E Iniasa Misevezir

10:12: Sek 11:16-17, Ap 20:29 **10:16:** Ais 56:8, Ese 34:23, 37::22-24, Jo 11:52, Ef 2:14, 1 Pi 2:25 **10:17:** Ais 53:7-8, 53:12, Fl 2:8-9, Hi 2:9 **10:18:** Jo 2:19, 5:26, 6:38, 14:31, 19:11, Ap 2:24, 2:32 **10:19:** Jo 7:43 **10:20:** Jo 7:20, 8:48, 8:52 **10:21:** Sng 94:9, 146:8, Jo 9:6-7, 9:32-33 **10:24:** Ap 3:11, 5:12, Lu 22:67 **10:25:** Jo 3:2, 4:26, 5:36, 10:38

Gumazim, egh ni deravira e mikim.”

²⁵ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ki ia mikemegha gifa, ezi ia nighnizir gavgavim nan ikian aghua. Ki ingangariba bar uan Afeziamin ziamin dagh ami, ezi ingangarir kaba nan gun migia ian akakasi, ki tinara. ²⁶ Egha ia nan sipsipba puvati, kamaghin amizima ia nighnizir gavgavim nan itir puvati. ²⁷ Nan sipsipba nan tiarim barasi, ezi ki me gifozi, me nan gin izi. ²⁸ Ki zurara itir ikirimirir aghuarim me ganidi, eghti me ovengan kogham. Bar puvati. Eghti gumazitam nan dafarimin me batueghan kogham. ²⁹ Nan Afeziam me isa na ganingi. Egha an gavgavim bar ekeveghe, bizir igharazibar gavgaviba, bar dagh afira. Kamaghin amizi gumazitam an dafarimin me batueghan kogham. ³⁰ Ezi ki uan Afeziam ko, ga gumazir vamiran min iti.”

³¹ Judaba akar kam bareghe egha me ua a ginivasa dagiaba isi. ³² Ezi Iesus kamaghin me migei, “Nan Afeziam na mikemezi, ki ingangarir aghuir aviribagh amima ia dar gani. Egha, ia ingangarir kabar manamra nighnigha egha dagiaba na ginivasa?”

³³ Ezi Judaba kamaghin an

akam ikara, “E ingangarir aghuitam ginighnigha egha dagiaba fi ni mikinasa, puvati. Ni Godin danganim iniasa, kamaghin e dagiaba ni mikinasa. Ni pura gumazir kinim, egha ni kamaghin migia ghaze, ni uabi ni God.”

³⁴ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ian Arazir Moses Osirizimin aven, akar kam iti, ‘God ghaze, “Tarara godba.”’ ³⁵ Fomira God akar kamın gun gumazibav keme, egha me migia ghaze, me godba. Ezi e fo, Godin Akinafarimin itir akam zurara ikivira ikiva, igharagha otoghan kogham. ³⁶ Ezi ko, Afeziam uabi na misefe, egha na amadazima ki nguazimin ize. Egha ki ghaze, ‘Ki Godin Otarim,’ ezi manmagh sua ia ghaze, ‘Ni Godin danganim iniasa?’

³⁷ “Ki uan Afeziamin ingangarim damuan koghti, eghti ia nighnizir gavgavim nan akamin ikian marki. ³⁸ Ezi ki an ingangarim gami. Ezi ia nan akam nighnizir gavgavim an ikian aghuaghiva, egh ia nighnizir gavgavim nan ingangarir ki amibar iki. Eghti ia deravira fofoziba ko nighniziba kamaghin da ini, Afeziam nan aven iti, ezi ki Afeziamin aven iti.”

³⁹ Egha me uam an suighasava amima, ezi a men tongin suiaghrigha ghu.

⁴⁰ Egha Iesus uamategha ghua Jordanin dipam abigha vongin ghu. Egha ghua danganir Jon fomira gumaziba ruezimin oto, egha a danganir kamin iti. ⁴¹ Ezi gumazamizir aviriba a bagha izi. Egha me ghaze, "Guizbangira, Jon gavgavim uan akam daningasa mirakelin arazitam gamizir puvati. Egha akar Jon gumazir kamin gun mikemeziba, da bar guizbangira." ⁴² Ezi dughiar Iesus danganir kamin itim, gumazamizir aviriba nighnizir gavgavim an iti.

**Iesus Judian
Distrih ko
Jerusalem
nguibamin
ghuzima, gumazir
aruaba a misueghti
an aremeghasa**

11

(Sapta 11-12)

Lasarus aremegha gifa

¹ Gumazir mam Lasarus, an arei. A Betanin nguibamin gumazim. Betanin nguibam, Maria uan avenamebam Marta aning itir nguibam.* ² (Marian kamra, a mughuriar aghuim zuir borem isa Ekiamin dagarimning ginge, egha uan dapanir arizibar anedisi. Datirighin an dozim Lasarus

arei.) ³ Ezi an amizimning Iesus bagha akam amada, "Ekiam, gumazir ni bar ifongezim, an arei."

⁴ Ezi Iesus oregha, egha kamaghin migei, "Kar gumazim aremegh bar givaghamin arimariam puvati. Kar gumazamizibar amuti me Godin gavgavimin ganiva egh ziar ekiam a daningam. Ezi tuavir kamra, Godin Otarim uaghan ziar ekiam iniam." ⁵ Iesus bar Marta ko an afumim ko Lasarus, me gifonge. ⁶ Ezi a Lasarusin arimariam akam baregha, egha ua dughiar pumuningin nguibar a itir kamin ikiavira iti.

⁷ Egha a gin suren gumazibav gei, "E uamategh Judian Distrih mangam."

⁸ Ezi suren gumaziba a migia ghaze, "Tisa, boghimra Judian Distrih itir gumaziba, me dagiaba fi ni mikinasava ami. Ezi ni uamategh Judian Distrih mangasa, a?"

⁹ Egha Iesus kamaghin men akam ikara, "Dughiar vamira aruem ti 12 plan auan gari, o? Gumazim aruemin aruava, nguazir kamin angazan-garimin garava, kamaghin an asaghpora irir puvati. ¹⁰ Ezi gumazim dimagarimin aruava, a ganamin angazan-gariba puvati, kamaghin an asaghpor irigham."

¹¹ Iesus kamaghin migia, egha gin ua me migei, "En

10:42: Jo 7:31 **11:1:** Lu 10:38-39 * **11:1:** (11:1) Maria ko Marta, aning Lasarusin amizimning. **11:2:** Mt 26:7, Mk 14:3, Jo 12:3 **11:3:** Jo 11:36 **11:4:** Jo 9:3, 11:40 **11:8:** Jo 8:59 **11:9:** Jo 9:4-5 **11:10:** Jo 12:35, 1 Jo 2:11 **11:11:** Mt 9:24

roroam Lasarus an akui. Ezi ki mangiva a damighti a dikavigham.”

¹² Ezi suren gumaziba akar kam baregha egha kamaghin migei, “Ekiam, a dakuighiva, an arimariam givaghham.” ¹³ Suren gumaziba me kamaghin fozir puvati, Iesus ghaze, Lasarus aremegha gifa. Me ghaze, Iesus Lasarusin migia ghaze, a puram akui.

¹⁴ Ezi datirighin Iesus deravira kamaghin me migia ghaze, “Lasarus an aremegha gifa. ¹⁵ Ezi ki ia ginighnisi, egha ki fo, bizir kam ia damuti, ia nighnizir gavgavim ikiam. Kamaghin, ki a ko dughiar kamin ikezir puvatigha, egha ki bar akonge. Egh datirighin, e a bagh mangam.”

¹⁶ Iesus mikemegha givazima, ezi Tomas an ziar mam Fufuzim, a kamaghin suren gumazir igharazibav gei, “E uaghan uan Tisa ko mangiva, egh a ko ovengam.”

Iesus ghaze, Ki uabi, ki gumazir gumazamizibagh amima me ua dikavim, egha ki uabi, ki gumazir ikirimirir zurara itim anidim

¹⁷ Ezi Iesus uan suren gumaziba ko ghuava Betanin nguibamin boroghin zui, egha kamaghin oraki, Lasarus 4 plan dughiarbar mozim in ike. ¹⁸ Betanin nguibam a Jerusalem

boroghin iti, tuavimin ruarim a 3 plan kilomitan tu. ¹⁹ Ezi Judian gumazamizir aviriba iza Marta ko Marian gara iti. Aning in dozim in ovevem bagha, me aning in akurvaghamin migirighar tabav kimti aning in navimning deraghasa, me ize. ²⁰ Ezi Marta orazima Iesus izi, ezi a Maria ataghizi a dipenimin itima a ghua tuavimin Iesus bato.

²¹ Egha Marta kamaghin Iesus migei, “Ekiam, ni kagh ikezi, nan dozim aremeghan koghai! ²² Ezi ki uaghan fo, ni datirighin bizitam bagh Godin azaraghti a ni danigam.”

²³ Ezi Iesus a migei, “Nin dozim ua dikavigham.”

²⁴ Ezi Marta a migei, “Ki fo, a nguazim givaghamin dughiamin dikavigham, dughiar gumazamiziba bar dikavamim.”

²⁵ Ezi Iesus a migei, “Ki uabi, ki gumazir gumazamizibagh amima me ua dikavim, egha ki uabi, ki gumazir ikirimirir zurara itim anidim. Gumazitam, nighnizir gavgavim nan ikiva aremeghiva, an angamra ikivira ikiam. ²⁶ Ezi gumaziba bar angamra ikia egha nighnizir gavgavim nan iti, me aremeghan kogham. Puvati. Me angamra iki maghira ikiam. Ni nighnizir gavgavim akar kabar iti, o puvati?”

27 Ezi Marta kamaghin Iesus migei, "Are, Ekiam! Ki nighnizir gavgavim ikia fo, ni Godin Otarim. Ni gumazir kam God nguazimin ni amangasa mikeme, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim."

Iesus Lasarusin apangkuvigha egha azi

28 Marta kamaghin mikemegha, egha ghua uan avenamebam Marian dia. Egha nimira Marian kuarim gatigha kamaghin a migei, "Tisa a ize, egha ni bagha azai." 29 Ezi Maria kamaghin oregha, egha zuamira dikavigha Iesus bagha ghu. 30 (Iesus tighar nguibamin otivam. A danganir Marta faragha a batozi naghira iti.) 31 Ezi Judaba Marian apangkuvigha egha a ko dipenim iti, egha an garima a zuamira dikavigha azenan ghu. Ezi me an gin zui. Me ghaze, a ti aziasa mozim in zui.

32 Ezi Maria ghua Iesus itir danganir kam in oto, egha Iesus bato. Egha a Iesusin suemningin boroghira tevimning apirigha, egha kamaghin a migei, "Ekiam, ni ti kagh ikezi, nan dozim aremehan koghai."

33 Ezi Iesus Marian garima an azi. Egha a Judan Marian gin izezibar garima me uaghan azi. Egha a bar men apangkuvigha egha uaghan aziasava ami. 34 Egha a me migei, "Ia managh anefa?"

Ezi me a migei, "Ekiam, ni izi ganigh."

35 Ezi Iesus azia teriba iri. 36 Ezi Judaba an ganigha egha kamaghin uariv gei, "Munagh gan. A gumazir kam bar a gifonge."

37 Egha marazi ghaze, "A gumazir damaziba okaviziba akirizima me ua gari. Egh a gumazir kam in akurazi an aremehan koghai. A ti manmagh sua an akuraghan aghua?"

Iesus Lasarus gamizima a ua dikafi

38 Ezi Iesus ua bar oseme, egha a ghua mozim in oto. Mozir kam a dagiar mozim me mighsiam in an ingari. Ezi dagiar ekiar mam an tiar akam avara. 39 Ezi Iesus ghaze, "Ia dagiam puegh munagh amadagh."

Ezi Marta, a gumazir aremezim in amizim, a kamaghin Iesus migei, "Ekiam, an kuam 4 plan dughibar mozim in ike. An mughuriar kuram otivam."

40 Ezi Iesus a migei, "Ki faragha ni mikemegha gifa, ni nighnizir gavgavim ikiva, egh ni Godin gavgavir ekiam in ganam."

41 Egha me dagiam puegha munagh amadazi, Iesus kogha overiam in gara egha kamaghin migei, "Afeziam, ni na barasi, kamaghin amizima ki ni minaba. 42 Ki fo, ni zurara na barasi. Ezi ki gumazir kagh tuivighav

itibagh nighnigha, egha kamaghin ifonge, me kamaghin fogh suam, ni na amadazi ki ize. Kamaghin ki akar kam gami.”

43 Iesus mikemegha givagha, egha a pamtem dia ghaze, “Lasarus, ni azenan izi.” 44 Ezi Lasarus ua dikavigha egha azenan ize. An sueba ko aghariba ko guam, me inimin da nomke.

Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia inim adegh, egh an ateghti, a daru.”

Gumazir dapaniba Iesus misuegti an aremeghasa akam misoke

(Matyu 26:1-5 ko Mak 14:1-2 ko Luk 22:1-2)

45 Ezi Judan gumazamizir iza Maria ko itiba, men avirim Iesus amizir bizir kamın ganigha egha kamaghin nighnizir gavgavim an iti. 46 Ezi men marazi Farisiba bagha ghuegha bizir Iesus amizir kamın me migei.

47 Kamaghin amizi, ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba, me Judan kotin aven itir gumaziba bar men diagha iza uari akuvagha egha kamaghin me migei, “E manmaghin damuam? Gumazir kam mirakelin avirim gami! 48 E kamaghin aneteghti an arazir kam damuvira ikiti, eghti gumazamiziba bar nighnizir gavgavim an ikiam. Eghti Romın gumazir ekiaba iziva en

Godin Dipenim ko en adarasi saram asighasigham.”

49 Ezi men tongin gumazir mam, an ziam Kaiafas, an azenir kamın ofa gamir gumazir ekiabar dapanim. A kamaghin me migei, “Ia fofoziba bar puvati. 50 Ia ti arazitam gifozir puvati, a ian akurvaghham. Puvatightima, en adarazi bar ovegham.”

51 Kaiafas uabi uan nighnizimin akar kam mikemezir puvati. A azenir kamın ofa gamir gumazir ekiabar dapanimin iti. Egha an arazir Godin akam inigha izimin mirara migia ghaze, Iesus a Judabar akurvaghshi aremegham. 52 Ezi Iesus Judabar akurvaghshivira aremeghan kogham. Puvati. A Godin borir tintinibar itiba bagh aremegh me akuvaghti me vamiran otogham. 53 Ezi dughiar kamın ghuava gumazir aruaba Iesus misuegtima an aremeghasa tuaviba buria egha akabar kiri.

54 Kamaghin amizi Iesus Judabar tongin uabi azenim gatigha aruir puvati. Egha a nguibar kam ategha egha a ghua gumaziba itir puvatizir danganim boroghira itir nguibar mamın iti. Nguibar kam, an ziam Efraim. Ezi a uan suren gumaziba ko, me nguibar kamın iti.

55 Ezi God Israelbagh Itazir Dughiamın isar ekiam roghira ize. Kamaghin

11:45: Jo 4:48, 7:31

11:46: Lu 16:31

11:50: Jo 18:14

11:51: Stt 50:20

11:52: Ais 49:6, Jo 10:16, 17:21, Ef 2:14-17, 1 Jo 2:2

11:53: Jo 5:18

11:54: 2

Sto 13:19, Jo 4:1-4, 7:1

11:55: 2 Sto 30:17, Jo 2:13, 5:1, 6:4, Ap 21:26

tintinimîn nguibabar gumamaziziba Jerusalemîn ghua, Godin damazimîn uari zuasa ghue. ⁵⁶ Egha me Iesus bagha ruiavira iti. Me Godin Dipenimîn miriamin aven tuivighav ikia, egha me uarir tongin kamaghin uarir azangsisî, "Ia manmaghin nighnisi? A ti izi isar ekiamin dughiamin ganam, o puvatigham?" ⁵⁷ Ezi gumazir aruaba ko Farisiba me gumamazizibav kemegha gifa, gumazitam danganir Iesus itim gifogh, egh me mikemegh. Eghti me an suiragh kalabus darighasa.

12

Maria mughuriar aghuim zuir borem Iesusin dagarimninge

(Matyu 26:6-13 ko Mak 14:3-9)

¹ Ezi 6 plan dughiaaba ikiavira itima, ezi God Israelbagh Itazir Dughiamin isar ekiam otivasa. Ezi dughiar kamîn Iesus Betanin nguibamin ghu. Betani a Lasarusin nguibam, a gumazir Iesus mozimin a gamizima a ua dikavizim.

² Ezi me nguibar kamîn Iesusin ziam fasa dagheba isai. Ezi Marta dagheba tui. Ezi Lasarus, a gumazir Iesus ko dakozimin apiaghav ikia apibar mav. ³ Ezi Maria, mughuriar aghuim zuir

borem, a misevir mamîn ikia bar izivagha, egha a bar dikirigha egha an ivezim bar pin ko. Egha an a inigha iza Iesusin dagarimninge, egha uan dapanir arizimin anedisi. Ezi borer kamîn mughuriar aghuim dipenim bar akoro. ⁴ Ezi an suren gumazir mam, a Judas Iskariot, a gumazir kam a gin Iesus isa apanibar agharim gati, a kamaghin migei, ⁵ "Manmagh sua e borer kam isa 300 silvan dagiaba bagh anemangan aghua, eghti e an dagiaba inighiva gumazir onganarazibar aningam?" ⁶ Judas onganarazir gumazibagh nighnizir puvati, egha a kamaghin migei. Puvati. An okimakiar gumazim. Egha Iesusin adarazir dagiabar mitarim an gara iti, egha dughiar maba a da okei. ⁷ Ezi Iesus akar kam baregha egha kamaghin migei, "Amizir kam atakigh! Eghti a bizir an amizir kamîn nighnizim ikivira iki mangi dughiar ki aremeghti me na mozim datigham. ⁸ Gumazir onganaraziba ia ko ikivira ikiam. Eghti ko, ki ia ko zurara ikivira ikian kogham."

Ofa gamir gumazir ekiaba Lasarus misueghti an aremeghasa, akam misosi

⁹ Ezi Judan avirir ekiam oregha me fo, Iesus Betanin nguibamin iti. Ezi me a bagha izi. Me Iesusin ganasavira

izir puvati. Me fo, Iesus faragha Lasarus mozimın a gamizima a ua dikafi. Ezi me uaghan Lasarusın ganasa. ¹⁰ Kamaghın ofa gamir gumazir ekiaba uaghan Lasarus misueghti an aremeghasa akam misosi. ¹¹ Me fo, Judan aviriba Iesus Lasarus gamizir bizim ginighnisi, egha me ofa gamir gumazir ekiaba ategha akirim ragha me gasara, egha me nighnizir gavgavim Iesusın iti. Bizir kam bagha me Lasarus misoghasava ami.

*Iesus atrivimın min
Jerusalemın aven zui*

*(Matyu 21:1-11 ko Mak
11:1-11 ko Luk 19:28-40)*

¹² Ezi gumazamizir aviriba God Israelbagh Itazir Dughiamın isar ekiamın ganasa iza Jerusalemın iti. Boghınaronra Iesus Lasarusın dipenimin ame. Ezi datirighın gumazamiziba kamaghın oraki, Iesus roghira iza Jerusalemın otivasa. ¹³ Ezi me uan agharibar okavir aghuabar suigha ghua tuavimın Iesus bativasa, egha me kamaghın dei,

“Godın ziam fi!

Gumazir Ekiamın ziamın
izir kam, God deravira
a damu.

A Israelbar Atrivim!”

¹⁴ Egha Iesus donkin mam inigha egha a gaperagha

zui. Godın Akınafarim bizir kamın gun migei,

¹⁵ “Ia Saionın nguibamın gumazamiziba, ia atiatingan marki.

Ia gan. Ian Atrivim a izi.

A donkin igiam
gaperagha izi.”

¹⁶ An suren gumaziba, me dughiar kam akar kamın mingarim gifozir puvati. Egha gın God ziar ekiam isa Iesus ganigha gıvazima, ezi me akar Godın Akınafarımın itim ginirigha egha me fo, a Iesusra migei. Egha me ua bizir gumaziba Iesus gamizim ginighnisi.

¹⁷ Lasarus aremegha egha mozimın itir dughiam, gumazamizir avirim Iesus ko ikia egha Iesusın garima, a Lasarus mozimın an diagha a gamizima a ua dikafi. Ezi datirighın gumazamizir kaba, Iesus amizir bizir kamın gun mıgiavira iti. ¹⁸ Ezi gumazamiziba orazima a mirakelin kam gami, ezi kamaghın me ghua tuavimın a bato. ¹⁹ Ezi Farisiba ganigha, egha me uarir tongın kamaghın uariv gei, “Ia an gan! Bizir e damuamin kam, a datirighın otoghan kogham. Gumazamiziba bar ghua an gın zui.”

*Grighın marazi Iesusın
ganasa*

²⁰ Ezi dughiar kamın, gumazamiziba isar ekiamın Godın ziam fasa Jerusalemın

ghuavanabo, ezi men tongin, Grighin marazi uaghan iti. ²¹ Egha Grighin gumazir kaba Filip bagha ize. (Filip a Betsaidan nguibamin gumazim, a Galilin Distrighin iti.) Egha me kamaghin a migei, "Gumazir ekiam, e Iesusin ganasa ifonge." ²² Ezi Filip ghua Andru mikeme. Egha Andru, Filip ko aning ghua Iesus migei.

²³ Ezi Iesus kamaghin aningin akam ikara, "Dughiar Gumaziba Otarim ziar ekiam iniamim, an otogha gifa. ²⁴ Ki guizbangira ia migei, witin ovizitam nguazim girigh egh aremeghan koghiva, a uabira ikiam. Egh an aremegh, a uam aghungiva egh witin ovizir aviriba misivam. ²⁵ Gumazir uabira uan mikarzim gifongezim, an aremegham. Ezi gumazir nguazir kamin ikia uabi uan mikarzim aghuazim, an angamra itir ikirimirimin suiragh mangi zurara ikivira ikiam. ²⁶ Ezi gumazir nan ingangarim damuasa ifongezim, a nan gin izi. Egh nguibar ki itim, nan ingangarir gumazim uaghan na ko ikiam. Ezi gumazir nan ingangarim gamim, Afeziam ziar ekiam a daningam."

Iesus uan ovevem migei

12:23: Jo 13:31-32, 17:1 **12:24:** 1 Ko 15:36 **12:25:** Mt 10:39, 16:25, Mk 8:35, Lu 9:24, 17:33 **12:26:** Jo 14:3, 17:24, 1 Te 4:17 **12:27:** Sng 6:3, 42:5, Mt 26:38, Lu 12:50, 22:53, Jo 18:37 **12:28:** Mt 3:17 **12:29:** Ap 23:9 **12:30:** Jo 11:42
12:31: Mt 12:29, Lu 10:18, Jo 9:39, 14:30, 16:11, Ap 26:18, Ef 2:2 **12:32:** Jo 3:14, 8:28, Ro 5:18, Hi 2:9 * **12:32:** (12:32) Iesus ghaze, "Gumaziba na fegh ter ighuvimin na aguragham." Tuavir kamra, God a feghti an an Nguibamin mangi, egh bar pin ikiam. Ni Filipai 2:9-11in gan. **12:33:** Jo 18:32

²⁷ Ezi Iesus ua kamaghin migei, "Datirighin nan navim bar osemegha nighnizir aviriba iti. Egha ki manmagh mikimam? Ki ti kamagh mikimam, 'Afeziam, ni bizir na bativamim batokegh?' Puvati. Ki kamaghin mikiman kogham. Osimtizir dughiar kamin otivim, a na bativam. Bizir kam bagha ki ize. ²⁸ Afeziam ni uan ziam damuti, an ekefegh!"

Iesus mikemegha givazima, ezi tiarir mam Godin Nguibamin zaghira ghaze, "Ki uan ziam gamizima an ekeveghe gifa, eghti ki ua kamaghin damuam." ²⁹ Ezi gumazamizir roghira tughav itiba, me tiarir kam baraki, egha me kamaghin migei, "Ararim dagara!" Ezi marazi ghaze, "Enselin mam a migei!"

³⁰ Ezi Iesus kamaghin akam ikara, "Akar ia datirighin oraghazir kam, a nan akurvaghasa izezir puvati. A ian akurvaghasa ize. ³¹ Datirighin God nguazir kamin gumazamizibar araziba tuisigham. Egh nguazir kam gativazir gumazir dapanim Satan a batuegham. ³² Datirighin ki nguazimin iti, ezi gin me na fegh ter ighuvimin na aguragham, eghti dughiar kamin ki gu-

mazamiziba bar me damuti me na bagh izam.”* 33 (Iesus migirigiar kam gamua egha arazir an ovengamimin gun migei.)

34 Ezi gumazamiziba kamaghin an akam ikara, “E kamaghin Moses Osirizir Arazibar akam baraki, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim otogh, egh a iki mamaghira ikiam. Egha manmagh sua ni ghaze, ‘Me Gumazibar Otarim fegh ter ighuvimin aneguragham?’ Gumazibar Otarir kam, a bar tinara?”

35 Ezi Iesus kamaghin me migei, “Dughiar ovezimin angazangarim ian tongin ikiam. Datirighin angazangarim ian ikiavira iti, ezi ia angazangarimin aven daru. Puvatighti, mitatem ia avaragham. E fo, gumazim mitatemin arui, a fozir puvati, a managh zui. 36 Angazangarim datirighin ia ko ikiavira iti, eghti ia nighnizir gavgavim angazangarimin iki. Kamaghin ia angazangarimin gumazamizibar min otivigham.”

Judan gumazir avirim nighnizir gavgavim Iesusin itir puvati

Iesus gumazamiziba ko mikemegha givagha, egha me ategha ghua men modo. 37 Me an garima a mirakelin avirim gami. Ezi me nighnizir gavgavim an itir puvati.

38 God kamagh sua, an akam inigha izir gumazim Aisaian akam guizbangira otogham. Aisaia kamaghin mikeme,

“Ekiam, tina en akam nighnizir gavgavim an iti?

Egha tina Ekiamin garima, a uan gavgavim an aka?”

39 Kamaghin amizi me nighnizir gavgavim Iesusin ikian aghua. Ezi bizir kamın mingarim, Aisaia uaghan akar igharazim an osiri. A kamaghin migei,

40 “God kamagh sua, me bizitamin ganan koghiva, egh me naviba akamin mingarim gifoghan kogham.

Egh me navibagh iragh egh ua na bagh iziti, ki me damighti me ua deraghan kogham.

Kamaghin God men damazibagh amizi da okafi, ezi me gari puvati.

Egha men nighnizibagh amizi me ongani.”

41 Aisaia Iesusin angazangarim ko gavgavimin ganigha, kamaghin an an gurara migei. 42 Guizbangira, gumazir dapanir avirim uaghan nighnizir gavgavim Iesusin iti. Egha me Farisibar atiatigha, egha uan

12:34: Sng 89:4, 89:36, 110:4, Ais 9:9, 53:8, Ese 37:25, Dan 2:44, 7:14, Mai 4:7

12:35: Jer 13:16, Jo 1:9, 7:33, 8:12, 11:10, Ef 5:8, 1 Jo 2:10-11 12:36: Ef 5:8

12:37: Jo 2:11 12:38: Ais 53:1, Ro 10:16 12:40: Ais 6:9-10, Mt 13:15 12:41:

Ais 6:1 12:42: Jo 7:48, 9:22

nighnizir gavgavimin gun migeir puvati. Me ati-atigha ghaze, Farisiba men anogoreghti me ua God ko migeir dipenimin aven ikian kogham. ⁴³ Gumaziba men ziaba fasa me bar ifonge, egha God men ziaba fasa me ifongezir puvati.

Akar Iesus mikemezim, a gumamazizibar araziba tuisigham

⁴⁴ Ezi Iesus kamaghin diagha ghaze, "Gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a nighnizir gavgavim narara itir puvati. A nighnizir gavgavim Afeziar na amadazi ki izezim uaghan an iti. ⁴⁵ Ezi gumazir nan garim, a uaghan Afeziar na amadazi ki izezimın gari. ⁴⁶ Ki kamagh sua, gumazir nighnizir gavgavim nan itiba, me bar mitatemın ikian kogham. Bizir kam bagha ki angazan-garimın min nguazir kamın ize.

⁴⁷ "Gumazitam nan akam baregha egha nan gin zuir puvati, ki jasin min a tuisighan kogham. Ki nguazimın gumamazizibar jasin ikiasa izezir puvati. Ki men akurvaghasa ize. ⁴⁸ Ezi gumazim akirim na gasara egha nan akam in-izir puvati, a kot iti, eghti jas a tuisigham. Akar ki mikemezim, a nguazim

gıvaghamin dughiamın an an araziba tuisigham. ⁴⁹ Ki uabi uan nighnizimın migeir puvati. Afeziam na amadazi ki ize. A uabi akaba bar na mikeme, ezi ki dar gun migei. ⁵⁰ Ezi ki fo, Afeziamın akam a gumamazizibagh amima, eghti gin me zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Kamaghin ami, akar ki mikemezir kaba bar, ki Afeziam na mikemezi moghin ki dagh ami."

Jesus kamaghin suren gumazibav migia ghaze, a me ategh ua Afeziam bagh mangam

13

(Sapta 13-17)

Iesus uan suren gumaz-ibar dagariba rue

¹ Dughiar kam, God Israelbagh Itazir Dughiam a gurumizaraghan otivam. Ezi Iesus fo, a mangamin dughiam otozi, a nguazir kam ategh uan Afeziam bagh mangasava ami. A uan gumamazizir nguazir kamın itiba a fomira bar me gifonge, egha me gifueghavira ikia ghua an areme. ² Ezi guaratizir kamın me apa iti. Satan faragha nighnizir Iesus isi apanibar agharim darighamim isa Judasin

12:43: Jo 5:44 **12:44:** Mt 10:40, Mk 9:37, 1 Pi 1:21 **12:45:** Jo 14:9 **12:46:** Jo 3:19, 8:12, 9:5, 9:39, 12:35 **12:47:** Jo 3:17, 5:45, 8:15, 8:26 **12:48:** Lo 18:19, Mk 16:16, Lu 10:16, Hi 4:12 **12:49:** Lo 18:18, Jo 8:38, 14:10 **12:50:** Jo 8:26-28
13:1: Mt 26:2, Jo 7:30, 12:23, 15:13, 17:1, 17:11, Fl 2:8, 1 Jo 3:16 **13:2:** Lu 22:3, Jo 13:27 **13:3:** Mt 28:18, Jo 3:35, 16:28, Ap 2:36, 1 Ko 15:27, Hi 2:8

navim gatigha gifa. Judas, a Saimon Iskariotin otarim. ³ Iesus kamaghin fo, Afeziam bizibar amuamin gavgavim bar a isa a ganingi. A uaghan kamaghin fo, God anemadazi a ize, egh a ua God bagh mangam. ⁴ Kamaghin amizima Iesus dagher dakozim ategha dikafi, egha uan korotiar ruarim suegha, egha taulin mam inigha uan ivariam ike. ⁵ Egha dipam itarir mam ginge, egha maghira uan suren gumazibar dagariba ruegha, egha taulin a uan ivariam amighirizimin da adisi. ⁶ Egha a Saimon Pita bagha ize. Ezi Pita an azara, "Ekiam, nirara nan dagariba ruam?"

⁷ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Bizir ki amim, ni datirighin a gifozir puvati. Egh ni gin a gifogham."

⁸ Ezi Pita a migei, "Ni nan dagariba ruan marki. Bar marki!"

Ezi Iesus kamaghin akam ikara, "Ki nin dagariba rueghan koghtima, eghti ni na ko ikian kogham."

⁹ Ezi Saimon Pita a migei, "Ekiam, ni kamaghin nan dagaribara ruan marki. Ni nan dagariba ko dafariba ko dapanim sara, bar da ruam!"

¹⁰ Ezi Iesus a migei, "Gumazir ruegha givazim, a zue, a ua ruan marki. A

pura dagaribara ruegh egh bar zuegham. Ezi ia bar moghira zuegha givagha iti. Ezi ian gumazir vamira, a zuezir pu." ¹¹ (Iesus gumazir a isi apanibar agharim darighamim, an a gifogha gifa. Kamaghin a ghaze, "Ia bar moghira zuezi, ezi ian vavira zuezir puvati.")

¹² Iesus men dagariba ruegha givagha, egha uan korotiar ruarim uam anerugha egha ua ghua uan dapiamin danganim gapera. Egha kamaghin men azai, "Ia, ki ia bagha amizir bizir kamın mingarim gifo, o? ¹³ Ia 'Tisa' na garigha egha 'Ekiam' na garisi. Guizbangira, ki Tisa egha ki ian Ekiam. Egha bar deragha ia kamaghin migei. ¹⁴ Ki, ian Ekiam ko ian Tisa, egha ki ian dagariba rues. Ezi ia uaghan uarira uarir dagariba ruegh. ¹⁵ Ki arazim ian akazi, ezi ia uaghan arazir ki datirighin ia gamizir kamra damu. ¹⁶ Ki guizbangira ia migei, ingangarir gumazir kinitam uan Ekiam gafirazir puvati. Ezi akam inigha izir gumazitam, a gumazir anemadazir a ghuzim gafirazir puvati. ¹⁷ Ezi datirighin ia arazir ki amizir kamın mingarim gifogha gifa, kamaghin ia deraghvira an gin mangiva, egh ia bar akuegham.

¹⁸ "Ki bar ia migeir pu-

13:4: Lu 22:27, Fl 2:7-8 **13:6:** Mt 3:14 **13:8:** 1 Ko 6:11, Ef 5:26, Ta 3:5, Hi 10:22
13:10: Jo 6:64, 6::70-71, 15:3 **13:13:** Mt 23:8-10, Lu 6:46, 1 Ko 8:6, 12:3, Fl 2:11
13:14: Mt 20:28, Lu 22:27, Ro 12:10, Ga 6:1-2, 1 Pi 5:5 **13:15:** Mt 11:29, Fl 2:5, Kl 3:13, 1 Pi 2:21, 1 Jo 2:6 **13:16:** Mt 10:24, Lu 6:40, Jo 15:20 **13:17:** Mt 7:24, Je 1:25 **13:18:** Sng 41:9

vati. Ki gumazir ki ua bagha misevezibagh fo. Egha ki kamaghin fo, akar Godin Akinafarimin itim, a guizbangiram otivam. Akar kam kamakin 'Gumazir na ko dagheba apim, nan apanimin oto.'¹⁹ Bizir kam tighar otivam, ezi ki datirighin ia mikemegha gifa. Eghti kamaghin a gin otoghamin dughiam, ia kamaghin nighnizir gavgavim iki fogh, Ki Uabi Ki Kamaghin Iti.*²⁰ Ki guizbangira ia migei, gumazir manam ingangarir gumazir ki amadazim inigh, egha deravira a gami, gumazir kam na inigha egha deravira na gami. Egha gumazir na inizim, a Godin na amadazi ki izezim a ini."

Judas Iesus isi apanibar agharim darigham.

(Matyu 26:20-25 ko Mak 14:17-20 ko Luk 22:21-23)

²¹ Iesus mikemegha gifa, ezi an navim bar a baseme. Egha bighavira kamaghin migei, "Ki guizbangira ia migei, ian tav na isiva gumazir nan apanim gamibar agharim darigham."

²² A kamaghin mikemezi, an suren gumaziba vaghvagha uari uarir gari. Me fozir puvati, Iesus tina migei.²³ Egha suren gumazibar mav, gumazir Iesus bar ifongezim, a bar Iesusin boroghira iti. ²⁴ Ezi Saimon

Pita benim akuigha egha a migei, "Ni an azaragh, a tina migei?"

²⁵ Ezi suren gumazir kam uan dapanim isa Iesusin afarizim boroghiram atigha, egha kamaghin an azara, "Ekiam, ni tina migei?"

²⁶ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Ki dagher otevir kam inigh egh diparsizim darugh, egh gumazitam daningam. A gumazir kamra, ki a migei." Egha a dagher otevim isa diparsizim garu, egha Judas ganingi, a Saimon Iskariotin otarim. ²⁷ Ezi Judas dagher kam inigha givazima, ezi dughiar kamra Satan an navir averiamin aven ghua a gapasa. Ezi Iesus kamaghin a migei, "Bizir ni damuasa ifongezim, ni zuamira a damigh!"²⁸ Gumazir dakozimin apiaghav itiba, me bar akar Iesus Judasin mikemezir kam baregha, egha me akamin mingarim gifozir puvati.²⁹ Judas dagiabar mitarimin gari. Ezi marazi ghaze, Iesus ti isar ekiam bagha bizibagh ivezasa a mikeme, o a mangi biziba gumazir onganarazibar aningam. ³⁰ Ezi Judas dagher otevir kam inigha givagha, egha zuamira azenan ghu. Ezi aminim pirizi mitatem otogha gifa.

Iesus arazir igiam suren gumazibagh anidi

13:19: Jo 14:29, 16:4 * **13:19:** (13:19) Ni akar Jon 8:24in itimin gan. **13:20:** Mt 10:40, 25:40, Mk 9:37, Lu 9:48, 10:16 **13:21:** Mt 26:21, Mk 14:18, Lu 22:21, Jo 12:27, Ap 1:17, 1 Jo 2:19 **13:23:** Jo 19:26, 20:2, 21:7, 21:20, 21:24 **13:27:** Lu 22:3, Jo 6:70, 13:2 **13:29:** Jo 12:6 **13:31:** Jo 12:23, 14:13, 1 Pi 4:11

31 Judas azenan ghugha givazima, ezi Iesus migei, "Datirighin Gumazibar Otarimin ziar ekiam azenan oto. Ezi God uan Otarim isa gumazamizibar akazi Otarim me damuti me fogham, God ziar bar ekiam iti. 32 Eghti God uabi uan Otarim isi gumazamizibar akaghti me fogham, Gumazibar Otarim ziar ekiam iti. Egh God zuamira a damigham. 33 Nan boriba, dughiar otevimra ki ia ko ikiam. Eghti ia na buriam. Ki Judabav mikemezi moghin, akar kamra ki ua ia migei, ia danganir ki mangamim, ia an mangan kogham. 34 Ezi datirighin ki arazir igiam ia ganidi, a kamakin, ia uari uarigh ifongegh. Ki bar ia gifonge, ezi kamaghira ia uari uarigh ifongegh. 35 Ia uari uarigh ifongeghti, gumaziba bar arazir kamin ganigh fogh suam, ia nan suren gumaziba."

Iesus ghaze, Pita akirim ragh a gasaragham

(Matyu 26:31-35 ko Mak 14:27-31 ko Luk 22:31-34)

36 Ezi Saimon Pita kamaghin Iesusin azara, "Ekiam, ni managh mangam?"

Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Nguibar ki mangamim, ni datirighin nan gin an mangighan kogham. Egh ni gin nan gin izam."

37 Ezi Pita an azara, "Ekiam, manmagh amizima ki datirighin nin gin mangighan kogham? Ki ni bagh aremeghasa ifongeh."

38 Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Ni ghaze, ni ti na bagh aremegham? Ki guizbangira ni migei, tuarim tighar akegham, eghti ni dughiar pumuningin ko mizekimin kamaghin mikimam, ni na gifozir puvati."

14

Iesus, an Afeziam bagha zuir tuavim

1 Ezi Iesus ua kamaghin uan suren gumazibav gei, "Ia nighnizir aviribar amuva osiman marki. Ia nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh uaghan nighnizir gavgavim nan iki. 2 Nan Afeziamin dipenimin danganir aviriba iti, ezi ki mangiva ia bagh danganibar kiram. Bizir kam guizbangira puvatizi, ezi ki ia mikemeghan koghai. 3 Ki mangiva ia bagh danganim akirighiva, egh ua izi ia inigh mangiti ia na ko ikiam. Egh nguibar ki ikiamim, ia uaghan na ko an ikiam. 4 Ezi ia nguibar ki zuim, ia an tuavim gifogha gifa."

5 Ezi Tomas a migei, "Ekiam, e fozir pu, ni managh zui, kamaghin e manmaghin tuavir ni zuim gifogham?"

⁶ Ezi Iesus kamaghin a migei, "Ki uabi ki tuavim, egha ki guizin akamin mingarim, egha ki ikirimirir aghuimin mingarim. Ezi gumazitam tuavir igharazimin Afeziam bagh mangigham kogham. Puvati. Kirara ki Afeziam bagha zuir tuavim. ⁷ Eghti ia na gifoghiva, egh uaghan nan Afeziam gifogham. Ezi datirighin tugha ghua, ia nan Afeziam gifofogha, egha an gari."

⁸ Ezi Filip ghaze, "Ekiam, ni Afeziam en akagh, eghti e uan damazibar an ganika, eghti e ua nin azangan kogham."

⁹ Ezi Iesus a migei, "Filip, dughiar ruarimin ki ia ko iti, ezi ia ti na gifozir puvati? Gumazim nan gari, an Afeziamin gari. Ezi manmagh sua ni ghaze, 'Ni Afeziam en akagh?' ¹⁰ Filip, ni ti nighnizir gavgavim iki fogh suam, ki Afeziamin aven itima Afeziam nan aven iti? Akar ki ia migeiba, ki uan nighnizimin dav geir puvati. Afeziar nan aven itim, a uabi uan ingangarim gami. ¹¹ Ia nighnizir gavgavim akar kam in iki, ki Afeziamin aven iti, ezi Afeziam nan aven iti. Puvatighti, ia nan ingangarir ki amibagh nighnigh, eghti ingangarir kaba ian nighnizir gavgavibar amuti da gavgavigham. ¹² Ki bar guizbangira

ia migei, gumazir nighnizir gavgavim nan itim, a uaghan ki amir ingangarir kabar amuam. Ki uan Afeziam bagh mangam, kamaghin amizi, ingangarir ekiar gumazir kam damuamiba, da ingangarir ki amibagh afiragham. ¹³ Ki kamagh sua, Afeziam ziar ekiam uan Otarimin ingangarimin a iniam. Kamaghin ia nan ziamin biziba bagha azaraghti, ki dar amuam. ¹⁴ Ia nan ziamin bizitam bagh nan azangsighti, ki a damuam."

Iesus ghaze, a Godin Duam amadaghti a izam

¹⁵ Egha Iesus ua kamaghin migei, "Ia bar na gifueghiva, egh ia deravira nan akaba baragh dar gin mangam. ¹⁶ Eghti ki Afeziamin azangsighti, a gavgavim ia daningamin Akurvazir mam ia bagh anemangam. Eghti a ia ko iki mamaghira ikiam. ¹⁷ Ezi Akurvazir kam a Godin Duam, a guizin akam migeir Duam. Ezi nguazir kam in gumazamiziba me an ganighan koghiva, egh a gifoghan kogham, kamaghin me a inighan kogham. Ezi iarara, a ia ko iti, egh a ian navir averiabar aven ikiam. Kamaghin ia a gifo.

¹⁸ "Ki ia ateghti ia uarira ikian kogham, mati borim

14:7: Jo 8:19 **14:9:** Jo 12:45, Kl 1:15, Hi 1:3 **14:10:** Jo 7:16, 8:28, 10:38, 12:49, 14:24, 17:21-23 **14:11:** Jo 5:36, 10:38, 14:20 **14:12:** Mt 21:21, Mk 16:16-20, Lu 10:17 **14:13:** Mt 7:7, Lu 11:9, Jo 15:7, 15:16, Je 1:5, 1 Jo 3:22 **14:15:** Jo 14:21-23, 15:10, 15:14, 1 Jo 5:3 **14:16:** Jo 14:26, 15:26, 16:7, Ro 8:15, 8:26 **14:17:** Mt 10:20, Jo 16:13, Ro 8:26, 1 Ko 2:14, 1 Jo 2:27, 4:6 **14:18:** Mt 28:20, Jo 14:3, 14:28

amebam ko afeziam puvatizi moghin. Puvati. Ki ua ia bagh izam. ¹⁹ Dughiar ovezimín nguazimín gumazamiziba ua nan ganam kogham. Eghti ia nan ganam. Ki angamra iti, eghti kamaghin ia uaghan angamra ikiam. ²⁰ Ezi dughiar kamín ia kamaghin fogham, ki uan Afeziamín aven iti, ezi ia nan aven iti, mati ki ian aven iti moghin. ²¹ Ezi tina nan akam baragha egha an gin zui, gumazir kam a bar na gifonge. Egha gumazir na gifongezim, nan Afeziam a gifuegham. Eghti ki uaghan a gifuegham, egh ki uabi isiva an akagham.”

²² Iesus kamaghin mikeme, ezi Judasin igharazim (a Judas Iskariot puvati) a kamaghin Iesusin azara, “Ekiam, manmagh su ni uabi isiva en akaghasa, egha ni uabi isiva nguazimín gumazamizibar akaghan aghua?”

²³ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Gumazitam na gifueghiva, egh deraghvira nan akamín gin mangam. Eghti nan Afeziam bar gumazir kam gifuegham. Eghti ga iziva a ko iki mamaghira ikiam. ²⁴ Gumazim na gifongezir puvati, a deravira nan akamín gin zuir puvati. Ezi akar ia oraghizir kam, ka nan akam puvati. Kar Afeziamín akam, a na

amadazi ezi ki ize.

²⁵ “Dughiar ki ia ko ikiavira itim, ki bizir kabar gun ia mikeme. ²⁶ Ezi Gavgavim ia Daningamin Akurvazir Gumazim, a Godin Duam. Ezi nan ziamín, Afeziam anemadaghti a izam. A biziba bar ian sure damuam. Eghti akar ki ia mikemeziba, a ian sure damuti ia uam a dagh nighnigham.

²⁷ “Ki ia ataghraghasa, egha ki navir amirizim ia ganidi. Ezi nan navir amirizir ki ia ganidim, a nguazimín gumaziba anidi moghin puvati. Kamaghin amizima, ia nighnizir aviribar amuva egh osiman marki, egh atiatingan marki. ²⁸ Ezi ia akar ki ia ganingizir kam baregha gifa, ‘Ki ia ategha egha ki zui, egh ki ua ia bagh izam.’ Egh ia bar na gifueghti, eghti akar kam ia damuti ia bar akuegham. Afeziamín gavgavim bar ekevegha egha nan gavgavim gafira, kamaghin, ki uan Afeziam bagha zui. ²⁹ Ki kamagh sua, bizir kam gin otoghti, eghti ia an ganigh nighnizir gavgavim nan iki. Kamaghin ki datirighin bizir kam tighar otivamin dughiamín, ki an gun ia migei.

³⁰ “Nguazir kam gativazir gumazir dapanim, a na gativamin gavgaviba puvati.

14:19: Jo 16:16, 1 Ko 15:20 **14:20:** Jo 10:38, 14:10, 17:21-26 **14:21:** Jo 14:15, 14:23, 15:10, 16:27, 1 Jo 2:5, 5:3 **14:22:** Ap 10:41-42 **14:23:** Mt 18:20, Jo 14:15, 2 Ko 6:16, Ef 3:17, 1 Jo 2:24, MAA 3:20 **14:24:** Jo 5:19, 5:38, 7:16, 12:49 **14:26:** Lu 24:49, Jo 14:16, 15:26, 16:13, 1 Jo 2:20, 2:27 **14:27:** Jo 14:1, 16:33, Fl 4:7, Kl 3:15 **14:28:** Lu 24:51, Jo 14:3, 14:12, 14:18, 16:28, 20:17, Fl 2:6 **14:29:** Jo 13:19, 16:4
14:30: Jo 12:31, 16:11, Ef 2:2

Egha a datirighin izi. Kamaghin amizi, ki ua migirigiar aviriba ia mikiman kogham. ³¹ Ki kamagh sua, nguazimin gumazamiziba kamaghin fogh, ki bar Afeziam gifonge, egha ki bizir Afeziam na mikemezibara dagh ami. Ia dikavigh, danganir kam ategh, e mangam.”

15

Jesus a guizbangira wainin ikarzimin min iti

¹ Ezi Iesus ua kamaghin migei, “Ki uabi ki guizbangira wainin ikarzimin min iti. Ezi nan Afeziam a wainin azenimin ghuavim. ² Ezi nan agharir ber pu-vatiziba, Afeziam vaghav-agma dar ghora da makuri. Egha agharir oviziba itiba, Afeziam vaghavagha a dar ghora da otefi. A ghaze, da zuegh ikiva, egh gin da biva ovizir aviriba ikiam, kamaghin a dar ghoru. ³ Ia zuegha gifa. Akar kam ki ia ganidi, a ia gamima ia zue. ⁴ Ia nan porogh, eghti ki ian porogham. Ezi wainin ikarzimin agharim, a ikarzimin poroghan koghiva, egh a ban kogham. Kamaghira, ia nan poroghan kogh, ia uaghan ban kogham. ⁵ “Ki uabi ki wainin ikarzim, ezi ia wainin aghariba. Ezi gumazim nan

porozi, ezi ki an poro, a zurara bava ovizir aviriba iti. Ezi ia na ategh, ia bizir tam damighan kogham. ⁶ Eghti gumazitam nan poroghan kogh, egh a mati wainin ikarzimin agharim me a makunizi a misingi. Egha me agharir kaba akuva da isava avim mikira egha dagh aboi.

⁷ “Ia nan porogh ikiti, nan akam ian aven ikiam, eghti ia uan ifongiamin bizitam bagh azangam, eghti biziba ia mikemezi moghin otivam. ⁸ Egh ia biva ovizir aviriba iki, egh kamaghin ia nan suren gumazibar min ikiam. Eghti tuavir kam in nan Afeziam ziar ekiam iniam.

⁹ “Afeziam bar na gifonge, ezi arazir kamra ki ia gifonge. Egh ia nan poroghti ki ia gifuegh mamaghira ikiam. ¹⁰ Ki uan Afeziamin araziba ko akabar gin zui, egha an porozi a na gifongezu moghin, ia uaghan nan araziba ko akabar gin mangiva egh nan poroghti ki ia gifuegh mamaghira ikiam.

¹¹ “Nan navir agorogem ian ikiasa ki ifonge. Ezi agoroger kam bar ian navir averiabagh izivagham. Kamaghin amizi ki migirigiar kam ia migei. ¹² Ki ia mikemezir arazimra kara: ki bar ia gifongezu moghin, arazir kamra ia uari uarigh

14:31: Mt 26:46, Jo 10:18, 12:49, Ph 2:8, Hi 5:8 **15:2:** Mt 3:10, 15:13 **15:3:** Jo 13:10, 17:17, Ef 5:26, 1 Pi 1:22 **15:4:** Jo 6:56, Kl 1:23, 1 Jo 2:6 **15:5:** Hos 14:8, Jo 15:16, 2 Ko 3:5, Fl 1:11, 4:13 **15:6:** Mt 3:10, 7:19, 13:42 **15:7:** Mt 7:7, Jo 14:13-14, 15:16, 16:23 **15:8:** Mt 5:16, Jo 8:31, Fl 1:11 **15:10:** Jo 14:15, 14:21-23, 1 Jo 2:5 **15:11:** Jo 16:24, 17:13, 1 Jo 1:4 **15:12:** Jo 13:34, 15:17, 1 Te 4:9, 1 Pi 4:8, 1 Jo 3:11, 3:23, 4:21, 2 Jo 5 **15:13:** Jo 10:11, Ro 5:7-8, Ef 5:2, 1 Jo 3:16

ifongegh. ¹³ Gumazitam uan namakam a gifuegh egh a bagh aremegham, ezi an arazir uarira uari ifongezim, a gumamazir igharazibagh ifongezir araziba bar dagh afira. ¹⁴ Ezi ki ia mikemezi moghin ia ami, egha ia nan namakabar iti. ¹⁵ E fo, ingangarir gumazim bizir an gumazir ekiam amiba, a dagh fozir puvati. Kamaghin amizi ki ua 'ingangarir gumaziba' ia diborir puvati. Akaba bar ki uan Afeziam da, da baregha egha ki ia mikemegha gifa. Kamaghin amizi, ki 'namakaba' ia garisi.

¹⁶ "Ia uari ko ikiasa na misevezir pu. Puvati. Ia nan adarazir ikiasa ki ia misefe. Ezi ki ingangarim ia ganidi, eghti ia mangiva egh biva dagher aviriba iki, eghti ian dagheba ikivira ikiam. Kamaghin ia bizitam uari daningsi nan ziamin Afeziamin azaraghti, a ia daningam. ¹⁷ Kar nan arazim, ki ia ganidi: Ia uari uarigh ifongegh."

Nguazimin gumaziba suren gumazibar apanim damuam

¹⁸ Egha Iesus ua kamaghin migei, "Nguazimin gumaziba ian apanim damuti, eghti ia okinighnighan marki, me faragha uaghan nan apanimin ike. ¹⁹ Ezi ia nguazir kamin gumazibar

min ikezi, nguazimin gumaziba uan adarazigh ifongezim moghin, me ia gifueghai. Ezi ia nguazir kamin gumaziba puvati. Ki ia misevegha gifa, ezi ia nguazir kamin araziba ategham. Kamaghin amizima nguazimin gumamaziba ian aghuagha ian apanim gami. ²⁰ Ia akar ki ia mikemeziba deraghvira da ginighnigh, ingangarir gumazim uan gumazir ekiam gafirazir puvati. Kamaghira me paza na gami, eghti me uaghan pazi ia damuam. Egh me na akam baragham, egh me uaghan ian akam baragham. ²¹ Egha me Afeziam gifozir puvati, a na amadazi ki izes. Ezi ia nan adarasi, kamaghin, me arazir kurar kaba bar dar ia damuam. ²² Ezi ki ti izeghan kogha egha akam me ganizir puvatizi, me arazir kurabar osimtiziba puvatighai. Ezi datirighin me uan arazir kurabar mongan tuaviba puvati. ²³ Ezi gumazitam nan aghuagha nan apanim gami, a uaghan nan Afeziamin aghuagha an apanim gami. ²⁴ Ki men tongin ikia mirakelbagh ami, da gumazir igharazi tam faragha amizir puvatizir ingangariba. Ezi ki men tongin mirakelin kabagh amizir puvatizi, me arazir kurabar osimtiziba puvatighai. Ezi

15:14: Mt 12:50, Jo 14:15, 14:23 **15:15:** Jo 17:26, Ap 20:27 **15:16:** Mt 28:19, Mk 16:15, Jo 6:70, 14:13, 1 Jo 4:10, 4:19 **15:17:** Jo 13:34 **15:18:** Mt 10:22, 1 Jo 3:1, 3:13 **15:19:** Jo 17:14, 1 Jo 4:5 **15:20:** Ese 3:7, Mt 10:24, Lu 6:40, Jo 13:16
15:21: Mt 5:11, 10:22, 24:9, Mk 13:13, Jo 16:3 **15:22:** Jo 9:41, Ro 1:20, Je 4:17
15:23: Lu 10:16, 1 Jo 2:23 **15:24:** Jo 3:2, 7:31, 9:32, 9:41, 14:11

datirighin me mirakelin ki amizibar ganigha gifa, egha me na ko Afeziam sara, gan aghuagha gan apanim gami. ²⁵ Osizirir mam, Judan Arazibar aven iti, a kamaghin migei, 'Gumaziba pura nan apanim gami.' Ezi akar kam guizbangira otivasa, kamaghin me nan apanim gami.

²⁶ "Godin Duar Gavgavim ia Daningamim, a izam. An Afeziam ko iti, ezi ki ia bagh anemangam. A guizbangira migeir Duam, egha an Afeziam ko ikegh izam. Egh a iziva deravira nan araziba ko ingangaribar gun mikimam. ²⁷ Ki faragh ingangarim gamima, ia na ko ikia iza datirighin. Kamaghin, ia uaghan nan gun mikimam.

16

¹ "Ezi ki kamagh sua, ia uan nighnizir gavgavim ataghraghan marki, kamaghin ki bizir kam ia mikeme. ² Me ian anogoreghti ia ua God ko migeir dipenibar aven ikian kogham. Eghti gin dughiam otogham, gumaziba ia misueghti ia aremegham, egh me suam, me Godin ingangarir aghuim gami. ³ Egha me Afeziam gifozir puvati, egha na gifozir puvati. Kamaghin me arazir

kabar amuam. ⁴ Ki kamagh sua, gumaziba gin arazir kabar ia damuti, eghti ia akar ki ia mikemezir kam ginighnigham. Kamaghin, ki datirighin bizir otivamin kaba, dar gun ia mikemegha gifa."

Jesus Godin Duamin ingangarim migei.

Egha Iesus kamaghin migei, "Ki faragha uabi ia ko iti, kamaghin ki bizir kabar gun ia mikemezir puvati. ⁵ Egha datirighin Afeziar na amadazi ezi ki izezim, ki a bagha zui. Ezi ian tav nan azarazir puvati, 'Ni managh zui?' ⁶ Ki akar kam ia mikeme, ezi datirighin ian naviba bar osemi. ⁷ Ezi ki guizbangira ia migei, ki ia ategha zui, kar ian akurvaghamim. Ki fo, ki mangighan koghti, Godin Duar Gavgavim ia Daningamim, a ia bagh izeghan kogham. Egh ki mangighiva, ki ia bagh anemadagham. ⁸ Eghti a iziva nguazir kamın gumazibar amuti me arazir kuramin mingarim ko arazir aghuimin mingarim ko Godin kotiamin mingarim, me dagh fogham ⁹ Arazir kuramin mingarim, a kamakin, me nighnizir gavgavim na itir puvati. ¹⁰ Arazir aghuimin mingarim, a kamakin, ki

15:25: Sng 35:19, 69:4 **15:26:** Lu 24:49, Jo 14:26, 16:7, 16:13, Ap 2:33, 1 Jo 5:6
15:27: Lu 1:2, 24:48, Ap 1:8, 1:21-22, 1 Pi 5:1, 2 Pi 1:16 **16:1:** Mt 11:6, 24:10, 26:31
16:2: Mt 24:9, Lu 6:22, Jo 9:22, 9:34, Ap 8:1, 26:9-11 **16:3:** Jo 15:21, Ro 10:2, 1 Ko 2:8, 1 Ti 1:13 **16:4:** Jo 13:19, 14:29 **16:5:** Jo 7:33, 13:3, 13:36, 14:28, 16:10, 16:16 **16:6:** Jo 14:1, 16:22 **16:7:** Jo 14:16, 14:26, 15:26, Ap 2:33, Ef 4:8
16:9: Jo 3:18, 15:22, Ap 2:22-37 **16:10:** Jo 3:14, 5:32, Ap 2:32, 5:31, Ro 4:25

Afeziam bagh mangighti, ia ua nan ganighan kogham.*

¹¹ Godin kotiamin mingarim, a kamakin, nguazir kam gativazir gumazir dapanim, God kotiamin aven a tuisigha gifa egha ghaze, a ivezir kuram inigh aremegham.

¹² “Ki ia mikimamin akar aviriba iti, ezi datirighin ian nighniziba bar izifa, eghti ia bar da bareghan kogham. ¹³ Ezi Godin Duam, a guizin akam migeir Duam, a iziva, ian nighnizibar amuti ia guizin akaba bar dagh fogham. A uabi uan nighnizimin akatam mikemeghan kogham. Puvati. Akar an oraghizim, akar kamra an an gun mikimam. Egh a bizir gin otivamibar gun ia mikimam. ¹⁴ A nan akam inighiva egh an gun ia mikimam. Egh arazir kamn a nan ziar ekiam ko nan gavgavim, ian akagham. ¹⁵ Afeziamin biziba da bar nan biziba. Kamaghin amizi ki kamaghin ia mikeme, an Duam nan akam inighiva egh an gun ia mikimam.”

Bar akongezir arazim, a navir osimtizimin danganim inigham

¹⁶ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Dughiar bar ovezimin ia ua nan ganighan kogham. Egh dughiar bar otevimin

gin ia ua nan apigham.”

¹⁷ Ezi suren gumazir maba uarira uarir tongin uariv gei, “Ker akar manamin mingarim an a gami? A ghaze, ‘Dughiar bar ovezimin ia nan ganighan kogham. Egh ua dughiar otevimin gin ia ua nan apigham.’ Egha uaghan ghaze, ‘Bizir kamn mingarim, a kamakin, ki Afeziam bagha zui.’” ¹⁸ Egha me migia ghuavira iti, “Dughiar ovezir a mikemezir kam, a bizir tizim? E akar a mikemezir kamn mingarim gifozir puvati.”

¹⁹ Ezi Iesus fo, me an azangsighasa, ezi a me migei, “Ia ti tintinibar akar ki mikemezir kamn mingarim bagha azangsis? Ki kamaghin migei, ‘Dughiar ovezimin ia nan ganighan kogham. Egh gin dughiar otevimin ia uan nan apigham.’ Ia ti bizir kam bagha azai, o? ²⁰ Ki bar guizbangira ia migei, ia puviram aziva arangam. Eghti nguazimin gumazamiziba bar akuegham. Ian naviba osemegham. Eghti ian navir osimtizir kam iraghrighitima navir agorogem otogham. ²¹ Amizim borim batasava amuava, a fo, an mizazim iniamin dughiam otogha gifa. Kamaghin an oseme. Egha an otegha givagha, a ua mizazir

* **16:10:** (16:10) Nguazir kamn gumaziba Iesus isa kot gatigha ghaze, an arazir kuram gami, egh an ovengam. Ezi God Iesus gamizi a ua dikavizi anenigha ghuzi, an a ko iti. Arazir kamra, God gumazibar akagha ghaze, Iesus arazir aghuimram ami. **16:11:** Jo 12:31, Ap 26:18, Ef 2:2, Kl 2:15, Hi 2:14 **16:12:** Mk 4:33, 1 Ko 3:1-2, Hi 5:12 **16:13:** Jo 14:17, 14:26, 15:26, 1 Jo 2:20, 2:27 **16:15:** Mt 11:27, Jo 3:35, 17:10 **16:16:** Jo 7:33, 14:19, 16:10 **16:21:** Ais 26:17

kam ginighnizir puvati. An borim nguazimin otogha gifa, kamaghin amizi a bar akonge. ²² Ezi kamaghira, ia datirighin naviba oseme. Eghti ki ua ian ganti, ian naviba bar akuegham. Eghti tav ian agoroger kam adegan kogham. ²³ Eghti dughiar kamin ia ua bizitam bagh nan azaraghan kogham. Ki guizbangira ia migei, ia bizitam bagh nan ziamin Afeziamin azaraghtima eghti a ia daningam. ²⁴ Ia faragha bizitam nan ziamin azarazir puvati. Ia azangsighiva, egh ia iniam, eghti agorogem bar ian navibagh izivagham.”

Iesus nguazir kamin gavgavim dikabirazi a iraghu

²⁵ Egha Iesus ua kamaghin migei, “Ki akar isin zuimin akar kabar ia gami. Ki gin ua akar isin zuitam ia mikemeghan kogham. Puvati. Ki deravira ia mikimiva, egh Afeziamin ia mikimam. ²⁶ Egh dughiar kamin ia nan ziamin azangsigham. Ezi ki kamaghin migeir puvati, ki ia bagh Afeziamin ko mikimam. Puvati. ²⁷ Afeziam a uabi ia gifonge. Ia a gifongegha ia nighnizir gavgavim nan ikia egha fo, ki Afeziam ko ikegha ize. Kamaghin a ia gifonge. ²⁸ Guizbangira, ki fomira Afeziam ko ikegha, egha ki an ategha nguazimin ize. Egh datirighin ki ua

nguazim ategh, egh ki ua Afeziam bagh mangam.”

²⁹ Ezi an suren gumaziba kamaghin migei, “Are, ni datirighin deravira migei, ni datirighin akar isin zuibav geir puvati. ³⁰ Ezi e datirighin fo, ni biziba bar dagh fo. Gumazitam bizir mam nin azangsighasava amima, ni an nighnizibagh fogha gifa. Ni an azangsigim bagha mizuai puvati, ni fogha gifa. Kamaghin amizi, e nighnizir gavgavim ikia ghaze, ni God ko ikegha egha ni ize.”

³¹ Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ia datirighin nighnizir gavgavim iti, o?

³² Ia oragh. Dughiam a roghira izi, egha a izegha gifa, eghti me vaghvagh ian agintighti ia tintinibar uan nguibabar mangam. Egh ia na ateghti ki uabira ikiam. Ezi Afeziam na ko iti, kamaghin ki bar uabira ikeghan kogham. ³³ Ia nan poroghiv ikiva egh ia navir amirizim ikiasa ki ifonge. Kamagh sua ki akar kam ia mikeme. Eghti ia nguazir kamin ikiti, osimtiziba ia bativam. Egh ian naviba gavgavigh iki! Ki nguazir kamin gavgavim dikabiragha egha anegifa!”

17

Iesus suren gumaziba bagha God ko migei

16:22: Ais 66:14, Lu 24:41, 24:52, Jo 14:1, Ap 2:46, 1 Pi 1:8 **16:23:** Mt 7:7, Jo 14:13, 15:16 **16:24:** Jo 15:11 **16:25:** Jo 10:6 **16:27:** Jo 14:21-23 **16:30:** Jo 2:25, 16:27, 17:8, 21:17 **16:32:** Mt 26:31, 26:56, Mk 14:27, Jo 8:29, 20:10 **16:33:** Jo 14:27, Ro 5:1, 8:37, Ef 2:14, 2 Ti 3:12, 1 Jo 4:4, 5:4 **17:1:** Jo 11:41, 12:23, 13:32

¹ Ezi Iesus suren gumazibav kemegha givagha, egha kogha overiamin gara, egha kamaghin migei, "Afeziam, dughiam izegha gifa. Eghti nin Otarim ziar ekiam ni daningsi, kamaghin ni datirighin ziar ekiam uan Otarim daningh. ² Kamaghin ami, ni gavgavim a ganigha gifa. Ni kamaghin ifonge, a ikirimirir aghuim gumazir ni a ganingiziba, bar me daningam. Kar zurara itir ikirimirir aghuarim. Bizir kam bagha, ni gumazamiziba bar men dapanimin ikiasa anemisefe. ³ Ezi zurara itir ikirimirir aghuarim, a kamakin: Gumazir ikirimirir aghuarir kam iniziba, me ni gifo, ni uabira ni guizbangin God. Egha me Kraisi Iesus gifo, ni anemadazi a ize.

⁴ "Ki nin ziar ekiam ko gavgavim nguazir kamin gumazamizibar akagha gifa. Egha ki, ingangarir ki damuasa ni na ganingizir kam, ki a gamigha gifa. ⁵ Afeziam, fomira nguazim tighar otivam, ki ni ko ikia nan ziam ekefe. Ezi datirighin ni uan damazimin, ni ua ziar ekiam na daningasa, ki ifonge.

⁶ "Ki nin ziar ekiam isa nguazir kamin gumazir ni na ganingizibar aka. Me nin gumazamiziba, ezi ni me na ganigha gifa. Ezi me de-

ravira nin akam baragha an gin zui. ⁷ Egha me datirighin fo, bizir ni na ganingiziba, da bar nirara ize. ⁸ Ezi akar ni na ganingiziba, ki bar da isa me ganingi. Ezi me da ini, egha me guizbangira kamaghin fo, ki fomira ni ko ikegha, egha ki ize. Egha me nighnizir gavgavim ikia kamaghin fo, ni na amadazi ezi ki ize.

⁹ "Ki me bagha ni ko migei. Ki bar nguazimin gumazamiziba bagha ni ko migeir pu. Ki fo, gumazamizir ni na ganingizir kaba, me nin adarasi. Kamaghin amizi, ki me bagha ni ko migei. ¹⁰ Ezi nan gumazamiziba, me nin adarasi. Ezi nin gumazamiziba, me nan adarasi. Ezi gumazamiziba nan gumazamizir kabar gari, me nan ziar ekiam gifo.

¹¹ "Ki datirighin ni bagh izam, egh ki ua nguazimin ikian kogham. Ezi me nguazimin ikiavira iti. Ezi Afeziam, ni bar zue ezi tav nin min itir puvati! Ki kamagh sua, me uari inigh navir vamira iki, mati ni na ko, ga uaning inigha iti moghin. Bizir kam bagha, ni uan ziamin gavgavimin deravira men gan. Kar ziar ni na ganingizim. ¹² Ezi dughiar ki me ko itiba, ki nin ziamin gavgavimin men gari. Kar ziar ni na ganingizim. Ki

17:2: Dan 7:14, Mt 11:27, Jo 6:37, 1 Ko 15:25-27, Fl 2:10, Hi 2:8 **17:3:** Ais 53:11, Jo 5:36-37, 1 Ko 8:4, 1 Te 1:9, 1 Jo 5:20 **17:4:** Jo 4:34, 13:31, 14:13, 14:31, 15:10 **17:5:** Jo 1:1-2, 17:24, Fl 2:6, Kl 1:15-17, Hi 1:3, 1:10 **17:6:** Sng 22:22, Jo 6:37-39, 10:29 **17:8:** Jo 8:28, 12:49, 14:10, 16:27, 16:30 **17:9:** Jo 6:37, 6:44, 1 Jo 5:19 **17:10:** Jo 16:15 **17:11:** Jo 10:30, 13:1, 17:21, 1 Pi 1:5, Ju 1 **17:12:** Sng 41:9, 109:8, Jo 6:39, 13:18, 18:9, Ap 1:20, Hi 2:13, 1 Jo 2:19

bar deravira men garima men tav ovengezir puvati. Ezi gumazir ovengamim, a uabiram ovengam. Ki kamagh sua, nin Akinafarimin itir akam guizbangira otivam, kamaghin gumazir kam ovengam.

13 “Ki datirighin ni bagha izi. Ki kamaghin ifonge, nan agorogem men navibagh izivagh ikiam. Kamaghin, dughiar ki nguazimin itim, ki akar kabav mikeme.

14 “Nin akam, ki me ganigha gifa. Ki nguazir kamın gumazim puvati. Ezi kamaghira, nan gumazamiziba me nguazir kamın gumazamiziba puvati. Kamaghin amizima, nguazir kamın gumazamiziba men aghuagha men apanim gami.

15 Ki, ni nguazir kamın me inigh azenan mangasa nin azangizir pu. Puvati. Ki, ni men ganasa, ki nin azai, eghti Gumazir Kuram pazi me damuan kogham. 16 Ki uabi ki nguazir kamın gumazim puvati. Ezi kamaghira, me nguazir kamın gumazamiziba puvati. 17 Ezi nin akam a bar guizbangira. Ezi ki, ni uan akam damuti a men navir averiabar ingarasa, ki ifonge. Eghti ni me damuti me uari isi ni daningam 18 Ni fomira na amadazi ezi ki izegha nguazir kamın gumazamizibar tongin iti. Ezi kamaghira ni gumazir na

ganingiziba, ki me amadagha ghaze, me nguazir kamın gumazamizibar tongin ikiam. 19 Ki kamaghin ifonge, me bar guizbangira uari isi ni daningam. Bizir kam bagha ki men akurvaghasa, ki bar uabi isa ni ganingi.

20 “Ki gumazir kabara bagha God ko migeir puvati. Ki, gumazamizir men akam baragh egh nighnizir gavgavim nan ikiamiba, ki uaghan me bagha God ko migei. 21 Egha gumazir kaba bar navir vamira ikiasa ki ifonge. Afeziam, ni nan aven itima ki nin aven iti, ezi kamaghira me gan aven ikiasa ki ifonge. Eghti nguazimin gumazamiziba nighnizir gavgavim iki egh fogh suam, ni na amadazi ezi ki ize. Kamaghin ki ghaze, me bar navir vamira iki. 22 Ki ghaze, ni na ko, ga navir vamira iti moghin, kamaghira me navir vamira ikiam. Bizir kam bagha, ni ziar ekiar na ganingizim, ki ziar ekiar kamra isa me ganingi. 23 Ki kamagh sua, nguazimin gumazamiziba fogh suam, ni na amadazi ezi ki ize. Egh fogh suam, ni na gifongezi moghira ni nan adarazigh ifonge. Kamaghin ki men aven iti, ezi ni nan aven iti, ezi arazir kamın me guizbangira navir vamira ikiasa ki ifonge.

17:13: Jo 15:11 **17:14:** Jo 8:23, 15:18-19, 17:16, 1 Jo 3:13 **17:15:** Mt 6:13, Ga 1:4, 2 Te 3:3, 1 Jo 5:18 **17:17:** Sng 119:142, Ap 15:9, Ef 5:26, 1 Pi 1:22 **17:18:** Jo 20:21 **17:19:** 1 Ko 1:2, 1:30, 1 Te 4:7, Hi 10:10 **17:21:** Jo 10:16, 10:38, 17:11, Ro 12:5, Ga 3:28 **17:22:** Jo 14:20, Ap 4:32, 1 Jo 1:3, 3:24 **17:23:** Kl 3:14 **17:24:** Jo 12:26, 17:5, 1 Te 4:17

24 “Afeziam, gumazamizir ni na ganingiziba, me na ko nguibar ki itimin ikiasa ki ifonge. Me nan angazangarir ekiam ko nan gavgavimin ganasa ki ifonge. Dughiar nguazim tighar otivam, ni na gifonge, egha ni angazangarir kam ko gavgavim na ganingi.

25 “Ni Arazir Aghuibara Amir Afeziam, nguazimin gumazamiziba ni gifozir puvati. Ezi ki ni gifo. Ezi nan adarasi, me fo, ni na amadazi ezi ki ize. 26 Ki kamaghin ifonge, me igharazigh ifongezir arazim inigham, ni na gifongezi moghin. Eghti ki uaghan men aven ikiam. Kamaghin ki ni isa men aka, egh ki kamaghin damu mamaghira ikiam.”

Jesus mizazim inigha aremegha egha ua dikafi

18

(Sapta 18-20)

Judas Iesus isa apanibar agharim gati

(Matyu 26:47-56 ko Mak 14:43-50 ko Luk 22:47-53)

1 Ezi Iesus kamaghin God ko mikemegha givagha, egha uan suren gumaziba ko me ghua Kidronin zarim girigha vongin ghu. Ezi dipar kamin vongin azenir mam iti, ezi Iesus uan suren gumaziba ko me azenir kamin aven ghue. 2 Dughiar aviribar

Iesus uan suren gumaziba azenir kamin me batifi. Kamaghin Judas, a Iesus isi gumazir apanibar agharim darighamim, a uaghan azenir kam gifo. 3 Egha Judas, a Romin midorozir gumaziba ko, ofa gamir gumazir ekiaba ko Farisiba amadazir plisin maba, a me inigha danganir kamin ghue. Egha me adenir aviba ko lamba ko midorozir biziba sara suigha zui. 4 Ezi Iesus bizir a bativamiba a bar dagh fo. Egha a sivagha men boroghira ghua egha kamaghin me azai, “Ia tina buri?” 5 Ezi me kamaghin an akam ikara, “E Nasaretin gumazim Iesus buriasa izi.” Ezi Iesus me migei, “Kar kirara.” Dughiar kam Judas, a gumazir Iesus isa me ganidim, a me ko tughav iti. 6 Me Iesus barazi a migei, “Kar kirara,” egha me ua sivagha ghua nguazim gire. 7 Ezi Iesus ua men azara, “Ia tina buri?” Ezi me ghaze, “Nasaretin gumazim Iesus.” 8 Ezi Iesus kamaghin men akam ikara, “Ki ia mikemegha gifa, kar kirara. Kamaghin ia na buriva, gumazir kaba ateghti me mangi.” 9 A kamagh sua an akar fomira mikemezim, an daghem otogham, “Ezi gumazir ni na ganingiziba, men tav ovengezir puvati.” Kamaghin an arazir kam gami.

10 Ezi Saimon Pita

midorozir sabar mam inigha ize, egha uan sabam a mikirigha egha ofa gamir gumazir ekiabar dapanim in ingangarir gumazim misuegha, egha an kuarir guvimin itim atu, ezi a iri. Ingangarir gumazir kam in ziam, Malkus. ¹¹ Ezi Iesus Pita migei, "Ni sabam inigh ua an nodozim darugh. Manmagh ami? Ni ghaze, ki ti Afeziam na ganingizir osimtizir kam inian kogham, o?"

Me Iesus inigha Anas bagha zui

¹² Ezi Rom in midorozir gumaziba ko men gumazir ekiam, ko Judan plisin gumaziba, me Iesus in suighava egha benim in a ike. ¹³ Egha faraghava a inigha Anas bagha ghu. Anas a Kaiafasin ivozir afeziam. Kaiafas a azenir kam in ofa gamir gumazir ekiabar dapanim. ¹⁴ Egha Kaiafas, Judaba kamagh in me mikemezir gumazim, "Kamagh in a dera, gumazir vamira gumazamizibar danganim inigh egh aremegham."

Pita ghaze, a Iesus gifozir puvati

(Matyu 26:69-70 ko Mak 14:66-68 ko Luk 22:55-57)

¹⁵ Ezi Saimon Pita ko suren gumazir igharazir mam, aning Iesus in gin zui. Ofa gamir gumazir ekiabar dapanim, a suren gumazir

kam gifo, ezi kamagh in a Iesus in gin ghua ofa gamir gumazir ekiabar dapanim in dipenim in divazim in aven ghu. ¹⁶ Ezi Pita azenan ikia tiar akam in boroghira tughav iti. Ezi suren gumazir igharazim, a ghua amizir tiar akam in garim mikemegha, egha Pita inigha aven zui. ¹⁷ Ezi amizir tiar akam in garim a kamagh in Pitan azara, "Ni ti uaghan gumazir kam in suren gumazim?" Ezi Pita ghaze, "Puvati. Ki an suren gumazim pu." ¹⁸ Ezi danganim bar orangi. Kamagh in amizi ingangarir gumaziba ko plisin gumaziba me avir mam ati. Egha me avim in fiava an min tuivighav iti. Ezi Pita uaghan me ko tughav ikia egha avim in fia iti.

Ofa gamir gumazir ekiabar dapanim Iesus in kotim gami

(Matyu 26:59-66 ko Mak 14:55-64 ko Luk 22:66-71)

¹⁹ Ezi dughiar kam in ofa gamir gumazir ekiabar dapanim, a Iesus in suren gumaziba ko akar a men sure gamizim bagha, a Iesus in azangsisi. ²⁰ Ezi Iesus kamagh in an akam ikara, "Ki gumazamiziba azenara me mikeme. Egha ki zurara God ko migeir dipeniba ko God in Dipenim in aven gumazamizibar sure gami. Kar danganir Judaba bar

18:11: Mt 20:22, 26:39, 26:42, Mk 14:36, Lu 22:42 **18:13:** Mt 26:57, Lu 3:2

18:14: Jo 11:49-50 **18:15:** Mt 26:58, Mk 14:54, Lu 22:54, Jo 20:3, 21:20, Ap 3:1

18:16: Mt 26:69, Mk 14:66, Lu 22:54 **18:20:** Mt 26:55, Lu 4:15, Jo 7:14, 7:26-28

uari akuviba. Ki modogha akatam mikemezir pu. ²¹ Ezi manmagh amizi ni nan azangsisì? Ni gumazir akar kam baraghizibar azangsigħ. Me ki mikemezir akam gifo.”

²² Iesus kamaghin migeima ezi plisin gumazir mam tughav ikia, egha an an guam a misuegha kamaghin migei, “Ni kamaghin ofa gamir gumazir ekiabar dapanimin akam ikara, kar ti arazir aghuim, o?” ²³ Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ki akar kuratam mikemegħti, egħti ni deravira akar ki mikemezim an gun mikim. Egħti ki migirigiar aghuim damighi, ezi ni tizim bagħa na apese?” ²⁴ Ezi Anas Iesus isa ofa gamir gumazir ekiabar dapanim Kaiafas bagħa anemada. Egha me Iesus ikezir benim firizir puvati.

Pita ua ghaze, a Iesus gifozir puvati

(Matyu 26:71-75 ko Mak 14:69-72 ko Luk 22:58-62)

²⁵ Saimon Pita tughav ikia egha avimin fii. Ezi me kamaghin an azara, “Ni ti uaghan an suren gumazir mam?” Ezi a migei, “Puvati. Ki an suren gumazim puvati.” ²⁶ Ezi ofa gamir gumazir ekiabar dapanimin ingan-garir gumazir mam iti, a Pita

kuarim atuzir gumazimin adarazir mav. A ghaze, “Ki ti nin gani, ni Iesus ko azenimin aven ikes?” ²⁷ Ezi Pita ua migei, “Puvati.” Ezi dugħiar kamra tuarim ake.

Me Iesus inigha Pailat bagħa zui

(Matyu 27:1-2 ko 27:11-14 ko Mak 15:1-5 ko Luk 23:1-5)

²⁸ Egha Judaba Iesus inigha Kaiafasin dipenim ategħa an akua gavmanin dapanir ekiamin dipenimin zui. Ka bar mizaraghara. Egha me ghaze, “E Godin damazimin mizeghiva, egh e God Israel-bagh Itazir Dughiamin isar ekiamin asizim rameghan kogħam.” Kamaghin amizi, me uari gavman dapanir ekiamin dipenimin aven ghuzir puvati.* ²⁹ Me azenan iti, ezi Pailat me bagħa izi, egha kamaghin men azara, “Ia akar manam gumazir kam gasarazi, a kotin iti?”

³⁰ Ezi me kamaghin an akam ikara, “An arazir kuram gamir puvatizi, e ni bagħa a inigha izegħan kogħai.”

³¹ Ezi Pailat kamaghin me migei, “Kamaghin, ia a inigh mangiva uan Arazibagh isin a tuisigh.” Ezi Judaba kamaghin akam ikara, “E gumazir tam puram a misueghiti an aremeghan

18:22: Jer 20:2, Ap 23:2 **18:25:** Mt 26:69-71, Mk 14:69, Lu 22:58 **18:26:** Jo 18:10 **18:27:** Mt 26:74, Mk 14:72, Lu 22:60, Jo 13:38 **18:28:** Mt 27:2, Mk 15:1, Lu

23:1, Ap 3:13, 10:28 * **18:28:** (18:28) Gavmanin faragħa zuir gumaziba, Pailat ko an adarasi, me bar Romin gumaziba. Egha Judabar Arazibar gin zuir puvati. Me Godin damazimin zuegh ikiamin nighniziba puvati. Kamaghin amizi, Judaba kamaghin nighnigha ghaze, me Romin gumaziba ko poroghiva Godin damazimin ti mizegham. **18:31:** Jo 19:6-7, Ap 18:15

kogham.”† 32 (Iesus fomira uan ovengamin arazim migei. A kamagh sua, an akar kam guizbangira otivam, ezi kamaghin Pailat ko Judaba kamaghin uariv gei, ezi bizir kam oto.)

33 Ezi Pailat uamategha gavmanin dipenimin aven ghua, egha Iesusin diazima a izi. Ezi a kamaghin an azara, “Ni Judabar Atrivim, o?”

34 Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ni uabi nighnigha egha ni akar kam gami, o gumazir igharazitam nan gun ni mikeme?”

35 Ezi Pailat kamaghin an akam ikara, “Manmaghin ami? Ni ghaze, ki Judan mav, o? Ni uan adarazi ko ofa gamir gumazir ekiaba, me nin akua na bagha ize. Ni bizir tizim gami?”

36 Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, “Ki nguazir kamin atrivim puvati. Ki nguazir kamin atrivimin ikiai, kamaghin nan ingangarir gumaziba na bagha misoghai, egha tav na isa Judabar agharim gatighan koghai. Ezi ki nguazir kamin atrivibar min ingarir puvati.”

37 Ezi Pailat an azara, “Ezi ni guizbangira atrivir mam, o?”

Ezi Iesus kamaghin akam ikara, “Atrivimin migirigiar kam, kar nin akamra. Amebam na batezi ezi ki nguazir kamin ingangarir vamira damuasa ize. Ingangarir kam kamakin: ki guizin akam akunam. Egha gumazir guizin akamin gin mangamiba, me nan akam barasi.”

38 Ezi Pailat an azara, “Guizin akam, a bar bizir tizimra?”

Pailat ter ighuvimin Iesus gafughasa migei

(Matyu 27:15-31 ko Mak 15:6-20 ko Luk 23:13-25)

Pailat mikemegha givagha egha ua Judaba bagha azenan ghua. Egha kamaghin me migei, “Ki an arazir kuratam batozir puvati. 39 Egha ia, arazir ki gin zuir kam, ia a gifo. Ezi azeniba bar, God Israelbagh Itazir Dughiamin, ki ian arazimin gin ghua gumazir vamira kalabusin a isa azenim gati. Ia ifueghti ki Judabar atrivir kam firigh ia bagh anemangam, o?” 40 Ezi me kamaghin dia ghaze, “Mam puvati! Ni Barabasra a firigh!” (Barabas, a gumazir okeim egha uaghan misosi.)‡

† **18:31:** (18:31) Romin gavman Judabar Nguazim gatifa. Egha me amamangatizi, Judaba uari uan kotin aven bizitabar akiram. Egha me Judabar kotiabar kamaghin anogoroke, me gumazitam bagh mikimti, an aremeghan markiam. Arazir gumazim ter ighuvim gafuzi an aremeghamim, kar Rombar arazimra. **18:32:** Mt 20:19, Jo 3:14, 12:32-33 **18:33:** Mt 27:11 **18:35:** Jo 1:11 **18:36:** Dan 2:44, 7:14, 1 Ti 6:13 **18:37:** Jo 8:47, 1 Ti 6:13, 1 Jo 3:19, 4:6 **18:38:** Mt 27:24, Lu 23:4 **18:39:** Mt 27:15, Mk 15:6, Lu 23:17 **18:40:** Lu 23:19, Ap 3:14 ‡ **18:40:** (18:40) Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, Barabas, a gumazir Judan nguazim bagha Romin gavman ko misozir mav. **19:1:** Mt 20:19, Mk 15:15, Lu 18:33 **19:2:** Lu 23:11

19

1 Ezi Pailat me mikemezi me Iesus inigha a ifozorosi.

2 Ezi midorozir gumaziba dikoniba itir beniba inigha egha atrivimin dapanir asuamin min an ingarigha, an dapanim garu. Egha me korotiar aghevir mam a garu. 3 Egha me an boroghira izegha a migei, "Judabar Atrivim, nirara atrivir ekiam!" Egha me kamaghin migiava an guam apezavira iti.

4 Ezi Pailat ua azenan ghugha kamaghin gumazamizibav gei, "Ia oragh. Ki a inigh ia bagh azenan izam, eghti ia fogham, ki an arazir kuratamin apizir puvati."

5 Ezi Iesus azenan zui. Ezi dapanir asuar me benir dikoniba itimin ingarizim, an an dapanimin ikiavira iti. Ezi korotiar aghevir kam, a uaghan an ikiavira iti. Ezi Pailat me migei, "Ia gan, gumazir kam a kara."

6 Ezi ofa gamir gumazir ekiaba ko plisin gumaziba an ganigha kamaghin dei, "Ter ighuvimin a gafugh! Ter ighuvimin a gafugh!"

Ezi Pailat kamaghin me migei, "Ia uari a inighiva egh ter ighuvimin a gafugh. Ki uabi, ki an arazir kuratamin apizir puvati."

7 Ezi Judaba kamaghin an akam ikara, "A uabi ghaze 'Ki Godin Otarim.' Ezi en Arazibar Osizirir mam iti, ezi

arazir kam kamaghin migei, gumazir kamagh migeim, an aremegham."

8 Ezi Pailat akar kam baregha egha bar atiatingi. 9 Egha a ua ghua gavmanin dipenimin aven ghugha, egha kamaghin Iesusin azai, "Ni nguibar manamin ikegha ize?" Ezi Iesus an akar kam ikarazir puvati.

10 Ezi Pailat a migei, "Manmaghin amizi ni nan akam ikarvaghan aghua? Ki ni firighamin gavgavim iti, egha uaghan ni isiv temer ighuvim gafughamin gavgavim iti. Ezi ni ti bizir kam gifozir puvati?"

11 Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Godin pin itim, a gavgavim ni ganingizir puvatighai, ni na dikabinamin gavgaviba puvatigham. Ezi gumazir na isa nin agharim gatizim, an arazir kuramin osimtizim, a nin arazir kuramin osimtizim, bar a gafira."

12 Pailat akar kam baregha egha Iesus ateghti a mangasa tuaviba buri. Ezi Judaba kamaghin dei, "Ni gumazir kam ateghti a mangiti, ni Sisarin namakam puvati. Guizbangira, gumazim uabira uabi migia ghaze, an atrivim, egha a Sisarin apanim." 13 Pailat akar kam baregha, egha Iesusin akua azenan ghu. Egha a jasin dabirabim gaperaghav iti, danganir kam me "Dagiar

Azuarim” a garisi. (Hibrun akam me ghaze, “Gabata”).

14 Ezi dughiar kam a dughiar me God Israelbagh Itazir Dughiamin isam bagha daghebar amuva bizibar kiram. Kar aruer arizim. Ezi Pailat Judabav gei, “Ia ganigh! Ian Atrivim kara.”

15 Egha me kamaghin dei, “A batokegh! A batueghti a mangi! Ter ighuvimin a gafugh!”

Ezi Pailat men azara, “Ia ifonge, ki ian Atrivim isi ter ighuvimin a gafugham?”

Ezi ofa gamir gumazir ekiaba kamaghin akam ikara, “E atrivir igharaziba puvati. Sisar bar uabira!”

16 Kamaghin amizi Pailat Iesus inigha, me ter ighuvimin a gafughasa, a men agharim gati.

Me Iesus isa ter ighuvimin a gafu

(Matyu 27:32-44 ko Mak 15:21-32 ko Luk 23:26-43)

Ezi me Iesus inigha zui. 17 Ezi a uabi uan ter ighuvim gupugha, egha nguibar ekiam ategha egha danganir mam in zui, an ziam “Dapanir Agharir Danganim.” (Ezi Hibrun akam me ghaze “Golgota.”) 18 Ezi danganir kam in me a isa ter ighuvimin anegura. Egha me gumazir igharazir pumuning a ko, aning agura, mam vongin itima, mam vongin iti. Ezi Iesus aning in torimin iti.

19 Ezi Pailat uaghan me migeima me ziar mam osirigha ter ighuvim gati. Ziar kam a kamakin, “Nasaretin Gumazim Iesus, Judabar Atrivim.” 20 Me ziar kam, Hibrun akam ko Rom in akam ko Grigh in akamin, men akabar an osiri. Danganir me Iesus ter ighuvimin anegurazim, a nguibar ekiam boroghira iti, kamaghin amizi Judan avirim izava osizirir kam in gara egha a dibori.

21 Ezi ofa gamir gumazir ekiaba kamaghin Pailat migei, “Ni kamaghin osiran marki, ‘Judan Atrivim.’ Bar marki. Ni ziam kamaghin an osirigh, ‘Gumazir kam ghaze, ki Judabar Atrivim.’”

22 Ezi Pailat men akam ikara, “Marki. Akar ki osirigha givazim, a kamaghira iki.”

23 Midorozir gumaziba ter ighuvimin Iesus gafugha givagha, egha gin me an korotiaba inigha egha 4 plan akuabar uari rome. Egha me akuar vamira vamira isi. Egha me uaghan an korotiar ruarim sara ini, egha midorozir gumaziba kamaghin gari, me inir akuar aviriba inigha korotiar ruarir kam isamizir pu. Puvati. Me inir vamiram an ingari, egha me a isamizir puvati. 24 Egha midorozir gumaziba kamaghin uarira uariv gei, “E korotiar ruarir kam abighan gogham. Puvati. E satu

gikararangiva gumazir a iniamim gifogham.”

Godin Akinafarimin itir akar mam kamaghin migei, “Me nan korotiaba tuiragh, egh uari daningam. Egh me satu gikararangiva gumazim amiseveghti a nan korotiar ruarim iniam.” Ezi akar kam guizbangira otoghasa, kamaghin arazir kamra midorozir gumaziba a gami.

²⁵ Ezi Iesusin amebam ko, an amebamin afumim ko, Klopasin amuim Maria ko, Makdalan nguibamin amizim Maria, me bar an ter ighuvimin boroghira tuivighav iti ²⁶ Ezi Iesus garima an amebam ko suren gumazir a bar ifongezim, aning roghira tughav iti. Ezi a kamaghin uan amebam migei, “Amizim, gumazir kam datirighin, a nin otarim.”

²⁷ Ezi a kamaghin suren gumazir kam migei, “Amizir kam, a datirighin nin amebam.” Ezi dughiar kamin ghua, suren gumazir kam Maria inigha uan dipenimin ghugha egha an gara uan amebamin min a gami.

Iesus areme

(Matyu 27:45-56 ko Mak 15:33-41 ko Luk 23:44-49)

²⁸ Ezi Iesus fo, an ingan-gariba datirighin bar gifa. Egha a kamaghin migei, “Nan kuarim nan piri.” Godin Akinafarimin itir akar mam guizbangira otivasa, kamaghin an akar kam gami.

²⁹ Ezi miner mam wainin afangtizim an ikia roghira iti. Egha me dipamin suizir bizim inigha egha wainin dipam garu. Ezi wain a gizivazima, me a isa hisopin aghorim gikegha a isa Iesusin akam darighasa an amadi. ³⁰ Ezi Iesus wainin kam amegha givagha, egha migei, “A datirighin gifa.” Egha a dapanim aviragha egha uan duam sue.

Midorozir gumazir mam Iesusin ivim bira

³¹ Kar dughiar me Sabat bagha bizibar akirim. Sabatin dughiar kam, a dughiar bar ekiam. Kamaghin amizima Judaba me gumazir kuaba dughiar kam temer ighuvibar ikian me aghua. Egha me Pailat kamaghin an azangsigha ghaze, a men amangatighti me temer ighuvibar itir gumazibar suer agharibav sogh da apirighti, me zuamiram aremeghti me men kuaba adeggh izighram. ³² Ezi midorozir gumaziba ghua gumazir Iesus ko guraghav itir mam suer agharimning misogha aning apirigha, egha ghua gumazir igharazim uaghan an suer agharimning misogha aning apiri. ³³ Egha me iza Iesusin garima an aremegha gifa. Kamaghin amizima me an suer agharimning apirizir puvati. ³⁴ Ezi midorozir gumazir mam afuzim inigha

19:25: Mt 27:55-56, Mk 15:40, Lu 23:49, 24:18 19:26: Jo 2:4, 13:23, 21:7, 21:20

19:28: Sng 22:15, 69:21 19:29: Mt 27:48 19:30: Jo 17:4 19:31: Lo 21:22-23,

Mk 15:42, Jo 19:42 19:34: 1 Jo 5:6-8 19:35: Jo 21:24

Iesusin ivim bira. Ezi ghuzim ko dipam zuamira ire. ³⁵ (Ki, Jon, ki gumazir bizir kamın ganizim, ki kamaghın ifonge, ia bizir kam gifoghıva nighnizir gavgavim an ikiam. Kamaghın ki an gun ia migei. Akar ki gun migeir kam, a guizbangira. Ki uabi fo, ki guizbangira migei.) ³⁶ Godın Akınafarımın itir akar mam, a kamakin, “Me an agharitam apırıghan kogham.” God kamagh sua, akar kam guizbangıram otogham, ezi kamaghın bizir kam oto. ³⁷ Ezi akar ıgharazir mam Godın Akınafarımın iti, a kamakin, “Me, gumazir afuzımın ruazir kam bagh ganam.”

Me Iesusin kuam isa mozir igiar mam gati

(Matyu 27:57-61 ko Mak 15:42-47 ko Luk 23:50-56)

³⁸ Ezi gin Arimatean nguıbamın gumazim Josep ghua Iesusin kuam iniıasa Pailatın azangsisı. Josep a Iesusin suren gumazir mam, egha a Judabar atıgha, egha uan nighnizir gavgavim modo. Ezi Pailat an amamangatizi, a ghuava Iesusin kuam ini. ³⁹ Ezi Nikodemus, gumazir faragha dimagarımın Iesusin ganizim, a uaghan ize. Egha borer mughuriar aghuir maba inıgha ize, me temer pumuningın boreın inıgha aning veregha, egha borer

kam gami. Ezi borer kamın osımtizim 30 plan kilogramın ghu. ⁴⁰ Ezi Josep ko Nikodemus aning Iesusin kuam inıgha borer kam an kuam gaghui. Egha inir aghuımın an mikarzim nomke, Judaba uan gumazir oveaghuezıbagh ami moghın. ⁴¹ Ezi midorozir gumaziba Iesus ter ıghuvımın anegurazir danganir kamın boroghıra, azenir mam iti. Egha azenir kamın mozir igiar mam iti, me dagıar torim atugha, egha me faragha gumazıtamın kuatam a gatizir puvati. ⁴² Kar dughıar Judaba Sabatın dughıam bagh bizıbar kırımim, ezi mozir kam, a Iesus aremezir danganım boroghıra iti. Kamaghın amizi, aning Iesusin kuam inıgha ghua mozir kamın aneti.

20

Iesus ua dikafi

(Matyu 28:1-8 ko Mak 16:1-8 ko Luk 24:1-12)

¹ Ezi Sanden bar mizaraghara, amınım mitateghavıra iti, ezi Makdalan nguıbamın amizim Maria, a mozımın ghu. Egha a garıma mozımın tiar akam gasarazir dagıam ua itir puvati.* ² Ezi a, Saimon Pita ko suren gumazir ıgharazir kam, a gumazir Iesus bar ifongezim, an aning bagha ivegha ghu. Egha

19:36: Kis 12:46, Nam 9:12, Sng 34:20

19:37: Sng 22:16-17, Sek 12:10, MAA 1:7

19:38: Mt 27:57, Mk 15:42, Lu 23:50, Jo 7:13, 9:22

19:39: Jo 3:1-2, 7:50

19:40:

Ap 5:6 **19:42:** Ais 53:9, Jo 19:31 **20:1:** Mt 28:1, Mk 16:1, Lu 24:1

* **20:1:**

(20:1) Wikbar faraghavıra zuir aruem, a Sandera. **20:2:** Jo 13:23, 19:26, 21:7,

21:20, 21:24

Maria kamaghin aningin migei, “Me Ekiamin kuam mozimin a inigha ghu, ezi e fozir puvati, me managh aneti.”

³ Ezi Pita ko suren gumazir igharazir kam, aning nguibam ategha egha mozimin zui. ⁴ Aning virara ivegha ghua, suren gumazir igharazir kam Pita gafiragha, egha faragha mozimin oto. ⁵ Egha an aviragha mozimin aven gari, egha inir aghuir me Iesusin kuam avarazir kabar gara egha an aven ghuzir puvati.

⁶ Ezi Saimon Pita an gin ghua, mozimin averiamin ghu. Egha a inir aghuir kabar garima da iti. ⁷ Egha a inir igharazir mam in garima a uaghan iti, a inir me Iesusin dapanimin ikezim. Inir kam a inir igharaziba ko itir puvati. Saimon ghaze, me ti a righa egha igharagha aneti. ⁸ Ezi suren gumazir igharazir faragha mozimin otozim, a uaghan aven ghu. Egha a bizir kabar ganigha egha nighnizir gavgavim iti. ⁹ (Guizbangira, Godin Akinafarimin itir akam ghaze, Iesus mozimin ua dikavigham. Ezi dughiar kam ining akar kam tighar deraghvira a gifogham.) ¹⁰ Egha suren gumazimning uamategha dipenimin ghu.

Makdalan nguibamin amizim Maria Iesusin gani (Matyu 28:9-10 ko Mak

16:9-11)

¹¹ Ezi Maria mozimin azenan tughav ikia azi. Egha an aziavira ikia egha aviragha mozimin averiamin gari. ¹² Egha a enselin pumuningin garima, aning korotiar ghurghurimning aru. Egha aning danganir Iesusin kuam faragha ikezim in aperaghav iti. Egha mam an dapanim ikezir naghin apera ezi mam an suemning ikezir naghin apera. ¹³ Egha aning kamaghin Marian azai, “Amizim, ni manmagh suava azi?”

Ezi a kamaghin aningin migei, “Me nan Ekiamin kuam inigha ghu, ezi ki fozir puvati, me managh aneti.” ¹⁴ A kamaghin migiava, ragha garima, Iesus tughav iti. Ezi Maria fozir puvati, ka Iesus. ¹⁵ Ezi Iesus kamaghin an azara, “Amizim, ni manmagh suava azi? Ni tina buri?”

Ezi Maria ghaze, kar ti azenimin garir gumazim, egha a kamaghin Iesus migei, “Gumazir aruam, ni an kuam inigha ghu, egh danganir ni an atizimin gun na mikemegh. Eghti ki mangiva a iniam.” ¹⁶ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Maria!”

Ezi Maria ragha kamaghin Hibrun akamin a migei, “Rabonai.” Akar kam in mingarim a kamakin, “Tisa.”

¹⁷ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ki tighar uan Afeziam

bagh mavanangam, kamaghin ni nan suiraghvira ikian marki. Egh ni nan aveghbuaba bagh mangiva egh kamaghin me mikim, kon Afeziam, ko men Afeziam, ki a bagha uamategha ghuvanadi. A nan God, ko uaghan men God.”

¹⁸ Ezi Makdalan Maria ghua suren gumaziba kamaghin me migei, “Ki Ekiamin ganigha gifa.” Egha an akar Iesus a mikemezimin gun me migei.

Suren gumaziba Iesusin gani

(Matyu 28:16-20 ko Mak 16:14-18 ko Luk 24:36-49)

¹⁹ Ezi Sanden guaratizimin aminim pirigha gifa. Ezi suren gumaziba me Judabar atiatingi, egha dipenir me itim, me pamten an tiar akaba ase, eghti azenan itir gumazitam aven izan kogham. Ezi Iesus iza pura suren gumazibar tongin tughav iti. Egha a kamaghin me migei, “Ian naviba amiragh iki.” ²⁰ A kamaghin migia, uan duar torir dafarimningin itimning ko duar ivir vuemin itim, men aka. Ezi suren gumaziba Ekiamin ganigha me bar akonge. ²¹ Ezi Iesus ua me migei, “Ian naviba amiragh iki. Afeziam na amadazi ezi ki ize. Ezi kamaghira ki ia amadima ia zui.” ²² A kamaghin migia, egha uan aminim men a giveragha men amada,

egha kamaghin me migei, “Ia Godin Duam uan navir averiabar a inigh. ²³ Egh ia gumazamizibar arazir kuraba gin amadagham, eghti God uaghan men arazir kuraba gin amadaghti, da ua puvatigham. Eghti ia men arazir kuraba gin amadaghan koghti, men arazir kuraba ikivira ikiam.”

Tomas Iesusin gani

²⁴ Dughiar Iesus uan suren gumaziba batozim, men 12 plan suren gumazibar mav, a me ko itir puvati. Kar Tomas, an ziar mam Fufuzim. ²⁵ Ezi suren gumazir igharaziba kamaghin Tomas migei, “E Ekiamin ganigha gifa.”

Ezi Tomas kamaghin me migei, “Ki an duar torir me an dafarimning gafuzimingin ganighan koghiva, egh ki uan dafarpuzim an duar torimning datighan koghiva, egh ki uan dafarim an ivir vuemin itir duam datighan koghiva, egh ki nighnizir gavgavim ikian kogham. Bar puvatigham.”

²⁶ Ezi 7 plan dughiaba givazima, suren gumaziba ua dipenimin aven iti, ezi Tomas me ko aven iti. Me tiar akaba bar pamten da asegha gifa. Ezi Iesus iza men tongin tughav iti. Egha me migei, “Ian naviba amiragh iki.”

²⁷ Egha a kamaghin Tomas migei, “Ni uan dafarpuzimin kagh suiragh, egh ni nan dafarimningin ganigh. Egh ni

uan agharim amadagh uan dafarim nan ivir vuemin itir duam datigh. Ni nighnizir pumuning ikian marki. Ni nighnizir gavgavim nan iki.”

²⁸ Ezi Tomas kamaghin an akam ikara, “Ni nan Ekiam. Ni nan God.”

²⁹ Ezi Iesus kamaghin a migei, “Ni nan ganigha gifa, egha ni nighnizir gavgavim nan iti, o? Gumazir na ganizir puvatiziba, me nighnizir gavgavim ikiva, egh gumazir kaba bar akuegham.”

Akinafarir kamın mingarim

³⁰ Iesus mirakelin avirir maba uaghan suren gumazibar damazimin dagh ami. Ezi ki bar Akinafarir kamın da osirizir puvati. ³¹ Egha, akar ki osirizir kam, ki ia nighnizir gavgavim Iesusin ikiasa, ki an osiri. A Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, a Godin Otarim. Eghti ia nighnizir gavgavim an ikiva, egh ia an ziamin zurara itir ikirimirir aghuarim iniam. Ki kamagh sua, akinafarir kam an osiri.

Iesus ua uabi isa uan suren gumazibar aka

21

(Sapta 21)

7 plan suren gumaziba Iesusin gani

¹ Ezi dughiar maba givazima Iesus ua uan suren gumaziba Galilin dipamin

boroghira uabi isa men aka. Galilin dipamin ziar mam Taiberiasin dipam. Bizir kam kamaghin oto. ² Dughiar kam Saimon Pita ko Tomas (an ziar mam Fufuzim), ko Nataniel (an nguibam, Kanan nguibar Galilin Distrighin aven itim), ko Sebedin otarir pumuning, ko Iesusin suren gumazir igharazir pumuning, me bar uari inigha iti. ³ Egha Saimon Pita kamaghin me migei, “Ki osiriba burisi mangam.”

Ezi me ghaze, “E ni ko mangam.” Egha me dikavigha botin mamın ghuavanabogha egha me zui. Ezi dimagarir kamın me osirir taba inizir puvati. ⁴ Ezi aruem anangasa ovirima, me gumazir mamın garima a dipamin dadarimin tughav iti. Ezi suren gumaziba kamaghin fozir pu, kar Iesus. ⁵ Ezi Iesus kamaghin men azara, “Otariba, ia osiritaba iniz, o?”

Ezi me kamaghin a ikara, “Bar puvati.”

⁶ Ezi a me migei, “Ia ivem inigh, agharir guvir botin amadaghan itimin anekunigh, egh ia osiritaba inigham.” Kamaghin me ivem akunizi a iraghu, ezi me osirir bar aviriba inigha, egha ua ivem gekuigha anagav avenge. ⁷ Ezi suren gumazir Iesus bar ifongezim, a kamaghin Pita migei, “Kar

Ekiamra.” Pita faragha ingarasava uan korotiar aruzim sue. Egha a kamaghin oraki, “Kar Ekiamra,” egha korotiam uam anerugha uabi ikegha egha dipam uabi akunigha egha dipamin ghua dadarimin oto. ⁸ Ezi suren gumazir igharaziba me botin zui, egha me ivem osiriba sara anemikirigha zui. Me dipar dadarimin boroghin 100 mitan min iti. ⁹ Ezi me iza dadarimin otogha givagha, egha me avir mamın garima osiri maba avim gisin iti. Ezi bretin maba sara iti.

¹⁰ Ezi Iesus kamaghin me migei, “Osirir ia datirighin iniziba, ia taba inigh izi.” ¹¹ Ezi Saimon Pita botin ghuavanabogha egha ivem a mikirigha dipar dadarimin ghu. Ezi osirir ekiabara ivem gizifa, da bar moghira, 153 plan osiriba. Egha osiriba bar aviraseme, ezi ivem dutuaghrizir puvati.

¹² Ezi Iesus kamaghin me migei, “Ia izi dami.”

Ezi suren gumaziba ati-atigha men tav an azarazir puvati, “Ni tina?” Me fo, kar Ekiamra. ¹³ Egha Iesus avim boroghira ghua egha bret inigha me ganidi. Egha osiriba sara inigha uaghan me ganidi. ¹⁴ Dughiar Iesus

mozimin dikavizimin gin, kar an namba 3in dughiam a uabi isa uan suren gumazibar aka.

Iesus Pita migia ghaze, ni nan sipsipba deraghvira men gan men akuragh

¹⁵ Iesus uan suren gumaziba ko amegha givazima, Iesus kamaghin Saimon Pitan azai, “Saimon, Jonin otarim, ni ti bar na gifonge, egha ni na gifongezir arazir kam, a gumazir kaba na gifongezir arazibagh afira?”

Ezi Pita ghaze, “Are, Ekiam, ni fo, ki ni gifonge.”

Ezi Iesus a migei, “Ni nan gumazamiziba sipsipin nguzibar min men akuragh deraghvira men gan.”* ¹⁶ Ezi Iesus uam an azara, “Saimon, Jonin otarim, ni ti na gifonge?”

Ezi Pita a ikara, “Are, Ekiam, ni fo, ki ni gifonge.”

Ezi Iesus a migei, “Ni nan gumazamiziba sipsipbar min men akuragh deraghvira men gan.”† ¹⁷ Egha dughiar mikezimin uam an azara, “Saimon, Jonin otarim, ni ti na gifonge?”

Ezi Pita Iesus baseme, a dughiar mikezim uam an azara ghaze, ni ti na gifonge? Ezi a kamaghin Iesus migei, “Ekiam, ni bar bizibagh fo. Ni fo, ki ni gifonge.”

21:11: Lu 5:6 **21:13:** Jo 6:11, Ap 10:41 **21:14:** Jo 20:19, 20:26 **21:15:**

Mt 26:33, Jo 1:42 * **21:15:** (21:15) Gumazir maba Iesusin akar kam kamagh a giragha ghaze, “Ni ti bar na gifuegha, egha bizir igharazibagh ifongezir puvati?” Kamaghira gumazir maba uaghan Pitan akar kam giragha ghaze, “Ekiam, guizbangira, ni fo, ki nin roroam.” **21:16:** Ap 20:28, Hi 13:20, 1 Pi 2:25

† **21:16:** (21:16) Gumazir maba Pitan akar kam kamaghin a giragha ghaze, “Ekiam, guizbangira, ni fo, ki nin roroam.” **21:17:** Jo 13:38, 16:30

Ezi Iesus kamaghin a migei, "Ni nan gumazamiziba sipsipbar min men akuragh deraghvira men gan.† 18 Ki guizbangira ni migei, ni fomira igiamra ikia, ni uabi letiam uan ivariam ikegha egha danganir ni mangasa ifongezibagh arui. Ezi ni ghurighamin dughiam, ni uan agharimning feghti, eghti gumazir igharazim ni gikegh ni inighiva danganir ni mangasa ifongezir puvatizimin mangam." 19 (Iesus migirigiar kam migia kamaghin Pitan aka, a tuavir manamin aremegh ziar ekiam God daningam.) Egha a kamaghin Pita migei, "Ni nan gin izi."

Suren gumazir Iesus bar ifongezir kamın akam

20 Ezi Pita ragha suren gumazir Iesus bar ifongezir kamın garima, an aningın gin izi. Suren gumaziba faragha Iesus koma apava, gumazir kam uan dapanim isa Iesusın afarizim boroghira anetigha, egha kamaghin an azai, Ekiam, tina ni isi apanibar agharim darigham? 21 Ezi Pita an ganigha kamaghin Iesus azara, "Ekiam, gumazir kam, bizir tizim a batogham?" 22 Ezi Iesus kamaghin an akam ikara, "Ki ifueghti a ikivira iki mangi dughiar ki uamategh izamim

otogham, kar nin bizim pu. Ni nan gin izi." 23 Kamaghin amizima, akar kam tintinibar arui, ezi gumazamiziba kamaghin nighnigha ghaze, "Suren gumazir kam an aremeghan kogham." Ezi Iesus guizbangira kamaghin mikemezir puvati, an aremeghan kogham. Puvati. A ghaze, "Ki ifueghti a ikivira iki mangi dughiar ki uamategh izamim otogham, kar nin bizim pu." 24 Kar suren gumazir kamra, a datirighin bizir kabar gun mikemegha, egha an akar kaba osiri. E datirighin fo, akar a gun mikemezir kaba, da guizbangira. 25 Ezi bizir avirir igharazir maba Iesus uaghan dagh amizi, da iti. Ezi me ti vaghvagha bizir kaba akınafaribar da osirighai, nguazir kamın akınafarir kabar arighamin danganiba bar puvatigham.

† 21:17: (21:17) Gumazir maba Iesusın akar kam kamagh a giragha ghaze, "Ni nan roroam?" Egha Pitan akar kam giragha ghaze, "Ni fo, ki nin roroam." 21:18: Jo 13:36, Ap 12:3-4 21:19: Mt 16:24-25, Mk 1:17, Jo 13:36, 2 Pi 1:14 21:20: Jo 13:23-25, 20:2 21:22: Mt 16:27-28, 25:31, 1 Ko 4:5, MAA 22:7, 22:20 21:24: Jo 19:35, 3 Jo 12 21:25: Jo 20:30

Aposelbar Ingangariba

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kam, Aposelbar Ingangariba, Lukra an osiri. Luk faragha, akinafarir igharazim osiri, a Luk Osirizir Akar Aghuim. Egha datirighin Aposelbar Ingangariba osiri.

E akinafarir kamin garima, Godin Duam aposelba tuavim men akazi, ezi me Iesusin Akar Aghuim "Jerusalemın nguibamin aven ko, Judian danganiba bar moghira ko, Samarian Distrigh ko, nguazir kamin otevíba bar," an gun me migei. (Ni 1:8in gan.)

Aposelin Akinafarim kamaghin migia ghaze, Iesusin sios Judabar tongin dikavigha egha gin a ghua bar ekevegha tintinibar ghua nguazimin otevír mabar ghu. Luk uaghan kamaghin en akaghasa, Kraisin ingangarim ko gumazamizir an gin zuibar dabirabim, da God fomira Israelin gumazamiziba bagha dikirizir akam bar a ko voroghira ghu.

Ezi bizir ekiar vamira Aposelbar Akinafarim a migei, a Godin Duamin ingangarim. Pentikosin dughiamin Godin Duam faragha Iesusin suren gumazibar ize. Egha gin Godin Duam nighniziba me ganiga, egha gavgavim me ganidi. Ezi akinafarir kam e uaghan aposelba akar

ruarir aviribar gari. Dughiar aviriba aposelba Iesusin Akar Aghuim gumazamizir igharazibav kınasa. Ezi e garima gumazamizir avirim Akar Aghuir kamin gin zui, ezi sios otogha gavgafi.

Aposelin Akinafarim, an aposelin aviribar eghaghaniba an iti. Egha akar bar aviriba, Pita ko Pol amizibav gei. Pita a suren gumazir mam, a uaghan Iesus ko arui. Ezi Pol faragha Iesusin gin aruizir puvati. A Iesusin sios gumazamiziba dikabirasa pamtemin ingari. Ezi Iesus Polin diazi, ezi a gumazir aghuimin otogha guizbangira an ingangarim pamtem a gami.

Ezi akinafarimin otevír maba, Luk bizir Pol bativizibar geghanasa, a ghaze, "Eia" dagh ami. Fofozir gumazir avirim ghaze, Luk uabi ti Pol ko dughiar mabar arui, kamaghin amizi, a ghaze, "Eia". pb

Aposelba Jerusalem aven Iesusin akam akuri

(Sapta 1:1-8:3)

Iesus akar dikirizimin ghaze, a Godin Duam anemangam

1-2 Tiofilus, ki akinafarir kam ni bagha an osiri. Nan akinafarir faragha zuimin, ki Iesus amizir biziba bar, ko a gumazamizibar sure gamiziba bar, da osiri. Dughiar kamin Iesus dikavigha uan ingangarim gamua mamaghira ikia, ghua

a Godin Nguibamin ghuvanabozir dughiamin tuzir biziba, ki da osiri. A tighar Godin Nguibamin mangasa, aposelba misevegha egha Godin Duamin gavgavimin ingangarir akabar me migei.* ³ A faragha mizaziba inigha aremegha egha ua dikafi. Egha a tighar Godin Nguibamin mangasava, a uabi isa uan aposelbar aka. Egha a bizir aviribar men akazi, me bar foz, a ua dikavigha iti. 40 plan dughia, dughiar kamin aven dughiar aviriba a uabi men akakaghava God Bizibagh Ativir Arazimin gun me migei. ⁴ Dughiar mam a me ko ikiava, apava migirigiar gavgavir kam me ganingi, "Ia Jerusalem nguibar ekiam ategh mangan marki. Bizir aghuarir nan Afeziam ia daningasa akam akirizim a izam. Ia a barazi, ki an gun ia mikeme. Ia a bagh iki. ⁵ Jon dipamin gumazamiziba rue, ezi gurumra ia Godin Duamin ruegham."

⁶ Ezi me uari akuvazir dughiamin, me an azara, "Ekiam, ni dughiar kam atrivim Israel danightima,

a ua Israelin nguazimin ganam, o?"†

⁷ Ezi Iesus kamaghin me migei, "Biziba otivamin dughia, nan afeziam uabi uan gavgavimin da ati. Ezi ia tizim bagh dughiar an atizir kam gifoghasa. Karian bizim pu. ⁸ Eghti Godin Duam ia gisin izighirighti, ia an gavgavim iniam; eghti ia bizir ia ganigha foziba, Jerusalem nguibamin aven ko, Judian danganiba bar moghira ko, Samarian Distrigh ko, nguazir kamin otevilla bar, me geghanam."

*Iesus Godin Nguibamin zui
(Mak 16:19-20 ko Luk
24:50-53)*

⁹ Ezi Iesus kamaghin mikemegha, egha an aposelba garavira itima God anesarafazima a Godin Nguibamin ghuavanabo. Ezi ghuariam me gari naghin a modo.

¹⁰ A ghuavanadima me kogha overiamin garavira itima, gumazimning korotiar ghurghurimning arughava bemira men min tu. ¹¹ Egha aning kamaghin me migei, "Galilin gumaziba, ia tizim bagha kagh tuivighav ikia

* **1:1-2:** (1:1) Luk, a akinafarir kam Aposelbar Ingangariba, an osiri. A faragha zuir akinafarim an osirizi, a Luk Osirizir Akar Aghuim. **1:3:** Mt 28:17, Mk 16:12, Lu 24:36-49, Ap 10:41, 1 Ko 15:5-7 **1:4:** Lu 24:49, Jo 14:16-17, Ap 2:33 **1:5:** Mt 3:11, Mk 1:8, Lu 3:16, Jo 1:33, Ap 11:16 **1:6:** Ais 1:26, Dan 7:17, Amo 9:11, Mt 24:3, Lu 24:21 † **1:6:** (1:6) Fomira Israelin gumazir maba uari atrivimin ikia uan nguazimin gari. Egha Iesusin dughiamin Israelba Romin apengan iti. Ezi Iesus dughiar kamin otogha aruima, gumazir aviriba kamaghin nighnisi, a Romin gavman batueghiva uabi Israelbar ganam. Eghti gin Israel Kantrin igharaziba dar ganiva egh dar apengan ikian kogham. **1:7:** Mt 24:36, Mk 13:32, 1 Te 5:1 **1:9:** Mk 16:19, Lu 24:50-51, Jo 6:62, 20:17 **1:10:** Mt 28:3, Mk 16:5, Lu 24:4, Jo 20:12, Ap 10:3, 10:30 **1:11:** Mt 24:30, 26:64, Lu 21:27, Jo 14:3, 1 Te 1:10, 4:16, MAA 1:7

pin overiamin gari? Gumazir kam Iesus, God a inizima a ia ategha uan Nguibamin ghu. Ia an ganizima a Godin Nguibamin ghuzi moghin, kamaghira a uamategham.”

Me Judasin ingangarir danganim bagha Matias a misefe

¹² Egha Iesusin aposelba Olivin Mighsiam ateghava ua Jerusalem zui. Olivin Mighsiar kam Jerusalem roghira ikiava an ruarim kilomitan vamiran mirara ghu. ¹³ Egha me otivighava, ghuriar pin itir me zurara itimin ghuavanabo. Men ziabara kara:

Pita, Jon, Jems ko Andru, Filip ko Tomas, Batolomyu ko Matyu, Jems, Alfiusin otarim, ko Saimon a Selotiabar gumazir mam, ko Judas, a Jemsin otarim.

¹⁴ Egha me zurara navir vamira ikia uari inigha God ko migei, amizir maba ko Maria, Iesusin amebam, koma an doziba sara.

¹⁵ Dughiar kabar aven Pita nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi tongin tugha, (men avirimin dibobonim 120) ¹⁶ egha kamaghin migei, “Nan adarasi, Godin Duam fomira Devit gamizi, an akar mam mikeme. Ezi akar kam Godin Akinafarimin aven iti. Akar kam a Judasin migei. Judas, a gumazir Iesus

isa gumazir an suirazibar akazim. Akar kam datirighin otogha gifa, Devit mikemezir moghira. ¹⁷ Judas fomira en gumazir mamra, egha uaghan ingangarir e amir kam gami.”

¹⁸ (Ivezir a uan arazir kuramin inizim, Judas nguazir mam givese. Egha nguazir kamin a uabi ekunigha aremegha an mikarzim afoaraghiri, ezi an muriaba bar azenim gire. ¹⁹ Kamaghin amizi, Jerusalem itir darasi bar moghira bizir kam baraki, egha me nguazir kam uan akamin ziar kam a gati, Akeldama. An mingarim kamaghin, ghuzir nguazim.)

²⁰ Egha Pita ghua kamaghin migia ghaze, “Ezi Godin Akinafarimin itir Ighiabar aven osizirir kam iti,

‘An danganim pura iki,
tav an danganir
kamin ikian
marki.’

Egha a uaghan ghaze,

‘A gumazir dapanim,
eghti igharaz tav an
danganim ini.’

²¹ “Ezi kamaghin, e gumazir zurara e ko ikia uaghan Iesus ko aruzir gumazitam a misivam. ²² Dughiar Jon gumaziba ruezim ko Iesus faragha ingangarim igiamra a gamir

dughiam ikegha, ghua dughiar God Iesus inizi an e ategha ghuavanabozir dughiamin tu. E dughiar kaba bar e ko ikezir gumazitam a misivam. Gumazir kam Iesusin garima, a ua dikafi. An e ko migirigiar kamın gun akam akunam.”

²³ Egha me gumazir pumuningin ziamning diboro, Josep, an ziar mam Barsabas (an ziar igharazir mam Jastus) ko Matias. ²⁴⁻²⁵ Egha me God ko migei, “Ekiam, ni gumazibar navir averiaba bar dagh fo. Ni en akagh, ni aningin tav amiseveghtima, an aposelin ingangarim bagh Judasin dangamin iniam. Ingangarir kam Judas anetegha uan danganir ikiamimin ghu.”

²⁶ Egha me dagiaba aningin ziamning osirigha torim gatigha aning givazvasi. Ezi dagiar Matiasin ziam gisin itim faragha azenim giri. Ezi me Matias isa, uaghan 11 pla aposelbar tongin aneti.

2

Godin Duam izaghiri

¹ Ezi Pentikosin Dughiar Ekiam otozima, nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi, me bar moghira uari kuvagha danganir vamiran iti.* ² Ezima zuamira niginir mam Godin Nguibamin ikeghava zaghira mati aminir gavgavim izi. Egha dipenir

me apiaghav itim bar a gizivagha a noke. ³ Egha me garima bizir mam mati avir mizariaba biaghirava vaghvagha men dapanir siriabagh apiaghiri. ⁴ Ezi Godin Duam bar moghira me gizivaghava, gavgavim me ganiga me gamima, me nguibar igharazibar akabav gei.

⁵ Ezi Judan gumazamizir Godin apengan itir maba, me uan nguazimin itir kantriba bar dar ikegha izegha datirighin Jerusalemın iti.

⁶ Egha me niginir kam baregha iza bar uari kuvaghav ikiava, me vaghvagha orazima gumazamiziba men nguibabar akabav gei. Ezi kamaghin me osemegha okam nighnisi.

⁷ Egha me digavir kuram gamighava azangsisı, “Gumazamizir migeir kaba, me bar Galilin gumazamizibara!

⁸ Ezima manmaghin amizima e vaghvagha me barazima me en nguibabar akabav gei? ⁹ E marazi, Partian kantri ko Midian kantri ko Elamin kantribar ize. Ezi marazi Mesopotemian Distrighin izezir gumaziba.

Ezi marazi Judian Distrigh ko Kapadosian Provins ko Pontusin Provins koma Esian Provinsin ize. ¹⁰ Ezi maba Frigian Distrigh ko Pampilian Provinsin ize.

Ezi marazi Isipin kantri, ko Libian Distrighin aven

2:1: Lo 16:9-11, Ap 1:14 * **2:1:** (2:1) Pentikosin Dughiar Ekiam, an ziar igharazimra kara: Obaribar aghavir dughiar ekiam. **2:2:** Ap 4:31 **2:3:** Mt 3:11 **2:4:** Mk 16:17, Ap 1:5, 4:31, 10:44-46, 1 Ko 12:10, 13:1 **2:7:** Ap 1:11 **2:9:** 2 Ti 1:15

itir danganim a nguibar ekiam Sairinin boroghira itiba ize. Ezi marazi Judan gumazir Romin nguibamin ikegha izeziba. ¹¹ E bar moghira, Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, me Judan arazibagh amuava dar gin ghua, egha me uaghan, mati en marasi. Ezima en marazi Kritian arighatizim koma Arabian Distrighin gumaziba, e vaghvagha me barazima me en nguibabar akabar God amizir bizir ekiabar gun migei!" ¹² Egha Judan gumaziba digavir kuram gamighava pura okam nighnighava uarir azangsis, "Kar bizir tizim?"

¹³ Ezima Judan gumazir maba dibovir akabar migia ghaze, "Me wainin dipar aviriba amegha ongani."

Pita akam akuri

¹⁴ Ezi Pita 11 plan aposelba ko tughav ikia, egha a gumazamiziba pamtem kamaghin me migei, "Ia Judaba koma Jerusalem itir gumazamiziba, ia bar deraghviram na baragh. Ki bizir otozir kam in gun ia mikemeghtima, ia a gifogham. ¹⁵ Gumazir kaba wainin dipamin onganizir puvati. Ia fo, kar 9 kloghin mizarazimra.† ¹⁶ Bizir otozir kam, kar Godin akam inigha izir gumazim Joel fomira mikemezir moghin,

¹⁷ 'God kamaghin migia ghaze,

Dughiar gin izamibar ki uan Duam gumazamiziba bar me daningam.

Eghtima ian otariba ko guiviba Godin akam inigha izir gumazibar min mikimtima, ian gumazir igiaba irebabar min bizibar gantima, ian gumazir ghuriba irebabar ganam.

¹⁸ Eghti nan ingangarir gumazamiziba, ki uaghan uan Duam dughiar kabar me daningam,

eghtima me Godin akam inigha izir gumazibar akabav kimam.

¹⁹ Eghti ki pin overiamin digavir kuram gamir arazibar akakagh, egh nguazimin mirakelin arazibar amuam. Eghti ghuzim ko avim ko muturir dafam otogham.

²⁰ Eghtima aruem mitarmeghti, iakinim ghuzimin min otogham.

Bizir kaba faragh otivighti, gin Ekiam Izamin Dughiam otivam.

Dughiar kam Ekiam uan gavgavim ko angazan-garim sara izam.

²¹ Ezi Ekiamin ziamin deir darasi, a ua me inigham.'

2:15: 1 Te 5:7 † **2:15:** (2:15) Judaba dughiar kam in mizaraghara dipar onganiba apir puvati. Kamaghin Pita akar kam me migei. **2:21:** Ro 10:13

22 “Israelin gumazamiziba, ia migirigiar kam baragh. Nasaretin Iesus, God ia baghava anemadagha gavgavim a ganingizima, ezima a ian aven ingangarir gavgavir ekiaba koma mirakelin gavgavibar ian tongin bizibagh amizima, da otivizima ia dar ganigha uari fo. 23 God uan ifongiamin gin ghua ia bagha fomira nighnizir mam gamigha, uan otarim isava ian agharim gati. Ezima ia gumazir kurabar agharimin, ia a isava ter ighuvim gatighava a gafuzi, an areme. 24 Ovevem bar Iesusin suiraghan kogham. Kamaghin, God a gamizi a dikavigha ovevem in osimtizim ataki. 25 Devitin Ighiabar Akinafarim kamaghin mikeme,

‘Ki Ekiamin garima a zurara bar nan boroghin ikiavira iti.

A gavgavim na ganidi.

Eghti bizitam na damuti, ki akongiva atiatiatingan kogham.

26-27 Ezima ni na ateghtima ki ariaghrezibar tongin mozimin aven ikian kogham.

Egh ni ua bagha inabazir gumazim aneteghtima an nivafizim kurighan kogham.

Kamaghin nan navim derazi ki migirigiar aghuibagh ami.

God na damuamin bizir aghuiba, ki da bagha mizuai.

28 Ni, ikirimirir aghuarim ini-amin tuavim, a nan akagha gifa.

Ni na ateghti ki ni ko ikiam, egh ni na damuti, ki bar akuegham.’

29 “Nan adarasi, ki guizbangira ia migei, en ovavim Devit aremezima me anefa. Ezima an dagiar mozim datirighin e ko ikia kati. 30 Egha, Devit a Godin akam inigha izir gumazir mam, egha a fo, God migirigiar gavgavim a ganiga ghaze, ‘Nin atrivir danganimin ki nin ovavitam afagham.’ 31 God gin damuamin bizim, Devit a gifo, a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, Kraiss, an aremegh ua dikavamin bizim migei. Egha ghaze, God aneteghtima an ariaghrezibar tongin mozimin aven ikian kogham. Egh an nivafizim kurighan kogham.†

32 Ezi gumazir kam Iesus, God a gamizima a ua dikafi. Ezi e uari uan damazibar an ganigha, egha migei. 33 Ezima a ghuavanaga uan Afeziam Godin agharir

2:22: Jo 3:2, 14:10-11, Hi 2:4 2:23: Mt 27:35, Mk 15:24, Lu 23:33, Jo 19:18, Ap 4:28, 1 Pi 1:20 2:24: Mt 28:5-6, Mk 16:6, Lu 24:5, Ap 3:15, 4:10, 10:40, 13:30-31, 17:31, 1 Ko 15:15 2:29: 1 Kin 2:10, Lu 1:32, 1:69, Ap 13:36, 2 Ti 2:8 2:30: 2 Sml 7:12-13, Sng 89:3-4, 132:11 2:31: Sng 16:10, Ap 13:35 † 2:31: (2:31) Grighin akam me ghaze, “Krais”, an mingarim God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim.

2:32: Ap 1:8, 2:24 2:33: Jo 14:26, Ap 1:4, 5:31, 7:55-56, 10:45, Ef 4:8, Hi 10:12

guvim gaperaghav ikia a da pin gavgavim isi. Ezi an Afeziam a mikemezir moghin God uan Duam Iesus ganingi. Ezi datirighin ia oragha garir bizir kaba, Iesus uabi dagh ami. ³⁴ Devit Iesusin min Godin Nguibamin ghuzir puvati. Egha a kamaghin migei,

‘Ekiam kamaghin nan Ekiamin migia ghaze,
“Ni kagh nan agharir guvimin daperagh.

³⁵ Mamaghira ikitima ki nin apaniba dikabiraghti me nin apengan ikiam.” ’

³⁶ “Ezi kamaghin amizi, ia Israelba ia bar bizir kam gifo, ia misuegha ter ighuvimin gurazir Iesusin kam, datirighin God a gamizi an Ekiamin oto, a Kraiss, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim.”

Gumazir aviriba uan naviriba iragha rue

³⁷ Egha gumazamiziba Pitant akam barasi, a men navibagh kuizi, me kamaghin Pita koma aposelin igharazibav gei, “En aveghbuaba, e manmaghin damuam?”

³⁸ Ezi Pita kamaghin me migei, “Ia bar navibagh iragh Kraiss Iesusin ziamin rueghti a ian arazir kurabagin amangti, God uan Duam ia daningam. ³⁹ God fomira

akam akirigha ghaze, a uan Duam ia daningam, ia koma, ian boriba koma, ian saghon itir darasi, me bar. God, en Ekiam, gumazamizir a men diaziba, a uan Duam me daningam.”

⁴⁰ Egha Pita migirigiar aviribar me gamuava akar gavgavir maba sara me mikeme, “Ia uari uarir akuragh, eghti God dughiar kaminn gumazamizir kurar kabagh asighasighiva uaghan ia gasigasighan kogham.” ⁴¹ Ezima gumazamizir aviriba an akam baregha a gifuegha, egha rue. Ezi dughiar kamnagh God ua 3,000in gumazamizir maba ua me inizima me Kraissin adarazir aven ize.

Godin gumazamizibar ikirimirim

⁴² Egha Kraissin adarasi me aposelbar migirigiaba baragha, bizibar uarir akurvagha, egha uari isava apava, God ko mikimasa bar ifonge. §

⁴³ Ezi aposelba digavir kuram gamir arazir aviriba ko mirakelin aviribagh ami. Kamaghin gumazir aviriba digavir kuram gami.

⁴⁴ Eghava nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi, navir vamira iti. Egha men bizir men itiba, me uarira akurvasi. ⁴⁵ Egha me uan nguaziba ko biziba

2:36: Ap 5:30-31 **2:37:** Sek 12:10, Lu 3:10-12, Ap 9:6, 16:30 **2:38:** Lu 24:47, Ap 3:19 **2:39:** Ais 57:19, Jol 2:28, Ap 10:45, 14:27, Ef 2:13, 2:17 **2:40:** Lo 32:5, Fl 2:15 **2:41:** Ap 2:47, 4:4, 5:14 **2:42:** Ap 20:7 § **2:42:** (2:42) Fofozir gumazir aviriba kamaghin nighnisi, Faragha zuir Kraissin adarasi uari akuva egha uari koma api. Me amegha givagha, me Iesusin nivafizim ko ghuzim ginighnigha bret ko wainin dipam api. **2:43:** Mk 16:17, Ap 4:33, 5:11-12 **2:44:** Ap 4:32-35, 5:12, 6:8

amaga dar dagiaba isava egha dagheba otevezibar akurvasi. ⁴⁶ Zurara dughiaba me Godin Dipenimin avizim uari akufi. Egha dipeniba roa vaghvagha dagh arua, uari isava apava, bar akongegha, men naviba bar dera. ⁴⁷ Egha Godin ziam fema, ezi gumazir igharaziba bar me bagha bar akonge. Ezima Ekiam zurara dughiabar gumazamizir igiabar akurvaghavira iti. Kamaghin me bar aviraseme.

3

Gumazir suer kurar mam ua dera

¹ Dughiar mam aruem 3 kloghin tu, kar Judaba God ko migeir dughiam. Dughiar kamra Pita ko Jon Godin Dipenimin zui. ² Ezi gumazir navimin averara suem ikuvizir mam iti. Ezi gumaziba anetera ghua Godin Dipenimin tiar akar mam in anerisi. Tiar akar kam in ziam, Aghuim. A kagh ikiava dagiaba bagha gumazamizir Godin Dipenimin aven zuiba me ginge. ³ Ezi a gari Pita ko Jon aven mangasa izima a dagiaba bagha aning ginge. ⁴ Ezi Pita bar anarira gari, ezi Jon uakan. Egha Pita ghaze, "Ni kagh gan ganigh!" ⁵ Ezi gumazim bizitam iniasa nighnigha, aningra gari.

⁶ Ezi Pita kamaghin migei, "Ki dagiaba puvati. Ki itir bizim, ki ni daningasa.

Eghti, Nasaretin gumazim Krais Iesus, an ziamin, ni daru!" ⁷ Egha Pita an agharir guvimin suiraghava, a ghufe. Ezi an duiavaniba ko dagariba zuamira gavgafi. ⁸ Ezi a dikava uabi ekunigha maghiram arui. Egha a Pita ko Jon sarama Godin Dipenir avizibar aven ghuava, aruava, egha pin uabi ekurava, eghava Godin ziam fe. ⁹ Ezima gumazamiziba bar an garima an aruava Godin ziam fema, ¹⁰ ezi me an ganigha a gifogha ghaze, gumazir kamra Godin Dipenimin tiar akar ziam, tiar akar Aghuimin apiav ikiava, dagiaba bagha gumazamizibagh inge. Egha me digavir kuram gamigha pura nighnisi, manmaghin amizir bizim kav bato.

Pita Godin Dipenimin aven akam akuri

¹¹ Ezi gumazamiziba akar kam baregha, egha digavir kuram gamigha, ivemara ghua gumazir kam in gari. Ezi me an garima a Pita ko Jon in suiragha, Godin Dipenir azuarimin tughav iti. Dipenir azuarir kam in ziam, Solomonin Azuarim. ¹² Ezi Pita kamaghin ganigha, me migei, "Israelin gumazamiziba, tizim bagha bizir kam ia gamizima ia digavir kuram gami? Ia tizim bagha pamtem gan gara ghaze, ga ti uan gavgavibar tuavim, o ga

Godin damazimin deravira itir tuavimin, ga gumazir kam gamizima an arui? Bar puvati. ¹³ Abraham, Aisak ko Jekopin God, en ovavibar God, a uan ingan-garir gumazim Iesus bar a pirafa. Ia an aremeghasa a isava apanibar dafarim gati. Egha dughiar Pailat anetagherghasa migeim, ia kamaghin migei, 'E tong a gifongezir puvati!' Egha akirim a gasara. ¹⁴ Ia Godin damazimin zuegha derazir gumazimin aghuaghava, egha gumazir kuram uari bagh anetagherghasa Pailat migei. A gumazibav soghezi me aremezir gumazim. ¹⁵ Ia gamizi ia angamra itir gumazim, ia a misoghezi an aremezi God a gamizi a ua dikafi. Ga uaning bizir kam in ganighava a gifoghava an gun migei. ¹⁶ Ga Iesusin ziamin nighnizir gavgavim iti. Ezi Iesusin ziamin gumazir ia ganigha fozir kam, a gavgavim ini. Iesusra gan nighnizir gavgavir kam gamizima, ezi nighnizir gavgavir kamra gumazir kam gamizima, a bar dera, ia datirighin uari an gari.

¹⁷ "Ezi nan adarasi, ki kamaghin fo, ia amizir arazim ia a gifozir puvati, ian gumazir dapaniba sara. ¹⁸ Ezi God fomira an akam

inigha izir gumaziba bar me mikemezima, me migia ghaze, a God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Kraisa, mizazim iniam. Ezi God uan migirigiabagh amizi moghin dar dagheba otifi.

¹⁹⁻²⁰ "Ia kamaghin ifueghtima, God ian arazir kuraba angarighti dughiar kabar Godin Duam iziva ian duaba avughsizim ko navir amirizim, ia danighti, God ia bagh Iesus uam anemangam, a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, a ia bagha anemisefe. Ia bizir kabagh nighnigh da inisi, ia uan navibagh iraghiva uamategh God bagh izi. ²¹ God fomira uan akam inigha izir gumazir zuezibav kemezima, me ghaze, 'Iesus datirighin Godin nguibam iki, mangi dughiar God bizibar amuti da bar igiabar otivam.' Eghti God mikemezir moghin, biziba bar otivam. ²² Ezi akar dikirizir kam God fomira Moses mikemezi, a kamaghin migei, 'Ekiam ian God, a nan min ia bagh akam inigha izir gumazitam, ian tongin ian gumazitamra misevegham. Ia, bizir tizir a migeiba, ia bar da baragh egh dar amu. ²³ A barazir puvatiziba God me gasighasigham. Eghti me ua Godin adarazi ko ikian kogham.* ²⁴ Godin akam

3:13: Kis 3:6, 3:15, Mt 22:32, Lu 23:13-25, Ap 2:23, 7:32 **3:14:** Mt 27:15-23, Mk 15:6-14, Lu 23:13-23, Jo 19:12-15 **3:15:** Ap 1:8, 2:24, 2:32, 2:36, 4:10 **3:16:** Mt 9:22, Ap 4:10, 14:9 **3:17:** Lu 23:34, Jo 16:3, 1 Ko 2:8, 1 Ti 1:13 **3:18:** Ais 50:6, 53:5, Lu 24:27, 24:44, Ap 26:22, 1 Pi 1:10-11 **3:22:** Lo 18:15-19, Ap 7:37 **3:23:**

Wkp 23:29 * **3:23:** (3:23) Akar kam, akam inigha izir gumazir God amadazim, a Lo 18:15, 16, 17, 18, 19in iti. Pita kamaghin migia ghaze, Iesus, a uabi akam inigha izir gumazim.

inigha izir gumaziba bar, Samuelin tugha izi, me bar migia dughiar kabar gun mikeme.

²⁵ “God fomira uan akam inigha izir gumaziba akar gavgavim me ganingizima, ezi ia men boriba min iki, egh akar gavgavir kabanang uaghan iana. God fomira Akar Dikirizir Gavgavir ian ovaviba ko ingarizima, ezi ia men boriba min iki, egh akar gavgavir dikirizir kam, a uaghan iana. God kamaghin Abraham mikemezi moghin, ‘Ki kamaghin damuam, nin ovavibar borimin tu-avimin, ki nguazir kamın itir nguibaba bar deravira me damuam.’ ²⁶ God kamaghin ifonge, ia vaghvagh uan arazir kuraba ateghti, kamaghin a deravira ia damuam. Egha bizir kam bagha a uan ingangarir gumazim a misevegha ia bagha faragha anemada.”

4

Pita ko Jon Judan kotin iti

¹ Pita ko Jon gumazamizibav giavira itima, ofa gamir gumaziba ko Godin Dipenimin garir gumazibar ekiam ko Sadyusiba, me izava aning bato.* ² Egha me fo, Pita ko Jon Iesus aremegha ua dikavizir bizir

kamın gun gumazamizibav gei. Kamaghin amizima gumazir dapanibar naviba aning bagha bar ikufi. ³ Egha me Pita ko Jonin agharimning suiraghava aning kot darighasava amima, aminim piri. Kamaghin, me aning sel gatizi aning ikia ghua amimizaraghan. ⁴ Ezi gumazamizir aviriba akar kam baregha nighnizir gavgavimin an iti. Egha Kraisin adarazir dibobonim bar ekevegha ghua 5,000in boroghin tu.

Me Pita ko Jon kot gati

⁵ Egha amimizaraghan Judan gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba ko Judan arazibagh fozir gumaziba, me Jerusalemın uari akuvaghav iti.† ⁶ Anas, ofa gamir gumazibar dapanim, a uaghan iti, ezima Kaiafas ko Jon koma Aleksanda koma ofa gamir gumazibar dapanimin adarazir gumazir igharaziba, me uaghan iti. ⁷ Egha me mikemezi, gumaziba Pita ko Jon inighava men damazibar izezi, me maghiram aningın azangsisı, “Gua gavgavir manam inigha, egha tinan ziamın gua bizir kabagh ami?”

3:25: Stt 12:3, 18:18, 22:18, Ro 9:4, 9:8, Ga 3:8, 3:26 **3:26:** Mt 10:5, Lu 24:47,

Ap 13:32-33, 13:46 **4:1:** Lu 22:4, 22:52 * **4:1:** (4:1) Godin Dipenimin garir gumazibar ekiam, a ofa gamir gumazir mam. A Livain gumaziba, a me gativagha men garima, me Godin Dipenimin miriamın ingara bizibar gara polismanın ingangarim gami. **4:2:** Mt 22:23, Ap 23:8 **4:4:** Ap 2:41 † **4:5:** (4:5) Gumazir okuruar pumuning ko mikezim, me uari akufa. Egha me Judabar Kaunselbar min iti. Egha men ingangarim kamakin, me Judabar dabirabim gativagha egha men gari. **4:7:** Mt 21:23, Ap 7:27 **4:8:** Mt 10:19-20

⁸ Ezima Godin Duam Pita gizivazima, a kamaghin me migei, "Judan gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba! ⁹ Ia ti gumazir suer kurar ga akurazir kam bagha gan azangsihasa, egha ia ti uaghan foghasa, gumazir kam a manmaghin dera. ¹⁰ Eghti ia koma Israelin itir darasi bar moghira, ia bizir kam gifogh! Kar Nasaretin gumazim Kraisi Iesusin ziamin gumazir ian damazibar tughav itim a ua dera. Gumazir kam a Iesus, ia a inigha ter ighuvim gafuzi, an aremezi God a gamizi a ua dikafi.† ¹¹ Ezima Iesus,

'Kar dipenir akinir ingangarir gumaziba aghuazim,
a datirighin dipenim aterir guarim gava.'

¹² Nguazir kam in gumazitam en akuraghan kogham, bar puvati. Iesusin ziamra e akurvazir aghuim iniam. A uabira, en akurvazir gumazim."

¹³ Egha me Pita ko Jonin garima aning bar gavgavighav atiatir puvatighava me migeima, me aning in ganighava fo, aning sure gamizir puvati. Aning pura gumazir kinimning. Egha me aning in gara digavir kuram gamigha ghaze, gumazir

kamning Iesus koma arui. ¹⁴ Egha me gumazir faragha suer ikuvizimin gari, a Jon ko Pita, aning ko tughav itima, me bizitam mikiman asa.

¹⁵ Kamaghin me akar gavgavimram aning ganingizima aning Judan kotin dipenim ategha zuima, me aning bagha akam misosi. ¹⁶ Egha me uarir azangsi, "E manmaghin gumazir kamning damuam? Jerusalem in itir gumaziba, me fo, aning mirakelin bar ekiam gami. Eghti e kamaghin mikiman kogham, bizir kam guizbangira otozir puvati. ¹⁷ Ezi e kamaghin aghua, gumazamizir igharaziba bizir kam baraghan kogham. Egh e akar bar gavgavimra aning danightima aning ua Iesusin ziamin gun bar tav mikiman kogham."

¹⁸ Egha me ua aning in diazima aning aven ghuzima me akar gavgavimin aning in migia ghaze, gua uamateghiva Iesusin ziamin gun mikimiva egh gumazitabar sure damuan bar marki.

¹⁹⁻²⁰ Ezima Pita ko Jon men akam ikaragha migei, "Ga uaning ganighava oraghizir biziba ga dar ghuangsihan kogham, ga dar gun mikimvira ikiam. Ia uari nighnigh, arazir manam Godin damazimin dera, ga

4:10: Ap 2:24, 3:6, 3:13-16 † **4:10:** (4:10) Gumazir okuruar kam, Judabar Kaunselba, merara Pailat (Rom in gavman faragha zuir gumazim) migia ghaze, a Iesus misueghti an ovenggeh. Ni Luk 22:66 ko 23:5 in gan. Egha Iesus ovengegha givazi, me gumazamiziba nighnizir gavgavimin an ikian me aghua. **4:11:** Sng 118:22, Ais 28:16, Mt 21:42 **4:12:** Mt 1:21, Ap 10:43 **4:16:** Jo 11:47, Ap 3:9-10 **4:18:** Ap 5:28, 5:40

Godin akam baragham, o garian akam baragham?"

21-22 Gumazir Pita ko Jon Godin gavgavimın amizir derazim, a 40 plan azenibagh afira. Kamaghın gumazamiziba uari bizir kabar gari da otivizima, me Godin ziam fe. Kamaghın amizima, gumazir dapaniba ivezir kuram aning daningasa pura nighnisi, me manmaghın aning damuam. Egha me atiatir miğiriğiaba ko miğiriğiar gavgavibar maba uam aning gamighava aning amadzima aning zui.

*Nighnizir gavgavim
Iesusın itir darasi God ko
migei*

23 Ezima Judan kotin aven itir gumaziba Pita ko Jon ataghizima aning azenim girigha uamategha uan adarazi bagha ghu. Egha aning ofa gamir gumazir ekiaba ko gumazir dapaniba aningın mikemezir akabar gun uan adarasi bar me mikeme. 24 Ezi me kamaghın oreghava uari akuvaghava God ko migei. Me kamaghın migei, "En Ekiar en garim, ni overiam ko nguazimın ingarighava, ongarim sara ingari, egha dar itir biziba sara, bar dar ingari. 25 Fomira nin Duam akar mam en ovavim Devit, a nin ingangarir gumazim, ni akar kam a ganingi. Ezi Devit kamaghın mikeme,

'Ezima Kantrin Igharazibar Gumaziba tizim baghava atari?

Egha me tizim bagha arazir kurabar amuasava akabav sosi?

26 Ezima nguibabar atriviba me God misoghasava ami.

Ezima gumazir dapanir ekiaba uari inigha Ekiam misoghasa.

Egha uaghan God
Uam E Iniasa
Misevezir Gu-
mazim misoghasa.'

27 "Bar guizbangira, Herot ko Pontius Pailat, Israelin gumaziba, Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, me Jerusalemın nguibamın uari akuvaghava arazir kurabar Godin ingangarir gumazir zuezim, Iesus damuasava akabav sosi. A ni fomira uan ingangarim bagha inabazir gumazim. 28 Me nin gavgavim ko nin nighnizimın gin zui, ni fomiram otivasa mikemezir biziba. 29 Eghti, Ekiam, me atiatir akar e ganingizibagh nighnigh. Egh en akuraghtima e tugh gavgavigh atiatingan kogh nin akam kunam. 30 Egh ni uan agharim arimariar gumazibar arightima me deragham. Egh ni mirakelin aviribar bizibar amutima da Iesusın ziamın otivam, a nin ingangarir gumazir zuezim."

31 Egha me Afeziam ko mikemegha givazima, dan-

ganir me itim ivazvazima, me bar moghira Godin Duam me gizivazima, me atiatir puvatigha Godin akam kuri.

Nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi uan bizibar uarir akurvasi

³² Egha nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi, me bar navir vamira ko nighnizir vamira iti. Men tav uabira uan bizitam gamir puvati, me uari inighava biziba bar moghira dagh ami. ³³ Egha aposelba Iesus aremegha ua dikavizir bizir kamin gun gumazamiziba, Godin gavgavimin amodoghin me migei. Ezi Godin apanguvir ekiamra me ko iti. ³⁴⁻³⁵ Kamaghin men tav bizitamin otevezir puvati. Ezima gumazir nguaziba ko dipeniba itiba, me da amaga dar dagiaba isa izava, aposelbagh anidima, me da isava gumazir biziba puvatizibar akurvasi.

³⁶ Gumazir mam Josep, a Livan gumazim. Ezi aposelba Barnabas a garisi. An mingarim kamaghin ghu, gumazibar akurvagha gavgavim me ganidir gumazim. Barnabas Saiprusin nguibar arighatizimin ize. ³⁷ A uan nguazir mam amadagha, an dagiaba inighava aposelbagh aningi.

5

Ananias ko Safaira God gifari

¹ Gumazir mam Ananias, an amuim Safaira, aning uaghara fuegha uan nguazir mam amadagha an ivezim ini. ² Egha aning uaghara bar fogha, Ananias dagiar maba ua bagha dar suira. Egha naba inigha aposelbagh ifaragha me ganingi.

³ Ezi Pita kamaghin Ananias migei, “Ni manmagh sua, Satan ataghizima a nin navim gizivazi, ni Godin Duam gifari? Egha nguazir ivezimin dagiar maba ni ua bagha dar suira? ⁴ Kar nin nguazim, ni uabi ifuegha anemada. An ivezimin dagiaba uaghan nin dagiabara. Ni manmaghin nighnigha an dagiar kabar e gifari? Ni gumazibagh ifari puvati, ni God gifari.”

⁵ Ezi Ananias kamaghin oregha degiaghrigha areme. Ezi gumazamiziba bizir kam baregha atiatir ekiam me ini. ⁶ Ezi gumazir igiaba izava an kuam nomkegha a inigha azenan ghuava a mozim gati.

⁷ Ezi kloghin auan pumuning ko mikezim givazi, an amuim fozir puvatigha aven izi. ⁸ Ezi Pita an azara, “Ni na mikim, kar nguazir ivezim, ni Ananias ko gua a ini?”

Ezi a kamaghin migia ghaze, “Are, bar an ivezimra.”

⁹ Ezi Pita kamaghin a migei, “Gua manmagh sua virara fuegha Godin Duam

gifari? Ni gan! Gumazir nin pam mozim gatiziba, me tiar akamin iti. Egh me uaghan nin kuam inigh azenan mangam.”

¹⁰ Ezi Pita miġiavira itima, Safaira an suemningin irighava areme. Ezi gumazir igiaba aven iza garima an aremezi me a inigha azenan ghugha an pamın mozimın miriamın anefa. ¹¹ Ezima atiati ekiam Kraisin adarazi bar me batozi, gumazir bizir kaba baraghiziba uaghan bar atiatingi.

Mirakelin aviraviriba otifi

¹² Aposelba mirakelin aviriba ko digavir kuram gamir bizir aviriba, gumazamizibar tongin dagh ami. Ezi nighnizir gavgavim Iesusin itir gumazamiziba, me Solomonin Azuarimin zurara uari akufi. ¹³ Gumazir igharaziba, me ko poghasa tong nighnizir puvati. Me men ziaba fava egha fo, me arazir aghuim gami. ¹⁴ Marazi me ko poghan aghua, ezi avirim nighnizir gavgavim Ekiamin ikia men aven zuima, men dibobonim bar ghuavanabo. ¹⁵ Ezi kamaghin gumaziba arimariar gumaziba inigha men misiaba ko akuriaba sara me atera izava tuavimin miriamin me arisi. Me kamaghin nighnizir gavgavim iti, Pitan nedazim me gisin mangiti me ua deragham.*

¹⁶ Ezi uaghan Jerusalem torim gatizir nguibar dozibar gumazir avirim, me uan arimariar gumazamiziba inigha ize. Egha uaghan uan gumazamizir duar kuraba apazaziba inigha izezima, me bar moghira ghuam-aghegha dera.

Ensel aposelbar akurazi, me kalabus ataki

¹⁷ Ezi ofa gamir gumazibar dapanim ko an akurvazir darasi, kar Sadyusibar aven itir gumaziba. Me aposelba amir biziba bagha navim ikufi. ¹⁸ Egha Sadyusiba men suiragha kalabuziar ekiam gati. ¹⁹ Me kalabusin itima, dimangan Ekiamin ensel tiaba kuigha me inigha azenan ize. ²⁰ Egha ensel kamaghin migei, “Ia mangi, Godin Dipenir miriamin avizibar tuiva ikirimirir igiar kamin migirigiaba bar, ia gumazamizibav kim.”

²¹ Ezi aminim itima aposelba, ensel me mikemezi moghin Godin Dipenir miriamin aven ghua, gumazamizibar sure gami.

Ezi ofa gamir gumazibar dapanim uan akurvaziba ko iza, Judan kotin aven itir gumazibar diazi, me ghua uari akufa. Israelin gumazir dapaniba bar uari akufa. Egha me aposelba inigh izasa kalabusin dipenimin akam anemada. ²² Ezi polisın maba

5:12: Ap 2:43, 4:32, 14:3, Ro 15:19, 2 Ko 12:12 **5:14:** Ap 2:41, 21:20 **5:15:**

Mt 9:21, 14:36, Ap 19:12 * **5:15:** (5:15) Gumazamizir kaba nighnizir gavgavim kamaghin iti, aruem Pita gisiraghti an nedazim arimariar gumazibagh isin ikiti, me ua deragham. **5:16:** Mk 6:56, Ap 19:11-12 **5:17:** Ap 4:1-2, 4:6 **5:19:** Ap 12:7-10, 16:26

ghua kalabusin dipenimin otogha garima me kagh pu-
vatizi, me uamategha izava
bizir kamın gun migei, ²³ “E
kalabusin dipenimin garima
me deravira an tiam asarazi
kalabusin dipenimin garir
gumaziba an tiar akamın
tuivighav iti. Ezi e tiaba
kuigha garima, tav aven itir
puvati.”

²⁴ Ezi me ghua bizir
kamın gun mikemezi, Godin
Dipenimin garir gumazibar
dapanim ko ofa gamir gu-
mazir ekiaba pura nighnisi,
bizir tizitam uam otogham?†

²⁵ Ezi gumazir mam iza
ghaze, “Ia oragh! Gumazir
ia kalabus gatziziba Godin
Dipenir miriamin tughav ikia
gumazamizibar sure gami.”

²⁶ Kamaghın amizima Godin
Dipenimin garir gumazibar
dapanim uan gumazir a
ko ingariba, me ko ghua
apotelba inigha izi. Me kam-
aghın atiati, gumazamiziba
dagiabar me ginivigham,
egha me pura nimira me
inigha izi.

*Aposelba Judan kotin
aven itir gumaziba akam me
mikiman atiatiir puvati*

²⁷ Ezi Godin Dipenimin
garir gumaziba, me apotelba
inigha izegha me migeima,
me Judan kotin aven itir
gumazibar damazimin tuifi.
Ezi ofa gamir gumazibar

dapanim me kotin iitir
bizim bagha men azangsisı.
²⁸ Ezi ofa gamir gumazibar
dapanim kamaghın me
migei, “E akar gavgavim
ia ganiga ghaze, ia Iesusin
ziamın gumazamizibar
sure damuan marki! Ezi
ia orazir puvatigha men
sure gamima ian suren
migiirigiaba Jerusalem bar a
garui. Egha migha ghaze, e
Iesus misoghezi an areme.”

²⁹ Ezi Pita apotelin igharaz-
iba ko, me kamaghın migei,
“E God baragham, e gu-
maziba baragham kogham.”

³⁰ Iarara Iesus misuegha
ter ighuvimin an gurazima
an areme. Ezi en ovav-
abar God Iesus fezi a ua
dikafi. ³¹ Ezi God a isa uan
agharir guvimin anetizima,
an Atrivimin Otaram ko
gumazibar Akurvaghamin
Gumazimin ikiam. Egha a
Israelbar amuti me navibagh
iraghti God men arazir
kuraba gin amadagham. ³² E
God amizir bizir kabar gun
migeir gumaziba, ezi Godin
Duam uakan. A baragha an
gin zuiba, God uan Duam me
ganidi.

Gamalielin fozozim

³³ Egha Judan kotin aven
itir gumaziba kamaghın
apotelbar akam baregha
men naviba me bagha bar
ikufi. Egha me misueghti
me aremeghasa nighnisi.

† **5:24:** (5:24) Grighın akam, vezin kamın deragha bigha mikemezir puvati. Gumazir maba akar kam giragha ghaze, “Me nighnigha egha ghaze, bizir tizim datirighın otogham?” **5:26:** Mt 14:5, 21:26 **5:28:** Mt 27:25, Ap 2:23, 2:36, 4:18, 7:52 **5:29:** Ap 4:19 **5:30:** Ap 3:15, 10:39, 13:29, Ga 3:13, 1 Pi 2:24 **5:31:** Ap 2:33-34, 3:15, Ef 1:20, Fl 2:9, Hi 2:10, 12:2 **5:32:** Jo 15:26-27, Ap 1:8, 2:4, 10:44 **5:33:** Ap 2:37, 7:54

34 Ezi Farisin gumazir mam Gamaliel, Judan arazimın sure gamir gumazir me bar ifongezim. A Judan kotin aven dikavigha tugha, ghaze, aposelba tong azenan ikegh.‡
 35 Egha a migirigiar kabagh ami, "Israelin gumaziba, ia arazitam gumazir kabar amusi deravira nighnigh.
 36 Boghimra Teudas otogha kamaghın uabi miġia ghaze, ki gumazir dapanir mam, ezi 400in boroghira ghuzir gumaziba an ġin ghue. Ezi gavman a misoghezi, an areme. Ezi an ġin zuir darazi bar uari aghamsiki. Ezi me amizir bizir kam dagheba puvati. 37 Ezi an ġin, gavman gumaziba diborir dughiam, Galilin gumazir mam Judas oto. Egha, a gumazir bizir mamın faragha ghuava me gavman ko misosi. A uaghan aremezi an ġin zuir darasi, me uari aghamsiki. 38 Kamaghın amizima datirighın, bizir kamnagh ki kamaghın ia mikimasa. Bizitam gumazir kabar amuan marki! Me ateghti me mar mangi! Ia pura gan, men ingangarim gumazitam ġisin tughiva, degeghirigham. 39 Egh me Godin tugh bizim damuti, ia men anogoroghan kogham. Ia fogh suam, ia God ko misosi."

40 Ezi me Gamalielin nighnizimın ġin ghue. Egha aposelbar diazi, me aven ghuezi me pura me fozoroke. Egha Iesusin ziamın bizibav kiman men anogoregha me ataghizi me ghue.

41 Egha me ghaze, God e bagha bar akongegha en amamangatizi, e Iesusin ziamın osimtiziba ini. Egha kamaghın me Judan kotin aven itir gumaziba ataghragha bar akonge.
 42 Egha dughiaza zurara me Godin Dipenimın miriaba ko dipenibar akar aghuim gumazamiziba sure gamuavira iti. Egha akam me mikira ghaze, Iesus a Krais, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim.

6

Me 7 pla gumazir maba aposelbar akurvaghasa me amisefe

1 Dughiar kabanang Iesusin suren gumazamizibar dibobonim bar ghuvanadi. Ezi suren gumazir maba Grighın akam a miġei, ezi marazi Aramın akam miġei. Ezi Grighba me ghaze, "Dughiar aviriba ia zurara gumazamizir dagheba puvatizibar akurvasi, egha ia en amuir odiaribar akurvazir puvati." Bizir kam bagha me atari.* 2 Ezi aposelin 12 pla, me suren gumaziba bar men diazima me iza uari

‡ 5:34: (5:34) Dughiar Pol tighar Kraisin adarazir mavin otivam, gumazir kam Gamaliel an sure gami. Ni akar Aposel 22:3in itimin gan. 5:36: Ap 21:38 5:37: Lu 2:1-2 5:38: Ais 8:10, Mt 15:13 5:39: Lu 21:15, Ap 7:51, 9:5, 1 Ko 1:25 5:40: Ap 4:18 5:41: Mt 5:10-12, 1 Pi 4:13 5:42: Ap 9:22, 17:3 6:1: Ap 2:41, 4:35, 5:14, 9:29 * 6:1: (6:1) Aramın akam, a Judia ko Galilin Distriġin gumazibar akam. A Hibrun akamın min ghu.

akuvazima, me kamaghin me migei, “E Godin akam akurir ingangarim ateghiva dagher ingangarim damuam, kamaghin a derazir puvati. ³ Kamaghin amizima, en adarasi, ia uarir tongin 7 plan gumaziba misefegh. Men araziba, gumaziba ko amizibar damazibar bar deragha, egh Godin Duam me gizivazi, me uaghan fofozir aghuarim iti. Eghtima e me isiva ingangarir kam datightima me an ganam. ⁴ Eghti e uari ingangarir kamning damuam, God ko mikimiva, Godin akar aghuim gumazamizibar sure damuam.”

⁵ Ezi gumazamiziba akar kam baregha bar a gifonge. Egha me Stiven amisefe, a gumazir bar nighnizir gavgavim itim, ezi Godin Duam bar a gizifa. Ezi me Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas ko Nikolas me amisefe. Nikolas an Antioghin gumazim, a Judan gumazim puvati, a faragha Judan arazibagh amuava dar gin zui. Egha a datirighin Kraisin gin zui. ⁶ Ezi me gumazir kaba inigha aposelbar damazimin ghuzima me dafariba men dapanibagh isin atigha me bagha God ko migei.

⁷ Ezi Godin akam bar moghira ekeveghe bar nguibabar ghue. Ezi

Jerusalemın itir suren gumazibar dibobonim zuamiram ekefe. Ezima ofa gamir gumazir avirim Godin akam baregha nighnizir gavgavim an ikia uaghan an gin zui.

Judan gumaziba Stivenin suira

⁸ Ezi God guizbangira Stiven akuragha, egha apangkuvim ko gavgavim a ganingizima, a digavir kuram gamir araziba ko mirakelin araziba gumazamizibar torimin a dagh amima a da otifi. ⁹ Egha marazi dikavigha Stiven ko me akamin migirigiar uari adosi. Me Judan God ko migeir dipenir mamın gumaziba, dipenir kamın ziam, Friman. Me Sairinin nguibamın gumaziba, ko Aleksandrian nguibamın gumaziba, ko Silisian Provins ko Esian Provinsin gumaziba. Me Stiven ko uari adosi.† ¹⁰ Ezi Godin Duam fofozir aghuim isava Stiven ganingi. Kamaghin amizi, Judan gumaziba an akaba ko mikiman ibura.

¹¹ Ezi me mogava, gumazir mabagh ifarasa me abira ghaze, ia kamaghin mikim, “E orazima Stiven migirigiar kurabar Moses ko God gami.”

¹² Ezi arazir kamın me gumazamiziba, gumazir dapaniba ko Judan arazibagh fozir gumazibar navibagh

6:3: Lo 1:13, Ap 1:21, 16:2, 1 Ti 3:7 **6:5:** Ap 8:5 **6:6:** Ap 13:3, 14:23 **6:7:** Jo 12:42, Ap 2:41, 12:24, 16:5, Kl 1:6 **6:8:** Ap 2:43 **6:9:** 2 Ti 1:15 † **6:9:** (6:9) Frimanın gumazir kaba, me fomira pura ingangarim gamir gumazir kiniba. Egha datirighin me gumazitamin apengan ikia ingarir puvati. **6:10:** Ais 54:17, Lu 21:15, Ap 5:39 **6:11:** Mt 26:59-61

amima da dikafi. Ezi me Stiven bagha ghughava an suiragha a inigha Judan kotin aven itir gumazibar damazimin ghue. ¹³ Egha me migirigiar ifavarir tabar a damuasa gumazir maba ini. Gumazir kaba kamaghin migei, "Gumazir kam zurara akar kuraba Godin Dipenim ko Judan arazibagh asi. ¹⁴ E orazima a kamaghin migei, 'Gumazir kam Nasaretin gumazim, Iesus, a Godin Dipenir kam apirighiva a gasighasigh, egh arazir Moses fomira e ganingiziba otivkinigham.' "

¹⁵ Ezi Judan kotin aven itir gumaziba bar moghira apiaghav ikiava damaziba bar pamtem Stiven gari. Egha me garima an guam mati enselin min taghtasi.

7

Stiven Judan kotin damazimin akam akuri

¹ Ezi ofa gamir gumazir dapanim Stivenin azara, "Me ni gasir akar kaba, da guizbangira, o?"

² Ezi Stiven me ikara, "Nan aveghbuaba ko nan afeziaba ia na baragh! En ovavim Abraham, a tighar Haranin mangam, a Mesopotemian kantri ikiavira itima angazangarim itir God, a bato. ³ Egha a migia ghaze, 'Ni uan adarazi koma uan nguazim ategh egh

nguazir ki nin akaghamimin mangi.'

⁴ "Ezima Abraham Kaldian nguazim ategha Haranin nguazimin ikiasa zui. Ezi an afeziamin ovevem in gin God nguazir ia datirighin itir kam in anemada. ⁵ God tong nguazir otevitam atugha a uan adarazi ko, me ganingizir puvati. God a ko akam akira ghaze, a ko an ovavir gin izamiba nguazir kam in ikiam. Ezi dughiar kam in Abraham uabi boriba puvati. ⁶ Egha God kamaghin Abrahamin migei, 'Nin ovaviba igharazir darazir kantrin ikiam. Eghti me 400 plan azenibar pura men ingan garir gumazibar otivighti me paz me damuam. ⁷ Eghti ki gin men arazir kurar me gamim ki a ikaragham. Eghti gin me kantrin kam ategh azenan izegh, egh danganir kam in nan ziam fam.' ⁸ Egha God mikarzir mogomem aghorimin Akar Dikirizir Gavgavim Abraham koma a gami. Ezi Abraham, Aisakin afeziamin oto, egha amebam a batezi, 8 plan dughiabar gin Abraham Aisakin mikarzir mogomem atu. Egha gin Aisak Jekopin afeziamin oto. Ezi Jekop en inazir 12 plan afeziam.

⁹⁻¹⁰ "Ezi en inaziba navir averiabar Josepin ikuvigha Isipin nguibamin ingarir gumazimin ikiasava anemada. Ezi God a ko ikia an osimtiziba a givagha egha

an akura. God Josep fofozir bar aghuiba a ganingizima an arazir aghuarim akakasi, ezi Isipbar atrivim bar a gifongeghava egha a gamizi a Isipin gumazir dapanir ekiamin iti. Egha an dipenimin biziba sara gari.

11 “Ezi gin dagheba otevezir dughiam Isipin nguibaba bar ko Kenanin nguaziba bar me batifi. Ezi gumazamiziba osimtizir ekiam isi. En inaziba uaghan dagheba puvati. 12 Ezi Jekop orazima dagheba Isipin itima, ezi a uan otariba, en inaziba amadazima me darorir farazim gamua zui. 13 Ezi me darorir gin zuimin ua zuima Josep uan aveghbuabagh eghara ghaze, ‘Ki Josep.’ Ezi gin atrivim uaghan Josepin adarazigh fo. 14 Egha bizir kamın gin, Josep uan afeziam Jekop koma an adarazi 75 plan bar me bagha izamin akam amada. 15 Ezi Jekop Isipin nguibamin iraghu. Egha kagh a ko en inaziba ariaghire. 16 Ezi me men kuaba inigha uamategha Sekemin nguibamin ua izegha me dagiar torir mozim gariki, Abraham fomira Sekemin nguibamin Hamorin otariba da ivevezir mozim.

17 “Ezi God Abraham ko dikirizir akar gavgavim guizbangrama otivasava roghira izima, ezi en gumazamizir Isipin itiba bar

aviraseme. 18 Ezi gin atrivir igharazim, a Josep tong a gifozir puvatigha, Isipin atrivimin iti. 19 Egha an en gumazamizibagh ifara arazir kurabar en inazibagh ami. Eghti me uan borir iririviba puram azenan datighti, me ariaghrasa a me gakaghori.

20 “Ezi dughiar kamın Mosesin amebam a bate, a Godin damazimin bar derazir borim. An iakinir pumuning ko mizekimin uan afeziamin dipenimin iti, me an gari. 21 Egha gin me a inigha azenan anetizima, atrivimin guivim a inigha ghua uan borimin mirarama an gari. 22 Ezi Moses Isipbar fofozir ekiar aghuim inigha egha an araziba ko an migirigiaba bar gavgafi.

23 “Egha Moses 40 plan azenibar anetuzima, ezi a uan adarazi Israelbar ganasa nighnisi. 24 Egha a men mavin garima Isipin mav a misogha bar pazava a gami. Ezi a ghua an akuragha, egha a Isipin gumazim arazir kuram ikarvagha, a misoghezi an areme. 25 Egha Moses kamaghin nighnisi, an adarazi kamaghin fogh suam, God men akurvaghasa nan aven ingari. Ezi me bar fozir puvati. 26 Egha amimizaraghan Moses garima Israelin gumazimningra uaning misosi. Ezi aning uaning gifueghasa a navir amirizimin aning

migei, 'Maning, gua orakigh, gua avetinganing, egha gua tizim bagha kaghira uaning misosi?'

²⁷ "Ezi gumazir igharazitav sozim, Moses a dugha ghua, egha ghaze, "Tina ni amisevezi ni en gumazir dapanim ko jasin ikiava en gari? ²⁸ Ni boghinaron Isipin gumazir misoghezi an aremezi moghin, datirighin na misueghti ki aremeghasa? ²⁹ Ezi Moses kamaghin oregha Isip ategha ara ghua Midian nguazir igharazimin ikia egha borir otarir pumuning ini.

³⁰ "Egha 40 plan azenibar gin, Moses nguazir gumaziba puvatizimin itima, God enselin mam a bagha anemada. Enselin kam Sainain mighsiamin boroghin avivzariar tememin isi naghin purama a bato. ³¹ Ezi a bizir kamn ganigha digavir kuram gami. Egha bar roghira mangi deragh ganasava ami, egha Ekiamin tiarim barasi, ³² 'Ki nin inazibar God, Abrahamin God ko Aisak ko Jekop.' Ezi Moses nigha egha ganan atiatingi.

³³ "Ezi Ekiam a migei, 'Ni tughav iti naghin, a nan nguazir ki a anogoroghezim. Kamaghin, ni uan dagarir asuaba suegh. ³⁴ Ki uan gumazamizibar arazir bar kurar me Isipin me

gamibar gani. Egha ki men arareba baregha, egha men osimtiziba givasa izaghiri. Ni izi, ki ua Isipin ni amangan.'

³⁵ "Mosesin kamra Israelba an aghuagha ghaze, "Tina ni amisevezi ni en gumazir dapanim ko jasin ikiava en gari? Ezi kar anarira, gumazir God uabi men gumazir dapanimin iki egh ua me iniasava amadazim. E fo, God Moses bagha enselin mam amadazi ensel temer isim aven otozi Moses an gara God amadazir akam ini. ³⁶ Ezi a me inigha Isip ateghasava egha mirakelin aviribagh ami. A Isipin ko Retsin, dagh ami. Egha gumaziba puvatizir danganimin a 40 plan azenibar dagh ami.

³⁷ "Egha kar Mosesin kamra, a Israelbav gia ghaze, 'God ian tongin akam inigh izir gumazitam nan min anemisevegham.' ³⁸ Ezi Israelba gumaziba puvatizir danganimin uari akuvagha itima a men aven iti, a Sainaian mighsiamin ghuvanabozi ensel a mikeme. Ezi an akar angamra itim e daningasa, a inis.

³⁹ "Ezi en inaziba Mosesin akaba baraghan aghua. Egha me an migirigiaba batosi. Egha men navir averiabar aven me uamategh Isipin mangasa. ⁴⁰ Egha me Aronin migei, 'E fozir puvati, gumazir e inigha Isipin azenan

7:29: Kis 2:21-22, 18:3-4 **7:33:** Jos 5:15 **7:35:** Kis 2:14, 14:11-12, Nam 20:16
7:36: Kis 7:3, 12:41, 14:21, 16:1, 16:35, Nam 14:33, Sng 105:27 **7:37:** Lo 8:15,
 8:18, Mt 17:5, Ap 3:22 **7:38:** Kis 19:1-20:17, Lo 5:1-33, Ais 63:9, Ap 7:53, Ro 3:2,
 Ga 3:19, Hi 2:2 **7:39:** Nam 14:3 **7:40:** Kis 32:1, 32:23

izezim, Moses, bizir tizim a bato. Egh, ni e bagh marvir guabar ingarightima da en faragh mangam.’⁴¹ Egha dughiar kamın marvir guam me bulmakaun nguzimın mirarama an ingari. Egha me an ofa gamua egha me uan dafaribar ingarizir bizim bagha isava ighiabagh amua bar akonge.⁴² Ezi God akırım ragha me gasaragha, egha me ataghizi me overiamın mikovezibar ziaba fe. Akam inigha izir gumazibar akınafarimın akam an mirara ghu.

‘Ia Israelin gumaziba,
mar ia 40 plan azenibar
gumaziba puvatizir
danganimın ikia nan
ofa gami?
Bar puvati.

⁴³ Ia asem Molekin marvir
guamın aver dipenim
ia aneteri,
egha uaghan asem
Refanın mikovezir
nedazim ateragha
arui.
Kar asemningin, ia
aningin arazibar gin
mangasa aningın in-
gari.

Kamaghın amizima,
ki ian nguazimın
ia batoegh,
egh ia amadaghti ia
mangi Babilonın
nguazimın vongin
ikiam.’*

⁴⁴ “Ezima en inaziba gumaziba puvatizir danganimın itima Godın Averpenim me ko iti. Dipenir kamın aven me fo, God me ko iti. God Moses mikemegha an akazim moghira, Israelbav kemezi me an ingari.⁴⁵ Ezi en inaziba Averpenim inigha, egha anetera egha Josuan gin izi. Me ghua nguibar igharazimın nguazim, God men damazibar me batoghezi, me a ini. Averpenir kam me ko ikiavira itima Devitın dughiam oto.⁴⁶ Ezi Devit Godın damazimın derazi God deraviram a gami. Egha a kamaghın Godın azara, ‘Ki Jekopin God bagh dipenimın ingaram, o?’ Ezi God ghaze, ‘Puvati.’⁴⁷ Ezi gin Solomonra a bagha dipenimın ingari.

⁴⁸ “Ezi Godın bar pin itim dipenir gumaziba ingaribar itir puvati. Godın akam

7:41: Kis 32:2-6, Lo 9:16, Sng 106:19 **7:42:** Sng 81:12, Jer 19:13, Ese 20:25, 20:39,

2 Te 2:11 * **7:43:** (7:43) Molek, a gumazir igharazibar asem, Judaba puvati. Ezi Refan a mikovezir mamın iziam, me Godın mın an ziam fe. Migirigiar Stiven amir kamnagh, a Godın akam inigha izir gumazim, Amosın akınafarimın iti. (Amos 5:25-27) Amos kamaghın mikeme, Israelba faragha guizin Godın ziam fer puvati. Me Godın akaba batogha egha gumazir igharazibar godbar ziaba fe. Ezi azenir aviribar gin God Israelbar gari me akırım a gasara. Ezi God amamangatizi Babilonba izava Israelbav sogha me inigha ghua Babilonın me kalabus gati. (2 King 24:10-16in gan.) **7:44:** Kis 25:9, 25:40, 26:30, Hi 8:5 **7:45:** Jos 3:14-17, 18:1, 23:9, Neh 9:24, Sng 44:2, Ap 13:19 **7:46:** 1 Sml 16:1, 2 Sml 7:1-16, 1 Kin 8:19, 1 Sto 17:1-14, Sng 89:19, 132:1-5 **7:47:** 1 Kin 6:1-38, 8:20, 1 Sto 17:12, 2 Sto 3:1-17 **7:48:** 1 Kin 8:27, 2 Sto 2:6, 6:18 **7:49:** Mt 5:34-35, 23:22

inigha izir gumazim kamaghin mikeme,

49 'God ghaze, overiam a nan atrivir dabirabim.

Ezi nguazim ki uan suebar asir danganim.

Dipenir manmagh garim, ni na bagha an ingarasa?

Ezi ki avughsamin danganim managh iti?

50 Ezi bizir kaba bar, ki dar ingari.' "

51 Egha Stiven maghira Judan kotin gumazibav gei, "Ia bar orazir puvatizir darasi! Egha ian naviba ko nighniziba mati, God gifozir puvatizir gumaziba! Ia uan inazibar mirarama ami! Ia uaghan Godin Duam zurara a batosi! 52 Ian inaziba osimtiziba Godin akam inigha izir gumaziba bar moghira me gariki. Ezi me fomira Godin damazimin derazir gumazimin izirimin gun migeima, ian inaziba me misozi me ariaghire. Egha datirighin ia a isa gumazir kurabar dafaribagh atigha egha a misoghezi an areme. 53 Ia enselbar dafaribar Moses Osirizir Araziba inigha, egha a dar gin zuir puvati."

Me dagiabar Stiven ginivizima an areme

54 Ezi me kamaghin oregha, men navir averiaba a bagha bar ikuvigha egha a bagha uan ataribagh ivi. 55 Ezi Godin Duam Stiven gizivazima, a kogha Godin Nguibamin Godin angazangarir gavgavimin gari, ezi Iesus Godin agharir guvimin tughav iti. 56 Ezi a kamaghin migei, "Ia Gan! Ki Godin Nguibamin garima, a kuiagherizima Gumazibar Otarim Godin agharir guvimin tughav iti."

57 Ezi me kamaghin oregha pamtem diava ara, egha dafaribar uan kuaribav kongegha, egha ivemara a bagha zui. 58 Egha a kurugha nguibar ekiamin azenan ghugha, egha maghirama dagiabar a ginifi. Egha akam a gasir darasi uan azenan azuir korotiaba suegha egha gumazir igiam, an ziam Solin dagarimningin a da arisi. †

59 Egha me dagiabar a ginivavira itima, Stiven God ko migei, "Ekiam Iesus, nan duam inigh." 60 Egha a uan tevimning apirigha irigha egha pamtem dei, "Ekiam, men arazir kurar kam ginighnighan marki, a gin amadagh." A kamaghin mikemegha,

7:51: Kis 32:9, Wkp 26:41, Lo 10:16, Ais 48:4, 63:10, Jer 6:10, 9:26 7:52: 2

Sto 36:16, Mt 21:35, 23:31, 1 Te 2:15 7:53: Kis 20:1, Ap 7:38, Ga 3:19, Hi 2:2

7:54: Ap 5:33 7:55: Mt 22:44, Ap 2:33-34, 5:31, 6:5 7:56: Ese 1:1, Dan

7:13, Mt 3:16, Ap 10:11, Kl 3:1 7:58: Lo 13:9, Lu 4:29, Ap 6:13-14, 22:20, Hi 13:12

† 7:58: (7:58) Moses Osirizir Araziba ghaze, gumazitam arazir kuram damighti,

me a inigh nguibamin azenan mangi dagiaba isi a ginivighti, an aremegham. Ni

Wok Pris 24:13-16, ko Namba 15:35in gan. 7:59: Sng 31:5, Lu 23:46 7:60: Mt

5:44, Lu 23:34, Ap 9:40, 21:5

8

egha areme. ¹ Ezi Sol uaghan ikia bizir kamın ganigha ghaze, a dera.

Sol Kraisin adarasi pazavira me gami

Dughiar kam me Stiven misoghezima an areme. Ezima me Jerusalemın itir Kraisin adarasi pazavira me misoghava, egha arazir kurabar me gami. Kamaghın amizima, Kraisin adarasi bar ara Judian Distrigh ko Samarian Distrighın ghue. Ezima aposelbara Jerusalemın iti. ² Ezi gumazir God baghavira itiba, me Stivenın kuam isava mozim gatigha a bagha puvira azi. ³ Ezima Sol Kraisin adarasi me gasighasighavira ikiava, egha men dipenibar vaghvagher dar ghuava gumazamiziba sara me isava me kurvaghera kalabus garisi.

**Aposelba akar
aghuim Judian
Distrigh ko
Samarian Distrigh
anekura gharui**
(Sapta 8:4-12:25)

Filip Samarian Distrighın akar aghuim akuri

⁴ Ezi gumazamizir areziba, me akar aghuim nguibar me itibar anakuri. ⁵ Ezi Filip Samarian Distrighın aven itir nguibar mamın ghua, God Uam E Iniasa Mısevezir Gumazim, Kraisin akam kuri. ⁶ Ezi gumazamizir okuruaba

an akaba baragha, egha a mirakelin arazibagh amima da otifi, ezima me kuariba arigha bar deravira a barasi. ⁷ Ezi me Filipın garima a duar kurar gumazamizibagh apazaziba batozima, da pamtem diava arava me ataghraghava azenan izi. Ezi gumazir aviribar agharir amiriziba ko suer kuvtiziba uaghan ua dera. ⁸ Kamaghın amizima, nguibar kamın amiziba ko gumaziba bar akonge.

Saimon, kukunir gumazimın eghaghanim

⁹ Gumazir mam an ziam Saimon, a fomira Samarian nguibamın ikia mirakelin ifavarir kuraba dagh amima, Samarian gumazamiziba an ganigha nighnızir aviribagh ami. A kamaghın migei, "Ki gumazir ekiam." ¹⁰ Ezima gumazir ekiaba ko gumazamizir kiniba, me Saimonın akam baraghasa ifonge. Egha me kamaghın migei, "Kar aser gavgavim, an ziam Gavgavir Bar Ekiam, a Saimonın iti." ¹¹ A dughiar aviribar mirakel ifavarir kurabagh amima da otivima me dar garava, nighnızir aviribagh ami. Bizir kam bagha, me an akam baraghasa ifongegha an gin arui. ¹² Egha datırighın Filip, a God Bizibagh Ativir Arazimın akar aghuim ko Kraıs İesusın ziam sara akuri. Kamaghın amizima, gumazamiziba nighnızir gavgavim

Filipin akamin ikiava, me rue. ¹³ Ezi Saimon uaghan nighnizir gavgavim ikiava egha rue. Egha Saimon Filipin gin arua garima, Filip arazarazir ekiaba ko mirakelbagh amima da otivima, a digavir kuram gami.

¹⁴ Ezi Jerusalem in itir aposelba orazima, Samarian gumazamiziba Godin akam inigha givazi, kamaghin me Pita ko Jon amadazima aning me bagha ghu. ¹⁵⁻¹⁶ Samarian gumazamiziba, me Iesusin ziamin ruegha, me Godin Duam inizir puvati. Kamaghin amizima Pita ko Jon ghuava otogha me Godin Duam iniasava aning me bagha God ko migei, ¹⁷ Ezima aning God ko mikemegha, uan aghariba fegha me gisin atizima me Godin Duam isi.

¹⁸ Ezi Saimon garima, aposelning uan aghariba fegha me gisin atizima me Godin Duam isi. Ezima a dagiaba inigha aning ganiga, kamaghin migei, ¹⁹ "Gua gavgavir kam uaghan na daningigh. Eghti ki uan agharim fegh tav gisin datightima, a Godin Duam iniam."

²⁰ Ezi Pita kamaghin Saimon mikeme, "Ni ghaze, ni dagiaba ga daningigh, egh tuavir kam in God aningizir bizir aghuim givezam. Bar puvati! Bizir kam bagh ni uan dagiaba sara helin mangam. ²¹ Nin navir averiam Godin damazimin

derazir puvati. Kamaghin amizima, ni Godin ingan-garimin aven ikian kogham. ²²⁻²³ Ki nin garima, ni navim ikufi, egha uaghan arazir kuraba nin ike. Kamaghin navim giragh arazir kuraba da ateghiva, Ekiam ko mikim. Eghti a ti nighnizir kurar nin navir averiam in itiba gin amadagham."

²⁴ Ezima Saimon an akam ikara, "Gua na bagh Ekiam ko mikimtima, bizir gua mikemeziba na bativan kogham."

²⁵ Ezi Pita ko Jon Ekiam aning in akurvaghizir bizibar gun migiava, an akam akuri. Egha aning uamategha Jerusalem in ghuava, akar aghuim Samarian Distrighin nguibar aviribar an akura zui.

Filip Itiopian gumazim akar aghuim in a migei

²⁶ Ezi Ekiam in ensel Filipin migei, "Ni Sautin tuavim in mangi, a Jerusalem ategha ghuaghira Gazan nguibamin oto. Tuavir kam gumaziba puvatizir danganim in iti." ²⁷⁻²⁸ Ezima, a maghira zui, a tuavir arizim in Itiopian gumazir mam bato. Ezi a gumazir dapanim, a Itiopian atrivir amizim Kandas in dagiabar garir gumazim. Gumazir kam Jerusalem in ghugha Godin ziam fegha uamategha izi. Egha a karis gaperagha, Godin akam inigha izir gumazim, Aisaian akinafarim in gari. ²⁹ Ezi

Godin Duam Filip migei, “Ni mangiva karisin munamin boroghin iki.”

³⁰ Ezi Filip ivegha ghuava karisin boroghin ghugha Itiopian gumazim barasi, a Aisaia, Godin akam inigha izir gumazimin akinafarimin gari. Ezi Filip an azara, “Ni garir bizir kam ni a gifo?”

³¹ Ezi Itiopian gumazim a ikara, “Ki manmaghin fogham? Tav na geghanightima, ki fogham.” Egha a Filip migia ghaze, “Ni izivanang na ko daperagh.”

³²⁻³³ Itiopian gumazim Godin Akinafarimin itir akar kabar gari,

“A mati sipsipin min me a misoghasava,
a inigha ghu.

Sipsipin nguziba, me dar ariziba aghorasava amima da pura nimira iti.

Kamaghira gumazir kam, me a misoghasava amima, a pura nimira ikia bizitam migeir puvati.

Ezi me bar a dikabiragha, egha deraghavira an kotiam gamizir puvati.

Kamaghin amizima, a boriba puvati,

ezi tina an gun me geghanam?

Me an ikirimirim a givazima, ezima a ua nguazimin itir puvati.”

³⁴ Egha Itiopian gumazim Filipin azara, “Ni na mikemegh, ga uaning, Godin akam inigha izir gumazim, a tinan gun migei? A uabi migei, o igharazitav migei?”

³⁵ Ezi Filip dikavigha Godin Akinafarimin aven akar kamra an mingarimin migia ghua, egha Iesusin akar aghuimin gun a migei.

³⁶⁻³⁷ Ezi me tuavimin ghuava, dipar mam bato. Egha Itiopian gumazim kamaghin migei, “Ni gan, dipam kara. Ki datirighira ruasa, bizir tizitam ua nan suigham?”* ³⁸ Egha Itiopian gumazim karisin suizir gumazim migeima, a karis gamizima a tu. Ezima Filip ko Itiopian gumazim dipamin aven iraghughzi, Filip a rue.

³⁹ Ezi me dipamin ikegha azenan izezima, Ekiamin Duam zuamira Filip inigha ghu. Ezi Itiopian gumazim ua Filip bagha garava avenge, egha tuavimin ghuava bar akonge. ⁴⁰ Ezima Filip gari, a Azotuzin nguibamin oto. Egha a ghuava, nguibaba bar dar akar aghuim akura ghua Sesarian oto.

9

*Sol uan navim gira
(Aposel 22:4-16 ko 26:9-18)*

8:31: Jo 16:13

8:32-33: Ais 53:7-8

8:35: Lu 24:27, Ap 18:28

8:36-37:

Ap 10:47 * **8:36-37:** (8:37) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, akar otevir igharazir mam uaghan kagh iti. Filip kamaghin migei, “Ni guizbangira uan navimin aven nighnizir gavgavim ikiti, ki ni ruam.” Ezi Itiopian gumazim kamaghin migei, “Ki nighnizir gavgavim Krai Iesusin iti, a Godin Otarim.” **8:39:** 1 Kin 18:12, 2 Ki 2:16, Ese 3:12-14 **8:40:** Ap 21:8

1-2 Egha dughiar kam Sol Iesusin suren gumazibagh asighasighiva, egh me misoghtima me arighirasa, migirigiar gavgavim gamuavira iti. Kamaghin amizi, an ofa gamir gumazibar dapanir ekiam bagha ghua kamaghin azai, "Ni Damaskusin itir God ko migeir dipenibar garir gumazir dapaniba bagh akinafariba osir suam, 'Sol, gumazitam o amizitam, Iesusin Tuavimin gin mangiti, an an apigh, an suiraghiva mangiva kalabusin gumazimin min a ikirarighiva, Jerusalem mangam.'" ³ Ezi a Damaskusin nguibamin boroghin izima overiamin angazangarir gavgavim a gisira. ⁴ Ezi a irigha nguazim girigha egha orazi, tiarir mam kamaghin a migei, "Sol, Sol, ni tizim bagha na gasighasisi?"

⁵ Ezi Sol azara, "Ekiam, ni tina?"

Ezi a kamaghin a migei, "Ki Iesus, ni na gasighasisi. ⁶ Egh ni dikavigh, nguibamin mangi. Egh migirigiar ni manmaghin damuamim, gumazir mam tighar ni mikimam."

⁷ Ezi gumazir Sol koma zuiba, me pura gumazimin migirigiar kinim baregha egha gumazitam garir puvati. Kamaghin amizi me migirigiaba puvatigha pura iti. ⁸ Ezi Sol ua

dikavigha, egha uan damazinning kuigha, egha a bizitam garir puvati. Ezi a koma aruir gumaziba an agharimningin suiragha a inigha me Damaskusin zui. ⁹ A Damaskusin itima an damatuzinning dughiar pumuning ko mikezimin ikuvighavira itima, a daghetam ko dipatam amezir puvati.

¹⁰ Dughiar kam Damaskusin aven Iesusin suren gumazir mam iti, an ziam Ananias. Ezi Ekiam irebamin min bizimin garimin aven an dei, egha ghaze, "Ananias!"

Ezi an a ikara, "Ekiam, ki kati."

¹¹ Ezi Ekiam a migia ghaze, "Gumazir mam, an ziam Sol, a Tarsusin gumazim. A na ko migia iti. Kamaghin amizi, ni dikavigh, tuavir kam mangi, an ziam Voroghira Zui. Ni Judasin dipenimin mangi Sol bagh azaragh. ¹² Sol irebamin min bizimin garima, gumazimin ziam Ananias, a iza agharim a gisin atigha an damazinning gamizima, aning ua deraghasa."

¹³ Ezi Ananias a ikara, "Ekiam, ki orazima, gumazir aviriba gumazir kamun gun migei, me ghaze, a nin gumazir Jerusalem aven itiba paza me gami. ¹⁴ Ezi ofa gamir gumazibar dapaniba akar gavgavim an amaman-gatizi a ize. Egh tina nin ziamin ni ko migeiba, a men suighiva kalabus darigham."

15 Ezima Ekiam kamaghin Ananias migei, "Ni mangi! Gumazir kam, mar ki inabazir ingangarir gumazim. A nan ziam ater Kantrin Igharazibar Gumaziba ko men atriviba koma Israelin gumaziba bagh mangam. 16 Eghti a mizaziba ko osimtizir nan ziamin iniamiba, ki da an akagham."

17 Ezi Ananias dipenimin ghua an aven ghu. Egha uan dafarimning Sol gisin atigha, egha ghaze, "Nan aveghbuam, Sol, ni kagh izima Ekiam Iesus tuavimin ni bato. Ni ua ganti, Godin Duam ni gizivaghasa, kamaghin amizi a na amadazi ki ize." 18 Ezi bar zuamirama, osirir naziamin min garir bizim Solin damazimningin ikegha kuiaghiri. Ezi a datirighin ua gari. Ezi a dikavizima me Iesusin ziamin a rue. 19 Ezi a dagher maba amegha gin ua uan gavgavim ini. Egha Sol Iesusin suren gumaziba ko mong dughiar mabar Damaskusin ike.

Sol akar aghuim Damaskusin anekuri

20 Egha Sol Iesusin suren gumaziba ko Damaskusin ikia maghira God ko migeir dipenibar akam kura ghaze, Iesus a Godin Otarim. 21 Ezi Solin migirigiam baraghizi darasi, me digavir kuram gamighava azai, "Kar ti gumazir kannaghra, a

Jerusalemın ikia Iesusin ziar kamın deir gumazamiziba, men suigha me gasighasisi? Egh a ti me inigh mangi kalabusin gumazibar min me ikirarigh ofa gamir gumazibar dapanibar dafarim darighasa, egha a kagh ize?" 22 Ezi Solin akar a kuri kabanangin gavgavim bar ghuanabozi a migirigiam bar deravirama anebighizi, Judan gumazir Damaskusin itiba fo, Iesus a Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, Kraiss.

Judaba Solin apanimin itima an arav ghu

23 Ezi dughiar aviriba ghuezima, ezi Judaba Sol misueghti an aremeghasa tuaviba buri. 24 Egha me a misoghasava amua arueba ko dimagariba zurazurara a bagha nguibar ekiamin tiar akabar gari, ezi Sol men nighnizir kurar kam gifo. 25 Ezi an gin aruir gumaziba, me dimagarimin a mikemezi an akirar ekiam gaperazima, me dagiar divazir torir mamın anetaghizima a ghuaghira nguibar ekiamin divazimin azenan iri.

Sol Jerusalemın iti

26 Ezi Sol Jerusalemın izegha, egha Iesusin suren gumaziba uaghan men aven angasa ami. Ezi me nighnizir gavgavim kamaghin an itir puvati, a Iesusin suren

gumazim, egha me bar an atiatingi. ²⁷ Ezi Barnabas a inigha an gun aposelbav kimasa zui. Egha a me migei, Sol tuavimin ghua Ekiamin gani. Ezi Ekiam a mikeme, egha Damaskusin tavin atiatingizir puvatigha, Iesusin ziamin akam akuri. ²⁸ Ezi Sol Jerusalem de-ravira me koma aruava me ko ikia, egha atiatir puvatigha Iesusin ziamin akam kura ghuavira iti. ²⁹ Egha a Judan Grighin akam migeir gumaziba ko me uariv gia uari adosi, ezi me a misueghti an aremeghasava ami. ³⁰ Ezi Kraisin adarasi kamaghin oregha fogha, egha a inigha Sesarian nguibamin ghuaghira, egha a isa Tarsusin nguibamin anemada.*

³¹ Ezi Judian Distrigh ko Galilin Distrigh ko Samarian Distrighin aven itir Kraisin adarasi, dughiar kamin navir amirizimin ikia de-ravira itima, Godin Duam gavgavim me ganidi. Ezi Kraisin adarazir dibobonim ghuavanadi. Gumazamiziba Godin atiatiaava an apengan iti.

Pita Ainas gamizima a ua dera

³² Ezi Pita nguibaba bar dagh aruigha, egha Lidan nguibamin itir Godin gumazamizibar ganasa zui. ³³ Egha nguibar kamin gumazir mam bato, an

ziam Ainas. An sorogha-fariba amirazima, ezi a 8 plan azenibar misiamra iti. ³⁴ Ezi Pita kamaghin a migei, "Ainas, Kraisi Iesus ni gamizi, ni dera. Ni dikavigh uan akuriam apirigh." Ezi Ainas zuamira dikafi. ³⁵ Ezi Lidan nguibam ko Saronin danganir voroghira irighav itimin itir gumazamiziba, me an ganigha uan navibagh iragha Iesus bagha ize.

Pita Tabita gamizima a ua dikafi

³⁶ Ezi Jopan nguibamin suren amizir mam iti, an ziam Tabita, Grighin akamin an ziam Dorkas, a zurarama arazir aghuibagh amuava gumazir onganaraziba akurvasi. ³⁷ Ezi dughiar mam in arimariam a inizima an areme. Ezi me an kuam ruegha a isava ghuriar pin itimin aneti. ³⁸ Jopan nguibam Lidan nguibam boroghira iti, kamaghin suren gumaziba kamaghin orazima, Pita Lidan itima, ezi me gumazir pumuning a mikimasa aning amadazima aning zui. Ezi aning ghua a migia ghaze, "E uari, ni zuamira datirighira ga ko izi!"

³⁹ Ezi Pita aning ko ghuava otogha egha maghira ghuriar pin itimin ghuavanabo. Ezi amizir odiarir pura itiba an miriamin tuivighav ikiava, aziava egha uan korotiaba ko korotiar azenan azuir Dorkas

9:29: Ap 6:1, 9:23, 11:20, 2 Ko 11:26 **9:30:** Ga 1:21 * **9:30:** (9:30) Ezi gin Barnabas Sol inigh Antioghin mangasa, egha ghua Tarsusin nguibamin a buri. Ni Aposel 11:25in gan. **9:34:** Ap 3:6, 3:16, 4:10 **9:35:** 1 Sto 5:16, Ap 11:21 **9:36:** 1 Ti 2:10, Ta 3:8

me ko angamra ikia me bagha ingariziba an akakasi.

⁴⁰ Ezi Pita gumazamiziba bar me amangizi me azenan ghue. Ezi a uan tevimning apirigha God ko migei. Egha a raghrighava amizir aremezim garava ghaze, "Tabita, ni dikafigh." Ezi a uan damazimning kuigha egha Pitan apigha, egha dikavigha apera. ⁴¹ Ezi Pita an akuragha a fezi a dikavigha tu. Ezi a nighnizir gavgavim God baghavira itir gumazamizir odiaribar diagha men akazi me gari, an angamra iti. ⁴² Ezi Jopan itir gumazamiziba bizir kamın eghaghanim baregha men aviriba nighnizir gavgavim Ekiamın iti. ⁴³ Ezi Pita dughiar mabar Jopan itir gumazir asizir inibar bizibar ingarir mam, an ziam Saimon, a ko ike.

10

Ensel Kornilius bagha izeghava akam a ganidi

¹ Gumazir mam Sesarian nguibamın iti, an ziam Kornilius. A Romın midorozir gumazir 100 plan garir gumazim. A uaghan men mav, me Italin Kantrin Midorozir Gumaziba. ² Kornilius a God ifongezir arazibagh amir gumazim, a uan adarazi ko me Godın apengan iti. Egha a uaghan Judan gumazamizir onganarazibar akurvagha, egha zurara God ko migei.

³ Dughiar mamın 3 kloghin guaratizimın Kornilius bar deravira garima Godın ensel irebamın mın bizimın aven iza kamaghın a migei, "Kornilius!"

⁴ Ezima Kornilius atiatia dikiraviram an gara, kamaghın an azara, "Ekiam, bizir itizim?"

Ezima ensel an azangsizim ikara, "God nın migirigiaba baragha, ingangarir ni gumazamizir onganarazibagh amir biziba, an a dagh ifuegha egha dagh nighnisi. ⁵ Egh ni datirighın gumazitaba Jopan me amadaghtıma, me mangi gumazir kam an ziam Saimon, me uaghan Pita a garisi, a batogh a inigh izi. ⁶ A Saimon ko iti, asizir inibar bizibar ingarir gumazim. An dipenim ongarir miriamın iti."

⁷ Egha enselin Kornilius mikemezim anetegha ghuzima, a uan ingangarir gumazimning koma midorozir gumazir bar God gifongezim uaghan a ko itimın diazıma me a bagha izi. ⁸ Ezima a bizir otivizir kaba, dar gun bar me mikemegha, me amadazıma me Jopan ghue.

Pita irebamın mın bizimın gari

⁹ Ezi amimizaraghan aruer arızimın Kornilius amadazir gumaziba ghuava Jopan nguibar ekiamın boroghın otivima, dughiar kamra

Pita dipenimin avughsir danganimin ikia God ko migei. ¹⁰ Egha Pita mitiriam an azima, a daghetam rama, ezi me daghebagh amuvira itima, a irebamin min bizir mamın gari. ¹¹ Egha a pin garima overiam kuiaghrizima, bizir mam inir avizir dafamin min gari. Bizir kam, me an ruaghat-evir 4 plan suirazima, a nguazimin izaghiri. ¹² Egha an aven, asiziba bar—asizir soroghafariba ikia aruiba, ko nguazim davaragha aruir asiziba, ko pin itir kuaraziba iti. ¹³ Ezi tiarir mam kamaghin a migei, “Pita, ni dikavigh, dav suegh dar ami.”

¹⁴ Ezi Pita kamaghin a ikara “Ekiam bar puvatigham! Ki fomiram Godin damazimin bizir mizirizitam amezir puvati.”

¹⁵ Ezi tiarim uam a migei, “Bizir God amizir zueziba, ni uam mizirizibar dar ponan marki.”

¹⁶ Ezi bizir kamnagh dughiar pumuning ko mikezimin Pita bato. Ezima inir avizir ekiar kam zuamira uamategha overiamin ghuvanabo.

¹⁷ Pita irebamin min ganizir bizir kamın mingarim ginighnighavira itima, Kornilius amadazir gumaziba otifi. Egha me Saimonin dipenim bagha azangsisı, an dipenim managh iti. Egha me datirighin izava an tiar akamin otifi. ¹⁸ Egha me

diava azangsisı, “Saimon, an ziar mam Pita, a kagh iti o puvati?”

¹⁹ Pita irebamin min ganizir bizim ginighnighavira itima, Godin Duam a migei, “Saimon, gumazir pumuning ko mikezim ni buria gharui. ²⁰ Ki me amadazima me ni bagha izi. Kamaghin, ni me ko mangisi nighnizir aviribar amuan marki. Ni dikavigh vanginan magiri.”

²¹ Ezi Pita vanginan iraghugha me migei, “Kar kirara, ia na buri. Ia tizim bagha izi?”

²² Ezi gumaziba an akam ikara, “Kornilius 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim ni bagha e amadazima e ize. A Godin damazimin deragha an apengan itir gumazim. Judan gumazamiziba bar a gifongegha an ziam fe. Ezima Godin enselin mam a migia ghaze, ni Pita bagh akam amadaghti a nin dipenimin izegh migirigiatabar amuti ni da baragh.” ²³ Egha Pita me migeima, me dipenimin aven ghu. Me akuigha amimizaraghan nighnizir gavgavim Iesusin itir gumazir maba sara, Jopan ikeghava uaghan me ko Sisarian zui.

Pita Korniliusın dipenimin ghu

²⁴ Me akuigha ua dikavigha ghua, me Sesarian oto. Ezi Kornilius me mizua iti. A

uan roroaba ko uan adarasi diagha, me akuvagha me ko iti. ²⁵ Pita dipenimîn aven zuima, Kornilius a batoghava, an guamîn uan tevir akurimning pirighav aperaghav an ziam fe. ²⁶ Ezi Pita an suiraghav a fe, egha ghaze, “Ni dikavigh tugh. Ki pura gumazir kinim.”

²⁷ Pita a miġiavira dipenimîn aven ghua garima, gumazamizir aviriba uari akuvaghav iti. ²⁸ Ezima a me miġei, “Ia bar fo, e Judaba en arazim. E Kantrin Igharazibar Gumazibar boroghira mangan kogħ me ko ikian kogħam. Ezi God kamaghîn na miġia ghaze, ki gumazitam Godin damazimîn mizirizim a darighan kogħam. ²⁹ Ezi ia na bagħa akam amadazima ki aghuazir puvatigha, egha kagh ize. Egha ki ian azangsis, ia tizim bagħa na bagħa akam amada?”

³⁰ Ezi Kornilius an akam ikara, “Dughiar pumuning ko pumuning ġivazima, ki 3 klogħin guaratizimîn uan dipenimîn aven ikia God ko miġei. Ezi gumazir mam korotiar ghurghurim arugħa bemira nan guamîn mitighav iti.* ³¹ Egha ghaze, ‘Kornilius, God nin miġirigiam baraki, egha arazir ni gumazamizir onganarazibagh amir biziba, an adagh

nighnisi. ³² Eghti Saimon, an ziar mam Pita, a bagħ gumazitam amadagħtima, a Jopan mangiva a inigh izi. A Saimon asizir inibar bizibar ingarir gumazimîn dipenimîn akuima, anan gara iti. Dipenir kam ongarir miriamîn iti.’ ³³ Kamaghîn amizima ki ni bagħa zuamiram akam amada. Ezi ni deragħa izi. Egha e datirighîn bar iza Godin damazimîn iti. God ni mikemezir akaba, ni dav kintima e bar da baragħam.”

Pita Korniliusin dipenimîn Godin akam kuri

³⁴ Ezi Pita Korneliusin dipenimîn aven itir darasiv ġei, “Bar guizbangira, ki datirighîn fos. God gumazir vabara ifuegħa merara garir puvati, a bar gumazibagh ifonge. ³⁵ Nguibaba bar dar itir gumazamizir an apengan ikia, arazir aghuibagh amiba, a me gifonge. ³⁶ Kar God Israelin gumazamiziba bagħa amadazir akam. A kamaghîn miġei, Krai Iesus a bar mogħira en Ekiam. Egha an e gamima, e God ko navir amirizimîn iti. ³⁷ Ia uari fo, bizir manaba kantri Israelin nguibaba bar da batifi. Bizir kaba Distrigh Galilin dikafi. Da, Jon gumaziba ruasa akam kuragħa aruigha ġivazima, da ġin

10:26: Ap 14:13-15, MAA 19:10

10:28: Jo 4:9, Ap 15:8-9, Ga 2:12-14, Ef 3:6

10:30: Ap 1:10, 3:1 * **10:30:** (10:30) Gumazir kam, a Godin enselin mam.

10:31: Dan 10:12, Hi 6:10 **10:34:** Lo 10:17, 1 Sml 16:7, Ro 2:11, Ga 2:6, Ef 6:9, Kl 3:25, 1 Pi 1:17 **10:35:** Jo 9:31, Ro 2:13, 1 Ko 12:13, Ga 3:28, Ef 3:6 **10:36:** Sng 107:20, Ais 52:7, 57:19, Mt 28:18, Ro 10:12, MAA 17:14 **10:37:** Mt 4:12-17, Lu 4:14

10:38: Mt 3:16, Lu 4:17-20, Jo 3:2, Hi 1:9

otifi. ³⁸ Ia fo, God Nasaretin gumazim Iesus, uan Duam ko gavgavim a ganingi. Egha God a ko itima, kamaghin amizi a nguibabagh arua gumazamizibar akurvasi. Egha Satanin apengan itir gumazamizibagh ami me ua dera.

³⁹ “E uari uan damazibar an garima, an en nguibar Judan aven itiba ko Jerusalemın nguibamin bizir aviribagh ami. Ezi me a misuegha ter ighuvimin anegurazima an areme. ⁴⁰ Ezi dughiar pumuning ko mikezim givazima God a gamima a ua dikafi. Ezi God a isava gumazamizibar aka. ⁴¹ Egha a bar Judaba bar me bativizir pu. Puvati. An e gumazir God miseveziba, erara an gari. An aremegha ua dikavizir dughiamin gin, an e ko ikiava dagheba ko dipaba ame. ⁴² Iesus an akam gun gumazamizibav kimasava e mikeme. A ghaze, e kamaghin me mikim suam, God gumazir kam, Iesus anemisevezima, anarira en kotiaba baragham, ovia ghueziba ko angamra itiba sara. ⁴³ Godin akam ingha izir gumaziba bar, me Iesusin guizin akar kam kuni. Egha ghaze, gumazitam nighnizir gavgavim Iesusin ziamin ikiti, God Iesusin ziamin tuavimin an arazir kuraba

gin amadagham.”

Kantrin Igharazibar Gumaziba Godin Duam isi

⁴⁴ Pita akam kuravira itima, gumazamiziba a baragha itima, Godin Duam bar me gisin izaghiri. ⁴⁵⁻⁴⁶ Judan gumazir nighnizir gavgavim itiba, Pita ko ize. Egha me orazima me nguibar igharazibar akabar Godin ziam fe. Kamaghin me digavir kuram gamigha kamaghin migia ghaze, “Munagh gan! God uan Duam bizir aghuarimin min Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan me ganingi.”

⁴⁷ Ezi Pita kamaghin migia ghaze, “Gumazamizir kaba, me en min Godin Duam inis. Ezi tina, e dipamin me ruam en anegorosi?” ⁴⁸ Ezima Pita kamaghin gumazir kabav gei, “Ia Kraisi Iesusin ziamin me ruam.” Ezi me ruegha givagha, egha uari ko dughiar tabar ikiasava Pita migei.

11

Pita Jerusalemın ghugha egha bizir otivizibar gun migei

¹ Ezi aposelba ko Judian nguibabar aven itir darasi, me kamaghin oraki, Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan Godin akam ini. ²⁻³ Ezi kamaghin Pita uamategha Jerusalemın

10:39: Ap 2:32, 5:30 **10:40:** Ap 2:24, 1 Ko 15:4-7 **10:41:** Lu 24:42-43, Jo 14:17-24, 15:27, Ap 1:8, 13:31 **10:42:** Mt 28:19-20, Ap 17:31, Ro 14:9-10, 2 Ko 5:10, 2 Ti 4:1, 1 Pi 4:5 **10:43:** Ais 33:24, 53:5-6, 53:11, Jer 31:34, Dan 9:24, Mai 7:18, Sek 13:1, Ro 10:11, Ga 3:22 **10:44:** Ap 4:31, 8:15-16, 11:15, 15:8 **10:45-46:** Ap 2:4, 10:23, 11:18, 19:6, Ga 3:14 **10:47:** Ap 8:36, 11:17, 15:8-9, Ro 10:12 **10:48:** Ap 2:38

ghuavanabo. Ezi gumazir uan mikarzir mogomebar iniba aghoregha nighnizir gavgavim Iesusin itiba, me Pitan atara egha ghaze, “Ni ghua uan mikarzir mogomebar iniba aghorezir puvatizibar gumazibar dipenibar ghua egha me koma api.”

⁴ Ezi Pita maghira bizir a batoziba bar deravira dar gun me migei, ⁵ “Ki Jopan nguibar ekiamin ikia God ko migei. Egha irebamin min bizimin garima, bizim mati inir avizir dafam, me an rugatevir 4 plan suirazima, an overiam ategha izaghira ki iti naghin asara. ⁶ Ezi ki an aven garima, asizir soroghariba ikia nguazimin itiba, ko asizir atiar maba, ko nguazimin davaragha aruir asiziba, ko pin itir kuaraziba iti. ⁷ Ezi ki orazi, tiarir mam na migei, ‘Pita, dikavigh, asizitam misuegh anemi.’

⁸ “Ezi ki a ikara, ‘Ekiam! Bar puvatigham! Nan akam Godin damazimin bizir mizirizir katam bar anemezir puvati.’

⁹ “Ezi tiarim ua Godin Nguibamin migei, ‘Bizir God amizir zueziba, ni uam mizirizibar dar ponan marki.’ ¹⁰ Ezi dughiar pumuning ko mikezimin bizir kam amigha eghava ua ekuighava overiamin ghuavanabo.

¹¹ “Ezi dughiar kamra gumazir pumuning ko mikezim, me na bagha

Sisarian nguibamin me amadazima me iza dipenir ki itimin oto. ¹² Ezi Godin Duam na migia ghaze, ni me ko mangisiva nighnizir aviribar amuan marki. Ezi ⁶ plan aveghbuaba uaghan na ko zui. Egha e gumazir na bagha akam amadazimin dipenimin aven ghue. ¹³ Ezi an e migia ghaze, enselin mam an dipenimin aven a batogha egha ghaze, ni gumazitaba amangighti, me Jopan nguibamin mangi, Saimon, an ziar mam Pita, a batogh. ¹⁴ Eghti a Godin akam inigh izi, ni mikimti, eghti tuavir kamn ni ko nin dipenimin itir gumazamiziba bar, Ekiam uaghan ua me iniam.

¹⁵ “Ezi ki maghira migeima Godin Duam me gisin izaghiri, mati bar faraghavira an e gisin izaghirizi moghin. ¹⁶ Ezi ki Ekiam mikemezir migirigiam giniri, ‘Jon dipamin ia rue, eghti ki Godin Duamin ia ruam.’ ¹⁷ E fo, e faragha nighnizir gavgavim Ekiam Kraiss Iesusin itima, Godra uan Duam bizir aghuimin min e ganingi. Egha kamaghira datirighin God Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan uan Duam, bizir aghuimin min me ganingi. Kamaghin amizima ki tina, ki God me ko ingaramin ingangarimin anogoregham?”

¹⁸ Ezi nighnizir gavgavim

11:5: Ap 10:9-48

11:12: Jo 16:13, Ap 10:19, 10:23, 10:45

11:14: Ap 16:31

11:15: Ap 2:4

11:16: Jol 2:28, Mt 3:11, Jo 1:26, 1:33, Ap 1:5

11:17: Ap 10:47,

15:8-9

11:18: Ap 13:48, 14:27, Ro 10:12-13, 15:9, 15:16

Iesusin itir gumaziba kamaghin oregha, egha uam ataramin nighniziba putatigha Ekiamin ziam fa, ghaze, "A dera, God uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba amamangatightima me uaghan navibagh iragh egh ikirimirir zurara itim iniam."

Antioghin itir gumazamiziba nighnizir gavgavim Iesusin iti.

¹⁹ Me Stivenin misoghezi an aremezir dughiamin, me arazir kuram uaghan nighnizir gavgavim Iesusin itir igharazibagh amizi, me tintinibar arava, egha saghon Fonisian Distrigh ko Saiprusin arighatizim koma Antioghin nguibar ekiamin ghua Godin akam Judan gumazibara me migei.

²⁰ Ezi men marazi uaghan Saiprusin arighatizim ko Sairinin nguibar ekiamin ikegha ize, egha Antioghin ghuegha Ekiam Iesusin akar aghuimin gun Grighin gumazibav gei. ²¹ Ezi Ekiamin gavgavim me ko iti. Ezi gumazamizir bar avirim nighnizir gavgavim Ekiamin ikia egha uan navibagh iragha Ekiam bagha ize.

²² Ezi Jerusalemn itir Kraisin adarasi bizir kamn eghaghanim baregha, egha me Barnabas amadzima an Antioghin ghu. ²³ Ezi an otogha gari, God men

apangkuvigha, men akurvagha arazir aghuibar me gamizi Barnabas bar akonge. Egha me uan navir averiabar aven guizbangira Ekiam ko ikiamin migirigiabar a bar me migei. ²⁴ A bar gumazir aghuim, Godin Duam a gizivazi Godin nighnizir gavgavim an iti. Ezi gumazamizir bar avirim Ekiam bagha ize.

²⁵⁻²⁶ Ezi Barnabas Sol buriasa Tarsusin zui. Egha an apigha, a inigha Antioghin ize. Egha azenir vamira Barnabas ko Sol uaning inigha Kraisin adarazi koma uari akufa. Egha gumazamizir bar aviriba men sure gami. Ezi Antiokra suren gumaziba faragha ziar kam, Kraisin gin zuir darazi, me a ini.

²⁷ Ezi dughiar kamnang, Godin akam inigha izir gumazir maba Jerusalemn ikegha Antioghin izaghiri. ²⁸ Ezi men mav, an ziam Agabus, a dikavigha tugha egha Godin Duamin gavgavimin ghaze, Romn nguaziba bar dagheba otevegham. (Sisar Klodius, atrivimin itir dughiamin bizir kam oto.) ²⁹ Ezi suren gumaziba akam misuegha egha me vaghvagh uan dabirabimin min dagiaba aningiva, Judian itir darazir akurvaghsi a da amangasa. ³⁰ Egha kar me kamaghin ami, me uan dagiaba isava, Barnabas

koma Sol ganingizi, aning ghua men gumazir aruabagh aning.

12

Herot Jems misoghezima an areme, egha Pita kalabus gati

¹ Dughiar kamın Atrivim Herot Kraisin adarazir marazir suigha me gasighasighasa.

² Egha a migeima, me Jonin aveghbuam Jems midorozir sabamin a misoghezima, an areme. ³ Ezi Herot garima, an amizir arazir kam, Judaba a gifonge, kamaghın amizima, a uaghan Pita isa kalabus gati. Herot Yis puvatızir Bretin Isamin Dughiamın bizir kam gami. ⁴ A Pitan suiraghava a isa kalabus gati. Egha a isa midorozir gumazir 4 plan okuruabar agharim gati. Ezi me dughiaaba isa vaghvagha an gari. Egha 4 plan okuruar kabanang, me dar vaghvagha 4 plan gumaziba inizima me an gari. Herot, God Israelbagh Itazir Dughiamın Isar Ekiar kam gıvaghtima, a Pita isi gumazamizir aviribar damazimın a kot darighasa. ⁵ Ezi Pita kalabusın dipenimın aven itima Kraisin adarasi uan navir averiabar a bagha puvira God ko miğıavira iti.

Ensel kalabuziar dipenimın Pita inigha azenim gati

⁶ Egha Herot Pita inigh kot bagh mangasa dughiar mam diboro. Ezi dimagarir kamın, aminim tighar tiam, me senin pumuningın a ikezima a midorozir gumazir pumuningın tongın akui. Ezi midorozir gumazir igharazir maba kalabuziar dipenimın a bagha gara tiar akamın iti.

⁷ Ezi zuamira Ekiamın ensel otozima, an angazangarim kalabuziar dipenimın aven sira. Egha ensel Pitan ivim a misuegha a gaghura kamaghın migei, “Ni zuamira dikafigh!” Ezima senin an agharimning gikezimning firiaghrigha nguazim giri.

⁸ Ezi ensel a migei, “Koro-tiam arughıva, egh dagarir asuabar aghuigh.” Ezi Pita kamaghın amigha gıvazi ensel a migei, “Ni uan korotiar ruarim arugh nan gın izi.”

⁹ Ezi Pita kalabuziar dipenim ategha, enselin gın azenan ghu. Egha a bizir kabagh fozir puvatızima, ensel dagh amima, da guizbangiram otifi. Pitan nighnızim ghaze, a irebamin min bizimın gari.

¹⁰ Aning ghuava, kalabusın dipenimın garir gumazir pumuning gitagha, ghua kalabusın zuir ainın tiar akar nguıbar ekiamın zuimın oto. Aning an otozi, tiam uabi kuiaghrizima, aning azenan ghua tuavir mamın zui. Aning mong saghon ghuava, ensel zuamirama

* **12:1:** (12:1) Atrivir kam Herot, a Maria İesus batezir dughiamın itir Atrivir kam Herotin ovavir borim. Egha a Atrivim Agripan afeziam. **12:2:** Mt 4:21, 20:23

12:3: Ap 4:3 **12:4:** Kis 12:1-27 **12:5:** Je 5:16 **12:6:** Ap 5:23 **12:9:** Ap 10:3, 10:17, 11:5 **12:10:** Sng 34:7, Dan 3:28, 6:22, Ap 5:19, Hi 1:14, 2 Pi 2:9

Pita ategha ghu.

¹¹ Ezi Pitan nighnizim ua izima, a kamaghin migei, “Ki datirighin guizbangira fo, Ekiam uan ensel amadazima a ize. Egha a Herotin agharim da nan akura, egha Judaba na damuasa nighnizir bizir kuraba sara nan akura.”

¹² Ezi Pita bizir kabagh foghava, Jonin amebam Marian dipenimin ghu. Jonin ziar mam Mak. Ezi gumazamizir avirim uari akuvagha dipenir kamın ikiava God ko migei. ¹³ Ezi Pita azenan ikiava divazimin tiar akar azenan itim gafughafuzima, ingangarir amizimin ziam Roda, a bagha tiam kuasa izi. ¹⁴ Egha a Pitan tiarim baregha, bar akuegha, tiam kuizir puvatigha uamategha ivegha aven ghugha, kamaghin gumazamizibav gia ghaze, “Pita muna iza tiar akamin iti!”

¹⁵ Ezi me kamaghin a migei, “Ni onganis ti.” Ezi a bar gavgavigha kamaghin migei, “Puvati. Guizbangira a iti.” Ezi me a migia ghaze, “Ni ti an enselin gani.”†

¹⁶ Ezi Pita tiam gafughafuzima, me izava tiam kuigha an apigha, digavir kuram gami. ¹⁷ Ezi Pita uan dafarimin me aminivazima, me aghumra iti. Ezi an Ekiam kalabuziar dipenimin aven a inigha azenan anetizir arazibagh

eghari. Egha a kamaghin migei, “Ia bizir kabar gun Jems koma aveghbuaba sara mikemegh.” Egha Pita me ategha danganir igharazimin ghu.‡

¹⁸ Egha aminim tirazima, midorozir gumaziba Pita bagh garava avenge. Egha bar digavir kuram gamigha uarira uarir azangsiha ghaze, “Pita managh ghu?” ¹⁹ Ezi Pita itir puvatizima, Herot a gumazibav kezima me Pita buriasa ghue. Egha me tong bar an apizir puvati. Kamaghin amizima an midorozir gumazir Pitan ganiziba, Herot me isa kot gatigha egha ghaze, me aremegham. Egha Herot gin Judian danganim ategha, Sesarian nguibar ekiamin ikiasa uaghiri.

Herotin ovevem

²⁰ Egha Herot adarim Tair koma Saidonian gumazamizibar iti. Me Herot garir nguibar ekiamin uan dagheba isi, kamaghin amizi, me datirighin uari akuvaghav izav an ganasa. Me faraghav Blastus ko uari mikemezi a me ko navir amirizim inis. Blastus, an Atrivim Herot akuir danganimin garir gumazim. Ezima, me gin Herot men apangkuvigh adarir kam a givaghasa, me Herotin ganasa zui

12:12: Ap 4:23, 12:5, 12:25, 15:37

12:15: Mt 18:10, Ap 26:24 † **12:15:**

(12:15) Dughiar kam Judan aviriba kamaghin nighnizir gavgavim iti, enselin maba gumazibar ganamin ingangariba iti. Egha me ghaze, Pitan ensel markiamo.

12:17: Ap 13:16, 19:33, 21:40 ‡ **12:17:** (12:17) Jemsin kam a Iesusin dozim. Ni Galesian 1:19in gan. Jems Jerusalemın siosin itir gumazir dapanimin oto **12:18:**

Ap 5:22-24 **12:20:** 1 Kin 5:9-11, Ese 27:17

²¹ Herot dughiar atizimin uan atrivir korotiaba arughava, egha uan atrivimin dabirabim gaperaghava, gumazamizibav gei. ²² Ezi me pamtem diava ghaze, "Kar gumazitam migeir puvati. Kar godin mam migei." ²³ Herot Godin ziam fer puvati, kamaghin amizima Ekiamin ensel zuamira a misoghezima a iri. Ezima muriamin itir apiziba angamra anepa zuima, an areme.

²⁴ Ezima Godin akam nguibaba bar dar ghua bar ekevegha ghuavira iti.

²⁵ Ezi Barnabas koma Sol aning uan ingangarim Jerusalem anegivagha, uamategha Antioghin ghu. Jon, an ziar mam Mak, aning a inighava a sara ghu.

Pol kantrin aviribar ghuava Iesusin akar aghuim akuri

13

(Sapta 13:1-21:14)

God Barnabas ko Sol kantrin igharazibar akar aghuim akunasa aning amisefe

¹ Antioghin itir Kraisin adarasi, men marazi iti, Godin akam inigha izir gumaziba ko tisaba. Men ziaba Barnabas, ko Simeon (an ziar mam Niger,) Sairinin Lusius, koma Manain (a

Atrivim Herotin roroam, a Herot koma aghungi) ko Sol.* ² Ezima dughiar mam Kraisin adarasi, me Godin apengan ikiava uari isava God ganighava, egha God ko mikimasa dagheba ta. Ezi Godin Duam kamaghin me migei, "Ki Barnabas ko Sol uan ingangarim bagha aning dia. Ia ingangarir kam bagh aning amiseveghima, aning nan ingangarim bagh mangi." ³ Kamaghin me God ko mikimasava dagheba tagha, God ko migei. Egha uan aghariba isava Barnabas ko Sol gisin atighava, aning amadazima aning zui.

Barnabas ko Sol Saiprusin arighatizimin akar aghuim akuri

⁴ Ezima Godin Duam Barnabas ko Sol amadazima, aning Selusian nguibar ekiamin ghugha, ua kurim inigha Saiprusin arighatizimin ghu. ⁵ Egha me Salamisin otivigha Godin akam Judabar God ko migeir dipenibar akam akuri. Jon Mak aning ko ghua egha aning akura.

⁶ Egha me Saiprusin nguibar arighatizim a garua ghuava Pafosin nguibar ekiamin oto. Egha me Judan kukunir gumazir mam bato. A Godin akam inigha izir ifavarir gumazim, an ziam Bar-Iesus. ⁷ A Sergius Paulus,

12:23: 1 Sml 25-38, 2 Sml 24:17, Sng 115:1, Dan 5:20 **12:24:** Ais 55:11, Ap 6:7, 19:20, Kl 1:6 **12:25:** Ap 11:29-30, 12:12, 13:5, 13:13, 15:37 **13:1:** Ap 11:27

* **13:1:** (13:1) Ziar kam Niger, an mingarim kamaghin ghu, "pizim." Gumazir maba ghaze, Simeon Niger, a Afrikan gumazim. **13:2:** Ap 9:15, Ro 10:15, Ga 1:15, Ef 3:7-8, 1 Ti 2:7, Hi 5:4 **13:3:** Ap 6:6 **13:4:** Ap 15:39 **13:5:** Ap 12:12, 12:25, 13:13, 13:46, 15:37

gavmanın dapanim a ko iti. Sergius Paulus, a gumazir niĝnizim koma fofozir aghuiba iti. Ezi a Godin akam baraghasava, kamaghın a Pol koma Barnabasın diazima aning ize. ⁸ Me kukunir gumazir kam Grighın akamın ziar kam Elimas me a gati, an mingarim kukunir gumazim. Egha Elimas, a gavmanın gumazim Sergius Paulus, a Iesus niĝnizir gavgavim an ikian an aghua. Kamaghın, a Barnabas ko Solin ingangarim pazıva a damuasa. ⁹ Ezima Sol, an ziar mam Pol, Godin Duam a gizıvazıma, ezi a dikıravıra Elimasın garava kamaghın miĝei,† ¹⁰ “Ni Satanın borim. Egha ni arazir aghuarıbar apanımın iti. Egha ifavarir arazıba ko arazir kuraba bar ni gizıfa. Egha ni tızim baghavıra Ekiamın arazir aghuibagh asıghasısi? Ni ti arazir kuraba ataghraghan aghua? ¹¹ Datırighın Ekiamın apanım damuva uan gavgavımın nın damazımning okavıgham. Eghtıma, ni aruer angazangarımın ganan kogh dughıatabar ikegham.”

Ezima zuamıra ghuarım an damazımning korozıma aminım an piri. Egha a tavın agharımın suiraghasa pura ruiava asaghınifi. ¹² Egha

gavmanın gumazir dapanım Ekiamın akam bareghava diĝavir kuram gami. A bizir otıvizir kabar ganıghava egha kamaghın niĝnizir gavgavım Ekiamın iti.

Barnabas ko Pol Antioghın aven Iesusın akam akuri

¹³ Ezi Pol, a ko aruir gumazıba sara, me kurım Pafosın me inıgha ghua Pergan nguıbamın otifi. A Pamfılian Provınsın aven iti. Ezi Jon Mak kagh me ategha uamategha Jerusalemın ghu. ¹⁴ Ezi me Pergan nguıbamın dikavıgha ghua Antioghın nguıbamın otifi, a Pisidian Distrighın aven iti. Egha, Judaba avughsa Godin zıam fer dughıamın, me God ko miĝeir dipenımın aven ghueghava apiaghav iti.‡ ¹⁵ Ezi God ko miĝeir dipenımın garir gumazir dapanir ekiaba, me Moses Osırızir Arazıba ko Godın akam inıgha izir gumazıbar akaba dar bora me miĝei. Me dar ponegha gıvaghava, me Pol ko Barnabasın akam miĝia ghaze, “Aveghbuaba, ia akurvazir miĝirıĝıatam gumazir kabav mikımsıva, ia me mikim.”

¹⁶ Ezi Pol dikavıghava, uan dafarımın me aminıva, kamaghın miĝia ghaze, “Ia Israelın gumazıba ko

13:8: 2 Ti 3:8 † **13:9:** (13:9) Ziar kam Sol, a Hibrun akamın otıvir ziar mam. Ezi ziar kam Pol, a Grighın akam otıvir zıam. Gumazir maba ghaze, Sol Grighın akamın miĝeir darası tongın ingara, egha kamaghın dughıar kamın a ziar kam Pol uabi garısı. **13:10:** Mt 13:38, Jo 8:44, 1 Jo 3:8 **13:11:** Kis 9:3, 1 Sml 5:6, Ap 9:8

13:13: Ap 13:5, 15:38 ‡ **13:14:** (13:14) A Sabatın dughıam **13:15:** Lu 4:16, Ap 13:27, 15:21, Hi 13:22 **13:16:** Ap 12:17

Kantrin Igharazibar Gumaziba, Godin apengan ikiava uari isava God ganidi, ia na baragh! ¹⁷ Dughiar

kamin me Israelin ikiava, Israelbar God en ovaviba amiseveghava, gumazibagh amim me bar aviraseme. Eghava a uan gavgavimin Isipin me inighava azenim gati. Fomira Israelin gumazamizibar God en ovaviba amisevezima, kamaghin me an gumazamizibara. Eghagin me uan nguibam ategha ghua Isipin kantrin ghue. Egha dughiar kamin God me gamima men dibobonim bar pin ghua, me bar aviraseme. Ezima gin God uan gavgavimin Isipin me inighava azenim gati. ¹⁸ Egha a

40 pla azenimin gumaziba puvatizir danganim me ko ikiava, men osimtiziba aterava men akurvasi. ¹⁹ Eghava Kenanin nguazimin, God 7 plan gumazamizir bizim gasighasighava, men nguazim uan gumaziba ko amizibagh aningi. Ezima me dar ghuaviba ikiangi. ²⁰ Bizir kaba 450 azenimin aven otifi.

“Egha bizir kabar gin God Israelbar ganasa gumazir dapaniba amisefe, mamaghira ikia ghua Godin akam inigha izir gumazim Samuelin dughiamin tu.

²¹ “Ezi me atrivim bagha

Godin azangsisi. Ezima a Sol me ganingi, Kisin otarim, Benjaminin adarasi, a 40 plan azenibar men gari. ²² Ezi God Sol agivaghava, Devit amisevezima an an danganim inighava atrivimin oto. Ezima a Devitin gun me migei, ‘Ki Devitin gani, Jesin otarim, gumazir ki bar ifongezim, a bar bizir ki ifongezibar amuam.’

²³ “God fomira akam akirizir moghin, God gumazir mam amadazi a Israelin ize. A Iesus, Devitin ovavir mam, en Akurvazir Gumazim.

²⁴ “Iesus tighar izamin dughiamin, Jon faragha izava navibagh iraghamin akam ko rurumin akamin Israelin gumazibav gei.

²⁵ Jonin ingangarir dughiam givasava amima, a kamaghin me migei, ‘Ia ghaze, ki tina? Ki gumazir ia mizuaim puvati. A nan gin izi. Ki an dagarir asuabar beniba firan kogham. Ki gumazir kinim.’

²⁶ “Aveghbuaba, ia Abrahamin igiaba, koma ia God gifuegha an apengan itir Kantrin Igharazibar Gumaziba, e bagha, God uam e iniasava migirigiar kam amadazima a ize. ²⁷ Jerusalem in gumazamiziba koma gumazir dapanir ekiaba, me kamaghin fozir puvati, Iesus en Akurvazir

13:17: Kis 1:7, 6:6, 12:5, Lo 7:6-7, Sng 105:23-24 **13:18:** Kis 16:35, Nam 14:34, Lo 1:31, Sng 95:10, Ap 7:36 **13:19:** Lo 7:1, Jos 14:1, Sng 78:55 **13:20:** Het 2:16, 1 Sml 3:20 **13:21:** 1 Sml 8:5, 8:19, 10:1, 10:21 **13:22:** 1 Sml 13:14, 15:23-26, 16:12-13, 2 Sml 2:4, Sng 89:20, Hos 13:11 **13:23:** 2 Sml 7:12-16, Sng 132:11, Ais 11:1, Lu 1:32, 1:69, Ro 11:26 **13:24:** Mt 3:1-2, Mk 1:4, Lu 3:3, Ro 11:26 **13:25:** Mt 3:11, Mk 1:7, Lu 3:16, Jo 1:20-27 **13:26:** Mt 10:6, Lu 24:47, Ap 13:16, 13:46 **13:27:** Lu 23:34, 24:20, 24:44, Jo 16:3, Ap 3:17, 15:21, 1 Ko 2:8

Gumazim. Egha me zurara Sabatin dughiamin Godin akam inigha izir gumazimin akaba dibora, egha deragha dagh fozir puvati. Egha ghaze gumazir kam aremegham. Kamaghin amizima, Godin akam inigha izir gumazimin akaba guizbangira otos. ²⁸ Egha me a misueghtima an aremeghan migirigiari otevir aghuitam batozir puvati. Ezi me kamaghin Pailat pamten a migia ghaze, ni midorozir gumazibav kemeghti me a misoghti an aremegham. ²⁹ Me fomirama Godin akam inigha izir gumaziba mikemezi moghin ami. Egha me ter ighuvimin anedeghava a inigha dagiar torim gati. ³⁰ Ezima God a gamizima a ua dikafi. ³¹ A koma Galilin ikiava Jerusalem zuir gumazimiza dughiar aviribar an gani. Ezi datirighin gumazir uari an ganizir kaba, me an gun Judan gumazamizibav gei.

³² “E akar aghuim kamaghin ia migei. God fomira en ovaviba bagha amizir akam akira ghaze, a gumazir uam e iniamim amadagham. ³³ Datirighin a Iesus a gamizima a matmatin ua dikafi. E men boriba, kamaghin amizima an e bagha uan akar dikirizir kam

gamizima a guizbangira oto. Ighiamin Akinafarir Namba 2, kamaghin a migei,

‘Ni nan otarim;
ezi datirighin ki nin
afeziamin otos.’

³⁴ E fo, God a gamizima a ua matmatin dikafi. Ezi a ua matmatin mangi kurighan kogham. God bizir kam in kamaghin mikeme,

‘Ki guizbangira deraghvira ia
damuva,
bizir aghuiba ia
daningam,
ki fomira Atrivim Devit akar
dikirizibar a mikemezi
moghin.
Ezi bizir kam ki
mikemezi moghin
guizbangiram otivam.’

³⁵ Ezi akar igharazir mam uaghan Godin Akinafarimin iti. A kamaghin migei,
‘Ni uan ingangarim bagha
misevezir gumazim
ateghtima,
a matmatin iki kurighan
kogham.’

³⁶ “E fo, dughiar kam in Devit nguazimin ikiava, a Godin nighnizimin gin zui. Egha a gin aremezima, me an kuam inigha ghua an ovaviba afir naghin anefa. Ezima an kuam kuri. ³⁷⁻³⁸ Ezi gumazir God amizi a ua matmatin dikavizir kamnang, an kuam

13:28: Mt 27:22-23, Mk 15:13-14, Lu 23:21-23, Jo 19:15 **13:29:** Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Lu 18:31, 23:50-56, Jo 19:28-30, 19:36-42 **13:30:** Mt 28:6, Ap 2:24
13:31: Ap 1:3, 1:8 **13:32:** Stt 12:3, Ap 13:23, Ro 4:13, Ga 3:16 **13:33:** Sng 2:7, Ro 1:4, Hi 1:5, 5:5 **13:34:** Ais 55:3 **13:35:** Sng 16:10, Ap 2:27, 2:31 **13:36:** 1 Kin 2:10, Ap 2:29

kurizir puvati. Nan adarasi, kamaghin amizima, e ua migei, ia akar kam gifogh, gumazir kam Iesus ian arazir kuraba gin amangasa ize. ³⁹ Moses Osirizir Araziba ian akuragh ian arazir kuraba gin amadaghan koghti, ia Godin damazimin deragham. Puvati. Gumazir kam Iesusin ingangarimin, God gumazir nighnizir gavgaviba itiba bar, men akuragha men arazir kuraba bar, da gin amagava, me gamima me an damazimin dera. ⁴⁰ Ia uari bagha gan, Godin akam inigha izir gumaziba fomira mikemezir moghin, bizitam ia batoghan kogham:

⁴¹ ‘Ki ian dughiamin
bizir igharazitam
damightima
a ia batogham.
Eghtima gumazitam ia
mikimtima
ia nighnizir gavgavim an
ikian kogham.
Kamaghin, ia gumazir
dibovir akar kurabagh
amiba, ia gan,
ia digavir kuram damigh
ikuvigham.’ ”

⁴² Egha Pol ko Barnabas Judabar God ko migeir dipenim ataghrazima, gumamaziziba kamaghin aningin migei, “Gua Sabatin munamin dughiamin uamategh iziva bizir kabar migirigiar tabar uam e mikim.” ⁴³ Egha

me bar God ko migeir dipenim ateghava azenan ghue. Ezi Judan avirim ko gumazir igharaziba, me Judan araziba bar dar gin zuir gumaziba, me Pol koma Barnabasin gin zui. Ezima aning me migiava, men nighniziba fa ghaze, ia Godin nighnizimin gin mangiva an apangkuvimin apengan iki.

⁴⁴ Ezi Sabatin dughiar igharazim otozi, nguibar ekiar kamın itir gumazamizir avirim bar iza uari akuvaghava Ekiamin akam barasi. ⁴⁵ Ezi Judaba gumamazizir okuruar kamın ganigha, men naviba bar ikufi. Ezima me Polin akaba kurakuraghava a migei.

⁴⁶ Kamaghin amizima Pol ko Barnabas atiatir puvatigha, akar bar gavgavimin me migei, “Ia Judaba, ga faragha Godin akamin ia mikeme. Ezi ia akirim ragha akar kam gasara. Egha ghaze, e ikirimirir aghuir zurara itim inian kogham. Kamaghin amizima, ia oragh, ga uam akar kamın ia mikiman kogham. Ga Kantrin Igharazibar Gumazibav kimam. ⁴⁷ Ekiam bizir kam bagha kamaghin e mikeme:

‘Ni nguazir kamın itir gumamaziziba bar men akuraghtima
ki ua me iniasa,

13:39: Ais 53:11, Ro 3:28, 8:3, 10:4, Hi 7:19 **13:40:** Ais 29:14 **13:41:** Hab 1:5
13:43: Ap 11:23, 14:22, Ta 2:11, Hi 12:15, 1 Pi 5:12 **13:45:** Ap 14:2, 18:6, 1 Pi 4:4,
Ju 10 **13:46:** Ais 55:5, Lu 7:30, Ap 3:26, 18:6, Ro 1:16, 10:19 **13:47:** Ais 42:6,
49:6, Lu 2:32

bizir kam bagh, ki ni amisevezima, ni tuavim Kantrin Igharazibar Gumazibar aka.' ”

⁴⁸ Ezi Kantrin Igharazibar Gumaziba, me akar kam baregha, bar akuegha ghaze, akar kam bar dera. Ezi gumazamizir God ikirimirir aghuir zurara ikiam bagha miseveziba, me bar nighnizir gavgavim an iti.

⁴⁹ Ezi Ekiamin akam bar nguibaba bar dar ghu. ⁵⁰ Amizir maba God gifueghava an apengan ikiava ziar ekiaba iti, ezi gumazir iziaba itir maba, me uaghan nguibar ekiar kam in iti. Judaba men navibagh inivima, me osimtiziba Pol ko Barnabas garisi. Egha me uan distrighin aning batoke. ⁵¹ Kamaghin amizima, Pol ko Barnabas, uan dagarimningin itir nguaziba apisi, eghtima gumazamiziba fogh suam, men arazir kam osimtizim me ganingi. Ezima, Pol ko Barnabas Antiok ategha Aikoniam nguibamin ghu. ⁵² Kamaghin amizi Antioghin itir Kraisin suren gumaziba, Godin Duam bar me gizivazima me bar akonge.

14

Pol ko Barnabas Aikoniamin Iesusin akar aghuim akuri

¹ Egha Pol ko Barnabas Antioghin ikiav amizir arazibara, aning izava Aikoniamin Judaba God ko migeir dipenibar dagh ami. Egha kagh aning bar deraghvira akam akurima, Judan aviriba ko Kantrin Igharazibar Gumazir aviriba nighnizir gavgavim Iesusin iti. ² Egha Judan marazi nighnizir gavgavim men akabar ikian aghuagha Kantrin Igharazibar Gumazibar nighnizibagh asighasighava men navibagh inivima, me nighnizir kurabar nighnizir gavgavim Iesusin itir darazigh ami. ³ Egha Pol ko Barnabas dughiar ruarimin Aikoniamin ikiava, Ekiamin apangkuvimin akam mikimasava atiatir puvati. Ezima Ekiam gavgavim aning ganingizima, aning mirakelba ko digavir kuram gamir bizibagh amima, da otifi. Ezi kamaghin Ekiam gumazamizibar akakagha ghaze, akar aning me migeir kaba, da guizin akaba. ⁴ Ezi nguibar ekiar kam in itir gumazamiziba uari abiki, marazi Judabar gin zuima, marazi aposelning bagha zui. ⁵ Egha gin Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, me uan gumazir dapanir ekiaba ko, me nighnigha tuaviba buria migia ghaze, me Pol ko Barnabas aremeghasa, me arazir kurabar aning damuasa ifonge. Egha me

dag̃abar aning ginivasava ami.

Pol ko Barnabas Listra ko Derben akar aghuim akuri

⁶ Ezima Pol ko Barnabas kamaghin oreghava arava Listra ko Derben ghu, aning Likonian Distrighin nguibar ekiamning. Egha uaghan nguibar aning boroghira itiba sara ghu. ⁷ Egha aning kagh akar aghuim akuravira iti.

⁸ Egha Listran nguibar ekiamin aven gumazir mam, an dagarimning ikuvighava an amirazima an aruir puvatighava aperaghavira iti. An amebam a batezima a kamaghira gari. ⁹ A Pol barazima an akam akuri. Ezima Pol dikiraviram an gara egha kamaghin fo, gumazir kam nighnizir gavgavim iti, a deragham.

¹⁰ Egha Pol kamaghin pamtemin dia, "Ni dikavigh mitigh!" Ezi gumazir kam uabi ekunigha mitigha maghiram arui.

¹¹ Egha gumazamizir avirir kam Pol amizir bizir kam ganigha, pamtemin Likonian akamin dia migei, "Aseba gumazibar min otivigha e baghava izaghire!" ¹² Egha Barnabas, me asem Sus a gati. Pol a migirigiabar faragha zuir gumazim, kamaghin me asem Hermes a gati.* ¹³ Asem

Susin dipenim, a Listran nguibar ekiamin min azenan iti. Ezi Susin ofa gamir gumazim, a ko gumazir aviriba, me Pol ko Barnabas bagha asizibav sueghiva aning ofa damuasa. Kamaghin, a bulmakaun apuriba ko akimarir biziziba inigha Listran nguibar ekiamin tiar akamin ize.

¹⁴ Egha aposelning Pol ko Barnabas, aning bizir kaba baregha, aning uan korotiaba abiagharigha, ivegha gumaziba itir okuruamin aven ghua pamtem dia migei, ¹⁵ "Maia! Gumaziba, ia tizim bagha arazir kam gami? Ga uaghan ian min gari, pura gumazir kinimning. Ga kamagh sua akar aghuir kam ia migei. Ia pura bizir kinir kabar ziaba fan marki. Egh ia uari isiva Ekiam daning, angamra itir God. A Godin overiam ko nguazim ko ongarim gamizim, egha bizir dar itiba sara bar. ¹⁶ Fomira, God nguibaba bar, me ataghizima me pura uan nighnizibar arua bizibagh ami. ¹⁷ Egha a ian modozir puvati, eghti gumaziba a gifoghan kogham. puvati. A zuraram arazir aghuibar ia gamuava, amozim ia ganiga, dagher aghuir aviriba ia ganiga egha dagher aghuibagh ami da otifi. Egha

14:6: Mt 10:23 **14:8:** Jo 9:1, Ap 3:2

14:9: Mt 8:10, 9:28-29, Ap 3:4

14:11:

Ap 8:10, 28:6

* **14:12:** (14:12) Grighin gumazamiziba nighnizir gavgavim kamaghin iti, aser aviriba uaghan iti. Men aser mam, Sus, a men asebar gumazir dapanir ekiam. Ezi Hermes, a men aser akaba inigha me bagha izim. **14:15:**

Kis 20:11, 2 Sml 12:21, Sng 33:6, 146:6, Ap 10:26, 1 Ko 8:4, 1 Te 1:9, Je 5:17 **14:16:**

Sng 81:13, Ap 17:30, 1 Pi 4:3 **14:17:** Sng 147:8, Jer 5:24, 14:22, Ap 17:27, Ro 1:20

ia gamima ian naviba der-
 agha bar akonge.”¹⁸ Aning
 bizir kabar pamten me miġia,
 uaningin ofa damuan men
 anogoroghavira iti.

¹⁹ Ezi ġin Judan gumazir
 maba Antiok ko Aikoniamin
 ikegha Listran izegha, me
 gumazibar niġhnizibagh
 ekuigha me gamizi, me Polin
 apanibar otifi. Egha me
 daġabar Pol ginivigha an
 ganigha ghaze, an aremes.
 Egha anemikiriġha Listran
 nguibar ekiamin azenan ghu.
²⁰ Ezi ġin suren gumaziba
 izava anekuvazi, a dikavigha
 uamategha Listran nguibar
 ekiamin ghu. Egha dughiar
 iġharazimin a ko Barnabas
 ghua Derben zui.

*Pol ko Barnabas suren gu-
 maziba gavgavim me ganidi*

²¹ Egha Pol ko Barnabas
 Derben nguibar ekiamin
 ikiava akar aghuim aku-
 rava gumazamizir aviribagh
 amima, me suren gumazibar
 otifi. Egha aning uamategha
 Listra ko Aikoniam ko An-
 tioghin ghu.²² Egha aning
 gavgavim suren gumaz-
 ibagh anighava akurvazir
 miġiriġabar me gamua
 ghaze, ia uan niġhnizir
 gavgavibar tuivigh gavg-
 afigh. Aning kamaghin me
 miġia ghaze, “Gumazamizir
 God Ativaziba, e uaghan
 men avirir kam in aven
 mangisi, e faragh osimtizir
 aviribar aven mangigham.”
²³ Egha Pol ko Barnabas

Kraisin adarazi itir nguibaba
 bagha vaghvagher Godin
 ingangarir gumazir aruaba
 amisefe. Godin ingangarir
 gumazir aruar kaba uan
 niġhnizir gavgaviba Ekiam
 gatis. Ezi aning me bagha
 dagheba taghragha Ekiam
 ko mikemegha bar me isava
 Ekiamin agharim gati.

*Pol ko Barnabas ua-
 mategha Antioghin zui, Sirian
 Distrighin aven*

²⁴ Egha Pol ko Barnabas
 Pisidian Distrighin ghugha
 ġin iza Pamfilian Provinsin
 ghu.²⁵ Egha aning Pergan
 nguibamin akar aghuim
 akunigha ġivagha Atalian
 nguibam uaghiri.

²⁶ Egha aning Atal-
 ian ikegha kurim inigha
 uamategha Antioghin
 nguibamin ghu. Nguibar
 kamra, aning kagh faragha
 ikezi, Antioghin itir Kraisin
 adarasi aning isava Godin
 agharim ganinga ghaze,
 Godin apangkuvim aning
 ko ikiti aning ingangarir
 kam damuam. Ezi aning
 ingangarir kam gamua iza
 datirighin anegifa. Egha
 aning uamategha Antioghin
 ghu.²⁷ Egha aning Antioghin
 otogha, Kraisin adarazir
 diazima me uari akuvazima
 aning bizir God aning
 agharimningin amizibar gun
 bar me miġei. Egha uaghan
 God Kantrin Iġharazibar
 Gumaziba bagha niġhnizir
 gavgavimin tiam kuizir akam

me migei. ²⁸ Egha aning kagh dughiar ruarimin suren gumaziba ko ike.

15

Kraisin adarasi Jerusalem in nguibamin uari akufa

¹ Ezi Judian Distrighin gumazir maba Antioghin izegha Kraisin adarazir sure gamua ghaze, "Ta Moses sure gamizir arazimin moghin ua mikarzir mogomeba aghoran koghti, God guizbangira ua ia inighan kogham."* ² Ezi kamaghin Pol ko Barnabas maburan odorozim me koma a gami. Kamaghin amizi Kraisin adarasi Pol ko Barnabas ko nighnizir gavgavim Iesusin itir gumazir maba sara me amisevegha ghaze, me Jerusalem mangi bizir kam bagh aposelba ko Godin ingangarir gumazir aruabav kimasa.

³ Egha Kraisin adarasi me amadazima me zui. Me Fonisian Distrigh ko Samarian moghin ghua egha Kantrin Igharazibar Gumaziba uan navibagh irazir bizimin gun me migei. Ezi Kraisin adarasi bar migirigiar kam baregha bar akonghe.

⁴ Ezi Pol ko Barnabas ko Godin ingangarir gumazir aruaba, me Jerusalem otivizi, aposelba ko Kraisin adarasi ko men gumazir dapaniba bar akuegha me

ini. Ezi Pol ko Barnabas God aningin agharimin amizir biziba. aning dar gun me migei.

⁵ Ezi nighnizir gavgavim Iesusin itir gumazir maba, me fomira Farisibar min ikia, me dikavigha kamaghin migei, "Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan Moses Osirizir Arazibar gin mangiva uan mikarzir mogomebar aghor."†

⁶ Ezi aposelba ko Godin ingangarir gumazir aruaba akar kam akirasa uari akufa. ⁷ Dughiar ruarimin me bizir kam migia ghua, egha Pita dikavigha me migei, "Nan adarasi, ia fo dughiar maba givazi God kamaghin ifonge, Kantrin Igharazibar Gumaziba nan akar torimin akar aghuimin migirigiam bareghiva nighnizir gavgavim Iesusin ikiam. Egha a ian tongin na misefe. ⁸ E fo, God gumazamizibar navir averiabagh fo. Egha a uan Duam me ganingi. An e gamizi moghira, me gami. Egha tuavir kamin a kamaghin en aka, a me gifuegha ua me ini. ⁹ Godin damazimin Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, e bar magh ghue. Kantrin Igharazibar Gumaziba nighnizir gavgavim Iesusin itima, God men nighnizir gavgavimin tuavimin, men navibagh

15:1: Wkp 12:3, Jo 7:22, Ga 2:12, 5:2, Kl 2:8, 2:11, 2:16 * **15:1:** (15:1) Gumazir kaba me Judan gumaziba, egha me ghaze, gumazir azenan itiba me en arazibar amuam. Men marazi fomira Farisibar ike. **15:2:** Ap 11:30, Ga 2:1 **15:4:** Ap 14:27 † **15:5:** (15:5) Ni akar Filipai, 3:2in itimin gan. **15:7:** Ap 10:1-43 **15:8:** 1 Sto 28:9, Ap 1:24, 2:4, 10:44, 11:15 **15:9:** Ap 10:15, 10:28, 10:34-35, Ro 10:11, 1 Ko 1:2, 1 Pi 1:22

amizi me an damazimin dera ¹⁰ Ezi kamaghin ia tizim bagh God damighti, a ian nighnizibar gin mangam? Egha osimtizir faragha en ovaviba ateran iburaziba ko osimtizir e uaghan datirighin ateran iburaziba, da isava nighnizir gavgavim Iesusin itir darazigh arisi. ¹¹ Kamaghin puvati. En nighnizir gavgavim ghaze, en Ekiam Iesusin apangkuvimin, God uam e inizir moghira me ini.”

¹² Ezi gumazir uari akuvaziba bar nimira ikia Barnabas ko Pol barasi. Ezima aning mirakelin arazaraziba ko digavir kuram gamir bizibar gun me migei. Egha aning ghaze, God aningin agharibar arazir kaba Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin, dar ingari.

¹³ Aning mikemegha givazi Jems kamaghin migei, “Nan adarasi, ia na baragh.

¹⁴ Saimon kamaghin e geghara ghaze, kar faragha zuir dughiam, God Kantrin Igharazibar Gumaziba uan apangkuvim men akagha, men tongin gumazir maba ua bagha me inigha me gamizi, me an gumazamizibar ofifi. ¹⁵ Godin akam inigha izir gumazibar migirigiamin mirara ghu. Me fomira kamaghin osiri, men migirigiamin osizirimra kara,

¹⁶ ‘God kamaghin migei,

Devitin ovaviba asizir inibar amizir dipenimin min degiaghiri.

Egh ki gin uamategh izi, an ingarighti a tugham.

An bizir ikuviziba ki ua dar ingarigham, egh ki a damighti a ua deragham.

¹⁷ Eghti gumazamizir ikiavira itir naba God bagh ruiam.

Kantrin Igharazibar Gumazir nan ziamin itiba bar uaghan na buriam.

¹⁸ Ekiam kamaghin mikeme. A bizir kaba fomira gumazamizibar akazi me dagh fo.’”

¹⁹ Egha Jems ghua kamagh migei, “Nan nighnizimra kara, Kantrin Igharazibar Gumaziba, me navibagh iragha God bagha zui. Eghti e men tuaviba apiran kogham. ²⁰ E pura me bagh osir kamagh me mikim suam, ia me marvir guabagh anidir daghebar ami, egh ia Godin damazimin mizegham. Ia dagher kabar aman marki. Ia uari isava akuir arazir kurabar amuan marki. Egha asizir me benibar firibav kirima ariaghiriba, dar ghuziba darara iti. Ia dar aman marki. Egh ia ghuzitam raman marki. ²¹ E fo, Moses osirizir arazir kamnagh fomira iza datirighin, me an akam nguibar ekiabar

15:10: Mt 11:30, 23:4, Lu 11:46, Ga 3:10, 5:1 **15:11:** Ro 3:24, Ga 2:16, Ef 2:5-8, Ta 2:11 **15:12:** Ap 14:27 **15:13:** Ap 12:17, Ga 2:9 **15:14:** Ap 15:7-9 **15:20:** Stt 9:4, Kis 34:15-17, Wkp 17:10-16, 18:6-23, 1 Ko 6:9, 6:18, 8:1, Ga 5:19, Ef 5:3, Kl 3:5, 1 Pi 4:3 **15:21:** Ap 13:15

aven bar anekurava, egha Sabatba zurara God ko migeir dipenibar aven a dibori.”‡

Me Kantrin Igharazibar Gumazir God gifoziba bagha akinafarim amadi

²² Egha aposelba ko Godin ingangarir gumazir aruaba ko Jerusalem in itir Kraisin adarazi bar me mikemegha uari tongin gumazir maba misevegha me amadazi me Pol ko Barnabas ko Antiogh in zui. Me gumazir dapanir pumuning uaghan aning amisefe: Sailas ko Judas, an ziar mam Barsabas. Gumazir kamning Kraisin adarazir faragha zui. ²³ Egha me akinafarir kam me koma anemada:

E, aposelba ko Godin ingangarir gumazir aruaba, e ian adarasi.

Ia Kantrin Igharazim in itir nighnzir gavgavim Iesusin itir darazi, ia Antiogh in nguibar ekiam ko Sirian Provins ko Silisian itiba. Akinafarir kam ia bagha izi. Dughiar aghuim.

²⁴ E kamagh in oraki, en tongin marazi, en azarazir puvatigha ghua ia migia ian nighnzibagh asighasiki. Me ia gifarazi ia okam nighnisi.

²⁵ Kamagh in e bar navir

vamira inigha gumazir maba ko en namakar aghuimning Barnabas ko Pol a misevegha me amada.

²⁶ Gumazir kamning, aning en Ekiam Kraisi Iesusin ziam bagha nguazir kam in ikirimirim ategha egha uaning in sa.

²⁷ Kamagh in amizi, Judas ko Sailas akam in uaghan ia mikimasa, e kamagh in aning amada.

²⁸ E Godin Duam ko navir vamira ikia kamagh in nighnigha ghaze, e osimtizitam ua ia darighan kogham. Bizir e ia mikemeziba, darara ia dar gin mangi.

²⁹ Ia me marvir guabagh anidir daghebar aman marki, egh asizibar ghuzibar aman marki, egh me beniba firibav kirima ariagh irir asizibar aman marki, egh uari isava akuir arazir kurabar amuan marki. Ia bizir kaba ategh deragham. En akam kamaghira tu.

³⁰ Egha Jerusalem itir Kraisin Adarasi gumazir kaba amadazi, me Jerusalem ategha Antiogh in iraghuegha Kraisin adarazi akuvagha akinafarim me ganingi. ³¹ Ezi Antiogh in itir Kraisin adarazi akinafarir kam barazima, a gavgavim me ganiga men

‡ **15:21:** (15:21) Judaba, me Israelin nguazimra itir puvati. Fomira me ghua kantrin igharazir Israelin nguazim boroghira itibar iti. Egha men God ko migeir dipeniba, nguibar ekiam in uaghan nguazir kam iti. Ni akar Ap 2:5-11 in itim in gan. Kamagh in, nguibar ekiar kabar itir gumazamiziba, me Moses Osirizir Arazibar akaba da baregha gifa. **15:24:** Ap 15:1 **15:26:** Ap 13:50, 14:19, 1 Ko 15:30, 2 Ko 11:23, 11:26 **15:28:** Mt 23:4 **15:29:** Wkp 17:14, Ap 15:20, 21:25, MAA 2:14, 2:20 **15:32:** Ap 11:27, 13:1, 14:22

navibagh ami da dera. Ezi me bizir kam bagha bar akonge. ³² Judas ko Sailas aning uaghan Godin akam ingha izir gumazimning. Egha aning migirigiar aviribagh ami. Kamaghin aning gavgavim Kraisin adarazi ganiga migirigiar akurvazir aviriba me gami. ³³⁻³⁴ Ezi me dughiar maba mong Antioghin me ko ike. Ezi gin Kraisin adarazi navir amirizim sara me amadazi, me Jerusalem uamategha gumazir me amangiziba bagha zui. ³⁵ Ezi Pol ko Barnabas Antioghin ikiava avirir maba ko gumazamizibar sure gamua Ekiamin akam akuri.

Pol ko Barnabas uaning abiki

³⁶ Ezi dughiar maba givazi gin Pol kamaghin Barnabas migei, "Ga uamategh nguibar ekiar ga bar Ekiamin akam akunizibar mangiva, ga uan adarazir ganam, me manmaghin iti." ³⁷ Ezi Barnabas kamaghin nighnisi, a Jon, an ziar mam Mak, an a inightima, a aningin gin mangam. ³⁸ Jon Mak Pamfilian purama aning ataki, egha aning ko ingangarim a givazir puvati. Kamaghin an aning ko mangan Pol aghua. ³⁹ Egha aning odorozir dafam gamigha kamaghin aning uaning abiki. Ezi Barnabas ko Mak kurim ingha

arighatizim Saiprusin ghu. ⁴⁰ Ezi Pol Sailas amisefe, Ezi Kraisin adarazi uari akuvagha aning isa Godin agharim gatigha kamagh migei, "Godin akurvazim gua ko iki." Ezi aning ghu. ⁴¹ Egha aning Sirian Provins ko Silisian moghin ghua Pol gavgavim Kraisin adarazigh anidi.

16

Timoti Pol ko Sailasin gin zui

¹ Egha Pol ghua Derben otogha ghua Listran oto. Ezi kagh suren gumazir mam in ziam Timoti, a iti. An amebam Judan amizim, a Kraisin mav. Ezima an afeziam Grighin gumazim. ² Listra ko Aikoniamin itir en adarasi kamaghin a migia ghaze, Timoti gumazir bar aghuim. ³ Ezi Pol a inightima, an a ko mangasa ifonge. Judaba danganir kam in iti. Egha me bar foz, an afeziam Grighin gumazim. Kamagh sua Pol Timotin mikarzir mogomem atu. ⁴ Egha me nguibar ekiabagh arui. Akar aposelba ko Godin ingangarir gumazir aruaba Jerusalem mikemegha amamangatizim, gumaziba da baragh, dar gin mangasa, me me migia gharui. ⁵ Kamaghin amizima Kraisin adarasi, men nighnizir gavgaviba gavgafi. Ezi men

§ 15:33-34: (15:33-34) Fofozir gumazir maba uaghan kamaghin nighnisi, migirigiar otevir mam uaghan kagh iti. Migirigiar kam kamaghin ghu, "Ezi Sailas uan nighnizim gin ghua Antioghin iti." 15:37: Ap 12:12, 12:25, Kl 4:10, 2 Ti 4:11 15:38: Ap 13:13, Kl 4:10 16:1: Ap 14:6, 2 Ti 1:5 16:2: Fl 2:19-22 16:3: 1 Ko 9:20, Ga 2:3-5 16:4: Ap 15:23-29 16:5: Ap 2:47

dibobonim dughiaba bar pin ghuavanadi.

Pol irebamın mın bizimın Masedonian gumazimın gani

⁶ Ezi Godın Duam Pol, ko an gın aruir darazi, me Esian Provinsin akar aghuim kunan men anogoroke. Kamaghın amizi, Pol, Sailas, ko Timoti, me Frigian Distrighın nguibar ekiam ko Galesian Distrighın moghın ghu. ⁷ Egha me Misian Distrigh ko Bitinian Provins suizimningın otogha Bitinian Provinsin aven mangasava amima, Iesusin Duam men anogoroke. ⁸ Ezi me kamaghın Misian Distrighın miriam gatigha, Troasin ira ghue. ⁹ Ezi dimangan Pol irebamın mın bizimın garima, Masedonian Provinsin gumazim tughav ikiava agakghora, egha ghaze, “Ia Masedonian izıva en akuragh.” ¹⁰ Pol irebamın mın bizir kamın ganigha, e zuamıra bizibar kirighava Masedonian mangasa tuavibar kiri. E foz, God akar aghuim me mikinasav en dia.*

Filipain amizim, Lidia, Kraisin anavin oto

¹¹ Egha e Troasin kurim inigha Samotres baghavıra zui. Egha amımızaraghan Neapolis bagha zui. ¹² Egha e kagh dikavighava ghua Filipain otifi. Romba fomıra

izava apiazir nguibar ekiam. A Masedonian Distrighın nguibar faragha zuir mam. Eghava e kagh dughiar mabar ike.

¹³ Ezi Sabatın dughiamın, e nguibar ekiamın tiar akamın azenan ghua dipamın uaghiri. E ghaze, God ko mikımamın danganitam ti kagh ikiama? Ezi e kagh amizir mabar garima me uari akuvagha itima, e me migei. ¹⁴ Amizir e barazir kabanagh, mavın ziam Lidia, a faragha Taiatarian nguibar ekiamın ikiava izegha inir pıghagheviba amadi. A zurara Godın ziam fer amizim. Ekiam an navim kuizıma a Polın migirigiaba barasi. ¹⁵ Egha a ko an gara dipenir vamıran itir darazi, e me ruegha gıvazıma, a uan dipenimın mangasa en gıghami. A kamaghın migıa ghaze, “Ia suam, ki guizbangıra nıghnızir gavgavim Ekiamın ikiti, ia izi nan dipenimın iki.” Egha a kamaghın e migıa bar e gakaghone.

Pol ko Sailas kalabusın iti

¹⁶ Dughiar mamın e God ko migeir danganımın zuıma, ingangarir amizir igiam, duar kuram a gapazazi, an e bato. Duar kuram a gapazazıma a gın otivamin bizibagh fogha dar gun migei. Ezi kamaghın an garir

16:6: Ap 18:23

16:7: 2 Ti 1:15

16:10: 2 Ko 2:13

*

16:10: (16:10)

Buk Aposelin akar otevir maba iti, “Eia” iti. Gumazir avirim a ghaze, Luk, Pol koma dughiar mabar arui, kamaghın a migei, “Eia.” Dughiar kam Luk Pol ko ghua Filipain tughav, egha Filipain iti. Bizir kam bagha, Pol Filipai ataghizıma, akar kam, “eia”, ua itir puvati. Aposel 16:40 an ganigh. **16:15:** Ap 16:33, 18:8 **16:16:** Ap 19:24

gumaziba an amir ingan-
garir kamın dagiar aviriba
isi. ¹⁷ Ezi guivir kam, Pol ko
bar en gin iza kamaghın dia
migei, “Gumazir kaba Godın
bar pın itimın inganarir
gumaziba. Me God ian
akurvaghamin tuavimın gun
ia migei.” ¹⁸ A dughiar
aviribar kamaghın ami. Ezi
Pol an amirigha raghrigha
kamaghın duar kuram migei,
“Ki Krais Iesusın ziamın ni
migei, ni azenim girigh!”
Ezi maghıra duar kuram
anetaki.

¹⁹ Ezi an garir gumaziba fo,
men dagiaba isir tuavim piri.
Kamaghın amizima me Pol
ko Sailasin suiragha aning
amikirigha gumazir dapanir
ekiaba bagha danganir
ekiamın ghu. ²⁰ Egha me an-
ingin akua jas bagha ghugha
kamaghın migei, “Kar Judan
gumazimning. Aning en
nguibar ekiamın itir gumaza-
mizibar navibagh inivima
osımtızir aviriba otifi. ²¹ Egha
aning gumamaziziba, Romın
kantri men anogoroghezir
arazibar gin mangasa, me
migei.”

²² Ezi gumamaziziba me
iza uari akuvagha uaghan
me akabar Pol ko Sailas gasi.
Ezi jas midorozir gumaziba
migia ghaze, ia aningın ko-
rotiaba suegh aning misogh.
²³ Me Pol ko Sailas puv aning
misuegha givagha, aning
isa kalabus gati. Egha der-

aghıva aning ganamin akar
gavgavim isava, kalabusın
garir gumazim ganıngi.
²⁴ Ezima kalabusın dipenimın
garir gumazim jasin akam
baregha, egha aning isa
selin danganir bar aven itim
gatigha, aning sueba pamtem
temem sara da ike.

²⁵ Ezi dimagarir arizimın
Pol ko Sailas God ko migiava
ighiabagh ami. Ezima
kalabusın itir gumazir
maba aning barasi. ²⁶ Ezi
zuamıra mikimkızir dafar
mam otogha, kalabusın
dipenimın dagiar mingarir
gavgavim anıdibagh inoba.
Ezi kalabusın tiar akaba
zuamıra kuiaghire. Ezi me
kalabuziaba ikezir senba bar
firiaghire. ²⁷ Ezi kalabusın
dipenimın garir gumazim
osegha dikavigha kalabusın
dipenimın tiar akabar
garima da bar kuiaghire, an
nighnızim ghaze gumazir
kalabusın itiba bar are.
Kamaghın a uan bainat
asigha egha uabi uabi biragh
aremeghasa. ²⁸ Ezi Pol
pamtemın dia, “Ni pazi uabi
damuan marki! E bar ka iti.”

²⁹ Ezi kalabusın garir gu-
mazim angazangariba bagha
dei, egha ivegha ghua Pol ko
Sailas itir danganimın ghua
atiatia puvıra nigha, egha an-
ingin suebar iri. ³⁰ Egha an
aning inigha azenan otogha
aningın azangsisı, “Aruamn-
ing, ki tizim damightima God
nan akuragham?”

³¹ Ezi aning a ikara, “Ni nighnizir gavgavim Ekiam Iesusin iki, eghti a nin akuragham, ni ko itir darasi sara.” ³² Ezi aning Ekiamin akam a miğiava egha uaghan a ko itir darazi bar me migei. ³³ Dimagarir kamra, gumazir dapanir kam aning inigha egha aning duaba rue. Egha aning zuamira a koma uan adarazi Iesusin ziamin bar me rue. ³⁴ Ezi kalabusin gumazir dapanim Pol ko Sailas inigha uan dipenimin aven ghua, egha dagheba aning ganidi. A uan adarazi ko nighnizir gavgavim Godin iti. Kamaghin amizi, me bar akonge.

³⁵ Ezi aminim tirazima, jasba gavmanin gumaziba amadazima me iza kamaghin kalabuziar dapanim migei, “Jasba kamaghin migei, ‘Ni Pol ko Sailas ateghtima aning mangi.’” ³⁶ Ezi kalabuziar dapanim kamaghin Pol migei, “Jasba ni ko Sailas ataghraghasa na mikeme. Ezima gua datirighin mangi. Gua navir amirizimin mangi.”

³⁷ Ezi Pol gavmanin gumazibav gei, “Ga Romin gumazimning. Me ga isa kot gatizir puvatigha gumazir aviribar damazimin pura ga misogha,

ga isa kalabusin ga amada. Ezi me datirighin nimira ga amangasa? Puvati! Me uari iziva gan aku mangam.”†

³⁸ Ezi gavmanin gumaziba akar kabar gun jastav keme. Ezi me orazi Pol ko Sailas Romin gumazimning. Ezi me atiatingi. ³⁹ Kamaghin amizima, jasba kalabusin dipenimin ghu. Egha kamaghin aning miğiava ghaze, gua ataran marki. Egha me aningin akua azenan ghuava, aningin azangsis, “Gua nguibar ekiar kam ategh mangi.” ⁴⁰ Ezi aning kalabusin dipenim ategha Lidian dipenimin ghu. Egha Kraisin adarazir ganigha, akar maba me miğiava, gavgavim me ganidi. Egha aning ghu.

17

Me Tesalonikan nguibamin aven akam akuri

¹ Pol ko an gin aruir gumaziba, me Amfipolis ko Apolonian nguibamning ategha ghuavira ikia Tesalonikan nguibamin oto. Tesalonikan nguibamin aven, Judabar dipenir God ko migeir mam iti. ² Egha Pol God ko migeir dipenimin aven ghu. Kar a zuraram amir arazim. Egha Sabatin

16:33: Ap 16:15 † **16:37:** (16:37) Dughiar kamin Romin nguibar ekiamin atrivim, an ziam Sisar. A Mediterenian ongarir ekiamin boroghira itir kantribar gari. Kamaghin amizi Romin kantrin itir gumaziba mati gumazir ziar ekiaba iti moghin iti. Ezi men osirizir arazim kamaghin miğiava ghaze, Kotba ko gavmanin gumaziba pura me misoghan kogham. Dughiar mabar Romba, gumazir igharaziba uaghan me ataghizima me uaghan Romin kantrin gumazibar min otifi. Polin afeziam a uaghan kamaghin amizir gumazir mam. Kamaghin amizi, Polin amebam a batezi, a uaghan Romin kantrin gumazir mam. (Ni Aposel 22:24-29 an ganigh.) **16:39:** Mt 8:34 **17:1:** 1 Te 1:1-2, 2:1-2

pumuning ko mizezimın Godın Akınafarımın itir osiziriba me geghara me migei. ³ An osiziriba men akakagha dar mingaribav gia ghaze, “Krais mızazim inigh aremegh ua dikavamin migirigiam, a guizbangira.” Egha kamaghın migei, “İesusin ki akam akurir kamnagh, a Gumazir God Ua Gumazamiziba İniasa Misevezim, a Krais.”* ⁴ Ezi Judan gumazir maba oregha nighnizir gavgavim akar kabar ikiava Pol ko Sailasin nighnizimın gin zui. Ezi uaghan Godın atiatir Grighın gumazir avirim ko ziaba itir amizir aviriba sara.

⁵ Gumazir avirim Pol ko Sailasin nighnizimın gin zuima, Judaba kamaghın naviba bar ikufi. Egha puram aruir gumazir kurar maba akumakumigha gumazir bizir dafam gami. Egha ghua nguibar ekiamın aven arua pamtem atarava araghasi. Me Pol ko Sailas inigh avirir torim bagh mangasa, egha me aning buriasa ivemara Jesonın dipenimın aven ghue. ⁶ Egha me aningın apizir puvatigha, Jeson ko Kraisın marazi kurivegha nguibar ekiamın garir gumazir dapaniba bagha me inigha ghu. Egha kamaghın dei, “Gumazir kaba osimtizim nguazir kamın nguibaba bar dagh arigha iza datirighın kagh oto. ⁷ Ezi Jeson me

inigha uan dipenim gati. Gumazir kaba bar moghira Sisar osirizir arazibar gin mangan aghua. Egha kamagh migei, Atrivir ekiar igharazim uaghan iti, an ziam İesus.” ⁸ Ezi gumazamizir avirir uari akuvaziba ko nguibar ekiamın garir gumazir dapaniba, me men akar kam baragha digavir kuram gamigha diava arai. ⁹ Egha nguibar ekiamın garir gumazir dapaniba, me Jeson ko an adaraziv kemezi, me sel givese. Ezi me me ataghizi, me zui.

Berian nguibamın itir Judabar arazir aghuim

¹⁰ Ezi aminim pirima, Kraisın adarazi zuamira aning amadazi aning Berian nguibamın ghu. Aning ghua otivavira Judabar dipenir God ko migeimın aven ghu. ¹¹ Berian Judaba, men araziba ko men nighniziba bar dera. Me Polın migirigiaba baraghasa bar ifonge. Egha me Polın migirigiabar mingariba abigh bar dagh fofoghasa zurara Godın Akamın Osiziribar gari. Me kamaghın foghasa, Polın migirigiaba, da guizin migirigiaba, o? Kamaghın, me Tesalonikan itir Judabar arazibagh afira. ¹² Ezi Judan aviriba nighnizir gavgavim Polın migirigiabar iti. Ezi uaghan Grighın amizir ziaba

17:3: Lu 24:26, Ap 3:18, 9:22, 18:28, Ga 3:1 * **17:3:** (17:3) Migirigiar kamın mingarim, Krais, kamaghın ghu, “God Uam E İniasa Misevezir Gumazim.” **17:4:** Ap 13:50, 15:22, 15:27, 15:40, 28:24 **17:5:** Ro 16:21 **17:6:** Ap 16:20 **17:7:** Lu 23:2, Jo 19:12, 1 Pi 2:13 **17:11:** Ais 34:16, Lu 16:29, Jo 5:39

itir maba ko Grighin gumazir aviriba sara.

¹³ Ezi Judan gumazir Tesalonikan itiba orazi, Pol Berian ikia Godin akam akuri. Ezi me uaghan Berian otivigha gumazamizir kabar nighnizim gasighasigha men navibagh inifi. ¹⁴ Ezi Kraisin adarazi zuamira Pol amadazi an ongarir miriamin ghu. Sailas ko Timoti Berian ikiavira iti. ¹⁵ Ezi Polin akua zuir gumaziba, ghua Atensin aneti. Ezi Pol, Sailas ko Timoti zuamira a bativasa, egha aning bagha akam isa me ganingi.

Pol Atensin ikiava akam akuri

¹⁶ Egha Pol Atensin ikia Sailas ko Timoti bagha mizuai. Egha a gari, Atensin nguibar ekiamin aven marvir guaba bar izifa. Ezi kamaghin Polin muriam bar ikufi. ¹⁷ Egha a bizir kam bagha God ko migeir dipenibar aven a Judaba ko Grighin Godin atiatia itir gumaziba sara migei. Egha uaghan bizibagh ivezir danganimin zurara gumazir pura iza otivibav gei. ¹⁸ Ezi Epikurian ko Stoikin gumazir fofoziba Pol ko me uari adosi. Marazi kamagh migei, "Onganir mam tizibav gei?" Ezi marazi kamagh migei, "A ti aser igharazibar akam akuri." Pol Iesus ko a ua dikavizir bizimin akar aghuim akurima, kamaghin

me migirigiar kabar a gami.†
¹⁹⁻²⁰ Egha me a inigha Atensin garir gumazir dapanibar tongin ghua me mighsiamin Areopagus uari akuvagha iti. Egha me kamaghin Pol migei, "Ni nighnizir e fomira tong oraghizir puvatizibav gei. E dar mingarim gifoghasa ifonge. Kamaghin e foghasa, kar nighnizir igiar manam, ni an gumazibar sure gami. Ni e mikim." ²¹ (Atensin gumaziba ko Atensin azenan itir gumazir iza itiba, zurara pura ikiava nighnizir igiar otozir kamnaghra a migiava a barasi.)

²² Ezi Pol Areopagusin tongin tughu kamagh migei, "Ia Atensin gumaziba! Ki ian gari, ia godin min asebar gin mangasa bar gavgafi. ²³ Ki arua bar deravira bizir ia ziaba febar ganis, egha ki uaghan ofa gamir danganir mammin gari, ziar kam an iti: e fozir puvatizir godin ofa gamir danganim. Ezi datirighin ki, godin ia fozir puvatigha egha gin zuim, ki an akam ia mikimasa.

²⁴ "Godin mam iti, a nguazir kam ko an itir biziba bar dar ingari, anarira overiam ko nguazimin Ekiam. Egha God gumazir dafaribar ingarir dipenibar itir puvati. ²⁵ Godin kam a uabi ikirimirim ko biziba bar gumazamizibagh aningi. Egha a bizitammin otevezir puvati.

17:13: Ap 13:50, 14:19 **17:17:** Ap 18:19 † **17:18:** (17:18in faragha zuir akam) Grighbar tongin gumazir aviriba, me fofozir gumazir fomira ikezibar nighnizibar gin zui. Men fofozir gumazibar mamning, aning ziamning Epikurian ko Stoik.

17:24: Mt 11:25, Ap 7:48, 14:15 **17:25:** Jop 12:10, Sng 50:12, Sek 12:1, Ap 7:48

Kamaghin e uan dafaribar an akurvagh bizitam damighan kogham. ²⁶ Ezi God gumazir vamira an ingari, egha an ovavir kamın a gumaziba bar men ingari. Egha me isa nguazimin danganiba bar dagh ariki. Egha a uabi me ikiamin ikirimirimın dughiaba ariki. Egha danganir me itiba a me bagha nguazir mitaghniaba ariki. ²⁷ God kamaghin ifonge, gumazamiziba a buriva, ti a bagh suighsuighiva a gifogham, kamaghin a bizir kabagh ami. Guizbangira God e vaghvagha en saghon itir puvati. ²⁸ ‘Anarira e gamima, e ikiava, aruava egha ikirimirim isi.’ Ezi ian fofozir gumazir mabara kamaghin mikeme, ‘E Godin boribara.’[‡]

²⁹ “Kamaghin amizi, e guizbangira an ovavibar ikiava, egh kamaghin nighnighan kogh suam, God ti gol o silva o dagiar nedaziba. Egh e kamaghin nighnighan kogh suam, a mati e gumaziba uari uan dafariba ko uan nighnizibar ingarizir marvir guaba.

³⁰ “Fomira gumazamiziba God gifozir puvatizi, egha me fozir puvatigha amizir biziba God dagh nighnizir puvati. Egha datirighin God migirigiar gavgavim aniga

ghaze, gumazamizir managh managh nguazir kamın itiba, me bar uan navibagh iragh. ³¹ God gumazamizibar arazir kuraba bagh me tuisighamin dughiam akirigha gifa. An arazir aghuimin mirara, a inabazir gumazim nguazir kamın gumazamiziba tuisigham. Gumazir kam aremezi God a gamizima a ua dikafi. Bizir kamın God e tuisighamin ingangarim gumazamiziba bar men akazi, me fo, a guizbangira otogham.”

³² Egha me ua dikavamin migirigiam baregha, marazi a dipofi. Ezi marazi kamagh migei, “Ni dughiatam ua bizir kam mikimti, e ni baraghasa.” ³³ Ezima Pol me ategha ghu. ³⁴ Ezi gumazir maba Polin nighnizimin gin ghua nighnizir gavgavim an migirigiarbar iti. Men tongin Dionisius, a Areopagus kaunselin aven itir gumazir mam. Ezi uaghan amizir mam, an ziam Damaris, ko gumazamizir igharazir maba uakan.

18

Pol Korin nguibar ekiamin Godin akar aghuim akuri

¹ Bizir kabar gin, Pol Atens ategha Korinin nguibamin ghu. ² Egha kagh Judan gumazir mam bato, an ziam

17:27: Lo 32:8, Sng 145:18, Ais 55:6, Jer 23:23, Ap 14:17, Ro 1:20 **17:28:** Kl 1:17, Ta 1:12, Hi 1:3 [‡] **17:28:** (17:28) Pol gumazir kaba an akam deravira agifoghasa, egha a men fomira itir Grighin gumazibar akar otevir pumuning isa, uan akam gavgavim a daningasa, aning gun me migei. **17:29:** Ais 40:18-20, 44:10-17, Ap 19:26 **17:30:** Ap 14:16, Ro 3:25, Ta 2:11-12, 1 Pi 1:14 **17:31:** Sng 9:8, 96:13, Ap 2:24, 10:42, Ro 2:16, 14:10 **18:2:** Ro 16:3, 1 Ko 16:19, 2 Ti 4:19

Akwila. An nguibam Provins Pontusin aven iti. A uan amuim Prisila ko, aning mong fomira kantri Italian ike, ezi Sisar Klodius Judabav gia ghaze, me Romn nguibar ekiam ategh igharagh mangi. Kamaghin amizi, aning Italia ategha Korinin ize. Ezi Pol aning ganasa zui. ³ Pol uaghan aning mirara, selin dipenibar ingari. Kamaghin amizi, an aningn ganasa ghugha, aning ko ikia egha me ko ingari. ⁴ Sabatin dughiabar, Pol zurara Judaba God ko migeir dipenibar ghuava me ko uariv gei. A Judaba ko Grighba, men nighnizibar amutima, me nighnizir gavgavim Iesusin ikiasa me gakaghori.

⁵ Ezi Sailas ko Timoti Masedonia ategha izaghirizi, Pol dughiaba bar zurara Godin akar aghuim akuri. An akar gavgavim kamaghin Judaba deravira me geghari, Iesus a Kraiss, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim. ⁶ Ezi Judaba Polin akam baraghan aghuaghava, migirigiar kuraba a ganidi. Ezi a kamaghin amighava, uan korotiamin mineziba pizigha, egha kamaghin me migei, "Kamaghin ia Godin saghon iki oveghti, mar ian osimtizimra. Ezi ki uabi osimtiziba puvati. Datirighin ki Godin akar aghuim Kantrin Igharazibar Gumaziba me mikinam."

⁷ Ezi Pol God ko migeir dipenim ategha Titius Jastusin dipenimin ghu. Gumazir kam zurara Godin ziam fe. An dipenim a Judaba God ko migeir dipenimin boroghin iti. ⁸ Krispus, Judabar God ko migeir dipenibar garir gumazir dapanir ekiam. Ezi a uan adarasi ko me nighnizir gavgavim Ekiamin iti. Ezi Korinin gumazamizir avirim Polin akam baregha egha nighnizir gavgavim Iesusin ikia egha rue.

⁹ Ezi dimagarir mamn Ekiam irebamin min bizimin Polin mikeme, "Ni atiatingan marki; ni mikimvira iki; nimira ikian marki. ¹⁰ Ki ni ko iti, nan gumazamizir aviriba nguibar ekiar kamn iti. Kamaghin tav pazi ni damighan koghan, egh ni misueghan kogham." ¹¹ Ezi Pol azenir vamira koma akuamin ikiava, Godin akar aghuim men sure gami.

¹² Galio, Akaian Provinsin gavmanin gumazir dapanimin itima, Judan gumaziba bar dikavigha Polin apanimin ikiava a isa kot gati. ¹³ Egha me ghaze, "Gumazir kam, a gumazamizibav gia ghaze, 'Ia Moses Osirizir Araziba riaghriaghava, arazir igharazimin Godin ziam fi.'"

¹⁴ Pol bar men akam ikarvaghassava amima, ezi Galio Judabav gei, "Ia Judaba, gumazir kam Rom osirizir araz-

18:3: Ap 20:34, 1 Ko 4:12, 1 Te 2:9, 2 Te 3:8 **18:5:** Ap 9:22, 17:3, 17:14-15, 18:28

18:6: Ese 18:13, Ap 13:45-46, 13:51, 20:26, 1 Pi 4:4 **18:8:** 1 Ko 1:14 **18:9:**

Ap 23:11, 1 Ko 2:3 **18:10:** Jos 1:9, Ais 41:10, Jer 1:8, 1:18-19, Mt 28:20, Jo 10:16

18:14: Ap 23:29, 25:11, 25:19

iba abigham, o an arazir kuratam damightima, eghtima ki ian akam baregham. ¹⁵ Ezi ia migirigiar arazaraziba ko ziaba ko ian araziba, dagh nighnigha na bagha izi. Markiam. Ia uari dar kirmigh. Ki bizir kabar kotiaba bareghan kogham.” ¹⁶ Kamaghin a me amadazima me kot ategha azenan ize. ¹⁷ Ezi Korinin gumaziba, maghira Sostenesin suira, a Judabar dipenir God ko migeimin garir gumazir dapanim, egha kotin danganim boroghira a misosi. Ezi Galio bizir me amizir kam gunuira.*

Pol uamategha Antioghin nguibam, Distrigh Sirian ghu

¹⁸ Pol dughiar mabar Korinin ikeghava, egha Kraisin adarasi ategha kurim ghuanabogha Sirian Distrighin ghu. Prisila koma Akwila a ko zui. Dughiar a tighar kurimin mangamim, a Senkrian ikia God ko akar dikirizir mam gami. Kamaghin a uan dapanir arizim gise.† ¹⁹ Ezi me Efesus otivigha, Pol Prisila koma Akwila kagh aning ataki. Egha a uabi Judabar dipenir God ko migeimin ghua me ko uariv gei. ²⁰ Ezi me dughiar tabar uarir gan ikiasava a migeima, a ghaze, Puvati. ²¹ Ezi a me ataghragha, egha

an akar dikirizim gamua me migei, “God ifueghtima, ki ua ia bagh izam.” Egha kurim inigha Efesus ategha ghu. ²² Ezi a Sisarian otogha, egha Jerusalem in itir Kraisin adarasi getiasa ghuanabobo. Egha gin Antioghin nguibamin ghuaghiri.

²³ Egha Pol dughiar mabar Antioghin ikegha, egha a Distrigh Galesia ko Frigian itir nguibaba bar dagh aruava, men nighnzir gavgavir Iesusin itiba gavgavim me ganidi.

Apolos Godin akar aghuim Efesusin nguibamin anakuri

²⁴ Judan gumazir mam, an ziam Apolos, an Aleksandrian gumazim. A izava Efesusin nguibamin iti. A bar deravira mighiava egha a Godin Akinafarimin Oziziriba bar dagh fo. ²⁵ Me Ekiamin tuavimin a geghani, ezi a gumazamizibar sure damuasa an navim bar a dikafi. A bar deravira Iesus amizir bizibar me migei. Egha a Jonin rurimra fo. ²⁶ Egha Apolos Judabar God ko migeir dipenim ghugha, egha atiati puvatigha Godin akam akuri. Ezi Prisila ko Akwila a baregha a inigha uan dipenimin ghugha Godin tuavim a geghanizi, a deravira Godin tuavim gifos.

18:15: Jo 18:31, Ap 23:29, 25:18-19 * **18:17:** (18:17) Grighin akam deragha bizir kam gifozir puvati. Fofozir gumazir maba ghaze, Judaba uari uan gumazir dapanir ekiamin atarav egha me a misosi. **18:18:** Nam 6:18, Ap 21:24, Ro 16:1 † **18:18:** (18:18) Judaba kamaghin ami, me Godin akar dikirizim gin mangiva, uan dapanir arizim gisegham. **18:19:** Ap 17:17 **18:21:** Ro 1:10, 1 Ko 4:19, Hi 6:3, Je 4:15 **18:25:** Ap 19:3, Ro 12:11 **18:26:** Ap 19:8 **18:27:** 1 Ko 3:6, 2 Ko 3:1

²⁷ Ezi Apolos Akaian man-gasava amima, Efesusin itir Kraisin adarazi, gavgavim a ganidi, egha a iniasava Akaian suren gumaziba bagha akinafarim osiri. Dughiar kam Apolos Akaian otogha, egha nighnizir gavgavim Godin itir darasi akurvazir ekiam me gami. God men apangkuvifi, kamaghin amizi me nighnizir gavgavim Godin iti. ²⁸ Apolos bar gavgavigha gumamazibar damazibar akam akuri, egha men akaba ikarvaghera, egha Judabar akar kurar me migeiba dikabiri. A Godin Akinafarimin itir akam akuri, eghti me fogh suam, Iesus a God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, Kraisi.

19

Pol Efesusin akam akuri

¹ Dughiar kam Apolos Korinin ikiavira itima, Pol mighsiabar itir nguibabagh arua ghua iza Efesusin oto. Egha a kagh suren gumazir maba bato. ² Egha men azara, "Ia faraghavira nighnizir gavgavim Iesusin itima, Godin Duam ia gizivazi, o puvati?"

Ezi me ghaze, "Puvati, e uaghan tong oraghizir puvati, Godin Duam iti."

³ Ezi Pol men azara, "Ia rurir manamra ini?"

Ezi me ikara ghaze, "Jonin rurim."

⁴ Ezi Pol ghaze, "Jonin rurim a navim girazir rurim. Jon gumamazibav gia ghaze, ia nighnizir gavgavim nan gin izamin gumazimin iki, a Iesus." ⁵ Ezi me kamaghin oraghizi, Pol Ekiam Iesusin ziamin me rue. ⁶ Ezi Pol uan agharimning me gisin atizi, Godin Duam me bagha izegha me avara. Ezi me nguibar igharazibar akabav gei. Egha Godin akam inigha izir gumazibar min Godin akam migei. ⁷ Me bar moghira men dibobonim 12 pla.

⁸ Ezi Pol iakinir pumuning ko mikezimin, a God ko migeir dipenimin aven, gumamaziziba akar gavgavibar me migia atiatir puvati. A God Bizibagh Ativir Arazimin migirigiamin gun me migia men nighniziba iraghasa me migei. ⁹ Ezi marazir naviba gavgavizi, me nighnizir gavgavim Polin akabar ikian aghuagha, egha gumazibar damazibar azenara migirigiar kurabar Godin Tuavim gami. Ezi Pol me ategha nighnizir gavgavim Iesusin itir darazi inigha ghu. Egha dughiaba zurara Tiranusin suren dipenimin bizibar me migei. ¹⁰ Pol azenir pumuningin aven arazir kam gamima, kamaghin Judaba ko Grighin Esian Provinsin itiba, me bar Ekiamin akam baraki.

18:28: Ap 9:22, 17:3, 18:5 **19:1:** 1 Ko 1:12, 3:6 **19:2:** Ap 2:38, 8:16 **19:3:** Mt 3:11 **19:4:** Mt 3:11, Mk 1:4, 1:7-8, Lu 3:4, 3:16, Jo 1:15, 1:26-30, Ap 18:25, 19:4
19:6: Ap 2:4, 6:6, 8:17, 10:44-46 **19:9:** Ap 9:2, 2 Ko 6:14-18, 2 Pi 2:2 **19:10:** 2 Ti 1:15

Skevan otariba duar kuraba batoghasa

¹¹ Egha God mirakel bar gavgavir igiaba Polin da-fariba dagh ami. ¹² Ezi uaghan inir avizir doriba adiziba ko, inir avizir maba, me da Polin mikarzimim poghezima, me da isa ghuava arimariabagh arizi da ghua-mazima, duar kuraba me ataghraasi.

¹³ Ezi Judan gumazir maba nguibabagh arua duar kuraba batosi. Me Ekiam Iesusin ziamin duar kurar gumazibar aven itiba batoghasa. Me kamaghin migei, "Iesusin Pol akam akurimin ziamin, ki pamtem ni migei, 'Ni azenan izi.' "

¹⁴ Ezi Skeva, a Judan ofa gamir gumazir dapanir mam. An otarir 7 pla, arazir kam gami. ¹⁵ Ezi dughiar mam, duar kurar mam kamaghin me migei, "Iesus, ki a gifo, egha Pol ki a gifo, ezi ia taia?" ¹⁶ Ezi gumazir duar kuram apazazir kam, uabi fegha me mikinigha puv me misuaghariki. A mizazir kuram me gasima me ghuzibagh rua bibiabara dipenim ategha arava azenan ghue.

¹⁷ Ezi Judaba ko Grighin gumazir Efesusin itiba bizir kam baregha bar atiatingi. Ezi Ekiam Iesus an ziam, gumaziba bar a pirafa. ¹⁸ Faragha nighnizir gav-gavim Iesusin itiba datirighin iza gumazibar damazimin

uan arazir kurabar gun migei. ¹⁹ Ezi gumazamizir avirir imeziba ko mirakel kurabagh amiba, me uan akinafarir mirakel kuraba itiba a da inigha iza, gumazamizibar damazimin da tue. Me akinafarir kabar ivezim diborima, 50,000in silvan dagiabar tu. ²⁰ Kamaghin amizi, Ekiamin migirigiam nguibaba bar dar zui. Ezi gumazamizir avirim nighnizir gavgavim Ekiamin migirigiamin itima a pamtem men navibar aven ingari.

Efesusin nguibamin gumaziba dia Polin atari

²¹ Bizir kaba otivigha givazi, Pol Godin Duamin gin Masedonian Provins ko Akai-an Provins moghin mangi, Jerusalem in otivasa. Egha ghaze, "Ki nguibar kam in ikeghiva, gin uaghan Rom in nguibar ekiamin mangam." ²² Egha an akurvazir gumazimning, Timoti ko Erastus, an aning isa Masedonian aning amada. Egha a uabi mong Esian Provinsin ike.

²³ Dughiar kamra gumazir maba Ekiamin Tuavimin adarir migirigiar dafam gami. ²⁴ Ezi gumazir mam, an ziam Demitrius. A silvan bizibar ingarir gumazim. A dagiaba iniasa, aser amizim Artemisin dipenimin min, a dipenir dozibar ingarigha, silvan dagh ami. Gumazir aviriba Demitrius ko ingara dagiar aviriba isi. ²⁵ Egha a ko

19:11: Ap 14:3 **19:12:** Ap 5:15

19:17: Lu 7:16, Ap 2:43, 5:5, 5:11

20:22, 23:11, Ro 1:13, 15:24-28, Ga 2:1

1:8 **19:24:** Ap 16:16-19

19:13: Mk 9:38

19:15: Mk 1:24, 1:34

19:20: Ap 6:7, 12:24

19:21: Ap 18:21,

19:22: Ro 16:23, 2 Ti 4:20

19:23: 2 Ko

an ingangarir gumaziba ko men ingangarimin min amir ingangarir igharazibagh amir gumaziba, men dia. Egha kamaghin migei, "Maia, ia fo. E dagiar ingangarir kam gamua dagiar dafam isi. ²⁶ Ia garava orasi, gumazir kam Pol, gumazamizir avirim an akaba bangin ira dar gin zui. Efesusin kaghira puvati, Esian Provins bar. A gumazibar nighnizibagh ami, da tuavir igharazibar zui. A kamaghin migia ghaze, gumaziba amir marvir guaba, da guizbangira godba puvati. ²⁷ Polin akar kam en dagiar ingangarimin ziar aghuim gasighasigham. Bizir kamra puvati, uaghan gumazamizibar nighnizimin, Artemisin dipenim pura bizir kinim gavagham. Eghti Artemis uabi, me Esian Provins ko nguazir kam bar moghira ua godin min an ganan kogham. An marvir guam pura bizir kinim gavagham!"

²⁸ Ezi me oregha atara maghira pamtem migia ghaze, "Aser amizim Artemis, an Efesusin bar Ekiam!" ²⁹ Ezi mong gin nguibar kam in itir gumazamiziba bar niginir dafam gami. Egha me bar, Gaius ko Aristarkusin suiragha aning a mikirighava, voroghira uari akuvir danganir ekiamin zuamira ivemara ghue. Aning, Masedonian gumazir Pol

koma aruimning. ³⁰ Pol uabi gumazamizir okuruamin tongin mangasa nighnisi. Ezi Kraisin adarazi an anogorosi. ³¹ Ezi uaghan Efesusin gavmanin gumazir maba, me Polin namakaba, me a bagha akam amaga pamtem a gakaghora ghaze, a danganir ekiar gumazamiziba uari akuvimin mangan marki.

³² Ezi uari akuvazir gumazamiziba me okam nighnisi, marazi bizir mam migia dei, ezi marazi bizir igharazim migia dei. Gumazir avirim fozir puvati, me tizim bagha iza uari akufa. ³³ Ezi Judaba, me gumazir mam Aleksander tivazi, a ghua faraghavira tu. Ezi marazi ghaze, Aleksander ti osimtizimin mingarim. Ezi a uan dafarimra nimira ikiasa me migei. A men akaba ikarvaghasa.* ³⁴ Ezi me fo, a Judan gumazir mam, me bar moghira uari inigha dia ghaze, "Aser amizim Artemis, an Efesusin bar Ekiam." Men dimdiam auan pumuningin ghu.

³⁵ Ezi Efesusin nguibar ekiamin kuskus gumazir okuruar kam me aminivagha kamaghin me migei, "Efesusin gumazamiziba, nguazir kam in gumazamiziba bar fo. Artemisin marvir guam overiamin ikegha kagh suiaghiri. Ezi Efesusin nguibar ekiam, an Artemisin dipenim ko an marvir

19:26: Sng 115:4, Ais 44:10-20, Jer 10:3, Ap 17:29, 2 Ti 1:15 19:29: Ap 20:4, 27:2,

Ro 16:23, 1 Ko 1:14, Kl 4:10, Fm 24 19:31: 2 Ti 1:15 * 19:33: (19:33) Grighin akam bizir kam deragha a gifozir puvati.

guamin garir nguibam. ³⁶ E fo, gumazitam akar kabar ghuaraghan kogham. Kamaghin ia nimira iki, zuamira bizitam damuan marki. ³⁷ Ia gumazir kamning inigha kagh ize. Aning Artemisin dipenimin bizitam okemezir puvati. Egha aning Artemisin ziam gasighasighizir puvati. ³⁸ Demetrius ko a ko ingarir gumaziba, me osimtizitam gumazitam in ikiti, kotiaba ko gumazir kotiaba baraziba iti. Me men osimtizim kotiamin dar kiram. ³⁹ Ka kot puvati. Egh ia osimtizitaba ua ikiva, ia kotin dughiamin dar kir. ⁴⁰ Kamaghin gavmanin gumaziba bizir datirighin otozir kam baregh, egh e isi kot datigham. Kamaghin e pamtem atara amizir bizir kam bagh, me e damighti e ivezegham. E amizir bizir kamin mingariba puvati. Kamaghin me bizir kam bagh azaraghti e mikimamin migirigiaba puvati.” ⁴¹ A kamaghin mikemegha givagha gumazamiziba amadazi me ghue.

20

Pol Provins Masedonia koma kantri Grighin zui

¹ Ezi gumazamizibar arareba ko dimdiaba givazima, Pol gumazamizir nighnizir gavgavim Iesusin itiba, men diazima me iza uari akufa. Ezima an akar mabar me migia ghaze, me

tuivigh gavgavigh. Egha a men dafariba suigha me ategha Masedonian ghu. ² Egha Pol nguibar kabagh arua akar avirir men navibar amutima me tuivigh gavgavighamibav gei. Egha a gin ghua Grighin kantrin oto. ³ Egha a iakinir pumuning ko mikezimin Grighin iti. Pol kurim inigha Sirian mangasava amima, Judaba a misoghamin migirigiar mam akiri. Kamaghin amizima, a uam ategha Masedonian ghu. ⁴ Egha Pol zuima, Berian gumazim, Sopater, a Pirusin otarim, an gin zui. Ezi Aristarkus koma Sekundus, aning Tesalonikan gumazimning. Ezi Gaius, nguibar ekiam Derben gumazim. Ezi Timoti ko gumazir pumuning, Tikikus koma Trofimus, aning Provins Esian gumazimning, me bar uaghan Pol ko ghue. ⁵ Ezi gumazir kaba faragha ghuava Troasin nguibamin e bagha mizua iti. ⁶ Egha e Filipain ikiavira itima, Yis puvatizir Bretin Dughiaba givazi, e kurim inigha Filipai ataki. Ezi 5 plan dughiaba ua givazima e ghua Troasin gumazir e bagha mizuaiba batifi. Egha 7 plan dughiaba Troasin iti.*

Pol Troasin nguibamin Yutikus gamizima a ua dikafis

⁷ Wighin kamin faragha zuir dughiam, e bret

20:4: Ap 19:29, 21:29, Ef 6:21 * **20:6:** (20:6) Fofozir gumazir avirim kamaghin nighnisi, Pol Filipain otogha, Luk inigha a ko ghu. Kamaghin amizima migirigiar otevir kam iti, “e”. (Aposel 16:10 a ganigh.) **20:7:** Ap 2:42, 2:46, 1 Ko 16:2, MAA 1:10

abiagharigha damasava iza uari akufa. Ezi Pol amimizaraghan mangasa, kamaghin an akam akura ghuavira ikia dimagarir arizimin tu. † 8 Ghuriar e uari akuvazir pin itir kam, lam in aviriba an iti. 9 Ezima windon aperaghav itir gumazir igiam, an ziam Yutikus, an osemegha akuava onгани. Ezima Pol miġiavira itima, Yutikus pin akuavigha dega nguazim giri. Ezi me ghuava a inigha garima, a bar areme. 10 Ezi Pol ghuaghira, a gisin ghua a muki. Egha a kamaghin migei, “Ia atiatingan marki. An angamra iti.”

11 Egha Pol ghuriar pin itimin ghuavanabogha, bret abiagharigha egha gumazamiziba ko me da api. Egha Pol me miġiavira itima aminim tira. Ezima a zui. 12 Ezima me gumazir igiar angamra itim inigha uan dipenimin ghua bar akonge.

Pol Troas ateghava uan suebar Miletusin nguibamin zui

13 Ezi e Pol ategha faragha kurim inigha Asosin nguibamin zui. E ghaze, e Asosin Pol batogh a inigh kurimin mangam. Pol uabi ghaze, ki tuavimin mangam. 14 Ezi Pol Asosin e batogha e koma kurir kam inighava Mitilin in nguibamin ghu. 15 Egha amimizaraghan

e kurimin ghua Kiosin arighatizimin otifi. Egha dughiar kam in gin e ghua Samosin nguibamin otogha, egha dughiar abuananamin e ghua Miletusin nguibamin otifis. 16 Pol dughiar aviribar Esian Provinsin ikian aghua, a zuamira mangasa. A Jerusalem in otoghiva, Pentikosin Dughiar Ekiam in ganasa ifonge. Bizir kam bagha an Efesus azovagh mangasava nighnizir mam gami.‡

Pol ko Efesusin Kraisin adarazir gumazir dapaniba

17 E Miletusin otivighava egha Pol Efesusin Kraisin adarazir gumazir aruaba, me bagha akam amada. § 18 Ezima me izava otivizima, a me migei, “Ia ki amir arazibagh fo, ki dughiar faragha ghuzimin Esian Provinsin izegha arazir kabagh amua, iza datirighin tu. 19 Judaba na misoghasa migei. Kamaghin ki bar uabi dikabiraghava egha osimtiziba koma terir damazim sara Ekiam in ingangarim gami. 20 Ia kamaghin fo, ki ian akurvaghamin akar tam ia mikimsiva ia mikimam, ki atiatur puvati. Egha ki vaghvaghera ian dipeniba koma azenara ian sure gami. 21 Ki akar gavgavimra Judaba koma Grighin

† 20:7: (20:7) Fofozir gumazir avirim kamaghin nighnisi, me dagher kam gamua, Iesusin nivafizim ko ghuzim ginighnisi. 20:10: 1 Kin 17:21 20:16: Ap 18:21, 24:17, 1 Ko 16:8 ‡ 20:16: (20:16) Ni Aposel 2:1in akamin ganigh. 20:17: Ap 18:21 § 20:17: (20:17) Miletusin nguibam, a Efesusin nguibam mong an saghon iti. Aning tongin ababanim 50 kilomitan tu. 20:18: Ap 18:19, 19:10 20:19: Ap 20:3

gumazamizibav gia ghaze, ia uan navibagh iraghiva ia uan arazir kuraba ateghiva Godin gin mangi, egh nighnizir gavgavim e uan Ekiam Kraiss Iesusin iki.

²² “Ia oragh, Godin Duar nan aven itim, a datirighin Jerusalem mangasava puvira na migei. Ezi ki fozir puvati, bizir manatam munagh na batogham. ²³ Ki kamaghin bizir kabagh fo, nguibar ekiaba bar ka dar zuima Godin Duam na migia ghaze, kalabusba ko osimtiziba na mizua iti.

²⁴ “Ezi ki uan mikarzir angamra itim ginighnizima a pura bizim. God ingangarir mam na ganingi. Ezi ingangarir kam kamakin, ki bizitam iniasa ivemari. Gumazim uan ivemarim a givasava ami, kamaghira ki uaghan uan ingangarim a givasa bar ifonge. Ingangarir kam kamakin, God uan apangkuvim gumazamiziba bar men akakaghasa. Ezi ki bizir kabar akam akuri.

²⁵ “Ezi ia oragh. Ki ian tongin ikia God Bizibagh Ativir Arazimin akam akuragha aruis. Ezi ki fo, datirighin ia ua nan guamin apighan kogham. ²⁶⁻²⁷ Ezi bizir kam bagha ki atiatir puvatigha Godin nighniziba bar ia migei. Kamaghin amizima, datirighin ki bar deraghvira ia mikimasa, gumazitam ian tongin oveghtima, kar ian

osimtizim. ²⁸ Ia uari uari bagh ganiva, egh uaghan Godin gumazamizibar gan. Godin Duam Godin gumazir nighnizir gavgaviba iti, a bar dar ganasa ia misefe. Ia gumaziba gari gumazibar min iki, ia Kraissin adarazir gan. God uabi uan Otarimin ghuzimin me givese. ²⁹ Ki kamaghin fo, ki gin ia ategh mangightima, gumazir maba afiar atiaba min ian tongin izam. Ezi afiar atiaba sipsip bagha asighasizi moghin, gumazir kaba ni garir darazi gasighasigham. ³⁰ Eghti ian tarazi, nighnizir gavgavim Kraissin itibar amutima, me men gin mangisi, me ian tongin dikavigh guizin akam giragh me mikimam. ³¹ Kamaghin amizima, ia uari bagh gan. Ki azenir pumuning ko mizekimin amizir araziba, ia dagh nighnisi. Ki arueba ko dimagariba, terir damazim sara, zurazurara nighnizir aghuiba vaghvagha ia migia, tong mitetam atizi puvati. Egha ghaze, ia uari bagh ganigh.

³² “Ezima ki datirighin ia isava Godin agharim gati, eghtima an apangkuvimin akam ia damutima ia gavgavigham. Egh gin apangkuvimin akar kam, bizir aghuiba ia daningiva, ia ko Godin damazimin zueziba sara me daningam. akur-

20:22: Ap 19:21 **20:23:** Ap 19:21, 21:4, 21:11, 1 Te 3:3 **20:24:** Ap 21:13, Ro 8:35, 2 Ko 4:1, 4:16, Ga 1:1, 2 Ti 4:7 **20:28:** 1 Ko 12:28, 1 Ti 4:16, Hi 9:14, 1 Pi 1:19, 5:2-4 **20:29:** Mt 7:15, Jo 10:12, 2 Pi 2:1 **20:30:** 1 Ti 1:20, 1 Jo 2:19 **20:31:** Mk 13:37, Ap 19:8-10, 1 Te 2:11 **20:32:** Ap 26:18, Ef 1:18, Kl 1:12, Hi 13:9

vazir aghuibar gumamazir Godin damazim zuezibar tongin gin ia daningam.

³³ “Ki tavin silva ko gol ko inibagh ifongezir puvati.

³⁴ Ia uari kamaghin fo, nan dafarir kamning, ki uabi ua bagha ingarir biziba isava uabi uan akurvagha egha na ko ingarir darazir akurvasi.

³⁵ Ezi ki amizir ingangariba bar, ki kamaghin ian aka, e kamaghin amizir ingangarir osimtizibar, e ingaran iburazir gumaziba, e men akurvagham. Ezi ia Ekiam Iesus, a uabi mikemezir akam ginighnigh, ‘Arazir aghuarim, ni bizim munav ganingi. Egha a uaghan ni ua baghivira biziba isir arazim gafira.’”

³⁶ Egha Pol akar kam mikemeghava, a me ko me bar moghira teviba apirighava, gumazir dapanir ekiaba ko, me God ko migei.

³⁷ Ezi me bar aziava a muigha egha an tori. ³⁸ Ezi Pol me migia ghaze, “Ia ua nan guamin ganighan kogham.”

Ezi bizir kam bagha, me bar osemegha bar nighnighava avenge. Egha Polin akua, kurimin anemangasa zui.

21

Pol kurimin Jerusalem zui

¹ Egha e, Efesusin Kraisin adarazir gumazir dapaniba, ataghragha e bar oseme.

Egha e kurim inigha Kosin arighatizim baghavira zui. Egha amimizaraghan gin e Rodesin arighatizimin ghue. Egha Rodes ategha

Pataran nguibamin ghue.

² Egha e Pataran kurir mam bato. A Finisian zuima, e an binigha zui.

³ Egha e Saiprusin arighatizimin gara, agharir kiriamin amadaghan a gitagha ghua, Sirian Provinsin zui. Egha Tairin nguibamin aghegha kurimin itir biziba kagh dar arighasa.

⁴ Egha e kagh Kraisin adarazir apigha me ko 7 pla dughiabar ike. Ezi Godin Duam me mikemezi me Pol migia ghaze, ni Jerusalem mangan kogham.

⁵ Ezi kurim Tair ataghraghasava amima, Kraisin adarazi uan amuiroghboriba ko, en gin nguibar ekiamin azenan zui. Egha ongarir dadarimin e teviba pirigha God ko migei.

⁶ Ezi e me ko uaghara uan agharibar suigha, e kurim inigha zuima me ua uan dipenibar zui.

Godin akam inigha izir gumazim Agabus akar mam Pol ganingi

⁷ Ezi e Tair ategha Tolemesin nguibamin otivigha, dughiar aghuim Kraisin adarasi ganigha egha e me ko dughiar vamiran ike.

⁸ Egha amimizaraghan me ategha Sisarian nguibamin otivigha Filipin dipenimin iti.

20:33: 1 Sml 12:3, 1 Ko 9:11-12, 2 Ko 7:2

20:35: Mt 10:8, 2 Ko 11:9, 11:12, Ef 4:28, 1 Te 4:11, 2 Te 3:8

20:38: Ap 20:25 21:4: Ap 20:23, 21:12

20:34: Ap 18:3, 1 Ko 4:12, 1 Te 2:9

20:36: Ap 21:5

21:6: Ap 20:36

21:8: Ap 6:5, 8:5,

A gumazir aviribar Ekiamin akar aghuim akurir gumazir mam. Egha a 7 plan gumazir aposelbar akurvazir gumazir mam. ⁹ An guivir igiar pumuning ko pumuning iti, egha me Godin akam inigha izir amizibar min akam akuri.

¹⁰ E mong dughiar maba Sisarian ikezima, Godin akam inigha izir gumazir mam, Agabus, a Judian Distrighin ikegha Sisarian izaghiri. ¹¹ Egha a en bighan izava Polin letiam un dafarimning ko suemning ikegha kamaghin migei, "Godin Duam kamaghin migei, 'Kamaghira Judan Jerusalem itiba, letin kamin ghuavim ikeghiva a isiva Kantrin Igharazibar Gumazibar aningam.'"

¹² E kamaghin oregha, e ko Sisarian gumazamiziba Jerusalem mangan koghasa Pol gakaghori. ¹³ Ezi Pol me ikaragha kamaghin migei, "Ia tizim bagha aziva nan navim gamima a ikufi? Me na ikisi, a dera. Ki uaghan Iesusin ziam bagh Jerusalem aven aremegham, a dera." ¹⁴ Pol bar gavgavizima e tagha anetegha kamaghin migei, "Bizir tizim Ekiam a damusi ifongegh, an a damu."

Pol Judian kalabusin itima me an kotiam barasi

(Sapta 21:15-26:32)

Pol ghua Jerusalem oto

¹⁵ Egha gin e bizibar kirigha Jerusalem ghua vanabo. ¹⁶ Ezi Sisarian itir Kraisin adarasi, men marazi en akua ghua Nasonin dipenimin e ikiamin naghin e ati. A Saiprusin gumazir bar faraghavira Iesus gifogha an gin zuim.

¹⁷ Egha e Jerusalem otozima Kraisin adarasi e bagha bar akonge. ¹⁸ Egha e amimizaraghan, Pol en marazi ko Jemsin ganasa zui. Dughiar kam Godin ingangarir gumazir aruaba bar uaghan iti. ¹⁹ Pol dughiar aghuim me ganigha, Ekiam Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin an dafarimin amizir biziba bar dar gun me migei.

Gumazir dapaniba Godin Dipenimin mangasa Polin migei

²⁰ Ezi Kraisin adarazir gumazir dapaniba kamaghin oregha Ekiamin ziam fe. Egha me Polin migia ghaze, "Enanav, ni fo Judan gumazamizir bar aviriba nighnizir gavgavim Ekiamin iti. Egha me bar Moses Osirizir Araziba bagha gavgafi. ²¹ Ezi gumazir maba me migia ghaze, Pol Judan gumazir Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin itibar Moses Osirizir Arazibar gin mangan men anogorosi.

Egha ghaze, ia uan boribar mikarzir mogomebar iniba aghoran marki, egh Judaba e uan arazibar amuan marki. ²² E fo, ni izezima, me oregham, eghti e ua manmaghin damuam? ²³ Ni kamaghin damu. Kagh e ko itir gumazir pumuning ko pumuning God ko akar dikirizir gavgavir mam gami. ²⁴ Ni me inighiva ia Godin damazimin zueghsi, arazir kam damu. Egh me uan dapanir ariziba gisamin ofaba, ni adagh ivezam. Ni kamaghin damightima, gumaziba bar fogh suam, ka ti akar ifavaritam, ezi ni uaghan Judan arazibagh ami.* ²⁵ Ezi Kantrin Igharazibar Gumazir Iesusin gin zuibara, e akinafarir mamin uan nighnizim osirigha me bagha fomira anemada. Egha me migia ghaze, ia marvir guabar ofa gamir asizibar aman marki. Egh ia uaghan asizir ghuziba itiba koma asizir me firagharim gafa misozibar aman marki, egh uari isi dakuva arazir kurabar amuan marki.”

²⁶ Kamaghin Pol tagha ghua gumazir kaba ini. Egha amimizaraghan me ghua arazir Godin damazimin zuezim a me koma a gami. Egha a Godin Dipenir miriamin aven ghua ofa gamir gumazibav gia ghaze, dughiar manamin e Godin damazimin zueghamin

dughiam givaghti me e bagh vaghvagh ofa damuam.

Judan gumaziba Godin Dipenimin Polin suira

²⁷ Ezi dughiar 7 pla givasava amima Judan gumazir Esian Provinsin itiba Godin Dipenimin miriamin aven Polin api. Egha gumazimizibar navibagh inivima me Polin suiragha kamaghin dia migei, ²⁸ “Israelin gumaziba, ia en akuragh! Gumazir kam, en gumazimizibagh asighasighasa, gumazir igharaziba ko nguibar igharaziba bar men sure gami. Egha Moses Osirizir Araziba ko Godin Dipenim gasighasigha migei. A uaghan Grighin gumaziba inigha Godin Dipenimin miriamin aven ghua God ua bagha inabazir dipenim gamima a Godin damazimin mize.” ²⁹ (Me faragha Efesusin gumazim Trofimusun garima, a Pol ko nguibar ekiamin aven arui. Ezi me kamaghin nighnisi, Pol a inigha Godin Dipenimin miriamin aven ghu.)

³⁰ Ezi nguibar ekiamin gumazimiziba bar naviba me ginivima, me tintinibar ivemara izi. Egha Godin Dipenimin miriamin Polin suiragha a kurugha zui. Egha me zuamira Godin Dipenimin

21:24: Ap 18:18 * **21:24:** (21:24) Ni Aposelbar Ingangariba 18:18in gan, uaghan Namba 6:1-21. **21:26:** Nam 6:13, Ap 24:18, 1 Ko 9:20 **21:27:** 2 Ti 1:15 **21:28:** Ese 44:7, Ap 6:13 **21:29:** Ap 20:4, 24:5-6, 2 Ti 4:20

miriamin tiar akar ekiaba ase.†

Romin midorozir gumaziba Polin suira

³¹ Egha Judan gumazamiziba aremeghamin midorozim Pol gamima Romin midorozir gumazibar ekiam oraki. Ezi migirigiam ghua kamaghin a bato, Jerusalem gumazamiziba uariv sosi. ³² Ezi a zuamira midorozir gumazibar garir gumazir maba ko midorozir gumaziba inigha me ivemara danganir gumazamizir avirim iti naghin zui. Ezi Polin misozir gumaziba midorozir gumazir ekiam ko an gumazibar ganigha Pol ataki.

³³ Ezi midorozir gumazibar ekiam iza Polin suiragha me migeima, me senin pumuning a ike. Egha a Judan gumazibar azara, "Kar tina, egha a tizim gami?" ³⁴ Ezi avirir ekiar kamin aven me pura tintinimin bizibav gei. Me niginir kuram gamima, midorozir gumazibar ekiam deragha bizitam gifozir puvati. Egha kamaghin a uan midorozir gumazibav kemezima, me a inigha uan dipenimin ghu. ³⁵ Pol dipenir kamin adiriziamin otivasava amima me a misoghasa bar kagharam

anerisi. Ezi midorozir gumaziba a gisaghpu. ³⁶ Ezi gumazamizir avirir men gin zuiba diava kamaghin migei, "A misueghti, an aremegh!"

Pol uan nighnizir gavgavimin gun Judaba geghari

³⁷ Ezi me Pol inigh midorozir gumazibar dipenimin aven mangasava amima, a men gumazir ekiamin Grighin akam an azara, "Ki bizitam ni mikimam, o?"

Ezi midorozir gumazibar ekiam an azara, "Ni Grighin akam migei? ³⁸ Ki ghaze, ni Isipin gumazim, a fomira gavman ko misogha, egha 4,000in gumazir kuraba inigha ghua gumaziba puvatizir danganimin ghu. Ni gumazir kam, a?"

³⁹ Ezi Pol kamaghin migei, "Puvati. Ki Judabar gumazim, ki Silisian Distrighin aven itir nguibam Tarsusin gumazim. Ki ziam itir nguibar ekiamin gumazim. Ki ni migei, ni na amangan-gatightima, ki akatam gumaziba ko amizibav kimasa."

⁴⁰ Ezi midorozir gumazibar ekiam a mikemezi, Pol adiriziamin tugha uan dafarimra gumazamiziba aminifa. Ezi me bar moghira nimira iti. Ezi a

† **21:30:** (21:30) Divazir aviriba Godin Dipenim okari, ezi gumazir igharazibar adarasi divazir faraghavira itimrama aven mangam. Akar kam, "Me Pol kurugha Godin Dipenimin divazir azenan itimin ghu," a divazir namba 2 migei. Tiar akaba me da ase, kar namba 2in divazimin tiar akaba. Kamaghin gumazamiziba danganir ekiar uari akuvir itimin iti, kar Godin Dipenimin divazir namba 1 an okarizim. **21:33:** Ap 20:23 **21:36:** Lu 23:18, Jo 19:15, Ap 22:22 **21:38:** Ap 5:36-37

22

Hibrun akamın me migei,
 1 “Nan adarasi ko nan afezi-
 aba, ia oragh. Ki datirighin
 deravira ia geghanam. Ki
 osimtizitam gamizir puvati.”

2 Ezi me a barazima, a
 Hibrun akam me migeima,
 me bar nimira iti. Ezi Pol
 kamaghin migei, 3 “Ki Judan
 gumazir mam, nan amebam
 Tarsusin nguibamin na bate,
 Silisian Distrih. Ezi ki
 nguibar kam Jerusalemın iki-
 ava aghungi. Ki Gamalielin
 agharimin itima a en ovav-
 ibar arazibar nan sure
 gamizi, ki bar deravira dagh
 fo. Egha ia datirighin ami
 moghin ki Godin gin mangasa
 bar gavgafi. 4 Ki faragha
 gumazir nighnizir gavgav-
 iba itiba Tuavir Kamın gin
 zuima, ki me gasighasisi. Ki
 me misozima me ariaghiri.
 Egha gumazamiziba bar
 moghira men suighava
 senbar me ikiava me isa
 kalabusin averiam garisi.
 5 Godin ofa gamir gumazibar
 dapanim ko Judan kotin
 aven itir gumaziba bar nan
 arazibagh fo, egh me dar
 gun ia mikimam. Me Judan
 Damaskusin itir en darazi
 bagha osirizir akinafariba
 na ganingi. Ezi ki ghaze,
 ki gumazamizir nighnizir
 gavgaviba itir Tuavir Kamın
 gin zuiba, kalabusbar min
 me inigh Jerusalemın iziva,
 mizaziba me daningam.
 Egha ki bizir kam bagha
 Damaskusin ghu.”

*Pol manmaghin amigha
 datirighin Iesus bagha
 nighnizir gavgavim an iti*

(Aposel 9:3-19 ko 26:12-18)

6 Egha Pol migia ghua
 kamaghin me migei, “Ki
 aruer arizimin Damaskusin
 boroghira zuima, angazan-
 garir gavgavim Godin
 nguibam ikia bar na gisira.
 7 Ezi ki nguazim girighava
 orazima, tiarir mam na
 migei, ‘Sol! Sol! Ni manmagh
 sua na gasighasisi?’

8 “Ezi ki an azara, ‘Ekiam, ni
 tina?’

“Ezi tiarir kam na ikara,
 ‘Ki Nasaretin gumazim Iesus,
 ni na gasighasisi.’ 9 Ezi na
 ko zuir darasi, me angazan-
 garimin ganigha, egha me
 migirigiam baragha deragha
 fozir puvati, tina na migei.

10 “Ezi ki azara, ‘Ekiam, ki
 manmaghin damuam?’

“Ezi Ekiam na migei, ‘Ni
 dikavighiva Damaskusin
 mangi. Eghti gumazitam mu-
 nagh, ki ni bagha misevezir
 ingangariba bar, a dar ni
 mikimam.’ 11 Ezima angazan-
 garir kam nan damazimning
 okavizi, ki garir puvati.
 Kamaghin amizima na ko itir
 darasi me uan dafaribar na
 inigha Damaskusin ghu.

12 “Ezi gumazir mam,
 an ziam Ananias, a God
 baghavira ikiava, egha
 Moses Osirizir Araziba bar
 deraghavira dar gin zui.
 Ezi Judan Damaskusin itir
 darasi, me a migia ghaze,
 a gumazir aghuim. Ezi

a iza nan gari. ¹³ A nan boroghin tughha, egha miġei, ‘Nan aveghbuam, Sol, nin damazimning ua deragh.’ Ezi dughiar kamra, ki maghira an gari.

¹⁴ “Ezima Ananias na miġei, ‘En ovavibar God uan nighnizim gifoghasa ni ginaba. Ni Gumazir arazir aghuibagh amir kamn ganiva, an akamin otivir miġirigiaba baragh. ¹⁵ Ni an akam akuniva, egh ni ganigha oraghizir bizibar gun gumazamiziba bar me mikimam. ¹⁶ Ezi datirighin ni tizibav zuai? Ni dikavigh rueghiva, egh an ziamin dightima a nin arazir kuraba gin amadagh.’ ”

God Kantrin Igharazibar Gumaziba bagha Pol amada

¹⁷ Egha Pol miġia ghua ghaze, “Egha ki gin uamategha Jerusalem in izeghava, ki Godin Dipenimin aven God ko miġia ikiava irebamin min bizimin gari. ¹⁸ Ki Ekiamin garima a na miġei, ‘Ni zuamira dikavighiva Jerusalem ategh mangi. Ni kagh nan akam akuntima, me a bareghan kogham.’

¹⁹ “Ezi ki a ikara, ‘Ekiam, gumazir kabagh foz, ki God ko miġeir dipenibar arua gumazamizir nighnizir gavgavim nin itiba suigha me kalabus garigha, me misosi. ²⁰ Ezi nin akam akurir gumazir kam Stiven, me a

misoghezi an areme. Ezi ki an boroghin tughav ikiava, egha nan damazim arazir kamn garima a dera. Ezi ki Stiven misoghezima an aremezir darazir korotiar ruaribar gari.’

²¹ “Ezi Ekiam na miġei, ‘Ni mangi. Ki saghon itir gumazamizir Kantrin Igharazibar Itiba bagh ni amangam.’ ”

Pol midorozibar gumazibav ġia ghaze, ki Rom in gumazim

²² Ezi gumazamizir avirim Pol in miġirigiaba baragha ghua miġirigiar kam gami, a Kantrin Igharazibar Gumaziba bagh mangasa. Ezi Judaba maghira tiariba akarava, egha dagarvasi, “E a misueghtima an aremegh! Gumazir kamaghin amim nguazimin ikian kogham.”

²³ Egha me dagarvagher uan korotiaba makurava egha nguazir minemniaba pin da akuri. ²⁴ Ezi Rom in midorozir gumazibar ekiam, uan midorozir gumazibav geima, me Pol inigha uan dipenibar ghu. Ezi a kamagh deragh foghasa, manmaghin amizima me Pol kamaghin a dagarvasi. Kamaghin a bizir kam gifoghasa, uan midorozir gumazibav keme, ia a fozoregh an azangsigh. ²⁵ Ezi me Pol in soroghafariba ikegha a fozoroghasa. Ezi Pol gari, Rom in midorozir

22:14: Ap 9:15, 1 Ko 9:1, 11:23, Ga 1:12
22:15: Ap 23:11, 26:16
22:16: Ap 2:21, 9:11, 9:18, Ro 10:13, Hi 10:22
22:18: Ap 9:29-30
22:19: Ap 8:3, 22:4, 26:9-11
22:20: Ap 7:58, 8:1
22:21: Ap 9:15, 13:2, 13:46, Ga 1:15-16, 1 Ti 2:7
22:22: Ap 21:36
22:25: Ap 16:37

gumazir 100 plan garir gumazim tughav itima, Pol an azara, “Romın gavmanın osirizir arazitam Romın kantrin gumazitam damuasia an amamangati, o puvati? Ki Romın gumazim. Ia na kotiam gatizi puvatigha egh na fozoroghasa.”*

²⁶ Ezi midorozir gumazibar garir gumazim kamaghın oreghava, Romın midorozir gumazibar ekiam bagha ghuava a migei, “Ni manmaghın damuam? Kar Romın gumazim.”

²⁷ Ezi midorozir gumazibar ekiam Pol bagha ghua an azara, “Ni na mikim, ni Romın gumazimra?”

Ezi Pol a ikara, “Are, kirara.”

²⁸ Ezi midorozir gumazibar ekiam kamaghın migei, “Ki ivezir dafam gamigha, egha Romın gumazimın oto.”

Ezi Pol kamaghın migei, “Nan afeziam, a Romın gumazim, ezi ki Romın gumazim.” ²⁹ Ezi an azangıghasava amir gumaziba me kamaghın oreghava, zuamira uarigh ekuigha saghuiamın tuivighav iti. Ezi midorozir gumazibar ekiar senın Pol ikezim a fo, Pol Romın gumazimra. Kamaghın a uaghan atiatingi.

* **22:25:** (22:25) Ni akar Aposel 16:37in itimin gan. Romın Arazir mam kamaghın miğiava anogoroke, me Romın gumazitam bar fozoroghan kogham. **22:29:** Ap 16:38 **23:1:** Ap 24:16, 1 Ko 4:4, 2 Ko 1:12, 2 Ti 1:3 **23:2:** 1 Kin 22:24, Jer 20:2,

Jo 18:22-23 **23:3:** Wkp 19:35, Lo 25:1-2, Mt 23:27-28, Jo 7:51 * **23:3:** (23:3) Wok Pris 19:15 kamagh migei, gumazir kotiam barazim an arazir aghuimra kotin a damu. Pol ti migirigiar kam ginighnigha egha kamagh migei, ofa gamir gumazir dapanim uabi Moses Osirizir Arazim abiki.

Pol Judan kotin aven akam akuri

³⁰ Ezi amimzarakan midorozir gumazibar ekiam bar deragh foghasa, Pol arazir tizim gamizima, Judaba a migei. Ezi a Polin senba firigha, egha Godın ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan kotin aven itir gumaziba bar men diazima me iza uari akufa. Ezi a Pol inigha ghua men damazimın

23

anetizima a tughav iti. ¹ Egha Pol dikiravira Judan kotin aven itir gumazibar garava egha kamaghın me migei, “Nan adarasi, ki ingan-garir God baghava amizim, ki bar deravira a gamua iza datirighın tu. God nan nighnizibagh fo, ki uan araziba deravira da tuisigha egha arazir aghuimın gin zui.”

² Pol kamaghın mikemezi, ofa gamir gumazibar dapanim, Ananias Polın akatorim misoghasa an boroghın itir gumazibav gei. ³ Ezi Pol kamaghın a migei, “God uaghan ni misuegham! Ni mati dipenir birir kuram, me azenan aneghefe. Eghti me aven an kuramın ganan kogham. Ni magh aperaghav ikiava Moses Osirizir Arazibagh gisin tughav na kot garisi. Egha ni na misoghasa migeir

migirigiamin ni uabi Moses Osirizir Arazim gasighasisi.”*

⁴ Ezi Polin boroghin tu-ivighav itir gumaziba kamaghin migei, “Ni Godin ofa gamir gumazir dapanim akar kuramin a migei.”

⁵ Ezi Pol kamaghin migei, “Nan adarasi, ki kamaghin fozir puvati, an ofa gamir gumazir dapanir ekiam. Godin Akinafarimin osizirim kamaghin iti, ‘Akar kurabar ia uan atrivibav kiman marki.’”

⁶ Ezi Pol fo me marazi Sadyusiba, ezi marazi Farisiba. Ezi a Judan kotin aven itir gumazibar diagha kamaghin migei, “Nan adarasi, ki Farisin mav, nan afeziam a Farisin gumazim. Ki nighnizir gavgavim kamaghin iti, ovengeziba ua dikavam. Me bizir kam bagha na isava kot gati.”

⁷ Egha Polin migirigiam me gamizi Farisiba ko Sadyusiba me uari abigha, egha uari adosi. ⁸ (Sadyusiba ghaze, ovengeziba ua dikavan kogham, egha uaghan ghaze enselba ko duaba itir puvati. Ezi Farisiba ghaze, bizir kaba bar iti.)

⁹ Kamaghin amizi adoghadozik dafam otozi Judan arazibagh fozir gumaziba (me Farisiba), me dikavigha pamtem migia ghaze, “Gumazir kam osimtiziba an puvati. A ti guizbangira migei, ensel o duar tam ti a mikemeghama.” ¹⁰ Men

odorozim bar gavgavizima midorozir gumazibar ekiam kamaghin atiatingi, Judaba Pol misoghiva a gekuti, a bighregham. Kamaghin a midorozir gumazibav kemezi me ghuaghira me da anemikegha a inigha midorozir gumazibar dipenimin ghu.

¹¹ Ezi aminim tirazi ua dimangan Ekiam an boroghin tugha ghaze, “Ni atiatingan marki! Ni Jerusalem nan gun mikemezi moghira ni nan gun Romin me mikim.”

Judaba Pol misueghti an aremeghasa akam akiri

¹² Egha amimizarakan Judan gumaziba uari akuvagha Pol misueghti an aremeghasa God ko akam akiri. Me kamaghin akam akiri, “E daghetam o dipatam rameghan kogh, mangi dughiar Pol aremegham.”

¹³ Akam akirizir gumazir kabar dibobonim a 40 gafira.

¹⁴ Egha me Judan gumazir dapaniba ko ofa gamir gumazir ekiaba bagha ghuava kamaghin me migei, “E kamaghin akam akira ghaze, e Pol misueghti an aremeghti, e gin daghetam ramam.”

¹⁵ Ezi datirighin ia ko Judan kotin aven itir gumaziba, ia midorozir gumazibar ekiam kamaghin a bagh ifar akam amadagh, “E Polin migirigiar otevitam deravira

23:5: Kis 22:28

23:6: Ap 4:2, 24:15, 24:21, 26:5, Fl 3:5

23:8: Mt 22:23, Mk

12:18, Lu 20:27

23:9: Ap 5:39, 22:7, 22:17-18, 25:25

23:11: Ap 18:9, 19:21,

27:23-24, 28:16-23

23:15: Ap 25:3

a gifoghasa. Eghti e a bagh piragham. A tighar izi ia bativti, e a misueghti an aremegham.”

¹⁶ Ezi me migeima Polin amizimin otarim oregha ghua midorozir gumazibar dipenimin Pol mikeme.

¹⁷ Ezi Pol Romin midorozir gumazir 100 plan garir gumazir mamın diagha ghaze, “Otarir igiar kam inigh midorozir gumazibar ekiam bagh mangi. A bizir mam a mikimasa.” ¹⁸ Ezi midorozir gumazibar garir gumazim Polin amizimin otarim inigha midorozir gumazibar ekiam bagha zui.

Egha midorozir gumazibar garir gumazim ghaze, “Kalabusın itir gumazim Pol na bagha akam amada. Egh otarir igiar kam inigh ni bagh izasa nan azara. Otarir igiar kam ni mikimamin migirigiar mam iti, kamaghın ki a inigha ni bagha izi.”

¹⁹ Ezi midorozir gumazibar ekiam otarimin dafarim suiragha aning min ghugha an an azara, “Ni tizimin na mikimasa?”

²⁰ Ezi otarim ghaze, “Judaba nin azangsighasa akam akiri. Me ghaze, ni Pol amadaghti a guruhazaraghan Judan kotin mangam. Me ifara ghaze, a mangiti Judan kot deravira an migirigiaba iniam.

²¹ Gumazibar dibobonim 40 gafira, me an aravagha a bagha monge. Kamaghın ni me baraghan marki.

Me akam akirigha gifa, me daghetam ko dipatam rameghan kogham mangi me a misueghti an aremeghivira givagham. Datirighın me nin amamangatighamin akamra mizuai iti.”

²² Ezi midorozir gumazibar ekiam anemaga akar gavgavim kamaghın a migei, “Ni na mikemezi bizir kam tav mikiman marki.”

Me Pol amadazi a gavmanın gumazir ekiam, Feliks bagha ghu

²³ Egha midorozir gumazibar ekiam, uan midorozir gumazir 100 plan garir gumazir pumuningin diagha kamaghın aningın migei. “Gua 200 midorozir gumaziba ko 70 pla hoziar gumaziba ko 200 pla afuzir gumaziba akumakum. Egh ia 9 kloghın datirighın dimagarimin Sisarian mangi. ²⁴ Egh ni Pol isin dapiamin hoziataba uaghan da inigh. Eghti a deravira mangi gavmanın gumazir ekiam Feliks bativam.”

²⁵ Ezi midorozir gumazibar ekiam kamaghın akinafarim osiri:

²⁶ Ki Klodius Lisias.

Ki bar pin itir gavmanın gumazir ekiam Feliks bagha akinafarim osiri.

Dughiar aghuim, ni deravira iki.

²⁷ Judaba gumazir kamın suiragha a misueghti an aremeghasa. Ki kamaghın fo, a Romın gumazim,

egha ki uan midorozir gumaziba ko ghuava ua a ini. ²⁸ Ki foghasa, me bizir tizim bagha akam a gasi. Egha ki a inigha men kotin ghu. ²⁹ Ki kamaghin fo, me uan osirizir arazibar migirigiam gamuava pura akaba a gasi. An aremegham o kalabusin mangamin arazitam gamizir puvati. ³⁰ Gumazir man na mikemezi, ki fo, me a misueghti an aremeghasa, moga akabav sosi. Ezi ki ni bagha zuamira anemadi. Egha akam a gasir gumaziba, ki uaghan nin damazimin me uan migirigiabar amuasa, me mikeme.

³¹ Ezi midorozir gumaziba akam baregha dimagarimin Polin akua ghua Antipatrisin oto. ³² Amimizaraghan hoziar gumaziba a ko zuima, midorozir gumazir igharaziba uamategha uan dipenimin Jerusalem ghue. ³³ Ezi hozin zuir gumaziba Sisarian otogha akinafarim isa gavmanin gumazir ekiam ganiga egha Pol isava a ganingi. ³⁴ Ezi gavmanin gumazir ekiam akinafarimin ganigha Polin azara, "Ni provinsin manamin gumazim?" Ezi Pol kamaghin migei, "Ki Silisian gumazim." Gavmanin gumazir aruam kamaghin oregha, ³⁵ egha ghaze, "Akam ni gasir gumaziba kagh otivighti ki nin

kotiam baragham." Egha a Herotin dipenir ekiamin Pol atigh egh deraviram an ganasa, me mikeme.

24

Judan gumazir dapanir aruaba Pol kot gati

¹ Dughiar 5 pla givazima, Godin ofa gamir gumazibar dapanim Ananias, a Judan gumazir dapanir maba ko Romin gavman osirizir arazibagh fozir gumazir mam, an ziam Tertulus, me Sisarian ghuaghiri. Egha me Pol gasir akamin gun gavman gumazir ekiam migei, egha me akar kam bagha Pol isi kot darighasa. ² Egha gavman gumazir ekiam Polin diazima an aven ghuzima, Tertulus, Feliksin damazimin maghiram akabar a gasi. A kamaghin migei, "Gumazir Ekiam Feliks, ni en akurazima e dughiar ruarimin bar deraghvira iti. Nin nighnizir aghuarimin ni en akurvagha en kantrin aven itir bizir aviribar akiri. ³ Nguibaba bar ko dughiaaba zurara e bar ni minabi: Feliks, ni bar gumazir aghuim.

⁴ "Ezi ki nin suiraghtima ni dughiar ruarimin ikeghan kogham, ni en deragh en akar otevim baraghasa, ki nin azangsis.

⁵ "E gumazir kamın garima an osimtızir aviribagh ami. A Judan nguibaba bar dar itiba adariba koma midoroziba fomira dagh ami da otifi,

a Nasaretin ifarir darasi, gumazir dapanim. ⁶⁻⁸ Egha uaghan Godin Dipenim damuti a Godin damazimin mizegha kuvighasava ami. Bizir kam bagha e an suighasa. Kamaghin ni uabi gumazir kamın azaraghiva, egh ni deraghvira akar e a gasibagh fogham.”*

⁹ Ezi Judaba uaghan Ter-tulusin akuragha akaba bar Pol gasi. Me kamaghin migei, bizir kaba bar guizbangira.

Pol Feliks migei

¹⁰ Ezi gavman gumazir ekiam mikimasa dafarim Polin akuizima, a kamaghin ikara, “Ki fo, azenir aviriba ni gumazamizir kabar jasin iti. Kamaghin ki nin akam ikarvaghasa nan navim bar dera. ¹¹ Ezi ni puram azangsighiva, egha ni fogham, ki 12 plan dughiar ghuzibara, Godin ziam fasa Jerusalemın ghuvanabo. ¹² Ezi akam na gasibar damazimin, ki gumazitam ko, Godin Dipenim danganimin aven akatamin anedoghezir puvati. Egha me nan gari, ki gumaziba God ko migeir dipeniba o Jerusalemın aven me akuva men navibagh inivizir puvati. ¹³ Ezi me datirighin na gasir akaba, me nin akaghamin tuavitam itir

puvati. Akar me na gasir kam, a guizin akam puvati.

¹⁴ “Ezi ki guizbangira migei, ki en ovavibar Godin ziam fava egha Tuavir kamın zui. Tuavir kamın ziam Judaba kamaghin a dibori, ifarir darasi. Ki nighnizir gavgavim bar Moses Osirizir Araziba ikiava, egha Godin akam inigha izir gumaziba osirizir akabar iti. ¹⁵ Ezi ki nighnizir gavgavim Godin ikiava kamaghin fo, a ua gumazir ovengeziba me damutima me dikavam. Gumazir aghuiba ko kuraba sara. A damuamin bizim, ki a bagha mizuai. Ezi akam na gasir gumaziba uaghan bizir kam bagha mizuai iti. ¹⁶ Kamaghin ki zurara God ko gumazibar damazimin uan araziba deravira da tuisighiva egh arazir aghuimin gin man-gasa, ki pamtem ingari.

¹⁷ “Egha ki azenir mabar nguibar igharazibar ikegha, egha uamategha Jerusalemın ize. Ki God daningamin ofaba ko gumazir onganarazibar akurvaghasa dagiaba, da inigha izi. ¹⁸ Ezi ki Godin Dipenimin itima me nan garima ki Godin damazimin zue. Gumazir avirim na ko itir puvatizima, niginir

24:6-8: Ap 21:28-30 * **24:6-8:** (24:6-8) Fofozir gumazir maba kamaghin nighnisi, migirigiar otevir mam uaghan kagh iti. A kamaghin iti: “E uan araziba bagh a isi kot darighasa. Ezi puvati, midorozir gumazibar ekiam Lisias uan gumaziba ko izava en tongin an suiragha a gekui. Egha kamaghin migei, ‘Tina gumazir kam kot darighsi ni bagh kagh izi.’” **24:11:** Ap 21:17, 21:26, 24:17 **24:14:** Ap 24:5, 26:22, 28:23, 2 Ti 1:3 **24:15:** Dan 12:2, Jo 5:28-29, Ap 23:6, 26:6-7, 28:20 **24:16:** Ap 23:1 **24:17:** Ap 11:29-30, 20:16, Ro 15:25-26, 2 Ko 8:4, Ga 2:10

aviriba uaghan puvati.† ¹⁹ Ezi Judan gumazir Esian itir maba, me iza nan suiki, kamaghin me akatam nan ikiva, me uari kagh iziva, nin damazimin na isiva kot darigh. ²⁰ Ezi dughiar ki Judan kotin aven tughav itim, gumazir kagh itir kaba me nan gari arazir kurar manam nan iti, me ni mikim. ²¹ Ezi ki ti men tongin tughav ikia migia dia mikemezi me a gifongezi puvati. Akar kam, 'gumazir ovengeziba ua dikavam, ezi bizir kam bagha me na inigha ian kot darighasa ize.' "

²² Feliks men nighnizir gavgaviba ko arazir me Ekiamin gin zuir Tuavim gifogha gifa. Ezi Pol mikemegha givazima, Feliks Judaba migia ghaze, "Ia orarkegh. Lisias, midorozir gumazibar ekiam izitima, ki ian migirigiabar kiram." ²³ Egha a Pol kalabus darighasa midorozir gumazibar garir gumazim migei, egha ghaze, ni kalabusin gavgavim Pol damuan marki. Polin namakaba bizibar an akurvatima ni men anogoroghan marki.

Feliks Polin tivazima a azenir pumuningin kalabusin iti

²⁴ Dughiar maba givazima, Feliks uan amuim Drusila ko ize. A Judan amizim. Ezi Feliks Polin diaghava egha

a migirigiaba barazima a nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin itir arazibav gei. ²⁵ Ezi Pol Godin damazimin derazir arazimin migirigiam gamua egha navir ghurimin arazim dikabirir arazimin migirigiam gamua, egha Godin Kotiar Gin Izamin migirigiabagh ami. Ezi Feliks bizir kam baregha atiatigha ghaze, "Kamaghira tuzima, ni mangi. Ki gin dughiatam ikiva ua nin diaghama." ²⁶ Ezi dughiar kamra Feliks nighnizim ghaze, Pol dagiataba inigh a daningtima a Pol ateghtima a mangam. Bizir kam bagha dughiar aviribar an deima Pol izava a ko migirigiaba ami.

²⁷ Ezi azenir pumuning givazima, Porsius Festus a Feliks danganim ini. Feliks Judabar amuti me a bagh bar akueghasava a Pol ataghizima a kalabusin ikiavira iti.

25

Pol ghaze, Sisar nan kotiam baragham

¹ Ezi Festus Judian Distrighin izezi, dughiar pumuning ko mizezim givazima a Sisaria ategha Jerusalem ghuavanadi.

² Festus Jerusalem ghuavanabozi, ofa gamir gumazir ekiaba ko Judabar gumazir

† **24:18:** (24:18) Tertulus ves 6in Pol akam a gasa ghaze, Pol Godin Dipenim damuti, a Godin damazimin mizegham. Ezi Pol akar kam ikarvaghasa, kamaghin migei, a zuegha givagha gin Godin Dipenimin aven zui. **24:19:** Ap 23:30, 25:16, 2 Ti 1:15 **24:21:** Ap 23:6, 28:20 **24:22:** Ap 23:26 **24:23:** Ap 27:3, 28:16, 28:30 **24:27:** Ap 25:9, 25:14 **25:2:** Ap 24:1, 25:15 **25:3:** Ap 23:12, 23:15

dapaniba Festusin kotiamin tughha akaba Pol gasi. ³ Me pamten Festus kamagh a migei, ni en akuragh egh gumazir kam amadaghti, a Jerusalemın ghuavanang. Me gumazir maba migia ghaze, ia Pol misueghti an aremeghsi, mangi an aravagh mongegh. Kamaghın amizi, me kamaghın Festus migei. ⁴ Ezi Festus me ikara, “Pol a Sisarian kalabusın iti. Ezi ki gurunra Sisarian magiram. ⁵ Pol guizbangın osimtızim damighti, ia akam a gasisi, ian gumazir dapanir taba nan gin Sisarian magirıva kotiam baragh.”

⁶ Festus 8 pla o 10 plan dughiaba kamaghın me ko ikegha Sisarian iraghu. Egha amimizaraghan a kotin aperagha me mikemezi me Pol inigha a bagha izi. ⁷ Pol izava otozima Judan Jerusalemın ikegha izaghireziba an okarigha tuifi. Egha kamaghın migei, gumazir kam arazir kurar aviribagh ami. Egha me an osimtızitam Festusın akazir puvati.

⁸ Ezi Pol ua bagha kamaghın migei, “Ki Judabar arazitam abighizir puvati. Egha Godın Dipenim gasighasighizir puvati, egha osimtızitam Sisar gatızir puvati.”

⁹ Ezi Festus Judabar akurvaghasa nighnighava Polın azara, “Ni kotiam bagh Jerusalemın ghuavanaboghtima, ki munagh akar me ni gasiba baragham? Ni kamaghın ifonge, o?”

¹⁰ Ezi Pol a ikara, “Kotin ki tughav itir kam, kar Sisarın kotiam. Kotin kamra, kar nan kot. Ni uaghan bar fo, ki osimtızitamın Judabagh amizir puvati. ¹¹ Ki guizbangira ovengamin arazitam damighıva ki ovengam. Ki ovevemın arımangighan kogham. Ezi Judaba na gasir migirıgiaba, da mingariba puvatıghti, tav na inigh Judabar dafarim datighan kogham. Sisar nan kotiam baraghasa ki ifonge!”*

¹² Festus a ko kotiam barazir gumazibar nighnızim inigha, egha Polın migei, “Ni Sisar nın kotiam baraghsi, aria ni Sisar bagh mangi!”

Atrivim Agripa Polın kotiam barasi

¹³ Ezi dughiar maba gıvazıma, Atrivim Agripa uan amuim Bernaisi ko aning Festusın ganıva dughiar aghuim a danıngasa Sisarian zui.† ¹⁴ Aning dughiar aviribar Sisarian itima Festus Polın gun Atrivim Agripa migei. Festus ghaze, “Gumazir mam

25:7: Ap 24:5-6, 24:13 **25:8:** Ap 24:12, 28:17 **25:9:** Ap 24:27, 25:20 **25:11:**

Ap 23:29, 25:25, 26:31-32, 28:19 * **25:11:** (25:11) Romın Arazibar mam ghaze, Romın gumazitam nighnisi, kotin aven me deragha an akam baraghizir puvati, eghti a kotin azaraghti, Sisar uabi an kotiam baragham. Sisar, a Rombar atrivibar ziam. † **25:13:** (25:13) Atrivim Agripa, a Atrivim Herotin otarim. Atrivim Herot faragha Jonın dozim Jems misoghezi an areme. Ni akar Aposel 12 vın itimın gan.

25:14: Ap 24:27

kagh iti. Feliks a isa kalabus gatizi a ikiavira ikia kagh iti. ¹⁵ Ki Jerusalem in itima ofa gamir gumazir ekiaba ko Judan gumazir dapaniba akaba a gasa azangsiha ghaze, an osimtizim bagh ni mikemeghti, midorozir gumaziba a misueghti an aremegham.

¹⁶ “Ezi ki kamaghin me migei, ‘Rom in arazimra kara, me gumazitam puram a misueghan kogham. A faragh akam a gasir gumaziba ko kotiam in tugham. Egh a me ko me uarir ganam. Dughiar kam a ua bagh mikim suam guizin bizim o puvati.’

¹⁷ “Ezi me na ko kagh izezi, ki tong sughsughizir puvati. Egha amimizaraghan ki kotiam gaperagha gumazim inigh aven izasa mikemezi, me a inigha ize. ¹⁸ Akam asir gumaziba me akam Pol gasir dughiam in, ki orazi me arazir kuratam baghava a gasir puvati. Ki ghaze, an arazir kuratam gamizi, me akam a gasi. Ezi puvati. ¹⁹ Judaba uan nighnizir gavgaviba bagha Pol ko uari adosi. Egha aremezir gumazir mam Iesus, Pol ghaze, an angamra itima me bizir kam bagha uari adosi. ²⁰ Ki akar kam in mingarim buriava avenge. Ki deragha fozir puvati. Egha kamaghin an azai, ‘Ni ti Jerusalem mangiva akar me ni gasir kaba bagh kotiam damu?’ ²¹ Ezi Pol

ghaze, ‘Ki kalabus in ikiam, eghti gin Sisar nan kotiam baragham.’ Kamaghin ki me mikemezi, me an suirazi a kalabus in iti. Eghti ki gin tuavitam batoghiva Sisar bagh anemangam.”

²² Ezi Agripa oregha kamaghin migei, “Ki uabi gumazir kam baraghasa.”

Ezi Festus kamaghin migei, “Ni gurum in an kotiam baragh.”

²³ Ezi amimizaraghan Agripa ko Bernaisi atrivim in kurukazir aghuaribagh amigha, midorozir gumazir aruaba ko nguibar ekiam in gumazir aruaba sara me gumaziba itir naghin aven zui. Ezi Festus mikemezi me Pol inigha aven ize.

²⁴ Ezi Festus kamaghin migei, “Atrivim Agripa ko ia bar e ko kagh itir darasi, ia gumazir kam in gan! Judan gumazamizir Jerusalem itiba ko Sisarian kagh itiba, me akam a gasa bar pamtem dia ghaze, ‘Ni a misueghti an aremegh, an angamra ikian marki!’ ²⁵ Ezi ki an aremegham in arazir kuratam batozir puvati. Ezi Sisar an kotiam baraghasa Pol ifonge. Kamaghin ki a isa Rom in anemadi. ²⁶ Ezi ki bizir tizitamra uan ekiam Sisar bagh an osirigh anemangam? Eghti a fogh suam, me bizir kam bagha akam a gasi. Kamaghin amizi ia bar kagh itir gumaziba ko, nirara Atrivim Agripa, ki a inigha

ia bagha ize. Eghti ni an kot bareghti, ki deravira an gun osiram.

²⁷ “Nan nighnizim, ki pura kalabuziar gumazitam amangiva, an arazimin gun osirighan koghtima, kar arazir aghuim puvati.”

26

Pol Agripa migei

¹ Ezi Agripa kamaghin Pol migei, “Ni uabi uan akam geghan.”

Ezi Pol uan agharim fegha egha uan akabav gia ghaze, ² “Atrivim Agripa, ki Judaba na gasir akar kam ikarvaghasa. Ezi a bar dera ki an gun ni mikimam. ³ Kamaghin ami, ni e Judaba en araziba ko bizir e migia uarir atariba ni bar a dagh fo. Kamaghin ki nin azai, ni nimira daperagh ikiva nan akaba baragh.

⁴ “Ezi Judaba me bar na gifo, nan ikirimirimim ki aghirimim ikia uan nguibamin uan adarazir ko ikia ghua iza gin ki iza Jerusalem in iti.* ⁵ Me fomira na gifo, egh me ifongegh, nan arazibar gun ni mikim. Ki uan igiamin ikiava, egha Farisibar gumazir mamim otogha men arazibar gin zui. Ezi gumaziba men arazibar gin mangan bar buraghburaki.

⁶ “God fomira en ovaviba ko akar dikirizir mam gami. Ezi ki nighnizir gavgavim

akar kamim ikiava a bagha datirighin kotin iti. ⁷ Ezi kar Godin akar dikirizim, en 12 plan adarasi, me Godin ziam arueba ko dimagaribar a fe, egha nighnizir gavgavim ikia bizir kam baghavira mizuai. O Atrivim, e bizir kam bagha mizuai, ezi bizir kamim, Judaba a bagha akaba na gasi.

⁸ “Manmaghin amizima ia gumazir maba ghaze, e nighnizir gavgavim God ikian kogham, a gumazir oveaghueziba me damuti me ua dikavam?”

⁹ “Fomira ki uabi ghaze, ki bizir bar aviribar amuti da Nasaretin gumazim Iesusin ziam gasighasigham.

¹⁰ “Egha ki bizir kaba Jerusalem in dagh ami. Ki Godin ofa gamir gumazir ekiaba da gavgavim ini, egha ki Kraisin adarazir aviriba me isa kalabus gati. Ezi gumazir dapaniba me misoghtima aremeghasa me migeima, ki uaghan ghaze, me aremegham. ¹¹ Egha dughiar aviriba ki God ko migeir dipeniba roa dar aven ghua, men suigha egha me misosi. Ki kamagh sua, me Iesusin ziam akar kurabar a mikim, egh nighnizir gavgavim Iesusin ikian kogham. Nan navim me bagha puv nan isi, ezi ki nguibar saghon itibar ghua me gasighasighasa me buri.”

* **26:4:** (26:4) Pol, dughiar aghirimra itimim, a Tarsusin nguibar Silisian Provinsin itimim iti. Ni akar Aposel 22:3in itimim gan. **26:5:** Ap 22:3, 23:6, 24:15, 24:21, Fl 3:5 **26:6:** Lo 18:5, Sng 132:11, Ais 7:14, Dan 9:24, Ap 23:6, 28:20 **26:9:** 1 Tim 1:13 **26:10:** Ap 9:14, 9:21, Ga 1:13

Pol uabi geghari, a manmaghin Kraisin anavin oto
(Aposel 9:3-19 ko 22:6-16)

¹² Egha Pol migia ghua kamaghin migei, "Ezi darorir kabar mam, ki Godin ofa gamir gumazir ekiaba da akar gavgavim ini, ezi me na amadazima ki Damaskusin nguibar ekiamin ghu. ¹³ O Atrivim, dugham kamaghin 12 kloghin zuima, ki tuavimin ghuava, egha garima, angazangarir mam Godin nguibamin ikegha iza, angazangarir kam bar gavgavigha egha aruemin angazangarim gafira. Ezi na koma arui darasi koma ko, a bar e gisira. ¹⁴ Ezima e bar nguazim gire, egha ki orazima akar mam Hibrun akamin kamaghin na migei, 'Sol, Sol, ni manmagh sua na gasighasighavira iti? Ki nin akurvaghasava amima, ni nan akurvazim tivagha, uabi osimtizim uabi ganidi.'

¹⁵ "Ezima ki an azara, 'Ekiam, ni tina?'

"Ezi Ekiam ikara, 'Ki Iesus, ni na gasighasighavira iti. ¹⁶ Ni dikavigh tugh. Ki ni amiseveghtima, ni nan ingangarim damuasa, ki datirighin ni bato. Ezi bizir datirighin otozir ni ganiziba ko bizir ki gin nin akakaghamiba, na dar gun mikimam. ¹⁷ Eghti ki nin ganiva nin akurvagham, eghti nin gumazamiziba ko

Kantrin Igharazibar Gumaziba paza ni damighan kogham. Ki me bagha ni amadi, ¹⁸ eghti ni men damaziba kuightima, me akirim ragh mitatem in arazir kurabagh asaraghiva, angazangarimin izi. Egh me Satanin atrivir gavgavim ateghiva, God bagh izi. Kamaghin ki men arazir kuraba gin amangam, eghti me nighnizir gavgavim nan itir gumazamizibar tongin danganim iniam. Nan gumazamizir kaba, me nighnizir gavgavim nan itima, ki me gamizi me zue. Ni ingangarir kam damusi, ki me bagha ni amadi.' "

Pol uan ingangarimin gun Agripa migei

¹⁹ Egha Pol migia ghua kamaghin migei, "Atrivim Agripa, ki Godin Nguibamin izezir irebamin min bizimin ganigha an aghuazir puvati, ki an akam baraki. ²⁰ Egha ki faragha Damaskusin nguibamin akam akunigha, egha Jerusalem in akam akunigha, egha Judan nguibaba bar dar akam akurava, egha uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba sara akam me mikira ghaze, 'Ia uan navibagh iragh egh ua God bagh izi. Eghti ian arazir ia amiba, ian gun mikim suam, ia navibagh iragha gifa.' ²¹ Ezi ki bizir kabar akam akurima, me Godin

Dipenir avizibar nan suira. Eghti Judaba na misueghtima ki aremeghasa. ²² God nan akurazima ki deragha ikia iza datirikin, egha ki kagh tughav ikia akam me migei, gumazir kiniba ko gumazir ekiaba me bar. Akar kamra, Moses ko Godin akam inigha izir gumaziba fomira an gun mikeme. Ki uam akar igharazitam akuri puvati. ²³ Me ghaze, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, Kraiss mizazim inighiva aremegh, egh a gumazir faragh dikavigham. Eghiva a Godin angazangarimin gun Israelba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba me mikimam.”

Pol Agripa nighnizir gav-gavim Godin ikiasa an a migei.

²⁴ Pol akam akuravira itima, Festus akar aruam kamaghin migei, “Pol, ni ongani! Ni suren aviriba dagh amima, da ni gamima ni ongani!”

²⁵ Ezi Pol kamaghin migei, “Gumazir Aruam Festus, ki onganizir puvati, ki guizbangira migei, ki nighnizim ikiava ki migei. ²⁶ Ezi Atrivim Agripa bizir kaba bar dagh fo, da modogha otivizir puvati, ezi ki fo, bizir kaba a gitazir puvati. Kamaghin amizima ki atiatir puvatigha, dar gun bar Atrivim Agripa migei. ²⁷ Atrivim Agripa, ni nighnizir gavgavim Godin

akam inigha izir gumazibar iti, o puvati? Ki fo, ni nighnizir gavgavim iti.”

²⁸ Ezi Agripa kamaghin Polin azara, “Ni ghaze, dughiar otevir kam ni na mikim na damightima, ki Kraissin ananavin otogham ti?” ²⁹ Ezi Pol a ikara, “Dughiar otevim o dughiar ruarim, ki kamaghin God ko mikimam, ni ko karasi ia datirighin nan akam baraki, ia bar nan min otivigham. Ezi bizir vamira, me senbar ia ikeghiva ia isi kalabus darighan, ki aghua.”

³⁰ Ezi Atrivim ko gavmanin dapanim ko Bernaisi koma gumazir me ko ikeziba, me dikavighava ³¹ dipenim ategha ghua, egha uarira uariv gia ghaze, “Gumazir kam arazir kuratam damighiva, an aremegham, o a kalabusin ikiam. An arazir kuratam gamizir puvati.”

³² Ezi Agripa kamaghin Festus migei, “A uabi ghaze, Sisar nan kotiam baragham. A ti kamaghin mikemezir puvatigha, egha firiaighrighai.”

Pol Romin nguibar ekiamin zui

27

(Sapta 27-28)

Me Pol isa kurim gatizi a Romin zui

¹ Me, e kurim inigh Italin mangasa akam akirigha givagha, egha me Pol ko kalabuziar igharaziba sara

isava 100 plan midorozir gumazibar garir gumazimın dafarim gati. An ziam Julius, an Atrivim Sisarin garir midorozir gumazibar mav.*
² E Adramitiumın nguibamın kurimın bini. Kurir kamnagh Esian Provinsin itir ongarir mikebabar mangasa, ezi e an zui. Ezi Aristarkus, a Tesalonikan Provinsin itir nguibam Masedonian gumazim, a uaghan e ko iti.

³ E amimizaraghan Saidonın oto. Egha Julius arazir aghuim Pol gamuava anetaghizi a uan adarazi bagha zuima me dagheba ko bizibar an akurvasi.
⁴ E Saidonın ikegha uamategha zuima aminim bar gavgavizi, kamaghın e Saiprusin arighatizimın aminim amirazir naghın zui. ⁵ E ongarir ekiam a bigha Silisian Provins ko Pamfilian Provinsin dadarimning gitagha ghua Lisian Provinsin itir nguibar ekiam Mairan oto. ⁶ 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim kagh Aleksandrian kurimın gari a Italin mangasa. Egha a batogha e isava a gati. ⁷ Egha e dikavigha kurim dughiar aviribar nimira zuima e pamten ingarava ghua nimira Nidusin boroghın zuima, aminim bar gavgavizima kurim uan

tuavim ategha ghua Kritin arighatizimın oto, Salmonın arighatizimın nguazir otivimın boroghın. Egha Kritin aminim vai puvatizir danganimın ghuaghiri. ⁸ Aminim bar amirazi, e pamten ingara ongarir dadarimın boroghıram anaga izava, danganir ziam Ongarir Mikebar Aghuim bato. Danganir kam a Lasean nguibamın boroghın iti.

⁹ Kurir darorir kam ikufi; ezi dughiar aviriba pura gifa. Ezi kamaghın Judaba dagheba ataghrazir dughiar kam otogha gifa. Ezi Pol kamaghın me migei,[†]
¹⁰ “Gumaziba, ki kamaghın nighnisi, e datirighira mangıva dughiar kuram batoghtıma kurim ko bizir aviriba ovengam. E uaghan ovengam.”

¹¹ Ezi midorozir gumazibar garir gumazim Pol baraghan firin, kurimın ghuavim ko an suizir gumazimın migirigiam baraki. ¹² Kuritam aminir ekiamın ongarir mikebar kamın ikeghan kogham. A bar ikufi. Kamaghın gumazir aviriba mangvıra ikiasa migei. Egha ghaze, manmaghın e Finiksra otivighıva ikiti aminir ekiam gıvaghıam. Kar Kritin arighatizimın itir ongarir mikebam. Finiks, a Kritin arighatizimın Sautin

* **27:1:** (27:1) Pol Jerusalemın izima, Luk ti uaghan a ko ize. Ni Aposel 16:10 ko Aposel 21:17ın gan. Ezi Pol Judia ategha Romın zuima, Luk ti uaghan a ko ghu.

27:2: Ap 19:29 **27:3:** Ap 24:23 [†] **27:9:** (27:9) Dughiar ekiar kam, a dughiar ekiar God gumazamizibar arazir kuraba da gin amadi. Ezi ni gansi, Wok Pris 23:26-32. Ezi azenir dughiar kam, aminir ekiaba Mediterenian Ongarimın dikafi, ezi kuriba aruir puvati. **27:10:** Ap 27:22

ongarir mikebamin aven iti. An aruem ghuaghiri naghin gari.

Aminir ekiam ko ongarim dikafi

¹³ Ezi Sautin aminir amirizim dikafi. Ezi me ghaze, me ti deravira mangi ongarir mikebar me mikemezim batogham. Egha kamaghin me kurimin anka asigha egha Kritin ongarir dadarimin miriamin zui. ¹⁴⁻¹⁵ Egha mong ikezi aminir bar gavgavim dikavigha ongarim gamima a puvira ingari. Me kamaghin aminir kam dibori, "Not ko Istin tizimin dikavir aminim." A Kritin arighatizimin vongin izava pamten kurim givava a munamadi. Aminim bar gavgavizi kurimin ingarir gumaziba kurimin suizir puvatigha kurim ataghizi aminim a givaima a pura zui. ¹⁶ E ghua Kaudan arighatizimin miriamin ghue. Arighatizim aminim mong anepazazima e botin dozim gekuigha kurimin boroghin izasa bar ingangarir ekiam gami. ¹⁷ Ezi kurimin ingarir gumaziba botin dozim fegha pin anetigha, egha me benibar a ikegha, kurim sara a ikezi a gavgafi. Egh me mangi Afrikan ongarir dadarimin gighimin ghuanangan ati-atigha, egha kurimin selba akunizi aminim kurim gisivaghsivazima a zui. ¹⁸ Ezi

aminim ko ongarim virara bar gavgavigha puvira e misosi. Ezi amimizaraghan kurimin ingarir gumaziba kurimin aven itir biziba isava ongarim da makuri. ¹⁹ Dughiar mikezimin me kurimin sel ko an biziba sara uaghan da makuri. Me uan dafaribar da isa da makuri. ²⁰ Egha dughiar aviribar e aruem ko mikovezibar garir puvati. Ezi aminim pamtem vavira iti. Kamaghin bar abuan e uarir akurvaghamin nighnizitam bar en itir puvati. Egha ghaze, e arimighregham.

²¹ Dughiar ruarimin gumaziba daghetam amezir puvatizi, Pol dikavigha men guamin tugha kamaghin migei, "Gumaziba, ia nan akam baregha, e Kritin arighatizimra ikegha dughiar kurar kam batozир puvatizi, ezi bizitaba oveghan koghai. ²² Ki datirighin ia mikimasa, en tav oveghan kogham. Kamaghin ia atiatingan marki, egh pura nimira iki. Kamaghin amizi, kurim uabira guizbangira bar ikuvigham. ²³ Ki Godin gumazim, ki an ziam fe. Ezi dimangan Godin en-sel iza na boroghin tugha kamaghin migei, ²⁴ 'Pol, ni atiatingan marki. Ni mangiti, Sisar nin kotiam baragh. Ni oragh, God nin azangsim baregha givagha nin apangkufi. Gumazir ni ko

‡ 27:19: (27:19) Grighin akam deravira bizir kam a mikemezi puvati. 27:22: Ap 27:10, 27:31 27:23: Dan 6:16, Ap 23:11, Ro 1:9 27:24: Ap 23:11 27:25: Ro 4:20-21, 2 Ti 1:12

kurimın itiba, me oveghan kogham.’²⁵ Gumaziba, ia oragh! Ki nighnizir gavgavim Godin ikia kamaghın fo, God na mikemezi moghıra biziba otivam. Kamaghın, ia gavgafigh atiatingan marki²⁶ E kurim ateghti a mangi arighatizitamın dadarimın poroka.”

²⁷ Ezi 14 pla dughiaba givazi ghua dimagarimın aminim e givarazi e Mediterenianın ongarir ekiam gisin zui. Ezi dimagarir arizim roghıra izezima kurimın ingarir gumaziba nighnisi, e nguazimın boroghın izi.²⁸ Ezi kamaghın me ongarimın konim gifofoghasa benim akunizi a iraghu. Ezi ongarimın konim 40 mitan tu. Egha kurim mong isivagha ghuzi, me ongarimın abarima a 30 mitan tu.²⁹ Ezi me kamaghın atiatingi, kurim mangi dagiataba iti naghın biraghıva bar misarighregham. Egha me ankan 4 pla kurimın girakırangın a da akunigha, egha aminim zuamıra tiasa me God ko migei.³⁰ Egha kurimın ingarir gumaziba, me kurim ategh arasa tu-aviba buri. Egha odava botın muziarim isava ongarim dafa. Egh ifar suam, kar kurimın guamın tir anka.³¹ Ezi Pol kamaghın 100 plan midorozir gumazibar garir gumazim ko midorozir

gumazibav gei, “Gumazir kaba kurimın ikian koghti, ia oveghan.”³² Kamaghın midorozir gumaziba botın muziarimın beniba aghorezi an ongarim giraghu.

³³ Egha aminim tiasava amima Pol daghetam ramasa bar me gakaghori, “Ia, 14 plan dughiaba ian dughoriba mitivighav itima dagheba ian navibar puvati, ia daghetam amezir puvati.³⁴ Ezi datirighın ki daghetam iniasa ia gakaghori. Daghem ian akuraghti ia gavgavigham. Ian tongın tav ikuvighan kogham. Ian dapanir arizitam oveghan kogham.”³⁵ A kamaghın mikemegha givagha, egha bretın mam inigha bar men guamın God minabi. Egha anebigha maghıram anepi.³⁶ Ezi kamaghın me bar navir aghuarim ikiava egha uari dagheba api.³⁷ E gumazir kurimın itiba, en dibobonim bar 276ın tu.³⁸ Egha me amegha naviba izivagha, egha ghaze, kurim mighivghigh pırara ikiam. Egha me witın nar kurimın itiba isa ongarimın da akuri.

Kurim ikufi

³⁹ Ezi aminim tirazi aruem anadima, kurimın ingarir gumaziba ongarir dadarir e zuimın garava a gifozir puvati. Egha me ongarir mikebar mamın gari, a bar aven ghugha egha gigir aghuim iti. Ezi me ghaze, me deravıra kurim damighti

a ti gigir dadarir kamın azenan mangasa, me ifonge. ⁴⁰ Egha me ankabar suighizir beniba aghorezi da ongarim giraghue. Egha kurimın pul gamir pulin ekiamning ikezir beniba firi. Egha me aminim bagha kurimın guamın itir sel agurazi aminim kurim inigha dadarimın zui. ⁴¹ Ezi kurim ghuava ongarir torimın itir gigir fightizimın ghuavanabogha, egha maghıram aperaghav iti. Kurimın guam ghua gigim vuigha ghugha bar gavgafi. Ezi an ginkevim, ongarim izava a misozi a bar biaghıre.

⁴² Midorozir gumazıba kamaghın nighnigha atiati, kalabusın gumazitaba mangıva dadarimın otivigh arimagiregham. Egha me misueghti me aremeghasa nighnisi. ⁴³ Ezi 100 plan midorozir gumazıbar garir gumazim, a Pol aremeghan an aghua. Egha a midorozir gumazıbar anogoroke. Uari suvim gamua fozıba, a me migıa ghaze, ia faragh kurimın uari akunigh uari suvim damu dadarimın mangı. ⁴⁴ Eghti igharazir darazi ter ararıba ko kurimın ararıba dagh ısın mangı. Ezi me kamaghın bar moghıra deravıra nguazimın otifi.

28

Pol Maltan arıghatizimın iti

¹ E deraghavıra ghuava ongarir dadarimın otivigha, egha e gara fo, e arıghatizir mamın ti, an ziam Malta. ² Ezi gumazir arıghatizir kamın itıba arazir aghuarıbar e gamı. Ezi amozim izıma, en mıkarzıba bar orangı, kamaghın amızı e avimın fıngasa, me e bagha avım atıgha egha e inigha avım boroghıra ghu. ³ Pol dazir pozir mam inigha da avım garısi. Ezi kuruzir mam dazıbar aven itıma, avır fefem a inızıma an azenan oto. Egha kuruzim Polın agharım gıvıgha guraghav itı. ⁴ Ezi arıghatizir kamın itır gumazamızıba kamaghın an garıma, kuruzim an agharım gıtoroghav itıma, me kamaghın uariv geı, “Gumazir kam ti gumazıbav sozi da arıaghırır gumazım, an ongarımın aremezir puvati. Kamaghın amızı, godın arazir kuraba ikarvazım datırıghın a ikarvaghıa ghaze, an angamra ikian kogham.” ⁵ Ezi Pol kuruzım kavkınızi an avım gıra ghu. Ezi bizıtım Pol batozir puvati. ⁶ Ezi gumazıba pura Polın mızuai, me ghaze, an mıkarzım ti buıgham, o a ti irıghıva aremegham. Me dughıar ruarımın an gara a mızua ghuava puram an gari, bizıtım a batozir puvati. Egha me ghaze, a godın mam.

⁷ Ezi nguazir mam danganır kamın boroghıra itı, kar Publıusın nguazım,

an arighatizimin gavman gumazir dapanim. An e inighava uan dipenimin ghuzi e dughiar pumuning ko mikezimin a ko itima a deraghvira en garima e iti. ⁸ Ezi an afeziam aria iti, an mikarzim an feima, ezi a buarir dipabagh avi. Ezi Pol an ganasava aven ghu, egha a bagha God ko mikemegha, gin uan dafarimning a gisin atizima, a ghuamaghe. ⁹ A kamaghin amizima, arighatizir kamin itir arimariar gumaziba bar moghira izima a me gamima me ua dera. ¹⁰ Me arazir aghuubar e gami, ezi e me ataghrazima, me bizir e puvatiziba e ganigava egha da isa kurim garisi.

Pol ghua Romin oto

¹¹ Ezi iakinir pumuning ko mikezim givazima e mangasa. Ezi kurir mam Maltan itima, aminir ekiamin dughiam gifa. An Aleksandrian nguibamin kurim. Kurimin guamin god Susin otarir fufuzimningin nedazimning an iti. Aningin ziamning Kastor ko Poluks. ¹² Ezi e ghua Sirakyusin otivigha, dughiar pumuning ko mikezimin an iti. ¹³ Egha e kagh dikavigha ghua Regiumin otifi. Egha amimizaraghan, Sautin amadaghan aminim dikavizi, e dughiar mikezimin e Puteolin otifi. ¹⁴ E kagh Kraisin adarasi men marazi batifi.

Ezi me 7 plan dughiabar uari ko ikiasa e mikemezi, e me ko iti. Kamaghin e me ko ghua Romin nguibar ekiamin oto. ¹⁵ Ezi nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi Romin ikiava e barazima e izima, ezi me e bativasa izi. Ezi e Apiusin biziba amadir danganim ko Pasindian Dipenir 3pla itir danganimin me bato. Ezi Pol men ganigha, egha God minabagha an navim gavgavim ini. ¹⁶ Egha e Romin otivizi, gavmanin gumazir dapanim Polin amamangatigha ghaze, a uabira dipenitamin ikiti midorozir gumazitam an ganam.

Pol Romin akar aghuim kuri

¹⁷ Ezi 3 pla dughiaba givazima, Pol Judan gumazir dapanir ekiabar diazima me iza uari akufa. Ezi a kamaghin me migei, "Nan aveghbuaba, ki bizitam e uan adarasi paza me gamizir puvati, o en ovavibar arazitam iriazir puvati. Ezi me Jerusalem na kalabus gatighava, egha na isa Romin gumazibar dafarim gati. ¹⁸ Ezi me nan kotiam baragha, egha nan gara fo, ki arazir kuratam gamizir puvati. Ki tam damighiva ovegham. Kamaghin amizi me na ataghraghasa. ¹⁹ Ezi Judaba kamaghin aghua. Kamaghin amizi ki tuaviba ua puvati. Ki ghaze, Sisar nan kotiam baragham. Ezi ki uan

adarazi akam me gasamin bizir mingaritam itir puvati. ²⁰ Ezi bizir kam bagha ki ian diazi ia ize. Kamaghin ki ian ganiva ia ko mikimasa. Ezi ki nighnizir gavgavim ikia mizuai bizir kam, Israelba bar uaghan a mizuai. Bizir kam bangin me datirighin senin kam in na ike.”

²¹ Ezi me kamaghin Pol ikara, “E Judian Provinsin gumaziba da akinafarir osirizir ni migeitam inizir puvati. Ezi Judan gumazitam iza eghaghanitam e geghara egha migirigiar kuratam ni gamizir puvati. ²² E fo, nguibaba bar men gumazamiziba migirigiar kurabar Judan aven itir dakozir igiar igharazir kam migei. Kamaghin amizi, e nin nighnizim baraghasa.”

²³ Ezi me dughiar mam diborogha, gumazir aviriba iza Pol bagha a itir dipenir kam in zui. Mizarazimin ghua guaratizimin, a God Bizibagh Ativir Arazimin akam geghara an gun me migei. Egha Moses Osizirir Arazibar akaba ko Godin akam inigha izir gumazibar akaba, an akar kabar men nighniziba fava migei. Egha akar kabar me nighnizir gavgavim Iesusin ikiasa a ifongegha pamtem ingara me migei. ²⁴ Ezi marazi ghaze, Pol mikemezir akaba da guizbangira, ezi marazi nighnizir gavgavim dar ikian

aghua. ²⁵ Egha me uarira uarir tongin akaba uariv sogha egha me mangasava amima, Pol akar abuananam me migei, “Godin Duam guizbangira ian ovavibav keme. An akam inigha izir gumazim Aisaian akatorimin kamaghin ia mikeme,

²⁶⁻²⁷ ‘Gumazamizir kabar naviba ikuvigha gifa.

Me uan kuaribar or-
aghan aghuaghava,
egha me uan damaz-
ibar ganam aghua.

Me kamaghin amima, ki
ghaze, marki.

Me uan damazimin
ganighai,
egha me uan
kuaribar oreghai.

Me kamaghin aghua.
Me kamaghin amua
bizibagh fozir pu-
vati.

Me amua guizin navibagh
iragha na bagha izezi,
ki me gamizi me der-
aghai.

Me kamaghin
damuan aghua.

Kamaghin, ni gumazamizir
kaba bagh mangi, egh
kamaghin me mikim,

Ia akam baraghiva,
egh ia an mingarim
gifoghan kogham;
ia ganiva,

egh ia bizitamin
ganighan kogham.’ ”

²⁸⁻²⁹ Egha Pol migia ghua,
kamagh migei, “Kamaghin

ami, ki kamagh sua, ia kamaghin fogh, Godin akurvazim, a Kantrin Igharazibar Gumaziba bagha anemadagha gifa. Eghti me oragham!”*

³⁰ Pol azenir rubuzir pumuningin dipenir mam ikia egha dipenir kam givesi. Ezi gumazamiziba an ganasa an dipenimin izima a bar akonge.†

³¹ Eghava Pol God Bizibagh Ativir Arazimin akam akurava egha gumazamiziba Ekiam Krales Iesusin akabar men sure gami. Egha a uaghan atiatir puvati, bizitam bar an tuavim apirizir puvati.

* **28:28-29:** (28:28-29) Fofozir gumazir mabar ghaze, migirigiar otevir mam uaghan iti. Akar kam kamakin, “Pol akar kam mikemegha givazima, Judaba anetegha ghu. Ezi adarir dafar men tongin otozima me uarira uariv gia, akabar uariv sosi.” **28:30:** Ap 28:16 † **28:30:** (28:30) Luk azenir pumuning Pol batozir bizimin gun e mikemezir puvati. Ezi gumazir maba ghaze, gavmanin gumaziba kalabusin a firizi a ghua nguibar igharazibar Godin akam akuri. Ezi gumazir maba ghaze, Rom in gavmanin gumaziba Pol misoghezima an aremes. **28:31:** Ap 4:31, 28:23, Ef 6:19

Akinafarir Pol Romın Nguibar Ekiamın itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Pol kamaghın ifonge, a mangıva Romın nguibar ekiamın itir Kraisin adarazir ganasa. Kamaghın, an akınafarir kam osiri. A ghaze, a dughiar otevimın me ko ikegh, egh gın a mangıva kantri Spenin mangı akar aghuim akunam. Akınafarir kamın, Pol bar deraghvıra bigha İesusın Akar Aghuimın gun me miğia, egha İesusın gın aruir gumazamizibar ikirmirimın gun me miğei.

Pol faragha Romın itir Kraisin adarazi miğia ghaze, a zurara God ko miğiava, men akurvaghasa Godın azangsisı. Egha a gın akınafarir kamın akar mingarim abigha ghaze, "Nıghnızir gavgavımın tu-avimira e Godın damazımın gumazamizir aghuibar otivıgham" (1:17). Pol kamaghın miğei, gumazamiziba bar, me Judaba o me Kantrin Igharazibar Gumazamiziba, me bar arazir kurabagh ami. Kamaghın amizi, God men apangkuvıghıva ua me iniam. Gumazir nıghnızir gavgavım Kraıs İesusın itim, God uam a iniam, eghti a Godın namakamın otoghıva egh Kraıs İesusın avegh-boamın ikiam.

Kamaghın God ua gumazitam nighti, eghti an ikirmirim igiamın mın otogham. God a ko itima, Godın Duam a gizıfa. Ezi kamaghın ovevem ko arazir kuram ua a dikabınıva egh a gativaghamın gavgavıba puvati. Sapta 5, 6, 7, ko 8, Pol Godın Arazibar mingarım miğiava, egha Godın Duamın gavgavım miğei. Pol ghaze, Godın Duam, gumazamizir nıghnızir gavgavım İesusın itibar aven ikia, egha men ikirmirimın aven ingari.

Sapta 9, 10 ko 11, Pol uan osımtızir mamın gun miğei. Pol uabi Judabar gumazir mam. Kar gumazamizir God fomıra kamaghın ua baghavıram amisevızıba. Ezi Judan avırir ekiam, me İesus akirim ragha a gasara. Ezi Kantrin Igharazibar Gumazamizir avırıba, me İesusın suren gumazamizibar otifi. Ezi Judaba puvati. Egha Pol kamaghın miğei, arazir kurar kam, me uari men osımtızim. Egha me bizir ekiar God me damuasa ifongezir kam me deragha a gınıghnızir puvati. Ezi Polın nıghnızim, gın Judan gumazamizir taba me uaghan İesusın adarazir aven izam.

Ezi Polın akınafarımın akar aboananaba, Sapta 12, 13, 14, 15, ko 16, Pol Kraisin adarazi gın mangamın arazıbagı gei. A ıgharaz darazıgh ifongezir arazımın miğiriğiar avırıbagı ami. Egha a uaghan Godın ingangarımın arazım damuasa miğiava,

egha gavmanin apengan
ikiamin arazim miğiava,
egha igharaz darazir akur-
vaghamin arazim miği.

**E nighnizir
gavgavim Kraisin
ikia, egha tuavir
kamin, e Godin
damazimin dera**

(Sapta 1-4)

*Pol uan aposelin ingan-
garimin gun miği*

¹ Ki Pol, ki ia bagha
akinafarir kam osiri. Ki
Krais Iesusin ingangarir
gumazir mam. Krais Iesus
nan diagha ghaze, ni nan
aposelin otogham. Egha a
na misevegha akar aghuim
akunamin ingangarim na
ganingi.

² Faraghavira God akam
akira ghaze, akar aghuir kam
otogham. Egha akar kam
inigha, an akam inigha izir
gumazibav keme. Ezi me
akar kam osirizi a Godin
Akinafarimin iti. ³ Akar
aghuir kam a Godin Otarimin
gun miği. Otarir kam, a
gumazimin min otogha, egha
kamaghin a Atrivim Devitin
ikizim. ⁴ Egha Godin Duamin
gavgavimin tuavimin, God
a gamizi a ua dikafi, a
kamaghin en aka, a gavgavim
itir Godin Otarim: A Krais
Iesus, en Ekiam. ⁵ Ezi God
kamaghin ifonge, kantriba
bar itir gumazamizir maba,

nighnizir gavgavim Iesusin
ikiva an akamin gin mangam.
Kamaghin God, Krais Iesusin
ingangarimin tuavimra, a en
apangkufi. Egha God, Krais
bagha, aposelin inangarim
damuasa e ati. ⁶ Ezi ia
uaghan, Krais Iesus ian
diagha ghaze, ia nan adarasi,
ezi ia an gin zui. Egha ia
Iesusin aven itir marasi.

⁷ God ia gifongegha ian di-
agha ghaze, ia nan adarasi,
egh na baghivira iki. Ezi
ki akinafarir kam ia Romin
nguibar ekiamin itir gumaza-
miziba bagha an osiri.

Egha ki ghaze, en Afeziam
God ko en Ekiam Krais Iesus,
aning ian apangkuvighiva
navir amirizim ia daningam.

*Pol Romin nguibar
ekiamin mangasa bar ifonge*

⁸ Ki faragh kamaghin
mikimasa. Nguazir kamin
nguibaba bar dar itir
gumazamiziba, me ian
nighnizir gavgavimin
eghaghanim barasi. Ezi Krais
Iesus na gamima, ki ia bagha
bar God minabi. ⁹⁻¹⁰ Ki bar
God bagha pamten ingara,
egha uan gavgavim sara
ingari, egha an Otarimin
akar aghuim akuri. God
nan gara na gifo, ki ia
ginighnighavira iti. Ezi ki God
ko miği zurara kamaghin an
azai, a ifueghiva, a uabi na
bagh tuavitam atighti, ki ia
bagh iziva ian ganam.

1:1: Ap 9:15, 13:2, 22:21, 1 Ko 1:1, Ga 1:15 **1:2:** Ap 26:6, Ro 3:21, 16:25-26, Ga 3:8, Ta 1:2 **1:3:** Mt 22:42, Lu 1:32, Jo 1:14, Ap 2:30, Ro 9:5, Ga 4:4, 2 Ti 2:8 **1:4:** Ap 13:33, Hi 9:14 **1:5:** Ap 26:16-18, Ro 12:3, 15:18, 1 Ko 15:10, Ga 2:7-9, Ef 3:8
1:7: Nam 6:25-26, 1 Ko 1:2-3, 2 Ko 1:1, Ga 1:3, Ef 1:2, 1 Te 4:7 **1:8:** Fl 1:3, Kl 1:3-4, 1 Te 1:2, 1:8

¹¹ Ki kamagh sua, ki ia damuti, Godin Duam amir ingangarir aghuiba, ian ikiam, eghti ian duaba gav-gavigham. Kamaghin, ki ian ganasa bar ifonge. ¹² Ki kamaghin nighnisi. E uarira uarir akurvagham. Ian nighnizir gavgavim nan akuragham. Eghti nan nighnizir gavgavim ian akurvagham.

¹³ Nan adarasi, ia kamaghin fogh, ki dughiar aviribar izi ian ganasava amima, bizir aviriba otiva nan tuavim apirima, kamaghin ki izir pu. Ki kamagh sua, ki Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin ingarizi, men aviriba navibagh ira, kamaghira, ki ian tongin ingarti, ian gumazamizir aviriba navibagh iragham. ¹⁴ God Grighba ko gumazir Grighin aven itir puvatiziba bar men akurvaghana ingangarim na ganingi, egha uaghan fofozim itir gumaziba ko fofozim puvatizir gumaziba sara. Kamaghin, ki gumazamiziba me ikarvaghamin osimtizim ateriva, ingangarir kam damuam. ¹⁵ Kamaghin amizi ia Romin itir gumazamiziba, ki akar aghuim uaghan ian mikinasa, nan navim dikafi.

Godin gavgavim, an an akar aghuimin aven iti

¹⁶ Ki fo, Godin gavgavim an akar aghuimin aven iti. Gav-

gavir kam gumazir nighnizir gavgavir an itiba bar men akurvagham. A faragh Judabar akurvaghiva, egh uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar akurvagham. Kamaghin ami, ki akar aghuim akunasa aghumsizir pu. ¹⁷ Akar aghuir kam, a God arazir aghuir an amizim en aka, an e mikim suam, an damazimin dera. Nighnizir gavgavimin tuavimra e an damazimin gumazamizir aghuibar otogham. Mati akam Godin Akinafarimin iti, "Gumazamizir nighnizir gavgavim an itiba, God me mikim suam, me nan damazimin dera, eghti gumazamizir kaba zurara deraghvira ikiam."

Gumazamiziba bar akirim God gasara

¹⁸ E fo, God uan Nguibamin ikia uan aningagharim azenimra aneka. A, gumazir akirim agasaragha arazir kurabagh amiba, ivezir kuram me daningam. Men arazir kurar kam guizin akam abiri. ¹⁹ God gumazir kaba uabi deravira men akazi, me an arazir aviribagh fo. Me guizbangira fo, egha me akirim God gasara, kamaghin amizima God ivezir kuram me ganidi. ²⁰ God nguazimin biziba bar dar ingarizir dughiamin, iza datirighin gumaziba bar a ingarizir bizibar gani. Tuavir

1:13: Jo 15:15-16, Ap 19:21, Ro 15:23, 16:7, Fl 4:17 **1:16:** Sng 119:46, Mk 8:38, Ap 3:26, 13:46, 1 Ko 1:18-24, 2 Ti 1:8 **1:17:** Hab 2:4, Jo 3:36, Ro 3:21-22, Ga 3:11, Hi 10:38 **1:18:** Ap 17:30, Ef 5:6, Kl 3:6, 2 Te 2:12 **1:19:** Jo 1:9, Ap 14:15-17, 17:24-28 **1:20:** Jop 12:7-9, Sng 19:1, Ap 14:17, 17:27, Hi 11:3

kamin, gumaziba Godin arazir mogomer maba deravira dagh fogham. Egha me an arazir aghuibar mingarim ko an gavgavir bar ekiar zurara itim gifos. Kamaghin amizi, gumazitam kamaghin mikiman kogham egh suam, "Ki God gifozir puvatigha kamaghin ki osimtiziba puvati." Bar puvatigham!

²¹ Me God gifogha egha me kamaghin nighnizir pu, "A guizbangira God." Egha an ziam fan aghua. Egha a minabir pu. Puvati. Men nighniziba onganizi moghin itima, me fofozir aghuiba puvati, ezi mitatem men nighniziba avaragha dagh izifa. ²² Me ghaze, me fofozir aghuim iti. Ezi me guizbangira puvati, me ongani. ²³ Me Godin zurara itim akirim a gasara, egha an ziam fer pu. Puvati. Me aremeghamin gumazibar min gara, marvir guaba ko, kuaraziba ko, asiziba ko, kuruziba ko, ipebar min marvir guabar ingara, egha da isa dar ziaba fe.

Gumazamiziba arazir kurar igharagha garir aviribagh ami

²⁴ Gumazamiziba God akirim a gasara, ezi bizir kam bagha a me ataghizima men navibar ifongezir arazir kuraba me dikavima, me arazir bar kurar aghumsiziba itibar uari

gami. ²⁵ Kamaghin amir gumazamiziba, me Godin guizin akamin gin mangan firin, akar ifavarimin aneti. Me biziba bar adar ingarizir Godin kamnangin ziam fan aghuagha, uam akirim ragha a gasara. Egha a ingarizir bizibar ziaba fava da bagha ingari. God a biziba bar dar mingarim, kamaghin amizima, e zurazurara an ziam fi mamaghira ikiam! Guizbangira!

²⁶ Me God akirim a gasara, kamaghin amizi God akirim ragha me gasaragha me ataghizi, me uan aghumsizim itir arazir kurabagh ami. Ezi men amuiba poroghamibar arazir aghuim ategha egha arazir kuraba amizir igharaziba ko uari gami.

²⁷ Kamaghira, gumaziba poroghamibar arazir aghuim ategha men naviba me dikava mati avim men isi, ezi me arazir kuraba gumazir igharaziba ko uari gami. Gumaziba aghumsizir araziba uarira uari gami, bizir kam bagha me uarira uan arazir kurabar ivezir kuram iniam.

²⁸ Me Godin guizin fofozim suiragh a ginighnighan aghua, kamaghin amizi God me ataghizi, me uan nighnizir kurar mizirizibar gin ghua arazir bar kurar e damuan koghamibagh amua, nighniziba bar ikufi.

29 Me arazir kurar avirir kabagh ami: men araziba bar ikuvigha, munavin bizim bagha navim dikafi, egha uarir apanim gamigha, bizir aviriba itir gumaziba bagha navim ikufi, egha gumazibav sozima da ariaghiri, egha biziba bagha uarir atara uari abisi, egha gumazibagh ifari. Egha gumaziba paza me damuasa nighnisi, egha girakirangin migirigiar kurabar gumazibagh ami.

30 Egha migirigiar ifavarir gumazir igharazibar zibagh asighasizibagh ami. Egha Godin apanim gamua, egha tiraghtirazir arazim gamua, egha uan navir averiabar aven ghaze erara e bar dera, egha me uari uan ziaba fe. Egha me uari arazir kurar igiar mabagh ami da otifi. Egha me uan afeziaba ko amebabar akaba batosi.

31 Me nighnizir aghuiba puvati. Egha me uari uan akar dikirizibar gin zuir puvati. Egha me igharaz darazir akurvaghan aghua, egha men apangkuvir puvati.

32 Me fo, Godin Akinafarimin itir akar gavgavim kamaghin migia ghaze, "Gumazamizir kamaghin amiba, me ivezir kuram inigh arimighregham." Gumazir kaba Godin akar gavgavim gifo, egha me a batogha arazir kurar aviribagh ami. Egha uaghan me arazir kurar kabarama amir pu. Puvati. Me arazir kurar kabagh amir

gumazir igharazibar ziaba fe.

2

God gumazamizibar araziba tuisizir arazim, a guizbangira ghua bar dera

1 Kamaghin amizi, ia igharaz darazi akaba me gasir gumaziba, ki vaghvagh kamaghin ia mikimasa, ni kamaghin nighnighan marki suam, ki uabi osimtiziba nan puvati. Ia orakigh, ni akam igharazitav gasi, egha ni uabi arazir me amiba ni uaghan dagh ami, kar ni akam uaghan uabi gasi. 2 E fo, God, gumazir arazir kurar kabagh amiba, men araziba tuisigha ivezir kuram me ganidi, arazir God amir kam a bar guizbangira ghua bar dera. 3 Ia arazir kabagh amir gumaziba akam me gasi, egha ia uari arazir kaba uaghan me ko dagh ami.

Ni ghaze, God ti akam ni gasan kogham? Bar puvati! 4 Manmaghin amizi God arazir aghuibar ni gamua, egha dughiar ruarimin ni mizua ikia, egha nin arazir kuram bagha ivezir kuram zuamira ni ganingizir puvati. Godin arazir aghuarir kam, ni ti an garima a ti pura bizim? God ni uan navim giraghasa a ifongegha, arazir aghuimin ni gami. Ni foz, o?

5 Ni uan navimin suiragha gavgavigha egha uan navim gighasa nighnizir pu. Egha arazir kam in ni uabi ivezir

ekiar kuram bar uabi garisi. ⁶ God gumazamiziba amizir araziba bagh ivezim vaghvagh me daningam. ⁷ Gumazamizir maba arazir aghuiba bagha gavgavigha dar gin ghuava, egha God ko dabirabir aghuim, ko ziar ekiam, ko ikirimirir ikuvighan koghamim, da iniasa tuavim buri. God ikirimirir zurazurara itim gumazamizir kabar aningam. ⁸ Ezi gumazamizir maba uarira uari ginighnigha, egha guizin akam akirim ragh a gasaragha egha arazir kurabar gin zui. Eghti God uan aningagharim isi gumazamizir kabagh ingeghiva ivezir bar kuram me daningam. ⁹ Osimtizir ekiam ko mizazir kuram gumazamizir arazir kurabagh amiba batogham. Judaba faraghtima Kantrin Igharazibar Gumaziba gin. ¹⁰ Eghti God dabirabir aghuim ko ziar ekiam ko navir amirizim isi gumazamizir arazir aghuibagh amibar aningam. Judaba faraghti Kantrin Igharazibar Gumaziba gin. ¹¹ God ikizitam uabin toroghan kogham, egha bar gumazamiziba bar men araziba deravira da tuisigham

¹² Kantrin Igharazibar Gumaziba, me Moses Osirizir Araziba men puvati. Egha arazir kuram gamigha, Moses Osirizir Arazibar

saghon ikia me ovenge. Ezi Judaba Moses Osirizir Araziba ikia dagh fo. Egha arazir kuram gamizi, God men gara Moses Osirizir Arazibar aven itir akamin gin ghua men araziba tuisisi. ¹³ E fo, gumazitam Moses Osirizir Araziba pura da baragha, a Godin damazimin derazir pu. Puvati. Gumazir Moses Osirizir Arazibar gin zuibara, God me migia ghaze, me an damazimin dera. ¹⁴ Kantrin Igharazibar Gumaziba, me Moses Osirizir Araziba puvati. Egha men marazi uan nighnizimra arazir aghuibar gin zui, ezi arazir kaba Moses Osirizir Araziba mirara zui. Me Moses Osirizir Araziba puvati, egha dar aven itir arazir aghuibar gin zui. Arazir kam kamaghin en aka, arazir aghuiba men nighnizimin iti me fo, me manmaghin damuam. ¹⁵ Me amir arazir kamin e fo, God Moses Osirizir Arazibar akam men navir averiabar an osirizima an azenim giri. dughiar maba men nighnizimra akam me gasi; egha dughiar maba men nighnizim ghaze, ia deraviram ami. Kamaghin amizi, nighnizir men navir averiabar aven itir kam uaghan kamaghin en aka, Moses Osirizir Araziba guizbangira men navir averiabar aven iti. ¹⁶ Kamaghin, akar aghuir ki kurim kamaghin migei,

God gumamaziziba bar men navir averiabar itir nighnizir mogomeba tuisighamin dughiam, gumamazizir kabar nighnizibara arazir kurar me amiziba bagh men araziba tuisigham. God gumamazizibar araziba bagh me tuisighamin ingarim isava, Kraisi Iesusin dafarim gati.

Judaba ghaze, Moses Osirizir Araziba men akurvasi

17 Ezi datirighin ia manmaghin ami? Ia ghaze, erara e Judaba; e Moses Osirizir Araziba gisin tu. Egha ia uari fa ghaze, e Godin adarasi, erara God uabin toro. 18 Kamaghin ia God ifongezir araziba dagh fo. Moses Osirizir Araziba ian sure gami, ezi ia fo, arazir manaba dera, o da ikufi. 19-20 Ia kamaghin nighnisi, Moses Osirizir Araziba fofozimin mingarir aghuim ko guizin akaba bar e ganingi. Kamaghin ia ghaze, e gumazir damazir okaviziba tuavim men akakasi. Egha mitatemin itir gumamaziziba, angazangarim men akakasi. Egha gumamazizir onganiba fofozim me ganiga, egha borir doziba men sure gami. 21 Guizbangira, ia marazir sure gami. Egha manmagh sua ia uari sure damuan aghua? Ia kamaghin akam akuri, biziba okiman marki. Egha iarara

biziba okei. 22 Ia ghaze, poroghamiba uari isi arazir kurabar amuan marki. Egha ia uaghan kamaghin ami. Ia ghaze, e godin ifavarir marvir guaba, bar dar aghua. Egha manmagh sua dar dipenibar ghua, marvir guaba okei. 23 Ia uarira uan ziaba fa ghaze, "E Moses Osirizir Araziba iti." Egha ia dar gin mangan aghua. Egha arazir kamın ia Godin ziam gasighasisi. 24 Ia fo, Godin Akınafarim bizir kamın migirigiam iti, "Ia Judaba, ian arazir kuraba bangin, Kantrin Igharazibar Gumaziba Godin ziam gasighasisi."

Guizin mikarzir mogomer dighorimin arazim

25 Ia guizbangira Moses Osirizir Arazibar gin mangiti, ian arazir mikarzir mogomem aghorim a dera. Egh ia Moses Osirizir Arazibar gin mangan koghti, ian mikarzir mogomem aghorir arazim pura bizimin oto. 26 Eghti Kantrin Igharazimin Gumazitam, a me mikarzim atuzir puvatizir gumazim, a Moses Osirizir Araziba bar dar gin mangiti, God an ganigh mikim suam, a mati gumazir me mikarzim atuzim. 27 Ia Judaba guizbangira Moses Osirizir Arazibar akınafarim iti, ezi me ian mikarziba aghore. Ezi ia deravira Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati. Ezi Kantrin Igharazibar

2:17: Ais 45:25, Jo 8:33, 2 Ko 11:22, Je 2:19
 Jo 9:34, 9:40, Ro 6:17, 2 Ti 1:13, 3:5, 3:15
 Ais 52:5, Ese 36:20-23
 2:19-20: Mt 15:14, 23:16-19, Lu 18:9
 2:21: Sng 50:16-21, Mt 23:3-4
 2:24:
 2:25: Jer 4:4, 9:25, Ga 5:3
 2:26: Ga 5:6

Gumaziba, Moses Osirizir Araziba deravira dar gin zui, ezi me men mikarzir mogomeba aghorezir puvati. Bar guizbangira, ia Judaba, Moses Osirizir Araziba gin mangan koghti, Kantrin Igharazibar Gumaziba ian araziba tuisigh egh mikim suam, ian araziba ikufi. ²⁸ Akar kamın mingarim kamakın: mikarzir mogomer dighorimın arazim gumazitam damuti, a guizin Judan gumazimın otoghan kogham. Mikarzir mogomem aghorir arazim a nivafizimın bizim puvati. ²⁹ Puvati. Guizin Judan gumazim a kamakın: an nighnizim ko navir averiamın aven Judan gumazimın iti. Guizin mikarzir dighorim, a uaghan gumazimın nighnizim ko navir averiamın aven ikegh otivam. Guizin mikarzir dighorim, a Moses Osirizir Arazibar gin zuir tuavimın otivir puvati. Kar bizir Godın Duamın tuavimın otivim. Gumazir kamaghın amim, gumazimın damazimın ziar aghuim isir puvati. Egha Godın damazimın a ziar aghuim isi.

3

God deravira uan akamın gin zui

¹ E fo, mikarzir mogomemın dighorim a pura nivafizimın bizim puvati. Kamaghın Judaba ti manmaghın Kantrin Igharazibar Gumazibagh

afira? Ezi bizir aghuir manaba mikarzir dighorimın arazimın otifi? ² E! God bizir bar aghuir aviriba Judabagh anıngi. Bar bizir ekiam, God uan akam isa Judabagh anıga ghaze, ia deravira an ganam. ³ Bar guizbangira, Judan marazi akar kam deravira an gin zuir puvati. Eghti God manmaghın damuam? Me nighnizir gavgavim Godın ikian koghti, bizir kam God damighti, a uan akamın gin mangan kogham, o? ⁴ Bar puvati! Gumaziba bar ifari, ezi God uabira zurara guizbangira mıgei. Godın Akınafarimın osizirim kamaghın mıgei,

“God, ni migeima, gumamaziziba fo, ni guizbangira mıgei.

Egh me nın araziba tuisighıva me fogh suam, ni arazir kuratam itir puvati.”

⁵ Ezi manmaghın ami? E kamaghın mikim suam, en arazir kuraba ti Godın arazir aghuiba azenim garisi? O, e kamaghın mikim suam, God en arazir kuraba ikarvagh azevir kuraba e ganıga, kamaghın a ti arazir kuram gami? (Migirıgiar kaba, nguazimın itir gumazibar migirıgiabar mın zui.) ⁶ Bar puvati! God deraghan koghıva, manmaghın gumamaziziba bar men araziba tuisigham? Bar puvati, an

2:28: Jo 7:24, 8:39, Ro 9:6-7 **2:29:** Lo 30:6, 1 Ko 4:5, 2 Ko 10:18, Kl 2:11, 1 Pi 3:4

3:2: Lo 4:7-8, Sng 147:19-20, Ro 2:18, 9:4 **3:3:** Ro 9:6, 10:16, 11:29, 2 Ti 2:13, Hi

4:2 **3:4:** Sng 51:4, 62:9, Jo 3:33

araziba dera, kamaghin a gumamazibar arazir kuraba ikarvasi. ⁷ Gumazitam kamaghin mikim suam, "Nan akar ifavarim, Godin guizin akam gamizi, an azenim giri, egha an ziam gamima an ekefe. Egh manmagh su, God na mikim suam, ki gumazir arazir kuram gamim, egh nan arazir kuram ikaragham?" ⁸ Migirigiar onganir igharazir mamra kara: "Aria, e arazir kuram damutima arazir aghuim otivam." Gumazir maba akam na gasa ghaze, ki kamaghin bizibav gei! Kamaghin God me gasighasighti, bar deragham.

Gumazitam Godin damazimin derazi puvati

⁹ Ezi manmaghin ami? E Judaba ti Kantrin Igharazibar Gumaziba Godin damazimin me gafira? Bar puvati! Ki mikemegha gifa, Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, arazir kurabar gavgavim bar e avarazi e an apengan iti. ¹⁰ Godin Akinafarim bizir kam kamaghin a migei,

"Gumazitam Godin damazimin derazi puvati. Bar puvati.

¹¹ Gumazitam fofozir aghuim itir puvati. Gumazitam God buri puvati.

¹² Gumaziba bar tuavir aghuim ataki. Gumaziba bar pazav ami.

Men tav arazir aghuim gamir puvati. Bar puvati.

¹³ Men akar toriba mati gumazir moziba akaba akari;

kamaghin me migeima ovevem otifi.

Me akar ifavarir bar aviribagh ami.

Egha men akar toriba gumazibagh asighasizir migirigiaba bar izifa, mati kuruzir kurabar imezim.

¹⁴ Dughiaba zurara me akav ghuriaba gumazibagh arigha,

migirigiar gumazibagh asighasisibagh amua osimtiziba me garisi.

¹⁵ Me zurara atamra ghua gumazibav sozi, me ariaghiri.

¹⁶ Me aruava bizir gumamazibar dabirabim gasighasizibagh amua, egha mizaziba ko osimtiziba me garisi.

¹⁷ Me navir amirizimin tuavim gifozir puvatigha igharaz darasi ko deragha apiaghiri puvati.

¹⁸ Me tong bar Godin atir puvati."

¹⁹ E fo, God kamaghin ifonge, an kotin dughiamin Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, me Godin arazir gumamaziba tuisizim riagh egh migirigiatam damighan kogham. Kamaghin God, Moses Osirizir Araziba isa,

Judabagh aningi. Eghti me dar gin mangi dar apengan ikiam. ²⁰ E fo, tav Moses Osirizir Arazibar gin mangiti, God kamaghin mikiman kogham, ni nan damazimin dera. Puvati. Gumazir Moses Osirizir Arazibar gin mangasava amim, a uan arazir kuramin gara fo, kar arazir kuram.

Gumazir nighnizir gavgavim Kraisin itim, God ghaze, a nan damazimin dera

²¹ Ezima tuavir e Godin damazimin derazim, a datirighin azenim giri. A Moses Osirizir Arazibar gin zuir tuavimin otozir puvati. A tuavir igharazimin oto. Mosesin Osiziriba, ko Godin akam inigha izir gumazibar Akinafariba bizir kamın gun migei. ²² Bizir kam kamakin, gumazamiziba bar nighnizir gavgavim Kraisi Iesusin ikiti, God suam ia nan damazimin dera. Tuavir igharazitam ua itir puvati. ²³ Gumazamiziba bar moghira arazir kuram gami, egha kamaghin Godin angazangarimin saghon ikia egha an aven mangan ibura. ²⁴ Ezi God en apangkuvigha egha Kraisi amizir ingangarimin a uam e givezegha ghaze, ia nan damazimin dera. E uan ingangaritamın Godin damazimin derazir puvati. Puvati. God Kraisi Iesusin ingarim bangin, a

bizir aghuir kam isava pura e ganingi. ²⁵ God kamaghin ifonge, Kraisi aremeghiva, egh tuavir kamın a gumazamizibar amuti, men arazir kuraba a da gin amadagham. Bizir kam bagha, God Kraisi amisefe. Eghti tina nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, God suam, ni nan damazimin dera. Kraisin ovevemın tuavimin, God uabi en akagha ghaze, a uabi bar dera. Fomira God gumazamizibar asughav ikia, egha zuamira men arazir kurabar ivezir kuram da ikarazir puvati. ²⁶ Egha datirighin dughiar kam God uabi en akagha ghaze, a uabi bar dera. A uan arazir aghuim kamaghin en aka, eghti gumazamiziba nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, a suam, ia nan damazimin dera.

²⁷ Eghti e tizim bagh uarira uan ziaba fam? Biziba bar pu. E kamaghin mikiman kogham, e Moses Osirizir Arazibar gin zuima kamaghin God e migia ghaze, e dera. Bar puvati. Gumazamiziba nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, God suam, ia nan damazimin dera. ²⁸ E fo, Moses Osirizir Arazibar gin zuir tuavir kam gumazitam gamizi, a Godin damazimin derazir puvati. Nighnizir gavgavim itir gumazamiziba, merara Godin damazimin dera. ²⁹⁻³⁰ Ezi manmaghin

3:20: Sng 143:2, Ap 13:39, Ro 7:7, Ga 2:16, Ef 2:8-9, Ta 3:5 **3:21:** Ap 10:43, 15:11, 26:22, Hi 11:4, 1 Pi 1:10 **3:22:** Ro 1:17, 10:12, Ga 2:16, 3:28, Kl 3:11 **3:23:** Ro 3:9, 5:2, 11:32, Ga 3:22 **3:24:** Ro 5:1, Ef 1:7, 2:8, Kl 1:14, 1 Ti 2:6, 1 Pi 1:18-19 **3:25:** Ap 13:38-39, 17:30, Ef 1:7, Kl 1:20, Hi 9:15 **3:27:** Ro 2:17, 2:23, 1 Ko 1:29-31, Ef 2:9 **3:28:** Ap 13:38-39, Ro 3:20-22, 8:3, Ga 2:16

ami, God a ti Judabar Godra? O, a ti Kantrin Igharazibar Gumaziba sara, men God? Are. A Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba bar moghira men God. Godin vamira iti. Egha a gumazir uan mikarzir mogomebar aghoreziba, men nighnizir gavgavim garava, egha uaghan a gumazir uan mikarzir mogomebar aghorezir puvatiziba, men nighnizir gavgavim gari. Egha a ghaze, ia nan damazim dera. ³¹ Ezi manmakin? E kamaghin mikim suam, nighnizir gavgavim bar bizir ekiam, egh e ti suam, Moses Osirizir Araziba pura bizim? Bar puvati. E kamaghin mikim suam, Moses Osirizir Araziba da gavgavigha ingangarim iti.

4

God Abraham dibora ghaze, a nan damazim dera

¹ Kamaghin, e Abraham ginighnigham, an en min nguazir kamın gumazir mam, egha en ovavim. Bizir tizim guizin a bato? ² Pura nighnigh: Abraham arazir aghuibar amuti, God suam ni nan damazim dera, eghti bizir kam bagh Abraham uan ziam fam. Ezi bizir kam guizin bizim puvati. Abraham tuavir kamın Godin damazimın gumazir aghuim otozir puvati. Egh bizir kam bagh Abraham uan ziam fan kogham. ³ Godin Akınafarim ghaze, “Abraham nighnizir

gavgavim Godin itima, ezi God an nighnizir gavgavim bagha a dibora ghaze, ni nan damazim dera.”

⁴ Gumazim ingangarim gamima, me ivezim a ganidi. Ivezir kam, a bizir aghuir me pura a ganidir puvatizim. Puvati. Kar an ingangarimın ivezimra. ⁵ Eghti gumazitam Godin damazimın gumazir aghuimın min otivsi, a manmaghin damuam? An arazir aghuim bagh pamten ingaran marki. Puvati. A nighnizir gavgavim Godin iki suam, God arazir kurabagh amizir gumazim dipon suam, ni nan damazim dera. God gumazir kamın nighnizir gavgavimın garava a medagha ghaze, ni nan damazim dera. ⁶ Devit uaghan akar otevir kam gamua ghaze, gumazir arazir aghuibagh amir puvatizim, God ghaze, a nan damazim dera. Gumazir kam bar akongegh. Devit kamaghin nigei,

⁷ “Gumazir arazir kurabagh amim,

God an arazir kuraba gin amadagha egha da avara,

eghti gumazir kam bar akuegham.

⁸ Gumazir arazir kuram gamim,

God an arazir kuram mengvira ikian kogham,

eghti gumazir kam bar akuegham.”

⁹ Bar akongezir arazir kam, tein bizim? A gumazir uan mikarzir mogomebar aghorezibar bizimra? O, gumazir mikarzir mogomebar aghorezir puvatiziba uaghan, men bizim? Ia deravira nighnigh. E kamaghin migei, "Abraham nighnizir gavgavim Godin itima, ezi God an nighnizir gavgavim bagha a dibora ghaze, ni nan damazimin dera." ¹⁰ Ia nighnigh, dughiar manamra God ghaze, ni nan damazimin dera? Dughiar a tighar uan mikarzir mogomem aghoramim, an a mikemezi, o? Dughiar a uan mikarzir mogomem atugha givazimin gin, an a mikeme? Guizbangira, Abraham tighar uan mikarzir mogomem aghoramim dughiamin God ghaze, ni nan damazimin dera! ¹¹ Ezi gin, me an mikarzir mogomem atu. God mikarzir mogomemin dighorimin arazim a ganingi, eghti me Abrahamin duar kurimin gan fogh suam, dughiar a tighar mikarzir mogomem aghoramim a nighnizir gavgavim Godin iti. Ezi bizir kam bagha God ghaze, ni nan damazimin dera. Ezi kamaghin amizi, Abraham gumazamizir nighnizir gavgavim Godin itibar ovavimin min oto. Gumazir kaba, me gumazir mikarzir mogomem aghorezir puvatiziba. Egha nighnizir

gavgavim Godin itima God ghaze, ia nan damazimin dera. ¹² Egha Abraham uaghan mikarzir mogomeba aghorezir marazir ovavim, me pura mikarzir mogomeba aghorezir pu. Puvati. Me mikarzir mogomeba aghoregha, me uaghan en ovavim Abrahamin arazibar gin ghua, nguazir kam in ikia nighnizir gavgavim Godin iti, mati Abraham, dughiar a tighar mikarzir mogomem aghoramimin, a nighnizir gavgavim Godin iti.

God Abraham ko dikirizir akam

¹³ Fomira God akar dikirizim Abraham ko an gin zuir ovaviba me ganiga ghaze, a nguazir kam me daningam. Abraham, Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvatigha, ezi God a ko akar dikirizim gami. Puvati, Abraham nighnizir gavgavim Godin itima, kamaghin God ghaze, ni nan damazimin dera. Egha God Abrahamin nighnizir gavgavimin ganigha, kamaghin a ko akar dikirizim gami. ¹⁴ Eghti gumazitam Moses Osirizir Arazibar gin mangiva a Godin akar dikirizimin biziba da initi, kamaghin gumazimin nighnizir gavgavim a pura bizim in otozi, ezi Godin akar dikirizim gavgaviba puvatighai. ¹⁵ E kamaghin fo, Moses Osirizir Araziba itima gumaziba dar gin zuir puvatizima bizir

kam God gamima a men aningazi. Moses Osirizir Araziba puvatightima, eghti e kamaghin mikiman kogham, gumaziba Moses Osirizir Arazibar akaba batosi.

¹⁶ God kamaghin ifonge, a Abrahamin gin zuir ovavibar apangkuvighiva akar dikirizim me daningam. Kamaghin amizi, God Abrahamin nighnizir gavgavimin ganighava, a gisin akar dikirizim Abraham koma a gami. Gumazamizir Moses Osirizir Arazibar gin zuibara, bizir kaba inian kogham. Puvati. Tina Abrahamin min nighnizir gavgavim ikiva me uaghan bizir kaba iniam. Kamaghin, Abraham, a bar en afeziam. ¹⁷ Kamaghin Godin Akinafarim kamaghin migei, "Ki ni damighti ni kantrin aviribar afeziamin otogham." Akar dikirizir kam, God uabi a gamizi an an damazimin gavgafi. Godin kamra, Abraham nighnizir gavgavim an iti. Egha Godin kam, a gumazir ovengezibagh amima me ua dikafi, egha a pura migeima bizir faragha itir puvatiziba, da otifi.*

¹⁸ Abraham fozir puvati, God manmaghin uan akar dikirizim damighti an otivam. Egha a guizbangira nighnizir gavgavim Godin ikia, bizir aghuir a fogha

iniamiba bagha mizuai iti. Egha kamaghin a "Kantrin aviribar afeziamin oto." Godin Akinafarim mikemezi moghin, "Nin ovavir boriba bar avirasemegham."

¹⁹ Abraham fo, an mikarzim bar ghurigha mati aremezir gumazim. Egha a 100 plan azenibar roghira ghu. Egha a fo, an amuim Sara boritam batan kogham, a navim ronge. ²⁰⁻²¹ Egha Abraham uan nighnizir gavgavim anetaghizir puvati. Egha a Godin akar dikirizim ginighnigha navir pumuningin itir puvati. Egha an nighnizir gavgavim a gamima a bar gavgavigha Godin ziam fe. A bar fo, God uan akar dikirizimin gin mangi bizir kam damuamin gavgavim iti. ²² Kamaghin God Abrahamin nighnizir gavgavim a ginighnigha a dibora ghaze, a nan damazimin dera.

²³ Akar kam Godin Akinafarimin iti, "God a dibora ghaze, a nan damazimin dera." Kar an Abrahamra migeir puvati. ²⁴ Kar uaghan en migirigiam. E uaghan nighnizir gavgavim Godin iti. God Iesus en Ekiam gamizi a ua mozim in dikafi, ezi e nighnizir gavgavim an iti. Kamaghin God uaghan e dipon suam, ia nan damazimin dera. ²⁵ En arazir kuraba bagha, God Iesus isa

4:16: Ro 3:24, Ga 3:7, 3:22 **4:17:** Stt 17:5, Ais 48:13, 1 Ko 1:28, Ef 2:1, 2:5, 1 Pi 2:10

* **4:17:** (4:17) Grighin akam, vezin kam deragha bigha mikemezir puvati. Marazi nighnigha ghaze, vezin kam kamaghin migei, "Abraham, Godin damazimin en ovavir afeziam." **4:18:** Stt 15:5, Hi 11:1 **4:19:** Stt 17:17, 18:11, Hi 11:11-12

4:22: Stt 15:6 **4:24:** Ap 2:24, 13:30, Ro 15:4, 1 Pi 1:21 **4:25:** Ais 53:4-5, 1 Ko 15:17, 2 Ko 5:21, Ga 1:4, 1 Pi 1:21

gumazir kurabar dafarim gatizi me a misoghezi, an areme. E an damazimin deraghasa, an e bagha Iesus gamizi a ua mozimîn dikafi.

E Krai ko aremegha uaghan a ko angamra iti

5

(Sapta 5-8)

E datirighin Godin damazimin dera

¹ Ezi e nighnizir gavgavim Godin itima, tuavir kamîn God ghaze, e an damazimin dera. Kamaghin amizi en Ekiam Krai Iesus an e gamizi, e navir vamira God ko iti. ² E Krai nighnizir gavgavim an itima, tuavir kamîn an e inigha God bagha ghuzima, e datirighin Godin apangkuvimîn aven iti. E fo, e Godin ziar ekiam ko dabirabir aghuim a ko a iniasa, egha bizir kam mizuai iti, kamaghin e bar akonge. ³ Egha e bizir kabanaghra bagha bar akongezir puvati. E fo, e osimtizibar aven itima, eghti osimtiziba e damuti, e tugh gavgavighamin arazim gifogham. Kamaghin e bar akonge. ⁴ E tugh gavgavighiti, kamaghin God migirigiar aghuim e damuam. Eghti an migirigiar kam e damuti, e bizir aghuir gin izamiba bagh mizuam iki suam, e da

iniam. ⁵ God uan Duamin, an arazir gumazamizibagh ifongezim e gingezi, a bar en navibagh izifa. Kamaghin amizi e Godin bizir aghuiba bagha mizua, egha bar fo, e pura mizuai puvati, da guizbangira otivam.

⁶ E uarira uarir akurvaghan iburazir dughiamin, Krai e gumazamizir kuraba bagha areme. An ovevem, God inabazir dughiamin oto. ⁷ Guizbangira, gumazir aghuimîn akurvaghsi aremeghamin bizim bar oseme. Ezi ti dughiar vabara, tarazi ti, gumazir aghuitam bagh aremegham. ⁸ Ezi e arazir kurabagh amuavira itir dughiamin Krai, en akurvaghasa areme. Arazir kamîn, God bar e gifongezir arazim en aka. ⁹ Bizir bar ekiam, Krai e bagh aremezi, tuavir kamîn God en gara ghaze, ia nan damazimin dera. Kamaghin e fo, gin Godin kotiamin dughiamin an aningagharim otoghti, a dughiar kam guizin uaghan en akurvagham. ¹⁰ E faragha Godin apaniba, ezi an Otaramin ovevemîn an e gamizi e an namakaba. Datirighin e an namakaba, ezi Iesus angamra ikiava, kamaghin bar guizbangira a en akurvagham. ¹¹ Uaghan bizir mam kamakin, en Ekiam Krai Iesus e gamizi

5:1: Jo 16:33, Ro 3:24, 3:28-30, 4:24, Ef 2:14, Kl 1:20 **5:2:** 1 Ko 15:1, Ef 2:18, 3:12, Hi 3:6, 10:19 **5:3:** Ap 5:41, 2 Ko 12:10, Fl 2:17, Je 1:2-3, 1 Pi 1:5-7, 3:14 **5:5:** Sng 22:5, 25:20, 2 Ko 1:22, Ga 4:6, Ef 1:13-14, Hi 6:18-19 **5:6:** Ro 4:25, 5:8-10 **5:8:** Jo 3:16, 15:13, 1 Pi 3:18, 1 Jo 3:16, 4:10 **5:9:** Ro 1:18, 2:5, 2:8, 3:25, 1 Te 1:10, Hi 9:14, 1 Jo 1:7 **5:10:** Jo 14:19, Ro 8:7-8, 2 Ko 4:10-11, 5:18-19, Kl 1:20-21

e guizın Godın namakabara, kamaghın e bar akonge.

Adamın aven, ovevem otozi, ezi Kraisin aven, ikirimirir zurara itim oto

¹² Kamaghın amizi, gumazir vamıra arazir kuram gamizi, ezi tuavir kamın arazir kuraba nguazir kamın oto. Ezi nguazir kamın gumazamiziba arazir kurabagh amima, ovevem oto. Ezi gumazamiziba bar arazir kurabagh amima, kamaghın ovevem bar me bato. ¹³ E fo, fomıra dughiar Moses Osirizir Arazibar tıghar otivam, dughiar kamın arazir kuraba nguazir kamın iti. Ezi Moses Osirizir Araziba itir puvatizi, God gumazibar arazir kurar kaba medir puvati. ¹⁴ Ezi Adamın dughiamın ikegha ghua Mosesin dughiamın, ovevem gumazamiziba gativagha me avara. Gumazir maba Adamın mın arazir kuratam gamizir puvati, men arazir kuraba ighara. Ezi ovevem uaghan me avara. Ezi Adam mati Gumazir Izamimın nedazim.

¹⁵ Ezi Godın apangkuvir a pura aningizim, an Adam amizir arazir kuramın mın amir puvati. Guizbangıra, gumazir vamıra Adam arazir kuram gamima, ezi tuavir kamın gumazir avırıba ariaghıre. Ezi gumazir vamıra Kraıs İesus an apangkuvimın, God e gamizi, e an damazimın dera. Ezi Godın apangkuvimın gavgavim bar ovevemın

gavgavim gafıra. Bizir kam, a gumazamizir avırıba pura me ganingizi, a me gizifa! ¹⁶ Egha uaghan God puram e ganingizir bizim ko, gumazir vamıran arazir kuramın otozir bizim, aning uaghara zuir puvati. Aning arazir vamıra e gamir puvati. Bar puvati. Gumazir kam arazir kurar vamıra amizi, God gumazamiziba me tuisıgha ghaze, ia bar ikuvıgham. Egha God puram e ganingizir bizim kamakın, gumazamiziba arazir kurar avırıbagh amima, God men apankuva gari, mati me arazir kuratam gamizir puvati. ¹⁷ Guizbangıra,

gumazir vamıra Godın akam batoghezi, ezi an arazir kuramın ovevem gumazamiziba bar me gatifa. Ezi God uan apangkuvim gumazamiziba avarazi a me gizifa, egha ghaze, ia nan damazimın dera. Kar a pura aningizir bizim. Egh gumazir vamıra Kraıs İesusın ingangarımın, tina God pura anıdır bizim iniva, a Kraıs ko ikıva bizıbagh atıvagh dar ganam. Egh me kamagh ikıva me bizıbagh atıvaghamin gavgavim, ovevemın gavgavim gafıragham.

¹⁸ Ezi kamaghın, e deravıra akar kam gıngıhıgham. Gumazir mam arazir kurar vamıram amizi, kamaghın God ghaze, gumazamiziba bar moghıra bar ikufi. Kamaghıra, Gumazir

Igharazir Vamira arazir aghuir Godin damazimin derazim gami. Kamaghin God gumazamiziba bar men gari, mati me arazir kuratam gamizir puvati. Egh God me zurara itir ikirimirir aghuarim me daningam. ¹⁹ Gumazir vamira Godin akam baraghizir puvati, ezi an arazir kam gumazamizir aviribagh amizi, me arazir kurabagh amir gumazibagh ava. Kamaghira Gumazir Vamira Godin akam baraghizi, ezi an arazir kam gumazamizir aviribagh amizi, me Godin damazimin dera.

²⁰ God kamaghin nighnigha, egha Moses Osirizir Araziba aningi, eghti gumazamiziba arazir kurabar amuamin tuavibagh fogh dar amuti, arazir kurar avirim otivighram. Kamaghin gumazamiziba puv arazir kurabagh ami, ezi Godin apangkuvim bar ekevegha, bar dar pin iti. ²¹ Arazir kuram faragha gumazamizibagh amima me ariaghiri, kamaghin ovevem in tuavimin arazir kuram men atrivimin min iti. Kamaghira Godin apangkuvim datirighin gumazamizibagh amima, me an damazimin dera. Kamaghin apangkuvim en atrivimin min iti. Eghti gin izamin dughiam, en Ekiam Krai Iesusin ingarimin, God zurara itir ikirimirir

aghuarim e daningam.

6

E Krai ko ovenge

¹ Kamaghin amizi, e manmaghin mikimam? E ti arazir kuraba dar amuvira ikiam, eghti Godin apangkuvim ekevegh mangvira ikiam?

² Bar puvatigham! E aremezir gumazibar min ikiava, egha arazir kurar e amiba ategha gifa. Egh e manmagh su, uam arazir kurabar tuavimin gin mangvira ikiam?

³ Ia ti kamaghin fo, e bar Krai Iesusin aven ruegha a ko poke. Arazir kam in e bar an ovevem ko poke. ⁴ E ruegha, egha tuavir kam in Krai aven ovevem in poke, ezi Afeziam Krai ko mozimin aven e akaragha e avara. Egha mati an gavgavir ekiam Krai gamizi a mozimin ua dikafi, kamaghira, e uaghan ikirimirir igiar aghuimin ikivira ikiam.

E uaghan Krai Iesus ko ikirimirir aghuarimin ikiam

⁵ Ezi, e Krai ko puegha egha mati an aremezi, moghin areme. Kamaghira, e a ua dikavizi moghin e a ko puegh ua dikavigham.

⁶ E kamaghin fo, en navir ghurimin araziba, da Krai ko ter ighuvimin aremegha gifa, ezi en nivafizimin agoroger arazir kurabar gavgavim gifa. Kamaghin, e ua

5:19: Ais 53:11 **5:20:** Jo 15:22, Ro 3:20, 4:15, 7:8, Ga 3:19, 3:23, 1 Ti 1:14 **5:21:** Ro 6:23 **6:1:** Ro 3:5-8, 6:15 **6:2:** Ro 7:4, Ga 6:14, Kl 3:3, 1 Pi 2:24, 4:1 **6:3:** 1 Ko 15:29, Ga 3:27 **6:4:** Ro 8:11, Ga 6:15, Ef 4:22-24, Kl 2:12, 3:10 **6:5:** Fl 3:10-11
6:6: Ga 5:24, 6:14, Ef 4:22, Kl 2:11, 3:5, 3:9 **6:7:** 1 Pi 4:1

arazir kuramın ingangarir gumazibar ikian kogham.

⁷ Guizbangira, gumazitam aremeghti, arazir kuramın gavgavim uam a gativaghti, an an apengan ikian kogham.

⁸ E ghaze, e Kraiss ko areme, egha e nighnizir gavgavim kamaghın iti, e uaghan a ko ikirimirir aghuir kamın ikiam.

⁹ E kamaghın fo, Kraiss mozimın ua dikavigha gifa. Egha uam aremeghan kogham. Ovevem, a ua gavgavir a misueghti a uam aremeghamim, puvati. ¹⁰ Egha Kraiss dughiar vamiram aremegha ua aremeghan kogham. Egha ovever arazir kamın, an arazir kuramın gavgavim gamizi, eghti a uam a gativsi damuan kogham. Egha datirighın a ikirimirir aghuarimın ikia God baghavira iti.

¹¹ Kamaghira, nighnizir kam ian iki, ia uaghan Kraiss ko aremegha egha arazir kuramın gavgavim uam an apengan itir puvati. Egha ia Kraiss Iesus ko porogha God baghavira ikia ikirimirir aghuimın iti.

¹² Ovever mikarzim en iti, ezi ia arazir kuram ateghtima a ian mikarzibagh ativan marki. Kamaghın arazir kuram ia gekutima ia mikarzim ifongezir arazir kuramın gın mangan kogham. ¹³ Egh ia arazir kuram amaman-

gatighti a ian soroghafariba ko bizitaba ikirarighti ia arazir ikuratam damuan marki. Ia mati, gumazamizir ovegha mozimın ikegha ua dikavigha angamra itiba, kamaghın ia uari isi God daning. Egh God amamangatightima a ian mikarzim bar a gativaghti ia arazir aghuibar amu. ¹⁴ Arazir kuram ua ian mikarzibagh ativan kogham. Ia Moses Osirizir Arazibar apengan itir puvati, ia Godın apangkuvimın apengan iti.

E arazir aghuibar ingangarir gumaziba

¹⁵ Ezi e datirighın Moses Osirizir Araziba ua dar apengan itir puvati, egh e manmaghın damuan? E Godın apangkuvimın apengan iti, egh e arazir kurabar amuvira iki, ti deragham, o? Bar puvati! ¹⁶ Ia ti kamaghın fos, o? Ia uari isi, gumazitam a daningiva, egh an akamın gın mangiva, egh ia an ingangarir gumazibar otivigham. Kamaghira, ia arazir kuramın ingangarir gumazibar ikiti, a ia damighti ia aremegham. Egh ia Godın akam bareghiva egh an gın mangiva, ia an ingangarir gumazibar ikiti, a ia damighti, ia an damazimın deragham. ¹⁷ Guizbangira, ia faragha arazir kuramın ingangarir gumazibar ike, ezi God gın ia isa, uan akamın apengan ia ariki. Me Godın guizin

6:9: MAA 1:18 **6:10:** Lu 20:38, Hi 9:26-28, 1 Pi 3:18 **6:11:** Ro 6:2, 2 Ko 5:15, Ga 2:19, 1 Pi 2:24 **6:12:** Stt 4:7, Sng 19:13, 119:133 **6:13:** Ro 7:5, 12:1, Ef 2:5, 5:14, Kl 3:5, Je 4:1 **6:14:** Ro 7:4-6, 8:2, Ga 5:18, 1 Jo 3:6 **6:15:** Ro 6:1 **6:16:** Mt 6:24, Jo 8:34, 2 Pi 2:19

akam ian sure gami, ezi ia a inigha guizbangira an gın zui. Bizir kamın, e God minabi! ¹⁸ Faragha arazir kuraba ia ikiaghariki, ezi God ia firi. Egha God ia gamizi, ia arazir aghuibar ingangarir gumazibar otifi.

¹⁹ Iavzika. Ian navir ghuribar nighniziba otefe, ezi ia foghasa ki bizir kam akar otevir isin zuimin ia migei. Bizir kam guizbangira, ia faragha uan mikarziba bar da aningizi, da arazir kurabar ingangarir gumazibar otivizi, ia arazir miziriziba ko bar ikuvizir arazibagh ami. Egh datirighin ia bar uan mikarziba bar dar aningti, da arazir aghuibar ingangarir gumazibar otivighti, ia Godin mirara zuegh ikiam.

²⁰ Faragha ia arazir kurabar ingangarir gumazibar ikia, ia arazir aghuimin gavgavimin apengan itir puvati. ²¹ Egha ia faragha amir arazibagh amima da akurvazir manaba ia gami? Arazir kaba, ia datirighin dagh nighnighava aghumsisi. Arazir kabara gumazibagh amima me ariaghiri. ²² Ezi datirighin God ia firizi, ia arazir kurabar gavgavimin apengan itir puvati, egha Godin ingangarir gumazibar otifi. Egh ia iniamin bizir aghuimra kara, God ia damighti, ia Godin mirara zuegh ikiva, egh zurara itir

ikirimrir aghuarim iniam. ²³ Guizbangira, arazir kuram ivezim isava uan ingangarir gumazim ganingi. Ivezir kam an ovevemra. Ezi God bizir aghuarir pura e ganingizimra kara, zurara itir ikirimrir aghuarim. Ikirimrir kamnagh, e uan Ekiam Kraisi Iesus ko porogha, egha a isi.

7

Datirighin e navir igiamin arazibar gın ghua ingangarim gami

¹ Nan adarasi, ia Moses Osirizir Arazibagh fozı ki ia migei. Ia fo, gumazim angamra ikiavira ikia, a Moses Osirizir Arazibar apengan iti. Egha gumazim aremegha Moses Osirizir Arazibar uam a dar apengan itir puvati. ² Amizim pam ikiam, eghti an pam angamra ikivira ikitima, eghti Moses Osirizir Araziba uaghara aning ike. Amizimin pam aremeghti, Moses Osirizir Arazir uaghara aning ikezim uam amizim ikeghan kogham, eghti amizim firighrigham. ³ Gumazim angamra ikivira ikiti, amizim gumazir igharazim ko dakuighti, eghti me amizir kam mikim suam, a poroghamiba uari bakeir arazim gamir amizim. Amizir kamın pam aremeghti, Moses Osirizir Arazim a ikeghan kogham,

6:18: Jo 8:32, 1 Ko 7:22, Ga 5:1, 1 Pi 2:16
8:13 **6:23:** Stt 2:17, Ro 2:7, 5:12, 5:15, Je

6:20: Jo 8:34

6:21: Ro 1:32, 7:5, 8:6,

7:2: 1 Ko 7:39 **7:3:**

eghti a firighriham. Kamaghin, a gumazir igharazimın ikiti, me kamaghin mikiman kogham, a poroghamiba uari bakeir arazim gami. Puvati.

⁴ Kamaghira, nan adarasi, ia Kraisin mikarzim ko poke, egha bizir kamın ia a koma ovegha, uam Moses Osirizir Arazimın apengan itir puvati. God kamaghin ifonge, e a bagh ingarti dagher aghuiba otivam. Kamaghin, ia datirighin gumazir God amizi ua mozimın dikavizim, ia an adarasi. ⁵ E faragha uan navir ghurimın arazibar gin ghua, ezi Moses Osirizir Araziba agoroguer kuram en mikarziagh aningizima, e arazir kuram gami. Ezi arazir kamın ovevem e bato. ⁶ Ezi datirighin e Kraisin min ovege, egha faragha en suighizir biziba, e da ataki. Kamaghin amizi, Moses Osirizir Araziba uam en suirazir puvati, e firiaghire. Ezi datirighin en ingangarir e amiba, da ua Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati. Datirighin, Godin Duam e gamima e tuavir igiamın gin ghua ingangarim gami.

Arazir kuraba paza e gami

⁷ Eghti manmakın? Moses Osirizir Araziba agoroguer kuram en mikarziagh aningizima, e arazir kuram gami, e manmagh mikimam? Tarazi suam, Moses Osirizir Araziba ti ikufi. Bar puvati.

Moses Osirizir Araziba ikian koghtima, ki guizin kamaghin azangam, arazir kuraba, da tizim? Ki dagh foghan kogham. Moses Osirizir Araziba kamagh migei, “Ni munavin biziba bagh navim dikavan marki.” A kamaghin mikemeghan koghti, ki foghan kogham, biziba bagha navim dikavir arazim, an arazir kuram. ⁸ Ezi arazir kuram nan navir ghurimın aven ingara egha Moses Osirizir Arazibar aven tuavimın apigha nihnizir kuraba na ganidi. Egha tuavir aviribar nan navim gami a dikavima, ki gumazir igharazibar bizibar gara nan navim da bagha arai. Moses Osirizir Araziba ti puvatizima, arazir kuram gavgaviba puvatighai. ⁹⁻¹⁰ Fomira Moses Osirizir Araziba itir puvatizi, ki angamra iti. Ezi Moses Osirizir Araziba otozi, arazir kuraba dikavigha angamra iti, ezi ki fo, ki Godin damazimın areme. Moses Osirizir Arazibar ingangarimra kara, a ikirimirir aghuarim e ganidi. Ezi ki Moses Osirizir Arazibar tuavimın, ki ikirimirir aghuarim inizir pu. Puvati, da na gamizi, ki areme. ¹¹ Ezi arazir kuram nan aven ingara egha Moses Osirizir Arazibar aven tuavimın apigha na gifari. Egha Moses Osirizir Arazibar tuavmın na misoghezi, ki areme.

¹² E kamaghin fo, Moses

Osirizir Araziba, da Godin otivaghire. Moses Osirizir Arazibar aven itir migirigiar gavgaviba, da uaghan Godin otivaghire, egha da Godin damazimin derazir arazibar amuasa e migei, egha da gumazamizibar akurvasi. ¹³ Ezi manmagh ami? Bizir aghuir kam ti na gamizi ki ovenge? Bar puvati. Arazir kuram uabi na gamizi ki ovenge. God kamaghin ifonge, arazir kuram azenim girightima e bar fogh suam, arazir kuram a bar bizir kuram. Kamaghin God arazir kuramin amamangatizi, arazir kuram bizir aghuir kam in aven otogha na gamizi ki ovenge. Kamaghin Moses Osirizir Arazibar tuavimin, God guizbangira kamaghin en aka, arazir kuram bar kurigha mughasi.

*Arazir kuram en mikarzi bagh
atifa*

¹⁴ E fo, Moses Osirizir Araziba, da Godin Nguibamin bizim, ezi ki nguazir kam in gumazim. Ezi arazir kuramin gavgavim nan suira, ezi ki arazir kuramin ingangarir gumazimin oto. ¹⁵ Egha ki amir araziba, ki deragha dar mingaribagh fozir puvati. Arazir ki damuasa bar ifongeziba, ki dagh amir puvati. Egha arazir ki ifongezir puvatiziba, ki zurara dagh ami. ¹⁶ Ezi arazir ki ifongezir puvatiziba, ki dagh ami, ezi nan arazir

kam kamaghin ian aka, ki ti kamaghin mikimam, Are, Moses Osirizir Araziba da bar dera. ¹⁷ Kamaghin, ki uabi arazir kurar kabagh amir pu. Puvati. Arazir kurar nan aven itim, dagh ami. ¹⁸ Ki fo, bizir aghuitam nan aven itir puvati. Ki uan navir ghurim migei. Kamaghin amizi, ki arazir aghuibar amuasa ifonge, egha dar amuamin gavgaviba pu. ¹⁹ Arazir aghuir ki damuasa ifongeziba, ki dagh amir pu. Egha arazir kurar ki damuasa ifongezir puvatiziba, ki dagh ami. ²⁰ Egha arazir ki aghuaziba, ki dagh ami, egha kamaghin fo, ki uabi kamaghin amir pu. Puvati. Arazir kurar nan aven itim, dagh ami.

²¹ Kamaghin ki gari, arazir kam guizbangira kamaghin nan ingari: ki arazir aghuibar amuasa ifonge, ezi arazir kuram zurara na ko ikia nan tuavim apiri. ²² Guizbangira, nan navir averiamin aven, Godin otivir Moses Osirizir Arazibar, ki dagh nighnighavira ikia da bagha bar akonge. ²³ Kamaghin, ki arazir igharazimin garima, a nan mikarzimin aven ingari. Egha Godin migirigiar nan nighnizimin aven itibav sosi. Arazir igharazir kam, na gamima, ezi Moses Osirizir Arazibar otozir arazir kuram, a nan mikarzimin aven ingara

na ikiagharigha na gatifa. ²⁴Maia! Ki ghaze, ki bar ikufi! Tina nan akuraghtima, ki mikarzir ovengamin kamın firighrigham? ²⁵Eghti Godra, a en Ekiam Kraıs İesusın ingangarımın tuavımın, a nan akuragham! Ezi ki God minabi! Egha ki uabi, uan nighnızımın navir averiamın aven Godın mıgırıgıabar ingarır gumazımın iti. Egha uan navir ghurımın aven, ki uaghan Moses Osırızır Arazıbar otozır arazır kuram, ki an ingangarır gumazımın iti.

8

Kraıs arazır kuraba gıvaghı Godın Duam e ganıgı

¹ Kamaghın e Kraıs İesus ko poghezıba, God datırıghın uan kotıamın aven uam ıvezır kuram e danıngı mıkıman kogham. ² E fo, e bar datırıghın Kraıs İesus ko poroghav itıba, Godın Duamın gavgavım ıkırımırır aghuarım e ganıga, egha ovevemın arazım ko arazır kuramın e fıragharıkı. Eghtı arazır kaba ua e gativagh e ıkırırıghan kogham. ³ En navır ghurıba, gavgavıba puvatı. Kamaghın amızı, Moses Osırızır Arazıba, en arazır kurabar gın amangamın gavgavıba puvatı. Ezi Moses Osırızır Arazıba damuan koghamın bızır kam, God uabı a gamı. God uan Otarım amadazı, a gumazımın

min otogha, egha arazır kurabagh amir gumazımın min gari. A en arazır kuraba ağıvasa ize, ezi an ingangarımın tuavımın, God gumazamızıba ıtır arazır kurabar gavgavım ağıvaghı a gasıghasıkı. ⁴ Ezi e datırıghın navır ghurımın arazıbar gın zuır puvatı, e Godın Duamın arazıbar gın zui. God kamaghın ifonge, Moses Osırızır Arazıbar aven ıtır arazır aghuıba en navıbar aven deragh otogham. Kamaghın God en arazır kurabar gavgavım a gıvaghı a gasıghasıkı.

⁵ Guızbangıra, navır ghurımın arazıbar gın zuır gumazamızıba, me dughıaba bar navır ghurım ifongezır bızıba baghavıra nıghnısı. Ezi Godın Duamın gın zuır gumazamızıba, me Godın Duam ifongezır bızıba baghavıra nıghnısı. ⁶ Eghtı gumazım navır ghurımın arazıba baghavıra nıghnıghıva, an aremegham. Eghtı gumazım Godın Duam baghavıra nıghnıghıva, a ıkırımırır aghuarım koma navır amırızım ınıam. ⁷ Ezi gumazıtam navır ghurımın arazıba baghavıra nıghnıghıva, gumazır kam Godın aghuaghıva an apanımın ıkıam. A Godın otıvır Moses Osırızır Arazıbar gın zuır puvatı; egh guızbangıra dar gın mangan

7:25: Ro 6:13, 6:19, 1 Ko 15:57, Ga 5:17 **8:1:** Ro 8:34, 8:39 **8:2:** Jo 8:36, Ro 7:23-25, 2 Ko 3:6, Ga 2:19 **8:3:** Ap 13:38-39, 15:10, Ro 3:20, 2 Ko 5:21, Fl 2:7, Hi 4:15, 7:18-19 **8:4:** Ga 5:16, 5:25 **8:5:** Jo 3:6, 1 Ko 2:14, Ga 5:22, 5:25 **8:6:** Ro 6:21, 8:13, Ga 6:8 **8:7:** Mt 12:34, Jo 8:43, 12:39, 1 Ko 2:14, Je 4:4

kogham. ⁸ Gumamazir navir ghurimîn arazibar gîn zuiba, me God ifongezir arazibar amuan kogham.

⁹ Eghti Godin Duam guizbangîra ian navir averiabar aven ikiti, ia ua navir ghurimîn arazibar gîn mangan kogham, ia Godin Duam ifongezir arazibar gîn mangam. Guizbangîra, gumazitam an navir averiamîn aven Kraisin Duam an itir puvati, a Kraisin anam puvati. ¹⁰ Ia arazir kuram gami, egha bizir kamîn ia areme. Eghti Krai ian navir averiabar aven ikiti, God ia mikim suam, ia nan damazimîn dera, eghti Godin Duam ikirîmirir aghuarim ia daningam. ¹¹ Godin Duam Iesus mozimîn a gamizi a ua dikafi, ezi Duar kamra, ian navir averiabar aven iti. Egha gumazir Krai gamizi a dikavizir kam, a ian ovengamin mikarzarbar amuti, da ua dikavighîva angamra ikiam. God uan Duar ian navir averiabar aven itimîn tuavimîn, bizir kam damuam.

Godin Duam ia gamizi, ia Godin boribar otifi

¹² Kamaghîn amizi, nan adarasi, e ikarvazir ingangarir mam iti. Ikarvazir ingangarir kam, a navir ghurimîn bizim puvati, e an

gîn mangan kogham. ¹³ Ia navir ghurimîn arazibar gîn mangîva, ia arimighregham. Egh ia Godin Duamîn gavgavimîn tuavimîn, ia uan mikarzarbar arazir kurabay soghti, da aremeghti, ia angamra ikivira ikiam.

¹⁴ E fo, gumamazir Godin Duam men faragha zuima me an gîn zuiba, eghti gumamazir kaba bar Godin boriba. ¹⁵ E kamaghîn fo, Duar God ia ganingizim, a ia gamizi, ia pura ingangarir gumazibar otizir puvati, egha ia bizibar atiati. Puvati. Godin Duam ia gamizi, ia an boribar otifi. Egha e Godin Duamîn gavgavimîn e an dia ghaze, "Aba, En Afeziam!"* ¹⁶ Godin Duam uabi, a en duaba ko porozi, e uarir gun migei, e Godin boriba. ¹⁷ E Godin boriba, egh gîn bizir aghuir God e daningasa e bagha inabaziba, e da iniam. Bizir kaba, en avebam Krai da inigha gifa. E fo, e datirighîn Krai ko mîzazir a iniziba e da aterîva, egh gîn a ko ziar ekiam ko dabirabir aghuim uaghan a iniam.

E gîn Godin Nguibamîn mangîva ziar ekiam ko dabirabir aghuim iniam

¹⁸ Ki fo, ziar ekiam ko dabirabir aghuir kam God gîn en akaghti, e a gifogham.

8:9: 1 Ko 3:16, 12:3, Ga 4:6, Fl 1:19, 1 Pi 1:11 **8:10:** Ga 2:20, Ef 3:17, 1 Pi 4:6

8:11: Ap 2:24, 1 Ko 3:16, 6:14, 2 Ko 4:14, Ef 2:5 **8:13:** Ga 6:8, Ef 4:22, Kl 3:5

8:14: Ga 5:18 **8:15:** 1 Ko 2:12, 4:6, 2 Ti 1:7, Hi 2:15 * **8:15:** (8:15) Aramîn

akam, a Iesusin nguibamîn akam, me uan afeziam dibora ghaze, "Aba." Egha Iesus uan Afeziam ko mîgia, a kamaghîn a dibora ghaze, "Aba." Ni Mak 14:36in gan.

8:16: 2 Ko 1:22, Ef 4:30 **8:17:** Ap 26:18, Ga 4:5-7, Fl 1:29, 2 Ti 2:11-12, MAA 21:7

8:18: Ro 5:2, 2 Ko 4:17

Ezi ki kamaghin nighnisi, bizir kam a, mizazir e datirighin isiba, bar dagh afiragham. ¹⁹ Guizbangira, God ingarizir biziba bar, me dughiar God uan boriba azenim darighamim a bagha mizua, uan dapaniba fegha tintinibar gara nighnighisi, dughiar manamra bizir kam otivam? ²⁰ Guizbangira, God fomira nguazimin itir biziba da tuisigha ghaze, da bar ikufi, da pura bizir kiniba. Da uari kamaghin otozir pu. Puvati. God uabi dagh amizi da kamaghin otifi. Egha da God damuamin bizir aghuim bagha mizuai. ²¹ Datirighin, nguazimin itir biziba da ovevem ko biziba kuraghrir arazimin apengan ikia, mati da kalabusin iti. Egha me kamaghin fo, dughiar God misevezimin, God biziba kalabusin itir arazir kam a givaghti, eghti biziba bar Godin boriba ko firighreghiva dabirabir aghuarim ko ziar ekiam iniam.

²² E fo, bizir God ingariziba bar moghira, mati amizim borim batasa mizazim isi moghin, da mizazim isi. Egha da bar puv tuava ara, iza datirighin oto. ²³ Ezi bizir kabarama arair pu. Puvati, e uari uaghan arai. E Godin Duam inigha gifa, a kamakin, a God e daningamin bizir aghuibar faragha zuir bizim, an e ganingi. Egha

e tuava ara, dughiar God e damighti e an boribar miraram otivamimin, e a bagha mizuai. Dughiar kam, God en mikarzipar amighti da firighregh ganiganir igharazimin otogham. ²⁴ E bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mizuaitima, kamaghin God en akura. Egh e suam, e bizir mam bagh mizuamam, egh fogham, e tighar a iniam. Egh gumazim tizim bagh bizir a inigha givazim baghiva mizuam ikiam? ²⁵ Ezi e fo, bizir e tighar iniamiba e guizbangira da iniam. Egha kamaghin e navibar suigha da bagha mizuai.

²⁶ Kamaghira, Godin Duam e gavgaviba puvatizir darazir akurvasi. E fozir pu, e manmagh biziba bagh God ko mikimam? En migirigiaba otefe. Kamaghin amizi, Godin Duam uabi e bagha God ko migia, tuava ara, an ararem akar e mikiman asazibagh afira. ²⁷ Ezi God gumamazibar navir averiaba guizbangira dar gari. A uan Duamin nighnizim gifo. Kamaghin, an Duam Godin ifongiamin gin ghua Godin gumamaziziba bagha a ko migei.

²⁸ E fo, God bizibagh amima da virara uari inigha ingara, egha gumamazizir God bar a gifongezibagh amima, ezi me dera. Kar gu-

8:19: Kl 3:4, 2 Pi 3:13, 1 Jo 3:2 **8:20:** Stt 3:17-19 **8:21:** 2 Pi 3:13, 1 Jo 3:2 **8:23:** 2 Ko 5:2-4, Ga 5:5, Ef 1:14, 4:30 **8:24:** 2 Ko 5:7, Hi 11:1 **8:26:** Sek 12:10, Ef 6:18, Je 4:3 **8:27:** Sng 7:9, 139:1, Ap 1:24, 1 Ko 4:5, 1 Te 2:4, 1 Jo 5:14 **8:28:** Ro 9:11, 9:23-24, Ef 1:11, 2 Ti 1:9

mazamizir God ua me iniasa mikemegha givaziba, a men dia. ²⁹ Kar, gumazamizir God fomira ua me iniasa migeiba, a uaghan me ginaba, eghti me uaghan an Otarimin min ikiam. Eghti borir aviriba ikiti Kraiss uabi men avebar ekiamin min ikiam. ³⁰ Ezi gumazamizir a fomira me ginabaziba, a uaghan men dia. Egha gumazamizir a diazir kaba, a me dibora ghaze, ia nan damazimin dera. Egha gumazamizir an damazimin derazir kaba, a ziar ekiam ko dabirabir aghuim me ganingizi me a ko a isi.

Bizitam e damuti, e Kraiss e gifongezir arazimin saghon ikian kogham

³¹ E bizir kabagh foghava, egh e manmaghin mikimam? E fo, God e baghivira ikiti, tina e dikabiraghiva e gafiragham? Bar puvatigham. ³² God uan Otarimin suirazir pu. Puvati, a bar moghira e bagha ofan min aneningizi, an areme. E fo, a uan Otarim e ganingi, egha e uaghan kamaghin fo, a bizir aghuir igharaziba bar, da uaghan pura e daningam. ³³ Eghti gumazir manatam God inabazir gumazamizibar kotin aven akam me gasam? Puvati. God uabi gumazamizir kabav gia ghaze, ia nan damazimin dera. ³⁴ Tinara

e mikim suam, ia uan arazir kuramin ivezim iniam? Puvati, Kraiss Iesus, gumazir aremezim, God a gamizi a ua dikafi, egha datirighin Godin agharir guvimin aperaghav iti. Egha anarira e bagha God ko migei!

³⁵ Kraiss bar e gifongezir saghon ikiam? Puvati. Osimtiziba e bativam, o dughiar kuram e bativam, o gumaziba arazir kurabar e damuam o, mitiriaba en agham o, bizir daghuamiba puvatigham o, bizir kuram e gasighasigham o, me e misoghti e arimighiram o, bizir kabanang e damuti, e ti Kraiss e gifongezir arazimin saghon ikiam, o? Bar puvati. ³⁶ Guizbangira, Godin Akinafarim mikemezi moghin bizir kaba e batifi:

“E nin gumazamizibar min itima,
kamaghin me dughiaba bar, me e misoghti e arimighrasa, me e gami.
Me en gari, e mati me misozi ariaghirir sipsipba, ezi me paza e gami.”

³⁷ Bar puvati. Kraiss bar e gifonge, ezi bizir manam e batifi, a zurara e gamima

8:29: Jo 17:22, 2 Ko 3:18, Ef 1:5, 1:11, Kl 1:5, 1:11, 1:18, 2 Ti 2:19, Hi 1:6
8:30: Ro 9:24, 1 Ko 6:11, Ef 4:4, 1 Pi 2:9
8:31: Nam 14:9, Sng 118:6
8:32: Jo 3:16
8:33: Ais 50:8
8:34: Sng 110:1, Ap 7:55-56, Kl 3:1, Hi 7:25, 9:24, 1 Jo 2:1
8:35: Ro 8:38-39
8:36: Sng 44:22, 1 Ko 15:30-31, 2 Ko 4:11
8:37: Jo 16:33, 1 Ko 15:57, 2 Ko 2:14, 1 Jo 4:4, MAA 12:11
8:38: Ef 1:21, Kl 1:16, 2:15, 1 Pi 3:22

e uan apanim dikabiri.
 38 Guizbangira, Kraiss bar e gifonge, ezi nan nighnizir gavgavim kamakin, bizitam e damuti, e Kraiss e gifongezir arazimin saghon ikian kogham: ovevem, o ikirimirir aghuim, o enselba, o duar kuraba, o gavgaviba itir biziba, o datirighin itir biziba, o bizir gin otivamiba, 39 o bizir pin itiba, o bizir vazimin itiba, o God ingarizir biziba bar, dar tongin bizitam e damuti, e God e gifongezir arazimin saghon ikian kogham. An arazir e gifongezir kam, a Kraiss Iesus en Ekiamin ingangarimin, e ganingi.

God Israelbagh Amizir Arazim, Pol a geghari

9

(Sapta 9-11)

*Pol Israelbagh nighnigha
men apangkufi*

1 Ki Kraissin gumazim, kamaghin ki guizbangira migei, ki ifarir puvati. Godin Duam nighnizir zuezim na ganingi, ezi nan navimin aven ki kamaghin fo, nan akar kam a guizbangira. 2 Ki zurara uan anabam bagha nighnigha, bar men apangkuvigha, osemegha nan navir averiam ikufi. 3 Ki kamaghin

bar ifonge, God nan anabam Israel, ua men iniam. Eghti Kraiss nan nighnizimin gin mangan koghti, ki an azangsigh a ko mikimti, a uan gumazamizibar tongin na batueghti, nan anabam Israel nan danganim iniam. Bizir kam men akurazi, kamaghin a deraghai. 4 Me Israelin gumazamiziba, ezi God me dibora ghaze, me an boriba. Me an ziar ekiam ko dabirabir aghuim God koma inigha gifa. Ezi God uan Akar Dikirizir Gavgavim me ko a gami. Egha Moses Osirizir Araziba isa, me ganingi. Egha uan ziam fer arazim men akagha, egha me ko akam akiri. 5 Men ovavir faragha itiba, bar ziar ekiaba iti. Ovavir kabar iza, Gumazir God Uam E Iniasa Misevezim, Kraiss nguazir kam in gumazimin min men ikizimin aven oto. Kraiss a God, egha biziba bar dar dapanimin iti. Eghti zurazurara e Kraissin ziam fam!*

*God Israelbagh amir
arazim, Pol an gun migei*

6 Ki kamaghin migeir puvati, Godin akar dikirizim pura ghua otozir pu. Puvati. E fo, gumazamizir maba, Israelin anabamin aven itiba, me guizin Israelba puvati. 7 Guizbangira, Abrahamin ovaviba, men marazi Godin boriba puvati. Fomira God

9:3: Kis 32:32 **9:4:** Kis 4:22, 9:4, Lo 7:6, 14:1-2, Ap 3:25, 13:22, Ef 2:12, Hi 8:8-10,

9:1 **9:5:** Mt 1:1-16, Jo 1:1, Ro 1:25 * **9:5:** (9:5) Gumazir maba nighnigha ghaze, e mikovezir pumuningin tongin itir akaba kamaghin dagh iragh suam, "God biziba bar dar dapanimin iti. Eghti e zuraram an ziam fi mangvira ikiam."

9:6: Nam 23:19, Jo 8:39, Ro 2:28, 3:3, Ga 6:16 **9:7:** Stt 21:12, Ga 4:23, Hi 11:18

kamaghin Abraham mikeme, "Aisakin ovavibara, ki men gan me dipon suam, merara nin ovaviba." ⁸ Akar kamın mingarim kamaghin ghu, borir nivafizimın otoziba, me Godin boriba pu. Puvati. Borir Godin akar dikirizimın otiviba, me guizbangira Abrahamın ovaviba. ⁹ Ezi akar dikirizim kamaghin ghu, "Dughiar ki inabazimın, ki uamategh iziti, Sara otarim batam."

¹⁰ Kamaghira puvati, akar igharazir mam iti: Rebekan otarir pumuning afeziar vamiran oto, a Aisak, en ovavim. ¹¹⁻¹² God arazir a zurara amimın gin ghua, gumazamiziba uan nighnizimın me ginabi. A gumazamizibar ingangarim bagha nighnizir pu. Puvati. A uabi men diava me ginabi. Kamaghin Rebeka tighar otarir pumuning batamin dughiamın, aning arazir kuratam o arazir aghuim gamizir puvatizi, God Rebeka kamaghin a migei, "Otarir ni faragh oteghamim, a ni gin oteghamin otarimın ingarir gumazimın otogham."

¹³ Bizir kam, Godin Akinafarim mikemezir moghin, "Ki Jakob gifongegha, egha Ison aghua."

¹⁴ Kamaghin amizi, e manmaghin mikimam? E suam, God ti arazir kuram gami? Bar puvati!

¹⁵ Guizbangira, God kamaghin Moses migei, "Ki gumazitamin apangkuvighsi ifongegh, ki an apangkuvam. Ki gumazitamin kuarkuvighsi ifongegh, egh ki an kuarkuvam."

¹⁶ Kamaghin God gumazitamin ginabaghasa, a gumazimın nighnizim ko an ingangarimın gara a ginabir pu. Puvati. God uan apangkuvimra gin ghua gumazibagh inabi. ¹⁷ Guizbangira, Godin Akinafarimın itir akam Isipin atrivim migia ghaze, "Ki kamagh sua, ki uan gavgavir ekiam nin akaghti, nguazir kamın itir gumazamizir aviriba nan ziar ekiam fam. Kamaghin, ki Isipin atrivimın ikiasa ni ati." ¹⁸ Kamaghin amizi e fo, God gumazitamin apangkuvighsi ifongegh, an an apangkuvam. Egh a gumazitamin damighti an dapanim gavgavigh an akam batoghsa a ifongegh, a damuam.

¹⁹ Ian tav ti na mikim suam, "God kamaghin amigha, tizim sua e migia ghaze, 'Ia uan arazir kurabar ivezim iniam?' Gumazitamin God ifongezir moghin a iriaghan kogham." ²⁰ Ezi ni gumazir kinim! Ni Godin arazir an amizim bagh an ataran marki! Nguazir minem gumazir an ingarizim kamaghin a mikiman kogham, "Tizim bagha ni kamaghin

9:8: Ga 4:23 **9:9:** Stt 18:10, 18:14 **9:10:** Stt 25:21 **9:13:** Lo 21:15, Mal 1:2-3, Lu 14:26 **9:14:** 2 Sto 19:7, Jop 8:3, 34:10, Sng 92:15 **9:15:** Kis 33:19 **9:16:** Ef 2:8 **9:17:** Kis 9:16, Ga 3:8, 3:22 **9:18:** Kis 4:21, 9:12, 14:4 **9:19:** 2 Sto 20:6, Jop 23:13, Dan 4:35 **9:20:** Ais 29:16, 45:9, 64:8 **9:21:** Jer 18:6, 2 Ti 2:20

nan ingari?" ²¹ Nguazir minemın ingarizir gumazim, a uan nighnizimın gın mangi miner pumuning ingarigham. A nguazitam inigh, miner pumuning ingarighti, miner tam dughiar ekiam bagh ikiam, eghti miner igharazir mam, me zurara pura bizir kuraba a mikinam. Kar an nighnizim.

²² God uaghan kamaghın ami. God kamagh sua, a uan aningagharim azenim datightima, eghti gumaziba bar an gavgavir ekiam gifogham. Nguazir miner ivezir kuram ini-amiba, kar gumamazir an asighasighasava amiba, egha a dughiar ruarim me ganingi, egh a gın me abighrarigham.

²³ A kamagh sua, an ziar bar ekiam ko dabirabir aghuim azenim girighti, gumamaziba bar a gifogham. A fomira a uan ziar ekiam ko dabirabir aghuim e a ko da iniasa, egha gumazim nguazir mineba akirizir moghın, an en navibar akiri. Egha uan ziar ekiam ko dabirabir aghuim isa, nguazir miner an apangkuvim itibagh ingezi, da bar izifa.

²⁴ Nguazir miner apangkuvim iniamin kaba, kar e gumamazir God deiba. E Israelbara men tongin izezir puvati, e uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin ize. ²⁵ Ezi Hosean akinafarimın, God kamaghın migei,

"Gumamazir fomira nan adarazi puvatiziba, datirighın ki me dipon suam, ia nan adarasi.

Kantrin ki fomira aghuazir kam, ki gın me mikim suam,

ia ki bar ifongezi darasi.

²⁶ Ia faragha danganir mamın itima ki ia migia ghaze,

ia nan adarazi puvati.

Egha danganir kamnaghra ki ia mikim suam,

Ia Godin zurazurara itimın boriba."

²⁷⁻²⁸ Aisaia Israelbagh nighnigha kamaghın akam akuri, "Guizbangira, Ekiam dughiar vamira gumamazir nguazimın itiba bar men araziba tuisigh, egh zuamira men ivezim me danigam. Israelin gumamazibar avirimın dibobonim, an ongarimın gigimın dibobonimın min otogham, egha pura bizim, me marki. Ekiam men puningra ua me inigham." ²⁹ Bizir kaba Aisaia fomira mikemezi moghın otifi, a kamaghın migei, "Ekiar Gavgavir Ekiam Itim, en anabamın tongin tarazi ataghizi puvatizi, e bar ikuvighai, mati Sodom ko Gomora ikuvizi moghın."

Israelba nighnizir gav-gavim itir puvati

³⁰ Are, e manmaghın mikimam? E kamaghın mikimam, Kantrin Igharazibar Gumaziba, Godin

damazimın deraghasa ingan-
garir ekiam gamizir puvati.
Egha me nighnızir gavgavim
Godın itima, God ghaze, me
nan damazimın dera. ³¹ Ezi
Israelba me Moses Osirizir
Arazibar gın ghua ingara,
Godın damazimın deraghasa
tuavim buriava, egha a ba-
tozir puvati. ³² Manmaghın
amizi, me a batozir puvati?
Me Godın damazimın de-
raghasa, uan gavgavibar
pamtem ingarava avenge.
Me nighnızir gavgavimın
tuavimın gın zuir puvati.
Dagiar dagariba asim, me a
gasaghporghiri. ³³ Godın
Akinafarim bizir kam miġia
ghaze,

“Ia oragh! Ki gumaziba
asaghpোরir dagiar
mam amisevegha
a isa Sionın miġsiamın
anefa.
Dagiar kam me damuti me
iram.
Egh gumazir nighnızir
gavgavim an itiba,
me aghumsighan
kogham.”

10

*Israelba Godın araziba de-
ravira dagh fozir puvati*

¹ Nan adarasi, ki uan navir
averiamın aven God Israelba
ua me iniasa, ki bar ifonge!
Egha me bagha God ko miġei.
² Ki Israelba bar deragha
me gifogha kamaghın miġei,

me Godın arazibar gın man-
gasa bar gavgafi. Egha me
guizin God ifongezir arazim
gifozir pu. ³ Me, tuavir
God ghaze e an damazimın
derazim, me a gifozir pu-
vati. Egha uan gavgavibar,
Godın damazimın deraghasa
tuaviba buri. Kamaghın
me Godın damazimın de-
raghamın tuavimın apen-
gan itir pu. ⁴ E fo, Krai
Moses Osirizir Arazibagh
amizima, dar gavgavim gifa.
Kamaghın, tina nighnızir
gavgavim Kraiın iti, anarira
Godın damazimın deragham.

⁵ Gumazir Godın damazimın
deraghasa Moses Osirizir
Arazibar gın zuim, Moses a
miġia kamaghın osiri, “Gu-
mazim Moses Osirizir Araz-
iba miġei moghın damuva
egh dughiba zurara dar
amuti, arazir kaba a damuti,
a ikivira ikiam.” ⁶ Kar
Godın Akinafarimın akar
otevir mam, a gumazir
nighnızir gavgavimın tu-
avimın Godın damazimın
derazim, a kamaghın a miġei,
“Ni uan navir averiamın
kamaghın mikimam marki,
‘Tina Godın nguibamın
ghuavanangam?’ ” (Akar
kam kamakin, ni Krai e
bagh izighrisi, ni mangıva
an azangam?) ⁷ “Egh ni
uaghan kamaghın mikiman
marki, ‘Tina gumazibar ovia
itir danganimın magıram?’ ”
(Akar kam kamakin, ni
ovevemın mozimın angi,

Krais inigh anangam?) ⁸ Ezi Godin Akinafarim kamaghin migei, "Godin akam bar nin boroghira iti, a nin akatorim ko nin navir averiamin aven iti." Ka nighnizir gavgavimin akar e ia migeim. ⁹ Ni uan akamin kamaghin mikim suam, "Jesus a nan Ekiam," egh uan navir averiamin aven nighnizir gavgavim iki, kamaghin fogh, God Jesus gamizi a mozimin ua dikafi, eghti God nin akurvaghti, ni ikivira ikiam. ¹⁰ E fo, ni navir averiamin nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, kamaghin God suam, ni nan damazimin dera. Egh uaghan ni uan akatorimin suam, "Jesus nan Ekiam," eghti God nin akuraghti, ni ikivira ikiam. ¹¹ Egha Godin Akinafarim kamaghin migei, "Gumazim nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh a uabi aghumsighan kogham. Puvati." ¹²⁻¹³ Egha Godin Akinafarim ghaze, "Gumaziba bar Ekiamin ziamin diaghti a men akurvaghham." Kamaghin, Godin vamira iti, a bar en Ekiam. Eghti gumazir an deiba, a bar bizir aghuir aviriba men akurvaghham. Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, Godin damazimin maghari.

¹⁴ Ezi manmakin? Guizbangira, gumazir nighnizir gavgavim Godin itir puvatiziba, me manmaghin an ziamin

dimam? Egh gumazir eghaghanim baraghizir puvatiziba, me manmaghin nighnizir gavgavim an ikiam? Eghti gumazitam akar aghuim me mikinighan koghti, me manmaghin a baregham? ¹⁵ Eghti siosba akar aghuim akurir gumaziba amangan koghtima, me manmaghin akamin gun me mikimam? Godin Akinafarimin aven Aisaia kamaghin osiri, "Godin akar aghuim inigha izir gumazibar darorim, a bar dera."

Israelba akar aghuim in-izir puvati

¹⁶ Ezi Israelin gumazir maba me Godin akar aghuim inizir puvati. Aisaia uabi kamaghin migei, "Ekiam, tinara en akar aghuim nighnizir gavgavim an iti?" ¹⁷ Kamaghin e fo, nighnizir gavgavim a gumaziba akar aghuim barazir tuavimin izam. Eghti gumazir Kraisin akam akurimin tuavimin, gumaziba akar aghuim baregham.

¹⁸ Ezi ki ian azai, Israelin gumamaziziba me Godin akar aghuim, me uan kuariba a baraghizir puvati, o? Ki ghaze, me guizbangira oraki. E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

"Akam inigha izir gumazibar akatoribar otivir migirigiaba,

da ghua nguazir kamin
nguibaba bar dar
otozi,
gumamaziziba bar,
men kuariba a
baraki.”

¹⁹ Ezi ki ua ian azai, Israelba
me ti akar kamin mingarim
gifozir pu, o? Puvati. Me fos.
Moses God bagha faragha ka-
maghin mikeme,

“Ki Kantrin Igharazibar Gu-
mazir ziaba puvatigha
pura bizibar min itiba ki
me inightima,
ian naviba bar iku-
vigham.

Eghti ki gumamazizir fo-
foziba puvatiziba
inightima,
bizir kam ia damighti ia
ataram.”

²⁰ Ezi Aisaia uaghan akar gav-
gavimin kamaghin migei,

“Na burir puvatiziba, me nan
api.
Na bagha azai pu-
vatiziba,
ki uabi men aka.”

²¹ Egha a Israelbav gia kam-
aghin migei,

“Ki dughiaba zurara men
suigh me mughasa me
bagha garima,
me nan akaba barazir pu-
vatigha akirim ragha
na gasara.”

11

*God Israelbar tongin itir
varazira men apangkuvigha,
ua bagha me amisefe.*

¹ Kamaghin amizi, ki bizir
kam ginighnigha ian azai,
God uan gumamaziziba
batosi, o? Bar puvati! Ki
uabi Israelin gumazir mam,
ki Abrahamin ovavim, ki
Benjaminin anabar gu-
mazir mam. ² God uan
gumamazizir fomira ua
bagha me amiseveziba, a
me batozir puvati. Ia Godin
Akinafarimin itir Elaijan
eghaghanim ginighnigh.
Elaija Israelbar osemegha
me bagha God pamtem an
azangsis, ³ “Ekiam, Israelba
nin akam inigha izir gumaz-
ibav soghezi me ariaghire,
egha me nin ofa gamir
danganiba gasighasiki. Ezi
ki uabira ni bagha ikiavira
itima, me na misoghasava
ami.” ⁴ Ezi God manmaghin
an akam ikara? A ghaze, “Ki
ua bagha Israelbar tongin
itir varazira amisefe, ezi me,
7000in gumaziba Israelin
ikiavira iti. Me ifavarir god
Baal bagha teviba apirizir
puvati.” ⁵ Ezi kamaghira,
dughiar kamin uaghan Is-
raelbar tongin itir varazira,
God men apangkufi, egha
a ua bagha me amisefe.
⁶ Guizbangira, God men
apangkuvigha, kamaghin a
me amsefe. A me amir ingan-
garibagh nighnizir puvati.

10:19: Lo 32:21, Ro 11:11, Ta 3:3 **10:20:** Ais 65:1, Ro 9:30 **10:21:** Ais 65:2

11:1: 1 Sml 12:22, Sng 94:14, Jer 31:37, 2 Ko 11:22, Fl 3:5 **11:2:** Sng 94:14, Ro 8:29
11:3: 1 Kin 19:10, 19:14 **11:4:** 1 Kin 19:18 **11:5:** Ro 9:27 **11:6:** Ro 4:4-5, Ga 3:18

God gumaziba amisevezir
arazim, a gumaziba amir
ingangarimin tuavimin
otogham, egh a guizbangira
Godin apangkuvimin tu-
avimin otogham kogham.

⁷ Ezi manmakin? Is-
raelba Godin damazimin
deraghamin bizim bagha
pantem ingara, egha a
inizir puvati. Ezi Israelin
avirimin tongin itir varazira
God miseveziba, merara a
ini. Israelin igharaz darazi,
naviba gavgavigha Godin
dimdiamin aghua. ⁸ Godin
Akinafarimin osizirim iti,

“God me gamizi, me mati
gumazir aremezim
moghin akui.

Ezi men damaziba bizibar
garir puvatizi,
men kuariba biziba
barazir puvatigha,
iza datirighin tu.”

⁹ Ezi Devit Godin Akinafarimin
aven kamaghin migei,

“Ki kamaghin ifonge, dughiar
me isar ekiaba bagha
uari akuvibar,
men isar ekiar kaba
me damuti me iriva,
mati azuazim asizim
a misoke.

Eghti me iriva, uan arazir
kurabar ivezim iniam.

¹⁰ Eghti God men damazibar
amighti da komegh,
ganan kogham.

Eghti a me damuti me
osimtiziba ateriva

akiraghariba avigh
mamaghira
ikiam.”

*God Kantrin Igharazibar
Gumaziba ua me ini*

¹¹ Ki ua ian azai, Israelba
asaghporiaghrigha, egh me
iregh mamaghira iki, egh
ua daruan kogham, o? Bar
puvati! Guizbangira, men
arazir kuraba bangin Godin
akurvazim Kantrin Igharaz-
ibar Gumazibar ize. God
kamaghin ifonge, Israelba
na bagh ua izam, kamaghin
ki Kantrin Igharazibar Gu-
mazibar akurvagh, eghti
me men ganighiva naviba
ikuvigh egh ua na bagh
izam. ¹² Israelba akirim
God gasarazima, God bizir
aghuir aviriba nguazir kamin
itir gumazamizibar akura.
Israelba Godin arazimin
irezi, God akurvazir ekiam
Kantrin Igharazibar Gumaz-
ibagh aningi. Kamaghin, gin
Israelin God miseveziba bar
God bagh ua izeghti, God
guizbangira bizir bar aghuir
aviribar gumazamizibar
amuam.

¹³ Ia Kantrin Igharazibar
Gumaziba, ki ia migei, God
ian tongin ingarasa na
amada, ezi ingangarir ki
amir kam, ki bar a gifonge.
¹⁴ Tuavir kamin, ki uan
adarazir navibar nighnizibar
amuti, men naviba God
ia gamizir arazir aghuim
bagh dikavam. Eghti nan
ingangarir kamin, God men
tarazi ua me iniam. ¹⁵ God
Israelba batuegha, egha

nguazimin itir gumazamiz-ibagh amizima me a ko navir vamira iti. Kamaghin gin God ua Israelba inighti, bar deragham, mati God gumazir aremezibar amighti, me ua dikavam. ¹⁶ Ni Bretin ingariva, ni plauan atiaritam inigh faragh a isi ofan min God daningh. Egh arazir kamnangin Bretin igharaziba uaghan da Godin biziba. Eghti, gumazitam temer biba God daningti, an aguaba uaghan Godin biziba.

¹⁷ Israelba mati olivin temer aghuir mam, ezi God an aguar maba aghor-ghariki. Ezi ia Kantrin Igharazibar Gumaziba mati ruarimin itir olivin temer atiamin aguaba. God ia inigha olivin temer aghuimin aguar a dighorezibar danganimin ia isavsuiki. Ezi ia datirighin olivin temer aghuimin bimin daghem isi, egha mati olivin aguar faragha ikezibar min deragha iti. ¹⁸ Ezi kamaghin, ia kamaghin nighnighan marki, ia bar deragha guizin olivin tememin aguabagh afira. Ia faragha deravira nighnighiva, egh nighnizir kam damu. Ia olivin aguaba daghem olivin bim ganidir pu. Puvati. Temer bim daghem ia ganidi.

¹⁹ Eghti ia ti kamaghin mikimam, God e isa, temer aguar kabar danganimin an e isavsuiraghasa, kamaghin

a dar aghore. ²⁰ Guizbangira, God kamaghin ami. Arazir an amizir kamin mingarim kamakin, me nighnizir gav-gavim Godin itir puvati, ezi a me aghore. Ezi ia nighnizir gav-gavim Godin ikia, egha deravira iti. Kamaghin ia deragh uari bagh gan, uari uan ziaba fan marki. Ia atiatingti deragham. ²¹ Ia nighnigh, God fomira guizin olivin aguaba ataghizima, da ikezir puvati. Kamaghin ia akaba batoghtima, a ia ateghtima ia ikian kogham.

²² Kamaghin ia deravira nighnigh. God arazir aghuibagh amua, uaghan ivezir kuraba anidi. Gumazir an arazibar gin zuir puvatiziba, a ivezir kuram me ganidi. Ia an arazir aghuibar suiragh tugh gavgavightima, an arazir aghuibar ia damuam. Ia dar amuan koghtima, a uaghan ia aghoregham. ²³ Olivin temer aguar a fomira dighoreziba, me nighnizir gav-gavim Godin ikian koghamin arazim ateghti, a ua me inigh olivin tememin me isavsuiragham. Guizbangira, God me inigh ua tememin me isavsuiraghamin gav-gavim iti. ²⁴ Ia fo, ia fomira ruarimin itir olivin atiamin aguaba, ezi God ia aghoregha olivin aghuimin ia isavsuiki. Kar guizbangira ian temem pu. Kamaghin amizi, a temer kamin aguar faragha an

ikezibara inigh uam ada isavsuigham, ezi kar pura bizim, ingangarir ekiam puvati.

God gumazamiziba bar uan apangkuvim men akaghasa ifonge

²⁵ Nan adarasi, ki guizin akar mogomer mam ia a gifoghasa ki ia migei. Ia a gifogh, egh kamaghin mikiman kogham, ia fofozir ekiam iti. Akar kam kamakin: Israelin marazi datirighin nighnizir gavgavim ikian aghua; men arazir kam zurara ikivira ikian kogham. Me kamaghira iki mangi, Kantrin Igharazibar Gumazir God miseveziba bar God bagh izamin dughiamin tugham. Egh me gin Godin gumazamizibar tongin ikiam. ²⁶ Tuavir kamnangra God Israelba bar men akurvaghham. Godin Akinafarim kamaghin mikeme,

“Akurvazir Gumazim
Jerusalem in ikegh
izam.
Egh a Jekopin ovavibar
amightima
me Godin akam
barazir puvatizir
arazim ategham.

²⁷ Ki men arazir kuraba bar da agivaghiva,
egh dughiar kam in uan
Akar Dikirizir Gav-
gavir kam
me ko a damuam.”

²⁸ Israelba Iesusin akar aghuim akirim agasara, egha me mati Godin apaniba. Ezi men arazir kam Kantrin Igharazibar Gumazibar akura. God fomira uan gumazamiziba amiseveggha, egha me gifueghavira iti. A men ovavir fomira itibagh nighnigha kamaghin ami. ²⁹ God diazir gumazamiziba, a bizir aghuiba me ganingi, egh a gin uamategh uan nighnizim giragh kamaghin mikiman kogham, ia marki, ki uan dimdiam ko bizir aghuiba ua da iniam. ³⁰ Ezi ia Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia fomira Godin akam batoke, ezi datirighin Israelba a batosi, ezi tuavir kam in ia Godin apangkuvim ini. ³¹ Kamaghira, Israelba Godin akam batoke. Ezi Godin apangkuvir ia inizir kam bangin, me datirighin Godin apangkuvim uaghan a iniam. ³² God kamaghin ifonge, a uan apangkuvim gumazamiziba bar men akagham. Kamaghin, gumazamiziba bar Godin akam batoke. Kamaghin me uan arazir kuramin apengan ikia kalabuziar gumazibar min iti. God me gamizi, me kamaghin iti.

E Godin ziam fam

³³ Ame! Godin bizir aghuiba ko an fofozim ko an nighnizim, da guizbangira bar ekeveggha bar pin iti! Egha ongarimin min

bar kone! Gumazitam an nighnizimın mingarim manmaghın deravıram a geghanam? Puvati. Ezi a zuraram amir araziba, gumazitam manmaghın dagh fogham? Bar pu-
vati! ³⁴⁻³⁵ Bizir kam, Godın Akınafarımın aven iti,

“Guizbangıra, tina Ekiamın nighnizim gıfo?

Egh tina kamaghın a mikim suam, ni tuavir aghuir kamın gın mangi?

Bar puvati!

Egh tina bizitam isi God danighti,

a uam a ikarvaghsi nighnigham?

Bar puvati?”

³⁶ E fo, God uan dafarımın biziba bar dar ingari, egha a dar mingarim, ezi da a baghavıra ikiava, mamaghıra iti. Kamaghın e zurara an ziam fam! Guizbangıra.

Pol ghaze, Kraisin adarasi me arazir manabar amuam

12

(*Sapta 12:1-15:13*)

E uan nivafıziba isi ofan min God danıgam

¹ Kamaghın amizi, nan adarasi, ki Godın apangkuvir ekiam ginighnigha, egha ki kamaghın ia gakaghori: Ia uari uan nivafıziba isi

angamra itir ofan min God danıgvıra iki. Egh a baghvıra ikıva an ingan-
garim damu. Egh ia God damuti, eghti a bizir kam bagh bar akuegham. Ia uari isıva God danıgamin arazir kam, kar guızın arazir Godın ziam fem. ² Ia nguazir kamın itir gumaziba amir arazibar gın mangan marki. Ia teghtıma God nighnızir igiaba ia danıngtı ia arazir igiabar amuam. Kamaghın, ia Godın ifongiam gıfogham, a kamakin: ia arazir aghuıba, ko God bar akongezir arazıba, ko arazir bar deragha arazir mabagh afirazıba, ia dagh fogham.

God ingangaribar amuasa fofozıba isa e ganıngi, eghti e ıgharazıba bagh ingangarım deravıra a damuam

³ God uan apangkuvimın gın ghua ingangarım damuasa bizir aghuım na ganıngizi, ezi ki vaghvagha kamaghın ia mikımasa. Ia uari fıva pın uari arıghın marki. Ia deragha nıghnıghıva, God ia ganıngızir nıghnızir gav-
gavımın ganıva, egh tuavir kamın ia uari tuisıgh. ⁴ E fo, nivafızir vamıra itıma, an aven soroghafarıba ko bizir maba sara iti. Ezi nivafızir kamın aven itir bizir kaba, vaghvagha ingangarır ıgharazıbagh ami. ⁵ Kamaghıra, e gumazamızir

aviriba ikia, egha e datirighin Kraiss ko porogha nivafizir vamiran min oto. Egha nivafizir kamın aven itir bizir kabar min, e uari inigha Kraissin poroghav iti. ⁶ Kamaghin, God uan apangkuvimin gin ghua ingangaribar amuasa fofoziba isa mati bizir aghuibar min vaghvaghera e ganingi. Eghti gumazitam, a Godin akam inigha izir fofozim ikiva, egh a uan nighnizir gavgavimin mirara deravira Godin akam gun me mikimam. ⁷ Eghti gumazitam igharazibar akurvaghamin fofozim ikiva, egh a deravira men akurvagh. Eghti gumazitam igharazibar sure damuamin fofozim ikiva, egh a deravira men sure damu. ⁸ Eghti gumazitam gavgavim igharaz darazir navibar aningamin fofozim ikiva, egh a bar deravira ingangarir kam a damu. Eghti gumazitam biziba isi gumazibagh anidir fofozim ikiva, egh an aviriba me daning. Eghti gumazitam ingangarimin faragha zuir fofozim ikiva, egh a deravira an apengan itir gumazibar ganiva ingangarir kam damu. Eghti gumazitam igharaz darazir apangkuvamin fofozim ikiva, egh a men apangkuvsibar akongegh mamaghira iki.

E navir averiabar aven guizin gumamazibagh ifongegh

⁹ Eghti ia ifar gumazibagh ifongan marki, ia uan navir averiabar aven guizin gumamazibagh ifongegh. Egh arazir kurabar aghuaghiva, egh arazir aghuibar suiragh gavgafigh. ¹⁰ Ia uan ikizimin aven uari uarigh ifongezimoghin, ia uaghan Kraissin adarazir aven uari uarigh ifongegh. Egh zurara ia uarira uan ziaba pirafisi pamtem ingar. ¹¹ Ia pamten ingariva amirvaghan marki, eghti Godin Duam ian navibar amuti ia zurara Ekiamin ingangarim damusi naviba dikavam. ¹² Egh ia, bizir aghuir ia fogha iniamiba bagha mizua, dagh nighnigh bar akongegh. Egh osimtiziba izamin dughiamin, ia iki uaghan da ateriva tugh gavgafigh. Egh zurara God ko mikim.

¹³ Eghti Godin gumamazibagh biziba puvatighti, bizir ia itiba men akurvagh. Eghti nguibar igharazimin gumaziba ian bighan izamin dughiamin, ia me inigh uan dipenibar mangi deragh me damu. ¹⁴ Gumazim arazir kuramin ni damighti, ni arazir aghuimin a damusi Godin azangsigh. Egh a gasighasighsi Godin azangsighan marki. ¹⁵ Eghti

12:6: 1 Ko 12:28, 13:2, 1 Pi 4:10-11 **12:7:** Ap 13:1, Ga 6:6, 1 Ti 5:17 **12:8:** Ap 15:32, 20:28, 2 Ko 9:7, 1 Pi 5:2 **12:9:** Sng 34:14, Amo 5:15, 1 Ti 1:5, 1 Pi 1:22
12:10: Fl 2:3, Hi 13:1, 1 Pi 1:22, 2 Pi 1:7 **12:11:** Ap 18:25, MAA 3:15 **12:12:** Ap 2:42, Fl 3:1, 1 Te 5:16-17, Hi 3:6, 10:36, Je 1:4 **12:13:** 1 Ko 16:1, 2 Ko 9:1, 9:12, Hi 13:2, 13:16, 1 Pi 4:9 **12:14:** Mt 5:44, Lu 6:28, Ap 7:60, 1 Ko 4:12, 1 Pi 3:9 **12:15:** Sng 35:13

igharaz darazi bar akongeghti ia me ko bar akongegh. Egh igharaz darazi osemeghti, ia me ko osemegh. ¹⁶ Egh ia arazir vabara, gumaziba bar me damu. Egh uarira uari fan marki. Egh gumazir ziaba puvatizibar namakabar amu. Kamaghin uabi ginighnighan marki, kirara fofozim iti.

¹⁷ Gumazitam arazir kuratamin ni damightima, ni uam arazir kuramin a ikarvaghan marki. Puvati. Ia zurara gumazibar damazimin derazir arazibar amu.

¹⁸ Ia uari navir amirizim ikiva gumazir igharaziba ko navir vamira ikisi pamtem ingar. ¹⁹ Nan namakar aghuiba, me arazir kuram ia damighti, eghti ia men arazir kuram ikarvaghan marki. Ia teghti, God uabi uan aningagharimin tuavimin me ikarvaghham. Ia fo, Godin Akinafarimin aven en Ekiam kamaghin migei, "Ikiarvazim nan ingangarim, ki uabi men arazir kuraba ikarvaghham."

²⁰ Egh ni Godin Akinafarim mikemezi moghin damu, "Nin apanim, mitiriam an aghiti, ni daghem a daning. Eghti kuarim an partti, ni dipatam a daning. Nin arazir aghuir kam a damighti, a uan arazir kuram ginighnigh bar aghumsigham." ²¹ Ni arazir kuram ateghti, a ni gafighan marki. Ni arazir aghuim

damuti, nin arazir kam arazir kuram abiragh a gafiraghham.

13

E gavmanin apengan ikiam

¹ Gumaziba bar gavmanbar apengan iki. E fo, gavman tam puram otozir puvati. Gavmanin ingangariba Godin dafarimram oto. Gavmanin aven itir gumazir dapaniba bar, God uabi me ariki. ² Kamaghin amizima, gumazitam gavmanin dapanibar akam batogha, kamaghin a God uabi ingangarir kam damuasa misevezir gumazibar akaba batosi. Gumazir kamaghin amiba, me uari uan arazibar ivezir kuraba iniam. ³ Gavmanba gumazir arazir aghuibagh amiba atiatim me daningasa itir puvati. Gavmanba gumazir arazir kurabagh amiba atiatim me daningasa iti. Kamaghin amizi, ni gavmanin atiatingan koghsi, ni arazir aghuibar amuti, eghti me nin ziam fam. ⁴ E fo, gavman a Godin ingangarir gumazim, egha an arazir aghuibar, ian akurvaghasa ia bagha ingari. Ni arazir kuram damigh gavmanin atiating. Ni fo, gumazibagh asighisighamin ingangarim ko gavgavim gavmanin dafarimin iti, a puram aningin suirazir puvati. A Godin ingangarir gumazim, ni tina

12:16: Sng 131:1-2, Snd 3:7, Ais 5:21, Jer 45:5, Ro 11:20, 15:5 **12:17:** Mt 5:39, Ro 14:16, 2 Ko 8:21, 1 Te 5:15 **12:18:** Mk 9:50, Ro 14:19, Hi 12:14 **12:19:** Lo 32:35, Snd 24:29, Mt 5:39, Ro 12:17, 13:4, 1 Te 1:6-7, Hi 10:30 **12:20:** Kis 23:4-5, Snd 25:21-22, Mt 5:44 **13:1:** Snd 8:15, Dan 2:21, Jo 19:11, Ta 3:1, 1 Pi 2:13 **13:3:** 1 Pi 2:13-14, 3:13 **13:4:** Ro 12:19, 1 Te 4:6

arazir kuram damighti, a nın arazir kuramın ivezim ni daningam. ⁵ Kamaghın amizi, ni gavmanbar apengan iki. Ia gavman apengan ikian kogh, ivezir kuram iniam, kar guizbangira. Ezi ia uaghan kamaghın fogh, ia uan navir averiamın aven uan araziba deravira da tuisigh, arazir aghuibar gın mangi. Ia kamaghın damuva, egh ia gavmanbar apengan ikiam.

⁶ Gavmanba Godin ingangarir gumazibar iki, zurara ingangarir God me ganingizim deragh a damu. Bizir kam bagh ia uaghan takisin dagiaba isi me daningam. ⁷ Bizir tizir ia gavmanba daningamiba, ia me daning. Takisin dagiaba ko takisin igharazir maba sara, me daningiva, egh arazir aghuibar me damu, egh men ziaba fi.

E gumazamizir igharaziba bar me gifuegham

⁸ Ia ikarvaghamin biziba, tam ikian marki, ia bar da gifagh. Eghti ikarvaghamin bizir mam zurara ikiam. A kamakin: e gumazir igharaziba bar me gifuegham. Tina gumazir igharaziba bar me gifonge, a guizbangira Moses Osirizir Arazibar gın zui. ⁹ E fo, Moses Osirizir Araziba kamaghın miği, "Ia gumazibav soghti, me arımighıran marki. Ia okıman marki.

Ia gumazir igharazibar biziba bagh naviba dikavan marki. Ia poroghamiba uari bakım uari ko dakuan marki." Moses Osirizir Arazir kaba ko maba sara uaghan iti, da bar moghıra akar vamıra an aven iti, akar kam kamakin: "Ni uabıra uabi gifongezir moghın, gumazir igharazibagh ifongegh." ¹⁰ Ni gumazir igharazim gifongegh, arazir kuratamın a damighan kogham. Kamaghın amizi, gumazim igharaz darazigh ifongegha, a Moses Osirizir Araziba guizin dar gın zui.

E angazangarimın aruir gumazibar mın daruam.

¹¹ Dughiar e datirighın itim, ia a gifo, kamaghın arazir ki ia mikemeziba ia dar amu. Kar dughiar ia daguraguim ategh dikavigh angamra ikiamim. Ia fo, fomıra dughiar e nighnızir gavgavim Kraisin itim, koma God en akuraghamin dughiamın, aning mong uaningın saghon iti. Ezi datirighın God en akurvaghamin dughiar kam a roghıra ize. ¹² Amınirbirim gıvasava amima, amınim tiasa. Kamaghın amizi, e mitatemın araziba bar dar ateghiva angazangarimın aven misoghsi midorozir biziba inigh dar aghuigh. ¹³ E angazangarimın aruir gumazibar mın deraghvıra

13:5: Sav 8:2, 1 Pi 2:19 **13:8:** Mt 22:39-40, Ga 5:14, Kl 3:14, Je 2:8 **13:9:** Kis 20:13-17, Wkp 19:18, Lo 5:17-21 **13:10:** Mt 22:40, Ro 13:8, 1 Ko 13:4-7 **13:11:** 1 Ko 15:34, Ef 5:14, 1 Te 5:5-7 **13:12:** Ef 5:11, 6:11-13, Kl 3:8, 1 Te 5:5-6, 1 Jo 2:8
13:13: Lu 21:34, Ef 5:18, Fl 4:8, 1 Te 4:12, Je 3:14, 1 Pi 2:12, 4:3

daruam. E dipar onganibar amiva onganan kogh, egh pura gumazamiziba isi pamten dimiva ighiar kurabar arazibar amuan marki. Egh gumaziba ko amiziba pura tintinibar uari ko dakuva, afiar arazibar amuan marki. Egh uari uariv soghiva, egh munavin biziba bagh navim ikuvighiva da inisi navim isian marki. ¹⁴ Egh ia uan Ekiam Kraiss Iesus arugh, mati gumazim midorozir biziba aghui. Ia uan navir ghurimin arazibagh nighnighiva, egh navir ghurimin ifongiam uam an gin mangan marki.

14

Ia uan adarazir araziba tuisighan marki, egh suam, ian araziba ikufi

¹ Gumazim nighnizir gavgavim Kraissin ikia, egha an nighnizir gavgavim gavgavizir puvati, ia gumazir kam inigh aven iziti a ian tongin ikiam. Ia, an navir averiamin aven itir nighniziba bagh, a ko uari adoghan marki. ² Gumazir nighnizir gavgavim itim, a biziba bar a dapi. Ezi gumazir nighnizir gavgavim mong gavgavizir puvatizim, an asiziba apir puvati.* ³ Gumazir biziba bar da apim, gumazir asiziba apir puvatizim girakirangin adarir nighnizibar gumazir

kam damuan marki. Eghti uaghan gumazir asiziba apir puvatizim, a fo, God a inizi a siosin aven ize, kamaghin, a gumazir biziba bar da apimin arazibargan da tuisighan marki egh suam, an araziba ikufi. ⁴ Ni tina, ni ghaze, ki ti gumazir igharazimin ingangarir gumazimin araziba tuisigham. Puvati. Bizir a tugh gavgavigham o a irighamim, kar an Gumazir Ekiamin bizim. Ekiam uabi a damighti a gavgavigham, kamaghin a guizbangira tugh gavgavigham.

⁵ Gumazitam suam, dughiar mam dughiar mabagh afira. Eghti gumazir igharazim suam, dughiaba bar magh gari. Eghti gumaziba bar vaghvagh uari gifogh suam, nighnizir manam men nighnizimin dera. ⁶ Gumazir dughiar mam pirafim, an Ekiamin ziam fasa kamaghin ami. Ezi gumazir biziba bar a da apim, a dagheba bagha God minabi, egha tuavir kammin Ekiamin ziam fe. Gumazir asiziba apir puvatizim, a God minaba, Ekiamin ziam fasa nighnigha, egha dagher maba ataghrasi.

⁷ E fo, en tongin itir gumazitam suam, nan ikirimirir angamra itim, a nan bizimra puvati. Eghti gumazitam suam, nan ovevem, uaghan

13:14: Ga 3:27, 5:16, Kl 3:10, 1 Pi 2:11

14:1: Ro 15:1, 15:7, 1 Ko 8:9-11, 9:22

14:2: Stt 1:29, 9:3, Ro 14:14, 1 Ko 10:25, 1 Ti 4:4

* **14:2:** (14:2) Ia akar 1 Korin

8:1in itimin gan. **14:3:** Kl 2:16 **14:4:** Mt 7:1, Je 4:11-12 **14:5:** Ga 4:10 **14:6:**

1 Ko 10:31, Ga 4:10, 1 Ti 4:3 **14:7:** 1 Ko 6:19-20, Ga 2:20, 1 Te 5:10, 1 Pi 4:2 **14:8:**

Lu 20:38, Ga 2:20, 1 Te 5:10

nan bizimra puvati. ⁸ E angamra ikiva, e Ekiam bagh ikiam. E aremegh, e Ekiam bagh aremegham. Kamaghin, e angamra iti, o areme, e Ekiamin adarazira. ⁹ Bizir kamın mingarim kamakin. Kraıs aremegha ua dikafi. Kamaghin an angamra itiba ko aremeziba bar moghira men Ekiamin iti.

¹⁰ E fo, e bar Godin kotiamın tuivighti, an en araziba tuisigham. Kamaghin amizi, ni uabi, ni uan adarazir araziba tuisighan kogh suam, men araziba ikufi. Ni uabi, ni uan adarazir girakirangin adarir nighnizibar me damuan marki. ¹¹ E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Ki ian Ekiam, ki zurara ikivira ikiam, kamaghin ki guizbangira ia migei,

‘Nguazimın itir gumamaziziba bar nan guamin uan teviba apir,

egh uan akabar nan gun mikim suam, ki guizbangira God.’ ”

¹² Kamaghin amizi, e bar vaghvagh uan arazir amizibar gun Godin mikimam.

Ni uan tav damuti, an arazir kuram damuan kogham

¹³ Kamaghin amizi, e gumazir igharazibar araziba ua da tuisighan kogham. Egha ia nighnizir igharazimın gin mangiva, egh e uan adarazir amuti me arazir kuram damuva iran kogham. ¹⁴ Ki Ekiam Iesus ko poroghav ikia, ezi bizir kam nan nighnizim gamizi a bar kuiaghrizi, ki guizbangira kamaghin fo, bizitam uabi Godin damazimın mizezir puvati. Eghti gumazitam suam, bizir manam an damazimın zuezir puvati, eghti bizir kam an nighnizimın guizbangira bar mize, eghti an a damuan marki. ¹⁵ Kamaghin, ni daghetam ramiti, nin anav gan nighnigh suam, a Godin damazimın mize, eghti arazir kamın ni an nighnizim gasighasigham. Ni kamaghin damuva ni munav gifongezir arazimın gin mangan kogham. Kraıs munav bagha areme, ezi ni puram apir arazim a damuva a gasighasighan marki. ¹⁶ Egh ia kamaghin damuan marki, ia igharaz darazir amuti, me ian arazir aghuim mikim suam, ia arazir kuram gami. ¹⁷ E fo, gumazitam, God Bizibagh Ativir Arazim mikimsi, a dagheba apir araziba o dipaba apir araziba dav kiman kogham. Puvati. A Godin damazimın derazir arazim ko, navir

14:9: Ap 10:36, 2 Ko 5:15 **14:10:** Mt 25:31-32, Ap 10:42, 17:31, 2 Ko 5:10 **14:11:** Ais 45:23, Fl 2:10-11 **14:12:** Mt 12:36, Ga 6:5, 1 Pi 4:5 **14:13:** 1 Ko 8:9, 8:13, 10:32 **14:14:** Ap 10:15, Ro 14:2, 14:20, 1 Ko 8:7-8, 1 Ti 4:4, Ta 1:15 **14:15:** 1 Ko 8:11-13 **14:16:** Ta 2:5 **14:17:** 1 Ko 8:8

vamiran ikiamin arazim ko, bar akongezir arazim, dav kimam. Arazir aghuir kaba, da Godin Duamin aven otifi. ¹⁸ Eghti tina tuavir kamin Kraisin ingangarim damigh, a God damuti, an a bagh bar akuegham. Eghti a gumazamizibar amuti, me migirigiar aghuibar a mikimam.

¹⁹ Kamaghin amizi, e zurara igharaz darasi ko navir vamira ikiamin arazibar gin mangiva, egh arazir gumazir igharazibar amuti me tugh gavgavighamiba, dar gin mangi dar amuam. ²⁰ Ni daghemra nighnigh, tuavir kamin God amizir arazibagh asighasighan marki. Guizbangira, dagheba bar, da dera. Eghti ni daghetam ramiti, bizir kam gumazir igharazim damighti, an arazir kuram damigh irigham, eghti kamaghin ni arazir kuram gami. ²¹ Kar tuavir aghuim, ni kamaghin damuan marki: ni asizitam ko wainin dipatam ramiva egh bizir igharazitam damighti, da nin anav damighti a irigham. ²² Ni nighnizir gavgavir bizir kamin itim, a nin navimin iki. God nin nighnizim gifo, eghti ni gumazir igharazitamın mikiman marki. Guizbangira, gumazitam bizitam ginighnizima, bizir

kam dera, ezi an navim osemezir puvati, gumazir kam bar akongegham.† ²³ Gumazitam asizitam o daghetam amiva, egh nighnizir pumuning ikiti God a mikim suam, an arazir kuram gami. An amir arazir kam, nighnizir gavgavim gisin tuzir puvati, kamaghin osimtizim an iti. Guizbangira, e nighnizir gavgavim gisin tughan kogh arazir manam damuti, God suam, an arazir kuram.

15

E Kraisin nighnizim ko arazimin gin mangam

¹ E gumazamizir nighnizir gavgavim itiba, gumazamizir gavgaviba puvatiziba, men osimtiziba ater men akurvagham. E uarira uarir akurvaghsi nighnighan kogham. ² E bar vaghvagh uan adarazi bagh pamten ingar men akurvagham. E kamagh sua, men nighnizir gavgavim gavgavigh ikivira ikiam, kamaghin e men akurvagham. ³ E fo, Kraisa uabi uabin akurvaghasa nighnizir puvati. Godin Akinafarimin arazir a batozimin osizirim kamakin, "Akar kurar gumaziba ni gaseziba, da uaghan na gire." ⁴ Godin migirigiar me fomira Godin Akinafarimin osiriziba, da bar en sure

14:18: 2 Ko 8:21 **14:19:** Ro 12:18, 15:2, 1 Ko 14:12, 1 Te 5:11 **14:20:** Mt 15:11, Ro 14:14-15, 1 Ko 8:9, 8:13, Ta 1:15 † **14:22:** (14:22) Grighin akam vezin kamin deragha bigha mikemezir puvati. **14:23:** Ta 1:15 **15:1:** Ro 14:1, Ga 6:1 **15:2:** Ro 14:19, 1 Ko 9:19, 9:22, 10:24, 10:33, 13:5, Fl 2:4-5 **15:3:** Sng 69:9, Mt 26:39, Jo 5:30, 6:38 **15:4:** Ro 4:23-24, 1 Ko 9:9-10, 10:11, 2 Ti 3:16-17

damuasa me ada osiri. Migirigiar kam e damuti, e nimira iki, osimtiziba ateriva tugh gavgavigh God e daningamin bizir aghuiba bagh mizuamam. ⁵ Datirighin ki ia bagha God ko migia ghaze, God uabi e gamima, e nimira ikia osimtiziba atera tugh gavgafi. Egh a ia damuti, ia Krai Iesus amizir arazibar gin mangi, egh tuavir kam in ia igharaz darazi ko navir vamira ikiam. ⁶ Kamaghin ki ia bagh Godin azangsighti, ia navir vamira ikiva bar moghira uari inigh Godin ziam fam, an en Ekiam Krai Iesusin Afeziam.

Krais, Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan, bar men akura

⁷ Kamaghin amizi, gumazamiziba Godin ziam fisi, ia Kraisin adarasi ia uarira uari inigh bar akongegh. Krai ia inigha aven izezi moghin, ia igharaz darazi inigh aven izi bar akongegh. ⁸ Ki ia migei, Krai Judabar ingangarir gumazimin oto. A nighnizir kam faraghaviram an iti, a kamaghin men akagham, God mikemezir akaba da bar guizbangira. Da kamakin, God en ovaviba ko amizir akar dikiriziba, da guizbangira otivigham. ⁹ Krai uaghan kamagh sua, a Kantrin Igharazibar Gumazibar amighti, me Godin

apangkuvim bagha an ziam fam. Godin Akinafarim bizir kam kamaghin a migei,

“Kamaghin amizi, ki Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin ikiva ni minabam.

Egh ki nin ziam fiva ighiabar amuam.”

¹⁰ Egha Godin Akinafarim migirigiar igharazim uaghan iti,

“Ia Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia Godin gumazamiziba Israelba, ia me ko iki bar akongegh.”

¹¹ Ezi migirigiar mam uaghan kamaghin migei,

“Ia Kantrin Igharazibar Gumazamiziba bar, ia Ekiamin ziam fi!

Egh nguazimin itir anababa, ia bar an ighiabar amu!”

¹² Ezi Aisaia uaghan kamaghin mikeme,

“God Jesin ikizimin tav amiseveghti, an atrivimin otogh iziva Kantrin Igharazibar Gumazibar ganam.

Egh a me damuti, me bizir aghuir a me daningamiba bagh mizuam ikiam.”

15:5: Ro 12:16, 1 Ko 1:10, 9:9-10, Fl 3:16 15:6: Ap 4:24, 4:32 15:7: Ro 5:2, 14:1-3 15:8: Mt 15:24-25, Ap 3:25-26, 2 Ko 1:20 15:9: 2 Sml 22:50, Sng 18:49, Jo 10:16, Ap 3:25, Ro 9:23, 11:30 15:10: Lo 32:43 15:11: Sng 117:1 15:12: Ais 11:1, 11:10, MAA 5:5, 22:16 15:13: Ro 12:12, 14:17

¹³ Ki ia bagha God ko migei, Godra, a ian akuraghti, ia bizir aghuir gin izamiba bagh mizuamam. God kamagh sua, an Duamin gavgavimin, a ia damuti, ian arazir gin izamin bizir aghuiba bagha mizuaim, an aghung mangi bar ekevegham. Kamaghin, God ian nighnizir gavgavim an itir tuavimin, a ia damuti, navir amirizim ko bar akongezir arazim, bar ia gizivagham.

**Pol uabi uan
ingangarim
geghara, egha uan
akam isa uan
namakaba bagha
anemadi**
(Sapta 15:14-16:27)

Pol uan ingangarim bagha bar akonge

¹⁴ Nan adarasi, ki uan navimin aven ki nighnizir gavgavim ikia kamaghin fo, ia zurara arazir aghuibagh ami. Egha fofozir guar aviriba iti. Kamaghin ia vaghvagh nighnizir aghuiba uarira uari daningam. ¹⁵⁻¹⁶ Ezi ki akinafarir kamin aven akar mabagh nighnigha, kamaghin ian nighniziba dikavasa ia bagha mong akar gavgaviba osiri. Ki fo, God nan apangkuvigha na misevezi, ki Kraisi Iesusin ingangarir gumazimin ikiava egha Kantrin Igharazibar Gumaziba bagha ingari. God kamaghin ifonge, Kantrin

Igharazibar Gumaziba, me ofan min iki a damuti eghti a me bagh bar akongegham. Eghti Godin Duam me damighti, me God baghivira ikiam. Kamaghin amizi, nan ingangarim kamaghin iti, ki ofa gamir gumazimin min ingara Godin akar aghuim me mikiri.

¹⁷ Ki Kraisi Iesus ko porogha ingangarim gami, kamaghin ingangarir ki God bagha amir kam, ki a bagha bar akonge. ¹⁸⁻¹⁹ Ki bizir igharazibar gun mikiman kogham, bizir vamiran kam ki an gun mikimasa: Ki Kraisi ko ingarima Kraisi na bagha tuaviba arizima, ezi ki Kantrin Igharazibar Gumaziba an gin mangasa men sure gami. A nan aven ingarima, ezi migirigiar ki me migeiba ko arazir ki amiziba, ko mirakelin gavgaviba ko arazarazir ki amiziba, me dar garima da me gamima me Godin gin zui. Bizir otozir kaba, Godin Duamin gavgavimin ki a dagh amima da otifi. Kamaghin amizi, ki Jerusalem in ikegha Kraisin akar aghuim bar anakura ghua Ilirikumin Provinsin oto. ²⁰ Nan ifongiam kamakin: ki akar aghuim danganir gumaziba oraghizir puvatizibar anakunasa bar ifonge. Ki kamaghin aghua, me suam, Pol gumazir igharazim kunizir dipenir akinibagh isin dipenimin ingari. ²¹ Godin

15:14: 1 Ko 8:1, 8:7, 8:10, 2 Pi 1:12, 1 Jo 2:21

15:18-19: Ap 19:18, 2 Ko 3:5, 12:12

15:20: 2 Ko 10:15-16

15:21: Ais 53:15

Akinafarim mikemezi
moghin ki damuasa,
“Gumazir an eghaghaniba
faragha da baraghizir
puvatiziba,
datirighin da baragham,
eghti gumazir faragha an
migrigiaba baraghizir
puvatiziba,
datirighin dagh fogham.”

*Pol Romin itir Kraisin
adarazir ganigh, egh Spenin
Kantrin mangam*

²² Dughiar aviriba, ki
ia bagha izasava amima,
ingangarir kam nan suirazi,
kamaghin ki izezir puvati.
²³ Egha datirighin ki nguibar
kabar ingangariba puvati. Ki
azenir aviribar ian ganasa
ifonge, ²⁴ kamaghin amizi, ki
datirighin izasa. Ki ghaze,
ki kagh dikavigh Spenin
Kantrin mangisi damuva, ki
ti Spenin darorim ateghiva
ti tong ia ko ikegham, egh
gin Spenin mangam. Ki ian
ganigh, egh tong ia ko ikisi
bar akuegham. Eghti ia tu-
avimin ivezim nan akuraghti,
ki Spenin mangam.

²⁵ Ezi datirighin ki Godin
adarazi bagh akurvazitam
inigh Jerusalem Nguibar
Ekiamin mangam. ²⁶ Ia
fo, Jerusalem itir Godin
adarasi, men tongin itir
gumamazir maba biziba
bar puvati. Kamaghin, Mase-
donia ko Akaiian Provinsin
itir siosba me bagha dagiaba
arighasa bar ifuegha akam

misoke. ²⁷ Me uan ifon-
giamra an gin ghua kam-
aghin ami. Kar guizbangira,
Kantrin Igharazibar Gu-
maziba, me Israelin gu-
mazamizir onganarazibar
akurvaghamin ingangarim
iti. Guizbangira, Israelba
fomira Godin bizir aghuir
aviriba isa Kantrin Igharaz-
ibar Gumazibagh aniga men
duabar akura. Kamaghin
amizi, Kantrin Igharazibar
Gumaziba ikarvaghamin
bizim iti, me nguazir kam
bizir aghuiba isi Israelbar
aningiva me ikarvagham.

²⁸ Ki faragh dagiar kaba
bar a da inigh Jerusalem
mangamin ingangarim a
givaghiva, egh gin Spenin
mangisi izi ian ganigh,
mangam. ²⁹ Ezi ki fo, ki izi
ia bativamin dughiam, Krai-
s bizir aghuir bar aviribar en
tongin dar amuam.

³⁰ Nan adarasi, en nighnizir
gavgavir Ekiam Krai Iesusin
itim ko, Godin Duam e
ganidir igharaz darazigh
ifongezir arazim, ki bizir
kamning ginighnigha kam-
aghin ia gakaghoru, ia na
ko porogh pamtem God ko
mikim na bagh an azangsigh.
³¹ Egh kamaghin mikim, Ju-
dian itir nighnizir gavgavim
puvatiziba na gasighasighan
kogham. Eghti Jerusalem
itir Kraisin adarasi nan
ingangarir ki me bagha
amim bagh bar akuegham.
³² Kamaghin God ifueghtima,

ki ia bagh izisi nan navir averiam bar akuegham. Egh ia ko avughsi ua uan gavgavim inisi, egh bar akuegham. ³³Ki kamaghin Godin azai, Godin navir amirizim ko dabirabir aghuim anidim, bar moghira ia ko iki. Guizbangira.

16

Pol gumazamizir aviriba bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki

¹ Ki ghaze, ia kamaghin fogh, Fibi en buaramizim, an amizir bar aghuim. Ia deragh a damu. An ingangarim kamakin, a Senkrian nguibar ekiamin itir siosin akurvazir amizim. ² Ki kamagh sua, ia Ekiam ginighnigh Fibi inighti a ia ko iki. Kar arazir aghuir e Godin gumazamiziba damuamim. Egh a bitizim puvatighti ia an akuragh. Guizbangira, a gumazamizir aviribar akurvagha egha uaghan nan akura.

³ Ezi ki uan akam isa Prisila ko Akwila bagha anemaga ghaze, Afeziam aning ko iki. Aning na ko Krai Iesusin ingangarim gami. ⁴ Aning nan akurvagha na bangin oveghai. Kamaghin amizi, ki uabira puv aning minabi. Ezi Kantrin Igharazibar Gumazibar siosba uaghan aning minabi.

⁵ Egha ki uan akam isa aningin dipenimin uari akuvir sios bagha anemaga ghaze, Afeziam vaghvagh me ko iki.

Egha ki uan akam isa nan namakam Epainetus bagha amaga ghaze, Afeziam a ko iki. A Provins Esian itir gumaziba bar men faraghavira nighnizir gavgavim Kraisin iti.

⁶ Egha ki uan akam isa Maria bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A ian akuraghasa pamten ingari.

⁷ Egha ki uan akam isa Andronikus ko Junias bagha anemaga ghaze, Afeziam aning ko iki. Aning e Judan ikizir vamira, egha na ko kalabusin ike. Aning Kraisin aposelbar tongin itima, me bar aning gifo. Ezi aning nan faragha ghua Krai gifo.

⁸ Egha ki uan akam isa Ampliatius bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. Ga uaghara Ekiam ko porogha kamaghin ga namakar aghuimningin min iti.

⁹ Egha ki uan akam isa Urbanus bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. An e koma Kraisin ingangarir gumazim. Egha Stakis uaghan, ki a bagha akam amaga ghaze, Afeziam a ko iki. A uaghan nan namakar aghuim.

¹⁰ Egha ki uan akam isa Apeles bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A Kraisin gin zuima osimtiziba a bativima, an nighnizir gavgavim Kraisin ikiavira iti, ezi bizir kam bagha a ziam iti. Egha ki uan akam isa Aristobulusin dipenimin

itir darasi bagha anemaga ghaze, Afeziam me ko iki.

¹¹ Egha ki uan akam isa Herodion bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. Ga Judan ikizir vamira. Egha ki uaghan uan akam isa Narsisusin dipenimin aven itir Ekiamin adarasi bagha ghaze, Afeziam me ko iki.

¹² Egha ki uan akam isa Trifina ko Trifosa bagha anemaga ghaze, Afeziam aning ko iki. Aning Ekiam bagha pamten ingari. Egha uaghan uan akam isa nan ro-roam Persis bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A uaghan Ekiam bagha pamten ingari.

¹³ Egha uaghan ki uan akam isa Rufus bagha anemaga ghaze, Afeziam a ko iki. A gumazir bar deragha Ekiamin gin zuim. Egha an amebam uaghan, ki a bagha akar aghuim anemdi. A guizbangira uan borimin min deravira na gami.

¹⁴ Egha ki uan akam isa Asinkritus ko Flegon ko Hermes, ko Patrobas, ko Hermas, ko nighnizir gavgavim Ekiamin ikia me ko itiba bar, me bagha anemaga ghaze, Afeziam bar me ko iki.

¹⁵ Egha ki uan akam isa Filologus ko Julia, ko Nereus uan buaramizim sara, ko Olimpasi, ko Godin gumazamizir me ko uari akuviba bar,

me bagha anemaga ghaze, Afeziam bar me ko iki.

¹⁶ Ia Kraisin adarasi, e uan arazimin gin mangiva, ia uan adarazir agharibar suigh. Ezi Kraisin siosba bar uan akaba isa ia bagha da amaga ghaze, Afeziam ia ko iki.

Ia gumazir ia abiziba bagh deragh gan

¹⁷ Nan adarasi, ki akar gavgavim ia mikimasa, Ia gumazir ia abiziba bagh deragh gan. Gumazir kaba, ian marazir nighnizir gavgavibagh asighasighava, egha suren akar ia inizar apanim gami. Kamaghin, ia men saghon iki. ¹⁸ Me en Ekiam Kraisi Iesusin ingan-garim gamir pu. Puvati. Me uan nivafizim ifongezir arazibar gin zui. Me migirigiar aghuiba ko migirigiar navibagh inivibagh amuava, gumazamizir arazir kurabagh ifozir puvatiziba me gifara, men nighnizibagh amima, me okam nighnisi. ¹⁹ Gumazamiziba bar kamaghin oraki, ia akar aghuim inigha deravira an gin zui. Kamaghin, ki ia bagha bar akonge. Ki kamaghin ifonge, ia arazir aghuiba bar adagh fogh, egh arazir kurabar amuamin fofoziba puvatigham. ²⁰ Dughiar bar otevimin, Godin navir amirizim ko dabirabir aghuarim anidim, a Satanin gavgavim gasighasighiva ian amamangatighiti, ia

16:13: Mk 15:21 **16:16:** 1 Ko 16:20, 1 Pi 5:14 **16:17:** Mt 7:15, Ap 15:1, 15:5, 1 Ko 5:9-11, 2 Ti 3:5, Ta 3:10, 2 Jo 10 **16:18:** Fl 3:19, Kl 2:4, 1 Ti 6:5, Ta 1:10, 2 Pi 2:3 **16:19:** Mt 10:16, Ro 1:8, 1 Ko 14:20 **16:20:** Stt 3:15, Ro 15:33, 1 Ko 16:23, 1 Te 5:28, MAA 22:21

Satan dikaraghtima, a ian dagaribar apengan ikiam. En Ekiam Krais Iesusin apangkuvim ia ko iki.

Gumazir maba uan akaba isa Romin itir gumazamiziba bagha da amadi

²¹ Timoti, na ko ingarir gumazim, a uan akam isa ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ezi Lusius ko, Jason ko, Sosipater, me na ko e ikizir vamira, me uaghan ia bagha akam amadi.

²² Ki Tertius Kraisin ananav, ki uaghan uan akam isa ia bagha anemadi. Ki Polin akaba inigha ia bagha akinafarir kamın da osiri. ²³⁻²⁴ Ezi Gaius uan akam isa, ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Gaiusra, ki Pol ki an dipenimın aven itima, a bar deragha na gami. Egha Siosin mam uaghan Gaiusın dipenimın aven uari akufi. Ezi Erastus nguibar kamın Gavmanın dagiabar garir gumazim, ko en mav Kuartus, aning uan akam isa ia bagha anemadi.*

E Godin ziam fam!

²⁵⁻²⁶ E Godin ziam fam! God gavgavir ekiam ikia, kamaghın a ia damuti ian nighnzir gavgavimın suiragh gavgavigham! Bizir kam, ki an akar aghuim akura, bizir kam uaghan a migei. Akar aghuir ki akurim, a Krais Iesusin akar aghuim, a guizin akar

mogomem, bar fomira azenir avıribar modogha iza, datirighın azenim giri. Guizin akar mogomer kam, Godin akam inigha izir gumazibar osiziriba, da gumazamizibagh amizi, me akar mogomer kam a gıfo. Godin ovengan koghamim, akar gavgavimın kamaghın miğia ghaze, akar mogomer kaba azenim giriti, Kantrin Igharazibar Gumaziba bar dagh foghıva, nighnzir gavgavim Kraisin iki kamaghın an gin mangam. ²⁷ Ezi ki kamaghın ifonge, Krais Iesus e damuti, e Godin ziam fam. Anarira a God, egha a uabira fofoziba bar iti. Kamaghın, e zurara an ziam fi mamaghıra ikiam. Guizbangıra!

16:21: Ap 16:1, 19:22, 20:4 **16:23-24:** Ap 19:29, 1 Ko 1:14, 2 Ti 4:20 * **16:23-24:** (16:23-24) Fofozir gumazir maba uaghan ghaze, akar otevir mam uaghan vezin kamın iti. Akar kam kamakın. En Ekiam Krais Iesusin apangkuvim zurazurara ia ko iki. Guizbangıra. **16:27:** 1 Ti 1:17, 6:16, Ju 25

Akinafarir Faragha Zuim, Pol Korinin Nguibamin itir Sios baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Polin dughiamin, Korin, a nguibar ekiar mam, an Akaian Provinisin iti. A uaghan Grighin nguazimin aven iti. Pol uabi faragha Iesusin akam Korinin nguibam anekunigha, egha sios gamizi a tu. Egha gin Pol me ategha, ghua nguibar igharazibar ingaragha aruima, osimtiziba Korinin sios batifi. Kamaghin amizi, Pol nighnizir aghuiba me daningiva egh men osimtiziba akirasa akinafarir kam osiri.

Pol garima, Korinin itir Kraisin adarazi, men araziba ikufi. Ezi a kamaghin nighnisi, me uan nighnizir gavgavim ategham. Egha a kamaghin men apangkufi. A poroghamiba arazir aghuibar amuasa migei. Egh me Godin Duam amamangatighti, a men daroriba bagh faragh mangan koghti, eghti osimtiziba guizbangira me bativam. A Godin ziam fer arazir aghuim migia, egha uaghan Godin Duam bizir aghuibar me mikeme. Egha gumazir ovengezibav gia ghaze, me ua dikavam.

Bizir kaba, osimtiziba Korin itir darazigh anidi. Ezi me Godin ifongiam gifoghasa Pol akar bar aghuim me gami. Egh men akuraghti, me a gifogham. Akar otevir Kraisin adarazi bar ifongezir mam, a sapta 13in iti. Sapta 13in kam Pol kamaghin men akagha ghaze, igharaz darazigh ifongezir arazim, a bizir bar aghuir God uan gumazamizibagh anidim.

Kraisin adarasi uarira uari adogh uan ziaba fan marki

(Sapta 1-4)

¹ Ki Pol, ki Krais Iesusin aposel. God uabi ifongegha, na gamizi ki aposelin oto. Ki, Kraisin gin zuir gumazim Sostenes ko, ² ga akinafarir kam ia Korinin nguibar ekiamin itir sios bagha an osiri. Krais Iesus ia gamizima, ia a baghavira iti. Egha a ua bagha ia amisevezi, ia a ko poroghav iti. A ia ko, nguazimin itir gumazamizir Krais Iesusin ziamin feba bar, a ia misefe. Krais Iesus, en Ekiam. A men Ekiam, ko uaghan en Ekiam. ³ Ki God ko migia ghaze, God en Afeziam ko en Ekiam Krais Iesus, aning ian apangkuv, egh navir amirizim ia daning.

Pol God minabi

⁴ God, Krais Iesusin ingangarimin tuavimin, ian apangkuvigha, deragha ia gami. Kamaghin ki zurara ia ginighnigha uan God minabi.

5-6 Ki a minabagha ghaze, Kraisin akar e ian mikinizim, a ian navibar ikia gavgafi. Ia Krai ko poroghav itima, God bizir aghiur avirim ia ganingizi, da ia gizifa, kar akam akurir arazir aviriba, ko fofozir guar aviriba. 7 Kamaghin, ia datirighin en Ekiam Krai Iesus azenim giramin dughiam mizuai, egha ia Godin Duam aningizir bizir aghuitam, ia an otevizir puvati. 8 Krai Iesus gavgavim ia daningti, ia gavgavigh mangi, dughiar abuananamin otogham, eghti bizir kuratam en Ekiam Krai Iesus Uamateghamin Dughiamin ian ikian kogham. 9 God uan Otaram Krai Iesus, en Ekiam a ko navir vamira ikiasa ian dia. Eghti God damuasa mikemezi biziba, a bar adar amigham.

Sios bar biaghire

10 Nan adarasi, ki en Ekiam Krai Iesusin ziamin pamtem kamaghin ia gakaghoru, ia bar navir vamira uariv geir migirigiaba iki. Egh ia tintinimin bighiran marki. Ia ikizir vamira, ko nighnizir vamira, ko ifongiar vamira iki. 11 Nan adarasi, Kloen adarazi na migia ghaze, ia adariba uari gami. 12 Ki arazir ia uari adozibar ian tongin itim migei. Marazi kamaghin migei, "Ki Polin

anav." Ezi marazi kamaghin migei, "Ki Apolosin anav." Ezi marazi kamaghin migei, "Ki Pitan anav." Ezi marazi kamaghin migei, "Ki Kraisin anav." 13 Ezi manmakin? Krai ti biaghireghama? Ki Pol ti ian akurvaghasa ter ighuvimin aremez, o? Ia ti nan ziamin rurim iniz, o? Bar puvati!

14 Ian tongin, ki Krispus ko Gaiusra rue, egha gumaziba ua puvati. Kamaghin ki God minabi. 15 Kamaghin amizi, gumazitam kamaghin mikiman kogham, "E Polin ziamin rurim ini." 16 (Guizbangira, ki igharaz darazi uaghan me rue, kar Stefanasin dipenimin itir adarazi. Egha ki fozir puvati, ki ti igharaz darazi uaghan me rues.) 17 Krai gumaziba ruasa na amadazir puvati. Puvati. An akam akunasa na amada. Eghti ki apezeperir migirigiaba ko nguazir kamin itir gumazibar fofozim anekunan kogham. Ki kamaghin damu, egh Kraisin ter ighuvimin ovevem damighti, a mati pura bizim.

Krais, a Godin gavgavim

18 Guizbangira, gumazir ovengamiba ghaze, ter ighuvimin migirigiam, mati migirigiar onganim egha mingariba puvati. Ezi e

1:7: Lu 17:30, Fl 3:20, 2 Te 1:7, Ta 2:13, 2 Pi 3:12 1:8: Fl 1:6, Kl 1:22, 1 Te 3:13, 5:23 1:9: Ais 49:7, Jo 17:21, 1 Ko 10:13, 1 Te 5:24, 1 Jo 1:3 1:10: Ro 12:16, 2 Ko 13:11, Fl 2:2, 3:16, 1 Pi 3:8 1:12: Jo 1:42, Ap 18:24-28, 19:1, 1 Ko 3:4 1:14: Ap 18:8, 19:29, Ro 16:23 1:16: 1 Ko 16:15 1:17: Mt 28:19, Jo 4:2, 1 Ko 2:1, 2:4, 2:13, 2 Pi 1:16 1:18: Ap 17:18, Ro 1:16, 1 Ko 2:14, 15:2, 2 Ko 4:3

gumazamizir God en akur-
vaziba, e fo, ter ighuvimın
mıgırıgıam, a Godın gav-
gavim. ¹⁹ Godın Akınafarım
kamaghın mıgei,

“Kı nıghnızir aghuiba itir
gumazıbar nıghnızim
batueghıva,
egh fofozir gumazıbar
fofozim agıvaghım.”

²⁰ Eghti e manmaghın
nguazir kamın itir gumaz-
ıbar nıghnızir aghuibav
kımam? E manmaghın Judan
Arazıbagh fozir gumazıbar
kımam? E gumazir akaba
uariv sozir arazım bar a
gıfozıba, e manmaghın me
mıkımam? Guızbangıra, God
nguazir kamın itir fofozıbagh
amızıma, da matı mıgırıgıar
onganıba egha mıngarıba
puvatı.

²¹ Godın nıghnızir aghuım
ko an fofozımın, God ka-
maghın fo, nguazir kamın
ıtır gumazamızıba uan
fofozımın tuavımın me
Godın fofozım ınıghan
kogham. Kamaghın, God
tuavır ıgharazır mam men
akuraghasa anemısefe. Kar,
me “mıgırıgıar onganım”
arızır akam, e aneakurı.
Gumazıba akar kam baragha
nıghnızir gavgavım Godın
ıtı, ezi God men akur-
vası. ²² Judaba mırakelbar
ganasa bar gavgafı, ezi

Kantrın Igharazıbar Gumaz-
ıba nıghnızir aghuım ko
fofozım bagha pamtemın
ıngarı. ²³ Ezi e Kraıs ter
ıghuvımın aremezır akam
me mıkırı. Ezi akar kam
Judabar nıghnızımın, matı
bizır me asaghpোরaghirım.
Ezi Kantrın Igharazıbar
Gumazıbar nıghnızım ghaze,
kar mıgırıgıar onganım. ²⁴ Ezi
e gumazamızır God dıazıba, e
Juda ko Kantrın Igharazıbar
Gumazıba uaghara, e fo,
Kraısra a Godın gavgavım ko
Godın fofozım. ²⁵ Nguazımın
ıtır gumazıba kamaghın
nıghnıgha ghaze, “Godın
nıghnızir maba bar onganı.”
Ezi nıghnızir kamra bar gu-
mazıbar nıghnızıbagh afıra.
Ezi me kamaghın nıghnısi,
Godın arazır maba kamaghın
en akakası, God gavgavıba
puvatı. Ezi an arazır kabara
bar gavgavıgha, bar gumaz-
ıbar gavgavım gafıra.

²⁶ Nan adarası, ia dughıar
God ıan dıazım gınıghnıgh.
Ian avırıba faragha, nguazır
kamın itır gumazıbar
damazımın, fofozır gumaz-
ıbar mın ıkezir puvatı. Ezi ıan
avırıba, gavgavıba puvatı.
Egha ıan avırıba, zıar ekiaba
ıtır ananabar otıvızır
puvatı. ²⁷ God kamaghı sua,
a nguazır kamın itır fofozır
gumazıbar amutı, me bar
aghumıshım. Kamaghın,
a garı, gumazır nguazımın

1:19: Aıs 29:14, Jer 8:9 **1:20:** Jop 12:17, Aıs 19:12, 33:18, 44:25, Mt 11:25, Lu 10:21, Ro 1:20-21, 1:28 **1:21:** Mt 11:25, Lu 10:21, Ro 1:20-21, 1:28 **1:22:** Mt 12:38, Mk 8:11, Jo 4:48, Ap 17:18, 17:32 **1:23:** Aıs 8:14, Mt 11:6, Jo 6:60, 6:66, Ro 9:32, 1 Ko 2:14, Ga 5:11 **1:24:** Ro 1:4, 1:16, 1 Ko 1:18, Kl 2:3 **1:25:** 2 Ko 13:4
1:26: Mt 11:25, Jo 7:48, Je 2:1-5 **1:27:** Mt 11:25, Je 2:5

itir gumazibar damazimin nighnizir onganiba itiba, gumazir kabara God me amisefe. God ghaze, a gavgaviba itir gumazibar amuti, me aghumsigham. Kamaghin, gumazir nguazir kamın itir gumazibar damazimin gavgaviba puvatiziba, merara God me amisefe. ²⁸ Egha a nguazir kamın ziaba puvatizir gumaziba ini, kar gumazir me kamaghin migeiba, me bizir kiniba, egha me men aghua. Ezi arazir kamın, God ziar ekiaba itiba ko gavgaviba itibagh amizi, da mati bizir kinibar min iti. ²⁹ Kamaghin amizi, gumazitam Godin damazimin uabi uan ziam fan kogham. ³⁰ God uabi ia gamizi, ia Kraiss Iesus ko poroghav iti. Ezi a Kraiss gamizi, a en nighnizir aghuimin mingarimin iti. Ezi Kraissin ingangarimin, God e gamizima, e Godin damazimin deragha, egha God baghavira iti. Ezi Kraissin ingangarimin, a uam e givezegha, arazir kuramin gavgavimin e firi. ³¹ Ezi Akinafarim mikemezi moghin God kamaghin ifonge, "Tina bar akongeghsi, a God amizir arazibagh nighnigh, da bagh bar akongegh, egh Godin ziam fi."

2

Pol Korinin itir gumaza-

1:29: Ro 3:27, Ef 2:9 **1:30:** Jer 23:5-6, Jo 17:19, 2 Ko 5:21 **1:31:** Jer 9:23-24, 2 Ko 10:17 **2:1:** 1 Ko 1:17 **2:2:** Ga 6:14, Fl 3:8 **2:3:** Ap 18:9, 2 Ko 10:1 **2:4:** Ro 15:19, 1 Ko 1:17, 1 Te 1:5, 2 Pi 1:16 **2:5:** 2 Ko 4:7, 6:7 **2:6:** 1 Ko 1:28, Ef 4:13, Fl 3:15, Hi 5:14

mizibar nighnizir gavgavimin migei

¹ Nan adarasi, ki ia bagha izezir dughiamin, ki Godin akar mogomemin ia migia, egha fofozir gumazibar min akar ekiar guar aviritaba ia mikemezir puvati. ² Ki faraghavira kamaghin nighniki, ki ian tongin ikiamin dughiamin, ki bizir igharazitam ginighnighan kogham. Puvatigham. Ki Kraiss Iesusra nighnighiva, egh uaghan a ter ighuvimin aremezir ovevem ginighnigham. ³ Kamaghin, ki ia ko itir dughiamin, ki guizbangira gavgaviba puvati. Ki atiativa, egha nighaviram agoi. ⁴ Ezi akar ki mikemezim ko akar aghuir ki kunizim, ki nguazir kamın itir fofozim o nighnizibagh etuir akam, ia mikemezir pu. Puvati. God uan Duamin gavgavimin, a ian akazi, ia fo, ki migeir akaba da guizbangira. ⁵ Guizbangira, ki kamagh sua, ian nighnizir gavgavim nguazir kamın itir fofozim gisin ikian kogham. Puvati. Ian nighnizir gavgavim, Godin gavgavimra, a gisin tugham.

Godin Duam nighnizir aghuim ko fofozim e ganidi

⁶ Guizbangira, gumazimizir gavgavigha Godin arazibar gin zuiba, e fofozir aghuim me ganidi. Ezi fofozir me inizir kam, a nguazir

kamin itir fofozim puvati. Egha uaghan a nguazir kamin gumazir dapanibar fofozim puvati, kar gumazir ovengasava amiba. ⁷ Puvati. Fofozir aghuir e ia ganidir kam, a Godin nighnizir mogomem. Fomira, God tighar nguazimin ingaramin dughiamin, a uan fofozir aghuimin a kamaghin ifonge, e an Nguibamin iki, ziar ekiam ko dabirabir aghuim a ko a iniam. Ezi dughiar kamin ikegha iza datirighin an fofozir aghuir kam en modo. ⁸ Ezi, nguazir kamin gumazir dapanitam a gifozir pu. Puvati. Me ti foghava, ziar ekiam itir Ekiam isa ter ighuvim gafughan koghai. ⁹ Ezi e Godin Akinafarimin itir akamin migirigiar kam migei, a kamakin,

“Bizir gumazitam faragha ganizir puvatiziba,
 ko akar gumazitam faragha oraghizir puvatiziba,
 ko bizir gumazitam nighnizimin itir puvatiziba,
 bizir bar aghuir kaba,
 God gumazamizir a gifongeziba bagha dar kiri.”

¹⁰ Bizir kabar migirigiam fomira modo, ezi Godin Duamin ingangarimin God da azenim gatizi, e dar gari.

Godin Duam biziba bar deravira dar gari, egha uaghan Godin nighnizir mogomebar gara fo. ¹¹ Tav gumazir igharazitamin nighnizim gifoghan kogham. Puvati. Gumazir kamin duar an aven itimra fo. Kamaghira, gumazitam Godin nighnizim gifoghan kogham. Godin Duam, a uabira fo. ¹² E nguazir kamin duam inizir pu. Puvati. E God amadazir Duam ini. Eghti tuavir kamin, e bizir aghuir God e ganingiziba, e deraghvira dagh fogham. ¹³ E bizir aghuir kabav gei, ezi en migirigiaba nguazimin itir fofozimin tuavimin otozir pu. Puvati. Godin Duam uabi en sure gamima, e akar kabagh ami. E Godin Duamin akaba isa, Godin Duam itir gumazamiziba akar kaba bigha me geghari. ¹⁴ Ezi gumazir Godin Duam puvatizim, a Godin Duamin bizir aghuiba inighan kogham. Guizbangira, a kamaghin nighnigha ghaze, da bizir onganiba, egha mingariba puvati. Bizir aghuir kaba, da Godin Duamin otifi. Kamaghin amizi, gumazir Godin Duam itiba, merara Godin Duamin bizir aghuir kaba tuisighamin fofozim iti. ¹⁵ Gumazir Godin Duam itim, a biziba bar da tuisisi. Eghti gumazitam, Godin Duam itir gumazimin araziba

2:7: Ro 16:25-26, Ef 3:5, 3:9, Kl 1:26, 2 Ti 1:9 **2:8:** Lu 23:34, Jo 7:48, Ap 13:27, 2 Ko 3:14 **2:9:** Ais 64:4 **2:10:** Mt 13:11, 16:17, Jo 14:26, 1 Jo 2:27 **2:11:** Snd 20:27, Jer 17:9, Ro 11:33-34 **2:12:** Jo 16:13-14 **2:13:** 1 Ko 1:17, 2:4, 2 Pi 1:16 **2:14:** Mt 16:23, Jo 8:47, 14:17, Ro 8:5-7, 1 Ko 1:18, 1:23 **2:15:** 1 Te 5:21, 1 Jo 2:20, 4:1

tuisighiva avegham. ¹⁶ Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Tina Ekiamin nighnizim gifo?

Tina an sure damuam?”

Ezi erara, Kraisin nighnizim en iti.

3

Siosin ingangarir gumazim, a Godin ingangarir gumazim

¹ Nan adarasi, ki gumazamizir Godin Duamin gin zuibav gei moghin ia mikiman kogham. Puvati. Ki gumazamizir navir ghurimin arazibar gin zuibav geir moghin, ki ia migei. Dughiar kamın ia borir iririvibar min ikia, Kraisin arazibar gin zui.

² Ki faragha, mati otem ia ganingi, egha dagher gavgavitam ia daningan ibura. Faraghavira, ki fo, ia tighar dagher gavgavitam iniam. Egha datirighin uaghan, ia kamaghira iti. ³ Ki fo, ia navir ghurimin arazibar gin ghuavira iti. Ia uan aveghbuabar navim ikuvir arazim, ko uarir adoghadozir arazim, da ian ikiavira iti. Arazir ia amir kaba, kar navir ghurimin araziba. Ia dagh amua, egha nguazir kamın itir gumazibar min ami. ⁴ Gumazir mam kamaghin migei, “Ki Polin anav.”

Ezi mav kamaghin migei, “Ki Apolosin anav.” Ezi arazir kamın ia mati nguazir kamın gumaziba.

⁵ Ia deravira nighnigh. Apolos, a tina? Ki Pol, ki tina? Ga ingangarir gumazir kinimning. Ekiam ingangariba isa, vaghvagha ga ganingi. Ezi ingangarir ga amir kabar, ia nighnizir gavgavim Kraisin iti. ⁶ Ki mati, dagher ovizim opari. Ezi Apolos dipam a ganidi. Ezi God a gamima, an aghui.

⁷ Ezi gumazir dagher ovizim oparim, a ziam puvati. Ezi gumazir dipam a ganidim, a uaghan ziam pu. Ezi God daghebagh amima, da aghui, kamaghin a uavira ziam iti.

⁸ Gumazir dagher ovizim oparim, ko gumazir dipam anidim, aning uaghara Godin ingangarir gumazimning. Egh aning vaghvagh uan ingangarir amizibar ivezim iniam. ⁹ Ga uaning inigha Godin ingangarim gami, ezi ia mati an azenim.

Siosin ingangarir gumazim, mati dipenibar ingarir gumazim

Egha ia uaghan mati Godin Dipenim. ¹⁰ God uan apangkuvimin, fofozim na ganingizi, ki mati dipenibar ingarir gumazir fofozir bar ekiam itim. Egha ki dagiaba arizima, gumazir igharazim

2:16: Jop 15:8, Ais 40:13, Jer 23:18, Jo 15:15, Ro 11:34 **3:1:** Jo 16:12, 1 Ko 2:14-15
3:2: Jo 16:12, Hi 5:12-14, 1 Pi 2:2 **3:3:** 1 Ko 1:10-11, 11:18, Ga 5:20-21, Je 3:16
3:4: 1 Ko 1:12 **3:6:** Ap 18:4-11, 18:24-28, 19:1, 1 Ko 1:30, 2 Ko 3:5, 10:14-15
3:7: 2 Ko 12:11, Ga 6:3 **3:8:** Ro 2:6, Ga 6:4-5, MAA 22:12 **3:9:** Mt 13:3-9, Ap 15:4, 2 Ko 6:1, Ef 2:20-22, Hi 3:3-4, 1 Pi 2:5 **3:10:** Ro 15:20, 1 Ko 4:15, 15:10, 1 Pi 4:11, 2 Pi 3:15, MAA 21:14

dagh isin dipenimın ingari. Eghti dipenimın ingarir gumaziba vaghvagh devavira ganıva dipenimın ingar. ¹¹ Ia fo, God Kraıs İesus isa, dipenimın ingarir dagıar faragha atızımın mın anetiğha gıfa. Eghti gumazıtam, dipenimın ingarir dagıar faragha itir ıgharazıtam, uam anerıghan kogham. ¹² Ezi gumazıba dagıar kam gısın dipenimın ingarsı, tarazı tı golin dagıabar an ingaram, tarazı tı silvan dagıabar an ingaram, eghtı tarazı tı dagıar ıvezım bar pın kozıbar an ingaram, eghtı tarazı temebar an ingaram, eghtı tarazı dadabar an ingaram, eghtı tarazı maziar mısıabar an ingaram. ¹³ Eghtı gın, Godın Kotıamın Dughıamın, gumazıba bar, men ingangarıba azenım gıram. Eghtı dughıar kam avır ekıamın mın otoghtı, avır kam men ingangarıbar ısıva vaghvagh da tuisıgham, men ingangarıba deraz, o puvati. ¹⁴ Eghtı gumazır manam dagıar kam gısın dipenimın ingarightı, an dipenım ısıan koghtı, ingangarır gumazır kam ıvezır aghuım inıam. ¹⁵ Ezi ingangarır gumazır manamın dipenım bar ısıghtı, a uan ingangarıbar ıvezım inıghan kogham. İngangarır gumazım uabı ovengan kogham, a matı gumazır

avımın mıseviaghırızım.

Ia Godın Dipenimra

¹⁶ Ia Godın Dipenimra, ezi Godın Duam İan aven itı. İa tı kamaghın fozır puvati? ¹⁷ Godın Dipenım, a ua baghavıram a gınabas. Ezi dipenır kam, kar iarara. Kamaghın, gumazıtam Godın Dipenım gasıghasıghtıma, God gumazır kam gasıghasıgham.

E gumazıbar zıaba fan kogham

¹⁸ İan tav uabı uabı gıfaran markı. Kı ghaze, İan tongın gumazıtam nguazır kamın bizıbagh fogh kamagh nıghnıgham, “Kı fofızır bar aghuım itı,” egh gumazır kam faragh gumazır onganımın mın otogh, gın bar fofızır gumazımın otogh. Kamaghın deragham. ¹⁹ Guızbangıra, nguazır kamın fofızır aghuım, a Godın damazımın matı arazır onganım. Godın Akınafarım kamaghın mıgeı, “Gumazır maba paza gumazır ıgharazıbar amuasa, arazır avırıbagh nıghnısi. Ezi God gumazır kabar arazıbagh amıma, da meraram asıghasısi.” ²⁰ Godın Akınafarım uaghan kamaghın mıkeme, “Ekıam a fofızır gumazıbar nıghnızıbagh fo. A fo, me damuasa nıghnızır bizıba, da otıvan kogham.”

3:11: Aıs 28:16, Mt 16:18, 2 Ko 11:4, Ga 1:7, 1 Pi 2:4-6 **3:13:** Lu 2:35, 1 Ko 4:5, 2 Te 1:7-10, 1 Pi 1:7, 4:12 **3:16:** 1 Ko 6:19, 2 Ko 6:16, Ef 2:21-22, Hı 3:6, 1 Pi 2:5
3:18: Snd 3:7, Aıs 5:21 **3:19:** Jop 5:13, 1 Ko 1:20, 2:6 **3:20:** Sng 94:11 **3:21:** 1 Ko 1:12, 3:4-6, 2 Ko 4:5, 4:15

21 Kamaghin amizi, ia gumazibar ziaba fer arazim atakigh. Biziba bar, ian biziba. 22 Pol, ko Apolos, ko Pita, ko nguazir kam, ko ikirimirim, ko ovevem, ko bizir datirighin itiba, ko gin otivamin biziba, da bar iana. 23 Ezi ia Kraisin adarasi, ezi Kraiss, Godin anav.*

4

Ekiam uabi uan ingangarir gumaziba tuisisi

1 Ia kamagh e ginighnigh, e Kraisin ingangarir gumaziba. Egha Godin akar mogomeba deraghvira dar ganamim ingangarim gami. 2 Eghti gumazitam tavin ingangarir gumazimin iki, egh a uan gumazir ekiamin akaba deraghvira dar gin mangi. 3 Kamaghin amizi, ia nan araziba tuisighsi, o gumazir igharazitaba nan araziba kotin da tuisighsi damuti, kar pura bizim. Ki uaghan uabi uan araziba tuisizir puvati. 4 Guizbangira, ki uan arazir kuratam gifozir puvati. Ki kamaghin mikiman kogham, "Ki gumazir arazir kuraba puvatizim." Puvati, na tuisighamin ingangarim, kar Ekiamin bizimra.

5 Kotiamin Dughiam tighar otivam. Kamaghin amizi, ia gumazir igharazibar araziba tuisighan marki. Ia Ekiam izamin dughiam mizuum. A bizir mitarmemin mueghav itiba inigh angazangarimin dar atigham. Egh a gumaziba bar men navir averiabar itir nighniziba, azenim darigham. Eghti dughiar kamin, God bar vaghvagh e mikim suam, en ingangarim dera, o a ikufi.

Korinba uari uan ziaba fe

6 Nan adarasi, ki ian nighnizibar akurvaghasa, egha Apolos ko ga uaning geghari. Ia ga ginighnigh, egh Godin Akinafarim mikemezi moghin deravira an gin mangi. Egh ia arazir osirizir kamin mirara mangi. Ia akaba batogh uari fiva, gumazir mabar ziaba fiva igharazibar ziaba abinan marki. 7 Namakam, tina gumazir ekiamin ni ati? Ni ti bizir aghuir ni ititam, God dama a inizir puvati, o? Ezi guizbangira, bizir ni itiba, God ni ganingi, ezi ni manmagh sua ni uabi uan ziam fe, mati ni bizir kabagh amizi, da otifi?

3:23: Ro 14:8, 1 Ko 11:3, 2 Ko 10:7, Ga 3:29 * **3:23:** (3:23) 1 Korin 1:12 ko 3:4, Pol kamaghin migei, Korinin siosin itir darazi uari abigha, egha marazi ghaze, e Polin adarasi, ezi marazi ghaze, e Apolosin adarasi. Ezi migirigiar kaba da nguazimin gumazibar nighnizibar gin zui. Korinin siosin itir gumazamiziba deravira Godin nighnizim gifogh, egh kamaghin mikim suam, Pol bar enanav, ezi Apolos bar enanav. Pol ko Apolos ko bizir igharaziba sara, me ingangarir gumazibar min iki, Korinin siosin akurvagh egh me damuti, me guizin Kraisin adarazir min otivam. Kamaghin, God me ginaba. 2 Korin 3:1-9in gan. **4:1:** Lu 12:42, 1 Ko 3:5, 2 Ko 6:4, Ta 1:7, 1 Pi 4:10 **4:2:** Lu 12:42 **4:4:** Jop 9:2, Sng 143:2, Snd 21:2, Ro 4:2 **4:5:** Ro 2:1, 2:29, 1 Ko 3:8, 2 Ko 5:10, MAA 20:12 **4:6:** Ro 12:3, 1 Ko 1:12, 3:4, 3:21 **4:7:** Jo 3:27, Ro 12:6, Je 1:17, 1 Pi 4:10 **4:8:** MAA 3:17, 3:21

⁸ Guisi, ia ti biziba bar izivaghama? Ia ti biziba bar izivagha deraghavram apia? Ia ti e gafiragha atrivibar otivighama? A dera, ki mamagh sua, ia guizin atrivibar ikitima, e ia ko uaghan atrivibar ikiam. ⁹ Ki ghaze, puvati. Nan nighnizimin, God ti e aposelba isa, danganir bar gin itimin e ati. E mati gumaziba me kotin aven ghaze, e aremegham, egh me nguazir kamın itir enselba ko gumazamiziba bar, men damazimin e misueghti, e aremegham. ¹⁰ E Kraisin ziam fer arazim bangin, e gumazir onganibar min iti. Ezi ia Krai ko poroghav ikia, egha ia fofozir gumazibar min iti. E gavgaviba puvati, ezi ia bar gavgafi. E ziaba pu, ezi ia ziar ekiaba iti. ¹¹ Bar fomira iza datirikin, e mitiriaba sara iti, ezi kuariba puv en piri, ezi e korotiar biaghreziba azui. Ezi me tintinibar e misosi. Ezi e deravira danganitam gaperazir puvati. ¹² E uari uan dafaribar ingangarir bar osimtizibagh ami. Me pazava e migei, ezi e deragh me damuasa Godin azangsisi. Me arazir kurabar e gami, e pura nimira ikia osimtiziba ateri. ¹³ Me akar bar kurabar e migei, e akar aghuaribar men akaba ikarvasi. E mati bizir kurar gumaziba

makuniziba. Gumazibar damazibar e mati bizir kurar bar miziriziba. E kamaghira ikia iza datirikin.

Korinba Polin arazibar gin mangasa a ifonge

¹⁴ Ki akar kam, ia damuti ia aghumsighasa an osirizir puvati. Ki kamagh sua, ia mati nan boribara. Egha ki ian nighnizibar amuti ia deragh foghasa. Kamaghin, ki akar kam osiri. ¹⁵ Gumazir bar avirim ia ko ikiam maraghe, Kraisin arazibar ian akurvagh, ia geghuf, a pura bizim. Ia afeziar vamira iti. Ki akar aghuim inigha ia bagha iza ia ganingizi, ia Krai Iesus ko poroghav iti. Kamaghin, ki ian afeziamin min oto. ¹⁶ Kamaghin ki ia gakaghori, ia nan arazibar gan, dar gin mangi. ¹⁷ Bizir kam bagha, ki Timoti ia bagha anemada. A nan otarimin min iti, ezi ki bar a gifonge. An Ekiamin ingangarim deragha an gari. Ki kamaghin ifonge, a nan arazir ki Kraisin poroghav ikia amir arazibar gun ia mikimam. Arazir kabara, ki zurara nguibaba bar dar ghua, siosba bar dar men sure gami. Eghti, Timoti arazir kabar ia mikim, ian nighnizibar amuti, da dikavam.

¹⁸ Ian marazi ghaze, ki izi ian ganan kogham, egha me akaba batogha uan

4:9: Ro 8:36, 1 Ko 15:30-31, 2 Ko 6:9, Hi 10:33 **4:10:** Ap 26:24, 1 Ko 1:18, 3:18
4:11: Ap 23:2, Ro 8:35, 2 Ko 11:23-27, Fl 4:12 **4:12:** Sng 109:28, Mt 5:44, Ap 18:3,
 1 Ko 9:14-15, 1 Te 2:9, 2 Te 3:8, 1 Ti 4:10 **4:13:** Kra 3:45 **4:15:** Ap 18:11, Ga 4:19,
 Je 1:18 **4:16:** 1 Ko 11:1, Fl 3:17, 1 Te 1:6, 2 Te 3:9 **4:17:** Ap 19:22, Fl 2:19-22
4:19: Ap 18:21, 19:21, 1 Ko 16:5, 2 Ko 1:15, 1:23, Hi 6:3

ziaba fe. ¹⁹ Ezi puvati. Ekiam ifueghtima, ki ia bagh zuamira izam. Egh ki izeghamin dughiamin, ki gumazir uan ziaba feba, ki men akaba baraghsi izan kogham. Puvati. Ki izi foghasa, me gavgavir manam iti. ²⁰ Guizbangira, God Bizibagh Ativamin Arazim, kar pura migirigiar kinimin bizim puvati. Kar gavgavir ekiam itir bizim. ²¹ Ezi ki manmaghin damuasa ia ifonge? Ki ia misoghamin aghorim inigh ia bagh izasa, ia ifonge? Ki uan navim ia daningiva, egh ian asughasugham?

Kraisin adarazi arazir kurar men tongin otiviba akir

5

(Sapta 5-6)

Gumazamiziba tintinibar uari isava akuir arazim, Korinin siosin aven iti

¹ Ki kamaghin eghaghaniba baraki, gumazamiziba tintinibar uari isava akuir arazim ian tongin oto. Kar arazir bar kuram. Egha a, Krais gifozir puvatizir gumaziba amir arazir kuraba, bar dagh afira. Arazir kam kamakin, gumazir mam uan afeziamin amuim koma akui. ² Egha ia manmaghin ghaze, ia bar pin ikia, marazi gafira? Ia ti arazir uan ziaba fer kam atakigh, egh azi. Egh gumazir arazir kurar kam gamizim,

ia a batueghtima, a ua ia ko ikian kogham. ³ Guizbangira, ki uan nivafizimin ian saghon iti, egha ki uan duam ia ko iti. Egha mati, ki guizbangira uabi ia ko ikia, gumazir arazir kurar kam gamizimin arazim tuisigha gifa. ⁴ Egha ki kamaghin migei, ia en Ekiam Iesusin ziamin, ia uari akuvaghti, en Ekiam Iesusin gavgavim, ko nan duam uaghan, ia ko ikiti, ⁵ ia gumazir kam isi, Satanin dafarim datighti, an nivafizim ikuvigham. Ekiam Izamin Dughiamin, God gumazir kam in duamin akurvaghsi, ia kamaghin damuam.

Korinba gumazir arazir kuram gamim batokegh

⁶ Ia uari uan ziaba fe, kar arazir aghuim puvati. Ezi manmakin? Ia ti fozir pu, yisin muziarim, a bret damuamin flaua bar a gamima, a bui? ⁷ Kamaghin, ia yisin ghurimin min arazir kuraba bar da batokegh, egh zuegh, mati bretin igiar yisba puvatizimin min iki. Ezi ki kamaghin fo, ia yis puvatizir bretin min iti. Ia fo, God Israelbagh Itazir Dughiam Ginighnizir Isar Ekiam, an adiarim gamigha gifa. Me, mati Isar Ekiam bagha sipsip isa ofa gami moghin, me Krais isa sipsipin min a misoghezi, an areme. ⁸ Kamaghin amizi,

en araziba, gumazir Isar Ekiar kam damuasava amir arazibar min mangi. Egh uan arazir kuraba batuegh, mati me Isar Ekiar damuasa uan dipenibar yisin ghuriba isa, da makuri. Egh arazir zuruzim ko guizin akamin gin mangam, eghti arazir kam mati Bretin igiar yis puvatizim.*

9 Akinafarir igharazir ki ia bagha faragha osirizimin, ki kamaghin ia mikeme, "Ia gumazamizir tintiniba uari bakia akuiba, me ko ikian marki." 10 Ki, ia bar nguazir kamin gumazir arazir kurar kabagh amibar ataghraghasa, migeir puvati. Ki, gumazamizir tintinibar uari bakiaava akuiba, ko gumazir igharazibar biziba bagha naviba dikaviba, ko gumazir igharazibar biziba okeiba, ko gumazir marvir guabar ziaba feba, ki dav geir pu. Puvati. Ia gumazamizir kabanang bar me ataghraghsi, ia bar nguazir kamin ikian kogham. 11 Ki osirizir akar kam, an mingarim kamakin: Gumazir Kraisin adarazir aven iti tam arazir kurabagh amua, gumazamizir uari bakiaava akuir arazim gami, o gumazir igharazibar biziba bagha navim dikafi, o marvir

guabar ziaba fe, o akar kuraba uari gasir arazim gami, o dipar onganiba api, o gumazir igharazibar biziba okei, ia gumazir kam ko ikian marki. Puvati. Ia uaghan gumazir kamaghin amim ko daghebar aman kogham.

12 Ezi manmakin? Ki ti Kraisin adarazir azenan itir gumazamiziba tuisizir ingangarim iti? Bar puvati. Ezi Kraisin adarazir aven itir gumazamiziba tuisizir ingangarim, a ian ingangarimra. 13 Azenan itir gumaziba, God uabi men araziba tuisigham. Ezi Godin Akinafarim kamaghin mikeme, "Ia gumazir kurar ian tongin itim batokegh."

6

Kraisin adarazi uarira uari kot darighan marki

1 Ian tongin tav osimtizitam Kraisin adarazir mavin ikia, tizim bagha Godin gumazamiziba ategha ghua Godin gin zuir puvatizibar damazimin a isa kot garisi? Ia arazir kam gamua aghumsizir puvati, o? 2 Ia ti kamaghin fozir puvati? E Godin gumazamiziba, e nguazimin itir biziba bar, da tuisigham. Egh ia guizbangira gin nguazir kamin biziba tuisighamin fofozim iki, egha datirighin

* **5:8:** (5:6-8) Ves 6in ikegha ghua ves 8in tuzir migirigiam, God Israelbagh Itazir Dughiam an arazibagh nighnigha, Judaba amir arazibav gei. Ni Kisim Bek 12:3-21in ganigh, egh 13:5-7in gan. An arazir kaba bar dagh amizima, da Kraisin adarazir dabirabimin nedazim oto. **5:9:** Mt 18:17, 2 Ko 6:14, Ef 5:11, 2 Te 3:14 **5:10:** Jo 17:15, 1 Ko 1:20, 10:27 **5:11:** Mt 18:17, Ro 16:17, 2 Te 3:6, Ta 3:10, 2 Jo 10 **5:12:** Mk 4:11, 1 Ko 6:1-4, Kl 4:5, 1 Te 4:12, 1 Ti 3:7 **5:13:** Lo 13:5, 17:7, 21:21, 22:21-24 **6:2:** Dan 7:22, Mt 19:28, MAA 2:26, 3:21, 20:4

ia manmagh sua osimtizir muziarir kaba uarir tongin ia da tuisighamin fofoziba puvati? ³ Ia ti kamaghin fozir puvati? E enselbar araziba tuisigham. E kamaghin damuva, e guizbangira nguazir kamın osimtiziba tuisighamin fofozim iti. ⁴ Kamaghin amizima, osimtizitam ian tongin otoghtima, tizim bagh ia osimtizir kam tuisighamin ingangarim isava, siosin azenan itir darazigh anidi? ⁵ Ia aghumsighasa, ki kamaghin migei. Ki ghaze, ti ian tongin, gumazir fofozim ititam ikia mati, egha Kraisin adarazir tongin osimtiziba tuisighamin fofozim iti. ⁶ Ezi mamagh sua, Kraisin adarasi uari isava, gumazir nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizibar damazimin ghua uari isa kot garis.

⁷ Ia Kraisin adarasi, ia osimtiziba uari ikia, uari isa kotin zui, ezi ian arazir kam kamaghin e gamizi e fo, Kraisin arazir ia gin zuim, ia anetakis. Manmagh sua ia me ateghti, me paza ia damuan ia aghua? Manmagh sua ia me ateghti, me pura ian biziba inian ia aghua? ⁸ Egha ia arazir aghuir kabar gin mangan aghua. Puvati. Ia uari paza me gamua men biziba pura da isi. Egha arazir kamra, ia uaghan uan adarazigh ami.

⁹ Gumazamizir arazir

kurabagh amiba, God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangan kogham. Ia ti kamaghin fozir puvati? Ia uari uan navibagh ifaran marki. Gumazamizir tintinibar uari isava akuiba, ko gumazamizir marvir guabar ziaba feba, ko poroghamiba uari bakeir arazim gamiba, ko gumazir uarira uari isa akua arazir aghumsizibagh amiba, ¹⁰ ko okimakiar gumaziba, ko gumazir igharaz darazir biziba bagha navim dikaviba, ko dipar onganiba apiba, ko akar kuraba uari gasir arazim gamiba, ko gumazir pura igharazibar biziba uari bagha da isiba, gumazamizir kamaghin amiba bar, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikian kogham. ¹¹ Fomira ian marazi kamaghin ike. Ezi God ia ruegha, ia gamizi, ia an gumazamizibar otifi. Ia, Ekiam Krai Iesusin ziam ko en Godin Duamin gavgavimin, God ia gamizi, ia an damazimin derazir gumazamizibar otifi.

En nivafiziba, da Godin Duamin Dipenimin min iti

¹² Gumazir maba kamaghin migei, "Bizitam nan suirazir puvati, kamaghin ki biziba bar dar amuam." A Guizbangira, egh ni uaghan nighnigh, bizir maba nin dabirabimin akurvazir puvati. Guizbangira, ki firighiri biziba bar dar

amuam. Egh ki bizitam ateghti a na damighi, ki an ingangarir gumazimin min ikian kogham. ¹³ Gumazir maba ghaze, "Dagheba, da navim bagha itir biziba, ezi navim, a dagheba isir bizim." Akar kam guizbangira, ezi God bizir kamning viraram aning a givagham. Eghti en nivafiziba, gumazamiziba uari bakia akuir arazim bagh ikian kogham. Puvati. En nivafiziba, Ekiam bagh ikiva, an ingangarim damuam. Ezi Ekiam en nivafizibar gara dar akurvasi. ¹⁴ God uan gavgavimin Ekiam gamizi, a ua dikafi, egh uaghan en nivafizibar amighi e ua dikavam.

¹⁵ Ia ti kamaghin fozir puvati? Ian nivafiziba, da Kraisin nivafizir akuaba. Kamaghin amizima, ki ti Kraisin nivafizir akua tam inghiva, amizir arazir kurabagh amimin nivafizim ko porogham, kar arazir aghuim? Bar puvati! Ki kamaghin damighan kogham! ¹⁶ Gumazim arazir kurabagh amir amizim ko porogha, a ko aning nivafizir vamiram oto. Ia ti kamaghin fozir puvati? Godin Akinafarim kamaghin mikeme, "Aning, nivafizir vamiram otogham." ¹⁷ Eghti gumazitam Ekiam ko porogh, egh a ko Duar vamiram otogham.

¹⁸ Ia zurara arazir gumazamizir uari bakiaava akuimin ari mangi, an saghon iki. Arazir kurar igharaziba, gumaziba dagh amima, da nivafizimin azenan otifi. Ezi gumazitam, gumazamiziba tintinibar uari ko akuir arazim gamigha, a uabi uan nivafizim gasighasisi. ¹⁹ Ia ti kamaghin fozir puvati? Ian nivafiziba, da Godin Duamin Dipenimin min iti. God uan Duam isa ia ganingizima, a ian aven iti. Ia uarira uari bagha itir puvati, ia God bagha iti. ²⁰ God ivezir bar ekiamin ia givese. Kamaghin amizima, ia uan nivafiziba isi, God daning an ziam fi.

Pol poroghamir arazimin akam migei

7

(Sapta 7)

Pol poroghamibar arazimin azangsiziba ikarvasi

¹ Ki datirighin migirigiar ia akinafarimin osiriziba ikarvaghasa. Gumazim poroghamim gamizir puvati, a dera. ² Gumazamizir uari bakia akuir arazim, bar ekevima, kamaghin gumaziba bar, vaghvagh amuimin iki, eghti amiziba bar, vaghvagh pamin iki. ³ Pamin nivafizim, kar an amuimin bizim, ezi gumazim

6:13: Ro 14:17, 1 Ko 6:15, 15:19-20, Kl 2:22-23, 1 Te 4:3-7 **6:14:** Ro 6:5, 6:8, 8:11, 1 Ko 15:20, 2 Ko 4:14, Ef 1:19-20 **6:15:** Ro 12:5, 1 Ko 12:27, Ef 4:12, 4:16, 5:30
6:16: Stt 2:24, Mt 19:5, Ef 5:31 **6:17:** Jo 17:21-23, Ro 8:9-11, Ef 4:4 **6:18:** Ro 1:24, 6:12-13, 1 Te 4:3, Hi 13:4 **6:19:** Ro 14:7-8, 1 Ko 3:16, 2 Ko 6:16 **6:20:** 1 Ko 7:23, Ga 3:13, Fl 1:20, Hi 9:12, 1 Pi 1:18-19 **7:1:** 1 Ko 7:8, 7:26 **7:3:** Kis 21:10, 1 Pi 3:7

an anogoroghan kogham. Kamaghira, amuimın nıvafızım, kar an pamın bizım, ezi amuım an anogoroghan kogham. ⁴ Amızım uabı, uan nıvafızım gativan kogham. Puvati, an pam a gatıfa. Kamaghıra, gumazım uabı, uan nıvafızım gativan kogham. Puvati, an amuım a gatıfa.

⁵ Gua poroghamning, gua akırım ragh uaning gası uaningın aghuaghuagh, egh uan nıvafızımning uaningın anogoroghan marki. Gua God ko mikımsı, vırara ifongegh uaning mikım suam, ga dughiar otevimın uan nıvafızımning anogoregham, arazır kam dera. Egh arazır kamın girara, gua ua uaningın porogh. Gua kamaghın damuan koghti, Satan gua gifarsı, gua gakaghonti, gua uan nıvafızımın agoroguem dikabınıva avegh, irıgham.

⁶ Akar kı ia mikemezır kam, kı pura ian amamangarısı. Kı akar gavgavım ia ganıdır puvati. ⁷ Kı kamagh sua, gumazamızıba bar nan mın pura odıarıbar kı. Ezi God vaghvagha gavgavım isa, gumazamızıba vaghvagha me ganıngı. Gumazır mam, gavgavır mam itı, ezi gumazır ıgharazır mam, gavgavır ıgharazır mam itı.

⁸ Gumazıba ko amızır odıarbar itıba, ko amızır men paba arıghırezıba, kı kamaghın mıgeı, me nan mın odıarımın kıtı, a dera. ⁹ Nı

uan nıvafızımın agorogem dikabınamın gavgavım puvatıghıva, nı amuımın kı, o pamın kı. Nı odıarımın kıtıma, nıvafızır agoroguem bar nın ekeveghti, nı gumazamızıba pura tintınıbar uarı ko akur arazım bagh bar kıuvıgham.

¹⁰ Poroghamıba, kı akar gavgavır kam ia ganıdı, kar nan akam puvati, kar Ekıamın akam. A kamakın: Amızım uan pam ataghraghan kogham. ¹¹ Egh amızım uan pam ategh, a pura kı. Puvatıghtıma, a uamategh uan pam bagh mangıva a ko navır vamıra kı. Eghtı gumazım uaghan uan amuım a batoghan marki.

¹² Ezi, gumazır ıgharazır maba, kı kamaghın me mikımasa, akar kam Ekıamın akam puvati. Kı uabı kamaghın me mıgıa ghaze, Kraısın adarazır tavın amuım, nıghnızır gavgavım Kraısın ikıan kogh, egh amızır kam a ko kısı bar ifongeghti, gumazır kam a batoghan kogham.

¹³ Eghtı Kraısın adarazır amızıtamın pam, nıghnızır gavgavım Kraısın ikıan kogh, egh gumazır kam a ko kısı bar ifongeghti, amızır kam anetaghraghan marki. ¹⁴ Gumazır nıghnızır gavgavım Kraısın itır puvatızım, amızır nıghnızır gavgavım Kraısın itım ko poroghti, arazır kamın God

a damuti, a God baghavira itir gumazimin otogham. Ezi amizir nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizim, gumazir nighnizir gavgavim Kraisin itim ko poroghti, arazir kamın God a damuti, a God baghavira itir amizimin otogham. Me kamaghın amizir puvatizi, men boriba ti Godın damazimin zuezir puvatighai. Ezi datirighin men boriba God baghavira itir boriba.

¹⁵ Ezi nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizitav, nighnizir gavgavim Kraisin itir tav ataghraghsi, a dera. A mar anetakigh. Arazir kam otoghti, pam o amuir nighnizir gavgavim Kraisin itim, datirighin poroghamir arazir kam aning ikirarighan kogham. Aning firiaghiri. Ia fo, God navir amirizimin ikiasa en dia. ¹⁶ Ni amuim, ni manmaghin fogh, egh uan pamın akuraghtima, a nighnizir gavgavim Kraisin ikiam? Ni kamaghın fozir puvati. Ezi ni pam, ni manmaghin fogh, egh ni uan amuimin akuraghtima, a nighnizir gavgavim Kraisin ikiam, o puvatigham? Ni uaghan fozir puvati.

E ikirimirir God e bagha in-abazimin moghin ikiam

¹⁷ God vaghvagha e bagha inabazir ikirimirim isa, e ganingi. Kamaghın, e devavira ikirimirir kamın aven daruam. Eghiva e ikirimirir

God faragha en diazim, e an ikiva kamaghira daruam. Ki zurara arazir kam siosba bar men sure gami. ¹⁸ Gumazir mam, me an mikarzir mogomem atughti, eghti gin God an diaghti, a uan duar kurim mongan marki. Eghti gumazitam, me an mikarzir mogomem atughan koghti, eghti gin God an diaghti, a uan mikarzir mogomem aghoran marki. ¹⁹ Mikarzir mogomem atuz, o anetuzir puvati, aning pura bizim. Godın arazibar gin zuir arazim, a bizir ekiam. ²⁰ E bar moghira, dughiar God en diazimin, manmaghin itir ikirimirim e faragha an iti, e ikirimirir kamra ikiam. ²¹ Ni ti fomira ingangarir gumazir kinim o ingangarir amizir kinimin itima, God nin dia? Ni bizir kamın osıman marki. Eghti tuavir ni firighrighamin tam ikıtima, ni tuavir kamın gin mangi. ²² Gumazim ingangarir gumazir kinimin itima, God an dia, ezi a datirighin Ekiamın gumazimra. An Ekiamın damazimin firiaghrigha, ua ingangarir gumazir kinimin min itir puvati. Kamaghira, gumazim firiaghrigha itima, God an diazi, a datirighin Kraisin ingangarir gumazir kinimin min iti. ²³ God bar ıvezir ekiamın ia gıvese, kamaghın amizi ia gumazibar ingangarir gumazir kinibar min ikian marki. ²⁴ Nan adarasi, manmaghin

itir ikirimirim e an itima, God en dia, eghti ikirimirir kamra e an aven daru God ko porogham.

Pol akam isa odiarir gumazamizibagh anidi

²⁵ Ekiam gumazamizir odiarir mikimamin akatam na ganingizir puvati. Ezi ki uan nighnizimin gin mangi mikimasa. Ia fo, Godin apangkuvimra na gamizi, ki guizin akam akurir gumazimin oto. ²⁶ Ki dughiar kamin osimtizir ekiabar gara ghaze, ia kamaghira iti moghira iki, kamaghin dera. ²⁷ Ni amuimin iti, ni anetaghrahshi tuaviba burian marki. Ni odiarimin iti, ni poroghamim damusi nighnighan marki. ²⁸ Ni amimin iki, kar arazir kuram puvati. Ezi amizir igiam pamin iki, kar arazir kuram puvati. Guizbangira gumazamizir poroghamibagh amiziba, nguazimin itir osimtiziba me bativam. Ki osimtizir kaba, ia bativan ki aghua.

²⁹ Nan adarasi, ki kamaghin ia migei, dughiar bar otefe. Ezi dughiar kamin tugh mangiva, poroghamibagh amizir gumaziba, me gumazir amibar itir puvatizi moghin iki. ³⁰ Ezi gumazir aziba, me azi puvatizi moghin iki. Eghti gumazir bar akongeziba, me akongan marki. Eghti gumazir bizibagh iveziba, me biziba puvatizi moghin

iki. ³¹ Ezi nguazimin biziba bagha ingarir gumaziba, me bizir kaba bagh pamtem nighnighan marki. E fo, dughiar ruarim puvati, eghti nguazir kam ko an itir biziba bar givagham.

³² Ki kamaghin ifonge, nguazir kamin navir osimtiziba tintinibar ian nighnizibagh ekuan marki. Odiarir gumazim, a mighigha Ekiamin bizibagh nighnisi. An Ekiam ifongezir arazibar amuasa. ³³ Ezi poroghamim gamizir gumazim, a mighigha nguazir kamin bizibagh nighnisi. A uan amuim ifongezir arazibar amuasa. ³⁴ Ezi a kamaghin nighnizir pumuning a getui. Amizir igiaba ko odiarir amiziba, me mighigha Ekiamin bizibagh nighnisi. Me uan duaba ko nivafiziba bar da isi God daning, egh God baghivira ikiasa. Ezi poroghamim gamizir amizim, a mighigha nguazir kamin bizibagh nighnisi. A uan pam ifongezir arazibar amuasa.

³⁵ Ki ian akuraghti ia deragh ikiasa akar kam gami. Ki ian anogoroghasa nighnizir puvati. Ki kamagh sua, ia zurara arazir aghuibar gin mangi, Ekiamin ingangarim damu. Bizitizim pura tintinimin ian nighnizibagh ekuan ki aghua.

³⁶ Gumazitam kamaghin nighnigh suam, ki amizir igiar me na bagha inabazim,

arazir aghuiba a gamir puvati. Egha a bagha nighnigha, uan nivafizimın agoroguem dikabinamin gavgavim puvati. Ezi a gari, tuaviba ua puvati. Eghti kamaghın a uan ifongiamın gin mangi, aning uaning iki. An arazir kuram gamir puvati. ³⁷ Eghti gumazitam uabın gavgavigh, egh avighan kogh, egh uan nivafizimın agoroguem dikabinıva, egh uan nighnizimın suam, ki amizir igiar me na bagha inabazimın ikian kogham, egh ga pura odiarimn-ıngın ikiam, arazir kam dera. ³⁸ Kamaghın, gumazir poroghamim gamizim, an arazir aghuim gami. Ezi gumazir odiarimın itim, bar arazir aghuim gami.*

³⁹ Amizitamın pam ikivıra ikiti, amizir kam a ko porogh mamaghıra iki. Eghti an pam aremeghti, datırighın a firiaghırı. A ua gumazitamın ikisi, tavın iki. Eghti a ikiamın gumazim, nighnızir gavgavim Ekiamın iki. ⁴⁰ Ki uabi kamaghın nighnisi, an odiarimın ikıva, kamaghın a bar akuegham. Ki nighnisi, Godın Duam nan iti, ezi ki akar kabav gei.

Me marvir guabar ofa gamir asıziba, Kraisin adarazi dar amam, o puvati?

8

(Sapta 8-10)

Pol asızir me isa marvir guabar ofa gamıav gei

¹ Ki datırighın asızir me marvir guabar ofa gamua apir arazimın mikımasa. Gumazir maba ghaze, “E bar, fofozim iti.” Akar kam guızbangıra, fofozir kinim, gumazamizibagh amıma, me uarıra uan ziaba fe. Ezi gumazir ıgharazibagh ifongezir arazim, a gumazamizibagh amıma, men nighnızir gav-gavir Kraisin itim bar gav-gafi.* ² Gumazitam suam, a bizıba bar dagh fo. Ti puvati, an fofozim apengara iti. ³ Ezi gumazir God gifongezim, God bar a gıfo.

⁴ Ezi, asızir me marvir guabar ofa gamua apir arazimın, ki a mikımasa. E fo, marvir guam, a guızın bizim puvati, a nedazir kinim. Godın avırıba puvati. Godın bar vamıra iti. ⁵ Guızbangıra, bizir avırıba me “god” dagh arısı, egha bizir avırıba me “ekiam” dagh arısı. Da guızın

* **7:38:** (7:38) Grighın akam ves 36in ghua 38in tuzim, deragha bigha migeir puvati. **7:39:** Ro 7:2-3, 2 Ko 6:14 **7:40:** 1 Ko 7:25, 1 Te 4:8 **8:1:** Ap 15:20, 15:29, Ro 14:3, 14:10, 14:14, 1 Ko 10:19 * **8:1:** (8:1) Polın Dughiamın, nighnızir gavgavim Kraisin itir puvatızir gumazıba asızıba isa, marvir guabar dipenıbar ghua dav sogha, marvir guabar ofa gami. Egha me gin asızir kaba isa maketin ghua da amadi. Ezi nighnızir gavgavim Kraisin itir darazi, bizir kam bagha Polın azangsisı, me asızir kamaghın amızıbar amam, o puvatıgham? **8:2:** 1 Ko 13:8-9, 13:12, Ga 6:3, 1 Ti 6:4 **8:3:** Nah 1:7, Mt 7:23, Ga 4:9 **8:4:** Lo 4:35, 4:39, 6:4, Ais 41:24, 1 Ko 10:19, Ga 4:8, Ef 4:6, 1 Ti 2:5 **8:6:** Mal 2:10, Jo 1:3, Ap 17:28, Ro 11:36, 1 Ko 12:6, Ef 4:5-6, Fl 2:11

overiam o nguazimîn iti, da pura biziba. ⁶E Godin vamîra iti, a God Afeziam. A biziba bar dar mingarim, ezi e an gumazamizibar mîn iti. Ezi Ekiar vamîra iti, a Krai Iesus. A biziba bar dar ingarigha, egha e gamima, e angamra iti.

⁷ Ezi gumazir maba bizir kabagh fozir puvati. Marazi fomîra marvir guabar arazibar gin ghue, kamaghin amigha, datirighin asizir me apir kaba, me ghaze, kar marvir guabar guizin ofa. Men nighniziba kuiaghrezir puvatigha egha gavgavizir puvati, ezi me asizir kaba apava ghaze, me derazir puvatizir arazim gami.

⁸ Guizbangira, daghem e damighti, e bar Godin boroghira mangan kogham. E daman koghti, bizir kam e damighti, e Godin damazimîn ikuvighan kogham. Egh e damiti, bizir kam uaghan e damighti, e Godin damazimîn deravira ikian kogham.

⁹ Ia deravira ganigh. Ia kamaghin fo, dagher tizir ia ifongezim, ia pura aneremam. Ezi gumazamizir nighnizir gavgavir muziariba itiba, ian arazir ia amir kamîn ganiva, arazir kuramîn aven mangam.

¹⁰ Ni gumazir fofozim itim, ni marvir guabar dipenimîn mangi asizibar amiti, eghti gumazir nighniziba

kuiaghrezir puvatigha gavgavizir puvatiziba, izi nin ganti, eghti nin arazir kam gavgavim an navim a danighti, me uaghan asizir me marvir guabar ofa gamibar amam. ¹¹ Ezi nin arazir kamîn, nin fofozim gumazir nighnizir gavgavir muziarim itim gasighasigham. Kar, nin anav, Krai uaghan a bagha areme. ¹² Ia oragh. Krai sin adarazi, men marazi, men nighniziba kuiaghrezir puvatigha gavgavizir puvati. Ezi ia arazir kurar kam me gamua egha men nighnizir gavgavibagh asighasisi, egha arazir kamîn ia mati arazir kuram Krai gami. ¹³ Kamaghin, dagher manam nan aveghbuam damuti, eghti an arazir kuramîn aven mangiti, kamaghin ki tong uam asizitam rameghan kogham. Ki uan aveghbuam damuti, an arazir kuramîn aven mangan, ki aghua.

9

Pol aposelin ingangarimîn ivezim isir puvati, egha bar akonge

¹ Ia nan gan fogh, ki gumazir firighirizim! Ki guizbangira aposelin mam! Egha ki uabi Iesus en Ekiam, ki an ganigha gifa. Egha ki Ekiamîn ingangarim gamima, ezi nan ingangarimîn a ia gamizima,

ia Kraisin adarazir otifi!
 2 Marazi ghaze, ki aposel puvati. Ezi ia fo, ki aposel. Ia Kraisin adarazir otivigha, egha a ko poroghav iti, ezi bizir kam kamaghin ian aka, ki guizin Ekiamin aposel.

3 Gumazir maba nan araziba tuisigha, akam na gasi. Ezi ki kamaghin ua bagha me ikarvasi. 4 A ti kamaghin derazir puvati, e aposelba uan ingangarim bagh, ivezim in min dagheba ko dipaba iniam? Guizbangira, e da iniam. 5 A ti kamaghin derazir puvati, e amubar ikiva, me ko tuavir saghuiabar mangam, mati aposelin igharaziba, ko Ekiamin aveghbuar doziba, ko Pita amizi moghin? Are, arazir kam uaghan dera. 6 Ga ti Barnabasra, uan ingangarimin ivezim isir puvatigha, egh uan ikirimirim bagh dagiar ingangarim damuam, eghti aposelin igharaziba ti puvatigham? Puvati, e bar moghira ingangarimin ivezim iniam.

7 Gumazir manam midorozir gumazimin ingangarim gamua, uabi ua bagha dagheba buri? A guizbangira, da burir puvati. Gumazir manam ua bagha azenim oparigha, egha an dagheba isir pu? Puvati, an ada iniam. Gumazir manam sipsipbar gara, egha a uabi dar oteba apir pu? Puvati, an ada api.

8 Ia suam, ki ti nguazir kamingumazibar nighnizibar gin ghua migirigiar kam gami. Puvati. Moses Osirizir Araziba uaghan kamaghin mikeme. 9 Moses Osirizir Arazibar aven a kamaghin mikeme, "Bulmakau raizin iniba tuir dughiamin, ia an akam ikeghiva, a damisi an anogoroghan marki." God ti bulmakaubagh nighnigha migirigiar kam gami, o? Puvati. 10 An e ginighnigha migirigiar kam gami. Guizbangira, gumazir azenim bagha nguazim abizim, ko gumazir raizin inim amisevim, aning fo, aning uan ingangarimin daghetam iniam. Kamaghin e fo, migirigiar kam, en migirigiam.

11 E Godin Duamin bizir aghuariba ian tongin da opari. Eghti ia nivafizimin akurvazir bizibar en akurvaghti, kamaghin ti deragham? Are, arazir kam dera, e oparizir bizibar dagheba iniam. 12 Ia igharaz darazi amamangarighiti, me ia da biziba iniam, egh ia zurara en amamangarighitima, e biziba iniam. Eghti bizir ia e ganidiba, me ganidir biziba, dagh afiragham.

Ezi bizir e ia da ini- amiba bar, e da isir puvati. Kamaghin e osimtizir aviriba ateri. E Kraisin akar aghuimin tuavim apiran aghua, kamaghin e da isir

puvati. ¹³ Ia fo, gumazir Godin Dipenimin ingangarim gamiba, me Godin Dipenimin dagheba isi. Ezi gumazir ofa gamir danganimin ingangariba, me gumazamiziba ofa gamir asizir naba isa da api. Ia ti kamaghin fozir puvati? ¹⁴ Kamaghira, Ekiam migirigiar kam e ganingi, gumazir akar aghuim akuriba, me gumazamizir akar aghuim barazibar dafarimin, men nivafizimin akurvazir biziba iniam.

¹⁵ Ezi arazir Ekiam damuasa mikemezim, ki uabi a gamir puvati. Egha datirighin uaghan, ki ian bizitam iniasava akar kam osirir puvati. Bar puvati. Ki ti aremeghti, ia bizitam na daningam. Arazir ki amim, ki a bagha bar akonge, egha gumazitam anegivan ki bar aghua. ¹⁶ Ki akar aghuim akuniva, egh ki uabi uan ziam fi bar akongeghan kogham. Puvati. Akar aghuim akurir ingangarim, kar Ekiam na ganingizir ingangarim. Ki akar aghuim akunan kogh, egh ki bar ikuvigham.

¹⁷ Ki uabi uan ifongiamin gin mangi ingangarir kam damuva, egh ki an ivezim iniam. Puvati. Ekiam ingangarir kam na ganingizi, ki a gami. ¹⁸ Kamaghin, ki ivezir manam iniam? Ki akar aghuim akura iniasava amir biziba, ki da isir puvati. Ki

pura akar aghuim gumazamizibav kınasa, bar akonge. Ezi bar akongezir arazir ki isir kam, a mati nan ivezimra.

Pol gumazamiziba bar men ingangarir gumazimin min iti

¹⁹ Ki firiaghrigha iti, egha gumazitamın ingangarir gumazimin itir puvati. Egha ki uan ifongiamin gumaziba bar men ingangarir gumazimin min oto. Ki gumazir avirim uam me inigh, Kraisin adarazir aven izasa. Kamaghin, ki men ingangarir gumazim min iti. ²⁰ Ezi dughiar ki Judaba ko itim, ki me iniasa, kamaghin ki Judabar arazibar gin zui. Ki uabi Moses Osirizir Arazibar apengan itir puvati. Egha ki Moses Osirizir Arazibar apengan itiba iniasa, kamaghin ki men damazimin, ki Moses Osirizir Arazibar apengan itir gumazimin min iti. ²¹ Kamaghira, ki Kantrin Igharazibar Gumaziba, me iniasa. Kamaghin, ki me ko ikia, mati Kantrin Igharazibar Gumazimin min iti. Egha ki kamaghin amua, Godin arazim ataghizir puvati. Guizbangira, ki Kraisin arazimin apengan ikiavira iti. ²² Ki gumazir nighnizir gavgavir muziariba itiba, me iniasa. Kamaghin, ki men damazibar, ki gavgaviba puvatizir gumazimin

9:14: Mt 10:10, Lu 10:7, Ga 6:6, 1 Ti 5:17 **9:15:** Ap 18:3, 20:34, 2 Ko 11:10, 1 Te 2:9 **9:16:** Jer 20:9 **9:17:** 1 Ko 3:8, 3:14, 4:1, Ga 2:7, Kl 1:25 **9:18:** 1 Ko 7:31, 10:33, 2 Ko 4:5 **9:19:** Mt 18:15, 20:26-27, Ga 5:13, 1 Pi 3:1 **9:20:** Ap 16:3, 18:18, 21:20-26 **9:21:** Ro 2:12-14, 1 Ko 7:22, Ga 2:3, 3:2, 5:13 **9:22:** Ro 11:14, 15:1, 1 Ko 10:33, 2 Ko 11:29

min iti. Ki gumazir guar aviriba, men marazi ini-asa, egha tuavir aviriba buri. Kamaghin ki pura tintinimin gumaziba bar men arazibar min zui. ²³ Ki fo, Ekiam gin bizir aghuiba isi, gumazamizir nighnizir gavgavim akar aghuimin itiba, me daningam. Ki kamagh sua, ki uaghan bizir aghuir kataba me ko da iniam. Bizir kam bagha, ki Iesusin akar aghuim damuti a gavgavasa, kamaghin ki ingangarir kabagh ami.

E pamtem ivemari ivezim iniam

²⁴ Gumazir ivemariba, me bar ivemari, egha vamira ivezim isi. Ia ti kamaghin fozir puvati? Ia uaghan pamtem ivemari egh ivezim iniam. ²⁵ Eghti gumazitam ivemarimin faragh otoghsi, nivafizimin ifongiam dikabin, egh ivezim inisi pamten ingar. Ivezir a isir kam, a zurara ikian kogham. Ezi ivezir e iniasa amim, a zurara ikiam. ²⁶ Kamaghin amizi, ki mati gumazim pamtem ivemara tintinimin garir puvatizim. Egha mati misozir gumazim deragha misogha, egha pura agharim makurir puvatizim. ²⁷ Puvati.

Ki uan nivafizim misogha a dikabirima, a nan apengan iti. Ki kamaghin aghua, ki akar aghuim gumazamizir igharazibav kimiva, egh ki gin ivezim inighan kogham.

10

Ia ifavariba ko akaghoriba bagh gan ia ua iregham

¹ Nan adarasi, ia kamaghin foghasa ki ifonge. Mosesin dughiamin, en ovaviba bar ghuariar God tuavimin men akakazimin apengan iti. Ezi me bar deravira Retsin Dipam abigha ghue. ² Egha me bar ghuariam ko ongarimin rurim ini, ezi rurir kam me gamizima, me Mosesin gin aruir gumazamizibar otifi. ³ Egha me bar moghira dagher God me ganingiziba ame. ⁴ Egha me bar moghira dipar God me ganingiziba ame. God dagiar me ko aruim gamizima, ezi dipam an ikegha otivaghirima, me aneme. Ezi dagiar kam, a Kraisi uabi.* ⁵ Ezi God gumazamizir kabar aviriba, men arazibagh ifongezir puvati. Kamaghin, God me misuagharigha, men kuaba pura tintinimin danganir dipaba puvatizimin pura da kavamangi.

9:24: Ga 5:7, Fl 2:16, 3:14, 2 Ti 4:7, Hi 12:1 **9:25:** Ef 6:12, Fl 3:14, 2 Ti 2:4-5, 4:8, Je 1:12, 1 Pi 1:4, 5:4, MAA 2:10 **9:27:** Ro 6:18-19, 8:13, 13:14, 2 Ko 13:5-6, Kl 3:5 **10:1:** Kis 13:21-22, 14:22-29, Nam 9:18, Neh 9:12, Sng 78:13 **10:3:**

Kis 16:35, Neh 9:15, 9:20, Sng 78:24 **10:4:** Sng 78:15 * **10:4:** (10:4) Akinafarir Mosesin ingangarimin gun migeiba, da migirigiar otevir pumuning iti, aning Israelba dipam dagiamin a inizir arazim geghari. Mam, Kisim Bek 17:1-7in iti, ezi mam Namba 21:1-13in iti. Judabar marazi ghaze, migirigiar otevir kamning dagiar vamiram eghari. Dagiar kam Israelbar gin danganir me aruiba bar dagh arui. **10:5:** Nam 14:16, 14:29-30, Sng 106:26, Hi 3:17, Ju 5 **10:6:** Nam 11:4, 11:34, Sng 106:14, 1 Ko 10:11

⁶ Ezi arazir me amizir kaba, da mati nedaziba, e dar ganigh ua men min bizir kuraba bagh naviba dikavan kogham. ⁷ Ia marvir guabar ziaba fan marki, mati men marazi amizi moghin. Godin Akinafarim kamaghin migei, "Me apiagha dagheba ko dipaba amegha, gin dikavigha ghua ighiar kurabagh ami." ⁸ E gumazamiziba uari bakiava akuir arazim damuan kogham, mati men marazi amizi moghin. Ia fo, dughiar vamiran, men 23,000in gumazamiziba ariaghire. ⁹ E Krais bizitam damusi a gakaghonan kogham, mati men marazi amizi, kuruzir kuraba me givima me ariaghire. ¹⁰ Egh ia God gimoman marki, mati men marazi amizi, Ovevemın Ensel iza me misoghezi me ariaghire.

¹¹ Bizir me batozir kabanagh, da mati nedaziba, eghti gumazir igharaziba dar ganam. God kamaghin ifonge, a nighnizim e datirighin itir gumaziba danighti, e deraghvira uari bagh ganam. Kamaghin amizi, gumaziba fomira eghaghanir kaba Godin Akinafarimin e bagha da osiri. Dughiar e itir kam, kar nguazim givamim dughiar abuananam.

¹² Kamaghin, gumazitam

suam, ki tugha gavgafi, a deragh gan, egh iran marki. ¹³ Osimtizir ia bativiba, da osimtizir kabanagh da gumaziba bar me batifi. Ezi God uan akar dikirizimin gin ghua, egh osimtizir ian gavgavibagh afirazi tam ateghti, a ia batoghan kogham. Osimtiziba ia batoghti, God ian akuraghshi tuavim damigham. Tuavir kam kamakin: a ia damighti, ia tuivigh gavgavigham, eghti osimtizir kam ia abiraghan kogham.

E God ko marvir guam virara aningın ziaba fan kogham

¹⁴ Kamaghin, nan namakaba, ia marvir guabar ziaba fer arazimin saghon iki. ¹⁵ Ia fofoziba iti, kamaghin ki ia migei. Ia uari nan akaba tuisigh. ¹⁶ Itarir kam Godin bizir aghuiba an iti, ezi e a bagha God minabi, egha e an wainin dipam apir dughiamin an e gamima, e bar moghira uari inigha Kraisin ghuzimin posi. Ezi bretin e bizir kam, e anepir dughiamin, an e gamima, e bar moghira uari inigha Kraisin nivafizimin posi. ¹⁷ Bretin rubuzir vamira iti, ezi e bar moghira uari inigha bretin rubuzir kamnaghram api, kamaghin e gumaza-

10:7: Kis 32:6, 1 Ko 10:14 **10:8:** Nam 25:1-18, Sng 106:29, MAA 2:14 **10:9:** Kis 17:2, 17:7, Nam 21:5-6, Lo 6:16 **10:10:** Kis 16:2, Nam 14:2, 14:29, 14:37, 16:41-49, 1 Sto 21:15, Hi 3:11, 3:17 **10:11:** Ro 15:4, 1 Ko 10:6, Fl 4:5, Hi 10:25, 10:37, 1 Pi 4:7, 1 Jo 2:18 **10:13:** Jer 29:11, 1 Ko 1:9, 2 Pi 2:9 **10:14:** 2 Ko 6:17, 1 Jo 5:21 **10:16:** Mt 26:26-28, Mk 14:22-24, Lu 22:19-20, Ap 2:42, 2:46 **10:17:** Ro 12:5, 1 Ko 12:27, Ef 4:16

mizir aviriba, e nivafizir vamira iti.

18 Ia Israelbar arazim ginighnigh. Me alta gisin tuezir asiziba apir dughiamin, me uari inigha ofa God ganidi.†

19-20 Ki kamaghin migeir puvati, asizir me isa ofan min marvir guaba ganidiba, da bizir ekiam, o marvir guaba da bizir ekiaba. Puvati, da pura biziba. Guizbangira, ki kamaghin migei, bizir Godin ziam fer puvatizir darazi ofa gamiba, me da isa duar kuraba ganidi. Me God bagha ofa gamir puvati. Egh ia uari inigh duar kuraba ko poghan, ki aghua. 21 Ia Ekiamin itarim ko duar kurabar itarimning viraram aningin daman marki. Egh ia Ekiamin dagher dakozim ko duar kurabar dagher dakozimning viraram aningin daman marki.

22 E ti Ekiam damighti, an navim ikuvigham? O, e ti ghaze, en gavgavim ekeveggha, Ekiamin gavgavim gafiras? Bar puvati!

E zurara Godin ziam fam

23 Marazi ghaze, “God en amamangarigha ghaze, e biziba bar dar amuam.” Ezi e amir bizir maba deravira en akurvazir puvati. Marazi

ghaze, “God en amamangarigha ghaze, e biziba bar dar amuam.” Ezi e amir bizir maba, e Kraisin adarazi, gavgavim e ganidir puvati. 24 E uarira uarir akurvaghsi, nighnighan kogham. Puvati, e igharaz darazir akurvaghsi nighnigham.

25 Asizir me maketin amadir manaba, ia dar ami. Ia navir averiamin nighnizir aviribar amu, tintinimin azangsighan marki, a deragh o a ikufi. Puvati.‡ 26 E fo, Godin Akinafarim ghaze, “Nguazir kam ko an itir biziba bar, da bar moghira Ekiamin biziba.”

27 Eghti gumazir nighnizir gavgavim Iesusin itir puvatizitam, ia ko damisi ia mikimti, eghti ia ifongegh, a ko mangi. Dagher manam a ia danighti, ia pura anere-mam. Ni navir averiamin nighnizir aviribar amu, pura tintinimin azangsighan marki egh suam, dagher kam deras, o a ikufi. 28 Eghti gumazitam ia mikim suam, “Dagher kaba, me da isa, marvir guabar ofa gami.” Eghti ia gumazir ia mikemezim bagh nighnigh, egh daman marki. Ia ua paza damuan marki. 29 Ia paza uarir amuasa, ki ia migeir puvati. Ki gumazir igharazir

10:18: Wkp 7:6, 7:15 † **10:18:** (10:18) Grighin akamin, vezin kam deragha nigirigiam a bighizir puvati. **10:21:** Lo 32:38, 2 Ko 6:15-16 **10:22:** Lo 32:21, Ese 22:14 **10:23:** 1 Ko 6:12 **10:24:** Ro 15:1-2, 1 Ko 13:5, Fl 2:4, 2:21 ‡ **10:25:** (10:25) Dughiar mabar me asiziba marvir guabar ofa gamua, egha gin da isa ghua maketin da amadi. Ezi Pol kamagh migei, Kraisin adarazi maketin ivezizir asizibagh nighnigh osiman marki, egh suam, me dar amegh, egh me paza damigham. Puvati. Me dar amam. **10:26:** Kis 19:5, Lo 10:14, Sng 24:1 **10:27:** Lu 10:8 **10:28:** 1 Ko 8:7 **10:29:** Ro 14:16

kamnagh migei, A ua suam, ia pazav ami.

Eghti gumazitam kamaghin azangsigham, tizim bagh ki gumazir igharazimin nighnizimin gin mangiva, bizir ki damuamim, ki a damuan kogham?[§] ³⁰ Ki God minabagh damiti, gumazir igharazitam tizim bagh migirigiar kurabar nan dagher ki God minabazir kabav kimam?

³¹ Kamaghin amizi, ia dagheba api, o ia dipaba api, o ia bizir igharazibagh ami, ia ziar ekiam God daningsi, bizir kaba bar dar amu. ³² Ia Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba ko Kraisin adarazigh nighnighiva, egh me damuti, me arazir kuramin iran marki. ³³ Ki amir arazibara, ia dar gin mangi. Ki kamagh sua, God gumazamiziba bar men akurvaghasa. Kamaghin, ki ifonge, ki amir araziba bar, da me damighti, me dagh ifuegham. Ki uabi uabin akurvaghasa amir puvati, ki gumazir igharazibar akurvaghasa

11

ami. ¹ Ia nan arazibar gin mangiva, mati ki Kraisin arazibar gin zui moghin.

Pol Godin Duam anidir bizir aghuiba

§ 10:29: (10:29) Grighin akam vezin kamin migirigiam deravira anebighazir puvati. **10:30:** Ro 14:6, 1 Ti 4:3-4 **10:31:** Kl 3:17, 1 Pi 4:11 **10:32:** Ro 14:13, 1 Ko 8:13, 2 Ko 6:3, 1 Ti 3:5 **10:33:** Ro 15:2, 1 Ko 9:20-22, 10:24 **11:1:** 1 Ko 4:16, Ef 5:1, Fl 3:17, 2 Te 3:9 **11:3:** Stt 3:16, 1 Ko 3:23, 15:27-28, Ef 5:23, 1 Pi 3:1, 3:5-6 **11:7:** Stt 1:26-27, Je 3:9

ko Godin ziam fer arazir aghuibav gei.

(Sapta 11-14)

Pol dapaniba aver arazimin migei

² Ia zurara na ginighnigha, egha migirigiar ki isa ia ganidiba, pamtem dar suisi. Kamaghin amizi, ki ghaze, ia arazir bar aghuim gami.

³ Egha ki kamagh sua, ia uaghan migirigiar igharazir mam gifogh, a kamakin: Kraiss, a gumaziba bar men dapanim, ezi gumazim uan amuimin dapanim, ezi God Kraisin dapanim. ⁴ Ezi

gumazim uan dapanim avaragha God ko migei, o Godin akam azenim garigha, gumazir kam a uan dapanim Kraiss, aghumsizim a ganidi.

⁵ Ezi amizitam uan dapanim avaraghan koghiva, God ko mikimam, o Godin akam azenim darighiva, a uaghan uan pam, aghumsizim a daningam. Amizir kamaghin amim, amizir bar uan dapanim gisezim, aning uaghara aghumsizim anidi.

⁶ Eghti amizim uan dapanim avaraghan koghiva, a uan dapanarizim apirighti an otefegh. A uan dapanarizim otiv, o bar a gisan aghumsigh, egh a uan dapanim avaragh.

⁷ Gumazim Godin nedazimin min ikia, Godin ziar ekiam ko gavgavim akakasi, kamaghin a uan dapanim avan marki.

Ezi amizim, gumazimın ziar ekiam ko gavgavim akakasi.

⁸ God amizimın nivafizimın gumazimın ingarizir puvati. A gumazimın nivafizimın amizimın ingari. ⁹ Egha God amizimın akurvaghasa nighnigha, gumazimın ingarizir puvati. A gumazimın akurvaghasa nighnigha, amizimın ingari. ¹⁰ Egh enselba amizir kam gansi, kamaghın amizir kam uan dapanim avaraghti, e bar fogh suam, a Godın ingangarim gami.*

¹¹ E datirighın Ekiam ko porogha fo, amiziba uari baghavıra itir puvati, ezi gumaziba uari baghavıra itir pu. Puvati. Amizim gumazimın akurvazim, ezi gumazim amizimın akurvazim. ¹² Faraghavıra God gumazimın nivafizimın amizimın ingari. Kamaghıra, datirighın gumazim amizimın nivafizimın otifi. Ezi God uabi, biziba bar dar mingarim.

¹³ Ia uari akar kam tuisigh, amizim uan dapanim avaraghan kogh, God ko mikimti, arazir kam dera? ¹⁴ Nguazir kamın gumazimizibar arazim, kamaghın en aka, gumazimın dapanarızim ruaraghti, a kamaghın derazir puvati. ¹⁵ Eghti amizimın dapanarızim ruaraghti, kar an adiarir

aghuarim. Guizbangıra, God dapanarızir ruarim an dapanim avasa a ganingi.

¹⁶ Eghti gumazitam nan migirigiar kaba adoghsi, a deravıra kamaghın fogh, e arazir igharazitabar gın zuir puvati, ezi Godın siosba uaghan arazir igharaziba itir puvati.

Korinba Ekiam Ginighnızir Isamin Dughiam, arazir aghuim gamir puvati

¹⁷ Ki datirighın arazitabar ia mikemeghtima, ia dar gın mangam. Ki gari, dughiar ia uari akuva Godın ziam fem, arazir aghuim otivir pu. Puvati, arazir ia amim, mong derazir puvati. Kamaghın, bizir ki ia mikimamim, ki ia fe moghın migirigiatam damuan kogham. ¹⁸ Ki faraghavıra kamaghın ia mikimasa, ki kamaghın oraki, dughiar ia Godın ziam fasa uari akuviba, ia uari abigha uari adosi. Ezi ki mong nighnızir gavgavim migirigiar kamın iti. ¹⁹ (Ki kamaghın fo, ia uari abigh, egh deravıra foghasa, ian gumazimizir manaba guizin God ifongezir arazibar gın zui.) ²⁰ Egha ia Godın ziam fasa uari akuvir dughiam, ia ghaze, ia Ekiam Ginighnızir Isam api. Egha ia guizbangıra anepir puvati. ²¹ Ia damasava

11:8: 1 Ti 2:13 * **11:10:** (11:10) Grighın akam vezin kamın deravıra bigha migeir puvati. Gumazir maba kamaghın nighnisi, Pol ghaze, amiziba uan dapaniba aver puvatigha, egha Godın akam azenim garisi, ezi arazir kam mati me gumaziba ziar ekiam me ganıdi. Kamaghın me uan dapaniba aviti, me bar fogh suam, amiziba Godın ingangarim gami. **11:18:** 1 Ko 1:10-12, 3:3 **11:19:** Lo 13:3, 1 Jo 2:19

amigha, ian marazi vaghvagh faraghavira uari bagha dagheba isa da api. Ezi kamaghin marazi mitiriaba sara itima, marazi pamtemin dipar onganiba apava ongani.²² Manmaghin ami? Ia ti dagheba ko dipaba apir dipeniba puvati? Ia ti ghaze, Godin sios, a pura bizim? Egha ia izava dagheba puvatizir aveghbuabagh amima, me aghumsisi. Ki manmaghin ia mikimam? Ki ti ia amir arazim bagh ian iziam fiti, ia bar akongegham? Puvati. Bizir kam bagha, ki ian ziam famin akar aghuitamin ia mikiman kogham. Bar puvati.

Ekiam Iesus bret ko wainin dipam aposelbagh aningi

(Matyu 26:26-29 ko Mak 14:22-25 ko Luk 22:14-20)

²³ Akar ki ia mikemezim, kar Ekiamra na ganingi. Akar kam kamakin: Dimagarir Judas Iesus isava apanibar agharim gatizimin, Iesus bret inigha,²⁴ egha God minabagha anebigha ghaze, "Kar nan nivafizim, ki ian akurvaghasa anenidi. Ia kamaghin damuva, na ginighnigh."²⁵ Me amegha givazi, a wainin itarim inigha, kamaghiram ami. A kamaghin migei, "Wainin itarir kam, an Akar Dikirizir Gavgavir Igiam, ki uan ghuzimin a gamua gavgavim

a ganidi. Ia anemamin dughiamin, ia anemiva na ginighnigh."²⁶ Iesusin akar kam kamaghira en aka, zurara dughia ia bretin kam, ko wainin itarir kam ramiva, ia Ekiamin ovevem in gun mikim, mangi dughiar a uamategh izamimin tugham.

E deravira uan naviba tuisighiva Ekiam Ginighnizir Isam ramam

²⁷ Eghti gumazitam Ekiamin bret o an wainin itarimin apir dughiamin, an arazir aghuitam damuan koghti, kamaghin an arazir kurabar Ekiamin ghuzim ko nivafizim gami.²⁸ Gumazim faragh deraghvira uan navim tuisighiva, egh bretin kam ko wainin itarimin dami.²⁹ Kamaghin gumazitam Ekiamin nivafizimin mingarim gifoghan koghiva, bret ko wainin itarimin damiva, a uabi paz uabi damuam, eghti God ivezir kuram a daningam.³⁰ Bizir kam baghavira gumazamizir ian tongin itir aviriba gavgavim puvatigha, ariava egha marazi ariaghire.³¹ Ezi e deravira uari uan naviba tuisigh damiva, egh e osimtiziba inian kogham.³² Ekiam kamaghin ifonge, e nguazimin itir gumazamiziba ko ovengan kogham. Egha kamaghin an en arazir kuraba akirasa osimtiziba e ganidi.

11:22: Je 2:5-6 **11:23:** Mt 26:26, Mk 14:22, Lu 22:19 **11:25:** Kis 24:6-8, Jer 31:31-34, Sek 9:11, Hi 8:8-13 **11:26:** Jo 14:3, Ap 1:11, 1 Te 4:16, MAA 1:7 **11:27:** Nam 9:10, 9:13, Jo 6:51, 6:63-64, Hi 10:29 **11:28:** Mt 26:22, 2 Ko 13:5, Ga 6:4
11:31: Sng 33:5, 1 Jo 1:9 **11:32:** Sng 94:12-13, Hi 12:5-6, 12:11

33 Kamaghin amizi nan adarazi, dughiar ia Ekiam Ginihñizir Isam ramasa uari akuvamimin, ia igharaz adaraziv zuam. 34 Ian tav mitiriam an aghitima, a uan dipenimin damegh. Kamaghin ia uari akuvir dughiamin, God ivezir kuram ia daningan kogham. Migirigiar maba ikiavira iti, ki izi ian ganamin dughiamin, da akiram.

12

Pol Godin Duam aningizir bizir aghuir guar aviribav gei

1 Nan adarasi, ki datirighin deravira Godin Duam aningizir bizir aghuibar ia mikimasa. 2 Ia kamaghin fo, ia fomira Kraisin adarazir otivizir puvatizir dughiamin, biziba tintinimin ia getuima, ia migei puvatizir marvir guar kaba pura dar gin zui. 3 Kamaghin amizi, ia kamaghin foghasa ki ifonge, Godin Duam gumazitam in ikitima a kamaghin mikemeghan kogham, "Jesus, a ikufigh." Ezi uaghan Godin Duam puvatizir gumazitam kamaghin mikemeghan kogham, "Jesus, an Ekiam."

4 Godin Duam bizir aghuir guar aviribagh ami, egha Duar kamra ada nidi. 5 God bagha ingarir tuavir guar aviriba iti, ezi e Ekiar kamra bagha ingari. 6 Ingangarim

gamir arazarazir aviriba iti, ezi Godin vamirara gavgavim ko fofozim bar gumazamizibagh anidima, me ingangarir kabagh ami.

7 Godin Duam gumazamiziba vaghvagher men aven uan ingangarim akakasi, egh tuavir kam in a gumazamiziba bar men akurvagh. 8 Gumazir mam, Godin Duam akar nihñizir aghuiba itim mikimasa gavgavim a ganidi. Egha gumazir igharazim, Duar kamra akar fofozim bar izivazim mikimasa gavgavim a ganidi. 9 Duar kamra, nihñizir gavgavim ikiasa gavgavim gumazir mam ganidi. Egha Duar kamra, arimariar gumaziba amuti, me ghuamaghamin gavgavim gumazir igharazim ganidi. 10 Egha igharazitav, a mirakelbagh amir gavgavim a ganidi. Egha igharazitav, a Godin otivir akabar gun migeir gavgavim a ganidi. Egha igharazitav, a duaba tuisighamin gavgavim a ganidi. Egha igharazitav, Godin Duamin otivir mizer guar aviribav kimamin gavgavim a ganidi. Egha igharazitav, a mizer kabagh ighavkinamin gavgavim a ganidi. 11 Duar vamira, anarira bizir kaba bar dagh ami. A uabi ifongez i moghin, bizir aghuarir mam isa gumazir mam ganiga, egha

12:2: Sng 115:5-7, Hab 2:18-19, 1 Ko 6:11, Ef 2:11-12, 1 Pi 4:3 12:3: Mt 16:17, Mk 9:39, 2 Ko 3:5, 1 Jo 4:2-3 12:4: Ef 4:4, Hi 2:4, 1 Pi 4:10 12:5: Ro 12:6-8, Ef 4:11 12:7: 1 Ko 14:26, Ef 4:7, 1 Pi 4:10-11 12:8: 1 Ko 13:2, 2 Ko 8:7 12:9: Mt 17:19-20, 1 Ko 13:2, 2 Ko 4:13, Je 5:14 12:10: Ap 2:4, Ro 12:6, 1 Ko 14:5, 14:29, 1 Jo 4:1 12:11: Ro 12:4-8, 1 Ko 7:7, 2 Ko 10:13, Hi 2:4

ua bizir igharazir aghuir mam isa, gumazir igharazim ganidi.

E bar moghira, e mati nivafizir vamiran akuaba

¹² Gumazir nivafizir vamira, egha an akuar aviriba iti. Ezi akuar avirir kaba, nivafizir vamiran poro. Ezi Kraiss uaghan kamaghira. ¹³ Ezi, Duar vamira bar moghira e ruezi, e nivafizir vamiran min iti. E Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, ko ingangarir gumazir kiniba ko firiaghrezir gumaziba, Godin Duam bar moghira e gamizi, mati gumamazir aviriba uari inigha dipar itarir vamiran api moghin, e uari inigha Godin Duam ko poro.

¹⁴ E fo, nivafizim an akuar vamira puvati, an akuar aviriba iti. ¹⁵ Eghti suem suam, "Ki dafarim puvati, egha ki nivafizimin akuam pu," puvati, suem a nivafizimin akuar mam. ¹⁶ Eghti kuarim suam, "Ki damazim puvati, egha ki nivafizimin akuam pu," puvati, kuarim a nivafizimin akuar mam. ¹⁷ Eghti nivafizim bar moghira damazimra, a manmaghin oragham? Egh nivafizim bar moghira kuarimra, a manmaghin bizibav ghuriabar amuan? ¹⁸ Ezi guizin nivafizim kamaghin puvati. God an akuaba a uabi ifongezi moghin, vaghavagha bar da isa an

poke. ¹⁹ Nivafizim an akuar vamira ikiva, kamaghin a guizin nivafizim puvati. ²⁰ Ezi nivafizim a kamaghin puvati. Nivafizim akuar aviriba iti, egha da bar nivafizir vamiran poke.

²¹ Eghti damazim kamaghin dafarimin mikiman kogham, "Ni ikian koghti, ki uabira deravira ikiam." Eghti dapanim uaghan kamaghin suem mikiman kogham, "Ni ikian koghti, ki uabira deravira ikiam."

²² Puvati. Nivafizimin akuar maba, e dav gia ghaze, da gavgaviba puvatigha egha da pura biziba, eghti da ikian koghti, nivafizim deraghvira ikian kogham. Bar puvatigham. ²³ Egha nivafizimin akuar maba, e dav gia ghaze, da derazir puvati. Egha e bar deravira da asii. Egha nivafizimin akuar e aghumsiziba, e bar deravira da ave. ²⁴ Egha nivafizir akuar igharaziba, e da ave puvati, da pura iti. God bar deravira nivafizimin akuaba ingarizi da bar uari akufa. Egha kamaghin nivafizir akuar iziaba puvatizibagh amizi, da uaghan ziar ekiaba iti. ²⁵ God kamaghin ifonge, nivafizimin akuaba uari abighan kogh, egh bar uari inigh uarir akurvaghsi nighnigham. ²⁶ Kamaghin amizi, nivafizimin akuatam mizazim inighti, nivafizimin akuaba uaghan bar mizazim iniam. Eghti

nivafizimın akuatam ziar ekiam inighti, nivafizir akuar igharaziba uaghan a ko bar akongegham.

²⁷ Ia bar moghira Kraisin nivafizim. Egha ia vaghavagh an nivafizimın akuaba. ²⁸ Egha God siosin ingangarim damuasa, faragha aposelbav sefe, egha aposelba gin an otivir akabar gun migeir gumazamizibav sefe, egha men gin God ifongezir arazibar igharaz darazir sure gamir gumazamizibav sefe. Egha uaghan mirakelbagh amir gumazamiziba ko, gumazir arimariabagh amima, da ghuamaziba ko, gumazamizir igharaz darazir akurvaziba ko, siosin ingangaribar amuasa gumazamizibav gia ingangariba vaghvagh me ganidiba ko, Godin Duamin otivaghbirir mizebav geir gumazamizibav sefe. ²⁹ Ezi manmakin? Me ti bar aposelbar ingangarim damuam? Me ti bar Godin otivir akabar gun migeir ingangarim damuam? Me ti bar gumazamizibar sure gamir ingangarim damuam? Me ti bar mirakelbagh amir gavgavim ikiam? ³⁰ Me ti bar arimariabar amuti da ghuamaghamin gavgavim ikiam? Me ti bar Godin Duamin otivaghbirir mizebav

kıam? Me ti bar mizer kabagh ighavkınamin fofozim ikiam? Bar puvati, me bar vaghavagha ingangariba iti. ³¹ Ia Godin Duam anidir gavgavir faragha zuiba ia da inisi, bar ifongegh. Eghti ki datirighin arazir faraghavira itim, ki ian akagham.

13

E gumazamizir igharaziba bar me gifuegham

¹ Ki enselba migeir mizeba o nguazimın itir gumazibar akabav geir fofozim ikıva, egh ki igharaz darazi ifongeghan koghti, da pura bizim. Ki mati dibıarımın min pura nıdi, egha belon min pura tıngazi. ² Eghti God gavgavim na danighti, ki an otivir akabar gun migeir gavgavim ikıva, egh Godin nıghnızir mogomebagh fogh, egh fofozir avırıba bar ikıva, eghti nan nıghnızir gavgavim bar ekevegh na damuti ki mıghsıaba munamangamin gavgavim ikiam. Eghti ki igharaz darazıgh ifongeghan koghıva, ki mati pura bizim. ³ Ki bizir itıba bar da isi onganarazıbar anıghıva, egh uaghan uan nivafızim ateghti, me nan suıragh nan nivafızim avımın na daboroghti, eghti ki igharaz darazıgh ifongeghan koghti,

12:27: Ro 12:5, Ef 1:23, 5:30, Kl 1:24

12:28: Ap 13:1, Ro 12:6, Ef 2:20, 4:11-12

12:31: 1 Ko 14:1

13:2: Mt 17:20, 21:21, Mk 11:23, Lu 17:6, 1 Ko 12:8-10, 12:28

13:3: Mt 6:2

* **13:3:** (13:3) Grıghın akamın akınafarır ghurıba bar vezın kamın mıgrıgıaba da uaghara zuir puvati. Akınafarır maba akar kam iti, "ki uaghan uan nivafızim ateghti, me nan suıragh nan nivafızim avımın na daboroghti, ki aremegham." Ezi maba akar kam iti, "Me nan suıragh na gekuıgh mangıtıma, ki zıar ekıam inıam."

nan arazir kaba tong bar nan akuraghan kogham.*

4 Gumazir igharaz darazigh ifongezim, arazir kaba an iti. A zuamira atarir puvatigha, arazir aghuibar gumaziba bar me gamua, egha igharaz darazir biziba bagha navim ikuvir puvatigha, a uabi uan ziam fer puvati. 5 Gumazir kam, an akaba batozir arazim gamir puvatigha, egha uabi uabi ginighnizir puvatigha, egha zuamira navim isir puvatigha, egha an arazir kurar me a gamibagh nighnighavira itir puvati. 6 An arazir kuraba bagha aguer pu. Puvati, an agorogem guizin araziba bagha iti. 7 Gumazir igharaz darazigh ifongezim, bizir kaba an otivam. A biziba bar da aterti, bizitam anebinan kogham. Egh a nighnizir gavgavir Godin itim ateghan kogham. Egh bizir aghuir a fogh a iniamiba bagh mizuam ikiva, egh osimtizar dughiamin a tugh gavgavigh irighan kogham.

8 Ezi igharaz darazigh ifongezir arazir kam givaghan kogham. Bar puvati. Godin otivir akabar gun migeir arazim mangi givagham. Eghti Godin Duamin otivaghirir mizeba mangi givagham. Eghti gumazibar fofozir guar aviriba, da uaghan mangi

givagham. 9 Guizbangira, en fofozim mong otefe, ezi arazir e Godin otivir akaba gun migeim, a uaghan mong otefe. 10 Eghti gin otivamin bizim, a guizbangira bar deragh, egh bizitam gasaghan kogham. Eghti dughiar kamın, bizir mong otevezir kaba, da givagham. 11 Ki borimra ikiava, ki borimin min miğiava amuava, egha borimin min nighnigha, egha borimin min bizibagh fofosi. Egha ki gumazir aruamin otogha, egha ua boribar arazir kabagh amir puvati. 12 Godin bizir e datirighin gariba, e deravira dar garir puvati, mati e ganganimin aven dar gari. Eghti gin izamin dughiamin, e deraghvira Godin guamin ganiva a gifogham, mati datirighin God bar deravira e gifozi moghin.

13 Guizbangira, arazir pumuning ko mikezim zurara ikivira ikiam. Dara kara: nighnizir gavgavim Godin itim ko, bizir aghuir e iniamiba bagha mizuair arazim ko, igharaz darazigh ifongezir arazim. Egha arazir mam, arazir igharazibagh afiragha bar faraghavira iti. Kar, igharaz darazigh ifongezir arazim.

14

Ia Godin otivir akabar gun mikimsi bar ifongegh

¹ Ia igharaz darazigh ifongeghsi pamtemin ingar. Egh ia Godin Duam anidir gavgaviba inisi bar gavgafigh. Ezi Godin otivir akabar gun migeir gavgavim, a gavgavir mabar fara, eghti ia inisi bar ifongegh. ² E fo, Godin Duamin otivaghilir mizebav geir gumazim, a gumazir igharazim migeir puvati. A Godin migei. Guizbangira, gumazitam a migeir bizibagh fozir puvati. A Godin Duamin gavgavimin, guizin akar mogomebav gei. ³ Ezi gumazir Godin otivir akaba gun migeim, a gumazamizibav gia, men nighnizir gavgaviba gavgavim dagh aniga, arazir aghuibar amuasa me abirava, men navibagh amima da dera. ⁴ Ezi Godin Duam otivaghilir mizebav geir gumazim, a uabira uabin akurvasi. Ezi gumazir Godin otivir akaba gun migeim, a siosin gumazamiziba uari akuvir dughiamin, a bar men akurvasi. ⁵ Ia bar, Godin Duamin otivaghilir mizebav kimasa, ki ifonge. Egh ia uaghan Godin otivir akabar gun mikimasa, ki guizbangira bar ifonge. Gumazitam Godin Duamin otivaghilir mizebav kintima, dagh ighavkinamin gumazitam ikiva akabagh ighavkintima, siosin aven itir adarazi gavgavim iniam. Akam ighavkinamin gumaziba puvatighti, eghti gumazir Godin otivir akabar gun

migeim, an ingangarim bar ekevegha, a gumazir Godin Duamin otivaghilir mizebav geimin ingangarim gafira.

⁶ Nan adarasi, ia deravira akar kam ginighnigh. Ki ia bagh iziva, Godin Duamin otivaghilir mizebav kimiva, kamaghin ki manmaghin ian akuragham? Ki ian akurvaghsi, ki migirigiar God nan akazitaba, o fofozir aghuir taba, o Godin otivir akataba, o ian sure damuamin akataba, ki ia daningam.

⁷ Ia bizir kam ginighnigh. Bizir arareir aghuiba, mati marvim o gita, da gumazibar min duaba itir puvati. Egh da deraghvira arangan koghiva, egh deraghvira uan ingangarim damuan kogham. Egh kamaghin e manmaghin fogh suam, me ighiar manam gami? ⁸ Kamaghira sigham deraghviram arangan koghti, tina midorozim damusi biziba iniam? ⁹ Ia uaghan kamaghira. Ia Godin Duamin otivaghilir mizebav kintima, eghti gumaziba ian akaba baraghan asaghiva, egh manmaghin migirigiar kabar mingaribagh fogham? Nin migirigiaba, mati gumazibar tuaghagiriabav gei, egha pura zui. ¹⁰ Nguazimin itir nguibar akar bar aviriba iti. Egha da bar akar mingariba iti. ¹¹ Eghti ki gumazitam mikimamin migirigiam gifoghan kogh, egh nighnigh suam, a

nguibar akar igharazimın gumazim. Eghti a uaghan kamaghın nighnigh suam, ki nguibar akar igharazimın gumazim. ¹² Arazir kamra, ian tongin otivam. Ki fo, ia Godin Duam anidir gavgaviba inisa bar ifonge. Egh ia siosin aven itir darasi gavgavim me daningamin gavgaviba, ia da inisi pamtemin ingar.

Pol Godin Duamin otivaghbir mizebav geir arazim migei

¹³ Ezi gumazir Godin Duam otivaghbir mizebav geim, a God ko mikimiva, a uan akar kaba ighavkinamin gavgavim inisi, Godin azangsigh. ¹⁴ Ia fo, ki Godin Duamin otivaghbir mizebar God ko mikimti, kamaghın nan duam God ko migeima, na nighnizim pura iti. ¹⁵ Kamaghın ki manmaghın damuam? Ki uan duamin God ko mikimiva, egh uaghan uan nighnizimın God ko mikimam. Ki uan duamin ighiam bangiva, egh uaghan uan nighnizimın ighiam bangam. ¹⁶ Ni kamaghın damuan kogh, egh ni duamin aven God minabiti, gumazir kinitam ian tongin ikiva, ni amir migirigiar kam gifoghan koghiva, a manmaghın nin minabir migirigiam gifogh suam, “A guizbangira?” A foghan kogh, ni tizibav gei. ¹⁷ Guizbangira, ni God minabir migirigiam a bar deragham. Eghti gumazir

igharazim bar akurvazitam inighan kogh.

¹⁸ Ki Godin Duamin otivaghbir mizeba dughiar aviribar dav gei, egha arazir kamın ki bar ia gafira. Kamaghın ki God minabi. ¹⁹ Egh siosin aven itir gumazamiziba uari akuvir dughiamin, ki men sure damusi, egh akar otevir 5 pla me foghsi men mikimam, kamaghın deragham. Egh Godin Duamin otivaghbir mizer bar aviribar me mikiman kogh.

²⁰ Nan adarasi, ian nighniziba aghiribar min ikian marki. Egh ia borir iririvibar min arazir kurabagh ami puvatizi moghin iki. Eghti ian nighniziba, da gumazamizir aruabar nighnizibar min iki. ²¹ Godin Akinafarimın aven osizirim kamaghın iti,

“Ekiam kamaghın migei,
Gumaziba nguibar
igharazibar akabav
geir tuavimın,
ki dar aven gumazamizir
kabav kimam.
Ki nguibar igharazibar gu-
mazibar amuti, me me
mikimti,
eghti me nan akaba
baraghan aghuagham.”

²² Kamaghın amizi, Godin Duamin otivaghbir mizebav geir gavgavim, God nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizibar akakaghasa, aneningi. Egha a nighnizir

gavgavim itiba bagha aneningizir puvati. Egha Godin otivir akabar gun migeir gavgavim, God nighnizir gavgavim Kraisin itibar akakaghasa, aneningi. Egha nighnizir gavgavim puvatiziba bagha, aneningizir puvati.

²³ Kamaghin, siosin gumazamiziba uari akuvaghamin dughiamin, ia bar moghira Godin Duamin otivaghilir mizebav kimti, eghti gumazamizir kiniba o nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatiziba aven izi, ia baragh suam, ia ti onгани. ²⁴ Eghti ia bar moghira Godin otivir akabar gun mikimti, gumazir kinitam o nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizitav aven izi, ia baraghti, ian migirigiaba an navim biragh, egh a damuti, a fogh suam, ki arazir kurabagh ami. ²⁵ Nighnizir mogomer an navimin itiba, da azenim girigham. Eghti a tevimning apirigh magirigh, Godin ziam fi, egh suam, "Guizbangira, God ian tongin iti."

Siosin gumazamiziba uari akuvir dughiamin, me deravira bizibar amu

²⁶ Kamaghin amizi, nan adarasi, ia uari akuva Kraisin ziam fer dughiamin, ia manmaghin damuam? Ia bar moghira ingangariba iti. Gumazir mam Godin ziam fer ighiam iti, ezi mav suren migirigiam iti,

ezi mav God an akakazir migirigiam iti, ezi mav Godin Duamin otivaghilir mizev girigiam iti, ezi gumazir igharazim mizev girigiar kam ighavkinamin gavgavim iti. Egh bizir ia damuamiba bar, ia gavgavim sios daningsi, ia dar amu. ²⁷ Egh tarazi Godin Duamin otivaghilir mizebav kimsi, gumazamizir pumuning o gumazamizir pumuning ko mizezimra, dav mikimam. Egh me uaghara mikiman marki. Tav mikemeghtima, tav mikim. Eghti tav men mizev girigiabagh dagh ighivkin. ²⁸ Ezi akam ighivkinamin gumaziba puvatighti, gumazir Godin Duamin otivaghilir mizebav geiba, me nimira iki, egh me God ko nimira uariv kim.

²⁹ Eghti gumazamizir pumuning, o gumazamizir pumuning ko mizezim, me Godin otivir akaba gun migeir gavgavim ikiva, egh merara akam akunam. Eghti igharaz darazi men akaba tuisigh. ³⁰ Ezi tav daperaghav ikiti, God migirigiatam an akaghti, gumazir faragha migeim, a nimira iki. ³¹ Tuavir kamın, ia bar Godin otivir akaba vaghvagh dar gun mikimam, kamaghin siosin gumazamiziba bar fofozim ko gavgavam iniam. ³² Gumazamizir Godin otivir akaba gun migeir gavgaviba itiba, me deraghvira uan gavgaviba gativagh dar gan.

Egh dar dughiamra, me dav kim. ³³⁻³⁴ Ia fo, God okam niġhnizir arazim gamima an otivir puvati. A uan biziba bar deravira dar kiri. Egha, e navir vamiran iki deraghvira ikiasa, a kamaghin ifonge.

Siosin gumazamiziba Godin ziam fasa uari akuvir dughiamin, amiziba bizibav kiman marki. Me pura nimira iki. Godin gumazamizibar siosba bar, arazir kam iti. Amiziba faragh mangan kogham, me puram apengan iki, mati Moses Osirizir Araziba mikemezi moghin. ³⁵ Amizim bizitam gifoghsi, mangi uan dipenimin uan pamin azangsigh. Amizim sios uari akuvir dughiamin bizibav kimiva, kamaghin a uabi aghumsizim uabi daningam.*

³⁶ Guizbangira, Godin akam faragha ian tongin otogha, egha tintinimin ghuzir puvati. Egha an akam ia baghavira izezir puvati! ³⁷ Eghti gumazitam suam, a Godin otivir akabar gun migeir gumazir mam, o a gumazir Godin Duam

niġhnizir aghuim aningizir mam, a kamaghin fogh suam, bizir ki ia bagha osirizim, kar Ekiam aningizir akar gavgaviba. ³⁸ Eghti a nan akar kam baraghan koghti, ia an akam baraghan marki.

³⁹ Kamaghin amizi, nan adarasi, ia Godin otivir akabar gun mikimsi, bar ifongegh. Egh Godin Duamin otivaghirir mizebav kimsi uarir anogoroghan marki. ⁴⁰ Ia uari akuvir dughiaabar, ia arazir aghuimin gin mangiva, bar deraghvira bizibar amu.

Gumazamizir ariaghreziba, me ua dikavam

15

(Sapta 15)

Krais aremegha ua dikafi

¹ Nan adarasi, ki ua ian niġhnizibar amuti, ia ua akar aghuir ki ia mikinizim, ginighnigh. Ia akar aghuir kam inigha a gisin tuivigha gavgafi. ² Kar akar aghuir ki ia mikinizim. Ia pamtemin an suiragh gavgavighti, ian niġhnizir gavgavim pura

14:33-34: 1 Ko 11:3, 14:40, Kl 3:18, 1 Ti 2:11-12, Ta 2:5, 1 Pi 3:1 * **14:35:** (14:34-35) Pol, sios uari akuvaghti, dughiar kam amiziba bizitam kiman men anogoroghezir pu. Puvati, Pol sapta 11in migia ghaze, amiziba God ko mikimiva, egh Godin otivir akabar gun mikimam. (Ni 1 Korin 11:5in gan.) Pol kamaghin ifonge, Godin gumazamiziba, me uari akuvir dughiamin, uarira uarigh niġhnigh, Godin Duam aningizir gavgavibar deravira ingangarim damu, egh Godin ziam fam. Pol sios gavgavighasa, egha akar kam me ganingi. Korinin amiziba ti Godin otivir akabar gun migeir arazim, ko Godin Duamin otivaghirir mizebav geir arazim migia, mizem girighirigha niginir aviribagh ami. Ezi bizir kam, Godin ziam fer arazim, akoravira ikia an tuavim apiri. Pol ghaze, Korinin amiziba mizem girighirigh azangsizir aviribav kim, egh Godin ziam fer arazimin tuavim apiran kogham. Me azangsiziba iki, uan paba dipenimin men azangsigh. **14:37:** 2 Ko 10:7, 1 Jo 4:6 **14:39:** 1 Ko 12:31, 1 Te 5:20 **14:40:** 1 Ko 14:33, Kl 2:5 **15:1:** Ro 5:2, Ga 1:11 **15:2:** Ga 3:4

bizim min ikian koghti, tuavir kamın God ian akur-vaghām.

³ Akar bar ekiar ki in-izim, ki ia ganingi. Akar kam kamakin: Krai en arazir kuraba batoghasava aremegha, mati Godin Akinafarimin osizirim mikemezi moghin. ⁴ Ezi me an kuam isa mozim gatizi, ezi dughiar pumuning ko mikezim givazima, a ua dikafi, mati Godin Akinafarimin osizirim mikemezi moghin. ⁵ Egha a Pita batogha, gin 12 plan aposelba bato. ⁶ Egha gin a dughiar vamira gumazamizir an gin zuir avirim batifi, men dibobonim mong 500 gafira. An ganizir gumazamizir aviriba ikiavira iti, ezi marazi ariaghire. ⁷ Egha a uaghan Jems bato, egha gin aposelba bar me batifi.

⁸ Egha bar men gin a uaghan na bato. Kamaghin ki mati borir amebam borim batamin dughiamra, a batezir puvatizim. ⁹ Ki aposelbar tongin, ki bar men gin iti. Faraghavira, ki Godin sios gasighasisi, kamaghin ki nighnisi, me ziam "aposel" na darighan kogham. ¹⁰ Ezi Godin apangkuvimin a na gamizi, ki datirighin kamaghin oto, egha ki aposelin iti. Ezi an apangkuvir a

nan itim, a pura zuir puvati. Bar puvati, ki pamtem ingari, ezi nan ingaramin gavgavim aposelin igharazibar ingaramin gavgavim gafira. Egha ki uabi ingari puvati, Godin apangkuvim nan itima, ki ingari. ¹¹ Ezi kamaghin akar kam, ki anakuri, o me anakuri, e bar moghira Iesus aremegha ua dikavizir akar aghuim akuri. Ezi ia a baregha nighnizir gavgavim an iti.

Gin gumazamizir aremez-iba me ua dikavam

¹² E zurara kamaghin akam akura ghaze, Krai ovegha ua dikafi. Ezi manmagh sua ian marazi ghaze, "Ariaghreziba, me ua dikavan kogham"? ¹³ Ia nighnigh. Ariaghreziba ua dikavan koghti, kamaghin God ti Krai gamizi a ua dikavizir puvatighai. ¹⁴ Krai ti ovevemın ua dikavizir puvatizi, akar e ia mikinamim, ti mingariba puvatighai. Ezi uaghan, ia nighnizir gavgavim iniamin akaba mingariba puvatighai. ¹⁵ Krai ti ovevemın ua dikavizir puvatizi, e ti God amizir bizibagh ifarir gumazibar min otivighai. E kamaghin akam ia mikiri, God Krai gamizi a ua dikafi. Ezi guizbangira gumazir aremeziba ua dikavan koghai, kamaghira Krai ua dikavizir

15:3: Sng 22:15, Ais 53:5-12, Dan 9:26, Sek 13:7, 1 Ko 11:2, 11:23, Ga 1:12 **15:4:** Sng 16:8-10, Mt 12:40, Lu 24:26, 24:46, Ap 2:24-32, 13:33-35 **15:5:** Mt 28:16-17, Mk 16:14, Lu 24:34-36, Jo 20:19 **15:7:** Lu 24:50, Ap 1:3-4 **15:8:** Ap 9:3-6, 22:14, 22:18, 1 Ko 9:1 **15:9:** Ap 8:3, 9:1, Ga 1:13, Ef 3:8, 1 Ti 1:13-15 **15:10:** Ap 8:3, Ro 15:18-19, 2 Ko 3:5, 6:1, 11:5, 11:23, Fl 2:13 **15:15:** Ap 1:22, 2:24-32, 4:10, 4:33, 5:32, 13:30

puvatighai. ¹⁶ E fo, God ti gumazir aremezibagh amima me ua dikavan koghti, e kamaghin mikim suam, "God Krai gamizi, a ua dikavizir puvati." ¹⁷ God ti Krai gamizi a ua dikavizir puvatizi, ian nighnizir gavgavir Kraisin itim, a pura bizir kinim. Ezi arazir kurabar gavgavim ia gativazi, ia ti adar apengan ikiavira ikiai. ¹⁸ Ezi uaghan, nighnizir gavgavim Kraisin ikiava ariaghreziba, me uaghan ti bar ovegha givagha uan ivezir kuram inighai. ¹⁹ E nighnizir gavgavim Kraisin ikia, bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mizuai iti. Egh, e nguazir kam in itir biziba baghivira mizuamiva, egh gin izamin biziba bagh mizuaman koghti, gumaziba bar en kuarkuvigham. Eghti me en kuarkuvir arazir kam, a me gumazir igharazibar kuarkuvir arazim, bar a gafiragham.

²⁰ Ezi guizin bizim kamakin: God Krai gamizima, a ua dikafi. An oveaghuezibar faragha dikavigha, mati azenimin dagher ovizir faragha zuim. Kamaghin e fo, oveaghueziba ua dikavam. ²¹ Gumazir mam a ovevem gamizi, an oto. Ezi gumazir igharazim ua dikavir arazim gamizi, an oto. ²² Ia fo, gumazamiziba Adam ko porogha kamaghin an min me bar areme, egha kam-

aghira gumazamiziba Krai ko poro, eghti kamaghin an min me bar ua dikavigham. ²³ Egh me bar vaghvagh uan dughiamra ua dikavam. Krai bar men faraghti, eghti a ua izamin dughiam, an adarazi ua dikavam.

²⁴ Eghti nguazir kam givaghamin dughiam otogham. Eghti Krai duar gavgavir gumazamizibagh ativiba ko, nguazir kam in garir adariaba ko, aser gavgaviba, a bar me gasighasigham. Egh a God Bizibagh Ativamin Dughiam isi, God Afeziamin dafarim darigham. ²⁵ E fo, Krai atrivimin ikivira iki, mangiti, God an apaniba bar me dikabiragh me isi an suemningin apengan me arighamin dughiamin tugham. ²⁶ God dikabinamin apanir abuananamra kara: ovevem. ²⁷ Godin Akinafarim kamaghin mikeme, "God biziba bar da isa an suemningin apengan da ati." Akar kam kamaghin migia ghaze, God uabi biziba isa Kraisin suemningin apengan da ariki. Ezi e fo God uabi Kraisin apengan itir puvati. ²⁸ Eghti gin, biziba bar Kraisin apengan ikiti, eghti Godin Otarim uabi uabi isi, Godin apengan uabi atigham. Faraghvira God biziba bar da isi, Otarimin apengan dar arigham. Eghti dughiar Otarim uabi uabi isi Godin

15:20: Ap 26:23, 1 Ko 15:23, Kl 1:18, 1 Pi 1:3, MAA 1:5 **15:21:** Jo 11:25, Ro 5:12, 5:17-18, 6:23 **15:23:** 1 Te 4:15-17, MAA 20:5 **15:25:** Sng 110:1, Mt 22:44, Ap 2:34-35, Hi 1:13 **15:26:** 2 Ti 1:10, MAA 20:14, 21:4 **15:27:** Sng 8:6, Mt 28:18, Hi 2:8, 1 Pi 3:22

apengan uabi atighamim, God biziba bar moghira dar dapanim in ikiam.

29 Ia nighnigh, marazi ariaghreziba bagha rue, egha tizim bagha me kamaghin ami? Me manmaghin men akuvaghasa arazir kam gami? Gumaziba ua dikavan koghtima, ezi tizim bagha gumaziba men akurvaghasa rue? 30 Ezi e manmaghin damuam? E aruava, aremegha ua dikavir akam akurir ingangarim gamima, gumazir aviriba zurara e gasighasighasava ami. Ariaghreziba ua dikavan koghti, e tizim bagha ingangarir kam gami? 31 Nan adarasi, ki dughiabar zurara ovevem bativasava ami. Ki ia ko, en Ekiam Kraisi Iesus ko porogha, egha ki ia bangin bar akonge, kamaghin ki akar kam ian modir puvati. 32 Ki ti nguazir kamin nighnizimin gin ghua Efesusin nguibamin ikia, "asizir atiaba" ko uariv soke, kamaghin ki ivezir aghuir manam iniam? Bar puvati. Ariaghreziba ua dikavan koghtima, eghti kamaghin e migirigiar kamin gin mangam, "E gumumizaraghan aremegham, kamaghin e datirighin

dagheba ko dipabar amam." *

33 Ia gumazir igharazibar amamangatighti, me ia gifaran marki. Ia akar kam gifo, "Ia gumazir kuraba ko poroghti, me ian arazir aghuibagh asighasigham." † 34 Ia arazir onganiba ateghiva deravira nighnigh. Egha ia uam arazir kurabar amuan marki. Ia oragh, ian marazi God gifozir puvati. Ia aghumsighasa ki akar kamin ia migei.

Nivafizir ua dikavamim, igharagh ganam

35 Eghti gumazitam azangam, "Ariaghreziba manmaghin ua dikavigham? Me manmaghin garir nivafiziba ikiam?" 36 Ni gumazir onganim! Ni ter ovizim nguazimin aven an oparighti, a faragh aremeghiva, biam otivam. 37 Ezi ter ovizir ni oparizir kam, a witin ovizim, o tizimin ovizim, a bizir gin aghungamimin min garir puvati, a pura ter ovizir kinim. 38 God ifongezi moghin, a uabi aguaba ko namnam ko dafariba isa, igharagha garir dagheba ko graziba ko temebagh anidi. Egha bizir God aningizir kaba, mati men nivafiziba. Kamaghin amizi,

15:30: Ro 8:36, 2 Ko 11:26, Ga 5:11

15:31: Ro 8:36, 2 Ko 4:10-11, 1 Te 2:19

15:32: Sav 2:24, Ais 22:13, Lu 12:19-20, 2 Ko 1:8, 4:10-11

* 15:32: (15:32) Gumazir maba ghaze, Pol guizin asizir atiabav gei. Rom in gumaziba, arazir kurabagh amir gumazibav soghasa, dughiar mabar me gamima, me asizir atiaba ko misosi, mati laion. Ezi gumazir aviriba ghaze, Pol guizin asizir atiabav geir puvati. An akar isin zuimin a gasighasighasava amir gumazibav gei. † 15:33: (15:33) Kar Grighin fozozir gumazir mam in migirigiam. 15:34: Ap 26:8, Ro 13:11, 1 Ko 6:5, Ef 5:14, 1 Te 4:5 15:35: Jo 12:24, 1 Jo 3:2 15:36: Jo 12:24 15:38: Stt 1:11

da bar moghira vaghvagha nivafizir igharagha gariba iti.

³⁹ Ezi nivafizir angamra itiba, bar uaghara garir puvati. Gumazim nivafizir igharagha garim iti. Ezi asizim nivafizir igharagha garim iti, ezi kuarazim nivafizir igharagha garim iti, ezi osirim nivafizir igharagha garim iti.

⁴⁰ Ezi overiamin itir biziba, mati me nivafiziba iti moghin, igharagha gari. Ezi nguazimin itir biziba uaghan, mati me nivafiziba iti moghin, igharagha gari. Overiamin itir nivafizibar digiriba, nguazimin itir nivafizibar digiriba min garir puvati. ⁴¹ Aruem digirir igharazim iti, ezi iakinim digirir igharazim iti, ezi mikovezim digirir igharazim iti, egha mikovezibar aven da vaghvagha digirir igharagha gariba iti.

⁴² Gumazir aremegh ua dikavamin arazim, a kamakin. Nivafizir e dafazim, a ikuvigham, eghti nivafizir ua dikavamim, ikuvighan kogham. ⁴³ Nivafizir e dafazim, a derazir puvati, eghti nivafizir ua dikavamim, a digirir aghuim ikiam.

Nivafizir e dafazim, a gavgaviba puvati, eghti nivafizir ua dikavamim, bar gavgavigham. ⁴⁴ Nivafizir e dafazim, a nguazir kamın otözir bizim. Ezi nivafizir ua

dikavamim, a Godin Duam anidir bizim. Kamaghira e fo, nguazimin nivafiziba iti, ezi uaghan Godin Duam anidir nivafiziba iti. ⁴⁵ Godin Akinafarim ghaze, "Gumazir faragha otözim, Adam, God a gamizi an angamra iti." Ezi Adamın bar gin izezim, a Duamin otogha, egh gumamazibar amuti me angamra ikiam. ⁴⁶ Godin Duam anidir ikirimirim faragha otözir pu. Puvati, nguazir kamın otözir ikirimirim faragha oto, ezi Godin Duam anidir ikirimirim gin oto. ⁴⁷ Adamın faragha zuim, a nguazimin gumazim. God nguazimin an ingari. Ezi Adamın gin zuim, a Godin Nguibamin ikegħa ize. ⁴⁸ Nguazir kamın gumamaziziba, me nguazir kamın otözir gumazir kamın min ami. Ezi Godin Nguibamin gumamaziziba, me gumazir Godin Nguibamin ikegħa izezir gumazir kamın min ami. ⁴⁹ E datirighin nguazimin otözir gumazir kamın min gari, egh gin Godin Nguibamin izezir gumazimin min ganam.

⁵⁰ Nan adarasi, ki ia kamaghin fogħasa ki ia migei. Nguazir kamın gumamaziziba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven mangi iki an bizim aghuiba inian kogħam. Egh ariaghiriba, bizir ariaghirir puvatiziba inian kogħam.

15:42: Dan 12:3, Mt 13:43 **15:43:** Fl 3:20-21 **15:45:** Stt 2:7, Jo 6:33, 6:39-40, 6:54, 6:63, 2 Ko 3:4-6, 3:17, Fl 3:21 † **15:45:** (15:45) Adamın bar gin otözir kam, a Kraistra. 1 Korin 15:21-22 ko Rom 5:14-19in ganigh. **15:47:** Stt 2:7, 3:19, Jo 3:13, 3:31 **15:49:** Ro 8:29, 2 Ko 3:18, Fl 3:21, 1 Jo 3:2 **15:50:** Mt 16:17, Jo 3:3-5, 1 Ko 6:13

51-52 Ia oragh. Ki akar mogomer mamın gun ia mikimasa. En tarazi oveghan kogham. Me ikivira ikitima, sighar abuananam arangam, eghti dughiar kamra God me damighti men nivafiziba igharagh otogham. Bizir kam bar zuamiram otogham, mati damazim komokoi moghin. Sigham arangamin dughiamin, ariaghreziba ua dikavighiva uam ikuvan kogham. God bar moghira e damighti e nivafizir igharagha garibar otivam.
 53 A kamakin, mati gumazim korotiar ghurim suegha egha korotiar igiam aruzi moghin, e nivafizir kuram suegh, egh ikuvighan koghamin nivafizim arugham. Egh e ariaghırir nivafizim suegh, egh ariaghırir puvatizir nivafizim arugham. 54 E gin uan ariaghırir nivafizir kuram sueghıva, uan nivafizir ikuvan koghamıbar aghuighti, dughiar kamın Godın Akinafarımın itir migirigiam a guızın otogham,

“God ovevem dikabıragha, a gasıghasıki, egha bar a gafira.

55 Ovevem, ni gumazamiziba dikabırir gavgavim managh iti?

Ovevem, ni gumazamiziba mızazim me ganıdir gavgavim managh

iti?”

56 Ovevem, mızazir gavgavir gumazamizibagh anıdim, arazir kuram dama a ini. Ezi arazir kuram uan gavgavim, Moses Osirizir Arazıba dama a ini. 57 En Ekiam Kraıs İesusın ingangarımın, God gavgavim e ganıdima, e ovevem ko misogha a dikabıri. Kamaghın, e Godın minabi!

58 Kamaghın, nan namakar bar aghuıba, ia tuivigh gavgavigh, eghti bizitam ia munamangan marki. Ia kamaghın fo, ingangarır ia Ekiam bagha amıba pura zuir puvati. Kamaghın, ia zurara Ekiam bagh ingarsı bar gavgavigh.

Pol, a damuasava amir bizıbav geı

16

(Sapta 16)

Me Jerusalemın aman-gasava amir dagıaba, Pol dav geı

1 Ki datırıghın dagıar ia Jerusalemın itir Godın adarası bagha darıghasava amıbav kımasa. Ki faragha Galesian Provınsın itir sıosba, arazir kam men aka, egha ki kamaghın ia mikimasa, ia uaghan arazir kam damuam. 2 Ia bar, Sandebar zurara, vaghvagh dagıar ia sııba mırara, dagıataba tııragh, egh da

15:51-52: 1 Te 4:15-17 15:53: 2 Ko 5:4 15:54: Aıs 25:8, Hi 2:14-15, MAA 20:14

15:55: Hos 13:14 15:56: Ro 4:15, 5:13, 6:14, 7:5, 7:13 15:57: Ro 7:25, 1 Jo 5:4-5

15:58: 2 Sto 15:7, 1 Ko 3:8, 2 Pi 3:14, MAA 14:13 16:1: Ap 24:17, Ro 15:25-26, 2

Ko 8:1-9, Ga 2:10 16:2: Ap 20:7, MAA 1:10

isi uan dipenibar da mon-gegh. Eghti dagiaba tong avirasemegham. Eghti

dughiar ki izamimin, ia ua dagiaba burian kogham. ³ Ki izeghiva, gumazir ia miseveziba, ki men gun migeir akinafarim me daningiva, me amadaghti, me mangam. Eghti me dagiar ia aningizir kaba inigh mangi Jerusalem itir darazir dafarim darigham. ⁴ Biziba deraghti, ki uaghan mangiti, me na ko mangam.

Pol mangi Korinbar ganasa ifonge

⁵ Ki ia bagh mangisi, Masedonian Provins abigh mangigh, gin ian bighan otogham. Ki faragh Masedonian mangasa ifonge. ⁶ Ki ti tong dughiatabar ia ko ikegham, ki foghan kogham, ki ti ia ko ikitima orangtizim ko aminir gavgavimin dughiam givaghtima, ki managh mangisi ifongeghti, ia nan akuraghtima ki mangam. ⁷ Ki izi, dughiar otevimin ia ko ikian aghua. Ki tong dughiar ruarimin ia ko ikiasa ifonge. Ekiam kamaghin ifongeghti, ki dughiar ruarim ia ko ikiam.

⁸ Ki Efesusin Nguibamin kagh iki mangiti, Pentikosin Dughiar Ekiam givagham.*

⁹ Ki fo, God na bagha

tuavim kuizima, ki kagh iki ingangarim damuamin dughiar aghuim iti. Egh ki gumazamizir aviribar akuraghtima, me Kraisin adarazir otivigham. Ezi uaghan gumazir aviriba en apanim gami.

¹⁰ Timoti ia batoghtima, ia a inigh an akurvaghtima, a ian tongin ia ko navir amirizimin iki, egh atiatingan kogham. Ia fogh, ki Ekiam bagha ingari moghin, a ingari. ¹¹ Ian tarazi an gan kamaghin mikiman marki, a pura bizim. Ia an akuraghti, a navir amivizim sara mangi darorim givagh, egh ua na bagh izam. Ki, an aveghbuaba ko izasa, ki a bagha mizua gari.†

¹² Ezi en aveghbuam Apolosin migirigiam a kamakin. Ki dughiar aviribar aveghbuar igharaziba ko izi, ian ganasa pamtemin a migei. Ezi a datirighin tong izasa nighnizir puvati. Gin, tuavitam ikiti, a izam.

Migirigiar abuananaba

¹³ Ia uari bagh gan, egh nighnizir gavgavimin tugh gavgafigh. Egh gavgavighiva bizitamin atiatingan marki. ¹⁴ Ia God ko gumazamizir igharaziba bar me gifongeghiva uan ingangaribar amu.

16:5: Ap 19:21 16:6: Ro 15:24, Ta 3:12 16:7: Ap 18:21 16:8: Wkp 23:15-21, Lo 16:9-11 * 16:8: (16:8) "Pentikosin Dughiar Ekiam", Aposel 2:1in itir migirigiamin gan. 16:9: Ap 14:27, 19:8-10, 2 Ko 2:12, Kl 4:3, MAA 3:8 16:10: 1 Ko 4:17 † 16:11: (16:11) Timoti a gumazir igiam, ezi bizir kam bagha gumazir maba akirim ragha a gasi. Ni 1 Timoti 4:12in gan. 16:12: 1 Ko 1:12, 3:6 16:13: Sng 31:24, 1 Ko 15:1, Ef 6:10, Fl 1:27, Kl 1:11, 1 Te 5:6 16:14: 1 Ko 14:1, 1 Pi 4:8

15-16 Nan adarasi, ia Stefanas ko an adarazigh fo. Me Akaian Provinsin ikia faraghavira Kraisin adarazir otifi, ezi gin Akaian Provinsin itir gumazamizir igharaziba gin Kraisin adarasi otifi. Ezi Stefanas uan adarazir ko, uari isa ingangarir Godin gumazamizibar akurvaghamim ganingi. Nan adarasi, ki kamaghin ia gakhghora ghaze, ia kamaghin amir gumazibar apengan iki, egh uaghan gumazir me ko ingaribar apengan iki.

17 Stefanas ko Fortunatus ko Akaikus na bagha ize. Ia na bagh izamin tuaviba puvatizi, ezi me ian danganim inigha na ko iti. Kamaghin ki bar akonge.‡ 18 Me nan navim gamizi, an amira, egha uaghan ian navibagh ami. Ia kamaghin amir gumazibar akaba baragh.

19 Esian Provinsin itir siosba uan akam isa ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ezi Akwila ko Prisila, ko aningin dipenimin uari akuvir sios, Ekiamin ziamin uan akam isa ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. 20 Kagh itir Kraisin adarazi, me bar uan akaba isa ia bagha da amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ia Kraisin adarasi, ia uan arazimin gin mangiva, egh ia uan adarazir agharibar suigh.

21 Ki Pol, ki uabi uan dafarimin dughiar aghuir kam ia bagha an osiri. §

22 Tina Ekiam gifongezir puvati, a ikuvigh. En Ekiam, ni izi!

23 En Ekiam Iesusin apangkuvim, ia ko iki.

24 E bar Krai Iesus ko poroghav ikia, egha arazir kam in ki bar moghira ia gifonge. Guizbangira.

‡ **16:17:** (16:17) Grighin akam vezin kam in deragha akatam migeir pu. **16:18:** Fl 2:29 **16:19:** Ap 18:2, 18:18, 18:26, Ro 16:5, 2 Ti 1:15 **16:20:** Ro 16:16, 2 Ko 13:12 **16:21:** Kl 4:18, 2 Te 3:17 § **16:21:** (16:21) Pol uabi uan akinafariba osirir pu. Puvati, a migeima gumazir igharazim a bagha osiri. Ezi migirigiar vezin kam in itim, Pol uabi uan dafarimin an osiri. **16:22:** Ga 1:8-9

Polin Akinafarir Namba 2, a Korinin Nguibamin itir Sios baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Korinin nguibar ekiamin siosin gumazamizir maba akar kurabar Polin mikeme. Ezi bizir kam Pol gamima, a bar osemi. Pol Korinin sios ko akabar kirasa. Kamaghin amizi a me bagha akinafarir kam osiri. Egh a ua me gaguegham. Ezi akar otevir akinafarimin itim, Pol akar gavgavir a faragha Korin bagha amizimin gun migei. An akar kam mikiman aghua, egha me a barazir puvatigha, egha me akar kurabar a mikeme. Ezi kamaghin an akar gavgavim me ganingi.

Ezi dughiar kam in Judian Distrighin itir Kraisin adarasi, me paza iti. Ezi Pol me bagha dagiaba akumakui, egh da nigh mangi me daningasa. Egha Sapta 8 ko 9, Pol akar Korinbar navibagh aghuvkintima, me dagiaba isi ingangarir kam daningamin akabav gei.

Ezi akinafarimin akar otevir abuananam, aposelin ifavarir iza Korinin itir maba, me Polin ziam dikabira egha an Aposelin ingangarim

gasighasisi. Kamaghin Pol men arazibar gun migei.

Pol ingangarir God aposeibagh aningizimin gun migei

(Sapta 1-7)

¹ Ki Pol, ki Kraisi Iesusin aposelin mam. God uan ifongiamin gin ghua, aposelin min ikiasa na amisefe. Ki en aveghbuam Timoti ko, ga akinafarir kam osirigha, ia Korinin nguibar ekiamin aven Godin siosin itiba, ko Godin gumazamizir Akaian Provinsin danganiba bar itiba, ia bagha an osirigha anemadi. ² Egha ga God ko migia ghaze, God en Afeziam, ko en Ekiam Kraisi Iesus ian apanguva, navir amirizim ia daningam.

Pol God an akurazir bizim bagha a minaba

³ E Godin ziam fam, a God, egha en Ekiam Kraisi Iesusin Afeziam. A en Afeziam, ezi akurvazir arazim ko apanguvir arazim an ofiti. Ezi a, gumazir osimtiziba ateriba, a men girakirangin tuiva egha navir amirizim me ganidi. ⁴ God kamaghin ifonge, an en girakirangin tuiva navir amirizim e ganidi moghin, e gumazir osimtizir aviriba ateritabar girakirangin tuiva navir amirizim me daningam. Kamaghin, osimtiziba e bativir dughiabar, an en girakirangin tuiva navir

amirizim e ganidi. ⁵ Krai osimtizir bar ekiam aterezi moghin e uaghan aneteri. Ezi God Krai girakirangin tughanavir amirizim a ganingizi moghin, God Kraisin ingan-garimin, en girakirangin tuzima navir amirizim e giziva. ⁶ God kamagh sua, ia navir amirizim ko an akurvazim iniam, bizir kamın e osimtizim ateri. God navir amirizim e daningiva, a uaghan navir amirizim ia daningam. Ia en min tuivigh gavgavigh osimtiziba ateri, God navir amirizim en min ia daningam. ⁷ Ezi e kamaghin nighnizir gavgavim Godin ikia bar fogha ghaze, ia tuivigh gavgavigham. E fo, ia e ko osimtizim ateri, kamaghin amizi, ia uaghan e ko navir amirizim iniam.

⁸ Nan adarasi, e osimtizir Esian Provinsin e batoziba, ia a gifoghasa. Osimtizir bar ekiam e avara, egha en gavgaviba bar dagh afira. Ezi kamaghin e ghaze, e ti ovegham. ⁹ Bar guizbangira, e mati gumazim jas oven-gasava a migei moghin, e uari barasi. God kamagh sua, e uan gavgavibara nighnighan kogham. Puvati, e Godin gavgavimra nighnigh a gisin tugham, a gumazir ovengezibagh amizi me ua dikafi. Kamaghin, bizir kam e bato. ¹⁰ Kar bizir bar kuram, an e gamizi e atam oveghai. Ezi God en akura. Egh a gin uam en akuragham. E

nighnizir gavgavim Godin ikia bar fogha ghaze, zurara bizir kuram e bativtima, God uam en akuraghtima, e deraghvira ikiam. ¹¹ Egh ia en akuragh God ko mikim. Eghti God gumazamizir aviribar dimdiaba baragh en akuragham. Eghti gumazamizir bar aviriba ganigh, egh me God en akuragha e gamizir biziba bagh a minabagham.

Pol Korinbagh ifarazir puvati

¹² Bizir kam na gamima ki bar akonge. Nan navir averiamin, ki uan araziba deravira da tuisigha kamaghin fo, ki nguazir kamın ikia arazir aghuim gami, egha guizbangira ian damazibara e arazir bar aghuim gami. Ki arazir God nan akazir kam gamua God baghavira itir arazibar gin ghua, bizitam ian modozir puvati. Ki nguazir kamın fofozim isa arazir kam gamizir pu. Puvati, ki Godin apangkuvimin gavgavim isa, arazir kam gami. ¹³⁻¹⁴ Egha ki ia bagha akinafarim osirava, akar ia deravira gan dar mingaribagh foghamiba, ki dararama osiri. Ki ia bagha akar igharazitaba osirir puvati. Guizbangira, dughiar mabar ki osirir migirigiar maba, ia deragha dagh fozir puvati. Ki kamagh sua, ia en Ekiam Iesus Izamin Dughiamin, ki ia bagha ziar ekiam inizi moghin, ia

na bagh ziar ekiam iniam. Kamaghin ia guizbangira nan akabar mingaribagh foghasa, ki ifonge.

15-16 Ki kamaghin nighnizir gavgavim ikia ghaze, ia na bagh ziar ekiam iniam. Ezi bizir kam bagha, ki akam akirigha ghaze, ki faragh izi ian ganam. Egh ki ia ategh, Masedonian Provinsin mangam. Egha ki Masedonia Provins ataghizir dughiamin, ki uamategh izi ian ganasa nighnisi. Ezi arazir kamin God dughiar pumuningin arazir aghuimin ia damuam. Eghti ia nan akuraghti, ki Judian Distrighin mangam. 17 Ezi manmaghin ami? Ia ti ghaze, ki amizir migirigiar kaba, ki pura ia gifari. Ia ti ghaze, ki nguazir kamin gumazibar min puram akar dikirizibagh amua dar ghuangsigha egha ghaze, "Guizbangira" o "Puvati" uaghara aningin mikimam? Bar puvati.

18 God zurara uan migirigiar gintisi. Ezi kamaghira ki guizbangira ia migei, migirigiar ki ia gamiba bar, da uaghara "guizbangira" o "puvati" migeir pu. 19 Ki, ko Sailas, ko Timoti, e ian tongin akam akuri, a Godin Otarim Krais Iesusin akam. Ezi ia fo, Krais a "guizbangira" ko "puvati," uagharam aningin migeir puvati. Krais zurara guizbangira migei. 20 Godin

akar dikirizir aviriba iti. Ezi Krais "guizbangira" akar dikirizir kaba bar dav gei. Kamaghin amizi, e Godin akam barazima a Kraisin ziamin ghaze, "A guizbangira," ezi e Godin ziam fe. 21 Ezi God uabi gavgavim isa, e ko ia ganidi, ezi e Krais ko porogha, ikia gavgafi. Egha a uabi ua bagha e amisefe. 22 Egha a uabi uan inabazir ababanim e gati, kamaghin me en gan fogh suam, e an gumazamizibara. Egha uan Duam en navir averiabar ikiasa an e ganingi. Godin Duamra a uaghan bizir aghuir faragha zuir mam, God e daningasa. E Godin Duam inigha givagha, kamaghin e fo, e guizbangira bizir avirir maba sara iniam.

Pol zuamira Korinin ghuzir puvati

23 God, a gumazir nan migirigiaba gavgavim dagh anidim, egha a nan navimin gari. Ezi ki an ziamin guizbangira kamaghin migei, ki osimtizim ia daningan aghua, kamaghin amizi ki zuamira Korinin izezir puvati. Kamaghira tu. 24 Ki kamaghin mikemezir puvati, e ian nighnizir gavgavibar ganti, da en apengan iti. Puvati. E fo, ia nighnizir gavgavim Kraisin ikia mitivigha gavgavigha gifa. Egha e ian agorogem damuti, an otivasa, e ia ko ingari.

2

¹ Ki kamaghin nighnisi, ki ia bagh izan kogham, egh ia damuti ia fomira na basemezi moghin na basiman kogham. Kamaghin ki izezir puvati. ² Egh ki ia damuti, ia na basemeghtima, tina iki na damuti ki bar akuegham? Ia, gumazamizir ki ia gamizi ia na basemeziba, iarara ikiam. ³ Ia gumazamizir agorogem na ganidiba, kamaghin ki ia bagh izi osimtizim ia daningan aghua. Ezi bizir kam bagha ki fomira ia bagha akinafarir mam osirighava anemada. Ki fo, ki bizitam bagh bar akueghti, ia uaghan bar moghira bar akuegham. ⁴ Guizbangira, ki ia bagha akinafarim osirir dughiamin, ki bar ian apangkuvigha, nan navim bar osemezi, ki puviram azi. Ki osimtizim ia daningasa akinafarir kam osirizir puvati. Ki ghaze, ia kamaghin fogh suam, ki bar ia gifuegha, bar uan navim ia ganingi. Kamaghin ki ia bagha osiri.

Korinba, gumazir arazir kurabagh amizimin arazir kuram gin amang

⁵ Gumazitam osimtizim gumazir igharazibagh aningi, an osimtizim na ganingizir puvati. Ki migirigiar gavgavir aviribar bizir kam mikiman aghua. Ki kamaghin mikimasa, a ia gamizima, ian naviba bar moghira, mong ian oseme. ⁶ Ezi ian aviriba ghaze, gumazir kam

a ivezir kurar tam inigh. Ezi datirighin anenigha givagha, kamaghira tu. ⁷ Kamaghin amizi, ia arazir igharazitamin datirighin a damu. Ia an arazir kuraba gin amadaghiva, an girakirangin tugh, egh navir amirizim a daning. Puvatighti, osimtizir bar ekiam gumazir kam dikabiragham. ⁸ Kamaghin, ki ia gakaghora ghaze, ia an akaghti a fogham, ia a gifuegha mamaghira iti. ⁹ Akinafarir ki faragha osirizim, mar ki pura ia basamasa an osiri. Ki kamaghin foghasa, ia nan akabar gintigha biziba bar dagh ami, o puvati? ¹⁰ Eghti ia gumazitam in arazir kuraba gin amangti, ki uaghan da gin amangam. Eghti ki gin amangamin arazir kuratam ikiti, ki ian akurvaghsi Kraisin damazim a gin amangam. ¹¹ Ki atiatia ghaze, Satan ti e gifaragh e dikabiragham. Kamaghin ki arazir kuraba gin amadi. E Satanin mogomer nighnizir kurabagh fogha gifa.

Pol Taitusin ganasa

¹² Ki Kraisin akar aghuim akunasa izava, Troasin nguibar ekiamin otogha gari, Ekiam ki ingangarir kam damuasa, a na bagha tuavim ati. ¹³ Ezi ki uan aveghbuam Taitusin ganizir puvati. Kamaghin nan navim derazir puvati. Kamaghin amizi, ki Troasba ategha

uamategha iza Masedonian Provinsin oto.

Aposelba Godin gav-gavimin midorozibagh afisi

¹⁴ Ezi God, Krajs ko porogha en faragha zuima, e an gin ghua kalabuziar gumazibar min ghua bar akuegha migia ghaze, Krajs modorozim gafiragha apaniba dikabiragha gifa! Ezi arazir kamın gumazamiziba bar God gifoghamin fofozim ini. A mati mughuriar aghuimin min otozi, aminim a birazi a tintinibar ghu. Bizir kam bagha ki Godin minabi.*

¹⁵ Guizbangira, e mati pauran min migharir mughuriar aghuim zuim, Krajs a inigha ofan min God ganingi. Mughuriar kam, a Godin Nguibamin zuir tuavimin zuir gumazibar tongin otiva zui. Egha uaghan helin zuir tuavimin itir gumazibar tongin otiva zui. ¹⁶ Egha helin tuavimin zuir darasi, mughuriar kam barazima, an ovever mughuriamin min zui. Egha a me gamima, me ovei. Ezi Godin Nguibamin tuavimin zuir darasi, me mughuriar kamra a barazima, a mati ikirimirir aghuim isi mughuriam. Egha a ikirimirir aghuim me ganidi. Tinara gavgavigh ingangarir kamagh garim damuam? Bar puvati. ¹⁷ Ezi e gumazamizir mabar min amir puvati, me

danganiba bar dagh aruava Godin akam migia, mati me dagiaba bagha biziba amadi. God uabi ingangarir kam e ganingi, ezi e ifarir puvati, e guizbangira migei. E Krajs ko porogha, egha Godin damazimin e deraviram an akaba akuri.

3

Aposelba akar gavgavir dikirizir igiamin ingangarir gumazibar otifi

¹ E ti ian aghariba apirti, ia suam, e gumazir aghuiba, kamaghin e ti migirigiar kabagh ami? O e ti gumazir mabar min e gumazibav kimti, me ia bagh akinafariba osir ia mikim suam, e gumazir aghuiba? O e uarir akurvaghshi ian azangsighti, ia en akurvaghamin akinafarim osiram? Bar puvati! ² Ia uari, mati akinafarir en gun gumazibav geim. Ezi akinafarir kamın osiziriba, da en navir averiabar aven iti. Eghti gumazamiziba bar akinafarir kamın ganiva a diponam. ³ Ia bar azenara iti, mati akinafarir mam Krajs an osirizi e a inigha ize. A finfinir dipamin an osirizir puvati. A zurara ikiamin Godin Duamin an osiri. Egha a dagiar ekiatam gisin an osirizir puvati. A gumazamizibar navir averiabar an osiri.

* **2:14:** (2:14) Grighin akar otevitam kagh deragha mikemezir puvati. **2:15:** 1 Ko 1:18, 2 Ko 4:3 **2:16:** Lu 2:34, Jo 9:39, 1 Ko 15:10, 2 Ko 3:5-6, 1 Pi 2:7-8 **2:17:** 2 Ko 1:12, 4:2, 11:13, 1 Pi 4:11, 2 Pi 2:3 **3:1:** Ap 18:27, Ro 16:1, 2 Ko 5:12 **3:2:** 1 Ko 9:2 **3:3:** Kis 24:12, Jer 31:33, Ese 11:19, 36:26, 1 Ko 3:5, Hi 8:10 **3:4:** 2 Ko 2:16

⁴ E fo, God ingangarir kam damuasava e amisefe. Ezi Krai s fofozir kam e ganingi. Kamaghin, e akar kabar gun ia migei. ⁵ Guizbangira, e uari ingangarir kam damuan buragbura, kamaghin amizi e uari kamaghin mikiman kogham, e uari bizibagh ami. Puvati, God uabira gavgavim e ganidima, e ingangarir kam gami. ⁶ Ezi a uabi e gamizima, e Akar Dikirizir Gavgavir Igiar kam, e an ingangarir gumazibar otifi. Akar Dikirizir kam, a bizir me akinafarim in osirizir puvatizim, mati Moses Osirizir Arazir fomiram otoziba. Puvati. Kar Godin Duamin bizim. Moses Osirizir Araziba gumazibagh amima me ovei. Ezi Godin Duam ikirimirir aghuim me ganidi.

⁷ Ingangarir God amizim, a Moses Osirizir Arazibagh amizi da otifi. Ezi tuavir kamin ovevem otos. Dughiar kam God dagiam abighizi, osiziriba vaghavagha an otifi, ezi Godin angazangarim uaghan ize. Egha angazangarir kam Mosesin guam a gisira, ezi Israelba an guamin ganan buragbura. Ezi gin angazangarir kam gifa. ⁸ Ingangarir God uan Duam gumamazibar aningasava amizim, a ingangarir Moses Osirizir Araziba aningasava amizim, a bar a gafira. Eghti Godin angazangarim

ko gavgavim, ingangarir kamin iki mamaghira ikiam. ⁹ Moses Osirizir Arazibar ingangarir kam, a en araziba tuisighiva e mikim suam, e ovengam. E fo, ingangarir kam Godin angazangarim sara ize. Egh ingangarir kam Godin angazangarim sara iziti, ingangarir gumamazibar amuti me Godin damazimin deraghamim, a Godin angazangarir bar ekiam sara izi mamaghira ikiam. ¹⁰ Godin angazangarir ekiam ko gavgavim, ingangarir igiar an amizim ko ikia bar ekevegga mamaghira iti. Egha angazangarir kam, Godin angazangarir ingangarir ghurim ko itim, bar a gafira. Kamaghin, e datirighin gara nighnisi, ingangarir ghurimin angazangarim munge. ¹¹ Ingangarir ghurir kam a zurara ikian kogham. Puvati, a mungegham. Egha a Godin angazangarim sara ize. Kamaghin e fo, ingangarir igiar zurara ikiamim, a Godin angazangarir bar ekiam sara iza mamaghira iti.

¹² Ezi e nighnizir gavgavim ikia bar fo, angazangarir kam iziva e bativ mamaghira ikiam, ezi a bagha mizuai. Kamaghin, e atiati puvatigha azenara an gun migei. ¹³ E Moses amizi moghin amir puvati. An guamin angazangarim

3:5: Jo 15:5, 1 Ko 15:10, Fl 2:13 **3:6:** Jer 31:31, Jo 6:63, Ro 7:6, 1 Ko 11:25, Ga 3:10, Ef 3:7, Kl 1:25, Hi 8:6-8 **3:7:** Kis 34:1, 34:28-30, Lo 10:1, Ro 7:10 **3:8:** Ga 3:2, 3:5 **3:9:** Lo 27:26, Ro 1:17, 3:21 **3:10:** Kis 34:29 **3:12:** 2 Ko 7:4, Ef 6:19
3:13: Kis 34:33-35, Ro 10:4, Ga 3:23

siragha mungemarima, a kamaghin aghua, Israelba an ganam. Kamaghin a iniravizim inigha uan guam avara. ¹⁴ Ezi fomira iza datirighin tuzir dughiamin, Israelbar nighniziba bar pirizi, me Godin Akar Dikirizir Gavgavir Ghuribar gara, dar mingariba de- ragha dagh fozir puvati. Egha mati Mosesin guam avarazir iniravizim, men nighniziba avaraghavira iti. Ezi gumazitam me avarazir iniravizir kam adangizir puvati. Krais uabira, gumazim a gifoghtima, God a da iniravizir a dukuaghav itim adegam. ¹⁵ Guizbangira, dughiaba bar me Moses Osirizir Araziba dibori, ezi iniravizir kam ikia men nighniziba apira, iza datirighin oto. ¹⁶ Egh gumazim uan navim Ekiam bagh a giraghti, God iniravizir an nighnizim avarazim adegam. ¹⁷ Ki Ekiam migia, kar ki Godin Duam migei. Eghti Ekiamin Duam gumazitam in ikiti, eghti bizitam gumazir kam in suiragh a ikirarighan kogham. Bar puvati. A bar firighrigh ikiam. ¹⁸ E bar moghira, bizitam en guaba avarazir puvati. Ezi Ekiamin angazangarir ekiam e gisirazima, e ganganir guabar garimin min otogha,

Godin angazangarim gumazimizibar akakasi. E zurara Godin angazangarir kam isavira iti, ezi a bar en arazibagh ighavira itima, e Ekiamin nedazimin min otivavira iti. Ekiam, a Godin Duam, egha a bizir kabagh ami.

4

Aposelba, me nguazir minebar min iti

¹ God en apangkuvigha egha ingangarir kam e ganingi. Ezi kamaghin e ingangarir kam gamuava amiraghmirazir puvati. ² E aghumsizir arazir gumaziba mogava amiba, e akirim ragha dagh asara. E ifavarir arazibagh amir puvati. Egha e Godin akam girazi, a igharagha otozir puvati. E Godin guizin akam azenarama anekuri, eghti gumazamiziba bar uan navir averiabar aven en araziba tuisigham. Egh me kamaghin fogham, e ingangarir bar aghuim Godin damazimin a gami. ³ Ezi tarazi akar aghuir e kurir kam in mingarim gifoghan kogh, mati iniravizim men nighnizim avaraghavira iti. Gumazir kaba, me helin zuir tuavimin itibara. ⁴ Satan a nguazir kam in godin ifavarim, a gumazir kabar nighniziba mitatem dagh aningizima,

3:14: Ais 6:10, Jo 12:40, Ap 28:26-27, Ro 11:7-8, 11:25 **3:16:** Kis 34:34, Ais 25:7, Ro 11:23, 11:26 **3:17:** Jo 8:32, 8:36, Ro 8:2, 1 Ko 15:45, 2 Ko 3:6, Ga 5:1 **3:18:** Kis 16:7, 24:17, Ro 8:29, 1 Ko 13:12, 15:49, 1 Ti 1:11 **4:1:** 2 Ko 3:6, 1 Ti 1:13 **4:2:** 1 Ko 1:18, 2 Ko 2:17, 6:4, 6:7, 1 Te 2:3-5 **4:3:** 1 Ko 1:18, 2 Ko 2:15, 2 Te 2:10 **4:4:** Jo 1:18, 12:31, 12:45, 2 Ko 4:4, Ef 2:2, Fl 2:6, Kl 1:15, Hi 1:3

me nighnizir gavgavim puvati. Ezi kamaghin Kraisin akar aghuimin angazangarim ko an apangkuvim men navir averiabar aven ghuava avenge. Kamaghin, me Krai deragha an garir puvati, a uabi Godin mirara itir nedazim.

⁵ E uari uan arazibar akam kurir puvati. E kamaghin akam akura ghaze, "Krais Iesus, a en Ekiam. Ezi e Iesusin migirigiamin gin ghua egha ian ingangarir gumazibar iti." ⁶ Fomira God kamaghin migia ghaze, "Mitatemin aven, angazangarim otogh siragham." Ezi Godin kamran angazangarim iza en navir averiabar ikia egha e gamizima, e Godin fofozir aghuiba iti. E Krai Iesusin guamin angazangarir kamin gara, egha e Godin angazangarim ko an gavgavim gifo.

⁷ E pura nguazir minerkinir gavgaviba puvatiziba min ami, ezi bizir bar aghuir kam en aven iti. Bizir kam kamaghin en aka, gavgavir bar ekiar kam, a Godin otifi, an en otivir puvati. ⁸ Ezi dughiar mabar osimtizir aviriba e bativigha, egha da e dikabirazir puvati. Ezi bizir aviriba en nighnizibar iza e gamima e okam nighnisi, ezi da en nighniziba bar da apirizir puvati. ⁹ Gumazir aviriba en apanibar iti, ezi

God e ataghizir puvati. Me e misogha pazava e gami, egha bar e gasighasighizir puvati. ¹⁰ E kamagh sua, e uan ovengamin nivafizir kabar, e gumazamiziba Iesusin ikirimirir aghuim men akaghtima, me dar ganam. Kamaghin e zurara uan ovengamin nivafizibar, Iesusin ovevem men akakasi. ¹¹ E kamaghin ifonge, e uan ovengamin nivafizir kabar, e gumazamiziba Iesusin ikirimirir aghuim men akaghtima, me dar ganam. Kamaghin e angamra ikia Iesusin ingangarim bangin gumaziba e misozi, e dughiar aviribar atam ariaghiri. ¹² Kamaghin, e ghaze, ovevem e bativasa amuavira iti, eghti en arazir kam ia damuti, ia ikirimirir aghuarim iniam.

¹³ Gumazir mam Godin Duamin fofozim an itima, a Godin Akinafarim kamaghin osiri, "Ki nighnizir gavgavim Godin ikia, egha kamaghin ki an gun migei." Kamaghira, Godin Duam en aven ingara e gamima, e uaghan nighnizir gavgavim Godin ikia egha kamaghin an gun migei. ¹⁴ E kamaghin fo, God, Ekiam Iesus gamizi, a ua mozim in dikavigha ikirimirir aghuarim ini. A uaghan e damighti, e Iesus ko ua dikavighti, a bar e inigh, ia ko mangiti, e an boroghin ikiam.

4:5: 1 Ko 1:9, 1:13, 1:19, 1:23, 2 Ko 1:24
2 Pi 1:19 **4:7:** 1 Ko 2:5, 2 Ko 5:1, 12:9
15:31, Fl 3:10, 1 Pi 4:13 **4:11:** Ro 8:36, 1
1:12, 2 Pi 1:1 **4:14:** Ro 8:11, 1 Ko 6:14
2:10

4:6: Stt 1:3, Ais 9:2, 2 Ko 3:18, 1 Pi 2:9,
4:8: 2 Ko 1:8, 7:5 **4:10:** Ro 8:17, 1 Ko
1 Ko 15:31, 15:49 **4:13:** Sng 116:10, Ro
4:15: 1 Ko 3:21, 2 Ko 1:3-6, Kl 1:24, 2 Ti

15 Bizir e bativir kaba bar, da ia bangin e batifi. God kamagh sua, arazir kamın an apangkuvim gumazamizir aviriba bativ mangvira ikiam. Egh gumazamizir kaba a minabi mangvira iki, egh an ziam fam. Kamaghin bizir kaba e batifi.

Aposelba nighnizir gavgavim Kraisin ikia egha gavgavim ini

16 E ingangarir bar aghuir God amizir kam ginighnigha, kamaghin an ingangarim damuasa amiraghamirazir puvati. E fo, en nivafizir azenan itiba, bar ikuvighasava amima, ezi en navir averiabar aven, e zurara dughiabar gumazir bar igiabar min otivavira iti. 17 E fo, osimtiziba ko mizazir e datirighin ateriba, da osimtizir ekiaba puvati. Egha da dughiar otevimra ikiam. Egh da en akuraghti, e dabirabir bar aghuim Godin Nguibamin zurazurara a iniam. E fo, bizir aghuir e iniamin kaba, da bizir igharaziba bar dagh afiraghti, eghti osimtizir e datirighin aterir kaba, da pura bizibar min otivigham. 18 E uan damazibar garir biziba, e dar gara dagh nighnizir puvati. Bizir e uan damazibar ganan koghamiba, e mighigha a dar gara dagh nighnisi. Bizir

e uan damazibar gariba, da bar dughiar otevimra ikiam. Ezi bizir aghuir e uan damazibar ganan koghamiba, da bar zurara ikiam.

5

1 E kamaghin fo, nguazimin averpenir e datirighin aven itir kaba, da gin dipirighrigh ikuvigham, kar en nivafizimin ovevem. Eghti dughiar kam God dipenir igharazir aghuim e daningam, kar en nivafizir igiam. Dipenir kam, gumazitam an ingarizir puvati, God uabi an ingari. A Godin Nguibamin iki zurazurara ikivira ikiam.* 2 E datirighin nguazimin dipenir kamın ikia, egha navim bigha ara ikia egha uan dipenir Godin Nguibamin itim inigh, egh korotiamın min e anerughasa bar ifonge. 3 Egh e anerugh uan nivafizim avaragh, egh bibiamra ikian kogham. 4 E nguazimin averpenimin aven ikiavira ikia, egha e osimtiziba atera navim bigha ara iti. Ezi da e gamima e uan nivafizir ghurir kam ataghraghasa puvati. E nivafizir igiar aghuim a gisin aneghuasa ifonge, mati e korotiar igiam ghurim gisin anerughtima, anagapazagh ganganir bar aghuim damuam. Tuavir kamın

4:16: Ro 7:22, Ef 3:16, Kl 3:10, 1 Pi 3:4

4:17: Mt 5:12, Ro 8:17-18, 1 Pi 1:6

4:18:

Ro 8:24, 2 Ko 5:7, Kl 1:16, Hi 11:1-3

5:1: 2 Ko 4:7, 2 Pi 1:13-14

* 5:1: (5:1)

Averpenir nguazimin itir kamnang, kar nivafizir e nguazir kamın inizibar akar isin zuim. Ezi dipenir igharazir mam, kar e Godin Nguibamin iniamin nivafizir igharagha garir bar igiaba. 5:2: Ro 8:23 5:4: 1 Ko 15:53-54

en nivafizir ovengamim, a ua iraghirigh, egh nivafizir angamra ikivira ikiamim min otogham. ⁵ God uabi e akirigha angamra ikiavira itir dabirabir kam e ganingi, egha uan Duam e ganingi. God bizir bar aghuir maba e daningasa, egha faragha uan Duam e ganingi. Ezi e Godin Duam inigha gifa, egha bar fo, e bizir aghuir igharaziba uaghan da iniam.

⁶ Ezi kamaghin e bizir kam ginighnigha egha tuivigha gavgavighavira iti. E fo, e nivafizir kam sara iki, egh Ekiam ko an Nguibamin ikian kogham. ⁷ Bizir e gariba, e dagh nighnigha, dar gin zuir puvati. E pura nighnizir gavgavim Ekiamin ikia, egha an gin zui. ⁸ Ezi ki mikemegha gifa, e uan navibar suigha iti, egha atiatir puvati. E nivafizir ghurir kam ategh mangi Ekiam ko iki an Nguibamin ikiasa bar ifonge. Eghti an Nguibar a itim, guizbangira en nguibamin min ikiam. ⁹ Egha e nguibar manamin iti, an en nguibam, o Godin Nguibam, e zurara kamaghin bar ifonge, e arazir aghuir Ekiam ifongezibar amuam. ¹⁰ Guizbangira, e bar moghira Kraisin kotin otivighti, an en araziba tuisigham. Dughiar e nguazimin nivafizimin aven itim, e arazir aghuibagh

ami, o arazir kurabagha ami, egh kotiam dughiamin e bar vaghvagh uan arazir amizibar ivezim iniam.

E gumamazizibar akuraghti, me Godin namakabar otivam

¹¹ Egha e Ekiamin atiatia egha an apengan iti. Egha kamaghin gumamaziziba nighnizir gavgavim Godin ikiasa, e men nighniziba fa me gakaghor. God guizbangira bar en nighniziba ko arazibagh fo. Ki uaghan kamaghin nighnisi, ia en araziba tuisigha egha fo, e ingangarir aghuim gami. ¹² E ua migeir akar kam, e ian aghariba apirti, ia en ziaba fi suam, e gumazir aghuiba, e kamaghin nighnizir puvati. Ia fo, marazi pura gumazibar ziar ekiaba itiba bagha bar akonge, egha men navimin aven otivir araziba bagh nighnizir puvati. Ezi e kamagh sua, ia gumazir kabar akaba ikarvaghamin fofozim iki. Bizir kam in e ia bagha osiri, eghti ia en arazir aghuiba bagh bar akongegham. ¹³ Guizbangira, marazi ghaze, en araziba ko en nighniziba ti gumazir onganibar min iti. Puvati, kar e guizbangira Godin ingangarim gami. Egh e nighnizir aghuarim ikiva, egh ian akurvaghisi e kamaghin damuam. ¹⁴ E deragha nighnigha egha fo, gumazir mam bar e bagha

5:5: Ro 8:16, 8:23, 2 Ko 1:22, Ef 1:14, 2:10 5:6: Hi 11:13-16 5:7: Ro 8:24-25, 1 Ko 13:12, 2 Ko 4:18, Hi 11:1 5:8: Fl 1:23 5:9: Kl 1:10, 1 Te 4:1 5:10: Sav 12:14, Ro 2:16, 14:10, Ga 6:7, Kl 3:24-25, MAA 22:12 5:11: 2 Ko 4:2, Hi 10:31, Ju 23 5:12: 2 Ko 1:14, 3:1 5:14: Ro 5:15

areme. Ezi tuavir kam mati, e bar moghîrama ovegha gifa. Kamaghîn Krais e gifongezir arazim, en naviba fa e abirima, e an ingangarim gami. ¹⁵ Gumazir kam kamaghîn ifonge, e gumazir angamra itiba uari uari baghivîra ikian kogham. E gumazir e bagha ovegha ua dikavizim baghivîra ikiam. Kamaghîn, a bar moghîra e bagha ovenge.

¹⁶ Kamaghîn amizi, e datirighîn uam navir ghurimîn arazimîn gin ghua gumazamizibar araziba tuisizir puvati. Guizbangîra, e faragha navir ghurimîn arazimîn gin ghua Kraisin araziba tuisiki. Egha datirighîn ua kamaghîn amir puvati. ¹⁷ Gumazitam Krais ko poroghti, God gumazir kam damighti, a gumazir bar igiam otogham. Eghti bizir ghurim bar givaghti, bizir bar igiam otogham.

¹⁸ Bizir kaba bar, God dagh amima, da e batifi. E fomira an apanibar mîn iti, ezi Kraisin ingangarimîn an e gamizi, e datirighîn an namakabar otifi. Egha a uaghan, ingangarir kam e ganingi, eghti an apanir igharazibar amighti, me an namakabar otivam. ¹⁹ En migirigiam kamakin: God, Kraisin ingangarimîn tu-

avimîn, a nguazimîn itir gumazamiziba bar me gamima, me Godin apanim gamir arazim ataghragha, egha an namakabar mîn otifi. Egha men arazir kurar me amiziba, a ua dagh nighnizir puvati. Egha a ingangarir kam e ganiga ghaze, ia akam nan apanibav kinighti, me oregh egh nan namakabar otivigham. ²⁰ Kar e Kraisin abuir gumazibar otivigha, mati God uabi uan dîndiam ia ganingizi moghîn, e akar kam ia mikiri. Kamaghîn, e Kraisin danganim isa, ia gakaghora ghaze, ia Godin apanim gamir araziba ategh an namakabar otifigh. ²¹ Krais uabi arazir kuratam gamizir puvati. Ezi God kamagh sua, e Krais ko porogh, egh an gavgavimîn e Godin damazimîn gumazamizir aghuibar otivam. Kamaghîn, God en akurvaghasa egha, en arazir kuraba bar Krais gisin da ariki, ezi Krais mati uaghan gumazir arazir kurabagh amir mamîn mîn oto.

6

Aposelba uan ingangarim gamua osimtizir aviriba ateri

¹ E God ko ingara egha pamten ia gakaghora ghaze, ia gumazamizir Godin apangkuvim iniziba, ia aneteghti a pura bizimîn

5:15: Ro 14:7-8, 1 Ko 6:19, Ga 2:20, 1 Te 5:10, 1 Ti 2:6, 1 Pi 4:2 **5:16:** Jo 6:63, 15:14, Fl 3:7-8, Kl 3:11 **5:17:** Ais 43:18, Ro 8:1, 8:9-10, Ga 5:6, 6:15, Ef 2:15, MAA 21:5
5:18: Ro 5:10, Ef 2:16, Kl 1:20, 1 Jo 2:2 **5:19:** Ro 3:23-25, Kl 1:19-20 **5:20:** 2 Ko 3:6, 6:1, Ef 6:20 **5:21:** Ais 53:6-12, Jo 8:46, Ro 5:19, 1 Ko 1:30, Ga 3:13, Fl 3:9, Hi 4:14-15, 1 Pi 2:22-24, 1 Jo 3:5 **6:1:** 1 Ko 3:9, 2 Ko 5:20, Hi 12:15 **6:2:** Ais 49:8, Lu 4:19-21

min otivan marki. ² God kamaghin miġei, "Dughiar ki ian kuarkuvigha atizim, an otozi, ki ian dimdiam barasi. Dughiar ki ian akurvaghasa atizim, an otozi, ki ian akura." Ia oragh! Ki ian kuarkuvighamin dughiam datirighin otos. Ezi uaghan ki ian akurvaghamin dughiam datirighin otos!

³ E gumazitam miġirigiar kuratam e amir ingangarim damuan e aghua, egha kamaghin en arazir amiba bar, e gumazitam gamizi a uan dagarim asegha irizir puvati. ⁴ E Godin ingangarir gumazibar ikia, egha kamaghin zurara uan arazir aghuiba gumazamizibar akakasi. E men aghariba apira me miġeima me kamaghin fo: Osimtizir e bativiba, ko bizir me bar pazava e gamiba, ko bizir e gasighasiziba, e dar tuivigha gavgavighavira iti. ⁵ Me e misogha, egha e isa kalabusin e arisi. Apanir aviriba e akumakua niginir dafam gamua en atari. Ezi e puvira ingara, egha deragha akuir puvatigha, egha mitiriabara iti. ⁶ Egha e arazir Godin damazimin zuezibagh amua, egha guizin akamin fofozimin suira. E akamadariba ikarvagha egha bemiram atarir puvati. E arazir aghuibar gumazamizibagh ami. E Godin Duamin gavgavim iti. E igharaz darazigh ifongezir

arazim guizbangiram a gami. E arazir kabagh amua kamaghin ian aka, e guizbangira Godin ingangarir gumaziba. ⁷ E guizin akam akura, egha Godin gavgavimin uan ingangarim gami. E Godin arazir aghuimin suira, mati inogovimin bizibar min, e uan agharir ikiriam ko guvimin dar suigha, Godin ingangarim bagha misosi.

⁸ Gumazir maba en ziba fe. Ezi igharaziba en zibagh asighasisi. Ezi marazi girakirangin e miġia e gasighasisi, ezi igharaziba en gun uan namakabav gia ghaze, e arazir aghuibagh ami. Gumazir maba ghaze, e gumazir ifariba. Ezi kamaghin puvati, e gumazir guizin akabav geiba. ⁹ Marazi en gara, mati me e gifozir puvati. Ezi guizbangira, gumazamiziba bar moghiram e gifos. Marazi en gara ghaze, dughiar aviriba e atam ovei. Ezi guizbangira, e angamra ikiavira iti. Marazi en gara ghaze, God uam e akirmighasa mizazir ekiar kam e ganidi. Ezi guizbangira, e aremezir puvati. ¹⁰ Marazi en gara ghaze, e bar oseme. Ezi guizbangira, e zurara bar akongegha iti. Marazi en gara ghaze, e onganarazibar min iti. Ezi guizbangira, e gumazamizir aviribar akurvazima, me Godin Duamin amodoghin, bizir aghuir aviriba bar izifa.

Marazi en gara ghaze, e biziba puvatizi moghin pura iti. Ezi guizbangira, e Godin Duamin amodoghin, e biziba bar avirasemegha iti.

¹¹ Ia, Korinin itir Kraisin adarasi, e azenara bighvira ia mikimasa. E guizbangira uan naviba kuighava da isa ia ganidi. ¹² E uan naviba dukuazir puvati. Puvati, e ia bagha bar ifonge. Ezi ia uari uan navibar kumi. Ezi navir vamiran itir arazir kam, en tongin itir puvati. ¹³ Ki datirighin mati Afeziam uan boribav gei moghin, ki ia migei. Ia arazir e amibar min, ia uaghan uan naviba kuighava da isi e daningam.

E Godin Dipenimin min iti

¹⁴ Kraisin adarazir azenan itir gumazamiziba, men araziba bar ighara. Kamaghin amizi, ia me ko porogh egh me ko ingangaribar amuan marki. Ki ian azai, Godin arazir aghuim ko arazir kuram ti manmaghin uaning ko porogh uaning ko ingaram? Eghti angazangarim ko mitatem manmagh uaning inigh ikiam? Bar puvatigham. ¹⁵ Krai ko Satan, aning ti navir vamiran iti, o? O, gumazir nighnizir gavgavim itim, ko gumazir nighnizir gavgavim puvatizim aning manmaghin nighnizir vamira ikiam? Bar puvati. ¹⁶ Manmagh su, e Godin Dipenim ko marvir guabar dipeniba

isafuragham? God fomira kamagh migei, "Ki me ko iki, egh men tongin daruam. Eghti me nan gumazamizibar min ikiti, ki men Godin ikiam." Kamaghin amizi, ia fo, e uari Godin zurara itimin dabirabir Dipenim.

¹⁷⁻¹⁸ Ezi Ekiam ua kamaghin migei, "Ia me ategh, egh mangi danganir igharazitamin iki. Egh ia bar deraghvira uari bagh gan, ia ua bizir Godin damazimin zuezir puvatizitam uam an suighan marki. Ki uabi ia inigh, egh ian Afeziamin min ikiti, ia nan boribar min ikiam." Godin bar gavgavir ekiam itim kamaghin migei."

7

¹ Nan namakar aghuiba, e Godin e bagha inabazir itir bizir kaba e da inigha gifa. Kamaghin, e nivafizim ko duam gami aning mizezir biziba, bar da batuegh, egh Godin damazimin bar zuegham. Egh e Godin atiating an apengan ikiam. Egh uari isi bar God danigh, egh Godin arazir zuezim zuraram an gin mangam.

Korinba navibagh irazima Pol bar akonge

² Ia uan naviba kuighava, da isi e daning. E gumazitam arazir kuratamin a gamizir puvati. Egha e gumazitam pazava a gamizir puvati. Egha e gumazitam gifaragha puram an bizitam inizir

puvati. ³ Ki akatam ia gasa migirigiar kam ia migeir puvati. Ia fo, ki fomira mikeme, e uan naviba bar ia ganiga egha bar ia gi-fueghivira ikiam. Egh e ovengam, o e angamra ikivira ikiam, arazir kam kamaghira ikiam. ⁴ Ki kamagh fogha egha bizitam modozir puvati. Ki bighvira ia mikimam, nan navim bar amiraghrizi, ki ia bagha bar akonge. Osimtiziba guizbangira e batifi, ezi da pura biziba. E ia ginighnisi, ezi bizir kam e gamizi, en naviba ia bagha bar akueghavira iti.

⁵ E ghua Masedonian itir dughiam, e avughsasa amuava avenge. Nguibar kamın osimtizir avirir maba zurara e isi. Gumaziba e ko akaba, e uari batogha uariv gei. Ezi atiatir nighniziba, en navir averiabar aven iti. ⁶ Gumamazir osimtiziba men naviba abinigha itiba, God men girakirangin tuiva navir amirizim me ganidi. Egha a Taitus amadazima, a uam e bagha izezima, en navir averiaba bar dera. ⁷ Taitus ua izezir arazir kamra, God e gamizi en naviba derazir puvati. Ia faragha Taitus gamizi an navim ian dera, egha a ian arazir kamın gun e geghani. Ian arazir kamın God uaghan en navibagh amizi da dera. Taitus kamaghın e migia ghaze, ia nan ganasa bar ifonge, egha ararer kam ian navir averiabar iti. Egha ia

na ko navir vamiran ikiasa bar puvira nighnisi. Ezi kamaghın ki bar guizbangira bar akonge.

⁸ Ki fo akinafarir ki ia bagha osirizim ia gamizi, ian naviba oseme. Ezi ki uabi bizir kam mighigha a ginighnizir puvati. Ki guizbangira faragha bizir kam ginighnigha egha ian apangkufi, egha datirighın puvati. Akinafarir ki ia bagha osirizir kam ia gamizi, ia osemegha aghumsiki. Ezi arazir kam bar dughiar otevimram iti. ⁹ Ezi ki datirighın bar akonge. Ki fo, ia oseme, ezi ki bizir kam bagha bar akongezir puvati. Ki fo, ian osimtizim ko aghumsizim ia gamizi, ia uan navibagh ira, ezi ki bizir kam bagha bar akonge. Ki fo, God uabi ia gamizi, ian naviba osemegha aghumsiki. Ezi en migirigiar kataba bar ian navibagh asighasighizir puvati. ¹⁰ E fo, Godın otivir osimtiziba ko aghumsizir araziba, da gumamazibagh amima, me uan navibagh iraghrasi. Arazir kamın God uam en akura. Kamaghın, e arazir kam bagh uan navibagh isin nighnizir aviribara amuan markiam. Ezi nguazir kamın osimtiziba ko aghumsizir araziba, da gumamazibagh amima ovevem otifi. ¹¹ Ia kamaghın deragh nighnigh. God ia ganingizir osimtizir kam, bizir bar aghuir igharagha gariba dar ia gami.

Bizir kamın God ia gamizi, ia uari uari bagha uan osimtizim deravira bighvira mikimasa ia ifonge. Ezi God ian naviba fezi, ia gumazir arazir kuram gamizimin atari. Ezi a ia gamizi, ia an atiatingi. Ia datirighin mighigha e ginighnigha, egha gumazir arazir kuram gamizimin arazim akirasa pamten ingari. Arazir ia migirigiar kam akirasava amiba, kamaghin akagha ghaze, ia Godin damazimin osimtizitam itir puvati.

¹² Ki akinafarir kam ia bagha an osira, egha arazir kuram gamizir gumazim ginighnigha an osirizir puvati. Egha gumazir igharazir pazava a gamim, ki uaghan a ginighnighizir puvati. Bar puvati. Ki kamaghin ifonge, ian arazir aghuim azenim girighti, ia Godin damazimin deragh fogh suam, ia bar na gifonge. Bizir kam bagha ki akinafarir kam osiri.

¹³ Ezi datirighin ian arazir kam e gamizi, en navir averiaba amiraghavira iti. En naviba amirazima, e bar akonge. Ia Taitusin akuragha an osimtiziba givazi, an navim amira. Ezi bizir kamın e guizbangira bar akonge. ¹⁴ Ki faragha ian arazir aghuibar gun Taitusin migia egha ian ziaba fe. Egha uan migirigiar kamın aghumsizim inizir pu. Puvati. Akar e ian arazir aghuibar gun mikemeziba, da guizbangira. Kamaghin

datirighin Taitus fos, e ian ziaba fer migirigiaba, da bar guizbangira. ¹⁵ Taitus ia bagha izezir dughiamin, ia atiattia nigha, egha a inigha, bar an migirigiabar mirara ghue. A ian arazir kam ginighnighavira ikia egha bar ian apangkuvigha egha navim ia bagha ikiavira iti. ¹⁶ Ki datirighin bar fogha ghaze, ia arazir aghuibara damuam. Kamaghin ki bar akonge.

Korinba, Judian itir Kraisin adarazir akurvaghsi dagiabar arigh

8

(Sapta 8-9)

Kraisin adarazi, Judian itir Kraisin adarazi bagha dagiaba arisi

¹ Nan adarasi, e kamaghin ia mikimasa, God Masedonian Provinsin itir siosba bar men apangkuvigha men akurvasi. ² Osimtizir ekiam me batozi, dughiar kamın me biziba bar puvati. Ezi God me gamizi, me bar akuegha, egha Kraisin adarazigh nighnigha, egha men akurvaghasa dagiar bar aviriba arizi, da bar izifa. ³ Ki deravira kamaghin ia mikimasa, me uari uan ifongiamin gin ghua dagiar kaba aningi. Bizir me daningamin itiba, me da aniga, egha dagh isin bar aviriba aningi. ⁴ Me pamten e gaghora e migia ghaze, e men

amamangatighti, me Godin apangkuvir arazim inigh, siosin igharaziba ko ingar, egh Judian itir Godin gumazamizibar akurvaghäm. ⁵ E kamaghin nighnisi, me dagiataba aningam. Ezi men arazir aghuim, en nighnizi moghin, bar a gafira. Me uari isa God bar a ganiga, egha God ifongezir arazimin gin ghua egha uaghan uari isa bar e ganingi.

⁶ Taitus faragha Godin apangkuvir arazimin gin ghua ingangarir aghuir kam ian tongin a gami. Kamaghin amizi, e anemadi, eghti a uamategh mangi, uan ingangarir nam bar anegivaghäm. ⁷ Bizir ia amiba bar, da guizbangira bar dera. Ia nighnizir gavgavim Godin ikia, egha deraviram an gun migei. Egha ia fofozir ekiam ikia, egha Godin ingangarim damuasa bar moghira ifonge. Egha ia uaghan e bagha bar ifonge. Kamaghira, datirighin ia apangkuvir arazimin gin mangiva a gisin arazir bar aghuir kam isafuragh ingangarir kam damu.

⁸ Ia nan akar kamın girara mangasa ki akar gavgavim ia ganidir puvati. Puvati, ki kamaghin nighnigha ia migei, gumazamizir igharaziba ingangarir kam damuasa naviba me dikafi. Eghti ia damuamin arazir man-atamin, ki dar ganiva da tuisigh deragh dagh fogham,

ia igharaz darazigh ifongezir arazim a guizbangrama otifi, o puvati? ⁹ Ia fo, en Ekiam Kraiss Iesus, en apangkuvir arazim bar ekefe. A Godin Nguibamin bizir aghuir bar aviriba ikia, egha ia bangin nguazir kamın izegha onganarazimin min iti. A ian akuraghti, ia bizir aviriba iniasa, ezi kamaghin a biziba puvatizir gumazimin min oto.

¹⁰ Ki datirighin ia dagiaba arizir ingangarir kamın uan nighnizim ia daningasa. Ia azenir givazimin ingangarir kam ia a gamizi a dikafi. Egha ia ingangarir kam damuasa bar ifonge. ¹¹ Egh ia datirighin ingangarir amir kam, ia gavgavigh anegifagh! Ia faragha ingangarir kam damuamin ifongiam iti moghin, ia zuamira a damigh anegifagh. Ia itir bizibar amodoghin, ia ingar mangi otogh. ¹² Gumazim bizibar aningsi bar ifueghti, God da inisiva bar akuegham. God bizir gumaziba vaghvagha ikiava anidibagh nighnigha, egha bizir me anidiba isi. A gumazir biziba puvatizibagh nighnigha egha men araziba tuisizir puvati.

¹³⁻¹⁴ Ki ia osimtizir ekiam aterti, igharaz darasi deravira ikiasa, ki migeir pu. Puvati. Ki e arazir magh garibara e vaghvagh uarir amuasa, ki ifonge. Ia datirighin dughiar kamın bizir aviriba iti, egha ia

biziba otevezir gumazamiz-ibar akuragh. Eghti ġin ia bizibar oteveghti, me bizir avirir me itibar ian akurvagh. Kamaghin, ia bar arazir vabara amu, egh ia deravira ikiam. ¹⁵ Mati Godin Akinafarim mikeme, "Dagher avirir gumaziba iniziba, da me isir dibobonim gafirazir puvati. Ezi dagher muziarir gumaziba iniziba, men dagheba otevir puvati."

Pol gumaziba amangizima me Korinin ghue

¹⁶ God Taitusin navim fezima, an e ko nighnizir vamirama ami, egha uaghan ian akurvaghasa bar akonge. Kamaghin e God minabi. ¹⁷ E ua ia bagh mangasava an azangsi, ezi a mangasa bar ifonge. Egha a uaghan ingangarir kam damuasa bar ifonge. Kamaghin amizi, a uabi ifuegha, egha ia bagha ghu. ¹⁸ Ezi e uaghan Kraisin adarazir mav amadima, a Taitus ko mar zui. Egha gumazir kam siosba bar dar akar aghuim akura, egha iziam iti. ¹⁹ Ezi bizir kamra puvati. Siosba, en ġin daru egh apangkuvim itir ingangarir kam damuasa, anemisevegha ghaze, an en akuragh dagiabar arigham. E kamagh sua, e ingangarir kam e Ekiamin ziam fam, eghti uaghan gumazamiziba fogham, en naviba ingangarir kam damuasa

dikavima e a gami. Bizir kamning bagha, e ingangarir kam gami. ²⁰ E bizir ekiar gumazamiziba aningizir e garim, gumazitam a bagh akar kuratam e gasan e aghua. Kamaghin amizi, e Kraisin adarazir kav inizi an e ko izi. ²¹ E arazir aghuibara damuasa. Egh e arazir aghuir kam Godin damazimra a damuan aghua. Puvati, e gumazamizibar damaziba uaghan, dar amuam.

²² Ezi e Kraisin adarazir gumazir igharazir mam uaghan anemadazima, an aning ko zui. E dughiar aviribar ingangarir guar aviriba a ganiga an garima, a gavgavigha deragha dagh ami. A bar fo, ia bar arazir aghuibara damuam. Kamaghin datirighin a ingangarir kam damuasa bar ifonge.* ²³ Ia Taitus gifogha gifa, a nan roroam ko na ko ingarir gumazim, egha a ian akurvasi. Ezi en aveghbuar kamning, ia kamaghin aning gifo, aning siosbar ingangarir gumazimningin ikia, aningin ingangarimin aning Kraisin ziam fe. ²⁴ Eghti ia arazir bar aghuibar gumazir kabar amu. Eghti ian arazir kam siosbar gumazamizibar akaghti, me fogh suam, ia guizbangira igharaz darazigh ifonge. Egh me fogham, e faragha me migia e ian ziam fe, ezi akar kam,

8:15: Kis 16:18 **8:21:** Snd 3:4, Ro 12:17, Fl 4:8, 1 Pi 2:12 * **8:22:** (8:22) E aveghbuar, Taitus ko Korinin mangasava amir kamningin ziamning, e deragha aning gifozir puvati. Pol ves 18 ko 20in mavin gun mikeme. Egha igharazitav Pol ves 22in an gun mikeme. **8:24:** 2 Ko 7:13-14, 8:1-7

a guizbangira, e pura migeir puvati.

9

Korinba dagiaba Godin gumazamizibar akurvaghshi dar aningam

¹ Ia dagiar e Godin gumazamizir Judian itibar akuraghasa arighizibagh fogha gifa. Kamaghin amizi, ki akar ruaritam bizir kam bagh an osiran kogham. ² Ki fogha gifa, ia igharaz darazir akurvaghasa ian naviba dikavigha gifa. Ezi ki zurazurara ian ziaba Masedonian gumazamizibar damazibar da fe. Ki kamagh me migei, "Azenir givazim Akaiaba ingangarir kam damuasa biziba akirigha gifa." Egha me orazi ia dagiaba aningasa bar ifonge, ezi bizir kam Masedonian aviribar naviba fema me uaghan dagiabar aningasa. ³ Ezi nan migirigiar ki ian ziaba fer kaba, pura bizimin min otivan, ki kamaghin aghua. Ki kamaghin ifonge, ia dagiaba arighiva, egh ki mikemezi moghin, ia da me daningsivira ia gan iki. Ki bizir kam ginighnigha, egha aveghbuar kaba amangizi, me ia bagha izi. ⁴ Ki guizbangira nighnizir gavgavim kamaghin iti, ia dagiabar aningasa da arigha mizuai iti. Nan nighnizim Masedonian gumazitaba na ko izi ganti, ia dagiaba arighan koghti, ki bizir kam in aghumsizim iningham. Eghti

ia uaghan bar aghumsigham. ⁵ Kamaghin ki ghaze, ki gumazir kaba amadaghti me faragh izi ian ganam, egh ian akuragh dagiar ia daningasa akam akiriziba, da akirigh egh da amadaghti da mangam. Eghti ki izamin dughiamin, gumaziba ian ganti, ia bar akuegh egh dagiar kabar aningam. Egh me kamaghin nighnighan kogham, e men dagiaba okimasa me gifari. Puvati.

⁶ Ia deragh bizir kam ginighnigh. Gumazim dagher bofera dikaragh, a bar bofera iniam. Eghti gumazim dagher aviribar karagh, a dagher bar aviriba iniam. ⁷ Kamagh amizi, ia bar vaghvagh deravira faragh nighnigh, egh bizir ia aningasa ifongezim faragha a gifogh. Gumazitam uan bizitam aningsi egh osiman maraghe, egh suam, me bizibara aningasa puvirama e gaghora e abiri. Gumazir bar akuegha uan ifongiamin gin ghua biziba anidim, God gumazir kam bar a gifonge. ⁸ God bizir aghuir guar aviriba ia daningamin gavgavim iti, eghti ia bizir aghuir bar aviriba ikiam. Kamaghin, ia zurazurara biziba bar izivagh. Eghti ia ingangarir aghuiba bar dar amusi, bizir bar aviriba ia bagh izivagh ikiam. ⁹ Godin Akinafarim arazir kam migia ghaze, "Gumazir bizir

aviriba isa onganarazibagh anidim, a mati gumazim dagher oviziba oparasa pura tintinibar nguazim mikiri. Ezi an arazir aghuim zurazurara ikiavira iti.”¹⁰ God dagher oviziba gumazibagh anidima me uan azenibar da opari. Egha dagher guar bar aviriba isa gumaziba bar me ganidima, me da api. Kamaghira God biziba uaghan ia daningti, ia bar izivagham. Kamaghira ia Godin gumazamizir igharaziba men akurvagham. Eghti ian arazir aghuiba otiv mangvira ikiam, mati gumazim dagher oviziba oparizi dar dagheba otiva ghuavira iti.¹¹ God zurara bizir bar aviriba ia daningti, ia bizir aviriba igharaz darazi daningamin tuavim ikiam. Eghti en ingangarimin, ia me daningamin bizir kaba, me damighti, me God bar a minabagham.

¹² Kamagh amizi, ingangarir ia amir kam Godin gumazamizibar akuraghti, me uam bizibar oteveghan kogham. Egh uaghan ingangarir kam gumazamizibar amighti, me God bar a minabagham.¹³ Ingangarir ia amua men akurvazir kam, a ian arazir aghuim bar azenaram anakagham. Eghti me fogh suam, ia Kraisin akar aghuim guizin a inigha, deraghavira an akamin gin zui. Eghti me bizir avirir ia me ganingiziba, ko bizir ia

gumazamizir igharazibagh aningiziba uaghan dar gan, egh Godin ziam fam.¹⁴ Egh me kamaghin fogham, Godin apangkuvim guizbangira bar ia gizifa. Kamaghin, me bar ia gifuegh, egh God bar deravira ia damusi, me ia bagh Godin azangsigham.¹⁵ Bizir aghuir God e ganingizim, a guizbangira bar ekefe, ezi e a mikimamin akabagh asa. E pura bizir ekiar kam bagh God minabagham!

**Gumazir maba
akar kuramin Polin
mikeme, egha
Korinbagh amizi,
me Polin oseme. Ezi
Pol men nighniziba
ua dar kiri.**

10

(Sapta 10-13)

Pol gumazir an ingangarim abinasava amibar akaba ikarvasi

¹ Gumazir maba kamaghin akam na gasa na migia ghaze, Pol e ko ikia bar uabi abiragha iti. Egha a saghon ikia akar bar gavgaviba e ganidi. Ezi ki Pol, nan ifongiam kamakin, ia uari amiragha itir arazim, ko igharazibar asughasugha deragha me gamir arazir Kraisin amizim ginighnigh. Egh ki Kraisin arazir kabar gin ghua, egha akar ki migeiba ia deragh dagh nighnighasa ki

9:10: Ais 55:10, Hos 10:12, Mt 6:1

9:11: 2 Ko 1:11, 4:15

9:12: 2 Ko 8:14

9:15: Je 1:17 10:1: 1 Ko 2:3

ian azangsisu.* ² Ki kamagh ia gaghora ia mikimasa, ia deravira ganigh fogh, ki izi ia ko ikiva uam akar bar gavgavitam ia mikiman maraghe. Ki, gumazir e migia ghaze, e nguazimin bizibar gin zuiba, ki akar gavgavim me mikimamin gavgavim iti. ³ Guizbangira e nguazir kamın iti, egha e nguazir kamın itir gumazibar mın misozir puvati. ⁴ Ezi inogovir bizir e suighiziba, da nguazimin inogovir biziba pu. Bar puvati. Bizir kaba, Godin gavgavim dar iti. Eghti e da suighiva apanibar divinir gavgavim abighrarigham. ⁵ Egha e ifavarir akaba, ko nighnizir guar aviriba dikabiri. Nighnizir kaba, gumamaziziba Godin fozim iniasava amima, da men tuaviba apiri. Ezi e gumamazizibar nighniziba ikiaghariki, mati me gumazir kuram isa kalabus gati. Egh e men nighnizibar amighti, men nighniziba Kraisin akamin girara mangasa. ⁶ Ezi e iarara mizuai. Ia en akaba bar dar gin mangiti, e gumazir akaba batoziba, mizazim me daningam.

⁷ Ia bar deravira bizir azenan itir ia gariba tuisigh.

Egh gumazitam uabira uabi mikim suam, a guizbangira Kraisin anav, egh a bar deravira nighnigh egh kamaghin fogh, e uaghan an mirara Kraisin ananaba. ⁸ Ekiam ingangarir kam damuasa gavgavim e ganingi. Egha, e ian nighnizir gavgaviba fasa, a ifonge. Egha e ian nighnizir gavgavibagh asighasighan a bar aghua. Kamagh amizi, ki ingangarir e amir kam bagh bar akueghiva, egh uan ziaba tong ada fegh, egh akar mikemezir kamın aghumsighan kogham. ⁹ Ia kamaghin na ginighnigham ki aghua, ki gumazir akinafariba ia bagha da osira egha atiatim ia ganidim. ¹⁰ Gumazir maba guizbangira kamaghin na migei, Polin akinafariba akar gavgavir igharagha gariba dar iti. Ezi a uabi iza e ko migeir dughiaba, e an garima a gavgaviba puvati. Egha akam akurir arazim bar deragha a gifozir puvati. ¹¹ Gumazir migirigiar kabagh amiba, me bar deragh nighnigh egh kamaghin fogh, arazir e iza ia ko ikia amiba, da mati arazir e saghon ikia ia bagha Akinafarim osirizi moghin, da adar mirara ghu.

* **10:1:** (10:1) Sapta 10-13in itir migirigiaba, ada 2 Korinin itir saptan igharaziba, mong adar mirara ghuzir puvati. Pol sapta 9in migia ghaze, a Korinbar araziba bagha bar ifonge. Egha ua sapta 10in bar akar gavgavibar me gami. Bizir kamın fofozir gumazir maba kamagh nighnisi, Sapta 10-13in akinafarir Pol dughiar igharazimin osirizimin aven iti. Ezi gin moghirama gumaziba virara aning isafura. **10:2:** 1 Ko 4:21 **10:4:** 1 Ko 2:5, Ef 6:13-17, 1 Te 5:8, 1 Ti 1:18 **10:5:** 1 Ko 1:19, 3:19 **10:6:** 2 Ko 2:9 **10:7:** 1 Ko 3:23, 14:37, 2 Ko 5:12, 1 Jo 4:6 **10:8:** 2 Ko 12:6, 13:10 **10:11:** 2 Ko 7:14, 12:6, 13:2, 13:10 **10:12:** 2 Ko 3:1, 5:12

¹² E kamagh mikiman kogh, uari tuisigh suam, e gumazir uarira uan ziaba feba ko, e virara ghue. Egh e kamaghin mikiman kogham, en araziba men araziba ko magh ghu. Puvati, gumazir kaba uari uan araziba tuisisi. Egha gumazir mam uan arazim igharazitavin arazim koma a tuisisi. Gumazir kamaghin amiba, me fofozir aghuiba bar puvati. ¹³ Ezi e uari uari gisivagh pin mavanangan aghua, eghti en ziaba bar pin mar ikiam. Puvati, e ingangarir God e bagha inabazim damuasa, egh God e bagha abarazi moghin, e uan araziba tuisighasa. Ezi ingangarir God e ganingizir kamın ababanım, ia Korinba uaghan aven iti. ¹⁴ Ezi ingangarir God e ganingizir kamın ababanım, a uaghan ia avara. Kamaghin, dughiar e akam ia mikirim, e ababanir kamın ikiavknizir puvati. Erara bar faraghavira Korinın iza akar aghuir kam ia bagha a inigha ize. ¹⁵ E uan ababanım gafirazir puvatigha, egha gumazir igharaziba amizir ingangarim ginighnigha, egha uan ziaba fer puvati. Bar puvati: E ingangarir God e ganingizim guizbangrama a damuasa ifonge. Eghti ian nighnizir gavgaviba gavgavighti, en

ingangarir kam ian tongin bar ekevegham. ¹⁶ Eghti e akar aghuim inigh ian girakirangin itir kantribar mangam. E nguibar gumaziba ingangarim gamigha givazibar mangan aghua. Egha e gumazir igharaziba amigha givazir ingangarim bagh pura uan ziaba fan aghua.† ¹⁷ Godin Akınafarim kamaghin migei, “Gumazitam bar akueghsi, egh Ekiam bagh bar akongegh.” ¹⁸ E fo, gumazim bar akuegha uabira uan ziam fe, gumazir kam Godin damazimin ziaba puvati. Bar puvati. Eghti Ekiam gumazimin ziam fiti, gumazir kam guizbangira ziam iti.

11

Polin arazim Aposelin ifavaribar arazibar mirara ghuzir puvati

¹ Ia nan amamangatighti, ki onganizi moghin tong mikemeka. Ia nan amamangatigham, o? ² God gumazamiziba anarirama apengan ikiasava a ifonge. Ezi kamaghira, ki uaghan ia Kraisra gin mangasa, ki ifonge. Ki ia Kraisin adarazir mirara ikiasa ki ia misefe, mati ki amizir igiar bar zuezim a inigh, an par a ko poroghamim, mangi a daningam. ³ Ia kuruzim fomira Eva gifarazir

10:13: Ro 12:3 **10:14:** 1 Ko 3:5, 3:10, 4:15, 9:1 **10:15:** Ro 15:20 † **10:16:** (10:16) Pol, Korinın girakirangin itir kantribav gei. Kar, a ti Korinın aruem uaghiri naghin itir kantribagh nighnisi. A ti Rom ko Spen aningın migei. **10:17:** Ais 65:16, Jer 9:24, 1 Ko 1:31 **10:18:** Snd 27:2, Ro 2:29, 1 Ko 4:4-5 **11:2:** Hos 2:19-20, 1 Ko 4:15, Ga 4:17-18, Ef 5:26-27, Kl 1:28 **11:3:** Stt 3:1-5, 3:13, Jo 8:44, Hi 13:9, 2 Pi 3:17

eghaghanim ginighnigh. Ki kamaghin atiatingi, bizir Eva batozir kam uaghan ia batogham. Gumazir kuram ia gifaraghan maraghe, eghti ia ua Kraiss baghavira itir guizin arazim ategham. ⁴ Ki fo, gumazir maba ia bagha iza Iesusin igharazimin akam ia mikiri. Kar Iesusin e akam ia mikinizim, puvati. Ezi arazir kamin ia duar igharagha garim ini. Kar ia faragha inizir Godin Duam puvati. Ia akar aghuir igharazim ini. Kar akar aghuir ia faragha inizim puvati. Ki fo, me ian tongin arazir kam gamizi, ia pura uari isava men migirigibar gin mangasava ami.

⁵ Ia orakigh! Ki ghaze, ia gumazir "Aposelin ekiaba" ariziba, me na gafirazi ki men apengan itir pu. Bar puvati. ⁶ Guizbangira, ki akam akurir arazim mong deragha a gifozir puvati. Ezi nan fofozim otevezir puvati. Arazir e zurarama amibar, e uan fofozim gumazamiziba bar men akakasi, ia deravira dar gani.

⁷ Ia fo, ki Godin akar aghuim ia mikini, egha ingangarir kamin ivezitam inizir puvati. Arazir kamin, ki ia fasa, egha uabira uabi abiragha iti. Manmaghin ami, arazir ki amir kam, ki ti arazir kuram gami, o? Puvati. ⁸ Ki ian tongin

ingangarim gamima, ezi siosin igharaziba nan aku-razi, ki me da dagiaba ini. Arazir kamin mati, ki men biziba okemegha egha ian akura. ⁹ Dughiar ki ia ko itimin, ki dagiabar oteveghe, egha da bagha ian tavin azangszir puvati. Puvati, Kraisin marazi Masedonian Provinsin ikegha iza bizir ki oteveghe ifongeziba, me bar dar nan akura. Ki kamaghin nighnisi, ki osintizim ia daningan aghua, egha nighnizir kam suiraghavira iti. ¹⁰ Ki fo, ki uan arazir kam bagha uan ziam fe. Ezi Kraisin guizin akam na ko itima, ezi ki guizin kamagh migia ghaze, Akaiian Provinsin nguibabar bar, dar gumazitam ki uan ziam fer arazir kam bagh, nan tuavim apirighan kogham. ¹¹ Ki tizim bagh kamaghin damuam? Ki ti ia gifongezir pu? Puvati, God bar fo, ki bar ia gifonge.

¹² Gumazir maba uarira uan ziaba fasa tuaviba buri, egha gumazibar damazibar e ko magh otivasava ami. Ezi ki men tuavir kam apirasava ami. Ki kamaghira ingar manmaghira ikiam.

¹³ Gumazir kaba me aposelin ifavariba ko ingarir gumazir ifavariba. Me gumazibagh ifara uan araziba otavkiri, eghti gumazamiziba men gan suam, me guizbangira Kraisin aposelbar iti. ¹⁴ Eghti ia

11:4: Ga 1:7-9 **11:5:** 1 Ko 15:10, 2 Ko 12:11, Ga 2:6 **11:6:** 1 Ko 1:17, 2:1, 2:13, 2 Ko 4:2, 10:10, Ef 3:4 **11:7:** 1 Ko 9:12, 9:18 **11:9:** 2 Ko 12:13, Fl 4:15-18, 1 Te 2:9 **11:10:** 1 Ko 9:15 **11:13:** Ro 16:18, 2 Ko 2:17, Ga 1:7, Fl 3:2, 2 Pi 2:1, MAA 2:2 **11:14:** Ga 1:8

men arazir kurabar gan, egh digavir kuram damuan marki. E fo, Satan uabi uan arazim oteghavkinigha, egha angazangarimin enselin min oto. ¹⁵ Kamaghin amizi, Satanin ingangarir gumaziba uaghan uan araziba otevkigh, egh Godin arazir aghuimin ingangarir gumazibar miraram otogham, eghti e kamaghin ganigh digavir kuram damuan markiam. Me gin me amir arazir kurar kam baghivira ivezim guizbangiram a iniam.

Pol Aposelin ingangarim gamir dughiamin, an osimtizir bar aviriba ateri

¹⁶ Ki faragha mikemegha gifa, egha datirighin ua migei, ia nan migirigiar kam baragh egh kamaghin nighnighan marki, ki gumazir onganim. Egh ia gumazir onganimin na arisi, a uaghan dera. Egh ia nan amamangatightima, ki uan ziam tong a feka. ¹⁷ Ki Ekiamin ifongiamin gin ghua migirigiar kam gamir puvati. Ki gumazir onganimin min migia, uabi uan ziam fe. ¹⁸ Gumazir aviriba nguazimin bizibar gin ghua, egha uari uan ziaba fe. Eghti ki uaghan arazir kamin gin mangi, egh uan ziam fam.

¹⁹ Ia gumazir nighnizir aghuiba itiba, gumazir onganiba migirigiar onganiba ia daningasa, ia bar ifonge. ²⁰ Bar guizbangira, gumazitam ia gativaghti, ia mati

kalabuziar gumazibar min ikiam, o a ian biziba bar da givagham, o a ia gifar ia isi uan gavgavimin apengan darigham, o a uabi uabi damigh egh gumazir ekiamin min ikiam, o a ian tav akar kurabar a damuva, mati a an guam apezegham, eghti gumazir arazir kabar ia gamiba, ia uari men amamangatighti, me uari ifongezi moghin ia damuam. ²¹ Iavzika, e arazir kabar ia damuamin gavgaviba puvati. Ki ia arazir kurar kaba aghuran bar aghumsiki.

Eghti gumazitam uan arazir an amiba bagh gavgavigh mikimam, eghti ki uaghan gavgavigh mikimam. Ki fo, ki datirighin gumazir onganimin min migei. ²² Me ti Hibrun gumaziba? Ki uaghan, ki Hibrun gumazir mam. Me ti Israelin gumaziba? Ki uaghan Israelin gumazir mam. Me ti Abrahamin adarasi? Ki uaghan Abrahamin adarazir mav. ²³ Me ti Kraisin ingangarir gumaziba? Ki datirighin gumazir bar onganimin min migei. Kraisin ingangarimin, ki bar me gafira. Nan ingangarir ki amizir kam, bar men ingangarim gafira. Dughiar aviribar gumaziba na isa kalabus gati, ezi osimtizir kabar ki gumazir kaba guizbangira bar me gafira. Dughiar bar aviriba me na fozorosi, ki dar dibobonim gifozir

puvati. Dughiar aviribar ki atam ovia taghrasi. ²⁴ Ezi Judaba benim isa, 39 plan ifozorozibar na gami. Arazir kam, 5 plan dughiabar na bato.* ²⁵ Dughiar 3 plan, me aghorim na misoke. Egha dughiar mamim me dagiaba na ginifi. Ezi dughiar 3 plan, ki kuribar aven itima da ongarim ghiraghu. Ki dimagarim ko aruer vamiran ongarim gisin pura iti. ²⁶ Dughiar aviribar ki saghuiabar ghua, egha dipabar ovengasava ami, egha okimakiar gumazibar dafaribar atam ovei. Egha uan adarasi Judabar dafaribar atam ovia, egha uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar dafaribar atam ovei. Egha nguibar ekiabar aven atam ovei. Egha ruaribagh arua atam ovei. Egha ongarim gisin arua atam ovei. Egha ifavarir Kraisin adarazir dafaribar atam ovei. ²⁷ Ki osimtiziba itir ingangarir bar aviribagh ami. Ki dughiar aviribar dimagaribar ingara egha deraviram akuir puvati. Mitiriaba nan azi ki pura iti. Egha dipam bagha kuarim nan piri. Dughiar aviribar ki dagheba puvati. Ezi dughiar aviribar arugharuzim na isima, ki

daghuamin korotiar mitiaba puvati. ²⁸ Ezi osimtizir avirir igharazir na batoziba, ki dav kiman aghua. Egha ki dughiabar bar, ki siosbar ganamin ingangarim atera a ginighnisi. Ezi bizir kam osimtizir ekiam na gati. ²⁹ Eghti Kraisin adarazir tav, gavgaviba puvatigham, eghti ki uaghan gavgaviba puvatigham. Eghti bizitam otogh Kraisin adarazir tav damighti, an arazir kuramin irigham, eghti ki arazir kam bagh guizbangira osemegh ataram.

³⁰ Tuaviba bar puvatighi, eghti ki uabira uan ziam fam, egh ki bizir otivigha nan gav-gaviba puvatizir arazimin akaziba, ki dav kimam. Bizir kam bagh ki uan ziam fam. ³¹ God, a en Ekiam Iesusin God koma an Afeziam, a fo, ki ifari puvati. E an ziam zurazuraram a fam. ³² Ki Damaskusin nguibar ekiamin itima, Atrivim Aretas nan suiragh egh na kalabus darighasa, kamaghin a uan midorozir gumazibav kemezi, me nguibamin divazimin tiarakabar tuivigha na bagha gari. ³³ Ezi Kraisin adarazir marazi, na isa akirar ekiam garugha, egha akiram isa, divazir torimin azenan nimira na ataghrazima, ki izaghirava

* **11:24:** (11:24) Lo 25:1-3, a kamaghin migei, Israelba gumazitam fofozim a daningsiva benim a ifozorogh, egh me mengvira a ifozorogh mangi 40ra tugham. Ezi Judaba nighnisi, me ti paza mega ghua ababanim gafira. Kamaghin amizi, Judaba gumazim fofozim a daningsiva, egh mengvira a misogh a ifozorogh mangi 39ra tugham. **11:25:** Ap 14:19, 16:22, 27:41 **11:26:** Ap 9:23, 13:50, 14:15, 20:3, 23:10-11 **11:27:** Ap 20:31, 1 Ko 4:11, 2 Ko 6:5 **11:28:** Ap 20:18-21, 20:31 **11:29:** 1 Ko 8:13, 9:22 **11:30:** 2 Ko 12:5, 12:9-10 **11:31:** 2 Ko 1:23

egha azenan nguazimin otogha tu. Egha arazir kamın ki mīdorozir gumazibar dafarimin modogha arav ghu.

12

God irebamin min amir bizimin, akar aviribar Polin mikeme

¹ Ezi tuaviba ua puvati. Ki uabi uan ziam fam. Arazir kam guizbangrama en akuraghan kogham. Ezi marki, ki irebaba ko akar mogomer God nan akazibav kimam. ² Ki Kraisin adarazir mav gifozi, God fomira, 14 plan azenibar faragha, a inigha ghua namba 3 overiamin ghuavanabogha Godin Nguibamin oto. Ki fozir puvati, a ti uan nivafizim sara ghu, o a uan nivafizim ategha duamin ghu. God uabira bizir kam gifo.* ³⁻⁴ Ki kamaghin fo, God gumazir kam inigha uan Nguibar Aghuarimin ghu. (A uan nivafizim ikiavira iti, o uan nivafizim ategha duamin iti, ki fozir puvati, God uabira fo.) Egha a Nguibar Aghuarir kamın ikia akar gumazibav kiman koghamiba barasi, ezi akar kaba akunamin anogorozim iti. ⁵ Ki gumazir kamın ziam fasa ifonge, egh ki uabira uan ziam fan kogham. Ki kamaghin mikim suam, ki gavgaviba puvati,

egh ki bizir kam baghivirama uan ziam fam.

⁶ Ki guizbangin uan ziam fisi, ki gumazir onganimin min mikiman kogham. Ki guizin akamra akunam. Ki ghaze, gumamaziba nan nighnizimra gin mangi egh ziar ekiam na daningan, ki aghua. Nan nighnizim kamakin: Me nan arazir ki amiba, ko akar ki kuribara gan, egh arazir kamın me nighnizir aghuim nan iki. Kamaghin, ki uabira uan ziam fan aghua.

Bizim dikonir atarimin min Polin mikarzim mitifi

⁷ God bizir bar aghuiba nan akakaki, egha kamaghin aghua, ki bizir kabagh nighnigh egh ki uan arazim bagh bar akuegham. Ezi a dikonir atarimin min garir bizir mam ataghizi a iza nan mikarzim mitiva na ko ikiavira iti. Bizir kam, a Satanin ingangarir gumazim, a na dikabiraghti ki bar akuegh egh uabira uan ziam fan koghasa, a ize.† ⁸ Ki dughiar 3 plan bizir kam batoghasa Ekiamin azangsigha a gak-aghone. ⁹ Ezi a kamaghin na migei, “Nan apangkuvim ni baghavira iti, eghti ni bizitam oteveghan kogham. Guizbangira, nan gavgavim, gumazir gavgaviba puvativatiziba, bar me gizefi.”

* **12:2:** (12:2) Akar kam “Kraisin adarazir mav,” kar ti Pol uabi. Ves 7in gan. **12:5:** 2 Ko 11:30 **12:6:** 2 Ko 10:8, 11:16 **12:7:** Jop 2:6, Ese 28:24, Lu 13:16, Ga 4:13-14 † **12:7:** (12:7) Pol ghaze, dikonir atarimin min garir bizim an mikarzim mitifi. Kar guizbangira dikonir atarim puvati. Kar ti osimtizitaba an mikarzim batozima, a bizir kam gisin akar isin zuim migei. **12:8:** Mt 26:44 **12:9:** 2 Ko 11:30, Fl 4:11-13, 1 Pi 4:14

Ekiam kamaghin mikemezi, ki datirighin gumazir gav-gaviba puvatizimin min ikia bar akuegha iti, eghti Kraisin gavgavim na ko iki na avaragham. ¹⁰ Guizbangira, dughiar ki gavgaviba puvatizim, dughiar kamra ki gavgavir bar ekiam iti. Kamaghin amizi, Kraisin ziam bangin ki gavgaviba puvati, ezi gumaziba pazavira na gami, ezi osimtizir aviriba na batifi, ezi gumaziba arazir kurabar na gami, ezi gumaziba bar na gasighasighasava ami. Ezi ki arazir kabagh nighnigha nan navir averiam bar deravira uabin asugha iti.

Pol Korinin itir Kraisin adarazir nighnizir gavgavim damighti me gavgavighasa ifonge

¹¹ Ki migeir migirigiar kam, a gumazir onganimin migirigiamin min ghu. Ezi ia uari na gamizi, ki migirigiar kam gami. Ia nan arazir aghuiba dar, gun mikemeghti, deragham. Ia kamaghin amizir puvati, ki uabi migei. Guizbangira ki pura bizim, egha ki ian "Aposelin Ekiaba" bar men apengan itir puvati. ¹² Ki ian tongin ikia egha bizir bar aviribagh ami, egha kamaghin uabi ian aka, ki guizin Aposel. Ki tugha gavgavigha osimtiziba ateri, egha mirakelin aviriba, ko digavir kuram gamir araziba, ko Godin gavgavim

itir ingangariba, ian tongin dagh ami. Ezi bizir kaba kamaghin nan ian akazi ia fo, ki Godin ingangarim gami. ¹³ Ki siosin igharazibagh amir arazibara, ki uaghan dar ia gami. Bizir bar vamira, ki ian tongin a gamizir puvati, a kamakin: Ki dagiabar uabin akurvaghasa osimtizim ia gatizir puvati. Kar ki pazava ami, o? Ki paza damighti, ia nan arazir kurar kam gin amadagh.

¹⁴ Ki datirighin namba 3in dughiamin ia bagh izasa. Ki izegh uam osimtizim ia daningan kogham. Ki ian biziba iniasa puvati, ki iarara iniasa. Ia fo, boriba uan ameboghfeziaba bagh dagheba buri dar pozim mikinan kogham. Puvati. Ameboghfeziaba uan boriba bagh dagheba buriva dar pozim mikinamin ingangarim iti. ¹⁵ Ki uan biziba isi ia daningasa bar akuegha iti. Egha ki ian duabar akurvaghshi, bar moghira uan ikirimirim aningasa bar akonge. Ki guizbangira bar ia gifonge, ezi bizir kam ti ia gamizi, ia mong na gifongezir puvati. ¹⁶ Ezi ia bar moghira nan arazibagh fogha ghaze, "Pol dagiabar uabin akurvaghasa osimtizim e gatizir puvati." Ezi marazi ghaze, "An e apezeperir migirigiabagh amua, e gifara egha en bizir aviriba pura dagh ekua da

isi.” ¹⁷ Ezi manmaghin ami? Gumazir ki ia bagh amadaz-iba, men tavin dafarimin, ki ti ia gifaragha egha ian biziba okeme, o? Puvati. ¹⁸ Ki Taitus nighnizim a ganingizi, ezi a ia bagha zui. Ezi ki en aveghbuar igharazir mam amadazima an an gin ghu. Taitus ti ia gifaragha ian biziba okeme, o? Bar puvati. Ga nighnizir vamira iti. Egha ga tuavir vamiran gin zui. ¹⁹ Ki ghaze, ia ti migirigiar kabar garava nighnigha ghaze, e uan arazibar ian damazibar dar kirasa, egha da osiri. Bar puvati. God guizbangira en garima, e Kraisin ingangarir gumazibar mirara migei. Nan adarasi, e amir biziba bar, da ian akurvaghasa, e dagh ami. ²⁰ Ki kamaghin nighnigha atiati, ki ia bagh izi ian ganti, ia gumazir ki ganasa ifongezir puvatizibar miraram otogham. Eghti ia uaghan nan ganti, ki gumazir ia ganasa ifongezir puvatizimin miraram otogham. Ki ua ian ganti, arazir guar avirir kaba ian tongin ikian, ki atiatingi. Arazir kabanang, akaba uari batogha, egha naviba uarir ikuva, egha adarir migirigibagh amua, egha uan biziba baghavira nighnigha, egha akar kurabar igharaz daraziv gia, egha girakirangin uariv gia, egha uan ziaba fava, egha ingangaribagh amima da pazaviram otifi. ²¹ Ki kamaghin atiati, ki magh

mangam, eghti faragha otozir bizir kam, ikivira ikiam. Eghti God na damighti, ki ian damazibar aghumsizir bar dafam inigham. Ki kamaghin ati-atingi, gumazamizir arazir kurar me fomira amiziba, me datirighin dagh amuavira iti, eghti ki mangi men ganigh ua me bagh aziam. Me afiar araziba ko, pura tintinibar uari ko akuir araziba ko, aghumsizir puvatizir araziba, me da tegha navibagh irazir puvati.

13

Korinba uan nighnizir gav-gavim deragh an gan

¹ Ki datirighin namba 3in dughiamin, ki ia bagh izasa. Godin Akinafarim kamagh migei, “Gumazir pumuning, o pumuning ko mikezim uaghara, gumazim amizir arazir kuramin ganigh a mikimti, kamaghin e osimtizar akiramin tuavim iti.” ² Ki namba 2in dughiamin izegha ia ko ikia, gumazir arazir kuraba faragha dagh amiziba, ko gumazir igharaziba sara, ki men arazir kuram ikarvaghamin arazim, ki me mikeme. Ki datirighin saghon ikia, egha ua kamaghin me mikimasa, ki ua ia bagh izegh, egh gumazir arazir kurabagh amiziba ateghti me pura mangighan kogham. ³ Ia kamaghin foghasa, Kraisin nan akamin aven, akam akuri, o

puvati. Arazir kamın ki ia damighti, ia bar deraghvıra fogham. Ia orakigh. Kraisi ian arazir kuraba akirsi amirvaghan kogham. Puvati. A guizbangıra uan gavgavim ian akaghám. ⁴ Guizbangıra, fomıra Iesus gavgaviba puvatizi, me a isa ter ighuvimin a gafu. Ezi datirighin Godin gavgavimin an angamra iti. E uaghan an puegha gavgaviba puvati. Egh Godin gavgavimin, e angamra a ko ikiam. Egh e gavgavir kam ian tongin anakaghti, ia an ganam.

⁵ Ia zurara uan nighniziba ko araziba tuisigh, egh uan nighnizir gavgavim gifogham, a gavgafi, o puvati. Ia bar deraghvıra uari uan araziba tuisigh. Ia ti kamaghin fozir puvati, Kraisi Iesus ian navir averiabar iti? Egh a ia ko ikian koghti, e fo, ia guizin nighnizir gavgavim an itir puvati. ⁶ Ki kamagh ifonge, ia deravıra e tuisigh kamaghin fogh, e guizbangıra Kraisin ingangarim gami. ⁷ E ia bagha Godin ko miǵia ghaze, a ian akuraghti, ia arazir kuratam damuan kogham. E kamaghin nighnizir puvati, ia kamaghin e ginighnigh suam, e Kraisin ingangarir gumazibar ikia egha migirigiar kabagh ami. Puvati. E fo, marazi e ginighnigha ghaze, e pura ifara ingangarir kam gami. Ezi pura bizim. En

ifongiar ekiamra kara, ia arazir aghuibara amuasa, e ifonge. ⁸ Ia fo, e guizin akam dikabinamin bizitam damighan kogham. Puvati, e guizin akamin akurvaghasavıra ingari. ⁹ Eghti ia gavgaviba ikiti, e gavgaviba puvatigham, egh e bizir kam bagh bar akongegham. Ezi e zurara ia bagha God ko miǵia ghaze, ia ua tugh, gavgavighvıra ikiam. ¹⁰ Ekiam uan ingangarimin ganasava na misefe, egha ingangarir kam damuasa gavgavim na ganingi. A ghaze, ki ian nighnizir gavgaviba, gavgavim dar aning, egh ia gasighasighan kogham, kamaghin a gavgavir kam na ganingi. Ki kamaghin aghua, ki ia bagh iziva, egh gavgavir kam gisin, akar gavgavibar ia mikimiva ian arazir kurabar kiram. Kamaghin, ki saghon ikia, egha akinafarir kam ia bagha an osiri.

Pol migirigiar abuanan-aba, me ganidi

¹¹ Nan adarasi, ki datirighin uan akam agivasa. Ia uan araziba

akirigh, ua tuivigh gavgavighvıra iki. Egh nan akam baragh. Egh ia bar moghira navir vamıra ikiva egh navir amirizimin iki. Eghti Godin ia gifongegha, navir amirizim ia ganingizim, a bar moghira ia ko ikiam.

12-13 Eghti ia bar moghira vaghvagh uarira uan agharibar suigh, mati e Godin gumazamiziba ami moghin. Ezi Godin gumazamizir na ko itiba, uan akam isa, ia bagha anemaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Ki ia bagha Godin azangsiha ghaze, Ekiam Krai Iesusin apangkuvim, ko God ia gifongezir arazim, ko arazir Godin Duam ia gamima ia navir vamira itim, da bar moghira ian iki.*

* **13:12-13:** (13:13) Inglisin akam Buk Baibelin maba ves 12 abigha an akuar pumuning gami. Egha mam migia ghaze, ves 12, egha igharazim ves 13in a migei. Egha ves 13in migia ghaze, ves 14.

Akinafarir Pol Galesian Provinsin itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Gumazamizir faragha Iesusin gin zuiba, me Judan gumazamizibara. Ezi gin Iesus Pol amadazima, a ghua Kantrin Igharazibar Gumazamiziba uaghan Akar Aghuim me mikiri. Ezi gumazamizir kaba Iesusin gin zuima, osimtizir mam oto. Fomira gumazamizir kaba Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati, mati Judaba ami moghin. Egha me Kraisin gin zuima, azangsizir ekiam kamaghin iti: me uaghan Moses Osirizir Arazibar gin mangam, o puvatigham?

Gumazir maba kamaghin ifonge, me gumazir kabar amutu me Judabar arazimin gin mangi uan mikarzir mogomebar aghor, egh Mosesin arazir mabar gin mangam. Ezi Pol ghaze, puvati. A ghaze, e nighnizir gavgavim Kraisin Iesusin iti, ezi bizir kamra e gamima, e Godin damazimin gumazir aghuibar otivigha egha ikirimirir igiam ini.

Judan gumazir kabar maba ti faragha Galesian Provinsin ghue, egha me Kraisin adarazigh amima, me Moses Osirizir Arazibar

gin mangsava ami. Pol bizir otozir kam baregha, egha ua Galesiabar nighnizir gavgaviba ko arazibar kirasa, egha a akinafarir kam me bagha an osiri.

Pol akinafarir kamın faragha kamaghin migei, God uabi Aposelin ingangarim damuasava anemisefe. A uabi uan ifongiamin gin zuir puvatigha, egha gumazitam akamin gin zuir puvati. God an diagha egha Kantrin Igharazibar Gumazamiziba Akar Aghuim akunamin ingangarim a ganingi. Akinafarir kamın, Pol ghua kamaghin migei, gumazamizir nighnizir gavgavim Kraisin Iesusin itiba, merara Godin damazimin deragha iti. Akinafarir kamın akar abuananaba kamakin, Kraisin firizima, Godin Duam tuavim en akazima, e arazir aghuibar igharaz darazigh ami.

God aposelin ingangarim damuasa Pol amisefe

(Sapta 1:1-2:4)

¹ Ki Pol. Nguazir kamın gumazitam aposelin ikiasa na misevegha ingangarir kam na ganingizir puvati. God, en Afeziar Iesus gamizi a ua dikavizim, a ko Ekiam Kraisin Iesus, aning aposelin ikiasa na misefe. ² Ki, na ko itir darazi, e Galesian Provinsin itir Kraisin adarazi bagha akinafarir kam amadi.

3-5 Datirighin e nguazir kamın itima, arazir kuraba bar e ikiava e adafi. Ezi God en Afeziam en akurvaghasa ifonge. Ezi kamaghin Ekiam Kraıs İesus en arazir kuraba batoghıva, en akurvaghasava areme. En Afeziam God ko Ekiam Kraıs İesus, aning apangkuvım ko navir amirizim ian ikia, egha aning kamaghin ami. Eghti zurazurara gumazamiziba bar Godın ziam fı. Guizbangıra.

Kı gari, ia God ataghrazi, ezi kamaghin kı digavir kuram gami

6 Kı faragha Kraısın akar aghuımın ia mikemezi, ia fo, Kraısın apangkuvım ian iti. Ia fozi, kamaghin God ian dia ghaze, ia ızı. Ezi ia zuamıra Godın ian diazim ataki. Egha ia akar aghuir igharazımın gın zui. Ezi kamaghin kı ian arazir kamın digavir kuram gami. 7 Ia ghaze, ia akar aghuir igharazımın gın zui. Bar puvati, akar aghuir igharazitam ua itir puvati. Ezi gumazir maba Kraısın akar aghuım gıraghava akar ifavarıbar amuasa. Egha ia gamizi, ia okam nıghnisi. 8 Eghti e uari, o Godın nguıbamın enselin tam akar aghuir e faragha ia mikinizim ia mikınıghan kogh, egh akar igharazitam ia mikınıghıva, egh gumazir kam, a helın mangı zurara iki! 9 E faragha ia mikemezi moghın, kı

datirighin ua ia mıgei. Gumazitam akar igharazitam ia mikınıghti, eghti an akar aghuir ia faragha gın zuımın mın mangan koghti, gumazir kam helın mangıva zurara iki!

10 Ia manmaghın nıghnisi? Kı ian navıbar amuti da deraghasa, kı ti mıgırıgıar kam gami? O kı Godın navım damuti a deraghasa, kı ti mıgırıgıar kam gami? Kı gumazıbar damazımın ziam inıasa, mıgırıgıar kam gami, o? Bar puvati. Kı ingangarır kam damu, gumazıbar damazımın ziam inıva, egh kamaghın kı Kraısın ingangarır gumazımın ikian kogham.

Nguazımın gumazitam akar kı ia mikırır kam na ganıngızır puvati

11-12 Nan adarasi, kı guizbangıra ia mıgei. Kı ti pura gumazitamın akam ia mikınizi ia anetegha akar igharazımın gın zui, ezi kı ti digavir kuram gamıghan koghai. Ezi gumazitam akar aghuir kam na ganıngızır puvati. Egha gumazitam akar kam nan sure gamızır puvati. Kraıs İesus uabi akar aghuir kam nan akazi kı a gıfo. Kamaghın ia foghasa, kı ia mıgei, akar aghuir kı ia mikınızim, kar puram akar gumazitamın akamın otozır puvatızim.

13-14 Kı eghaghanıtam ia damuti ia fogh suam, bizır kı mıgeır kaba da

guizbangira. Nan Judan ovavibar araziba ikivira ikiasa, kamaghin ki pamtem dar gin zui. Ki Judabar araziba bar dar gin ghua, egha kamaghin ki Judan igiar na ko aghungizibagh afira. Kamaghin ki Kraisin adarazigh asighasighasa osimtiziba me garisi. Ki Judabar arazibar gin ghua arazir kam gamizi, ia a baraki. (Ia fo, dughiar kam ki nighnizir gavgavim Iesusin akar aghuimin itir puvatigha, egha arazir kabagh ami.)¹⁵⁻¹⁷ Nan amebam tighar na batamin dughiamin God aposelin ikiasa na ginaba. Egha gin a nan apangkuvigha ingangarir kam damuasa nan dia. Egha kamaghin migia ghaze, ni nan otarimin akar aghuimin gun Kantrin Igharazibar Gumazibav kinasas, ki ifonge. Bizir kam bagha a uan otarim nan akaghasa ifonge. Egha ki maghira akar aghuim gumazibav kinasas egha ua tavin azarazir puvati. Dughiar kam ki aposelin faragha ingariba bagha Jerusalemın nguibar ekiamin ghuavanabozir puvati. Ki maghira Arabian kantrin ghugha egha gin uamategha Damaskusin nguibar ekiamin ghu.

¹⁸ Egha gin azenir pumuning ko mikezim givazima, ki Pita gifoghiva a ko mikimasa Jerusalemın nguibar ekiamin ghua-

vanabo. Ki ghugha 15 plan dughiabar a ko ike.¹⁹ Dughiar kam ki Ekiamin dozim, Jemsra gani. Egha ki aposelin igharazitam uam an ganizir puvati.²⁰ Ia oregh fogh suam nguazimin gumazitam akar aghuir ki ia mikinizir kamın na mikemezir puvati. Kamaghin ia fogh suam, eghaghanir ki eghara akınafarimin osirir kamnagh, a guizbangira. God fo.²¹⁻²³ Egha ki gin Jerusalem ategha ghua Sirian Provins ko Silisan Provins bar aningın aven arui. Ki kamaghin amima, ezi Judian Distrighin aven itir Kraisin adarazi me tong nan guamin ganizir puvati. Ezi gumazir maba ghaze, Pol fomira en nighnizir gavgavir Godin itim gasighasighasa osimtiziba e garisi. Egha datirighin gumazir kamra Godin akar aghuim gumazamizibav kira egha ghaze, ia nighnizir gavgavim Kraisin iki.²⁴ Judian Distrighin itir gumazamiziba orazi, God nan nighnizibagh irazi, ezi me bizir kam bagha Godin ziam fe.

2

Aposelin igharaziba, Pol ko uari inigha navir vamira iti

¹⁻³ Ki kamaghin atiati, Kantrin Igharazibar Gumaziba gin Judabar araziba me ikirarigham. Ki kamaghin nighnisi, gumazir kaba Judabar arazibar gin mangiti, eghti ingangarir ki fomiram

amizim ko ingangarir datirighin amim aning pura ingangarir kinim gavagham. Ki kamaghin nighnizima, God bizir kam nan akagha ghaze, ni Jerusalem in mangasa ki ifonge. Ki fomira Jerusalem in ghuavanabozi, ezi 14 pla azeniba datirighin givazi, ki datirighin God nan akazir bizim in mirara ki uam ategha Jerusalem in ghuavanabo. Ki ghua Barnabas ko ghua, egha Taitus uaghan a inigha ghu. E ghuegha ki, Kraisin adarazir ziaba itir gumazir dapanibara, me akuvaghava, akar aghuir ki Kantrin Igharazibar Gumazibav kemezimra, ki me migei. Taitus, na ko ghuzir gumazim, a Grighin gumazimra. Ki akar aghuir Kantrin Igharazibar Gumazibav geir kamra gumazir dapanibav geima, ezi me oregha Taitusin mikarzir mogomem aghorasa a gaghorir puvati.

⁴ Taitusin mikarzir mogomem aghorir migirigiam in mingarim kamaghin oto. Gumazir ifavarir maba mogomem in en tongin ize. Me e gifara mati me guizbangira en marasi. Me orazi, e fomira Judan arazibar apengan itima, da e ikiaghariki, ezi Iesus e gamizima, e datirighin firiaghiri. Ezi gumazir kaba Kraisi e firizir arazibar ganasa iza ifarava en tongin iti. Gumazir kaba e damuti e ua Judabar arazibar apengan

ikiti da uam e ikirarighasa, me ifonge. Egha me Taitusin mikarzir mogomem aghorasa, e migei. ⁵ Ezi e ghaze, akar aghuim a guizbangira migirigiam, ezi a ia ko ikivira ikiasa, e ifonge. Kamaghin e me baragha tong men akabar gin zuir puvati.

⁶ Ezi Jerusalem in itir gumazir dapaniba, me akar otevir igharazitam nan migirigiam isafurazir puvati. Gumazir kaba me gumazir dapaniba, a dera. God gumazir ziaba itibar garir puvati. Kamaghin, tina ziam iti, o tina ziam pu, nan nighnizim, ziar ekiam pura bizim. Ki migeima gumazir dapaniba oraghava kamaghin migeir puvati, "Ni paza bizir mabav gei." Egha me bar akar otevir igharazitam nan migirigiam isafurazir puvati. ⁷⁻⁹ God faragha Judan gumazamizibar tongin aposelin ingangarim damuasa, Pita ginaba. Egha ingangarim damuasa gavgavim a ganingi. Egha akar aghuim Judan gumazamizibav kinasu Pita mikeme. Kamaghira God Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin aposelin ingangarim damuasa, ki Pol na ginaba, egha God uabi gavgavim na ganingi. Egha ghaze, ni Pol ni Kantrin Igharazibar Gumaziba akar aghuim me mikin. Kraisin adarazir gumazir dapanir pumuning ko mizekim, Jems, Pita ko Jon,

me nan migirigiaba baregha, egha fo, God uabi ingangarir kam na ganingi. Me fo, Godin apangkuvim na ko itima, a ingangarir kam na ganingi. Me kamaghin fogha, egha bar akar otevir vamira na ko Barnabas ganingi, "E Judan gumazamizibar tongin ingarti, ni ko Barnabas Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin ingar. ¹⁰ Gua me ko ingariva egh gumazamizir onganarazir Jerusalem itiba, gua men akurvaghamin nighnizim gin amangan marki." Ki fomira akurvazir kam gamua iza datirighin a damuasa ifongegha nan nighnizim a bagha bar gavgafi. Egha e ingangarim kamaghin anebigha uari ganigha, egh nighnizir vamira ikiasa uan agharibar suisi.

Ki gari, Pita arazir kuram gamima ki an anogoroke

¹¹⁻¹³ Dughiar mam Pita Antioghin nguibar ekiamin izegha, Kantrin Igharazibar Gumaziba koma api. Ezi gin nighnizir gavgavim Iesusin itir Judan marazi me Jems ko ikegha uaghan Antioghin ize. Me izezi, Pita kamaghin nighnisi, ki Kantrin Igharazibar Gumaziba ko ikiva damiti, Judaba nan ataram, kar mikarzir mogomebar aghorir gumaziba. A kamaghin atiatigha, egha Judan izezir darazigh ifara, egha Kantrin Igharazibar Gumaziba me ategha saghon ikiasa.

Egha a Kantrin Igharazibar Gumaziba koma uam apir puvati. Egha a Judabar gumaziba me koma api. An arazir kam gamizi, ezi Judan Antioghin itir nighnizir gavgavim Iesusin itir darasi, me uaghan Kantrin Igharazibar Gumaziba ko iki daman aghua. Egha me ifavarir arazir kam gamima, Barnabas uaghan men min ami. Ezi gumazir kaba Pitan arazir ifavarimin gin zui. Ezi an arazir kurar kam azenim girizi me bar fo, an arazir kuram gami. Kamaghin amizi, ki Pitan arazir kurar kam bagha an guam gatigha an atari.

¹⁴ Me akar aghuimin guizbangira migirigiaba deravira dar gin zui puvati. Ezi ki kamaghin men arazir kurabar ganigha egha, Pita men damazimin kamaghin a migei, "Pita, ni Judabar gumazir mam, egha ni nighnizir gavgavim Kraisi Iesusin iti, egha ni Judabar araziba ategha, Kantrin Igharazibar Gumazibar arazir mabagh ami. Gumazir maba Jems ko ikegha izezima, ezi ni kantrin igharazibar gumazibar araziba ategha, manmagh sua ua Judabar arazibagh ami? Ni kamaghin amuava, egha manmagh sua Judabar arazibar gin mangasa Kantrin Igharazibar Gumazibav gia, me abiri?"

**Gumazamizir
nighnizir gavgavim
Iesusin itiba,**

merara Godin damazimin dera (Sapta 2:15-4:30)

*Judaba ko Kantrin
Igharazibar Gumaziba
uaghara, nighnizir gavgavim
Iesusin ikiti, eghti God suam,
ia nan damazimin dera*

¹⁵ Egha Pol miġia ghua kamaghin Pita miġei, "Guizbangira, e Judan gumazibara, egha ghaze, e ti bar dera. Ezi Kantrin Igharazibar Gumazibara, me arazir kurabagh ami. ¹⁶ Ezi e fo, gumazim Moses Osirizir Arazibar gin zuima, God kamaghin a miġeir puvati, ni nan damazimin dera. Bar puvati. Egh gumazim nighnizir gavgavim Iesusin ikiti, anarira God kamaghin a miġei, ni nan damazimin dera. Kamaghin e Kraiss Iesus nighnizir gavgavimin an ti. E fo, gumazitam Moses Osirizir Arazibar gin mangiti, God kamaghin a mikemeghan kogh suam, ni nan damazimin dera. Nighnizir gavgavim Iesusin itir tuavimra God suam, ni nan damazimin dera. Egha tuavir Moses Osirizir Arazibar gin zuim puvati. E, God kamaghin e mikim suam, ia nan damazimin dera, kamagh sua, e nighnizir gavgavim Iesusin iti.

¹⁷⁻²⁰ "E nighnizir gavgavim Kraissin ikiti, God tuavir kamın suam, e an damazimin dera. Tuavir kamın e fo, e Judaba uaghan Kantrin Igharazibar Gumazibar mın arazir kurabagh ami. Egh e ti kamaghin mikimam, Kraiss uabi arazir kurabar amuasa, gumaziba abiri. Bar puvati. E, Moses Osirizir Araziba ateghiva, egh kamaghin e arazir kurabagh amir puvati. Ki nighnizir gavgavim Godin Otarimin iti. A bar na gifuegha nan akurvaghasa uan mikarzim gasighasiki. Ezi ikirimirir ki datirighin nguazir kamın amim, ki nighnizir gavgavimin tuavimin gin ghuava, ikirimirir kam gami. Ki Kraiss ko ter ighuvimin aremegha, egha ikirimirir igiam ini. Ezi ikirimirir kam a nan ikirimirimra puvati. Kraiss angamra nan aven iti. Ki ikiva Godin ingangarim damuasa, kamaghin Moses Osirizir Araziba na gamizi ki aremegha ua Moses Osirizir Arazibar gavgavimin apengan itir puvati. Bizir ki Mosesin Osirizir Arazibar apengan ikiava amiziba, ki da gifa. Egh gin ua dar amuva kamaghin mati ki arazir kurabagh amir gumazim.* ²¹ Egh ki Moses Osirizir Arazibar gin mangi

2:16: Sng 143:2, Ap 13:38-39, 15:10-11, Ro 1:17, 3:20-28, 4:5, 11:6, Ga 3:11, Hi 7:18-19

* **2:17-20:** (2:18) Grighin akam, vezin kamın deragha bigha mikemezir puvati. Pol ti kamaghin mikimasa, gumazimiziba Kraissin gin mangi, egh ua Moses Osirizir Arazibar apengan ikian kogham. Kraissin gin zuir marazi, Moses Osirizir Arazibar gin mangisi gavgavigh, egh me uaghan me arazir kurabagh amibar otivigham, mati gumazimizir bar Moses Osirizir Arazibar apengan itibar mın iti. Ni Rom 7:4-6in gan. **2:21:** Ga 3:21, Hi 7:11

Godin damazimin deraghti, eghti Kraisin ovevem mati pura bizim. Ezi God uan arazir Moses ganingizibar gin mangan gumazibar anogoroke. Me dar gin mangiva Godin damazimin deraghan kogham. Kamaghin ki Godin apangkuvim damighti a pura bizir kinimin min otivan, ki aghua.”

3

Ia Galesian onganiba, tinara ian nighnizibagh asighasiki?

¹ O Galesiaba, ia bar ongani. E Kraisi Iesusin gun bar deravira ia mikeme. Ezi mati ia uari an garima, a ter ighuvimin areme. Ezi tinara ian nighnizibagh asighasiki. ²⁻⁴ Ki bizir vamira foghasa ian azai. Ia, Moses Osirizir Arazibar gin ghua, Godin Duam iniz, o ia akar aghuim baregha nighnizir gavgavim an ikia, Godin Duam ini? Ia faragha Godin Duamin gavgavimin amodoghin ghuava, egha datirighin ia Godin Duam ategha uan gavgavibar darorim a givasa. Ia ti bar onganighama? Bizir faragha ia bativiziba, ia pura a da isi, o? Nan nighnizimin, ia pura da inizir puvati.*

God gari, ia nighnizir gavgavim an itima a ian akurvasi

⁵ God gari, ia Moses Osirizir Araziba gin zuima, a uan

Duam ia ganigha, ian tongin mirakelbagh ami? O a gari, ia nighnizir gavgavim an akar aghuimin itima, a uan Duam ia ganigha ian tongin mirakelbagh ami? ⁶⁻⁹ Ia Abrahamin eghaghanim ginighnigh. God fomira kamaghin fo, gin Kantrin Igharazibar Gumaziba nighnizir gavgavim akar aghuimin ikiti, a kamaghin me mikim suam, ia nan damazimin dera. Ezi Godin Akinafarim kamaghin mikeme, God fomira akar aghuim Abraham mikini, egha kamaghin migei, “Ni bangin, ki nguazir kam in itir kantriba bar deravira me damuam.” Abraham nighnizir gavgavim itima, God deravira a gami. Kamaghira gumazamiziba bar nighnizir gavgavim Godin ikiti, a uaghan deravira me damuam.

¹⁰⁻¹² Moses Osirizir Arazibar mingarim, a nighnizir gavgavimin bizim puvati, a bizir igharazim. Ezi Godin Akinafarim ghaze, “Gumazitam Moses Osirizir Araziba bar dar gin mangi, egh dughiaba bar kamaghira damu.”† Egha Godin Akinafarim kamaghin migei, “Gumazitam nighnizir gavgavim Godin ikiti, God suam, ni nan damazimin dera, gumazir kamra zurara deravira ikivira ikiam.” Kamaghin, e bar fo, gumazitam Moses Osirizir Arazibar gin

3:1: Ga 2:13-14, 5:7 * **3:2-4:** (3:4) Fofozir gumazir aviriba vezin kam giragha ghaze, “Godin Duam ian tongin amizir bizir aghuiba, ia ti da gin amadas, o? Ki ghaze, ia ti dagh nighnighavira iti.” † **3:10-12:** (3:10-12) Gumazitam Moses Osirizir Araziba zurara bar deravira tamin gin zuir puvati.

ghua, Godin damazimin derazir puvati. Godin Akinafarim kamaghin migei, "Gumazitam akinafarimin aven itir araziba bar deravira dar gin mangan koghti, eghti God gumazir kam gasighasigham." Eghti kamaghin tina suam, e Moses Osirizir Arazibar gin mangiva Godin damazimin deragham, kamaghin amir gumaziba, God me gasighasigham. ¹³ Moses Osirizir Araziba kamagh mikeme, e gumaziba bar Moses Osirizir Arazibar gin mangiva, egh ikuvigham. Godin Akinafarim kamaghin mikeme, "Gumazir ter ighuvimin duiba God ghaze, me gumazir kuraba." Ezi kamaghin Kraiss en akuravaghasa ziar kam ini, "gumazir kuram." Egha ziar kam bangin a uam e ini. ¹⁴ God Abraham deravira a gamigha egha ghaze, ki Abraham gamizi moghira, ki Kraiss Iesusin ingangarimin tuavimin Kantrin Igharazibar Gumaziba deravira me damuam. Egha God kamaghin ifonge, e nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin ikiva, an Duam iniam. Egha kamaghin a uam e ini.

Moses Osirizir Araziba ko Akar Dikirizir Gavgavimin migirigiba

¹⁵⁻¹⁸ Fomira God bizir aghuir gin otivamin gun mikeme. God Akar Dikirizir Gavgavir kam Abraham uan ovavim ko aning ganingi.

Godin Akinafarim kamaghin mikemezir puvati, "Nin ovaviba." An ovavir aviribav geir puvati. An ovavir vamira migia ghaze, "Nin ovavim." Kar a Iesus migei. E God e bagha inabazir biziba inisiva Moses Osirizir Arazibar gin mangiva, egh akar dikirizimin tuavimin da inian kogham. Ezi e fo, God fomira akar dikirizimin min bizir kaba Abraham ganingi. Nan adarasi, datirighin ki gumaziba e zurara amir arazim mikimasa. Gumazitam aremeghsi, egh uan biziba tuiragh uan boribar aningsi, migirigiar tam osirighi, an migirigiar kam mati Akar Dikirizir Gavgavim. Eghti gumazitam uam akar igharazitam akar dikirizir kam gifuraghan kogham. Egha kamaghin migeir puvati, "E akar dikirizir kam in gin mangan kogham." Nan migirigiar mingarim kamakin: Faraghavira God, Abraham ko akar dikirizim gami. Ezi 430 plan azeniba givazi gin God uan arazir osiriziba Moses ganingi. Moses Osirizir Arazir kaba bar gin otifi. Egha da Godin Akar Dikirizir Gavgavimin migirigiam batueghan kogham. Egh Godin akar dikirizir kam angarighan kogham.

¹⁹ Ezi kamaghin manmagh sua God uan osirizir araziba Moses ganingi? God gumazamizibar amuti, me arazir kurabar mingarim gifoghasa,

uan osirizir araziba aningi. God faragha akar dikirizim Abraham ganigha ghaze, nin ovavim gumazamiziba bar men akurvaghäm. Ezi gumazir kam zuamira izezir puvati. Ezi arazir kurar kaba bagha, God gin uan osirizir araziba aningi. A kamaghin ifonge, an osirizir araziba iki mangi, ovavim otoghamin dughiamin tugham. God uan osirizir arazir kaba isa enselbar dafarim gatizi, me da isa abuir gumazim Moses ganingizi, abuir gumazim e ganingi. ²⁰ Egh gumazitam ingangaritam damusi gumazir igharazitam ko akar gavgavir dikirizim akirsi, an a isiva abuir gumazimin dafarim datightima, eghti abuir gumazim a isiva gumazir igharazim daningan kogham. Ezi God uabira, a uabi uan akar gavgavir dikirizim Abraham ganingi, egha enselin tam ganingizir puvati, o abuir gumazitam ganingizir puvati.

Datirighin Godin Duam zurara en akurvasi

²¹ Ki kamaghin mikimam, Moses Osirizir Araziba Godin akar fomira dikirizimin apanim gami, o? Bar puvati. Osirizir arazitam ikirimirir aghuim e ganidir puvati. Osirizir arazitam ikirimirir aghuim e danighti, e ti fomira Moses Osirizir Arazibar gin zuima, da e gamima e Godin damazimin deraghai. Moses Osirizir Araziba ikirimirir

aghuim anidi puvati. ²² Godin akar dikirizimin mirara e gumazamizir nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin itir darazi. God bizir kaba e daningasa ifonge. Kamaghin amizi, Godin Akinafarim kamaghin mikeme, nguazir kamın gumazamiziba, arazir kurabar gavgavim bar me ikiaghariki. ²³ Faraghavira nighnizir gavgavir kam izezi puvatizi, arazir kurabar gavgavim e ikiagharighizi, ezi e Moses Osirizir Arazibar apengan iti. Egh mangi God nighnizir gavgavimin tuavim en akaghamin dughiam. ²⁴ God kamaghin ifonge, e nighnizir gavgavim akar aghuimin ikiti, eghti a suam, ia nan damazimin dera. Egha, a uaghan kamaghin ifonge, Moses Osirizir Araziba e inigh Kraiss bagh mangam. Egha kamaghin a Moses Osirizir Arazibagh amizi, da e gativagha en garir gumazimin min oto. ²⁵ Ezi datirighin nighnizir gavgavim azenimin otozi, e ua Moses Osirizir Arazibar apengan itir puvatizi da ua e gativagha en gari puvati.

²⁶⁻²⁸ Ia gumazamizir dipamin rueziba, ia Kraissin puegha, egha Kraissin min otifi. Egha datirighin Kraiss Iesusin aven ia ikizir vamira. Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba puvati, ingangarir gumazir kiniba ko gumazir firaghreziba, o gumazamiziba puvati. Ia

nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin ikia, kamaghin ia bar Godin boriba. Kamaghin amizima, e ua Moses Osirizir Arazibar apengan itir puvatizi, da ua e gativagha en garir puvati.

Datirighin ia Godin boriba, ezi Moses Osirizir Araziba ia ikiagharizir puvati

²⁹ Kraiss an Abrahamin ovavim. Ezi ia Kraissin ikizimin ikiva, egh ia uaghan Abrahamin ovaviba. Ia Kraissin ikizir kam, iarara God fomira Abrahamin ovaviba bizir aghuir kaba me daningasa Abraham ko akam akiri. Kar iarara, God ia migei.

4

¹ Ezi datirighin ki akar isin zuimin bizir kam deravira ia mikimam. Afeziatam borir aghiritam ikiva, egh gin a uan biziba bar da isiva borir kam daningam. Bizir kaba borim bagha fomira iti. Ezi borim tighar aghuir dughiam, a pura mati a uan afeziamin ingangarir gumazir kinir mam. Bizir kaba, an biziba. ² Egha a suvighavira itima, gumazir an gariba koma an bizibar gariba, an garava egha an biziba sara gari. Egha ghua dughiar an afeziam biziba an agharim darighamim oto. Egha dughiar kamın, a uabi uan biziba inigha dar gari. ³ Ezi e uaghan kamaghin ami, e borir aghiribar min

itir dughiam, e nguazim ko overiamin bizibagh ativagha dar garir duar kuraba ko bizir nedaziba, e dar ingangarir gumazir kinibagh ava. ⁴⁻⁵ Ezi God kamaghin ifonge, e an boribar otivasa, egha Moses Osirizir Arazibar apengan itir gumazamiziba, a uam e givezasa. God fomira e givezasa dughiam ginaba. Ezi dughiar a fomira inabazim datirighin otozi, ezi a uan otarim amadazima a ize. Ezi amizim a bate. Ezi a gumazir Moses Osirizir Arazibar apengan itimin min oto. Ezi e Moses Osirizir Arazibar apengan itir gumazamiziba, a ua e ini. ⁶ Ezi ia datirighin Godin boribagh ava. Ezima God uan Otarimin Duam amadazima an en navir averiabar iti. Ezi Duar kam en aven kamaghin dei, "Nan afeziam." ⁷ Kamaghin, ni ua pura ingangarir gumazir kinimin itir puvati. God ni gamizi ni an borim gava. Egh ni fogh, ni an bizir aghuir inabaziba iniam.

Tizim bagha nguazir kamın biziba ua ia ikiagharisi?

⁸ Fomira ia God gifozir puvatigha, egha bizir guizbangira God puvatiziba dagh amuava, egha dar ingangarir gumazir kinibar min iti. ⁹⁻¹⁰ Ezi datirighin ia Godin boroghın zui. O ki kamaghin mikimam, God ian boroghın zui. Ia kamaghin nighnigha ghaze, ia zurara

Moses Osirizir Arazibar dughiar ekiaba ko iakinir igiabar dughiaba ko azenir igiabar dughiaba ko dagheba otir dughiabar gin mangam. Manmagh sua ia ua nguazim ko overiamin bizibagh ativagha dar garir pura duar kurabar gin zui? Da gavgav-iba puvati. Ia ti uamategh dar ingangarir gumazir kinibar ikiasa? ¹¹ Ki ian arazir kam ginighnigha, egha ki kamaghin atiati, ingangarir ki ian tongin amizim an daghem puvatigham.

Ia nan arazibar gin izi

¹²⁻¹⁵ Nan adarasi, ki uabi Moses Osirizir Araziba ategha egha ian min iti. Ezi ia nan min ikiasa ki ia gakaghori. Ia fo, fomira ki Galesian Provinsin izeghava, egha nguibar igharazitamin mangasava amuava egha arimariam ini. Egha dughiar kamra akar aghuim faragha ia mikini. Nan mikarzim gavgavim puvatigha egha osimtizir ekiam ia ganingi. Ezi ia akirim ragha na gasarazir puvatigha, egha ia na ko ikian aghuazir puvati. Enselin tam, o Kraiss Iesus uabi iziva ia ko ikiti, ia aning inighiva bar deravira aning damuam. Ezi ki areir dughiamin, ia na inighava arazir kamra na gami. Egha ia na inizi ki ian gara itima, ia arazir kuratam na gamizir puvati. Ki guizbangira kamaghin mikimam, dughiar kammin ia nan akurvaghava

bar ifonge. Egh ia uan damaziba na bagha da asiassa ifuegha da asigha na ganighai. Ia faragha na gifuegha na bagha bar akonge. Ezi ia na gifongezir navir kam datirighin managh iti? ¹⁶ Manmaghin ami? Ki guizbangira akam ia mikini, kamaghin ki ti ian apanim gava?

¹⁷ Ifavarir gumazir kaba kamaghin ifonge, ia me baghavira ikiasa, egha me pura ian kuariba isava, egha guizbangira ian akurvaghamin nighniziba puvati. Ia men nighnizibar gin mangiva egh ia en saghon ikiasa, me ifonge. ¹⁸ Tina gumazir igharaziba baghivira iki, egh men akurvaghamin nighnizir aghuim ikiti, kamaghin dera. Ia zurara arazir kam damuvira iki. Egh ki ia ko ikiamin dughiabara puvati.* ¹⁹⁻²⁰ Ki orazi, ia arazir kam gamima, ki ia bagha okam nighnigha egha ghaze, ki manmaghin ian akurvaghamin. Ki ia ko itir puvati, Iavzika. Ki ia ko ikia, ti tong akar aghuitam ia mikemeghai. Nan boriba, ia guizbangira Godin boribagh avagh, egh Kraissin min ikiasa, kamaghin ki ia bagha ua mizazir kam barasi. Mati amizim borim batasa isir mizazim.

Hagar ko Sara

²¹⁻²³ Ia gumazir Moses Osirizir Arazibar apengan ikiasa

4:16: Amo 5:10, Ga 2:5, 2:14 * **4:18:** (4:18) Grighin akam vezin kammin deragha bigha mikemezir puvati.

ifongeziba ia na mikim. Ia ti Moses Osirizir Araziba mikemezi moghin fozir puvati? Godin Akinafarim kamaghin mikeme, Abraham otarir pumuning iti. Ingangarir amizir kinim, Hagar, mam bate. Ezi guizbangira an amuim, Sara, mam bate. Ingangarir amizir kinimin borim nguazimin amiziba boriba isi moghin oto. Ezi guizbangira an amuimin borim, an akar dikirizimin tuavimin oto. ²⁴⁻²⁵ Amizir kamning akar gavgavir dikirizir pumuningin min iti. Eghaghanir kamnagh akar isin zuim an iti. Hagar, a Sainain mighsiamin akar gavgavir dikirizimin min iti. Sainain mighsiam, a kantri Arabian iti. Hagar ingangarir amizir kinir mam. Ezi an boriba uaghan ingangarir gumazir kiniba. Hagar uan boriba ko me ingangarir gumazir kinibar min ti. Ezi Jerusalem datirighin itim, an Hagarin min iti. Datirighin itir Jerusalem uan boriba ko, me Moses Osirizir Arazibar apengan iti, egha ingangarir gumazamizir kinibar min ami. ²⁶⁻²⁷ Godin Akinafarim kamaghin mikeme,

“Amizir boriba puvatizir kam, nin boriba gin bar avirasemegham, egh amizir pam itimin boribagh afiragham.

Kamaghin ni amizir boriba isir puvatizim, ni bar akongegh.

Ni amizir otirimirir mizazibagh fozir puvatizim,

nin navim deragh, ni bar akuegh, pamtem dimiva araghasi.”

Ezi kamaghin Jerusalem in igharazim a Godin Nguibamin iti, Moses Osirizir Araziba a ikiagharighizir puvatizima, a datirighin firiaghiri. Ezi an en amebamin min iti.† ²⁸ Ezi nan adarasi, ia Aisakin min ami. Godin akar dikirizim mirara, ia an boriba. ²⁹ Nguazimin amiziba boriba isi moghin otozir otarim, a Godin Duamin gavgavimin otozir otarim pazava a gami. Kamaghira, datirighin Moses Osirizir Arazibar apengan itir gumaziba, e tina Godin Duamin apengan iti, me en aghuagha osimtiziba e garisi. ³⁰ Ezi Godin Akinafarim manmaghin mikeme? A kamaghin migia ghaze, “Ingangarir amizir kinimin borim, a guizbangira Abrahamin amuimin borim ko afeziamin bizir aghuiba da inian kogham. Kamaghin, ia ingangarir amizir kinim uan otarim ko aning batokegh.”

**Godin
gumazamiziba
firiaghire**

† **4:26-27:** (4:26) Ves 22in, Pol Sara dibora ghaze, “Guizbangira Abrahamin amuim, Sara.” Kar akar isin zuir mam, Sara Godin akar dikirizimin min iti. Saran otarim Aisak, a Kraisin gin zuir darazir min iti. Ni Galesia 4:28in gan. **4:28:** Ap 3:25, Ro 9:7-8, Ga 3:29 **4:29:** Stt 21:9, Ga 5:11, 6:12 **4:30:** Stt 21:10, Jo 8:35

(Sapta 4:31-6:18)

*Ia uari bagh ganigh,
Moses Osirizir Araziba ua ia
ikirarighan kogham*

³¹ Nan adarasi, e ingan-
garir amizir kinimin boriba
puvati, e guizbangira Abra-
hamin amuimin

5

¹ boriba. Kraiss, e Moses
Osirizir Arazibar apengan
ikian aghuaghava, egha
kamaghin an e gamizi, e
firiaghiri. Kamaghin amizi,
ia tuiyigh gavgavigh. Ia
gumazitamin ganti, a ua ia
damuti, ia ua ingangarir
gumazir kinibar min ikian
marki.

² Ia na baragh. Ki Pol, ki
ia migei, ia men gantima
me ian mikarzir mogomeba
aghoreghtima, eghti Kraissin
ingangarim tong bar ian
akuraghan kogham. Bar
puvati. ³ Ki datirighin
ua deravira kamaghin ia
mikimasa, ni tina gumazi-
tamin ganti, a nin mikarzir
mogomem atughti, kam-
aghin ni uaghan Moses
Osirizir Araziba bar dar
gin mangam. ⁴ Ia gumazir
Moses Osirizir Arazibar gin
mangasava amiba, ezi tuavir
kamin ia ghaze, e Godin
damazimin dera, ia kam-
aghin Kraiss ategha gifa. Ia
Godin apangkuvimin tuavim
ategha gifa. ⁵⁻⁶ Egh gumazim
Kraiss Iesus ko ikiti, eghti
arazir gumazibar mikarzir

mogomem aghorim, a pura
bizim, egh arazir gumazibar
mikarzir mogomem aghorir
puvatizim, a uaghan pura
bizim. Ezima gumazir
nighnizir gavgavim itim,
an nighnizir gavgavim a
gamima, a bar gumazir
igharazibagh ifonge, ezi kar
guizbangin bizim. Godin
Duamin gavgavimin, e
nighnizir gavgavim Godin iti.
Egha e, dughiar God suam, ia
nan damazimin derazim, e a
mizuai.

⁷ Ia fomira deraghavira
Kraissin tuavimin zui. Ezi
tina tuavim apirizima ia
ua guizbangin akamin gin
zuir puvati? ⁸ Nighnizir ia
datirighin gin tizim, a Godin
ian diazimin izezir puvati.
⁹ Yisin muziarim, a bret bar a
damighti, a buigham. ¹⁰ Ki ka-
maghin nighnizir gavgavim
iti, Ekiam ian akuragham.
Egh ia nan nighnizimin
gin mangiva, nighnizir
igharazim atakigh. Ki fozir
pu, tina ian nighnizibagh
asighasisi. Gumazir kam
arazir kurar ia gamizim
bagh ivezir kuram iniam.
¹¹ Nan adarasi, ia oraki,
gumazir maba ghaze, Pol
gumaziba uan mikarzir
mogomeba aghorir akam
dughiabar anekuravira iti.
Egha me guizbangira ka-
maghin nighniva, egha me
tizim bagha osimtizim na
garisi? Kar guizbangira

nighnizim puvati. Ezi ki ter ighuvimin akam akuri, ezi akar kam gumazibar nighnizibagh asighasisi. Egh ki mikarzir mogomem aghorir akam akuniva, egh ter ighuvimin akam akunan koghti, eghti ter ighuvimin akar gumazibar nighnizibagh asighisizim, a pura akar amirizimin min otogham, a ua gumazibar nighnizibagh asighisighan kogham. ¹² Gumazir ian navibagh inivir kaba, me mikarzir mogomeba aghoramin arazim bagha bar gavgafi. Kamaghin me uarira uan inibar ghor, egh magh suegh bar dar ghoregh.

¹³⁻¹⁵ Nan adarasi, ia firighrasa, God ifonge, egha kamaghin a ian dia. Eghti ia ua Moses Osirizir Arazibar apengan ikian kogham, egh ia kamaghin nighnighan marki, "E Moses Osirizir Araziba e ikiagharighizir arazir kaba ategha e firiaghire. Egh e navir ghurimin arazibar amuam." Moses Osirizir Arazibar migirigaba, da bar uari inigha akar vamiran iti. "Ni uabi gifongezir moghin uan akar gumazibagh ifongegh." Ia bar Godin gumamazibar ingangarir gumazibar min ikivi, uarira uarigh ifongegh. Egh ia uarir atar pura tintinibar uariv sogh, egh ia deravira nighnigh. Ia uarigh asighasigham.

Godin Duam nin sure

gamir arazir aghuibar gin mangi

¹⁶⁻¹⁸ Godin Duam koma nin navir ghurim, bizir kamning uaningin apanimning gami. Godin Duam ghaze, ni Godin arazir aghuibara damu. Ezi kamaghin ni dar amuasa. Kamaghin amizima ni arazir aghuibar gin mangisi damuti, nin navir ghurimin araziba suam, marki. Nin navir ghurim suam, "Arazir kuratam damu." Eghti ni tam damuam. Kamaghin ni arazir kurabar gin mangiti, Godin Duam suam, markiam. E fo, navir ghurimin araziba Godin Duam dikabinasa. Ezima Godin Duam navir ghurimin araziba dikabinasa. Aning uaning adosi. Ezi bizir ia damuasa ifongezim, ia a damighan kogham. Egh ia Godin Duamin gin mangiva, egh ia Moses Osirizir Arazibar apengan ikian kogham. Egh, ia navir ghurimin arazibar gin mangan kogham. Ezi ki kamaghin ia migei, ia navir ghurimin araziba ateghtima, Godin Duamra ian faraghtima, ia an gin mangi.

¹⁹ Ia navir ghurimin arazibagh fogha gifa. Arazir kaba, gumamaziziba tintinibar uari koma akua egha arazir mizirzibagh amuava, egha afiar arazibagh ami. ²⁰ Egha nguazir kamın biziba e God gami moghin e uari isa dagh anidi, imezibagh amir arazibagh amuava,

munavın biziba bagha navim ikuvighava da iniassa navim isi. Egha atara bizibagh asighasisi, uarir apanibagh ami, gumazir igharazibar aghua, uabira uabi ginighnisi, biziba bagha uari batogha uari abisi. ²¹ Egha dipar onganiba apava onganigha, pura gumazamiziba isa pamtemın diava ighiar kurabar arazibagh ami. Egha arazir kurar maba uaghan kamaghın iti. Ki fomira ia mikemegha gifa. Egha ki datirighın akar kamra ua ia migei. Gumazir arazir kabagh amiba, me God Bizibagh Ativamin Dughiamın aven mangan kogham.

²²⁻²³ Ezi Godın Duam arazir aghuir kabar amuasava en naviba fe: arazir bar igharaz darazigh ifongezim, navir amirazim ko bar akongezim, dughorir amirazim, gumazibar akurvagha, egha arazir aghuibar me gami. Egha guizbangıra migia deravira bizibagh amua, gumazibar asughasusi, egha navir ghurimın araziba dikabiri. Moses Osirizir Arazitam arazir kabar anegoroghezir puvati. ²⁴ Gumazamizir Kraıs İesusın gin zuiba, me navir ghurimın araziba ko biziba bagha bar ifongezir arazir kuraba inigha, ter ighuvimın da gura. Egha dagh afuzıma, da aremegha gifa. ²⁵ Godın Duam ikirimirir aghuim e ganıngi. Kamaghın amizıma,

anarıra e ko daruva en akurvagham. ²⁶ Kamaghın e pura uarira uan ziaba fan kogham. Egh e igharaz darazir navibagh inivti, me uarir ataran kogham. Egh e men biziba bagh naviba isian kogham.

6

Bizir manam ni uan navir averiamın an oparı, bizir kamnaghra, an otogham

¹ Nan adarasi, ian tav arazir kuratam damighti, ia gumazir Godın Duamın gin zuiba, ia navir amirizimın arazibar a damuva, egh an akuraghti, a uan arazir kuraba ategham. Kamaghın ia deravıra uari bagh gan, Satan ia gifaraghtıma, ia uaghan arazir kuratam damigham. ²⁻³ Ezi gumazitam suam, a ziar ekiam iti, puvati, a ziam pu, egha kamaghın gumazir kam uabira uabi gifari. Ia igharaz darazir akuragh men osımtıziba ater. Egh ia kamaghın damuva, ia guizbangıra Kraısın arazibar gin mangam. ⁴⁻⁵ Gumaziba bar, me uari uan arazir me amibar osımtıziba ateram. Gumaziba uari uan inganaribar gan, da deras ti puvati. Gumazim kamaghın damuva, a uabi uan arazibar gan dagh ifongegh. Egh a uan arazibar gan, egh gumazir igharazimın arazibara gan dav kiman marki.

5:21: 1 Ko 6:9, Ef 5:5, Kl 3:6, MAA 22:15

5:24: Ro 6:6, 13:4, Kl 3:5, 1 Pi 2:11

5:25: Ro 8:4-5, Ga 5:16

5:26: Fl 2:3

6:1: Mt 18:15, 1 Ko 2:15, 4:21, 7:5, 2 Ti

2:25, Hi 12:13, Je 5:19

6:6: Ro 15:27, 1 Ko 9:11, 9:14

⁶ Gumazir Godin akam barazim, a uan bizir aghuitaba an sure gamir gumazim daning.

⁷⁻⁸ Bizir manam ni uan navir averiamin an opari, bizir kamnaghra, an otogham. Gumazitam uan navir ghurimin arazibar gin mangitima, an navir ghurir kamın dagher kuraba otivtima a bar kuvigham. Egh gumazitam Godin Duamin gin mangiti, Godin Duam a damuti, dagher aghuiba otivtima, a ikirimirir aghuir zurara itim iniam. Egh ia suam, ia God gifari, bar puvati. Ia uarira uarigh ifari, egh ia kamaghın damuan marki. ⁹ Egh e ingangarim damusi amiraghan kogh, egh dagheba iniamin dughiamin, e dagher bar aghuiba iniam. Kamaghın e arazir aghuibar amusi amiraghan kogham. ¹⁰ Kamaghın amizima, datirighın dughiam ikiavira itima, e arazir aghuibar gumazir igharaziba bar deravira me damuam. Egh bizir ekiam, e deravira gumazamizir nighnizir gavgavim Ekiamın itibar amuam.

Polin migirigiar abuanan-aba

¹¹ Ki osirizir osizirir ekiam kaba, ia dar gari, kar ki uabi uan dafarimin osirizir akaba.*

¹²⁻¹³ Ifavarir gumaziba atiatia kamaghın nighnisi,

“Gumazir igharaziba kamaghın fogh suam, e nighnizir gavgavim Kraisin ter ighuvimin iti, egh me paziv e damuam.” Kamaghın amizima me ian mikarzir mogomeba aghorasa bar gavgafi. Me ghaze, me ian mikarzir mogomeba aghorasa, me damightima, me ian mikarzir mogomeba aghorezir bizir kam bagh men ziaba fam. Ezi gumazir uan mikarziba aghorezir kabanagh, me uaghan deravira Moses Osirizir Arazibar gin zuir puvati. Ia oragh. Gumazir kaba ian mikarzir mogomeba aghorasa bar gavgafi. Me kamagh sua, me kamaghın ia damigh gumazir igharazibar damazimin ziar ekiaba iniasa. ¹⁴⁻¹⁵ Ezi mikarzir mogomem aghorir arazim, a pura bizim. Egha mikarzir mogomem aghorir puvatizir arazim, a uaghan pura bizim. God e gamizima e gumazamizir igiabar otifi, ka bizir ekiam. En Ekiam Kraisi Iesus ter ighuvimin areme. Ezi ki bizir kam bagha uan ziam o gumazir igharazitamın ziam fer puvati. Ki Godin ziamra fe. Iesus ter ighuvimin areme, ezi tuavir kamın nguazir kamın araziba nan nighnizimin aremegha gifa. Egha mati ki uabi ter ighuvimin areme. Egh ki uam nguazir kamın arazibar gin mangan kogham. ¹⁶ Nighnizir kamın suiraghava an gin tiziba,

6:9: 1 Ko 15:58, 2 Te 3:13, Hi 3:6, 3:14, MAA 2:10 **6:10:** Ef 2:19, 1 Te 5:15, 1 Ti

6:18, Hi 3:6 * **6:11:** (6:11) Ni akar 1 Korin 16:21ın itimin gan.

Godin apangkuvim men ikiam. Egh a men navibar amutima me nimira ikiam. Eghti gumazamizir kaba, me guizbangira Godin Israel.

¹⁷ Gumaziba na misoghezi, ezi men duar kuriba nan mikarzim in iti. Ezi ia bizir kabar gan suam, ki guizbangin Iesusin ingangarir gumazim. Eghti gumazitam uam osimtizitam na darighan ka aghua. ¹⁸ Nan adarasi, en Ekiam Kraisi Iesusin apangkuvim ian duaba ko iki. Guizbangira.

Akinafarir Pol Efesusin Nguibamin itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamin akar mingarim a kamakin, God kamaghin nighnisi, an overiam ko nguazimin ingarizir biziba bar, dar amu da isi Kraisin apengan dar arigham. Eghti Kraisi biziba bar dar dapanimin ikiam (1:10). Ezi God kamaghin ifonge, a uan gumazamiziba gaghuvkinti, eghti me bar Kraisi ko poroghiv ikiva egh me navir vamira ikiam.

Ezi akinafarimin aven faragha itir akaba, Pol Godin apangkuvimin migirigiar aviribagh ami. A ghaze, God gumazamizibagh amima, me bar nighnizir gavgavim Kraisin ikiava uari akuvagha, egha ikizir vamiran gumazamizibar otifi. Iesusin ingangarimin, God ua gumazamiziba inigha, egha Godin Duam me ganingi. Ezi tuavir kamin me bar fo, me Godin akar dikirizimin bizir mikemeziba, me bar da iniam (1:14).

Egha akinafarimin itir namba 2in akar otevimin, Pol kamaghin migia ghaze, Kraisin adarasi me Kraisi ko poroghav iti. Kamaghin, me bar navir vamira ikiva, egh Godin arazibar gin mangi.

Ezi akinafarir kamin Pol akar isin zuibar migiava, egh kamaghin men akakaghti me kamaghin fogh suam, me Kraisi ko poroghav ikia egha ikizir vamiran gumazamizibar oto. A kamaghin mikeme, Godin gumazamiziba, me nivafizir vamiran min oto, ezi Kraisi mati nivafizir vamiran kamin dapanim. (4:1-16). Ezi uaghan, Godin gumazamiziba mati dipenir mam, ezi Kraisi, a mati dipenir kamin guarir akim (2:19-22). Egha Godin gumazamiziba mati amizir mam, ezi Kraisi mati amizir kamin pam (5:22-32). Ezi akinafarir kamin aven e bar deravira bizir aghuir God uan gumazamizibar amuamibar gari.

E Kraisin poroghav itima, God e gamizi e gumazamizir igiabar otifi

(Sapta 1-3)

¹ Ki Pol, God uan ifongiamin gin ghua Kraisi Iesusin aposelin ikiasa na misefe. Ia, Efesusin itir Kraisin adarasi, ia Kraisi ko poroghava ikia deraghavira an gin zui. Ki ia bagha akinafarir kam osirigha anemadi. ² Ki

kamagh sua, God en Afeziam ko Kraisi Iesus en Ekiam, aning apangkuvim ko navir amirizim ia daningam.

*E Kraisi Iesusin poroghav
itima, God uan Nguibamin itir*

bizir aghuiba bar da isava e ganidi

³ E Kraisin Iesusin poroghav itima, ezi tuavir kamin God deravira e gamua en duabar akurvaghasa uan Nguibamin otivir bizir aghuiba e ganidi. Kamaghin amizi, e God minabagham, a en Ekiam Kraisin Iesusin Afeziam ko an God. ⁴⁻⁵ Dughiar God tighar nguazir kamin ingaramim, a kamaghin ifonge, e a baghivira itir gumazamizibar ikiva, an damazimin arazir kuratam ikian kogham, egha a fomira e ginaba. Egha ghaze, e Kraisin ko poroghiv iki, egh tuavir kamin e an gumazamizibar min otogham. A fomira bar e gifongegha egha e ginabagha ghaze, a Kraisin Iesusin ingangarimin tuavimin e damighti, e an boribar otivigham. God uan bar akongezir arazim ko uan ifongiamin gin ghua bizir kam gami. ⁶ A ifongezir Otarimin ziamin, a bar pura bizir aghuimin min uan apangkuvim isa e ganingi. Kamaghin e apangkuvir bar ekiar kam ginighnighiva, egh Godin ziam fam.

⁷⁻⁸ E fo, Kraisin ovevem in God uam e ini, egha en arazir kuraba gin amada. Godin apangkuvim guizbangira bar ekeveghe izifa. Kamaghin a uan apangkuvim e gufusfuzima an e girava, fofozir aghuim ko nighnizir

aghuim e ganidi. ⁹ God fomira uan ifongiamin gin ghua, Kraisin ingangarimin tuavimin uan nighnizir mogomem azenim darighasa nighniki. Ezi a datirighin an nighnizir mogomer kam a en akazi an azenan oto. ¹⁰ Godin nighnizir kam a kamakin, a ingarizir biziba bar dar amuti da mangiva dughiar a inabazimira a da isi Kraisin apengan dar arigham. Overiamin itir biziba ko nguazimin itir biziba sara bar. Eghti Kraisin biziba bar dar dapanimin ikiam.

¹¹ God uan ifongiam ko nighnizimin gin ghua, bizibagh amima da otifi. A faraghavira uan nighnizimin gin ghua, e Kraisin ko porogh egh an gumazamizibar min ikiasa, an e amisefe. ¹² E Judaba, e faraghavira Kraisin mizuava an gin zuir gumazamiziba, e Godin ziar ekiam bar a pirafam.

¹³ Ezi ia Kantrin Igharazibar Gumaziba uaghan, ia guizin akam baraghizima God ia gamizi ia an gumazamizibar otifi. Akar aghuir kamra kara: God ian akurvasi. Ia nighnizir gavgavim Kraisin itima God uan Duam ia gati. Kamaghin me fogh suam, ia an gumazamizibara. Kar Godin Duar a fomira akar dikirigha amizim. ¹⁴ E

1:3: Ef 2:6 **1:6:** Mt 3:17, Jo 3:35, Ro 3:24, 5:15, Kl 1:13 **1:9:** Ro 16:25, Ef 3:4, 3:9-11, Kl 1:26, 2 Ti 1:9 **1:10:** 1 Ko 3:22-23, Ga 4:4, Fl 2:9-10, Kl 1:16, 1:20, Hi 1:2, 1 Pi 1:20 **1:11:** Ro 8:17, 8:28-29, Kl 1:12, Ta 3:7, Je 2:5, 1 Pi 1:4 **1:13:** 2 Ko 1:22, 6:7, Ef 4:30, Kl 1:4-6 **1:14:** Lu 21:28, Ro 8:23, 2 Ko 1:22, 1 Pi 2:9

Godin Duam inigha gifa, kamaghin e bar fo, e bizir God akar dikirizimin uan gumamazibav kemeziba, e bar da iniam. Bizir kamın e fo, God uan gumamaziziba damighti me guizbangira firighregham. Kamaghin e Godin ziar ekiam bar a pırafam.

Pol God ko migia ghaze, God fozozim Efesusin sios danıgam

¹⁵ Ki fo, God bizir kabanang gami, ezi ki orasi, ia nighnizir gavgavim Ekiam Iesusin ikiava, Godin gumamaziziba bar me gifonge, ¹⁶ kamaghin amizi, ki zurara ia ginighnigha God ko migia ia bagha God minabavira iti. ¹⁷ Egha ki Godin azangsisi, en Ekiam Krais Iesusin God, Afeziar ziar ekiam itim, ki an azangsigha ghaze, a uan Duam ia danighti a ia damuti, ia fozozir aghuim iniam. Eghti Godin Duam uan guizin akam ian akaghti, ia deragh Godra fogham. ¹⁸ Ki kamaghin Godin azangsisi, ian nighnizim kuighrighti ia Godin angazangarimin ganam. Egh ia kamaghin fogham, God ian diazima ia bizir aghuir ia fogha iniamiba da bagha mizuai iti. Egh kamaghin fogham, bizir aghuir God uan gumamazibar anıngamiba, da bar ekevegha pin ko. ¹⁹⁻²⁰ Egh ia kamaghin fogham, Godin

gavgavim zurara en navibar aven ikia ingara en akurvasi, e nighnizir gavgavim an itiba. Gavgavir kam, guizbangira bar ekefe, e guizbangira an gavgavim tuisiva avegham. Gavgavir en aven ingarir kamra, dughiar Krais ovengezimin, God gavgavir kamın Krais gamizi, a ua dikafi. Egha a inigha uan Nguibamin ghua a isa uan agharir guvimin amadaghan anefa. ²¹ Kamaghin Krais Godin Nguibamin ikia egha duar gavgaviba itiba bar, ko gumazir dapaniba, ko gavmanın gumaziba, ko atriviba, a bar men gavgavibagh afiragha me gatifa. Egha Ziar Krais uan ingangarim bagha inizim a ziar manaba, manaba bar dagh afira, dughiar kamın ziaba ko dughiar tıghar izamimin ziaba bar. ²² God biziba bar dagh amizima da Kraisin apengan iti. Egha a gamizi, a sios bagha biziba bar dar dapanimin oto. ²³ Sios mati Kraisin namnam. Ezi Krais biziba bar dar aven ikia bar dagh izifa. Egha Krais uan siosin aven ikia bar a gizifa.

2

E gumamazizir ariaghreziba, God e gamizi e Krais ko angamra iti

¹ Ia fomira Godin akam barazi puvatigha arazir

1:15: Kl 1:4 **1:16:** Fl 1:3-4, Kl 1:3, 1 Te 1:2 **1:17:** Kl 1:9 **1:18:** Ap 26:18, Ef 2:12, 4:4, Kl 1:12 **1:21:** Ro 8:38, Fl 2:9-10, Kl 2:10, 2:15, Hi 1:4 **1:22:** Sng 8:6, Mt 28:18, Kl 1:18, Hi 2:7 **1:23:** Ro 12:5, Ef 4:10, 4:15, Kl 2:9, 3:11 **2:1:** Ef 4:18, Kl 1:21

kurabagh amuava, kamaghin ian duaba guizbangira aremezi moghin iti, mati gumazamizir ariaghreziba. ² Faragha zuir dughamin, ia nguazir kam in arazir kurabar gin zui. Egha ia duar kurar overiamin itibar atrivim, ia an akam baregha an gin zui. Duar kurar kam, gumazamizir Godin akam barazi puvatizibar navir ave-riabar aven ingari. ³ Fomira e bar moghira men min ami, egha uan navir ghurimin ifongiamin gin zui. E uan nivafizir agorogem ko uan nighnizir kurabar gin zui. Dughiar kam in e nguazimin itir gumazamizibar min amima, kamaghin God bar en arazir kuraba bagh ivezir kuram e daningasa nighnizim gami. ⁴⁻⁵ Guizbangira, en arazir kuraba e gamizi en duaba guizbangira aremezi moghin iti, mati gumazamizir ariaghreziba. Ezi God bar e gifongezir, an apangkuvir dafam bar e avara. Kamaghin an e gamizi e Kraiss ko angamra iti. God uan apangkuvimin tuavimra, a en akura. ⁶ A kamagh sua, e Kraiss Iesus ko Godin Nguibamin atrivimin ikiam. Kamaghin an e gamizi e Kraiss ko poroghav ikia, a ko ua dikafi. ⁷ A kamagh sua, a uan apangkuvir bar dafam, tighar izamin dughiabar

gumazamiziba bar men akaghassa. Eghti me fogh suam, a Kraiss Iesusin ingangarimin tuavimin a bar me gifonge. Kamaghin an arazir aghuir kam in e gami. ⁸⁻⁹ Ia nighnizir gavgavim Godin itima, ezi a uan apangkuvimin tuavimra ian akurvasi. Kar ia uari amizir puvatizir bizim. Puvati. God pura ia ganingi. Kar ian ingarimin ivezim puvati. Kamaghin bizir kam bagh gumazitam uabi uan ziam fan marki. ¹⁰ God fomira e bagha, ingangarir aghuir e gin damuamiba, a dagh nighnigha da ati. A kamagh sua, e ingangarir kabar amuasa, egha kamaghin an e gamizi, e Kraiss Iesus ko poroghav ikia datirighin gumazamizir igiabar otifi.

Kraiss apanim gamir arazim a givazi, ezi Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba ikizir vamira iti

¹¹ Ia Kantrin Igharazibar otivir gumaziba, ia kamaghin fo, Judaba, uan gumazibar mikarzir mogomebar aghori. Egha me kamaghin ia dibori, ia gumazir mikarzir mogomebar aghorir puvatiziba. Arazir kam kamakin, gumaziba uari uan mikarzir mogomebar aghori. Eghti ia deravira nighnigh, ia fomira Kantrin Igharazibar Gumazibar min ike. ¹² Dughiar kam ia

2:2: Jo 12:31, Ef 5:6, 6:12, Kl 1:21, 3:6-7, Ta 3:3 **2:3:** Ro 5:12, Ga 5:16, Kl 3:6, Ta 3:3, 1 Pi 4:3 **2:4-5:** Lu 15:24, 15:32, Ap 15:11, Ro 5:6-10, 6:4-5, 6:13, 10:12, Ef 1:7, 2:1, 2:7, Kl 2:12-13 **2:6:** Ef 1:20, Kl 2:12 **2:7:** Ef 1:7 **2:10:** 1 Ko 3:9, 2 Ko 5:5, 5:17, Ef 4:24, Ta 2:14 **2:11:** Ro 2:28-29, 1 Ko 12:2, Ef 5:8, Kl 1:21 **2:12:** Ro 9:4, 9:8, Ga 4:8, Ef 4:18, Kl 1:21, 1 Te 4:5, 4:13

Kraisin saghon iti. Ia Israelin gumamazibar azenan iti, kamaghin ia nguibar igharazibar gumazibar min iti. God uan adarasi ko akam akirigha, egha uan gumamaziba akar gavgavir dikirizim me ganingi. Ezi ia akar gavgavir dikirizir kamin aven itir puvati. Ia nguazir kamin ikiava God gifozir puvatigha, egha ia bizir aghuir mizuai iti tam itir puvati. ¹³ Ia faragha saghon iti, ezi datirighin Kraisin ghuzim ia ruegha egha ian akua izezi, ezi ia Krais Iesus ko poroghav ikia, Godin boroghin iti.

¹⁴ Krais uabi e gamizi e navir amirizim ikiava devira uari inigha iti. Fomira Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumamaziba uarir apanim gami. Ezi arazir kam a divazimin min men tongin ikia me abiki. Ezi Krais uan ovevem in tuavimin divazir kam anakariaghatigha egha apanir arazir kam agifa. Ezi Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba ikizir vamiran oto. ¹⁵ Krais, Moses Osirizir Araziba, ko akar gavgaviba, ko arazir me anogorogheziba sara bar da gifa. A ghaze, a kamaghin damigh, ikizir pumuning damuti, aning a ko porogh ikiva egh ikizir igiar vamiran otogham. A tuavir kamin an e gamizi e navir vamira

iti. ¹⁶ Krais ter ighuvimin aremegha egha tuavir kamin ikizir pumuning gamizi aning ikizir vamiran oto. Egha uam aning inigha God bagha ize. Egha an ovever tuavir kamra me uarir apanim gamir arazim anegifa. ¹⁷ Kamaghin Krais izeghava akar aghuim gumamaziba bar me mikiraghaze, ia navir vamira iki. A, gumamazir Godin saghon itiba ko gumamazir Godin boroghin itiba bar, akar aghuim me mikiri. ¹⁸ Kamaghin Kraisin ingan garimin tuavimra e bar, Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, Godin Duam en akurvazima e uari akuvagha Afeziamin boroghin izi.

E Kraisin adarasi, e mati Godin Dipenimra

¹⁹ Kamaghin amizi, datirighin ia Kantrin Igharazibar Gumaziba, ia ua kamaghin nighnighan marki egh suam, ia nguibar igharazibar gumamaziba o nguibaba puvatizir gumamaziba. Puvati. Ia Godin adarasi ko uaghara ghu, egha uaghan Godin gumamazibar tongin itir marasi. ²⁰ Ia uaghan mati God ingarizir dipenimin iti. Gumazim dipenim ingarasa ter akiniba kuazizi moghin, God aposelba ko uan akam inigha izir gumaziba me amisevezi me

2:13: Ga 3:28, Ef 2:17, Kl 1:20 **2:14:** Ais 9:6, Mai 5:5, Jo 16:33, Ap 10:36, 1 Ko 12:13, Kl 1:20, 2:14 **2:15:** 2 Ko 5:17, Ga 6:15, Ef 4:24, Kl 1:20-22, 2:14, 2:20 **2:16:** Sek 9:10, Ro 6:6, 8:3, Kl 1:20, 2:14 **2:17:** Ais 57:19, Sek 9:10, Ap 2:39, Ro 5:1 **2:18:** Ro 5:2, 1 Ko 12:13, Ef 3:12, Hi 4:16, 1 Pi 3:18 **2:19:** Ga 6:10, Ef 3:6, Fl 3:20, Hi 12:22-23 **2:20:** Mt 16:18, 1 Ko 3:9-11, Ga 2:9, MAA 21:14

an tuivigha ingangarim gami. Ezi Krai Iesus, a uabi dipenir guarimin min iti. ²¹ Dipenir guarim a dipenir agharim bar a gupuzi moghin, Krai bar e isafuragha e gamima e aghua, ghuava God baghavira itir dipenimin oto. ²² Ia uaghan Krai ko poroghav iti, ezi God igharaz darazi ko ia isafuragha ia gamizi, ia guizin Godin Dipenimin min oto. Ezi Godin Duam dipenir kam in aven iti.

3

Pol Kantrin Igharazibar Gumazibar tongin akar aghuim akunamin ingangarim gami

¹ God guizbangira deravira ia gami. Ezi bizir kam bagha ki Pol, ki Krai Iesusin ingangarim gamua egha ia Kantrin Igharazibar Gumaziba ian akurvagha, kamaghin ki kalabusin iti. Egha ki ia bagha God ko migei. ² Ia ti oreghama, God apangkuvim ikia ia bagha ingangarir kam na ganingi. ³ Egha God uan nighnizir mogomem azenan aneka, egha na gamizi, ki a gifo. Ki mong an gun osiri, ⁴ eghti ia migirigiar ki osirizibar ganiva fogh suam, ki Krai amizir ingangarimin nighnizir mogomem, ki bar a gifo. ⁵ Faragha zuir dughiaba, God gumazamiziba

nighnizir mogomer kam in me mikemezir puvati. Ezi datirighin God uan Duamin tuavimin uan aposelin a baghavira itiba ko an akam inigha izir gumazibar akazi an azenim giri. ⁶ Nighnizir mogomer kam a kamakin: Akar aghuimin aven Kantrin Igharazibar Gumaziba ko Judaba uaghara, God uan bizir aghuiba isa bar moghira me ganidi. Me uari ko ikia mati nivafizir vamiran aven iti. Me bar moghira, Krai Iesusin ingangarimin tuavimin, bizir God e bagha akam akiriziba e da iniam.

⁷ Godin apangkuvimin tuavimin, a bizir aghuir kam pura na ganingi, egha a na gamizi an gavgavim nan aven ingari, ezi ki akar aghuimin ingangarir gumazimin oto. ⁸ Ki, Godin gumazamizibar abuan itir gumazim, ki bar an gin iti. Ezi God bar nan deragha Kantrin Igharazibar Gumaziba akar aghuim akunasa ingangarir ekia kam na ganingi. Akar aghuir kam, a Kraisin bizir aghuibar gun migei. Bizir aghuir kaba, gumaziba dagh nighnigh da tuisighiva avegham. ⁹ God biziba bar dar ingari, egha faragha zuir dughiaba uan nighnizir mogomem men ghuara. Egha iza datirighin a uan nighnizir mogomem aghurasa, ingangarir kam

2:21: 1 Ko 3:16-17, 2 Ko 6:16, Ef 4:15-16, Kl 2:19 2:22: 1 Pi 2:5 3:1: Ef 4:1, Fl 1:7, 1:13, Fm 1, 9 3:2: Kl 1:25 3:3: Ef 1:9-10, Kl 1:26 3:6: Ga 3:14, 3:28-29, Ef 2:13-19 3:7: Kl 1:23-25 3:8: 1 Ko 15:9-10, Ga 1:16, Ef 1:7, Kl 1:27, 1 Ti 1:13-15 3:9: Ro 16:25, 1 Ko 2:7, Ef 1:9, Kl 1:16, 1:20, Hi 1:2

na ganingi, eghti ki gumazamiziba bar me damuti me God damuamin araziba bar dagh fogham. ¹⁰ God kamagh sua, datirighin dughiar kam a uan sios damuti, eghti sios, enselba ko duar gavgavir overiamin itibar amuti, eghti da an fofozir aghuimin tuavir aviriba dagh fogham. ¹¹ God fomira bizir kam damuasa nighniki egha datirighin en Ekiam Krais Iesusin ingangarimin an a gamizi an oto. ¹² E Krais ko poroghav ikia nighnizir gavgavim an iti, egha tuavir kam in e Godin boroghin mangasa gavgavigha, atiatir puvati. ¹³ Ki pamtem ia gakaghor, ia osimtizir ki ia bagha aterir kam, ia a ginighnigh osiman marki. Guizbangira ki ian dabirabir aghuarim bagha osimtizir kam ateri.

Pol Efesusin nguibamin itir sios bagha God ko migei

¹⁴ Ki bizir Afeziam amizir kabagh nighnigha, egha an damazimin uan tevimning apiri. ¹⁵ A uan Nguibamin itir ikiziba ko nguazimin itir ikiziba bar, a bar men Afeziam. Egha vaghvaghera ziaba me gariki. ¹⁶ Ezi ki bizir kam bagha Godin azangsigha ghaze, God bizir aghuir an Nguibamin otivir taba ia daning, eghti an Duam gavgavim ia daningti, ian navir averiaba gavgavigham. ¹⁷ Ki kamaghin Godin azangsis,

ian nighnizir gavgavimin tuavimin Krais zurara ian navir averiabar ikiam. Eghti igharaz darazigh ifongezir arazim, a ian navir averiabar aven iki gavgavigh ia damuti, eghti ia tuivigh gavgavigh, mati nguazim temer bibar suirazi temem tugha gavgavigha aghui. ¹⁸ Egh ia Godin gumazamizir igharaziba ko, gavgavim iniva deravira fogham, Krais gumazamizibagh ifongezir arazim bar ekeveggha, bar pin ghuavanaga, bar ruarvagha, egha bar vin uaghiri. ¹⁹ Guizbangira God gumazamizibagh ifongezir arazim a gumazibar fofozim bar a gafira. Eghti ia guizbangira arazir kam gifogham. Eghti bizir aghuir God gizivaziba, uaghan bar ia gizivagham.

²⁰ Godin gavgavim en navir averiabar ingari, ezi gavgavir kam bar en nighnizibagh afira. Bizir God damuasa e an azangsigha, o bizir e God damuasa e nighniziba, da mati pura biziba, an gavgavim bar dagh afira. ²¹ Kamaghin dughiaba bar, e siosin aven itir gumazamiziba Krais Iesus ko poroghav iki, zurazurara Godin ziam fam! Bar guizbangira.

**E mati Kraisin
nivafizimin min iti,
kamaghin e Godin
arazibar gin**

3:10: Ro 8:38, 11:33, Ef 1:21, 1 Pi 1:12

3:13: Kl 1:24

3:15: Ef 1:10, Fl 2:9-11

3:17: Jo 14:23, Ef 2:22, Kl 1:23, 2:7

3:21: Ro 11:36, 16:27, Hi 13:21

3:12: Jo 14:6, Ro 5:2, Ef 2:18, Hi 4:16

3:16: Ro 9:23, 2 Ko 4:16, Fl 4:19, Kl

3:20: Ro 16:25, 1 Ko 2:9, Kl 1:29

mangam

4

(Sapta 4-6)

E Kraisin adarasi, e Kraisin nivafizimin min iti

¹ Ki Pol, ki Ekiamin ingarim gamua, kamaghin ki kalabuziamin iti. Ki fo, God ian diagha ghaze, ia an arazir bar pin itibar gin mangi. Kamaghin amizi, ki mighighavira ia migia ghaze, ia bar deraghvira Godin arazir kabar girara mangi. ² Ia igharaz darazir apengan iki, egh men asughasugh, egh dughorir amirizimin iki, egh osimtizer me ia gariziba, da ateriva, egh tuavir kam in bar me gifongegh. ³ Godin Duam e gamima e navir amirizim iti. Egha tuavir kam in arazir navir vamiran ikiamim e ganingi. Ezi arazir kam benim in min e ikegha gavgavizi e ikizir vamiran iti. Kamaghin amizi ia arazir kam an suiragh gavgafigh. ⁴ E fo, e uari inigha nivafizir vamiran min iti. Ezi Godin Duar vamira iti. Ezi kamaghira, God ian diagha ghaze, a bizir vamira ia a daningam, eghti ia a baghivira mizuamam. ⁵ Ezi en Ekiar vamira iti. Ezi nighnizir gavgavir arazir vamira iti. Ezi rurir arazir vamira iti. ⁶ Ezima Godin vamira iti. A bar moghiram

en Afeziam. A gumazamiziba bar me gatifa, egha a men tongin ingara egha men aven iti.

⁷ E fo, Kraiss vaghvaghera bar en apangkufi. Egha kamaghira uan apangkuvir ekiamin abaragha an mirara, a bizir bar aghuim vaghvaghera e ganingi. ⁸ Godin Akinafarim kamaghin mikeme,

“A bar pin ghuavanabogha, kalabuziar bar avirim inigha uabin gin ghu.

Egha bizir bar aghuiba pura gumazamizibagh aningi.”

⁹ Akar kam, “A ghuavanabo,” a kamaghin en akazi e fo, Kraiss a faragha nguazir bar vin mar itim giraghu.*

¹⁰ Egha gumazir faragha iraghuzir kam, a uaghan pin ghuavanaga, uabi isi biziba bar dagh izivaghasa, kamaghin an overiar bar pin itimin ghuavanabo.

¹¹ Gumazir kamra a “bizir bar aghuiba pura gumazamizibagh aningi.” A bizir aghuir kaba me ganingi, marazi an aposelin ingangarim me ganingi. Egha marazi, Godin akam inigha izir gumazimin ingangarim me ganingi. Egha marazi, Godin akar aghuim aku-

4:1: Ef 3:1, Fl 1:27, Kl 1:10, 1 Te 2:12, Fm 1, 9 **4:2:** Ap 20:19, Ga 5:22-23, Kl 3:12-13 **4:3:** Kl 3:14-15 **4:4:** Ro 12:5, 1 Ko 12:4, 12:11-12, Ef 1:18, 2:16-18 **4:5:** Jo 10:16, 1 Ko 1:13, 2 Ko 11:4, Ga 3:27-28, Hi 6:6 **4:6:** Ro 11:36, 1 Ko 12:6

4:7: Ro 12:3, 12:6, 1 Ko 12:11 **4:8:** Sng 68:18, Kl 2:15 **4:9:** Jo 3:13 * **4:9:** (4:9) Fofozir gumazir maba, akar kam giragha ghaze, “A faragha nguazir kam bar an vin izaghiri.” **4:10:** Hi 4:14, 9:24 **4:11:** Ro 12:7, 1 Ko 12:28, 2 Ti 4:5

namin ingangarim me ganingi, egha marazi, Godin gumazamizibar ganamin ingangarim me ganingi, egha marazi, gumazamizibar God ifongezir arazibar men sure damuamin ingangarim me ganingi. ¹² Krai kamaghin ifonge, e Godin gumazamiziba a en akuraghti e a bagh ingangarir aghuibar amuam. Eghti kamaghin e Kraisin nivafizimin otogh gavgavigh deravira ikiam. Kamaghin a bizir aghuir kaba e ganingi. ¹³ Eghti ingangarir kam mamaghira iki mangiti en nighnizir gavgavim bar gavgavighi bizir kam e damuti e bar moghira navir vamira ikiamin arazim inigh, egh e Godin Otarim guizbangira bar a gifogham. Kamaghin damighti e Kraisin gin zuir darorir kamın aven, e tugh gavgavighiva aghung mangi, gumazir aruabar avaghiva egh e guizbangira Kraisin min otogham.

¹⁴ E ua boribar min ikian kogham. Ia fo, gumazir ifavariba, me gumazibagh ifara me gamima me tuavir kurabar zui. Eghti men migirigiar ifavariba uaghan ia munamangan kogham, mati ongarim ko aminim kurim givai. ¹⁵ E men migirigiar ifavariba baraghan kogham. E igharaz darazigh ifongezir arazim damuva egh guizin akabar

me mikimam. Eghiva e Kraisin mirara aghungiva a ko poroghiv ikiti an en dapanimin ikiam. ¹⁶ A en dapanimin itima en soroghafariba ko damaziba ko nivafizimin bizir maba sara dar min iti. Egha an e gamima e nivafizimin aven bar uari isavsuiru. Ezi mati nivafizimin aven itir tevir agiriba ko aghariba uari isavsuihizi moghin, an e gamima e uari isavsuike, egha bar uarigh ifongezir arazim gami. E vaghvagha uan ingangarir aghuim gamua, kamaghin nivafizir kam uabi aghua ghua gavgafi.

Kraisin adarazi arazir igiabar gintigh

¹⁷ Kamaghin amizi, ki Ekiamin ziamin akar mam pamtem kamaghin ia mikimasa. Ia uam gumazir Ekiam gifozir puvatizibar arazibar gintighan marki. Men nighniziba, mingariba puvati. ¹⁸ Egha men nighniziba mati me mitatemın iti. Egha me fofoziba bar puvatigha men naviba bar gavgafi, kamaghin me Godin ikirimirimın azenan iti. ¹⁹ Me arazir kurabagh amuavira ikiava egha datirighin uam aghumsiziba puvati. Me bar uari isa arazir kurabagh aningi, egha me arazir mizirizir avirir igharazibar amusi bizitam men suiraghan kogham.

4:12: 1 Ko 12:7, Ef 1:23, 2 Ti 3:17 **4:13:** 1 Ko 14:20, Kl 1:28, 2:2 **4:14:** Ais 28:9, 1 Ko 14:20, 2 Ko 2:17, Hi 13:9 **4:15:** Ef 1:22, 4:25, Kl 1:18, 1 Jo 3:18 **4:16:** Kl 2:19 **4:17:** Ro 1:21, 1 Pi 1:14 **4:18:** Ap 26:18, Ga 4:8, Ef 2:12, 1 Te 4:5 **4:19:** Kl 3:5

²⁰ Ezi ki ghaze, ia Kraisin guizin akam baraghizir dughiamin, me bizir kurar kabar ian sure gamizir puvati. ²¹ Ia guizbangira Kraisin akam baregha gifa. Ezi ia an gin zuir darasi, me guizin akamin ian sure gamigha gifa. Guizin akar kam, a Iesusin aven iti.

²² Ia fomira uan navir ghuribar arazibar gin zuima da ia gamima ia arazir ifavariba ko arazir kurabar amuasa navim dikava, egha ia gasighasisi. Ezi datirighin ia navir ghurim ateghiva mati gumazim korotiar ghurim sue. ²³ Egh ian nighniziba ko navibagh iragha bar igiabar otifigh. ²⁴ Ia navir igiaba inigh mati gumazim korotiar igiam aru. God uabi navir igiar ian aven itibagh amizi ia an min otifi. Eghti gumaziba bar ian gan fogham, ia Godin damazimin deragha egha a baghavira iti.

²⁵ Kamaghin ia ifavarir arazim atakigh. E bar moghira Kraisin nivafizimin soroghafariba ko an bizibar min iti. Kamaghin amizima, ia vaghvagh Kraisin adarazi guizin akabara me mikim.

²⁶ Egh ia atar, ia uaribagh ganigh, egh ia arazir kuratam damighan kogham. Ian adarim ikivira ikiti aminim piran marki. ²⁷ Ian adarim

zuamira givaghan koghti, kamaghin ia Satan bagh tiam kuighti a ian nighnizibagh asighasigham. Ia kamaghin damuan marki.

²⁸ Okimakiar gumaziba uam okiman marki. Me uari uan dafaribar ingangarir aghuibar amu. Egh uaghan gumazamizir onganarazibar akurvaghshi, ingariva bizir taba inigh me daning.

²⁹ Eghti akar mizirizir kuraba ian akabar otivan marki. Ia gumazamizibar akurvaghamin akabara ia dav kim. Akar aghuir igharaz darazi gavgavim me daningamibara, dar ian akabar otiv. Egh akar ia migeir kaba, da gumazamizir ia barazibar akurvagham.

³⁰ Eghti ia Godin Duam osimtizim a daningan marki. Ia fo, God ia an gumazamizibar otivasa, a uan Duam ia ganingi. Eghti a ian akaghti ia fogh suam, ia guizbangira an gumazamizibara, egh dughiar a uam ia ini-amimin a ia damighti ia bar firighregham. ³¹ Ia arazir kurar kaba atakigh: navir kurar igharazi tavin itir arazim, ko aningagharim, ko adarir arazim, ko pamtem dagarvagha uari adoghadozir arazim, ko akar kuraba uari gasir arazim, ko igharaz darazir aghuaghuazir arazir maba sara. ³² Egh ia arazir

4:22: Ro 6:6, 8:13, Ef 2:2-3, 4:17, Kl 3:9, Hi 12:1, 1 Pi 4:3 **4:23:** Ro 12:2, Kl 3:10

4:24: Stt 1:26, Ro 6:4, Ef 2:10, Kl 3:10 **4:25:** Sek 8:16, Ro 12:5, Kl 3:8-9 **4:26:**

Sng 4:4, Je 1:19-20 **4:27:** 2 Ko 2:10-11, Je 4:7, 1 Pi 5:9 **4:28:** 1 Te 4:11, 2 Te

3:8, 3:11-12 **4:29:** Ef 5:4, Kl 3:8, 3:16, 4:6, 1 Te 5:11 **4:30:** Ais 63:10, Ro 8:23,

Ef 1:13-14, 1 Te 5:19 **4:31:** Kl 3:8, 3:18-19, Ta 3:2-3, 1 Pi 2:1 **4:32:** Mt 6:14,

18:22-35, Mk 11:25, 2 Ko 2:10, Kl 3:13

aghuibar Kraisin adarasi me damu, egh men apangkuv. Egh uaghan uari uan arazir kuraba gin amang, mati God Kraisin ingangarimin tuavimin, ian arazir kuraba gin amadi.

5

E angazangarimin aven daruam

¹ Ia God bar ifongezir boriba, kamaghin ia an amir arazibar gin mangi.

² Ian arazir ia amiba, arazir gumazamizibagh ifongezir arazim gisin tugh, mati Kraiss bar e gifuegha e bagha uabi anigha areme. Kamaghin an ovevem mati ofan mughuriar aghuir God ifongezim. ³ Ia Godin gumazamizibara. Kamaghin ia, gumazamiziba tintiniba uari bakia uari isava akuir arazim, ko arazir miziriziba, ko igharaz darazir bizibar ganiva dagh ifongamin araziba, ia arazir kabar amuan marki. Egh uaghan ia arazir kabar migirigiaba tong ian tongin otivan marki.

⁴ Egh ia akar miziriziba ko akar onganiba ko asuir migirigiar kurabar amuan marki. Kar uaghan ia damuamin araziba puvati. Arazir ia damuamimra kara, ia God minabi. ⁵ Ia kamaghin fogh, gumazamizir tintiniba

uari isava akuir arazim gamiba, ko gumazamizir arazir mizirizibagh amiba, ko gumazamizir marazir bizibar gara ifuer arazim gamiba, (Arazir kam mati ia uari isa God ganidi moghin ia uari isa bizir ifongezibagh anidi), ezi gumazamizir kamaghin amiba, me God ko Kraiss Ativir Gumazamizibar tongin ikian kogham.

⁶ Ia tav ateghti a ia gifar ia damuti, ia akar ifavaribar gin mangan marki. Arazir kurar kaba bagh Godin aningagharim gumazamizir an akamin gin zuir puvatiziba me bativam. ⁷ Kamaghin, ia ifavarir gumazir kaba tong men poghan marki.

⁸ Ia faragha mitatemin aven ike, egha datirighin ia Ekiamin gumazamizibar otivigha, egha angazangarimin aven iti. Kamaghin ia gumazamizir angazangarimin aven itibar min daru. ⁹ (Angazangarim arazir aghuiba ko Godin damazimin derazir araziba ko guizin akamin arazibagh ami, da otifi.)

¹⁰ Ia, arazir God damuti a bar akongeghamiba, ia da buri dagh fogh dar amu. ¹¹ Ia arazir mitatemin itibagh amir gumazamizibar poghan marki. Men arazir kinir kaba,

5:1: Mt 5:48, Lu 6:36 **5:2:** Kis 29:18, Wkp 1:9, Sng 40:6, Jo 13:34, Ro 14:15, 2 Ko 2:15, Ga 2:20, Hi 7:27, 10:10, 1 Jo 3:11, 3:23 **5:3:** Ro 6:13, 1 Ko 5:1, 2 Ko 12:21, Kl 3:5, 1 Te 4:3 **5:4:** Mt 12:35, Ro 1:28, Ef 4:29 **5:5:** 1 Ko 6:9-10, Ga 5:19-21, Kl 3:5 **5:6:** Ro 1:18, Kl 2:4, 2:8, 2 Te 2:3 **5:8:** Jo 12:36, Ap 26:18, Ro 1:21, 2 Ko 3:18, Ef 2:11-13, Kl 1:13, 1 Pi 2:9, 1 Jo 2:9 **5:9:** Ga 5:22 **5:10:** Ro 12:2, Fl 1:10, 1 Te 5:21, 1 Ti 2:3 **5:11:** Ro 6:21, 1 Ko 5:9-11, Ga 6:8, 2 Te 3:6, 3:14, 2 Jo 10-11

da gumamazibar akur-
vazir puvati. Eghti ia men
arazibar amuti, da azenan
otogh, mati angazangarim
dagh isirazi moghin, eghti
me fogh suam, arazir me
amiba, da ikufi. ¹² Me amir
arazir mogomeba, ki dar
gun mikiman kogham. Ki
dav mikiman bar aghumsiki.
¹³ Angazangarim bizibagh
isiraghti, da azenim girighi,
gumamaziba fogh suam,
bizir kabar mingariba
kamakin. ¹⁴ Bizitam
bar azenim girigh egh a
guizbangira angazangarim
min otogham. Kamaghin,
marazi ghaze,

“Ni aremezir gumazim,
ni ua dikafigh, mozim
ategh
egh uam azenan izi.
Eghti Kraisin angazan-
garim ni gisiragham.”

¹⁵ Kamaghin, ia uan
daroriba deravira dar gan. Ia
gumamazir onganibar min
daruan marki. Ia fofoziba itir
gumamazibar min daru.
¹⁶ Datirighin ia Godin araz-
ibar amuamin dughiam iti.
Ezi e datirighin itir dughiam,
a gumamaziba arazir
kurabagh amir dughiam, a
dughiar kuram. Kamaghin
amizi, ia deravira gan,
dughiar kam pura mangi
givaghan kogham. Dughiaba

vaghvagh ia arazir aghuibar
amu. ¹⁷ Kamaghin ia arazir
onganibar amuan marki.
Egh arazir God damuti a bar
akongeghamiba, ia da buri
dagh fogh dar amu. ¹⁸ Ia
wainin dipar avirim ramiva
onganisan marki, arazir kam
ia gasighasigham. Ia Godin
Duam ateghti a ia gizifagh.

¹⁹ Egh ia uariv kimsi,
Ighiabar Akinafarimin aven
itir ighiaba ko, Godin ziam
fer ighiaba ko, Godin Duam
ian navir averiabagh atizir
ighiaba, ia uariv kim. Egh
ia ighiabar amuva, Ekiamin
ziam fiva, uan navir ave-
riabar aven, ziar ekiam a
daning. ²⁰ Egh ia zurara, en
Ekiam Kraisin Iesusin ziamin,
bizir otiviba bar, da bagh God
Afeziam minabi.

Pol poroghamibav gei

²¹ Ia Kraisin apengan iti,
kamaghin ia uarira uarir
apengan ikiva uari baragh.

²² Ia amizir paba itiba, ia
Kraisin apengan ikiava a
barazi moghin, ia uan pabar
apengan ikiva me baragh.
²³ E fo, Kraisin uan siosin
dapanimin iti moghin, paba
uan amuibar dapanibar
iti. Ezi Kraisin uabi siosin
Akurvazir Gumazim, ezi sios
Kraisin nivafizimin min iti.
²⁴ Sios Kraisin apengan iti
moghin, ia amuiba uaghan
zurara uan pabar apengan
iki.

5:13: Jo 3:20-21, Hi 4:13 **5:14:** Ais 26:19, 60:1, Ro 13:11 **5:16:** Ga 6:10, Kl 4:5
5:17: Ro 12:2, Kl 1:9, 1 Te 4:3, 5:18 **5:18:** Snd 20:1, Ais 5:11, 5:22, Lu 21:34
5:19: Sng 33:2-3, Ap 16:25, 1 Ko 14:26 **5:20:** Sng 34:1, Ais 63:7, Hi 13:15, 1 Pi 2:5
5:21: Fl 2:3, 1 Pi 5:5 **5:22:** Stt 3:16, Ef 6:5, Kl 3:18, 1 Pi 3:1 **5:23:** 1 Ko 11:3, Ef 1:22-23, Kl 1:18 **5:25:** Ga 1:4, Kl 3:19, 1 Pi 3:7

25 Paba, ia uan amuiba bar me gifongegh, mati Krai sios gifongegha a bagha uabi isava a ganigha a bagha areme. 26 Krai kamaghin ifonge, an akamin tuavimin, a uan sios isi dipamin a rueghti a Godin damazimin zuegham. 27 A kamagh sua, a sios damighti an an damazimin bar aghungigh, egh bar zueghiva, arazir kuratam puvatigh, egh duar kuriba ko seghsariba puvatighiva, egh bizir kurar maba sara uaghan puvatigham. Kamaghin Krai a bagha uabi isa a ganingi. 28 Ezi kamaghira ia gumaziba uan nivafizibagh ifongezi moghin, ia uan amuibagh ifongegh. Gumazir uan amuim gifongezim mati a uabi gifonge.

29 E fo, tav uabi uan nivafizimin apanim gamir pu. Puvati, a dagheba a ganigava an akurvasi, mati Krai siosin akurvasi. 30 E fo, erara, e Kraisin nivafizimin aven itir soroghafariba ko bizibar min iti. 31 Godin Akinafarimin aven itir osizirim kamaghin migei,

“Kamaghin, gumazim uan ameboghfeziaba ategh mangi,
uan amuimin porogh egh
aning nivafizir vamiram otogham.”

32 Akar mogomer kam, a mingarir ekiam iti. Ezi ki uabi kamaghin nighnisi, a Krai sios ko aning geghari. 33 Ezi akar kam a uaghan ia migia ghaze, ia gumaziba vaghvagh uarigh ifongezi moghin uan amuibagh ifongegh. Eghti ia amuiba vaghvagh uan pabar apengan iki me baragh.

6

Pol boriba ko ameboghfeziabav gei

1 Ia boriba, arazir aghuir ia damuamimra kara, ia Ekiam ko porogh egh uan ameboghfeziabar akaba da baragh. 2 Godin Akinafarim ghaze, “Ia uan ameboghfeziabar apengan ikiva men akabar gin mangi.” Akar gavgavir kam, an akar gavgavibar tongin ikia, egha dar faraghavira akar dikirizim sara iti. 3 Akar dikirizir kam kamakin, “Ia kamaghin damuti, ian dabirabim bar deraghti ia nguazir kam dughiar ruarimin an ikiam.”

4 Ia afeziaba, ia uan boribar nighnizibagh asighasigh me damuti, me ataran marki. Egh ia deravira men ganiva Ekiamin damazimin men kuariba iniva men araziba akiriva, Ekiamin arazibar men sure damu.

5:26: Jo 15:3, 17:17, Ta 3:5, Hi 10:10, 10:22, 1 Jo 5:6 5:27: 2 Ko 11:2, Ef 1:4, Kl 1:22
5:30: Ro 12:5, 1 Ko 6:15, 12:27, Ef 1:22-23 5:31: Stt 2:24, Mt 19:5, Mk 10:7-8, 1
Ko 6:16 6:1: Snd 23:22, Kl 3:20 6:2: Mt 15:4 6:4: Lo 4:9, 6:7, 6:20-25, Sng
78:4, Snd 19:18, 22:6, Kl 3:21

Pol ingangarir gumazir kiniba ko men gumazir ekiar men garibav gei

5 Ia ingangarir gumazir kiniba, ia uan gumazir ekiar ian garibar men atiatingiva, men akaba baraghiva men apengan iki. Egh ia ifaran kogh, egh navir zuruzimin ingangarim damu, mati ia Kraisin akam baragha an ingangarim gami. ⁶ Ia fo, ian gumazir ekiar ian gariba ian gan suam, ia ingangarim deraviram a gamizi me ia gifonge. Egh ia kamaghin nighnighan marki, me ian garir dughibara, ia ingangarir aghuim damuam. Puvati. Ia Kraisin ingangarir gumazir kinibara, kamaghin ia God ifongezi moghin ia uan nighniziba bar da isi ingangarim daningiva a damu. ⁷ Kamaghin ia ingangarir gumazir kinibar min ingangarim damuva, ian naviba bar akongegh suam, e uan gumazir ekiar en gariba me baghavra ingangarim gamir puvati, e Ekiam bagha ingangarim gami. ⁸ Ia ingangarir gumazir kinibar min iti, o ia tavin apengan ingangarim gamir puvatiziba, ia kamaghin fogh, gumazamizir ingangarir aghuibagh amiba, Ekiam da bagh ivezir aghuiba bar vaghvagh me daningam.

⁹ Kamaghira ia, men garir

gumazir ekiaba, ia uaghan arazir aghuiba uan ingangarir gumazir kiniba me damu. Ia atiatir araziba me damuan marki. Ia zurara bizir kam ginighnigh, ia ko ian ingangarir gumazir kiniba, ia bar Gumazir Ekiar Ian Garir vamira iti, egha a uan Nguibamin pin iti. An arazir vamira gisin tugha gumazamiziba bar me tuisisi.

Kraisin adarasi mati midorozir gumaziba

¹⁰ Nan migirigiar abuananaba, ezi ki kamaghin mikimasa, ia Ekiamin poroghti an gavgavir ekiam ia damuti ia tuivigh gavgavigham. ¹¹ God ia ganidir midorozir biziba, ia bar dar aghuigh dar suikigh. Kamaghin ia tugh gavgavigh Satanin ifavarir nighnizir kuraba da munasam. ¹² Ia deravira nighnigh, e gumazamizir igharaziba ko uariv sozir puvati. E duar kurar overiamin itiba ko uariv sosi. Duar gavgavir gumazamizibagh ativiba, ko aser gavgaviba itiba, ko nguazir kamın garir adariaba, duar kurar kaba dughiar mitater kamın aven ingarima e da ko uariv sosi. ¹³ Kamaghin ia God ia ganingizir midorozir bizibar suigh dar aghuigh. Egh arazir kuraba otivamin dughiam, ia tugh gavgavigh uan apanim munasi, mangi midorozim givaghamin

6:5: 2 Ko 7:15, Fl 2:12, Ta 2:9-10, 1 Pi 2:18 **6:8:** 2 Ko 5:10, Ga 3:28, Kl 3:11 **6:9:** Lo 10:17, Ro 2:11, Kl 3:25, 4:1 **6:10:** 1 Ko 16:13, Ef 1:19, 3:16, Kl 1:11 **6:11:** Ro 13:12, 2 Ko 6:7, 10:4, Ef 4:14, 1 Te 5:8 **6:12:** Jo 12:31, 14:30, Ro 8:38, 1 Ko 15:50, Kl 2:15, 1 Pi 5:8-9 **6:13:** 2 Ko 10:4, Ef 5:16 **6:14:** Ais 11:5, 59:17, 2 Ko 6:7, 1 Te 5:8

dughiam, ia tugh gavgavigh mamaghira ikiam. ¹⁴ Ia tugh gavgavighsi, Godin guizin akam benimin min uan ivariam gikegh. Egh arazir aghuir ia zuraram amiba evarimin pizir korotiamin min anerugh. ¹⁵ Egh ia Akar Aghuim anakunsi zurara bar ifongegh, ezi arazir kam mati ia dagarir asuabar min da zui. Akar Aghuir kam kamakin, God e ko navir vamira ikiasa. ¹⁶ Egh dughiaba bar ia oramin min nighnizir gavgavim uaghan an suiragh, eghti gumazir kuram, Satan, a barir avim itiba ia gasavamangiti, eghti ia orar kam in amodogh in barir avir kaba mungam. ¹⁷ Ia God ian akurazir arazim ginighnigh, egh nighnizir kam mati ia dapanir asuar gavgavimin min anerughiti a ian dapaniba avegham. Eghti Godin akam, an Duam ia ganingizir midorozir sabamin min ia an suiragh. ¹⁸ Ia bizir kabar amuva, egh God ko mikim. Egh a ian akurvaghsi ia an azangsigh. Ia zurara, Godin Duam ian navibagh inivti, ia God ko mikim. Egh angamra ikigan, egh dughiatam God ko migeir arazim ataghraghan marki, egh zurara Godin gumazamiziba bar me bagh a ko mikim.

¹⁹ Egh ia uaghan na bagh God ko mikim suam, God

uan akam na danighti, eghti ki anakunsi, ki ati-atingan koghiva, egh bighvira mikimam. Egh Akar Aghuimin nighnizir mogomem aghuram. ²⁰ Ezi ki Akar Aghuim gumazamizir igharazibav kimasa, ki Kraiss Iesusin abuir gumazimin iti, kamagh in ki datirigh in kalabus in iti. Eghti ia God ko mikim suam, ki an Akar Aghuimin gun mikimsi, a gavgavim na danighti, ki ati-atingan koghiva bighvira Akar Aghuim mikimam.

God deravira Efesusin itir Kraissin adarazir amuasa, Pol an azangsisi

²¹ Tikikus, a mati en aveghbuar e bar ifongezim, a Ekiam baghavira ikiava an ingangarim gami. A na bativir bizibar gun ia mikimam. Eghti ia fogham, ki manmagh in iti. ²² Ki kamagh sua, an en ikirimirir e itimin gun ia mikimiva gavgavim ian navibar aningam. Kamagh in, ki ia bagha anemadi. ²³ Ki ia bagha God ko migia ghaze, God en Afeziam ko en Ekiam Kraiss Iesus, aning navir amirizim ko igharaz darazigh ifongezir arazim, ko nighnizir gavgavim sara, Kraissin adarazi me daning. ²⁴ Eghtima, gumazamizir en Ekiam Kraiss Iesus gifuegha mamaghira itiba, Godin apangkuvim bar me ko iki.

6:15: Ais 40:9, 52:7, Nah 1:15, Ro 10:15
6:16: 1 Jo 5:4
6:17: Ais 49:2, 59:17, 1 Te 5:8, Hi 4:12, MAA 19:15
6:18: Mt 26:41, Lu 18:1, Ro 12:12, Kl 4:2, 1 Te 5:17, 1 Ti 2:1
6:19: Ap 4:29, 2 Ko 3:12, Kl 4:3-4, 2 Te 3:1
6:20: 2 Ko 5:20, Fl 1:20, Fm 9-10
6:21: Ap 20:4, Kl 4:7-8, 2 Ti 4:12, Ta 3:12
6:24: 1 Pi 1:8

Akinafarir Pol Filipain Nguibamın itir Sios bagha Osirizim

Akar faragh zuim

Pol fomira kurimın ongarimın ghua faragha Yuropın danganımın otogha, egha a Mesedonian Provinsın aven itir nguibam Filipain ghua, akar aghuim akuri (Aposel 16:8-15). A gın ghua nguibar igharazimın itima me a kalabus gati. Ezi a kalabusın ikia orazima gumazir maba Kraısın adarazir Filipain itibar nighnızir gavgavıbagh asıghasıghasava ami. E Pol Filipaıba bagha amadazir akınafarir kamın gara fo, bizir kaba Pol gamima an osemezir puvati. Puvati. A nighnızir gavgavım İesusın ika, egha a bar akuegha iti.

Pol faragha bar dagıabar ofefe, ezi Filipaıba an akurvaghasa dagıaba a bagha da amada. Kamaghın, Pol akınafarir kamın Filipaıba me a gamızir bizim bagha me minabi. A uaghan men nighnızir gavgavıba, gavgavım dar anıngasa. Me Pol mikim suam, a kalabusın ikıama, egh me nighnızir avırıbar amuva egh osımam.

Pol bizir aghuir God me ganıngızımın me mıgei, kar ikirmırir igiar me Kraıs İesus ko porogha inızim. A ghaze,

me Moses Osirizir Arazıbar gın ghua bizir aghuir kam inızir puvati. Me nighnızir gavgavımra İesusın ikia egha a ini Pol kamagh sua, Filipaıba Kraısın arazıbar gın mangam. Kraıs kamaghın nighnızir puvati, a uabi gumazir ekiam, egha a uabi uan ifongıamın gın zuir puvati. A uabi dikabıragha egha God a ganıngızir ingangarir kam a gami. Pol kamaghın mıgei, gumazamızir bar Kraıs ko poroghav itıba, me Godın navir amırızim isi, egha me bar akueghavıra iti.

E akınafarir kamın gara fo, Pol Filipain nguibamın itir siosın gumazamızıba bar me gifonge.

Filipain gumazamızıba bar deravıra Pol ko ingarima a bar akonge

(Sapta 1-4)

1 Pol ko Timoti, Kraıs İesusın ingangarir gumazımın, ga, ia Godın gumazamızir Filipain nguibamın itıba bagha akınafarir kam osiri, ia Kraıs İesusın poroghav itıba. Ia ko ian tongın itir gumazir dapanıba ko ian tongın itir akurvazir gumazıba, bar ia bagha osiri.

² E ghaze, God en Afezıam, ko Ekiam Kraıs İesus, anıng ian apangkuvıghıva, egh ia damuti ia navir amırızımın iki.

Pol God ko miġiava a minabi

³ Dughiabar ki ia ġinighnigha, egha ia bagha uan God minabi. ⁴⁻⁵ Dughiar faragha zuimin ghua iza datirikin, ia nan akurvagha na ko akar aghuimin ingangarim gami. Kamaghin amizi, dughiar ki ia bagha God ko miġeiba, ki zurara bar akonge. ⁶ Ezi ki kamaghin fo, God uabi ingangarir kam ia ganiga, egha ian navir averiabar aven ingar mangi, Krais Iesus Ua Izamin Dughiamin ingangarir kam a ġivagham.

⁷ Ki uan navir averiamin aven bar ia ġifuegha ia ġinighnighavira iti. Datirighin dughiar ki kalabusin itim, ko dughiar faragha ki pura itim, ki akar aghuim deragha a miġia gumazamizibagh amima me fo, akar aghuim a bar ġuizbangira, egha nighnizir gavgavim an iti. God uan apangkuvimin ingangarir kam na ganingizima, ia bar nan akurvagha na ko ingari. Kamaghin amizi, bar deragha ki nighnizir aghuir kam ian iti. ⁸ God kamaghin fo, Krais Iesusin apangkuvim uabi nan navim gamima ki bar ian ganasa bar ifonge.

⁹ Ezi ki zurara kamaghin God ko miġia ghaze, arazir igharazir darazigh ifongezim, a ian ikiva aghungiva ekeveghiva mangvira iki. Eghti ia

fofozir ekiam ikiva, egh ian nighniziba bar dikirimigham. ¹⁰ Ki ghaze, ia deravira araziba bar dar gan da asavsuighiva arazir aghuibar ġin mangi. Eghti Krais Ua Izamin Dughiamin, ia Godin damazimin bar zuegh ikiti arazir kuratam ian poroghan kogham. ¹¹ Eghti arazir aghuir Krais Iesus amizir otiviba, da bar ia ġizivagham. Eghti gumazamiziba dar ganiva ziar ekiam God daningiva egh an ziam fam. Kamaghin, ki ia bagha God ko miġei.

Pol kalabusin iti, ezi bizir kam akar aghuimin akurvasi

¹² Nan adarasi, ki ia foghasa, na batozir bizir kaba da akar aghuimin anogorozir puvati. An akar aghuim gamima a ghuavira iti. ¹³ Kamaghin midorozir gumazir Romin atrivimin dipenimin gariba ko gumazir igharaziba sara, me bar kamaghin fogha ġifa, ki Kraisin ingangarim gamizi, bizir kam bagha me na isa kalabus gati. ¹⁴ Ezi en aveghbuar aviriba oraki, ki kalabusin iti, ezi me na ġinighnisi. Ezi bizir kam gavgavim men navibagh anidima me nighnizir gavgavim Ekiamin iti. Egha me atiatir arazim ataghragha egha bar gavgavigha Godin akam akura ghuavira iti.

¹⁵ Ġuizbangira, marazi gumazibar garima, me ziar

ekiam na ganidima, ezi men naviba nan ikuvigha na dikabinasa. Egha kamaghin me Kraisin akam akuri. Ezi marazi me nighnizir aghuiba ikiava akam akuri. ¹⁶ Gumazir kaba me fo, God ingangarim na ganiga na misefe, ingangarir kam an akar aghuim deragha an gun migeir ingangarim, ezi bizir kamın ki kalabusin iti. Kamaghin amizi me bar na gifonge, egha akam akuri. ¹⁷ Ezi gumazir igharaziba, ki faragha migeir gumaziba, me uari ziar ekiaba iniasa, egha Kraisin akam akuri. Me guizin nighnizir aghuiba puvatigha kamaghin ami. Me kamaghin nighnisi, ki kalabusin itir dughiamin me uam osimtızir taba na darighasa. ¹⁸ Ezi a pura bizim. Me nighnizir aghuim iti, o nighnizir kuram iti, gumazir kaba zurara Kraisin akam akuri. Ezi bizir kam bagha ki bar akonge. Egh bar akuegh mamaghira ikiam.

Pol ghaze, an angamra ikiva Filipain gumazamizibar akurvagham

¹⁹ Ki bar fo, ia zurara nan akurvaghasa God ko migei, ezi Krai Iesusin Duam gavgavim na ganidi. Ezi tuavir kamın God nan akurvagham, eghti ki kalabus ategh azenan izam. Ki bizir kam gifo, egh ki bar akueghiva mamaghira ikiam. ²⁰ Egha nan nighnizir bar ekiam kamakin, ki arazir derazir puvatizitam

damuva an aghumsizim inian kogham. Puvati. Nan nighnizim kamakin, datirighin ko gin ki atiatingan koghiva tugh gavgavighiva arazir aghuibara damuam, ki zurara ami moghin. Ezi ki angamra ikiam o ki aremegham, bizir ki amiba bar, ziar ekiam Krai daningam. ²¹ Nan nighnizim kamakin, ki nguazir kamın itir ikirimirimın iki, Krai baghavira ikiam. O ki aremeghiva, nan ovevem nan ikirimirir kam gafiragham. ²² Egh ki angamra nguazir kamın ikivira ikiva, kamaghin ki gumazamizir aviribar akuragham. Egh ki tuavir manamin mangam? Ki fozir puvati. ²³ Nighnizir pumuning na getui. Ki bar ifonge, ki aremegh Krai ko ikiam. Nighnizir kam a bar dera. ²⁴ Egh ki ia baghava nighnigha, ian akuraghasa, kamaghin ki angamra ikiam. ²⁵⁻²⁶ Ki kamaghin ifonge, ki ua mangi ia batoghiva ia ko ikiam, eghti ia Krai Iesusin poroghiv ikiva egh ki ia ko ikiamin bizim bagh ia na bagh bar akuegham. Kamaghin ki bar fo, ki ian akurvaghamin ingangarim ikiavira iti. Eghti ki ikiva ia ko ingariva, egh ian akurvaghtima ia nighnizir gavgavim ikiva egh bar akuegham.

Filipain gumazamiziba, God deravira me gamima ezi me uaghan mızaziba isi

²⁷ Ezi bar bizir ekiam kara, ian daroriba Kraisin akar aghuim mikemezi moghin an gin mangiva bar deragh iki. Ki kamaghin ifonge, ki izi ian ganam, o ki saghon ikiva ia baragham, egh ki fogh suam, ia tuivigha gavgavigha egha navir vamira iti. Egha ia uari inigha nighnizir vamiran ingarava, gumazamizibar nighniziba fema me nighnizir gavgavimin akar aghuimin iti. Kamagh sua, ki ghaze, ia deravira daru iki. ²⁸ Kamaghin, ian apaniba ia damuti ia atiatingan marki. Ia zurara uan nighnizir gavgavim men akakaghsi gavgafigh. Kamaghin me fogham, me ovengam, eghti Godra, a uabi ian akurvagh. ²⁹ Ia fogh, God deravira ia gamuava ingangarim ia ganingizima, ia Kraisin ingangarim gami. Ingangarir kam, a nighnizir gavgavimra Kraisin itir pu. Puvati. Ia uaghan ingangarir kam damuva Kraisin ziam bangin mizaziba iniam. ³⁰ Fomira ia nan garima ki midorozir kamin aven iti. Ezi datirighin ia nan akam barasi, ki misoghavira iti. Ezi ia na ko e midorozir kamin aven ikia, kamaghin, ia mizaziba isi.

2

E bar navir vamira ikiva egh igharaz darazi deravira

me damuam

¹⁻² Krai ti ian naviba gavgavim dagh anidi? A ti bar ia gifuegha ia gamima ia navir amirizimin iti? Ia ti Godin Duam ko poroghav iti? Egha ia ti igharazi darazir apangkuvigha deravira me gami? Egh kamaghin, ia arazir aghuibar amu, eghti nan agorogem bar izivagh. Ia bar nighnizir vamira iki, egh igharaz darazigh ifongezir arazir vamiran gin mangi. Ia bar navir vamira ikiva bizir vamira bagh nighnigh. ³ Ia uarira uarigh nighnighan kogham, egh uaghan ziar eki-aba inisi ingaran marki. Puvati. Ia bar uari dikabiragh, egh kamagh mikim suam, igharaz darazi ian pin iti. ⁴ Ia uarira uan bizibara ganam marki. Puvati. Ia uaghan vaghvagh gumazamizir igharazibar bizibar ganiva egh men akurvagh.

Krais bar uabi dikabirazima, God a fe

⁵ Ia, nighnizir Krai Iesus suirazir kamra, ia uaghan nighnizir kamra suiraghtima a ian iki. ⁶ A guizbangira God, egha an arazir Godin min itimin suighasa nighnizir puvati. Bar puvati. ⁷ A uabi arazir kam bar anetegha, egha pura ingangarir gumazir kinimin min oto. A nguazir kamin gumazimin

1:27: 1 Ko 1:10, Ef 4:1, Fl 4:3, Kl 1:10, 1 Te 2:12 **1:29:** Ap 5:41, Ro 5:3, Ef 2:8
1:30: Ap 16:19-40, Fl 1:13, Kl 2:1, 1 Te 2:2 **2:3:** Ro 12:10, Ga 5:26, Ef 5:21, Fl 1:15-16, Je 3:14 **2:4:** 1 Ko 10:24, 10:33, 13:5 **2:5:** Mt 11:29, Jo 13:15, 1 Pi 2:21, 1 Jo 2:6 **2:6:** Jo 1:1-2, 5:18, 10:33, 17:5, 2 Ko 4:4, Kl 1:15, Hi 1:3 **2:7:** Jo 1:14, 2 Ko 8:9, Ga 4:4, Hi 2:14, 2:17

otozi gumazamiziba an garima, a guizın gumazımın iti. ⁸ Egha a uabi dikabıragha egha Godın akam baragha bar an gın ghua dughıar an aremezim. Guizbangıra a gumazır bar kuramın mirara, a ter ıghuvımın areme. ⁹ Ezi bizır kam bagha God İesus fegha a isa bar pın aneti. Egha God zıar bar aghuir mam a ganıngı, ezi zıar kam a bar zıabagh afıra. ¹⁰ God kamaghın ifonge, Godın nguıbamın itıba ko nguazır kamın itıba ko nguazımın apengan itıba, me bar moghıra İesusın damazımın uan tevıbar pırıghıva egh an apengan ikıva an zıam fam. ¹¹ Egh me bar azenan an gun kamaghın mıkmı suam, "Krais İesus, an Ekıam!" Eghıva tuavır kamra, me zıar ekıam God en Afezıam danıngam. God kamaghı sua, zıar bar aghuir kam İesus ganıngı.

E angazangarımın mın gumazamizıbar tongın ikıam

¹²⁻¹³ Kamaghın amızı, nan namakar aghuıba, ia zurara nan akaba barası, ezi datırıghın ia uaghan kamaghın damu. Ezi kı ia ko itır dughıamın ia orası, dera. Kı datırıghın ian saghon tı, kamaghın ia deravıra nan akabar gın mangı. E fo, God ian akura, egha a ian navır averıabar ingaravıra iti. Egha a uabi ian nıghnızıba

fema ia a ifongezır arazıbagh amı, ezi an arazır kabar amuasa gavgavım ia ganıgavıra iti. Kamaghın amızı, ia datırıghın Godın atıatıngıva akongıva egh puvıra ingarıva, egh akurvazır aghuir God ia bagha atızır kam, a inıam.

¹⁴⁻¹⁶ God kamaghın ifonge, ia an borır bar aghuıbara ikıam, egh arazır kuratam ian puvatıghtı, ia navır averıabar aven bar zuegham. Egh ia akar angamra itımın suıraghıva, egh matı overıamın itır mıkovézıba isıa taghtası moghın nguazır kamın gumazamizıbar tongın ikıam. Kar gumazamızır arazır aghuıba ategha arazır kurabagh amıba. Kamaghı sua bizır ia bar amıba, ia nımıra ikı dar amu. Ia akar avırıbav kımıva egh akabar uarır soghan markı. Ia kamaghın damıgham, Krais Ua Izamın Dughıamın, kı ian arazıba bagh bar akuegham. Egh kı kamaghın fogham, ingangarır dafar kı ian tongın amızır kaba, kı pura dagh amızır puvatı.

¹⁷ İan nıghnızır gavgavım, a matı ofan mam ia isa God ganıdı. Kı foghan kogham, me tı na mııueghtı kı aremeghtı me nan ghuzım ingeghıva wainın ofan mın a inıghıva ian ofan kam sarama a ingegham. Bizır kam otoghtı, kı bar akuegham. Kı guızbangıra

ia ko, e bar moghira bar akuegham. ¹⁸ Ezi kamaghira ia uaghan bar akongegh. Ia guizbangira na ko, e bar akuegham.

Pol Timoti amadaghtima a Filipain mangasa migei

¹⁹ Ekiam Iesus a ifueghtima, ki zuamira Timoti amadaghti a ia bagh izam. Ki ghaze, a ua izi ian gun na mikimam, eghti nan navim bar deragham. Kamaghin, ki anemangasa. ²⁰ Gumazir igharazitam Timotin min amua na ko itir puvati. A na ko navir vamira ikia egha zurara ian akurvaghamin tuavibagh nighnisi. ²¹ Ezi gumazir maba bar uan bizibara nighnisi, me Kraiss Iesusin ingangarim ginighnizir puvati. ²² Ezi Timoti uan ingangarir aghuim ian akazi, ia a gifogha gifa. Ia kamaghin fo, an akar aghuimin ingangarimin nan akurvasi, mati borim uan afeziamin akurvasi. ²³ Kamaghin amizi, ki tong mizuam egh ganigham, bizir tizimra na batogham. Eghti ki foghiva ki zuamira anemadaghtima a ia bagh mangigham. ²⁴ Ezi nan nighnizir gavgavim kamakin, Ekiam tuavim atigham, eghti dughiar ovezimn ki uaghan mangi ian ganam.

Pol Epafroditus Filipain anemangasa migei

²⁵ Ki kamaghin nighnigha ghaze, ki ti en aveghbuam Epafroditus amadaghtima

a ia bagh izam. A na ko ingarava, egha uaghan nan akurvagha misosi. Ia faragha, a nan akurvaghasa, ia anemadazi a ize. ²⁶ A bar ian apangkuvigha egha ian ganasa bar ifonge. A fo, ia an arimariar akam baraki, ezi bizir kam a gamima a bar osemi. ²⁷ Guizbangira, a faragha aria, egha atam aremeghai. Ezi God an apangkufi. Ezi ki fo, God osimtizir bar ekiam na avaragham God aghua. Kamaghin amizi, God anarira apangkuvir puvati, a uaghan nan apangkufi. Kamaghin an a gamizima a ua dera. ²⁸ Ezi bizir kam bagha ki Epafroditus amangasa bar ifonge, eghti ia an ganigh ua bar akuegham. Eghti ki uaghan osemeghan kogham. ²⁹⁻³⁰ Kamaghin, ia Ekiamin ziamin Epafroditus inisi bar akongegh. A, ingangarir ia na bagh damuan koghamim, an a gami. Kamaghin, a Kraissin ingangarim gamuava egha atam areme. A deravira ikiasa uabi ginighnizir puvati. Egha uan arimariam aduegha egha ingangarim gamuavira iti. Kamaghin amizima, ia ziar ekiam a daningiva uaghan an miraram amir gumaziba sara ziar ekiam me daning.

3

Gumazir nighnizir gavgavim Kraissin itim, a Godin damazimin dera

¹ Nan adarasi, ki uan migirigiam a givasa kamaghin ia migei, ia Ekiam ko poroghav ikia, egh ia bar akongegh. Ki fo, ki faragh osirizir akaba, da ian akurvasi. Kamaghin, ki ua ia bagha akar kabara osiran amirazir puvati.

² Ia arazir kurabagh amir gumaziba bagh gan, me afiar atiabar min arazir mizirizibagh ami. Gumazir kaba ghaze, e bar Israelin arazimin gin mangi uan mikarziba aghoriva dagh asighasigham.* ³ Erara guizbangin mikarzibar aghorir arazimin gin zuir darasi. Me pu. Erara Godin Duamin akurvazimin uari isa God ganigha egha Kraisi Iesus ko poroghav ikia egha bar akonge. E fo, arazir gumaziba uan mikarzibar amiba, da tong men akuragham kogham, egh e nighnizir gavgavim dar itir puvati. Kamaghin amizi, e fo, erara guizbangin mikarzibar aghorir arazimin gin zuir darasi.† ⁴ Ia oragh. Arazir gumaziba uan mikarzibar amiba, da en akurvaghti,

eghti kamaghin ki uabi ki deravira ikiam. Gumazitam uan mikarzimin otivizir biziba bagh nighnighiva nighnizir gavgavim dar ikiti, ki kamaghin ia mikimasa, nan otivizir biziba, an otivizir biziba bar dagh afira. ⁵ Nan amebam na bate, ezi 7 plan dughiba givazi, me namba 8in dughiamin nan mikarzir mogomem atu. Nan afeziam ko amebam, aning Israelin gumazim ko amizim, ezi ki Israelin gumazir mam. Ki Bejaminin adarazir gumazir mam. Ki Hibrun akam migei, ezi nan inazafeziaba uakan. Egha ki Farisin gumazimra, egha Moses Osirizir Arazibar bar deravira dar gin zui. ⁶ Ki fomira bar gavgavigha Godin ingangarim damuasa bar ifonge, kamaghin ki Kraisin adarazigh asighasigha egha mizazim me ganidi. Ezi gumaziba Moses Osirizir Arazibagh nighnighava, egha nan arazibar tuisighava, me fo, ki osimtizitam nan itir puvati.

⁷ Ki fomira uan amir bizibagh nighnigha ghaze, ki ziar ekiam iti. Egha

3:1: 2 Ko 13:11, Fl 2:18, 4:4 **3:2:** Sng 22:16, 22:20, Ro 2:28, 2 Ko 11:13, Ga 5:2, 5:15, MAA 22:15 *

3:2: (3:2) Gumazir maba ti gumazamizibav migia ghaze, dughiar me Kraisin anavin otozim, me Israelin arazibar gin mangiva, gumaziba uan mikarzir mogomebar iniba aghoram. Pol bar gumazir kabar migirigiar kamin aghua, egha kamaghin Filipaiba deravira me bagh ganasa migirigiar gavgavim me ganingi. **3:3:** Ro 2:29 † **3:3:** (3:3) Fomira Israelba mikarzir mogomeba dar ghoru, ezi arazir kam men akagha ghaze, me Godin adarazir otifi. Datirighin e mikarzir mogomebar ghorir puvati. Akar kam, "mikarzibar aghorir arazimin gin zuir darasi," an akar isin zuim ghaze, "me Godin adarasi." Egha datirighin, guizbangin Godin adarasi, me Kraisin adarasi. Ezi akar kam, "guizbangin mikarzibar aghorir arazimin gin zuir darasi," kar e Kraisin adarasi.

3:4: 2 Ko 11:18, 11:21-29 **3:5:** Lu 1:59, Ap 23:6, 26:5, Ro 11:1, 2 Ko 11:22 **3:6:** Ap 8:3, 22:4, 26:9-11 **3:7:** Mt 13:44-46

datirighin ki Kraisin tuavimin gin zui. Egha a na bagha amir bizibagh nighnigha ghaze, ki faragha amizir biziba, da bar pura biziba. ⁸ Ki Judan bizibara migeir pu. Puvati. Ki Kraiss Iesus gifo a nan Ekiam, ezi ki fofozir kam ginighnigha ghaze, a guizbangin bizim, ezi nguazir kamın biziba bar pura mineziba. Ki Kraistra gin mangasa ifonge. Egha bizir igharaziba bar da ategha, egh ki Kraisin suiraghiva, ⁹ egh a ko bar porogh ikiam. Ki Moses Osirizir Arazibar gin ghua, gumazir aghuimin otivasa nighnzir pu. Puvati. Ki tuavir igharazimin ghua Godin damazimin derazir gumazimin otogham, nighnzir gavgavim Kraisin itir tuavim. E nighnzir gavgavim Kraisin itima, God uabi ghaze, e an damazimin dera. ¹⁰ Ezi ki Kraiss bar a gifoghasa. Kraiss mozimin ua dikafi, egha a gavgavir ekiam iti, ezi ki an gavgavir kam gifoghasa. Egh ki a ko mızaziba isir arazimin aven ikiam. Egh ki, nighnzir a suiragha ikia ovengezir kamra, ki uaghan an suiraghasa. ¹¹ Egha kamaghin ki nighnisi, God uaghan na damighti ki mozimin ua dikavighiva angamra ikiam.

Pol ivezir aghuim iniasa pamten ivemari

¹² Ki kamaghin nighnzir puvati, ki Kraiss Iesusin arazim inigha gifa, egha ki gumazir aghuimin otogha gifa. Puvati. Ki zurara ingangarir gavgavim gamua arazir kamın suisi, mati Kraiss nan suirazi moghin. ¹³ Nan adarasi, ki nighnisi, ki arazir kam tighar a iniam. Ezi ki nighnzir vamira iti, ki fomira itir biziba gin amadagh, egh gin na bativamin bizim inisi a bagh mighin ingaram. ¹⁴ Kamaghin ki ivemarim givaz naghin otoghiva egh ivezir aghuim iniasa, egha ki ivemaravira iti. Ivezir aghuir kam a kara. Kraiss Iesusin ingangarimin tuavimin, God nan dia. Eghti ki an Nguibamin mangiva a ko bar deravira ikiam.

¹⁵ Eghti e gumazir Kraissin arazibar gin ghua gumazir aruabar nighnziba itiba, e bar nighnzir ki gun mikemezir kamın gin mangam. Egh ia nighnzir igharazim ikiti, God ian nighnzir derazir puvatizir kam, ian akagham. ¹⁶ Ezi nighnzir aghuiba e da inigha gifa, e pamtemin dar suiragham. Bizir kam a bizir ekiam.

¹⁷ Nan adarasi, ia bar nan arazibar gin mangi. Egh ia bar deravira gumazir en arazibar gin zuibar arazibar

3:8: Jer 9:23-24, 1 Ko 2:2, Kl 2:2 **3:9:** Ro 3:21-22, 9:30, 10:3-6, Ga 2:16 **3:10:** Ro 6:3-5, 8:17, 2 Ko 4:10-11, Ga 6:17, 2 Ti 2:11-12, 1 Pi 4:13 **3:11:** Lu 14:14, Ap 4:2, 1 Te 4:16, MAA 20:5-6 **3:12:** Ap 9:5-6, 1 Ti 6:12, 6:19, Hi 12:23 **3:13:** 1 Ko 9:24-26, 2 Ko 5:16, Hi 6:1 **3:14:** 1 Ko 9:24, 2 Ti 4:7-8, Hi 3:1, 12:1 **3:15:** 1 Ko 2:6, 14:20, Ga 5:10 **3:16:** Ro 12:16, 15:5, Ga 6:16 **3:17:** 1 Ko 4:16, 11:1, Fl 4:9, 1 Te 1:6-7, 1 Pi 5:3 **3:18:** 1 Ko 1:23, Ga 1:7, 2:21, 6:12, Fl 1:15-16

gan, egh men arazir aghuibar gin mangi. ¹⁸ Ia fo, gumazir aviriba Kraisin ter ighuvimin apanimin iti. Ki dughiar aviriba men arazibar gun ia mikeme, egha datirighin ua ia migei, egha teriba nan damaziba azui. ¹⁹ Me uan mikarzipar ifongiabar gin mangasa bar ifonge, ezi bizir kam mati men godin min iti. Me aghumsizir arazibar amuasa bar akonge, egha zurara nguazir kamın bizibara nighnisi. Kamaghin, gumazir kaba helin mangiti God me gasigasigham. ²⁰ Ezi eia, e Godin Nguibamin gumazamiziba. E, Ekiam Kraiss Iesus en Akurvazir Gumazim, a pin munagh ikegh izighriva uam e iniam, ezi e a baghavira mizuai. ²¹ Kraiss uan gavgavimin a bizibar amuti da bar an apengan ikiam. Egh gavgavir kamra an en mikarzipar apengtizir oveavira itir kaba dar amighti, da mikarzipar igiabagh avagham. Egh Kraissin mikarzipar aghuir angazangarimin itimin miraram otogham.

4

E bar akueghiva navir vamira ikiva egh nighnizir aghuiba iniam

¹ Kamaghin, nan adarasi, ia Ekiam ko poroghiv iki tuivigh gavgafigh. Ki uan navim isa ia ganingi! Ki ian saghon ikia, ia bagha puvira nighnisi! Ki ian arazir aghuibar gun igharaz darasiv gei! Egha ki ia bagha bar akonge, nan namakar aghuiba!

² Ki ghaze, Yuodia ko Sintike, gua oragh. Gua virara Ekiamin amizimning, gua navir vamira ikiasa, kamagh sua ki gua gakaghori. ³ Ezi ni bar guizin na ko ingarir gumazim, ki ni migei, ni amizir kamningin akuragh. Aning na ko, e akar aghuimin ingangarim ateri. Ezi Klemen ko, na ko ingarir gumazir maba, me uaghan e ko ingari. Gumazamizir kabar ziaba, akinafarir God gumazamizir ikirimirir zurara itim iniamin ziaba osirizim, da an aven iti.*

⁴ Ia Ekiam ko porogh iki egh zurara bar akongegh. Ki ua migei, ia bar akongegh.

⁵ Ia gumazamiziba bar men asughasugh, eghti me ian arazir aghuir kamın ganigh. Ia nighnigh, Ekiam roghira izi. ⁶ Ia bizitam bagh nighnighiv osiman marki. Ia zurara uan osimtiziba bagh God ko mikim. Ia God ko mikim a minabiva, egh a ian akurvaghsi ia an azang.

3:19: Ro 8:5-6, 16:18, 2 Ko 11:12, 11:15, 2 Pi 2:1 **3:20:** Ef 2:6, 2:19, 1 Te 1:10

3:21: Ro 8:29, 1 Ko 15:28, 15:43-53, Ef 1:19, Kl 3:4 **4:1:** 1 Te 2:19-20 **4:3:** Sng

69:28, Lu 10:20, MAA 3:5, 20:12 * **4:3:** (4:3) Akinafarir kam, Godin Nguibamin

iti. Ezi God an aven gumazamizir a ua inizar ziaba osiri. Gumazamizir kaba, me God ko an Nguibamin zurara ikiam. **4:4:** Ro 12:12, Fl 3:1, 1 Te 5:16, 1 Pi 4:13

4:5: Hi 10:25, 10:37, Je 5:8-9, 1 Pi 4:7, 2 Pi 3:8 **4:6:** Snd 16:3, Mt 6:25-34, Lu

12:22-31, Kl 4:2, 1 Pi 5:7 **4:7:** Ais 26:3, Jo 14:27, Ro 5:1, Kl 3:15

⁷ Eghti kamaghin God ia damuti ia navir amirizimin ikiam. Egh ia Krai Iesus ko poroghiv deragh ikiam, eghti tuavir kamın Godin navir amirizim deravira ian naviba ko nighnizibagh eghuvti da bar deravira ikiam. God navir amirizir e ganingizir kam, a bar bizir aghuim, ezi navir amirizir kam gumazibar fofozim bar a gafira.

⁸ Nan adarasi, ki migirigiar abuananam ia mikimasa. Ia zurara arazir kabagh nighnigh: guizin araziba, arazir aghuariba, God ko gumazibar damazimin derazir araziba, arazir zuruziba, gumaziba ifongezir bizir diriba, arazir gumaziba gara bar akongeziba. Ia fo, arazir aghuir pin itiba ko arazir me gara feba, da iti. Arazir aghuir kabara, ia dagh nighnigh. ⁹ Arazir ki ian sure gamizi ia foziba, ko nan migirigiar ia iniziba, ko nan akar ia oraghiziba, ko ia nan gari ki amir araziba, ia bar dar amu. Eghti Godin navir amirizim e ganingizim, a ia ko ikiam.

Filipain gumamaziziba bizir aghuiba Pol bagha da amadazima a bar me minaba

¹⁰ Dughiar ruarim givazi, datirighin ia ua nan akurvaghasa nighnisi, ezi kamaghin ki Ekiam ko poroghav ikia a minabava, bar akonge. Guizbangira, ia faragha na

ginighnighavira ikiava, egha ia nan akurvaghamin tuaviba puvati. ¹¹ Ki bizitamın otevezir puvatigha egha migirigiar kam gamir pu. Puvati. Bizir manatam na batoghti, ki nighnizir aviribar amuan kogham. Ki bizitam uam a iniamin nighnizim ategha, egha nimira ikia bar akongezir arazim gifos. ¹² Ki onganarazibagh ami, o ki bizir aviriba iti, ki pura nimira iti. Ki arazir pura nimira itimin fofozim a ini. Ki dagher aviriba iti, o mitiriam nan azi, ki bizir aviriba iti, o biziba puvati, bizir kaba mar na bativ, ezi ki navir amirizim sara zurara nimira iti. ¹³ Krai zurara gavgavim na ganidi, ezi an akurvazimin ki biziba bar dar amuamin gavgavim iti.

¹⁴ Ezi ia na ko nan osimtizim aterasa nighnisi, egha ia arazir aghuir kam gami. Ezi kamaghin ki ia nan akurazir arazim bagha bar akonge. ¹⁵ Ezi ia Filipain gumamaziziba, ia uari kamaghin fo, dughiar ki faragha akar aghuim akuribar, ki Masedonian Provins ataki, dughiar kamın siosin igharazitam dagiaba na ganiga, nan akurazir puvati. Ia uarira arazir kam gami. ¹⁶ Dughiar ki Teselonikan itim, ki biziba puvatizi, ia dughiar mabar nan akurvasi. ¹⁷ Ia kamaghin nighnighan marki, ki bizir aghuiba ia na daningasa ki

ian azangsi. Puvati. Ki ian arazir aghuim mangvira ikiasa, ki ifonge. Eghti God ivezir aghuim ia daningam. ¹⁸ Ezi akinafarir kamın aven, ki ia na gamizir biziba bagha ia minabi. Ia na bagha biziba inigha Epafroditusin dafarim gatizi a da inigha izezi ki da ini. Egha datirighin ki bizitam otevezir puvati, ki mong bar izifa. Ia na ganingizir biziba, da mati mughuriar aghuim zuir ofa ia God ganidi. God ofan kamın gara a gifuegha bar akonge. ¹⁹ Nan God a bizir aviriba bar iti. Egh ia otevezir biziba, a bar dar ganiva, egh Krai Iesusin ingangarir amizimin tuavimin, a uan bizir aghuibar avirimin amodoghin, a biziba isi ia daningam.

²⁰ God, a God en Afeziam, ezi e an ziam zurara a fi mamaghira ikiam. Bar guizbangira!

Pol Filipain gumazamizibav gia ghaze, Afeziam ia ko iki.

²¹ Eghti, Godin gumazamizir Krai Iesus ko poroghav itiba, ia me vaghvagh kamaghin me mikimam, Pol ghaze, Afeziam ia ko iki. En aveghbuar na ko itiba, me ia bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. ²² Kagh itir Godin gumazamiziba bar, me ia migia ghaze, Afeziam ia ko iki. Atirivim Sisarın dipenimin

aven ingarir darazi, me akar kam ia daningasa mighigha na migei.

²³ En Ekiam Krai Iesusin apangkuvim vaghvagh ian duaba ko iki.

Akinafarir Pol Kolosin Nguibamin itir Sios bagha Osirizim

Akar Faragha Zuim

Kolosi, a nguibar ekiar mam, Esian Provinsin iti. Egha a Efesusin nguibam mong an boroghin iti. Pol uabi Kolosin nguibamin sios gamizi an otozir puvati. Pol Efesusin ikiava egha gumaziba amadazi, me ghua provinsin kamin nguibar mabar siosin ingangarim gamua, egha uaghan Kolosin gh.

Pol kamaghin oraki, gumazir maba Kolosibar nighnizir gavgavibagh asighasighasa. Kamaghin, a men nighnizir gavgaviba gavgavim dar aningasa, kamaghin an akinafarim osirigha me bagha anemada. A kamaghin migei, Krai biziba bar dar dapanim. Krai uabira uam e iniam, eghti tuavir igharaziba en akurveghan kogham. Tuavir kaba e inigh Kraisin saghuiamin mangam. Kraisrama, God bar bizibar ingarizi da otifi. Egh Kraisin ingangarimin God ua biziba bar da iniasa. Krai aven iti, ezi e gumazamizir igiabar otivigha egha Kraisin arazibara gin zui.

Egha Pol akinafarir kam osirigha gumazir pumuning

ganingi, ezi aning a inigha Kolosin gh. Gumazir faragha itim, a Tikikus. An girara itir gumazim, a Onesimus, gumazir kam Pol Filemon bagh osirizir akinafarimin an gun migirigiar aviribagha ami.

**Krais a biziba bar
dar dapanim, ezi
Godin ikirimir
aghuim ko an arazir
aghuiba bar a gizifa**

(Sapta 1:2-3:4)

¹⁻² Ki Pol, God uan ifongiamin gin ghua Krai Iesusin aposelin ikiasa na misefe. Ezi ki ko en aveghbuam Timoti, ga ia bagha akinafarir kam osiri. Ia Godin gumazamizir Kolosin nguibar ekiamin itiba, ia gan adarasi, nighnizir gavgavim Kraisin ikia a ko poroghav itir darasi. Ga, e uan Afeziam God ko migia ghaze, a ian apangkuvigh egh ian navibar amuti ia navir amirizimin iki.

Ga ia bagha nighnigha God minabavira iti

³⁻⁴ Ga ian arazir aghuim baragha kamaghin fo, ia nighnizir gavgavim Krai Iesusin ikiava egha ia Godin gumazamiziba bar, me gifonge. Kamaghin amizi, dughiaba bar ga ia bagha God ko migiava, ia ginighnigha God minabavira iti. A en Ekiam Krai Iesusin Afeziam. ⁵ E fo, guizin akam, an akar aghuim, a faragha ia bagha ghuzima ia kamaghin oraki, bizir

aghuir God ia daningamiba da An Nguibamin iti, egh ia da bagh mizuamiva egh da iniam. Egha ia nighnizir gavgavim bizir kamın iti. Kamaghın, ia guizbangira nighnizir gavgavim Kraıs İesusin ikiava egha Godin gumamaziziba bar, me gifonge. ⁶ Ezi nguazir kamın danganiba bar, me akar aghuir kamın akurazi gumamazizir aviriba nighnizir gavgavim an ikiava an gın zuıma akar aghuımın dagher aghuıba otıva ghuavıra iti. Ezi ia uaghan, arazir kamra ian tongın oto. İa dughıar faragha Godin apangkuvımın eghaghanım baregha ia bar guizbangıra a gifozım, dughıar kam ıza datırıghın arazir kamra ian tongın otogha, ian ingaravıra iti. ⁷ Epafras akar aghuir kam ian sure gamı, ezi ia a gıfo. Epafras, a ingangarır gumazır bar aghuir ga bar ifongezım, a ga ko ingarır mav. A ga gısın ian akurvagha, egha bar deravıra Kraısın ingangarım gamı. ⁸ Egha Epafras ga mıgıa ga geghari, Godin Duam ia gamıma ia Godin gumamaziziba deraghavıra me gifonge.

Pol Kolosin gumamaziziba gavgavim me daningasa God ko migei

⁹ Bizir kam bagha, ga fomıra ian arazıba baragha ıza datırıkın, ga zurara ia

bagha God ko migei. Ga kamaghın an azangsisı, Godin Duam fofozır aghuıba ko nighnizır aghuıba ia danıngtı, eghtı nighnizır kaba bar ia gızıvaghım. Eghtı bizır kamın ia Godin ifongıam bar a gifogham. ¹⁰ Kamaghın ia Ekıamın gumamazıbar mın ikıva an arazıbar amutıma, a ia amır arazıba dagh ifueghım. Egh ia ingangarır aghuir ıgharagha garır avırıbar amuam. Egh ia uaghan God gifogham, eghtı fofozır kam bar mangıva ekeveghım. ¹¹⁻¹² Ezi ga kamaghın God ko migei, an gavgavır ekıar aghuımın, God gavgavıba bar ia danıngam, eghtı ia tuıvıgh gavgavıgh egh osımtızıba ateram, egh nımıra ikıva osımtızıba gıvaghımın dughıam mızuam. Egh ia bar akueghıva, egh en Afezıam mınabagh. A ia gamızıma ia arazır aghuıbar gın zui, egh ia bizır aghuir a ia bagha mısevezıba da iniam. İa Godin gumamazizıba ko da iniam, kar Godin Nguıbamin angangarımın aven itır darası. ¹³⁻¹⁴ Faragha mıtarımın gavgavım e ikezıma e an apengan itıma, ezi God en akuragha e inıgha uan Otarımın gavgavımın apengan e atızı an en Atrıvım itı, Otarır kam a bar a gifonge. God uan Otarımın ingangarımın e gamızı e fıraghıre, egha tuavır kamra

an en arazir kuraba da gın amada.*

Pol Kraisin araziba ko an ingangaribar gun miği

15 E Godin ganighan kogham, ezi Krai an mirara gari. Krai an Otari ivariam, a God ingarizir bizir kaba a bar dar dapanim. 16 Ezi Kraisin agharimin, God uan nguibamin itir biziba ko nguazimin itir biziba bar dar ingari. Kar bizir e gariba ko garir puvatizir biziba, da enselin gavgaviba ko duar gavgaviba ko aseba ko adariaba, bizir gavgaviba itiba. God Krai ko, aning bizir kaba bar dagh ami, ezi da bar Krai baghavira iti. 17 Ezi bizir kaba tighar otivam, Krai fomira iti. Egha a biziba bar dagh amima da deravira uari isasuigha bar deravira ingari. 18 Krai, a siosin dapanim, ezi sios an nivafizim. Egha a uabi ikirimirir igiamin faragha zuir gumazim. Krai Godin Otari ivariam, egha a faragha ovevem in ua dikafi. God ghaze, Krai uabi biziba bar dar dapanimin ikiam. Kamagh sua, a Krai gamizi, a ua dikafi, 19 God kamaghin ifonge, an ikirimirir aghuim ko an araziba ko an gavgaviba Otari kam gizivagham,

kamaghin God uabi Kraisin aven iti. Kamaghin amizi, Krai Godin mirara gari.

20 Bizir God ingariziba, da an saghon ikegha apanir arazibar a gami. Ezi God kamaghin ifonge, a bizir kaba bar dar amuti da ua a ko navir vamira ikiam. A ghaze, a Kraisin ingangarimin arazir kam damuam. Ezi kamagh sua a Krai ataghizima a ter ighuvimin areme. Ezi an ghuzim irezi tuavir kamin en apanir araziba a da gifa. Egha bizir a ingariziba a bar ua da inizi da uam a ko iti, bizir an Nguibamin itiba ko nguazimin biziba uakan.

21 Iarara, ia fomira arazir kuraba ko nighnizir kurabagh amuvira iti. Kamaghin ia Godin saghon ikiava uan nighnizibar aven an apanim gami. 22 Ezi God kamaghin ifonge, a ia inigh uabida izam. Eghti ia an gumazamizibar min ikiva, egh an damazimin bar zueghiva, arazir kuratam ian ikian kogham. Kamagh sua datirighin Godin Otari angamra gumazir mikarzim sara areme, ezi tuavir kamin God uam e ko navir vamira iniz. 23 Ezi dipenir guarim dipenimin suirazi moghin, ia nighnizir gavgavimin suiragh bar

* **1:13-14:** (1:13-14) Akar kam, "mitarmemin gavgavim," an mingarimra kara: Satan ko bizir an ativazi an apengan itiba, kar tintinimin duar kuraba, aseba, adariaba, ko arazir kuraba bar moghira. **1:15:** Jo 1:18, 2 Ko 4:4, Hi 1:3 **1:16:** Jo 1:3, 1:10, Ro 8:38, 11:36, Hi 1:2, 2:10, 1 Pi 3:22 **1:17:** Jo 1:1-3, 8:58, 17:5, 1 Ko 8:6 **1:18:** Ap 26:23, 1 Ko 15:20, 15:23, Ef 1:10, 1:22-23, MAA 1:5 **1:19:** Jo 1:16, 3:34, Kl 2:9 **1:20:** Ro 5:1, 2 Ko 5:18, Ef 1:7, 1:10, 2:13, 2:16, 1 Jo 2:2 **1:21:** Ro 5:10, Ef 2:12, 4:18, Ta 1:15-16 **1:22:** Ef 2:14-16, 5:27, 1 Te 4:7, Ta 2:14 **1:23:** Mk 16:15, Ef 3:17, 1 Ti 3:16, Hi 3:14

tuivigh gavgavigh iki. Ia akar aghuim bareghava dughiar kam ia fo ia bizir aghuiba iniam, egha ia dav zuava nighnizir gavgavim iti. Egh ia akongiva nighnizir gavgavim ataghraghan marki. Ezi ki Pol, ki akar aghuir kamın ingangarir gumazim, egha e gumamazizir nguazimın itiba bar me bagha anakuri.

Pol sios bagha ingangarim gami

²⁴ Ezi datirighin ki ian akurvaghasa mizazim ini. Krais siosin akurvaghasa inizir mizaziba, da givazir puvati. Ki da givasava ami. Ezi ki siosin akurvaghasa ifonge, a Kraisin nivafizimra. Bizir kam bagha ki bar akonge. ²⁵ God uabi, ian akurvaghasa na misefe, egha ingangarir kam na ganingi, ezi ki siosin ingangarir gumazimın oto. Ezi ki deravira Godin akam akurir ingangarim nan iti. ²⁶ Dughiar fomira itibar iza datirighin, akar kam bar modo, ezi gumamaziziba bar a gifozir puvati. Egha datirighin a Godin gumamazizibar damazibar azenim giri. ²⁷ Ezi Godin nighnizim kamakin, a uabi akar aghuir modozir kam e an gumamaziziba, an en aka, eghti e fogham, akar modozir kam a guizbangira bar dera, egha Kantrin Igharazibar Gumamaziziba bar men akuragham. Akar modozir

kam kamakin, Krais ian navir averiabar aven iti, ezi ia fo, a ia inighti ia a ko mangiva Godin Nguibamin ikiva, egh ia an bizir aghuiba iniam, egha ia bizir kam bagha mizuai. ²⁸ Ezi e Kraisin akar aghuim bar vaghvagher gumamazizibav kiri. E kamaghin ifonge, me Krais ko porogh ikiva fofozir aghuitamin oteveghan koghiva, eghti e me inigh Godin damazimın mangam. Kamagh sua, e nighnizir aghuim ko fofozir aghuimın gin ghua men sure gamua, egha akar gavgavim me ganidi. ²⁹ Kamaghin ki, Krais na ganingizir gavgavir ekiam, a nan akurvazima, ezi tuavir kamın ki osimtiziba sara ingangarir dafar kam gami.

2

E nighnizir gavgavim ikiva egh akar ifavariba batogham

¹ Ki ia foghasa, ki akurvazir ingangarir dafam ia ko Laodisian nguibamin itir gumamaziziba bagha a gami, egha uaghan nan guamin ganizir puvatizir igharaziba sara. ² Ki kamaghin ifonge, ki gavgavim men navibar aningti me atiatingan kogham, egh ki me damuti me uari gifueghiva uari inigh ikiam, egh me fofozir aghuim inighti nighnizir aghuir kam me damuti men nighnizir

1:24: Ro 5:3, 2 Ko 1:5-6, Ef 1:23, 3:13, Fl 3:10, 2 Ti 1:8 **1:25:** Ef 3:2, 3:7-8 **1:26:** Ro 16:25-26, 1 Ko 2:7, Ef 3:3-5, 3:9-10, 2 Ti 1:10 **1:27:** Ro 9:23, 2 Ko 2:14, Ef 1:18, 3:8, 1 Ti 1:1 **1:28:** Ef 4:13, 5:27 **1:29:** Ap 20:20, 20:27, Ef 3:7, 3:20, Fl 4:13
2:2: 2 Ko 1:6, Ef 3:4, 3:18, Fl 3:8, Kl 1:26, 3:14

gavgavim bar ekevegham. Egh kamaghin me Godin akar modozimin mingarim deraghvira a gifogham, a Krai, a uabi akar modozir kamin mingarim. Kamagh sua ki ingangarir kam gami. ³ Godin fofozir aghuim ko nighnizir aghuim bar pin kogha Krai gizivagha modogha iti, mati dagiaba dagiabar dipenimin iti. Ezi Krai uabira fofozir aghuir kam en aka.

⁴ Ezi ki ghaze, tav ia gifariva egh akar amirizibar ia mikimiva ia apezaperan kogham. Kamagh sua, ki akar kam ia migei. ⁵ Ki uabi uan mikarzimim ia ko itir puvati, egha ki ia ginighnighavira iti. Kamaghin ki akurvazir ingangarir dafar kam ia bagha a gami. Egha ki ian garima, ia uari inigha tuivighav ikiava deragha ingara egha nighnizir gavgavim Kraisin iti. Bizir kamin ki bar akonge.

E Kraisin porogh egh an tuivigh gavgavigham

⁶ Ezi ia Krai Iesus en Ekiam ia a inigha gifa, egh kamaghin ia a ko daruva an poroghiv iki. ⁷ Egh ia a gisin tuivigh gavgavigh, mati temem biba sara nguazimin tugha gavgafi. Uaghan mati dipenim dipenir akinir gavgavibagh isin tughav iti. Ia nighnizir gavgavim akar aghuir Epafra ian sure

gamizir kamin iti, egh kamaghin ian nighnizir gavgavim aghung mangvira iki. Egh zurara God minabivira iki.

⁸ Ia bar deragh uari baghan, gumazitam fofozir ifavariba ko akar kinitabar gun ia mikimtima ia an nighnizibar gin mangan marki, eghti da ia ikirarighan kogham. Gumazir kaba, inazir afeziaba ko duar kurar overiam ko nguazim gativaziba, me me da fofozir kaba ini. Ezi fofozir kaba da Kraisin izezir puvati.

⁹ Ia fo, Krai a en mirara gumazimin oto, ezi Godin ikirimirim ko araziba ko an gavgaviba bar a gizifa. ¹⁰ Egha a duar gavgaviba ko bizir gavgaviba itiba bar, dar dapanim. Ezi ia Kraisin poroghav itima, kamaghin God ia gamima ia guizbangira angamra ikiavira iti.

¹¹ Ezi ia Kraisin poroghav ikia, egha mati uan mikarzir mogomebar ghorir arazim ini. Ezi arazir kam, gumazitam uan dafarimin a gamizima an otozir pu. Puvati. Krai uabi mikarzir mogomebar aghorir arazir kam ati. Kraisin arazir kamin e, navir ghurimin gavgavir e ikiagharighizim, anetughavkinigha a gin amadagha, egha firiaghiri. Kar guizbangira mikarzibar aghorir arazim. ¹² Ezi

dughiar e ruezimin e Krai ko poroghav itima, God Krai

2:3: Is 45:3, 1 Ko 1:24, 1:30, Ef 1:8, 3:19

1 Ko 5:3, 14:40, 1 Pi 5:9

2:8: Ga 4:3, 4:9, Ef 5:6, Kl 2:3, 2:18-20, Hi 13:9

1:14-16, Kl 1:19

2:10: Ef 1:21-22

2:11: Ro 2:29

2:4: Ro 16:18, Ef 4:14, 5:6, Kl 2:8

2:5:

Kl 3:1

2:9: Jo

1:14-16, Kl 1:19 **2:10:** Ef 1:21-22 **2:11:** Ro 2:29 **2:12:** Ro 6:4, Ef 1:19-20, 3:7,

ko e sara mozim gati. Ezi e fo, God uan gavgavir ekiamin amodoghin ingarava Kraiss mozim in a gamizi a ua dikafi. Ezi e nighnizir gavgavim an ingangarir gavgavir kamin itima, ezi dughiar e ruezimin, God Iesus ko e gamizima e uaghan ua dikafi.

¹³ Ia faragha uan arazir kurabagh amir arazim bagha gumazir aremezibar moghin iti. Ia navir ghurimin arazibar gin ghua, eghti Kraiss ian navir ghurimin araziba tighar da atughuvkinighiva da gin amadagham, kamaghin ia gumazir aremezibar min ami. Ezi datirighin God ia gamima ia Kraiss ko angamra iti. Ezi God en arazir kuraba bar a da gin amada.

¹⁴ Moses Osirizir Araziba, akam e gasaragha, en arazir kuraba aghurigha azenim gati, egha e gamima e an akam ko an gavgavimin apengan iti. Ezi e gasir akar kaba God bar da batoke, egha uaghan Moses Osirizir Araziba isa Iesusin ter ighuvimin a gafu, egha tuavir kamin Moses Osirizir Arazibar gavgavim a gifa. ¹⁵ Ezi Kraiss ter ighuvimin duar gavgaviba ko bizir gavgaviba itiba, a dar gavgaviba deghavkinigha da gifa. God ter ighuvimin, kamaghin gumamaziba bar men aka, a bar da dikabiragha da ikegha dagh amima da pura bizir kinibar min otifi.

E Kraiss koma areme, ezi nguazir kamin araziba en akuraghan kogham

¹⁶ Kamaghin amizi, ia tav ateghtima an akaba ia gasan marki, egh ia mikim suam, ia dagheba ko dipaba apir arazibar gin zuir puvati, o ia Godin ziam fer dughiabar gin zuir puvati, o iakinir igiabar isar araziba ko Sabatin dughiabar arazibar dar gin zuir puvati. ¹⁷ Arazir kaba, da bizir gin izamibar nedazir kiniba, ezi Kraiss a uabi guizbangin bizim. ¹⁸ Eghti gumazitam bizitam irebamin min bizim ganigh, egh kamaghin a uabira uan ziam fiti, ia an akam baraghan marki. Gumazir kam suam, ia uarigh ifariva uari dikabiniva egh enselbar ziaba fi. Eghti ia an akam baraghan marki. Gumazir kam a uan nighnizim ko navir ghurimin arazibar gin ghua, egha pura migia ghaze, ki uabi bar fo. Eghti ia gumazir kamagh amitam ateghti a ia dikabiragh, ian ivezir aghuim okiman kogham. ¹⁹ Egha a Kraissin suirazir puvatigha anetaki, Kraiss en dapanim, e an nivafizim. E an poroghav ikia dagheba isa egha a ko nivafizir agiribar min uari isasuiragha iti. Nivafizir kam Kraissin apengan itima an a gamima a God ifongezi moghin aghua gavgafi.

²⁰ Ezi ia Kraiss ko poroghav

2:13: Ef 2:1-5

2:14: Ef 2:14-16, 1 Pi 2:24

2:15: Kl 1:13

2:16: Ro 14:1-12, 1

Ko 8:8, Ga 4:10

2:17: Hi 8:5, 9:9, 10:1

2:19: Ef 2:21, 4:15-16

2:20: Ga 4:3-5,

4:9

ikia a ko areme, kamaghin ia duar kurar overiam ko nguazim gativaziba bar ada ategha uam adar apengan itir puvati. Egha tizim sua ia nguazir kamın itir gumazibar mın aruavıra iti? Egha tizim sua ia nguazir kamın arazibagh amuavıra iti? Arazir kaba kamakin, ²¹ “Ia bizir kabar suighan marki,” egh “Dagher kabar aman marki,” egh uaghan “Bizir igharazir maba sara suighan marki.” ²² Ezi bizir kaba, e dar ingangaribagh amima da zuavıra ikufi. Arazir kaba, gumazibara uari dagh amuava da arigha egha en sure gami. ²³ E bar fo, arazir kaba me dav kim suam, da nighnzir aghuibar gin zui. Da guizbangira bar puvati. Arazir kaba ghaze, ia uari uan ifongiamın gin mangıva mighıhvıra lotun arazibar amu. Egha ghaze, ia uarigh ifarıva uari dikabin. Egha ghaze, ia Godin ingangarim damuva uan mikarzim mızazir kuram a daning. Egha arazir kaba da en mikarzirabar akuragh navir ghurimın araziba dikabıragh da gıvaghan kogham. Bar puvatıgham.

3

E Kraıs ko ua dikavıgha ikırımırir igiamın iti

¹ God ia gamızıma ia Kraıs ko ua dikavıgha ikırımırir

igiamın iti. Egha bizir kam bagha, ia Godın Nguıbamın pın itir bizıba bar dagh ifongegh, da Kraıs itir naghın iti. Kraıs, Godın agharir guvımın amadaghan uan atrıvir dabırabımın aperaghav iti. ² Ezi ia bizir pın itıba baghıvıra nıghnıgh, egh nguazımın itir bizıbagh nıghnıghan marki. ³ Ia fo, ia aremegha gıfa, ezi ian ikırımırir angamra itım Kraıs ko ikiava egha Godın poroghav ikia egha modoghav ikia tıghar azenımın otıvam. ⁴ Ezi Kraısra, a guızbangıra ian ikırımırir angamra itımın mıngarım. Eghtı Kraıs uamategh izamın dughıam, ia uaghan a ko an angazan-garır gavgavır ekıamın aven otıvam.

Kraıs en aven itıma ezi e gumazamızır igıabar otıfi

(Sapta 3:5-4:18)

Ikırımırir ghurım koma ikırımırir igıam

⁵ Kamaghın ami, ia nguazımın itir arazır kurar ian navır averıamın itıba bar da gıfagh. Bizır kaba, gumazamızıba uari bakıa uari ko akuir arazım, ko arazır mızırızıba, ko afıar arazıba, ko arazır kurabar amuasa navıba dikavır arazım, koma gumazır ıgharazıbar bizıbar gara da ifuer arazım. Bizıbar gara dagh ifuer arazır kam,

mati uari isa ifavarir godbar aningizir arazimın mın ami. ⁶ Ezi bizir kaba bagha God uan aningagharimın izevir bar kuram gumazir arazir kabagh amiba me bagha anetizima a iti. Kar gumazir Godın akam iriaghriazibar izevir kuram. A izam. ⁷ Ia faragha arazir kurar kabargin zuima, da ia gativagha ia ikiaghariki.

⁸ Ezi datirighin ia arazir kaba uam adar amuan marki. Arazir kaba: adariba, ko aningaziba, ko navir kuraba ko akar kuraba uari gasir araziba, koma migirigiar mizirizir ian akatoribar otiviba, ⁹ ko uarigh ifarir arazim, ia arazir kabaramuan marki. Ia fo, ia navir ghurimın araziba ategha ¹⁰ egha gumazir igiabar otifi, mati gumazim korotiar ghurim sueghava korotiar igiam aru. Ezi God, gumazir ian ingarizi ia gumazir igiabar otivizir kam, a kamaghin ifonge, a ia damuti ia bar deraviram a gifogham. Kamagh sua a ia gamuavira itima ia an miraram otivavira iti. ¹¹ Kamaghin amizi, datirighin bibiziba puvati. Ia ua kamaghin nighnighan marki, e Judaba ko Kantrin Igharazibar Gumaziba, o e mikarzir mogomeba aghore, o daghorezir puvati, o igharazir darazir akabavgei, o nguibar atiabar gu-

maziba, o e pura ingangarir gumazibar iti o e firiaghrezir gumaziba. E kamaghin nighnighan kogham. E fo, Kraiss uabira iti, egha Kraiss uabi bar en aven iti.

E igharazibagh ifongezir arazim damuam

¹² God ua baghavira ia misevezi, ia an gumazamizibar otivigha gifa, ezi a bar ia gifonge. Kamaghin amizi, ia arazir kabaramu: Ia gumazamizibar apangkuv, egh arazir aghuibar gumazir igharazibar amu, egh ia uari dikabiragh, egh gumazibar asughasugh, egh dighorim amirazir arazim damu. ¹³ Egh ian tongin tav arazir kuratam igharazitav damightima an an osemeghiva, egh ia zuamira uari uarir aningaghan marki, egh uari uan arazir kuraba gin amang. Ia fo, Ekiam ian arazir kuraba gin amada, ezi kamaghira ia uaghan uarira uan arazir kuraba gin amang. ¹⁴ Egh ia bar uarigh ifongegh. Arazir kam a bar arazir igharazibagh afira. Arazir kam, an arazir aghuir igharazibagh amima da bar deraviram otiva, uari isa ingari. ¹⁵ Kraiss navir amirizim ia ganingi, egha ia gamizima ia navir vamira iti, ezi navir amirizir kam ian navir averiabar ikiva ia gativaghiva nighnizir aghuiba ia daningam. Ia fo,

3:6: Ef 5:6 **3:7:** Ro 6:19-20, 1 Ko 6:11, Ef 2:2 **3:8:** Ef 4:22, 4:25-31, 5:4, Hi 12:1, 1 Pi 2:1 **3:9:** Ef 4:22 **3:10:** Stt 1:26, Ro 12:2, Ef 2:10, 4:24 **3:11:** Ro 10:12, Ga 3:28, Ef 1:23 **3:12:** Ga 5:22, Ef 4:32, Fl 2:1, 1 Pi 2:9 **3:13:** Mk 11:25, Ef 4:32, 5:2 **3:14:** Ro 13:8-10, 1 Ko 13:13, Ef 4:3 **3:15:** 1 Ko 12:13, 12:27, Ef 2:16-17, 4:4, Fl 4:7

navir amirizir kam bagha God ian diazima ia bar uari inigha nivafizir vamiran min oto. Egh zurara God minabi. ¹⁶Egh Kraisin akam ian navir averiabar iki gavgafigh. Eghti ia vaghvagh nighnizir aghuiba ko fofozibar gin mangiva uarira uarir sure damuva egh akurvazir akam uari daning. Egh Ighiabar Akinafarimin aven ighiabar amuva, egh Iesusin ziam fer ighiabar amuva, egh Godin Duam ian navir averiabagh atizir ighiabar amu. Dughiar ia ighiabar amuamim, ia uan navir averiabar God minabi. ¹⁷Ezi bizir manaba ia dagh ami, migirigiaba o ingangariba, ia bizir kaba bar Ekiam Iesusin ziamin dar amu. Egh an ziamin ia God Afeziam minabi.

Pol, Kraisin arazibar gin mangasa, poroghamiba ko boribav gei.

¹⁸Ia amuiba vaghvagh, ia uan pabar akaba baragh egh men apengan iki. Kar Ekiam ifongezir arazim. ¹⁹Ezi ia paba vaghvagh, ia uan amuiba bar deraghvira me damuva egh bar me gifongegh. Egh pura ingangarir amizir kinimin min me damuan marki.

²⁰Ia boriba, ia zurara uan amebaba ko afeziabar akaba baraghiva dar gin mangi. Ia fo, Ekiam ian arazir kam bagh bar akuegham.

²¹Ia afeziaba uan boriba

mighi me amir biziba bagh mikimiva men nighnizibar amuti me ataran marki. Ia kamaghin damuti, borim os-emeghiva kamaghin mikim suam, ki bizitam damuan kogham. Marki. Ki aghua.

Pol ingangarir gumaziba ko gumazir ekiar men garibav gei

²²Ia ingangarir gumaziba vaghvagh, ia uan gumazir ekiar ian garibar akaba baragh, egh biziba bar dar amu. Egh ia kamaghin nighnighan marki, "E suam, dughiar me en gara itibar, e me apezeper ingangarir aghuibar amuti me e gifuegham." Puvati. Ia Ekiamin atiating, egh dughiaba bar uan navir averiabar aven deravira nighnigh, guizbangira ingangarim damu. ²³Ezi ia amir biziba bar, ia uan gavgaviba sara dar amu. Kar, ia gumaziba bagha ingarir puvati. Ia Ekiam bagha ingangarim gami. ²⁴Ia bizir kam ginighnigh, ia Ekiam Kraisin ingangarir gumazamiziba, a uabira ian garir gumazir bar ekiam. Egha ia fo, Ekiam ivezir aghuir uan gumazamiziba bagha atizim, a gin ia daningam. ²⁵Ia fo, God gumazamizir vabara a men garir puvati, a bar gumazamizibar gara men araziba ko navir averiabar deravira dar gara

3:16: 1 Ko 14:26, Ef 5:19, Kl 4:6 **3:17:** 1 Ko 10:31, Ef 5:20, 1 Te 5:18, Hi 13:15

3:18: Ef 5:22, Ta 2:5, 1 Pi 3:1 **3:19:** Ef 4:31, 5:25, 5:28, 1 Pi 3:7 **3:20:** Ef 5:24, 6:1, Ta 2:9

3:21: Ef 6:4

3:22: 1 Ti 6:1, Ta 2:9

3:24: 1 Ko 7:22

3:25: Lo

10:17, Ro 2:11, Ef 6:9, 1 Pi 1:17

tuavir vamira me tuisisi. Kamaghin amizi, gumazir arazir kurabagh amizim, a uan arazir kurar an amizim bagh ivezir kuram iniam.

4

¹ Ia ingangarir gumazibar garir gumazir ekiaba, ia kamaghin fogh, ia uaghan gumazir ian garir ekiam a Godin Nguibamin pin iti. Kamaghin amizi, ia uan ingangarir gumaziba deravira men ganiva Godin damazimin derazir arazimin me damuva arazir aghuibar me damu.

E God ko migeir arazim pamtem a damuva egh deraghvira daruam

² Ia God ko mikim mamaghira ikiva, ia deraghvira ganiva nighnighiva God ko mikim, egh God minabivira iki. ³ Ia God ko mikimiva egh uaghan e bagh kamaghin azangsigh, an e bagh tiam kuightima e Kraisin akam akunam. Akar kam a fomira modoghav iti. Ia fo, ki akar kam akunizi, me a baraghan aghuagha na isa kalabus gati. ⁴ Ia God ko mikim egh suam, a nan akuraghti ki God ifongezir moghira, deraghvira akar kam akunam.

⁵ Ezi ia, nighnizir gavgavim Kraisin itir puvatizir darasi, ia nighnizir aghuibar gin mangiva egh arazir aghuibar

me damu. Egh ia dughiaba vaghvagh Kraisin arazibar men akakaghsivira damuvira iki. ⁶ Ia zurara akar aghuir singtizibav kintima, gumaziba da baragh dagh ifuegham. Kamaghin ia bar deravira foghiva gumaziba vaghvagh men akaba ikarvagh.

Pol Tikikus ko Onesimus aning amadazi aning Kolosin zui

⁷ Tikikus e ko ingangarir gumazir mam, a en aveghbuar aghuir e bar ifongezim, egha a guizbangira Ekiamin ingangarir gumazir bar aghuim. A nan ingangariba bar dar gun ia mikimam. ⁸ Ezi bizir kam bagha, ki ia bagha anemada. Ki ghaze, ia foghham, e manmaghin iti, eghti akar kam gavgavim ian navibar amuti ia ua bar akuegham. Kamagh sua, ki Tikikus amadazi, a ia bagha zui. ⁹ Eghti Onesimus, a Tikikus ko izam, a guizbangira en guizin aveghbuar bar aghuir e bar ifongezim, a dughiaba bar Godin ingangarim gami. A ian mav. Eghti aning bizir kagh otiviziba bar dar gun ia mikimam.*

Pol Kolosiba bagha akinafarim amaga ghaze, Afeziam ia ko iki.

4:1: Wkp 25:43, 25:53, Ef 6:9 **4:2:** Ef 6:18, Fl 4:6 **4:3:** Ro 15:30, 1 Ko 16:9, Ef 6:19 **4:4:** Ef 6:20 **4:5:** Ef 5:15-16, 1 Te 4:11-12 **4:6:** Mk 9:50, Ef 4:29, Kl 3:16, 1 Pi 3:15 **4:7:** Ap 20:4, 2 Ti 4:12 **4:9:** Fm 10-12 * **4:9:** (4:9) Onesimus a pura Filemonin ingangarir gumazim. Ni akar Filemon akinafarir Pol a bagha osirizimin aven itimin gan. **4:10:** Ap 12:12, 12:25, 13:13, 15:37-39, 19:29, 27:2, Fm 24

¹⁰ Aristarkus, a na ko kalabusin iti, egha ghaze, Afeziam ia ko iki. Ezi Mak, Barnabasin imurim, a uaghan akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. (Egh a izi ian tongin otoghti ia a inigh uan dipenimin mangi. Ki ia Mak iniasa, ia bagha akar kam amadagha gifa.) ¹¹ Ezi Iesus, an ziar mam Jastus, a uaghan ghaze, Afeziam ia ko iki. Judan tongin itir gumazir kabara, me na ko ikia God Gumazamizibagh Ativir Ingangarim gamuava egha me bar deraghavira nan akurvasi.

¹² Epafras uaghan ia ginighnigha ghaze, Afeziam ia ko iki. A uaghan ian mav, egha Kraiss Iesusin ingangarir gumazim. A zurara ia bagha pamten God ko migiavira iti, egha ghaze, God ian akurvaghti, ia tuivigh gavgavigh, egh fofozir aghuitam oteveghan koghiva, egh Godin ifongiam bar a gifoghiva an gin mangam. ¹³ Ezi ki kamaghin ia mikimasa, a bar akurvazir dafam ia bagha a gamuava egha uaghan Laodisian nguibamin itir darasi ko Hierapolisin nguibamin itir darasi, me bagha a gami. ¹⁴ Ezi Luk, a doktan e bar ifongezim, a Demas ko aning ghaze, Afeziam ia ko iki.†

¹⁵ Eghti ia Laodisian itir siosin mikim suam, Pol

ghaze, Afeziam ia ko iki. Egh ia Nimfa ko siosin an dipenimin uari akuvim sara, bar me mikim suam, Pol ghaze, Afeziam ia ko iki. ¹⁶ Egh ia akinafarir kam uari tongin a dipon, egh gin Laodisian itir sios bagh anemadagh, eghti me uaghan uarir tongin a diponam. Egh uaghan akinafarir ki Laodisiaba bagha amadazim, me ia bagh anemadaghti, ia a inighiva uarir tongin a diponam. ¹⁷ Egh ia kamaghin Arkipusin mikemegh, “Ni, Ekiam ni ganingizir ingangarim, ni deravira a damuva bar anegifagh.”

¹⁸ Ki Pol, ki uan dafarimningin akar abuananam ia bagha an osira ghaze: God deravira ia damu. Ki kalabusin ikiavira iti, ezi ia na gin amangan marki. Ki ia bagha God ko migia ghaze, Godin apangkuvim ia ko iki.‡

4:12: Kl 1:7, Fm 23 **4:14:** 2 Ti 4:10-11, Fm 24 † **4:14:** (4:14) Gumazir aviriba nighnigha ghaze, Lukin kamrama, akinafarir pumuning osiri, mam Luk Osirizir Akar Aghuim, egha igharazim Aposelbar Ingangariba. **4:17:** Fm 2 **4:18:** 1 Ko 16:21, 2 Te 3:17 ‡ **4:18:** (4:18) Ni 1 Korin 16:21in gan.

Akinafarir Faragha Zuim, Pol Tesalonikan Nguibamın itir Sios baghava an Osiri

Akinafarir Faragh Zuim

Tesalonikan nguibam, a Mesedonian Provinsın nguibar ekiar mam. Dughiar Pol Filipai ataghizim, a Tesalonikan ghugha nguibar kamın siosin mam okore (Ap 17:1-9). Egha Judabar garima, gumazamizir avırım Polın akam gın ghua egha Kraisin adarazir otifi, ezi Judaba navir kuramın Polın iki-ava a gamizi, a Tesalonikan nguibam ataki. Egha gın Pol ghua Korinin nguibamın itima, a ko ingarir gumazim Timoti iza bizir Tesalonikan Kraisin adarazir otivizibar gun Pol migei.

Ezi Pol Timotin akam baregha, egha Tesalonikan sios nighnizir gavgaviba gavgavim me daningasa, a ko Sailas ko Timoti akinafarir kam an osirigha me bagha anemada. Fofozir gumazir avırım ghaze, akinafarir kam ti Pol osirizir akinafarir Godın Akinafarimın aven itibar faragha zuim. Ezi akinafarir kam Pol Tesalonikabar nighnizir gavgaviba ko arazir aghuiba bagha bar akonge.

Tesalonikan gumazamizir kaba, Kraıs manmaghın ua izamin bizim, me ti deravira fozir puvatı. Me kamaghın foghasa, gumazir Kraıs tighar ua izamin dughiamın ovengeziba, me uaghan zurara itir ikirmirir aghuim iniam, o puvatigham? Eghti Kraıs dughiar manamra izam? Pol men azangsiziba ikiarvagha kamaghın migei, me arazir aghuibar gın mangıva, Ekiam izamin dughiam bagh uari akır iki.

Pol a ko ingarir darazi, me Tesalonikan itir sios gınighnisi

(Sapta 1-3)

¹ Ki Pol, ko Sailas ko Timoti, e Tesalonikan itir sios bagha akinafarir kam osiri, me God Afeziam ko Ekiam Kraıs İesusın poroghav itir gumazamiziba: Godın apangkuvim ko navir amirizim ia ko iki.

Pol Tesalonikan itir siosin nighnizir gavgavim bagha bar akonge

² E zurazurara God minabaghava ia bagha God ko migei. ³ E ian arazibagh nighnigha e fo, ia nighnizir gavgavim Godın itima, bizir kam ia gamima ia ingangarir aghuibagh ami. Egha ia igharazibagh ifuegha, ezi bizir kam ia gamima, ia pamtem ingari. Egha ia en Ekiam Kraıs İesusın mızua iti, egha ia uan naviba

gavgavim dagh anighavira iti. E ian arazir kaba Godin damazimin dagh nighnisi. Kamaghin amizi bizir kaba bagha e God minabavira iti.

⁴ En adarasi, e kamaghin fo, God bar moghira ia gifongegha, egha ua baghavira ia amisevegha gifa. ⁵ Akar aghuir e inigha ia bagha izezim, an akar kinimin min ia bagha izezir puvati. A Godin Duam ko gavgavim sara ize, kamaghin amizi, ia guizbangira fo, akar kam a bar guizin akam. E ian tongin ikiava ian akuraghasava amizir arazim, ia uari a gifo. ⁶ Egha ia Godin akam inizi, ezi osimtizir aviriba ia batifi, ezi ia Ekiamin araziba ko en arazibar gin zuima, Godin Duam ian navibagh amima ia bar akonge. ⁷ Kamaghin ia arazir aghuim Masedonia ko Akaiian Provinsin itir Kraisin adarazi, bar men aka. Eghti me ian arazimin ganiva an gin mangam. ⁸ Ezi Ekiamin akar ia kunizim, a dibiarimin araremin min bar ghu. Egha a Masedonia ko Akaiara ghuzi puvati, ian nighnizir gavgavir Godin itir kamin eghaghanim, nguibaba bar a baraki. Kamaghin amizi, marki e ua me mikiman kogham. ⁹ Ezi dughiar e ia bagha iziba, me uari bizir otivizibar gun e geghari. Egha ia godin ifavariba ategha navibagh iragha

guizbangira Godin gin zuir arazibar me geghari. A guizbangira ko zurara itir God. ¹⁰ Ezi ia an Otaramin mizuai, a Godin Nguibam ategh uamategham. Otarrir kam aremezima God a gamizi, a ua dikafi. A Iesus, an en akurvasi, egh dughiar Godin aningagharim izamim, an en akuragham.

2

Pol Tesalonikan nguibamin ikiava amizir ingangarim migei

¹ En adarasi, ia uari fo, ingangarir e ian tongin ikiava amizim, a pura ghuzi puvati. ² Ia fo, e tighar ia bagh izamin dughiar, e Filipain nguibar ekiamin ikia mizaziba isi, ezi me en zibagh asighasisi. Ezi dughiar e ia bagha izezim, en God en naviba gavgavim dagh aningizima, ezi e uan apanir avirir kabar atiatir puvati. E tugha gavgavigha Godin akar aghuim ia mikiri. ³ Egha e ia nighnizir gavgavim Kraisin ikiasava, e ia migia, egha pazav akatamin ia mikemezi puvati, egha e nighnizir zuezir puvatizitam sara ia migia ia gifarazir puvati. ⁴ Bar puvati. En nighnizim a igharagha iti. God en navir averiabagh fogha givagha, egha a uabi ifongegha akar aghuim akunamin ingangarim e

1:4: Kl 3:12, 2 Te 2:13 1:5: 1 Ko 2:4-5, 4:20, Kl 2:2, Hi 2:3 1:6: Ap 17:1-9, 1 Ko 4:16, 11:1, Fl 3:17, 2 Te 3:9 1:7: 1 Pi 5:3 1:8: Ro 1:8 1:9: Ap 14:15, 1 Ko 12:2, Ga 4:8, 1 Te 2:1 1:10: Ap 17:31, 1 Te 4:16, 5:9, Ta 2:13, 2 Pi 3:12 2:1: 1 Te 1:5, 1:9 2:2: Ap 16:19-24, 17:1-9, Fl 1:30, Kl 2:1 2:4: Jer 11:20, Ga 1:10, 1 Ti 1:11

ganingi. E gumazamiziba en ingangarim gifueghasa, e akam akurir puvati. Godra en navir averiabar gari. Ezi e kamagh sua, a uabira e amir ingangarim gifongegh. ⁵ Ia fogha gifa, God en garava e gifozima e kamaghin ia migei, e akar ifavaritamın ia gifarazir puvati, egha e ian bizibagh ifuegha egha ia apezepera migeir puvati. ⁶ E, ia ko gumazamizir igharazibar damazimın ziam iniasa ingangarir puvati.

⁷ E guizbangira Kraisin aposelbar min iti. Kamaghin e ti ifuegha, egha uarir akurvaghasava biziba bagha ia migiai. Egha e ingangarir ekiam ia daningan aghua. E bar nimira ia ko ikiava ian asughasusi. Kamaghira amebam uan borir aghiriba asughasugha deragha men gari moghin e deravira ian gari. ⁸ Ia bar guizbangira en namakaba, kamaghin amizima, e guizbangira bar ia gifonge, egha Godin akar aghuim ia mikimasa, egha e uaghan uan ikirimirim ian akurvaghasa.

⁹ En adarasi, ia uari en ingangarir ekiar e ia ko ikia Godin akar aghuir kunizim gifo. E ghaze, e daghebar uarir akurvaghsi osimtızir ekiam ia daningan kogham. Egha e dimagariba ko aruebar bar puvira ingari.

¹⁰ Ia fo, ezi God uaghan fo, arazir manam e ia gami, ia nighnızir gavgavim Kraisin itir gumazamiziba. E Godin damazimın derazir arazir aghuibagh amua, egha arazir kuratam gamizir puvati. ¹¹ Ia fo, afeziam uan boribagh amir arazibar mirara e uaghan vaghvagha dar ia gami. ¹² Egha e ian nighnızir gavgavim damuti ia tugh gavgavim hamin migirigiabagh ami. Egha ia osimtıziba aterir dughiamın e agharim ia ganidi. Egha e ikirimirim aghuir God uabi ifongezimın gin mangasa ia migei. God Bizibagh Ativir Dughiam oto, ezi a ian dia ghaze, ia dughiar kamın aven izi nan apengan ikiva na ko pin iki, dabirabir aghuarim nan Nguibamın a iniam.

Kraisin adarazi nighnızir gavgavim ikia, osimtıziba atera tugh gavgafi

¹³ Ia en akam baregha Godin akam inigha egha gumazibar akamın min a inizir puvati, ia guizbangira Godin akamra ini. Ezi akar kam bar pamten ia gumazamizir nighnızir gavgavim Kraisin itibar navir averiabar ingari. Kamaghin amizima e bizir kam bagha zurara God minabi. ¹⁴ En adarasi, Godin siosin Judian Provinsin itiba, me Kraisin Iesusin adarasi, bizir me batozibara, da uaghan ia

2:5: Ap 20:33, Ro 1:9, 1 Te 2:10, 2 Pi 2:3
2:7: 1 Ko 2:3, 2 Ko 13:4, 2 Ti 2:24
2:9: Ap 20:34, 1 Ko 4:12, 2 Ko 11:9, 12:15
2:11: Ap 20:31
2:12: Fl 1:27, Kl 1:10, 2 Ti 1:9, 1 Pi 5:10
2:13: Ga 1:11-12, 4:14, 1 Te 1:2-3, 2 Te 2:13, 2 Pi 3:2
2:14: Ap 17:5, Hi 10:33-34

batifi. Ian nguibamin gumazibara osimtizir ekiaba ia ganidi moghira, Judian itir siosba, Judaba osimtiziba me garisi. ¹⁵ Judaba, Ekiam Iesus koma Godin akam ingha zizir gumazibav soghezima me ariaghire, egha uaghan e batosi. Egha God ifongezir arazibar aghuaghava, me gumazamiziba bar, men apanimin iti. ¹⁶ Egha me God ua gumazamizir kaba inian me aghuagha, egha kamaghin e Kantrin Igharazibar Gumaziba akam e me mikiman me aghuagha, egha en tuaviba apiri. Kamaghira me zurara arazir kurabagh amima, da ghua bar ekefe, ezi datirighin Godin aningazim men izegha gifa.

Pol ua Tesalonikabar ganasa bar ifonge

¹⁷ En adarasi, Judaba kaghira e arizima, e dughiar bar otevimin ia ataki, egha e ian garir puvati, ezi en nighniziba ia ko iti. Ezi e ua mangi ian ganasa bar ifuegha egha tuaviba buriavira iti. ¹⁸ E ia bagh izasa; ki Pol guizbangira dughiar aviribar izasa ingari, ezi Satan en tuaviba apiri. ¹⁹ Eghti en Ekiam Iesus uamateghamin dughiam, bizir tizim e damighti e an damatuzimin bar akuegh egh a mizuam iki tugh gavgavigham? E bizir tizim inigh mangi an akagh

suam e ingangarir aghuim gami? E ghaze, iarara. E ia baghavira bar akuegham. ²⁰ Guizbangira, e ia baghavira bar akuegham. Ezi iarara e gamima e bar akueghavira iti.

3

Pol Tesalonikaba gavgavim me daningasa Timoti amada

¹ E ia bagha nighnighavira ikia ghua, gin e ghaze, e sughsughan kogham. Egha akam misuegha ghaze, ga Atensin ikiam. ² Egha Timoti amadazima a ia bagha izi. Timoti a en aveghbuam. Egha a Godin ingangarir gumazir Kraisin akar aghuim akurim. Ga gavgavim ia daningiva, egha ian nighnizir gavgavimin akurvaghasa ga anemada. ³ E kamaghin aghua, osimtiziba ko mizazir ia isir kaba ia damuti ia nighnizir aviribar amuam. Ia uari fo, God uabi osimtizir kamagh gariba aterasa e amisefe. ⁴ E faragha ia ko ikia egha kamagh ia miaviavira iti, osimtizitaba e bativam. Ezi ia datirighin deragha kamaghin fo, dughiar kurar kam e bato. ⁵ Bizir kam baghava, ki sughsughan aghuagha, egha ki Timoti ian nighnizir gavgavim gifoghasa ia bagha anemadazi a izi. Ki kamagh atiati, gumazir kuram Satan ian nighnizir gavgavibar

2:15: Ap 2:23, 3:15, 7:52, 9:23, 9:29, 13:45, 13:50, 14:2, 14:5, 14:19, 17:5, 17:13, 18:12

2:16: Mt 23:32-33, 24:6, Lu 11:52, Ap 13:50 2:17: 1 Te 3:10 2:19: Fl 2:15-16,

4:1, 2 Te 1:4 2:20: 2 Ko 1:14, 1 Te 3:13, MAA 1:7 3:1: Ap 17:15 3:2: Ap

16:1-3 3:3: Ef 3:13, 2 Ti 3:12 3:4: Ap 14:22, 20:24 3:5: Fl 2:16

amuti, da ireghti, en ingan-
garim pura mangigham.

*Timoti miġirigiar aghuim
inigha izezima Pol bar
akonge.*

⁶ Ezi Timoti ia ategha egha
datirighira iza e batogha,
akar aghuim e miġia ghaze,
ia nighnizir gavgavim Godin
ikiava God ko gumazir
igharazibagh ifonge. Egha
a kamaghin miġia ghaze, ia
zurara e ginighnigha egha ian
naviba bar en dera. Egha ia
en ganasava ami moghin e
uaghan ian ganasava ami.

⁷ Kamaghin amizima, en
adarasi, dughiar e osimtiziba
aterima nighnizir aviriba e
bativimin, e kamaghin oraki,
ia nighnizir gavgavir Godin
itim ikiavira iti; ezi bizir
kam gavgavim e ganingi.

⁸ E kamaghin fo, ia Ekiam
bagha tughavizima, ezi
e kagh uaghan, en dabirabim
datirighin bar dera.

⁹ E ia
ginighnigha egha e uan Godin
damazimin guizbangira bar
akonge. Kamaghin amizi, e ia
bagha God bar minabavira
iti. ¹⁰ Egha dimagariba ko
aruebar, God ko pamtem
miġiavira ikia ghaze, God en
amamangatighti e uari izi ian
ganam. Eghti ian nighnizir
gavgavim oteveghti, e ua ian
akurvaghiva ian nighnizir
gavgavim damutima, a gav-
gavigham.

Pol God ko miġei

¹¹ E kamagh sua, en God
en Afeziam uabi ko Iesus
en Ekiam, e bagh tuavim
azeneghti e ia bagh izam.

¹² E kamagh sua, Ekiam ia
damighti arazir igharazir
darazigh ifongezim bar
moghira ia gizifagh egh
fasfaghham. E bar ia gifongez
moghira, ia vaghvagh Godin
gumazamiziba ko gumaza-
mizir igharaziba bar me
gifongegh.

¹³ Eghti God
gavgavim ia daningti, gu-
mazamizir en Ekiam Iesusin
damazimin zueziba bar, a
ko uamateghti, en God en
Afeziam ian gantima ia an
damazimin zuegh arazir
kuraba puvatigham.

Teslonikabar arazir aghuiba men ikirimirimin aven otogh egh gavgafigh

4

(Sapta 4-5)

*E gumazamiziba uari
bakia uari ko akuir arazim
damuam kogham*

¹ Kamaghin, en adarazi, e
God ifongezir araziba bar ian
akagha ghaze, arazir kaba
ia dar amu. Arazir kaba, ia
datirighin guizbangira dagh
ami. E datirighin Ekiam
Iesusin ziamin gavgavimin ia
gakaghora ghaze, ia arazir
kabar amu mamaghira iki.

² E Ekiam Iesusin ziamin ian
sure gamizir akaba, ia dagh
fo.

³ God kamaghin ifonge, ia bar uari isiva a danigh egh an damazimin zuegh. Egh gumazamiziba tintinibar uari isava akuir arazim gitagham. ⁴ Egh ia vaghvagh uan amuibar ikiva deravira men gan. Egh Godin damazimin zuezir araziba ko a ifongezir arazibar amu.* ⁵ Ia uan mikarzim in ifongiabara, dar gin mangan marki, mati God gifozir puvatizir gumaziba amir araziba. ⁶ Kamaghin ia uan aveghbuaba osimtiziba me darigh egh me gifar arazir kurabar men amuibar amuan marki. E fomira akar gavgavim ia migia ghaze, gumazir arazir kurar kabanagh gamiba, God gin ivezir kuram me daningam. ⁷ E fo, God arazir miziriziba bagha en diazir pu. Bar puvati. A en diagha ghaze, ia nan gumazamizibara, kamaghin ia arazir zuezibara damu. ⁸ Kamaghin amizi, ni tina akar kaba akirim dagh asara, ni akirim gumazim gasarazir puvati, ni God akirim a gasara, Godin kamra uan Duam ia ganingi.

E arazir aghuibar amuti da gavgavika

⁹ Ki Kraisin adarasi uarigh ifongezir arazimin ki ia bagh osiran kogham. Ki fo, God

uabi ia uarigh ifueghamin arazim bagha ian sure gami. ¹⁰ Ezi ia Provins Masedonian itir Kraisin adarasi uarigh ifongezir arazibar bar me gami. En adarasi, e ia arazir kam damu mangi mamaghira ikiasa e ian azanglisi.

¹¹⁻¹² Ki kamagh sua, ia bizitamin oteveghan kogham, eghti gumazir Kraisin azenan itiba ian ganiva egh kamaghin mikim suam, Kraisin adarasi arazir aghuibagh ami. Bizir kam bagh ia uan dabirabir amirizim damuti a deraghsi, puvira uari bagh ingar. Egh uan agharibar uari ingar egh ia uari uarir akurvagh, kamaghira e fomira ia mikemes.

Ekiam uamategh iziva e akuvagh

¹³ En adarasi, e kamagh sua, ia bar deravira Kraisin gumazamizir ovengeziba bativamin bizim gifogh. Ia gumazir igharazir nighnizir gavgavim Godin itir puvatizibar min pamten osemegh ikian marki. Me ua dikavamin dughiam mizuair puvati. ¹⁴ E kamaghin nighnizir gavgavim iti. Iesus aremegha ua dikafi. Kamaghin amizi, en nighnizir

4:3: 1 Ko 6:15, 6:18, Ef 5:3, 5:17, 5:27, Kl 3:5, 1 Te 5:23, Hi 10:10, 1 Pi 1:16 **4:4:**

Ro 6:19, 1 Ko 6:13-15, 6:18 * **4:4:** (4:4) Marazi ghaze, vezin kam kamaghin ghu: "Ia uan ifongiaba ko nighnizir kurar ian navir averiabar aven itiba, ia deraghvira da bagh uarir gan. Egh Godin damazimin zuezir araziba ko a ifongezir arazibar amu." **4:5:** Sng 79:6, Ga 4:8, Ef 2:12, 4:17-18, 2 Te 1:8 **4:6:** Wkp 19:11-13, Sng 94:1, 1 Ko 6:8, 2 Te 1:8 **4:7:** 1 Ko 1:2, 2 Te 2:13-14, Hi 12:14, 1 Pi 1:14-16 **4:8:** Ese 36:27, 37:14, Lu 10:16, 1 Ko 2:10, 2 Ko 1:22, 1 Jo 3:24 **4:9:** Jo 13:34, 15:12, Hi 8:11, 1 Jo 2:20, 2:27, 3:11-13 **4:10:** 2 Te 3:4 **4:13:** Ef 2:12 **4:14:** Ro 14:9, 1 Ko 15:3-4, 15:12-13, 15:18, 15:23

gavgavim kamaghin, God gumazir nighnizir gavgavim an ikiava ovengezibar amighti, me ua dikavigh egh Iesus ko ua izam.

¹⁵ Ekiamin akam e kamaghin ia mikeme, Ekiam uamateghtima e gumazamizir angamra itiba, gumazir ariaghrezibar faragh mangan kogham. Puvati.

¹⁶ Ekiam pamtem mikimti, an enselin faragha zuimin tiarim mikimti, eghti Godin sigham sara arangam. Eghti Ekiamra uan nguibam ategh izighiritima gumazamizir Iesusin poroghav ikiava ariaghreziba faragh ua dikavigham.

¹⁷ Dughiar kamin gin e gumazamizir angamra ikiavira itiba, e gumazamizir kaba ko ghuariabar tongin mavanangam, egh e bar Ekiam overiamin a bativam. Kamaghin e bar Ekiam ko zurazurara ikiam. ¹⁸ Egh ia akar kam Godin gumazamizir igharazibav kim, egh gavgavim uari daning.

5

E Ekiam izamin dughiam bagh uari akir ikiam

¹ En adarasi, e bizir otivamin dughiatam diborogh ia bagh an osirighan kogham.

² Ia uari fogha gifa, Ekiam Izamin Dughiam okimakiar gumazim dimangan izi moghin

zuamirama otogham. A izamin dughiam, ia a gifoghan kogham. ³ Gumazamiziba kamaghin mikimam, "Datirighin dughiar amirizim e batozi, e deravira iti." Eghti bizir me gasighasighamim bar zuamira me batogham, mati mizazir amizir naviba adaiba borim batasa isir mizaziba. Men tav osimtizir kam gitagh ari mangan kogham.

⁴ Kamaghin amizi en adarasi, ia mitatemin itir puvati, egh ia, dughiar kam okimakiar gumazimin min iziti, ia an ganigh digavir kuram damuan kogham.

⁵ Ia fo, ia bar aruem ko angazangarimin gumazamiziba. E dimagarim ko mitatemin adarasi puvati.

⁶ Kamaghin amizi, e gumazir igharazibar min daku ikian kogham. En damaziba kuighreghtima e deraghvira nighnigham.

⁷ E fo, gumazir akuiba me dimagaribar akui. Ezi gumazir dipar kuraba apa onganiziba, dimagaribar da api.

⁸ Ezi e aruemin adarazi, kamaghin e deraghvira nighnigham. E nighnizir gavgavim Godin itir

arazim ko igharaz darazigh ifongezir arazim nigham. Egh bizir kamning inighiva midorozir korotiamin min uan evariba ikeghti da e apazagham. Egh Godin

4:16: Mt 24:30-31, Ap 1:11, 1 Ko 15:23, 15:52, 1 Te 1:10, 2 Te 1:7 **4:17:** Jo 12:26, Ap 1:9, MAA 11:12 **5:1:** Mt 24:36 **5:2:** Mt 24:42-44, Lu 12:39, 2 Pi 3:10, MAA 3:3 **5:3:** Ese 13:10, Hos 13:13, Mt 24:39, Lu 21:34-35, Jo 16:21-22 **5:4:** Ro 13:12-13, 1 Jo 2:8 **5:5:** Ro 13:12, Ef 5:8-9 **5:6:** Mt 24:42, 25:5, 25:13, 1 Pi 5:8 **5:7:** Lu 21:34-36, Ro 13:13, Ef 5:14 **5:8:** Ais 59:17, Ef 6:13-17

mizuum iki an akurvazir arazim inigh, e midorozir dapanir asuamin min anerughti an e apazagham. ⁹ God, uan aningagharimin aven mangasa e amisevezir puvati. A en Ekiam Kraiss Iesusin ingangarimin en akurvaghasa e amisefe. ¹⁰ Iesus en akurvaghasava e bagha areme. Kamaghin amizi, e ovenge, o e angamra iti, e a ko angamra ikiam. ¹¹ Kamaghin amizi, ia uari vaghvagh akar aghuibar uariv kim egh gavgavim uari daning, mati ia datirighin amimoghin.

God uan adarazir akuraghti me arazir aghuibar amuam

¹² En adarasi, e kamaghin ian azangsis, ia gumazir ian akurvagha ia ko ingaribar apengan iki. Ekiam ian gumazir dapanibar ikiasa me amisefe, eghti me ian araziba akiramin migirigiar amuam. ¹³ Ia men ingangarir me amir kam ginighnigh, egh naviba bar men deraghiva me gifongeghiva egh men apengan iki. Egh ia bar uari inigh navir amirizimin iki.

¹⁴ En adarasi, e kamaghin ian azangsighasa, ia gumazamizir amirizibar araziba akiriva, egh gumazamizir atiatiabar naviba gavgavim me daningiva, egh gumazamizir

gavgaviba puvatiziba akurvagh, egh ia gumazamiziba bar dughorir amirizim men iki.

¹⁵ Ia deravira gan, gumazitam arazir kurabar ia damutima, ia an arazir kuraba ikaravaghan marki. Ia zurara arazir aghuibar Godin gumazamizibar amusi gavgavigh, egh uaghan gumazamizir igharaziba sara.

¹⁶ Egh ia zurara bar akongegh, ¹⁷ egh ia God ko zurara mikimvira iki. ¹⁸ Bizir tizim ia bato, God minabivira iki. God kamagh sua, ia gumazamizir Kraiss Iesusin poroghav itiba ia arazir kaba bar, dar amu.

¹⁹ Eghti Godin Duam bizitam damusi ia mikimtima, ia an anogoroghan marki. ²⁰ Eghti ia Godin akam inigha izir gumazibar akam me ia mikimtima ia navir kuram men ikian marki. ²¹ Egh ia bar deravira araziba ko akaba bar, da tuisigh. Egh arazir aghuibara, ia dar suigh. ²² Egh arazir kuraba ia bar da atakigh.

²³ God uabi navir amirizimin mingarim, a ia damightima ia uari isi bar a daning, egh an damazimin bar zuegham. Eghti a ian duaba ko, mikarziba ko, ikirimiriba bar moghira

5:9: Ro 9:22, 1 Te 1:10, 2 Te 2:13-14, 1 Pi 2:8 **5:10:** Ro 14:8-9, 2 Ko 5:15, 1 Te 4:14
5:11: Ju 20 **5:12:** 1 Ko 16:18, Fl 2:29, 1 Ti 5:17, Hi 13:7, 13:17 **5:14:** Ga 5:22, 6:1-2, Kl 3:12, 2 Te 3:6, 3:11, 3:15, Hi 12:12 **5:15:** Snd 20:22, Mt 5:39, Ro 12:17, 1 Ko 6:7, 1 Pi 3:9 **5:16:** 2 Ko 6:10, Fl 4:4 **5:17:** Lu 18:1, Ef 6:18, Kl 4:2, 1 Pi 4:7
5:18: Ef 5:20, Kl 3:17 **5:19:** Ef 4:30, 1 Ti 4:14, 2 Ti 1:6 **5:20:** 1 Ko 14:1, 14:39
5:21: 1 Ko 2:11, 2:15, Fl 4:8, 1 Jo 4:1 **5:22:** Jop 1:1, 1:8, 2:3 **5:23:** Ro 15:33, 1 Ko 1:8, Fl 4:9, 1 Te 3:13, 2 Te 3:16

deraghvira dar ganti, da deraghvira ikiva en Ekiam Kraiss Iesus izamin dughiamin ia arazir kuratam Godin damazimin bar puvatigham.
²⁴ Godin ian diazim, a uan akabar gin ghua bizibagh amima da guizin otifi. Kamaghin e fo, a guizbangira bizir kabar amuam.

²⁵ En adarasi, ia e bagh God ko mikimti, a en akuraka.

²⁶ Ia Kraissin gumazamiziba, vaghvagh uan dafaribar suigh.

²⁷ Ki Ekiamin ziamin akinafarir kam Kraissin gumazamiziba bar me bagh a dipon me mikimasa ia gakaghori.

²⁸ En Ekiam Kraiss Iesusin apangkuvim bar moghira ia ko iki.

Akinafarir Namba 2, Pol Tesalonikan Nguibamin itir Sios baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Gumazamizir Tesalonikan nguibamin itiba, me ti nighnizir aviribagha amua ghaze, bizir manamra Kraiss ua izamin dughiamin otivam. Marazi ghaze, Ekiamin Dughiam otogha gifa. Kamaghin amizi, Pol ko Sailas ko Timoti Tesalonikabar nighniziba akirasa akinafarir kam osiri.

Pol kamaghin migei, dughiar kam tighar otivam. Gumazamiziba faragh Godin akaba batoghiva egh akirim God gasaragham. Eghti arazir kuram otogh gavgavighivira ikiam. Eghti gin Godin araziba adoghadozir gumazir mam azenaram otogham, egh a Kraissin apanim damuam.

Pol gumazamizibav gia ghaze, me nighnizir gavgavimin tugh gavgavigh egh osimtiziba ater. Pol kamagh sua, me uarira uarir akurvaghsi pamtem ingar, mati a uabi a ko ingari darasi me ami moghin. Me ingangaribar amusi amirvaghan marki. Egh me

igharazi darazir akurvaghsi amirvaghan marki.

Ekiam Izamin Dughiam gin otogham

(Sapta 1-2)

¹ Ki Pol, ko Sailas ko Timoti, e Tesalonikan itir sios bagha akinafarir kam osiri, me God en Afeziam ko Ekiam Kraiss Iesusin poroghav itir gumazamiziba.

² God en Afeziam ko Ekiam Kraiss Iesusin apangkuvim ia damightima, ia navir amirizim iki.

*Tesalonikaba osimtiziba
ko mizazibar dughiamin
tuivigha gavgafi*

³ En adarasi, e zurara ian ziaba diponiva ia bagh God minabiva egh God ko mikimam. E fo, ian nighnizir gavgavim bar moghira gavgafi, ezi ia bar moghira vaghvagha bar uarigh ifonge, ezi arazir kam ekiva ghuavira iti. Kamaghin bar derazi, e ia bagha God minabi.

⁴ Kamaghin amizima, e tintinibar Godin siosbar ghuegha egha ian ziaba fe. E arazir kurar apaniba ia gamiba bar dar gun me migiava, egha osimtiziba sara me migei. Egha e kamaghin migei, "Godin gumazamiziba me uan nighnizir gavgavimin tugh gavgavigha, osimtiziba ko mizaziba ateri."

*God arazir aghuimin e
tuisisi*

⁵ Ezi bizir ia bativir kaba, God kamaghin en aka, an arazir aghuim gamua egha en araziba tuisisi. Ia kamaghin ifonge, God Bizibagh Ativamin Dughiam otogham. Kamaghin amima, ia mizaziba isi. Eghti God suam, ia dera egh ia inigh dughiar kamin aven mangam. ⁶ Godin arazir aghuim a kamaghin damuam, gumazir osimtiziba ia gariziba, a ua men osimtiziba ikarvaghiam. ⁷ Egh ian osimtizir datirighin ia ateriba God da givaghiam, egh avughsazim ia daningiva egh uaghan e daningam. Dughiar kamin Ekiam Iesus uan enselin bar gavgavim itiba ko Godin Nguibam ategh azenara otogham, eghti e avughsam. An avir bar gavgavim mizariaba sara izam. ⁸ Egh God gifozir puvatiziba ko en Ekiam Iesusin akar aghuimin gin zuir puvatiziba, Iesus ivezir kuram me ikarvaghiam. ⁹ Kamaghin amir gumaziba ivezir kurar kam inigh; bar ikuvigh mamaghira ikiam. Egh me Ekiamin saghon ikiva, egh uaghan an gavgavimin angazangarir ekiamin saghon ikiam. ¹⁰ Ezi Dughiar God atizim, Ekiam ua izitima an gumamazir nighnizir gavgavim an itiba, me an ziam fiva, egh ziar

ekiam a daning a bagh bar akuegham. Ia Godin akar e ian tongin kunizim, ia nighnizir gavgavim an iti. Kamaghin amizi, ia dughiar kamin uaghan me ko ikiam.

Pol God ko mikimti a Tesalonikaba gavgavim me daningam

¹¹ Ezi e bizir kabagh nighnigha zurara ia bagha e uan God ko migei, eghti a ian akurvaghiam. E kamagh sua, a ia damuti arazir aghuir a damuasa ian diaziba, ia dar amuam. E a ko mikimtima, a gavgavim ia daningam. Eghti ia, arazir aghuir ia damuasa ifongeziba bar, ia dar amuam. Eghti Godin gavgavim ian nighnizir gavgavim damuti, an ekeveghti ia arazir aghuir aviribar amuam. ¹² Ezi arazir kamin ia Ekiam Iesusin ziam fitima a uaghan ian ziaba fam. En God ko Ekiam Kraisi Iesus ian apangkuvigh egh bizir kabar amuti da guizbangin otivam.

2

Godin araziba adoghadozir gumazim otogham

¹ En adarasi, e bizitam ia mikimasa, en Ekiam Kraisi Iesus a uamategh izam, eghti e a ko uari akuvaghiam. E kamagh sua, ia bar deravira akar kam baragh. ² Gumazir taba ti ia migia ghaze, Ekiam Izamin Dughiam otogha gifa. Gumazir mamın nighnizim

ghaze, Godin Duam ti uan akar kam a ganingizi an an gun migei. O gumazir mam Godin akam akura akar kam gun migei. O gumazir mam ghaze, e osirizir akinafarir mam, akar kam an iti. Ezi ia akar kam managh a baraki, ia zuamira digavir kuram damighiva egh okam nighnighan marki. ³ Ia gumazitamin ganti a uan akatam o arazir an amitamin ia gifaran marki. Ia oragh! Dughiar kam puram otoghan kogham. Puvati. Faragh gumazir avirim Godin akaba batoghiva egh akirim God gasaragham. Eghti Godin araziba adoghadozir gumazir mam azenara otogham, gumazir kam God helin a gasighasigham. ⁴ Bizir gumaziba ziaba feba ko dar bora ghaze men godba o men aseba, a dar apanimin ikiam. Egh a uabira uan ziam fiva egh a bizir kaba bar da dikabiragham. Egh a Godin Dipenimin aven daperagh ikiva kamaghin mikimam, "Ki uabira God."

⁵ Ia fo, ki ia ko itir dughiam, ki bizir kabar gun ia mikeme. Ia ti okinighnighiz, o? ⁶ Ia fo, bizir mam gumazir kamın tuavim apırıma an azenaram otivan kogham. A gin God a bagha atızir dughiamra, an azenim giram. ⁷ Ia fo, datırıghın Godın arazıba adoghadozir

arazir kam averara ingari iti. A modogh averara iki mangiti, gumazir an tuavim apırızim, sıvagh mangiti, an azenaram otogham. ⁸ Egh Godın arazıba adoghadozir gumazir kam dughiar kamın azenim giram. Eghti Ekiam İesus uan akamın a gıveragh a mısuęhtıma an aremegham. Ekiam uan angazangarım ko gavgavır ekiam sara ızıva, egh uan angazangarım ko gavgavır kamra a gumazir kam bar a gasıghasıgham. ⁹ Godın arazıba adoghadozir gumazir kam, a Satanın gavgavımın azenan otogham. Egh Satanın ifavarır arazımın, a digavır kuram gamır arazır avırıba ko arazarazır ıgharazıba ko mırakelın ifavarır ıgharagha garıba, dar amuam. ¹⁰ An arazır kurar avırır ıgharazıbar amu, ovevemın tuavımın gın zuır gumazıbagh ifaram. Me guızın akam gıfongeghan aghua, ezi God men akuraghan kogham. Kamaghın amızıma, gumazımızır kaba bar arıghregham. 11-12 God kamagh sua, gumazır nıghnızır gavgavım guızın akamın itır puvatıgha arazır kurabagh amua bar akongezıba, me nıghnızır gavgavım akar ifarımın ikıva, Godın kotın ıvezır kuram inıam. Kamaghın amızıma, God men nıghnızıbagh amızıma, me

2:3: Jo 17:12, 1 Ti 4:1, 1 Jo 2:18, 4:3, MAA 13:11-14 2:4: Dan 7:25, 11:36, Ese 28:2, 1 Ko 8:5, MAA 13:6 2:7: 1 Jo 2:18, 4:3 2:8: Jop 4:9, Ais 11:4, Dan 7:10, Hi 10:27, MAA 19:15 2:9: Mt 24:24, Jo 8:41, Ef 2:2, MAA 13:11-13, 18:23, 19:20 2:10: 2 Ko 2:15, 4:3

paza nighnisi.

God ua ia iniasa ia misefe

¹³ En darasi, ia Ekiam bar ifongeziba, God faragha inizir gumazamizibar tongin ikiasa ia misefe. God uan Duamin gavgavimin ian navir averiamin ingarima, ia a baghavira itir gumazamiziba, egha ia guizin akam nighnizir gavgavim an iti. Ezi tuavir kamın God ian akurvaghasa. Kamaghın amizi, e zurara God ia bagh a minabagham. ¹⁴ God kamagh sua, ia uan Ekiam Kraıs İesusin angazangarir ekiamın aven a ko ikiasa a ifonge. Egha a uan akar aghuir e ia mikemezir kamın ian dia. ¹⁵ Kamaghın ami, en adarasi, ia bar tuivigh gavgafigh. Eghti Godın akar e ia mikemeziba, o akar ian sure damuasa osiriziba, ia dar gın mangi.

¹⁶ E kamaghın God ko migia ghaze, en Ekiam Kraıs İesus ko God en Afeziam bar e gifonge. Egha en apangkuvigha en navibagh amima, da dera, egh mamaghıra ikiam. Egha en akurvazima en nighnizir gavgavim ikiava Godın mizuai, eghti an arazir aghuimin e damuam. ¹⁷ Egh a gavgavim ian navibar aning, egh ian akurvaghti ia arazir aghuiba bar, dar gın mangıva egh akar aghuibav kimam.

Tesalonikaba gumazir

ingangaribar amirazibar arazibar kirigh

3

(Sapta 3)

Ia God ko mikimti, an en akuragham

¹ En adarasi, en akar abuananam, a kamakin. Ia God ko mikimtima, an en akuragham, eghti Ekiamın akam zuamira nguibaba bar a dar mangiti gumazamiziba a iniva an gın mangi, nighnizir gavgavim an ekiam, mati ia faragha a inizi moghin. ² Ia God ko mikimtima a gumazir kurabar dafaribar e inigh, kar arazir kurabagh amir gumaziba. Ia fo, gumazir maba nighnizir gavgavim Ekiamın itir puvati.

³ Ezi Ekiam guizin arazibagh ami, eghti ia bar nighnizir gavgavimra an iki. A gavgavim ia daningıva, egh ia geghuvti, Satan paza ia damighan kogham. ⁴ Ezi Ekiam e gamizıma e bar deravıra kamaghın fo, ia arazir e ia mikemeziba, bar dagh amuavıra iti. Egh gın ia kamaghıra damuam.

⁵ E kamagh sua, Ekiam ian faragh mangi, ian navibar amuti, ia fogh suam, God guizbangıra ia gifonge. A ian navibar amuti, ia Kraısın arazimın gın mangıva

osimtiziba ateriva tugh gav-gavigham.

Gumazamiziba bar, ingan-garibar amu

⁶ En adarasi, en Ekiam Kraisi Iesusin ziamin e akar gavgavim migia kamaghin ia migei, en marazi pura amirvagh a ikia, akar e ia ganingizim in gin zuir puvati. Ia me vaghvagh men saghon iki. ⁷ Ia fo, ia en arazibar gin mangi. Dughiar e ia ko itiba, e pura apiaghav itir puvati. ⁸ E pura ian dafaribar dagher taba inzir puvati. E dagh ivesi. E kamagh sua, e osimtiziba ia darighan kogham. Kamaghin e puvira ingari, arueba ko dimagariba. ⁹ God ghaze, e dagheba bagh ian azaraghtima, ia en akurvagh am. Ezi e ian azarazir pu. E ghaze, e arazir aghuim ian akaghtima ia an gin mangam. Ezi e kamaghin ian azangisizir puvati.

¹⁰ Ia fo, dughiar e ia ko itibar, e akar gavgavim ia ganingi: gumazim ingan-garibar amuan aghuaghti, ia dagheba a daningan kogham.

¹¹ Ezi e datirighin orazi, ian marazi pura iti. Me ingangaritam gamir puvati. Me pura gumazir igharazibar biziba tintinibar dav gei. Kar men biziba puvati. ¹² Ezi datirighin Ekiam Kraisi Iesusin ziamin e

akar gavgavir kam kamaghin gumazir kabav gei, me bar deravira daperaghiva, egh ingariva, egh me daghebar uarira uarir akurvagh.

¹³ Ezi en adarasi, ia arazir aghuibar amuva dar amirvaghan marki.

¹⁴ Eghti gumazitam akar e akinafarir kam in osirizibar gin mangan koghtima, ia deraviram an gan. Ia kamagh sua, gumazir kam uan arazir kam gifoghiva egh aghumsigh, kamaghin ia an saghon iki. ¹⁵ Ia apanim in a ginighnighan marki, ia aveghbuamin min a damuva, egh arazir aghuibar amusi an sure damu.

Pol uan akar abuananam me ganidi

¹⁶ Ekiam a navir amirizim in mingarim, a zurara ia damuti ia navir amirizim in biziba bar ikiam. Ekiam bar moghira ia ko ikiam.

¹⁷ Ki Pol, ki uan dafarim in osira ghaze, Afeziam ia ko iki. Nan akinafariba bar, osizirir abuananam ki zurara uan ziam kamaghin an osiri. Kar ki kamaghin osiri.

¹⁸ En Ekiam Kraisi Iesusin apangkuvim bar moghira ia ko ikiam.

Akinafarir Faragha Zuim, Pol Timoti baghava an Osiri

Akar Faragha Zuim

Timoti, Kraisin adarazir gumazir igiar mam, a Listran nguibar Galesian Provinisin itimin ize. An amebam, a Judan amizim, ezi an afeziam a Grighin gumazim. Pol Timoti inizima, an a koma aruava Godin ingangarim gami. (Ni Aposel 16:1-3in gan). Egha Timoti gin Efesusin nguibar ekiamin itir siosin gumazir dapanimin oto. Ezi Pol akinafarir kam a bagha an osiri.

Akinafarim faragha migeir bizim, a kamakin, Timoti deravira ua bagh ganigh, gumazitaba gumazamizibar nighnizir gavgavibagh asighasighan maraghe. Gumazir kaba me nighnizir igharaziba ikia ghaze, nguazir kamın itir biziba da derazir puvati. Kamaghın, gumazim guizbangın ikirimirir aghuim inisiva, dagher taba ateghiva egh amuimin ikian marki.

Bizir igharazir ekiar akinafarim migeir mam, a siosin ingangarim deraviram an ganam. Egha a uaghan migia ghaze, siosin gumazir dapaniba ko siosin ingangarir gumaziba, me arazir aghuibar amu.

Akinafarimin akar abuananaba, Pol Timoti migia ghaze, a Kraisi Iesusin ingangarir gumazir aghuimra iki, egh arazir aghuibar vaghvagh siosin gumazamizibar amu.

Timoti uabi uan araziba deraghvira dar ganiva, egh siosin gumazamiziba uaghan men gan

(Sapta 1-6)

¹ Ki Pol, ki Kraisi Iesusin aposel. God, en Akurvazir Gumazim, ko Kraisi Iesus, gumazir e ganasa mizuaim, aning na misevezima ki aposelin oto.

² Timoti, ni na ko nighnizir gavgavim ikiava, egha mati guizbangira nan otarim. Ezi ki akinafarir kam ni bagha an osiri. God en Afeziam ko Kraisi Iesus en Ekiam, aningın apangkuvim koma kuarkuvim, ni damuti ni navir amirizimin iki.

E ifavarir akaba bar a da baraghan kogham

³ Ki fomira Masedonian Provinisin ghughava, egha dughiar kamın ki akar gavgavir mam ni ganingi, egha datirighın ki akar kamra ua kamaghın ni mikimasa. Ki ghaze, ni Efesusin Nguibar Ekiamin ikiva egh gumazir maba migirigiar gavgavim me daning suam, me gumaziba Godin akamin men sure damuva, akar ifavarir taba

me damuvira ikian marki.
 4 Egh me pura eghaghanir araziba ko men ovavibar ziar migirigiar me zurara miaviavira itiba, da atakigh. Akar kaba men niñnizibagh amima me onanighava tintiniba uariv gia uari adosi. Akar kaba me damuti, me niñnizir gavgavim Godin ikian kogham, egh God e damuamin bizim me deragh a gifoghan kogham.
 5 Nan akar gavgavir kamın mingarimra kara, e bar uarigh ifuegham. E fo, e guizin niñnizir gavgavim Iesusin ikia, navir zuruzim ikia, egha uan araziba deravira da tuisigha arazir aghuibar gin zui. Eghti bizir kaba e damuti, e bar uarigh ifuegham. 6 Marazi arazir kam ataki, egha datirighin me onanigha pura akar mingariba puvatizibav gei. 7 Egha me igharaz darazi Godin Arazibar men sure damuasa. Egha me ghaze, men migirigiaba bar guizbangira. Ezi akar me gun migeim, an mingarim me uari a gifozir puvati, egha me uari uan akam deragha a gifozir puvati.

8 E kamaghin fo, Moses Osirizir Arazir God a Ganingiziba, da bar dera. Eghti gumazitam bar deragh Godin Arazir kabar gin mangiti, Arazir Kaba an deragham. 9 Ezi e uaghan kamaghin fo, God uan Araz-

iba isa gumazamizir aghuiba bagha da aningizir pu. Puvati, a gumazamizir arazir kurabagh amiba bagha, da me ganingi. Gumazamizir akaba batoziba, ko akaba barazir puvatiziba, ko gumazir akirim ragha God gasaraziba, merara God me bagha uan Araziba aningi. Kar gumazamizir Godin ziam fer puvatiziba, ko gumazir Godin aghuaziba, ko gumazir uan amebaba ko afeziaba misoghezi me aremeziba, ko gumazir igharaz darazi misozima me ariaghreziba, 10 ko arazir mizirizibagh amiba, ko gumazir uarira uari isava akuiba, ko gumazir gumaziba okiava me gamima me pura ingangarir gumazibar otiviba, ko gumazir ifariba, ko gumazir kotin aven ifariba, merara God me bagha uan Araziba da aningi. Egha uaghan gumazamizir Godin guizin akamin apaniba, God me bagha uan Araziba da aningi. 11 Ezi guizin akar kam, a God an gun mikimasa na ganingizir akam, an akar aghuir kamın mirara ghu. Ezi akar aghuir kam e migia ghaze, God angazangarir ekiamin aven ikia, egha gavgavir ekiam iti. A bar derazima gumaziba ko amiziba an ziam fe.

*God Polin apangkuvizima,
 Pol a minabi*

¹² En Ekiam Kraiss Iesus ingangarim bagha gavgavim na ganigha ghaze, ki an ingangarim damuam. Egha ingangarir kam damuasa na amisefe. Ezi kamagh sua, ki a minaba. ¹³ Guizbangira, fomira ki dibovir akabar an ziam gasighasiki, egha ki an apanim gamuava, egha akar kurabar a mikeme. Ezi a fo, ki deragha a gifozir puvatigha, egha nighnizir gavgavim an itir puvati, egha arazir kabagh ami. Kamaghin amizima a nan apangkufi. ¹⁴ Ezi Kraiss Iesus en Ekiamin apangkuvim bar na gizivazima, egha a na gamima, ki nighnizir gavgavim an ikiava egha gumamazizir nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin itiba, bar me gifonge.

¹⁵ Kraiss Iesus, gumamazizir arazir kurabagh amiba men akuraghasa nguazir kamin ize. Ezi men tongin, kon arazir kuraba bar men arazir kurabagh afira. Ezi akar kam a guizbangira, gumaziba a baregh nighnizir gavgavim an iki. ¹⁶ Ezi Kraiss Iesus kamagh sua ifonge, gumamaziziba bar kamaghin fogh, a gumazir arazir kurabagh amiba a men asughasugha nimira me gamua zui. Kamagh amizima a faragha nan apangkufi, ezi ki an ababanimin min iti, eghti a na gamizir biziba men akaghti me dar

ganiva, nighnizir gavgavim an ikiava, egha ikirimirim ikia mamaghira itim iniam. ¹⁷ Ezi an Atrivir Zurara Itim. An oveghan kogham, ezi e gumamaziziba an ganighan kogham. A uabira bar guizbangin God. Kamaghin amizi, e zurara bar an ziam fiva a mikim suam, God ni bar ekevegha bar dera. Bar guizbangira.

Pol Timoti migia ghaze, ni nighnizir gavgavir Iesusin itim, an suiragh gavgafigh

¹⁸⁻¹⁹ Nan otarim Timoti, ki fo, Godin akam inigha izir gumazim fomira nin arazibar gun mikeme. Ezi ki akar kam ginighnigha, egha bizir ni damuamiba bar dar gun ni migei. Ki kamaghin ifonge, ni nighnizir gavgavim Iesusin ikiava an suiragh gavgavigh, uan araziba deravira da tuisigh arazir aghuibar gin mangi. Ki kamagh sua, ni Godin akam inigha izir gumazim ni ganingizir akar kabar gin mangi, egha tuavir kamin ni midorozir aghuim misoghiva nighnizir gavgavimin aven tugh gavgafigh. Bizir kam bagha, ki akar kam ni ganidi. Ezi gumazir maba, me uan araziba deragha da tuisigha, egha arazir aghuibar gin mangan aghuagha da batosi. Egha tuavir kamin me uan nighnizir gavgavibagh asighasiki. ²⁰ Ezi men tongin

1:13: Ap 3:17, 8:3, 9:4-5, 1 Ko 15:9-10, Ga 1:13 **1:14:** Lu 7:47, Ro 5:20, 1 Ko 15:10, 2 Ti 1:13 **1:15:** Lu 15:2, 19:10, Ro 5:8, 1 Ti 3:1, 4:9, 2 Ti 2:11, 1 Jo 3:5 **1:17:** Dan 7:14, Jo 1:18, Ro 16:27, Hi 11:27, 1 Jo 4:12 **1:20:** 1 Ko 5:5, 2 Ti 3:17-18, 4:14-15

Himeneus ko Aleksanda kamaghin ami. Ezi ki kamaghin ifonge, aning ua Godin ziam gasighasighan markiam. Aning kamaghin foghasa, ki aning isa Satanin agharim gati.

2

E gumazamizibar akurvaghsi God ko mikimiva an azangsigham

¹ Ki mighighavira ia migei, faragh damuamin bizim a kamakin, ia gumazamiziba bagh God ko mikimiva a minabiva egh an azangsighiva, egh a gumazamiziba bar men akurvaghsi a gakaghon. ² Egh uaghan atriviba ko gavmanba da bagh Godin azangsigh. Kamaghin, e bar deragh ikiva navir amirizibar ikiva, egh God baghavira itir arazibar amuva God ifongezir araziba bar dar gin mangam. ³ God ko migeir arazir kam, a Godin damazimin bar dera. God, en Akurvazir Gumazim, arazir kam gifonge. ⁴ A kamagh sua, a bar gumazamiziba men akurvaghham. Eghti me bar guizin akamin mingarim gifogham. ⁵ E fo, Godin vamira iti. Ezi abuir gumazir vamira iti, a God ko en tighin iti. A gumazir kamra, Krais Iesus. ⁶ Dughiar God inabazimin, Krais Iesus gumazamiziba bar me bagha uabi isa God

ganigha aremegha egha ua me givese. Ezi arazir kamın God kamaghin en aka, a uan gumazamiziba bar moghira ua me iniam. ⁷ Egha ingangarir kam bagha, God aposel ko akam akunamin gumazimin ikiasa na misefe. Ki guizbangira migei, ki ifarir puvati. A Kantrin Igharazibar Gumazibar sure damuasa ingangarim na ganingi, eghti me nighnizir gavgavim Kraisin ikiva egh guizin akam gifogham.

⁸ Ki kamaghin ifonge, nguazir kamın gumazamiziba bar dafariba fiva God ko mikim. Ki kamagh sua, me bar uari isiva God daningiva zuegh ikiva, egh aningagharir arazim ko adoghadozir arazim atakigh. Me arazir kam damuva, God ko mikim.

Ingangarir aghuim damuamin arazim, a guizin amizibar kurukazim

⁹ Ki kamaghin ifonge, amiziba korotiar aghuibar aghuti, da men tugha tigham. Eghti men korotiaba, igharaz darazi men ganiva nighnizir kuraba ko aghumsizir nighniziba ikian kogham. Me uan dapanir ariziba mighivira da asingan marki, egh uan mikarziba, manmaniaba ko gol ko korotiar bar pin koziba, puram azenan dar kurukan marki. ¹⁰ Amizir Godin akamin

2:4: Ese 18:23, Jo 3:16-17, 17:3, 1 Ti 4:10, 2 Ti 2:25, 2 Pi 3:9 **2:5:** Ro 3:29-30, Ga 3:20, Hi 8:6, 9:15, 12:24 **2:6:** Mt 20:28, 1 Ko 1:6, Ga 1:4, Ef 1:7-9, 2 Te 1:10, Ta 1:3
2:7: Ap 9:15, Ga 1:16, 2:7-8, Ef 3:7-8, 2 Ti 1:11 **2:8:** Ais 1:15, Mal 1:11, Jo 4:21
2:9: 1 Pi 3:3-5 **2:10:** 1 Ti 5:10

gin mangasa ifongeziba, me arazir aghuibar amu. Arazir kaba, kar guizın men kurukazim.

¹¹ Egh amiziba bar uari dikabiragh egh nimira ikıva Godın akam baragh. ¹² Ki kamaghın amizibar amamangatizir puvati, me uari uari fıva gumazibar faragh-faragh mangi, egh Godın akamın men sure damuan kogham. Amiziba uan akaba dukuaghıva nimira iki akaba baragh. ¹³ Ia oragh! God faragha Adamın ingari, egha gın Evan ingari. ¹⁴ Ezi Adam akar ifavariba nighnızir gavgavim a dar itir puvati. Amizimra akar ifavariba nighnızir gavgavim a dar iti, egha arazir kuram gami. ¹⁵ Amiziba boriba batir ingangarim damuva, egh nighnızir gavgavim zurara Kraisin ikıva egh uari isıva a danıngıva egh zuegh iki, egh me igharaz darazigh ifongegh, egh me arazir aghuibar gın mangiti, God men akuragham.*

3

Siosın gumazir dapaniba arazir aghuibar amu

¹ Akar kam a bar guizbangıra, gumazitam siosın gumazir dapanitamın ikisi a ingangarir aghuim gifonge. ² Siosın gumazir dapanim, an arazir aghuibar gın mangi, eghti

me arazir kuratam bagh an ganıva avegham. An amuir vamıra iki. Egh an dabirabim bar moghıra deragh, navir ghurimın araziba dikabiragh, egh arazir aghuibara damu ziar aghuim inıva, egh a gumazir igharaziba isi dipenimın mangıva, egh deravıra gumazibar sure damu. ³ A wainın dipar aviribar amıva onganan marki. A zuamıra anıngaghıva gumazibav soghan kogham, a men asughasugh. Egh biziba bagh gumaziba adoghan marki, egh a dagıaba baghıvıra ikian marki. ⁴ Egh deravıra uan dipenimın itir darasi men gan, egh boribav kintima me deravıra an akaba baragh dar gın mangi. ⁵ (Gumazim uan amuiroghboriba deraghvıra men ganan kogh, manmaghın a Godın siosın ganamin ingangarim inıam? Bar puvati.) ⁶ Gumazir datirıghıra nighnızir gavgavim İesusın itim, a Godın siosın ganan kogham. A kamaghın nighnigh suam, a gumazir aghuim, egh uan ziam fam. Eghti God ivezir kuram Satan ganıngizi moghın a ivezir kuram a danıngam. ⁷ Siosın gumazir dapanim, siosın azenan itir gumaziba a mikim suam, a ziar aghuim iti. A ziar aghuim ikian koghtima, gumaziba akar kurabar a

2:12: 1 Ko 14:34 **2:13:** Stt 2:7, 2:21-22, 1 Ko 11:8-9 **2:14:** Stt 3:1-6, 2 Ko

11:3 * **2:15:** (2:15) Grighın akam, vezın kamın deragha bigha mikemezir puvati.

3:1: Ap 20:28, Ef 4:12, Fl 1:1, 1 Ti 1:15 **3:2:** 1 Ti 5:9, 2 Ti 2:24 **3:7:** Ap 22:12, 1 Ko 5:12, 2 Ko 8:21, 1 Te 4:12, 1 Ti 6:9

mikimti, an aghumsighiva, egh Satanin azuazimin aven mangigham.

Siosin ingangarir gumaziba arazir aghuibar gin mangi

⁸ Kamaghira siosin ingangarir gumaziba, gumazibar damazibar me ziar aghuim iki. Egh me mizer pumuningin ikian marki, egh wainin dipar aviribar amiva onganan marki. Egh dagiaba bagh bar ikuvigh ifar da inian marki. ⁹ Me uan araziba deraghvira da tuisigh arazir aghuibar gin mangi, egh guizin akar e nighnizir gavgavim an itimin suiragh gavgafigh. ¹⁰ Ia faragh me isi ingangaritam datigh, ganigh. Eghti men ingangarim deraghti, me siosin ingangarir gumazibar ikiam.

¹¹ Kamaghira, amiziba uaghan, gumazibar damazibar me ziar aghuim iki. Egh me igharaz darazi girakirangin me mikiman marki. Egh men dabirabim bar moghira deragh, egh me guizin deraghvira ingangarir me inizibar amu.

¹² Eghti siosin ingangarir gumazim an amuir vamira iki. Egh a uan boriba ko an dipenimin itir darazi deragh men gan. ¹³ Egh gumazir deravira ingariba, me ziar aghuiba iniam. Egh me atiatingan kogh uan nighnizir gavgavir Kraisis Iesusin itimin gun mikimam.

Godin arazibar akar mogomem, a bizir bar ekiam

¹⁴ Ki gurumra izi ian ganasa ifonge, egha migirigiar kam ia bagha an osiri. ¹⁵ Egh kamaghin, ki zuamira izeghan koghti, ia migirigiar kabar ganiva egh ia arazir aghuibagh fogham, arazir e Godin adarazi damuamiba. E Godin adarasi, e Godin zurara itimin sios. Egha siosin aven itir darasi, erara, e dipenir akinibar min gavgavigh guizin akam gupughiva tugh gavgavigham. ¹⁶ E guizbangira fo, Godin arazibar akar mogomem, a bar bizir ekiam. Ezi akar God en akazir kam, a kamakin,

A guizin gumazimin oto, ezi gumazamiziba an gani.

Ezi Godin Duam kamaghin en aka, an araziba bar dera, Ezi enselba an gani.

Ezi gumaziba ghua an akamin gun bar gumazibav kiri.

Ezi nguazimin itir gumazamiziba nighnizir gavgavim an iti.

Ezi God a inigha uan Nguibamin ghuavanabozi a ziar ekiam ini.

4

Akar ifavariba Godin gumazamizibar nighnizibagh asighasisi

¹ Godin Duam guizbangira kamaghin migei, Dughiar Gin Izamim, gumazir taba uan nighnizir gavgaviba ategham. Egh me ifavarir duaba ko duar kurabar akaba baragh men gin mangam. ² Eghti ifavarir gumaziba, me gumaziba akar ifavaribar men sure damuam. Men arazir aghuibar gin mangamin nighniziba ariaghire mati avim dar isi, egha me ua uan arazir aghuiba ko kurabagh fozir puvati. ³ Me gumaziba amuiba ikian men anogoroke. Egha me, dagher God e bagha ingarizir maba, me ghaze ia dar aman marki. Dagher kaba, God ghaze, gumazamizir guizin akam gifogha nighnizir gavgavim an itiba, merara dagher kaba iniam. Egh dagheba iniva dar amiva God minabagh. ⁴ E fo, God ingarizir biziba bar, da bar dera. Ezi e bizir kurabar min a dar ganam kogham. Puvati. E Godin minabagh da iniam. ⁵ E fo, e daghebar amisi, e God ko migeir arazim ko Godin akamin gun migeir arazim damuti, God arazir kamın daghebar amuti, da Godin bizibar miraram otogham.

Timoti Kraisin ingangarir gumazir aghuimin iki

⁶ Egh ni akar gavgavir kam Godin gumazamizibar aningiva, egh ni Kraisin Iesusin ingangarir gumazir aghuimin ikiam. Egh ni, guizin akar e inizir nighnizir gavgavim an itim, ko fofozir aghuir ni gin zuiba, da ni damuti, tuavir kamın ni gavgavir ekiam iniam. ⁷ Egh ni eghaghanir kiniba ko eghaghanir kuraba akirim ragh a dagh asaragh. Egh ni deravira Godin arazibar sure damuam. ⁸ Ni fo, e uan mikarzibar amuti da gavgavighsi, e ingariva bizir maba sara damuti en mikarziba gavgavigham. Eghti e Godin arazibar sure damuti da en ikiti e gavgavigham, da bar en akurvaghvira ikiam. Egh da e datirighin itir ikirimirim ko ikirimirir gin iniamimin en akurvaghham.

⁹ Ezi akar kam a bar guizbangira. Gumaziba bar a baraghiva nighnizir gavgavim an ikiam.* ¹⁰ Godin ikia mamaghira itim, a gumazamiziba bar men Akurvazir Gumazim, egha an nighnizir ekiam kamakin, a gumazamizir nighnizir gavgavim an itiba men akura. E nighnizir gavgavim an ikia, egha bizir e fogha iniamiba bagha mizua iti. Kamaghin amizima, e zurara bar puvira ingari.

¹¹ Ni gumazamiziba akar

4:3: Stt 9:3, Ro 14:6, 1 Ko 8:8, 10:30-31, Kl 2:20-21, Hi 13:4 **4:4:** Stt 1:31, Ap 10:15, Ro 14:14, 14:20, 1 Ko 10:25, Ta 1:15 **4:7:** 1 Ti 1:4, 6:20, 2 Ti 2:16, 2:23, Hi

5:14 **4:8:** Sng 37:4, Mt 6:33, Ro 8:28, Kl 2:23, 1 Ti 6:6 **4:9:** 1 Ti 1:15 * **4:9:** (4:9) E fozir puvati, a manmaghin mikimasa, "akar kam a guizbangira," ves 8in itir akam, o ves 10in itir akam? **4:10:** Sng 36:6, 1 Ko 4:11-12, 1 Ti 2:3-4 **4:12:** 1 Ko 16:11, Ta 2:7, 2:15, 1 Pi 5:3

gavgavir kam me mikimiva egh men sure damuti me dar gin mangi. ¹² Marazi nin gara ghaze, ni gumazir igiam. Egh gumazitam kamaghin ni mikiman markiam, kar gumazir kinim. Eghti ni nighnizir gavgavim itiba bagh ababanimin uabi atigh. Egh arazir aghuibar amuti, me nin arazibar ganiva, egh nin gin mangam. Nin arazir aghuibara kara: nin akar aghuiba, ko nin daroriba, ko nin arazir igharaz darazigh ifongezim, ko nighnizir gavgavimin arazim, ko Godin damazimin zuegha itir arazim. ¹³ Datirighin tugh mangi ki izamin dughiam, ni Godin Akinafarimin akabar gan me mikim, egh Godin akabar me mikin, egh dar mingarimin men sure damu, egh uan gavgavim isi ingangarir kabar aning. ¹⁴ Ni fo, fomira siosin gumazir dapaniba uan dafariba isa nin dapanim gariki. Ezi dughiar kam Godin akam inigha izir gumazir mam akamin gun ni mikeme, ezi tuavir kamnin God bizir aghuimin min uan gavgavim isa ingangarim bagha ni ganingi. Ezi ki ni migei, ni gavgavir kam ataghraghan marki, ni a sara Godin ingangarim damuvira iki.

¹⁵ Ni uan ingangarir kaba ni deravira dar gan. Egh ni bar uabi isi ingangarir kam daningiva a damuti a deragh

otogh. Eghti gumazamiziba bar nin ingangarir arazibar gan fogham, da bar dera. ¹⁶ Egh ni bar deragh uan arazibar ganiva, egh uaghan ni gumazamizibar sure gamir ingangarimin gan. Ni kamaghin damu gavgavightima, eghti tuavir kamnin God nin akuragham, egh gumazamizir nin akam baraziba uaghan men akuragham.

5

Pol ghaze, Timoti gumazamiziba uan adarazir min me damu

¹ Ni gumazir aruabar atar pamten me mikiman marki. Puvati, ni uan afeziamin min aghumra me mikimiva me fi. Egh ni gumazir igiaba, ni uan aveghbuabagh ami moghin, deragh me damu. ² Egh ni amizir aruaba, ni uan amebam gami moghin, arazir kamra deragh me damu. Egh ni amizir igiaba, ni uan buaramizibagh ami moghin, deragh me damu. Kar arazir bar Godin damazimin zuezim.

Tina amizir odiaribar ganam?

³ Eghti amizir odiaritam bar uabira ikitima, ni bar arazir aghuimin a damu. ⁴ Eghti amizir kam boriba ko igiaba ikiti, ni borir kabar akurvaghti, me deraghvira kamaghin fogh suam, men ingangarir faragh Godin damazimin damuamim a kara, me bar deraghvira

uan amebamin ganam. Egh arazir kamın, me uan amebam ko afeziamin akurvazim ko ingangarir dafar aning fomira me gamiziba ikarvaghäm. God arazir kam bar a gifonge. ⁵ Ezi amizir odiarim bar uabira iti, ezi tav an garir puvati, a kamaghın ami, a nighnizir gavgavim Godın ikiava egha bizir aghuir a fogha iniamiba mizua iti. Egha a zurara arueba ko dimagaribar God ko migiava, egha uabin akurvaghäsa an azangsisı. ⁶ Ezi amizir odiarir uan mikarzim isa pura tintinimin bizir igharazibagh amim, an angamra ikiava, egha navir averiamın aven, a mati aremegha gifa. ⁷ Eghti ni akar gavgavir kam uaghan, gumamaziziba me daning, eghti me arazir aghuibar amuti, kamaghın gumazir igharaziba men gan akar kuraba me mikıman kogham. ⁸ Ni oragh. Gumazitam uan anababar ganan kogh, egh uaghan uan adarazir ganan koghıva, gumazir kam guizbangıra uan nighnizir gavgavim ataki. An arazir kurar kam, a gumazir gavgavim puvatiziba, men arazir

kurabagh afıra.

⁹ Ezi ni amizir odiaribar ziaba akınafarımın aven da osirisı, ni amizir kamaghın amiba men ziaba osir: Amizir 60 plan azeniba tugha ghuavanadiba, ko amizir deravıra pamın ikezim,* ¹⁰ ko amizir ingangarir aghuiba bagha ziar ekiam itim. Ingangarir aghuibar akara, uan boriba deravıra dar garava, dagheba nguibar gumazibagh anıdı, Godın adarazir dagariba ruava, egha gumazir osımtiziba itibar akurvagha, egha uaghan ingangarir aghuir igharaziba dagh ami. Kamaghın amir amizibara, men ziaba osir.†

¹¹ Ezi amizir odiarir bar ghurizir puvatiziba, ni men ziaba akınafarir kamın da osiran marki. E fo, men naviba ua pabar ikisi dikavti eghti men arazir kam, a men arazir Kraıs baghavıra itim gafiraghäm. ¹² Egh tuavir kamın me akar dikırızir me faragha amizim ateghıva, egh me fogham, Godın damazımın men arazim ikufi. ¹³ Egha arazir mam me uaghan a gami. Me amirızir arazim gamuava pura dipenibagh arui. Me

5:5: Lu 2:37, 18:1, 18:7, Ap 26:7, 1 Ko 7:32 **5:8:** Aıs 58:7, Mt 18:17, Ga 6:10, Ta 1:16 * **5:9:** (5:9) E fozir puvati, me tizim bagha amizir odiaribar ziaba akınafarımın aven da osiri. Fofozir gumazir maba ghaze, amizir odiarir maba akam akırıgha ghaze, me Godın ingangarim damuva egh ua pabar ikian kogham. Ezi Kraısın adarası ti amizir kabar ziaba osiri. Egha me amizir kaba daghebar men akurvası.

5:10: Hi 13:2 † **5:10:** (5:10) Ni Jon Osirızir Akar Aghuım 13:1-17ın gan. Dughiar kamın, men arazımra kara, gumamaziziba izi nın dipenımın otoghti, ni fogh, tuavımın mınezıba men dagarıbagh amıma da mize, eghti ni men dagarıba ruegh. Arazir kam, kar ingangarir amizir kınıba ko ingangarir gumazir kınıbar ingangarımra. Ezi İesus uan suren gumazııav gıa ghaze, ia uarı ingangarir gumazir kınıbar mın ikıam. Ni Matyu 20:25-28ın gan.

5:13: 2 Te 3:11

amirvazir arazimra amir puvati, me gumazamiziba amir arazibar akaba baragha dagh ifuava, egha aruava girakirangin me migei. Me uaghan akar e mikiman koghamibav gei. ¹⁴ Ezi ki kamaghin nighnisi, amizir odjarir igiaba ua pabar ikiva egh boriba bati egh uan paba ko boribar gan. Egh me kamaghin damuti, en apaniba men arazir me amibar ganiva, egh akar kurabar e mikiman kogham. ¹⁵ Ni fo, amizir kabar maba me tuavir aghuim ategha, egha Satanin gin zui.

¹⁶ Ezi amizir nighnizir gavgavim Kraisin ititam, an nguibamin amizir odjariba uaghan ikiti, amizir kam uabi men gan. A kamaghin damuti, siosin gumazamiziba men ganamin osimtiziba puvatigham. Egh siosin gumazamiziba, me amizir bar uarira itibar ganam.

E siosin gumazir dapanir ingangarir aghuim gamiba, e deravira men ganam

¹⁷ Ia, siosin gumazir dapanir ingangarir aghuim gamiba, ia ziar ekiam ko ivezir aghuim me daning. Bizir kaba faragh da ini-amiba, kar gumazir dapaniba, me ingangarir dafam gamua Godin akam akura, egha God ifongezir arazibar gumazamizibar sure gami.

¹⁸ E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei, "Ia, bulmakau raizin iniba tuir dughiamin, ia an akam ikeghiva damisi an anogoroghan marki." Ezi e fo, "Ingangarir gumazim, a uan ivezim iniam." ¹⁹ Eghti gumazitam kamaghin mikim suam, gumazir dapanitam arazir kuram gami, eghti ni akar kam baraghan marki. Eghti, gumazir pumuning, o pumuning ko mizezim, an ganigh bar moghira akar kamra mikimti, ni me baragh. ²⁰ Eghti gumazi dapanitaba arazir kuram damighti, ni gumaziba bar men damazimin me akirigh. Eghti kamaghin igharaz darazi me uaghan atiatingam.

Timoti deragh uan arazibar gan

²¹ Ezi ki Godin damazim ko Kraisi Iesusin damazim ko Godin enselbar damazibar, ki bar deragha kamaghin ni migei, ni bar deravira ingangarir ki ni mikemezir kabar amu. Egh ni ingangarim damuva, ni gumazir ekiaba ko namakabara me isi uabin toroghan marki. Ni arazir vamira gumaziba bar, me damu.

²² Egh ni zuamira Godin ingangarim damusi gumazitaba amsiva dafariba me gisin darighan marki. Eghti gumazir kabar arazir kuraba, dar osimtizim nin ikian kogham. Ni ua

bagh ganiva, egh ni Godin damazimin bar zuegh ikiam.

²³ Ni pura dipar kinibar aman marki. Ni wainin dipar muziarir taba sara damiti, da nin navimin akuragham. Eghti arimariar zurara ni bativir kam, a givagham.

²⁴ Gumazir mabar arazir kuraba, bar azenara itima, me dar gara ghaze, men araziba bar ikufi. Ezi mati men arazir kurar kaba da faragha ghua kotin otifi. Ezi gumazir igharazibar arazir kuraba da mueghav iti. Egh gin da aghurighiram. ²⁵ Ezi kamaghira arazir aghuiba uaghan azenan otifi, ezi me dar gari. Ezi arazir aghuir maba zuamira azenan otivir puvati, da uaghan mongegh mamaghira ikian kogham.

6

Ingangarir gumazir kiniba arazir aghuibara damu

¹ Gumazir igharazibar apengan itir ingangarir gumaziba, me bar uan gumazir ekiar men gariba deragh me damuva, ziar ekiaba me daningiva egh men apengan iki. Eghti gumazir ekiar men gariba, Godin ziam ko en suren migirigiaba, akar kurabar dav kiman kogham.

² Eghti ingangarir gumazitam in garir gumazir ekiatam a nighnizir gavgavim ikiti, an inganganir gumazir kam kamaghin mikiman marki, a nan mav, kamaghin ki an

akaba batogham. Puvati, a kamaghin nighnigh suam, gumazir kam ki an akurvaghsi ingangarim damuam, a nighnizir gavgavim itima, ki bar a gifonge. Egh nighnizir kam a damuti, a ingangarir aghuim damuam. Timoti, ni gumazamiziba akar kaba me mikiniva men sure damu.

Dagiabagh ifongezir arazim, an arazir kurar guar aviribar mingarim

³ Gumazitam akar igharizitam ian sure damuva, egh kamaghin mikim suam, En Ekiam Krai Iesusin guizin akam ko Godin gin zuir arazimin suren migirigiaba, da guizin akaba pu, ⁴ gumazir kam uan nighnizibara ifuegha uabira uabi fe, egha bizitam gifozir puvati. A nighnizir kuram ikia, ariava onganizi moghin, akabar gumazibagh afighasa, egha pura bizir muziariba bagha akabar uari adoghadosi. Akar kamaghin amiba, da gumazibagh amima men naviba gumazir igharaziba bagha men derazir puvati, egha uari abigha, egha gumazibar ziabagh asighasigha, egha nighnizir kurabar igharaz darazigh amuava, ⁵ egha me zurara pura uarir atari. Ezi gumazir arazir kabagh amiba, men nighniziba derazir puvati, ezi me bar ongani, egha guizin akam gifozir puvati. Me

6:1: Ro 2:24, Ef 6:5, Kl 3:22, Ta 2:5, 2:8-9, 1 Pi 2:18 **6:2:** Kl 4:1, 1 Ti 4:11, Fm 16
6:3: Ga 1:6-9, 2 Ti 1:13 **6:4:** 1 Ko 8:2, 1 Ti 1:4, 1:7, 2 Ti 2:23, Ta 3:9 **6:5:** 1 Ko 11:16, 2 Ti 3:8, 4:4, Ta 1:11, 1:14, 2 Pi 2:3

ghaze, Godin gin zuir arazim, mati biziba isir tuavim.

6 Guizbangira, e God e ganidir biziba bagh bar akueghiva, egh an arazibar gin mangiti, eghti God bar bizir aghuir aviriba e daningam. ⁷ E fo, en amebaba e batezi e nguazir kamin otozir dughiamin, e bizitam suiragha izezir puvati. Egh dughiar e ovegh mangamim, e uaghan bizitam suiragh mangan kogham. ⁸ Kamaghin e dagheba ko iniba ikiva, egh suam, "Kabanang, en tughati." ⁹ Ezi gumazir daghaba iniasa bar ifongeziba, Satan me gifara men nighnizibagh etui, mati asizim azuazim gupuzi moghin, men naviba, arazir onganir avirir osimtiziba anidibar amusi dikavti, bizir kam bar me damu egh me gasighasighti me bar ikuvigham. ¹⁰ Ezi daghabagh ifongezir arazim, an arazir kurar guar aviribar mingarim. Gumazir maba daghaba baghavira ifonge, ezi arazir kam me gamima, me uan nighnizir gavgaviba atagharsi. Egha me osimtizir kurar ekiam isa, mati afuzim navim okoreghava vongin oto.

Pol akar gavgavir aghuibar Timoti migei

¹¹ Ezi no, ni Godin gumazimra, ni bizir kurar kaba akirim ragh dagh asaragh. Egh ni arazir aghuibar amuva, egh guizin Godin araziba iniva, egh nighnizir gavgavim ikiva, egh igharaz darazigh ifongezir arazim ikiva, egh arazir tugha gavgavigha osimtiziba bar da ateramim ikiva, egh gumazibar asughasughamin arazim iki. Ni arazir kaba bar pamtem dar suiragh dar gin mangi. ¹² Gumazir Kraisin nighnizir gavgavim an itim, a mati gumazir deragha misozimin min, uan nighnizir gavgavimin aven tugha gavgafi. Kamaghin ki ni migei, ni uan nighnizir gavgavimin aven tugh gavgavighiva, bar deragh misogh. Fomira ni uan nighnizir gavgavir Kraisin itimin gun gumazimizir aviribar damazimin migeima me ni baraki. Dughiar kamin God ikirimirir aghuir mamaghira itim iniasa nin dia. Eghti ni deragh misoghiva, ikirimirir kamin suigham. ¹³ Godin biziba bar dagh amizi da angamra itim, ko Kraisin Iesus, gumazir Pontius Pailatin damazimin deragha bighavira uabin gun mikemezim, ki aningin damazimin akar gavgavim ni migei. ¹⁴ Ni akar gavgavir ni inizir kam, ni bar deraviram an gin mangi. Ni

6:6: Sng 37:16, Snd 15:16, Fl 4:11-12, 1 Ti 4:8, Hi 13:5 **6:7:** Jop 1:21, Sng 49:17, Snd 27:24, Sav 5:15 **6:8:** Snd 30:8, Hi 13:5 **6:9:** Snd 23:4, 28:22, Mt 13:22, 1 Ti 1:19, 3:7, Je 5:1 **6:10:** Kis 23:8, Lo 16:19, Ef 5:5 **6:11:** 2 Ti 2:22 **6:12:** 1 Ko 9:25-26, 1 Ti 1:18, 2 Ti 4:7 **6:13:** Jo 5:21, 18:36-37, 19:11, 1 Ti 5:21, MAA 1:5
6:14: Fl 1:6, 1:10, 1 Te 3:13, 5:23

ni girigiar kuratam, o bizitam damuan marki, eghti me akar kuratam ni mikiman kogham. Egh ni bar deragh akar kamin gin mangiva en Ekiam Krai Jesus ua izamin dughiamin tugham. ¹⁵ A dughiar God atizimin otogham. God uabira, gumaziba an ziam fe. Egha uabira, biziba bar dar gari da an apengan iti. An Atriviba bar men Atrivir Ekiam, egha a Gumazir Ekiaba Bar men Gumazir Ekiam. ¹⁶ A uabiram oveghan kogham. An angazangarir ekiamin aven iti, ezi e an boroghin mangighan kogham. Tav an ganizir puvati. Eghti gumazitam an ganighan kogham. Kamaghin amizima, e zurara an ziam fam, egh mikim suam, an gavgavim ikivira ikiam. Bar guizbangira!

Gumazir dagiar aviriba itiba, me nighnizir gavgavim Godin iki, egh gumazamizibar akurvagh

¹⁷ Gumazir dagiar aviriba ikia nguazir kamin itiba, ni kamaghin me mikim, me uari uan ziaba fan marki. Egh me uan bizir pura ikuviba me nighnizir gavgavim dar ikian marki. Me guizbangira nighnizir gavgavim Godra iki. An e damuti, e bar akongehasa, a bizir aghuir aviriba e ganidi. ¹⁸ Ni kamaghin me mikimam, me arazir aghuir aviribar

amuva egh igharaz darazir akurvagh. Egh me zurara bizir aviriba gumazamizir biziba puvatiziba aning. Egh me uan dagiabagh nighnigh suam, kar en bizimra puvati. Guizbangira, me bizir maba isiva igharaz darazir akurvagh. ¹⁹ Egh me kamaghin damuva, me mati gumazim gin uan dabirabim bagha bizir aviriba arisi. Egh me gin iniamin dabirabim uari bagh anerkir, egh ikirimirir guizbangira itim iniam.

Pol migirigiar abuananaba Timoti ganidi

²⁰ Timoti, ni bar deravira ingangarir God ni ganingizir kamin gan. Egh pura akar Godin nighnizimin gin zuir puvatiziba akirim ragh dagh asaragh. Egh ni gan fogh, gumazir kaba ifara ghaze, e Godin fofozim ikiava, egha men nighniziba ko Godin nighniziba uari adosi. Ni gumazir kaba bar men saghon iki. ²¹ Gumazir maba fofozir kamin gin ghuava, egha me nighnizir gavgavimin tuavim ataki.

Godin apangkuvim ni ko iki.

6:15: Lo 10:17, 1 Ti 1:11, 1:17, MAA 17:14, 19:16 **6:16:** Kis 33:20, Jo 6:46, Fl 4:20, Ju 25 **6:17:** Sng 62:10, Mk 10:24, Lu 12:20-21, 1 Te 1:9 **6:18:** Ro 12:13, Ga 6:6, Ta 3:8, Hi 13:16, Je 2:5 **6:19:** Mt 6:19-20 **6:20:** 1 Ti 4:6-7, 2 Ti 1:14, 2:14, Ta 1:9, MAA 3:3 **6:21:** 1 Ti 1:16, 1:19, 2 Ti 2:18

Akinafarir Namba 2, Pol Timoti baghava an Osiri

Akinafarir Faragha Zuim

Timoti, Pol ko ingangarir gumazim, egha Pol arazir aghuibar an akaghtima, a dar gin mangasa, kamaghin akinafarir akam Timoti bagha an osiri. Pol ghaze, Timoti uan nighnizir gavgavimın amırvaghan marki. Egh Kraıs İesusın akar aghuım akurır arazım ataghıraghan marki. Egh Godın akaba bar dar gin mangı. Eghtı gumazıba mızazıba ko osımtızıba a darıgham, eghtı a gavgavıgh ingangarır God a ganıngızım damuvıra ikıam.

Timoti gumazır nıghnızır aghuıba puvatızıba, me paza mıgeır akaba baraghan marki. Akar kamagh garıba gumazır orazıbar dabırabıbagh asıghası.ı.

Timoti bar deragh Polın arazıbagh nıghnıghıva egh darara gin mangı. Arazır kabanang, pamtem nıghnızır gavgavım itır arazım, ko navır amırızım itım, ko bar ıgharız darazıgh ifongezım, ko osımtızır avırıba aterım.

Timoti, ni guızın Godın ingangarır

gumazımın ikısi, ni mıghı ingar

(Sapta 1-4)

¹ Kı Pol, kı Kraıs İesusın aposel. God uabı uan ifongıamın gin ghua, aposelın ikıasa na mısefe. A fomıra akar dıkrızım gamua ghaze, e Kraıs İesus ko poroghıv ikıva, egh ikırımırır zurara itımın ikıam. God bıızır kamın gun mıkmamın ingangarım na ganıngı. ² Timoti, ni guızbangıra mıtı nan otarım, ezi kı akinafarır kam nı bagha an osiri. God en Afezıam ko en Ekıam Kraıs İesus, anıngın apangkuvım ko kuarkuvım nı damutı, nı navır amırızımın ikı.

Pol Timoti mıgıa ghaze, nı akar aghuım akunı aghumsıghan marki

³ Nan ovavıba Godın ingangarım gamua uan arazıba deravıra da tuisıgha arazır aghuıbar gin zui. Ezi kı uaghan kamaghıra Godın ingangarım gamı. Egha kı arueba ko dımagarıbar kı God ko mıgıa zurara nı gıngıhınsı, egha God mı nabı. ⁴ Kı nın temerıbagh nıghnıghavıra ikıa ua nın ganasa bar ifonge, egh kamaghın kı bar akuegham. ⁵ Kı kamaghın fo, nı guızbangıra nıghnızır gavgavım Kraısın itı. Ezi arazır kamra nın inaghımım, Loıs ko nın amebam Yunıs, anıng nıghnızır gavgavım itı. Ezi kı fo, nı uaghan nıghnızır gavgavır

kam iti. ⁶ Egha ki ua nighnizir kam ni ganidi, ni God ni ganingizir bizir aghuim damuti, a nin iki bar gavgafigh, mati gumazim avim givima, an mizariam bar ekefe. Ni fo, ki fomira uan dafarim isa nin dapanim gatizi, God gavgavim isa bizir aghuimin min ni ganingi. Ki datirighin gavgavir kam bagha ni migei. ⁷ Ni fo, Duar God e ganingizir kam, an e damuti e atiatingan kogham. Godin Duam gavgavim e ganidi, egha en akurvazima e igharaz darazigh ifonge. Egha e gamima, e uaghan deravira uan ikirimirimini gari.

⁸ Kamaghin amizima, ni e uan Ekiamin akam akunsi aghumsighan kogham. Egh ni uaghan nan aghumsighan marki, ki an kalabuziar gumazim. Egh, ni Godin gavgavimin amodoghin na ko akar aghuim akunamin ingangarim bagh osimtizim iniam. ⁹ God en akuragha egha en diagha ghaze, e an gumamazibara. An en arazir aghuiba bagha en dizir puvati. Fomira dughiar biziba tighar otivamimin, God uabi uan ifongiamin gin ghua en dia. Egha Krai Iesusin ingarimin a en apangkuvigha e gamizima e an gumaziba ko amizibar otifi. ¹⁰ Ezi datirighin Krai Iesus, a Gumazir ua en

Akurvazim, a bar azenim girigha gifa. Ezi an ingangarimin, Godin apangkuvim uaghan en azenim giri. Krai Iesus, ovevemini gavgavim gasighasiki. Ezi an akar aghuimin tuavimin, a gumamaziziba bar me gamima me ikirimirir zurara itim gifo. ¹¹ Ezi God kamaghin ifonge, ki akar aghuimin ingangarim damuasa. Kamaghin, an aposelin ingangarim, ko akam akurir ingangarim, ko gumamazibar sure damuamin ingangarim bagha, a na misefe. ¹² Ezi kamaghin amizima ki osimtizir kaba ateri, egha ki aghumsizir puvati. Ki, gumazir ki nighnizir gavgavim an itim, ki a gifogha gifa. Ezi ki fo, a ingangarir a nan dafarim gatizir kam a deraghviram an ganam, egh mamaghira iki mangiva dughiar Krai otoghamimin tugham. Bizir kam bagha ki aghumsizir puvati.

¹³ Ni guizin akar ki ni ganingizir kabagh nighnighvira iki, egh ni arazir kamra gun mikimiva gumaziba ko amizibar sure damu. Egh Krai Iesus ko porogh ikiva, egh bar nighnizir gavgavim an ikivira ikiva, bar uan navim isi igharaz darazir aningiva me gifongegh. Arazir kamini, ni an gun me mikim. ¹⁴ Eghti

1:7: Lu 24:49, Ap 1:8, Ro 8:15 **1:8:** Ro 1:16, Fl 1:7, Kl 1:24, 1 Ti 2:6 **1:9:** Ro 8:28, Ef 1:4, 2:8-9, 1 Te 4:7, Ta 3:5, Hi 3:1, 1 Pi 1:20 **1:10:** 1 Ko 15:54-57, Kl 1:26, Hi 2:14, 1 Pi 1:20 **1:11:** 1 Ti 2:7 **1:12:** Ef 3:1-2, 1 Ti 6:20, 2 Ti 4:8, 1 Pi 4:19 **1:13:** 1 Ti 1:10, 4:6, 6:3, 2 Ti 2:2, 3:14, Ta 1:9, 2:1, Hi 10:23 **1:14:** Ro 8:11, 1 Ti 6:20

akar aghuir God isa nin da-farim gatizim, ni bar deravira an gan. A bar bizir aghuim, kamaghin ni bar deragh an gan. Eghti Godin Duar en aven itim, a ingangarir kam bagh nin akuragham.

¹⁵ Ni kamaghin fo, Esian Provinsin gumaziba bar na ategha gifa. Ezi Figelus ko Hermogenes uaghan na ataki.

¹⁶ Ki Ekiam ko migia ghaze, an Onesiforus ko an amuiroghboriba men apangkuvigham. A fo, Onesiforus dughiar aviriba nan navim gamima ki bar akonge. Egha ki kalabusin itima a nan aghumsizir puvati. ¹⁷ A Romin nguibar ekiamin ghughava, na buriagharuaviava, ghua bar gin na bato. ¹⁸ Ki God ko migia ghaze, Ekiam Godin Kotiamin Dughiamin an apangkuvigham. Ni fo, Onesiforus Efesusin nguibar ekiamin ikia nan akurvagha ingangarir aviribagh ami.

2

Timoti bar deragh Kraiss Iesusin midorozir gumazimin iki

¹ Nan otarim Timoti, ni zurara Kraiss Iesusin apangkuvimin amamangatightima a nin akuraghti ni bar gav-gavigham. ² Ni fo, ki fomira gumazir aviribar damazimin akar mabav kemezi, ni da

baraki. Egh akar kabara ni da isiva gumazir deravira Godin ingangarim damuamibar aningh. Eghti gumazir kaba, uaghan gumazir igharazibar sure damuamin fofozim ikiam.

³ Ni, Kraiss Iesusin midorozir gumazir aghuir mam in min, ni e ko osimtizim ateram. ⁴ Ni midorozir gumazimin arazim a gifo. Gumazitam a midorozir ingangarim gami, a ingangarir igharazibagh amir puvati. Bar puvati. An garir gumazir ekiaba an ingangarim gifueghasa, a midorozir ingangarir aghuimram ami.

⁵ Kamaghira, gumazitam igharaz darazi ko ivemariva egh me gafiragh faragh otivsi, egh a ivemarimin arazibar gin mangiva, egh bizir aghuitam iniam. A ivemarimin arazibar gin man-gan koghiva, a bizir aghuitam inighan kogham. ⁶ Eghti gumazitam puvira uan azenimin ingariva an opariva an ganiva, egh a faragh gumazir mabagh itaghiva uan daghebar amam. ⁷ Ni akar ki mikemezir kabagh nighnigh, eghti Ekiam nin akuraghtima ni akar kabar mingariba bar dagh fogham.

⁸ Egh ni zurara Kraiss Iesus ginighnigh. An aremegha ua dikafi, an Atrivim Devitin ovavimra. Ezi akar aghuir kamra, ki an gun migei. ⁹ Ezi akar aghuir kam bangin

gumaziba nan gara ghaze, kar gumazir kuram. Egha me osimtiziba na garisi, egha na isa kalabus gati. Eghti Godin akam, a kalabusin ikeghan kogham. ¹⁰ Ki kamaghin ifonge, gumazamizir God ua bagha miseveziba, uaghan Kraiss Iesus ko poroghiv iki Godin Akurvazim iniva, ikirimirir aghuir zurara itim iniam. Kamaghin, ki gav-gavim uan navim ganigava egha me bagha osimtizir kaba bar ada ateri. ¹¹ Kar guizin akam, e nighnizir gavgavim an ikiam:

“E Kraiss ko aremeghiva, egh a ko ikirimirir kamin ikiam.

¹² Egh e gavgavighvira ikiva osimtiziba bar a da ater,
egh uaghan a ko atrivimin ikiam.

E akirim ragh a gasaraghti, a uaghan akirim ragh e gasaragham.

¹³ Eghti e an gin angisi a ko akam akirigh,
egh gin uan akar kamin gin mangan koghti,
a uan akar an amizimin gin mangvira ikiam.

A uabi uan akam giraghan kogham.
Bar puvati.”

Timotin ingangarim God gamima a bar akonge

¹⁴ Ni gumazamizibav kinvira ikitima me akar kam ginighnigh. Egh Godin damazimin mighivira me mikim suam, me pura akar muziariba bagh uari adoghadoghan marki. Arazir kam gumazitam akuraghan kogham. Egha a gumazir orazibagh asighasisi. ¹⁵ God nin ingangarim gan fueghsi, ni pamtem ingar. Ni ingangarir gumazir aghumsizir puvatizimin min ikiva, egh deravira guizin akam bighvira a mikim.

¹⁶ Marazi mizer kinibav gia akar Godin nighnizimin gin zuir puvatizibav gei. Eghti ni akar kaba akirim ragh dagh asaragh. Ni fo, akar kaba gumazibagh amima me Godin saghon ghuavira ikia ghua bar an saghuiamin iti.

¹⁷ Gumazir kabanang uan akar kamin gumazibar sure gami. Ezi men akar kam, mati duam, a gumazimin namnam ikia an isiava anepava a gasighasisi. Men tongin ikia akar kabav geir gumazimning, Himeneus ko Filetus. ¹⁸ Aning guizin akamin tuavim ataki, egha kamaghin migei, “E aremegh ua dikavigha gifa, kamaghin e gin ua dikavighan kogham.” Ezi me akar kamin gumazamizir mabar nighnizir gavgaviba dagh asighasisi.

¹⁹ Ezi God mati gumazim

2:10: 2 Ko 1:6, Ef 3:13, Kl 1:24 **2:11:** Ro 6:5, 6:8, 2 Ko 4:10-11, 1 Ti 1:15 **2:12:** Mt 10:33, Lu 12:9, Ro 8:17, 1 Pi 4:13 **2:13:** Nam 23:19, Ro 3:3-4, Ta 1:2 **2:14:** 1 Ti 1:4, 5:21, 6:4, Ta 3:9 **2:15:** 1 Ti 4:6, Ta 2:7-8 **2:16:** 1 Ti 4:7, 6:20, Ta 1:14
2:17: 1 Ti 1:20 **2:19:** Nam 16:5, 16:26, Ais 52:11, Nah 1:7, Jo 10:14, 10:27, Ro 8:35, 1 Ko 8:3, 1 Jo 2:19

dipenimîn ingari moghin, a uan siosin ingarasa egha dipenir akîrîr gavgaviba akunizi da tugha ikia gavgafi. Egha dipenir akîrîr kabar a kamaghin osiri, "Ekiam bar uan gumazamizibagh fo." Egha ua kamaghin osiri, "Gumazamizir Ekiamin ziam itiba, me bar arazir kuraba akîrîr ragh a dagh asaragh."

²⁰ E fo, dipenir ekiar mamîn averiam, itarir maba iti, me silva ko golin a dar ingari, egha maba me tememîn dar ingari, egha maba me nguazimîn dar ingari. Maba, ingangarir aghuim bagha dar ingari, egha maba, me ingangarir kiniba bagha dar ingari. ²¹ Kamaghin amizi, gumazitam uan arazir kuraba ateghiva, egh Godin damazim zuegham, a itarir me ingangarir aghuim bagha amizimîn min otogham. A God baghavira itir gumazimîn ikiam, egh guizbangira uan Ekiamin akurvagham. Egh a ingangarir aghuir guar aviribar amusi ikiam.

²² Kamaghin amizi, ni ifongiar kurar gumazir igiabar navibar otiviba ni akîrîr ragh dagh asaragh. Egh ni, arazir aghuiba, ko nighnizir gavgavim, ko igharazir darazir ifongezir arazim, ko navir amirizimîn arazim, arazir kabanang ni bar pamtem dar suiragh

dar gin mangi. Ni, gumazir Godin damazimîn zueziba, me Ekiamin ziam fer gumazamiziba, ni me ko ikiva arazir kabar amu. ²³ Marazi akar onganiba ko akar kiniba gamua uari adoghadosi. Ezi ni akar kabanang akîrîr ragh dagh asaragh. Ni fo, akar kaba da gumazibagh amima me akaba uari adosi. ²⁴ Godin ingangarir gumazim igharaz darasi ko uari adogham koghama. Puvati, a bar men asughasugh deravira me damuam. Egh men tisan aghuimîn ikiam. Eghti me an akaba batoghti, an aghumra ikiam. ²⁵ Egh a gumazir akaba batoziba men asughasugh me akîrvaghsi mangvira ikiam. Egh a kamaghin damuti, God men akuraghti me ti uan navibagh iraghiva, egh guizin akam gifogham. ²⁶ Satan fomira me gifara me gamizi me an azuazimîn aven ikia egha an ifongiamîn gin zui. Egh me guizin akam gifogh, men nighnizir aghuariba uamategham, egh Satanin azuazim ategh ua firighregham.

3

Dughiar Abuananaba, gumaziba arazir kurabar amuam

¹ Ezi ni bizir kam gifogh, Dughiar Abuananaba, osimtîzir bar kuraba otivam.

² Gumaziba vaghvagh uari baghivira nighnigham, egh me dagiaba baghiva bar kuvigham. Egh me uari uan ziaba fiva, egh igharaz darazir gan suam me pura biziba, egh igharaz darazir ziaba gasighasighiva, egh me uan ameboghfeziabar akaba baraghan kogham. Egh gumazamizir arazir aghuibar me gamiba, me me minabaghan kogham. Me Godin aghuagham. ³ Egh me namakabagh ifongezir arazim gifogham kogham. Egh igharaz darasi ko uarir atariva, egh me adariba givan tuaviba puvatigham. Me akar kurabav kimiva igharaz darazi girakirangin me mikimam. Egh me uan navir ghurimin araziba dikabiniva avegham, egh pura gumazibav soghiva me gasighasigham. Egh me arazir aghuibar apanimin ikiam. ⁴ Egh me uan namakaba paz me damuam. Egh me deraghvira nighnighan kogh, egh atamra uan nighnizir kurabar gin mangam. Egh me uarira uarigh nighnigh suam, erara gumazir ekiaba, e bar pin iti. Egh me uan nivafizir agorogebat gin mangisi, egh God gifueghan kogham. ⁵ Egh me pura ifar mikim suam, me Godin gin zui. Egha guizbangira me Godin gavgavim akirim

ragha a gasara. Ni gumazir kamaghin amibar saghon iki. ⁶ Ezi men marazi tuaviba buria dipenibar aven ghua amizir nighnizir aghuiba puvatizibar me apezepera, egh kalabuziabar min me gamima me men apengan iti. Amizir onganir kaba me arazir kurar avirim gami, egha dar osimtiziba me taragha uaghiri. Ezi men naviba me gaghuvakirima me arazir kurar mingariba puvatizibar amuasa ifonge. ⁷ Egha amizir kaba me sure damuasa bar ifonge, egha me guizin akam gifoghan kogham. ⁸ Fomira Janes ko Jambres aning Mosesin apanimin iti moghin, gumazir kaba guizin akamin apanim gami. Ezi men nighniziba deragha ingarir puvatizima me nighnizir gavgavim Godin itir puvati.* ⁹ Eghti men arazir kam bar ekevegham kogham. Gumaziba bar men arazir kabar ganigh fogh suam, da bar ikuvigha onгани, mati gumaziba fomira Janes ko Jambres aningin arazibar gara ghaze, da bar ikuvigha onгани.

Timoti mighivira Godin akamin suiragh

¹⁰ Ezi ni na ko ikiava, egha nan arazir ki manmaghin gumazamizibar sure gamim,

3:3: Ta 2:3, 2 Pi 3:3 **3:4:** Fl 3:19, 2 Pi 2:13, Ju 4, 19 **3:5:** Mt 7:15, 7:21, Ro 2:19-20, 2 Te 3:6, 1 Ti 5:8, 6:5, Ta 1:16 **3:6:** Mt 23:14, Ta 1:11 **3:8:** Kis 7:11, Ro 1:28, 2

Ko 13:5, 1 Ti 6:5, 2 Ti 2:25 * **3:8:** (3:8) Judaba kamaghin eghara ghaze, Janes ko Jambres, kar Mosesin dughiamin ikezir Isipin Atrivimin ganganir gumazimningin ziamning. Ni Kisim Bek 7:22 ko 9:11in gan. **3:10:** Fl 2:22, 1 Ti 4:6

ni a gifo. Ni nan dabirabir arazim ni a gifo, egha uaghan nan arazibar mingarim sara. Ni fo, ki nighnizir gavgavim Godin iti, egha zurara uan navim gavgavim a ganiga ingangarim gami. Egha ki igharaz darazigh ifuegha, egha tugha gavgavigha osimtiziba ateri. ¹¹ Ni arazir kurar gumamaziziba na gamiziba, ni dagh fo, egha uaghan mizazir ki Antiok ko Aikoniam ko Listran ikia iniziba sara. Ezi ni fo, me nguibar ekar kabar arazir bar kurabar na gami. Ezi Ekiam osimtizir kabar aven nan akurazima ki deravira iti. ¹² Bar guizbangira, gumazir Kraiss Iesus ko iki Godin arazibar gin mangasa ifongeziba, me bar, gumaziba pazi me damuam. ¹³ Eghti gumazir kuraba ko ifavarir gumaziba, gumamazizibagh ifar mangvira iki. Eghti Satan uaghan me gifaram, eghti men araziba bar kuvigham.

¹⁴ Ezi nirara, ni mighivira guizin akar kamin suiragh, akar ni a inigha nighnizir gavgavim an itim. Guizbangira, ni bar deravira e gifo, e gumamazizir akar kamin nin sure gamiziba. ¹⁵ Egha ni fo, dughiar ni aghirimira itim, ni faragha Godin Akinafaribar fofozim ini. Akinafarir kaba da nighnizir aghuiba ni ganidima, ni nighnizir gavgavim Kraiss Iesusin ikiva,

ni Godin Akurvazim iniam. ¹⁶ E fo, Godin Duam uabi, Godin Akinafarimin aven itir akaba dagh amizi da otifi. Ezi akar kam a bar bizir aghuim, a guizin akamin en sure gamuava, egha gumamazizir nighniziba derazir puvatizibar akirava, egha en daroriba akirava, egha arazir Godin damazimin derazibar en sure gami. ¹⁷ Kamaghin, akar kaba e Godin gumamaziziba, da e gamima e arazir aghuiba bar da inigha ingangarir aghuibar amuasava ami.

4

Timoti Godin akam akunsi bar gavgafigh

¹ Kraiss Iesus uamategh izi atrivimin ikiamin dughiam, a en araziba kotiamin da tuisigham, gumaziba ko amizir ikiavira itiba ko ariaghreziba uakan. Kamaghin ki Godin damazim ko Kraiss Iesusin damazimin mighighavira kamaghin ni migia ghaze, ² ni Godin akam akunsi bar gavgafigh. Gumaziba akam baraghasa ifonge, o a baraghan aghua, ni zurara Kraissin akam akunsi pamtem ingar. Egh ni men navibagh inivsi akar gavgavibar me mikim, egh me uan arazir kuraba akirsi me mikimiva, egh me Godin arazibar gin mangisi me mikim. Egh ni asughvira me damuva egh deravira

3:11: Sng 34:19, Ap 13:14-52, 14:1-20, 2 Ko 1:10 **3:12:** Mt 16:24, Jo 15:20, 17:14, Ap 14:22, 1 Te 3:3 **3:13:** 2 Te 2:11, 1 Ti 4:1, 2 Ti 2:16 **3:14:** 1 Ti 1:13, 1 Ti 2:2
3:15: Jo 5:39, 1 Pi 1:20-21 **3:16:** Ro 15:4, 2 Ti 2:21, 2 Pi 1:20-21 **3:17:** 1 Ti 6:11, 2 Ti 2:21 **4:1:** Ap 10:42, Ro 14:9-10, 1 Ti 5:21, 6:13 **4:2:** Ap 20:20, 20:31, 1 Ti 4:13, 5:20, Ta 1:13, 2:15

God ifongezir arazibar men sure damu. ³ E fo, dughiam izitima, gumazamiziba ua guizin akam baraghsi ifueghan kogham. Men kuariba akar igharaziba baraghsi bar ikuvigham. Egh me uari bagh tisan aviriba inighti, me akar me oraghasa ifongezibar men sure damuam. ⁴ Kamaghin me guizin akam akirim ragh a gasaragham. Egh me pura eghaghanir kinir igharaziba baragham. ⁵ Eghti ni uabi, ni zurara deravira nighnigh ikiva osimtiziba ko mizaziba ater. Egh akar aghuim akurir ingangarim damu. God gumaziba ko amizibar akurvaghamin ingangarim ni ganingi. Kamaghin ni ingangarir kam deraviram a damu.

Pol ovengamin dughiam roghira ize

⁶ Ezi ki uabi, nan ovevemın dughiam roghira ize. Eghti nan ghuzim mati wainın dipar me God ganıdimın min, abuan irasava ami. Nan dughiar ki mangamim a roghira izegha gifa. ⁷ Ki pamtem ingara akar aghuim deraviram anakuri, mati ivemarir gumazim pamtem ivemari. Egha ingangarir God na ganingizim ki anegifa, mati ivemarir gumazim uan ivemarim anegifa. Egha ki

nighnızir gavgavir Godın itim, ki pamtem an suiragha mamaghira iti. ⁸ Ezima izevir aghuim a na mizuai iti, mati ivemarir gumazim an izevir aghuim a mizuai. Ezi izevir aghuir kam a kamakin, God na mikim suam, ni nan damazimın dera. Ekiam arazir aghuimra gin mangıva gumaziba ko amiziba kotiamın aven men araziba tuisigham. Egh Dughiar Kraıs Otoghamim, a izevir aghuir kam na daningam. Egh a narara daningan kogham. Puvati. A izevir aghuir kam isi, gumazamizir a mizua a uamategh izamin dughiam gifongeziba, a bar me daningam.

Timoti zuamira Pol bagh izi

⁹ Ni damu, zuamira na bagh izi. ¹⁰ Ni oragh! Demas, a nguazir kamın biziba bagha bar ifuegha, kamaghin a na ategha gifa, egha a Tesalonikan nguibamın ghu. Ezi Kresens Galesian Provinsın ghu, ezi Taitus Dalmesian Distrighın ghu. ¹¹ Luk uabira na ko iti. Kamaghin amizima ni Mak batoghıva a inighıva a ko izi. A gumazir aghuir ingangaribar nan akurvazim. ¹² Ni fo, ki Tikikus amadazıma an Efesesin nguibamın ghu. ¹³ Ni izisi, nan azenan azuir korotiar ruarim inigh izi.

4:3: 1 Ti 1:10, 4:1, 2 Ti 1:13, 3:1, 3:6 **4:4:** 1 Ti 1:4, 4:7, Ta 1:14 **4:5:** Ap 21:8, Ef 4:11, 2 Ti 1:8, 2:3 **4:6:** Fl 1:23, 2:17, 2 Pi 1:14 **4:7:** 1 Ko 9:24-25, Fl 3:14, 1 Ti 6:12, Hi 12:1 **4:8:** 1 Ko 9:24-25, 2 Ti 1:12, Je 1:12, 1 Pi 5:4, MAA 2:10 **4:9:** 2 Ti 1:4
4:10: 2 Ko 8:23, Ga 2:3, Kl 4:14, Fm 24, Ta 1:4, 1 Jo 2:15 **4:11:** Ap 12:12, 12:25, 13:13, 15:37-39, Kl 4:10, 4:14, Fm 24 **4:12:** Ap 20:4, Ef 6:21-22, Kl 4:7-8 **4:13:** Ap 20:6

Ki Troasin nguibamin ikia Karpusin dipenimin anetaki. Egh akinafarir righiziba sara inigh. Bar bizir ekiam, ni akinafarir me asizir inibar ingariziba da inigh izi.

¹⁴ Aleksander, gumazir ainin bizibar ingarim, a bar paza na gami. Ekiam gin an arazir kurar an amizir kam ikaragham. ¹⁵ Eghti ni uaghan gumazir kam bagh gan. A bar guizbangira en akabar apanim gami.

¹⁶ Ki faragha Kotin tugh a akaba ikarvazima gumazitam na ko tugh a nan akamin akurazir puvati. Gumaziba bar na ataki. Ki God ko mikimtima, a men arazir kurar kam ginighnighan kogham. ¹⁷ Ezi Ekiam uabi nan boroghin ikia gavgavim na ganidi. Kamaghin amizima ki akar aghuim bar anekurima, Kantrin Igharazibar Gumaziba, me bar a barasi. Ezi ki ovengasava amima God nan akura, mati a laionin akamin ua na ini. ¹⁸ Ezi Ekiam me na damuamin arazir kuraba, a nan akuragham. Egh a deravira na damuva nan aku uan Nguibar a ikiava atrivimin itimin mangam. Eghti e an ziam fi mamaghira ikiam. Bar guizbangira.

¹⁹ Ni nan akam isi, Prisila ko Akwila, ko Onesiforusin amuiroghboribar aning suam, Afeziam ia ko iki. ²⁰ Erastus Korinin nguibamin

ikiavira iti. Ezi Trofimus areima ki anetaghizima a Miletusin nguibamin iti. ²¹ Ni damu, zuamira na bagh izi. Ni suighsuightima, amozim ko aminir orangtizimin dughiam otogham.

Yubulus ko Pudens ko Linus ko Klodia ko Romin nguibamin itir Kraisin adarasi, me akam amaga ghaze, Afeziam ni ko iki.

²² Ekiam nin duam ko iki. Egh an apangkuvim bar moghira ia ko iki.

4:14: Sng 28:4, 62:12, Snd 24:12, Ap 19:33, Ro 2:6, 1 Ti 1:20, MAA 18:6
4:16: Ap 7:60, 2 Ti 1:15
4:17: Sng 22:21, Dan 6:22, Ap 23:11, 27:23, 2 Pi 2:9
4:18: Sng 121:7, Ro 11:36, Ga 1:5, Hi 13:21
4:19: Ap 18:2, 2 Ti 1:16-17
4:20: Ap 19:22, 20:4, 21:29, Ro 16:23

Pol Taitus bagha Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Taitas a Judan gumazim puvati. Ezi a Kraisin gin ghua, Polin akuragha an Aposelin ingangarim gami. Ezi Pol ti, Taitas Kritin arighatizimin siosin ingangaribar ganasa, an aneti.

Akinafarir kamın faragha zuir akam kamaghın miği, Kritin araziba derazir puvati. Kamaghın amizi, gumazim siosin gumazir dapanımın otivisi, a bar arazir aghuıbar gin mangi. Egha Pol gin gumazamizir okoroaba vaghvagh men sure damuasa Taitas miği. Kar gumazir ghuriba ko amizir ghuriba, ko gumazir igiaba ko ingangarir gumazir kıniba.

Ezi akinafarımın akar aboananaba kamaghın miği, Taitas gumazamizibar sure damuti, me navir vamiran ikıva, egh arazir aghuıbar ıgharazıbar amu. Eghti me akam adarıba ko akaba uariv misoghan kogham.

Taitus Kritin arighatizimin damuamin ingangarim

(Sapta 1-3)

¹ Ki Pol, ki Godın ingangarir gumazim, egha Kraıs İesusın aposel. Ki, God ua bagha misevezir gumazir nıghnızir gavgavir an itıba, gavgavim me danıngasa, God na amada. Egh men akuraghti me guızın akam gıfogh egh Godın arazim gin mangam.

² Ki me damuti, me nıghnızir gavgavim Godın ikıva, egh God me danıngamin zurara itir ikirimirir aghuarım mızuamam. Fomıra fomıra nguazir kam otozir puvatızir dughıam, an akar dikirimizim e ganıgha gıvagha ghaze, a ikirimirir kam e danıngam. A Godın ifarir puvatızim.

³ Egha a uabi inabazir dughıamin an mıgırıgıam bar azenım giri. God en Akurvazir Gumazım, a uabi na amısevegħa akar gavgavım na ganıga egha kamaghın uan akam akurir ingangarım na ganıngi.

⁴ Taitus, ki ni bagħa akinafarir kam osiri. Ni na ko nıghnızir gavgavir vamıra itı, kamaghın ni guızbangıra nan otarımın mın itı. Ki kamaghın Afezıamin azai, Afeziar Ekıam God ko Kraıs İesus, en Akurvazir Gumazımın apangkuvım ko navir amirizim ni ko iki.

Taitus, ni Godın ingangarir gumazir aruaba amısefegħ

⁵ Ki kamaghın nıghnisi, ni uan ingangarir otevir ni amua gıvazir puvatızıba a gıvagh, egh ki ni mıkememizir mogħın ni vaghvagh nguıbar

ekiabar siosbar gumazir dapaniba amisiv. Egha kamagh sua, Kritin arighatizimin ni ataki. ⁶ Siosin gumazir dapaniba, me gumazamizibar damazibar deraghavira ikiam. Egh me amuir vabara iki. Egh men boriba nighnizir gavgavim Kraisin iki, egh gumazamizibar damazimin arazir kurabar amu mangvira ikian markiam. Egh uan afeziaba ko amebabar akaba munasan kogham. ⁷ E fo, Kraisin adarazir garir gumazir dapanim, a Godin ingangaribar garir gumazim. Kamaghin amizi a deraghvira daru, a gumazamizibar damazimin deraghvira iki, a kamaghin nighnighan marki suam, a ziar ekiam inisi me gativagh men ganam. Egh a zuamram aningaghan marki. Egh dipar onganir aviribar aman marki. Egh a tintinibar gumazibav soghan marki, egh a ua baghvira dagiar aviriba inisi, nighnighan marki. ⁸ A uan dipenimin izir gumazamiziba deraghvira men gan. Egh arazir aghuiba bar dagh ifongegh, egh navir ghurimin araziba dikabiragh. An arazir aghuibar amuva, Godin damazimin zuezir arazibara gin tigh. Egh a uan ikirimirim deraviram an gan. ⁹ Egh a gumazamizibar sure damuti, me nighnizir gavgavim guizin akabar ikiti, da men naviba fiti, me guizin akar kabar gin mangi. Egh

a uaghan gumazir guizin akaba batoziba, pamtemin me mikimtima, me suam, a guizbangira migei. A kamaghin damusi, a guizin akar e an sure gamizim, an an suiragh gavgafigh.

Kritin arighatizimin gumazir aviriba ikia gumazir maba nighnizir gavgavibagh asighisisi

¹⁰ E fo, Kritin arighatizimin itir darasi, gumazir akar aghuiba munasir aviriba iti. Me pura akar aviribav gia, gumazibar nighnizibagh ifari. Gumazir kaba men aviriba, me Judaba, me gumazibar mikarzir mogomebar iniba aghorasa gavgafi. Kamaghin amizi ni Godin ingangarir gumazir aruaba amisefegh. ¹¹ Gumazir kurar kaba arazir kuram damuva gumazamizibar biziba ko men dagiaba uari bagh da iniasa. Kamaghin amizi, me arazir e damuan koghamibar men sure gami. Egha arazir kamin me gumazamizir mabar men adarasi sara, men nighnizir gavgavibagh asighasisi. Kamaghin amizi ni me mikemeghti me akar katam mikiman marki. ¹² Fomira, Kritin gumazir fofozir mam, anarira kamaghin mikeme, "Kritin gumaziba, me zurara ifarir gumaziba, me gumazir bar kuraba. Me puv damasavira nighnigha ikiava, bar ingangaribar amira. Me mati

asizir atiaba.”¹³⁻¹⁴ Akar kam guizbangira. Kamaghin amizi, me nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh uaghan Judabar eghaghanir aviriba baraghan koghiva, egh guizin akamin munasir gumazibar migeir akar gavgaviba, da baraghan koghsi, kamaghin ni men araziba akirsi, akar bar gavgavimra me mikim.¹⁵ Gumazamizir Godin damazimin zueziba, me ghaze, dagheba ko biziba bar uaghan zuegham, eghti me da iniam. Egh gumazamiziba Godin damazimin zuezir puvatizir arazibar gin tigh, egh me nighnizir gavgavim Iesusin ikian koghti, bizitam zueghan kogham. Men nighniziba ko naviba Godin damazimin bar zuezir puvati, egha uan araziba deravira da tuisigha arazir aghuibar gin mangan aghua.¹⁶ Men akaba kamaghin migia ghaze, “Ki God gifo.” Ezi men araziba men akakagha ghaze, me akirim ragha God gasaragha gifa. God bar me gifongezir puvati. Me Godin akaba munasir gumaziba, egha me bar arazir aghuitam damighan kogham.

2

Gumazir ghuriba bar deravira arazir God ifongezibar gin mangi

¹ Ezi no, ni gumazamizibar sure damu suam, me arazir guizin akaba ko zuiba bar

dar amu.² Egh ni gumazir ghuribar sure damu suam, me dipar onganir aviribar ami onganan marki. Egh me arazir aghuibar amuti, igharaz darazi me mikim suam, me bar dera. Eghti me navir ghurimin araziba dikabin. Me Godin guizin akam deraviram a gifogh, egh arazir bar igharaz darazigh ifongezim damu, egh tugh gavgavigh osimtiziba bar a da ateram.

³ Egh ni uaghan amizir ghuribar sure damu suam, me God ifongezir arazimin daru. Me akar kurabar igharaz darazi girakirangin me mikiman marki. Me dipar onganir aviriba amiti da me ikirarighan kogham. Me igharaz darasi arazir aghuibar amusi, men sure damu.⁴ Kamaghin me amizir igiaba kamaghin me mikimiva tuavir uan paba ko boribagh ifongezir arazim men akakagh.⁵ Eghti amizir igiaba uan navir ghurimin araziba dikabin, egh me Godin damazimin bar zuegh ikiam. Egh me arazir bar deravira uan dipenibar ganamim gifogham. Egh igharaz darazir akurvaghamin arazim damu. Egh vaghvagh uan pabar apengan iki. Igharaz darazi akar kurabar Godin akamin mikiman koghsi, amizir ghuriba amizir igiabar sure damuti, me navir ghurimin

1:15: Mt 15:11, Lu 11:39-41, Ro 14:14, 14:20, 14:23, 1 Ko 6:12 **1:16:** Ro 1:28, 2 Ti 3:5, 3:8, 1 Jo 1:6, 2:4, Ju 4 **2:1:** 1 Ti 1:10, 6:3, 2 Ti 1:13, Ta 1:9 **2:3:** 1 Ti 3:11, 2 Ti 2:9-10, 1 Pi 3:3-4 **2:5:** Ef 5:22, Kl 3:18, 1 Ti 2:11, 6:1, 1 Pi 3:1, 3:5

araziba dikabin.

Taitus arazir aghuibar amuti, gumazir igiaba an gin mangam

⁶ Kamaghira ni uaghan gumazir igiabav kim, men naviba fiti, me uan navir ghurimin araziba dikabinam.

⁷ Arazir tizir ni amiba, ni uabi ni arazir aghuibara damu, eghti gumazir igiaba nin arazibar gan dar gin tigham. Egh nin ingangarir ni gumazamizibar sure gamim, ni me gifaran marki, egh ni dibovir akabav mikim ifaghatan marki. Ni zurara guizin akabagh nighnigh deraviram akam kun. ⁸ En apaniba akar kuratamin e damighan koghiva, me uan nighnzir kuramin aghumsighsi, kamaghin ni bar deraviram akabav kintima, gumaziba akar ikuvtizitam an apighan kogham.

Ingangarir gumaziba me men garir gumazir ekiabar akaba deravira dar gin mangi

⁹ Ni kamaghin ingangarir gumazamizibar sure damu suam, me men garir gumaziba bar men apengan iki, egh me ingangarir aghuir men garir gumaziba ifueghamibar amu. Egh me akar kurabar men garir gumaziba ikarvaghan marki.

¹⁰ Egh me men garir gumazibar biziba okiman marki. Bizir me bar moghira amiba,

men garir gumaziba dar ganiva egh me akar e kurir kamın ziam fam. A God en Akurvazir Gumazimin akam. Me akar kamın ziam fisi, ingangarir gumaziba bar deravira men garir gumazibar akabar gin mangiva arazir aghuimra men akagh.

E Godin arazimin gin tigh egh Kraisin Dughiam mizuamam

¹¹ E fo, Godin apangkuvim azenim girigha givazi, gumazamiziba bar an gari. God uan apangkuvir kamın en akurvasi. ¹² God uan apangkuvir kamın en sure gamua ghaze, e God aghuazir araziba ataghraghiva egh nguazir kamın arazir ifongeziba ataghragham. Egh uaghan navir ghurimin araziba dikabiniva egh arazir God ifongezir aghuibar amuasa, en sure gami. Guizbangira e nguazir kamın gumazamizibar tongin iti, ezi God uan apangkuvimin tuavimin a ifongezir arazibar gin mangasa, en sure gami. ¹³ Dughiar e nguazir kamın itim, e bizir e damightima e bar akueghamim bagha mizuai. A kamakin, e Kraisin Iesusin angazangarim ko gavgavir ekiam sara izamin dughiam bagha mizuai. An en Godin Gavgavim ko en Akurvazir Gumazim. ¹⁴ Kraisin kamaghin ifonge, a uam e iniva egh a en arazir kuraba

2:7: Ef 6:24, 1 Ti 4:12, 1 Pi 5:3 **2:8:** 1 Ti 6:3, 2 Ti 3:14, 1 Pi 2:12, 2:15 **2:9:** 1 Ti 6:1-2 **2:10:** Mt 5:16, Fl 2:15, Ta 1:3 **2:11:** Jo 1:9, Ro 5:15, 1 Pi 5:12 **2:12:** Ro 6:19, Ef 1:4, Kl 1:22, 1 Te 4:7, 1 Jo 2:16 **2:13:** 1 Ko 1:7, Fl 3:20, Kl 3:4, Hi 9:28, 1 Jo 3:2 **2:14:** Kis 19:5, Lo 4:20, 7:6, 14:2, Sng 130:8, Ese 37:23, Ga 1:4, 1 Pi 2:9

adangasa. Eghti e bar zuegh an gumazamizibar min ikiam. Egh e arazir aghuibar amusi bar ifongegham. Bizir kam bagha, a uabi uan mikarzim anigha, areme.

¹⁵ Kamaghin akar kabara ni zurara gumazamizibar sure damu. Egh ni akar kabar gin mangisi men naviba fi. Egh akaba batoziba men arazir kuraba akirsi, me mikim. Akar kaba Godin gavgavim sara pamtem me mikim. Ni pura men ganti, me nin aghuagh ni iriaghriaghan marki.

3

E arazir aghuibar amuam

¹ Ni Godin gumazamizibav kim suam, me gavmanba ko atrivibar apengan iki, egh me men akabar gin mangi. Egh me zurara ingangarir aghuibar amusi vira iki.

² Egh me akar kuratamin gumazitamin girakirangin a mikiman marki. Me zurara nimira ikiva, arazir aghuimin gumazamizibar amu. Me guizin uari abirir arazim, gumazamiziba bar men akakagh.

³ Ni fo, e faragha uaghan nighnizir aghuiba puvatigha, egha e akaba batosi. Satan e gifarazima, e Godin tuavimin zuir puvati. Kamaghin ami, e nivafizir kam ifongezir arazibar gin tigha nguazir

kamin arazibar gara dar amuasa naviba dikafi. Egha dar ingangarir gumazir kinibar min iti. E nighnizir kuraba ko arazir kurabar igharaz darazigh amuava igharaz darazir biziba bagha naviba isiava arui. Gumaziba en apanim gamima, e uaghan men apanibagh ami. ⁴ Ezi God, en Akurvazir Gumazim, a bar e gifonge, egha en apangkuvigha arazir aghuimin e gami. Ezi dughiar an arazir kam azenim girizi, ⁵ an en akura. An en arazir aghuir e uari amizibagh nighnizir puvati, egha en akura. Puvati. An apangkuvimra, an en akura. An e rue, ezi tuavir kamin a en akura. Dughiar kamin a uan Duam e ganingizi, ezi an Duam e gamizi, e an borir bar igiabar min otifi. ⁶ Krais Iesus, a Gumazir en Akurvazim, an ingangarimin God uan Duamin gavgavir aviriba bar e ginge. ⁷ God kamaghin ifonge, Krais en apangkuvigha e gamima e Godin damazimin gumazamizir aghuibar otifi. E an boribagh ava, egh gin bizir aghuir an e bagha inabaziba iniam. Kamaghin e ikirimirir aghuir an e bagha inabazim mizuai iti. ⁸ E nighnizir gavgavim akar kamin ikiam. Ki kamaghin ifonge, nighnizir gavgavim Godin itir darazi, me arazir aghuibar amu

2:15: 1 Ti 4:12, 2 Ti 4:2 **3:1:** Ro 13:1-7, Kl 1:10, Hi 13:21, 1 Pi 2:13-14 **3:2:** Ef 4:2, 4:31, Fl 4:5, Kl 3:12, 2 Ti 2:24-25 **3:3:** 1 Ko 6:11, Ef 2:1-2, 5:8, Kl 1:21, 1 Pi 4:3
3:4: 1 Ti 2:3, Ta 1:3, 2:11 **3:5:** Jo 3:3-5, Ro 11:6, Ef 5:26, 2 Ti 1:9, 1 Pi 3:21 **3:6:** Jol 2:28, Ap 2:17-18, 2:33, Ro 5:5 **3:7:** Ro 3:24, 8:23-24, Ta 2:16, Ta 2:11 **3:8:** 1 Ti 1:14-15, Ta 2:14

gavgavigh mamaghira ikiam. Kamaghin ni pamtemin bizir kabav kimasa ki ifonge. Bizir kaba da bar deragha gumazamiziba bar men akurvasi.

⁹ Egh ni, gumazir Moses Osirizir Arazibar migirigiaba bagha uari adoziba, ni da baraghan marki. Gumazir onganir adariba ko adoghadoziba bagha bar ifongeziba, ko uan ovavibar ziaba bagha uari adoziba, ni bar dagh itagh. E fo, akar kaba arazir aghuibar gin mangisi bar en akuraghan kogham.

¹⁰ Gumazitam, a Kraisin adarazir navir vamiran itir arazim, a bibizir arazim damuti, eghti ni an nighnizim akirsi migirigiatamin a mikim. Ni faragh an mikimti an oraghan koghti, ni gin uam an mikimti an uam oraghan koghti, ni bar anetakigh.

¹¹ Ni fo, gumazir kamaghin amim, an nighnizim ikuvizi a pazava amir gumazim, egha an arazir kurabagh ami. Ezi an arazir kurabara, akam a gasa ghaze, ni bar ikufi.

Taitus izi Polin ganigh

¹² Ki aminir gavgavim ko orangtuzimin dughiamin Nikopolisin nguibar ekiamin ikiasa. Kamaghin amizi, ki Artemas o Tikikus amadaghtima aningin tav, ni bagh izitima, ni na bagh Nikopolisin nguibar ekiamin

izisi bar gavgafigh. ¹³ Ni Senas, a gavman osirizir arazibar fofozir gumazim, ko Apolos deraviram aningin gan. Ni aninginigh daruamin bizibar, aningin akurvagh. Eghti aning tuavimin daruamin dughiamin bizitamın oteveghan kogham. ¹⁴ Ki kamaghin ifonge, en gumazamiziba biziba bar puvatizibar akurvagh, egh me pura uan ikirimirim ko dughiaaba makunan marki. Kamaghin amizima, me gumazamizir igharazibar akurvaghamin arazimin fofozim inighiva an suiragh gavgafigh.

¹⁵ Gumazamizir na ko itiba, me ni bagha akam amaga ghaze, Afeziam ni ko iki. Ezi ni, nighnizir gavgavim Iesusin ikia e gifongezir darazi, ni kamaghin me mikim suam, Afeziam ia ko iki. Godin apangkuvim bar ia ko iki.

3:9: 1 Ti 1:4, 2 Ti 2:14-16, 2:23, Ta 1:14
3:10: Mt 18:15-17, 2 Ko 13:2, 2 Te 3:6, 3:14, 2 Ti 3:5, 2 Jo 10
3:11: Ap 13:46, 1 Ti 6:3-5
3:12: Ap 20:4, Ef 6:21-22, Kl 4:7-8, 2 Ti 4:12
3:13: Ap 18:24, 1 Ko 3:5-6, 16:12
3:14: Mt 7:19, Ro 15:28, Ef 4:28, Fl 1:11, Kl 1:10, Ta 2:14

Pol Filemon bagha Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Filemon, a gumazir aruar mam. Egha a Kolosin nguibamin Kraisin adarazir mav. An ingangarir gumazir kinir mam, an ziam Onesimus, a uan gumazir aruam ategha, ara ghua nguibar igharazimin iti. Egha nguibar kamin Onesimus Pol batogha a Kraisin gin zuir gumazimin oto.

Ezi dughiar kamin Pol kalabusin ikia, egh mangi Filemonin ganan ibura. Egha akinafarir kam osirigha Onesimus ganiga Onesimus amadazi, a ua uan gumazir aruam bagha ghu. Pol akinafarir kam kamaghin Filemonin mikeme, a uan ingangarir gumazir kinimin ataran marki. A ghaze, datirighin ingangarir gumazir kam a Kraisin gin zuir gumazimin oto. Filemon uan aveghbuamin min uam a inigh.

Filemonin ingangarir gumazir kinim ara ghugha gin navim girazima, Pol anemadazima a ua Filemon bagha ghu

¹ Ki Pol, ki Krai Iesus bangin kalabusin iti, egha ki e uan aveghbuam Timoti ko,

ga akinafarir kam ni Filemon bagha an osiri.

Ni en namakar aghuimra, egha e ko ingangarir vamiram ami. ² Ga uaghan, e uan amizim Apia ko Arkipus, e ko Godin ingangarimin midorozir gumazir mam, ga aning bagha osiri. Ga uaghan, nin dipenimin uari akuvir gumazamizir Kraisin adarasi, ga me bagha uaghan osiri. ³ E God ko migia ghaze, God en Afeziam ko Ekiam Krai Iesusin apangkuvim ko navir amirizim ia ko iki.

Filemonin arazir aghuim Pol gamima a bar akonge

⁴ Ki uan God ko migiava, egha ni ginighnigha zurara ni bagha God minabi. ⁵ Me zurara kamaghin na migei, ki orasi, ni bar Godin gumazamizibagh ifonge, egha ni nighnizir gavgavim Ekiam Iesusin iti. Kamaghin amizi, ki ni bagha God minabi. ⁶ E ni ko, e uari inigha ikia, nighnizir gavgavim Kraisin iti. Egha ki God ko migia ghaze, an e nighnizir gavgavibar amuti da fofozir aghuim damuti an ekeveg-ham. Eghti e fogham, e Krai ko poroghav ikia egha bizir aghuiba an agharimin da isi. Egh e deravira vaghvagh dagh fogham. ⁷ Nan namakar aghuim, ni igharaz darazigh ifonge, ezi arazir kam Godin gumazamizibar naviba fema me bar akonge. Ezi bizir kam na gamima ki bar akonge, egha nan navim gavgavim a ganidi.

Pol ghaze, Filemon ua Onesimus inightima a guizbangiram an aveghbuamra iki

⁸⁻⁹ Ezi bizir ki ifongezir mam iti, ni a damigh. Ki Kraisin ziamin ni mikemeghtima ni a damuamin gavgavim iti. Ezi kamaghin ki nin arazir aghuibagh fo, ni Kraisin adarazigh ifongezir arazim gifo, eghti ki akar gavgavim ni danigan kogham. Ezi igharaz darazigh ifongezir arazim ga isa uaningin suira, kamaghin amizima ki nimira ni mikimasa. Ki Pol, ki Krais Iesusin abuir gumazim, egha datirighin ki a bangin kalabusin iti. ¹⁰ Ki kamagh sua nin azangsis, ni arazir aghuibar nan otarim Onesimus damu. Ki kalabusin itir dughiamin, Onesimus na bagha ize, ezi ki an akurazima a nighnzir gavgavim Kraisin iti. Egha a guizbangira mati nan otarimin oto.* ¹¹ A fomira ingangarir aghuir tam gamima a nin akurazir pu. Egha datirighin ingangarir aghuim damuti a virara gan akuragham.†

¹² Ezi ki datirighin uam Onesimus ni bagha anemadi, nan navim uaghan a ko zui. ¹³ Dughiar kam ki Kraisin akar aghuim bangin kal-

abusin ikia, ghaze, Onesimus nin danganim inigh nan akurvaghti deragham. Ki kamagh sua, a na ko ikiasa ki bar ifonge. ¹⁴ Ezi ki ghaze, ni faragh bizir kam gifuegh mikimiva an amamangatighan koghtima, ki bizir kam damuan kogham. Kamaghin ami, Onesimus na ko ikiasa, ki a migeir puvati. Ezi bizir tizim ni a damuasa, ki mighighvira ni gakaghoran aghua. Ki nighnisi, ni arazir aghuim nan akurvaghsi na damu, kamaghin ni uan ifongiamin gin mangiva a damu.

¹⁵ Ezi guizbangira, Onesimus mong dughiar otevimin nin saghon iti. Ezi e foghan kogham, ni ti uam a inighti, a ni ko iki mamaghira ikiasa, kamagh sua a dughiar otevimin saghuiam iti. ¹⁶ Ezi datirighin ni pura ingangarir gumazir kinimin a ginighnighan marki. Bar puvati. A pura nin ingangarir gumazir kinim, egha datirighin a bar nin aveghbuamra, ezi ni bar a gifuegham. Ki uabi an garima a Kraisin anav, ezi ki uan navim isava a ganingi. Kamaghin ki fo, ni bar a gifuegham. Ni an arazir a pura ingangarir gumazir kinim min ikiava amim

* **1:10:** (10) Gumazir aviriba ghaze, Onesimus a pura Filemonin ingangarir gumazir kinimin ike, egha a gin ara Pol bagha ghu. Egha a Pol ko itir dughiamin a Kraisin anavin oto. Egha dughiar kam in arazim a kamakin, ingangarir gumazir kinimin arimangigham, eghti gumazir ekiar men garim, a midorozir gumazibav mikemeghti, me ingangarir gumazir kam isi temer ighuvimin a gafugham, eghti an aremegham. † **1:11:** (11) Grighin akamin, ziam Onesimus, an akar kam ko magh ghu, "Ingangarir aghuim gami."

gifuegham. Egh Ekiamin aven ni aveghbuamin min an ganiva bar a gifuegham.

¹⁷ Kamaghin ni nan gara ghaze, ga uaning inigha Kraisin ingangarim gami, ezi ki ni migei, ni arazir ni na isi moghira, ni ua Onesimus inigh. ¹⁸ Ezi a bizir kurar manam ni gami, o a pura bizir tam ini, kamaghin nan ziam atighti ki dagh ikarvagh. ¹⁹ Ki Pol, ki uan dafarimin akar kam osiri. Egh ki uabi Onesimusin biziba ikarvagh. (Ni fo, ki uabi nin akurazima, ni navim gira, ezi kar ni ikarvaghamin bizim. Ezi ki bizir kam mikiman aghua.)

²⁰ Nan aveghbuam, ki kamaghin ifonge, ni Ekiamin ziamin arazir aghuir kam in nan akuragh. Ga Kraisin gumazimningin min iti. Kamaghin ni nan navim feghti ki bar akuegham!

²¹ Ki guizbangira fo, ni nan akamin gin mangam, egha ki ni bagha akinafarir kam osiri. Ki fo, arazir ni Onesimus damuamim, a ki damuasa ni mikemezir arazim bar a gafiragh.

²² Ezi ki akar mam ua iti. Nan nighnizir gavgavim kara, God ian azangsiziba baregham, egh na ateghtima ki ua ia bagh izegham. Eghti ni na bagh uan dipenimin danganitam akirighti, ki a dakuam.

Pol ko ingangarir vamiram amiba, me Filemon bagha akam amaga ghaze, Afeziam ni ko iki.

²³ Epafras ni bagha akam amaga ghaze, Afeziam ni ko iki. A uaghan kalabusin iti, egha ga virara Krai Iesus bangin kalabuziar gumazimning. ²⁴ Na ko ingarir darasi, Mak ko Aristarkus ko Demas ko Luk, me uaghan ghaze, Afeziam ni ko iki.

²⁵ En Ekiam Krai Iesusin apangkuvim vaghvagh ian duaba ko iki.

Akinafarir Hibrun Gumazamiziba bagha Zuim

Akar Faragha Zuim

Judabar marazi faragha uan naviba iragha Kraisin gin zui, egha datirighin uan nighnizir gavgavim ataghraghasava ami. Kamaghin, akinafarir kam gumazir mam me bagha an osiri. E fozir pu, tinaram an osiri, akinafarimin aven gumazim uan ziam diborozir puvati. Marazi ghaze, Pol, o Barnabas, or Apolos men tav ti an osiri. Gumazir maba me dikabira egha osimtiziba me ganidi. Akinafarir kam men nighnizir gavgaviba gavgavim dar aningasa, kamaghin amizi a ingan garir ekiar God Krai Iesus gamizim me mikimasa. Kraisra guizbangin Godin arazim en akakasi.

Ezi Akinafarir kam bizir ekiar pumuming ko mikezim migei. 1. Iesus a guizbangira Godin Otarim. Dughiar Iesus nguazimin itim, an osimtizir aviriba ko mizaziba inis. Ezi arazir kamin God Iesus gamizi a gumazamizibar akurvaghamin faragha zuir gumazim (2:10). Egha Iesus akam inigha izir gumazir fomira itiba ko enselba ko Moses gafira. 2. God uabi Iesus amisevezi a ofa gamir gumazimin iki mamaghira

ikam, egh a Judan Godin ofa gamir gumazibagh afira. 3. Iesus a Godin Nguibamin ofa gamir gumazir dapanir ekiamin iti, egha gumazir nighnizir gavgavir an itiba, a ua me iniam. Moses Osirizir Araziba dar gun migei, da pura Iesus amizir ingan garir ekiar kamin nedaziba. Akinafarir kam gumazamizibar nighnizir gavgavim, gavgavim dar aningasa. Kamaghin amizi, an Israelin gumazamizir fomira itibar nighnizir bar gavgavimin akaba iti (sapta 11). A ghaze, marki, osimtizir manam me bato, me uan nighnizir gavgavim suiraghvira iki mangiva ovengegh. Me Iesusin gan egh an arazibar gin mangi, egh me osimtiziba ko mizazir me isiba batogh.

Iesus, a enselbagh afira

(Sapta 1-2)

God e mikimasa uan akam isa uan Otarim ganingi

1 Fomira God dughiar aviriba ko tuavir aviribar uan akam isa an akam inigha izir gumazibagh aningizi, me en inazir afeziabav keme. 2 Ezi datirighin dughiar kam, kar dughiar abuananaba, God e mikimasa uan akam isa uan Otarim ganingi. God biziba bar da iniasava Otarir kam a misefe. Otarir kamin agharimin, God fomira overiam ko nguazimin ingari. 3 Ezi Otarir kamra Godin angazangarim en akagha

ghaze, God a bar dera. Egha uaghan a Godin mirara gari. An akam bar gavgafi, egha akar kamra a bar bizibagh amima, da gavgavighavira iti. Egha an arazir kuraba gin amadir ingangarim a givagha, egha gumazamizibagh amima me zuegha iti. Egha a gin Godin Nguibamin ghuavanaboghava Pin Tir Atrivir Ekiamin agharir guvimin boroghin apera.

Godin Otarim enselbagh afira

⁴ Afeziam ziam uan Otarim ganingi. Ezi ziar kam a bar dera, egha enselbar ziam gafira. Ezi kamaghin an Otarim gamizima a enselbar ekiamin oto, ezi me an apengan iti. ⁵ Egha God dughiatam uan enselin tam kamaghin a mikemezir puvati, "Ni nan Otarim, ezi datirighin ki nin Afeziam." O a enselin tamnin mikemezir puvati, "Ki an Afeziam, ezi a nan Otarim." Bar puvati. ⁶ Egha dughiar God ua uan Otarrir ivariam nguazir kamnin anemangasa egha uaghan ghaze,

"Godin enselba bar an apengan ikiva egh an ziam fam."

⁷ Egha God kamaghin enselbav keme, "A uan enselbagh amima da aminimin min otifi, egha uan ingangarir gumazibagh amima me avir mizariabar min otifi."

⁸ Egha Otarim bagha kamaghin migei,

"God, ni Atrivimin iki mamaghira iki!

Ni uan gumazamizibagh ativagha egha arazir aghuibar me gami.

⁹ Ni arazir aghuibagh ifonge, egha arazir kuraba bar dar aghua.

Ezi bizir kam bagha, nin God uabi, borem ni gingegha ni amisefe, mati gumazir ziar ekiam itim.

Ezi ni ko Godin Nguibamin itir darasi, nin ziar ekiam men ziaba bar dagh afira.

Ezi bizir kam ni gamima ni bar akonge.

Kamaghin nin bar akongezir arazim men bar akongezir arazim gafira."

¹⁰ Egha God uan Otarim kamaghin a migei,

"Ekiam, ni fomira nguazir kamnin ingari.

Egha ni uabi uan darifaribar overiam ko bizir pin itibar ingari.

¹¹ Bizir kaba bar givagham, eghti ni ikivira ikiam.

Overiam ko nguazim, aning bar kuvigham, mati inim ghurigha bar biaghire.

¹² Ni aning righam, mati gumazim atuim riki.

Ni aning damighti aning
igharagh otogham,
mati gumazim
korotiar ghuriba
suagharisi.

Ezi ni, kamaghira iti, ni
igharagha garir pu-
vati.

Nin dughiam givaghan
kogham.”

¹³ Fomira God kamaghin
uan Otarimra kamaghin a
mikeme, “Ni nan agharir
guvimin daperagh, eghti ki
nin apaniba isi nin apengan
dar atika.” Egha God dughia-
tamın akar katam enselin
tam mikemezir puvati. Bar
puvati.

¹⁴ Ezi guizbangira enselba
me duaba, egha me Godin in-
gangarim gami. Ezi God gu-
mazir a ua iniamibar akur-
vaghasa me amadima, me
arui.

2

*God en akurazir arazim, a
bizir bar ekiam*

¹ Godin Otarim ziar ekiam
isi, kamaghin amizi, akar e
oraghizir kamnagh, e bar
mighiviram an suiragham. E
ireghan koghsi, e akar kam
deraghvira an suiragh gav-
gavigh ikiam. ² Fomira God
en inazir afeziaba mikimasa,
uan akam isa enselbagh

aningsi, egha kamaghira tu-
avir kamın a kamaghin men
aka, akar kam a guizbangira.
Ezi gumazitam akar kamın
gin zuir puvatigha a batogha,
egha a izevir kuram ini. Egha
an izevir kuram, an arazir
kurar an amizibar mirara
a inis.* ³ Ezi datirighin,
God en akurazir arazim,
a bizir bar ekiam. Egh e
akirim ragh Godin akur-
vazir arazim gasaraghiva, e
manmaghin arazir kuramın
ivezim gitagham. E bar
puvatigham. Ekiam uabi
faragha en akurvaghasa
mikeme, ezi gumaziba an
akam baraki. Ezi me ka-
maghin migia en aka, akar
kamnagh a guizbangira.

⁴ Dughiar kamın, God mi-
rakelin igharagha gariba ko
digavir kuram gamir araz-
ibagh amua uan ifongiamın
gin ghua Godin Duamin bizir
aghuiba tuiragha gumaza-
miziba ganidi. Ezi arazir
kamın a kamaghin en aka,
an Otarimın akar kam a bar
guizbangira ghu.

*Iesus, a uabi en akur-
vaghamin gumazim*

⁵ E nguazir igiar God gin
damuti izamim ginighnigh,
egh fo, God nguazir igiar kam
gativasa, enselbav kemezir
puvati. Bar puvati. ⁶ Ezi

1:13: Sng 110:1, Mt 22:44, Mk 12:36, Lu 20:42 **1:14:** Sng 34:7, 91:11, Mt 18:10,

Ap 12:7, Ro 8:17, Je 2:5, 1 Pi 3:7 **2:2:** Sng 68:17 *** 2:2:** (2:2) Me akar
dikirizir gavgavir God Moses ganingizim migel. Ni Uam E Ini (Kisim Bek) 19-20in
gan. Uam E Iniamin Akinafarimın akam, enselin migirigiaba puvati, ezi Judaba
kamaghin nighnizir gavgavim iti, God akar gavgavir dikirizim enselbar dafarimın
God ganingsi. Ia Aposel 7:38 ko 7:53, ko Galesia 3:19in gan. **2:3:** Mt 4:17, Mk 1:14,
Lu 1:2, Hi 10:28-29, 12:25 **2:4:** Mk 16:20, Ap 2:22, 14:3, 1 Ko 2:4, 12:4, 12:7, 12:11,
Ef 1:5, 1:9 **2:5:** Hi 6:5, 2 Pi 3:13 **2:6:** Jop 7:17, Sng 144:3

Godin Akinafarimin aven
akar mam kamaghin iti,

“O God! E gumamaziziba
e tiziba, ezi ni e
ginighnisi?

E pura biziba.

Ezi manmagh sua ni
bar deraghavira
en gari?

7 Ni en ingarizi, dughiar ote-
vimra e enselbar apen-
gan iti;

ezi ni e fegha egha ziar
ekiam e ganingi.

8 Egha ni gavgavim e
ganingizi,

kamaghin bizir ni in-
gariziba bar en apen-
gan ikitima

e bar dagh ati-
vaghham.”

Godin akar kamnagh ghaze,
God gumamaziziba gamizi,
biziba bar men apengan ikiti
me dagh ativaghham. Akar
kamin mingarim a kamakin,
God bizir a ingariziba bar da
isa en apengan dariki. Ezi e
fo, datirighin e garima, biziba
bar en apengan itir puvati.†

9 Ezi e Iesus gifo, a ziar ekiam
ini. God kamagh sua, a bar en
apangkuvighti, tuavir kamin
Iesus gumamaziziba bagh
aremegham. Egha kamaghin
bar dughiar otevimin an
enselbar apengan ike. Egha

mizazir dafam inigha areme,
ezi bizir kam bagha God
ziar ekiam a ganiga a ghufe.

10 E fo, God a biziba bar dar
mingarim, egha a biziba bar
dar ingari. Egha kamaghin
ifonge, Iesus uan borir
aviriba me inigh egh men aku
Godin Nguibamin mangam,
eghti me Iesus ko ziar ekiam
iniam. God kamaghin

ifonge, Iesus gumamazizibar
akurvaghamin ingangarim
damuam, kamaghin amizi a
Iesus ataghizima a mizazim
isi. Ezi mizazir kam Iesus
gamima a gumamazizibar
akurvaghamin gumazir bar
faragha zuimin otogha, egha
tuavim men aka. Arazir God
a gamir kam, a bar dera.

11 E fo, gumazir kam Iesus,
a gumamaziziba gamizi me
Godin gumamaziziba min
ikia egha me bar zue. A
me ko afeziar vamira iti.
Kamaghin amizi a kamaghin
an aghumsizir puvatigha me
dibora ghaze, “Nan aveg-
hbuaba ko buaramiziba.”
12 Egha a kamaghin God
migei,

“Ki nin ziamin gun uan
adaraziv kemegham.

Eghti me uari akuvti

ki ighiabar amu nin
ziam men tongin a
fam.”

2:8: Mt 28:18, 1 Ko 15:25-27, Ef 1:22 † **2:8:** (2:8) Akar Ighiabar Akinafarimin
aven itim, a gumamaziziba bar me migei. Ezi gumazir Hibrun Akinafarimin
Osirizim, a Iesus ginighnigha ghaze, a gumazimin min otogha egha gumamaziziba
bar men danganim ini. Ezi kamaghin Ighiabar Akinafarimin, a bizir guizin Iesus
batozibav gei. **2:9:** Jo 3:16, Ro 5:18, Fl 2:7-9, 1 Ti 2:6, 1 Jo 2:2, MAA 5:9 **2:10:**
Lu 24:46, Jo 20:17, Ap 3:15, Ro 8:29, 11:36, Hi 5:9, 10:10 **2:11:** Mt 25:40, Mk 3:35,
Jo 20:17, Ap 17:26, Ro 8:29, Hi 10:10 **2:12:** Sng 22:22 **2:13:** Sng 18:2, Ais 12:2,
Jo 17:6, 17:9-12

13 Egha a ua ghaze, “Ki ni baghivira iki orarkitima God damuasa amir biziba mikemezi moghin damuam.” Egha ua ghaze, “Ia gan, ki borir God na ganingiziba me ko iti.”‡

Iesus en akuraghasa gumazimin min oto

14-15 Kamaghin amizi, borir kaba, me guizbangira gumazamizibara. Kamaghin Iesus uaghan men min ikia guizin gumazimin oto. A kamagh sua, an aremegh egh arazir kamın a Satan bar a gasighasigham, a gumazir gumazamizibagh amima me ariaghirir gav-gavim itim. Gumazamiziba nguazir kamın ikiava ovevemın atiati. Ezi men atiati kam me ikiagharisi. Kamaghin amizi, Iesus me firasa, bizir kam bagha, a gumazimin min otogha egha areme. 16 Guizbangira, Iesus ingangarir kam enselbar akurvaghasa a gamizir pu. Puvati. An Abrahamın boriba akurvaghasa a gami. 17 Kamaghin, a uan doziba ko buaramizibar mirara oto. A kamagh sua, a men ofa gamir gumazir ekiabar dapanimın iki, egh Godın akamın gin mangiva apangkuvim gumazamizibar ikiva Godın ingangarim damuva, egh

ingangarir kamın gumazamizibar arazir kurabar gin amangam. Kamaghin a gumazamizibar min oto. 18 Ezi Satan a gifarasa arazir kuraba bagha a gakaghori, ezi an osimtiziba ateri. Kamaghin amizi, dughiar Satan gumazamizibagh ifaramibar, Iesus men akurvaghamin fofozim iti.

Iesusın ziar ekiam, a bar Mosesın ziar ekiam gafira

3

(Sapta 3:1-4:13)

Iesusın ziar ekiam, a Mosesın ziar ekiam gafira

1 Kamaghin ami, Kraisin adarasi, God uaghan Uan Nguibamın mangasa, a ian dia. Ia deravira Iesus ginighnigh, e nighnzir gav-gavim an ikia, egha an ziamın gun migia ghaze, a God misevegha amadazir abuir gumazim, egha uaghan Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim. 2 God anemisevegha ingangarir kam a ganingizi, a Godın gumazamiziba bagha ingari. Moses fomira Godın gumazamiziba bagha deravira ingarizi moghira, a ingari. 3 E fo, gumazir dipenimın ingarim, a ziar ekiam isi, ezi an ziar ekiam, an dipenimın ziar ekiam

‡ **2:13:** (2:13) Ezi Iesusın akar Aisaia 8:17, 18in izezim. Gumazir Hibrun Akinafarim Osirizim, en akaghti e fogham, Iesus gumazir igharaziba ko magh gari, me an aveghbuaba ko an boriba. Ezi gumazamizir Godın mizuauiba bizibagh amima, ezi Iesus uaghan orarti. **2:16:** Ais 41:8-9 **2:17:** Fl 2:7, Hi 2:14, 4:15, 5:1-2, 1 Jo 2:2, 4:10 **2:18:** Hi 4:15-16, 5:2, 7:25 **3:1:** Ef 4:1, Fl 3:14, Hi 4:14, 5:5, 6:20, 7:26, 8:1, 9:11, 2 Pi 1:10 **3:2:** Nam 12:7 **3:3:** Sek 6:12, Mt 16:18 **3:4:** Ef 2:10, 3:9, Hi 1:2

gafira. Ezi kamaghira God ziar ekiam Iesus ganingi, ezi an ziar ekiam, Mosesin ziar ekiam gafira. ⁴ Ezi dipeniba bar, gumaziba dar ingari. Ezi Godra, a biziba bar dar ingari. ⁵ Moses a Godin ingangarir gumazimin iti, egha Godin akamin gin ghua Godin gumazamiziba bagha deravira ingari. A bizibar gun mikimamin ingangarim iti, akar God gin a mikimamiba. ⁶ Ezi Kraisa a Godin Otarim, a Godin gumazamizibagh ativagh men ganam. Egha guizbangira Godin akamin gin ghua egha ingangarir kam deravira a gami. Eghti e atiatingan koghiva, nighnizir gavgavim ikiva egh bizir aghuir e iniamiba e dav zuamam, egh kamaghin damuva, e uaghan Godin Dipenimin min ikiam.

Gumazir akaba batoziba, me aghuvsazim inian kogham

⁷⁻⁸ E Godin gumazamiziba, egha uaghan an dipenimin min iti, kamaghin ami, e Godin Duamin akam baragham. A kamaghin mikeme,

“Eghti datirighin ia Godin tiarim baraghiva, egh ia an akamin aghuaghan marki, mati ian inazir afeziba fomira an akaba batogha egha orazir puvati.

Me gumaziba puvatizir dan-ganimin ikia God damuti a irasa an akam batosi.

⁹ God ghaze, Me danganir kamin ikia na damuti ki irasava me nan akam batoghavira iti.

Me garima, ki 40 plan azenibar arazir aghuiba me bagha dagh ami.

¹⁰ Kamaghin amizi, ki bar gumazamizir kabar aningaghe, egha ghaze,

‘Me nan gin mangan aghua, egha uaghan nan akam baragham aghua.’

¹¹ Ki men aningaghegha bar guizbangira akar gavgavim gamua ghaze,

‘Me nan aghuvsazir danganimin aven mangighan kogham. Bar puvati!’ ”

¹² Kraisin adarasi, ia uari bagh deravira gan, ian tongin tav nighnizir kuratam a navir averiamin ikiti a nighnizir gavgavim ategh, egh kamaghin akirim ragh Godin ikia mamaghira itim gasaragham markiam. ¹³ Ezi ia kamaghin damuan marki, ia kamaghin damu, ia zurara dughiabar ia vaghvagh Godin gumazamizir igharaziba ko ia, akar aghuim uari daning uarir akurvagh egh uan naviba gavgavim dar aning. Kamaghin arazir

kuram tav gifaraghti, a Godin gin zuir tuavim ateghan kogham. Godin Akinafarim ghaze, "Datirighin," ezi e fo, e datirighin ingangarir kam damuam. ¹⁴ Ia fo, dughiar e faragha nighnizir gavgavim Godin itim, en nighnizir gavgavim bar gavgafi. Egh e uan nighnizir gavgavibar amuti da gavgavigh iki maghira mangi dughiar e ovengamimin otogham. E kamaghin damuva, e bar Kraiss ko poroghiv iki a ko ingar ikiam. ¹⁵ E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

"Datirighin ia Godin tiarim baraghiva, egh ia an akamin aghuaghan marki, mati ian inazir afeziaba fomira an akaba batogha egha orazir puvati."

¹⁶ Fomira te Godin tiarim bareghe, egha an gin zuir puvati, egha an akam batosi? Kar gumamazizir Moses inigha Isipin ghuziba. Merara arazir kam gami. ¹⁷ Ezi God 40 plan azenibar ten aningaghe? A gumamazizir arazir kurabagh amiziba, me danganir gumaziba puvatizimin ariaghrezir gumaziba, merara, a men aningaghe. ¹⁸ God fomira guizbangira akar gavgavim akira ghaze, "Me nan aghuvsazir danganimin aven

mangan kogham." Akar kam, a te ganingi? Kar gumamazizir an akam barazir puvatiziba. A me baghivira migei. ¹⁹ Kamaghin e fo, gumazir kaba me nighnizir gavgavim Godin ikian aghua. Ezi bizir kam bagha me Godin aghuvsazir danganimin aven mangan ibura.

4

Godin gumamaziziba aghuvsazim iniam

¹ Datirighin, God uaghan e inigh aghuvsazir danganimin aven mangasa akam akiri. Ezi kamaghin ia uari bagh deravira gan, ian tav atam akuigh egh danganir kamin aven mangighan kogham. ² E Akar Aghuim baraki, mati fomira Israelba a baraki. Egha Israelba me puram akam a baraki, egha nighnizir gavgavim an itir puvati. Ezi bizir kam bagha akar aghuir me oraghizir kam, a men akurazir puvati. ³ Ezi e gumamazizir nighnizir gavgavim Godin itim, an e ateghtima e an aghuvsazir danganimin mangam. A fomira nguibar kam ginighnigha egha a mikemezir moghira,

"Ki aningaghegha akar gavgavim akira ghaze,
'Me nan aghuvsazir danganimin aven iziva

3:14: Hi 3:6 **3:15:** Sng 95:7-8, Hi 3:7-8
Ko 10:10, Ju 5 **3:18:** Lo 1:34-35, Hi 3:11
Sng 95:11, Hi 3:11, 3:14

3:16: Lo 1:1-38 **3:17:** Sng 106:26, 1
3:19: Hi 4:6 **4:1:** Hi 12:15 **4:3:**

na ko aghuvsazim
inian kogham.’”

baraghiva,
egh ia an akamin
aghuaghan marki.”

Guizbangira, God Mosesin dughiamin akar kam migei, ezi e fo, bar fomira dughiar a nguazir kamın ingarizim, a nguazir kamın ingarasa nighniziba a dagh amigha gifa.* ⁴ Godin Akınafarımın aven akar otevir mam iti, a namba sevenin dughiam migei, “Dughiar namba seven, God garima an ingangariba bar gifa, ezi a dughiar kamın avughse.” ⁵ Ezi miğirigiar otevir kamra e faragha a baraki, a ua miğia ghaze, “Me nan aghuvsazir danganimin aven mangighan kogham.” ⁶ E kamaghın bizir kam gifo, Godin aghuvsazir danganir kam a ikiavira iti, ezi gumamazizir taba an aven mangam. Ezi gumamazizir faragha Akar Aghuim baraghiziba, me nighnizir gavgavim an itir puvati, kamaghın amizi me aven ghuezir puvati. ⁷ Ezi gumazir kabar gın, azenir avırıba ghua gifa, ezi God uan akam isa Devit ganıngi, ki Godin Akınafarımın aven itir akar kamın gun mikemegha gifa. A ghaze,

“Datirighın ia Godin tiarim

Devitin dughiamın, God ghaze, “Datirighın,” egha kamaghın en aka, a dughiar igharazim ginaba. Dughiar a inabazir kam, gumamaziziba an aghuvsazir danganir kamın aven mangam. ⁸ Josua ti fomira aghuvsazim gumamazizibagh anıngizi, ezi God gın dughiar igharazitam ginabaghan koghai. ⁹ Kamaghın amizi e fo, Godin gumamazizibar aghuvsazim a ikivira ikiam, a mati Sabatin aghuvsazir dughiam. ¹⁰ E fo, gumazim Godin aghuvsazir danganimin aven ghua, a uan ingangarim a gıvagha aghuvsı, mati fomira God uan ingangarim a gıvaghava aghuvsı moghın.

¹¹ E kamaghın aghua, gumazitam uam akaba batozir arazımın gın mangam, me fomira amizi moghın, egh a uan aghuvsazir danganimin aven mangighan koghıva, egh arıghiregham. Kamaghın ami e aghuvsazir danganimin aven mangısi pamtemın ingaram.

¹² Godin Akam an angamra ikia, egha a pamtemın ingara iti. A bar ghumigha,

* **4:3:** (4:3) Israelia Isip ataghizir dughiam, God Moses ko Josua me inigh Kenanin Nguazımın mangasa a ifonge, eghti nguazir kam me dapiagh avughsamın danganimın otogham. Ezi gumazir Hibrun Akınafarım osirizim kamaghın en aka, God avughsızir danganir igharazim iti, kar Godin Nguibam, guizbangira an avughsızir danganim, eghti gumamazizir nighnizir gavgavim an itibarama nguıbar kamın aven mangan. **4:4:** Stt 2:2, Kis 20:11, 31:17 **4:5:** Sng 95:11

4:7: Sng 95:7-8 **4:8:** Lo 31:7, Jos 22:4 **4:10:** Stt 2:2, Hi 4:4 **4:11:** Hi 3:12, 3:18-19 **4:12:** Ais 49:2, Jer 23:29, Jo 12:48, 1 Ko 14:24-25, Ef 6:17, MAA 1:16, 19:15

egha a midorozir sabar ghumtizir pumuning itim gafira. Ezi akar kam, sabar ghumtizimin min, a bar gumazimin namnam okoregha bar aven ghua, duam ko navir averiam uaning bativi naghin oto, egha uaghan aghariba uari isasurazir naghin, ko agharibar aven itir ovim, aning uaning bativi naghin oto. Egha a bar en nighniziba ko en navir averibar aven itir ifongiabagh fogha da tuisisi. ¹³ Ezi bizir God ingariziba, tam Godin damazimin modoghan kogham. Bar puvati. Ezi biziba bar kuighrighiva egh Godin damazimin bar azenara ikiam. Eghti Godra arazir e amiba tuisightima e dar a geghanam.

**Iesus Godin
Nguibamin ikia, en
Ofa Gamir Gumazir
Ekiabar Dapanimin
min ikia, egha Akar
Dikirizir Gavgavir
Igiamin abuir
gumazimin min iti**
(Sapta 4:14-10:38)

*Iesus Ofa Gamir Gumazir
Ekiabar Dapanim*

¹⁴ Ezi e Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir mam iti, ezi a bar Godin Nguibamin aven ghu. A Iesus, Godin Otarim. Kamaghin amizi, e nighnizir gavgavir e

gun migeir kamın suiragh gavgavigham. ¹⁵ E uari arazir kuraba dikabinamin gavgaviba puvati. Egh e kamaghin nighnighan kogham, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, en nighnizibagh fogh en kuarkuvighan kogham. Puvati. Satanin ifavarir arazir e bativiziba, da uaghan bar a bativigha gifa. Ezi an arazir kuratam gamizir puvati. ¹⁶ Kamaghin amizima, e atiatingan koghiva Godin atrivir dabirabimin boroghin mangam, Godin apangkuvim a gizifa. E a bagh mangitima God en kuarkuvigh en apangkuvigham. Egh e osimtizitam ikiti an apangkuvim en akuragham.

5

Iesus, en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim, an en akura

¹ Ia nighnigh. Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapaniba bar, God vaghvagher men adarazir tongin me amisefe. God men mav amisevezima, a gumazamiziba bagha Godin ofa gami. Egha uaghan bizir aghuiba isa God ganidi. Egha arazir kuraba bagha ofa gamima God arazir kurabagin amadi. ² Egha a uabi a Godin damazimin bizibar amuamin gavgaviba puvati. Kamaghin amizi, a gumazir fofoziba puvatigha pazav amiba, a men asughasusi.

³ Egha a uabi a bizibar amuamin gavgaviba puvati, kamaghin amizi a gumazamizibar arazir kuraba ko a uan arazir kuraba sara gin amangsi ofabar amu.

⁴ Ezi gumazitam Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin ikiasa uabi uabi amisevegha egha ziar ekiam inizir pu. Puvati. God uabira an diazima a ingangarir kam ini. God fomira Aronin diazi moghin. ⁵ Ezi tuavir kamra, Kraisa a uaghan kamaghin ami. A uabi uan ziam fer puvati, egha Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin otozir puvati. Puvati. God uabi ingangarir kam damuasa anemisefe. Egha God kamaghin a migei, "Ni nan Otaram; datirighin, ki nin Afeziam." ⁶ Egha uan Akinafarimin aven itir akar igharazir mam, a ghaze, "Ni ofa gamir gumazim, Melkisedekin min iki mamaghira ikiam." ⁷ Ezi dughiar Iesus nguazimin itim, a pamtemin God ko migia egha diav azi. A fo, an ovengan koghsi, God an akuraghamin gavgavim iti. Kamaghin ami a uabi uan ifongiam dikabiragha egha Godin apengan ikia, an akam

barasi. Ezi God an dimdiam a barasi.* ⁸ Guizbangira Iesus a Godin Otaram, egha a mizazim ini. Ezi tuavir kamra a Godin akamin gin zuir arazim an a gifo. ⁹⁻¹⁰ Egha a uan ingangarir a damuamiba, a bar da gifa. Ezi God anemisevegha ghaze, "Ni Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin ikiam, egh Melkisedekin min ikiam." Ezi a gumazamizir an akam baragha egha an gin zuiba, a men akurvazir gumazimin oto. Egh a men akurvaghti me deravira iki mamaghira ikiam.

E borir aghiribar min ikian kogham

¹¹ E fo, Iesus Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin oto, ezi e migirigiar aviriba akar kamini iti, e dar gun ia mikimasa. Ezi ia oraghan aghua. Kamaghin amizima, e akar kamini mingarim ia mikiman ibura.† ¹² Ia fomira Kraisin adarazir otivigha gifa, ezi kamaghin ia gumazamizibar Godin akam men sure gamighai. Puvati, ian nighniziba oteveghavira iti, kamaghin gumazir igharaziba, Godin akar faraghavira ian sure gamiziba, me ua ian sure damuam. Ia dagher

5:4: Kis 28:1 **5:5:** Sng 2:7, Jo 8:54, Hi 1:5, 1:8 **5:6:** Sng 110:4, Hi 6:20, 7:1,

7:17, 7:21 **5:7:** Jo 12:27, 17:1 * **5:7:** (5:7) Ezi Iesus Getsemanin azenimin ikia, egha osimtizir a bativamim batoghasa God ko migei. Matyu 26:36-46 ko Mak 14:32-42 ko Luk 22:39-46in gan. Migirigiar kabar God Iesus a ko migeir migirigiaba baraki. Guizbangira God Iesus ataghizi an areme, egha God ovevem ataghizi an an suirazir puvati. God a gamizi ua mozimin dikavizi, a ziar ekiam a ganigha egha a gamizi an Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin oto. Ni uaghan Aposel 2:24 ko Hibru 2:29 ko Filipai 2:6-11in gan. **5:8:** Fl 2:8, Hi 3:6 **5:9-10:** Hi 2:10, 5:6, 11:40 **5:11:** Mt 13:15, Jo 16:12, 2 Pi 3:16 † **5:11:** (5:11) Ni Hibru sapta 7in gan. **5:12:** 1 Ko 3:1-3, Hi 6:1 **5:13:** 1 Ko 13:11, Ef 4:14, 1 Pi 2:2

gavgaviba iniam firin, ia otem apavira iti. ¹³ Ezi tina otem apavira iti, a borir aghirimira iti. Egha an arazir aghuimin akar mingarim gifozir puvati. ¹⁴ Ezi dagher gavgaviba, da gumazir aruabar daghem. Ezi gumazir kaba, me dughiar aviribar araziba tuisisi, arazir manam dera ezi arazir manam ikufi. Egha datirighin me deravira fofoghava egha me nighnizir dikiriaba iti.

6

E deraghvira tuivigh gavgavigh Godin mizuamti, a deravira e damuam

¹⁻² E datirighin gumazir aruabar min akaba baragh egh da bagh mangam, egh Kraisin adarazir migirigiar faragha iniziba ataghragham. E kamaghin damu, mati kar dipenir akiniba dughiar aviribar da kunvira ikiam, egh e kamaghin damuvira iki dipenim okoreghan kogham. Kamaghin amizi, migirigiar arazir oveghamiba ategh naviba igheghamiba ko, migirigiar nighnizir gavgavim Godin ikiamiba ko, rurir migirigiaba ko da fariba gumazibagh isin arizir migirigiaba ko, gumazamizir ovegha ua dikavizibar

migirigiaba ko, God gumazamizibar araziba tuisighti an akar kam zurara ikivira ikiamin migirigiaba, e migirigiar kaba da ateghti da ikiam.* ³ God en amamangatightima, e kamaghin damuam.

⁴⁻⁶ Gumazir maba, Godin angazangarimin aven ikegha egha akurvazir aghuarir Godin Nguibamin izezim inigha ghaze, a bar dera, egha igharaz darazi ko, Godin Duam inis. Egha Godin akam baregha fo, a bar dera. Egha Godin gavgavimin aven ghua deragha an gani, gavgavir kamnagh dughiar aghuir gin izamimin a misevegh azenimin otogham. Egh kamaghin amizir gumazim, akirim ragh God gasaragh man tuavitamin iziva navim uam agiragham? Bar puvati. A kamaghin amua, mati a uan navir averiamin aven a Godin Otarim uam a isa ter ighuvim gafugha, a uam a gurazi gumaziba ua dibovibar a migei. Kamaghin gumazir uan nighnizir gavgaviba ataghragir kaba, me ua naviba giraghamin tuaviba puvati.

⁷ Amozim dughiar aviribar izava nguazimin aven zui. Eghti nguazim daghebar amuti dagher aghuiba otivam, egh gumazir me me

5:14: Ais 7:15, Ro 16:19, 1 Ko 2:14-15, Fl 1:10 **6:1-2:** Ap 8:14-17, 17:31-32, 19:4-5, Ro 2:16, Fl 3:12-14, Hi 5:12, 9:14

* **6:1-2:** (6:1-2) Ezi rurir guar aviribagh isir arazimin akar kam, a Grighin akamin deragha otozir puvati. Gumazir maba kamaghin nighnisi, akar kam Kraisin adarazir rurim migeir puvati. A Judabar arazir me gin ghua ruasa Godin damazimin zuezir akam migei. **6:4-6:** Mat 12:31, Ga 3:2, Ef 2:8, Hi 10:26-27, 10:29, 10:32, 1 Pi 2:3, 2 Pi 2:20-21, 1 Jo 5:16

bagha da oparizibar akur-
vaghām. Eghti God nguazir
kam deragh a damuam.
8 Eghti ogheba ko ikarizir
ataghatarir kuraba an ikiti,
kamaghin a nguazir kuram.
A dughiar ruarim ikeghan
kogham, eghti God suam, ni
ikufi, ni bar isigham.

9 Namakar aghuiba, e
migiirigiar gavgavir kaba ia
gami. Egha e ia ginighnigha
kamaghin fo, ia tuavir
aghuimin gin mangam, a
tuavir God ian akurazim.
10 God a gumazir kuram
puvati, a ingangarir aghuir
ia amizibagh fo, ia God
gifongezir arazimra Godin
gumazamizibar akagha men
akurvasi, egha ia kamaghin
amuavira iti. Egh a bizir kaba
bakinighnighan kogham. 11 E
kamaghin bar ifonge, ia bizir
aghuir ia fogha iniamiba
mizuam iki, kamaghin ia God
gifongezir arazimn gin zui
moghin, ia bar moghira tuiv-
igh gavgavighvira iki, mangiti
ikirimirir kam givaghām.
12 Ia amiraghamiraghan
marki. Ia gumazir nighnizir
gavgavim ikia egha zuamira
amirazir puvatizibar min
iki. Egh bizir God fomira
uan boribar aningasa akam
akiriziba, ia da iniam.

*E nighnizir gavgavim
Godin akar dikirizimin iti*

13 God fomira akar
dikirizim Abraham daningasa,
a fo, gumazitam ekevegha

a gafirazir puvati, egha a
uabi uan ziam dibora ghaze,
bar guizbangira. 14 Egha
ghaze, “Ki guizbangira ni
migei, ki deragh ni damuva
ni damighti nin ovav-
iba bar avirasemegham.”
15 Abraham a mizuava
zuamira amirazir pu, ezi God,
gin bizir an akar dikirizimin
mirara Abraham daningasa
mikemeziba, a ganingi.

16 Gumazim gavgavim uan
akam daningsi, a gumazir
a gafirazimin ziam dibora
ghaze, bar guizbangira. A
kamaghin damighti, gumazi-
tam anedueghan kogham.
17 God fomira, gumazamiz-
iba uan akar dikirizim me
ganingizi, me fo, me gin an
akam akirizir biziba iniam.
Dughiar kam a deraghvira
kamaghin men akaghasa
ifongegha ghaze, nighnizir
kam uam an otevkighan
kogham. Kamaghin amizi, a
gavgavim uan akar dikirizim
ganiga uan ziam dibora
ghaze, bar guizbangira.
18 Egha datirighin akar
pumuning iti, kar Godin akar
dikirizim, koma Godin arazir
uan ziam diborim, aning
otevkighan kogham. God
uabi ifarir puvati. Kamaghin
e gumazamizir ara ghua
Godin boroghin mongez-
iba, e Godin akar dikirizim
ginighnigh egh e uan naviba
gavgavim dar aning, egh
bizir aghuir e fogha iniamiba

6:8: Stt 3:17-18 6:10: Ro 15:25, 2 Ko 8:4, 1 Te 1:3, 2 Te 1:6-7, 2 Ti 1:18, Hi 10:32-34
6:11: Kl 2:2, Hi 3:6, 3:14 6:12: Hi 10:36 6:13: Stt 22:16-17 6:14: Stt 22:16-17
6:16: Kis 22:10-11 6:17: Ro 11:29, Hi 11:9 6:18: Nam 23:19, 1 Sml 15:29, Hi
12:1 6:19: Wkp 16:2-3, 16:12, 16:15, Hi 9:7

mizuumvira ikiam. ¹⁹ Egha e bizir aghuir e fogha ini- amiba bagha mizuair arazir kam, a en akuragha en ikirimirimín suiragha gav- gavim e ganidi, mati angka kurimín suirazi a gavgavigha danganir vamiran iti. E Iesus mizuaima a ghua me inir ekiam Godín Dipenimín gurazimín girakirangín ghua Bar Anogoroghezir Dan- ganimín aven oto. ²⁰ Iesusra e bagha faraghavira aven ghugha Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimín oto. Egha Melkisedeghin mín Ofa Gamir Gumazimín otogha, egh a zurara ikiam.†

7

Melkisedek a ziar bar ekiam iti

¹ Ia fo, Melkisedeghin kam- nang, a Salemin nguibamín atrivim, egha a Godín Bar Pín Kozimín ofa gamir gu- mazim. Ezi dughiar mam Abraham atrivir pumuning ko pumuning ko misogha me abini. Egha a uamategha izima, Melkisedek tuavimín a batogha egha a bagha

God ko migia ghaze, God bizir aghuiba a bagh dar amuam. ² Ezi Abraham bizir a midorozimín iniziba, a bar a da tuirazi, da 10 plan pozibar otifi, ezi a pozir mam isa Melkisedek ganingi. (Ia nighnigh, Melkisedeghin ziamín mingarim a kamakin, Arazir Aghuibar Atrivim. Egha a uaghan Salemin atrivim, ezi an ziar kamín mingarim kamakin, Navir Amirizimín Atrivim.) ³ Ezi Godín Akinafarimín aven, me Melkisedeghin amebogh- feziabar ziaba osirizir puvati, egha an ovavitamín ziam osirizir puvati. Egha uaghan amebam a batezir dughiam ko an ovengezir dughiam me aning osirizir puvati. A Godín Otarimín mín ikia Ofa Gamir Gumazimín ikia mamaghira iti.*

⁴ Ia Melkisedeghin kam ginighnigh, a ziar bar ekiam iti! En inazir afeziar faragha zuim Abraham, a bizir bar aghuir a midorozimín iniziba bar da tuirazi, pozir 10 plan otozi a pozir mam isa Melkisedek ganingi. ⁵ E fo, Livain ovaviba me Godín

6:20: Wkp 16:2-3, 16:12-15, Sng 110:4, Hi 3:1, 5:6, 5:10, 7:17, 8:1, 9:24 † **6:20:** (6:20) Ezi azeniba bar aruer vamiran dughiar vamiran Israelian ofa gamir gumazir ekiabar dapanim ingangarir ekiar mam iti. Ana asizibar ghuzim inigh, egh arazir kuraba gin amangsi Godín Averpenimín Bar Anogoroghezir Danganimín aven mangam. Danganir kam God uabi an aven iti. Ofan Ingangarimín Akinafarim 16 ko Hibrun Akinafarim 9:1-7in gan. Ezi datirighin Iesus guizin Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimín oto. Egha Godín Dipenir an Nguibamín itimín a gumamazibar arazir kuraba a givasa ingangarim gami. Hibru 4:14 ko 8:2in gan. **7:3:** Sng 110:4 * **7:3:** (7:3) Melkisedek ameboghfeziaba puvatizir akamín mingarim kamakin, Godín Akinafarimín an ameboghfeziabar migirigiatam itir puvati. Ezi an amebam a batezir dughiam ko an aremezir dughiam, Godín Akinafarimín aven migirigiatam itir puvati. Kamaghin amizi, gumazir Hibrun Akinafarim osirizim ghaze, Iesus ofa gamir gumazimín ikia zurara mamaghira iti, ezi Melkisedek purama an ababanim gami. **7:4:** Stt 14:20

7:5: Nam 18:21

ofa gamir gumazibar otifi. Ezi Moses Osirizir Araziba ghaze, Israelin gumaziba, me uan biziba tuiraghiva pozir 10 plan otoghti Livain gumaziba pozitam me dam a iniam. Livaiba me uaghan Israelbar marasi. Egha me uaghan Abrahamin ovaviba. Ezi Israelba uan biziba tuiragha maba isa uan marazigh aningizi me da ini. ⁶ Melkisedek a Livain adarazir ovavimin otozir puvati. Ezi Abraham uan biziba tuiragha 10 plan pozibar otozi a Melkisedek pozir mam a dam a ini. Egha Melkisedek, a bagha God ko migia ghaze, God bizir aghuiba a bagh dar amuam. Gumazir kam Abraham, a Godin akar dikirizim ini. ⁷ E kamaghin fo, gumazim God ko migia ghaze, God bizir aghuiba gumazir igharazim damuam, a gumazir bar ekiam. Ezi bizir aghuiba iniamin gumazim, an an apengan iti. ⁸ Ezi Livaiba me Israelin bizir akuar maba isi, kar gumazir ovengamiba. Ezi Melkisedekra, gumazir Abrahamin bizir akuaba inizim, Godin Akinafarim ghaze, an ovever akatam itir puvati, a ikivira ikiam. ⁹ E kamaghin mikim suam, Livai uabi, gumazir Israelin bizir akuaba inizim, a uaghan Abrahamin ovavimin ikia, egha a tuavir kamın uan bizir akuaba isa Melkisedek ganingi. ¹⁰ Guizbangira, Livai tighar otivamin dughiamin, a uan ovavim Abrahamin

mikarzimın aven iti. Ezi Melkisedek tuavimin Abraham batozi Abraham bizir kaba isa Melkisedek ganingi. Kamaghira e mikim suam, Livai uaghan uan biziba isa Melkisedek ganingi.

Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir igiam, a fomira itir Godin ofa gamir gumazibagh afira

¹¹ Fomira Israelin gumazamiziba, Moses Osirizir Araziba ini, ezi arazir kam kamaghin migei, Livain gumaziba Godin ofa gamir ingangarim damu. Eghtima Livain gumazibar ofa gamir ingangarim, a gumazamizibar amuti me bar deraghvira ikiti, manmagh sua God ghaze, ofa gamir gumazir igharazim gin otivam? A Melkisedeghin min ikiam. Egh Aronin min puvatigham. ¹² Eghti Godin ofa gamir gumazibar araziba iragh igharagh otivtima, eghti Moses Osirizir Araziba uaghan iragh igharagh otivam. ¹³ Ezi en Ekiam, gumazir Godin Akinafarim an gun mikemezim, a anabar igharazimin mav. Ezi an anabamin adarazir tav dughiatamin Godin ofa gamir ingangarim gamizir puvati. ¹⁴ Ezi e bar fo, en Ekiam a Judan anabamin adarazir aven oto. Ezi Moses ofa gamir gumazibar ingangarim migia, anabar kamın adarazi mikemezir puvati.

15 Ezi ofa gamir gumazir igharazim otozi e an gari, a Melkisedeghin miraram oto. Egh e kamaghin deraghvira fogham, a Livain ofa gamir gumaziba bar me gafira. 16 Gumazir kam ofa gamir gumazimin oto; me nguazir kamın arazibar gin ghua an anabam ginighnigha ingangarir kam a ganingizir pu. Puvati. An ikirimirir aghuimin gavgavim zurara ikiti bizitam a gasighasighan kogham. Gavgavir kam a gamizima a ofa gamir gumazimin oto. 17 E fo, Godin Akinafarim kamaghin migia ghaze,

“Ni ofa gamir gumazimin iki mamaghira ikiam.

Ni Melkisedeghin min ofa gamir gumazimin ikiam.”

18-19 Kamaghin e fo, arazir ghurir kam, gavgaviba puvatigha egha a deragha en akurvazir puvati. Egha a bizitam gamina a derazir puvati. Kamaghin amizi, God anegifa. Egha God datirighin tuavir bar aghuir mam kui. Tuavir kamra kara, e bizir aghuir e fogha iniamiba bagha mizuai. Ezi tuavir kam Moses Osirizir Arazibagh afira. E tuavir kamın mangi Godin boroghira mangam.

20 Ezi uaghan, dughiar God gumazir kam amisevezi an ofa gamir gumazimin otozim, a pura anemisevezir puvati. A uabi uan

ziam dibora ghaze, bar guizbangira, egha anemisefe. Ezi me ofa gamir gumazir igharaziba amiseveghasa, gumazitam uan akam gavgavim ganiga Godin ziam diborozir puvati. 21 God uabi guizbangira mikemezima, tuavir kamın Iesus ofa gamir gumazimin oto. God kamaghin mikeme,

“Ekiam bar guizbangira mikemegha akar dikirizim gamua ghaze,

‘Ni ofa gamir gumazimin iki mamaghira ikiam,’ egh uan nighnizim giraghan kogham.”

22 Godin akar dikirizir kam kamaghin en akazi e fo, Iesus Akar Dikirizir Gavgavir kam deragh an ganiva a damighti, a guizbangira otogham. E fo, Akar Dikirizir Gavgavir kam a bar deragha, egha Akar Dikirizir Gavgavir Ghurim gafira.

23 Fomira, gumazir avirim Godin ofa gamir gumazibar otifi. Egha me ariaghiri, egha uan ingangarim gamir puvati. Bizir kam bagha, gumazir aviriba ofa gamir gumazibar otifi. 24 Ezi Iesus angamra ikia mamaghira ikiavira iti. Kamaghin a Godin ofa gamir ingangarim gamua mamaghira ikiavira iti. Eghti tav an min ofa gamir gumazimin otogham kogham. 25 An angamra

ikia mamaghira ikia egha gumazamiziba bagha Godin azangsi. An ingangarimin tuavimin a me inigha Godin boroghira zui. Kamaghin, datirighin ko zurara, a men akurvaghham.

²⁶ Guizbangira, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam e bagha ingara bar deravira en akurvasi. A God ifongezir arazibara, dar gin zui. Egha arazir kuratam an itir puvati. A Godin damazimin bar zue. Ezi God a isa uan Nguibam bar pin aneti, ezi an arazir kurabagh amir gumazamizibar saghon iti. ²⁷ Fomira ofa gamir gumazir ekiabar dapanir igharaziba, me dughiar zurara ofabagh ami. Me faragha uan arazir kuraba gin amangasa ofabagh ami. Egha gin me gumazamizibar arazir kuraba gin amangasa ofabagh ami. Ezi Iesus kamaghin amir puvati. Bar puvati. A dughiar bar vamiran, e bagha uan mikarzim isa ofan min God ganigha egha aremegha gifa. ²⁸ E fo, me Moses Osirizir Arazibar gin ghua, gumazir gavgaviba puvatiziba amisevima me ofa gamir gumazir ekiabar dapanibar otifi. Ezi God akar dikirizim gamua uan ziam dibora ghaze, bar guizbangira, egha uan Otarim amisefe. Akar dikirizir kam, a Moses Osirizir Arazibar dughiamin

gin otogha dagh afira. Ezi Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, a gumazir bar aghuim. Egha a en akurvaghamin gumazir bar faraghavira zuimin oto. Egh a iki mamaghira ikiam.

8

Iesus, en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim, a Godin Nguibamin iti

¹ Ezi migirigiar e amizir kamnagh an mingarim kamakin, e Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir mam iti, a Godin Nguibamin ikia Godin atrivir dabirabimin agharir guvim gaperaghav iti. ² Egha an Anogorogezir Danganimin ikia Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimin ingangarim a gami, danganir kam a guizbangira Godin Averpenim, dipenir gumaziba an ingarizir puvatizim, Ekiam uabi an ingari.

³ E fo, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapaniba bar, me asiziba ko biziba isi ofa damuasa me me amisefe. Kamaghin en Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanir kam, a uaghan bizitam isi ofan min God daningam. ⁴ Nguazir kam in ofa gamir gumaziba, me Moses Osirizir Arazibar gin ghua biziba isava ofan min God ganidi. Kamaghin Iesus ti nguazimin ikiava egha ofa gamir gumazimin ikian koghai. Ezi puvati, a Godin Nguibamin iti.

7:26: Ef 1:20, Hi 3:1, 4:15, 8:1 7:27: Wkp 9:7, Ro 6:10, Hi 5:3, 9:12 7:28: Hi 2:10, 5:1-2, 5:9 8:1: Sng 110:1, Ef 1:20, Kl 3:1, Hi 1:3, 3:1, 10:12, 12:2 8:3: Ef 5:2, Hi 5:1, 9:14 8:5: Kis 25:40, Nam 8:4, Ap 7:44, Kl 2:17, Hi 9:23

⁵ Ezi me nguazimin ikia ofa gamir ingangarim gamima ingangarir kam guizbangira Godin Nguibamin itir ingangarimin nedazim ko ababanim gami. Arazir kam uaghan Moses bato. A Godin Averpenimin ingarasava amima, God kamaghin a migei, "Ni Averpenimin ingarsi, ni mighsiamin ikia ganizir ababanimra, an gin mangiva deragh an ingar." ⁶ Ezi Iesus ofa gamir ingangarim inizima, ezi an ingangarim nguazimin itir ofa gamir gumazibar ingangaribagh afira. God, Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim, Israelbagh anigha akar mabar akiri. Egha gin Akar Dikirizir Gavgavir igharazim gamua egha akar bar aghuibar akiri, ezi akar dikirizir kam, Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim bar a gafira. Kamaghin amizi Iesus God ko gumamazizibar abuir gumazimin ikiava Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gavgavim a ganingi. Ezi a Akar Dikirizir Gavgavir Ghurim gafira.

Akar Dikirizir Gavgavir Igiam akar gavgavir dikirizir ghurim bar a gafira

⁷ Ezi Akar Dikirizir Gavgavir faragha zuim, a ti derazi God Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gamighan koghai.

⁸ Egha God uan gumamazizibar arazir kuraba apigha kamaghin migei,

"Ki ian Ekiam, egha kamaghin ia migei.

Dughiar ki misevezim otoghti, ki Akar Dikirizir Gavgavir Igiamin ingar egh Israel ko Judan gumamaziziba, me ko a damuam.

⁹ Eghti Akar Dikirizir Gavgavir Igiam, ki fomira men ovaviba ko amizir Akar Dikirizir Gavgavim, an an min mangan kogham.

Dughiar kamin, ki kantri Isipin me inigha deravira men akuava azenan ize.

Ezi me ua nan Akar Dikirizir Gavgavir kamin gin zuir puvati. Ezi ki akirim ragha me gasara.

¹⁰ Ki ian Ekiam, egha kamaghin ia migei, gin izamin dughiam otoghti, ki Israel ko Akar Dikirizir Gavgavim damighti, eghti a kamaghin mangam:

Ki uan araziba men nighnizibar arigh, egh da isiva men navir averiabar dar osiram.

Egh ki men Godin ikitima me nan gumamazizibar ikiam.

¹¹ Me bar na gifogham, gumazir ziaba puvatziba ko gumazir ziar ekiaba itiba.

Kamaghin dughiar kamin, tav uan adarasi ko uan namakaba sure

damuan kogh suam,
'Ni Ekiam gifogh.'

¹² Eghti ki men arazir kuraba
gin amadagh, egh
ua dagh nighnighan
koghham."

¹³ Akar Dikirizir Gavgavir
Igiar kam, God an gun migia
egha maghira Akar Dikirizir
Gavgavir faragha zuim
gamizima a ghurigha bar
gifa. E fo, bizitam ghurighiva
a bar dughiar otevimin ikegh
bar givagham.

9

*Ofa gamir gumazir
ekiabar dapaniba fomira
asizibar ghuzibara ofabagh
ami*

¹ E fo, God Akar Dikirizir
Gavgavir faragha itim,
Israelbagh aniga Godin
ziam fer araziba sara me
ganingi. Egha ghaze, me
Godin Dipenir gumaziba
ingarizimin aven an ziam
fam. ² Me Godin Averpenir
mam ingarizima danganir
pumuning iti. Averpenir
kamın aven itir danganir me
faragha aven mangamim,
a lamın mam ko bret itir
dakozir Godin damazimin
itimın iti. Danganir kam
me kamagh a dibori,
"Anogoroghezir Danganim."
³ Egha me inir bar ekiam,
birimin min Anogoroghezir
Danganimin girakirangin

anegura. Ezi inir kamın
girakirangin danganir
igharazir mam uam uaghan
iti, me kamagh a dibori,
"Bar Anogoroghezir Dan-
ganim." ⁴ Ezi danganir kamın
aven bizir maba iti, dara
kara: Altan pauran aghuim
dapongtima a mughuriar
aghuim mangamim, me
golin anevara, ko Godin
Akar Dikirizir Gavgavimin
Boksiam. Me Boksiar kam
golin bar anevara. Egha
Boksiamın aven me golin
miner manan daghem itim
a gati. Egha me Aron fomira
suiragha aruir aghorim a
gati, aghorir kam biam uam
an oto. Egha me Dagiar
Godin Akar Dikirizir Gav-
gavir Osizirim itimning, me
uaghan aning Boksiar kam
gati.* ⁵ Ezi Boksiar kamın
asuam, a danganir gumaza-
mizibar arazir kuraba gin
amadim. Ezi enselin min
garir bizimning Boksiam
gisin ikia, egha aningın
aviziba an asuam avara.
Bizir kamning Godin dan-
ganimın ababanim gamua
ghaze, God gumamaziba
ko iti. Ezi datirighin ki bizir
kabar mingariba bar dar gun
mikemeghan koghham.

⁶ Me kamagh bizibar
ingarigha egha dughiaba
bar ofa gamir gumaziba
Godin Averpenimin azenan
itir danganimin aven ghua

8:12: Ro 11:27, Hi 10:17 **9:1:** Kis 26:1-30 **9:2:** Kis 25:23-40, 26:1-30 **9:3:**

Kis 26:31-33 **9:4:** Kis 16:33, 25:10-16, 30:1-6, Nam 17:8-10, Lo 10:3-5 * **9:4:**

(9:4) Daghem mana, kar God fomira Israelian gumazamizir nguazir kinimin
aruizibagh aningizir daghem. (Ni Uam E Iniamın Akinafarim 16 ko Ighiabar
Akinafarim 78:24in gan.) **9:5:** Kis 25:18 **9:6:** Nam 18:2-6 **9:7:** Kis 30:10,
Wkp 16:2-34, Hi 5:3, 7:27

egha uan ingangaribagh ami. ⁷ Ezi Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim uabira Bar Anogoroghezir Danganim, bar aven itir danganimin aven zui. An azenibar dughiar vabarama aven zui. Egha a purama aven zuir puvati. A asizibar ghuzim inigha egha aven zui. Egha ghuzir kamın a uan arazir kuraba gin amangasa ofa gamua, egha gumazamizir deragha nighnizir puvatizibar arazir kuraba, da gin amangasa ofabagh ami. ⁸ Ezi kamaghın, Godın Duam arazir kamın bizir mam en aka, Godın Averpenimin azenan itir danganim ikiavıra itima, ezi tuavir e Bar Anogoroghezir Danganimın aven mangamim an en piri.† ⁹ Godın Averpenimin eghaghanir kam, a bizir datirighın e bativamibar ababanim gami. Averpenir kamın aven, me asiziba ko bizir guar bar avırir aghuiba ofabar mın God ganıga egha an ziam fe. Ezi bizir kaba bar gumazir Godın ziam febar navir averiatam akırighan kogham, eghti me kamaghın fogh suam, me arazir kuraba puvati. Bar puvati. ¹⁰ Bizir Godın ofa gamir kaba, da dagheba apir arazim ko dipaba apir arazim ko arazir avırir gumazibara amuti me zueghamin arazimra. Da nivafizimın bizibara.

God ofa gamir arazir kaba gumazibagh anıngi, ezi me dar gin zui, eghti God gin bar moghıra biziba akırighıti bizir igiaba otivam.

Krais uabi uan ghuzim isava ofa gami

¹¹ Ezi datirighın Krais otogha gifa, egha bizir aghuir otivigha gıvazibar Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimın iti. An Averpenir aghuir kamın aven ghua e bagha ingari. Averpenir kam Averpenir faragha ikezim bar a gafira. Gumazitam dipenir kam uan dafarimningin an ingarizir puvati. Bar guizbangıra kar nguazir kamın bizim puvati. ¹² Ezi Krais bulmakaun apurim ko memen ghuzitam inigha egha Bar Anogoroghezir Danganimın aven ghuzir pu. Puvati. A uabi uan ghuzim isava ofa gamigha egha dughiar vamırama danganir kamın aven ghu. Egha en akurazi, e ikirimir aghuarir zurara itim ini. ¹³ E fo, gumazamiziba Godın damazimın mizeghtima, eghti ofa gamir gumaziba memen ghuzim ko bulmakaun apurimın ghuzim ko bulmakaun nguzir aborozir bar isizimın sirim inigh, egh gumazamizibagh isin a kavkinam. Me kamaghın damighıti, arazir kam Godın

9:8: Jo 14:6, Hi 10:19-20 † **9:8:** (9:8) Grighın akam deragha bizir kaba abigha dar gun mikemezir puvati. **9:9:** Ga 3:21, Hi 7:18-19, 10:1-2 **9:10:** Wkp 11:2, 11:25, 15:18, Nam 19:7, 19:11-13, Ef 2:15, Kl 2:16, 2:20, Hi 7:16 **9:11:** Hi 3:1, 8:2, 10:1 **9:12:** Dan 9:24, Hi 9:26, 10:4, 1 Pi 1:19 **9:13:** Wkp 16:3, 16:14-16, Nam 19:9, 19:17-19, Hi 10:4

damazimın mizezir araziba batueghti gumazamiziba ua zuegham. ¹⁴ Ezi Kraisin ghuzim asizibar ghuzim bar a gafira! Krai arazir kuratamin osimtizitam an itir pu. Bar puvati. Godin Duar zurazurara itimin gavgavimin, a ofan min uabi isa God ganingi. Kamaghin amizi, an ghuzim en nivafizibarama amizi da zuezir pu. Puvati. A en navir averiamin aven itir arazir kuraba a givazima, e kamaghin fo, e Godin damazimin bar zuegha iti. Kamaghin amizi, e ua arazir ghurir angamra itir puvatizir kabar gin mangan kogham, egh e Godin zurara angamra itimin ingangarim damuam.

Kraisin ghuzim, Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gavgavim a ganingi

¹⁵ Kraisin ghuzim e gamizima e Godin damazimin bar zue. Egha an aremegha gumazamizibagh ivezegha men arazir kurar me Akar Dikirizir Gavgavir faragha ikezinin dughiamin amiziba, da gin amada. Kamaghin, Iesus Akar Dikirizir Gavgavir Igiar kam gavgavim a ganiga egha an abuir gumazimin iti. Kamaghin amizi, gumazamizir Godin dimdiam baregha an gin zuiba, me God fomira uan boribar aningasa mikemezir ikirimirir kam iniam. God kamaghin akam akira ghaze, me zurazurara ikivira ikiam.

¹⁶ Gumazim nighnigh suam, a gin aremegham, egh suam gumazir manam an biziba iniam, egh an akinafarim osirigham. Kar mati an Akar Dikirizir Gavgavim. Eghti borim Akar Dikirizir Gavgavir kamın gin mangi, egh afeziam a ginabazir biziba iniam. Eghti gumaziba deragh fogh suam, afeziam aremegha gifa, egh me biziba bar an borimin tegham. ¹⁷ E fo, gumazir akam akirizir kam angamra ikivira ikitima, an Akar Dikirizir Gavgavim pura iki ingangariba puvatigham. Eghti gumazir kam aremegham, eghti Akar Dikirizir Gavgavir kam gavgavim iki daghem otogham. ¹⁸ Ezi kamaghira, me asizim misoghezi an aremezi me an ghuzim ingegha, egha tuavir kamra Akar Dikirizir Gavgavir faragha ikezin gamizima, a gavgafi. ¹⁹ Dughiar kamın, Moses faragha Godin akar gavgaviba bar, gumazamiziba bar dar gun me mikeme. Akar kaba, da Moses Osirizir Arazibar aven iti. Egha a gin bulmakaun apuribar ghuzim ko memebar ghuzim inigha egha dipam sarama da ivere. Egha a, isopin temer agharir me benir aghevimin ikezin, benir kam me sipsipin arizibar an ingari, Moses a inigha egha ghuzim gati. Ezi an anesigha egha temer agharir kamın ghuzir

muziarim inigha egha akar gavgavim in itir Akinafarim ko gumamaziba bar me gisin akavamadi. ²⁰ Egha a kamaghin migei, "Kar ghuzir Akar Dikirizir Gavgavir kam gavgavim a daningamim. God akar gavgavim ia ganiga ghaze, ia Akar Dikirizir Gavgavir kam in gin mangi."

²¹ Kamaghira Moses ghuzir muziarim inigha Godin Averpenim ko Godin ziam fer bizibagh isin akavamadi.

²² Guizbangira, e ti kamagh mikim suam, Moses Osirizir Araziba ghaze, ghuzimra bizibar amighti, da Godin damazimin bar zuegham. Eghti me bizitam misuegh an ghuzim inigh a ingeghan koghti, God gumamazibar arazir kuraba gin amadaghan kogham.

Krais arazir kuraba gin amangasa, uabira uabin ofa gami

²³ Ezi bizir Godin Averpenim in itir kaba, ada pura Godin Nguibamin itir bizibar ababaniba. Ezi me asizir ghuzibar isa a dagh amima da zuegha Godin damazimin zue. Eghti Godin Nguibamin itir guizin bizibar amightima ada zueghsi, ofan bar aghuim iki, asizibar ofabagh afiragh. ²⁴ E fo, Krais gumaziba uan dafaribar ingarizir Anogoroghezir Danganimin aven ghuzir pu,

danganir kam, a pura guizin Godin Dipenimin ababanim. Puvati. A guizbangira Godin Nguibamin aven ghu. Egha datirighin an e bagha God ko mikimasa, Godin damazimin tughav ikia en akurvasi.

²⁵ E fo, azeniba bar, Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim asizibar ghuziba isa egha Bar Anogoroghezir Danganimin aven zui. Ezi Iesus kamagh amizir puvati, a Godin Nguibamin ghugha egha ofan min uabi uabi isa God ganingi. Egha a dughiar aviribar a gamizir puvati. ²⁶ A dughiar aviribar kamaghin damuvira iki, egha dughiar aviribar mizaziba ini mamaghira ikiam, dughiar God nguazir kam ingarizi iza datirikin. Kamaghin puvati. Datirighin dughiar abuananamin dughiam, Krais dughiar bar vamiran nguazimin ize, egha gumamazibar arazir kuraba gin amangasa ofan min uabira uabi isa God ganingi.

²⁷ Gumaziba bar dughiar vamiran ovegh egh gin Godin kotiamin otivam. ²⁸ Kamaghira, Krais gumazir aviribar arazir kurabar osimtiziba aterasa, dughiar vamiran ofan min uabi isa God ganigha areme. Egh gin a dughiar namba zin ua izam, egh dughiar kam in an arazir kuraba gin amangsi izan kogham. Puvati. A gumazir a

9:20: Kis 24:8, Mt 26:28 **9:21:** Kis 29:12, 29:36, Wkp 8:15, 8:19 **9:22:** Wkp 17:11, Ef 1:7 **9:23:** Hi 8:5, 10:1 **9:24:** Ro 8:34, Hi 6:20, 8:2, 1 Jo 2:1 **9:26:** 1 Ko 10:11, Ga 4:4, Hi 7:27, 9:12, 1 Pi 3:18 **9:27:** Stt 3:19, Sav 3:20, Ais 53:12, 2 Ko 5:10, Fl 3:20, 2 Ti 4:8, Hi 10:10, 1 Pi 2:24, MAA 20:12-13 **9:28:** Ais 53:12, Ro 6:10, Ta 2:13, 1 Pi 2:24, 2 Pi 3:12, 1 Jo 3:5

mizua itiba guizbangira men akurvagh me iniam.

10

Ofan fomira me amiba, da arazir kuraba da gin amadir puvati

¹ Moses Osirizir Arazibar aven, e pura guizin bizir gin otivamibar ababaniba ko nedazibar gari. Ezi a guizbangin deravira bizir kabar en akazir puvati. Moses Osirizir Araziba ghaze, me ofan kamaghin garibara, zurara azeniba bar dar amu. Kamaghin amizi e fo, gumazamizir Godin boroghin zuiba, Moses Osirizir Arazibar gin mangi ofan kabar amigh, eghti ofan kaba me akirighi me deraghviram otoghan kogham. Puvati.

² Ezi ofan kamaghin garim gumazamizibagh amizi me bar zuegha, egha me uam ofabagh amuan koghai. Egha asizibar ofan vamirama, God bagha ingarir gumazibagh amizi me zuegha, egha me uan navir averiabar aven ua kamaghin nighnighan koghai, e arazir kuraba iti.

³ Ezi puvati. Zurara azeniba bar asizibar ofan kaba me gamima me ua uan arazir kurabagh nighnisi. ⁴ Bizir kamin mingarim kamakin: bulmakaun apuriba ko memen ghuziba, da arazir kuraba gin amadaghan kogham. Bar puvati.

⁵ Ezi bizir kam bagha, Kraiss nguazir kamin izasava

amir dughiamin a kamaghin Godin migia ghaze,

“Ni guizbangira, asizibar ghuziba ko bizir ofan min me ni ganidiba, ni bizir kabagh ifongezir puvatigha da inian aghua.

Kamaghin ni mikarzir mam na daningasa an ingari.

⁶ Asizir me tuazi bar isiziba, ko arazir kuraba gin amadir ofaba, da ni gamima ni dar agorogem itir puvati.

⁷ Ezi ki kamaghin migei, ‘God, kira kara. Fomira Moses nan gun Akinafarimin aven osirizir moghin.

Datirighin ki izegha gifa, egha nin ifongiamin gin mangasava ami.’”

⁸ A faragha ofabav gei, ofan kaba, Moses Osirizir Arazibar amuasa mikeme. A kamaghin migei, “Ni asizibar ghuziba ko, bizir me ofan min ni ganidiba ko, asizir altan tuezii da bar isiziba ko, arazir kuraba gin amadir ofaba, ni bar dagh ifongezir puvatigha da inian aghua.”

⁹ Egha a gin kamaghin migei, “God, kira kara. Datirighin ki izegha gifa, egha nin ifongiamin gin mangasava ami.” Kamaghin amizima God ghaze, ofa gamir arazir ghuriba, da gavgaviba puvatighava, gifa. Ezi ofa gamir

arazir igiam, an danganim inigha gavgavim ikia ingari. ¹⁰ Kraiss Iesus a Godin ifongiamin gin ghua, egha dughiar bar vamira uabi uan mikarzim isa ofan min en arazir kuraba bagha God ganingi. Ezi arazir kamın an e gamizi, e Godin damazimin zuegha an gumamazibar otifi.

Kraisin ofa, a guizbangira arazir kuraba gin amangam

¹¹ Godin ofa gamir gumaziba bar, me zurara tuiava ofabagh ami. Egha me ofan magh gariba, dughiar aviribar dagh ami. Ezi ofan kaba, da arazir kuratam gin amadir puvati. ¹² Ezi Kraiss arazir kuraba gin amangasa uabi uan mikarzim dughiar vamiran a isa ofan min God ganingi. An ofan kamın gavgavim ikivira iki ingar mangvira ikiam. A kamaghın amigha givagha, egha a Godin agharir guvimin amadaghan aperaghav ikia mamaghira iti. ¹³ Egha a, God an apaniba isi an apengan darighamin dughiam, mizua iti. ¹⁴ An ofan vamira gamua egha tuavir kamın gumazimizir Godin damazimin zueziba, a me akirizi me bar deraviram otogha, egh iki mamaghira ikiam.

¹⁵ Ezi Godin Duam uaghan bizir kam gun e mikeme. A faragha ghaze,

¹⁶ “Ekiam kamaghın migia ghaze, ‘Gin izamin dughiam otoghti, ki me ko Akar Dikirizir Gavgavim damighti, eghti a kamaghın mangam.

Ki uan araziba isiva men navir averiabar atigh, egh da men nighnizibar da osiram.’

¹⁷ Egha gin a ua ghaze, ‘Ki men arazir kuraba gin amadagh egh ua dagh nighnighan kogham.’”

¹⁸ E kamaghın ganigha fo, God arazir kuraba gin amadazi, kamaghın ua arazir kuraba gin amangamin ofaba, da ua ingangariba puvati.

E guizbangira nighnizir gavgavim ikiva egh Godin boroghira mangam

¹⁹ Kamaghın amizi, nan adarasi, Iesusin ghuzim en arazir kuraba da gin amadagha gifa. Egh tuavir kamın e Bar Anogoroghezir Danganimin aven mangi egh atiatingan kogham. ²⁰ Iesus aremegha egha ua angamra iti, egha kamaghira e bagha tuavir igiar kam kui, tuavir ikia mamaghira itim. A tuavir kamın inir ekiar kamın girakirangin ghua danganin kamın aven ghu, inir kam a danganir kamın tiar akamin min guraghav iti. Ezi inir

10:10: Jo 17:19, Hi 9:12, 9:28, 13:12

10:11: Kis 29:38, Nam 28:3, Hi 7:27, 10:4

10:12: Kl 3:1, Hi 1:3

10:13: Ap 2:35, 1 Ko 15:25, Hi 1:3

10:16: Jer 31:33, Hi

8:10 **10:17:** Jer 31:34, Hi 8:12

10:19: Ro 5:2, Ef 2:18, 3:12, Hi 4:16, 9:8, 9:12

10:20: Mt 27:51, Jo 10:9, 14:6, Hi 9:3, 9:8

kam, a mati an mikarzimîn ovevemra. Eghti e tuavir kamîn danganir kamîn aven mangam.*

²¹ E Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanim iti, ezi a Godin gumazamiziba bar men gara me gatifa. ²² A uan ghuzim isa en navir averiaba kavkinigha dar akirizi, e kamaghin fo, e arazir kuraba puvatigha Godin damazimîn bar zue. Egha a dipar bar dikiriamîn en mikarziiba rue. Kamaghin amizima e ifavarir arazir en navir averiabar itiba e bar da ateghiva, egh okam nighnighan koghiva nighnizir gavgavim Godin iki, egh an boroghin mangam. ²³ E fo, bizir God ingarasa akam akiriziba, a bar guizbangira dar ingaram. Kamaghin amizi, e uan nighnizir gavgavibar gun migia ghaze, bizir aghuir e fogha iniamiba bagha muza iti. Egh e uan nighnizir gavgavimîn suiragh bar gavgavigham. ²⁴ E vaghvagh Godin gumazamizir igharazibagh nighnighiva egh me damuti men naviba dikav, egh me igharazigh ifuegh arazir aghuibar me damuam. ²⁵ Ezi e Godin gumazamiziba, e uari akuvir arazim

ataghraghan kogham, mati gumazir maba ami moghin. Kamaghin marki. E fo, Dughiar Ekiam Gumazamiziba Tuisighamim, a roghira izasava ami. Kamaghin ami, e vaghvagh pamtem ingariva, egh igharaz darazir akuravagh egh gavgavim me daningam.

E Godin Otarim akirim raga gasan kogham

²⁶ Ia oragh. E guizin akam gifogh a inigh, egh gin mikim suam, marki, egh uan ifongiabar gin mangi arazir kurabar amuvira ikiam, eghti kamaghin ua ofa damuamin tuavir igharaziba pu. Puvati. ²⁷ Ezi bizir e damuamir mam kamaghin iti: E atitir kuram damuva Godin Kotiamin Dughiam ko, avir bar puvira isim mizuamam. Avir kam Godin apanibar isiva egh me gasighasigham. ²⁸ E fo, gumazitam Moses Osirizir Arazitam baraghan aghuagh, eghti gumazir 2 pla o 3 pla an ganigh egh an gun mikemegham, eghti me an apanguvan marki, me a misueghti an aremegh. ²⁹ Ia manmaghin gumazir akirim raga Godin Otarim gasarazim ginighnisi?

* **10:20:** (10:20) Bar Anogoroghezir Danganir kam, kar God uabi itir danganim. Fomira Ofa Gamir Gumazir Ekiabar Dapanimra danganir kamîn an an aven zui. Ezi datirighin Iesus amizir ingangarimîn, e bar moghira Godin boroghin mangam. Kamaghin amizi me Iesusin mikarzim abighizi a ter ighuvimîn ovengezi, inir ekier Bar Anogoroghezir Danganimîn itim tongira bighiaghrigha akuar pumuning oto. Ni Mak 15:38in gan. **10:21:** 1 Ti 3:15, Hi 4:14 **10:22:** Wkp 8:30, Ese 36:25, Ef 3:12, 5:26, Hi 9:14, Je 1:6, 1 Jo 3:21 **10:23:** 1 Te 5:24, 2 Te 3:3, Hi 4:14, 11:11 **10:25:** Ro 13:11, Fl 4:5, Hi 3:13, 2 Pi 3:9-11, 3:14 **10:26:** Nam 15:30, Hi 6:4-8, 2 Pi 2:20-21 **10:27:** Ais 26:11, Hi 12:29 **10:28:** Lo 17:6, 19:15, Jo 8:17, 2 Ko 13:1 **10:29:** Kis 24:8, 1 Ko 11:29, Ef 4:30, Hi 12:25, 13:20

Gumazir kam a bar osımtızir ekiam iniam. Egh an ıvezir kuram, gumazir Moses Osirizir Araziba batoghezimin ıvezir kuram, bar a gafıragham. Kraisin ghuzim Akar Dikirizir Gavgavir Ighiam gamima a gavgafi. Ezi ghuzir kam gumazir kam gamizima a zuegha Godin gumazimin oto. Egha datirighin gumazir kam a Kraisin ghuzim mıgia ghaze, a pura bizim. Egha a, Godin Duar apangkuvim en itim, an tiragha akaba a gasi. ³⁰ Ezi e fo, God kamaghın mikeme, “Arazir kuraba ikarvaghamin ingangarim, ka nan bizim. Ki uabi men arazir kuraba ikarvagh egh ıvezir kuraba me danıngam.” Egha ua kamaghın mıgei, “Ekiam uabi uan gumazamizibar araziba tuisıgham.” ³¹ Kamaghın, Godin ikia mamaghıra itim, a tavin suiragh ıvezir kuram a danıngam, eghti gumazir kam guizbangıra an atıgham.

E nıghnızir gavgavimin suiragh gavavıgham

³² Ia dughiar faragha ghuzim uam a gıñıghnıgh, dughiar ia Akar Aghuimin angazangarim inıgha nıghnızir gavgavimin an itim. Dughiar kamın me osımtızir ekiaba ia garızima, ezi ia mızazir avırıba ini.

Egha ia tuivıgha gavgavizi osımtızir kaba ia dikabırızir puvati. ³³ Ezi dughiar maba me gumazamizibar damazıbar ia afıma ia tuıvav iti, ezi me dibovir akabar ia mıgia egha paza ia gami. Egha dughiar mabar osımtızir kamagh garıba aterir gumazıba, ia men puegha me ko iti. ³⁴ Egha dughiar me ian marazi isa kalabus gatızim, ia men kuarkuvıgha egha deravıra me gami. Ezi dughiar me ian bizıba suiragha inıgha ghuzim, ia pura men gara bar akuegha iti. Ia kamaghın guizbangıra fo, ian bizir ia gın iniamıba Godin Nguıbamın ia mızua ikia mamaghıra iti.

³⁵ Kamaghın, ia arazir aghuir ia faragha amizıbagh nıghnıgh, egh ia uan nıghnızir gavgavir kam deragh an suiragh egh bizir kınımın mın pura a makunan marki. Egh ia kamaghın damuva ıvezir aghuir ekiam iniam. ³⁶ Ia Godin ifonıgıamın gın mangıva, egh bizir aghuir a fomıra ia danıngasa akam akırızıba, ia da inisi, egh ia tuivıgh gavgafıgh iki. ³⁷ Guizbangıra, Godin Akınafarım kamaghın mikeme,

“Dughiar bar oveghevezimin gumazir izamim, a izam.

A bar zuamıra izegham.

10:30: Lo 32:35-36, Sng 50:4, 135:14, Ro 12:19 **10:31:** Lu 12:5 **10:32:** Ga 3:4, Fl 1:29-30, Kl 2:1, Hi 6:4 **10:33:** 1 Ko 4:9, Fl 1:7, 4:14, 1 Te 2:14 **10:34:** Mt 6:20, 19:21, 19:29, Lu 12:38, Ap 5:41, Fl 1:7, Je 1:2 **10:35:** Mt 5:12, 10:32 **10:36:** Lu 21:19, Ga 6:9, Kl 3:24, Hi 6:12, 9:15, 12:1 **10:37:** 2 Pi 3:9 **10:38:** Ro 1:17, Ga 3:11

38 Ezi nan damazimin de-
razir gumaziba, me
nighnizir gavgavim
nan iki,
kamaghin me angamra
ikivira ikiam.

Eghti men tav uan nighnizir
gavgavim ategh
akirim ragh
na gasaraghti,
eghti ki a gakueghan
kogham.”

39 Ezi eia, e gumazamizir
akirim ragh God gasaragh
ovengamiba pu. Bar puvati.
E nighnizir gavgavim Godin
iki egh ikirimirir aghuarir
zurara itim iniamiba.

E nighnizir gavgavim Godin ikiva tugh gavgavigham

11

(Sapta 11-13)

*Nighnizir gavgavimin
mingarim*

¹ Nighnizir gavgavimin
arazim a kamakin. E
guizbangira kamaghin fo,
bizir aghuir God e daningasa
mikemezi e dav zuai itiba,
e guizbangira da iniam.
Egha e bar fo, bizir en
damaziba ganizir puvatiziba,
da guizbangira gin otivam.

² Gumazir fomira itiba, me
nighnizir gavgavim Godin iti,
ezi God me gakuegha, egha
gumazir aghuiba me garisi.

³ E nighnizir gavgavim ikia,
egha e fo, God uan akamin

overiam ko nguazim ingarizi
da otifi. Ezi kamaghin, e garir
biziba, God bizir e ganighan
koghamimin, bar dar ingari.

*Abel ko Enok ko Noa, me
nighnizir gavgavim Godin iti*

⁴ Abel nighnizir gavgavim
Godin ikia, egha bizir kam
bagha God bagha ofa gami.
An ofa Godin damazim
bar deragha, egha Kenin
ofa gafira. Abel nighnizir
gavgavim Godin iti, ezi bizir
kam bagha God Abelin bizir
aghuir an a ganidim bagha
ifonge. Ezi bizir kam kam-
aghin en aka, God a mi-gia
ghaze, a gumazir aghuim.
Abel an aremegha gifa. Ezi
an nighnizir gavgavir kamin
a datirighin akamin gun e
mi-giavira iti.

⁵ Ezi Enok uaghan
nighnizir gavgavim Godin
iti. Ezi bizir kam bagha
God a inigha uan Nguibamin
ghuavanabozu an aremezir
puvati. Ezi gumaziba a buria,
egha me an apizir pu. Puvati,
God a inigha ghuavanabo.
Godin Akinafarim ghaze,
God tighar Enok iniamin
dughiamin, an araziba bar
Godin damazimin derazi
an a bagha bar akonge.

⁶ Ezi gumazir nighnizir gav-
gavim Godin itir puvatizim,
a Godin ifongiamin gin
mangan koghti an a bagh
bar akongeghan kogham.
Guizbangira, gumazir Godin
boroghira mangasava amim,

a nighnizir gavgavim kamaghin iki, God a iti. Egh a nighnizir gavgavim kamaghin iki, God deravira gumazamizir a buribagh ami.

⁷ Ezi Noa uaghan kamaghira nighnizir gavgavim Godin iti. Ezi God bizir gin otivambar gun a mikeme. Kar bizir Noa tighar ganamiba. Egha a nighnizir gavgavim Godin akamin ikia, egha bizir kam bagha a kurir mamın ingari. Egha uan amuiroghboriba ko, me kurimın aven ghuzi bizitam me gasighasizir pu, ezi me deravira iti. Ezi Noan nighnizir gavgavir kam, a nguazimın itir gumazamizir igharaziba bar, men arazir kuraba da aghurigha azenim gati. Noa nighnizir gavgavim Godin itima, God bizir kamin a migia ghaze, a nan damazimın bar gumazir aghuim. Ezi God bar gumazir nighnizir gavgavim an itiba, a bar kamaghin me gami.

Abraham ko Sara nighnizir gavgavim Godin iti

⁸ Ezi uaghan Abraham nighnizir gavgavim Godin iti. Egha bizir kam bagha God an diazir dughiamın, Abraham Godin akamin gin ghua, egha uan nguibam ataki. Egha a nguibar God a daningasa akam akirizimın ghu, kar guizin an nguibamra. Ezi

Abraham fozir puvati, a managh mangam. Egha a nighnizir gavgavim ikia egha a zui. ⁹ A nighnizir gavgavim ikia ghua nguazir kamin apera, nguazir God fomira a daningasa akam akirizim. Egha a nguazir kam gaperagha mati nguibar igharazimın gumazim. An Averpenim gaperaghav iti, moghin Aisak ko Jekop uaghan uan averpenibagh aperaghav iti, gumazir kamning God nguazir kam ginighnigha egha uaghan akar kam aning bagha anekiri. ¹⁰ Abraham zurara nighnizir gavgavim ikia egha nguibar ekiar gavgavigha itir kamin ganasa egha muza iti. Nguibar ekiar kam, God uabira tuavir an ingaramibagh nighnigha egha a uabi an ingari.*

¹¹ Ezi Sara uaghan nighnizir gavgavim Godin iti. A guizbangin bar ghurigha boritam batan kogham. Egha a nighnizir gavgavim iti. Egha borim batamin gavgavim ini. Sara kamaghin nighnisi, "God na migia ghaze, 'Ni boritam batam,' egh akam akiri. Ki fo, God guizbangira mikeme." ¹² Kamaghin, gumazir kam Abraham a ghurigha egha aremeghasava ami, egha a ovavir borir aviribar afeziamın oto. Ezi an ovaviba

11:7: Stt 6:13-22, 7:1, Ro 3:22, 4:13, 1 Pi 3:20 **11:8:** Stt 12:1-5, Ap 7:2-4 **11:9:** Stt 12:8, 13:3, 13:18, 18:1, 18:9, 26:3, 35:12, 35:27, Hi 6:17 **11:10:** Hi 3:4, 13:14, MAA

21:2, 21:10 * **11:10:** (11:10) Nguibar ekiar kam Jerusalem, a Godin Nguibamın iti. Ni Hibru 12:2in gan egh fogh. **11:11:** Stt 17:19, 18:11-14, 21:2, Ro 4:21, Hi

10:23 **11:12:** Stt 15:5, 22:17, 32:12, Lo 10:22, Ro 4:18-19

otiva bar aviraseme, mati overiamin mikoveziba, o ongarimin dadarimin gigiba. Gumazitam da mengiva avegham.

¹³ Ezi gumazir kaba me nighnizir gavgavim Godin ikia ghua me ovengezir dughiamin tu. Ezi dughiar me nguazimin itim, me bizir aghuir God me daningasa akam akiriziba, da inizir pu. Puvati. Egha me tuivigha, mati bizir men saghuiamin itibar gari, egha bar akuegha dar gari. Egha aghumsizir puvatigha kamaghin migei, "E nguazir kamın ikia, mati kantrin igharazimin gumazamiziba, egha iza dughiar otevimin nguazir kamın iti."

¹⁴ E fo, gumazamizir kamaghin migeiba, me guizbangira kamaghin migia ghaze, me uari bagh nguibatam buriam. ¹⁵ Egha me nguazir me ategha izezir kamra ginighnighavira ikia, egha me uam an ghueghai. ¹⁶ Egha me uan nguazir ghurim ginighnizir pu. Puvati. Me nguazir igharazir iniasava amim, a bar deragha egha nguazir me ataghizim bar a gafira. A Godin Nguibamira. God me bagha nguibar kam akirizi a iti, eghti me an ikiam. Egha gumazir kaba kamaghin God migia ghaze, "Ni en God." Ezi, God men akar mikemezir

kamın aghumsighizir puvasi.

¹⁷⁻¹⁸ Ezi God kamaghin Abraham ko akam akira ghaze, "Aisakin aven, nin ovavir boriba otivam." Egha dughiar God Abrahamin nighnizir gavgavim tuisighamimin, a kamaghin Abraham migei, "Ni uan otarir vamira misueghiva egh ofan min a isi God daningigh." Ezi Abraham nighnizir gavgavim Godin ikia, egha Aisak isa God daningasava ami. ¹⁹ Abraham kamaghin nighnisi, "Aisak aremeghti, God uan a damighti a ua dikavigham." Ezi bar guizbangira, e bizir otozir kam, akar isin zuimin kamaghin a mikimam, Abraham Aisak ua mozinin a inis.

Aisak ko Jekop ko Josep nighnizir gavgavim Godin iti

²⁰ Kamaghira Aisak nighnizir gavgavim Godin ikia egha Jekop ko Iso akam akira ghaze, God gin izamin dughiamin, deravira gua damuam.

²¹ Ezi kamaghira Jekop a nighnizir gavgavim Godin ikia, egha an aremeghasava amir dughiamin, a Josepin otarimning migia ghaze, God deravira gua damu. Egha a uan fidizir zurara suiagha aruim gisin aviragha Godin ziam fe.

²² Ezi kamaghira Josep nighnizir gavgavim God

11:13: Stt 23:4, 1 Sto 29:15, Sng 39:12, 1 Pi 1:17, 2:11 **11:16:** Kis 3:6, 3:15, Mk 12:26, Ap 7:32, Fl 3:20, Hi 13:14 **11:17-18:** Stt 21:12, 22:1-14, Ro 9:7, Je 2:21-22 **11:19:** Ro 4:17-21 **11:20:** Stt 27:27-29, 27:39-40 **11:21:** Stt 47:31-48:20 **11:22:** Stt 50:24-25, Kis 13:19

ikia, egha dughiar an ovengamimin a kamaghin miġia ghaze, Israelba ġin kantri Isip ategh egh mangam. Egha me miġia ghaze, me manmaghin an kuam damuam.

Moses nighnizir gavgavim Godin iti

²³ Ezi Mosesin afeziam ko amebam aning nighnizir gavgavim Godin ikia, egha dughiar amebam Moses batezimin, aning an garima a borir bar dirim. Aning atrivimin akam batoghan atiatingizir puvati, kamaghin amizi aning iakinir 3 plan a modo.

²⁴ Ezi kamaghira Moses nighnizir gavgavim Godin ikia, egha dughiar a gumazimin otozimin, a me kamaghin a diponan aghua, Isipin Atrivimin guivimin borim. Puvati. ²⁵ A kamaghin nighnisi, a dughiar otevimin agorogem bagh arazir kurabar arazimin ġin mangan aghua. Egha a Godin gumazamiziba ko, osimtiziba ko mizaziba iniasa ifonge. ²⁶ A ghaze, a Kraiss, God Ua E Iniasa Misevezir Gumazimin ziam bangin, me paza a damuti an aghumsizim iniam. Bizir

kam a bar bizir ekiam, egha a Isipin dagiaba ko kurukaziba ko biziba bar dagh afira. Egha a izevir aghuir God ġin a daningamim ġinighnighavira ikia, egha a tugha gavgafi.†

²⁷ Egha Moses nighnizir gavgavim Godin ikia egha a dikavigha Isip ataki. Isipin atrivim an aningaghe, ezi an atrivir kamın atiatir puvati. Guizbangira, e gumaziba uan damazibar Godin garir puvati. Ezi arazir kamra Moses a gami, mati a uan damazimningin Godin gani, egha bar gavgavigha a ghu. ²⁸ Ezi Enselin Ovevem Inigha Izim, otarir ivariabav soghasava ami, ezi Moses Enselin arazir kam apirsi, a Israelba akam me ganiga ghaze, me sipsipin ghuzim isi uan tiar akaba bar dar aghefegh. Dughiar kamın Moses nighnizir gavgavim Godin ikia, egha arazir kam me ganingi, ezi tuavir kamın God Israelbagh Itazir Dughiamın Isar Ekiam gamizi, an oto.

Israelin aviriba, me pamten nighnizir gavgavim Godin iti

²⁹ Ezi Israelba me nighnizir gavgavim Godin ikia, egha me Ongarir Aghevim abigha

11:23: Kis 1:22, 2:2, Ap 7:20 **11:24:** Kis 2:10-12 **11:26:** Hi 10:34-35, 13:13

† **11:26:** (11:26) Miġirigiar otevir kam, "Krais," an mingarim kamakin, "Gumazir God Ua E Iniasa Misevezir Gumazim." Ezi gumazir Hibrun Akinafarim osirizim a nighnizir pumuning ikia ofa an osiri. An nighnizir farazim kamakin, Israelin gumazamiziba bar God uabi ua bagha me ginaba. A ghaze, Moses aghumsizim ini, egha God ingangarim damu, egh Israelbar akurvaghham, God gumazamizir kaba me amisevezi, me Kraissin min iti. Ezi an nighnizir mam ua kamakin, Guizbangira Mosesin dughiamın, Kraiss Iesus otozir puvati. Ezi Moses amizir ingangarir kam, mati a Kraissin ziamrama aghumsizim ini. **11:27:** Kis 2:15, 10:28-29, 12:37, 12:51, 14:13, Ro 1:20, 1 Ti 1:17, Hi 11:1, 11:13 **11:28:** Kis 12:21-30 **11:29:** Kis 14:21-31

a giregha mati me nguazir misingizimin zui. Ezi Isipba men gin zuima dipam me avarazi me dipam amegha ariaghire.

³⁰ Ezi Israelba me nighnizir gavgavim Godin ikiava, egha me 7 plan aruebar Jerikon nguibamin dagiar divazir ekiamin azenan a gighuagha arui. Ezi divazim bar akaraghire.

³¹ Ezi gumaziba isava akuir amizir mam, an ziam Rahap, a nighnizir gavgavim Godin ikia, egha a gumazir moga garir pumuningin akuragha aning inigha uan dipenimin ghu. Kamaghin amizi, God gumazamizir an akam batogheziba misoghezi, a me ko aremezir puvati.

³² Ki nighnizir gavgavim eghaghanir aviriba ia mikemegha gifa, egh datirighin akar manam uam an gun ia mikimam? Ki ti Gidion ko Barak ko Samson ko Jepta ko Devit ko Samuel, ko Godin akam nigha izir gumazibar eghaghanimin mikimamin dughiaba puvati. ³³ Gumazir kaba me nighnizir gavgavim Godin ikia, egha me kantrin igharaziba ko misogha egha bar men midorozir gumaziba dikabini. Me arazir aghuim gamua, egha me bizir God me daningasa akam akiriziba ini. Egha me Laionbar akaba

dikumi. ³⁴ Egha me avir dafabagh amizi da mungue. Ezi midorozir sababa itir gumaziba me me misoghasa amuava avenge, me men ara ghue. Egha me gavgavir ekiaba puvatigha, gin me gavgavim isi. Egha me midorozir gumazir gavgavibar otivigha, egha igharaz darazir modorozir gumaziba gintigha me misogha me abini. ³⁵ Ezi gumazir aremezir maba, me ua dikafi, ezi men amiziba ua me ini. Ezi apaniba gumazir maba kalabus gatigha, egha men mikarziagh asighasigha ghuav itima, me ariaghire. Men apaniba ghaze, me akirim ragh God gasaragham, eghtima me me ateghti me mangam. Ezi me men apanibar akaba batoke. Me ghaze, me aremegh, ua mozimin dikavigh egh me ikirimirir aghuim iniam. Eghti ikirimirir igiar kam bar deragh nguazir kam in ikirimirim bar a gafiragham. Kamaghin amizi, apaniba me misoghezi, me ariaghire. ³⁶ Ezi apaniba marazi osimtiziba me garigha dibovir akabar me migia, me fozorogha egha senbar me ikia, me isa kalabusin me ariki. ³⁷ Apaniba dagiabar marazigh inifi. Egha maba, apaniba soba inigha egha men namnaba abizi me

11:30: Jos 6:12-21 **11:31:** Jos 2:1-21, 6:22-25, Je 2:25 **11:32:** Het 4:6-5:31, 6:11-8:32, 11:1-12:7, 13:2-16:31, 1 Sml 1:1-1 Kin 2:11 **11:33:** Het 14:5-6, 1 Sml 17:34-35, 2 Sml 7:11, Dan 6:1-27 **11:34:** Het 15:8, 15:15, 1 Kin 19:3, 2 Kin 20:7, Dan 3:1-30 **11:35:** 1 Kin 17:17-24, 2 Kin 4:25-37, Ap 22:25 **11:36:** 1 Kin 22:26-27, 2 Sto 18:25-26, Jer 20:2, 37:15, 38:6 **11:37:** 1 Kin 21:13, 2 Kin 1:8, 2 Sto 24:21, Ap 7:58, 14:19

akuabagh iri. Marazi, apaniba midorozir sababar me misozima me ariaghiri. Ezi gumazir nighnizir gavgavim itir maba, me sipsipin iniba ko memen iniba, me inibar min da ikegha zui. Egha me onganarazibagh amua ikia biziba bar puvati. Ezi gumaziba osimtiziba ko mizaziba me ganiga paza me gami. ³⁸ Nighnizir gavgavim itir gumazir kaba, men araziba bar dera, ezi nguazir kamın gumaziba arazir aghuibar me damuan firin, egha men ikufi. Kamaghın amizi me tintinbar ghua, gumaziba puvatizir danganibar ko mighsiaba puram arua, egha dagiar toriba ko nguazimın aven itir mozibar aven iti.

³⁹ Gumazamizir kaba bar, nighnizir gavgavim Godin iti, egha ziar aghuiba Godin damazimın da ini. Egha me nguazimın itir dughiamın, me bizir aghuir God me daningasa akam akiriziba me da inizir puvati. ⁴⁰ Me tizim bagha da inizir pu? God fomira bizir bar aghuim e bagha anakirizi a ikia bizir faragha itiba bar dagh afira. God kamaghın nighnigha ghaze, gumazamizir faragha itir kaba deragh otogh en faragh mangan, an aghua. Puvati. E me ko uari inigh deravira ikiasa, a ifonge.

12

E Iesusin ganiva egh nighnizir gavgavimın an ikiam

¹ Ezi gumazamizir fomira itiba, me ghuariamın min e okarigha tuivaghav ikia, egha nighnizir gavgavimın arazim en akakasi. Kamaghın amizi, bizir en tuaviba pirima e uan ivemarim deragha a gamir puvatiziba, ko arazir kurar en suiraziba sara, e bar ada ataghragham. Egh e naviba gavgavigh egh e ivemarir ekiar God e bagha atizir kamın ivemaram. ² E Iesusra ganam, an en nighnizir gavgavimın mingarim, egh an en nighnizir gavgavim damighti, a gin deraghviram otogham. Iesus fo, a bar deravira Godin akamın gin mangi egh a gin bar deravira ikiva bar akuegh mamaghira ikiam. Egha a bizir kam ginighnigha egha gavgavigha ikia egha osimtiziba atera ter ighuvimın ovenge. Gumazamiziba kamaghın nighnigha ghaze, gumazir ter ighuvimın ovengezim, a bar gumazir arazir kurabagh amim, egha aghumsizir ekiam isi. Ezi Iesus aghumsizim ginighnizir puvatigha, egha areme. Egha datirighın a Godin agharir guvimın atrivir dabirabimın aperaghav iti.

God e akirmighasa egha osimtiziba e ganidi

11:38: 1 Kin 18:4, 19:9 **11:40:** Hi 5:9, 7:22, 8:6, MAA 6:11 **12:1:** Ro 7:21, 12:12, 1 Ko 9:24-25, Fl 3:13-14, Hi 10:36, 1 Pi 2:1 **12:2:** Fl 2:8, Hi 1:3, 1:13, 1 Pi 1:11, 3:22
12:3: Jo 15:20, Ga 6:9

³ Ia bar deraghvira Iesus ginighnigh. Gumazir arazir kurabagh amiba fomira bar puvirama Iesusin apanim gami. Ezi a bar tugha gavgafi. Ia bizir kam ginighnigh egh tugh gavgavighsi amirvaghan marki, egh uan nighnizir gavgavim ataghraghan marki.

⁴ Guizbangira, ia arazir kuram abinasava midorozim gami, ezi midorozir kamian tav ovegha ghuzitam irezir puvati. ⁵⁻⁶ Ia ti God ian naviba gavgavim dar aningasa ia ganingizir migirigiaba da bakinighnighiz, o? A ia dibora ghaze, ia an boribara, egha ghaze,

“Nan boriba, ia fo, Ekiam gumazir a ifongeziba a me akirmisi.

Egh a gumazitam inigh egh uan borimin min a diponiva,

egh uaghan a forozogham.

Kamaghin, Ekiam ni akirsi bizitam ni damightima,

eghti ni kamaghin nighnighan marki, kar pura bizim.

Egh uaghan osiman marki.”

⁷ Ia tuivigh gavgavigh, egh Godin amamangatighti a ia akirmigh. Osimtizim ia batoghti ia kamaghin fogh, mati afeziam uan

boribagh amir arazimra, God uaghan ia gami. Borir manatam itima an afeziam anekirimizir pu? Puvati.

⁸ God uan boriba bar da akirmisi. Eghti a ia akirmighan koghti, ia datirighin fogh, ia guizbangrama an boriba puvati. Ia pura tuavimin otivizir boriba.

⁹ Ia bizir kam ginighnigh, en afeziar nguazimin itiba, e akirmizima e men ziabafe. Kamaghin en duabar Afeziam, e bar guizbangira an apengan ikiva egh angamra ikivira ikiam. ¹⁰ En afeziar nguazimin itiba, dughiar bar otevirar me ifongezimoghin en araziba akirmisi. Ezi God kamaghin nighnisi, e guizin an damazimin zueghavira itir arazimra inigh an miraram otogham. Kamaghin a en akurvaghasa, e akirmisi.

¹¹ Afeziam e akirmighasa osimtizim e ganingi, ezi e ghaze, osimtizir kam bar e itarazima e ikia bar akongezir puvati. Egha en navir averiaba bar osime. Eghti an e akirmigh givaghtima, an dagher aghuir en otivamibara kara: e Godin damazimin arazir aghuibara amuam, eghti en navir averiaba amiragh ikiam.

E tuivigh gavgavighsi aghariba kinkinam

¹² Eghti ian aghariba gav-gaviba puvatigh egh pura guighiv ikitima, ia da feghiva egh ingangarim damu. Eghti ian suem aremegh pura ikiti, ¹³ eghti ia a feghiva tuavir aghuimin daruvira iki. Ia kamaghin damighti ian sueba bar ikuvighan kogham. Puvati. Ada ua deragham.

¹⁴ Ia, gumazamiziba bar me ko, dabirabir aghuim damuva, navir amirizimin arazim baghiva mighighvira ingar aghariba kinkin. Egh ia uari isi God daningsi, egh Godin damazimin zuezir arazim bagh mighighvira ingar. Gumazir Godin damazimin zuezir araziba puvatizim, an Ekiamin ganan kogham. ¹⁵ Ia bar deraghvira uari bagh gan, ian tav irigh egh ua Godin apangkuvir kam ateghan kogham. Eghti ian tav ua temer ovizir misozimin min otogh osimtiziba Kraisin adarazir aningan kogham. ¹⁶ Egh ian tav poroghamiba uari bakia uari ko akuir arazim damuan marki. Egh tav Iso fomira amizir arazimin min, God akirim ragh a gasaraghan marki. A uan afeziam Aisakin otarir ivariamra, egh bizir aghuir aviriba iniam firin, egha dagher otevir vamira bagha pura uan bizir aghuiba bar da isa uan dozimin agharim

gati. ¹⁷ Ia fo, a gin uamategha uan afeziamin bizir aghuir kaba iniasa migei. Ezi God ghaze, puvati. Iso bizir aghuiba iniasa zurarama aziava, egha a navim gighan tuaviba puvati.

*E Godin Nguibamin itir
Jerusalem otogha gifa*

¹⁸ Ia uan dafaribar suighamin biziba ia da bativizir puvati, mati Israelba fomirama ami. Me iza Sainain Mighsiamin boroghin ikia, egha maburan avim ko mitarmer bar pizimin gara aminir bar gavgavim ko ¹⁹ sigham in ararem baragha egha gumazir mamin tiarim barasi. Gumazamiziba tiarir kam baragha egha bar atiatigha kamaghin Moses migei, "E uam oraghan aghua." ²⁰ Ia fo, God akar gavgavim me ganingizi ezi me bar an atiatigha baraghan aghua. Akar kam kamaghin migei, "Gumazitam o asizitam mighsiar kam in mangi puram an suiragham, eghti ia dagiaba isi a ginivightima an aremegh." ²¹ Ezi bizir me ganizir kam me bar an atiatingi, ezi Moses uaghan atiatigha ghaze, "Ki uaghan bar atiatigha egha puvira nisi."

²² Ia bizir kamaghin gari-tamin otozir pu. Puvati. Ia Saionin Mighsiam ko Godin zurara itimin nguibar

12:13: Snd 4:26, Ga 6:1 **12:14:** Sng 34:14, Ro 12:18, 2 Ko 7:1, Ef 5:5, 2 Ti 2:22
12:15: Lo 29:18, Ap 8:23, 2 Ko 6:1, Ga 5:4, Hi 3:12 **12:16:** Stt 25:29-34 **12:17:**
 Stt 27:30-40 **12:18:** Ro 6:14, 2 Ti 1:7 **12:20:** Kis 19:12-13 **12:21:** Kis 19:16,
 Lo 9:19 **12:22:** Sng 68:17, Ga 4:26, Fl 3:20, MAA 5:11, 21:2, 21:10

ekiamin otogha gifa, kar Jerusalemın nguibar Godın Nguibamın itim. Egha ia tausen tausenpla enselba batifi, me uari akuvagha bar akuegha iti. ²³ Ia Godın borir ivariabar iviriar ekiam batogha gifa, kar Godın Nguibamın itir Akinafarimin ziaba osirigha givazi darasi. Ia Godın kam batogha gifa, a gumamaziba bar araziba tuisighamin Jas. Ia, gumazir fomira Godın damazimın deragha egha aremegha, egha bar deraviram otiviziba, ia men duaba batifi.* ²⁴ Ia Iesusra bato, abuir gumazir God ko en tighın itim, egha Akar Dikirizir Gavgavir Igiam gami. Egha ia Iesusın ghuzimın otifi, a fomira akar gavgavir dikirizir igiar kam gavgavim a daningasa akavkini. Ezi ghuzir kamra akar aghuim e mikiri, egha fomira Abelin ghuzim akam akunizi moghin amir pu. Puvati. Iesusın ghuzim akar bar aghuim akuri, ezi akar kam Abelin ghuzimın akam gafira.

E deraghvira uari bagh ganam

²⁵ Kamaghın, ia deragh gan, egh ia uan kuaribav konegh Gumazir Migeimın

akam baraghan aghuaghan marki. Fomira nguazir kamın God akar gavgavim gumamazibagh aningi. Ezima me an akam baraghan aghua, egha gin me uan arazir kurabar ivezir kuram gitazir puvati. Egha God datirighın uan Nguibamın ikia egha akar bar gavgavim e ganingi. E akirim ragh a gasaragh egh e uan arazir kuramin ivezir kuram gitaviragham, o? Bar puvati. ²⁶ Fomira itir dughiamın, Godın akam nguazim gamizima mikimkizim an otos. Ezi datirighın a kamaghın akar dikirizim e ganigha ghaze, “Ki ua nguazim damighti mikimkizim an otogham, eghti nguazimra puvati, ki nguazim ko overiam virara kamaghira aning damigham.” ²⁷ God dughiatam uam a damuasa mikeme, kamaghın e fo, God nguazim ko overiam damuti mikimkizim aning batoghtima aning akongtima, bizir a ingariziba ua ikian kogham. Eghti bizir akongiva givaghan koghamiba, darara ikivira ikiam.

²⁸⁻²⁹ Bizibagh Ativamin Danganir e inizir kam, an

12:23: Lu 10:20, Fl 4:3, Hi 11:40, MAA 13:8, 14:4 * **12:23:** (12:23) E fo, Iesus, a Godın borir ivariam. Ni Hibru 1:6ın gan. Gumazir Hibrun akinafarim osirizim, dughiar aviribar kamaghın migia ghaze, God bizir aghuiba uan borir ivariabar aningasa. Ni Hibru 6:12 ko 9:15ın gan. Judabar arazim kamakın, borir ivariabara uan afeziamın bizir aviriba isi. Ni Hibru 12:16ın gan. Akinafarir kam osirizir gumazim kamaghın migia ghaze, God bizir aghuiba uan gumamazibar aningasa egha me dibora ghaze, “Me Godın borir ivariaba.” **12:24:** Stt 4:10, Hi 8:6, 10:22, 11:4, 1 Pi 1:2 **12:25:** Kis 20:22, Hi 2:1-3, 3:17, 10:26-29 **12:26:** Kis 19:18, Sng 68:8, Hag 2:6 **12:27:** Sng 102:26, Mt 24:35, 2 Pi 3:10, MAA 21:1

akongan kogham. Kamagh amizi e danganir kam bagh an minabagh. E fo, en God mati avir puvira bizibagh asighasizim. Kamaghin ami, e an atiatingiva an apengan iki, egh an minabagh a uabi ifongezir arazimin gin mangi an ziam fam.

13

E vaghvagh igharaz darazigh ifuegham

¹ Ia Kraisin adarasi, ia vaghvagh uarigh ifongegh mamaghira iki, mati ia uan adarazigh ifongezi moghin.

² Ia nighnighiva, egh nguibar igharazimin gumaziba ian bighan izamin dughiamin, ia me inigh uan dipenibar mangi. Ia fo, fomira gumazamizir maba ghaze, me gumazir kiniba isa uan dipenibar ghua egha men gari. Ezi gumazir me inigha izir kaba, me enselba. Me ghaze, me guizin gumazibar gari, ezi puvati, me enselbara gari. ³ Ia Godin gumazamizir kalabusin itibagh nighnigh, mati ia me ko kalabusin iti. Egh ia uaghan gumazir men apaniba paza me gamizibagh nighnigh. Ia fo, ia nguazir kamın ikiavira iti, ezi apaniba uaghan ti arazir kamra ia damuam.

⁴ Ia bar kamaghin fogh, gumazim ko amizim uaning ikia poroghamimning otozir

arazim, a bizir bar aghuim, egha Godin damazimin dera. Ezi ia poroghamiba bar deravira uan arazibar gan. Eghti God gin izevir kuram isi, gumazamizir uari bakiava akuiba ko afiar arazibagh amir gumazamiziba, me daningam.

⁵ Ia dagiar aviriba ikisi ifueghan marki. Ezi ia kamaghin nighnigh, bizir ia suiragha givazim, a ian tughtizir puvati. Ia fo, God kamaghin e mikemegha gifa,

“Ki ia ateghti bizitam paza ia damuan kogham. Bar puvati.

Guizbangira, ki ia ateghan kogham.”

⁶ Kamaghin amizi, e gavgavim uan navibar aning egh mikim suam,

“Ekiam nan akurvazir gumazim, eghti ki ati- atighan kogham.

Gumaziba bizitamın na damighan kogham.”

E Iesusin gin mangisi aghumsighan kogham

⁷ Ia uan siosin gumazir apanibagh nighnigh, me fomira Godin akamin gun ia mikeme. Ia men arazir aghuiba ko men ovevem ginighnigh. Egh men nighnizir gavgavimin arazim, ia uaghan an gin

13:1: Jo 13:34, 1 Te 4:9, 1 Pi 1:22, 2 Pi 1:7, 1 Jo 3:11, 4:7, 4:20 **13:2:** Stt 18:1-8, 19:1-3, Mt 25:35, Ro 12:13, 1 Ti 3:2, 1 Pi 4:9 **13:3:** Mt 25:36, Ro 12:15, 1 Ko 12:26, Kl 4:18, Hi 10:34, 1 Pi 3:8 **13:4:** 1 Ko 6:9, Ga 5:19-21, Ef 5:5, Kl 3:5-6, MAA 22:15 **13:5:** Lo 31:6-8, Jos 1:5, Mt 6:25, 6:34, Fl 4:11-12, 1 Ti 6:8 **13:6:** Sng 118:6 **13:7:** 1 Ko 4:16, Hi 6:12 **13:8:** Jo 8:58, Ef 4:14, Hi 1:12, MAA 1:4

mangi. ⁸ Kraiſ Ieſuſin araziſ a fomira kamaghira ikia datirighin ikia, egh a gin zurara kamaghira ikiam. ⁹ Ia akar aghuimin min zuir puvatizir akar igharaziba ateghti, da ian nighnizibagh asighasighi, eghiti ia Godin gin zuir tuavir aghuim ataghraghan marki. Kamaghin deragh, e Godin apangkuvim amamangatighiti a gavgavim en navir averiabar aningam. Ezi dagheba apir araziſ gavgavim en navir averiabar aningan kogham. Ezi araziſ kam gumazamizibar darorimin akurvazir puvati.

¹⁰ Ezi e Godin ofa gamir danganir mam iti. Ezi Judabar Averpenimin aven ofa gamizir gumaziba, God me anogoroghezima, me ofa gamir danganir kamın dagheba aman kogham. ¹¹ Ofa gamir gumazir ekiabar dapanim, an asizibar ghuzim inigha Bar Anogoroghezir Danganir kamın aven ghua, egha araziſ kuraba gin amangasa ofa gami. Egha asizir

kabar kuaba inigha gumazamiziba itir naghin azenan ghua saghon a da tuezı da migiri. ¹² Kamaghira, Ieſuſ uaghan nguibar ekiamin azenan mızazim ini. A ghaze, a uan ghuzimin gumazamizibar amighiti me Godin damazimin zuegh egh Godin gumazamizibar otivigham, kamaghin an areme.* ¹³ Kamaghin amizi, e uaghan a bagh nguibamin azenan mangıva, egh a inizir aghumsizim e uaghan a iniam.† ¹⁴ E fo, nguazir kamın e nguibar zurara ikia ititam itir puvati. Egha e nguibar gin otivamim bagha mızuai. ¹⁵ Kamaghin, e Ieſuſin ingan garimin tuavimin, e zurara ziar ekiam isi ofan min God daning mamaghira ikiam. Eghiti en akar toriba zurara an ziam fi suam, an en Ekiam. ¹⁶ Egh ia araziſ aghuibar gumazamizibar amu. Egh me bizir taba oteveghti ia bizir taba men akurvaghıſi me daning. Ofan kamaghin gariba, God bar dagh ifonge. Kamaghin amizi, ia araziſ

13:9: Ro 14:17, Ef 4:14, Kl 2:4, 2:8, 2:16, 1 Ti 4:3 **13:10:** 1 Ko 9:13, 10:18

13:11: Kis 29:14, Wkp 6:30, 16:27, Nam 19:3 **13:12:** Mt 21:39, Jo 19:17-18, Ap

7:58 * **13:12:** (13:12) Moſeſ Oſirizir Araziba ghaze, gumazamiziba Godin ofa damuaſa inigha izir asiziba, ofa gamir gumaziba da api. Me asizir gumazamizibar araziſ kuraba gin amangıſi, dughiar ekiabar ofa gamiba, me dar aman kogham. Ni Wok Priſ 6:24 ko 24:30 ko 16:27in gan. Datirighin, ofan dughiar ekiar kam, Ieſuſ amizir ofan kam an danganim ini. Ni Hibru 9:7, 14in gan. **13:13:** Hi 11:26, 12:2,

1 Pi 4:14 † **13:13:** (13:13) Gumazir maba ti, Kraiſin gin zuir daraziſ amighiti, me Moſeſ Oſirizir Arazibar aven itir dagheba apir araziſin gin mangasa. (Ni ves 9in gan.) Ezi gumazir Hibrun akinafarim oſirizim ghaze, Kraiſin gin zuir darazi, Judaba itir nguibabar ikian markiam. Me kamaghin nighnighan marki, Moſeſ Oſirizir Araziba me damuti, me Godin damazimin zuegham. Puvati. Ieſuſin inganarimra me zuegha gifa. Kamaghin amizi, me a ko ikıſi aghumsighan kogh, egh anarira gin mangam. **13:14:** Mai 2:10, Fl 3:20, Hi 11:10, 11:16, 12:22

13:15: 2 Sto 29:31, Sng 50:14, 50:23, 69:30-31, Hoſ 14:2, 1 Pi 2:5 **13:16:** Ro 12:13, Fl 4:18, Hi 6:10

kabar amusi okinighnighan marki.

God e damuti e deravira ikiam

¹⁷ Ian gumazir dapaniba ian akurvasa egha zurara ian gari. Egh me gin ingangarir me amizibar gun God ko mikimam. Kamaghin amizi, ia men akaba baragh egh men apengan iki. Egh ia kamaghin damuti, eghti me bar akuegh uan ingangarim damuam. Ia kamaghin damuan koghti, me osimtizim sara ian ganam, eghti bizir kam ian akuraghan kogham. ¹⁸ Ia e baghiva God ko mikimvira iki. E kamaghin bar fo, e dughiabar zurara arazir aghuibara amuasa bar ifonge. E uan araziba bar deravira da tuisigha arazir aghuibar gin ghua egha en navir averiaba osimtiziba Godin damazimin puvati. ¹⁹ Ki mighira ia gakaghoru, ia na bagh God ko mikim suam, a nan akuragh na amadaghti ki zuamira ia bagh izam.

²⁰ Ki ia bagha God ko migei, Godin Navir Amirizimin Mingarim, a en Ekiam Iesus ovevem in a gamizi a ua dikafi. Iesus, Sipsipbar Garir Gumazir Gavgavim Itim, a uabi ofan min aremegha uan ghuzimin Akar Dikirizir Gavgavir kam, gavgavim a ganingizima, eghti a iki mamaghira ikiam. ²¹ Ezi ki ia bagha Godin kam ko

migia kamaghin azangsisu, a ian akuragh gavgavim ia daningti, ia arazir aghuiba bar dar amu, egh an ifongiam in gin mangam. Eghti Krai Iesus in ingangarim in tuavimin, a en navir averiabar aven ingarti, e a ifongezir arazibar amuam. Egh e zurazurara ziar ekiam a daning mamaghira ikiam. Bar guizbangira.

Akar abuananaba

²² Nan adarasi, akar ki ia bagha osirizir kam, a ruarazir puvati. Kamaghin, ia nimira iki, egh akar ki ia naviba gavgaviba a dar aningasa osirizir kam, ia deraviram a baragh. ²³ Ki kamaghin ia mikimasa ifonge, me kalabusin en aveghbuam Timoti firi, ezi a ua kalabusin itir puvati. Egh a zuamira na bagh izegh, egh ga uaghara mangi ian ganam.

²⁴ Ia uan gumazir dapaniba ko Godin gumazamiziba bar me mikim suam, ki ghaze, God deraghvira me damu. Ezi Kantri Italin itir Kraisin adarasi uaghan akam ia bagha anemadagha ghaze, God deraghvira ia damu.

²⁵ Ki kamaghin God ko migia ghaze, Godin apangkuvim a bar moghira ia ko iki.

Jems Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Jemsin Akinafarim akar aghuir aviriba iti. Jems Godin gumazamiziba arazir aghuibar gin mangasa, egha men sure damuasa akar aghuir avirir kaba osiri. A gumazamizibar akurvaghti me nighnizir aghuiba ko fozim iniva, egh deravira an akam ginighnighasa an akar isin zuir aviriba osiri.

Jems mighighavira migia ghaze, gumazir nighnizir gavgavim Iesusin itim, a pura ikian kogham. Puvati. An arazir aghuibar igharaz darazir amuam, eghti arazir kam kamaghin men ak- agham, a nighnizir gavgavim iti.

E osimtizibar tuivigh gavgavighiva egh deravira God ko ikiam

(Sapta 1:1-18)

¹ Ki Jems, ki God ko Ekiam Kraiss Iesusin ingangarir gumazim. Ki ia 12 plan Israelin itir anababa bagha akinafarir kam osiri. Kar ia gumazamizir uan nguibam ategha ghua kantrin igharaz- ibar iti. Ki dughiar aghuim ia ganidi.*

Osimtiziba, da gavgavim e ganidi

²⁻³ Nan adarasi, ia fo, osimtizir ia bativiba, da ian nighnizir gavgavibar amuti ia tuivigh gavgavigh egh osimtiziba ater mangvira ikiam. Kamaghin amizi, osimtizir aviriba ia bativtima ia kamaghin nighnigh suam, ia bar akongegh. ⁴ Egh ia zurara tuivigh gavgavigh egh osimtiziba ater. Eghti arazir kam ian iki gavgavigh mamaghira ikiam. Kam- aghin ia deravira ikiva, egh ia Godin bizitam in oteveghan kogham. Puvati. Ian araziba bar deraghiva, egh ia Godin arazibar aghung mangi gumazamizir aruabar min otogham.

*Gumazim nighnizir
aghuibar otevegh, a God ko mikim*

⁵ Ezi ian tav nighnizir aghuibar otevegh, a Godin azangsightima, God a danigam. God pura biziba gumaziba bar me ganidi, an atarir puvati. Kar Godin biz- ibar anogorozir puvatizim, me an azangsizima a me daningasa bar ifonge. ⁶ Eghti gumazim God ko mikimiva, a nighnizir gavgavim iki, a nighnizir pumuning ikian marki, egh suam, "God ti bizitam na danigam, o puvatigham?" E fo, gumazim nighnizir pumuning iti, a mati aminim ongarim givav

1:1: Mt 13:55, Mk 6:3, Ap 15:13, Ga 1:19, 1 Pi 1:1 * **1:1:** (1:1) 12 plan Israelin anabar kaba, da Godin gumazamizir nguazir kam in bar an tibar ababanim gami.

1:5: 1 Kin 3:9-12, Snd 2:3-6, Jo 15:7, 1 Jo 5:14-15 **1:6:** Mk 11:24, 1 Ti 2:8

amadima a pura tintinibar dikafi. ⁷ Gumazir kam kamaghin nighnighan marki, Ekiam bizitam a danigham. Puvati. ⁸ Gumazir kamın nighnizim bar tuiraghrizi, an arazir an amiba, da tuavir vamiran itir puvati.

Jems onganaraziba ko gumazir bizir aviriba itiba akam me ganidi

⁹ Ezi nighnizir gavgavim itir gumazim, onganarazibagh amua iti, a Godin damazimin ziar ekiam iti. Kamaghin, a bar akuegh iki. ¹⁰ Ezi nighnizir gavgavim itir gumazim, bizir aviriba iti, a fo, God gin a dikabiraghti an akimarir atiabar min aremegham. Kamaghin, a uaghan bar akuegh iki. ¹¹ E fo, aruem anaga pamtem gara temem gisirazima a midii. Ezi tememin akimarir aghuiba suaghira, egha dar ganganim bar ikufi. Ezi kamaghira gumazir bizir aviriba itim, a uan inganarim damuvira ikiva an tongin aremegham.

God arazir aghuibar e gami, egha arazir kurabar amuasa e abirir puvati

¹² Gumazim osimtiziba ateriva, egh uaghan osimtiziba bar dar aven tugh gavgavigh, uan nighnizir gavgavim ateghan koghti, God ivezir aghuim a daningtima a zurara itir ikirimirir aghuim iniam.

Ivezir aghuir kam, God akar dikirizim gamua ghaze, gumazir bar a gifongeziba, a me daningam. Kamaghin, gumazir kam bar akongegh.

¹³ Kamaghin gumazitam bizitam an navim abiraghtima an arazir kuratam damigham, a kamaghin mikiman marki, "God na abirazima ki arazir kam gami." Puvati. E fo, gumazitam God abiraghtima an arazir kuratam damighan kogham, eghti God gumazitam abiraghtima an arazir kuratam damighan kogham. ¹⁴ Ezi en navir kuraba vaghvagha arazir kurabar amuasa e gifarava e apezeperava e gakaghori. ¹⁵ Ezi navir digavir kam, a mati amizim navim adai, egha gin arazir kuram gamizima an oto, mati borimin min a bate. Ezi arazir kuram ghua ekevezir dughiam, an ovevem gamizima an oto. ¹⁶ Nan adarasi, ia gumazitam ateghti a ia gifaran marki. ¹⁷ Bizir bar aghuir e isiba, ko bizir ikuvir puvatiziba, da bar Godin Nguibamin pin izaghiri. God Afeziam a biziba bar overiam dar ingari, a bizir aghuir kaba e bagha da amadi da izaghiri. Ezi Afeziar kam a uan araziba raghrarizir puvati. A bizitamın nedazimin min aruem a gisirazi an otevegha ruarazir

puvati. A kamaghira iti.
¹⁸ God kamagh sua, a biziba bar dar ingari, egha e gamizi e bar dar faragh mangam. Kamaghin God uabi uan ifongiamin gin ghuava en Afeziamin oto, a uan guizin akamin e gamizima e otifi.

**E nighnizir
 gavgavim
 guizbangira Godin
 ikiva, e uaghan
 arazir aghuibar
 amuam**

(Sapta 1:19-5:6)

E akar aghuim baragh, egh uaghan an gin mangam

¹⁹ Nan adarasi, ia deravira bizir kam gifogh. Ia bar zuamira kuariba arigh akaba baragh, egh ia zuamira mikiman marki, egh zuamira ataran marki. ²⁰ E fo, atarir gumazim, Godin damazimin arazir aghuibagh amima da otivir puvati. ²¹ Kamaghin amizi ia bar arazir miziriziba ko arazir kurar otiviba, ia bar ada munamadagh. Egh ia bar uari dikabiragh egh akar God ian navir averiamin dikarazim inigh. Eghti akar kam ian akuragham. ²² Egh akar ia inizir kam, ia an mirara mangi. Ia puram orarazir kinim damuan marki. Puvati. Ia pura orarazir kinimin damuam, kamaghin ia uarira uarigh ifari. ²³ Gumazitam pura Godin akam baregh, egh

an gin zuir puvati, a mati gumazim ganganimin uan guamin gari. ²⁴ Egha a deravira uan guamin ganigha, egha ua ghugha okinighniki, an guam manmaghira gari. ²⁵ Ezi Godin akar bar deravira itim e gamima e firighiri. Eghti gumazitam deravira akar kam ginighnigh, egh pura akam baragh zuamira okinighinighan kogh, egh bar an akamin gin mangiti, gumazir kam, God an ingangaribar amuti da bar deraviram otivam.

²⁶ Ezi gumazitam kamaghin nighnigh suam, "Ki Godin gumazir bar aghuim, egha guizbangira an ziam fe," egha migirigiar aghuibar uan mizemin dav geir puvati, kamaghin a uabira uabi gifari. Ezi kamaghin an nighnizir gavgavim ko Godin ziam fer arazim pura bizim. ²⁷ Guizbangin nighnizir gavgavir God Afeziamin damazimin deragha osimtiziba puvatizim, a kamakin: E borir ameboghfeziaba ovengezibar akurvaghiva, amizir odiarir men paba ovengeziba sarama akurvagh, egh men osimtiziba ateram. Ezi uaghan bizir mam, e uari uan daroriba deravira dar ganam, eghti nguazir kamın araziba e damuti e Godin damazimin mizeghan kogham.

1:20: Snd 10:19, 17:27, Sav 5:1-2, 7:9

1:21: 1 Ko 15:2, Kl 3:8, Hi 2:3, 1 Pi 1:9, 2:1

1:22: Mt 7:21, 7:26, Lu 6:46, Ro 2:13, 1 Jo 3:7

1:23: Lu 6:47, Je 2:14

1:25: Jo

13:17, Ro 8:2, 2 Ko 3:18, Je 2:12

1:26: Sng 34:13, 39:1, 141:3, 1 Pi 3:10

1:27:

Ais 1:16-17, 58:6-7, Mt 25:36, Ro 12:2, 1 Jo 5:18

2

E arazir amir vamiran, bar gumazibar amuam

¹ Nan adarasi, ia nighnizir gavgavim en Ekiam Kraiss Iesusin iti, a bizir aghuir Godin Nguibamin itibar Ekiam. Ia gumazir ziaba itiba deravira me damu egh gumazir ziaba puvatiziba akirim ragh me gasan marki. Ia amir arazir vamiran bar me damu. ² Eghti gumazitam kurukazir bar aghuim damigh, egh golin ring uan dafarim datigh, egh God ko migeir dipenimin aven mangam, eghti gumazir onganarazim korotiar bibizibar kurukegh egh uaghan God ko migeir dipenimin aven mangam, ³ eghti kurukazir bar aghuim gamizir gumazim ia deravira a damuva, egh a mikim suam, "Aruam, ni izi dabirabir aghuir kam daperagh," egh ia onganarazibagh amir gumazim kamaghin a mikim suam, "Ni munagh tugh," o "Nin nan dagarimning boroghin magh vazim daperagh," ⁴ ia arazir kam kamaghin a gami. Mati ia uan nighnizibar aven igharazi darazi abigha men araziba tuisisi. Egha ia deravira nighnigha gumazibar araziba arazir vamiran me tuisizir pu. Puvati. Ia mati jasbar min otivigha nighnizir bar kurabar gumaziba tuisisi.

⁵ Nan adarasi, ia oragh. Nguazimin itir gumazibar damazibar itir gumazir onganaraziba, gumazir kaba God me amisevegha ghaze, me nighnizir gavgavimin arazimin iti. A fomira gumazamizir bar a gifongeziba bagha akam akira ghaze, a bar me gativagh men ganam. Kamaghin a gumazir onganarazir kaba misevegha ghaze, me God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven ikiam. ⁶ Ezi ia akar aghumsiziba onganarazibagh anidi. Ia nighnigh! Tina ia dikabira egha osimtiziba ia garisi, egha ia mikirvagha kotiabar zui? Kar gumazir dagiaba bar izivaziba arazir kabagh ami. ⁷ Ezi God Iesusin ziar aghuim ia gati, ezi tina ziar aghuir kam gasighasisi? Dagi ar viriba itir gumazir kabara.

⁸ God en atrivir ekiam, egha an Akinafarimin an akar ekiar mam e ganiga ghaze, "Ni uabi uabi gifongezimoghin, ni igharaz darazigh ifongegh." Egh ia akar kam guizbangira a baragh an gin mangi, kamaghin ia arazir aghuim damuam. ⁹ Ezi ia arazir aghuim gumazir mam gamua egha igharazim akirim a gasara, kamaghin ia arazir kuram gami. Ezi Moses Osirizir Araziba kamaghin ia migei, ia an akamin gin zuir puvati.

2:1: Lo 1:17, Snd 24:23, Mt 22:16, Ap 10:34, Je 2:9 **2:5:** Mt 5:3, Jo 7:48, 1 Ko 1:26-28, 1 Ti 6:18, 2 Ti 4:8 **2:6:** Ap 13:50, 18:12, 1 Ko 11:22, Je 5:6 **2:8:** Wkp 19:18, Mt 19:19, 22:39, Ro 13:8-9, Ga 5:14 **2:9:** Lo 1:17 **2:10:** Lo 27:26, Mt 5:19, Ga 3:10

10 Eghti gumazitam Moses Osirizir Araziba bar dar gin mangiva, egh arazir vamira abighiva, kamaghin an arazir kuram gami. A mati gumazir Moses Osirizir Araziba bar da bighizim. 11 E fo, God kamaghin migei, "Ia poroghamiba uari bakeir arazim damuan marki." Egha a uaghan kamaghin migei, "Ia gumazibav soghtima me arimighiran marki." Eghti ia poroghamiba uari bakeir arazim damuan koghiva, egh ia gumazir mam misueghti an aremegham, kamaghin ia Moses Osirizir Araziba abizir gumazibar otifi.

12 Ia fo, Godin arazim en arazir kuramin gavgavim a givagham, eghiva e damuti e firighriham. Egh gin God uan arazir kam ginighnighiva egh en araziba tuisigham. Kamaghin, ia gumazir Godin Arazimin apengan itibar akaba ko araziba zurara dar amu. 13 E fo, gumazitam igharaz darazir apangkuvir puvati, eghti God kotiamin a tuisighamin dughiamin God uaghan an apangkuvighan kogham. Ezi gumazim igharaz darazir apangkufi, Godin kotiamin a tuisighamin dughiamin a Godin apangkuvimin ganam.

Nighnizir gavgavim arazir aghuim sara zuir puvati, a pura bizim

14 Nan adarasi, gumazitam suam, "Ki nighnizir gavgavim Kraisin iti," egha an arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin an nighnizir gavgavim pura bizim. Kamaghin nighnizir gavgavir kam an akuragham, o puvati? Bar puvati. 15 Ezi Kraisin adarazir aveghbuatam o buaramizitam, korotiaba ko dagheba puvati, 16 eghti ian tav kamaghin a mikim suam, "Ni navir amirizimin iki. Ni mangiva inim ikeghiva uan mikarzim avaragh. Egh mangi dagher aviribar amiva egh navim izifagh." Eghti akar kam manmaghin an akuragham? Ia uari korotiaba ko dagheba an akurvaghtima a deravira ikiam. 17 Ezi nighnizir gavgavimin arazim uaghan kamaghira ghu. Nighnizir gavgavim pura ikia, egha arazir aghuiba sara zuir puvati, egha nighnizir gavgavir kam, an aremezi moghin iti.

18 Tav kamaghin mikimam, "Gumazir maba nighnizir gavgaviba iti, ezi gumazir igharaziba arazir aghuibagh ami." Ki kamaghin nin akam ikaragham, "Ni nighnizir gavgavim ikia egha arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin ki manmaghin nin nighnizir gavgavim gifogham? Ki arazir aghuibar amuam, eghti arazir kabara nan nighnizir gavgavim nin

2:11: Kis 20:13-14, Lo 5:17-18, Ro 13:9
2:12: Ga 6:2, Je 1:25-26, 1 Pi 2:16
2:13: Snd 21:13, Mt 5:7, 18:32-35, 25:41-42, 1 Jo 4:17-19
2:14: Mt 7:21, 7:26, Je 1:23
2:15: Jop 31:19-20, Lu 3:11, 1 Jo 3:17
2:17: Je 2:20, 2:26
2:18: Ga 5:6, Je 3:13
2:19: Mt 8:29, Lu 4:34, Ap 16:17

akagham.”¹⁹ Ni nighnizir gavgavim kamaghin ikia ghaze, “Godin vamira iti.” A dera. Duar kuraba uaghan nighnizir gavgavir kam ikia, egha agoa atiati.

²⁰ Ni gumazir onganim! Ni nighnizir gavgavimra ikiava egha arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin nin nighnizir gavgavim a pura bizim. Ni ti akar kamin mingarim gifoghasa, o? Ia oragh. ²¹ Fomira en ovavim Abraham uan otarim Aisak isa ofa gamir danganimin anetigha egha Godin ofa gami moghin a gami. Ezi dughiar kamin God an arazimin ganigha egha Abraham migia ghaze, ni nan damazimin dera. ²² Ia bizir kam ginighnigh. Abrahamin nighnizir gavgavim ko an arazir aghuim voroghira ghu. Ezi arazir aghuir kam bar an nighnizir gavgavim gamima a guizbangira gavgafi. ²³ Godin Akinafarim kamaghin migei, “Abraham, a nighnizir gavgavim Godin itima, God an ganigha a dibora ghaze, a nan damazimin derazir gumazim.” Egha God kamaghin a dibori, “Nan roroam.” Ezi akar kamin mingarim, God a gamizima me Akinafarimin an osiri, Abraham uan otarim Aisak gamizir dughiamin arazir kam, a bar azenan oto. ²⁴ Ezi datirighin ia fo, gumazitam

pura nighnizir gavgavim iti, God, “gumazir Godin damazimin derazim” a diborir puvati. Bar puvati. A gumazir arazir aghuim gamim ginighnigha, egha an nighnizir gavgavimra ginighnizir puvati, egha bizir kam bagha God a dibora ghaze, a nan damazimin dera.

²⁵ Ezi tuavir kamra, arazir kurabagh amir amizim Rahap, moga garir gumazir Josua amadazimningin akuragha aning amadazima aning tuavir igharazimin ghu. Kamaghin amizima God amizir kam migia ghaze, ni nan damazimin dera. ²⁶ E fo, gumazimin duam an mikarzimin averiamin itir puvati, an aremegha gifa. Ezi kamaghira, gumazim pura nighnizir gavgavim iti, egha an arazir aghuibagh amir puvati, kamaghin gumazir kamin nighnizir gavgavim an aremezi moghin iti.

3

E uan migirigiaba deravira dar ganam

¹ Nan adarasi, dughiar God gumazamizibar araziba tuisighamin, e gumazir, gumazamizibar sure gamir ingangarim iniziba, God bar deravira en ingangariba tuisigham. Kamaghin amizima, ian tarazira God ifongezir arazibar gumazamizibar sure damuamin

ingangarim inighan kogham.
² Dughiar aviribar e bizir vabara damuasa nighnigha, egha e paza dagh ami. Bizir kaba bar e batifi. Ezi gumazitam dughiatamin paza migeir puvati, a bar gumazir aghuimra, egha a uan mikarzim bar deravira an gari.

³ E ainin otevim isava hozin akam gighufa, eghti ainin otevir kam a damuti a en akam baraghiva deravira mangam. Ezi arazir kamın e bar deravira men ganti, me en gin mangam. ⁴ Ezi ia kuribagh nighnigh. Kuriba bizir bar ekiaba, ezi aminir ekiar gavgaviba dagh ivaima, da ongarim gisin ivemari. Ezi dar stiaba bar sufi. Ezi dar stian suizir gumazim mangagh mangisi ifongegha, egha a stia gighavkirima kurim tuavir kepten ifongezimin zui. ⁵ Ezi kamaghira, mizem uaghan bar suvigha en mikarzimın aven iti. Egha a zurara bar puvira ifaghati, egha uabi uan ziam puv a fe. E fo, avir muziarimra avir ekiam damighti a bar ekeveghiva egh ruarimin isitima temeba bar isigham! ⁶ Ezi mizem uaghan mati avim, egha a en mikarzir otevir muziarir mam. Egha a uaghan arazir kurar aviribagh ami da otifi. A en mikarzibagh amima da mize, egha arazir kurar aviribagh amima da en ikirimiribar otifi, mati avir mizariar

ekiaba. Avir kam a uabi helin avim.

⁷ E fo, gumaziba asizir atiaba bar moghira da isava dar dai, kuaraziba ko asizir davaragharuiba ko ongarimin aven itir biziba bar. Egha me bizir kabar dava egha me dar gari da men apengan iti. ⁸ Gumazitam uabi uan mizem damightima an an apengan ikeghan kogham. Bar puvati. En mizeba zurara akar kurabav gei. Mati imezir kuraba gumazibagh amima da ariaghiri, da en akabagh izifa.

⁹ E uan mizebar Ekiamın ziam fe, a en Afeziam. God gumazamizibar ingarizima me an mirara otifi, ezi e uan mizebar e akar kurabav giava gumazamizir igharazibagh asighasisi. ¹⁰ Ekiam fer akaba ko akar kuraba, aning virara mizer vamiram otifi. Nan adarasi, arazir kam a ikian kogham. ¹¹ Mozir dipatam, dipar aghuim ko ongarir pam, uaning veregh ikiam ti? Puvati! ¹² Nan adarasi, fighin temem olivin tememin min bam, o? Puvati! O wainin temem a fighin temem min bam, o? Puvati! Kamaghira dipar apir aghuim ongarir dipam ko ikiva otivan kogham.

Gumazim Godin izezir fofozim ikiva, an arazir aghuibar amuam

¹³ Ezi gumazitam ian tongin fofozir aghuim ko

3:5: Sng 12:3, 73:8-9, Snd 12:18, 15:2
 15:18-19, Mk 7:15, 7:20, 7:23 3:8: Sng
 140:3, Ro 3:13 3:9: Stt 1:26, 5:1, 9:6,
 1 Ko 11:7 3:13: Ga 6:4, Je 1:21, 2:18

3:6: Snd 16:27, Mt 12:36-37, 15:11,
 3:9: Stt 1:26, 5:1, 9:6,

nighnizir aghuim iti, o? Kamaghin amir gumazitam ikiva, an dabirabim bar deragh. A fofozir aghuimin arazibar gin mangiva gumazibar asughasughiva egh uabi uan ziam fan kogham. Eghti gumaziba an arazir aghuir an amibar ganam. ¹⁴ Eghti ia igharaz darazi navir bar kuraba men ikiva, egh zurara uan ziaba fisi tuaviba buriam, kamaghin ia uan fofozim ko nighnizir aghuiba bagh bar akueghan marki. Ia ifaragh egh uan arazibar guizin akam dikabiraghan marki. ¹⁵ Ezi fofozir kam a Godin Nguibamin ikegha izir pu. Puvati, kar nguazir kamın bizim. A navir ghurimin oto. Ezi Satan, an afeziam. ¹⁶ Ia oragh. Gumaziba navir kuraba gumazir igharazibar iti, egha me zurara uan ziaba fasa tuaviba buri, gumazir kaba me navir vamira itir puvati. Me arazir kuraba bar dagh ami.

¹⁷ Ezi gumazir fofozir aghuir Godin Nguibamin izezim iniziba, me arazir kabagh ami: Faragha zuir arazim, me zurara nighnizir zuezibar gin zui. Egha me igharaz darazi ko navir vamiran iti, egha gumazibar asughasusi. Egha me gumazir igharazibar akaba barasi. Me igharaz darazir apangkuva egha arazir aghuibar me gami. Egha me

arazir kamra gumaziba bar me gami. Egha me arazir aghuibar gin ghua ifarir puvati. Me bar guizbangira dar gin zui. ¹⁸ Ezi kamaghin e navir vamira iti, kar mati e dagher anabam akara. Ezi navir vamiran arazimin tuavimin, arazir aghuiba en dabirabimin otifi, mati dagher aghuiba azenimin aghui.

4

Gumazir nguazimin arazibagh ifongezim, a Godin apanim

¹ Bizir mingarir manaba adariba ko midorozibagh amima da ian tongin otifi? Mikarzimin agorogemin araziba ian navibar iti, egha da ian mikarzibar aven ikia ia ko misosi, kamaghin amizima arazir kamın da akam adariba ko midorozibagh amima da otifi. Ti kamaghin puvati, o? ² Ia biziba iniasa bar ifonge, egha ia da isir puvati. Kamaghin amizima ia gumazibav sozima da ariaghiri. Ia biziba iniasa dagh agoava, egha ia da isir puvati. Egha ia puv atara misosi. Ia biziba iniasa ia God ko migeir puvati, ezi bizir kam bagha ia da isir puvati. ³ Egha ia biziba iniasa God ko migei, egha ia da isir puvati. Ian nighniziba derazir puvatizima ia God ko migei. Ia bizir ian

3:14: Ro 2:17, 2:23, 13:13

3:15: Fl 3:19, Je 1:5, 1:17

3:16: 1 Ko 3:3, Ga 5:20

3:17: Ro 12:9, 1 Ko 2:6-7, 1 Pi 1:22, 1 Jo 3:18

3:18: Snd 11:18, Ais 32:17, Mt 5:9,

Fl 1:11, Hi 12:11

4:1: Ro 7:23, Ga 5:17, 1 Pi 2:11

4:3: Sng 66:18, Ais 1:15, Mai

3:4, Sek 7:13, 1 Jo 3:22

mikarzimîn agorogem itiba bagha niġhnîsi. Kamaghîn, ia biziba isir puvati.

⁴ Ia God ataki, mati amizim uan pam ategha ghua gumazir igharaziba isava akui. Ia orakigh! Gumazim nguazimîn arazibagh ifonge, a Godin apanim. Ezi ia ti bizir kam ġifozir puvati, o? Gumazim nguazimîn arazibar namakam gami, a Godin apanimîn oto. ⁵ Godin Akinafarim kamaghîn miġei, “Duar God en navir ave-riabagh atizir kam, e God uabin apengara ikiasa a bar ifonge.” Ia ti ghaze, akar kam ti pura bizim? Puvati. ⁶ God en apangkuvavira iti. Kamaghîn amizi, Godin Akinafarim kamaghîn miġei,

“God zurara gumazir uan ziba feba a me dikabîri, egha gumazir uan ziaba dikabiriba God men apanguva egha bar deravira me gami.”

⁷ Kamaghîn amizima ia uari dikabîragh egh Godin apengan iki. Ia Satan munasaraghti, eghti a ia ategh arimangigham. ⁸ Eghti ia Godin boroghira mangiti, God ian boroghira izam. Ia gumazir kuraba, ian naviba bar zuegh iki, mati gumazim

uan dafariba ruezî da bar zue. Ezi ia gumazir niġhnîzir pumuning itiba, ia niġhnîzir kurar ian navimîn itiba da atakigh. ⁹ Ia naviba bar osemegh egh pamtem arangiva aziam. Ia gumazir datirighîn atiba, ia uan akazim ategh, egh ia arang. Ia gumazir bar akongeziba, ia uan agoroger kam ategh, naviba bar osemegh azi iki. ¹⁰ Ia Godin damazimîn bar uari dikabîragh iki. Ia kamaghîn damuti, God ia fegham.

E akaba igharaz darazigh asan kogham

¹¹ Nan adarasi, ia Godin gumazamizir igharaziba akar kurabar me mikîman marki. Gumazim akar kuramîn igharazitav mikeme, o akam a gasi, an akar kuramîn Moses Osirizir Arazibav gei, egha a Moses Osirizir Araziba iria. Ezi ia Moses Osirizir Araziba iria, ia mati gumazim Moses Osirizir Arazibar apengan itir pu. Puvati. Ia mati jasin mîn oto.* ¹² God uabira Moses Osirizir Araziba anidi, egha a uabira jas. A uabira gumazamizibar akurvaghham, o me gasighasigham. Kamaghîn ia te, ia jasin mîn gumazamizir igharaziba tuisisi?

E kamaghîn mikîm suam, Ekiam ifueghtima, e bizir e niġhnizibar amuam

4:4: Jo 15:19, 17:14, Ro 8:7, Ga 1:10, 1 Jo 2:15 **4:5:** Stt 6:5, Kis 20:3-5, Nam 11:29, Snd 21:10 **4:6:** Sng 138:6, Snd 3:34, Lu 14:11, 1 Pi 5:5 **4:7:** Ef 4:27, 6:11-12, 1 Pi 5:7 **4:8:** 2 Sto 15:2, Ais 1:16, Sek 1:3, Mal 3:7, Je 1:8, 1 Jo 3:3 **4:10:** Jop 5:11, 22:29, Mt 23:12, 1 Pi 5:6 **4:11:** Lu 6:37, Ro 2:1, Ef 4:31, 1 Pi 2:1 * **4:11:** (4:11) Moses Osirizir Arazibar aven itir akar otevir kam, Jems ti vezin kamin a ġinîri. Kar akar Wok Pris 19:18 ko Jems 2:8in itim. **4:12:** Mt 10:28, Ro 2:1, 14:4, 14:13

13 Ia oragh, ian tina suam, "Datirighin, o gurumzaraghan e nguibar ekiar mamın mangighiva dagiar ingangarim azenir vamiran a damigham. Egh arazir kamın e dagiar aviriba iniam." 14 Ia zurara kamaghin miġia, egha ia fozir puvati, bizir manam gurumzaraghan otivam. Ian ikirimirim mati miġharim, a dughiar otevimra ikegh egh bar ġivagham. 15 Kamaghin amizi, ia kamaghin mikim, "Ekiam ifueghtima, e angamra ikiva, egh bizir e niġhnizibar amuam." 16 Ezi ian arazir ia datirighin amin, ia uari uan ziaba fava egha ingangarir ekiabar amuasa dar gun miġei. Ia uari fer akar kam, a bar ikufi. 17 Ia deravira niġhnigh! Ia arazir aghuir damuamin tam ġifogh, egh ia a damuan koghiva, kamaghin ia arazir kuram gami.

5

Gumazir bizir aviriba itiba me ivezir kuram iniam

1 Ezi datirighin, bizir aviriba itir gumaziba, ki akam ia mikimasa ifonge. Ia oragh! Ia osimtizir ekiar ia bativamibagh niġhnigh, egh ia pamtem dimiva arang

iki. 2 Ian bizir aghuiba da bar kuvigham. Eghti ian korotiaba barareba dar ghoregham. 3 Eghti ian gol ko silvaba bar miġhovegham, eghti mizirizir kam ian arazir kurabar amighti da azenim giregham. Eghti mizirizir kam avimin min ian mikarzirbar isiam. Ekiam izamin dughiam bar roghira izi, ezi ia pura biziba ko dagiaba akuvazima da iti.* 4 Ia deravira oragh, ingangarir gumaziba ian azenibar dagheba isi, ezi ia me ġifaragha egha men ivezir mabar anogoroke. Ezi ingangarir gumazir kaba me uan ivezibagh niġhnigha egha Godin dia ghaze, a ian arazir kuraba ikarvagham. Ezi ingangarir gumazibar dimdiam, Ekiar Bar Gavgavim Itim, a baraki. 5 Ezi dughiar ia nguazir kamın itim, ia bizir aghuir aviriba isava egha ia bar akuegha iti. Egha ia dagher aviriba apava bar ekefe. Ezi God ia misoghti ia arimighiramin dughiam, an otogha ġifa. 6 Ia gumazir aghuibar kotim gamigha egha me misoghezima me ariaghire. Ezi me ian gavgavim munamadir puvati, egha ia ikarvagha ia misoghezir puvati.

4:13: Lu 12:18-20 4:14: Sng 39:5, 39:11, 102:3, Je 1:10, 1 Pi 1:24 4:15: Ap 18:21, 1 Ko 4:19, Hi 6:3 4:17: Lu 12:47, Jo 9:41, 15:22, Ro 1:20-21, 2:17-18, 2:23

5:1: Snd 11:28, Lu 6:24, 1 Ti 6:9 5:2: Jop 13:28, Je 2:2 * 5:3: (5:3) God gumazamizibar arazibar tuisighamin dughiamin, a dagiar aviriba itir gumazibar bizir aghuibar ganiva da tuisighan kogham. Puvati. A men arazibar ganiva da tuisigham. Gumazir kaba, bizir bar kuvigham dar suiki, ezi bizir kam en aka ghaze, me nguazimin itir dughiamin me arazir aghuim gamir puvati. Ezi avir kamın akam ghaze, me ivezir kuram iniam. 5:4: Lo 24:14-15, Jer 22:13, Mal 3:5 5:5: Jer 12:3, 25:34, Amo 6:1, 6:4, Lu 16:19, 16:25, 1 Ti 5:6

Ia gavgavigh ikiva egh God ko mikim, egh Ekiam mizuamti a ua izam
(Sapta 5:7-20)

E gavgavigh ikiva egh osimtiziba ateriva egh Ekiam mizuamti a izam

⁷ Kamaghin amizima, nan adarasi, ia tuivigh gavgavigh osimtiziba ateriva egh Ekiam mizuamti a ua izam. Ia fo, gumazir azenim itim, a dagher aghuiba an azenimin aghungasa an adav zuai. Egha a gavgavim uan navim ganiga egha aghumra ikiava amozim ko aruem mizuai, aning uan ingangarim faragh a damuam. Eghti a gin dagheba iniam. ⁸ Ezi ia uaghan gavgavim uan navibar aningiva egh aghumra ikiva egh osimtizir ia bativim ater. Ia fo, Ekiam Izamin Dughiam a bar roghira ize. Kamaghin amizima ia tuivigh gavgavigh iki. ⁹ Nan adarasi, ia Godin gumazamizir igharazibar atariva egh akiribar me mikiman marki. Ia fo, ia kamaghin damutima, God jasin min otoghiva ian arazir kuraba tuisigham. Ia oragh, jasin kam a tiar akamin tughav iti! ¹⁰ Nan adarasi, ia fomira Godin akam inigha izir gumazir Ekiamin ziamin akam akuniziba, ia me ginighnigh. Apaniba arazir kurabar

me gami, ezi me tuivigha gavgavigha osimtizir kam ateri. Ia men arazir kam inigh, egh men gin mangi. ¹¹ Ia oragh. E ghaze, "Gumazir tuivigha gavgavigha osimtiziba ateriba, me bar akuegha egha deravira iti." Ia Jopin eghaghanim gifo, a tughu gavgavigha osimtizir a batoziba a bar da ateri. Ezi ia fo, Ekiam gin bar arazir aghuimin a gami. E bar fo, Ekiam en apangkuvavira iti, egha zurara bar deravira e gami.

E guizbangira pin darigh mikiman kogham

¹² Nan adarasi, e damuamin bizir faragha zuim, a kamakin. Dughiar ia akar dikirizim damuamim, ia pura Godin Nguibamin ziam diponan marki, egh guizbangira darigh nguazim o bizir igharazim diponan marki. Egh ia pura suam, "Ki guizbangira bizir kam damuam." Egh suam, "Ki guizbangira bizir kam damuan kogham." Egh ia uan akamin gin mangi. Ia mikimiva guizbangira pin diboroghti, eghti God ivezir kuram ia danigam.

Godin damazimin derazir gumazim, a God ko migei, an azangsizim bar gavgavir ekiam iti

¹³ Ezi ian tav ti osimtizim ateri? Kamaghin a God ko mikim. Ezi ian tav ti

bar akonge? An Ekiamin ziam fer ighiabar amu. ¹⁴ Ezi ian tav ti arei? A Kraisin adarazir gumazir dapanibar diaghtima, me izi, a bagh God ko mikimiva, egh Ekiamin ziamin me borem an mikarzim gingegh. ¹⁵ Egh me nighnizir gavgavim Godin ikiva God ko mikimtima, eghti azangsizir kaba an akurvagh a damightima, a ghuamaghegham. Ekiam arimariar gumazir kam uam a fegham. Eghti an amizir arazir kuraba, Ekiam da gin amadagham. ¹⁶ Kamaghin amizima, ia vaghvagh uan arazir kurabar gun Godin gumazamizir igharazibav kim. Eghti God ian akurvaghsi, ia uari bagh God ko mikimtima, eghti God ia damightima ia ua deragham. Ezi gumazir Godin damazimin deraghavira itim God ko migei, an azangsim bar gavgavir ekiam iti, eghti a igharaz darazir akurvagham.

¹⁷ Elaija en min garir gumazim. Egha a pamtem God ko mikemegha ghaze, amozimin izan kogham. Ezi God amozim tivazima amozim azenir 3 pla ko iakinir 6 plan nguazimin izezir pu.† ¹⁸ Egha a gin ua God ko migeima, God amozim amadazima a zaghiri, ezi dagheba uam azenibar aghui.

Gumazim guizin tuavim ateghti, e uam a inigh izam

¹⁹⁻²⁰ Nan adarasi, ian tav guizin akamin tuavim ategh pura akar igharazimin gin mangam, eghti ian tav uam a inigh izi guizin akamin tuavim datigham, gumazir kam arazir bar aghuim gami. Ia akar kam deragh a ginighnigh! Ian tav gumazir arazir kurabagh amimin akuraghtima a tuavir kuram ategh ua God bagh izegham, gumazir kam, an arazir kurabagh amir gumazimin duamin akuraghtima an aremeghan kogham. Eghti arazir kamra God arazir kurar aviriba gin amadagham.‡

5:14: Mk 6:13, 16:18 **5:15:** Ais 33:24, Mt 9:2, Mk 16:18 **5:16:** Lo 9:18-20, 1 Sml 12:18, 1 Kin 13:6, Sng 34:15, Jo 9:31 **5:17:** 1 Kin 17:1, 18:1, Lu 4:25, Ap 14:15
 † **5:17:** (5:17) Elaija, a fomira itir Godin akam inigha izir gumazim. **5:18:** 1 Kin 18:42-45 ‡ **5:19-20:** (5:20) Marazi ghaze, Kraisin gin zuir darazi, men marazi Godin guizin akam ataki. Ezi Jems men arazibar kirasa, akinafarir kam osiri.

Pitan Akinafarir Faragha Zuim

Akar Faragha Zuim

Pita Kraisin gumazamizir osimtizir ekiam ateriba, gavgavim men nighnizir gav-gavibar aningasa, akinafarir kam osiri. A ghaze, Kraisin adarasi ua Krais Iesusin akar aghuim ginighnigh. A kamakin: Iesus aremegha ua dikafi, egha akar dikirizim gamua ghaze, a ua izam. Me akar a dikirizir kam ginighnighiva an otivamin dughiam mizuam iki.

Guizbangira, Kraisin adarasi osimtiziba ateri, ezi bizir otozir kamın, God men nighnizir gavgavibar ganiva fogham, me guizbangira nighnizir gavgavim an iti, o puvati. Eghti me nighnizir gavgavim gavgavigh mam-aghira iki mangiti Krais ua izam. Eghti dughiar kamın me ivezir aghuim iniam.

E guizbangira Godin adarazir otifi, kamaghin e arazir aghuibar amuva egh bizir aghuir e iniamibav zuamam

(Sapta 1:1-2:10)

¹ Ki Pita, Krais Iesusin aposel. Ki akinafarir kam Godin gumazamiziba bagha

an osiri, ia nguibar igharaz-ibar gumazamizir pura guraghav itibar min, pura tintinimin Pontus ko Galesia, ko Kapadosia, ko Esia koma Bitinian Provinsba itiba. ² God kamaghin ifonge, ia Krais Iesusin akam baraghti, an ghuzim ia rueghti ia Godin damazimin zuegham. Egha fomira God Afeziam ia gifo, egha ia misevezi ia an gumazamizibar otifi. Godin Duam ia gamizima ia an gumazamizibar otifi, tuavir kamın a ia misefe. Ezi God bar ian apangkuvigha egha ia gamima ia navir amirizimin iti.

Ikirimirir bar aghuim a Godin Nguibamin ikiava e mizuai

³ E Godin ziam fe, a en Ekiam Krais Iesusin Afeziam! Ezi an apangkuvir ekiam en ikiava Krais Iesus gamizima a ua dikafi, ezi tuavir kamra, God ikirimirir igiam e ganingi. Ezi ikirimirir igiar kam gavgavim e ganingizi, e bizir aghuir e fo e iniaba, e da baghavira mizuai. E God e bagha inabazir biziba bagha mizuavira iti, egha nighnizir gavgavim dar ikiavira iti. ⁴ Ezi God, ikirimirir kam uan Nguibamin e daningasa, egha e amisefe. Ezi ikirimirir kam a ikuvighan kogham. A bar der-aghavira ikiva, egh uaghan migoveghan kogham. God uan Nguibamin ia bagha a da ariki. ⁵ Ezi ia Krais

nighnizir gavgavim an iti, kamaghin amizima God uan gavgavim in ia pasa, ezi ia deravira iti. Ezi a ua ia iniasa, egh ia damuti ia deragh ikiam. Ezi Godin akurvazir kam, dughiam givaghtima an azenim giram.

⁶ Ia, God damuamin bizir kam a bagh bar akongegh. Ezi datirighin dughiar otevir kam osimtizir aviriba ia bativa, egha mizaziba ia ganidi. ⁷ Arazir kam in God in nighnizir gavgavibar gan fogham, ia guizbangira nighnizir gavgavim an iti, o puvati. E fo, gol a bizir aghuim, eghti me avimin a tuaghiva, a gifogham, a guizin gol, o puvati. Ezi gol a givaghamin bizim. Ezi en nighnizir gavgavim gol bar a gafira. Kamaghin amizima arazaraziba ia bativtima, ia fogh, ia nighnizir gavgavim Kraisin iti. Eghti dughiar Kraiss Iesus ua izamim, a bar ia gakueghiva, ian ziaba fiva ziar ekiaba ia daningam.

⁸ Ezi ia an ganizir puvati, egha ia a gifuegha uan naviba isa a ganingi. Ezi datirighin ia an gari puvati, egha ia nighnizir gavgavim an ikia egha bar akonge. Agoroger kam a nguazir kam in bizir maba bar dagh afira, e a mikimamin akabagh asa. ⁹ Ezi ian nighnizir gavgavim in mingarim a

kamak in, God ian akurvasi. Ezi ia an akurvazim isi.

¹⁰ Akurvazir kamra, fomira Godin akam inigha izir gumaziba an gun mikeme. Me ghaze, God ian apangkuvighiva ian akurvagham. Egha me akar kam in mingarim baghava pamtem ingarava bar deravirama a buri. ¹¹ Egha me pura dughiam bagha gari, a manadozogh in otogham, egh a manmaghin izam. Kraisin Duam men aven ikiava me migia ghaze, Kraiss faragh mizazim inighiva, eghti bizir aghuarir aviriba gin otivam. ¹² God kamaghin men aka, me uari bagha ingarir puvati, me ia bagha ingari. Ezi God uan nguibamin uan Duam anemadazima a izaghiri, ezi Godin Duamin gavgavim in gumazir akar aghuim akuriba God amizir bizibar gun ia migei. Ezi enselba uaghan bizir kabagh foghasa bar ifonge.

God ghaze, ia nan gumazamizibara

¹³ Kamaghin amizima ia ingarsivira uan nighniziba akir ikiva, egh uan navir ghurimin araziba dikabin. Kraiss Iesus uamategh izamin dughiam in God uan apangkuvim ia daningam. Ia an apangkuvir ia fogha iniamim, ia pamtem a

1:6: Ro 12:12, 2 Ko 4:17, 6:10, Je 1:2, 1 Pi 5:10 **1:7:** Jop 23:10, Sng 66:10, Snd 17:3, Ais 48:10, Sek 13:9, Mal 3:3, Ro 2:7, 2:10, Je 1:3 **1:8:** Jo 20:29, 2 Ko 5:7, Hi 11:1, 11:27, 1 Jo 4:20 **1:9:** Ro 6:22 **1:10:** Dan 2:44, Hag 2:7, Sek 6:12, Mt 13:16-17, 2 Pi 1:19-21 **1:11:** Sng 22, Ais 53, Lu 24:26-27, 1 Pi 3:19, 2 Pi 1:21 **1:12:** Dan 9:24, Ef 3:10, Hi 11:13, 11:39-40 **1:13:** Lu 12:35, Ro 13:13, 1 Ko 1:7, 1 Te 5:6-8 **1:14:** Ro 12:2, Ef 2:3, 4:17-18, 1 Te 4:5

ginighnighiva a baghivira mizuam iki. ¹⁴ Ia borir akaba barazibar min iki. Fomira ia fozir puvati, egha ia navir ghurimin arazir kurabar gin zui, egh datirighin ia ua dar gin mangan marki. ¹⁵⁻¹⁶ Ezi Godin akinafarimin osizirim ghaze, "Ki arazir kurabar saghon ikiava, bar zue, eghti ia uaghan nan min arazir kurabar saghon iki, bar zuegh, egh nan gumazamizibara iki." Godin ian diazim, arazir kuratam an itir puvati. Eghti kamaghin ia uaghan, ia amir arazitam ikuvighan marki. Ia, an gumazamizibara.

God bar ivezir ekiamin ua e iniasa a gami

¹⁷ Ia zurara, God ko migiava a diborava ghaze, En Afeziam. Ezi Afeziar kam en zia bagh nighnizir puvatigha e tuisisi. Puvati. An en arazibar gara vaghvaha e tuisisi. Eghti ia datirighin nguazir kam in itir dughiamin ia pura guighav itir gumazamizibar min an iki. Egh ia bar Godin apengan iki. ¹⁸ Ezi ia fo, ia uan ovavabar arazir kuraba isava egha dagh amuava dar gin zui. Arazir kaba da dagheba Puvati. Ezi God ia givezegha egha ian arazir kuraba gin amada. God

ia givezezir dughiamin, a nguazir kam in bizir ikuvitam aningizir puvati, mati silva ko gol. Puvati. ¹⁹ A Kraisin ghuzimin ia giveze, ezi ghuzir kam a bar pin ko. Ezi Kraisa a sipsipin nguzir mam in min ami. Ofa gamir sipsipba, duar kuriba dar mikarziabar puvati, ezi Kraisa mati sipsipin nguzir mam, an arazir kuraba an itir puvati.* ²⁰ Fomira God tighar nguazimin ingaram, a faragha ua ia givezamin ingangarim bagha Kraisa amisefe. Ezi datirighin e itir dughiar abuananaba, God ian akurvaghaha Kraisa bar azenara ian aka. ²¹ A ian akurazima ia God nighnizir gavgavim an iti. God a gamizima a uam ovevemin dikafi, ezima God bar Kraisa isa bar pin aneti. Ezi kamaghin ia nighnizir gavgavim Godin ikiva, egh ia a mikemezir bizir ia fogha iniamiba baghivira mizuam iki.

Ia bar gumazamizibagh ifongegh

²² Ia guizin akam baregha an gin zui, egha arazir kam in ia Godin damazimin zue. Egha ia uaghan Godin gumazamiziba guizbangira

1:17: Lo 10:17, Mt 6:9, Ap 10:34, Ro 2:11, 2 Ko 5:6, 7:1, 2 Ti 4:14, Hi 11:13, 12:28, MAA 2:23 **1:18:** Ese 20:18, 1 Ko 6:20, 7:23, 1 Pi 4:3 **1:19:** Kis 12:5, Ais 53:7,

Jo 1:29, 1:36, Ap 20:28, 1 Ko 5:7, Hi 9:12-14, 1 Pi 1:2, MAA 5:9 * **1:19:** (1:19) Ezi Israelba ofa damuasa sipsip inigha izi, egh arazir kuraba gin amangasa, o ofan igharagha garim, an God damuasa, me sipsipin bar aghuim inigh izi ofa damuam. (Wok Pris 22:17-25 in gan) Pita Moses Osirizir Arazir kam ginighnigha, egha migei, Kraisa mati ofa damuamin sipsipin aghuir mam. **1:20:** Ap 2:23, Ga 4:4, Ef 1:4, 1:10, Kl 1:26, Ta 1:2-3, Hi 9:26 **1:21:** Jo 14:6, Ap 2:24, 2:33, Ro 4:24, 5:1-2, 10:9, Fl 2:9, Hi 2:9, 1 Pi 3:22 **1:22:** Jo 13:34, Ap 15:9, Ro 12:9-10, 1 Ti 1:5, 2 Pi 1:7, 1 Jo 3:18

me gifonge. Egh datirighin ia bar me gifueghiva, bar uan naviba isiva me daningh.
 23 Egha ia datirighin gumazamizir igiabar otivigha gifa, mati ia dagher biar igiamin min azenimin oto. Egha ia dagher biar pura ikuvibar min aghuir puvati. Ezi dagher ovizir kam, a Godin akam, ezi akar kam zurara ingar iki, mamaghira ikiam.
 24-25 E fo, Godin Akinafarim kamaghin migei,

“Gumazamiziba dadabar min ami, me dughiar ruarimin nguazimin itir puvati.

Egha men ziaba mati akimariba, me atamra gefi.

Dadaba midii, ezi akimariba iri.

Ezi Godin akam zurara ikia kamaghira iti.”

Akar kam Godin akar aghuim, me ia mikini.

2

Ekiam a dagiar aghuir angamra itim

¹ Ia gumazamizir igiabar otivigha gifa, kamaghin ia arazir kuraba bar, ko akar ifavariba ko, arazir ifavariba ko, biziba bagha navim ikuvir arazim ko, girakirangin migeir araziba, ia bar da atakigh. ²⁻³ E fo, borir iririvim an otem bagha bar kufi. Kamaghira, ia

Godin Duam ia ganingizir daghem baghiva mitiriam ian aghi, bizir kuratam an itir puvati. Guizbangira, Godin arazir a ia gamim, ia a gifo, Ekiam a bar moghira dera. Kamaghin ia Godin Duamin daghem amiva aghungiva egh Godin Duamin aven gumazir aruabar min ikiam.

⁴ Egh ia Ekiam bagh izi, a dagiar aghuir angamra itimin min iti. Gumazamiziba an aghua, ezi God a gin-abagha egha an garima a bar pin ko. ⁵ Ezi ia uaghan, dagiar angamra itibar min. God ia gami, eghti ia dipenimin min otoghti, an Duam dipenir kamin aven ikiam. Eghti God ua bagh ia miseveghti, ia an ofa gamir gumazibar min ikiam. Egh ia Kraiss Iesusin ziamin ia bar ofan min uari isi God daning. Arazir kam, God bar a gifonge.

⁶ Godin Akinafarim ghaze,

“Ia gan.

Ki dagiar aghuir mam amisevezima a bar pin ko.

Ezi ki datirighin Sionin mighsiamin dagiar kam anerisi.

Ezi a dipenim aterir dagiamin min oto.

Ezi gumazir nighnzir gav-gavim an itim, an aghumsizim inian kogham.”

1:23: Jo 1:13, Hi 4:12, Je 1:18, 1 Jo 3:9 1:24-25: Ais 40:6-8 2:1: Ef 4:22, 4:25, Kl 3:8, Hi 12:1, Je 1:21 2:4: Sng 118:22, Ais 28:16, Mt 21:42, Ap 4:11 2:5: Kis 19:6, Ais 61:6, Hos 14:2, Mal 1:11, Ro 12:1, Ef 2:21-22, Fl 4:18, Hi 13:15-16, MAA 1:6
 2:6: Ais 28:16, Ro 9:33, Ef 2:20 2:7: Sng 118:22, Mt 21:42, Ap 4:11

⁷ Ezi ia nighnizir gavgavim Kraisin itiba, ia fo Kraismati dagiar bar aghuim. Ezi nighnizir gavgavim puvatiziba, Godin Akinafarimin me ghaze,

“Dagiar kam, dipenimin ingarir gumaziba, an aghuagha a batoke, ezi datirighin a dipenim aterir dagiamin oto.”

⁸ Ezi Godin Akinafarim uaghan ghaze,

“Dagiar kam a gumamazizibagh amima, me asaghpura daighiri.”

Me akam barazir puvatigha kamaghin, me daighiri. Fomira God fo, bizir kam me bativam.

⁹ Ezi God ia misevegha givazima ia an adarazir otifi. Egha ia atrivimin ofa gamir gumazibar otifi. Ia guizbangira Godin gumamazizibara, egha God baghavira iti. Egh ia Godin gumamazizibar ikiva egh an arazir aghuir a ia gamizibar gun mikimasa, ia misefe. Ia faragha mitarmemin ikezi, a ian diagha uan angazangarir aghuimin ia ati. ¹⁰ Fomira ia pura gumamazizir kinibar min iti, egha datirighin ia Godin gumamaziziba. Egha fomira ia Godin apangkuvim inizir puvati, egha datirighin

ia an apangkuvim inigha gifa.

E igharazibar tongin deraghvira daruam

(Sapta 2:11-3:22)

E Godin ingangarir gumazibar min ikiam

¹¹ Nan roroaba, ki akar gavgavimin ia migei, ia nguazir kamın ikia mati gumamazizir pura guighav itiba, ko gumazir nguibaba puvatizibar min iti. Ezi ki ia migei, ia bar navir ghurimin arazir kuraba bar ada atakigh. Arazir kaba ian duaba ko misosi. ¹² Ia bar deraghvira Kraisin azenan itir gumazibar tongin daru. Eghti me akar kuraba ia mikimiva, gin ian arazir aghuibar ganiva, egh me God izamin Dughiamin, an ziam fam.

¹³ Ia Ekiamin gin zui, kamaghin ia gavman osirizir araziba bar da baraghiva dar gin mangi. Atrivir bar ekiam, ia an akam baragh. ¹⁴ Gavmanin gumazir dapaniba, a me amisevegha ingangarir kam me ganingi, me gumazir arazir kurabagh amiba me ivezir kuraba me daningam. Egh gumazir arazir aghuibagh amiba, me men ziaba fam. Kamaghin ia uaghan gavman gumazir dapanibar akabar gin mangi.

2:8: Ais 8:14-15, Ap 4:11, Ro 9:22, 9:33, 1 Te 5:9 **2:9:** Kis 19:5-6, Lo 4:20, 7:6, 14:2, Ais 9:2, 40:20-21, 43:20-21, Jo 17:19, Ap 20:28, 26:18, Ef 5:8, Kl 1:13, Ta 2:14, 1 Pi 2:5
2:10: Hos 1:9-10, 2:23, Ro 9:25 **2:11:** 1 Sto 29:15, Sng 39:12, Ro 13:14, Ga 5:17, 5:24, Hi 11:13, Je 4:1 **2:12:** Mt 5:16, Lu 19:44, Ro 12:17, 2 Ko 8:21, Fl 2:15, Ta 2:8
2:13: Mt 22:21, Ro 13:1, Ta 3:1 **2:15:** Ta 2:8, 1 Pi 2:12, 3:16

15 Gumazir onganiba zurara akar kuraba ia gasi. Ezi God arazir aghuiba ia dar amuasa a ifonge, eghti tuavir kamin ia men akaba minivagham, eghti me mikiman kogham. 16 Ia bar firiaghrizir gumazibar min iki. Egh kamaghin nighnighan marki, "E datirighin firiaghire, egh mangi arazir kurabar amuam." Puvati. Ia Godin ingangarir gumamazibar min iki. 17 Egh ia arazir aghuibar gumaziba bar me damu: Egh uan naviba isiva Godin gumamazibar aning. Ia uaghan Godin gin mangiva an apengan iki. Egh ia ziar ekiam atrivir ekiam daning.

E Kraisin arazibar gin mangiva, egh mizaziba iniam

18 Ia pura ingangarir gumaziba, ia uan gumazir ian garir ekiabar apengan ikiva, egh men akaba baragh, egh deraghvira me damu. Ki gumazir ian asughasuziba ko gumazir aghuibara migeir puvati, ia uaghan, gumazir ian gara ian asughasuzir puvatiziba sara, men apengan iki. 19 E fo, gumazitam Godin gin mangiva ingangarim damuti, me pura mizaziba a daningam, eghti a mizaziba iniam, eghti God an arazir tughavagvizim bagh bar ifongeghiva, bar deraghvira a damuam. 20 Egh

ia arazir kuram damuti me ia misoghti, ia mizazim inigh tughavagvizim, ian arazir kuram kamin ivezir aghuiba puvati. Egh ia arazir aghuim damuti, me ia misoghtima ia mizazim inigh tughavagvizim, eghti God arazir aghuim ia damuam.

21 Kraim mizazim inigha ian akura, kamaghin God Kraisin arazir kamin gin mangasa ian dia. Egha a uan arazir amizir kam en aka, eghti e an gin mangam.

22 "Krais arazir kuratam gamizir puvati, egha uaghan akar ifavaritam mikemezir puvati."

23 Ezi me akar kurabar a migeima, a men akatam ikarazir puvati, egha a mizazim inigha paza me damuasa me migeir puvati. A uabi isa jas ganingi, jas a God. A fo, kar jasin bar deravira bizibar tuisizim. 24 Ezi Kraim en arazir kuraba isa uan mikarzim gatigha, egha ter ighuvimin areme. A kamagh sua, e arazir kuraba bar ada ateghiva, angamra ikiva arazir aghuibar amuam, kamaghin an areme. Me a misoghezima an mizazir dafar kam ia gamima, ia uadara.

25 Ia bar sipsipbar min tintinibar ghuegha ovenge. Ezi

2:16: 1 Ko 7:22, Ga 5:1, 5:13 **2:17:** Snd 24:21, Mt 22:21, Ro 12:10, Fl 2:3, Hi 13:1, 1 Pi 1:22 **2:18:** Ef 6:5, Kl 3:22, 1 Ti 6:1 **2:20:** 1 Pi 3:14, 3:17, 4:14-15 **2:21:** Mt 16:24, Jo 13:15, Ap 14:22, 1 Pi 3:18, 1 Jo 2:6 **2:22:** Ais 53:9, Jo 8:46, 2 Ko 5:21, Hi 4:15 **2:23:** Ais 53:7, Mt 27:39, Jo 8:48-49, Hi 12:3, 1 Pi 3:9 **2:24:** Ais 53:5, Ro 6:2, 6:11, 7:6, Hi 9:28 **2:25:** Ais 53:6, Ese 34:5-6, 34:23, Mt 9:36, Jo 10:14, Hi 13:20

datirighin ia uamategha sip-sipbar garir gumazim bagha ize, a ian duabagh eghuvir gumazim.

3

Akar poroghamibar zuim

¹⁻² Ezi kamaghira, amizir pabar itiba ia uan pabar apengan ikiva egh men akaba baragh. Ki kamagh sua, gumazir kataba me nighnizir gavgavim Godin akamin itir puvatighi, ia men amuiba, ia men apengan ikiva, men akaba baraghiva, bar devavira daruti, me ian arazibar ganam. Ia Godin akar aviribar me mikiman marki, me ian arazir zueziba ko Godin apengan itir arazibar ganiva men tarazi navibagh iragham. Kamaghin, amiziba uan pabar apengan iki. ³ Egh ia pura azenan uan mikarziba asingiva, dapanir ariziba ikiva golin adiariba ko korotiar aghuibar aghuan marki. Puvati. ⁴ Ia uaghan uan navir averiaba sara asing, kurukazir kaba ikuvighan kogham. Kurukazir kaba, kar ikirimirir aghuim ko navir amirizim itir arazim. Arazir kaba Godin damazimin bar dera. ⁵⁻⁶ E fo, fomira itir amiziba, me uari isa God ganiga, egha bizir God me daningamim bagha mizuai. Me arazir kaba uarir kuruka, egha me uan pabar apengan iti. Kamaghira Sara uan pam

Abrahamin akam baragha "gumazir ekiam" a garisi. Ia arazir aghuibar amuva, egh bizitamin atiatingan kogh, egh mati ia Saran guivibara.

⁷ Ezi kamaghira ia amuiba itir gumaziba, ia nighnizir aghuibar gin mangiva egh uan amuiba ko deraghvira iki. Me gumazibar min gavgavizir puvati. Egh ia deraghvira me damuva, egh men akurvagh. Egh men nighniziba ko men araziba dikabinan marki. Me uaghan ia ko God pura ia daningamin ikirimirir aghuim iniam. Bizitam ia God ko migeir tuavim apiran koghsi, ia uan amuiba ko deraghvira iki.

E zurara arazir aghuiba igharaz darazir amuam

⁸ Ezi ki uan migirigiaba kamaghin da givasa, ia bar moghira nighnizir vamira ikiva, egh navir vamira uarir iki. Ia bar Kraisin adarasi ifuegh ikiva, egh men apangkuv, egh uari abirir arazim damu. ⁹ Eghti gumazitam arazir kuratam ia damighi, ia arazir kuramin a ikarvaghan marki. Me akar kuratamin ia mikemeghti, ia akar kuramin me ikarvaghan marki. Ia me ikarvaghamin arazimra kara, ia me bagh God ko mikintima, an arazir aghuim me damu. God bizir aghuim ia daningasa, kamaghin a ian dia. Ezi kamaghin ia gumazir igharaziba arazir

aghuim me damu. ¹⁰⁻¹² Godin
Akinafarim ghaze,

“Ekiam gumazir arazir
aghuibagh amibar
garava, egha men
azangsiziba barasi.

Egha gumazir arazir
kurabagh amiba,
Ekiam me gifongezir
puvati.

Kamaghin tina ikirimirir
aghuim iniva, dughiar
aghuibar gansiva,

egh akar kurabav
kiman koghiva,
ifavarir akaba
atakigh.

An arazir kuraba ategh,
arazir aghuibar amu;

egh gumazir
igharaziba navir
amirizimin me ko
ikisi, gavgavigh
mamaghira iki.”

*E arazir aghuibar amuva
da bagh mizaziba iniam*

¹³ Eghti ia arazir aghuibar
amusi bar ifueghti, eghti
tina arazir kuratam ia
damuam? Dughiar aviriba
ti puvatigham. ¹⁴ Eghti ia
arazir aghuibar amuva da
bagh mizaziba iniva, egh
ia bar akongegham! “Eghti
me atiatingamin bizitam ia
damuti, ia men atiatingan
marki.” ¹⁵ Egh ian navir
averiabar, ia Kraiss uabira ia
uan Ekiamin min faraghvira
anetigh. Eghti me bizir
aghuir ia mizuair kamin
mingarim bagh azaragham,

eghti ia zurara men akaba
ikarvaghshi nighnigh iki. ¹⁶ Ia
arazir aghuibagh amuava
Kraisin gin ghuava, ezi me
akar kuraba ia mighiava, egh
gumazir kaba ian arazir
aghuibar ganti, da me
damuti, me uan akar me
mikemezimin aghumsizim
iniam. Ia me kamaghin
damusi, ia nimira men akaba
ikarvagh, egh arazir aghuim
me damu. Egh ia uan araziba
deravira da tuisighiva egh
arazir aghuimin gin mangi.
¹⁷ Eghti God ifueghti, e
uan arazir aghuiba bagh
mizaziba iniam, kamaghin
dera. E arazir kuraba bagh
mizaziba iniam, kar bizir
kuram.

*Krais aremegha ua
dikavigha uam e ini*

¹⁸ E kamaghin fo, Kraiss
uabi ia bagha areme. A
Godin damazimin derazir
gumazim, egha a Godin
damazimin derazir puvatizir
gumamazibar danganim
inighava areme. A gu-
mazamiziba bar men arazir
kuraba batueghiva egh me
inigh God bagh mangasava,
dughiar vamira aremegha
gifa. A uam aremeghan
kogham. Egha a nguazir
kamin a gumazir nivafizimin
min itima me a misoghezi
an areme. Ezi Godin Duam
a gamizi a ua dikavigha
angamra iti. ¹⁹ Ezi Godin
Duam a gamizi, a ghua
ovengezibar duar kalabusin

itiba, akar aghuim me mikiri.* 20 Ezi duar kaba, me fomira Noan dughiamin Godin akaba iriaghriasi. Ezi Noan dughiamin arazir kuram bar azenim girizi ezi God zuamira me ikarazir puvati. A me mizua ghua Noa kurimin ingarigha givazir dughiam. Ezi kurimin aven gumazamizir 8 plara an itima, ezi aperiar dipar ekiam otogha me inigha zuima, God ua men akuragha me inizima me deraghavira iti. 21 Ezi dipar kam a rurimin nedazim, kamaghira God datirighin rurimin tuavimin ian akura. Rurim, a mikarzibar miziriziba agevir puvati. Rurim kamaghin ian aka, ia God ko akam akira ghaze, ia uan araziba deravira da tuisighiva, egh arazir aghuibara gin mangi, egh gin aghumsighan kogham. Kraiss Iesus ovevem in ua dikafi, ezi tuavir kam in God ian akurvasi.† 22 Ezi Kraiss Godin Nguibamin ghugha datirighin Godin agharir guvimin iti. Ezi enselba ko duar kurar gavgaviba ko aser gavgaviba itiba, da bar an apengan iti.

Osimtizir bar ekiam Kraisin adarazi batozi, me mizaziba

isi

4

(Sapta 4-5)

E navir ghurimin araziba ataghragham

1 Kamaghin Kraisin mikarzim mizazim inizi, eghti e uaghan an min nighnizir kamra suiragh gavgavigham. E fo, gumazitam uan mikarzim mizazim inighiva, egh an arazir kuraba ategham.* 2 Kamaghin datirighin tugh mangi, ian nivafizimin ikirimirim givaghamin dughiam, ia navir ghurimin arazibar gin mangan marki; ia God ifongezir arazibar gin mangi. 3 Ia fomira dughiar ruarimin navir ghurimin arazibar gin zui. Ia, nighnizir gavgavim puvatizibar arazir kurabar amuasa ifongezimoghin ia fomira arazir kabagh ami. Arazir kaba, dara kara: me afiar arazibagh amuava; arazir mizirizibar amuasa bar kufi; egha dipar onganiba apava onganigha; isar dafabagh amua dagher aviriba apava, egha pura gumazamiziba isa pura pamtemin diava ighiar kurabar arazibagh ami; egha nguazir kam in biziba e God gami moghin uari isa dagh

* **3:19:** (3:19) Fofozir gumazir maba ghaze, duar kaba, da gumazir Noan dughiamin aremezir gumazibar duaba. Ezi marazi ghaze, a duabav gei, o enselin Godin akam iriaziba. Judaba kamaghin nighnizir gavgavim iti, God Noan dughiamin duar kaba isa kalabus gati. **3:21:** Ro 10:10, Ef 5:26, Ta 3:5, Hi 10:22 † **3:21:** (3:21) Grighin akam vezin kam in deragha bizir kam migeir puvati.

3:22: Sng 110:1, Mt 22:44, Ro 8:34, 8:38, 1 Ko 15:24, Ef 1:20-21 **4:1:** Ro 6:2, 6:7, Ga 5:24, Kl 3:3-5 * **4:1:** (4:1) Mizazim isir arazimin akar maba, da uaghan 1 Pita 3:13-22 **4:2:** Jo 1:13, Ro 6:11, 2 Ko 5:15, Ga 2:20, 1 Jo 2:16 **4:3:** Ap 17,30, Ef 2:2-3, 4:17, Ta 3:3

anidi, egha bizir kam gamua aghumsiziba puvati. ⁴ Ezi ia datirighin ua gumazir kurar kaba ko arua, me ko arazir kurar avirir kabagh amir puvati. Ezi me bizir kamın digavir kuram gamigha, akar kurar aviribar ia migei. ⁵ Egh me gin uari jasin ekiamın kotin tuivam, egh uari uan arazibar gun a mikimam, me tizim bagha bizir kabagh ami. Jasin kam, a gumazamiziba bar men araziba tuisighasa iti, gumazamizir ovengeziba ko angamra itiba. ⁶ Bizir kam bagha, Iesus gumazir ovengeziba uaghan akar aghuim me mikiri. Men ovevem kamaghın oto, God me tuisighizi, ezi me ariaghıre, mati gumaziba bar kamaghın ariaghıre. Egh me Godın mirara, men duaba angamra ikiasa, Iesus akar aghuim me mikiri.†

E, God puram e ganingizir bizir aghuiba, deraghvira dar an ingangarim damuam

⁷ Dughiar biziba bar gıvamim roghıra ize. Kamaghın ia God ko mikımsi, ia bar deragh nighnigh, egh navir ghurimın araziba dikabin. ⁸ Ni igharaz tav gifueghti, an arazir kuratam

ni damighti, ni zuamira an arazir kurar kam gin amadagham. Kamaghın ia Kraisin adarazi, uan navir averiabar uarira uarigh ifongegh. Arazir kam an araziba bar dagh afira. ⁹ Eghti gumazamizir igharaziba izi ia ko ikitima, ia bar deravira arazir aghuibar me damu. Egh ia men osıman marki. ¹⁰ God uan apangkuvimın bizir guar avirir aghuiba vaghvagha ia ganıdi. Kamaghın ia bar vaghvagh Godın ingangarir gumazir aghuibar ikıva, egh ia bizir aghuir God pura ia ganingizibar, ia Godın gumazamizibar akurvagh. ¹¹ Ia kamaghın ifongegh, gumaziba ian arazir amiba bar dar ganıva, Krais Iesusın ziamın me Godın ziam fam. Tina akar aghuim akurir fofozim God a danighti, a deravira Godın akam akun. Eghti tina igharaz darazir akurvazir fofozim, God a danighti, a Godın gavgavimın igharaz darazir akurvagh. Eghti Krais Iesus zurara, atrivimın gavgavim ko ziar ekiam sara, a ko ikıvira ikiam. Bar guizbangıra.

E Kraisin mın mızaziba inisi bar akuegham

4:4: Ap 13:45, 18:6, 1 Pi 3:16

4:5: Ap 10:42, 17:31, 1 Ko 15:51-52, Je 5:9

4:6: Ro 8:10, 1 Ko 5:5

† **4:6:** (4:6) Grighın akam vezin kamın bizir kam

deragha a migeir puvati. Gumazir maba ghaze, a ti 1 Pita 3:19 itir bizir kamra migei, ezi me kamaghın a gira, "Bizir kam bagha Krais akar aghuim gumazamizir ovengezibav kim. Me gumaziba ariaghiri moghın me areme, men arazir kurabar ivezim. Kamaghın an akar aghuim me mikini, eghti me ikirimirir aghuir zurara itim inıva, duaba mın ikiam, mati God uabi." **4:7:** Mt 24:13-14, Lu 21:34, Ro 13:11-12, 1 Ko 10:11, Fl 4:5, Kl 4:2, 2 Pi 3:9, 1 Jo 2:18

4:8: Snd 10:12, 1 Ko 13:7, Kl 3:14, Hi 13:1, Je 5:20, 1 Pi 1:22

4:9: 2 Ko 9:7, Fl 2:14, Fm 14, Hi 13:2

4:10: Ro 12:6-8, 1 Ko 4:1-2, 4:7, Ta 1:7

4:11: 1 Ko 3:10, 10:31, Ef 5:20, 1 Pi 5:11, MAA 1:6

12 Nan namakaba, osimtizir mam avimîn mîn ia tuivigh gavgavighasa ia batifi. Eghti ia digavir kuram damuan marki, egh suam, bizer igharagha gariba e batifi. 13 Ia osimtizir kabar aven Kraiss mizazim isi moghin, ia uaghan mizazim isi. Kamaghin ia bar akongegh. Egh gin ia a uamateghamin dughiamin ia an atrivimin angazangarimin ganiva ian agorogem pin ikiti, ia guizbangira bar akuegham. 14 Godin Duar angazangarim itim ia avara. Kamaghin me Kraissin ziam bangin me akar kuraba ia mikimtima, eghti ia bar akuegham. 15 Ia uari uan osimtiziba bagh mizazim iniam, kamaghin derazir puvati. Ian tongin tav gumazitam misueghtima an aremegham, o a biziba okimam, o a tintinimin arazir kurabar amuam, o a tintinimin gumazir igharazibar bizibar ganam, me an arazir kaba baghiva osimtizim a darightima, kamaghin derazir puvati. 16 Ia Kraissin adarazi, eghiva Kraissin ziam bagh ia mizaziba iniva, aghumsighan marki. Kraissin ziam ian iti, kamaghin ia Godin ziam fi. 17 Dughiar God uan adarazir araziba tuisighamim, an otogha gifa. An gumazamiziba faragh kotiamin otoghtima, eghti gin

Godin akar aghuim akirim ragha a gasarazir gumaziba me uaghan kotiamin otoghiva, egh guizbangira bar kuvigham. 18 Godin Akinafarim ghaze,

“Godin damazimin derazir gumaziba osimtiziba sara zuima,
God abuan men akurvasi.
Eghti Godin aghuagha arazir kurabagh amiba,
me bar ikuvigham.”

19 Kamaghin Godin ifongiamin, gumazir maba mizaziba iniam, egh me bar uari isiva Godin agharim darigh, egh arazir aghuibar amuvira iki God en ingarigha, zurara bar deravira en gari.

5

Godin ingangarir gumazir dapaniba, ia bar deragh Godin gumazamizibar gan

1 Ki akar mam Godin ingangarir gumazir dapanibav kimasa, ki uaghan ian mîn Godin ingangarir gumazir aruar mam. Nan damazimin, ki uabi Kraissin garima, a mizazim ini. Egh gin Kraiss uan gavgavim ko ziar ekiam sara uamategh izam. Eghti dughiar kamîn ki uaghan ia ko, e bar moghira an atrivimin angazangarimin

4:12: 1 Ko 3:13, 1 Pi 1:6-7 **4:13:** Ap 5:41, Ro 8:17, 2 Ko 1:7, 2 Ti 2:12, Je 1:2, 1 Pi 1:5-6, MAA 1:9 **4:14:** Sng 89:50-51, Mt 5:11, 2 Ko 12:10, Je 1:12, 1 Pi 2:20 **4:15:** 1 Te 4:11, 1 Ti 5:13, 1 Pi 2:20 **4:16:** Ap 11:26, Fl 1:20 **4:17:** Jer 25:29, Mal 3:5, Lu 10:12-14, 23:31, 2 Te 1:8 **4:18:** Snd 11:31, Lu 23:31 **4:19:** Sng 31:5, Lu 23:46, 2 Ti 1:12 **5:1:** Ap 1:8, 1:22, Ro 8:17-18, MAA 1:9

ganiva an aven ikiam. Ezi kamaghin ki ingarasa Godin ingangarir gumazir dapaniba ia migei. ² Ia Godin gumazamiziba deravira men gan. Me sipsipbar min ian agharimin iti. Tav ia ingangarir kam damusi ia bintima, ia ingaran marki. God ingangarir kam ia a damuasa a ifonge. Kamaghin, ia ifueghiva ingangarir kam damu. Ia ivezim baghiva akongiva ingangarim damuan marki. Egh ia gumazamizibar akurvaghsi bar ifongegh. ³ Ia gumazir aruabar min ikian marki, egh Godin gumazamiziba dikabinan marki, gumazamizir kaba God me isa ian agharim gati. Ia arazir aghuibar me damu, eghti me ian arazibar ganiva dar gin mangam. ⁴ Eghti dughiar sipsipbar garir gumazir Ekiam azenim girighti, ia ivezir bar aghuim iniam, ivezir bar deravira itim, a ikuvighan kogham.

E uari isi God daningam

⁵ Ezi kamaghira ia gumazir igiaba ia gumazir dapanibar akaba baragh egh men apengan iki. Egh ia bar uari abirir arazimin gin mangiva egh uaghan Godin gumazamiziba men apengan iki. Godin Akinafarim kamaghin migei, "God, gumazir uan ziaba

feba, a me dikabiri, egha a gumazir uari abiriba, a men apangkuva, deraghavira me gami." ⁶ Kamaghin, ia uan ifongiaba abiniva egh Godin agharir gavgavimin apengan iki. Eghti dughiar God ifongezim a ia fegham. ⁷ God ia ginighnisi, ezi kamaghin osimtizir ia ateriba, ia da isi Godin agharim darigh.

⁸ Ia angamra iki, uari baghan. Satan, gumazir ian apanimin itir kam, a laionin min tiarim akara diagharui. A zurara gumazibar amasa, me buriagharui. ⁹ Ia fo, Godin gumazamizir nguazir kamin itiba, me uaghan mizazir ia isir kam isi. Kamaghin ia bar nighnizir gavgavimin tugh gavgavigh Satan batogh.

¹⁰ God, an apangkuvibar mingarim. Ia Kraisin porozima God ian diazi, ia a ko iki mamaghira ikiam. Egh ia dughiar bar otevimin mizaziba iniam, egh gin a uabi ua ia damighti ia ua deragham. Egh gavgavim ian nighnizir gavgavibar aningiva, egh ia damuti ia tuvigh gavgavigh mamaghira ikiam. ¹¹ Ezi God uabira gavgavir ikia mamaghira itim iti. Bar guizbangira.

Akar otevir maba

5:2: Jo 10:11-13, 21:15-17, Ap 20:28, 1 Ko 9:17, 1 Ti 3:3, 3:8, Ta 1:7, 1:11, Fm 14
5:3: Sng 74:2, 1 Ko 3:9, 2 Ko 1:24, Fl 3:17, 1 Ti 4:12, Ta 2:7 **5:4:** 1 Ko 9:25, 2 Ti 4:8, Hi 13:20, 1 Pi 1:4 **5:5:** Snd 3:34, Ais 57:15, Ef 5:21, Fl 2:3, Je 4:6 **5:6:** Mt 23:12, Lu 14:11, 18:14, Je 4:10 **5:7:** Sng 37:5, 55:22, Mt 6:25-30, Fl 4:6 **5:8:** Lu 22:31, 1 Te 5:6, MAA 12:12 **5:9:** Ap 14:22, Ef 6:11-13, 2 Ti 3:12, Je 4:7 **5:10:** 2 Ko 4:17, 1 Te 2:12, 2 Te 2:17, 1 Ti 6:12, Hi 13:21, 1 Pi 1:6 **5:12:** Ap 15:22, 15:40, 2 Ko 1:19, 1 Te 1:1, Hi 13:22, 2 Pi 1:12

¹² Sailas nan akuragha, ia bagha akınafarir otevir kam osiri. Ezi ki an garima, a Kraıs baghavıra itir aveghbuar aghuim. Ezi akınafarir kam, ki God a uan apangkuvim ian akazir arazim ia mikımasa. Ki uabi ki fo, kar guizbangıra Godın apangkuvim, ezi ki deravıra an gun ia miġei. Egha ki akar gavgavim ia ganidi, ia nighnızir gavgavim Godın apangkuvimın ikıva tugh gavgafıgh.

¹³ Godın gumazamizir Babilonın* itiba, God me ko ia misevezi, me ia bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Nan otarim, Mak, uaghan ia bagha akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki.† ¹⁴ Ia ıgharaz darazıgh ifongezir arazim akaghsi, egh uari uan agharibar suıgh. Ia Kraısın adarasi, ia navir amırızimın iki.

5:13: Ap 12:12, 12:25, 13:13, 15:37-39, Kl 4:10, 2 Ti 4:11, Fm 24 * **5:13:** (5:13a) Babilon arazir kurabagh amir nguıbam. Ezi Pita Romın itir dughiam, Rom tintinimın arazir kurabar Godın gumazamizıbagh ami, mati Babilon fomıra me gamizir arazim moghın. Kamaghın Pita akar ısın zuimın Rom dibora ghaze, Babilon. † **5:13:** (5:13b) Mak guızın Polın otarim puvati. A gumazir ıghiar an akurvagha an ġruim. **5:14:** Ro 16:16, 1 Ko 16:20, Ef 6:23

Pitan Akinafarir Namba 2

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamin akar mingarimra kara. Tisan maba arua Kraisin adarazir nighnizir gavgaviba ko arazir aghuibagh asighasisi. Ezi Pita akinafarir kamin aven migia ghaze, Kraisin adarazi men akaba baraghan marki. Me, akar aposelba men sure gamizibar suiragh gavgafigh. Eghti arazir kamin me God ko Ekiam Krai Iesus deravira aning gifogham. Aposelba uari uan damazibar Iesusin ganigha egha uaghan an gara a barazi, a men sure gami.

Gumazir maba kamaghin migei Iesus ua izan kogham. Ezi akinafarir kam ghaze, a izam. Guizbangira a zuamira izeghan koghamin mingarim kamakin: God gumazitam ovengan aghua. A kamagh sua, gumaziba bar navibagh iragh. Kamaghin amizi a gumazamiziba dughiam me ganiga, egha me mizua ikiavira iti (3:9).

**E arazir aghuibar
amuti da en navir
averiabar iki
gavgavigham, eghti
e gumazir kurabar
akaba batogham**

(Sapta 1-3)

¹ Ki Saimon Pita, ki Krai Iesusin ingangarir gumazim

ko an aposel. Ki, ia gumazamizir nighnizir gavgavir aghuimin itiba, akar kam ia bagha an osiri. Krai Iesus en God, a en Akurvazir Gumazim. Egha a uan arazir aghuimin God nighnizir gavgavir aghuim ia ganingizima, ezi ian nighnizir gavgavir kam, an enanam ko voroghira ghu. ² Ezi datirighin ia God ko en Ekiam Iesus, aningin fofozir aghuim inis. Ezi kamaghin apangkuvir arazim ko navir amirizim ian ekevegh iki.

*God ua baghavira e
amisefe*

³ Krai Iesus a God, an gavgavim a biziba bar e ganingi, da gavgavim e daningtima, e ikirimirir aghuim iniva e God ifongezir arazibar amu ikiam. E Krai gifo, ezi fofozir kam e gamima e God ifongezir arazibagh ami. Ezi a ko itir arazim ko an arazir aghuimin, an en dia. ⁴ Egha bizir bar aghuiba e ganingi, da bar ekefe. Ezi kar bizir a fomira e daningasa akam akiriziba. E nguazir kamin itir gumazamiziba, e navir ghurimin araziba bagha puv aguema, ezi da bar pazav e gami. Ezi Krai bizir aghuir kaba bar e ganingi, ezi tuavir kamin, a ian akuraghti, ia arazir kurar kabagh itaghiva, egh Godin ikirimirim inighiva egh an arazibar amuam.

1:1: 2 Ko 4:13, Ef 4:5, Ta 1:4

1:2: Ju 2

1:3: Jo 17:3, 2 Te 2:14, 2 Ti 1:9, 1 Pi 2:9

1:4: 2 Ko 7:1, Ef 4:24, 2 Pi 2:18-20, 1 Jo 3:2

1:5: 1 Pi 3:7, 2 Pi 3:18

5 Bizir kabanang bagh, ia Godin min ikirimirim ikisi pamten ingar. Ia datirighin nighnizir gavgavim Kraisin iti. Egh uaghan arazir aghuibar gumazamizir igharazibar amu, egh uaghan Godin fofozir arazim deravira a inigh. 6 Egh uaghan navir ghurimin araziba da dikabin, egh uaghan tugh gavgavigh osimtiziba ater, egh uaghan God ifongezir arazibar gin mangi. 7 Egh uaghan, uan adarazir min, Kraisin adarazir apangkuvigh men akurvagh. Egh uaghan igharaz darazigh ifongezir arazim damu.

8 Ezi ia Kraiss Iesus gifo, en Ekiam. Egh ia arazir kaba inightima da ian iki bar gavgavighiti, eghti ian fofozir kam deravira ingartima, dagher aviriba otivam. 9 Ezi gumazitam arazir kaba puvatigham, a bizir saghuiamin tibar ganan kogham, a mati gumazir okavirizim moghin ikiam. Guizbangira, God an arazir kurar a fomira amiziba gin amada, egha a gamizima a zue. Egha datirighin bizir kaba, a da bakinighniki. 10 Nan adarasi, God ian diagha gifa, egha ia ginabas, ezi ia an gumazamizibar ikiam. Egh kamaghin ia zurara an adarazir ikivira ikiva egh bizir kam akaghsiva, ia bar pamtem ingar. Egh

ia kamaghin damuva, ia arazir kuratamin irighan koghiva, egh God ateghan kogham. 11 Eghti a tuavir kam bar ia bagh a kuightima ia God Bizibagh Ativamin Dughiamin aven mangiti a ia bagh bar akuegham. Egh dughiar kamın iki mamaghira ikiam. God Bizibagh Ativamin Dughiam, a bar Kraiss Iesus en Ekiamin bizim, a en Akurvazir Gumazim.

12 Ki bizir kaba bagh ia mikimvira ikiam. Ia guizbangira dagh fogha ia guizin akam inigha gifa, egha an tugh gavgafi. 13-14 Ki fo, dughiar bar otevim, ki uan mikarzim suevkinigham. En Ekiam Kraiss Iesus kamaghin na mikemegha gifa. Kamaghin dughiar ki aven nivafizir kamın ikiavira itim, ki nighnizima a dera, ki ua bizir kaba bagh ia mikimtima, ia ua dagh nighnighvira ikiam. 15 Kamaghin amizima, ki bar deragh ia mikimasa. Eghti ki gin oveghti, ia dughia bar zurara ia bizir ki ia mikemezir kabagh ua dagh nighnighvira ikiam.

Aposelba uan damazibar Godin angazangarimin garima a Kraisin iti

16 Ezi dughiar e Kraisin akar kamın ia mikemezim, e pura gumazitamin eghaghanitam ko nighnizimin gin ghua ia migeir puvati. E uan Ekiam Kraiss Iesusin gavgavim ko a ua izamin

akamin gun ia mikeme. Ezi e faragha uan damaz-ibara Godin angazangarim ko gavgavimin garima da Kraiſ Iesusin iti, kamaghin amizima e migei.* 17 Ezi God Afeziam ziar ekiam a ganingi, egha angazangarir aghuir kam gamizima an an oto. Ezi God uabi uan Nguibamin ikia angazangarir ekiam kam in aven ikiava egha kamaghin Iesus migia ghaze, "Kar nan Otarim, ki bar a gifonge, egha ki a bagha bar akonge." 18 Ezi e uari a ko Godin mighsiamin ikia egha akar kam barazima a Godin Nguibamin ikegha zaghiri. 19 Kamaghin amizima e nighnizir gavgavimra Godin akam inigha izir gumazibar akabar iti. Ezi ia uaghan men akabar suiragh gavgavigh, egh deragham. Godin akam inigha izir gumazibar akaba mati lam mitatem in ikia isi. Egha ghua Kraiſin angazangarim ian navir averiabar aven ikia isi, mati aminim itir mikovezim overiamin ikia isima mitatem zuima angazangarim oto.†

20-21 Fomira Godin akam inigha izir gumazimin akatam, pura gumazitam a mikemezi an a migeir puvati. Godin Duam uabi me gaghavkirima me Godin izezir akam akuri. Kamaghin

bizir ekiam, ia a gifogh a kamakin, Godin akam inigha izir gumaziba, me Godin Akinafarimin osira me uan nighnizibar osirizir puvati.

2

Ifavarir tisaba Kraiſin adarazir nighnizibagh asighasighasa

1 Ezi fomira Godin akam inigha izir gumazir ifavarir maba, me Israelin gumazibar tongin iti. Ezi kamaghira ifavarir tisaba uaghan ian tongin ikiam. Egh me nimira ia gifar, Godin bizir taba ian sure damuam. Egh me mongiva akar ifavaribar amuti, da ian tongin otivam, kar akar ian nighnizir gavgavim gasighasiziba. Ekiam ua me inis, eghti me uamategh akirim ragh, Ekiam gasaragham. Ezi me kamaghin damuva, eghti zuamira God me gasighasigham. 2 Eghti gumazir avirim men arazir mizirizir kurabar gin mangam. Eghti bizir kam gumazibar amuti me akar kurabar guizbangin tuavir Godin gin zuimin mikimam. 3 Ezi ifavarir tisan kaba dagiar aviriba bagha, kamaghin me eghaghanir ifavarir aviribar amuva, ian dagiaba ko biziba iniam. Fomira God me isi kot darighasa dughiam ati, a ghaze, me bar ikuvigham. Ezi God

* **1:16:** (1:16) Akar otevir kam a dughiar Iesusin mikarzim igharagha gara otozir bizibav migei. (Mt 17.1-3 ko Mk 9.2-13 ko Lk 9.28-36.) **1:17:** Mt 3:17 **1:19:** Sng 119:105, Jo 5:35, MAA 2:28 † **1:19:** (1:19) Mizarazimin mikovezir kam, kar Kraiſ Iesus. Ni gansi Akar Mogomem 22.16in gan. **2:1:** Mt 24:11, Ap 20:30, 1 Ko 6:20, Ef 1:7, 1 Ti 4:1, 2 Ti 3:1-5, 1 Pi 1:18, Ju 4 **2:3:** Ro 16:18, 2 Ko 12:17-18, 1 Te 2:5, 1 Ti 6:5, Ta 1:11, 2 Pi 1:16

akuir puvati. A fomira me mikemezir moghin egha me gasighasighasa me bagha gara iti.

⁴ Ia fo, bar fomira enselin maba arazir kurabagh ami, ezi God me ataghizir puvati. A senba me kegha helin me akunizima me mitater bar ekiamin aven ti. Egha me kalabusin ikiavira iti, me Godin kotiamin dughiam bagha mizua iti. ⁵ Ezi gumazamizir bar fomira ikeziba, me Godin akam barazir puvati. Ezi a me gasighasiki. An aperiam gamizima an otogha bar me kuavareme. Ezi Noa a gumazir arazir aghuibara gun migeir mam, God a ko 7 plan gumazamiziba bar deragha men garima me deravira iti.

⁶ Ezi God Sodom in nguibam ko Gomoran nguibam migia ghaze, aning uaghan ikuvigham. God aning gaborozi aning bar isigha, averenir kiniba iti. Ezi gin gumazir Godin akaba batoziba, me bizir Sodom ko Gomoran otozim ginighnigh, egh fogham bizir kam gin uaghan me bativam. ⁷ Ezi God Lotin akura, gumazir deravira itim. Egha a,

men arazir mizirizibar gara an navim bar a baseme. ⁸ Gumazir aghuir kam Lot men tongin ikia egha men arazir bar kurabar gari. Egha dughia bar zurara men akar kuraba barasi. Ezi an navim deragha iti. Ezi a

me Godin araziba batozir arazim bagha an navim bar ikufi. ⁹ Ezi kamaghin e bizir Ekiam amizibagh nighnigha, egha e fo, osimtizitam gumazir Godin arazibar gin zui tam batogham, God osimtizir kam uam ada a iniamin tuavim gifo. Ezi God arazir kurabagh amir gumazibagh fo, egha men arazir kuraba ikarvaghamin tuavim gifo, mamaghira iki mangiva Godin Kotin Ekiamin Dughiam otogham. ¹⁰ Egh gumazir taba ivezir kurar bar ekiaba iniam. Kar gumazir poroghamiba uari isava akuava amir arazir bar miziriziba. Egha me Godin akam migia ghaze, a pura bizim.

Ezi gumazir kurar kaba ian tongin iti, gumazir akaba batogha egha uan nighnizibar gin zuiba. Egha me atiatir puvatigha akar kurabar enselin Godin Nguibamin itibav gei. ¹¹ Ezi enselba bar gavgavir ekiam ikia, bar gumazir kabagh afira. Egha enselba uari akar kurabar me migeir puvati, egha Ekiamin damazimin akam me gasir puvati.

¹² Ezi ifavarir tisan kaba, me mati asizibar min nighniziba puvati, egha me uan mikarzibar ifongiabar arui. Egha me mati asizir atiabar min nguazimin otifi, eghti gumaziba men suighiva me misoghtima me

arighiram. Ezi bizir me fozir puvatizim, me akar kurabar a migei. Ezi arazir kamra mati gumaziba asizir atiaba gasighasizi moghin God me gasighasigham.

¹³ Ezi me amizir arazir kurabar, gumaziba men arazir kaba bagh ua arazir kurabar me ikarvagham. Me ghaze, aruebar dagher ekiaba apir arazim ko dipar onganiba apir arazim, kar arazir bar aghuim. Egha me ia koma apava, egha ia gamima ia bar mize, egha ian ziabagh asighasisi. Egha me uan ifavarir arazir me amiba bagha bar akonge. ¹⁴ Egha me zurara amizibar gara, arazir kurabar me damuasa nighnisi. Egha me arazir kurar amiba givasa nighnizir puvati. Me gumazir nighnizir gavgavir muziariba itibagh ifarima me arazir kurabagh ami. Egha me igharaz darazir bizibar garava, egha dagh ifongezir arazimin bar me gizifa. Eghti God bar me gasighasigham! ¹⁵ Me tuavir aghuim ategha, bar onganigha tintinibar zui. Me Beorin otarim Balamın tuavimin gin zui. An arazir kuram gamigha, egha uan arazir kurar kamın ivezim iniasa. ¹⁶ Ezi donkiba migeir puvati. Egha donkin mam gumazimin min migei, egha Balamın arazir kuraba bagh an atari. Ezi arazir kam donki Godin akam inigha izir gumazir kam gamima, a uan

onganir arazir a damuasa nighnizim ataki.

¹⁷ Gumazir kaba, mati mozir dipaba dakezir moghin iti, egha uaghan mati aminir ekiam ghuariam givava amadima a tintinibar zuima amoziba puvati. Ezi God me bagha danganir bar mitategha bar pighezim akirizima a iti. Eghti me mangiva an ikiam. ¹⁸ Ezi gumazir kaba pura tiariba akara egha uan akar onganir kabav gia ghaze, erara dera. Me gumazamiziba apezeperava me gamima, me naviba dikavava arazir poroghamiba uari isava akuiba, ko nivafizimin arazir kurar igharazibar amuasa nighnisi. Ezi arazir kamın, me gumazamizir datirighira navibagh iragha egha arazir kuraba ataghiziba, me me gamima me gumazir kurar kabar gin zui. ¹⁹ Ezi gumazir kurar kaba kamaghın migei, “Kamaghın ia en gin mangiva, egh ia firighregh uan nighnizibar ifongezir bizibar amuam.” Ezi men arazir kuraba me gasighasizima, me uari pura ingangarir gumaziba. E fo, gumazitam bizitam a ikirarighi, a bizir kamın pura ingangarir gumazimin min ikiam. ²⁰ Guizbangira, me en Ekiam Kraıs Iesus da fofozim inis, en Akurvazir Gumazim. Ezi fofozir kam men akurazi me arazir mizirizir nguazimin itiba bar

2:13: Ro 13:13, 1 Ko 11:20-21, Fl 3:19, Ju 12
2:18: Ap 2:40, 2 Pi 1:4, 2:20, Ju 16
2:20: Mt 12:45, Lu 11:26, Hi 6:4, 2 Pi 1:2-4
2:15: Ju 11, MAA 2:14
2:17:
2:19: Jo 8:34, Ro 6:16, 1 Pi 2:16

adagh ita. Egh kamaghin me ua arazir kurabar amuti, da ua me ikirarigh egh bar me gafiragham. Eghti men ikirimirim gin bar moghira bar ikuvigh fomira itir ikirimirim gafiragham. ²¹ Kamaghin me arazir aghuimin tuavim gifozir puvatigha, deraghai. Ezi datirighin me tuavir kam gifo, egha Godin akaba ini, egha uam akirim ragha God gasara. Ezi bizir kam bagh me bar ikuvigham. ²² Ezi bizir men otozir kam, guizin akar otevir mam in aven kamagh migei, "Afiar migha egha ghua ua uan mimiziba api." Ezi uam akar otevir igharazir mam kamaghin migei, "Dam dipam guregha gifa, egha ua ghua begh-neazim gipoghposi." Aningin arazim virara bar kufi.

3

Bar guizbangira Ekiam ua izam

¹ Nan roroaba, kar nan namba 2in akinafarim ki datirighin ia bagha an osiri. Ki kamaghin ifonge, akinafarir ki osirizir kamning, ian nighniziba uam a da fe, eghti ia ua bizir kabagh nighnighvira ikiam, egh ian nighniziba bar devira ikiam. ² Ia ua Godin akam inigha izir gumaziba fomira mikemezir akabagh nighnighasa ki ifonge. Egh

ia uaghan Ekiamin akabagh nighnigh, a en Akurvazir Gumazim. Ia uan aposelba da akar kam inis.

³ Ezi ia faragh bizir ekiam kam gifogh, Ekiam ua izamin dughiamin, gumaziba uan navir ghurimin arazibar gin mangiva dibovir akar kurabar ia mikimam. ⁴ Me kamaghin ia dipovam, "Iesus ghaze, a ti ua izam, o? Egha a managh iti? A izan kogham. En ovavir ovengeziba ua dikavan kogham. Ezi biziba fomira nguazim otozir dughiamin iti moghin ikia iza datirikin." ⁵ Me bizir kam gifogha, egha a ginighnighan aghua. Fomira God mikemezi overiam ko nguazim oto. Ezi God dipabav kemezi da iraghuezi nguazim oto. Ezi God dipamra nguazimin ingari. ⁶ Egha gin God mikemezi dipaba uam oto. Ezi aperiam bar nguazir kam avara, ezi nguazim bar ikufi. ⁷ Kamaghira God fomira mikemezir moghin, a datirighin migirigiar igharazim aningi, datirighin overiam ko nguazim ikia avim bagha mizuai, avim otoghiva bar aning kuvare-megham. Ezi nguazim ko overiam Godin Kotiar Ekiam Otivamin Dughiam bagha mizuai. Dughiar kam in gumamazir akirim ragha God gasaraziba, me bar kuvigham.

2:21: Lu 12:47-48, Jo 9:41 **2:22:** Snd 26:11 **3:1:** 2 Pi 1:13 **3:2:** Ju 17 **3:3:** 1 Ti 4:1, 2 Ti 3:1, 2 Pi 2:10, Ju 18 **3:4:** Ais 5:19, Jer 17:15, Ese 12:22, 12:27, Mt 24:48, Lu 12:45 **3:5:** Stt 1:6-9, Sng 33:6, Kl 1:17, Hi 11:3 **3:6:** Stt 7:11, 7:21, 2 Pi 2:5
3:7: Mt 25:41, 2 Te 1:8, 2 Pi 3:10 **3:8:** Sng 90:4

⁸ Nan roroaba, ia bizir kam a bakinighnighan marki. Ekiamin nighnizim dughiar vamira mati, azenir aviriba, ezi azenir aviriba mati dughiar vamira. ⁹ Gumazir maba ghaze, Ekiam nimira ingari. Puvati. Ekiam uan akar dikirizimin gin ghua nimira arazibagh amir puvati. God gumazitam ovengan aghua. Gumaziba bar navibagh iraghasa a ifonge, egha an navim ian ikia ingara egha ia mizua iti.

Nguazir kam ko overiam givagham

¹⁰ Ekiam Izamin Dughiam zuamiram otogham, mati okimakiar gumaziba izi moghin. Eghti dughiar kam in overiam afuaragh pamten tingaghegh bar givagham. Eghti bizir nguazimin itiba sara bar isigh ameregh givagham. Ezi nguazim ko an itir bizir me amiziba ua ikian kogham.* ¹¹ E fo, kamaghira biziba bar givagham. Kamaghin ki ian azai, ia arazir manamin gin mangam? Ia uan naviba isi God daning, egh ia bar zuegh iki Godin arazibar gin mangi.

¹² Ezi ia Godin Dughiar Otivamim mizuamiva, egh ia bar puvira ingariva dughiar

kamin aviraghti, a zuamira otogham. Eghti dughiar kamra overiam bar isigh givagham, eghti avir bar gavgavir mam otogh bizir God nguazimin amiziba, da bar isiva ameregham.† ¹³ Ezi God overiar igiam ko nguazir igiam damuasa akam akiri, eghti Godin arazir aghuimra an aven ikiam. E bizir kamra mizua iti.

E uari bagh ganiva, egh Ekiam bagh mizuamam

¹⁴ Kamaghin, nan roroaba, ia fo bizir kaba da gin izam, ia dar mizuamiva pamtem ingariva egh Godin damazimin zuegh ikiva, Godin damazimin arazir kuratam damuan marki. Egh ia God ko navir amirizimin ikisi pamtem ingar. ¹⁵ Ekiam e bagha amirighavira ingari. Ia fogh, a uam e iniasa, kamaghin an arazir kam gami. Ezi God bar fofozir aghuim en aveghbuam Pol ganingi, ezi a uaghan kamaghira migirigiar kabara ia bagha da osiri. ¹⁶ Polin akinafarir osiriziba, da zurara bizir kabar gun migei. Guizbangira, akar maba akinafarir kabar aven ikiava, egha deravira bigha migeir puvati. Ezi e akar kabar mingarim gifoghasa bar ingangarir

3:9: Ais 30:18, Hab 2:3, Ro 2:4, 1 Ti 2:4, Hi 10:37, 1 Pi 3:20 **3:10:** Mt 24:29,

24:35, 24:43, Mk 13:31, Lu 12:39, 1 Te 5:2, Hi 1:11, MAA 16:15, 20:11 * **3:10:**

(3.10) Grighin akam deragha a migeir puvati. **3:12:** Ais 34:4, Mai 1:4, 1 Ko

1:7, Ta 2:13, 2 Pi 3:10 † **3:12:** (3:12) 2 Pita 3:9 ghaze, Ekiam zuamira izeghan

kogham, kamaghin a dughiam gumazamizar anighti me navibagh iragham. Ezi

kamaghin, gumazamiziba uari isi God daning, eghti bizir kam Ekiamin Dughiar

izamim aghozagham. Gansi Ap 3.19-21 in gan. **3:13:** Ais 65:17, 66:22, MAA 21:1,

21:27 **3:14:** 1 Ko 15:58, Fl 1:10, 1 Te 3:13 **3:15:** Ro 2:4, 1 Pi 3:20, 2 Pi 3:9 **3:16:**

Ro 10:3, 1 Ko 15:51, 1 Te 4:15

dafam gami. Ezi gumazir fofozir muziariba ko nighnizir gavgavir muziariba, me Polin osirizibagh iragha pazava a migei. Egha uaghan Godin akinafarimin itir akar igharaziba sara paza dav gei. Kamaghin me uarira uari gasighasisi, eghti God gin me gasighasigham.

¹⁷ Nan roroaba, ia bizir gin otivamiba ia dagh fo. Gumazir Godin akaba batogha ifariba ia damuti, eghti ia nighnizir gavgavim ia datirighin itim ategh egh iran kogham. Ia iran koghsi, kamaghin bar deravira uari bagh ganiva tuivigh gavgafigh. ¹⁸ Krais Iesus, a en Ekiam, a en Akurvazir Gumazim, a zurara ian apangkufi, ezi ia deravira a gifo. Egh an fofozim ko an apangkuvim ian navibar ikiva aghung mangi. Krais ziar ekiam iti, ezi ia an ziam fi, datirighin iki mamaghira ikiam. Guizbangira.

Jonin Akinafarir Faragha Zuim

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamın, Jon akar mingarir pumuningin migei. A faraghavira, Kraisin adarazir akurvaghti, me Afeziam God ko an Otarim Krais Iesus ko navir vamira ikiam. Egha Jon kamagh sua, me, mitatemın itir darasi ateghtima, me me gifariva egh me gekuti, me God ateghan kogham.

Ezi “mitatemın itir darasi” kamaghın migei, bizir nguazimın kagh itiba, da derazir puvati. Me ghaze, Iesus a Godin Otarim, kamaghın amizima a nguazir kamın gumazimın mın otoghan kogh, egh a nguazimın biziba ko poroghan kogham, e gumazamiziba ami mokın. Me kamaghın migei, gumazim deravira God ko ikisi, a nguazimın bizibagh nighnighan marki. Me ghaze, arazir bar aghuim ko igharazibagh ifongezir arazim, da uaghan nguazimın biziba. Ezi arazir kabar gin mangisi nighnighan marki.

Jon kamagh sua, Kraisin adarsi akar kaba baragh dar gin mangan marki. A ghaze, Iesus a guizin gumazimın oto, ezi gumazamiziba nighnizir gavgavim an iti. Egh me God

bar a gifueghiva, gumazamizir igharaziba bar me gifongegh.

E angazangarimın aven daruti, eghti mitatemın aven aruiba e gifaran kogham

(Sapta 1:1-3:10)

*Angamra Itir Akam,
datirighın azenan oto*

¹ Gumazir me kamaghın diborim, Angamra Itir Akam, e an gun ia migei. Gumazir kam nguazir kam tighar otivamin dughiam a bar faragha ike, ezi e a baregha, uan damazibar deraviram an garava egha uan dafaribar an suiki. ² God angamra itir ikirimirir e ganingizir gumazir kam en aka, ezi e an ganigha an gun ia migei. Egha gumazir ikirimirir angamra itir kam, a zurazurara ikiam. A faragha Afeziam ko ikegha datirighın God en akazi e an gani. ³ E an ganigha oregha gıvagha, e ia uaghan navir vamira e ko ikiasa, egha uaghan ia migei. Egh ia ko, eia navir vamira Afeziar Ekiam ko an Otarim Krais Iesus ko ikiam. ⁴ E uari inigh ikiva, en naviba bar akueghasa, e akar kam osiri.

*E angazangarimın aven
daruam*

⁵ E Krais Iesus barazima an akar kam kunizima, ezi e ia mikiri. Akar kam kamaghın

1:1: Jo 1:1-4, 1:14, 20:27, 2 Pi 1:16, 1 Jo 2:13-14 **1:2:** Jo 1:14, 21:24, Ap 2:32, Ro 16:26 **1:3:** Jo 17:21, Ap 4:20, 1 Ko 1:9, 1 Jo 2:24 **1:4:** Jo 15:11, 16:24, 2 Jo 12
1:5: Jo 1:9, 9:5, 12:35-36, 1 Ti 6:16, Je 1:17, 1 Jo 3:11

mikeme, God, an angazangarim, ezima mitarmetam anepazazir puvati. ⁶ Eghiva e kamaghin mikimam, "E a ko navir vamira iti," egha e mitarmemin daruti, kamaghin en migirigiar kaba, pura migirigiar ifavariba. Egha e guizin akamin gin zuir puvati. ⁷ Ezi God angazangarimin aven iti moghin e angazangarimin aven daruva egh uari ko navir vamira ikiam. Eghti an Otarim Iesusin ghuzim e ruva, en arazir kuraba sara bar da ruam.

⁸ Eghti e suam, "E arazir kuraba puvati," kamaghin e uari uarigh ifari, ezi guizin akam en itir puvati. ⁹ E uan arazir kurabar gun Godin mikimtima, a mikemezi moghin arazir aghuim damuva puram en arazir kuraba gin amangiva egh da ruam. ¹⁰ E suam, "E arazir kurabagh amir puvati," kamaghin e Godin mikim suam, "A ifarir God." Ezi kamaghin e an akaba barazir puvati.*

2

Krais en akurvazir gumazim

¹ Nan boriba, ia arazir kurabar amuan ki aghuagha, ia bagha akar kam osiri.

Eghti tav arazir kuratam damighti, en akurvazim iti. An Afeziam ko ikia e bagha a ko migei. Gumazir kam a Kraiss Iesus, an araziba bar dera. ² A uabira en arazir kuraba baghava aremezi God en arazir kuraba gin amada. En arazir kurabara puvati, nguazir kamın gumazamiziba bar moghira.

Bar God gifozir gumazim, a Godin akabar gin zui

³ E Godin akabar gin mangiva, egh fogh suam e guizbangira a gifo. ⁴ Gumazitam suam, ki God gifo, egha Godin akabar gin zuir puvati, gumazir kam a ifavarir gumazim. Ezi guizin akam a ko itir puvati. ⁵ Egh gumazitam Godin akamin gin mangiva, a bar God ko gumazir igharazibagh ifueghiva, arazir ifongezir kam an navir averiam gizivaghtima an daghem otivam. Egha e tuavir kamın fo, e bar Godin pueghav iti. ⁶ Gumazitam suam, ki Godin poroghav iti, egh gumazir kam Kraiss arui moghin daru.

⁷ Nan adarasi, akar ki ia bagha osirir kam, an akar igiam puvati. Akar ghurir ia faragha nighnizir gavgavim Iesusin ikiava

1:6: 2 Ko 6:14, 1 Jo 2:4 **1:7:** Ais 2:5, Jo 3:21, Ef 1:7, Hi 9:14, 1 Pi 1:19, MAA 1:5, 7:14 **1:8:** Jop 9:2, Sng 32:5, Snd 28:13, Je 3:2, 1 Jo 2:4 **1:9:** Sng 51:2, Snd 28:13,

1 Jo 1:7 **1:10:** 1 Jo 1:8 * **1:10:** (1:10) Godin Akinafarimin aven itir akinafarir otevir aviribar akar kam ikia ghaze, "Gumazamiziba bar moghira arazir kuram gami." Ni Ighiaba 14:3, ko Aisaia 53:6, ko Aisaia 64:6in gan. **2:1:** Ro 8:34, 1 Ti 2:5, Hi 7:25, 9:24 **2:2:** Jo 1:29, 11:52, Ro 3:25, 2 Ko 5:18, Kl 1:20, 1 Jo 4:10, 4:14 **2:4:** 1 Jo 1:6-8, 4:20 **2:7:** 1 Jo 2:24, 3:11, 2 Jo 5-6

oraghizim.*⁸ Mitatemın dughiam gıvasava ami, ezi guizin angazangarım datırighın e gisira, ezi ki akar kam ia bagha an osiri. Akar ki ia bagha osirir kam, a uaghan mıgırıgiar igiam. E İesus amir arazıbar gara fo, akar kam guızbangıra. Egha ia amir arazıba gara fo, akar kam guızbangıra.

⁹ Gumazıtam suam, ki Godın angazangarımın aven iti, egha a uan adarazır aghua, gumazır kam mıtatemın aven ikiavıra iti.¹⁰ Gumazıtam uan adarazıgh ifongegh, gumazır kam angazangarımın aven iti, eghti bizıtam a damıghtı, a ırıghan kogham.¹¹ Egh gumazıtam uan adarazır aghuaghıva, a mıtatemın aven ikia, an aven arui. Mıtatem a gamıma, a garır puvatı. Kamaghın a fozır puvatı, a managh zui.

¹² Ia nan borıba, İesusın zıamın God ıan arazır kuraba gın amada, ezi kamaghın ki ia bagha akar kam osiri.

¹³ Ia nan afeziaba, ia, fomıra ikia iza datırighın itir gumazır kam, ia deravıram a gıfo. Ezi kamaghın ki ia bagha

akar kam osiri.

Ia gumazır igiaba, ia gumazır kuram, Satan, an gavgavım gafıra. Ezi kamaghın ki ia bagha akar kam osiri.

Ia nan borıba, ia Afeziar Ekıam gıfozi, kamaghın ki ia bagha akar kam osiri.

¹⁴ Ia nan afeziaba, ia, fomıra ikia iza datırighın itir gumazır kam, ia deravıram a gıfo. Ezi kamaghın ki ia bagha akar kam osiri.

Ia gumazır igiaba, ia tuıvıgha gavgavızı, Godın akam ıan navır averıabar ikia gavgafı. Egha ia gumazır kuram, Satan, an gavgavım gafıra. Ezi kamaghın ki ia bagha akar kam osiri.

Ia nguazır kamın arazıbagh ifongan markı

¹⁵ Ia nguazır kamın arazıba ko an bizıba, ia dagh ifongan markı. Gumazıtam nguazır kamın arazıbagh ifueghıva, egh kamaghın an Afeziar Ekıam deragh a gıfueghan kogham.¹⁶ E fo, nguazır kamın itir gumazıbar arazıbar kara: navır ghurımın arazıba bagha puv aguava, damazımın bizıbar gara bar dagh ifonge, egha bizır

* **2:7:** (2:7) Jon ti İesus mıkememiz arazır Jon 13:32ın itım mıgei. A kamakın, ia vaghvagh uarıra uarıgh ifongegh. Nı 1 Jon 3:23ın gan. Me uarıgh ifongezır arazımın akam, me fomıra Kraisın adarazır otıvıgha a ını. Kamaghın, kar arazır ghurır me fomıram amım. İesus uabi mıgia ghaze, kar arazır bar igiam. Ves 8ın Jon uaghan ghaze, Kar uaghan arazır ıghiam. **2:8:** Jo 1:9, 8:12, 13:34, Ro 13:12, Ef 5:8, 1 Te 5:5, 5:8 **2:9:** 1 Ko 13:2, 2 Pi 1:9, 1 Jo 3:10, 3:14-15, 4:20 **2:10:** Jo 11:9, Ro 14:13, 2 Pi 1:10, 1 Jo 3:14 **2:11:** Jo 11:10, 12:35 **2:12:** Lu 24:47, Ap 4:12, 13:38, 1 Ko 6:11, 1 Jo 1:7 **2:13:** 1 Jo 1:1 **2:14:** Ef 6:10 **2:15:** Mt 6:24, Ro 8:7, 12:2, Ga 1:10 **2:16:** Ro 13:14, Je 4:16, 1 Pi 2:11

aviriba ikiava, kamaghin uarira uari fe. Arazir kaba Afeziar Ekiamin izir puvati. Da nguazir kamın araziba. 17 Nguazir kam ko an itir gumazibar arazir kuraba, da bar givagham. Eghti Godin akamin gin zuir gumaziba, me zurara ikiam.

Ia Kraisin apaniba bagh deravira gan

18 Nan boriba, dughiar kam dughiar abuananam. Ezi ia oraki, Kraisin apaniba izam. Ia oraghizir moghin, Kraisin apanir aviriba izegha gifa. Kamaghin e fo, kar dughiar abuananam. 19 Kraisin apanir kaba faragha e ko ikegha, egha e ategha azenan ghue. Egha me guizbangira en adarazi puvati. E fo, me en adarazi amuava, e ko ikiai. Kamaghin me ategha ghuezi, e fo, me en adarazi puvati.

20 Ezi ia, Iesus Godin Duam ia ganingizi a ia avaragha, ia gamima, ia bar guizin akam gifo. 21 Ia guizin akam gifo, egha ia fo, akar ifavaritam guizin akamin aven ikegh azenan izeghan kogham. Ezi ia guizin akam gifozi, kamaghin ki ia bagha osiri. 22 Tina ifavarir gumazim? Kar gumazir kamaghin migeim, "Iesus, God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim puvati." Gumazir

kam, a Kraisin apanim. An Afeziar Ekiam ko an Otarim akirim ragha aning gasara.† 23 Gumazitam akirim ragh Otarim gasaragh, kamaghin an Afeziar Ekiam ko itir puvati. Gumazitam nighnizir gavgavim Otarimin ikiva uaghan Afeziar Ekiam ko ikiam.

Godin Duam guizin akam ian sure gami

24 Akar ia faraghavira oraghizim, ia an suiraghvira iki. Ia an suiravira ikiti, Otarim ko Afeziar Ekiam ia ko ikivira ikiam. 25 Ezi Iesus akar dikirizim e ganiga ghaze, ia Afeziam ko ikiva, egh ikirimirir aghuir zurara itim iniam.

26 Ki akar kaba ia bagha da osirigha ghaze, gumazir kaba ia gifarasa. 27 Ezi ia, Godin Duam ia avaragha, ia ko iti. Eghti gumazitam ian sure damuan kogham. Godin Duam biziba bar ian sure gami. Godin Duamin akaba guizbangira, da ifari puvati. Godin Duam ian sure gamizi moghin, ia Kraisi ko iki.

Godin boriba

28 Nan boriba, a izamin dughiamin e an damazimin tuivigh, ati-atingiva aghumsighan kogham. Bizir kam bagh, ia

2:17: Mt 7:21, 1 Ko 7:31, Je 1:10, 1 Pi 1:24
2:18: Mt 24:5, 24:24, 2 Te 2:3, 1 Ti 4:1, Hi 1:2, 1 Pi 4:7, 2 Pi 2:1, 2 Jo 7
2:19: Mt 24:24, Jo 6:37, Ap 20:30, 1 Ko 11:19
2:20: Jo 10:4, Ap 3:14, 1 Ko 2:15, 2 Ko 1:21, Hi 1:9, 1 Jo 2:27
2:22: 1 Jo 4:3, 2 Jo 7
† **2:22:** (2:22) Akar otevir kam "Gumazir God Ua E Iniasa Misevezim," me Grighin akam kamaghin a dibora ghaze, "Krais."
2:23: Jo 5:23, 14:7-10, 15:23, 1 Jo 4:15, 5:1, 2 Jo 9
2:24: Jo 14:23, 1 Jo 1:3, 2 Jo 6
2:25: Jo 3:15, 6:40, 17:3, 1 Jo 1:2, 5:11
2:27: Jo 14:26, 16:13, Hi 8:10-11, 1 Jo 2:20
2:28: 1 Jo 3:2, 4:17

tuivigh gavgavigh kamaghira iki.

²⁹ Ia kamaghin fogh suam, Iesus arazir aghuibagh ami, egh ia kamaghin fogh suam, gumazir arazir aghuibagh amiba, me Godin otivizir boriba.

3

¹ Ia nighnigh, Afeziar Ekiam bar e gifuegha en dighorim gami. Egha ziar kam, Godin boriba, e gati. Ezi guizbangira, e an boribara. Nguazir kamin gumazamiziba God gifozir puvati, me kamaghin uaghan e gifozir puvati. ² Nan adarasi, e datirighin Godin boriba. Egha e fozir puvati, e gin manmaghin otivam. God bizir kam tighar en akagham. E kamaghin fo, Kraiss uamategh nguazir kamin iziti, e uan damazibar deravira an ganam. Egh an min otogham. ³ Gumazir an min otivamin dughiam bagha mizua gariba, me Iesus zuezi moghin me uari zue.

⁴ Gumazir arazir kurabagh amiba, me Godin akaba batosi. Arazir kuram, kar Godin akaba batozir arazim. ⁵ Ia bar fo, Iesus en arazir kuraba gin a mangasa, nguazir kamin ize. Ezi ia fo, an arazir kuratam gamizir puvati. ⁶ E kamaghin fo, gumazitam Kraiss ko iki,

arazir kurabar amuvira ikian kogham. Egh gumazitam arazir kurabar amuvira ikiti, e fogh suam, a guizbangira Kraissin ganigha a gifozir puvati. A guizbangira Kraiss gifozir puvati, Kraiss a tina.

⁷ Nan boriba, ia uari bagh gan, gumazitam ia gifaraghti, ia an gin mangan marki. Gumazir arazir aghuibagh amim, a, Iesus Godin damazimin derazi moghin, a Godin damazimin dera. ⁸ Satan faraghavira arazir kurabagh amua iza datirikin. Kamaghin e fo, tina arazir kurabagh ami, a Satanin borim. Godin Otarim Satanin ingangarim gasighasighasa nguazir kamin ize. ⁹ Gumazitam Godin borimin otoghtima, Godin Duam an navir averiamin aven angamra ikiti, eghti an arazir kurabar amuvira ikian kogham. A Godin borimin otoghiva, egh kamaghin an arazir kurabar amuvira ikian kogham. ¹⁰ Tina arazir aghuim gamir puvati, a Godin borim puvati. Egh tina Godin borir igharazibagh ifongezir puvati, a uaghan Godin borim puvati. Kamaghin e fo, te Godin boriba, ezi te Satanin boriba.

E bar moghira Godin borir igharazibagh ifuegham

2:29: Ap 22:14, 1 Jo 3:7, 3:10 **3:1:** Jo 1:12, 3:16, 16:3, Ro 8:16, 1 Jo 4:10 **3:2:** Ro 8:18, 8:29, 1 Ko 15:49, 2 Ko 3:18, Fl 3:21, Kl 3:4, 2 Pi 1:4 **3:4:** Ro 4:15, 1 Jo 5:17
3:5: Ais 53:5-6, 53:11, Jo 1:29, 2 Ko 5:21, 1 Ti 1:15, Hi 4:15, 1 Pi 2:22-24, 1 Jo 2:2
3:6: Ro 6:1-2, 6:14, 1 Jo 2:4, 3:9, 4:8, 3 Jo 11 **3:7:** Ro 2:13, 1 Jo 2:26, 2:29 **3:8:** Stt 3:15, Lu 10:18, Jo 8:44, 16:11, Hi 2:14 **3:9:** 1 Pi 1:23, 1 Jo 5:18 **3:10:** 1 Jo 2:29, 4:8

(Sapta 3:11-5:21)

Iesus igharazibagh ifueghamin arazim en aka

¹¹⁻¹² Kar akar ia fomira oragha iza datirighin tuzim: E uari gifuega. E Kenin arazim damuan markiam. A Satanin borim, egha uan dozim misoghezi an areme. Egha a tizim bagha uan dozim misoghezi, an areme? An araziba ikuvizima, an dozimin araziba dera. Kamaghin a uan dozim misoghezi an areme. ¹³ Nan adarasi, nguazir kamın itir gumazamiziba ia gifueghan koghtima, ia digavir kuram damuan marki. ¹⁴ E Godin borir igharazibagh ifonge. Kamaghin e fo, e ariaghirir tuavim ategha, ariaghrezir gumaziba puvati, e angamra itir tuavimin zui. Tina Godin borir igharazitam gifongezir puvati, an ariaghirir tuavimin zui. ¹⁵ Tina gumazir igharazitam gifongeghan kogh mati gumazir gumazibav sozim. Ia fo gumazir gumazibav soziba, me ikirimirir aghuir zurara itim inian kogham.

¹⁶ Iesus e gifongegha, egha e bagha uabi maku-nighava aremezi, e kamaghin Godin borir igharazibagh ifueghamin arazim gifo. Egh e uaghan Godin borir igharaziba bagh uari

makunam. ¹⁷ Gumazitam nguazir kamın biziba ikiti, Godin borir igharazim biziba puvatıghti, an an ganıva, egh an apanguvan koghıva, egh an akurvazir puvati, gumazir kam Godin ifofer arazim an itir puvati. ¹⁸ Nan boriba, e Godin borir igharaziba pura migeir akabar me gifueghan kogham. Kamaghin marki. Egh guizbangıra uan naviba me daningıva, egh arazir aghuiba me damuam.

Godin boriba an damazimin tughıva atiatingan marki

¹⁹⁻²⁰ E Godin borir igharazibagh ifongezir arazir kam damuva, e fogh suam, e guizin akamın gın zui. God en navir averiamın itir biziba bar dagh fo, egha an apanguvir en itim bar ekevegha, egha e uarira uarir apanguvir arazim gafıra. Egh en navir averiaba suam, ia ikufi, dughiar kamın e Godin borir igharazibagh ifongezir arazir kam damuva, e fogh suam, e Godin damazimin navir amirizim iti.

²¹ Nan adarasi, en navir averiaba kamaghin mikiman koghan suam, ia ikufi, eghti e Godin damazimin atiatingan kogham. ²² E Godin arazibar gın mangıva a ifongezir arazibar amuva, kamaghin e bizitam bagh an azangsıghti, an e daningam. ²³ Kar an

3:13: Mt 5:11-12, Jo 15:18-19, 17:14, 2 Ti 3:12 **3:14:** Jo 5:24, 1 Jo 2:9-11 **3:15:** Mt 5:21-22, Ga 5:21, MAA 21:8 **3:16:** Jo 3:16, 13:1, 15:13, Ro 5:8, Ga 1:4, Ef 5:2, 5:25, 1 Te 2:8 **3:17:** Lo 15:7, Lu 3:11, 1 Jo 4:20 **3:18:** Ro 12:9, Je 2:15-16, 1 Pi 1:22 **3:19-20:** Jo 18:37, 1 Jo 1:8 **3:21:** Hi 4:16, 10:22, 1 Jo 2:28, 4:17 **3:22:** Sng 34:15, Jer 29:12, Mt 7:8, 21:22, Jo 9:31, 14:13 **3:23:** Jo 6:29, 13:34, 15:12, 15:17, 17:3, 1 Te 4:9, 1 Pi 4:8, 1 Jo 2:8-10

akar ekiam: e nighnizir gavgavim an Otarim Kraiss Iesusin iki. Egh an e mikemezir moghin, e uari uarigh ifuegham. ²⁴ Tina an akamin gin mangiva a Godin poroghiv ikiti, God an poroghiv ikiam. God uan Duam e ganingizi, ezi an Duar kam en akazi, e fo, God e ko iti.

4

Ia duabar gan da asavsuigh

¹ Nan adarasi, akam inigha izir gumazir ifarir aviriba nguazir kam garui. Egha kamaghin migei, Godin Duam akam e ganingi. Kamaghin ia nighnizir gavgavim men ikian marki. Egh deravira men araziba ko migirigiaba asavsuigh fogham, da Godin Duam o duar kuraba. ² Tuavir ia Godin Duam gifoghamimra kara: Gumazitam suam, Kraiss Iesus, a gumazir nivafizimin nguazir kamin ize, gumazir kam Godin Duam an iti. ³ Gumazitam suam, Kraiss Iesus a guizin gumazim puvati, gumazir kam a duar igharazim iti, Godin Duam puvati. A Kraiss Iesusin apanimin duam. Ia fomira Kraissin apanim izamin migirigiam baraghizi, a datirighin izegha givagha nguazir kamin iti.

⁴ Nan adarasi, ia guizbangira Godin boriba. Godin Duam ian aven itima, an gavgavim bar ekevegha Satanin gavgavim gafira. Satan, a nguazir kamin gavgavimin gumazir dapanim. Ezi kamaghin ia akam inigha izir gumazir ifaribagh afira. ⁵ Gumazir kaba, me nguazir kamin gumaziba. Ezi men migirigiaba nguazir kamin migirigiaba. Ezi nguazir kamin gumazamiziba me barasi. ⁶ Ezi e, Godin gumazamiziba. Ezi gumazamizir God gifoziba, me en akaba barasi. Ezi God bagha itir puvatizir gumazamiziba me en akaba barazir puvati. Egh tuavir kamin e guizbangira migeir Duam ko migirigiar ifavaribagh amir duam gifogham.

Gumazim God gifueghiva, egh uaghan gumazir igharazibagh ifongegh

⁷ Nan adarasi, God igharaz darazigh ifongezir arazim en akazi. Kamaghin, e uari uarigh ifueka. Gumazir igharazibagh ifongezim, a Godin borim, egha a guizbangira God gifo. ⁸ Kar Godin arazim, a dughiaba zurara gumazamizibagh ifonge. Ezi e fo, gumazir igharazibagh ifongezir puvatizir gumazim, a bar God gifozir puvati. ⁹ God borir vamira ikiava,

3:24: Jo 14:23, 15:10, 17:21, Ro 8:9, 1 Jo 4:12-13 **4:1:** Mt 7:15, 24:4-5, 24:24, 1 Te 5:21, 2 Pi 2:1, 1 Jo 2:18, 2 Jo 7, MAA 2:2 **4:2:** 1 Ko 12:3, 1 Jo 5:1 **4:3:** 2 Te 2:7, 1 Jo 2:18, 2:22, 2 Jo 7 **4:4:** Mt 12:29, Jo 16:33, 1 Ko 2:12, Ef 2:2, 6:12, 1 Jo 5:4-5 **4:5:** Jo 3:31, 15:19, 17:14 **4:6:** Jo 8:47, 10:27, 14:17, 1 Ko 14:37, 2 Ko 10:7 **4:7:** 1 Jo 2:29, 3:10-11, 3:23 **4:8:** 1 Jo 2:4, 3:6, 4:16 **4:9:** Jo 3:16, Ro 5:8, 8:32, 1 Jo 5:11

e ikirimirir aghuim iniasa a ifuegha, an e bagha nguazir kamın anemada. Tuavir kamın God en akazi, e fo, God guizbangıra gumazamizibagh ifonge. ¹⁰ Igharazibagh ifongezir arazimra kara. E kamaghın nighnighan kogham, e faragha God gifonge. Puvati. God faragha e gifuegha, uan Otarim amadazi an en arazir kuraba gın amangasa nguazir kamın izegha areme. ¹¹ Nan adarasi, God arazir kam en aka, a bar e gifonge. Kamaghın, e uaghan bar igharazibagh ifuegham. ¹² Gumazitam dughiatam Godın ganizir puvati. E uari uarigh ifongezir arazim damuti, God angamra en aven ikiti, an ifofer arazim en navir averiabagh izivaghtima an daghem otivam.

¹³ God uan Duam e ganingizima, a vaghvagha en itima, ezi e kamaghın fo, e an poroghav itima, a en poroghav iti. ¹⁴ Ezi e Afeziar Ekiam amizir bizimın gani. A nguazimın itir gumazamizibar akurvaghasa, uan Otarim amada. Ezi e bizir kamın ganigha an gun migei. ¹⁵ Gumazitam an gun mikim suam, Iesus, Godın Otarim, eghti God gumazir kamın poroghiv ikiti, a Godın poroghiv ikiam.* ¹⁶ E kamaghın fo, God e gifuegha,

egha an e gifongezir arazim bagha nighnizir gavgavim an iti.

Kar Godın arazim, a dughiaba zurara gumazamizibagh ifonge. Gumazitam gumazir igharazibagh ifueghiva, Godın poroghiv ikiti, God an poroghiv ikiam. ¹⁷ Tuavir kamın, e fo, God e gifongezir, e God ko gumazir igharazibagh ifongezir, ezi ifofer arazir kam bar e gizivaghtima, an daghem otivam. Kamaghın gumaziba bar Godın kotiamın tuivamin dughiam, e atiatingan kogham. E nguazir kamın itir dughiam e Iesusın mın ikiam, kamaghın e gın Godın atiatingan kogham. ¹⁸ Gumazir igharazibagh ifongezir gumazim, a Godın atiatir puvati. Atiatir gumazim, a fo, a ivezir kuram iniam, ezi nighnizir kam a gamima, an atiati. Eghti gumazim igharazibagh ifongezir arazim a gizivaghtima daghem otivti, kamaghın a Godın atiatingan kogham. Gumazim atiatingti, e fo, a God a gifongezir arazim deravira a gifozir puvatizi, kamaghın igharazibagh ifongezir arazir an itimın dagheba puvati.

¹⁹ God faragha e gifongezir, ezi e gın a gifonge. Kamaghın e God ko igharazibagh ifongezir gavgavim iti.

4:10: Jo 15:16, Ro 5:8-10, Ta 3:4, 1 Jo 2:2

4:12: Jo 1:18, 1 Ti 6:16, 1 Jo 2:5-6, 4:18-20

4:14: Jo 1:14, 3:17, 1 Jo 1:1-2

4:15: Ro 10:9, 1 Jo 5:1, 5:5

* **4:15:** (4:15) Ni akar

1 Jon 4:2in itimın gan. **4:16:** 1 Jo 3:24, 4:8, 4:12

4:17: Je 2:13, 1 Jo 2:28, 3:3, 3:19-21

4:20: 1 Jo 2:4, 3:17, 4:12

20 Gumazitam Godin ganizir puvati. Gumazitam Godin borir a garir igharazibagh ifueghan koghiva, egh a manmaghin Godin a ganizir puvatizim gifuegham? Puvati. An a gifueghan kogham. Ezi e kamaghin fo, gumazitam suam, Ki God gifonge, egh Godin borir igharazim gifueghan koghti, e fo, a gumazir ifarim.

21 God akar gavgavir kam e ganingi. Tina God gifueghiva, egh a uaghan Godin borir igharazim gifongegh.

5

E nighnizir gavgavim Godin Otarimin iti

1 Gumaziba bar nighnizir gavgavir kam iki suam, Iesus, a God Uam E Iniasa Misevezir Gumazim, me Godin boriba. Kar nguazir kamın arazim: Gumaziba bar afeziar mam gifuegha, egha uaghan an boribagh ifonge.* 2 E God gifuegh an akar gavgavibar gin mangiva, kamaghin e fo, e Godin boribagh ifonge. 3-4 E God gifongezir arazimra kara. E God bar a gifueghiva, kamaghin e an akar gavgavibar gin mangam. Godin boriba bar nguazir kamın arazir kurabar gavgavim gafira, kamaghin amizima an akar gavgavibar gin

mangamin tuavim e basemezir puvati. E nighnizir gavgavim Godin iti. Egha en nighnizir gavgavimın tuavimın nguazir kamın arazir kuraba dikabiragha dagh afira.

Nighnizir gavgavir Iesusin itim

5 Tinara nguazir kamın arazir kurabar gavgavim gafiragham? Gumazir nighnizir gavgavim Iesusin iki suam, a Godin Otarim. Gumazir kamra.†

6 Krais Iesus, a nguazir kamın ize. Ezi Jon dipamın a ruezima, a gin aremezi an ghuzim ire. Jon dipamra a ruezir pu. Puvati, a uaghan aremezi an ghuzim ire. Godin Duamra zurara guizin akabar en akakasi. Kamaghira Godin Duam bizir kabar en akakasi.‡ 7 Ezi God tuavir pumuning ko mikezim en akazi, e fo, Iesus a tina. Tuavir kabara kara. Godin Duam e migei. Ezi Jon Iesus dipamın a rue. Ezi Iesus aremezi an ghuzim ire. 8 Tuavir pumuning ko mikezir kaba uari inigha kamaghin e mikeme. Ezi e fo, Iesus a Godin Otarim. 9 Gumaziba, me fozir bizibar gun migeima, e nighnizir gavgavim men akabar iti. God uan Otarimin gun

4:21: Mt 5:44-45, Mk 12:29-31, Jo 13:34, 15:12, 1 Jo 3:23 5:1: Jo 1:12-13, 15:23,

1 Jo 2:22-23, 4:15 * 5:1: (5:1) Ni akar 1 Jon 2:22 ko 4:2in itimin gan. 5:5: Ro 8:37, 1 Ko 15:57, 1 Jo 4:4, 4:15 † 5:5: (5:5) Ni akar 1 Jon 4:2in gan. 5:6: Jo 1:29, 1:34, 14:17, 16:13, 19:34, 1 Ti 3:16, 1 Jo 1:7 ‡ 5:6: (5:6) Grighin akam, vezin kamın deravira bigha mikemezir puvati. A dipam ko ghuzimra mikeme. Ezi gumazir aviriba ghaze, dipam, a Iesus ruezir dipam. Ezi ghuzim, a Iesusin ovevem migei. 5:7: Jo 1:1, 10:30, MAA 19:13 5:8: Jo 15:26 5:9: Mt 3:16-17, 17:5, Jo 5:32-37, 8:17-18

migeir biziba, da guizin biziba, ezi gumaziba migeir biziba pura biziba. God migeir biziba dagh afira. ¹⁰ Gumazitam uan navir averiamin nighnizir gavgavim Godin Otarimin ikiva, egh a bar fogh suam, God a mikemezir migirigiam, a guizbangira migirigiam. Gumazitam nighnizir gavgavim Godin migirigiamin ikian kogh, egh God uan Otarimin gun mikemezir akam baraghan aghuaghiva, egha kamaghin mati a Godin migia ghaze, God ifari. ¹¹ God ikirimirir aghuir zurara itim e ganingizi, ezi e fo, migirigiar kam, a guizin migirigiam. Godin Otarimin poroghav itir tuavimin, e ikirimirir aghuir kam iti. ¹² Gumazir Godin Otarimin poroghav itim, a ikirimirir aghuir zurara itim isi. Gumazir Godin Otarimin poroghav itir puvatizim, a ikirimirir aghuir zurara itim isir puvati.

Akar abuananaba

¹³ Ia nighnizir gavgavim Godin Otarimin ziamin itiba, ia ikirimirir aghuir zurara itim iniasa, ki fuegha, kamaghin ki bizir kaba ia bagha da osiri. ¹⁴ E fo, e God ifongezir moghin, e biziba bagh an azangsightima, an en azangsiziba baragham.

Kamaghin e Godin boroghin mangisi atiatingiva okam nighnighan kogham. ¹⁵ E fo, an e barasi, kamaghin e bizitam bagh an azangsighiva, fogh suam, an e ganigha gifa.

¹⁶ Godin borir igharazitam arazir kurar helin magiran koghamim damuti, eghti tina foghiva a bagh God ko mikim. Eghti God ikirimirir aghuir zurara itim a daningam. Kar ki arazir kurar gumazim damightima a helin magiran koghamibav gei. Arazir kurar mam iti, a guizbangira gumazibagh amima me helin aven zurara ikiava Godin saghon iti. Ki gumazir arazir kurar kabagh amiba God men akurvaghasa ki ia migeir puvati. ¹⁷ Arazir derazir puvatiziba da arazir kuraba. Arazir kurar aviriba ikia, egha maba gumazibagh amima me helin ikia Godin saghon iti. Ezi arazir kurar mam iti, a gumazibagh amima me helin ghuaghirir puvati.

¹⁸ E fo, Godin otivizir boriba me arazir kurabar gin zuir pu. Puvati, Godin otozir Otarim, Iesus, deravira Godin borir igharazibar gari. Ezi Satan, bizitam me damighan kogham. ¹⁹ E fo, e Godin boriba. Egha uaghan fo,

5:10: Jo 3:33, 5:38, Ro 8:16, Ga 4:6 **5:11:** Jo 3:36 **5:12:** Jo 3:36, 5:24 **5:13:** Jo 20:31, 1 Jo 1:1-2 **5:14:** Jo 14:13, 16:23, 1 Jo 3:21-22 **5:16:** Mt 12:31-32, Lu 12:10,

Hi 6:4-6, Je 5:14-15 **§ 5:16:** (5:16) Akar kamin mingarim a deraviram otozir puvati. Gumazir maba ghaze, a gumazir ovengezibav gei. Ezi marazi ghaze, an ovever namba 2in migirigiam. Ni Akar Mogomem sapta 2:11 ko 20:14in gan. Me akar kam "ovevem" a girazi a kamakin, "helin ovenge." **5:18:** Jo 17:15, Je 1:27, 1 Pi 1:23, 1 Jo 3:9 **5:19:** Ro 8:10, 8:23, Ga 1:4, 1 Jo 4:6

nguazimin itir gumazamizir
Godin gin zuir puvatiziba,
me Satanin gavgavimin
apengan iti. ²⁰ Ezi e uaghan
fo, Godin Otarim nguazir
kamin izegha, egha e guizin
God gifoghasa, a fofozim e
ganingi. Ezi e, guizin God
uan Otarim Kraiss Iesus ko,
aningin poroghav iti. Kraiss
Iesus, a guizin God. Egha
a ikirimirir aghuir zurara
itim e ganingi. ²¹ Kamaghin
nan boriba, ia deravira uari
bagh gan, godin ifariba o
nguazimin itir bizitam ian
navir averiabar aven iki
guizin Godin danganim inian
marki.

Jonin Akinafarir Namba 2

Akar Faragha Zuim

Siosin gumazir dapanir mam akinafarir kam osiri. Gumazir aviriba ghaze, a siosin mamın itir gumazamiziba bagha an osiri. A kamagh sua, me bar igharaz darazigh ifueghiva, egh me ifavarir gumaziba bagh gan. Kar gumazir Godin akam gasighasiziba.

E Godin guizin akam mighivira an suiragh, egh gumazir ifariba bagh ganam

¹ Ki Kraisin adarazir gumazir dapanim. Ni amizir God inabazim, ki ni ko nin boriba bagha akinafarir kam osiri. Ki guizbangira bar ia gifonge. Ki uabira puvati, gumazamizir guizin akam gifoziba uaghan bar ia gifonge.* ² Guizin akam en iti, egh a iki mamaghira ikiam. Bizir kam bagha e bar ia gifonge. ³ Guizin akamin arazim ko arazir igharazibagh ifongezim, arazir kamning God ko Iesus ko iti. Kamaghin Afeziam God koma Kraisi Iesus, Godin Otarim, aning apanguvir arazim ko kuarkuvir arazim gamua, egha navir amirizimin arazim e ganidi.

* **1:1:** (1) Jon akar isin zuim gami. Amizir God inabazim, a siosin mam. Borir kaba, me siosin kamın aven itir gumazamiziba. † **1:7:** (7) Ni akar 1 Jon 4:2in itimin gan.

E igharaz darazigh ifongezir arazimin gin mangam

⁴ Afeziamın akar gavgavim e mikemezi moghin, nin borir maba guizin akamin gin zui. Ezi ki kamaghin oregha bar akonge. ⁵ Ezi Amizir Aghuim, ki kamaghin nin azangsisı, ia bar uarigh ifongegh. Kar arazir igiam puvati. Arazir kam fomira e ko ikia iza datirikin. ⁶ Arazir uarigh ifongezimra kara: e Godin akar gavgavim baragh an gin mangam. Ia fomira oraghizi moghira an akar gavgavim ghaze, ia uarigh ifongezir arazimin gin mangvira iki.

Ia Kraisin akamin suiragh gavgafigh

⁷ Ia oragh. E gifarir gumazir aviriba nguazir kam garui. Me nighnizir gavgavim itir puvatigha kamaghin migeir puvati, Kraisi Iesus a gumazir nivafizimin min oto. Gumazir kamaghin amim, a gumazir ifarim, egha Kraisin Apanim.† ⁸ Kamaghin ia uari bagh ganigh, ia bizir iniasava amiba ia da ataghraghan marki. Kamaghin derazi puvati. Ia uan ivezim bar moghira a inighti, deragham. ⁹ Egh gumazitam Kraisin suren migirigiamın suiragh gavgavighan kogh, egh akar igharazitam uam akar kam giviraghti, God a ko ikian kogham. Ezi gumazir Kraisin suren migirigiamın suiragha

gavgavigha mamaghira itim,
 Afeziam uan Otarim ko aning
 a ko iti. ¹⁰ Gumazitam ia bagh
 iziva Kraisin suren migirigiar
 kam inigh izan koghti, ia a
 inigh uan dipenimin aven
 mangan marki. Egh ia
 kamaghin a mikiman marki,
 God deravira ni damu. Pu-
 vati. ¹¹ Ia fo, gumazitam
 dughiam gumazir kamaghin
 amim ganidi, ia fogh suam, a
 uabi an ingangarir kuramin
 akurvasi.

*Gumazir dapanim men
 ganasa*

¹² Ki bizir aviribar ia
 mikimasa. Ki ghaze, e
 uarir gan uariv kim bar
 akongeghasa ki ifonge, ka-
 maghin ki ia bagh izam.
 Kamaghin ki ia bagha
 akinafarimin da osiran
 aghua.

¹³ Nin avenemebar God in-
 abazim, an boriba ia bagha
 akam amaga ghaze, Afeziam
 ia ko iki.‡

‡ 1:13: (13) Ni akar 2 Jon 1in itimin gan.

Jonin Akinafarir Namba 3

Akar Faragha Zuim

Siosin gumazir dapanir mam akinafarir kam gumazir dapanir igharazim bagha an osiri. An ziam Gaius. A fo, Gaius Kraisin gumamazir igharazibar akurvasi, kamaghin a Gaiusin ziam fe. Egha Gaiusin migia ghaze, ni gumazir kam Diotrefes, a bagh ganigh.

E Godin ingangarim gamir gumazibar akurvagham

¹ Ki Kraisin adarazir gumazir dapanim. Ni Gaius, ki ni bagh akinafarir kam osiri. Ni nan aveghbuamra, ezi ki guizbangira bar ni gifonge. ² Nan namakar aghuim, ki ni bagha God ko migia ghaze, nin duam deravira iti moghin, nin mikarzim bar deravira ikiti, bizir aghuaribara ni bativam. ³ Nighnizir gavgavim Kraisin itir marazi iza nin gun na migia ghaze, ni deravira guizin akamin gin zui. Ezi ki akar kam baregha bar akonge. Ki fo, ni zurara guizin akamin gin zui. ⁴ Ki orazi, nan boriba guizin akamin gin zuima ki bar akonge. Nan agoroger kam bizir mabar agorogeba bar dagh afira.

*Gaius ingangarir aghuim
gami*

⁵ Namakar aghuim, zurara deravira guizin akamin gin ghua egha arazir aghuiba Kraisin adarazigh ami. Egha ni, Kraisin adarazir ni fozir puvatiziba, ni uaghan arazir aghubar me gami. ⁶ Gumazir kaba nin arazir gumazibagh ifongezimin gun kagh itir siosin migei. Ni God ifongezir moghin, ni bizitaba ua men akuraghti me da inigh tuavir me zuimin mangvira iki, kamaghin dera. ⁷ E fo, me Iesusin ziamin arua ingangarir kam gamuava egha, Kraisi gifozir puvatizir gumaziba, me men dafaribar biziba isir puvati. ⁸ Ezi e gumazir kamaghin amibar akurvaghsi bar gavgavigham. E ghaze, e me ko bar moghira, guizin akam bagh ingarsi, kamaghin e men akurvagham.

*Diotrefes arazir kuram
gami*

⁹ Ki sios bagha akinafarir mam osiris. Ezi Diotrefes uan ziam fava men gumazir dapanimin ikiasava, kamaghin a nan akamin apengan itir puvati. ¹⁰ Kamaghin ki iziva, an arazir kam aghurigham. An en gun tintinibar me migia akar kurabar en gun me migei. A kamaghiram amir puvati, a uaghan Kraisin adarazi isa uan dipenimin zuir puvati. Ezi igharaz darazi me inigh uan dipenibar mangasava amima, ezi a uaghan men anogorogha siosin aven me batogha, me abisi.

Demitrius arazir aghuim gami

¹¹ Nan namakar aghuim, ni arazir kurabar gin mangan marki, ni arazir aghuibar gin mangi. Gumazir arazir aghuibagh amim, a Godin borim. Ezi gumazir arazir kurabagh amim, a God gifozir puvati.

¹² Gumaziba bar Demitriusin arazir aghuimin gun migei. Ezi guizin akam uaghan an arazir aghuimin gun migei. Ezi ki uaghan an arazir aghuimin gun migei. Ezi ia fo nan migirigiba da guizbangira.

Gumazir dapanim Gaiusin ganasa

¹³ Ki bizir aviriba ni mikimasa, egha ki da osiran aghua. ¹⁴ Ki ghaze, ki gurumra izi ni batogh ga uaningin gan uaningin mikimam. ¹⁵ Navir amirizim ni ko iki. Nin namakar kagh itiba akam amaga ghaze, Afeziam ia ko iki. Eghti ni magh en namakaba vaghvagh kamaghin me mikim suam, Afeziam me ko iki.

Jut Osirizir Akinafarim

Akar Faragha Zuim

Akinafarir kamın akaba, da mong 2 Pitan akaba ko magh ghu. A Godin gumazamizibav kimasa, eghti me Akar Aghuimin apanibar akaba baragh dar gın mangan markiam. Akinafarim kamaghın miği, “E Godin gumazamiziba, a nighnizir gavgavimın arazir vamıram e ganingi. Eghti gumazitam en nighnizir gavgavim batueghıva, akar igiatam atıghan kogham.”

Ia uan nighnizir gavgavıba bagh gan

¹ Ki Jut, ki İesusın ingangarir gumazim; egha ki Jemsın dozim. Ia God diazir gumazamiziba, ki ia bagha akinafarir kam osiri. God Afeziam bar ia gifonge, ezi Kraıs İesus uabi ian gari.

² Eghti apangkuvimın arazim ko navir amirizim ko igharaz darazi gifongezir arazim bar ia gizıfagh.

Godın akar aghuimın apanıba, me Kraısın adarazir aven ize

(2 Pita 2:1-18)

³ Nan namakar aghuıba, ki faragh ingangarir God ua bar e inizir kamın, akinafarim osirigha ia mikımasa bar ifonge. Ezi ki datırighın kamaghın nighnisi, ki akinafarir

igharazim osiram. Ia uan nighnizir gavgavıba bagh bar gavgafıgh. Egh ia Godın akar aghuimın apanıbar akaba batogh. E Godın gumazamiziba, a nighnizir gavgavimın arazir vamıram e ganingi. Eghti gumazitam en nighnizir gavgavim batueghıva, akar igiatam atıghan kogham. Bar puvati. ⁴ Gumazir maba muega Kraısın adarazir aven ize. Fomıra fomıra God kamaghın miği ghaze, gumazir kamaghın amıba me an damazimın mitivigh ovengam. Me akırıba ragha God gasi. Egha me Godın apangkuvimın akabagh iragha dagh amıma, da afiar arazıbar akabar mın oto. Gumazir kaba akırım ragha Atrivir vamıran kam gasara. An en Ekiam Kraıs İesus.

⁵ Ia bizir kabagh fogha gıfa, ezi ki ua ian nighnizıba fasa. Ia fo, Ekiam fomıra İsipın uan gumazamizıbar akurazıma me İsip ataki. Egha gın gumazamizir nighnizir gavgavim an itir puvatıbagh asıghasıki. ⁶ Ia enselin kurar maba, ia dagh nighnıgh. God me ganıngızir ingangarıba me dar amuan aghua. Egha me uan danganıba ataki. Kamaghın amizıma, Ekiam zurara iki mamaghıra iki-amin senbar me ike. Egha me isava kalabuziar danganır bar mitarmangızimın me ati. Ezi me Kotiam Damuamin Dughıar Ekiam

* **1:5:** (5) Grıghın akinafarir avırır fomıra itıba, me zıar kam, “Ekiam,” osirizir puvati. Me zıar kam, “İesus,” an osiri.

mizuai. ⁷ Kamaghira, fomira Sodom ko Gomoran gumaziba ko nguibar ekiar aningın boroghira itibar gumaziba, me uaghan enselba amizir arazimin mirara ami. Me uari isa arazir kurabagh aniga, egha me arazir bar kurar gumaziba ko gumaziba uari isava akuibagh ami. Kamaghın amizi God me isava avir zurara isia mamaghira itim, me akunizi, me izevir kuram ini. Bizir otivizir kabanagh, ia dagh nighnighiva arazir kurabarin mangan kogham.

⁸ Kamaghira gumazir kaba ian nighnizibagh asighasighasa me arazir kurar kabar gin tisi. Me irebar kurabar garima da men nighniziba fema me arazir bar kurar mizirizibar uan mikarziabagh ami. Me Ekiamın akaba barazir puvatighava, Godın Nguibamın itir enselin ekiaba uaghan akar kurabar dav gei.

⁹ Ezi enselin aghuiba, akar kurabar gumazir men apanibagh amibav geir puvati. Ezi dughiar kamın enselbar faragha zuim Maikel, Mosesin kuam bagha Satan ko aning uaning adoghadogha Maikel akar kuratam Satanın mikemezir puvati. A kamaghın migia ghaze, "Ekiam uabi nin atar ni mikemeghtima ni uan akam dikuagh."

¹⁰ Gumazir kaba biziba me dar mingaribagh fozir puvati, me puram akar kurabar dav gei. Me mati asiziba nighniziba men puvati. Egha

me uan nivafizibar ifongezir arazibar gin zui. Ezi men arazir kabara me gasighasisi. ¹¹ Me bar ikuvigham! Me Kein aruzi moghin arui. Me izevim baghavira nighnisi, Balam amizi moghin ami. Egha me dagiaba iniasa bar ikufi. Egha me Koran mın Godın akabar gin tizir puvati, egha arazir kam bangin me bar ovegha ikuvigha gifa.

¹² Ia uari ifongezir isar dughiaabar, gumazir kaba izava Godın damazimin arazir mizirizir kurabagh ami. Me damasa aghumsizir puvatigha, kamaghın nighnizir puvati, e isar ekiamın iti. Egha me uarira uarigh nighnisi. Me mati amozim puvatizir ghuariabar mın gari, ezi aminim dagh vaima, da tintinibar zui. Egha me mati temem uan dughiamın ber puvati. Egha me mati temem misiga givazi gumaziba an povim asiaghati. Me gumazir bar ovengeziba.

¹³ Me mati ongarir fifizir ekiaba dipiraghiri. Egha me arazir kurabar amuasa aghumsizir puvatigha, mati ongarim dipira izima an puvpuvir miziriziba pin otivi moghin men arazir kuraba azenim giri. Egha me mati mikoveziba pin overiamın uan tuavibar gin tizir puvati. Kamaghın amizi, God me bagha danganir mitarmer bar pighatomezim ati, eghti me mangi an iki mamaghira ikiam.

¹⁴ Enok, an Adamın namba

siksin ovavimın borim, a Godın akam inigha izir gumazir mamın mın gumazir kabav gia ghaze, “Ki Ekiamın garima a uan tausen enselin bar avıravirim ko izi. ¹⁵ A gumazamiziba bar men araziba tuisigham. Gumazir an gin zuir puvatiziba, a me damuti, me bar uan arazir kurar me amizibar osımtiziba ateram. Gumazir arazir kurabagh amiba, me akirim ragha God gasa ghuavıra iti. Kamaghın amizi akar bar kurar igharazir me God gamiziba, God da bagh me damuti me bar ivezir kuram iniam.” ¹⁶ Gumazir kaba, me bativir biziba me da bagha naviba ikufi, egha me puv migei. Me uan navibar arazir kurabar gin zui. Me pamtemın diava puv uan ziaba fe. Egha me gumaziba apezeperima me me ifongezir arazibar gin zui.

Ian nighnizir gavgavim gavgavim ian navibar aning

¹⁷ Nan namakar bar aghuiba, ia gin otivamin bizim ginighnigh, en Ekiam Kraıs İesusın aposelba an gun mikeme. ¹⁸ Me kamaghın ia migia ghaze, “Dughiar abuananabar, gumazir dibovibagh amiba otivam, egh me Godın arazibar aghuaghıva uan nivafiziba ifongezir arazibar gin mangam.” ¹⁹ Gumazir kaba Kraısın adarazi abısi. Me nguazir kamın gumazibar nighnizibar gin zui, ezi Godın Duam men itir puvati. ²⁰ Ezi ia guızın nan adarasi, ia dughıabar zurara

uan nighnizir gavgavimın gavgavim uan navibar aning. Nighnizir gavgavir kam, God uabi ia ganingi. Egh ia Godın Duamın gavgavimın zurara God ko mikim. ²¹ God bar ia gifonge. Eghti ia an boroghın ikiti a zurara ia gifuegham. Egh ia zurara e uan Ekiam Kraıs İesusın mızuam, eghti a uan apangkuvim azenim datightıma, ia ikirimırir aghuarir zurara itim iniam.

²² Ia, gumazir nighnizir gavgavim oteveziba, ia men apangkuf. ²³ Marazi avimın iti moghın iti, kamaghın amizi, ia zuamram avimın me inigh. Ezi marazi bar navir ghurimın arazibagh ami, egha me bar mize, ezi men korotiaba uaghan bar mize. Eghti dughiar ia men apangkuvıba, ia uari bagh gan. Ia Godın damazimın mızehon bizir kaba bar dar saghon iki.

E Godın ziam fam

²⁴ God uabi deraghvıra ian ganti ia iran kogham. Eghti a ia inigh mangıti ia an nguıbar aghuımın ikiam. Egh ia an damazimın arazir kuraba puvatigh, bar akuegham. ²⁵ Kar Godın vamıra ikiava, egha a Kraıs İesus en Ekiamın ingan garımın, uam e ini. Eghti e an ziam fam. A en atrivir faragha zuımın ikiava, egha gavgavir ekiam iti. Egh a bizıba bar dar dapanımın ikiam. A dughıaba bar fomıra iza kamaghıra iti. Egha datirighın a uaghan kamaghıra iti. Egh a gin uaghan kamaghıra ikiam. Bar guızbangıra.

Krais Akar Mogomem a Isa Azenim Gati

Akar Faragha Zuim

Gumaziba Kraisin adarazigh asighasizir dughiamin, Jon akinafarir kam osiri. Kraisin adarsi kamaghin migia ghaze, Krais Iesus a men Ekiam, egha me nighnizir gavgavimin an iti. Kraisin adarazir nighnizir gavgaviba gavgavigh, egh me osimtizir ekiaba ateghti da me abinan koghasa, kamaghin Jon akinafarir kam osiri.

Akinafarir kam a gin otivamin bizibar akar isin zuir aviriba iti. Ezi Kraisin gumazamizir dughiar kamin itiba, me ti akar isin zuir kabagh fo. Ezi nighnizir gavgaviba puvatiziba dagh fozir puvati.

Akar isin zuir kabar mingarim, a kamakin. Krais Iesus en Ekiam, eghti an dafarmin God apaniba bar da dikabiragham. Egh a uaghan Satan dikabiragham. Egh dughiar Iesus uan ingangarim a givamim, God gumazamizir ikia gavgavigha uan nighnizir gavgaviba ataghizir puvatiziba, a ivezir aghuim me daningam.

God biziba bar dar ingarightima da igiabar otivigham, eghti me God ko ikiva egh uam osimtiziba puvatigham.

Krais Iesus, nguibar 7 plan aven itir siosba bagha akaba amada

(Sapta 1-3)

¹ Akar kam faragha modogha iti, ezi datirighin Krais Iesus a isa azenim gati. God uan ingangarir gumaziba bizir zuamiram otivamiba men akaghasa, egha kamaghin akar kam Iesusin aka. Ezi Iesus uan enselin mam anemadazima, ki Jon, an ingangarir gumazim, akam na daningasa ize, eghti ki Iesusin ingangarir gumazir igharazibav kimam.

² Ezi ki Jon, ki bizir kaba bar dar ganigha gifa, egha Godin akam, a Krais Iesusin gun migeir akam, ki aneghurigha an gun migei, egha ki ghaze, akar kam a guizbangira.

³ Akar kam a Godin akam, a Godin ize, eghti tina akar kam dipontima igharaz darazi oraghti, gumazir kam bar akongegh. Eghti gumazamiziba akar kam baraghiva egh Godin akar ki osirizimin gin mangiva, me uaghan bar akongegh. Dughiam otivasava amima, God damuasa mikemezir biziba an adar amuam. Kamaghin, gumaziba akar kam diponam.

*Jon nguibar 7 plan aven itir
siosba bagha akam osiri*

⁴ Ki Jon, ki ia gumazamizir 7 plan siosin Esian Provinsin itiba, ia bagha akar kam osiri.

Godin datirighin ikia, fomira ikia, egh gin uamategh izamin, Godin kamra navir amirizim ia daningiva, egh ian apangkuv. Eghti 7 plan duar aghuir Godin ingangarim gamua an atrivir dabirabimin guamin itiba, da uaghan ian apangkuvigh egh navir amirizim ia daning. ⁵ Kraiss Iesus, a gumazir Godin akaba guizbangira dav geim. Egha a gumazir bar uabira faragha ovevem in ua dikavizim. Egha a nguazimin atriviba bar men ekiam. A uaghan ian apangkuv egh navir amirizim ia daning.

A bar e gifonge, egha a uabi uan ghuzimin a en arazir kuraba agivazi e firiaghire. ⁶ An e gamizima e atrivimin ofa gamir gumazibar itima, ezi God e gativazi e Godin ingangarim gami, God Iesusin afeziam. Zurazurara Kraiss ziar ekiam ikiva egh biziba bar dar ganamin gavgavim iki. Guizbangira.

⁷ Ia gan, a ghuariabar tongin izaghirasava ami, eghti gumaziba bar uari uan damazibar an ganam.

Gumazir a giniviziba, me bar uaghan an ganam.

Eghti nguazir kam in kantriba bar, dar gumazamiziba a ginighnigh egh azi naviba bar me basemegham.

Are, bizir kam otivam. Guizbangira.

⁸ Gavgaviba bar itir Godin Ekiam kamaghin migei, "Kirara ki faraghavira ikia, egh bar gin ikiva abuan ikivira ikiam." Kar Godin kamnangra, datirighin ikia, fomira ikia, egh gin uamategh izam.

Jon Kraissin gani

⁹ Ki Jon, ki ian aveghbuar mam. Ki ia ko, e Kraissin adarasi. Ki ia ko porogha, mizaziba isa, egha ia ko God Bizibagh Ativir Dughiamin aven ikia Godin apengan iti. Egha ia ko porogha osimtiziba atera tugha gavgafi. Ki Godin akam akura, egha Iesusin gun migeir akam, ki an eghurigha an gun migia ghaze, akar kam a guizbangira. Kamaghin amizi me na batuegha na isa Patmosin Arighatizimin na ati.* ¹⁰ Ekiamin dughiamin, Godin Duam na gizivagha pamten nan ingari, ezi nan girakirangin ki tiarir

1:5: Sng 89:27, Ais 55:4, Jo 15:9, 18:37, Ef 1:20, Kl 1:18, 1 Ti 6:13, Hi 9:14, 1 Jo 1:7, 4:10, MAA 3:14, 17:14 **1:6:** Kis 19:6, 1 Ti 6:16, Hi 13:21, 1 Pi 2:5, 2:9, MAA 5:10, 20:6 **1:7:** Dan 7:13, Sek 12:10, Mt 24:30, Mk 13:26, Lu 21:27, Jo 19:34, 19:37, Ap 1:11, 1 Te 4:17 **1:8:** Kis 3:14, MAA 1:4, 1:17, 4:8, 11:17, 15:3, 21:6, 22:13 **1:9:** Fl 1:7, 2 Ti 1:8, 2:12, MAA 6:9 * **1:9:** (1:9) Dughiar gumaziba arazir kurar Romba aghuazibagh amima, me me isi kalabus darighasa. Egha dughiar mabar me me amadima, me arighatizibar ghua iti. Patmos a uaghan kalabuziabar arighatizir kabar mam. **1:10:** Jo 20:26, Ap 10:10, 2 Ko 12:2, MAA 4:1-2

mam barazi a sighamın min pamten kamaghın dei.

¹¹ Tiarir kam kamaghın migei, “Bizir ni garir kaba bar, ni akinafarimın da osirigh, egh 7 plan siosba bagh da amangigh. Siosin Efesusin nguibamın itim, ko Smernan nguibamın itim, ko Pergamum ko Taiataira ko Sardis ko Filadelfia ko Laodisian nguibamın itiba.”

¹² Ezi ki gumazir na migeimin ganasa egha ragha gari, lamin golin 7 pla iti.

¹³ Ezi ki gumazir mamın garima, a lambar tongın tughav iti. A Gumazibar Borimın min gari. A korotiar ruarim aruzıma an an sueba avara, ezi a golin letiam uan evarim amighiri. ¹⁴ An dapanarızim bar ghurghurigha mati, sipsipın arızimın min gara, egha mati ghuariar ghurghurim. Ezi an damazimning mati avir mızariar gavgavimın min pamtem isi.

¹⁵ An suemning mati bras, me avir ekiamın a tuazi, a isia dafozi moghın gari. Ezi ki an tiarim barazi, a mati dipar ekiam afora nıdi.

¹⁶ A 7 plan mikoveziba uan agharir guvimın dar suira. Ezi midorozir sabar mam ghumtizir pumuning ikia bar ghumi, an an akamın ikegha azenimın ize. Ezi an guam aruer angazangarir gavgavimın min pamten

taghtasi.

¹⁷ Ki an ganigha an suemningın boroghın irigha, gumazir ovengezimın min iti. Ezi a uan agharir guvimın na gisin atigha, egha kamagh migei, “Ni atiatingan marki. Ki gumazir faraghavira ikia, egh bar gın ikiva, egh abuan ikivira ikiam. ¹⁸ Egha ki gumazir angamra itim. Fomira ki areme. Datirighın ni gan, ki zurara angamra ikivira ikiam. Ki Ovevemın ki, koma Gumaziba Ovia Ghua Itir Nguibamın ki, ki aningın suiragha aningın ganamin gavgavim iti.

¹⁹ “Kamaghın amizi, ni bizir ni ganizir kabar akaba osirigh, bizir datirighın itiba ko bizir gın otivamiba. ²⁰ Ni 7 plan mikovezir nan agharir guvimın itiba ko 7 plan golin lambar ganigha gifa. Da mati akar mogomem, ezi an mingarim kamakin: 7 plan mikoveziba, da siosin 7 plan garir enselba. Ezi 7 plan lamba, da uari siosin 7 pla.”

2

Efesusin nguibamin itir siosin zuir akam

¹ Gumazir kam ua kamaghın migei, “Ni Efesusin itir siosin garir ensel a bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

1:12: Kis 25:37, Sek 4:2, MAA 1:20

1:14: Dan 7:9, MAA 2:18, 14:2, 19:12

Ef 6:17, Hi 4:12, MAA 1:20, 2:1, 2:12, 2:16, 3:1, 19:15, 19:21

1:17: Ais 41:4, 44:6, 48:12, Ese 1:28, Dan 8:18, 10:10, MAA 2:8, 22:13

1:18: Sng 68:20, Ro 6:9, MAA 4:9, 5:14

1:19: MAA 1:1, 1:11, 2:1, 4:1

1:20: Sek 4:2, Fl 2:15, MAA 1:12, 1:16, 2:1, 3:1

2:1: MAA 1:16, 1:20

'Ki uan agharir guvimin 7 plan mikovezibar suigha, egha 7 plan golin lambar tongin arui. Egha ki akar kam ni bagha anemadazi a izi.* ² Ia Kraisin adarasi, ian arazir ia amiba ki bar dagh fo. Egha ki fo, ia pamtem ingarigha, egha tugha gavgafi. Egha gumazir kurabar aghua. Gumazir kaba ia miġia ghaze, "E uaghan aposelba." Puvati, me aposelba pu. Ezi ia men miġirigiba tuisigha givagha, egha men niġhnizir ifavarim gifogha ghaze, me pura gumazir ifavariba. ³ Gumaziba ian garima, ia nan ziam bangin, me arazir kurabar ia gami. Ezi ki kamaghin ia gifo, ia tugha gavgavigha osimtizir kam aterava an aghuazir puvati.

⁴ Ezi ki adarir akamin kamaghin ia mikimasa, ia igiamra niġhnizir gavgavim nan ikia, egha ia bar na gifonge, egha datirighin puvati. ⁵ Ia fomira arazir aghuibagh ami, egha datirighin ia arazir kam ategha ire. Kamaghin amizi, ia uam arazir ia faragha amizim ginighnigh, egh ia uan navibagh iragh, egh arazir mati ia faragha amizibar amu. Ia kamaghin

damuan koghti, eghti ki ia bagh iziva egh ian itir lam batuegham. ⁶ Ezi ian arazir aghuir mamra kara, ia Nikolasin adarazir arazibar aghua. Ki uakan, ki men araziba bar dar aghua.

⁷ Eghti tina kuarimning iti, an akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh. Gumazir midorozim gamua apanim abirim, ki an amamangatighti, a ikirimirir aghuim anidir tememin dagheba iniva dar amam. Temer kam, Godin Nguibar Aghuarimin itir dagher azenimin iti.' "

Smernan nguibamin itir siosin zuir akam

⁸ Gumazir kam ua kamaghin miġei, "Ni Smernan nguibamin itir siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

Ki gumazir bar faraghavira ikia, egh bar gin ikiva abuan ikivira ikiam. Ki fomiram areme, egha datirighin ki angamra iti. Egha ki ni bagha akar kam amadazima a izi. ⁹ Ki osimtiziba ko mizazir ia bativizibagh fo. Egha kamaghin fo, ia biziba bar puvati. Egha ia guizbangira bizir bar aviriba iti. Ezi ki fo, gumazir maba akar kurabar girakirangin ia

* **2:1:** (2:1) Akar kam a siosin ensel bagha zui, egha a siosin gumazimiziba amir araziba, me miġei. **2:2:** 2 Ko 11:13, 2 Pi 2:1, 1 Jo 4:1, MAA 2:9, 2:13, 2:19, 3:1, 3:8, 3:15 **2:3:** Ga 6:9, Hi 12:3-5 **2:5:** Mt 21:41-43, MAA 2:16, 2:22, 3:3, 3:19 **2:6:** Sng 139:21 **2:7:** Stt 2:9, Ese 28:13, 31:8, Mt 11:15, MAA 2:11, 2:17, 2:29, 3:6, 3:13, 3:22, 22:2, 22:14, 22:19 **2:8:** Ais 44:6, 48:12, MAA 1:17, 22:13 **2:9:** Ro 2:17, 2 Ko 11:14-15, 1 Ti 6:18, Je 2:5, MAA 3:9

migei. Gumazir kaba ghaze, me Judan adarasi. Egha me Judan adarazi pu. Puvati. Me guizin Satanin adarasi.[†] ¹⁰ Ia kiranoveghang mizazitaba iniam, egh bizir kam ia damuti ia atiatingan marki. Ia orakigh. God ian nighnizir gavgavim tuisigh egh foghasa, a gavgafi, o puvati. Kamaghin, Satan ia damuti me ian tongin tarazi kalabus darigham. Eghti ia 10 plan dughiabar osimtiziba ko mizaziba ateram. Eghti ia nighnizir gavgavir Kraisin itimin suiragh gavgafigh, mamaghira iki mangi, ia aremeghamin dughiam, eghti ki ikirimirir aghuarim ivezir aghuarimin min pura ia daningam.

¹¹ Tina kuarimning iti, akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh. Gumazitam midorozim damuva uan apanim abiraghti ovever namba 2 a gasighasighan kogham. Bar puvati.”

Pergamumin nguibamin itir siosin zuir akam

¹² Gumazir kam kamaghin ua na migei, “Egh ni Pergamumin siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

‘Ki midorozir sabar ghumtizir pumuning itim iti, a bar ghumi. Ki akar kam ia bagha anemadazi a izi. ¹³ Ki nguibar ia itir kam bar deragha a gifo, Satanin atrivir dabirabim nguibar kamin iti. Ezi ia nan ziamin tugha gavgavigha, egha ia nighnizir gavgavim nan ikia egha ia nighnizir gavgavir kam modir puvati. Fomira gumazir kam Antipas, a gumazir nan akam kurim, egha ia ko ike. A guizbangira nan akamin gin zui, ezi me ian nguibar Satan itimin a misoghezi an areme. Dughiar kamin ia uaghan akirim ragha na gasarazir puvati.

¹⁴ Ezi ki adarir akar maba ia mikimasa. Ia Pergamumin gumazir maba iti, me Balamin sure gamir akabar suiragha gavgavighavira iti. E fo, Balam kamaghin Balakin sure gami, eghti a Israelba tuavir kuramin men akagh me damuti, me arazir kuramin iregham. Ezi Balak Israelbar nighnizibagh amizima, me aseba bagha ofa gamir asiziba apa, egha tintinibar uari koma akuir arazim gami. ¹⁵ Kamaghira, gumazir maba ia ko ikia, egha Nikolasin adarazir akabar gin zui. ¹⁶ Kamaghin amizi ia uan navibagh

[†] **2:9:** (2:9) Smernan siosin gumamaziziba, me nguazir kamin biziba bar otevegha, onganarazibagh ami. Egha me Godin Duamin biziba, guizbangira bar izifa. **2:10:** Mt 10:22, 10:28, 24:13, 2 Ti 4:8, Je 1:12, MAA 3:11 **2:11:** MAA 13:9, 20:14, 21:8 **2:12:** Ais 49:2, MAA 1:16 **2:13:** MAA 3:8 **2:14:** Nam 22-24, 25:1-3, 31:16, Lo 23:4, Ap 15:29, 1 Ko 6:13, 8:9, 2 Pi 2:15, Ju 11 **2:16:** Ais 11:4, 2 Te 2:8, MAA 1:16, 3:11, 19:15, 19:21, 22:7, 22:12, 22:20

iragh. Puvatightima, ki kiranoveghang ia bagh izi, egh gumazir kaba uan akamin itir midorozir sabamin me misogham.

¹⁷ Tina kuarimning iti, akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh. Eghti gumazitam midorozim damuva apanim abiraghtima, ki manan dagher datirighin muegav itir taba a daningam. Egh ki dagiar ghurghuritam a daningam. Egh dagiar kamın ki ziar igiar mam osirigham, eghti gumazitam ziar kam gifoghan kogham. Gumazir dagiam inizim, anarira a gifogham.' "‡

Taiatairan nguibamin itir siosin zuir akam

¹⁸ Gumazir kam kamaghin ua migei, "Ni Taiatairan nguibamin siosin garir ensel a bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

'Ki Godin Otarim, ezi nan damazimning mati avir mizariar gavgavimın min pamten isi, ezi nan suemning mati bras me bar deravira a ruezi moghin isia angazangarim ekefe. Ki akar kam ni bagha anemadazima a izi. ¹⁹ Arazir

ia amiba, ki bar dagh fo. Ki fo, ia gumazamiziba bar me gifonge, egha nighnizir gavgavim nan ikia, egha igharaz darazir akurvazir arazibagh ami. Ki fo, osimtiziba ia bativima, ia tugha gavgafi. Ki fo, arazir ia faragha amiziba, da dera, ezi datirighin ian arazir kaba deragha ikia faragha zuir arazibagh afira.

²⁰ Ezi ki adarir akar kam ian iti. Ia amizir kam Jesebelin amamangatizi a ia ko iti. Amizir kam kamagh migia ghaze, a Godin akam inigha izir amizim. Bar puvati, a ifari. Egha nan ingangarir gumazibagh ifara egha gumazamiziba tintinibar uari bakia uari ko akuir arazim ko asizir me asebar ofa gamua apir arazibar men sure gami. §

²¹ A navim giraghasa ki ifonge, egha kamaghin ki anetaghizima a dughiar mabar ike. Ezi puvati, a gumazamiziba tintinibar uari bakia, egha uari ko akuir arazir kam bagh navim giraghan aghua.

²² Ia oragh. Ki ivezir kuram a daningiva arimariar ekiam a daningti a mizazir bar ekiam iniam. Eghti

2:17: Kis 16:4, 16:14-15, 16:33-34, Ais 62:2, 65:15, Jo 6:48-50, MAA 2:7, 2:11, 3:12, 19:12 ‡ **2:17:** (2:17) Manan daghem, Israelba gumaziba puvatizir danganimin aruima, God a isa me ganingi. Ni Kisim Bek 16, ko Ighiam 78:24in gan. **2:18:** MAA 1:14-15 **2:20:** 1 Kin 16:31, 2 Kin 9:7, Ap 15:20, 15:29, 1 Ko 10:19, MAA 2:14

§ **2:20:** (2:20) Jesebel, an amizir kurar mamın ziam. Fomira Israelbar atrivir amizimın ikia, egha arazir bar kurabagh amizim. Ni 1 King 18:4, ko 19:1-2, ko 2 King 9:3-37in gan. Nikolasın adarazir amizir mam iti, Taiatairan gumazamizir maba inizi, me an arazir kurabar gin zui. Ezi bizir kamın, me ti ziar kam Jesebel a gati. **2:21:** Ro 2:4, MAA 9:20

gumazir a bakia a ko arazir kurabagh amiba, me a ko amir araziba bagh navibagh iraghan koghti, ki osimtızir ekiam ko mızazim uaghan me daningam. ²³ An boriba uaghan, ki me misueghti me arimighregham. Eghti siosba bar fogham, gumaziba bar ki men naviba ko nighnizibagh fogha da tuisisi. Egh ki ia amir araziba bagh ivezim vaghvagh ia daningam.

²⁴ Egha ki datirighin ia Taiatairan itir igharaz daraziv gei. Ia amizir kamin akabar gin zuir puvatigha, egha arazir kam, me kamaghin a dibori, "Satanin akar mogomeba," ia an fozozim inizir puvati. Ki kamaghin ia mikimasa, ki osimtızir igharazitam, ia datighan kogham. ²⁵ Ezi bizir ia suighiziba bar, ia bar pamten dar suiragh mighighvira iki, mangi dughiar ki izamim.

²⁶ Gumazim midorozim damu apanim dikabiragh, egh nan arazibar gin mangiti, biziba bar givaghamin dughiam otoghti, ki gumazir kam gumazamizibar gumazir dapanimin ikiamin gavgavim a daningam. ²⁷ Eghti an atrivimin gavgavim sara men ganiva egh me abighrarigham, mati

gumazim nguazir miner mam abiagharsi.

Ingangarir ki a ganingizir kam, mati ingangarir nan afeziam gumazamizibar ganasa na ganingizir ingangarimin mirara ghu. ²⁸ Egh uaghan, ki mikovezir bar mizaragharam otivir kam a daningam.

²⁹ Tina kuarimning iti, egh akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh.' "

3

Sardisin nguibamin itir siosin zuir akam

¹ Gumazir kam ua kamaghin migei, "Ni datirighin Sardisin nguibamin itir siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

'Ki Godin duar 7 plan gari, egha ki 7 pla mikovezibar suira. Egha ki akar kam ni bagha anemadazima a izi. Ki arazir ia amiba bar dagh fogha gifa. Me ia migia ghaze, "Sardisin itir sios, an angamra iti." Ezi puvati, ia ariaghregha gifa. ² Ki ia amir arazibar gara ghaze, da nan Godin damazimin tighar deragham. Kamaghin, ia osegh daguraguim atakigh. Ian araziba, bar ovengezir puvati, dar muziariba mong ikiavira iti, ia ua gavgavim dar

2:23: Sng 7:9, 62:12, Jer 11:20, 17:10, Ro 8:27, 2 Ko 5:10, 2 Ti 4:14, MAA 20:12-13
 2:25: MAA 3:11 2:26: Mt 19:28, Jo 6:29, 1 Ko 6:3, 1 Jo 3:23, MAA 20:4 2:27:
 Dan 7:22, MAA 12:5 2:28: MAA 22:16 3:1: MAA 1:4, 1:16, 2:2, 5:6 3:3: Mt
 24:43-44, Lu 12:39-40, 1 Te 5:2, 5:6, 1 Ti 6:20, 2 Pi 3:10, MAA 2:5, 16:15

aning. ³ Akar aghuir ia fomiram oregha inizir kam, ia uam a ginighnigh. Egh ia navibagh iragh, egh bar deraviram an gin mangi. Egh ia os-egh daguraguim ateghan koghti, ki okimakiar gumazim izi moghin, ia batogham. Eghti ia dughiar ki izamim a gifoghan kogham.

⁴ Ezi ian gumazamizir maba Sardisin ikiavira iti, me uan korotiabagh amizi da mizezir puvati. Gumazir kabar araziba da derazi, ki me uabin toro, kamaghin me korotiar ghurghuribar aghuigh na ko daruam.

⁵ Gumazitam midorozim damuva apanim abiragh, egh korotiar ghurghurir kamagh garitam arughti ki an ziam akinafarir God gumazamizir ikirimirir zurara itim iniamin ziba osirizim, ki an ziam angarighan kogham. Puvati. Ki uan afeziam ko an enselbar damazibar gumazir kamın gun mikim suam, a konanam. ⁶ Tina kuarimning iti, an akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh.’ ”

Filadelfian nguibamin itir siosin zuir akam

⁷ Gumazir kam ua kamaghin migei, “Egh ni Filadelfian nguibamin itir siosin garir ensel bagh

akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

‘Ki dughiaba bar God baghavira iti, ezi nan akar dikiriziba da guizbangira otifi. Ezi ki Devitin kin suira, egh bizim ki a kuighti, gumazitam bar uam anesaraghan kogham. Egh bizim ki an tiam asaraghti, gumazitam bar uam a kuighan kogham. Ki akar kam ni bagha anemadazima a izi. ⁸ Ki ia amir araziba bar dagh fogha gifa, ezi ia orakigh. Ki ian damazimin tiam kuizima a iti. Eghti gumazitam uam anesaraghan kogham. Ki kamaghin fo, ian gavgavir muziarim ikiavira iti, ezi ia nan akamin gin ghua, egha nan ziam akirim ragha a gasarazir puvati.

⁹ Ia Satanin adarazigh fos, me kamagh migia ghaze, me Judan adarasi. Egha me Judan adarazi puvati, me ifavarir gumaziba. Ia orakigh. Ki gumazir kabar amighti me izi ian suebar apengan teviba apirigh, egh me kamaghin fogham, ki bar ia gifonge. ¹⁰ Ia nan akamra gin ghuava egha osimtizir ia bativiba ia dar aven tugha gavgavighavira iti. Kamagh amizi, ki ian ganam. God gin nguazimin itir gumazamiziba bar, men nighnizir gavgavim

3:4: Ap 1:15, Ju 23, MAA 6:11, 7:9, 7:13
Lu 10:20, 12:8, Fl 4:3, MAA 3:18, 19:8, 20:12

3:5: Kis 32:32-33, Sng 69:28, Mt 10:32,

3:7: Jop 12:14, Ais 22:22, Lu 1:32, Ap

3:14, 1 Jo 5:20

3:8: 1 Ko 16:9, 2 Ko 2:12, MAA 2:2

3:9: Ais 43:4, 45:14, 49:23,

60:14, MAA 2:9

3:10: Ais 24:17, Lu 21:19, 2 Ti 2:12, 2 Pi 2:9

tuisigh egh foghasa, a gavgafiz, o puvati, eghti kamaghin osimtizir ekiamin dughiam otogham. Eghti dughiar kam in ki ian ganti ia deragham.

11 Ki bar zuamira ia batogham. Gumazitam ian ivezir aghuim oke-meghan koghsi, kamaghin bizir ia suirazim, ia bar an suiragh gavgafigh. 12 Gumazitam midorozim damuva apanim abiraghti, ki gumazir kam damighiti a nan Godin Dipenimin dipenir akinimin min tughuv ikiam. Eghti a Godin Dipenim ategh uam azenan mangan kogham. Bar puvati. Ki an uan Godin ziam osirigh, egh ki uan Godin Nguibamin ziam osirigham. Jerusalem in igiar kam, a nan God ko ikegh otogh overiam ategh izighram. Ki uabi uan ziar igiam, ki gumazir kam in uaghan an osirigham. 13 Tina kuarimning iti, an akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh.’”

Laodisian nguibamin itir siosin zuir akam

14 Gumazir kam ua kamaghin migei, “Ni Laodisian nguibamin itir siosin garir ensel bagh akataba osirigh. Akar kaba kamakin,

‘Ki gumazir “guizbangira” migeim. Godin akar dikiriziba ko an akaba bar, ki guizbangira migia, zurara guizin akamrama akuri. Ki God ingarizir biziba bar dar mingarim. Egha akar kam ni bagha anemadazi a izi. 15 Ki ia amir araziba bar dagh fo. Ki fo, ia orangizir puvati, egha feir puvati. Ia orangigh iki o ia feng iki-asa, ki ifonge. 16 Ezi puvati. Ia mong, ganadamira fei. Ia bar puvira feir puvati, egha bar orangizir puvati. Kamagh amizi, ki uan akar torimin ian mighasa.

17 Ia kamagh migia ghaze, “E bizir aviriba ko dagiar aviriba iti. E bizitamin otevir puvati.” Ezi puvati. Ian dabirabim pazavira itima, gumaziba ian garava bar ian apangkufi. Ia bar biziba puvatigha egha damaziba okavigha egha bibiabara iti. Egha ia uari bizir kam gifozir puvati.*

18 Kamagh amizi, ki nighnizir kam ia daningasa. Nan gol avim bar an isigha an itir bizir kuraba bar da adangi. Kamaghin ia golin kam na dama a givezegh, egh dagiaba avirasemegham. Egh

3:11: Fl 4:5, MAA 2:10, 2:16, 2:25, 22:7, 22:12, 22:20 3:12: Ais 62:2, 65:15, Ese 48:35, Ga 2:9, 4:26, Hi 12:22, MAA 14:1, 21:2 3:14: Snd 8:22, Ais 65:16, 2 Ko 1:20, Kl 1:15, MAA 1:5, 19:11, 22:6 3:15: Ro 12:11, MAA 2:2 3:17: Hos 12:8, Lu 12:21,

1 Ko 4:8 * 3:17: (3:17) Me uari uan damazibar gari, Laodisiaba bizir aviriba iti. Egha Godin damazimin me bar onganarazibar min iti. Ni Akar Mogomem 2:9 in gan. 3:18: Ais 55:1, Mt 13:44, 2 Ko 5:3,, Je 2:5, MAA 3:5, 4:4, 7:13, 16:15

uaghan ia uan mikarzim avisi korotiar ghurghuritam givesegh, eghti gumaziba ian ganti ia bibiabara ikiva, egh aghumsighan kogham. Egh uaghan ia uan damazibar aghusi marasin givesegh, egh ia ganam.

¹⁹ Gumazir ki ifongeziba, ki men atar men arazibar kiram. Kamagh amizi ia uan araziba akirsi gavgavigh egh uan navibagh iragh.

²⁰ Ia oragh, ki tiar akamin tughav ikia, a gafughafusi. Gumazitam nan tiarim baregh egh tiam kuighti, ki aven mangi a ko ikiam. Egh ki a ko damiti, eghti a na ko damam.

²¹ Gumazitam midorozim damuva apanim abiraghti, ki an amamangatighti a na ko nan atrivir dabirabim dapiam, mati ki fomira uaghan midorozim gamigha uan apanim abiragha, egha ki uan afeziam ko an atrivir dabirabim gapera. ²² Tina kuarimning iti, an akar Godin Duam siosbav geiba, a da baragh.' ”

Sipsipin Nguzim Godin Nguibamin akinafarim kuizima

bizir kuraba nguazimin gumazamiziba batifi

4

(Sapta 4-11)

Me Godin Nguibamin an ziam fe

¹ Ezi ki gin ua garima, Ame! Godin Nguibamin tiar akar mam kuiagherigha iti. Gumazir ki fomira oraghizim, a faragha pamten sighamın min nan dei, egha datirighin ua kamaghın na migei, “Ni kagh anang, eghti ki bizir gin otivamiba bar nin akakagham.” ² Ezi Godin Duam zuamira maghira na gizivagha bar pamten nan ingari, ezi ki gari, Ame! Atrivir dabirabir mam Godin Nguibamin iti, ezi gumazir mam atrivir dabirabir kam gapera.* ³ Gumazir kamın guam dagiar jaspera ko dagiar konilian aghevimin min taghtasi. Ezi akianir mam, atrivir dabirabim torim gati, ezi ki akianir kamın gari a emeralin dagiar garimin min taghtasi. ⁴ Ezi 24 plan atrivir dabirabiba, atrivimin dabirabir kam okari. Ezi 24 plan gumazir dapaniba dabirabir kabagh

3:19: Snd 3:12, 1 Ko 11:32, Hi 12:6, Je 1:12, MAA 2:5 **3:20:** Lu 12:37, Jo 14:23, 1 Jo 2:24 **3:21:** Mt 19:28, Lu 22:30, 2 Ti 2:12, MAA 2:26-27 **4:1:** MAA

1:1, 1:10, 1:19, 11:12, 22:6 **4:2:** Sng 47:8, Ais 6:1, Jer 17:12, MAA 4:9, 17:3,

21:10 * **4:2:** (4:2) Gumazir Jon garir atrivir dabirabim gaperaghav itim, kar God uabi. Egha vezin kamın Jon guizin an ziam dibora ghaze, a God. Ezi gin moghira, Sapta 7:10in akam kamagh migia ghaze, God atrivir dabirabim daperav ikiam. Jon kamagh mikemezir puvati. Jon Godin angazangarir ekiam ko ziar ekiam biagherigha igharagha otivizibar ganigha, egha a dagh isin akar isin zuimin Godin migei. **4:4:** MAA 3:18, 6:11, 11:16, 19:14

apia. Gumazir dapanir kaba korotiar ghurghuriba aghui, egha golin ingarizir dapanir asuaba uari gaghuigha mati atrivimin golin dapanir asuaba men dapanibar iti. ⁵ Ki gari, onimariba atrivir dabirabimin ikiava otivaghira tintinibar sigha taghtasi, ezi ki orazi niginir ekiam otozi overiam tingaghe. Ezi atrivir dabirabimin guamin 7 pla adeniba isia iti. Egha 7 plan adenir kaba da 7 pla Godin duaba. ⁶ Atrivir dabirabimin guamin bizir mam iti, a mati ongarir ekiam me glasin an ingarizi, a bar zuegha ikia taghtasi.

Ezi bizir angamra itir 4 pla, da atrivir dabirabim okarigha tuivighav iti. Egha 4 plan bizir angamra itir kaba, da damazir aviriba itima da men mikarziba bar da ave, men akiraghariba uakan. ⁷ Bizir angamra faragha itim, a mati laion. Ezi bizir angamra an girara itim, a mati bulmakaun apurim. Ezi bizir angamra ikia aningin girara itim, an guam mati gumazir guam. Ezi bizir angamra men girara itim, mati kuarazir bagamin min pin mighava arui. ⁸ Bizir 4 plan angamra itir kaba, me 6 plan aviziba bar vaghvagha men iti. Ezi men mikarziba damazir aviriba da ave, egha uaghan men avizibar apengan iti. Egha arueba

ko dimagaribar kamaghin migei,

“Ekiam a God, a gavgavir bar ekiam iti,
egha a bizir kuraba bar dar saghon ikia
a bar zue. A bar zue,
a bar zue.

A fomira ikia, egha datirighin ikia,
egh gin uamategh izam.”
Me migirigiar kam gamua mamaghira ikia egha avugh-saziba puvati.

⁹ Bizir angamra itir kaba, me gumazir uan atrivir dabirabim gaperaghav itim bagha bar akonge, a gumazir zurara angamra itim. Egha me an ziam fava, egha a minabi. Ezi bizir 4 plan angamra itir kaba zurara dughiabar kamagh amuvira itima, ¹⁰ 24plan gumazir dapanir kaba gumazir atrivir dabirabim gaperazimin guamin tevir akuriba apiri. A gumazir zurazurara itim ezi me an ziam fe. Me uan golin dapanir asuaba asia da isa atrivir dabirabimin guamin boroghin da akuri. Egha kamaghin ighiam gami,

¹¹ “Ni en Ekiam, en God. Ni biziba bar dar ingari. Egha ni uan ifongiamin, biziba bar dar ingarizima da otifi, ezi datirighin biziba bar iti.

4:5: Kis 19:16, Ese 1:13, Sek 4:2, MAA 1:4, 8:5, 11:19, 16:18 4:6: Ese 1:5-10, 1:22, MAA 15:2 4:8: Ais 6:2-3, Ese 1:18, 10:12, MAA 1:4, 1:8 4:9: Dan 4:34, 6:26, 12:7, MAA 1:18, 4:2, 4:10, 5:14, 15:7 4:10: MAA 4:4, 4:9, 5:1, 5:7-8, 5:13-14, 6:16, 7:15, 19:4, 21:5 4:11: Ap 17:24, Ef 3:9, Kl 1:16, MAA 5:12, 10:6

Kamaghın, nırara e uari nın itorogha nın ziam bar pin aneti. Gumaziba bar ni bagh bar akuegh, egh nın ziam fiva nın gavgavimın apengan ikiam.”

5

*Akinafarir righizir mam,
Jon an gari*

¹Gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itim, an agharir guvimın ki akinafarir mamın gari, a iti. Akinafarir kam mati akinafarir bar ruarir me righa mighirizim, ezi akinafarir kam osizirim an vuem ko vuem sara iti. Egha me a righa egha 7 plan danganibar me kandelin grisın pamten da mighini. ²Ezi ki enselin gavgavir mamın gari a pamten kamaghın diava azangısı, “Tina gumazir aghuir God uabın torozim, an akinafarimın itir kandelin grisba adeghıva, egh akinafarir kam onegham?”

³Overiamın itir gumazitam, o nguazimın itir gumazitam, o nguazimın apengan itir gumazitam, akinafarir kam onegh, egh an aven ganan kogham. ⁴Ki gari, gumazitam akinafarir kam onegh an aven ganamin gavgavıba puvati. Ezi kamaghın ki puvırama aravıra iti. ⁵Ezi gumazir dapanıba men mav kamaghın na mıgei, “Ni

arangan marki. Ni orakigh. Laionın kam Judan adarazir atrivimın oto, atrivir bar ekiam, an Atrivim Devitın ovavim, egha a midorozim gamua uan apanim abıragha gıfa. Kamagh amizi a 7 plan kandelin grisın akinafarim mighirizıba adegh, egh akinafarir kam onegham.”

Jon Sipsipın Nguzimın gari

⁶Ezi ki gari, sipsipın nguzir mam tughav iti. Me a misoghezi an aremezi moghın gari. An atrivir dabirabim ko 4 plan angamra itir bizıbar tongın tughav iti, ezi gumazir dapanıbar dabirabıba an okarigha iti. A 7 plan komba ko 7 plan damatuzıba iti, kar Godın duar 7 pla. God me amadazıma me nguazir kam bar a garui.*

⁷Ezi Sipsipın Nguzim ghua gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itimın agharir guvimın, akinafarir kam ini.

⁸An akinafarir kam inıgha gıvazıma, ezi 4 plan bizir angamra itir kaba ko 24 plan gumazir dapanir kaba Sipsipın Nguzimın boroghın tevır akurıbar apırı. Gumazir dapanıba vaghvagha gitan mın garir bizıba ko golin itarıbar suiki. Itarir kaba, mıgharir mughuriar aghuim zuim, bar dagh izıfa. Bizir kam kamakın, Godın gumazamizıba God ko mıgeir

5:1: Ais 29:11, Ese 2:9-10, Dan 12:4
7:14, MAA 6:1, 22:16

5:5: Stt 49:9, Ais 11:1, 11:10, Ro 15:12, Hi 5:6: Ais 53:7, Sek 4:10, Jo 1:29, 1:36, MAA 1:4, 4:5, 5:9,

5:12, 13:8 * 5:6: (6:6) Vezin kamın mingarim kamaghın mıgei, Dagheba bar otevegham eghti daghebar ıvezim bar pin ghuavanabogham. 5:7: MAA 4:2, 4:10 5:8: Sng 141:2, MAA 4:8-10, 8:3-4, 15:2

arazim. ⁹⁻¹⁰ Egha me ighiar
ighiar mam kamaghin a gami,

“Me ni misoghezi ni areme,
egha nin ghuzimin ni
gumazamiziba God
bagha me givese.

Ni, anababa bar dar gu-
mazamizir maba,
ko nguibabar akaba
bar, ko mikarzir
igharagha gariba bar,
ko kantriba bar dar
gumazamiziba, men
marazi, ni me givese.

Egha ni me gamizima me
atrivimin adarazir
otivigha, egha ofa
gamir gumazibar min
ikia, en God bagha
ingari.

Egh me atrivimin iki, egh
nguazimin gumaza-
mizibar ganam.

Kamaghin, God ua bagha nin
torozi, ni akinafarim
inigh egh kandelin
grisba adegam.”

*Me Sipsipin Nguzimin
ziam fe*

¹¹ Egha ki ua gara enselin
tiarir avirir maba barasi.
Men dibobonim handet
milienin aviriba ko tausen
tausenin aviriba. Me atrivir
dabirabim ko bizir angamra
itiba ko gumazir dapaniba
okarigha tuivighav iti. ¹² Me
pamten dia kamaghin ighiam
gami,

“Sipsipin Nguzir kam me
misoghezi aremezim,

e an uari torogha an
ziam bar pin aneti.

A ziar ekiam ko bizir aghuir
aviriba ko fozozir
aghuiba ko gavgavir
ekiam iti.

E an ziam fiva egh a bagh
bar akongegh egh a
minabam.”

¹³ Ezi ki God ingarizir
gumaziba ko biziba bar men
ighiam barasi, bizir ove-
riamin itiba ko nguazimin
itiba ko nguazimin apengan
itiba ko ongarimin itiba. Ki
orazi da kamagh migei,

“Gumazir uan atrivir
dabirabim gapi-
aghirim, ko sipsipin
nguzim uaghan, e
zurazurara aning
minabivira ikiam.

Egh aningın ziar ekiamning
fiva, aning bagh bar
akongegh egh aningın
gavgavir ekiamın
apengan iki zurara
mamaghira ikiam.”

¹⁴ Ezi 4 plan bizir angamra
itiba kamaghin migei,
“Guizbangira.” Ezi gumazir
dapaniba tevir akuriba
apirigha aningın ziamning
fe.

6

*Sipsipin Nguzim akinafarimin
kandelin grisba adangi*

¹ Ki Sipsipin Nguzimin
gari, a ⁷ plan kandelin
grisın itir akinafarir kamın

suiragha egha a kandel grisin namba wan adangi. Ezi ki orazi, 4 plan bizir angamra itir kabar mav kamaghin migei, ezi an tiarim mati ararim dagaravagha, a kamaghin migei, "Ni izi!"² Ezi ki ua gara egha hoziar ghurghurir mamın gari, gumazim barirpimın suiragha a gaperă. Me atrivimın dapanir asuar mam a ganingi, ezi a midorozim gamua uan apanim abirazi moghin zui, egha midorozir aviribagh amua uan apaniba abira ghuavira iti.

³ Ezi Sipsipin Nguzim akınafarimın kandelin grisin namba 2 adangi, ezi ki orazi, bizir angamra itir namba 2 kamaghin migei, "Ni izi!"⁴ Ezi hoziar igharazim azenan izi, an aghefe. Me gavgavim hoziar kam gaperazir gumazim ganingi, kar gavgavir nguazimın gumazamizibar dughiar aghuim a givamim, eghti gumaziba igharaz daraziv soghtima me arimighiram. Ezi me midorozir sabar ekıar mam ingangarir kam damuasava a ganingi.

⁵ Ezi sipsipin nguzim akınafarimın kandelin grisin namba 3 adangi, ezi ki orazi bizir angamra itir namba 3 kamagh migei, "Ni izi!" Ezi ki ua gara, egha hoziar pizimın gari. Ezi gumazir a gaperaghav itim a skelin mam uan dafarimın an suira.

⁶ Ezi ki orazi, mati gumazimın tiarim bizir angamra itir 4 plan kabar tongin mığia, egha mığirigiar kam kamaghin migei, "İa mangi uan ingangarim damuti, eghti dagheba bar otevegham. Kamaghin, gumazim dughiar vamiran ivezim inigh, a witin miner muziarir vavira o balin miner muziarir 3 plara givezam. Egh ia olivin temeba ko wainın beniba gasighasighan marki, eghti olivin borem ko wain ikivira ikiam."

⁷ Ezi Sipsipin Nguzim akınafarimın kandelin grisin namba 4 adangizima, ki orazi bizir angamra itir namba 4 kamagh migei, "Ni izi!"⁸ Ezi ki ua gara hoziar iangurimın gari. Ezi gumazir a gaperazim, an ziam Ovevem. Ezi Nguibar Gumaziba Ovia Ghua Itim, an Ovevemın girara izi. God gavgavim kamaghin aning ganingi, aning nguazimın itir gumazamiziba 4 plan okuruabar me tuiragh, egh okuruar kabar aven aning okuruar vavira, aning a misueghti an aremegham. Aning gumazamiziba midorozir sabamın me misueghti, me arimighiram, eghti aning mitiriar ekiam damighti an otoghti me arimighiram, eghti aning arimariar ekiabar amuti da otiv me damuti me arimighiram, eghti aning ruarimın itir asizir atiaba amangti da mangi me

misoghti me arimighiram.

⁹ Ezi Sipsipin Nguzim akinafarimin kandelin grisın namba 5 adangizima, ki gari, gumazamizir ovengezibar duaba Godin ofa gamir danganim apengan iti. Gumazamizir kaba faragha Godin akamin suiragha gavgavigha, egha akar kam akuni, ezi bizir kamin apaniba me misoghezi me ariaghire. ¹⁰ Duar kaba dia kamaghin migei, "Gavgaviba bar itir Ekiam, ni arazir kuraba bar dar saghon ikia egha bar zue! Ezi nin akar dikiriziba da guizbangira otifi! E ni mizua iti, ni zuamira nguazimin itir gumazamizibar araziba tuisighiva, egh en ghuzimin ivezim ikarvagh!" ¹¹ Egha me gumazamizir kaba vaghvagha korotiar ghurghurir ruariba me ganingi, egha kamagh me migei, "Ia tong orarkiva avughsi iki. Apaniba ian adarazi ko ia ko ingari darazi misueghti me arimighiregham, mati me ia misoghezi mokin. God, gumazamizir apaniba me misueghti arimighiramibar namba gifogha gifa, eghti apaniba gumazamizir kabav sueghti me arimighireghti, God ian ghuzimin ivezim ikarvagham."

¹² Ezi Sipsipin Nguzim akinafarimin kandelin grisın

namba 6 adangizima, ezi ki ua gari, mikimkizir dafam nguazimin oto. Ezi aruem isiragha gari puvatizi, overiam ko nguazim mitatangi. Ezi iakinim bar aghevegha ghuzimin min gari. ¹³ Ezi pin itir mikoveziba asiaghira nguazim giri, mati aminim fighin temem givai, ezi fighin ovizir tighar aniamiba suaghiri. ¹⁴ Overiam mati, akinafarir bar dafam me a righa anetizi moghin, a uan danganim ataki. Ezi mighsiaba ko arighatiziba bar uan danganiba ategha, egha sivagha ghue.

¹⁵ Ezi nguazimin atriviba ko gumazir ziaba itiba ko midorozir gumazir dapaniba ko dagiaba itir gumaziba ko gumazir gavgaviba ko pura ingangarir gumazir kiniba ko gumazir firiaghreziba, me bar moghira ghua marazi dagiar toribar aven mongezi marazi mighsiabar itir dagiar ekiabar girakirangin monge. ¹⁶ Egha me mighsiaba ko dagiar ekiaba kamaghin dar dei, "Ia e avaragh, egh gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itimin guamin e modogh, egh ia uaghan Sipsipin Nguzimin aningagharimin e modogh!" ¹⁷ E fo, aningin aningagharimin dughiar ekiam datirighin

6:9: 2 Ti 1:8, MAA 1:9, 8:3, 12:17, 19:10 **6:10:** Lo 32:43, Sng 78:10, MAA 11:18, 16:7, 19:2 **6:11:** Hi 11:40, MAA 3:4-5, 3:18, 7:9, 7:13-14, 14:13, 19:14 **6:12:** Ais 13:10, Jol 2:10, 2:31, 3:15, Mt 24:29, Mk 13:24-25, Lu 21:25, Ap 2:20, MAA 8:12, 11:13, 16:18 **6:13:** MAA 8:10, 9:1 **6:14:** Jer 4:24, Hi 1:12-13, MAA 16:20 **6:15:** Ais 2:10, 2:19-21 **6:16:** Hos 10:8, Lu 23:30, MAA 4:2, 4:10, 9:6 **6:17:** Sng 76:7, Ais 13:6, Jol 2:11, Nah 1:6, Sef 1:14, Mal 3:2, MAA 16:14

otozi aning gumazamiz-ibar arazir kuraba ikarvaghasa. Eghti gumazitam aningın aningagharim iriagh, angamra ikian kogham!”

7

144,000 plan Israelin gumazamiziba, God me ginabazir osizirim, enselba me garisi

¹ Bizir kaba givazima, ezi ki gari, enselin 4 plan nguazimin 4 plan apinibar tuivighav iti. Me nguazimin 4 plan aminibar tuaviba apiri, eghti aminim mangi ongarim ko nguazim ko temeba bar dagh ivangan kogham. ² Ezi ki enselin igharazimin gari, an aruem anadi naghın ikeghav anadi. A Godin zurazurara itimin inabazir osizirim an iti, egha a enselin 4 plan God ongarim ko nguazim gasighasighamin gavgavim aningiziba pamten men dei. ³ A kamaghın migei, “Ia zuamira nguazim ko ongarim ko temebagh asighasighan marki. God uan ingangarir gumazibagh inabas. E faragh uan Godin ingangarir gumaziba, inabazir osizirim e men guabar an osirigh givaghti, ia gin bizibagh asighasigh.”

⁴ Ezi ki orazi, me gumazamizir inabazir osizirim isibar dibobonim dibori. Me

144,000 plan gumazamiziba, inabazir osizirim me garisi, me Israelin kantrin aven itir 12 plan anababa, vaghvagha men varazira, osizirim ini.*

⁵ Ezi 12,000 plan Judan anabamin aven itir darasi,

me inabazir osizirim ini, ezi 12,000 plan Rubenin anabamin adarasi,

ezi 12,000 plan Gatın anabamin adarasi,

⁶ ezi 12,000 plan Aserin anabamin adarasi,

ezi 12,000 plan Natalin anabamin adarasi,

ezi 12,000 plan Manasen anabamin adarasi,

⁷ ezi 12,000 plan Simeonın anabamin adarasi,

ezi 12,000 plan Livain anabamin adarasi,

ezi 12,000 plan Isakarın anabamin adarasi,

⁸ ezi 12,000 plan Sebulunın anabamin adarasi,

ezi 12,000 plan Josepin anabamin adarasi,

ezi 12,000 plan Benjaminın anabamin adarasi.

Gumazamizir kaba me God me ginabazir osizirim ini.

Gumazamizir bar avirim Godin ziam fe

⁹ Egha ki gin ua gari, gumazamizir avirim uari kuvagha iti. Gumazitam men avirim mengan iburagham. Gumazamizir kaba, me kantriba bar ko anababa bar

7:1: Jer 49:36, Dan 7:2, Sek 6:5

7:3: Ese 9:4-6, MAA 6:6, 9:4, 14:1, 22:4

7:4: MAA 9:16, 14:1-3

* 7:4: (7:4) Osizirir kamnagh “Israelin kantrin aven

itir 12 plan anababar” gun migei. E Aruamu e ghaze, anabam, kar amebam o amizimin ghuzim. Ezi Israelba me ghaze, anabam, kar afeziamın ghuzim, egha me afeziabar gin zui. 7:9: Ro 11:25, MAA 3:5, 3:18, 4:4, 5:9

ko mikarzir igharagha gariba
bar ko nguibabar akaba bar
dar gumazamiziba, men
marazira izegha iti. Me
atrivir dabirabim ko Sipsipin
Nguzimin guamin tuivighav
iti. Me korotiar ghurghurir
ruariba aghui, egha uan
agharibar okavir aghuabar
suiki. ¹⁰ Me pamten kam-
aghin dei,

“En Godin uan atrivir
dabirabim gaperazim,
ko Sipsipin Nguzim, an-
ingra en akuragha en
apanim abira.

Ezi e aningın ziamn-
ing fe.”

¹¹ Ezi enselba bar ikia,
atrivir dabirabim ko 4 plan
bizir angamra itiba ko gu-
mazir dapaniba, me me
okarigha tuivighav iti. Egha
atrivir dabirabimin garava
tevir akuriba apira egha uan
guaba nguazim misuegħa,
egħa Godin ziam fe. ¹² Me
kamaghın migei,

“Guizbangira!

E uan God ziar ekiam a
daning, egh a bagħ bar
akongegħam,

egħ kamagh mikim
suam, an fofozim
bar pin iti.

Egh a minabiva, egh an ziam
fam.

A gavgavir ekiam iti,
egħti e an gavgavimin
apengan ikiam.

Dughiabar zurara
bizir kaba bar
moghirama Godin
biziba.

Bar guizbangira!”

*Kraisin adarasi, men
osimtizim gifa*

¹³ Ezi gumazir dapanibar
mav kamagh nan azara, “Gu-
mazamizir korotiar ruarir
ghurghuriba aghuizir kaba,
me taia? Me managhira
ikegħa ize?”

¹⁴ Ezi ki an akam kamagh
a ikara, “Gumazir ekiam, ni
uabi fo.” Ezi a kamagh na
migei,

“Gumazamizir kaba me uan
apanibar dafaribar
osimtiziba ko mizazir
ekiaba ini.

Ezi osimtizir dughiam
datirighin gifa.

Ezi me uan korotiaba
Sipsipin Nguzimin
ghuzimin da ruegħa,
dagħ amizi, da ghurghuri.

¹⁵ Kamaghın amizi me atrivir
dabirabimin guamin
tuifi.

Egha dimagariba ko
aruebar an dipenimin
ikia egha an ingan-
garim gami.

Ezi Godin atrivir dabirabir
kam gaperaghav itim,
a uabi me ko iki egh me
geghuvam.

¹⁶ Egħti mitiriaba ua men
aghan kogħam, egħti
kuariba ua men piran
kogħam.

7:10: Ais 43:11, Jer 3:23, Hos 13:4, MAA 4:2, 4:10, 5:13 7:12: MAA 5:12-14, 11:17

7:13: MAA 3:18 7:14: Ais 1:18, Dan 12:1, Mat 24:21, Mk 13:19, Hi 9:14, 1 Jo 1:7,

MAA 1:5, 6:9 7:15: Ais 4:5-6, MAA 4:2, 4:10, 21:3 7:16: Sng 121:6, Ais 49:10,

MAA 21:4

Eghti aruer arizir mikarziba puvira dagh aboim, ua men mikarzarbar isian kogham.

17 Sipsipin Nguzim atrivir dabirabimin tongira ikia, egha me geghufi.

Egha a me inigh nguazimin aven ivemarir dipar atuir danganimin mangam, kar dipar ikirimir zurara itim anidim.

Egh God men temeriba bar men damazibar da dizighti da misigam, eghti me uam azian kogham.”

8

Sipsipin Nguzim akinafarir righizimin kandelin grisin abuananam adangi

1 Ezi Sipsipin Nguzim akinafarimin itir kandelin grisina namba 7 adangi, ezi Godin Nguibamin bizitam bar mozorozir pu, ezi migirigiatam otivir puvatigha, ghua mong dughiar ruarim kamaghin tu. ² Ezi gin ki 7 plan enselin gari, me Godin guamin tuifi, egha 7 pla sighaba ini.

³ Ezi enselin igharazim iza ofa gamir danganim boroghin tughav iti. A golin miner mammin suira, miner kam, me an aven paura tuazi a isia migharir mughur

ar. Ezi me pauran avirir maba a ganingi, eghti a Godin gumamazibar azangszibar sara isafuragh, egh atrivir dabirabimin guamin mangiva golin ofa gamir danganimin God bagh ofa damuam. ⁴ Ezi pauran isir migharir mughur ar aghuim ko Godin gumamazibar azangsziba, da uari inigha enselin Godin damazimin tughav itir kammin dafarim ategha ghuvanadi. ⁵ Ezi ensel miner migharir mughur ar aghuim itim suiragha ghua ofa gamir danganimin ghua avim inigha minem garu, egha minem akunizima a nguazim giri. An anakunigha givazima, arariba dagarvazima maburan niginim oto, ezi overiamin onimariba taghtagha tintinibar zui, ezi mikimkizim oto.

Enselin 4 pla sighabagh ivi

⁶ Ezi enselin 7 plan, sighar 7 plan suighizir kaba, me dagh iviasava ami.

⁷ Namba 1 ensel uan sigham givi, ezi amozir ofizir ekiar dagiabar min gariba ko avim, aning ghuzim sara isafuragha nguazim giri. Ezi me nguazim ko temeba 3 plan okuruaba da taira, dar okuruar mam avim bar an isi. Ezi bizir nguazimin aghuiba bar, da uaghan avim a dar isi.

7:17: Sng 23:1-2, Ais 25:8, 49:10, Ese 34:23, Jo 10:11, 10:14, MAA 5:6, 21:4 8:1: Hab 2:20, MAA 6:1 8:2: 2 Sto 29:25-28, Mt 18:10, Lu 1:19 8:3: Kis 30:1-3, Amo 9:1, MAA 5:8, 9:13 8:4: Sng 141:2, Lu 1:10, MAA 5:8 8:5: Kis 19:16-19, Wkp 16:12, 1 Kin 19:11, Ese 10:2, Ap 4:31, MAA 4:5, 11:19, 16:18 8:7: Kis 9:23-25, Ais 2:13, Ese 38:22, Jol 2:30, MAA 9:4, 16:2 8:8: Kis 7:20-21, Jer 51:25, Ese 14:19, Amo 7:4, MAA 16:3

⁸ Ezi namba 2 ensel uan sigham givi, ezi me, bizir mam mati miḡhsiar ekiamin min avim an isima, me anekunizi a ghua ongarim giraghu. Ezi ongarim 3 plan okuruaba uabi tuirazi, ezi ongarimin okuruar mam ghuzimin oto. ⁹ Bizir ongarimin angamra itiba, da uaghan me okuruar 3 plan da tuira, ezi dar okuruar kabar mam, da bar ariaghire. Ezi kuriba uaghan, me okuruar 3 plan da tuira, ezi kurir okuruar kabar mam, bar moghira ikufi.

¹⁰ Ezi namba 3 ensel uan sigham givi, ezi mikovezir ekiar mam adenimin min puvira isia, overiam ategha iri. Ezi me faner dipaba okuruar 3 plan da tuira, ezi mikovezir kam dipar okuruar kabar mam gira, egha uaghan dipar atuibagh iri. ¹¹ Mikovezir kamın ziam kamakin, Marasinin Bar Puvira Misozim. A dipar okuruar kabar mam girizi, dipar kaba Marasinin Bar Puvira Misozimin oto. Ezi gumazamizir aviriba dipar kam apima a men navibar isizi me ariaghire.

¹² Ezi enselin namba 4 uan sigham givi, ezi me aruem ko iakinim ko mikoveziba 3 plan okuruaba da tuira. Egha me aruemin okuruar mam gasighasigha, egha iakinimin okuruar mam gasighasigha, egha mikovezibar okuruar

mam gasighasiki. Kamaghin amizi arueba bar, dughiar mabar aruem isir puvatigha mitatangi, ezi dimagariba bar, dimagarir maba iakinim ko mikoveziba isir puvatigha angazangariba puvati.

¹³ Ezi ki garima, kuarazir bagar mam overiamin pin miḡhagha arui. Ezi ki a barazi, a kamaghin pamten dia miḡei, "Iavzika! Nguazimin itir gumazamiziba, Iavzika! Enselin igharazir 3 pla ua uan sighabagh iviam, eghti osimtizir bar ekiaba gumazamiziba me bativam. Iavzika!"

9

Namba 5 ensel uan sigham givi

¹ Ezi enselin namba 5 uan sigham givi, ezi ki garima, mikovezir mam overiam ategha nguazim giri. Ezi me mozir torir bar konezimin akamin ki a ganingi. ² Ezi mikovezir kam, mozir torir bar konezimin akam kuizi, ezi miḡharim torir akamin azenan otiva, egha avir bar ekiamin miḡharimin min anadi. Egha miḡharim torir kamın anaga aruem ko overiam avarazi, aning mitatangi. ³ Ezi odezir bar avirim miḡharir kam ategha zaghira, nguazim tintinibar an zui. God tuighakabar gavgavimin min gavgavim dagh aningi,

8:9: Ais 14:12 **8:10:** Ais 14:12, MAA 9:1, 16:4 **8:11:** Kis 15:23, Jer 9:15, 23:15

8:12: Ais 13:10, Ese 32:7, Jol 2:10, 2:31, 3:15, Amo 8:9, MAA 6:12-13 **8:13:** MAA 9:12, 11:14 **9:1:** Lu 8:31, 10:18, MAA 8:10, 17:8, 20:1 **9:2:** Stt 19:28, Kis 19:18, Jol 2:2, 2:10 **9:3:** Kis 10:4, 10:12-15, Het 7:12, MAA 9:10

nguazimin itir gumazamiz-
ibagh asighasighamin gav-
gavim. ⁴ God odezir kaba ka-
magh dav gei, “Ia zuravariba
ko nguazimin aghuir
biziba ko temer tabagh
asighasighan marki. Ia,
gumazamizir God inabazir
osizirim men guabar itir
puvatiziba, me gasighasigh.
⁵ Ki ian amamangati, ia
gumazamizir kaba iakinir
5 plara mizazir ekiam me
daning. Egh ia me misoghti
me arimighiran marki.” Ezi
odezir kaba, mizazir da
gumazamizibagh anidiba,
tuighakaba ivir mizazibar
mirara ghu. ⁶ Dughiar kamin
gumazamiziba ovengsi tu-
aviba buriam, egh me oven-
gan kogham. Me ovengsi bar
ifueghti, eghti ovevem men
arimangam.

⁷ Ki odezir kabar gari, da
mati hoziaba midorozim
damuasava ami. Dar da-
panibar, biziba mati golin
dapanir asuabar min dar
dapanibar iti. Ezi dar guaba
mati gumazibar guaba.
⁸ Ezi dar dapanir ariziba
ruarigha, amizibar dapanir
arizibar min ruari. Ezi dar
atariba, laionin ataribar
min, ruarigha bar ghumi.
⁹ Bizir maba, siot kapabar
min gara, dar evariba ave.
Ezi dar aviziba tingagha
mati hoziaba karisin aviriba
kurvagha midorozim bagha
ivemara zui moghin tingazi.
¹⁰ Odezir kaba tuighakabar

ipebar min ipeba iti, ezi atarir
marasinin mizazir kuraba
iziba, dar ipebar iti. Ezi
mizazir gavgavir gumaza-
miziba 5 plan iakinibar me
daningamin, a dar ipebar iti.
¹¹ Egha da atrivir mam iti, a
dar gari. Atrivir kam, a mozir
torir bar konezimin garir
ensel. Hibrun akamin me
enselin kamin ziam dibora
ghaze, “Abadon.” Ezi Grighin
akamin me kamaghin a
dibori, “Apoliyon.” An
mingarim kamakin, gumazir
biziba bar dagh asighasizim.

¹² Iavzika, ia orakigh!
Osimtizir bar ekiar faragh
zuim, a gifa. Ezi osimtizir
ekiar pumuning ikiavira iti,
aning tighar otivam.

Enselin namba 6 uan sigham givi

¹³ Ezi enselin namba 6 uan
sigham givi, ezi ki gumazir
mamin tiarim barasi, A,
Godin guamin itir golin ofa
gamir danganir mamin iti,
danganir kam, a mikebar
4 pla iti, ezi da vaghvagha
komba iti. Tiarir ki orazir
kam, a komin 4 plan tongin
otivima, ki a barasi. ¹⁴ A
namba 6 enselin sighamin
suirazim kamaghin a migei,
“Enselin 4 plan Yufretisin
faner ekiamin kalabusin
itiba, ni me ateghti me
mangi.” ¹⁵ Ezi a 4 plan
enselin kaba ataki, eghti
me 3 plan okuruabar gu-
mazamiziba tuiragham, egh
okuruatam bar a misueghti

an arimighiregham. God faragha ghaze, auan kam ko aruer kam ko iakinir kam ko azenir kamın enselin kaba ingangarir kam damuam. Ezi enselin kaba kalabusin ikia uari akirigha ingangarir kam damuasavira dughiar kamın mizua iti. ¹⁶ Ezi midorozir gumazir hoziabagh apiaziba, ki orazima, men dibobonim, 200 milien.

¹⁷ Egha ki irebamın mın bizimın gari, hoziaba ko gumazir hoziabagh apiaziba, men ganganim kamakın. Gumaziba siot kapaba aghui, ezi dar ganganim aghevegha, blu gamigha, iangurungi. Hoziabar dapaniba, laionın dapanibar mın gari. Ezi avim ko migharim ko salfan dagiar isiba, da hoziabar akabar otivava tintinibar zui.

¹⁸ Egha me gumazamiziba 3 plan okuruabar me taira, ezi 3 plan bizir bar kuraba, me okuruar mam bar a misoghezima an ariaghire. Bizir 3 plan kabanagh, da avim ko migharim ko salfan dagiar avim, da hoziabar akabar otifi. Bizir 3 plan kabar gavgavim gumazamizir kabagh amima me ariaghiri.

¹⁹ Hoziar kabar gavgavim, dar akaba ko ipebar iti. Dar ipeba kuruzibar mın gari, egha dapaniba iti. Hoziaba uan ipebar gumazamiziba mizazir kuram me ganidi.

²⁰ Ezi gumazamizir igharazir me misoghezi, ariaghrezir puvatiziba, me

navibagh irazir puvatigha egha, akirim ragha marvir guar me uari ingarizibagh asarazir puvati. Me aseba ko marvir guaba ataghizir puvati. Marvir guar kaba, gumaziba silva ko gol ko bras ko dagiaba ko temebar dar ingari, da bizibar garir puvatigha akaba barazir puvatigha aruir puvatiziba. Me marvir guabar ziaba fer arazim ataghizir puvati. ²¹ Egha me, gumazir igharazibav sozima me ariaghirir arazim, ko imezibagh amir araziba, ko gumazamiziba tintinibar uari bakia uari ko akuir arazim, ko igharaz darazir biziba okeir arazim, me da bagh navibagh iragh arazir kurar kaba ataghraghan aghua.

10

*Ensel akinafarir righizim
Jon ganingizi ananepi*

¹ Ezi ki garima enselin gavgavir igharazir mam Godın Nguibam ategha izaghiri. A ghuariam korotiamın mın aneru, ezi akianir mam an dapanim gisin iti. An guam aruemin mın isi, ezi an suemning dipenir akinimningin mın gara egha avimın mın isi. ² Enselin kam akinafarir righizir muziarim uan dafarimın an suira, ezi akinafarim oneaghrigha iti. Egha a uan suer guvim ongarim gasara, egha suer kiriam nguazim gasara.

³ Egha a bar pamten laionin min itiarim akara dia migei. A diagma givazima, 7 plan arariba dagarvagma egha an akam ikara. ⁴ Egha 7 plan ararir kaba dagarvegha givazima, ezi ki akar me mikemeziba osirasa. Ezi Godin Nguibamin ki gumazir mamın dindiam barazima, a kamaghın migei, “7 plan ararir dagarvaghizibar akam, ni uan nighnizimin anetightima a iki. Ni an osiran marki.”

⁵ Enselin ki ganizir kam an ongarim ko nguazimin tughav ikia, uan agharir guvim overiamin pin a fe. ⁶ Egha ghaze, “Godin zurara itimin ziamin ki guizbangira migei. Godin kam, an overiam ko bizir an itibar ingarigha egha nguazim ko an itir bizibar ingarigha, ongarim ko an itir bizibar ingari. Ezi ki kamaghın migei, dughiam datirighın givasava ami. God uam orarkian kogham. Bar pu-vati. ⁷ Bizir God damuasava amim an akam modoghav iti. Eghti Enselin namba 7 sigham givitima, dughiar kamra bizir modoghav itim guizbangiram otogham. Kar, akar aghuir a fomira uan ingangarir gumazibagh aningizim, me an akam inigha izir gumaziba.”

⁸ Ezi gumazir ki Godin Nguibamin faragma or-

aghizim, a ua kamaghın na migei, “Ni mangi enselin ongarim ko nguazimin tughav itimin dafarimin akinafarir righizir oneghav itim inigh.”

⁹ Ezi ki ensel bagha ghua kamaghın a migei, “Ni akinafarir righizir muziarir kam na daningigh.” Ezi a kamaghın na migei, “Ni a inighiva, aneremi. A nin navimin aven ni misogham. Egh nin akamin an hanin min bar singigham.” ¹⁰ A mikemegha givazima, ki akinafarir righizir muziarim an dafarimin a inighava anepi. Ezi nan akamin a hanin min bar singi. Ki anemegha givazima, a nan navimin aven na misosi. ¹¹ Ezi me kamaghın na migei, “Ni ua God da izezir akamin gun mikim. Akar kamin, mikarzir igharagha garir aviriba ko kantrin aviriba ko nguibabar akar aviriba ko atrivir aviriba, bizir me bativamiba ni dar me mikim.”

11

Godin akam inigha izir gumazir pumuning

¹ Egha me aghorir bizibar abarim na ganingi, an aghorir suiagharuimin min gari, egha me kamagh na migei, “Ni dikavigh Godin Dipenim ko ofa gamir danganimin apan. Egh ni dipenir kamin Godin

ziam fer gumamazibar dibobonim dipon. ² Egh ni Godin Dipenim okarizir danganir divazir ekiamin aven itim, an apanan marki. God Kantrin Igharazibar Gumaziba danganir uari akuvir kam me ganingi. Eghti marazi izi Jerusalem diki mangi 42 plan iakinibar tugham. Kamaghin, ni anetakigh.* ³ Eghti ki uan akamin gun mikimamin gumazir pumuning amadagh gavgavim aning danightima, aning izi nan akam inigh mangam. Aning osimtizir korotiabar aghuighiva, egh nan akam kun mangiva, 1,260 plan dughiabar tugham.”

⁴ Gumazir kamning mati olivin temer pumuning ko lamın pumuning nguazir kamın Ekiamin guamin tughav iti.† ⁵ Eghti gumazitam arazir kurabar aning damusi, damuti, avim aningın akamningın otogh egh aningın apaniba, bar men isigh me gasighasigham. Kamaghin, gumazir manam arazir kuramin aning damusi, egh an ovegham. ⁶ Aning gavgavir overiamin aneghoroghamim iti, eghti aning Godin akamin gun

migeir dughiamin, aning mikimti, amozim dughiar kamın izan kogham. Eghti aning gavgavir dipabar amuti da bar ghuzimin otivamim iti. Egha uaghan gavgavir nguazimin gumamaziziba bizir kurar igharazibar amuti da me gasighasighamim iti. Dughiar kamın, aning bizir kabara amuti da aning ifongezi moghin otivam.

⁷ Aning Godin akamin gun migeir ingangarim givaghti mozir torir bar konezimin itir asizir atiam, a torim ategh anangam. Egh an aning ko misoghiva, egh aning abiragh aning misueghti aning aremegham. ⁸ Eghti aningın kuamning nguibar ekiar kamın tuavir ekiamin irighiv ikiam. E akar isin zuimin a dibora ghaze, Sodom o Isip. Nguibar kamra me fomira gumazir kamningın Ekiam tememin a gafugha a misoghezi an ovenge. ⁹ Gumamazizir mikarzir igharagha gariba, men marazi, ko anababar dar gumamazizir maba ko nguibabar akaba bar dar gumamazizir maba ko kantriba bar dar gumamaziziba, men marazi, me dughiar 3 pla

* **11:2:** (11:2) Akar Mogomem 11:2in faragha itir akam, ni Aposelbar Ingangaribar 21:30in gan. Akar Mogomem 11:2in akar igharazir kam, 42 plan iakiniba, da 1,260 plan dughiaba, o 3 plan azeniba givazima uam akuam. Da 42 plan iakiniba ko magh ghue. Ni Daniel 7:25 ko 12:7in gan. Ni akar Kantrin Igharazibar Gumaziba Jerusalem dikabirazimin gansiva Luk 21:24in gan. **11:3:** MAA 12:6, 19:10, 20:4 **11:4:** Jer 11:16, Sek 4:11-14 † **11:4:** (11:4) Ni Sekaraia 4:1-5, ko 4:10-14, ko Akar Mogomem 1:12in gan. **11:5:** Wkp 10:2, 2 Sml 22:9, 2 Kin 1:10-12, Sng 97:3, Jer 5:14, Hos 6:5 **11:6:** Kis 7:17-19, 1 Sml 4:8, 1 Kin 17:1 **11:7:** Dan 7:7, 7:21, Sek 14:2, Lu 13:32, MAA 9:2, 12:17, 13:1, 13:5-7, 13:11, 17:8 **11:8:** Ais 1:9-10, Lu 13:34, Hi 13:12, MAA 14:8, 18:10, 18:24

ko akuamın aningın kuamningin ganam. Egh aningın kuamning mozim daghuan anogoregham. ¹⁰ Nguazimın gumazamiziba kamaghın mikim suam, Godın akam inigha izir gumazir kamning nguazimın gumazamiziba mizazir bar kuram me ganingi. Kamaghın, me aningın ovevem bar a gifuegham, egh bar ighiabar amu, egh damıva egh uan namakaba bizir aghuiba me daningam.

¹¹ Ezi 3 plan dughiaba ko dughiar akuar kam givazi, God uam aning gamizima, aning ua dikavigha tughav iti, ezi gumazir aning ganiziba bar atiatingi. ¹² Ezi aning orazi tiarir mam Godın Nguibamın kamaghın aning migei, “Gua kagh anang.” Ezi aningın apaniba garavıra itima, aning Godın Nguibamın ghuavanabo.

¹³ Ezi dughiar kamra mikimkizir dafam otozi, God nguibar ekiamın dipeniba 10 plan okuruabar tuiragha, okuruar mam bar ikufi. Ezi 7,000 plan gumazamiziba ariaghıre, ezi ariaghrezir puvatiziba ikiava bar atiatigha Godın uan Nguibamın itimın ziam fe.

¹⁴ Iavzika, ia orakigh! Osımtızir bar ekiar namba

2, a gıfa. Ezi osımtızir bar ekiar namba 3, an otivasa bar roghıra izi.

Enselin namba 7 uan sigham givi

¹⁵ Ezi enselin namba 7 uan sigham givima, Godın Nguibamın itir darazi tiariba akara ghaze,

“En Ekiam ko an Gumazir a Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezim, aning datirighın nguazir kam gativagha an gari. Egh aning atrivimın iki mamaghıra ikiam.”[‡]

¹⁶ Ezi 24 plan gumazir dapanir Godın guamın uan atrivir dabirabibagh api-aziba, me tevir akuriba apırigha uan guaba nguazim misuegha Godın ziam fe. ¹⁷ Egha migei,

“Ekiam, ni Godın bar gavgavim itim.

Ni bar fomıra ikia egha iza datirighın uaghan iti.

Ni uan gavgavir ekiam inigha egha datirighın atrivimın iti.

Kamagh amizi, e ni minabi.

¹⁸ Kantrin Igharazibar Gumaziba bar puviram atari,

ezi nin aningagharim otogha gıfa.

11:10: MAA 12:12, 13:8, 16:10 **11:11:** Ese 37:5-14, MAA 11:9 **11:12:** 2 Kin 2:1, 2:5-7, 2:11, Ais 14:13, Ap 1:9, MAA 12:5 **11:13:** MAA 6:12, 8:5, 14:7, 16:9, 16:18 **11:14:** MAA 8:13, 9:12, 15:1 **11:15:** Kis 15:18, Sng 10:16, Ais 27:13, Dan 2:44, 7:14, 7:27, Oba 21, MAA 10:7, 12:10, 19:6 [‡] **11:15:** (11:15) Grighın akamın, Gumazir God Gumazamiziba Ua Me Iniasa Misevezim, me kamagh a dibora ghaze, Kraıs. **11:16:** MAA 4:4, 4:10, 5:8, 19:4 **11:17:** MAA 1:4, 1:8, 4:8, 15:3, 16:5, 19:6 **11:18:** Sng 2:1, 2:5, 46:6, 110:5, 115:13, Dan 7:9-10, Ro 2:5, MAA 6:10, 10:7, 13:10, 18:6, 19:5, 20:11-13

God gumazamizir ovengez-
iba tuisighamin
dughiam, otogha gifa.

Kar dughiar nin ingan-
garir gumazir nin
akam inigha izeziba,
me uan ivezir
aghuim iniamin.

Gumazamizir nin atiatia
egha nin ziamin apen-
gan itiba,

gumazamizir ziaba
itiba ko ziaba
puvatiziba uakan.

Eghti gumazamizir
nguazimin itir gumaz-
ibagh asighasiziba,
God uaghan me
gasighasigham.”

¹⁹ 24plan gumazir da-
paniba mikemegha givazima,
Godin Dipenir an nguibamin
itim kuiaghrizima, me
garima Akar Dikirizir Gav-
gavim itir Boksiam Godin
Dipenimin aven iti. Ezi ove-
riamin onimariba taghtagha
tintinibar zuima, niginir
dafam otozi, arariba dagar-
vasi, ezi mikimkizim otozi
amozir ofizir ekiar dagiabar
min gariba iri.

Satan uan adarazi ko bar ikufi

12

(Sapta 12-20)

*Jon gara, amizim ko ku-
rizir ekiamin gari*

¹ Ezi overiamin pin bizir
bar igharagha garim oto.

Amizir mam, an aruemın
angazangarim korotiamın
min aneru, ezi iakinim an
suemningın apengan iti, ezi
dapanir asuar mikovezir
12 pla itim, an dapanimin
iti. ² Amizir kam navim
asegha borim batasava amua
mizazim isava arai.

³ Ezi overiamin bizir
igharagha garir igharazim
oto, maburan kuruzir aghe-
vir mam, a dapanir 7 pla
ikia, egha 10 plan komba ikia,
egha 7 plan atrivimin da-
panir asuaba vaghavagha an
dapanibar iti. ⁴ Kuruzir kam
overiamin itir mikovezibar
3 plan okuruabar da taira,
egha okuruar mam pamtem
uan ipemin dar vigha da
makunizima da iza nguazim
gire. Kuruzim ghaze, amizim
borim bateghtima an ane-
masa, kamaghın kuruzim
amizimin guamin tughav
iti. ⁵ Ezi amizim otarim
bate, otarir God misevezim,
a ainın aghorir gavgavimin
suiraghiva gumazamiziba
mighivira me gativagham.
Ezi an otarim me zuamira
a inigha Godin atrivir
dabirabimin anefasava a
inigha ghuavanabo. ⁶ Ezi
amizir kam ara gumaziba pu-
vatizi naghın ghu. Danganir
kam God a bagha anakiri,
eghti a kagh 1,260 plan
dughiabar iki akurvazim
ini ikiam. ⁷ Ezi datirighın
maburan midorozim Godin
Nguibamin pin oto. Maikel

uan enselba ko kuruzir kam misosi, ezi kuruzir ekiam uan enselba ko men midorozim ikarvasi. ⁸ Egha kuruzir kam gavgaviba puvatigha egha me Godin Nguibamin uan danganim ataki. ⁹ Ezi Maikelin enselba kuruzir ekiam akunizi a izaghira iri. Kar kuruzir fomira itim, me Satan a garisi egha uaghan an ziar mam, “Gumazir Akam Gumamazibagh asim.” A gumazir nguazimin itir gumamazibagh ifarim, a datirighin uan enselba ko iza nguazim giri.

¹⁰ Ezi ki Godin Nguibamin tiarir ekiar mam barazi a kamaghin migei,

“Gumazir Godin guamin tughu dimagariba ko aruebar en adarazi akam me gasim,
me a isa anekunizi a irigha nguazimin iraghu.

Kamaghin, datirighin God uan gumamazibar akurvasi,
ezi an gavgavim bar azenim girizi,

A Bizibagh Ativir Dughiam otogha gifa!

Ezi an Gumazir A Gumamazibaba Uam Me Iniasa Misevezim,
uan gavgavim inigha gumamazibar akazi,
me an apengan iti!

¹¹ Kraisin adarazi, dughiar gumaziba me misozima me ariaghirim,
dughiar kamın me uan mikarzibagh nighnizir pu. Puvati. Me ghaze, pura bizim.

Kamaghin, me sipsipin nguzimin ghuzim ko guizin akar me gun migeimin,
me Satanin misuegha anebira.

¹² Kamagh amizi, ia Godin Nguibam ko an itir darasi bar,
ia bar akongegh!

Ezi gua nguazim ko ongarim guavzika,
gua bar ikuvigham.

Satan fo, a ikiamin dughiam bar otefe,
kamagh amizi a guan aningaghi gua gasighasighasa gua bagha izaghiri.

Kamaghin amizi, guan aven itir darasi,
Iavzika.”

¹³ Ezi kuruzim fo, me anekunizi a nguazimin iraghu, egha amizir otarim batezir kamın agira. ¹⁴ God kamagh sua, amizim azenir 3 pla ko akuamin gumaziba puvatizi naghin ikiva egh a kagh akurvazim iniam. Kamaghin, a mighhegh danganir God a bagha dikirizir kamın mangasa, God kuarazir anebar ekiamin avizimning a

ganingi. ¹⁵ Kuruzim kamagh sua, aperi ar ekiam amizim inigh mangigham. Egha kamaghin uan akamin dipar ekiamin miki, ezi dipar kam aperi ar ekiamin min ivegha amizimin gin zui. ¹⁶ Ezi nguazim amizimin akurvagha, akam akarigha dipar kuruzim mighizir kam tui. ¹⁷ Kamagh amizi, kuruzim amizim puviram an atara ghua an borir igharaziba ko misoghasa, me Godin akabar gin zuiba ko Iesusin akamin gun migeiba. ¹⁸ Egha kuruzim ongarir dadarimin tughav iti.

13

Asizir atiar pumuning oto

¹ Ezi ki gari, asizir atiar mam ongarimin otogha anadi. A dapanir 7 pla iti, ezi komin 10 pla an dapanibar iti. Ezi 10 plan atrivimin dapanir asuaba vaghvagher an 10 plan kombar iti. Ezi an dapaniba vaghvagher Godin ziamin tiraghtirazir ziaba dar iti. ² Asizir atiar ki datirighin garir kam, a kaziar atiar eki ar me kamaghin diborim lepat, an a min gari. Ezi an sueba, asizir atiar kurar me kamaghin diborim bea, an an suebar min gari. Egha an akam laionin akamin min gari. Ezi asizir atiar kam, kuruzim uan gavgavim ko atrivir

dabirabim ko bizibagh ativamin gavgavir ekiam, a ganingi. ³ Nan ganganimin asizir atiar kamin dapanir mam, me a birazi a duam atigha atam aremeghai, egha an duam ua ikiri. Ezi nguazimin itir gumazamiziba bar digavir kuram gamigha asizir atiar kamin gin zui. ⁴ Gumazamiziba fo, kuruzim uan gavgavim isa asizir atiam ganingi, kamaghin me kuruzimin ziam fe. Egha uaghan asizir atiamin ziam fa ghaze, “Gumazitam asizir atiar kamin min gavgavim itir puvati! Gumazitam a ko misoghan kogham!”

⁵ God asizir atiamin amamangatizi, an akam God gasava egha Godin ziamin tiraghtirazir gavgavim ikia, ghua 42 plan iakinibar tu. ⁶ Egha uan akamin God ko Godin ziam ko Godin Nguibam, ko an Nguibamin itir darazi sara, men tira. ⁷ Ezi God an amamangatizima, a Godin gumazamiziba ko midorozim gamua, egha me misuegha me abira. God gavgavir ekiam a ganingi, ezi an anababa bar dar gumazamiziba, ko mikarzir igharagha gariba bar, ko vaghvagher nguibabar akabav geir gumazamiziba, ko kantriba bar dar gumazamiziba, a me gativaghamin

12:17: Stt 3:15, 1 Ko 2:1, 1 Jo 5:10, MAA 11:7, 13:7, 14:12, 20:4 **13:1:** Dan 7:2-3, 7:7, MAA 12:3, 17:3, 17:7-12 **13:2:** Dan 7:4-6, MAA 12:4, 12:9, 16:10 **13:3:** MAA 13:12-14, 17:8 **13:4:** MAA 18:18 **13:5:** MAA 11:2, 12:6 **13:6:** MAA 12:12
13:7: Dan 7:21, MAA 11:7, 11:18, 12:17, 17:15 **13:8:** Kis 32:32, Sng 69:28, Dan 12:1, Fl 4:3, MAA 3:5, 5:6, 17:8, 20:12-15, 21:27

gavgavim iti. ⁸ Eghti nguazimin itir gumazamiziba asizir atiar kamın ziam fam. Fomıra, nguazir kam tighar otivamin dughiamın, God gumazamizir ikirimırir zurara itim iniamin ziaba akinafarimın aven da osiri. Akinafarir kam, kar me fomıra misoghezi aremezir sipsipın nguzimın akinafarim. Eghti gumazamizir kabara, me asizir atiamın ziam fan kogham.

⁹ “Tina kuarimning iti, an oragh.

¹⁰ Eghti God gumazitam kalabusın mangisi an amamangatighti,
a kalabusın mangi.

Eghti God gumazitam midorozir sabamın ovengsi an amamangatighti,
a midorozir sabamın ovengam.

Bizir kaba otivtima,
Godın gumazamiziba nighnizir gavgavim iki tugh gavgavigh mamaghıra iki.”

¹¹ Egha ki asizir atiar igharazir mamın garima, a nguazimin anagav oto. Egha an dapanimın komın pumuning sipsipın nguzimın komın min gari. Egha kuruzir ekiam migei moghıra migei. ¹² Ezi asizir atiar namba 2ın kam, asizir atiar faragha izezimın gavgavimın

biziba bar dagh ami. Egha nguazim ko an itir gumazamizibagh amima, me asizir atiar faragha zuimın ziam fe. Asizir atiar kam, faragha duam ikia aremeghasa amua egha duam ua ikiri. ¹³ Ezi namba 2ın asizir atiar kam, arazarazir ekiar gumazibar navibagh inivamin aviribagh ami. Egha an amizir arazir mam kamakın, an avim gamizi an overiam ategha izaghıra gumazibar damazibar nguazim giri. ¹⁴ Ezi

God asizir atiar namba 2ın amamangatizi, an arazarazir ekiabagh amizi da asizir atiar faragha zuimın guamın otifi. Ezi an amir arazarazir kabar a nguazimın itir gumazamizibagh ifara me migei, “Ia asizir atiar faragha zuimın marvir guamın ingarigh, an ziam fi.” Asizir atiar kam, me midorozir sabamın duam a gatizi, ezi a uam angamra iti. ¹⁵ Ezi

God asizir atiar namba 2ın amamangatizi an asizir atiar faragha zuimın marvir guar kam gamizi, an angamra ikia bizibav gei. Kamaghın gumazitaba marvir guar kamın ziam fan aghuaghti, a mikemeghti me me misueghti me arimighiram. ¹⁶ Ezi a uaghan gumazamiziba bar uan osizirim men agharir guviba o men guabar arighasa pamten me gaghori. Me, gumazamizir kiniba ko gumazamizir ziaba itiba

ko, biziba puvatiziba ko, bizir aviriba itiba ko, pura ingangarir gumazamiziba ko gumazitamın apengan itir puvatizir gumazamiziba, me bar osizirim ini. ¹⁷ Kamaghın, gumazitam osizirir kam ikian kogh, egh uan biziba amangi egh uaghan men bizibagh ivezan kogham. Osizirir kam, an asizir atiamın ziam, o an ziamın aven itir mogomer namba. ¹⁸ Gumazim Godın fofozim ikiva, egh deravira bizir kam gifogham. Egh gumazim fofozir aghuim iki, egh deravira asizir atiamın namba tuisighıva a buriam. Kar gumazir mamın ziamın namba. An namba kara, 666.*

14

Sipsipın nguzimın gumazamiziba ighiar igiam gami

¹ Ezi ki ua gari, sipsipın nguzim Sionın Mighsiamın tughav iti. Ezi 144,000ın gumazamiziba a ko tuivighav iti. Ezi sipsipın nguzimın ziam ko an afeziamın ziamın

osizirim men guabar iti. ² Ezi ki orazi, tiarir mam Godın Nguibamın miği, an migirigiaba, dipar ekiaba puvira nidi moghın niga, egha arariba dagarvazi moghın dagarvasi, gumaziba uan gitabav sozi moghın, pamten miği. ³ Egha 144,000ın gumazamiziba, me ikia Godın atrivir dabirabim ko ⁴ plan bizir angamra itiba ko gumazir dapaniba, me men guamın tuivighav ikia ighiar igiar mam gami. Me gumazamizir God ua ivezeziba, merara ighiar igiar kam gifo. Eghti gumazir igharazitam ua ighiar igiar kam gifoghan kogham. ⁴ Ezi gumazamizir 144,000ın kaba amizitaba isa da ko akua egha arazir kuratam gamigha Godın damazimın mizezir puvati. Me bar zuegha iti. Me sipsipın nguzim aruir daroribar gara darara gin zui. God nguazimın gumazamizibar tongın 144,000 plan gumazamizir kabanagh ua me givese. Ezi me, God ko sipsipın nguzim uari

13:17: MAA 14:9-11, 15:2, 16:2, 19:20, 20:4 **13:18:** MAA 15:2, 17:9, 21:17

* **13:18:** (13:18) Me fomira, Hibrun akam ko Grighın akamın osira, egh nambaba osirir puvati. Me osirir letaba, maba nambabar mın iti. Men leta 'a', a mati namba 1, ezi leta 'b' mati namba 2, egha da dibora kamaghıra zui. Eghti gumazitam ziatam osirti, ni ziar kamın letabar gan, egh namban ababanir an ziamın mırara zuiba akuvaghti, an ziam otogham. Ezi fofozir gumazir maba namban kam 666, me nighnizir bar aviribar a gami. Egha fofozir gumazir bar avirim ghaze, Jon ti Sisar Neron miği. A Romın atrivir mam, a faragha Kraisin adarazigh asighasiki. **14:1:** Ese 9:4, MAA 3:12, 5:6, 7:3-4, 13:16 **14:2:** Ese 1:24, 43:2, MAA 1:15, 5:8, 19:6 **14:3:** Sng 149:1, Ais 42:10, MAA 5:9, 7:4, 15:3

14:4: 2 Ko 11:2, Ef 5:27, Je 1:18, MAA 3:4, 5:9 * **14:4:** (14:4) Vezin kam, Grighın akam guizbangıra ghaze, me gumazamiziba uari ko akuir arazim gamizir puvati. Ezi fofozir gumazir avirim ghaze, a gumazamizir deravira God ifongezir arazibar gin zuimın akar isin zuim miği. Me arazir kurar guar aviribagh amizir puvati.

bagha faraghavira inabazir gumazamizibara. Eghti me aningın adarazir mın ikiam.*
 5 Men akatoribar ifavaritam otozir puvati. Ezi gumazitam akatam me gasir puvati.

Enselin 3 pla akam akuri

6 Ezi ki enselin igharazimin garima an overiamın pin miğhegha zui. A nguazimin itir gumazamiziba bar, gumazamizir kantriba bar dar itiba ko, anababa bar ko, nguibabar akaba bar ko, mikarzir igharagha gariba bar, me bagha zurara itir akar aghuim akunasa miğhegha zui. 7 Egha a pamten kamaghın miğei, "God gumazamizibar arazibar tuisighamin dughiam bar roghira ize. Kamaghın amizi, ia Godın atiating, egh ziar ekiam a daning. Ia, overiam ko nguazim ko ongarim ko nguazimin aven ivemarir dipabar ingarizir God, an ziam fi."

8 Ezi enselin an girara irir mam iza ghaze, "Babilonın Nguibar Ekiam bar ikufi. Guizbangira a ikuvigha gıvazi gumazitam an itir puvati. Babilonın Nguibar

Ekiar kamra gumazamizibagh amizi, me a ko arazir uari bakia akuir arazir kurar gavgavibagh ami, mati me wainın gavgavim me ganingizi, me aneme."†

9 Ezi enselin mikezim aningın gin iza egha pamten dia ghaze, "Gumazitam asizir atiar kam ko an marvir guam, aningın ziam fa, egha an namba uan guam o agharimin a iniva, 10 egh a uaghan wainın igharagha garim aneremam. Wainın kamnang, a Godın aningagharim. Eghti God faragh wainın kam dipatam a gisin a ingeghti an gavgavitaba gıvaghan kogham. Bar puvati. An aningagharir arazimin, arazir kuraba ikarvazir itarim gingeğhtima gumazamizir kaba aneremam. Egha sipsipin nguzimin damazim ko Godın enselbar damazimin, gumazamizir kaba avim ko salfan dagiar avimın mızazir ekiam iniam. 11 Ezi avir mızazim me ganidir kam, an miğharim pin ghuavanang mamaghira ikiam. Gumazamizir asizir atiam ko an marvir guamin ziam feba o an namba iniziba, dimagariba ko aruebar avughsan kogham."

14:5: Sng 32:2, Sef 3:13, Ef 5:27 14:6: Ef 3:9-11, MAA 8:13, 13:7 14:7: Neh 9:6, Sng 124:8, Ap 17:24, MAA 10:6, 15:4 14:8: Ais 21:9, Jer 51:8, MAA 17:2, 18:2-3, 18:21, 19:2 † 14:8: (14:8) Babilonın nguibar ekiam fomira ikuvigha itima, Jon gin Akar Mogomemin akinafarir kam osiri. Kamaghın amizi, fofozir gumazir avirim ghaze, a guizbangira Babilonın miğeir puvati. Me ghaze, a Babilon fomira amizir arazir kurabav gei, egh kantrin gavgavir igharaziba, arazibagh amuava egha Godın apanim gamizibar akar isin zuimin miğei. Ezi marazi ghaze, a Romın Kantri miğei. (Ni 1 Pita sapta 5:13ın gan.) Ezi marazi ghaze, ziar kam Babilon, a gumazamizir Kraisin sios ko an apanim gamiba. 14:9: MAA 13:12-17 14:10: Stt 19:24, Sng 11:6, 75:8, Ais 51:17, Jer 25:15, Ese 38:22, MAA 15:7, 16:19, 18:6, 19:20, 20:10, 21:8 14:11: Ais 34:10, MAA 13:12-17, 19:3

12 Eghti arazir kaba otivtima, Godin gumazamiziba tugh gavgafigh. Me gumazamizir Godin akabar gin zuiba ko nighnizir gavgavim Iesusin ikiavira itiba.

13 Ezi ki Godin Nguibamin tiarir mam barazi, a kamagh migei, "Ni akam kamaghin an osirigh. Datirighin iki mangi, gumazamizir nighnizir gavgavim Ekiamin ikia egh gin ovengamiba, me bar akongegh." Ezi Godin Duam uaghan ghaze, "Bar guizbangira. Me amir ingan-garir osimtizir kam ategh, egh mangi avughsi. Egh me pura mangan kogham. Puvati. Arazir aghuir me amiziba men gin mangiti God kotiamin dar ganam. Kamagh amizi, me bar akongegh."

God abuan gumazamiziba tuisighamin dughiamin akar isin zuim

14 Ezi ki gari, ghuariar ghurghurir mam iti, ezi gumazir mam gumazibar otarimin min gara ghuariar ghurghurir kam gaperaghav iti. Ezi golin dapanir asuam an dapanimin iti, ezi an dafarimin a sabar ikizirizir bar ghumtizimin suira.‡

15 Ezi enselin igharazir mam Godin Dipenimin ikegha iza, egha gumazir ghuariar ghurghurim gaperaghav itim, tiarir ekiamin an dia ghaze, "Nguazimin dagheba

bar anigha gifa, ezi dagher kaba aghoramin dughiam a datirighin oto. Kamaghin amizi ni uan sabar ikizirizim inigh, egh daghebar aghor." 16 Ezi gumazir ghuariar ghurghurim gaperazim, uan sabar ikizirizim nguazimin a ighengezi, dagher andizir nguazimin itiba dighoraghiri.

17 Ezi enselin igharazir mam Godin Nguibamin an dipenimin ikegha azenan iza egha uaghan sabar ghumtizir mam iti.

18 Ezi enselin igharazir mam ofa gamir danganim ategha izi, kar enselin avimin garim. Egha a enselin sabar ghumtizimin suiraghav itimin dia ghaze, "Wainin oviziba anigha gifa. Kamaghin amizi, ni uan sabar ghumtizim inigh nguazimin wainin oviziba kuar egh danganir vamira dar pozim mikin." 19 Ezi enselin kam uan sabam inigha egha nguazimin a ighengezima nguazimin wainin oviziba bar kuaraghire. Ezi a da isa dar pozim mikiri, egha da isa dagiar miner bar ekiamin da akuni. Eghti me da mirmiram. Wainin ovizibar mirmiramin miner ekiar kam, a God gumazamizibar aningaghamin arazim aka. 20 Ezi me dagiar miner ekiar kamin wainin oviziba nguibar ekiamin azenan

14:12: MAA 12:17, 13:10 14:13: 1 Ko 15:23, 15:58, 1 Te 4:16, 2 Te 1:7, Hi 4:10, MAA 20:6 14:14: Ese 1:26, Dan 7:13, MAA 6:2 ‡ 14:14: (14:14) Ni akar Daniel 7:13in itimin gan. 14:15: Jer 51:33, Jol 3:13, MAA 14:18, 16:17 14:18: Jol 3:13, MAA 16:8 14:19: MAA 19:15 14:20: Ais 63:3, Kra 1:15, Hi 13:12, MAA 11:8, 19:14-15

da mirmiri. Ezi ghuzim dagiar minemin azenan iza, egha aperiemin min ghua 300 kilomitan tu. Ezi ghuzimin konim anaga mitan pumuningin boroghin tu. §

15

Enselin 7 pla bizir bar kurar 7 plan suiki

¹ Ezi ki Godin Nguibamin gari, bizir igharagha garim otifi, ezi ki bar digavir kuram gami. Ki 7 plan enselbar gari, me ikia egha 7 plan bizir bar kurar gumazamizibagh asighasizibar suiki. Eghti 7 plan bizir kurar kaba givaghti, ua igharaziba otivan kogham, kamagh amizi, bizir kurar 7 plan kabanangin gin, Godin aningagharim bar givagham.

² Ezi ki bizir ekar mamim gari, a mati ongarir ekiam me glas ko avim sarama an ingari. Gumazamiziba faragha asizir atiar kam ko an marvir guam, ko an ziamin namba, me dav sogha da abini. Egha me datirighin ongarir glasin min garir kamın miriamin tuivighav ikia, egha God me ganingizir

gitabar suiki.* ³ Egha me Godin ingangarir gumazim, Moses ko sipsipin nguzim, me aningın ighiam gamua kamaghın migei,

“Ekiam God, ni gavgaviba bar iti!

Ni arazarazir igharagha garir ekiabagh ami,
ezi e dar gara egha digavir kurabagh ami!

Ni gumazamiziba bar men atrivim!

Nin araziba, da bar deragha egha bar guizbangira!

⁴ Ekiam ni uabira guizbangira God.

Eghti gumazamiziba bar nin atiatigh egh ziar ekiam ni daning.

Nin arazir aghuiba bar azenim girigha gifa,

kamaghın amizi kantriba bar dar gumazamiziba bar izi

ni bagh teviba apir nin ziam fam.”

⁵ Ezi bizir kamın gin ki ua gari, Godin Dipenim, a Godin Nguibamin Averpenim, a kuiaghiri. Kar Godin Akar Dikirizir Gavgavim aven

§ 14:20: (14:20) Fofozir gumazir avirim ghaze, nguibar ekar kam a Jerusalemra. Me Grighin akamin namban kam osiri, “1,600 stadia,” ezi an dibobonim, en 300 kilomitan min ghu. E deravira fozir puvati, e dibori moghin 300 kilomitan namban kam a 1,600in dibobonim ko aning magh ghuzi, o kar bizir igharazimin ababanimin dibobonim. 15:1: Wkp 26:21, MAA 12:1-3, 14:10, 15:6-7, 21:9

15:2: MAA 4:6, 5:8, 13:15-17, 14:2, 21:18 * 15:2: (15:2) Saptan kamın migirighar avirim, da Moses osirizir eghaghaniba ko magh ghue. Moses Isip bagha asighasighasa aningagharim gamizi an oto. Israelba ongarim a bigha Isipba ategha vongin ongarir dadarimin tuivaghavira ikia, egha Moses Israelba ko me ighiar mam gamua egha ekiamın ziam fe. (Ni Kisim Bek 15in gan.) 15:3: Kis 15:1, Lo 31:30, Sng 92:5, 111:2, 139:14, 145:17, MAA 11:17, 14:3, 16:7 15:4: Sng 86:9, Ais 66:23, Jer 10:7 15:5: Kis 38:21

itir Averpenim.[†] ⁶ Ezi enselin 7 plan kaba, bizir bar kurar 7 plan gumazamizibagh asighasighamibar suigha Godin Dipenim ategha azenan izi. Me inir igiar bar zuruzir dafoziba da ike. Egha golin letiaba uan evariba kuamigha da ike. ⁷ Ezi 4 plan bizir angamra itibar mav, 7 plan golin itariba inigha enselin 7 plan ingi. Golin itarir 7 plan kabanagh, zurara itir Godin aningagharir arazim, dagh izifa. ⁸ Ezi Godin Dipenim, an angazangarim ko an gavgavimin migharim, bar a gizifa. Kamaghin gumazitam dipenimin aven mangan kogham. Kamaghira iki mangi 7 plan enselba, 7 plan bizir bar kurar gumazamizibagh asighasighamin ingangarim givaghham.

16

Enselba Godin aningagharir 7 plan itaribar itiba nguazim ginge

¹ Ezi ki tiarir ekjar mam barazi, a Godin Dipenimin otogha kamaghin 7 plan enselbav gei, "Ia mangi, Godin aningagharir arazir 7 plan itaribar itiba inigh mangi nguazimin da ingi."

² Ezi namba 1 ensel uan itarir Godin aningagharim izivazim inigha ghua nguazimin a inge, ezi duar bar igharagha garir kurar gavgaviba, gumazamizir asizir atiamin namba itiba ko an marvir guamin ziam febar, men mikarzibar otifi.

³ Ezi namba 2 ensel uan itarim ongarimin a inge, ezi ongarimin dipam gumazir aremezir kuamin ghuzimin min oto. Ezi bizir angamra an itiba, da bar ariaghire.

⁴ Ezi namba 3 ensel uan itarim faner dipaba ko dipar atuibagh inge. Ezi dipar kaba bar moghira ghuzimin min oto. ⁵ Ezi ki orazi, enselin dipabar garim kamaghin migei,

"God, ni datirighin ikia, egha uaghan faragha ike.

Ni bar guizbangira God.

Nin araziba bar derazi arazir kuratam nin itir puvati.

Ni gumazamizibar arazir kuraba da tuisigha da ikarvagha ivezire kuram me ganingi, ezi nin arazir kam a guizin arazim.

⁶ Gumazir kaba nin akam inigha izir gumaziba ko nin gumazamizibav soghezi

[†] **15:5:** (15:5) Migirigiar kam a Bar Anogoroghezir Danganimin gun migei. Godin Akar Gavgavir Dikirizimin Boksiam, a Bar Anogoroghezir Danganimin aven ikia, egha Godin Averpenimin aven iti. **15:6:** MAA 15:1 **15:7:** 2 Te 1:9, MAA 4:6, 4:9, 10:6, 14:10 **15:8:** Kis 40:34, 1 Kin 8:10-11, 2 Sto 5:13-14, Ais 6:4, Ese 44:4, 2 Te 1:9 **16:1:** Sng 69:24, Ais 66:6, Jer 10:25, Ese 22:31, Sef 3:8, MAA 14:10, 15:1, 15:7, 16:17 **16:2:** Kis 9:10, Lo 28:35, MAA 8:7, 13:12-17 **16:3:** Kis 7:17-21, MAA 8:8-9 **16:4:** Kis 7:17-21, Sng 78:44, MAA 8:10 **16:5:** Sng 119:137, MAA 1:4, 1:8, 11:17, 15:3 **16:6:** Sng 79:3, Ais 49:26, Mt 23:34-35, MAA 11:18, 13:15, 18:20

men ghuziba irezi me
ariaghire.

Ezi ni ghuzim gumazir kurar
kabagh aningizi,
eghti me aneremam.

Ghuzir me apir kam,
men arazir kurar
me amiziba ikar-
vaghham.”

⁷ Ezi ki orazi tiarir mam
Godin ofa gamir danganimin
aven otogha pamten diagha
ghaze,

“Ekiam, ni Godin bar gav-
gavim itim.

Ni gumamazibar
araziba kotin bar
guizbangira da tuisisi,
ezi nin kotiam a bar
guizbangira ghua
egha bar dera.”

⁸ Ezi namba 4 ensel uan
itarim aruem ginge, ezi God
aruem an amamangatizi an
avim pamten isia puvira gu-
mazamizibar isi. ⁹ Aruemin
avir gavgavir kam bar puvira
isia, egha gumazir kabar
mikarziba puvira men isi. Ezi
me bar puvira Godin ziam
gasighasigha a migei, kar
bizir kurar kabar garir Godin
gavgavim itim. Egha me uan
navibagh iragha an ziam fer
puvati.

¹⁰⁻¹¹ Ezi enselin namba 5
uan itarim asizir atiamin
atrivir dabirabim ginge. Ezi

mitatem gumamazir an
gavgavimin apengan itiba
avara. Ezi me uan duaba
ko mizazir men mikarzibar
otiviba bagha nighnigha,
Godin uan Nguibamin itimin
ziam gasighasigha a migei.
Ezi mizazir me isim a bar
men ikufi, kamaghin me uan
mizebagh ivi. Egha me uan
arazir kurar me amiba bagha
uan navibagh irazir puvati.

¹² Ezi enselin namba 6
uan itarim Yufretisin faner
ekiam ginge. Ezi an dipam
bar moghira dake, egha
aruem anadi naghin atrivir
izamiba bagha tuavim ati.

¹³ Ezi ki gari, duar kurar 3
plan mitivibar min gariba,
da asizir atiam ko, kuruzir
ekiam ko akar ifavarib-
agh amir gumazimin, da
vaghvagha men akatoribar
otifi.* ¹⁴ Duar bar kurar
kaba arazarazir igharagha
garibagh ami da otifi, egha
nguazimin itir kantriba
bar dar atriviba bagha,
tintinibar zui. Me atrivibar
amuti me uan midorozir
gumaziba inigh izi me aku-
vasa. Eghti Godin Gavgav-
iba Bar Itim gumamaziz-
iba tuisighamin dughiar
ekiamin, me midorozim
damuam.

¹⁵ “Ia orakigh! Ki,
okimakiar gumazimin min

16:7: Sng 19:9, MAA 13:10, 15:3, 16:14, 19:2 **16:8:** MAA 8:12, 14:18 **16:9:** Dan
5:22-23, MAA 9:20-21, 11:13, 14:7, 16:21 **16:12:** Ais 11:15, 41:2, 41:25, Jer 50:38,

MAA 9:14 **16:13:** 1 Jo 4:1-3, MAA 12:3, 12:9, 19:20, 20:10 * **16:13:** (16:13)
Akar ifavarim akurir gumazim an asizir atiar namba 2in ababanim. A faragha
itir asizir atiamin akar ifavarim akurir gumazim. A gumamazizibav geima, me
asizir faragh itimin marvir guamin ziam fe. **16:14:** 2 Te 2:9, 1 Ti 4:1, Je 3:15,
MAA 16:7, 17:14, 19:6, 19:15, 19:19-20 **16:15:** Mt 24:43-44, Lu 12:39-40, 2 Ko 5:3,
1 Te 5:2, 2 Pi 3:10, MAA 3:3, 3:18

izam, a izir dughiam ia a gifożir puvatizir moghin, ki zuamira otogham. Kamagh amizi, gumazim akuir puvatigha, egha uan korotiaba uabin boroghin da arisi, egh a bibiamra daruan kogham, eghti gumazamiziba an ganti, an aghumsighan kogham. Kamaghin, gumazir kam bar akongegh.”†

¹⁶ Ezi duar kuraba atriviba inigha iza danganir kamın me akufa, me Hibrun akamın kamagh danganir kam dibori, Armagedon.‡

¹⁷ Ezi namba 7 ensel uan itarim overiamin a inge. Ezi Godin Dipenimin aven tiarir ekiar mam Godin atrivir dabirabimin otogha egha kamaghin pamten migei, “Biziba bar gifa.” ¹⁸ Ezi overiamin onimariba tagtagha zuima, niginir dafam overiamin otozi, arariba dagarvasi, ezi mikimkizir ekiam oto. Kar mikimkizir bar ekiam, fomira gumazamiziba otozir dughiamin iza datirighin tu, mikimkizir ekiar katam fomira otozir puvati. ¹⁹ Ezi Babilonin nguibar ekiam biaghregha 3 plan okuruabar otifi, ezi gumazibar nguibaba

bar moghira ikufi. God Babilonin nguibar ekiamın arazir kuram ginighnigha, egha a gamizi a uan wainin itarim bar aneme, kar Godin aningagharir arazimin wainin itarim. ²⁰ Ezi arighatiziba bar arav ghue, ezi mighsiatam ua itir puvati. ²¹ Ezi maburan amozir ofiziba dagiabar min izaghiri. Ezi amozir ofizir dagiar kaba vaghvagha, dar osimtiziba 50 kilogramin iti. Amozir dagiar kaba overiamin izaghira gumazamizibagh isin ira bar me gasighasisi. Bizir kurar kam bagha me Godin ziam gasighasigha migei.

17

Arazir kurabagh amir amizim ivezir kuram isi

¹ Ezi 7 plan enselin itarir 7 plan suighizir kabanaghin mav iza kamaghin na migei, “Ni kagh izi. Eghti ki amizir ivezir kuram iniamim, nin akakaghasa. Amizir kam, arazir kurabagh amir amizim, a dipar aviribagh isin aperaghav itir amizim, a nguibar bar ekiar me dipar aviribar miriabar ingarizim. ² Nguazimin atriviba arazir mizirizir bar kurar aviriba amizir kam ko dagh ami. Ezi

† **16:15:** (16:15) Ves 15in kam, kar Kraiss Iesus uabi mikemezir akam. **16:16:** Het 5:19, Sek 12:11, MAA 19:19 ‡ **16:16:** (16:16) Ziar kam Armagedon kamakin, “Megidonin Mighsiam.” Fomira apaniba Israelba ko uariv sogha egha atrivim Josuan misoghezi an areme. Me Megidonin nguibar ekiamın boroghira. (Ni 2 King 23:29-30 ko 2 Stori 35:20-21in gan.) Kamaghin amizi, ziar kam Megido bighavira migeir puvati. Me ghaze, an akar isin zuimin midorozir gumaziba mangamin danganim migei. Egh me mangi bar ikuvigh egh bar ovengam. **16:17:** MAA 16:1 **16:18:** Dan 12:1, MAA 4:5, 8:5, 11:13, 11:19 **16:19:** Ais 51:17, Jer 25:15-16, MAA 14:8-10, 17:18, 18:5 **16:20:** MAA 6:14 **16:21:** Kis 9:23-24, MAA 11:19, 16:9-11 **17:1:** Jer 51:12-13, MAA 16:19, 17:15, 18:16, 21:9 **17:2:** Ais 23:17, Jer 51:7, MAA 14:8, 18:3

nguazimin gumazamiziba uaghan a ko arazir bar mizirizibagh amua, egha gumazim wainin avirim amezi moghin onгани.”*

³ Ezi Godin Duam pamtem nan ingarima, ki irebamin min bizimin gari, ensel na inigha gumaziba puvatizir danganimin ghu. Ezi danganir kamın ki amizir mamın garima an asizir atiar aghevır mam gisin aperaghav iti. Asizir atiar kamın mikarzim osizirir aviriba an iti, ezi osizirir kabanagh Godin ziam gasighasisi. Asizir atiar kam 7 pla dapaniba iti, ezi 10 pla komba an dapanibar iti.

⁴ Amizir kam korotiar aghuibarama aghui, dar ganganim aghevım ko pıghaghevım. Ezi golin digirir bar aghuiba ko, me dagıar aghuıbar ingarizir digiriba ko, manmaniar ghurghurir dagıaba pin koziba, amizir kamın mikarzim gizifa. Egha a uan dafarımın golin itarir mam suirazi, itarir kamın aven bar kurigha mughazir araziba ko, gumazamiziba tintinibar uari bakia amir arazir bar mizirizir kuraba, a gizifa.

⁵ Ezi amizir kamın guamın me ziar mam osiri, ziar kamın mingarim modoghav iti. Ezi an mingarim kamakin,

“Babilonin nguıbar ekiar gavgavım itım, ni nguazımın itir arazir bar kuraba ko amizir gumaziba okia me ko akua arazir mizirizibagh amıba, ni men amebam.”

⁶ Ezi ki gari, amizir kam Godin gumazamizibar ghuziba amegha dipar onganıba amezi moghin onгани. Gumazamizir kaba, me nighnizir gavgavım İesusın ikia an akam akuri, ezi me me misoghezi me ariaghıre.

Ki amizir kamın ganigha digavir kuram gamigha pura nighnisi. ⁷ Ezi ensel kamaghın na mıgei, “Ni tizim bagha digavir kuram gami? Amizir kam ko asizir atiar anetera zuım, a 7 plan dapaniba ko 10 plan komba an iti, aningın akar mogomemın mingarım, ki nin akagham. ⁸ Asizir atiar ni faragha ganizir kam, a faragha ike, egha datırighın ua itir puvati. Egh mozir bar konezim ategh azenan iziti, God a gasighasigham. God tıghar nguazımın ingaramın dughıam, a gumazamizir maba men ziaba akınafarir zurara itımın aven da osirizir puvati. Gumazamizir kaba asizir atiar kamın ganigh digavir kuram damuam.

* **17:2:** (17:2) Gumazamiziba arazir bar mizirizibagh amir arazir kamın akam, a gumazir God ataghizir arazımın ababanım, egha Godın ifavarıba ko arazir kurar ıgharazıbar gın zui. Egha Godın damazımın, a matı gumazımın uabi uan amuım ategha, ghua gumazamiziba uari isava akua amir arazım gamı. **17:3:** MAA 12:3, 12:6, 12:14, 13:1, 17:9, 17:12 **17:4:** Jer 51:7, Ese 28:13-16, Dan 11:38, MAA 14:8, 18:6, 18:12, 18:16 **17:5:** 2 Te 2:7, MAA 14:8, 16:19, 18:2, 18:9-10, 19:2 **17:6:** MAA 12:11, 13:15, 16:6, 18:24, 19:2 **17:7:** MAA 13:1 **17:8:** Sng 69:28, Dan 7:7, 12:1, MAA 11:7, 13:1-3, 13:8-10

Me fo, a fomira ike, egh datirighin itir puvati, egh a gin uamategh otivam.

⁹ “Gumazim Godin fozozir aghuim ikiva, egh bizir kam deragh a gifogham. 7 plan dapanir kaba, kar mighsiar 7 pla, ezi amizim 7 plan mighsiabagh isin aperaghav iti.† ¹⁰ Egha ada uaghan 7 plan atrivibar ababanim gami. 5 pla ariaghregha gifa, ezi vamira atrivimin ikiavira iti, ezi igharazir abuananam tighar otivam; an otoghiva bar dughiar otevimra ikiam. ¹¹ Asizir atiar kam, a fomira ike, egha datirighin itir puvati, a namba 8 atrivimin ababanim. Egha a 7 plan atrivibar mav, God a gasighasighti a bar givagham.

¹² “Ezi 10 plan komin ni ganiziba da 10 plan atrivibar ababaniba. Me tighar atrivibar otivam. Me bizibagh ativamin gavgavim inigh, asizir atiar kam ko dughiar bar otevimrama atrivibar ikegham. ¹³ Atrivir kaba nighnizir vamira ikiam, egh uan gavgaviba ko ziar ekiaba isi asizir atiamra daningam. ¹⁴ Egh me midorozim sipsipin nguzim koma a damuam, eghti sipsipin nguzim me gasighasigh me abiragham. Gumazir sipsipin nguzim ko itiba, God me amisevegga, egha men diazima me guizin akamin gin ghua tuivigha

gavgavigha midorozir kam gami. Sipsipin nguzim, a guizbangira Gumazir Ekiabar Gumazir Ekiam ko Atrivibar Atrivir Ekiam. Kamaghin amizi a me abiragham.”

¹⁵ Ezi ensel kamaghin na migei, “Dipar ni ganizir kabanang, amizir arazir kurabagh amim dagh isin aperaghav iti, dar mingarimra kara: ada mikarzir igharagha gariba ko, dakoziba bar dar gumazamiziba ko, kantriba bar dar gumazamiziba ko, vaghvagha akabav geir gumazamiziba. ¹⁶ Asizir atiam ko 10 pla komin ni ganizir kabanang, arazir kurabagh amir amizimin apanim damuam. Me an biziba bar da inigh egh an korotiaba bar da suegh, egh me an mikarzimmin tuziba bar dar amegh, egh avimin a daboroghtima a bar moghira isigham. ¹⁷ God uabi me ganingizir nighnizir kam, a me damuti biziba otivam. Kamaghin me nighnizir vamira iki, egh atrivimin ikiamin gavgaviba bar da isi asizir atiam daningam. Me kamaghin damu mangiti Godin akam mikemezir biziba, da guizin otivamin dughiam otogham. ¹⁸ Ezi amizir ni ganizim, a nguazir kamin atriviba bar dar garir nguibar ekiamin ababanim.”

17:9: MAA 13:1, 13:18 † **17:9:** (17:9) Gumaziba Romin nguibar ekiam, 7 plan mighsiabagh isin an ingari. **17:12:** Dan 7:24, Sek 1:18-21, MAA 13:1 **17:14:** Jer 50:44-45, 1 Ti 6:15, MAA 16:14, 19:19 **17:15:** Ais 8:7, Jer 47:2, MAA 13:7 **17:16:** Jer 50:41-42, Ese 16:37, MAA 18:8, 18:16 **17:17:** 2 Te 2:11, MAA 10:7 **17:18:** MAA 12:4, 16:19

18

Babilon bar moghira ikufi

¹ Bizir kamın gın ki en-selin igharazimın garima a Godin Nguibam ategha iza-ghiri. A bar gavgavir ekiam iti, ezi an angazangarir gav-gavim nguazim bar a gisira.

² A pamten diagha kamaghin migei,

“Babilonin nguibar ekiam ikuvigha gifa! A ikufi!

Ezi datirighin duar kuraba ko adariar mizirizir kuraba ko kuarazir miziriziba ko kuarazir kuraba, darara an iti.

³ Nguazimın nguibaba bar, me an wainın itarim uari okia akuava amir arazir kuraba izivazim aneme.

Ezi nguazimın atriviba a ko arazir mizirizir bar kurabagh ami.

Ezi biziba amaga dagh ivezir gumaz-iba, me an afiar arazir bar ikuvtizibar amodoghin dagiar aviriba uari bagha da isi.

Kamaghin amizi, amizir kam bar ikufi.”

⁴ Ezi ki tiarir igharazir mam Godin Nguibamın a barazi, a kamaghin migei, “Ia nan gumamaziziba, ia nguibar kam ategh azenan izi.

Egh an amir arazir kuraba uaghan dar amuan marki.

God an arazir kurabar ikar-vaghamin dughiam, ia uaghan an aven ikian marki!

⁵ A uabi uan arazir kurabar pozim mikirav iti, da ghuavanaga Godin Nguibamın oto.

Ezi God an amizir arazir kurabagh nighnighavira iti.

⁶ Egh ia amizir kam gu-mamazizibagh amizir arazir kuraba bagh ivezir magh garimra a ikaragh.

An arazir kuraba, da bar aviraseme,

kamaghira ia an arazir kurabar ivezim a isa-furaghiva bar a daningh.

Egh dipar onganir gav-gavimın itarim isa a gumamaziziba bagha a ingegh,

kamaghira ia dipar gavgavir on-ganim uam a isafuragh a bagh itarim ginegh a daningh.

⁷ A uabira kamagh uabin migia ghaze,

‘Ki atrivir amizim, egha atrivir dabirabim gaperaghav iti.

Ki amizir odiarimın min itir puvati,

eghti osimtiziba na bativan koghti, ki azian kogham!

A uabi uan ziar gavgavim fa egha arazir mizirizir aviribagh amua,

egha arazir kurar igharaziba saram ami.

Kamaghin amizi, ia mizazir kurar ekiam ko osimtizir bar ekiam a daningh,

mangi an amir arazibar ikegh mangi tuzi naghram, a daning.

⁸ Amizir kam Babilon, uan ziar gavgavim kamaghin a fe,

kamaghin amizi dughiar bar otevir vamiran, bizir bar kuraba bar a bativam.

Bizir kaba, arimariar ekiaba ko osimtizir ekiaba a bativti

an azitima, mitiriar ekiaba an agham.

Eghti avim an isigham.

Ekiam God an araziba tuisigha givagha ghaze,

‘A ikuvigham.’

Godin kam gavgavir ekiam iti.

Kamagh amizi, bizir ikurar aviriba dughiar vamira bar moghiram a bativam.”

⁹ “Nguazimin atriviba a ko arazir mizirizibagh amua, egha uaghan a ko arazir ikurar igharagha garibagh ami. Eghti atrivir kabanagh an ganti avir migharim an

otoghtima, me a bagh naviba osemegh egh a bagh aziam.

¹⁰ Egha me mizazir ekiam a isir kamın ganigh, egh atiatigh saghon tuivigh iki, kamaghin mikimam,

‘Noka, Babilon noka, ni nguibar ekiam gavgavim itim!

Nin arazir kurabar ivezir kuram dughiar otevimra ni bagha ize.’

¹¹ “Eghti biziba amaga dagh ivezir gumazir nguazimin itiba, me Babilon ginighnigh egh a bagh aziva, egh naviba bar osemegham. Me gari, gumazir men dagiaba bagh amadir bizibagh ivezamiba ua itir puvati, kamaghin me oseme.

¹² Me dagiaba bagha amadir bizibar kara, gol ko silva ko, dagiar aghuiba ko manmaniar iveziba bar pin koziba; ko inir ghurghurir aghuiba ko inir pighaghevur aghuiba ko inir slika ko inir agheviba, ko men temer mughuriar aghuir igharagha gariba ko bizir me elefanin ataribar ingariziba ko, bizir me temer iveziba bar pin itibar ingariziba ko, bras ko ain ko, dagiar aghuir digiriba itiba.

¹³ Bizir me amaga dagiaba isir igharaziba uaghan iti, adar kara, sinamon ko, apir iriziba ko, pauran migharir mughuriar aghuim gamim ko, grisin igharagha garir mughuriar aghuim zuiba

ko, sandan aghuim ko, wain ko, wel ko, plauan aghuim ko witba; men bulmakauba ko, sipsipba ko hoziaba ko dar karisba ko, pura ingangarir gumazir kiniba—me dagiaba bagha men ikirimiriba amadi. Bizir kaba bar, gumazir dagh ivezamiba puvati.

¹⁴ “Gumazir biziba amaga dagh ivezir kaba kamaghin a mikimam, ‘Bizir aghuir ni iniasa navim dikavim, datirighin da bar nin saghuimin ikiam. Bizir bar aghuir avirir iveziba bar pin koziba ko ni asingizir bizir ganganir aghuiba, da bar ovengeghti ni ua dar ganan kogham!’ ¹⁵ Eghti gumazir nguibar ekiar kamın uan bizir kaba amaga dagiar aviriba isiba, tuivigh a isir mizazir ekiar kamın ganam. Egh bar atiatigh azi, naviba bar osemegh saghon tuivigh, egh kamagh mikimam,

¹⁶ ‘Noka, Babilonin nguibar ekiam. Noka!

A fomira korotiar ghurghurir aghuiba ko inir pighagheviba ko inir aghevır aghuiba aghua,

egha uan mikarzim golba ko dagiar aghuiba ko manmaniar bar pin kozibar anedii!

¹⁷ Ezi dagiaba ko dirir aghuir an itir kaba dughiar bar otevimra bar ikufi!’

“Eghti kuribar keptenba ko, gumazir kuribagh arua nguibar igharazibagh aruiba ko, kuribar ingangarir gumaziba ko gumazir ongarimin dagiar ingangaribagh amiba, me bar moghira uaghan Babilonin saghon tuivigh ikiam. ¹⁸ Eghti Babilon isiti an migharim otivtima me an gan egh, kamaghin diagh mikimam, ‘Nguibar datirighin itir manamra, nguibar ekiar kamın min gari? Bar puvati!’ ¹⁹ Egh me uan osimtizim akaghasa nguazir mineminiaba inigh uan dapanibagh isin da kun, egh naviba bar osemegh egh aziva, egh kamaghin dim mikimam,

‘Noka, Babilonin nguibar ekiam, noka!

Ongarim garuir kuribar afeziaba, me nguibar ekiar kamın dagiabar, dagiar gumazir ekiabar otifi.

Mevzika! A dughiar otevimrama bar ikufi!’

²⁰ ‘Ia Godin Nguibamin itir darasi, ia bar akongegh!

Eghti ia Godin gumazimiza ko aposelba ko Godin akam inigha izir gumaziba, ia bar akongegh!

Arazir kurar nguibar kam ia gamizim baghava,

God a tuisigha givagha,
egha uam an arazir ku-
ram ikarvasi.

Kamaghin amizi ia datirighin
nguibar kam ba-
tozir bizim bagh bar
akongegh.' ”

21 Ezi migirigiar kaba
givazima, enselin gavgavir
mam wit mirmirir dagiamin
min garir dagiar ekiam ini.
Egha dagiar kam fegha a isa
ongarimin anekunigha egha
kamaghin migei,

“Kamaghira, me Babilonin
nguibar ekiam inigh
zuamira pamtem
anekunighti
a bar magirigh bar iku-
vighti,
eghti me uam a
ganan kogham.

22 O Babilon!
Gitan arareba ko mar-
vibar arareba ko,
sighaba ko, ararer
aghuir igharazir maba
ua nin aven otivan
kogham.

Eghti fofozir gumazir
ingangarir guar
igharagha garibagh
amiba, me ua nin ikian
kogham!

Eghti dagiar witba
mirmirimin ararem
ua nin aven otivan
kogham!

23 Eghti lamın angazan-
gariba ua nin aven
isian kogham.

Eghti gumazamizir
uarir ikiasa migeir
migirigiba, da ua nin
aven otivan kogham.

Nin gumazir fomira dagiaba
bagha biziba amadiba,
gumazamizir igharaz-
ibar damatuzibar gu-
mazir bar ekiabar oti-
fis.

Ezi ni kantrin igharaz-
iba bar dar gu-
mazamizibagh ifara
imezir igharagha garir
aviribar ingari.

24 God nguibar kamın gari,
me an aven Godin
akam inigha izir
gumaziba ko an gu-
mazamizibav sozi
me ariaghire, ezi a
men ariaghrezibar
osımtızim ateri.

Ezi nguazimın gumaza-
miziba, men apaniba
me misoghezi me
ariaghire, osımtızir
kaba bar, Babilon-
rama a da ateri.

Kamaghin amizi
God an osımtızir
kaba ikarvagha a
gasighasisi.”

19

*Babilon bar ikuvizima,
Godin gumazamiziba bar
akonge*

1 Ezi bizir kabar gin ki
orazi, niginir dafam, gumaza-
mizir bar avirimın min Godin
Nguibamın kamaghin dia
migei,

“E Godin ziam feka!
En Godin gavgavim ko
ziam itim,

a uabira en Akur-
vazir Gumazim!*

² God gumazamizibar araz-
iba tuisizir arazim,
a guizbangira ghua bar
dera!

Amizir gumaziba okia me ko
akuim, a nguazimin
gumazamizibagh
amizi me arazir
miziriziba a ko dagh
ami,

ezi God a isa kot gatigha
ghaze, an aremegham.

Amizir kam Godin ingan-
garir gumazibav
soghezi me ariaghire,
ezi God an osimtizir kam
ikarvagha osimtizir
ekiam a ganingi.”

³ Ezi me ua kamaghin dia
ghaze,

“E Godin ziam feka!
Nguibar ekiar kamin
isir avimin migharim
ghuavanang
zurara mamaghira
ikiam!”

⁴ Ezi 24 plan gumazir
dapaniba ko 4 plan bizir
angamra itir kaba tevir
akuriba apirigha egha Godin
uan atrivir dabirabimin
aperaghav itimin ziam fe.
Egha me kamaghin migei,

“Bar guizbangira!
E an ziam fe!”

⁵ Ezi tiarir mam atrivimin
dabirabimin iza kamaghin
migei,

“Ia Godin ingangarir gu-
mazamizir an atiati-
ava an apengan itiba,
ia gumazamizir ziaba
itiba ko ziaba pu-
vatiziba,
ia bar Godin ziam
fi!”

*Sipsipin nguzim amuimin
ikiasava amima isar ekiam
oto*

⁶ Ezi ki niginir ekiam barazi
mati gumazamizir avirim
uari akuvagha migei, egha
mati dipar ekiam afora nidi.
Egha araribar min pamten
dagarvagha kamaghin migei,

“En Ekiam God, Gavgavir Bar
Ekiam Itim,
datirighin an atrivimin
iti.
Kamaghin amizi, e
Godin ziam fam!

⁷ Sipsipin nguzim amuimin
ikiamin dughiam
otogha gifa,
ezi an amuim uabi
akirigha gifa.

Kamaghin amizi e datirighin
naviba deragh egh bar

* **19:1:** (19:1) Jon akinafarir kam Grighin akam an osiri. Egha ves 19:1in migitirigiar otevir mam ko ves 3, ves 4, ves 6 uaghan, dar akar mam, a Hibrun akamin an osiri. Hibrun akamin a kamakin, “Haleluya.” Akar kamin mingarim a kamakin, “E Godin ziam feka!” **19:2:** Lo 32:43, 2 Kin 9:7, MAA 6:10, 15:3, 16:7, 18:20 **19:3:** Ais 34:10, MAA 14:11, 18:9, 18:18 **19:4:** Neh 8:6, MAA 4:2-6, 4:10, 5:14 **19:5:** Sng 22:23, 115:13, 134:1, 135:1 MAA 11:18, 20:12 **19:6:** Sng 93:1, 97:1, 99:1, Ese 1:24, MAA 11:15-17, 14:2, 15:3, 21:2 **19:7:** Mt 22:2, 25:10, Ef 5:32, MAA 21:2, 21:9

akongegh, egh an ziam me Godin akam inigha izi.‡
fam!†

8 God amizir kam korotiar ghurghurir bar aghuim a ganingi, korotiar kam bar zuegha egha an dirim dafogha isi.”

(Korotiar ghurghurir kam, a Godin gumazamizibar arazir aghuir me Godin damazimin amiba, dar ababanim gami.)

9 Ezi ensel kamaghin na migei, “Ni akar kam kamaghin an osir: God sipsipin nguzim amuimin ikiamin dabirabim bagha diazir gumazamiziba, me bar akongegh!” Egha kamaghin ua na migei, “Akar kaba, da Godin guizin akaba.”

10 Ezi ki an suemningin tevir akurimning apirigha an ziam fasa. Ezi a kamaghin na migei, “Ni kamaghin damuan marki! Ki, ni ko nin aveghbuar nighnizir gavgavim Iesus kunizir akabar itiba, ki ia ko e ingangarir vamiram ami. God uabira, ni an ziam fi.”

E fo, akar Iesus kunizimra, a gumazibar nighniziba fema

Jon hozin ghurghurim gaperazir gumazimin gari

11 Ki gari, Godin Nguibam kuiaghrizi, hoziar ghurghurir mam iti. Gumazir hoziar kam gisin aperaghav itim, an ziamning kamakin, “Gumazir dughiaba bar God baghavira itim,” ko “Gumazir uan akar dikiriziba migeima da otivim.” A gumazamizibar araziba deravira da tuisigha midorozim fora arazir aghuimra gin ghua a gami. 12 Ezi an damazinning mati avir mizariar gavgavimin min pamtem isi, ezi atrivimin dapanir asuar aviriba an dapanimin iti. Ezi an mikarzim ziar mam an iti, ezi gumazir igharaziba a gifozir puvati. A uabira ziar kam gifo. 13 Ezi korotiar ruarir an aruzim, ghuzim a gizifa, ezi me ziar kam in a dibori, “Godin akam.” 14 Ezi Godin Nguibamin midorozir gumaziba korotiar ghurghurir aghuiba aghuigha hoziar ghurghuribagh apiagha an gin zui. 15 Ezi midorozir sabar

† 19:7: (19:7) Sipsipin nguzir kam an amuimin ikiasa, a Kraिसra. Ezi amizir a ikiasa inabazir kam, kar Kraिसin sios. Eghti dughiar Kraिस ua iziva egh uan sios iniamim, a kamakin, aning uaningin iti. Egh a uan siosin gumazamiziba me inigh uan Nguibar aghuimin mangam. Eghti me Kraिस ko deraghivira iki mamaghira ikiam. 19:8: Sng 45:13-14, Ais 61:10, Ese 16:10 19:9: Mt 22:2-3, Lu 14:15-16, MAA 21:5 19:10: Ap 10:25-26, 1 Jo 5:10, MAA 22:6-9 ‡ 19:10: (19:10) Grighin akam vezin kam deravira anebigha a migeir puvati. Gumazir maba kamaghin migirigiar kam geghari, “Ki uaghan ni ko nin aveghbuaba ko ingangarir gumazir mam. Kar ia ikizir nighnizir gavgavim Iesusin ikiava an ziamin gum migeim. Ia God uabira an ziam fi.” E fo, Godin Duam akam inigha izir gumazibar, Godin akam kunasa men naviba fe. A Iesusin ziamin gun mikimasa gumazibar akurvasi. 19:11: Sng 96:13, Ais 11:4, Ese 1:1, MAA 1:5, 3:14, 6:2, 15:5 19:12: Dan 10:6, MAA 1:14, 2:17-18, 19:16 19:13: Ais 63:1-3, Jo 1:1, 1:14, 1 Jo 5:7-8 19:14: Mt 28:3, MAA 4:4, 7:9 19:15: Sng 2:9, Ais 63:3, Jol 3:13, 2 Te 2:8, MAA 1:16, 2:27, 4:8, 12:5, 14:19-20

ghumtizir mam gumazir men faragha zuir kamın akamın ikegha, egha azenan izi. A midorozir sabar kamın nguibar igharaziba me misogh me abinam. Egh a gavgavim itir ainın aghorimın suiragh egh gumazamizibagh ativamin gavgavim ikiam. Egh a, dagiar miner bar ekiamın aven me wainın oviziba mirmiri moghın, gavgavim itir Godın aningagharir arazir ekiam akagham. ¹⁶ Ezi an korotiar ruarim ko an suemin, me ziar kam osiri,

“Atrivibar Atrivir Ekiam ko, Ekiabar Gumazir Ekiam.”

¹⁷ Ezi ki enselin mamın garima an aruem gisın tughav iti. Egha overiamın pın mighagha aruir kuarazibar dia ghaze, “Ia izi uari akuvagh egh dagher ekiar God ia daningamim bagh mizuam. ¹⁸ Ia atrivibar kuabar tuziba ko, midorozir gumazibar faragha zuir gumaziba ko midorozir gumaziba ko, hoziabar kuabar tuziba ko dagh apiazir gumazibar kuabar tuzibar amam. Egh ia gumaziba bar men kuabar tuzibar amam, pura ingangarir gumazir kiniba ko gumazir firiaghreziba, ko pura gumaziba ko gumazir ziaba itiba!”

¹⁹ Ezi ki asizir atiar kam ko nguazimın atriviba ko, men midorozir gumazibar

gari, me iza uari akufa. Me gumazir hoziar gaperazim ko an midorozir gumaziba ko misoghasa. ²⁰ Ezi a, asizir atiam ko akar ifavaribagh amir gumazim, an aning kalabus gati. Akar ifavaribagh amir gumazir kam arazarazir igharagha garir avirim asizir atiamın damazimın dagh ami. Egha kamaghın a gumazamizibagh ifarima me asizir atiamın osizirim inigha egha an marvir guamin ziam fe. Asizir atiam ko akar ifavaribagh amir gumazim, aning angamra ikiavira itima, ezi me aning isa aning akunizi aning danganir salfan dagiar avim ikia mamaghira itim giraghu. ²¹ Ezi aningın midorozir gumaziba, gumazir hoziar gaperazim, uan midorozir sabar an akamın itimın me misoghezi me ariaghire. Ezi kuaraziba bar men kuabar tuziba amegha naviba bar izefe.

20

Satan 1,000 plan azenibar kalabusın ikiam

¹ Ezi ki gari, enselin mam Godın Nguibam ategha zaghira, egha mozir bar konezimın kin suira. Egha senin ekiam uaghan an suira. ² Egha a kuruzir ekiar kamın suiragha anebira, kar kuruzir bar fomira itim, a Satan, gumazir gumazamiziba bar

akam me gasim. Ensel, a Satan 1,000 plan azenibar kalabusin ikiasa, an a isa senin a ike. ³ Egha ensel a isa anekunizi a mozir bar konezim giraghu. Ezi a mozir torimin akam anepirigha anepaghapaki, eghti an azenan izan kogham. Eghti Satan nguazimin itir gumazamiziba ua me gifaran kogh mangi 1,000 plan azeniba givagham. Eghti gin ensel uam a firighti a bar dughiar otevimra ikiam.

⁴ Ezi ki atrivir dabirabibar gari, ezi gumazir dagh api-aghav itiba, God gumazamizibar araziba tuisighamin gavgavim me ganingi. Ezi ki gumazamizir ariaghrezibar duabar gari, da iti. Gumazamizir kaba, nighnizir gavgavim Iesus ikia egha an akam akura egha Godin akam bar pamten an suira, ezi bizir kabanangin men apaniba me misogha men firiba aghorezi me ariaghire. Egha gumazamizir kaba asizir atiam ko an marvir guamin ziam fer puvatigha an namba uan guaba ko uan agharibar a inizir puvati. Ki gari, gumazamizir kaba me ua angamra ikia Kraiss Iesus ko atrivibar min 1,000 plan azenibar ikiam. ⁵ Eghti gumazamizir igharazir ariaghreziba dughiar kamin bar ua dikavigh angamra ikian kogham. Me ovegh

mamaghira iki mangiti 1,000 plan azeniba givagham. Dughiar kam, kar faragha zuir dughiar gumaziba ua dikavamim. ⁶ Eghti, gumazamizir God ua bagha inabazir faragha dikaviziba, me guizbangira bar akuegham. Me Godin gumazamizibara. Ovever namba 2, me iniamin gavgaviba puvati. Me God ko Kraissin ofa gamir gumazamizibar ikiam. Egh Kraiss ko 1,000 plan azenibar atrivibar ikiam.

Satan a bar ikuvigham

⁷ Eghti 1,000 plan azeniba givaghti, ensel mozir torir bar konezimin akam kuighti, Satan uan kalabus ategham. ⁸ Egh azenan izi nguazir kamin bar an itir gumazamiziba bar me gifarasa, Gok ko Magokin adarazi bar moghira. Satan midorozir ekiam damusi men gumaziba akuvagham. Men midorozir gumazibar dibobonim ongarimin gighimin min otogham. ⁹ Me nguazir kam tintinibar an mangi Godin gumazamiziba uari akuva itir danganim anekiarugham, kar nguibar ekiar God bar ifongezim. Eghti avim overiamin ikegh izighiri midorozir gumaziba bar men isigh me kuvaremegham. ¹⁰ Satan me gifarazi, kamaghin God anekunighti a danganir avim ko

salfan dagiar avir bar puvira isir kamın magıram. Asızir atiam ko akar ifavaribagh amir gumazim faraghavira danganir kamın iti, me arueba ko dimagaribar mızazir ekiam ini zurazurara mamaghıra ikiam.

Kotiar Bar Ekiam otivam

¹¹ Egha ki atrivir dabirabir ghurghurir ekiamın garima a iti, ezi gumazir a gapi-aghirim, ki an garima a iti. Ezi nguazim ko overiam aning arav ghu, eghti gumazitam uam aningın ganan kogham. ¹² Ezi ki gumamazizir ovengezir ziaba itiba ko ziaba puvatizibar gari, me bar iti. Me atrivir dabirabimın guamın tuivighav iti, ezi akınafarir gumamazizibar araziba itiba kuiaghıre. Ezi me akınafarir igharazim uaghan akui, kar akınafarir God gumamazizir ikirimirir zurara itim iniamın ziaba osirizim. Ezi gumazir atrivir dabirabir kam gaperazim akar akınafarir kabar itibar gara gumamazizir ovengezibar araziba tuisisi. ¹³ Ezi ongarimın ariaghrezir gumaziba, ongarim me amadazi me izi. Ezi Ovevem ko Nguibar Ovengeziba Itim, aning ua ovengezir gumamazizir aningın itiba amadazi me izi. Ezi gumazir atrivir

dabirabim gaperaghav itim, gumamaziziba amizir araziba bagha vaghvagha men kotiaba baragha me tuisisi. ¹⁴ Egha gın an Ovevem ko Nguibar Ovengeziba Itim akunizi, aning danganir avim bar puvira isim giraghu. Danganir avim bar puvira isir kam, kar namba 2in ovevem. ¹⁵ Eghti gumamazizibar ziaba, akınafarir God gumamazizir ikirimirir zurara itim iniamın ziaba osirizim, men ziaba aven itir puvati, me uaghan me isi danganir avim bar puvira isim, me akunam.

God biziba bar dagh amizi da igiabar otifi

21

(Sapta 21-22)

Nguazir igiam ko overiar igiam oto

¹ Ezi ki datirighın overiar igiam ko nguazir igiamın gari, aning iti. Overiar ghurim ko nguazir ghurim, aning bar moghıra arav ghugha ua itir puvati. Ezi ongarim uaghan ua itir puvati. ² Ezi Nguibar God Baghavira Itim, a Jerusalemın igiam, ki an gari. Ki an garima, a Godın damazimın ikegha Godın Nguibam ategha egha izaghiri. A uabi akırigha,

20:11: Dan 2:35, 2 Pi 3:7, 3:10-11 **20:12:** Dan 12:1, Mt 16:27, 25:31-46, Ap 17:31, Ro 2:6, 2 Ko 5:10, Fl 4:3, MAA 13:8, 19:5 **20:13:** Ro 2:6, 1 Pi 1:17, MAA 2:23, 6:8, 20:12, 22:12 **20:14:** 1 Ko 15:26, 15:54-55, MAA 20:6, 21:8 **20:15:** MAA 13:8, 19:20 **21:1:** Ais 65:17, 66:22, 2 Pi 3:13, MAA 20:11 **21:2:** Ais 52:1, 61:10, Ga 4:26, Hi 11:10, 11:16, 12:22, MAA 3:12, 21:10 **21:3:** Wkp 26:11-12, 2 Sto 6:18, Ese 37:27, 43:7, Sek 2:10, 2 Ko 6:16, MAA 7:15-17

kurukazir bar aghuim gami, mati amizim uan pamın ikiasa kuruke. ³ Ezi ki orazi, tiarir mam atrivir dabirabimın iza pamtem migei,

“Ia orakigh. Datirighin God gumazamiziba ko ikiavira iti!
Egh men tongin ikiti eghti me an gumazamizibar ikiam.
God uabi me ko iki egh men Godin ikiam.”

⁴ Egh a men damazir teriba vaghvagh da adizam. Bizir faragha itir kurar kabanagh da bar gifa. Eghti gumazamiziba uam ovengan kogham, egh me ua naviba osimiva egh uam azian kogham, egh ua mizaziba inian kogham.”

⁵ Ezi gumazir atrivir dabirabim gaperaghav itim migia ghaze, “Ni oragh! Ki bizibagh amizi, da bar igiabar otifi.” Egha a ua kamagh migia ghaze, “Ni akar kabanagh osirigh. Akar kaba da bar guizbangira, eghti gumazamiziba nighnizir gavgavimın dar ikiam.”

⁶ Ezi a kamaghın na migei, “Biziba bar otivigha gifa. Ezi kirara, ki faraghavira ikia egh bar gin ikiva abuan ikivira

ikiam. Ki biziba bar dar mingarim, egha ingangarir ki amiba ki uaghan bar dagefi. Eghti gumazim kuarim an pirti, ki dipar ikirimirir zurara itim anidim a daningti, an aneremam. Dipar kam nguazimın aven anadi. Dipar a isir kam, an a givezan kogham, a puram a iniam. ⁷ Eghti gumazitam midorozim damuva uan apanim abiraghti, ki bizir kaba a daningam. Egh ki an Godin ikiti, a nan borimın ikiam. ⁸ Eghti gumazir atiattia ua girakirangin zuiba ko, nighnizir gavgavim ataghiziba ko, gumazamizir arazir bar kurar mizirizibagh amiba ko, gumazir gumazibav sozi me ariaghiriba ko, gumazamiziba uari ko akua amir araziba ko, akuzibagh amua egha imezibagh amir gumaziba ko, asebar ziaba feba ko, gumazir ifavariba, me bar uan nguibamın mangam. Kar danganir avim ko salfan dagiar avir bar puvira isim. Kar ovever namba 2.”

Jon Jerusalemın igiamın gari

⁹ Ezi enselin mam na bagha izi. Faragha enselin 7 pla, me itarir 7 plan bizir bar kuraba aven itiba suiki, kar Godin aningagharir arazir abuananaba. Enselin kam, a men mav. A kamaghın na

migei, "Ni iziti, ki sipsipin nguzimin amuir a datirighin ikiamin nin akagham." ¹⁰ Ezi Godin Duam pamtem nan ingarima, ensel na inigha ghua mighsiar bar ekiamin ghuavanabo. Egha Nguibar Ekiar God Baghavira Itim, Jerusalem nan aka. Nguibar kam a Godin damazimin ikegha Godin Nguibam ategha izaghiri. ¹¹ Ezi Godin angazangarir ekiam nguibar kam gisira, ezi an angazangarim bar igharagha gari, mati dagiar ivezim bar pin kozimin min gari. A jasper dagiar angazangarimin min gara egha glasin min taghtasi. ¹² Nguibar kam in divazim bar ekevegha bar pin mar iti, ezi tiar akar 12 pla divazir ekiar kam in iti. Ezi 12 plan enselba tiar akar kabar boroghin tuivighav iti, ezi Israelin 12 plan anababar ziaba tiar kabagh isin iti. ¹³ Ezi aruem anadi naghin itir divazir miriam, tiar akar 3 pla an iti. Ezi divazir miriar Notin itim, tiar akar 3 pla an iti. Ezi divazir miriar Sautin itim, tiar akar 3 pla an iti. Ezi aruem uaghiri naghin itir divazir miriam, tiar akar 3 pla an iti. ¹⁴ Nguibar kam in divazim, 12 plan dagiar ekiaba an apengan ikia gavgavim a ganidi, ezi sipsipin nguzimin aposelbar

ziaba dar iti.

¹⁵ Ezi enselin na ko migeim, golin aghorir bizibar abarimin suira, a nguibar kam ko divazir ekiam ko an tiar akabar apanasa. ¹⁶ Nguibar ekiar kam in 4 plan miriabar ababanim voroghira ghu. Ezi ensel uan golin aghorimin nguibamin abarima an ababanim ghua 2200 kilomitan tu. Ezi nguibamin 4 plan miriaba ko an ruarimin ababanim bar voroghira ghue, egha boksiar dafamin min gari.* ¹⁷ Ensel nguibar ekiam in divazim uaghan an abarazima, ezi divazimin tuirivimin ababanim ghua 65 mitan tu. Ababanir kam gumaziba bizibar abarir ababanimin mirara gari, ezi ensel ababanir kamra divazir kam in abara a medi. ¹⁸ Nguibamin divazim God dagiar jasper an ingari, egha nguibam uabi a dagiar golrama an ingari, ezi a glasin min isia taghtasi. ¹⁹ Ezi nguibamin divazir mingarim, God dagiar bar igharagha garir bar pin kozibar anesingi. Dagiar kaba digirir aghuiba dar iti, men iveziba bar pin ko. Dagiar faragha zuir bar aghuim, jasper, a divazir mingarimin faragha iti. Ezi namba 2 a sapaian dagiar blupla. Ezi namba 3 a

21:10: Ese 40:2, MAA 1:10, 17:3, 21:2, 22:5

21:14: Mt 16:18, Ga 2:9, Ef 2:20, Hi 11:10

21:11: Ais 60:1-2, 60:19, MAA 21:23, 21:15: Ese 40:3, Sek 2:1, MAA

11:1 * **21:16:** (21:16) Grighin akam kamaghin migei, nguibar kam in ababanim "12,000 stadia." Ezi en dibobonim e kamaghin a diponam 2200 kilomita. Ezi e fozir puvati, Jon guizin 2200 kilomitan ababanim migei, o an osirizir namban kam 12,000, a bizir igharazim migei. E fo, Judan gumazibar nighnizimin aven, namba 12, a mingarir ekiam an iti.

agetin dagiam. Ezi namba 4 a emeralin dagiar garim. ²⁰ Ezi namba 5 a sadonikisin dagiam, a ghurghurigha egha aghefe. Ezi namba 6 a konilian dagiar aghevim. Ezi namba 7 a krisolaitin dagiar iangurim. Ezi namba 8 a berilin dagiar garim. Ezi namba 9 a topasin dagiar iangurir igharagha garim. Ezi namba 10 a krisopresin dagiam. Ezi namba 11 a haiasinin dagiam. Ezi namba 12 a ametisin dagiar pighaghevim. ²¹ Ezi tiar akar 12 plan kaba, da 12 plan manmaniar ghurghurir iveziba bar pin koziba. Tiar akar kaba me manmaniar ghurghurir ekiaba vaghvagha adar ingari. Ezi nguibar kamın aven itir tuaviba me golrama dar ingari, ezi golin kam glasın min taghtasi.

²² Ezi ki gari, nguibar ekiar kamın aven Godin Dipenir gumaziba ingarizi tam itir puvati. Ekiam, God gavgavim itim, ko sipsipin nguzim, aning uaning Godin Dipenimin danganim ini. ²³ Godin angazangarir gavgavimra angazangarim nguibar ekiar kam ganidi. Ezi sipsipin nguzim uabi nguibar kamın lamin min iti. Ezi kamaghin nguibar kam angazangariba aningamin arueba ko iakiniba puvatigham. ²⁴ Eghti nguibaba bar dar

gumamaziba nguibar kamın angazangarimın daruam. Eghti nguibaba bar dar atriviba uan bizir bar aghuiba inigh an aven izam. ²⁵ Eghti aruemin me nguibar kamın divazimin tiar akaba aseghan kogham. Dimagariba nguibar kamın puvatigham. Kamaghin tiar akaba kuighregh mamaghira ikiam. ²⁶ Eghti nguibabar atriviba bar men dagiaba ko men bizir digirir aghuiba, me bar ada inigh aven mangam. ²⁷ Eghti bizir miziriziba ko gumazir arazir kurigha mughazibagh amiba ko, gumazir ifavariba me nguibar ekiar kamın aven mangan kogham. Bar puvatigham, gumamazir ziar akinafarir zurara itimin aven itiba, akinafarir kam a sipsipin nguzimin akinafarim, merara nguibar ekiar kamın aven mangam.

22

Jon, temer ikirimirir zurazurara itim anidim ko dipar faner ikirimirir zurazurara itim anidim, aningin gari

¹ Ezi ensel faner dafar mamnan aka, faner dipar kam a ikirimirir zurara itim anidi, an angazangarim glasın min taghtasi. Faner dipar kam God ko Sipsipin Nguzimin atrivir dabirabimin apengan ikegha ivemara ghua,

² nguibar ekiar kamın tu-avir torimın uaghiri. Ezi faner kamın miriamningin temer ikirimirir zurara itim anidiba vong ko vong sara tuivighav iti. Temer kaba 12 plan iakinibar azeniba vaghvagha zurara dagheba be. Eghti temer kabar dafariba kantriba bar dar gumazamizibar amuti me ua ghuamagham. ³ Eghti bizir God bar aghuagha egha otogheziba, uamategh ikian kogham. God ko Sipsipin Nguzimın atrivir dabirabim, nguibar kamın ikiam. Eghti an ingangarir gumaziba an ingangarim damuam. ⁴ Egh me an guamın gantima, an ziam men guabar ikiam. ⁵ God, Ekiam angazangarim gumazamizibar aningti, eghti kamaghın dimagarim uam otivan kogham eghti lam ko aruemin angazangariba ua ingangariba puvatigham. Eghti Godin gumazamiziba, me atrivibar mın zurara iki mamaghira ikiam.

Iesus zuamiram otogham

⁶ Ezi enselin kam kamaghın migia ghaze, “Akar kaba da bar guizbangira, eghti gumazamiziba nighnizir gavgavim adar ikiam. God Ekiam uan Duam an akam inigha izir gumazibagh aningizi, a men navir averi-aba fema, me an akam akuri. Egh a uan ensel amadazi, a

izava an ingangarir gumaziba bar bizir bar zuamirama otivamiba men akagh.”

⁷ Ezi Iesus kamagh migei,

“Ia orakigh, Ki bar zuamira ia batogham.

Akinafarir kam, a datirighın ko gin otivamin bizibar gun migeir akaba, da an aven iti.

Eghti gumazamizir akar kabar gin zuiba, me bar akongegh!”

⁸ Ki Jon, ki bizir kabar gara egha akar kaba barasi. Ki dar ganigha egha da baregha, maghira enselin bizir kaba nan akazimın suemningin teviba apirigha an ziam fasa. ⁹ Ezi a kamaghın na migei, “Ni kamaghın damuan marki! Ki uaghan, ni ko Godin akam inigha izir gumaziba, me nın aveghbuaba, e bar ingangarir vamiram ami. Egha gumazir akinafarir kamın akabar gin zuiba, ki me ko ingangarir vamiram ami. God uabira, ni an ziam fi!”

¹⁰ Egha a kamaghın na migei, “God bizibar amuamin dughiam a bar roghira ize. Kamaghın, ni datirighın ko gin otivamin bizibar gun migeir akar akinafarir kamın

22:2: Stt 2:9, Ese 47:12, Jol 3:18, Sek 14:8, MAA 2:7, 21:24, 22:14, 22:19 **22:3:** Ese 48:35, Sek 14:11, Stt 3:17, MAA 7:15 **22:4:** Sng 42:2, Mt 5:8, 1 Ko 13:12, 1 Jo 3:2, MAA 3:12, 14:1 **22:5:** Ais 60:19, Dan 7:18, 7:27, 2 Ti 2:12, MAA 5:10, 20:6, 21:23-25

22:6: MAA 1:1, 19:9, 21:5 **22:7:** MAA 1:3, 3:11, 22:10-12, 22:20 **22:8:** MAA 19:10 **22:10:** Dan 8:26, 12:4, 12:9, MAA 1:3, 10:4 **22:11:** Ese 3:27, Dan 12:10,

2 Ti 3:13

itim, ni dar ghuangsighan marki.

¹¹ Gumazamizir arazir kurabagh amiba, me dar amu mangvira iki. Eghti gumazamizir arazir mizirizibagh amiba, me dar amu mangvira iki. Eghti gumazamizir arazir aghuibagh amiba, me arazir aghuibar amu mamaghira iki. Ezi gumazamizir God baghavira itiba, me Godin gumazamizibar ikivira iki.”

¹² Ezi Iesus kamaghin migei, “Ia orakigh, ki bar zuamira ia batogham. Ki ivezir bar ia daningamim inigh izam. Egh gumazamiziba amir araziba bagh, ki vaghvagh iveziba ua me ikarvagh. ¹³ Kirara ki bar faraghavira ikia egh bar gin ikiva abuan ikivira ikiam. Egha ki biziba bar dar mingarim, egha ingangarir ki amiba ki uaghan bar da agefi.

¹⁴ “Ezi gumazamizir uan korotiaba ruegha itiba, God ghaze, me temer ikirimirir zurara itim anidir kamın daghebar amiva, egha uaghan nguibar ekiar kamın tiar akabar aven mangam. Kamaghin me bar akongegh. ¹⁵ Eghti gumazamizir arazir bar ikurar mizirizibagh amiba ko, akuzibagh amua egha imezibagh amir gumaziba ko, gumazamizir uari okia akuiba ko, gumazibav sozi me ariaghir gumaziba

ko, gumazamizir asebar ziaba feba ko, gumazamizir ifavarir arazim bar a gifongegha a gamiba, gumazamizir kaba bar moghira Godin nguibar kamın azenan ikiam.

¹⁶ “Ki Iesus, ki uan ensel amadazi a ia bagha iza, egha siosba bagha akar kamın gun me mikeme. Ki Atrivim Devitin ovavim. Kirara, ki mikovezir aminim tiasava amir bar puvira isim.”

¹⁷ Ezi Godin Duam ko Sipsipin Nguzimin amuim aning ghaze, “Ekiam Iesus, ni izi!” Eghti gumazamizir uaghan akar kam baraghiziba, me uaghan kamaghin mikimam, “Ni izi!” Eghti gumazitam kuarim an apirti, a izi. Egh dipam amisi, egh dipar ikirimirir zurara itim anidir kam, puram a inigham, iveziba puvati.

Jon akar bar gavgavim gumazamizir akinafarir kamın itir akaba baraghizibagh anidi

¹⁸ Ki Jon, ki gumazamizir akar akinafarir kamın aven itim baraghizibav kimsa, akar kam a datirighin ko gin otivamin bizibar eghaghanim. Ki gumazamizir kaba vaghvagha pamtem me migei, “Gumazitam akar igharazitam uam akar kam gisin a giviraghti, eghti God a ikarvaghiva,

arazir bar kurar akinafarir kamın aven itim, God gumazir kamın ivezir kuram ua dagh iviragham. ¹⁹ Eghti gumazitam datirighin ko gin otivamin bizibar akar akinafarir kamın itibar tam adeghti, eghti God an bizir aghuiba a dam ada adeggham. Eghti a temer ikirimirir zurara itim anidimin daghetam raman kogham, egh God baghavira itir nguibamin ikian kogham. Nguibar

kam, akinafarir kam an gun migei.”

²⁰ Ezi Gumazir Bizir Kabar Gun Migeir Kam, datirighin kamaghin migei, “Bar guizbangira, ki zuamira ia batogham.”

Guizbangira! Ekiam Iesus, ni izi!

²¹ Eghti Iesusin apangkuvim Godin gumazamiziba bar moghira me ko iki. Guizbangira!